

**МИГЕЛ ДЕ СЕРВАНТЕС
СААВЕДРА
ЗНАМЕНИТИЯТ ИДАЛГО ДОН
КИХОТ ДЕ ЛА МАНЧА**

Превод от испански: Тодор Нейков, 1970

chitanka.info

ПЪРВА ЧАСТ

НА ХЕРЦОГ ДЕ БЕХАР, МАРКИЗ ДЕ ХИБРАЛЕОН, ГРАФ ДЕ БЕНАЛКАСАР И БАНЯРЕС, ВИСКОНТ ДЕ АЛКОСЕР И СЕНЬОР НА ГРАДОВЕТЕ КАПИЛЯ, КУРИЕР И БУРГИЛЬОС

Като познавам благосклонното и почиттелно отношение на Ваше Превъзходителство към всякакъв вид книги и великодушното Ви желание като светлейши благородник да покровителствате изящните изкуства и особено ония от тях, които не се принизяват да служат на простолюдието, реших да издам „Знаменитият^[1] Идалго дон Кихот де Ла Манча“ под закрилата на светлото име на Ваше Превъзходителство, в знак на почитта, която дължа на толкова благородна особа, и Ви моля да го приемете под Ваше покровителство, за да може този труд, макар и лишен от многоценните качества на онова изящество и ученост, с които се отличават трудовете, написани от образованите хора, под сянката на Вашето име да се яви пред съда на онези, които надхвърлят пределите на невежеството си и си присвояват правото да произнасят за чуждите трудове присъди по-скоро строги, отколкото справедливи. Надявам се, че мъдростта на Ваше Превъзходителство ще оцени добрите ми намерения и не ще презре този дребен израз на моята смирена преданост.

Мигел де Сервантес Сааведра

[2]

ПРОЛОГ

Ти, читателю, който разполагаш със свободно време, няма нужда да ти се кълна, за да ми повярваш, че желая от все сърце тази книга, като рожба на духа, да е най-хубавата, най-забавната и най-умната от всички книги. Но, разбира се, не можех да не се подчиня на закона на природата, според който всяко живо същество създава само подобни на себе си. Какво друго бе способен да създаде безплодният ми и недостатъчно образован ум освен историята на един мършав син, съсухрен, своенравен и изпълнен с мисли, по-особени от тези на другите, мисли, които никого друго не са могли да осенят? Син, роден в затворническа килия, в която всички неудобства си дават среща и всеки тъжен шум е като у дома си? Тишината, мирната обстановка, полската свежест, ведрината на небето, ромонът на изворите, спокойствието на духа често съдействат и най-безплодните музи да се покажат плодови и да дарят света с рожби, които го радват и ощастливяват. Случва се баща да има грозен син, без никакъв чар, но любовта го заслепява и той не съзира недостатъците му. Напротив, в неговите очи тези недостатъци се превръщат в положителни качества и той го представя под тази светлина на приятелите си. Аз обаче съм всъщност пастрок, а не роден баща на дон Кихот и не ще вървя по течението. Не ще те моля, скъпи читателю, така както другите го правят, едва ли не със сълзи на очи, да извиниш или да отминеш недостатъците, които ще забележиш в тази моя рожба. Ти не си сродник, нито приятел на моя герой. Имаш ум в главата си и можеш да преценяваш нещата не по-лошо от всеки друг. В своя дом ти имаш право да се разпореждаш така, както кралят с държавните работи. Сигурно ти е известна поговорката: „Под плаща си и краля убивам“.^[3] Всичко това ти развързва ръцете и те освобождава от всякаво задължение и принуда, така чети можеш да прецениш моята история както ти се иска, без да се боиш, че ще ти потърсят сметка за злото или че ще те наградят за доброто, което ще кажеш за нея.

Бих желал да ти представя книгата такава, каквато си е, без украсата на предговор и без многобройните обичайни сонети, епиграми и възхвали, които авторите поставят обикновено в началото на творбите

си. И нека призная, че трудът, който положих, за да напиша самата книга, бе нищожен, като го сравнявам днес с усилието да съчиня предговора, който сега четеш. Много пъти вземах перото и много пъти го захвърлях, защото не знаех какво точно трябва да кажа. И ето че един ден, докато седях затруднен пред лист хартия с перо на ухото, облакът се на масата, подпрял глава на ръка, и мислех какво да пиша, в стаята влезе неочаквано един мой приятел, човек разсъдлив и духовит, и като ме видя така потънал в мисли, запита ме за причините на моята загриженост. Без нищо да крия, аз му казах, че обмислям предговора към историята на дон Кихот. Разправих му, че този предговор така ме затруднява, че не само нямам желание да го напиша, но че съм готов дори да не извадя на бял свят подвизите на този благороден рицар.

— Как искате вие^[4] да не ме смущава присъдата на читателя, този най-древен законодател, който ще отбележи, че издавам сега, под нарасналото бреме на възрастта, след толкова години, проспани в безмълвието на забравата^[5], едно произведение, сухо като лико, лишено от въображение, с неиздържан стил, с оскъдно съдържание, без всякаква научна и познавателна стойност, без цитати по полетата на страниците и анотации в края на книгата, когато виждам как други книги, макар и от повествователен и светски характер, са изпълнени със сентенции на Аристотел, на Платон и на множество други философи, които карат читателите да ахкат от възхищение и да смятат авторите им за хора начетени, учени и красноречиви^[6]? А има ли нужда да се казва какво става, когато в тези книги се цитира Светото писание? Читателите несъмнено ще отсъдят, че авторите на тези трудове не падат по-долу от Свети Тома и от други първоучители на църквата и че показват такава изумителна изобретателност, която им позволява в един ред да опишат похождение на безпътен любовник, а на следния ред да ви поднесат откъс от християнска проповед, която изпълва душата ни с удоволствие и наслада, когато я четете или слушате. Читателят не ще намери подобно нещо в книгата ми, тъй като аз нямам какво да отбележа по белите полета, нито пък мога да прибавя нещо в края ѝ, а освен това не зная по какви автори се водят в разказа си, поради което не съм в състояние да дам в самото начало на труда си, както всички правят, азбучен списък, който да започва с Аристотел и да завършва с Ксенофонт, Зоил или Зевкис^[7], макар че единият от тях да не е бил

нещо повече от злоезичник, а другият — художник. В книгата ми ще липсват също начални сонети или поне сонети, написани от херцози, маркизи, графове, епископи, благородни дами или именити поети, макар и да зная, че лесно мога да ги намеря, стига да помоля за това двама или трима мои приятели занаятчии, които ще съчинят сонети, похубави от тези на много най-известни поети на Испания. С една дума, сеньоре и приятелю мой — добавих аз, — решавам дон Кихот да остане заровен в архивите си в Ла Манча, докато небето не изпрати човека, който ще го украси с всичко това, което сега му липсва. Аз се чувствам неспособен да се справя с тази задача поради оскъдните ми познания и недостатъчно образование и защото съм ленив по природа и ме мързи да търся автори, които да кажат неща, които сам мога да кажа и без тяхна помощ. Поради тези именно причини ме намирате тъй загрижен и възбуден. Те, струва ми се, не са маловажни.

Приятелят ми ме изслуша, плесна се по челото, прихна да се смее и каза:

— Ей богу, братко, едва сега съзнавам, че е погрешно мнението, което съм си създал за вас в течение на дългото ни познанство. Мислех, че сте умен и че обмисляте всички ваши действия, но сега виждам, че тези способности са толкова далече от вас, колкото е далече небето от земята. Как е възможно такива дребни и леснопреодолими трудности да смутят зрял ум като вашия, свикнал да се справя успешно с много големи затруднения? Вярвайте ми, този смут не се дължи на недостатъчно способности, а на преголяма умствена леност. Искате ли да ви докажа, че съм прав? Напрегнете вниманието си и ще видите, че само за миг ще премахна всички ваши затруднения и ще запълня всички мними празнини, които ви смущават, плашат и възпират да издадете историята на вашия знаменит дон Кихот, светило и огледало на цялото странстващо рицарство.

— Кажете — отвърнах аз, като чух думите му, — как смятате да ме извлечете от бездната на страха и да хвърлите светлина в хаоса на моето смущение?

На това той отговори:

— Първата спънка, за която говорите, а именно липсата на начални сонети, епиграми и възхвали, които трябва да бъдат написани от високопоставени и титулувани личности, може да се отстрани, ако си дадете труда да ги напишете сам, след което можете да ги кръстите и да

им дадете каквито имена си пожелаете, като ги припишете на отец Хуан Индийски^[8] или на императора на Трапезунд^[9], за които се разказва, доколкото знам, че са били прочути поети. Но ако те не са били в действителност поети и се намерят педанти и бакалаври^[10], които биха почнали да шепнат зад гърба ви истината и се опитат да ви засегнат, хич не им обръщайте внимание. Дори и да докажат, че сте излъгали, няма да ви отрежат ръката, с която сте написали тези неистини.

А относно нуждата да се цитират в полето на страниците произведенията и авторите, от които ще черпите поговорки и сентенции за вашата история, ще трябва да се постараете да поместите сполучливо някои сентенции и латински фрази, които знаете наизуст или можете без особено усилие да намерите. Тъй например, когато говорите за свобода или робство, ще цитирате „Non bene pro toto libertas venditur auro“^[11], а в полето на съответната страница ще пишете името на Хораций или на този, който го е казал^[12]. Ако ли пък става дума за всемогъществото на смъртта, пишете веднага: „Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas, regumque turres.“^[13]

Ако ли пък трябва да споменете нещо за дружелюбието и любовта, които Бог ни повелява да проявяваме към неприятеля си, поровете се в Светото писание, което можете да намерите и без да сте много любознателен, и цитирайте словата не на друг, а на самия Господ-Бог: „Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros.“^[14] Ако ли пък се говори за зли помисли, позовете се на евангелието: „De corde exeunt cogitationes malae.“^[15] Стане ли пък дума за непостоянството на приятелите, подръка ви е Катон, който е казал: Donec eris felix, multos numerabis amicos, Tempora si fuerint nubila, solus eris.^[16]

С тия латински изречения и с други подобни ще можете да минете за граматик, а да си граматик в наши дни, не е малка чест и не е без полза.

А дойде ли ред за анотации в края на книгата, най-безпогрешно ще може да ги съберете по следния начин: ако споменете в книгата си за някой великан, направете така, че той да бъде Голиат и тогава без особен труд ще имате готова бележката. Ще кажете: „Великанът Голиас^[17] или Голиат е филистимянин, когото овчарят Давид убил с камък от прашката си в долината на Теребинт, според както се разказва в Книгата за царете, глава...“ в която ще намерите тези думи.

След това, ако искате да минете за човек, сведущ в областта на светските науки и голям космограф, ще намерите начин да споменете във вашата история за река Тахо и ето ви изведнъж друга бележка със следното съдържание: „Река Тахо е наречена така по името на един испански крал; извира в еди-коя си местност и се влива в океана, галейки стените на славния град Лисабон. Казват, че реката влачи златни пясъци и пр....“ Ако в разказа ви се появят разбойници, ще ви предложи историята за Как^[18], която зная на пръсти. Ако ли пък стане дума за блудни жени, епископът на Мондониедо ще ви заеме своите Ламиа, Лаида и Флора^[19], а вие с този цитат ще увеличите авторитета си. Ако търсите пример за жестоки жени, ще вземете от Овидий неговата Медия. Касае ли се за вълшебници и магьосници, Омир ще ви помогне със своята Калипсо, а Вергилий — с Цирцея. А пишете ли за славни военачалници, Юлий Цезар ще ви предложи сам себе си за образец в своите „Коментари“, а Плутарх ще ви посочи хиляди Александровци. Дойде ли ред да описвате любовни приключения, колкото и слабо да владеете тосканския език, ще извикате на помощ Леон Евреина^[20], който ще препълни чашата ви с примери. А ако не искате да се впускате в пътешествия из чужди земи, в дома си сигурно ще намерите книгата на Фонсека „За любовта към Бога“^[21], съдържаща всичко, което може да хрумне на вас и на най-изобретателния човек в тази област. Не ви остава в края на краищата нищо друго, освен да си дадете труд да цитирате тези имена или да споменете във вашата книга тези истории, които изброих, като оставите на мене грижата да поставя бележките и анотациите. Обещавам ви да запълня всички полета и да напиша няколко листа за края на книгата.

Нека се занимаем сега със списъка на автори, какъвто има в други книги и какъвто липсва във вашата. Лек за това се намира много лесно, ще трябва само да намерите книга, която да съдържа пълен списък с автори от първата до последната буква на азбуката, както сам вие казахте. Същия този азбучен списък поставете във вашата книга и не се тревожете никак дори ако се открие измамата поради това, че вие не сте имали никаква нужда да черпите знания от тези автори. Все ще се намери някой наивен читател, който да повярва, че сте използвали всички тези автори за вашата проста и обикновена история. Накрай, ако този дълъг поменик от автори не послужи за друго, то поне ще даде тежест на вашата книга. Още повече, че никой не ще седне да

проверява дали наистина сте чели, или не тези автори, защото от това няма да му стане нито по-топло, нито по-студено. От друга страна, тази ваша книга, ако добре съм схванал смисъла ѝ, не се нуждае никак от нещата, които според вас ѝ липсват, тъй като тя от край до край е разобличение на рицарските романи, а за тях нито Аристотел е споменал каквото и да било, нито Свети Василий е казал нещо, нито Цицерон е имал някаква представа. Невероятните безсмислия, които се изреждат в нея, нямат нищо общо със строгото спазване на историческата истина, нито с наблюденията на астрологията. Те не се засягат нито от геометрическите измерения, нито от оборването на ораторски доводи. Книгата ви не си поставя за задача да проповядва и не смесва божии с човешките дела — тъкан, от която никой добър християнин не трябва да си крои дрехи. Когато пишете, трябва единствено да се придържате към подражанието на съществуващото. Колкото то е по-съвършено, толкова по-хубаво ще бъде това, което ще напишете. И понеже вашето произведение цели над всичко друго да унищожи влиянието и значението, което рицарските романи са придобили в света сред непросветеното общество, няма защо да ходите да просите от философите сентенции, да търсите съвети от Светото писание, вдъхновения от поетите, благозвучни фрази от ораторите и чудеса от светиите. Дайте си само труд речта ви да се лее с изразителни, пристойни и добре подредени слова, фразите ви да са благозвучни и празнични и да разкриват по най-правилен начин всичко, което искате да кажете. Изразявайте понятно вашите мисли, без да ги уплитате и замъглявате. Постарайте се също да разсмеете с нашата история меланхоличния читател, да развеселите още повече веселяка, да не отегчите неукия, да накарате прозорливия да се възхити от изобретателността ви, да не я презре взискателният, а истинският познавач да не престане да я възхвалява. Поставете си всъщност за цел да разрушите зле скърпената постройка на тези рицарски романи, ненавиждани от немалко хора и хвалени от много повече. Постигнете ли тона, вие постигате много.

Изслушах с дълбоко мълчание това, което каза моят приятел, и думите му се запечатаха тъй дълбоко в мене, че ги възприех, без да му възразя, и реших да изградя с тях този предговор, който ще ти покаже колко е умен, драги читателю, този мой приятел и колко голямо бе щастието ми да намеря в най-трудния час такъв съветник. Ти ще

почувстваш и облекчение, когато видиш колко искрена и неподправена ти се предлага историята на знаменития дон Кихот де ла Манча, на човека, когото всички жители на Монтиелското поле считат единодушно за най-целомъдрения любовник и за най-юначния рицар от всички, които от много години насам са се подвизавали в този край. Съвсем не искам да преувеличавам услугата, която ти правя, като те запознавам с толкова забележителен и достоен рицар, но държа да ми бъдеш благодарен за запознанството ти със славния му оръженосец Санчо Панса, в чието лице, струва ми се, съм съчетал всички достойнства на оръженосците, описани най-безразборно в безброй празнословни рицарски романи. Нека Господ да ти дава здраве, пък и мен да не забравя! Vale!^[22]

КЪМ КНИГАТА ЗА ДОН КИХОТ ДЕ ЛА МАНЧА УРГАНДА НЕУЛОВИМАТА^[23]

*Книго моя, ако стиг- (неш)
до добрите хора, ни- (кой)
няма глупаво да ка- (же,)
че са криви твоите пръ- (сти.)
Щом не си опичаш хля- (ба,)
щом попадаш на гове- (да,)
много скоро ти ще ви- (диш,)
още с първите си стъп- (ки,)
всички хапят своите кок- (ти,)
за да се покажат ум- (ни.)*

*Опитът ни учи — кой- (то)
под добро дърво заета- (ва,)
добра сянка го покри- (ва.)
А звездата ти във Бе- (хар)
царствено дърво^[24] предла- (га;)
принцове на него зре- (ят)
и един херцог просла- (вен)
също като Алексан- (дър.)
В сянката му стой — съдба- (та)*

зорко бди над храбреци- (те.)

Подвизите ще опи- (шеш)
на един ламанишки ри- (цар;)
много четива зловред- (ни)
му объркаха глава- (та;)
дами, рицари, турни- (ри)
толкова му повлия- (ха.)
че пленен от силна о- (бич,) ^[25]
като бесния Орлан- (до,) ^[25]
с меч в ръка спечели дръз- (ко)
Дулсинея от Тобо- (со.)

Без нескромни йерогли- (фи)
или щампи върху щипи- (та; ^[26])
всяка фигура е при- (цел)
на коварна низка за- (вист.)
И да те посипят с ху- (ли,) ^[26]
няма да ти се присми- (ват)
„Като Алваро де Лу- (на,) ^[26]
като Анибал Вели- (ки,;
като крал Франциск в Испани- (я,) ^[26]
се оплаква от съдба- (та.“)

Щом не пожела небе- (то)
ти да бъдеш хитра как- (то)
негърът Хуан Лати- (но, ^[27])
ти латинския не пи- (пай)
не изтъквай моя ху- (мор,) ^[27]
философ не ме превръ- (щай.)
Скърцайки със зъби, все- (ки,) ^[27]
който от четмо разби- (ра,) ^[27]
някому ще каже ти- (хо:)
„Я го виж ти що за цве- (те.“)

Нищичко недей риску- (ва,) ^[28]
в чужд живот недей се пъ- (ха.) ^[28]

Не стоиш ли там, къде- (то)
ни се карат, ни се во- (дят,)
туй е знак на ум и ра- (зум.)
Бият по калпака то- (зи,)
който остроумно пи- (ше.)
Помъчи се да спече- (лиш)
име и почитена сла- (ва:)
който глупости пече- (та,)
плаща рано или къс- (но.)
Знай — ще бъде безразсъд- (ство,)
ако имаш стъклен пок- (рив,)
да замахнеш с длан и ка- (мък)
по съседа си да хвър- (лиш.)
Позволявай на мъдре- (ца)
в книгите, които пи- (ше,)
да върви със твърди крач- (ки;)
онзи, който само драс- (ка,)
за да весели жени- (те,)
той през куп за грош ги пи- (ше.)

АМАДИС ГАЛСКИ^[28] НА ДОН КИХОТ ДЕ ЛА МАНЧА

СОНЕТ

Ти, който в моя пример се увлече
и заживя презиран като мене
на Бедната скала^[29], с очи смирени
и роб на изкуплението вече;

ти, в чийто поглед ручей чист потече,
ти, който ни сълзите му солени,
не на калайни, медни, посребрени —
на съдове от глина се обрече!

Живей, уверен във това, че вечно
или поне додето Феб прелита

с коне в четвъртото от небесата,
ще си герой със име безупречно,
родината ти ще е най-честита,
а твоят автор — първи на земята.^[30]

ДОН БЕЛИАНИС ГРЪЦКИ^[31] НА ДОН КИХОТ ДЕ ЛА МАНЧА

СОНЕТ

Бих, грабех, смазвах със ръка корава,
тъй както никой в цялата вселена.
Бях ловък, храбър, бях с душа надменна,
успях с безброй неправди да се справя.

Ще гръмне в бъдещето мойта слава...
Стоях пред любовта си на колене,
а великанът бе джудже пред мене
и служех на честта си до забрава.

Към щастието моят път вървеше.
Бях уловил и влачех аз перчема
на Случая, плешив и своенравен.

Макар известността ми да блестеше
над рога лунен, завист ме обзема,
като те гледам, дон Кихоте славен!

СЕНЬОРА ОРИАНА^[32] НА ДУЛСИНЕЯ ДЕЛ ТОБОСО

СОНЕТ

О, Дулсинея! Бих била щастлива
в Тобосо вместо в Мирафлорес^[33]... Ето —

*аз бих сменила Лондон за селцето,
което с тишина и чар опива.*

*С мечтите ти и с дрехата красива
да украсях плътта си и сърцето,
да видех твоя рицар там, където
се бие с врагове и ги надвива.*

*От Амадис и от страстта му луда
да бях спасена, както ти самата
сполучи с дон Кихот — идалго скромн;*

*без да завиждам, завист щях да будя,
не щях да бъда жертва на тъгата,
безгрижна бих била без този спомен.*

ГАНДАЛИН, ОРЪЖЕНОСЕЦ НА АМАДИС ГАЛСКИ,

НА САНЧО ПАНСА, ОРЪЖЕНОСЕЦ НА ДОН КИХОТ

СОНЕТ

*Привет на теб! По воля на съдбата
оръженосец бе и пътят боен
бе мъдър път за теб и бе спокоен,
а мъката не беше ти позната.*

*Не пречат днес ни сърп, нито лопата
на пътищата бойни — всеки воин
е прост по нрав, за хули е достоен
глупакът, който тъпче с крак луната.*

*Добри дисаги и добро магаре —
завижда ти човек, като ги види;
бе умен, без да нарушиш закона.*

Приветствам те, Санчо, друже стари!
Че само теб испанският Овидий^[34]
почете най-сърдечно с бускорона.^[35]

ДОНОСО, ОБЪРКАНИЯТ СТИХОПЛЕТЕЦ, НА САНЧО ПАНСА И РОСИНАНТ

НА САНЧО ПАНСА

Санчо съм — оръжено- (сец)
на Кихот, ламаншки ри- (цар.)
Прашни пътища обхо- (дих)
и живях съвсем на во- (ля,) ^[36]
също като Вилядие- (го,) ^[36]
който си направи смет- (ка)
час по-скоро да изчез- (не.)
Тъй разказва „Селести (на“,)^[37]
пребожествената кни- (га,)
но и премного човеш- (ка.)

НА РОСИНАНТ

Аз съм Росинант просла- (вен,) ^[38]
правнук съм на Бабие- (ка.) ^[38]
Поради телесна сла- (бост)
бях на дон Кихот подвла- (стен.)
Аз бях първенец по бав- (ност,) ^[39]
но не можеше ечми- (кът)
и с галоп да ми избя- (га.) ^[39]
Аз бях същи Ласари- (льо —) ^[39]
той от стомничката с ви- (но)
на слепеца ни със слам- (ка.)

БЕСНИЯТ РОЛАНД НА ДОН КИХОТ ДЕ ЛА МАНЧА

*Сред всички перове ти нямаш равен!
Пер между перовете, ти накара
пред теб да се прекланят в надпревара
непобеден, непобедим и славен.*

*В страстта по Анхелика^[40] бях удавен,
Роланд съм — прекосих земята стара;
поставих храбростта си пред олтара
на славата, затуй не съм забравен.*

*Не съм ти равен аз — светът те гледа
и тачи твойто име знаменито,
макар че като мен без ум остана.*

*На мен ще бъдеш равен — след победа
над Мавъра и Скита, за които
от любовта измамна носим рана.*

РИЦАРЯТ НА СЛЪНЦЕТО^[41] НА ДОН КИХОТ ДЕ ЛА МАНЧА

СОНЕТ

*Пред вашта сабя мойта потъмнява,
испански Феб! Ръката ви в стомана
надвива мойта — мълния желана,
с която ден дохожда, ден минава.*

*И Изтокът с корона, с власт и слава
не ме примамва — днес за мен остана
едничка да блести Кларидиана,^[42]
подобна на зората величава.*

И моето сърце ѝ се обрече!

*Изплаших ада аз, заради нея
гнева му страшен укротих отдавна.*

*Но, дон Кихоте, тачен надалече,
безсмъртен станахте чрез Дулсинея,
а тя чрез вас — по-знатна, мъдра, славна!*

СОЛИСДАН^[43] НА ДОН КИХОТ ДЕ ЛА МАНЧА

СОНЕТ

*Сеньор Кихот, знам — глупости известни
във вашата глава са се вселили,
но питам — биха ли ви обвинили,
че сте извършили неща безчестни.*

*Делата ви са съдници чудесни,
воювали сте до последни сили;
и колко много пъти са ви били
злосторници и подлеци невестни.*

*А вашата красива Дулсинея
рани сърцето ви и гордостта му,
нехайна пред тревогата ви вечна.*

*Но утешете се в скръбта по нея,
че Санчо бил е лош посредник само,
а тя към вас — и зла, и безсърдечна.*

ДИАЛОГ МЕЖДУ БАБИЕКА И РОСИНАНТ

СОНЕТ

Б. Мършавостта ви, друже, ме смущава.

*Р. Ех, глад и студ съдбата ми стовари.
Б. Овесът ви къде е, друже стари?
Р. Мен господарят гладен ме оставя.*

*Б. Сеньор, магарешки у вас е нрава —
така не се обиждат господари!
Р. От люлка той до гроб ще е магаре...
Та вижте — той се влюби до забрава.*

*Б. Нима е глупост любовта? Р. Голяма.
Б. Мъдрец! Р. Гладът ме е научил много.
Б. Виновен е за туй слугата! Р. Спрете!*

*Кому разкрил бих конската си драма,
щом и слуга, и господар, ей богу,
са кранти също като мене клетки!*

[1] Употребеното от Сервантес прилагателно „*ingenioso*“ е трудно преводимо. Италианският преводач Alfredo Giannini се е спрял на „*fantasioso*“, руският преводач Н. Любимов и всички други негови колеги са се спрели на „хитроумный“, немският преводач Ludwig Braunfels е избрал прилагателното „*sinnreich*“, у Подвързачов четем „безподобен“. Ние се колебаехме между „изобретателен“, „находчив“, „именит“ и „знаменит“ и спряхме избора си на „знаменит“, без да твърдим, че сме намерили най-вярното разрешение. ↑

[2] В настоящата електронна публикация на „Дон Кихот“ в Читанка са приложени илюстрациите на Гюстав Доре. Източник на изображенията: електронната библиотека на The University of Adelaide (<https://ebooks.adelaide.edu.au/c/cervantes/c41d/index.html>). ↑

[3] Тази испанска поговорка означава, както става ясно от самия текст, че у дома си всеки е пълен господар. ↑

[4] Забележете, че авторът се обръща изведнъж към посетителя си, след като досега е разговарял с читателя. ↑

[5] Първата част на „Дон Кихот“ се появява през 1605 година — цели 20 години след появата на „Галатея“ (1585 г.). ↑

[6] Тук и в други пасажии на пролога Сервантес намеква за Лопе де Вега. ↑

[7] В латинската транскрипция трите имена започват с „x“ и „z“, последните букви на азбуката. ↑

[8] *Отец Хуан Индийски* — герой на легенда. Цитира се от Сервантес още на две места в „Поучителните повести“, а и от други автори на епохата. ↑

[9] *Трапезунд* — град на южния бряг на Черно море. От 1204 до 1261 г., след разпадането на Византия, столица на Трапезундската империя. ↑

[10] *Бакалавър* — първата, най-лека за получаване от трите университетски научни степени: бакалавър, лиценциат и доктор. ↑

[11] „Свободата не бива да се продава за всички богатства на света“ (лат.). ↑

[12] Анонимният автор на тъй наречените „Езопови басни“. ↑

[13] „Бледната смърт спохожда както бедняшката хижа, така и царския дворец.“ (Хораций, ода I, 4, 13.) ↑

[14] „Казвам ви: възлюбете вашите врагове.“ (Евангелие на Матей, гл. V.) ↑

[15] „Освободи сърцето си от зли помисли.“ (Евангелие на Матей, гл. XV.) ↑

[16] *Докато си щастлив, много приятели ще имаш, но дойдат ли черни дни, ще останеш сам.*

(Тук авторът греша: двустишието не е писано от Катон, а от Овидий, *Tristium* 1, 9, 5.) ↑

[17] В епохата на Сервантес се е казвало обикновено „Голиас“. ↑

[18] *Как* — гигант-злодей от митологията, убит от Херкулес. ↑

[19] *Антонио де Гевара* — епископ на град Мондониедо, известен писател моралист (1480–1545). Сервантес иронично цитира трите куртизанки, за които се споменава в „Интимни писма“ на Гевара. ↑

[20] *Леон Евреина* — прозвище, дадено от християните на лекаря и философа Юда Абрабанел, автор на „*Dialoghi d'amore*“, отпечатани посмъртно в Рим през 1535 година, книга, много четена и превеждана по времето на Сервантес. ↑

[21] *Отец Кристобалде Фонсека* — августиински монах. Първото издание на посоченото в текста негово съчинение се е появило през 1592 г. Ироничната похвала на Сервантес е напълно заслужена, защото този автор е един от най-скупните испански мистици. ↑

[22] Латинска дума, която значи „здравей“, „остани със здраве“. ↑

[23] *Урганда* е вълшебница, героиня на рицарския роман „Амадис Галски“. Наречена „Неуловимата“ поради това, че много често се превъплътявала и никой не можел да види лика ѝ. ↑

[24] Намеква се за произхода на наварските крале, които са били от рода Сунига. Херцогът на Бехар е от същия род. ↑

[25] *Бесният Орландо* или *Роланд* — главен герой на едноименната поема на италианския писател Л. Ариосто (1474–1533). ↑

[26] Надсмива се над Лопе де Вега, който в някои от книгите си сложил няколко девиза около герба си. ↑

[27] Негърчето Хуан, което помагало на херцог Де Сеса в научната му работа, научило толкова добре латински, че си спечелило прозвището Хуан Латинеца. ↑

[28] *Амадис Галски* — герой на широко разпространен навремето си рицарски роман. ↑

[29] *Бедната скала* (Пеня Побре). В романа „Амадис Галски“ се разказва, че Амадис, отчаян от своята любима Ориана, решил да се

откаже от рицарските си подвизи и да се отдаде на бдение и самота на Бедната скала. ↑

[30] По този начин Сервантес осмива прекалените самохвалства на авторите, които са били тогава на мода. ↑

[31] *Белианис Гръцки* — герой на рицарски роман. ↑

[32] *Ориана* — героиня на рицарски роман, любима на Амадис Галски. ↑

[33] *Мирафлорес* — замък в околността на Лондон, в който е живяла според романа Ориана. ↑

[34] *Испански Овидий* — това е в стила на споменатите вече самохвалства. ↑

[35] *Бускорона* — шега, при която едната ръка се подава за целувка, а с другата се стоварва удар по главата на наведения. ↑

[36] Изразът „да побегнеш като *Валядиего*“ значи „да избягаш по бели гащи“. За първи път този израз влиза в литературата с романа „Селестина“ (вж. забележка 15). Някои коментатори смятат, че *Валядиего* не е лице, а градът, прочут с производството на панталони. ↑

[37] „*Трагикомедията на Каликсто и Мелибея*“, произведение, известно повече под името „Селестина“, е творба на Фернандо де Рохас, покръстен испански евреин, живял в края на XVI век. Селестина, сводницата, е станала нарицателно име и представлява безсмъртен образ на испанската литература. ↑

[38] *Бабиека* — име на прочутия кон на Сид. ↑

[39] „*Ласарильо де Тормес*“ — роман от жанра „пикареско“, приписван на Диего де Мендоса, публикуван през 1554 година. Първи роман от този жанр, появил се в Испания *Ласарильо*, детето герой на романа, слугува у най-различни господари и по този начин се сглобява грандиозна фреска на времето. ↑

[40] *Анхелика* — героиня от поемата „Бесният Роланд“. ↑

[41] *Рицарят на слънцето* — герой на рицарски роман. ↑

[42] *Кларидиана* — една от героините на рицарския роман „Рицарят на слънцето“. ↑

[43] *Солисдан* — анаграма на Ласиндо, един от героите на романа „Амадис Галски“, оръженосец на Амадис. ↑

ГЛАВА ПЪРВА

В КОЯТО СЕ ГОВОРИ ЗА НРАВА И ОБИЧАИТЕ НА ЗНАМЕНИТИЯ ДОН КИХОТ ДЕ ЛА МАНЧА

В едно село на Ла Манча^[1], за чието име не искам да си спомня, живееше недавна един идалго^[2], от ония, които притежават копие, стар щит от биволска кожа, мършав кон и бързонога хрътка. За обед оля^[3] от варено месо, по-често говеждо и по-рядко овнешко^[4], за вечеря обикновено кълцано месо, подправено със сол, пипер, оцет и лук, яйца със сланина в събота, леца в петък и по някой гълъб за прибавка в неделя — ето тези ястия изчерпваха три четвърти от доходите му. Останалата четвърт отиваше за облекло: за празник — връхна дреха от веларте^[5], панталон от кадифе, наречен калсас^[6], и пантофи от същия плат, а за делник — дреха от тънък вълнен плат. В дома му живееха една икономка, която беше надхвърлила четиридесетте, и една негова

племенница, която нямаше и двадесет години, както и едно момче — ратайче^[7], което вършеше полска и домашна работа. То умееше еднакво сръчно да оседлава коня на господаря си и да върти ножицата за подкастриране на овошките. Нашият идалго беше на около петдесет години, як, но мършав, със съсухрено лице. Той обичаше да става много рано и да ходи на лов. Казват, че презимето му било Кихада^[8] или Кесада^[9], но по този въпрос не са единни авторите, които пишат за него, макар и да има правдоподобни съображения да се вярва, че се е казвал Кехана. Но това не е от особено значение, стига разказът ни в нищо съществено да не се отклонява от истината.

Трябва да се знае освен това, че нашият идалго беше посветил свободните си часове (а такива бяха повечето му часове през годината) на рицарските романи, които четеше с такава страст и наслада, че почти напълно занемари и лова, пък дори и имота си. Тази негова любознателност и побърканост стигнаха дотам, че той продаде много фанеги^[10] орна земя, за да си купи рицарски романи, и така той напълни дома си с всички подобни книги, които можа да намери. Най-много му допадаха романите, съчинени от прочутия Фелисиано де Силва^[11], защото той считаше, че ясният му стил и сложните му словосъчетания са същински перли. Особено обичаше да чете любовни излияния и покани за двубой, дето често намираше писания като следните: „Правдивостта на неправдата в отношенията ви към правдата ми дотам накърнява чувството ми към правдата, че с право се оплаквам от вашата красота...“ Или пък: „Високите небеса на вашата божественост, които по божествен начин ви прикрепят към звездите, ви правят достойна за достойнството, което с право удостоява вашето величие...“

Тези съждения караха горкия рицар да си губи ума и той прекарваше безсънни нощи, за да си ги разясни и вникне в смисъла им, до който нямаше да може да се добере и самият Аристотел дори и да възкръснеше нарочно за целта.

Трудно му беше да се съгласи с това, което се разказваше за раните, които нанасял и получавал дон Белианис, защото си мислеше, че колкото и опитни да са били лекарите, които са го лекували, все са щели да останат следи и белези по лицето и тялото на този прославен рицар. Но въпреки всичко хвалеше писателя за това, че в края на книгата си обещава да продължи безкрайните приключения^[12] и

често го обземаше желание да грабне перото и да довърши сам той книгата точно така, както бе обещал авторът, което несъмнено щеше да направи, и то навярно с успех, ако не го отвличаха постоянно други поважни мисли. Спореше често със селския свещени!?!; (човек образован, получил учена степен в университета в Сигуенса) по въпроса кой е по-храбър рицар: Палмерин Английски или Амадис Галски. Но бръснарят на селото, Николас, поддържаше, че никой не може да се сравни с Рицаря на слънцето освен може би дон Галаор, брат на Амадис Галски, който се справял с всякакви положения, не бил изнежен рицар и плачлив като брат си, а що се отнася до храбростта, с нищо не му отстъпвал.

С една дума, нашият идалго се задълба дотолкова в тези книги, че четеше непрекъснато, през деня от съмване до здрач и през нощта от здрач до съмване. И тъй като дон Кихот малко спеше, а много четеше, мозъкът му се изсуши дотам, че в крайна сметка нашият герой изгуби съвсем ума си. Въображението му преливаше от всичко онова, което четеше в книгите: магии, разпри, боеве, покани за двубой, рани, обяснения в любов, любовни похождения и мъки и какви ли не други невероятни измислици. В главата му заседна здраво мисълта, че тези купища измислици и фантастични истории са неопровержими исторически събития. Казваше, че Сид Руи Диас^[13] е отличен рицар, но че не може да се сравни в никакъв случай с Рицаря на пламтящия меч^[14], който само с един удар на меча си бе разсякъл на две половини двама свирепи, чудовищни великани. По-добро беше отношението му към Бернардо дел Карпио^[15], защото бе убил в Ронсесвалиес омагьосания Роланд, като прибегнал до хитростта на Херкулес, който удушил в прегръдките си Антей, син на Земята^[16]. Изказваше се много ласкаво за великана Морганте, който, макар и да бил от рода на гигантите — същества надменни и груби, — единствен показвал общителен нрав и добро възпитание. Но дон Кихот изпитваше най-голяма слабост към Риналд де Монталбан, и то особено когато си го представяше как напуска замъка, за да обира де кого завърне, и най-вече за това, че бе задигнал в задморски страни идола на Мохамед, цял от злато, както разказва животоописанието му. За да може да накаже със собствената си ръка изменника Ганелон^[17], той беше готов да жертва икономката си и дори самата си племенница в прибавка.

И ето че когато се умопобърка окончателно, на него му хрумна най-странната мисъл, която е спохождала някога луд човек по света. Стори му се уместно и необходимо както за собствена прослава, така и в полза на родината си да стане странстващ рицар и да тръгне по света на кон и с оръжие в ръка, за да търси приключения и да върши това, което са правили рицарите в прочетените от него книги, а именно: да изкоренява неправди, да се излага на рискове и опасности и по този начин да спечели безсмъртно име и слава. Бедният, виждаше се вече награден за храбростта си най-малко с кралската корона на Трапезунд! Потънал в тези толкова приятни за него мисли и боден от необикновеното удоволствие, което те му доставяха, побърза да приложи на дело своите намерения. Първо се залови да почисти доспехите, останали от прадедите му, които, покрити с ръжда и мухъл, забравени от векове, се търкаляха в един ъгъл. Почисти ги и ги поправи доколкото му беше възможно, но забеляза в тях голям недостатък: на шлема липсваше забралото^[18]. Тук му дойде на помощ неговата голяма изобретателност. Изработи от картон нещо като половин забрало, с което поне привидно допълни шлема. Истина е обаче, че за да изпробва якостта му, той измъкна шпагата си^[19], нанесе му два удара, като още с първия унищожи за един миг труда на цяла седмица. Леснината, с която разби на парчета забралото, го смути и за да се осигури срещу подобна опасност, се залови наново за работа, като подсили забралото отвътре с железни пластинки. Накрая якостта му го задоволи и без да рискува нов опит, сглоби шлема и го прогласи за съвършено изделие.

Отиде след това да огледа коня си, който, макар и на години повече, отколкото са куартите в един реал^[20] и с недостатъци, по-многобройни от тези на коня на Гонела^[21], който *tantum pellis et ossa fuit*^[22] му се видя по-съвършен от Буцефал на Александър Македонски и от Бабиека на Сид. Цели четири дни изминаха, докато реши какво име да му даде, защото (както си говореше сам на себе си) не беше никак оправдано конят на такъв знаменит рицар, а и сам по себе си тъй прекрасен, да остане без известно име. Напротив, стараше се да му даде такова име, че да се знае кой е бил той, преди господарят му да стане странстващ рицар, и кой е той сега, защото съвсем естествено беше, като се промени положението на господаря, и конят да промени името си и да получи ново, славно, внушително име, което да отговаря на новия сан и положение на господаря му. И тъй, след като измисли,

отхвърли, съчини, не одобри и отново състави множество имена, реши най-сетне да го назове Росинант — име, което му се видя възвишено, звучно, многозначително, в смисъл, че той някога, преди да стане пръв между всички коне в света, е бил обикновен кон^[23].

Кръстил коня си с име, което беше напълно по вкуса му, реши да измисли ново име и за себе си и трябваше да минат нови осем дена, докато се спре на дон Кихот^[24], име, което даде основание на авторите на тази толкова правдива история да твърдят, че истинското име на нашия идалго е било Кихада, а съвсем не Кесада, както други твърдят.

Но като си спомни, че юначният Амадис не се задоволил със сухото име Амадис, а добавил към него името на своето царство и отечество и се назвал Амадис Галски, и той като добър рицар реши да добави към своето и името на своята родина и да се нарече дон Кихот де ла Манча. По този начин на всекиго щеше да стане ясно от какъв род и страна произхожда, като освен това удостояваше родината си с честта да носи името ѝ.

След като почисти оръжието си, направи за шлема си забрало, даде ново име на коня си, а и сам промени своето, реши, че само едно нещо му остава: да намери дама, в която да се влюби. Защото странстващ рицар без любима е дърво без листа и плод, тяло без душа. Дон Кихот разсъждаваше така: „Ако аз, за зло или за добро, срещна някъде някой великан, което се случва често в живота на странстващите рицари, и го съборя с копие то си или го разрежа на две, или най-сетне го победея и застава да моли за милост, няма ли да е добре да имам дама, на която да го изпратя в дар? Той ще отиде при моята нежна господарка, ще коленичи пред нея и ще ѝ каже със смирен и покорен глас: «Аз, сеньора, съм исполинът Каракулиамбро^[25], владетел на остров Малиндрания^[26], победен в двубой от дон Кихот де ла Манча, чиито подвизи превъзхождат всяка похвала. Той заповяда да се явя пред ваша милост и да се поставя в пълно разположение на ваше величие.»“ О, как ликуваше нашият добър рицар, когато произнесе тази реч, и колко повече се зарадва, когато намери коя да нарече своя дама! Казват, че в село, близко до неговото, живеела хубава селска девойка, в която той бил влюбен по едно време, макар че тя, както се разбира само по себе си, никога да не била забелязала неговата любов и да не му обърнала никакво внимание. Името ѝ било Алдонса Лоренсо. Нея именно реши той да избере за дама на своето сърце. Като търсеше за нея ново име,

което да отговаря на неговото и да напомня името на принцеса и високопоставена сенъора, назова я Дулсинейя дел Тобосо, защото бе родена в Тобосо. Това име му се стори благозвучно, особено и многозначително както всички останали, които беше вече измислил.

[1] Стих от испански народен романс. Много често Сервантес започва повествованието си със стих. ↑

[2] Дребен испански благородник. ↑

[3] Оля или оля подрида — испанско национално ястие. ↑

[4] Овнешкото месо било по-скъпо от говеждото. Като изтъква, че дон Кихот е ял повече говеждо, отколкото овнешко, авторът е искал да каже, че дон Кихот е бил по-скоро беден. ↑

[5] *Веларте* — специален черен или син плат за мантии и връхни дрехи. ↑

[6] *Калсас* — панталони, които в долната си част се стесняват и взимат формата на чорапи. ↑

[7] За него не се споменава нищо по-нататък в романа. ↑

[8] На испански — „*челюст*“. ↑

[9] На испански — „*баница със сирене*“. ↑

[10] *Фанега* — мярка за земя в Кастилия, която се равнява на 64,5 ара. ↑

[11] *Фелисиано де Силва* (1492–1560) — автор на многобройни рицарски романи. ↑

[12] „*Историята на Белианис Гръцки*“ останала незавършена, защото според автора ѝ, Х. Фернандес, мъдрецът Фристон бил загубил последните страници. ↑

[13] *Сид Руи Диас* (1043–1099) — испански национален герой, възпят в много романи. ↑

[14] Прозвище на Амадис Гръцки. ↑

[15] *Бернардо дел Карпио* — чисто митически герой, преминал в испанския народен епос. ↑

[16] Антей черпел сили, като се докосвал до земята. Херкулес го изненадал, вдигнал го във въздуха и го удушил в прегръдките си. ↑

[17] *Граф Ганелон де Маганса* — който извършва предателство и обрича на смърт при Ронсесвалиес дванадесетте перове на Франция. За Ганелон се говори в много рицарски романи. ↑

[18] *Забрало* (рус.) — предна част на шлема, прикриваща лицето от ударите на противника. Забралото било закрепено към шлема неподвижно или подвижно. В последния случай то могло да се вдига и спуска. ↑

[19] Като идалго, дон Кихот е носил шпага, която за разлика от останалото му оръжие е била по модата на XVII век. ↑

[20] Куарто = сентимо; реал = 25 сентимос. Освен това куарто значи и болест по конете. ↑

[21] *Гонела* — шут на херцог Борсо де Ферара (XV в.). Неговият кон станал пословичен и предмет на безкрайни шеги с мършавостта си. ↑

[22] *Бил само кожа и кокали* (лат.). ↑

[23] „*Росин*“ на испански значи кон, „*антес*“ на испански — преди. *Росинант* — преди обикновен кон, сега кон, който стои пред всички други. ↑

[24] „*Kixote*“ на испански значи набедреник (част от рицарски доспехи). ↑

[25] Производно име от простонародна дума за широколик. ↑

[26] *Om maladrín* — подъл, недостоеен, предателски. ↑

ГЛАВА ВТОРА

В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА ПЪРВИЯ ПОХОД НА ЗНАМЕНИТИЯ ДОН КИХОТ КАТО РИЦАР

Когато завърши всички тези приготовления, дон Кихот реши да не отлага повече изпълнението на плана си, защото го измъчваше мисълта, че светът щеше да понесе тежко всяко негово закъснение, толкова велики бяха задачите, които го очакваха: да отмъщава за обиди, да премахва неправди, оправя неуредици, изкоренява злоупотреби и възстановява правата на онеправданите. И тъй, без никого да посвети в намеренията си и без никой да го види, рано, преди да се съмне, в един от юлските дни, който обещавахе да бъде много горещ, той си сложи доспехите, постави на главата си зле стъкмения шлем, възседна Росинант, взе щита и копието и излезе на полето през задната врата на двора, безкрайно доволен и радостен, че е успял тъй леко, без мъчнотии, да започне осъществяването на хубавите си замисли. Но щом се видя на полето, в главата му се вгнезди толкова страшна мисъл, че малко остана да се откаже от започнатото дело: дойде му на ум, че не е посветен в рицарско звание и че според закона на рицарството нито може, нито трябва да встъпя в бой с рицари. Пък дори и да беше посветен, длъжен беше като нов рицар да носи „бели доспехи“^[1] и да не изписва девиз върху щита си, докато със собствени усилия не го

спечели. Тези мисли го разколебаха. Но лудостта му беше по-силна от всяка повеля на разсъдъка и той намисли да бъде посветен от първия срещнат по пътя си рицар, така както бяха постъпвали много други рицари според прочетеното в книгите, които бяха го докарали до това състояние. Що се отнася до „белите доспехи“, дон Кихот се зарече да изчисти своите така, че да станат по-бели от хермелин. Той се успокои и продължи своя път, който всъщност беше свободно избран от коня му. В това той смяташе, че се крие същността на приключенията.

Яздейки по пътя, нашият новоизпечен рицар си говореше сам на себе си: „Има ли съмнение, че някой ден, когато ученият историк седне да опише славните ми подвизи, ще започне разказа за моя пръв поход като рицар в този толкова ранен час по следния начин: «Едва-що руменият Аполон бе разпуснал по лицето на широката и просторна земя красивите си златни къдри, едва-що малките пъстроцветни птици бяха поздравили с нежните си и сладки песни появата на розовата Аврора, която, напуснала мекото ложе на ревнивия си съпруг, надникваше през вратите и прозорците на обикновените смъртни жители на Ла Манча, когато славният рицар дон Кихот де ла Манча се вдигна от меките си постели, метна се на прочутия си кон Росинант и започна да странства из древното и знаменито Монтиелско поле.»“

И действително той странстваше точно из това поле. „Щастливо ще бъде — добави той — времето и щастлив ще бъде векът, когато ще станат известни славните ми подвизи, достойни да бъдат излети от бронз, издялани от мрамор или изобразени на платна, за да се запазят в паметта на поколенията. О, мъдри вълшебнико, който и да си ти, комуто ще се падне честта да станеш летописец на тази странна история! Моля те, не забравяй добрия ми Росинант, вечен мой спътник по всички друмища.“ Малко след това дон Кихот добави, сякаш наистина беше влюбен: „О, княгиньо Дулсинея, господарке на това пленено сърце! Голяма обида ми нанесохте, като ме отблъснахте и отхвърлихте с жестоката си и строга заповед да не се явявам пред вашата красота. Смилете се, сеньора, и си спомнете за това покорно вам сърце, което толкова страда заради любовта си към вас.“

Към тези глупости той прибави и много други в духа на прочетеното в книгите си, като подражаваше, доколкото му бе възможно, на техния език. При това той напредваше толкова бавно, а слънцето тъй бързо се издигаше и тъй силно започваше да прежуря, че

имаше опасност да размекне мозъка му, ако такъв беше изобщо останал в главата му.

Почти целия ден броди той, без да му се случи нещо забележително, и това го отчайваше, защото гореше от желание да се срещне час по-скоро с някого, комуто да докаже силата на мишците си. Едни автори твърдят, че първото му приключение станало при прохода Лаписе. Други казват, че първият му подвиг е бил с ветрените мелници. Но от това, което можах да установя и което открих в летописите на Ла Манча, се разбира, че дон Кихот странствал цял ден и привечер той и конят му били капнали от умора и примрели от глад. Като се оглеждал на вси страни, с надежда да съзре някой замък или някоя овчарска хижа, където да се приюти, похапне и си почине, дон Кихот забелязал недалече от пътя, по който се движел, един хан, който му се сторил пътеводна звезда, водеща не към преддверието, а направо към самия

дворец на спасението му. Пришпорил коня си и стигнал до него, преди да се мръкне напълно. И ето как продължава своя разказ летописецът:

Пред портата на хана стояха случайно две млади жени, от тези, наречени „дел партидо“^[2], които пътуваха за Севиля заедно с мулетари, решили да нощуват тук. Нашият ловец на приключения, който всичко мислеше, виждаше и си представяше по образ и подобие на това, което беше чел, веднага щом видя хана, си въобрази, че се намира пред замък с четири кули с блестящи сребърни игли, на който дори не липсваше подвижен мост над дълбок ров, с една дума, замък от тези, които се описват в романите. Като стигна на няколко крачки от хана или мнимия замък, дон Кихот дръпна юздите и спря Росинант, тъй като очакваше някое джудже да се появи на бойниците, за да извести с тръбен зов, че рицар стои пред вратите на замъка. Но като видя, че никой не се явява и че Росинант тегли към конюшната, дон Кихот се приближи до вратата на хана и видя двете леки жени, които му се сториха прекрасни девойки или изтънчени дами, излезли да се поразходят пред замъка. В това време съвсем случайно един свинар, който събираше пръснатите си из стърнищата свине (моля за прошка, но тези животни се наричат само така), извири с рог, за да ги подбере. Дон Кихот си представи веднага това, което желаше, а именно, че тръбачът известява за пристигането му. Извънредно доволен, той се приближи до хана и до дамите, които, щом видяха да идва човек с такива доспехи и въоръжен с копие и щит, се изплашиха и решиха да се приберат. Дон Кихот обаче, като отдаде бягството им на плахия им нрав, вдигна картоненото забрало, откри мършавото си прашно лице и им продума вежливо, със спокоен глас:

— Не бягайте, милостиви дами, няма от какво да се страхувате! Рицарските закони, на които се подчинявам, не позволяват да нанесе обида на когото и да било и още по-малко на благородни девици, каквито по всичко изглежда, че сте вие.

Жените се обърнаха към него и се опитаха да разгледат лицето му, полузакрито от зле стъкменото забрало. Но щом като чуха, че ги нарича девици, тази толкова малко подходяща за тяхната професия дума, прихнаха да се смеят, и то така, че дон Кихот се разгневи и им каза:

— На красиви жени най-приляга сдържаността, освен това признак на глупост е да се смее човек без сериозна причина. Но аз не ви казвам тези неща, за да ви огорча или ядосам, защото единственото ми желание е да се поставя на услугите ви.

Този непонятен за дамите език и жалкият вид на нашия рицар ги накараха да се засмеят още по-гръмко, а смехът им увеличи гнева на нашия рицар. Положението щеше може би много да се изостри, ако не беше се появил точно навреме ханджията, човек пълен и поради това и миролюбив. Когато съзря необичайно изглеждащата фигура на този мъж, въоръжен с най-разнородно оръжие, сбруя и копие, щит и нагръдна броня, се показва първоначално склонен да сподели веселото настроение на жените. Но все пак напласен от цялата тази бойна машина, реши да му говори вежливо и каза:

— Ако ваша милост, сеньор рицарю, търсите подслон в тоя хан, ще намерите всичко в голямо изобилие освен легло, защото в него няма нито едно легло.

Дон Кихот, като видя как смирено говори с него алкайдът^[3] на замъка (ханджията той бе взел за управител на замък), отговори следното:

— Аз се задоволявам с малко, сеньор кастеляно^[4], защото:

*Украса ми е мойта броня,
а почивка — боят лют.*^[5]

Ханджията си помисли, че дон Кихот го е нарекъл кастеляно, защото го е взел за честен кастилец^[6], докато той всъщност беше андалусец, от крайбрежието на Сан Лукар^[7], не по-малък разбойник от Как и не по-малък мошеник от кой и да било слуга или студент, и му отговори по следния начин:

— Щом е тъй, легло за ваша милост ще са твърдите скали, а сънят ви — вечно бдение^[8]... След като знаете това, можете да слезете от коня с пълната увереност, че ще намерите в тази колиба всичко необходимо, за да не мигнете не само една нощ, а дори цяла година.

Като изрече тия думи, ханджията се спусна да хване стремето, за да помогне на дон Кихот да слезе, който се смъкна с голяма мъка от коня между другото и поради това, че цял ден не беше сложил и хапка в устата си.

След това дон Кихот помоли домакина си да положи големи грижи за коня му, тъй като той бил най-хубавото от всички тревопасни

животни. Ханджията погледна Росинант, но той не му се стори и наполовина толкова хубав. Настани коня в конюшната и се върна, за да попита госта си дали не желае нещо. В това време жените бяха успели да се помирят с нашия рицар и му помагаха да съблече доспехите си. Те бяха смъкнали вече нагръдника и надраменната му броня, но не успяваха да свалят нито желязната яка, нито зле стъкменото забрало, скрепено със зелени ленти, които се налагаше да се прережат, защото не беше възможно да се отвържат възлите. Но дон Кихот решително се противопостави на това и прекара цяла нощ със забрало на лицето, което му придаваше най-странния и най-смешен вид, какъвто човек може да си въобрази. А докато тези леконравни жени, които той смяташе за най-знатни дами и властелинки на замъка, снемаха доспехите му, нашият рицар декламираше с най-голямо изящество следните стихове:

— Рицар никога от дами
не е бил така обслужван,
както дон Кихот^[9], когато
от селото си пристигна:
нему служеха принцеси,
а на коня му — графини.

Или, с други думи, обслужват Росинант, защото така се нарича, уважаеми дами, моят кон, а моето име е дон Кихот де ла Манча. Не възнамерявах да ви разкрия кой съм преди подвизите ми, извършени във ваша услуга и за ваше благо, да заговорят за мен самия, но желанието ми да приспособя към случая този стар романс за Ланселот стана причина да узнаете името ми преждевременно. Все пак ще настъпи време, когато ваши милости ще ме призовете и аз покорно ще отговоря на вашия зов и тогава силата на моите мишици ще покаже готовността ми да ви служа.

Жените, които не бяха свикнали да слушат подобни изблици на красноречие, не отронваха нито дума. Запитаха го само дали желае да закуси.

— Да, хапнал бих нещо — отговори дон Кихот, — защото, струва ми се, доста съм огладнял.

За нещастие беше петък и в целия хан нямаше нищо друго за ядене освен малко риба от онази, която в Кастилия наричат „абадехо“, в Андалусия — „бакаляо“, а по други места — „курадильо“ или „тручуела“^[10]. Попитаха дон Кихот дали би взел няколко тручуела, тъй като нямаше нищо друго.

— Щом като има много тручуели — каза дон Кихот, — все ще може да ми се поднесе една труча^[11]. Все ми е едно дали ще получа осем реала дребни или една само монета от осем реала. Пък и не е изключено рибките да са по-вкусни от рибите, както телешкото месо е по-крехко от говеждото и ярешкото — по-вкусно от козето. Това всъщност не е от значение, важното е по-скоро да ми дадете да ям, защото войнските усилия и тежкото оръжие мъчно се понасят, без стомахът да е получил своето.

Сложиха му трапеза пред портата на хана, защото там беше хладно, и ханджията поднесе на дон Кихот порция зле изкисната и още по-зле сварена моруна с парче черен и плесенясал хляб, подобен на доспехите му. Много смешно беше да го гледа човек да яде, защото, с подбрадник и забрало, вдигнато на челото, не можеше да тури нищо сам в устата си, а трябваше друг да му поднася и натиква зальците, задача, с която се зае една от дамите. Но тя не успяваше да му даде да пие и изобщо никой нямаше да може да го стори, ако ханджията не бе се досетил да издълбае една тръстикова пръчка и да сложи единия ѝ край в устата на рицаря, а през другия да налива виното. Дон Кихот понасяше всичко това търпеливо, защото в никой случай не искаше да се съгласи да се прережат лентите, които крепяха забралото му. Точно тогава се появи случайно в хана човек, който се занимаваше със скопяване на нерези, и още непристигнал, наду четири или пет пъти тръстиковата си пищялка. Това убеди напълно дон Кихот, че се намира в прочут замък, че го гощават с акомпанимент на музика, че моруната е пъстърва, хлябът — от чиста пшеница, леките жени — знатни дами, а ханджията — владетел на замък. В този ред на мисли той почувства задоволство както от взетото решение, така и от първото си излизане от селото. Измъчваше го обаче мисълта, че още не е посветен в рицарско звание и че не може да се впусне в приключение, без да принадлежи на рицарски орден.

[1] „Бели доспехи“ се наричали доспехите без герб и други знаци, носени от начинаещите рицари до първия им подвиг. На щита си тогава те символично изобразявали този свой подвиг, който определял и прякора им. ↑

[2] Проститутки, които свободно и поотделно са упражнявали занаята си за разлика от други, които са били събирани в публични домове. ↑

[3] *Алкайд* — дума от арабски произход, означава управител на замък. ↑

[4] *Кастеляно* има две значения: владетел на замък и кастилец. ↑

[5] Стихове от старинен и много популярен романс. ↑

[6] Андалусците са минавали за крадци, а кастилците — за хора скромни и честни. ↑

[7] Място, където са се събирали скитници от цяла Испания. ↑

[8] В тон с дон Кихот ханджията отговаря със следващите два стиха от споменатия вече старинен романс. ↑

[9] Сервантес цитира стар романс, като заменя името на Ланселот с дон Кихот. ↑

[10] Диалектни термини за една и съща риба — моруна. ↑

[11] „Тручуела“ е, както вече казахме, моруна, а „труча“ е пѣстърва. Дон Кихот мисли, че „тручуела“ е умалително от „труча“ (значи, малка пѣстърва). На това недоразумение се дължи и непреводимата игра с думи. ↑

ГЛАВА ТРЕТА

В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ПО КАКЪВ ЗАБАВЕН НАЧИН БЕ ПОСВЕТЕН ДОН КИХОТ В РИЦАРСКО ЗВАНИЕ

Преследван от тази мисъл, дон Кихот прибърза да привърши оскъдната ханджийска вечеря. След като се нахрани, извика ханджията, отдели се с него в конюшната, падна пред него на колене и му каза:

— Храбри рицарю, не ще се вдигна от мястото си, докато ваша милост не ме удостои с благоволението, за което възнамерявам да ви помоля. Услугата, която ще ми направите, ще ви покрие един ден със слава и ще бъде от полза за целия човешки род.

Ханджията, като видя госта си паднал в краката му и като чу тези думи, се слиса и не знаеше какво да прави и какво да продума. Помоли дон Кихот да се изправи, но той упорито отказваше, докато не изтръгна най-сетне уверение, че молбата му ще бъде изпълнена.

— Като познавам вашето голямо великодушие, не можех и друго да очаквам — отвърна дон Кихот. — Услугата, която поисках и която вие с вашата обичайна щедрост обещахте да изпълните, се състои в това, че утре сутрин ще трябва да ме посветите в рицарско звание. Тази нощ ще бдя над оръжието си в параклиса на вашия замък и утре, както вече казах, ще се сбъдне това, за което толкова много жадувам. Така аз ще придобия право да търся по четирите краища на света приключения в закрила на нуждаещите се, което е едно от задълженията както на цялото рицарство, така и на всички подобни на мен странстващи рицари, които се стремят от все сърце към подобни подвизи.

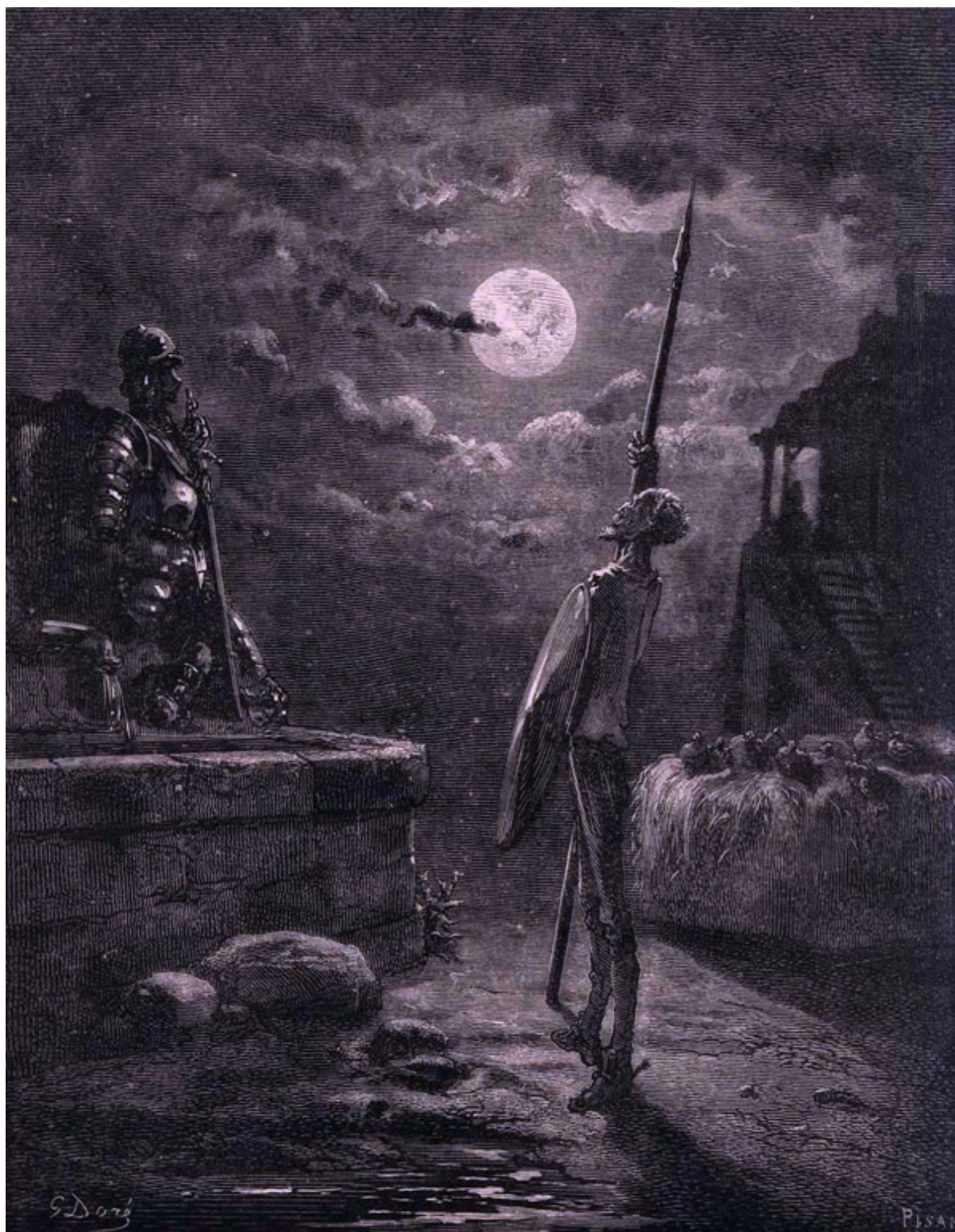
Ханджията, както вече се каза, си падаше малко шегобиец и си беше дал донякъде сметка за това, че гостът му е умопобъркан. След като го изслуша докрай, той се убеди напълно в своето предположение и за да има на какво да се смее през нощта, реши да изпълни молбата на нашия рицар; и тъй, той каза на нашия рицар, че желанието и молбата му са напълно разумни и че подобни намерения са присъщи и естествени за всички по-лични рицари, към които той по вид и юначна външност принадлежи. Той сам се бил посветил на млади години на това почетно поприще и странствал по различни краища на света, като търсел приключения, без да пропусне да посети Лос Перчелес край Малага, предградието Риаран, Компас в Севиля, Асогехо в Сеговия, Оливера във Валенсия, Рондилия в Гранада, крайбрежието на Сан Лукар, Потро в Кордова, ханчетата при Толедо^[1] и много други места, където изпитал бързината на нозете си и ловкостта на ръцете си, вършил беззакония, прелъстявал вдовици, обезчестявал девойки, измамвал малолетни, като прославил името си в почти всички съдилища и затвори на цяла Испания. Прибрал се най-сетне в този свой замък, за да заживее на своя и на чужда сметка, като приютявал в него всички странстващи рицари, без разлика какво е тяхното звание и потекло, единствено от любов към тях и за да им даде възможност да поделят с него парите си в замяна на добрите му чувства. Обясни му също така, че в този замък няма параклис, където би могъл да бди над оръжието си, тъй като съществуващият преди бил съборен, за да бъде преустроен. Но в случай на нужда — той знаел това от собствен опит — допускало се да се бди навсякъде, като тази нощ гостът можел да бди над оръжието си в един вътрешен двор на замъка. На следния ден, с Божия Воля, при спазване на предвидения за случая ритуал, щял да бъде

посветен в рицарско звание, за да стане рицар, и то такъв, какъвто друг няма по света.

Запита го дали носи пари. Дон Кихот му отговори, че няма нито стотинка, защото той не бил чел в нито един рицарски роман странстващи рицари да носят пари със себе си. Тук ханджията му каза, че се лъже: ако в книгите не се споменава нищо по този въпрос, то е, защото авторите им не са сметнали за нужно да пишат изрично, че е естествено и необходимо да се носят пари и чисти ризи, така че не може да се допусне, че те не са ги носили със себе си. Напротив, той знае от напълно сигурен източник, че всички странстващи рицари, за които тъй подробно говорят книгите, са носили пълни кесии за всеки случай, а освен това и ризи и кутия, пълна с мехлеми, с които те лекували своите рани, защото невинаги из полетата и пустините, където се сражавали и бивали ранявани, са намирали кой да ги лекува, освен ако са се радвали на приятелството на някой мъдър вълшебник, който им се притичвал на помощ, пращайки по въздуха, на някой облак, девойка или джудже с шишенце с чудотворна вода. Достатъчно било да изпият само една капка от тази вода и незабавно изчезвали всички рани и страдания. Те отново се чувствали така здрави, сякаш никога от нищо не били страдали. Но при липса на такива вълшебни средства рицарите в миналото смятали за напълно уместно оръженосците им да носят със себе си пари и други необходими неща, като например мехлеми и бинтове. Ако ли пък случайно тия рицари нямали оръженосци (което се е случвало много рядко), те самите носели всички тези неща в много малки дисаги, прикрепени по такъв грижлив начин към задната част на седлото, че всеки можел да си помисли, че това не са дисаги, а някакъв скъпоценен предмет; защото за странстващите рицари не било допустимо да носят дисаги освен при подобни изключителни обстоятелства. Ето защо той го съветва, а дори може и да му заповяда, като негов кръстник, какъвто много скоро ще стане, да не пътува отсега нататък без пари и без споменатите вещи. Той сам щял да се увери колко голяма полза ще му принесат тези вещи, когато най-малко се надява.

Дон Кихот обеща да изпълни най-точно съветите и веднага след това получи заповед да пристъпи към бдението над доспехите в големия двор, който се намираше отстрани на хана. Дон Кихот събра всичките си доспехи, постави ги в едно каменно корито до кладенеца и

въоръжен с копие и щит, започна с голямо достойнство да се разхожда пред тях. Точно в тоя час нощта започна да се спуска над хана.

Ханджията разказа на пътниците в хана за лудостта на госта си, за това, че той сега бди над доспехите си и че утре очаква да бъде посветен в рицарство. Учудени от такава странна лудост, всички отидоха да му се полюбуват отдалеч и видяха как нашият рицар ту се разхождаше спокойно пред кладенеца, ту, опрян на копието си, се взираше в доспехите си, без да откъсва за дълго поглед от тях. Настъпи нощ, но луната светеше тъй силно, че можеше да съперничи със слънцето, което ѝ заема светлината си, така че всяко движение на новия рицар можеше да се види от всички. По едно време на един от мулетарите му хрумна мисълта да напои мулетата, но за тази цел той трябваше да свали доспехите на дон Кихот от коритото. Щом като го видя да се приближава, рицарят се провиква гръмко:

— О, който и да си ти, дръзки рицарю, внимавай какво правиш и не докосвай доспехите на най-смелия от всички странстващи рицари, които някога са препасвали меч! Внимавай, ако не искаш да платиш с живота си за дързостта, която проявяваш.

Мулеларят не обърна внимание на тези слова (по-добре щеше да бъде за него, ако се беше вслушал в тях), а напротив, хвана доспехите за ремъците и ги захвърли колкото се може по-надалеч. Като видя това, дон Кихот вдигна очи към небето, отправи мисълта си — както стана впоследствие ясно — към Дулсинея и каза:

— Помогнете ми, сеньора, да отмъстя за тази първа обида, нанесена на това покорно вам сърце. Не ме лишавайте в това първо изпитание от вашето благоволение и покровителство!

И като говореше тези и други подобни на тях думи, захвърли щита, вдигна с две ръце копието си и удари с него така силно мулетаря по главата, че той се строполи на земята. Още един такъв удар, и мулетарят нямаше да има нужда от лекар. След това дон Кихот събра доспехите си и поднови разходките си със същото спокойствие както преди. Не след дълго, без да знае какво се бе случило (тъй като мулетарят беше още в безсъзнание), дойде друг мулетар, също с намерение да напои мулетата си. И той се опита да махне доспехите, за да освободи коритото. Дон Кихот, без да каже дума и без да се позове на ничия милост, захвърли отново щита си, дигна повторно копието си и успя, без да го счупи, да разбие главата и на втория мулетар. Шумът привлече всички хора от хана, включително и ханджията. Като ги видя, дон Кихот взе щита си и сложил ръка на меча си, каза:

— О, царице на красотата, смелост и мощ на изнемогващото мое сърце! Настъпи време да обърнете погледа на величието си към своя покорен рицар, който е в очакване на голямо приключение.

Тези думи толкова много въодушевиха дон Кихот, че дори ако всички мулетари на света се бяха втурнали насреща му, той нямаше да отстъпи ни на една педя. Приятелите на ранените мулетари, като видяха другарите си прострени на земята, започнаха отдалеч да замерят с камъни дон Кихот, който се пазеше с щита и не смееше да се отдалечи от коритото, за да не остави незащитени доспехите си. Ханджията им викаше да не го закачат, тъй като ги беше вече предупредил, че е луд и че като луд няма да го осъдят дори и да ги убие всички. Крещеше и дон Кихот, и то дважд по-силно. Наричаше мулетарите подлеци и предатели, а владетеля на замъка — страхливец и долен човек, който позволява да обиждат в замъка му странстващите рицари, и се заканваше, че люто би си отмъстил за подлостта му, ако беше вече посветен в рицарско звание.

— А вас, нищожна и долна сган, презирам. Хвърляйте камъни, настъпвайте, нападайте и обиждайте ме колкото можете повече. Скоро ще платите за глупостта и безсрамието си.

Гласът му бе изпълнен с толкова жар и решителност, че вдъхна ужасен страх на нападателите. Поради това, пък и благодарение на увещанията на ханджията, мулетарите престанаха да го замерват с камъни, а дон Кихот позволи да приберат ранените, след което той все така величествено и невъзмутимо поднови бдението над доспехите си.

Тези шеги на госта не се понравили на ханджията и той реши да съкрати бдението и да го посвети в пустото рицарско звание, преди да се случи и друго нещастие. Приближи се до него, извини му се за нахалното държане на тези прости хора, за което той не носел никаква вина. Изказа задоволството си, че ги е наказал справедливо за дързостта им. Обясни му, както и преди го беше вече сторил, че в този замък няма параклис и че за обряда, който трябваше да се изпълни, всъщност не е и нужен параклис. Цялата церемония по посвещаването се свеждаше, доколкото се простирали неговите сведения за рицарския ритуал, до удар с ръка по тила и със сабя по гърба и че той можел да извърши това дори и сред полето. Що се отнася до бдението над доспехите, дон Кихот си бил вече изпълнил задължението, тъй като два часа бдение били достатъчни, а той бил бдял повече от четири. Дон Кихот повярва на думите на ханджията и заяви, че е готов да му се подчини веднага,

стига всичко да стане във възможно най-кратък срок, защото, ако го нападнат отново и той е вече посветен в рицарство, не възнамерява да остави жив човек в замъка с изключение на тези хора, които владетелят на замъка му заповяда да пощади и над които ще се смили от уважение към него.

Уплашен от тези думи, пресметливият хазаин отиде да донесе тефтера, в който си записваше колко слама и ечемик дава на мулестарите. След това се върна отново при дон Кихот, придружен от едно момче, което държеше в ръка парченце свещ, и от двете млади жени, за които се говори вече по-преди. Ханджията заповяда на дон Кихот да коленичи и се престори, че чете набожно от тефтера някаква молитва. По средата на четенето вдигна ръка и го плесна силно по врата, а веднага след това го удари и здраво с шпагата по гърба, без да престане да цеди през зъби молитвените слова. След този обред заповяда на една от споменатите дами да му препасаше шпагата. Тя изпълни нареждането много естествено и с голяма сдържаност, защото такава беше необходима, за да не избухне човек в смях по време на церемонията. Само подвизите на новия рицар, които те бяха видели с очите си, ги караха да сдържат смеха си. Почтената сеньора му препаса шпагата и каза:

— Нека Господ не ви лиши от своята милост и да ви отрежда само успехи в сраженията!

Дон Кихот я попита как се казва, за да знае отсега нататък кому да се чувства задължен за оказаното благоволение, тъй като възнамеряваше да ѝ се отплати с част от славата, която щеше да спечели благодарение на силните си мишци. Тя отговори много смирено, че се казва Ла Толоса, че е дъщеря на един шивач, по-скоро кърпач от Толедо и че живее там, в търговския квартал Санчо Биенайя. Тя добави, че където и да се намира, ще бъде готова да му служи и да го смята за свой господар. Дон Кихот я помоли, от любов към него, да му направи удоволствието и прибави към името си „доня“, като отсега нататък започне да се нарича доня Толоса^[2]. Тя му обеща. Другата дама му постави шпората, произнесе почти същите думи, които беше изрекла преди това дамата на шпагата. Дон Кихот я попита и нея как се казва и тя му отговори, че името ѝ е Ла Молинера^[3] и че е дъщеря на един порядъчен мелничар от Аптекера. Нашият рицар помоли и нея да

си прикачи към името „доня“ и да се нарича отсега нататък доня Молинера, като ѝ предложи своите услуги и благодарности.

След като невиджаният дотогава обред бе извършен на бърза ръка, дон Кихот пожела час по-скоро да се качи на коня си и да потегли на лов за приключения. Оседла Росинант, възседна го, прегърна домакина и за да му изкаже благодарността си за посвещаването в рицарско звание, му изприказва толкова странни думи, че мъчно би се удало на човек да ги възпроизведе. Ханджията, за да го отпрати час по-скоро, отговори на думите му с не по-малко високопарни, макар и по-кратки слова и без да му поиска нито грош, го пусна да си върви по живо, по здраво.

[1] Селища, предградия и квартали, ползващи се с лошо име като свърталища на разбойници, крадци, контрабандисти и проститутки. ↑

[2] Сервантес осмива злоупотребата с прибавяне към кръщелните имена на думата „дон“ („доня“), която е означавала благороден произход. ↑

[3] На испански „Мелничарката“. ↑

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА КАКВО СЕ СЛУЧИ НА НАШИЯ РИЦАР, СЛЕД КАТО НАПУСНА ХАНА

Вече се зазоряваше, когато дон Кихот излезе от хана толкова доволен, бодър и щастлив от посвещаването му в рицарство, че радостта му бликаше от всички негови пори и се предаваше дори на коня. Спомни си обаче за съветите на домакина си относно тъй необходимите неща, които трябваше да носи със себе си, на първо място пари и ризи, и реши да се завърне у дома, за да се запаси с всичко и си избере освен това и оръженосец, като имаше предвид един свой съселянин и съсед, беден и с тежко семейство, но твърде подходящ за оръженосна служба при рицар. Обладан от тази мисъл, подкара към селото си Росинант, който сякаш отгатна намерението на господаря си и запрепуска с такава охота, че краката му сякаш не допиреха земята.

Не беше извървял много път, когато изведнъж, откъм една гъста гора, вдясно от пътя, му се стори, че чува слаб вик, подобен по-скоро на стон. Щом го чу, каза:

— Отправлям благодарност към небето за милостта, която проявява към мен, като ми предлага тъй скоро случай да изпълня това, което дължа на рицарското си звание, и да събера плодовете на добродетелните си намерения. Няма съмнение, че така може да стене

само някой нещастник или някоя нещастница, човек, който се нуждае от моята помощ и подкрепа.

Дръпна юздите на Росинант и го отправи към мястото, откъдето му се струваше, че идват виковете. Едва навлязъл в гората, видя една кобила, вързана за един дъб, докато за друг беше вързано, голо до кръста, момче на около петнадесет години. То именно охкаше и не без причина, защото един снажен селянин го налагаше с кожения си ремък, като придружаваше всеки свой удар с укори и съвети.

— Дръж си езика и си отваряй очите! — говореше селянинът.

А момчето отговаряше:

— Няма така да правя друг път, господарю, кълна се в Бога, няма да правя вече така; обещавам, че отсега нататък ще се грижа по-добре за стадото.

Като видя тази картина, дон Кихот се провикна гневно:

— Неучтиви рицарю, не подобава да нападате човек, който не може да се брани! Възседнете коня си и вземете вашето копие^[1] — на дъба, на който беше завързана кобилата, бе подпряно едно копие — и ще ви докажа, че само страхливци могат да вършат това, което вие правите.

Като видя надвесен над себе си тежковъоръжен човек, насочил копие към лицето му, селянинът помисли, че е настъпил последният му час и отговори с примирение:

— Сеньор рицарю, момчето, което сега наказвам, е мой слуга и пази овцете ми, които пасат тук наоколо, но е толкова нехайно, че всеки ден ми изчезва по една овца. И сега, когато го налагам заради невниманието му и порaziите, които прави, то се оплаква, че го правя от скъперничество, че не му плащам това, което му дължа, а аз ви се заклевам в Бога и в собствената си душа, че то лъже.

— Как дръзвате, недодялани човече, да твърдите пред мен, че момчето лъже — рече дон Кихот. — Аз се заклевам в името на слънцето, което грее над нас, че ще ви понижа с копието си! Платете му веднага, без всякакво възражение. Не го ли направите, нека всевишният да ми е свидетел, че ще свърша с вас и ще ви унищожа! Отвържете го веднага!

Селянинът наведе глава и без да каже дума, отвърза слугата си, а дон Кихот запита момчето на каква сума възлиза дългът на господаря

му. То отговори, че има да взима заплата за девет месеца, по седем реала на месец. Дон Кихот пресметна, че целият дълг възлиза на шестдесет и три реала и заповяда на селянина или веднага да ги брои, или да се прости с живота си. Изплашеният селянин възрази, че макар и да знае колко е тежка съдбата, която го очаква, и въпреки дадената клетва — а той не бе дал никаква клетва — трябва да каже, че дългът му не е толкова голям, защото от сумата трябва да се приспадне стойността на три чифта обувки и още един реал, който дал на бръснаря, за да пусне на момчето на два пъти кръв, когато било болно.

— Добре — отговори дон Кихот, — но боят, който му нанесохте, се уравнива с обувките и кръвопусканията. Защото, ако момчето е скъсало кожата на платените от вас обувки, вие скъсахте собствената му кожа, а ако бръснарят му е пуснал кръв, когато е било болно, вие му я пускате, когато е здраво. Така че в това отношение той нищо не ви дължи.

— Бедата е, сеньор рицарю, че нямам пари в себе си. Нека Андрес дойде с мен вкъщи и там ще се изплатя до последния реал.

— Какво? Да отида с него? — каза момчето. — Тежко ми! Не, сеньор, за нищо на света. Щом като останем насаме, ще ми смъкне кожата както на Свети Вартоломей.

— Не, той няма да направи това — възрази дон Кихот. — Достатъчно е аз да му заповядам, за да ми се подчини. И ако той ми се закълне в името на рицарския орден, на който принадлежи, ще го пусна да си отиде свободен, сигурен, че той ще плати.

— Помислете добре какво говорите, ваша милост — каза момчето. — Моят господар не е рицар, нито се числи към някой рицарски орден. Той се казва Хуан Алдудо Богатия и е жител на Кинтанар.

— Това няма значение — възрази дон Кихот. — И Алдудовци могат да станат рицари, още повече, че всеки човек е рожба на собствените си дела.

— Прав сте — съгласи се Андрес, — но кажете ми на какви дела е рожба моят господар, щом отказва да възнагради труда и потта ми.

— Не отказвам, добри ми Андрес — каза селянинът. — Ще ми направиш удоволствието да дойдеш с мен и аз ти се заклевам в името на всички рицарски ордени, които има по света, да ти платя дълга си, както казах, до последния реал, и то все в новички монети.

— Може и да не са нови — рече дон Кихот — Изплатете му дълга си, това е достатъчно. И гледайте да изпълните всичко според клетвата, която дадохте. Не го ли направите, аз се заклевам, че ще се върна да ви потърся и да ви накажа, и мога да ви уверя, че ще ви намеря дори ако се скриете в миша дупка. И ако искате да знаете кой ви заповядва това — за да се убедите, че действително трябва да се подчините, — нека ви кажа, че аз съм храбрият дон Кихот де ла Манча, покровител на обидените и онеправданите. А сега нека Бог да ви закриля и не забравяйте това, което сте обещали под клетва, защото иначе ще понесете наказанието, за което вече говорих.

Като каза тези думи, дон Кихот пришпори Росинант и много скоро се отдалечи. Селянинът го проследи с очи и когато видя, че рицарят излезе от гората и се загуби от погледа му, обърна се към своя слуга Андрес и му рече:

— Ела насам, сине мой, защото искам да ти изплатя парите, които ти дължа, точно така, както ми заповяда този закрильник на онеправданите.

— Готов съм да се закълна — отговори Андрес, — че ваша милост ще извърши добро дело, ако изпълните заповедта на добрия рицар, Господ здраве да му дава. Защото, какъвто е юначен и при това праведен съдия, кълна се в Свети Рок^[2], че ако не ми изплатите дълга си, той ще се върне и ще се разправи с вас, както обеща.

— И аз съм готов да се закълна — отвърна селянинът, — но поради голямата си любов към тебе желая да увеличи дълга си, за да увеличи и заплащането.

И той хвана за ръка момчето, върза го отново за дъба и му тегли такъв бой, че едва не го преби.

— Хайде, сеньор Андрес — подхвърли селянинът, — повикай сега бореца против неправдите, за да видиш, че тази неправда ще остане неотмъстена, а струва ми се, че ще извърша още някоя, защото много ми се ще да ти смъкна кожата и оправдая с това твоите опасения.

В края на краищата селянинът отвърза момчето и му разреши да потърси своя съдия, за да изпълни той произнесената от него присъда. Андрес тръгна доста унил, като се заричаше да намери храбрият дон Кихот де ла Манча и да му разкаже с най-големи подробности за случилото се, което увеличаваше десеторно дълга на господаря му. Така или иначе, той си отиде разплакан, а господарят му го изпрати със смях.

Ето как храбрия дон Кихот отмъсти за нанесената обида. Той самият бе прещастлив от случката, тъй като смяташе, че е започнал по твърде сполучлив и възвишен начин своите подвизи и доволен от себе си, продължи пътя си към родното село, като си говореше полугласно:

— О ти, Дулсинея дел Тобосо, най-прекрасна сред прекрасните! Можеш с пълно право да се смяташ за най-щастлива от всички жени, които днес живеят на земята! Съдбата ти е отредила да видиш покорен на твоята воля и готов да изпълни всички твои желания един толкова знаменит и храбър рицар, какъвто е и ще бъде дон Кихот де ла Манча, който вчера, както цял свят знае, бе посветен в рицарско звание^[3], а днес премахна най-тежката неправда и най-голямата обида, породени от насилието и извършени от жестокостта: днес той изтръгна от ръцете на онзи безмилостен злодей бича, с който изтезаваше без всякаква причина онова крехко дете.

Междувременно стигна до един кръстопът и веднага изникнаха във въображението му кръстовищата, където рицарите са се спирали, за да обмислят кой път да изберат. За да последва примера им, и той се спря, премисли дълго и след това отпусна поводите на Росинант, като предостави на коня възможността сам да избере пътя си. Росинант се подчини на първоначалното си намерение и се запъти към своята конюшня. След около две мили път дон Кихот съгледа голяма група хора, които, както по-късно се разбра, бяха търговци от Толедо, тръгнали да купуват коприна в Мурсия^[4]. Бяха шестима, носеха чадъри и ги придружаваха четирима слуги на коне и трима мулетари, които ходеха пеш. Щом ги съзря, дон Кихот си въобрази, че се намира пред ново приключение и тъй като желаше във всичко, доколкото му бе възможно, да следва примера на описаните в неговите книги рицарски дела, намисли да извърши подвиг, който му се стори много уместен в случая. И тъй, дон Кихот зае войнствена и мъжествена поза, стъпи здраво на стремената, стисна копие, долепи щита към гърдите си и застана сред пътя, като очакваше да се приближат тези странстващи рицари (защото той бе решил, че търговците са такива), и когато прецени, че те се бяха приближили достатъчно, за да могат да го видят и чуят, повиши глас и заговори надменно:

— Гответе се всички за бой, ако не признаете единодушно, че в целия свят няма девойка по-красива от императрицата на Ла Манча, безподобната Дулсинея дел Тобосо!

Тези странни слова и още по-странныят вид на този, който ги изрече, накараха търговците да се спрат стъписани, макар и да разбраха по фигурата и речта на дон Кихот, че имат работа с луд. Все пак те поискаха да разберат какво точно трябваше да признаят и един от тях, който беше шегобиец и много остроумен, отговори:

— Сеньор рицарю, ние не познаваме красивата сеньора, за която споменахте. Покажете ни я и ако наистина красотата ѝ е такава, каквато казвате, ние на драго сърце и без всякаква принуда ще признаем това, което вие искате от нас.

— Ако ви я покажа — възрази дон Кихот, — каква цена ще има признанието на нещо толкова очевидно? Важното е, без да сте я видели, да повярвате на това, което ви казвам, да го признаете, потвърдите, подкрепите с клетва и поддържате. Но не го ли сторите, аз ви призовавам на бой, безобразни и дръзки хора! А сега, независимо от това дали ще пристъпите един по един, така както повеляват законите на рицарството, или ще се нахвърлите всички наведнъж според обичаите и лошите навици на хора като вас, аз ви чакам тук с вяра в истината, която е на моя страна.

— Сеньор рицарю — възрази търговецът, — за да не обременяваме съвестите си с признание на нещо, което не сме нито видели, нито чули и което освен това може да обиди императриците и кралиците на Алкария и на Естремадура, моля ваша милост от името на всички тук присъстващи князе да благоволите да ни покажете някакъв портрет на тази сеньора, пък нека е той дребен колкото пшеничено зърно, защото по вълната се познава овцата. Така и ние ще бъдем задоволени и убедени в това, което твърдите, а и ваша милост ще остане доволен и удовлетворен. Ние сме толкова благоразположени към вас, че дори ако портретът покаже, че тя е кривогледа с едното си око, а че от другото ѝ капе цинобър и сярка, при все това, за да угодим на ваша милост, ще ѝ признаем всички достойнства, които желаете.

— Нищо подобно не капе от нея, безчестни негодници! — отговори дон Кихот, пламнал от гняв. — Повтарям, от нея не капе това, което казвате, а напротив, тя благоухае на амбра и мускус. Тя не е нито кривогледа, нито гърбава, а е по-стройна от гвадарамско вретено^[5]. А вие ще платите за голямата обида, която нанесохте на една красавица, каквато е моята сеньора.

Като каза тези думи, дон Кихот се спусна с насочено напред копие срещу човека, който му бе възразил, толкова сърдит и разгневен, че ако провидението не бе решило Росинант да се препъне и да падне на половина път, зла съдба щеше да постигне дръзкия търговец. Росинант падна и господарят му излетя доста далеч встрани. Дон Кихот се опита да се изправи, но не успя, тъй като за това му пречеха копието, щитът, шпорите, шлемът и старинните доспехи, които го смазваха със своята тежест. И докато се мъчеше безуспешно да стане, той не спираше да крещи:

— Не бягайте, страхливци! Почакайте, нехранимайковци! Не е моя вината, че лежа сега на земята. За това е виновен моят кон.

Един от мулетарите, които придружаваха търговците и чийто нрав не ще да е бил от най-добрите, като чу ругатните на падналия нещастник, не можа да се стърпи и намисли да отговори на рицаря, като го наложи добре. Той пристъпи към дон Кихот, грабна копието, начупи

го на парчета и с едно от тях, въпреки железните доспехи, смля рицаря от бой, така както воденичните камъни смилат житото. Господарите му викаха да не бърхти толкова силно дон Кихот и да го остави на мира, но мулетарят се беше много увлякъл и не искаше да остави играта, преди да излее целия си гняв. Като взимаше поред парчетата от копието, начупи ги всички на съчки по гърба на падналия рицар, който, въпреки градушката удари, не си затваряше устата и заплашваше небето и земята, а най-вече тия, които смяташе за разбойници. Най-сетне мулетарят се умори и търговците продължиха своя път, обогатени с нова тема за дълги разговори. Пребитият нещастник, щом като се видя сам, поднови опитите си да се изправи на крака, но как можеше да се вдигне сега, след боя, който бе изял, щом не бе успял да го направи преди, когато беше още здрав и читав? И въпреки всичко той се чувстваше щастлив, защото му се струваше, че това бе обикновена беда за странстващите рицари, а цялата вина хвърляше на коня си. Но да стане, той не можеше, защото навсякъде по тялото си чувстваше силни болки.

[1] Нищо чудно в това, че селянинът е носел копие, тъй като в течение на осемвековните борби срещу маврите испанците от всички съсловия добили навика да носят оръжие. ↑

[2] Католически светец. ↑

[3] Казва се вчера, а всъщност посвещаването е станало същия ден призори. Такива неточности има и на други места в романа. Те се дължат или на лудостта на дон Кихот, или на небрежността на Сервантес, или най-сетне на това, че авторът не е имал възможност да препрочита написаното. Мъчно е да се установи във всеки конкретен случай причината. ↑

[4] *Мурсия* — област в Югоизточна Испания, по времето на Сервантес голям копринарски център. ↑

[5] „*Строен като вретено*“ — израз, употребяван и сега още в цяла Испания. В Мадрид се казва „прав като гвадарамско вретено“, защото дървото, от което се изработвали вретената, е било вземано от буковите гори на Гвадарама, планина, която се издига на север от Мадрид. ↑

ГЛАВА ПЕТА

В КОЯТО ПРОДЪЛЖАВА РАЗКАЗЪТ ЗА БЕДАТА, СПОЛЕТЯЛА НАШИЯ РИЦАР

Като видя, че не е в състояние да се мръдне от мястото си, дон Кихот се реши да прибегне до онова средство, което обикновено му помагаше в такива случаи, а именно да си припомни някоя случка от рицарските романи. В болното му въображение изплува сцената, разиграла се между Балдуин и маркиз Де Мантуа, след като Карлото^[1] ранил Балдуин в планината. Тази история, въпреки че е добре позната дори и на децата и юношите, въпреки че има успех и сред старците, които лековерно я поглъщат, не е по-правдоподобна от легендите за чудотворствата на Мохамед. Тази именно история се стори най-подходяща на дон Кихот за положението, в което беше изпаднал. И тъй, с видими белези на дълбока болка започна да се търкаля по земята и да произнася със слаб глас словата, казани според авторите от ранения Рицар на леса:

О, ела, сеньора моя,
мъката ми укроти!
Или ти това не знаеш,
или си невярна ти?^[2]

Той продължи романса до стиховете:

О, маркизе Мантуански,
чичо мой и господар!

Точно когато стигна до тези стихове, случи се по пътя да мине негов съселанин и съсед, който беше занесъл товар жито на мелницата. Селянинът, като видя, че на земята лежи някакъв човек, приближи се

към него и го запитва кой е и каква е болката, която го кара тъй печално да стене. Дон Кихот, разбира се, си въобрази, че пред него е изправен неговият чичо^[3], Мантуанският маркиз, и вместо да отговори, продължи романа, в който се описваха нещастията му и любовните връзки на сина на императора с неговата мащеха точно така, както се казва и в романа.

Селянинът изслуша удивен тези несвързани слова, след това свали разкъсаното от ударите забрало, почисти покритото с прах лице, позна дон Кихот и каза:

— Сеньор Кихана — защото по всяка вероятност така са наричали дон Кихот, преди да изгуби разума си и да се превърне от миролюбив и кротък идалго в странстващ рицар, — кой докара ваша милост до това състояние?

Но рицарят продължаваше да отговаря на всички въпроси с думите на романа. Тогава добрият човек смъкна с немалко усилие нагръдната и надраменната броня на дон Кихот, за да види дали не е

ранен, но не откри нито кръв, нито някаква друга следа от рана. Успя да го вдигне от земята и с голям труд го покачи върху магарето си, тъй като реши, че то е по-кратко. Събра оръжието, дори и най-дребните съчки, останали от копие, привърза ги към седлото на Росинант, хвана коня за юздите и магарето за оглавника и тръгна към селото, като слушаше загрижен несвързаните приказки на нашия рицар. Дон Кихот, който беше пребит и смазан от бой, едва се крепеше на магарето и от време на време така стенеше, че селянинът се чувстваше задължен да го пита какво го боли. Но сякаш самият дявол нашепваше на дон Кихот истории, които той приспособяваше към своите изпитания. Като забрави внезапно Балдуин, той си спомни за мавъра Абиндараес и как алкайдът на Антекера, Родриго де Нарваес, го хванал и отвел в плен в своя замък^[4]. Когато по-късно селянинът го запита повторно как е и как се чувства, нашият рицар му отговори дословно с думите и фразите, с които плененият Абенсераж^[5] отговорил на Родриго де Нарваес, така както ги беше прочел, възпроизведени в „Диана“ от Хорхе Монтемайор. Дон Кихот използваше така уместно прочетеното в тази книга, че селянинът, поразен от тази плетеница от глупости, неведнъж спомена името на дявола. Всичко това го убеди напълно, че съседът му е луд и затова той реши час по-скоро да се прибере в селото, за да се отърве от досадата, която му причиняваха безкрайните брътвежи на дон Кихот. Накрая рицарят прибави:

— Нека ваша милост, сеньор дон Родриго де Нарваес знае, че тази красива Харифа, спомената от мен, е сега прелестната Дулсинея дел Тобосо, за която съм извършил, върша и ще извършвам рицарски подвизи, по-славни от всички, които са станали, стават и ще станат по света.

Селянинът отговори:

— Забележете, ваша милост, че аз, бедният грешник, не съм нито дон Родриго де Нарваес, нито Мантуанският маркиз, а съм Педро Алонсо, ваш съсед, а ваша милост не сте нито Балдуин, нито Абиндараес, а почтеният идалго сеньор Кихана.

— Аз зная кой съм — възрази дон Кихот — и зная, че мога да бъда не само един от тези, които споменах, но и дванадесетте перове на Франция^[6] и Деветимата мъже на Славата^[7] наведнъж, защото подвизите, които те са извършили всички заедно и всеки от тях поотделно, не могат да се сравнят с моите.

С тези и други подобни разговори стигнаха привечер в селото, но селянинът изчака да се мръкне, за да влязат в тъмно, защото не искаше хората да видят идалгото в такова жалко състояние. Когато настъпи часът, който той сметна за удобен, влезе в селото и стигна до къщата на дон Кихот, в която цареше тревога. В тоя час там се намираха свещеникът и селският бръснар, големи приятели на дон Кихот, които разговаряха с икономката. Тя говореше разпалено:

— Какво мисли ваша милост сеньор лиценциат^[8] Перо Перес — така се казваше духовникът — за нещастieto, което сполетя моя господар?

Минаха вече три дена^[9] и никаква следа от него, от крантата, от щита, копие то и доспехите му. О, горката аз! Все си мисля, че проклетите рицарски романи, които постоянно четеше, са объркали ума му. И в това съм толкова сигурна, колкото и че съм се родила и че ще умра. Спомням си сега, че съм го чувала често да си говори сам на себе си, че желае да стане странстващ рицар, за да търси приключения по света. Дано вдън земя потънат всички тези книги, които погубиха най-изтънчения ум на цяла Ла Манча!

Племенницата каза същото и дори нещо повече:

— Знайте, сеньор маесе^[10] Николас — така се наричаше бръснарят, — че много пъти се е случвало на моя сеньор вуйчо да чете непрекъснато два дена и две нощи тези проклети книги за злополучни приключения и след това да захвърли книгата, да хване меч и да почне да сече с него стените. По-късно, премалил от умора, казваше, че е убил четири великана, високи колкото четири кули, и че потта, която тече от него, е кръв от раните, получени в сражението. След като изпиеше цяла стомна студена вода, той се ободряваше, успокояваше се и твърдеше, че тази вода е скъпоценна течност, доставена му от мъдреца Ескифе^[11], велик магьосник и негов приятел. Вината е само моя, че не съобщих навреме на ваши милости за безумствата на моя сеньор вуйчо, за да вземете мерки, та да не стигаме до това, което сега се случи. Щяхте да изгорите всички тия проклети книги, защото много от тях заслужават да бъдат хвърлени в огъня като еретически.

— И аз съм на това мнение — каза свещеникът — и ви давам думата си, че не ще изтече утрешният ден, преди да бъдат предадени на аутодафе^[12] и тържествено изгорени книгите, за които говорим. Нека те

не предизвикат и други, които биха ги прочели, да извършат това, което добрият ми приятел вече е извършил.

Селянинът и дон Кихот подслушаха целия този разговор. Така селянинът разбра от какво естество е страданието на съседа му и се обади на висок глас:

— Отворете, ваши милости, на сеньор Балдуин и на сеньор маркиз Де Мантуа, който се връща тежко ранен, а също и на сеньор мавъра Абиндараес, който води пленен храбрят Родриго де Нарваес, алкайд на Антекера.

Като чува този глас, всички наизлязоха. Едните разпознаха своя приятел, а другите своя господар и вуйчо и се спуснаха да го прегърнат, макар и да не беше още слязъл от магарето, защото не беше в състояние да го направи. Той им каза:

— Чакайте да ви обясня. Връщам се тежкоранен по вина на моя кон. Отнесете ме в леглото ми и нека бъде повикана, ако е възможно, мъдрата Урганда, за да се погрижи за мен и ми излекува раните.

— Ето на, вижте, че за зла беда — рече икономката — сърцето ми вярно е подсказвало, че нещо не е наред с господаря. Влезте, ваша милост, и бъдете добре дошъл, че и да не дойде тази Ургада^[13], все ще успеем да ви излекуваме. Проклети да са, сто пъти проклети, казвам аз, тези рицарски книги, които ви докараха до това състояние.

Сложиха го веднага да легне и потърсиха раните му, но не намериха нито една. Той им обясни, че е паднал от коня си Росинант и е натъртил цялото си тяло по време на сражение с десет от най-дръзките и най-свирепи великани, които могат да се срещнат по света.

— Аха! — възкликна свещеникът. — За великани се говори! Кълна се в светия кръст, че всичко ще изгоря утре, преди още да се е мръкнало.

Зададоха на дон Кихот хиляди въпроси, но той не отговори на нито един от тях. Поиска само да му дадат да яде и да го оставят да спи, защото от това се нуждаел най-много. Изпълниха желанието му, а свещеникът се осведоми най-подробно от селянина за това как е намерил дон Кихот. Селянинът му разказа всичко, като не пропусна да спомене и всички безсмислици, които дон Кихот бе изрекъл на самото място и по пътя към селото. Този разказ затвърди още повече у лиценцията решението да изпълни онова, което още на следния ден

извърши: повика приятеля си, бръснаря маесе Николас, и заедно с него отидоха в дома на дон Кихот.

[1] *Карлото* — син на Карл Велики, оставил ранен в планината Балдуин, племенник на Мантуанския маркиз. ↑

[2] Тези четири стиха не са от романа за Мантуанския маркиз, а са взети от друг с подобно съдържание. Сходството е заблудило Сервантес, който по всяка вероятност ги е цитирал по памет. ↑

[3] Дон Кихот се вживява в ролята на Балдуин и затова се казва, че Мантуанският маркиз му е чичо. ↑

[4] Мавърът Абиндараес паднал в плен на Нарваес, когато отивал да се жени за Харифа. Испанецът се смилил над пленника си и го пуснал под честна дума за три дни. На третия ден мавърът се върнал с Харифа. Великодушният Нарваес му възвърнал свободата. Много популярен разказ поради това, че е бил включен в четвъртата част на пасторалния роман „Диана“ на Хорхе де Монтемайор (1520(?)-1561). ↑

[5] *Абенсераж* — знатен мавърски род, който е играл важна роля в историята на Гранада през XV в. От този род бил и Абиндараес. ↑

[6] *Дванадесетте пèра на Франция* според легендите за Карл Велики са били шест светски и шест духовни лица, избрани от краля. Носили са името перове от латинското *par* = равен, защото са били

всички равни по ранг на краля, а и равни помежду си по храброст и достойнства. Най-известни от тях били Оливер, Роланд, Риналд де Монталбан и др. ↑

[7] *Деветимата мъже на Славата* са според средновековните автори най-големите герои и пълководци на историята. От тях трима са били евреи — Йосуа, Давид и Юда Макавей; трима езичници — Хектор, Александър Македонски и Цезар; трима християни — крал Артур, Карл Велики и Готфрид Булонски. ↑

[8] *Лиценциат* — една от научните университетски степени. Имало е три такива: бакалавър, лиценциат, доктор. ↑

[9] Икономката греши или преувеличава, защото дон Кихот е отсъствал всъщност само два дена и една нощ. ↑

[10] *Маесе* — майстор, употребява се в обръщение с кръщелното име на лицето. ↑

[11] Племенницата на дон Кихот произнася погрешно името на Алкифе, съпруг на вълшебницата Урганда, от романа „Амадис Галски“. ↑

[12] *Аутодафе* — изгаряне на клада на еретици, осъдени от Инквизицията. ↑

[13] Икономката произнася погрешно името на Урганда. ↑

ГЛАВА ШЕСТА

ЗА ЗАБАВНОТО И ОСНОВНО ПРЕТЪРСВАНЕ, КОЕТО ИЗВЪРШИХА СВЕЩЕНИКЪТ И БРЪСНАРЯТ В БИБЛИОТЕКАТА НА ЗНАМЕНИТИЯ ИДАЛГО

Дон Кихот спеше още.^[1] Свещеникът поиска от племенницата ключовете на стаята, където се намираха злополучните книги, и тя му ги предаде с най-голяма готовност. Влязоха в стаята всички заедно, включително и икономката, и намериха повече от сто големи и добре подвързани тома и други по-малки. Щом ги съгледа, икономката напусна бързо стаята и се завърна след малко със съд светена вода и китка за ръсене.

— Ето, ваша милост сеньор лиценциат — каза тя, — поръсете тази стая, защото тук може би витае някой от многото магьосници, скрили се в тези книги, които могат и да ни омагьосат, за да си отмъстят за намерението ни да ги унищожим.

Свещеникът се разсмя, развеселен от простодушието на икономката, и поръча на бръснаря да му подава една по една книгите, за да прегледа тяхното съдържание, защото между тях може да се случат и произведения, които да не заслужават пламъците на кладата.

— Не — рече племенницата, — не заслужава прошка нито една от тях, защото всички без изключение са еднакво зловредни. По-добре ще е да изхвърлим всички книги през прозореца на двора и там да ги съберем накуп и да ги запалим. Или ако не сте съгласни с това, можем да ги занесем в задния двор и там да ги изгорим, за да не ни безпокои димът.

На същото мнение беше и икономката: голямо беше желанието на двете жени да умъртвят тези невинни страдалци. Но свещеникът не склони да удовлетвори желанието им, без предварително да е прегледал поне заглавията. Първата книга, която му подаде маесе Николас, беше „Четири книги за Амадис Галски“. Свещеникът каза:

— Знаменателно съвпадение! Защото аз съм слушал да казват, че тази книга е първият рицарски роман, отпечатан в Испания^[2], и че всички останали водят началото си от него и са писани по негов образец. И тъй, аз съм на мнение, че него, като първоучител на такава зла ерес, трябва без всякаква милост да осъдим на изгаряне.

— Не, сеньор — обади се бръснарят, — аз пък съм слушал да казват, че този роман е най-добрият от всички от този вид, и тъй като е най-добър от вида си, трябва да му простим.

— Правилно — каза свещеникът, — и по тия съображения ние му подаряваме засега живота. Нека видим онзи другия до него.

— Заглавието му е — отговори бръснарят — „Подвизите на Еспландиан“, законен син на Амадис Галски.

— Справедливостта изисква — реши свещеникът — заслугите на бащата да не спасяват сина. Вземете го, сеньора икономке, отворете този прозорец, изхвърлете го в двора и нека той бъде начало на кладата, която ще запалим.

Икономката изпълни с голяма радост поръчката и добрият Еспландиан изхвърча през прозореца в двора, за да изчака търпеливо пламъците, на които беше обречен.

— По-нататък — рече свещеникът.

— Романът, който следва — каза бръснарят, — е „Амадис Гръцки“ и изглежда, че всички книги на тази полица са от рода на Амадис^[3].

— Щом е така, всички на двора — отсече свещеникът. — На мене толкова много ми се иска да видя изгорени кралица Пинтикинестра, пастира Даринел^[4] и неговата пасторална поезия и всички объркани и

дяволски умувания на техния автор, че не бих се поколебал да хвърля заедно с тях в пламъците и собствения си баща, ако се явеше той под образа на странстващ рицар.

— Така мисля и аз — каза бръснарят.

— Също и аз — добави племенницата.

— Значи, решено — каза икономката, — дайте ги насам и всички на двора.

Предадоха ѝ книгите, които бяха много на брой, и икономката си спести слизането по стълбата, като ги изхвърли през прозореца.

— Какъв е онзи огромен том? — запита свещеникът.

— Казва се „Дон Оливанте де Лаура“^[5] — отговори бръснарят.

— Авторът на този роман — забеляза свещеникът — е същият, който написа „Цветната градина“^[6]. Правичката да си кажа, не знам коя от тези две книги е по-правдоподобна или по-скоро по-малко лъжлива. Знаем само едно — тази книга е несъстоятелна и нагла и затова и тя ще изхвърчи през прозореца.

— Този тук е „Флорисмарте Иркански“^[7] — каза бръснарят.

— Значи, това е сеньор Флорисмарте! — възкликна свещеникът. — Кълна се, че скоро ще се намери на двора въпреки странните обстоятелства, при които се е появил, и гръмките му приключения. Не заслужава по-друга съдба тежкият и сух стил на това произведение. Изхвърлете го на двора и заедно с него и тази книга, сеньора икономке.

— С удоволствие, сеньоре мой — отговори тя, като изпълняваше с голяма радост това, което ѝ нареждаха.

— Това е „Рицарят Платир“^[8] — каза бръснарят.

— Старинна книга е тя — каза свещеникът — и не намирам в нея нищо, което да заслужава снизхождение. Нека и тя последва незабавно другите.

Така и сториха. Отвориха друга книга и видяха, че заглавието ѝ е „Рицарят на кръста“^[9].

— Само поради светото име, което носи, би могло да се прости на автора за голямото му невежество. Но ненапразно е казано: „И зад кръста дебне дяволът.“ Затова — в огъня и тя!

Бръснарят взе друга книга и каза:

— Тази се нарича „Огледало на рицарството“^[10].

— Познавам негова милост — забеляза свещеникът. — В този роман се подвизава сеньор Риналд де Монталбан заедно с приятелите и

сподвижниците си, по-големи разбойници от Как. Тук се срещат и дванадесетте перове, и достоверният^[11] летописец Турпин. На мнение съм, че трябва да се осъдят, ако не на друго, то поне на вечно изгнание, защото са вдъхновили прочутия Матео Бойардо^[12], от когото извлече доста данни и християнският поет Лудовико Ариосто. А този Ариосто^[13], ако го заварех тук да говори не на своя роден език, бих му видял веднага работата, но ако говори на своя си език, всичките ми почитания към него.

— Книгата е написана на италиански — каза бръснарят — и не разбирам нищо.

— Нищо по-добро от това, че не го разбирате — отвърна духовникът. — Нямаше никак да се сърдим на сеньор капитана^[14], ако не беше довеждал Роланд в Испания и не беше го превърнал в кастилец. Защото той отне много от стойността на оригиналното творение. А същото ще направят всички онези, които се опитват да превеждат стихове на друг език. Защото, колкото и грижи да положат и каквото и майсторство да покажат, никога преводачите не ще успеят да постигнат съвършенството на първообраза. Настоявам тази книга и всички онези, в които се описват подобни неща, станали във Франция, да се изхвърлят и натрупат в някой сух кладенец, за да обмислим по-основно как да постъпим с тях. Не говоря за произведението „Бернардо дел Карпио“^[15], което е някъде тук, и за друго, озаглавено „Ронсесвалиес“^[16], които, щом попаднат в ръцете ми, ще преминат веднага в тези на икономката, а оттам в пламъците без всякаква милост.

Бръснарят се съгласи с всички тези решения и ги намери добри и уместни, защото за него свещеникът бе толкова добър християнин и толкова голям приятел на истината, че за нищо на света не би казал нещо друго освен истината. Отвори друга книга и видя, че е „Палмерин де Олива“^[17], а до нея имаше друга, озаглавена „Палмерин Английски“^[18]. Лиценциатът ги разгледа и отсъди:

— Тази олива^[19] трябва да се смачка и да се изгори, та да не остане и пепел от нея. А колкото за английската палма^[20], тя нека се запази и съхрани като уникална вещ и се направи за нея особено скринче като онова, което Александър намерил сред трофеите, взети от Дарий, и го запазил нарочно за творенията на Омир^[21]. Тази книга, сеньор побратиме, е достойна за уважение по две причини: първо, защото представлява сама по себе си голяма ценност, и, второ, защото

се носи мълга, че е съчинена от един мъдър португалски крал. Всички приключения в замъка на принцеса Мирагуарда са прекрасни и разказани с изящество; самата реч, в добър тон и ясен стил, е напълно в духа на знатния автор. И тъй, маесе Николас, нека тази книга и „Амадис Галски“, ако не сте, разбира се, на друго мнение, бъдат пощадени от пламъците, а всички други без по-нататъшни мъдрувания да се обрекват на гибел.

— Не, сеньор побратиме — възрази бръснарят, — защото сега държа в ръцете си прочутия „Дон Белианис“.

— На този — каза свещеникът — следва да му дадем заради втората, третата и четвъртата му част лъжица ревенд^[22], за да го очистим от набралата се жлъч. Трябва също да се махнат измислиците за Замъка на славата и други още по-големи нелепости. Можем следователно да му определим съдебна отсрочка, като за призовки, изпращани отвъд океана^[23], и според това дали се е поправил, или не, да се отнесем към него със снизхождение или строгост. Затова, побратиме, вземете го при вас, във вашия дом, но не го давайте никому за прочит.

— Добре — отговори бръснарят.

И без да си даде повече труд да разглежда рицарските романи, заповяда на икономката да събере всички големи томове и ги изхвърли на двора. Тя не изчака да ѝ повторят заповедта, защото желанието ѝ да бъдат те изгорени беше по-силно дори от това да изтъче парче платно, колкото и голямо и фино да бе то^[24]. Тя сграбчи осем книги наведнъж и ги изхвърли през прозореца. Но понеже беше взела много на един път, една от книгите падна пред краката на бръснаря, който поиска да види каква е тя, и прочете заглавието ѝ — „История на славния рицар Тиранте ел Бланко“.

— За Бога! — провикна се свещеникът. — Това е „Тиранте ел Бланко“! Подайте ми я, побратиме, защото някога в тази книга намерих извор на задоволство и източник на забава. В нея се говори за храбрия рицар дон Кириелейсон де Монталбан и за неговия брат Томас де Монталбан, както и за рицаря Фонсека; за борбата, която храбрият Тиранте води с грамадния дог^[25], за находчивостта на девойката Наслада на моя живот, за любовните мъки и интриги на вдовицата Успокоена, също и за сеньора императрицата, влюбена в своя оръженосец Иполито. Вярвайте ми, сеньор побратиме, че това е най-

хубавата от този вид книги на света. В нея рицарите ядат, спят и умират в леглата си, правят завещания в предсмъртния си час, а вършат и много други работи, които не са описани в други подобни книги. Въпреки всичко, ви казвам, че авторът заслужава да бъде наказан с доживотна каторжна работа за това, че умишлено е написал такива глупости. Вземете книгата у вас, прочетете я и ще видите, че всичко, което ви казах, е истина.

— Тъй да бъде — отговори бръснарят. — А какво ще правим с тези по-малки по размер книги, които остават?

— Тези книги — каза свещеникът — не ще да са рицарски. Те съдържат навярно стихове.

Той прелисти една от тях и видя, че носи заглавието „Диана“^[26] от Хорхе де Монтемайор, и като мислеше, че и останалите са от същия род, рече:

— Тези книги не заслужават да бъдат изгорени подобно на другите, защото не са, нито ще бъдат вредни както са рицарските романи. Книгите са смислени и мъдри и не бършат никому зло.

— О, сеньор! — каза племенницата. — По-добре ще бъде да разпоредите и те да бъдат изгорени заедно с другите, защото няма да е чудно моят сеньор чичо, като оздравее от рицарската болест, да започне да чете тези книги и да му хрумне да стане пастир и да заскита из поля и гори, пеейки и свирейки, а може да се случи и нещо по-лошо — да се отдаде на поезия, което, както казват, е болест неизлечима и заразителна.

— Права е девойката — каза свещеникът. — Добре ще бъде да отнемем на нашия приятел тази възможност и повод. И тъй като започнахме с „Диана“ на Монтемайор, смятам, че не трябва да я изгорим, а само да премахнем частта, в която се говори за мъдрата Фелисия и за вълшебната вода, а също и почти всички дълги стихове. Нека с Божя благословия да остане прозата в нея и честта, че е първата от този род книги.^[27]

— Следващата — каза бръснарят — е тъй наречената „Втора Диана“ или „Диана дел Саламантино“^[28], а тази другата със същото име е творение на Хил Поло^[29].

— И тъй, нека книгата на лекаря от Саламанка — каза свещеникът — да се причисли към осъдените на изгаряне, като увеличи техния брой, а другата, на Хил Поло, да се запази като творба, написана

сякаш от самия Аполон. Да продължим, сеньор побратиме, и да побързаме, защото става късно.

— Тази книга — каза бръснарят, разтваряйки друга — се нарича „Десетте книги за любовното щастие“, написана от Антонио де Лофрасо, поет от Сардиния.

— Кълна се в духовния си сан — отвърна свещеникът, — че откакто Аполон е Аполон, откакто музите са музи и поетите — поети, не е съчинявана толкова забавна и същевременно толкова глупава книга. Тя е най-добрата и най-прочутата от този вид книги, появили се на бял свят, и който не я е чел, може да сметне, че изобщо не е чел увлекателна книга. Дайте ми я, побратиме. Радвам се, че намерих тази книга повече, отколкото ако ми бяха подарили расо от най-скъп флорентински плат^[30].

Той я сложи настрана много доволен, а бръснарят продължи:

— Следващите са: „Иберийският пастир“^[31], „Нимфи от Енарес“^[32] и „Лек против ревността“^[33].

— Няма какво — рече свещеникът, — ще се предадат на светската власт^[34], представлявана от икономката, и не ме питайте защо, ако искате час по-скоро да свършим.

— Тази тук е „Пастирът от Филида“^[35].

— Той не е пастир — възрази свещеникът, — а много умен дворянин. Да се запази като скъпоценност.

— Тази, голямата книга, се казва „Съкровищница на разни стихове“^[36].

— Ако бяха по-малко на брой — рече свещеникът, — щяха да бъдат по-ценни. Налага се тази книга да се окастри и прочисти от някои пошлости, които са се прокраднали между хубавите неща. Нека се запази, първо, защото авторът ѝ е мой приятел, и второ, затова, че той е написал и други по-героични и по-възвишени творения.

— А ето — продължи бръснарят — и „Сборник от песни“ на Лопес Малдонадо^[37].

— И с автора на тази книга сме приятели — рече свещеникът, — и стиховете му, четени от него самия, изпълват слушателя с възторг. Гласът му е толкова сладък, че омайва всички. Еклогите му са доста удължени, но на красивото човек никога не се насища. Да се запази заедно с тези, които отделихме. А тази книга там до нея коя е?

— „Галатея“^[38] от Мигел де Сервантес — отговори бръснарят.

— От дълги години насам Сервантес ми е голям приятел и зная, че в живота му има повече несполуки, отколкото сполуки в стиховете му. В книгата му има някои щастливи хрумвания, но тя си поставя някаква цел, без да я постигне. Нека почакаме втората част, която ни е обещал^[39]. Може би той ще се поправи и ще заслужи състраданието, което сега му оказваме. Дотогава дръжте книгата заключена във вашия дом.

— Съгласен съм, любезни побратиме — отговори бръснарят. — А сега ето още три книги: „Араукана“ от дон Алонсо де Ерсиля^[40], „Лустриада“ от Хуан Руфо^[41], съдия в Кордова, и „Монсерат“^[42] от Кристобал де Вируес, валенсиански поет.

— Тези книги — забеляза свещеникът — са най-добрите, които са писани в героически стих на кастилски език, и могат да се сравнят с най-знаменитите италиански поеми. Пазете ги като най-ценно съкровище на испанската поезия.

Свещеникът бе се уморил от продължителния преглед и предложи всички останали книги да се изгорят закуп, ала бръснарят беше вече разтворил нова книга, която се казваше „Сълзите на Анхелика“^[43].

— И аз бих пролял сълзи, ако такава книга загине в пламъците — рече свещеникът, щом чу заглавието ѝ, — защото авторът ѝ е бил един от най-великите поети не само на Испания, а и на света. А между другото е превел великолепно и някои творби на Овидий.

[1] Всъщност главата започва с „*Който още спеше*“, което е логично продължение на последното изречение от пета глава. Това показва, че Сервантес по всяка вероятност е разделил първата част на творбата си на глави след привършването ѝ, затова понякога няма истинско разграничение между главите, което личи и от началото на тази глава. ↑

[2] Това твърдение не отговаря на истината, тъй като романът „*Тиранте ел Бланко*“ е отпечатан във Валенсия през 1490 година, а първото издание на „*Амадис Галски*“ е от 1508 година. ↑

[3] Истории за различни потомци на Амадис. ↑

[4] Герои от романа на Фелисиано де Силва „*Амадис Гръцки*“. За първи път в испанската литература в него се преплитат пасторални и рицарски елементи. ↑

[5] Роман от Антонио де Торкемада, издаден през 1564 година в Барселона. ↑

[6] Роман от Антонио де Торкемада с полуанекдотичен, полуенциклопедичен характер, който привлича острата критика на Сервантес. ↑

[7] Роман от Мелчор Ортега, издаден през 1556 г. във Валядолид (името на героя е всъщност Феликсмарте). ↑

[8] Четвъртият поред роман от серията за Палмерин, издаден през 1533 г. от неизвестен автор. ↑

[9] Роман, издаден в две части: първата, със заглавие „Леподем, син на германския император“, издадена във Валенсия през 1521 година, и втората, със заглавие „Рицарят на кръста“, издадена в Толедо през 1526 година. ↑

[10] Романът, написан от няколко автори, е бил издаден в три или четири части (1533 г.). Бил е много четен, защото в него се описват делата на Роланд и на Риналд. ↑

[11] Сервантес нарича иронично „достоверен“ Хуан Турпин, архиепископ на Реймс, комуто е била приписана два века след смъртта му една история на Карл Велики, изпълнена с невероятни случки и измислици. ↑

[12] *Матео Бойардо, граф Ескандиано* (1430–1494) — автор на поемата „Влюбеният Роланд“ (публикувана през 1486 г. и 1495 г.). Лудовико Ариосто е доразвил този сюжет в „Бесният Роланд“. ↑

[13] Поет от Италианския ренесанс, роден в Реджио, автор на „Бесният Роланд“ и на хубави сонети (1474–1533). Не може да се разбере защо точно Сервантес му прикачва епитета „християнски“. ↑

[14] Става дума за Херонимо де Уреа, чийто превод на „Бесният Роланд“ е бил смятан за много лош поради редица пропуски, прибавени пасажки, неточности и пр. ↑

[15] Според коментаторите става дума за героичната поема, написана от Аугустин Алонсо, Толедо, 1585 година. ↑

[16] Поема за поражението на Роланд, написана от Франсиско Каридо Вилиена, 1555 г. ↑

[17] Рицарски романи от поредицата на Палмерин, издаден през 1511 г. ↑

[18] Рицарски романи от поредицата на Палмерин, издаден през 1547 г. ↑

[19] *Олива* е името на рицаря, а същевременно на испански значи и маслина, оттам и играта с думи. ↑

[20] Намеква се за Палмерин Английски. ↑

[21] Любовта на Александър Македонски към „Илиадата“ била толкова силна, че той, според легендата, слагал заедно с мечи си тази

книга под възглавницата си. ↑

[22] *Ревенд* — вид очистително. ↑

[23] *Término ultramarino* — срок от 6 месеца, предвиден за явяване пред испански съд на испанци, заселени в Америка. ↑

[24] Икономката е голяма къщовница и затова се предполага, че обича да тъче хубави тъкани. ↑

[25] *Дог* — кучешка порода. ↑

[26] Пасторален роман, написан от Хорхе Монтемайор и публикуван във Валенсия през 1559 година. ↑

[27] Да се разбира *първа в Испания*. ↑

[28] Тази „Диана“ се е наричала „на Саламантинца“, понеже била написана от Алонсо Перес, лекар от Саламанка. ↑

[29] Поет от Валенсия, приятел на Сервантес. ↑

[30] С флорентински плат са се обличали само най-богатите. ↑

[31] Пасторален роман, написан от Бернардо де ла Вега и публикуван в Севиля през 1591 година. ↑

[32] Книга, написана от Бернардо Гонсалес де Бобадиля, публикувана в Алкала де Енарес през 1587 година. ↑

[33] Пасторален роман, написан от Бартоломе Лопес де Енсисо (Мадрид, 1586 година). ↑

[34] След като Инквизицията е осъждала еретици на изгаряне на клада, тя ги предавала на светската власт за изпълнение на присъдата. ↑

[35] Книга, публикувана в Мадрид през 1582 г. Неин автор е Луис Галвес де Монталво. Минава за един от най-известните пасторални романи. ↑

[36] Сбирка от поетически творения на Педро де Падиля (Мадрид, 1587 г.). ↑

[37] Поезия на Габриел Лопес Малдонадо, приятел на Сервантес (Мадрид, 1586 година). ↑

[38] Първата част на „Галатея“ от Мигел де Сервантес — печатана в Алкала през 1585 година. ↑

[39] Сервантес, въпреки многократни обещания, не е публикувал втората част на „Галатея“. ↑

[40] „Араукана“ — поема, посветена на войната в Арауко (Чили), в която самият автор е взел участие като войник. Печатана в Мадрид, 1569 година. ↑

[41] „Аустриада“ — поема, посветена на дон Хуан Австрийски, победител при Лепанто (1571 г.). Печатана в Мадрид през 1584 г. ↑

[42] „Монсерат“ — поема в двадесет песни, печатана в Мадрид през 1588 година по случай основаването на известния манастир „Монсерат“ до Барселона. ↑

[43] Поема в дванадесет песни, съчинена от Луис Бараона де Сото, отпечатана в Гранада през 1586 година. ↑

ГЛАВА СЕДМА

ЗА ВТОРИЯ ПОХОД НА НАШИЯ ДОБЪР РИЦАР ДОН КИХОТ ДЕ ЛА МАНЧА

В този миг проехтя гласът на дон Кихот, който започна да вика с все сила:

— Елате насам, храбри рицари! Тук трябва да покажете силата на вашите мишци, иначе придворните рицари ще отнесат лаврите на турнира.

Тези викове и крясъци наложиха да се прекъсне прегледът на останалите книги. Някои твърдят, че поради тази причина отишли в огъня без проверка и преглед „Ла Каролеа“^[1] и „Леон, Испанският лъв“^[2], заедно с подвизите на императора, описани от дон Луис де Авила^[3], които сигурно се намираха в библиотеката и може би ако беше ги видял свещеникът, нямаше да получат толкова строга присъда.

Когато всички отидоха при дон Кихот, той беше станал от леглото и продължаваше да крещи и да бесува, размахвайки меча си на всички страни. Беше съвсем буден, сякаш никога не беше спал. Те го хванаха и го накараха насила да си легне. Щом като се поуспокои малко, дон Кихот се обърна към свещеника и му каза:

— Няма съмнение, сеньор архиепископ Турпин, че е голям позор за тези, които ние наричаме Дванадесетте перове, да оставят току-тъй придворните рицари да спечелят турнира, след като ние, странстващите рицари, три дни наред побеждавахме.

— Успокойте се, ваша милост, любезни приятелю — отговори свещеникът. — Ако Бог даде, всичко ще се промени, за да бъде утре спечелено това, което днес бе изгубено. Моля ви, погрижете се за здравето си, тъй като, ако, разбира се, причината за това ви състояние не е тежка рана, вие, изглежда, сте много изморен.

— Не съм ранен — каза дон Кихот, — но няма съмнение, че съм пребит и разсипан, тъй като онзи негодник Роланд ме би със стъблото на един дъб, докато ме разсипа от бой, и то само от завист, защото вижда, че само аз мога да се противопоставя на храбростта му. Но да не ми е името Риналд де Монталбан, ако не си отмъстя, щом се вдигна от това легло, въпреки всички негови магии. А сега нека ми донесат нещо за ядене, защото знам, че най-много се нуждая от храна, а отмъщението оставете на мене.

Изпълниха желанието му: донесоха му да яде и той отново се унесе в сън, докато те, поразени, се чудеха на лудостта му.

През тази нощ икономката подпали и изгори всички книги, които се намираха както на двора, така и в къщата, а между тях имаше и такива, които заслужаваха да бъдат запазени за вечни времена в архивите. Но за това попречи съдбата и леността на този, който трябваше да преценява достойнствата им, и стана така, както казва пословицата, че често праведните плащат за грешниците. Свещеникът и бръснарят препоръчаха като средство против болестта на техния приятел да се зазида и запуши помещението, в което държеше книгите, за да не го намери, когато оздравее. Надяваха се, че като премахнат причината, ще изчезне и последицата, и решиха да му разправят, че един магьосник е отнесъл помещението с всичко, което се е намирало в него. Този план изпълниха с голяма бързина. Два дена по-късно дон Кихот стана от леглото и отиде най-напред да види книгите си; и

понеже не намери стаята на старото ѝ място, започна да се суети насам-натам, за да я открие. Търсеше вратата, опипваше с ръце стената, оглеждаше наоколо си, без да продума нито думица. След известно време обаче той запита икономката къде точно се намира стаята с книгите му. Подучена как да отговори на този въпрос, тя каза:

— Каква стая и какво чудо търси ваша милост? Няма вече нито библиотека, нито книги в този дом, защото самият дявол отнесе всичко.

— Не беше дявол — намеси се племенницата, — а магьосник, който пристигна, носен от облак, през нощта, която последва деня на заминаването ви оттук. Той слезе от един змей, когото беше яхнал като кон, проникна в стаята и не знам какво стана там, тъй като малко след това изхвърча през покрива, а къщата се изпълни с дим. Когато се сетихме да погледнем какво беше направил, не намерихме ни стая, ни книги. Икономката и аз си спомняме ясно само едно: когато този зъл старец излетя, извика гръмко, че от ненавист, която е хранил тайно към собственика на тези книги и на тази библиотека, той е направил голяма пакост на дома, която едва по-късно ще се открие. След това прибави, че го наричат мъдрия Мунятон.

— Сигурно е казал Фрестон? — запита дон Кихот.

— Не знам — отговори икономката — дали каза Фрестон или Фритон. Помня само, че името му окончаваше на „тон“.

— Така е — каза дон Кихот, — защото той е мъдър магьосник и мой голям враг, който ме ненавижда, понеже е узнал чрез изкуството и книгите си, че някой ден ще се срещна неминуемо в двубой с един рицар, когото той покровителства, и че ще го сразя, без той да може да ми попречи. Затова се мъчи да ми причини всички възможни неприятности. Но аз го уверявам, че мъчно може да осуети и избегне небесните повели.

— В това никой не се съмнява — каза племенницата. — Но кой ви кара вас, сеньор вуйчо, да се бъркате в тези неща? Не ще ли бъде по-добре да си стоите тихо и мирно у дома и да не скитате по света, за да търсите под вола теле, без дори да ви дойде на ум, че мнозина отиват за вълна и се връщат остригани?

— О, племеннице моя — отговори дон Кихот, — колко малко разбираш от тези неща! Преди мене да острижат, ще острижа и оскубя брадата на всеки, който би дръзнал да пипне дори само крайчето на един мой косъм.

Двете жени не се осмелиха да му възразяват повече, тъй като забелязаха, че гневът му се разпалва.

Така той прекара много спокойно цели петнадесет дена у дома си, без да даде никакъв признак, че възнамерява да поднови предишните си безумства. През това време води много интересни спорове с двамата си приятели — свещеника и бръснаря. Той се опитваше да ги увери, че светът днес изпитва голяма нужда от странстващи рицари и че в негово лице ще възкръсне странстващото рицарство. Свещеникът му противоречеше понякога, а понякога и се съгласяваше с него, защото, ако не прилагаше тази тактика, всякакъв разговор между тях щеше да е невъзможен.

В същото време дон Кихот влезе във връзка с един селянин, негов съсед, човек със златно сърце — ако може да се каже, че беднякът притежава изобщо нещо златно, — но с малко мозък в главата си. Дон Кихот му говори толкова много и му обеща такива работи, че бедният селянин се реши да тръгне с него и да му служи за оръженосец. Между другото дон Кихот увещаваеше съседа си да го последва и поради това, че някой ден, при някое щастливо приключение, той можел да спечели само в миг някой остров, на който след това щял да го назначи управител. Подмамен от тези и много други обещания, Санчо Панса — така се казваше селянинът — напусна жена и деца и постъпи на служба като оръженосец на съседа си.

След това дон Кихот се зае да намери пари. Разпродаде някои неща, други заложил (като и в двата случая загуби) и събра значителна сума. Набави си кръгъл щит, който взе назаем от един свой приятел, поправи доколкото можа счупения си шлем и предупреди оръженосеца

си Санчо за деня и часа, в който мислеше да напусне селото, за да може той да се снабди с най-необходимите му неща, като не забрави да го предупреди да вземе и дисаги. Санчо обеща, че ще вземе, и му откри, че тъй като не бил свикнал да ходи дълго пеш, възнамерявал да тръгне с магарето си, което било много добро. По въпроса за магарето дон Кихот се замисли малко, мъчейки се да си спомни дали някой странстващ рицар е имал оръженосец, възседнал магаре. Не можа да си спомни подобен случай. При все това той се съгласи Санчо да си вземе магарето, като се надяваше, че скоро ще му се представи удобен случай да отнеме коня на първия срещнат неучтив рицар и да го предаде за ползване на оръженосеца си. Запаси се съгласно съвета на ханджията с ризи и други необходими вещи, доколкото успя да ги намери. Като привършиха всички тези приготовления, двамата напуснаха една нощ селото — Санчо, без да се прости с жената и децата си, и дон Кихот — с икономката и племенницата си, незабелязани от никого. През тази нощ изминаха толкова дълъг път, че на разсъмване бяха вече сигурни, че нямаше да ги намерят дори ако тръгнеха да ги търсят.

Санчо Панса не бе забравил дисагите и едно мехче с вино и сега, изпълнен от желание час по-скоро да се види управител на остров, яздеше магаренцето си като някакъв патриарх. Дон Кихот попадна случайно на същия път, по който беше тръгнал при първото си излизане, тоест през полето на Монтиел, което сега преброждаше с повече лекота, защото косите лъчи на утринното слънце не го измъчваха толкова. По едно време Санчо каза на господаря си:

— Гледайте да не забравите, ваша милост сеньор странстващ рицарю, онова, което ми обещахте за острова. Аз ще се справя с управлението му, колкото и да е голям той.

— Гледайте да не забравите, ваша милост сеньор странстващ рицарю, онова, което ми обещахте за острова. Аз ще се справя с управлението му, колкото и да е голям той.

Дон Кихот му отговори:

— Трябва да знаеш, приятелю Санчо Панса, че в някогашни времена странстващите рицари са имали обичай често да назначават оръженосците си за управители на завоюваните от тях острови и кралства, а знай и друго: аз съм твърдо решен да не оставя да се наруши по моя вина този толкова похвален обичай. Смятам дори да направя нещо повече. Понякога, а може би и доста често, странстващите рицари са изчаквали оръженосците им да остарееят, да им дотегне да служат и да прекарват тежки дни и още по-тежки нощи и чак след това са ги награждавали с графска или в най-добрия случай маркизка титла, и са им давали да управляват някоя нищожна долина или провинция. Но ако ти и аз останем живи, съвсем не е изключено да завладея, преди да са изминали и шест дена, някое голямо кралство от тези, които държат в подчинение други по-малки, сякаш нарочно създадени, за да те провъзглася крал на някое от тях. И не мисли, че това е мъчно постижимо. На странстващите рицари се случват такива особени неща и събития, и то по тъй чудноват и невероятен начин, че аз мога да ти дам дори повече от това, което ти обещавам.

— Значи — отговори Санчо Панса, — ако аз стана крал по силата на някое от тези чудеса, които ваша милост ми описа, моята благоверна Хуана Гутиерес ще стане кралица, а децата ми — инфанти^[4].

— Кой може да се съмнява в това? — възрази дон Кихот.

— Аз се съмнявам — възрази Санчо Панса, — защото съм уверен, че дори по Божие благоволение да се изсипе от небето дъжд от кралски корони, нито една няма да прилегне на Мари Гутиерес^[5]. Знайте, сеньор, че тя и две пари не струва като кралица. По-ще ѝ върви да стане графиня, но и то с много усилия и с Божия помощ.

— Предостави тези неща на Бога, Санчо! — отвърна дон Кихот. — Той ще се погрижи да ѝ даде това, което най-й прилича; но не унижавай духа си дотам, че да се задоволиш с по-малко от губернаторство.

— Няма да го сторя, сеньор — отвърна Санчо, — още повече, че в лицето на ваша милост имам такъв високопоставен господар, който ще съумее да ми даде това, което ми се пада и е по силите ми.

[1] Съществуват две съчинения със заглавие „Ла Каролеа“. Сервантес напуска по всяка вероятност за героичната поема на Херонимо Семпере (Валенсия, 1560 г.). ↑

[2] Първа и втора част на „Леон, Испанският лъв“, поема от двадесет и пет песни, написани от Педро де ла Весиля Кастелянос (Саламанка, 1586 г.). ↑

[3] Сервантес говори за „Славният Карл“ на Луис Сапата (Валенсия, 1566 г.), където се описва войната на император Карл V срещу германските протестантски князе. ↑

[4] *Инфанти* — князе и княгини от кралска кръв. ↑

[5] Само няколко реда по-горе Сервантес нарича съпругата на Санчо Хуана Гутиерес. В глава 52-ра се появява името Хуана Панса, защото в Ла Манча жените вземат презимето на съпруга; във втората част, глава 5-а, изниква изведнъж име с Тереса Панса, но със забележка, че бащиното ѝ презиме е Каскахо. В глава 59-а на втората част Сервантес упреква Авелянеда (автор на апокрифна втора част на „Дон Кихот“, преди появата на истинската), че я нарича Мари Гутиерес. ↑

ГЛАВА ОСМА
ЗА ГОЛЕМИЯ УСПЕХ НА ХРАБРИЯ ДОН КИХОТ В
СТРАШНОТО И НЕЧУВАНО ПРИКЛЮЧЕНИЕ С
ВЯТЪРНИТЕ МЕЛНИЦИ И ДРУГИ ОЩЕ СЛУЧКИ,
ДОСТОЙНИ ДА БЪДАТ УВЕКОВЕЧЕНИ

В това време те съгледаха тридесет или четиридесет вятърни мелници, които стърчаха сред полето, и дон Кихот, щом като ги видя, каза на своя оръженосец:

— Щастливата съдба нарежда нещата така, както не сме могли и да мечтаем, защото погледни натам, приятелю Санчо Панса, и ще видиш, че се показват тридесет, пък и повече грамадни великани, с които възнамерявам да вляза в бой, като отнема живота на всички до един. Плячката ще е наша и това ще бъде основата на нашето богатство,

защото тази война е справедлива и съвсем богоугодно дело е да изкореним тази проклета пасмина от лицето на земята.

— Какви великани? — запита Санчо Панса.

— Тези, които виждаш ей там — отговори господарят му. — Някои от тях имат ръце, не по-къси от две левги^[1].

— Слушайте, ваша милост — забеляза Санчо, — това, което стърчи там, не са великани, а вятърни мелници, а това, което на вас ви прилича на предълги ръце, са крилата им, които, движени от вятъра, въртят камъните на мелниците.

— Явно е — възрази дон Кихот, — че не си посветен в тайната на приключенията. Великани са и ако те е страх, махай се оттук и се отдай на молитви, а аз в това време ще вляза с тях в жесток и неравен бой.

Като каза това, той пришпори Росинант, без да се вслушва във виковете на оръженосеца си Санчо, който го предупреждаваше, че се впуска несъмнено в бой не срещу великани, а срещу обикновени вятърни мелници. Но дон Кихот беше толкова убеден, че са великани, та нито слушаше гласа на Санчо, нито виждаше какво има пред себе си, макар че се доближаваше все повече към тях, като крещеше колкото му глас държи:

— Не бягайте, страхливци и подлеци, защото насреща си имате един-единствен рицар!

В това време задуха ветрец и големите криле започнаха да се движат. Дон Кихот забеляза това и се провикна:

— Аз ще ви оправя, негодници, дори да размахвате ръце, многобройни от тези на великана Бриарей^[2].

След това той призова от все сърце господарката си Дулсиней, помоли я да го подкрепи в изпитанието, прикри се зад щита си, закрепи^[3] копието и пусна Росинант в галоп срещу първата мелница, която се изпречи пред него. Нанесе удар в крилото ѝ, което в този миг вятърът така шеметно завъртя, че копието се строши на парчета, а кон и конник бяха подети и изхвърлени на полето в най-жалко състояние. Санчо Панса се спусна да му помогне, като препускаше магарето с все сили, но когато стигна на мястото на нещастната случка, намери господаря си неподвижен, защото страшен беше ударът, който го повали заедно с коня му на земята.

— О, Господи! — възкликна Санчо. — Не казах ли на ваша милост да премислите добре какво правите? Не ви ли предупредих, че това са вятърни мелници и че само този, който има такива мелници в главата си, не е в състояние да ги види?

— Мълчи, приятелю Санчо — отвърна дон Кихот, — военните дела повече от всички други са изложени на постоянни промени. Убеден съм, че мъдрецът Фрестон, който ограби стаята и книгите ми, е превърнал тия великани в мелници само и само да ме лиши от възможността да се окича със славата на победата. Голяма е ненавистта, която изпитва към мен, но в края на краищата неговите зли магии ще бъдат обезвредени от силата на меча ми.

— Това е вече Божя работа — отговори Санчо Панса и помогна на господаря си да стане и да се качи на Росинант, чийто гръб беше доста пострадал. Потънали в разговори около току-що случилото се

произшествие, те се насочиха по пътя, водещ към прохода Лаписе, защото според дон Кихот в това толкова оживено място не беше възможно да не преживеят много и разнообразни приключения. Едно нещо го огорчаваше много — беше останал без копие. Споделяйки със Санчо тази си мъка, той му каза:

— Спомням си да съм чел някъде, че един рицар на име Диего Перес де Варгас, чийто меч се строшил сред боя, откършил от един дъб тежък клон и с него избил толкова маври, че го нарекли „Цепеницата“ и оттогава той и потомците му се казват Варгас Цепеницата^[4]. Казвам ти това, за да знаеш, че от първия дъб, който видим край пътя, ще си отчупя и аз клон, какъвто именно ми е нужен. С него ще извърша такива подвизи, че ти трябва да се чувстваш особено щастлив, че си заслужил да ги видиш и да станеш свидетел на неща, на които хората мъчно ще повярват.

— Всичко е в божииите ръце — каза Санчо — и аз вярвам във всичко, което ваша милост казва, но изправете се на седлото, защото сте се наклонили много на една страна и това сигурно се дължи на натъртване при падането.

— Това е самата истина — отвърна дон Кихот — и ако аз не стена от болка, то е, защото не подобава на странстващите рицари да се оплакват от раните си, дори и червата им да се влачат след тях.

— Щом това е така, няма какво да допълня — рече Санчо. — Но нека Бог ми е свидетел, че щеше да ми е по-леко, ако ваша милост се оплаквахте, когато нещо ви боли. А за мен ще си призная, че и при най-слаба болка обичам да си охкам, освен ако речете, че правилата, които са в сила за странстващите рицари, важат и за оръженосците.

Дон Кихот не можеше да се въздържа да не се разсмее на простодушието на своя оръженосец и му заяви, че е свободен да стене както и колкото си иска, при болка и без болка, защото не е чел подобна забрана да важи и за оръженосците на рицарите. Санчо напомни, че е време за ядене, а господарят му отговори, че не му се яде, но че Санчо може да закуси, щом е гладен. Получил разрешение, той се настани удобно на магарето, извади от дисагите каквото беше сложил в тях и като се движеше по пътя бавно зад господаря си, той си хапваше и от време на време надигаше с такава наслада мехчето с вино, че можеше да му завиди и най-големият чревоугодник от всички кръчмари в Малага. И така, глътка след глътка, Санчо започна да забравя

обещанията, които господарят му бе дал, и взе да мисли, че да търсиш приключения, колкото и опасни да са те, не е никак тежък труд, а напротив, приятна почивка.

Решиха да пренощуват в една горичка и дон Кихот отчупи един сух клон, нагласи на върха му желязното острие, което бе извадил от счупеното копие, и така се сдоби с нещо, подобно на копие. Като се стараеше във всичко да подражава на рицарите, за които беше чел, че прекарвали много безсънни нощи из гори и полета, мечтаейки за любимите си, дон Кихот не мигна цяла нощ, потънал в мисли за своята господарка Дулсинея. По-различно беше положението на Санчо Панса. Напълнил стомаха си, и то не с цикориева вода, а с вино, той изкара нощта в непробуден сън и ако господарят му не беше го събудил, това нямаше да успеят да сторят нито слънчевите лъчи, които огряваха лицето му, нито птиците, които весело пееха и шумно поздравяваха новия ден. Санчо стана и си сръбна пак от мехчето, което беше доста попресплескано от миналата вечер насам. Това натъжи сърцето му, тъй като слаба беше надеждата да се възстанови в скоро време изпитото. Дон Кихот не пожела да закуси, защото, както казахме, се подхранваше със сладостни спомени. Тръгнаха пак по пътя към прохода Лаписе и към три часа следобед го видяха отдалече.

— Братко Санчо Панса — каза дон Кихот, като съгледа прохода, — тук можем да потопим ръце до лакти в това, което наричат приключения. Предупреждавам те обаче, че дори да ме видиш изложен на най-голяма опасност, не трябва да вадиш меч в моя защита, докато не се увериш, че тези, които ме нападат, са долна пасмина и негодници, тъй като само в такъв случай ти е позволено да ми се притечеш на помощ. Ако ме нападнат обаче рицари, не бива за нищо на света да ми помагаш, защото законите на рицарството не позволяват да се намесваш, освен ако си посветен рицар.

— Бъдете уверен, сеньор — отговори Санчо, — че в това отношение желанието на ваша милост ще бъде напълно уважено. Още повече, че аз съм поначало миролюбив човек и не обичам да се бъркам в сплетни и разправии; но бъдете същевременно сигурен, че ако бъда заставен сам себе си да защита, съвсем не възнамерявам да спазвам тези закони, защото никаква Божа и човешка повеля не може да ти отнеме правото да се браниш, щом бъдеш нападнат.

— На същото мнение съм и аз — отвърна дон Кихот, — но ако се постави въпросът за помощ срещу рицари, помъчи се да потъпчеш естествените си пориви.

— Заявявам, че ще действам точно така — отговори Санчо — и че ще спазвам предписанията ви, както спазвам тези за неделния ден.

Те още се разговаряха, когато по пътя се зададоха монаси-бenedиктинци, яхнали мулета, едри като дромадери. Носеха пътници очила и чадъри. Зад тях се движеше каляска, заобиколена от четири или пет конника и от двама мулетари, които вървяха пеш. В каляската беше настанена, както по-късно се разбра, една сеньора от Бискайя, която пътуваше за Севиля при съпруга си, назначен на висока служба в Америка. Монасите не пътуваха с нея, макар и да се движеха по същия път. Щом ги съгледа, дон Кихот каза на своя оръженосец:

— Ако не греша, очаква ни голямо, невиджано досега приключение. Виждаш ли онези черни конници там? Те трябва да са, както се подразбира, магьосници, които са отвлели някаква принцеса в каляската. На мен ми се налага да употребя всичката си сила, за да премахна тази неправда.

— Това ще свърши по-зле, отколкото историята с вятърните мелници — подхвърли Санчо. — Внимавайте, сеньор! Онези там са монаси-бenedиктинци, а в каляската сигурно има пътници. Обмислете добре вашите действия и не се оставяйте лукавият да ви подведе.

— Казах ти вече, Санчо — възрази дон Кихот, — че нищо не разбираш от приключения. Това, което твърдя, е самата истина и ти ей сега ще се убедиш в нея.

Като каза тези думи, той изведе коня си напред и застана сред пътя, по който идеха монасите. Щом те се приближиха достатъчно, за да могат да чуят думите му, дон Кихот извика гръмко:

— Проклети дяволски изчадия, освободете веднага високопоставените принцеси, които насила водите в тази каляска! Не го ли сторите, пригответе се да умрете, и това ще бъде справедливо наказание за престъпленията ви.

Монасите дръпнаха поводите на мулетата си и застанаха втрещени от вида и словата на дон Кихот, на които отговориха така:

— Сеньор рицарю, не сме проклети дяволски изчадия. Ние сме монаси от Ордена на Сан Бенито, вървим си по пътя и никак не знаем дали в тази каляска пътуват, или не пътуват отвлечени принцеси.

— Не ще ме излъжете със сладки приказки. Добре ви познавам каква лъжлива сган сте — каза дон Кихот.

Без да чака отговор, той пришпори Росинант и насочил копие напред, се хвърли с такава ярост срещу първия монах, че ако той не беше паднал своевременно от мулето си, щеше да бъде зле съборен и тежко ранен, а може би и умъртвен. Като видя какво става с неговия другар, вторият монах притисна здраво с крака хълбоците на мулето си и запрепуска из полето, по-лек от самия вятър.

Санчо Панса, като видя, че монахът падна на земята, скочи набързо от магарето си, хвърли се върху него и почна да му съблича расото. В това време се приближиха до него двамата мулетари на монасите и го запитаха защо го разголва. Санчо им отговори, че негово законно право е да отнесе дрехите като трофей от сражението, което господарят му дон Кихот бе спечелил. Мулетарите, които не разбираха нито от шега, нито от сражения и трофеи, като видяха, че дон Кихот се отдалечава и говори с хората от каляската, се нахвърлиха върху Санчо, повалиха го на земята, изскубаха му брадата до последния косъм и го пребиха тъй здраво с ритници, че той остана да лежи на земята безжизнен и безчувствен. Без да губи време, монахът, страшно изплашен и преbledнял, побърза да се метне на мулето си и се отправи към своя другар, който го чакаше на почетно разстояние и чакаше да види как ще свърши тази ужасна история. Двамата монаси се събраха и без да изчакат края на необикновената случка, продължиха пътя си, като се кръстеха усилено, сякаш самият дявол ги гонеше по петите.

А дон Кихот, както вече казахме, водеше следния разговор със сеньората от каляската:

— Сеньора моя — започна той. — Сега ваше великолепие е свободна да разполага както ще със себе си, защото наглостта на вашите похитители е сломена от силата на моите мишци и се търкаля в праха пред нозете ви. И за да не се измъчвате от това, че не ви е известно името на човека, който ви избави от плен, знайте, че се казвам дон Кихот де ла Манча, странстващ рицар, любител на приключения и роб на неподобната красавица доня Дулсиня дел Тобосо. А като награда за услугата, която ви сторих, искам от вас само едно: върнете се в Тобосо и се явете от мое име пред тази сеньора, за да ѝ разкажете всичко, което извърших, за да ви освободя.

Един от слугите, които придружаваха дамата, родом от Бискайя, като чу думите на дон Кихот и видя, че той не иска да даде път на каляската, а настоява тя да се върне в Тобосо, се приближи до рицаря и като хвана копието му, рече на лош кастилски език и на още по-лошо бискайско наречие^[5]:

— Махай от пътя, махай, проклетнико! Кълна в Бога, че ако не пуснеш мине каляската, убие те бискаецът така както стоиш тук.

Дон Кихот го разбра съвсем добре и му отговори с голяма сдържаност.

— Да беше рицар, какъвто явно не си, аз вече щях да съм наказал глупостта и дързостта ти, презряна твар!

Бискаецът възрази:

— Аз не рицар? Кълна в Бога, че лъжеш така, как истина, че аз християнин. Ако хвърлиш копие и вадиш меч, ще видим кой победи. Бискаец прати идалго по дяволите и ако друго нещо кажеш, лъжеш.

— Сега ще видиш, както е рекъл Аграхес^[6] — отвърна дон Кихот.

Той захвърли копието, изтегли меча си, хвана здраво щита и се спусна срещу бискаеца с намерение да му отнеме живота. Като го видя да наближава, бискаецът, макар и да искаше да слезе от мулето, което беше кираджийско и не внушаваше особено доверие, успя само да извади меча си. Щастливо обстоятелство беше, че се намираше до самата каляска, та се сети да измъкне оттам една възглавница, за да я използва като щит, и така те се нахвърлиха един срещу друг, сякаш бяха смъртни врагове. Присъстващите се опитаха да ги помирят, но не сполучиха, защото бискаецът заплашваше със заваления си говор, че ако не го оставят да завърши двубоя, ще убие самата си господарка и всекиго, който би му попречил. Сеньората от каляската, учудена и изплашена от това, което се разиграваше пред очите ѝ, заповяда на кочияша да се поотдалечи малко, за да наблюдава от разстояние яростния бой, през време на който бискаецът нанесе на дон Кихот такъв силен удар по рамото, че ако не беше щитът, който пръв го посрещна, би го съсякъл до пояса. Дон Кихот, който почувства тежестта на този свиреп удар, нададе вик и каза:

— О, сеньора на сърцето ми, Дулсинея, цвят на красотата, помогнете на рицаря ви, който в угода на вашите големи добродетели се излага на това тежко изпитание!

Като изрече тези думи, стисна меча си, закри се добре с щита и нападна бискаеца, решен всичко да заложил на един само удар.

Като видя устрема на противника си, бискаецът разбра какво възнамерява да стори и реши да последва примера му, като го причака, добре закрит от възглавницата, без да може да извърти мулето си нито на едната, нито на другата страна, защото, уморено от дългия път и несвикнало с подобни глупости, животното не можеше да направи и стъпка. Както се каза вече, дон Кихот нападна с високо вдигнат меч предпазливия бискаец, решен да го разреже на две, а бискаецът го посрещна и той с вдигнат меч, защитен от възглавницата си, и всички около тях чакаха със затаен дъх да видят какво ще се случи, когато заплашително вдигнатите мечове щяха да се спуснат с трясък. Сеньората от каляската и нейните прислужнички шепнеха молитви и даваха обети пред всички светци и черкви на Испания, за да спаси господ бискаеца от голямото премеждие, в което беше изпаднал. Но за голямо съжаление летописецът на този разказ прекъсва описанието на битката точно на това място, като се извинява, че извън изнесените вече данни не бил намерил други за подвизите на дон Кихот. Трябва да отбележим, че вторият автор^[7] на това съчинение не пожела да повярва, че една толкова занимателна история може да бъде обречена на забрава и че умовете в Ла Манча са тъй малко любознателни, та не са се погрижили да запазят в своите архиви и писалища някои ръкописи, отнасящи се до знаменития рицар. Като разчиташе на това, той не загуби надежда да открие края на тази тъй занимателна история, която действително, с благосклонната помощ на небето, успя да намери и ще разкаже във втората част.

[1] *Левга* — стара мярка за дължина, равна на около 4 километра.

↑

[2] *Бриарей* — един от сторъките титани, който според гръцката митология се сражавал срещу боговете. ↑

[3] За повече устойчивост при нападение дръжката на копие се прикрепя към надгръдната броня, в областта на дясната мишница. ↑

[4] *Варгас Мачука* — „мачука“ на испански — цепеница. Твърдяло се, че тази истинска случка станала по време на обсадата на испанския град Херес (1250 г.). Този подвиг е възпят от поета Лоренсо де Сепулведа и от Лопе де Вега. ↑

[5] Заваленият кастилски език на бискайците е бил често осмиван от старите испански писатели. ↑

[6] Израз, с който Аграхес, рицар от рода на Амадис, е отговарял на предизвикателствата на враговете си. Този израз е станал впоследствие пословичен. ↑

[7] В традицията на рицарските романи Сервантес твърди, че произведението било изписано от мавъра Сиде Амете Бененхели, който е първият автор, а той е вторият автор. ↑

ГЛАВА ДЕВЕТА

В КОЯТО СЕ ГОВОРИ ЗА ИЗХОДА И КРАЯ НА СТРАШНОТО СРАЖЕНИЕ МЕЖДУ ХРАБРИЯ БИСКАЕЦ И МЪЖЕСТВЕНИЯ ЛАМАНЧЕЦ

В първата част на тази история^[1] оставихме храбрия бискаец и знаменития дон Кихот вдигнали голи мечове, готови да си нанесат взаимно такива яростни удари, че ако можеха да изпълнят намеренията си, те най-малко щяха да се разсекат от горе до долу, така както се разрязва на две половини нар. В тази толкова неизяснена фаза на боя нашият забавен разказ бе прекъснат, без самият автор да ни посочи къде би могла да се намери липсващата част от тази история.

Това много ме натъжи, защото удоволствието, което изпитах от малкото, което бях прочел, се превърна в неудоволствие при мисълта за

трудния път, който се откриваше пред мен, ако се наемех да издиря многото, което липсваше по моему от тази тъй увлекателна история. Видя ми се невъзможно и противно на всичко, което е прието да се нарича добри обичаи, да не е имало поне един учен мъж, който да се заеме да опише нечуваните подвизи на този толкова славен рицар, така както е ставало с всички странстващи рицари:

*Знайни със това, че дирят
приключения навред.^[2]*

Защото всеки един от тях е имал поне един или двама летописци, които са го следвали като сянка, винаги готови не само да опишат подвизите им, но и да разкрият най-дребните им мисли и най-глуповатите им постъпки, колкото и потайни да са били те. Естествено бе да се допусне, че славен рицар като дон Кихот не можеше да бъде толкова нещастен, че да няма това, което Платир и други нему подобни са имали в изобилие. Поради всичко това не бях склонен да приема, че тази толкова прекрасна история е могла да бъде осакатена и окастрена и отдавах цялата вина на вероломното, всеразрушаващо и всепоглъщащо време, което или я държеше скрита, или я бе унищожило.

Тъй като, от друга страна, между книгите на дон Кихот се бяха намерили такива съвременни произведения като „Лек против ревността“ и „Нимфи и пастири от Енарес“, дойдох до заключението, че и неговата история трябва да е съвременна и че дори и да не е написана, сигурно е жива в паметта на съселяните му или на жителите на съседните села. Тази мисъл ме смущаваше и засилваше желанието ми да разкрия напълно истината за живота и чудесата на знаменития наш испанец дон Кихот де ла Манча, факел и огледало на рицарството в Ла Манча, първият човек, който в наше време и в злощастната ни епоха се посвети изцяло на странстващото рицарство и се отдаде на делото да отмъщава за нанесени обиди, да помага на вдовици, да защитава девизи, и то от онези, които, яхнали коне и с камшик в ръка, скитат целомъдрени из планини и долини. В миналото е имало немало такива девственици, които до осемдесетгодишната си възраст не били спали нито една нощ под покрив и ако не се е намирал някой подъл нехранимайко, някой негодник или великан да ги изнасили, те

посрещали смъртта си така, както майка им ги е била родила. И тъй, искам да кажа, че по тези и други съображения нашият юначен дон Кихот е достоен за вечни и неувяхващи в паметта на хората възхвали, а дори и на мене не би трябвало те да ми бъдат отказани заради усилията и грижите, които положих, за да открия края на тази занимателна история, макар и много добре да зная, че ако небето, провидението и случайността не бяха ми помогнали, светът щеше да се лиши от забавлението и насладата, които може да извлече всеки, прочел я внимателно в продължение на почти два часа^[3]. Откритието впрочем стана по следния начин.

Вървах един ден по Алкана^[4] в Толедо и видях, че едно момче предлагаше на един търговец на коприна някакви изписани тетрадки и стари книжа и тъй като се спирам и разчитам дори и скъсаните хартийки по улиците, взех една от тетрадките, които момчето продаваше, и видях, че е написана на арабски. Разпознах арабските букви, но не бях в състояние да прочета текста и затова се поогледах дали няма наоколо някой покръстен мавър, говорещ лошо испански, който да ми го преведе. Не беше особено мъчно да попадна на такъв преводач, защото, ако потърсех в този град преводач дори и за друг, похубав и по-древен език,^[5] можех без труд да го намеря. Щастieto ми се усмихна и попаднах скоро на човек, комуто доверих желанието си и връчих тетрадката. Той я отвори по средата и едва прочел няколко реда, започна да се смее. Запитах го защо се смее, а той ми отговори, че го напушил смях по повод на една бележка, написана на бялото поле на тетрадката. Помолих го да ми обясни какво се казва в нея, а той, без да спре да се смее, ми отговори:

— Бележката на бялото поле гласи: „Казват, че в цяла Ла Манча не е имало по-сръчна жена в соленето на свинско месо от Дулсинея дел Тобосо, за която толкова често се говори в тази история.“

Щом чух името Дулсинея дел Тобосо, останах като ударен от гръм, защото веднага ми стана ясно, че тези тетрадки сигурно съдържат историята на дон Кихот. Озарен от тази мисъл, настоях преводачът да прочете час по-скоро началото. Той почна да превежда от арабски на кастилски дословно, точно според думите на автора: „История на дон Кихот де ла Манча, написана от Сиде Амете Бененхели, арабски историк“. Трябваше да проявя голямо самообладание, за да прикрия радостта, която изпитах, когато чух заглавието на книгата. Спуснах се

към търговеца на коприна, изтръгнах от ръцете му всички тетрадки и книжа и ги купих от момчето за половин реал.

Ако то беше по-хитро и можеше да разбере какво те представляват за мене, щеше да се сети да ми поиска повече от шест реала и да ги получи. Отдалечих се с мавъра към вътрешния двор на Катедралата^[6] и го помолих да ми преведе на кастилски всички тетрадки, в които се пишеше за дон Кихот, без нищо да пропусне или добави, и му предложих да му заплатя каквото ми поиска. Мавърът се задоволи с две ароба^[7] сухо грозде и две фанеги^[8] жито и ми обеща да направи грижлив, точен и бърз превод. Но за да улесня работата му и да не изпусна из ръце тази важна находка, заведох го у дома, където за малко повече от месец и половина той преведе цялата история така, както тя се предава тук.

В първата тетрадка имаше рисунка, която изобразяваше много правдоподобно двубоя между дон Кихот и бискаеца точно така, както се разказва за него в книгата: двамата бяха вдигнали високо мечове, единият закрит от щита, а другият от възглавницата. Мулето на бискаеца беше много вярно изрисувано, та отдалече се виждаше, че е кираджийско. Под краката на бискаеца се четеше: „Дон Санчо де Аспейтия“, такова беше несъмнено името му, а под копитата на Росинант личеше друг надпис с името „Дон Кихот“. Росинант беше толкова сполучливо предаден, дълъг и изпънат, мършав и изпосталял, с изпъкнал гръбначен стълб и така явно болен, че веднага ставаше ясно колко уместен и находчив е бил изборът на името му. До него стоеше Санчо Панса, държеше магарето си за оглавника, а под краката му имаше друг надпис с името „Санчо Санкас“. Санчо беше изобразен с голям корем, с къс труп и с дълги крака и поради това и двата прякора „Панса“^[9] и „Санкас“,^[10] които се споменават в историята, напълно му прилягат. Можеха да се видят и други някои подробности, отбелязани в картината, но всички те са маловажни или са без значение за правдивото развитие на тази история, която в никакъв случай не може да е лоша, щом е правдива.

Ако може изобщо да се направи някакво възражение по отношение на нейната правдивост, то е само това, че авторът ѝ е арабин, а свойствено е на хората от тази народност да лъжат. Впрочем арабите са наши толкова големи врагове, че трябва да се предполага, че авторът по-скоро би се показал склонен да омаловажи нещо, отколкото

да каже една дума в повече. Това е моето мнение, защото колчем е било възможно и е трябвало авторът да даде свобода на перото си, за да възхвали този толкова славен герой, изглежда, че умишлено премълчава подвизите му^[11]: действие, осъдително, извършено с още по-осъдителни подбуди, защото на историците се налага да бъдат правдиви и точни. Те не трябва да се поддават на страсти, тях не трябва нито користта и страхът, нито омразата и обичта да отклоняват от истината, дъщеря на историята, съперница на времето, съкровищница на подвизите, свидетелка на миналото, пример и назидание на настоящето, предупреждение за бъдещето. В тази наша книга — аз съм уверен — ще се намери всичко, което може да се изисква и от най-увлекателната история, и ако въпреки това в нея липсват някои достойнства, смятам, че то се дължи повече на онова куче^[12] — автора, отколкото на самия сюжет. Ето как започва втората част според превода^[13].

Вдигнали високо остри мечове, двамата храбри и разгневени бойци застрашаваха сякаш дори небето, земята и самата преизподня, толкова голямо беше тяхното безстрашие и тъй войнствен видът им. Първи нанесе удара си сприхавият бискаец. В него бяха вложени толкова сила и ярост, че ако мечът не беше се отклонил встрани при стремителното движение, този единствен удар щеше да е достатъчен, за да тури край на разпратата и на всички приключения на нашия рицар. Но милостивата съдба, която го пазеше за по-велики дела, изви меча на неговия противник така, че макар и да го удари по лявото рамо, не му причини голяма вреда: откъсна лявата страна на бронята му, като пътем разби голяма част от шлема и му отрязва половината ухо. Всички тези отломки се строполиха на земята с ужасен грохот и нашият рицар остана в твърде печално положение.

Има ли човек на този свят, който да може достойно да опише гнева, обхванал сърцето на нашия ламанец, когато си даде сметка за състоянието, в което беше изпаднал? Ще кажа само, че гневът му беше толкова голям, че той се изправи отново твърдо на стремената, стисна още по-здраво меча с двете си ръце и го стовари с такава ярост върху възглавницата и върху самата глава на бискаеца, че на този, въпреки прикритието, му се стори, че на главата му се стоварва цяла планина. Кръв рукна от носа, устата и ушите му и той се разклати и политна да падне от мулето и щеше действително да се изтърколи, ако не беше се уловил здраво за шията на добичето. Все пак успя да измъкне краката

си от стремената и отпусна ръце, а мулето, подплашено от страшния удар, запрепуска из полето и изхвърли след няколко къча ездача си.

Дон Кихот проследи всичко с голямо спокойствие и след като видя противника си паднал на земята, слезе от коня си, спусна се бързо към него и насочвайки острието на меча си срещу очите му, подкани го да се предаде, като го предупреди, че в противен случай ще му отсече главата. Бискаецът беше така зашеметен, че не можеше и дума да обели. Щеше зле да си изпати, толкова заслепен от гняв беше дон Кихот, ако дамите от каляската, които дотогава следяха с ужас развоя на схватката, не бяха се притекли на помощ на самото място и не бяха помолили настойчиво рицаря да се смили над тях и пощади живота на оръженосеца им. Дон Кихот им отговори надменно и с голямо достойнство.

— Бъдете уверени, красиви сеньори, че аз с голямо удоволствие ще изпълня вашата молба, но само при едно условие и една уговорка: този рицар трябва да ми обещае, че ще отиде в Тобосо, ще се яви пред безподобната доня Дулсинея и ще ѝ каже, че аз го изпращам, за да разполага тя с него както намери за добре.

Изплашените и безпомощни сеньори, без да разберат какво точно искаше от тях дон Кихот и без да запитат коя е тази Дулсинея, обещаха, че техният придружител ще изпълни всичко, което той ще му заповяда.

— Вярвам във вашата дума и не ще му сторя по-голямо зло, макар и да го е заслужил напълно.

[1] Първоначално Сервантес бил разделил първата част на романа в 4 части. С настоящата глава започвала втората част. Настоящото разпределение в глави е станало впоследствие. Четирите части започвали с 9-а, 15-а, 28-а и 53-а глава. ↑

[2] Стихове от „Триумфите“ на Петрарка в превод на испански от Алваро Гомес. ↑

[3] Това уточнение „почти два часа“ е озадачило много от коментаторите на „Дон Кихот“, защото е явно, че два часа са напълно недостатъчни за изчитане на първата част. Известният познавач на Сервантесовото творчество Родригес Марин смята, че в тези думи няма никаква ирония. Сервантес може би първоначално не е възнамерявал да пише от това място нататък повече от още сто страници. ↑

[4] Алкана — улица, известна с това, че на нея много търговци на коприна имали дюкянчета. ↑

[5] Сервантес прави намек за многото евреи в Толедо, които в началото на XVII век още са държали многобройни магазини по улица Алкана. ↑

[6] Улица Алкана се намира съвсем близо до Катедралата на Толедо. ↑

[7] Ароба — мярка, равна на $\frac{1}{2}$ килограм. ↑

[8] Фанега — мярка, равна на $55 \frac{1}{2}$ литра. ↑

[9] Панса — корем, търбух. ↑

[10] Санкас — дълги и криви крака, особено у птиците. ↑

[11] Сервантес по-нататък забравя тези си думи и в глава 16-а, първа част, казва за Бененхели, че е много точен историк, а другаде го хвали, че не пропуска в разказа си никаква подробност. ↑

[12] Християни и мюсюлмани са се наричали по това време взаимно „кучета“. ↑

[13] Почти всички рицарски романи се представят от авторите като преводи от арабски, гръцки, унгарски или английски. ↑

ГЛАВА ДЕСЕТА

ЗА ИНТЕРЕСНИТЕ МИСЛИ, КОИТО СПОДЕЛИХА ДОН КИХОТ И ОРЪЖЕНОСЕЦЪТ МУ САНЧО ПАНСА^[1]

Междувременно Санчо Панса, леко^[2] пораздрусан от слугите на монасите, се беше вече надигнал и наблюдаваше внимателно двубоя. Той молеше от все сърце Бога да дари дон Кихот с победа, та чрез нея той сам да спечели някой остров, защото не забравяше нито за миг обещанието на господаря си да го направи управител. Като видя, че сражението свърши и че господарят му се готвеше да яхне Росинант, Санчо се спусна да му държи стремето, коленичи пред дон Кихот и преди той да възседне коня си, улови ръката му, целуна я и каза:

— Благоволете, сеньоре мой дон Кихот, да ме направите управител на острова, който спечелихте в тази тежка битка. Колкото и голям да е той, аз чувствам, че имам достатъчни сили да го управлявам

добре и не по-лошо от всеки друг, който е управлявал острови на този свят.

На тези думи дон Кихот отвърна така:

— Забележи, приятелю Санчо, че както днешното приключение, така и всички нему подобни приключения нямат за цел спечелването на острови. Това са обикновени приключения, каквито се случват по пътищата и в които единствената придобивка е да ти счупят главата или да ти отрежат ухото. Потърпи само и ще видиш, че ни очакват големи приключения, благодарение на които не само ще мога да те направя управител на остров, но и нещо много повече.

Санчо изказа голямата си благодарност на дон Кихот, целуна му отново ръката и края на бронята^[3] и му помогна да се качи на Росинант. След това възседна магарето и последва господаря си, който с бърз ход, без да каже нито дума повече и без да се прости с дамите от каляската, навлезе в една близка гора. Санчо се движеше зад него, като караше магарето си да препуска колкото се може повече, но въпреки това Росинант се отдалечаваше и Санчо, уплашен, че ще изостане, започна да вика на господаря си да го почака. Дон Кихот изпълни молбата му, дръпна поводите на Росинант и го спря, за да изчака изморения си оръженосец, който, щом пристигна, каза:

— Струва ми се, сеньор, че няма да е зле да потърсим убежище в някоя черква^[4]. Няма да се учудя, ако ни обалят на Санта Ермандад^[5] и ни уловят, защото не са малко раните, които нанесохте на вашия противник в боя. Уверявам ви, че ако ни пипнат, ще има да се поизпотим, докато се измъкнем от затвора.

— Мълчи — каза дон Кихот. — Къде си видял или чел да бъде изправен пред съд странстващ рицар за битките, които е водил, колкото и да са били те кръвопролитни?

— Аз не знам какви са тези битки и тези кръвопролития — отговори Санчо — и през живота си не ми се е случвало да участвам в такива битки. Зная само, че Санта Ермандад се разправя с тези, които се бият по пътищата. Друго нищо не знаем.

— Не се тревожи, приятелю — успокои го дон Кихот, — готов съм да те изтръгна дори и от ръцете на халдейците^[6], та камо ли от ръцете на Санта Ермандад. Но кажи ми, за Бога: видял ли си по необятната земна шир рицар, по-смел от мене? Чел ли си друг да е показвал някога или да показва сега по-голям устрем в нападението,

повече издръжливост в сражението, да нанася по-сръчно удари и да събаря с по-голямо настървение противника си?

— Правичката да си кажа — отговори Санчо, — аз никога не съм чел книги по простата причина, че не знам да чета и пиша, но готов съм да се обзаложа, че през живота си не съм служил на по-дързък господар от ваша милост и дай Боже да не стане нужда да заплатим за тези дързости там, където казах. Но сега чуйте молбата ми и се погрижете за здравето си, защото ухото ви кърви силно. В дисагите си нося превръзки и малко бял мехлем^[7].

— Всичко това щеше да е излишно — отвърна дон Кихот, — ако бях се сетил да приготвя шишенце с балсама на Фиерабрас^[8], защото само с една капка от него щяхме да си спестим и време, и лекове.

— За какво шишенце и какъв балсам говорите? — попита Санчо Панса.

— За балсам — отвърна дон Кихот, — чиято рецепта зная наизуст. Ако го притежаваш, няма защо да се боиш от смъртта, нито пък рискуваш да загинеш от рана, колкото и смъртоносна да е тя. И тъй, като приготвя от това питие и ти го поверя, ти трябва да действаш с него по следния начин: когато видиш, че в някое сражение са ме разсекли на две половини през средата на тялото ми (а това често се случва), ще вземеш грижливо половината от тялото ми, която падне на земята, и много бързо, преди да се е съсирила кръвта, ще я поставиш върху другата половина, която е останала на седлото, като внимаващ да ги слепиш точно и вярно. След това ще ми поднесеш да пия само две глътки от питието, за което ти говорих, и ще видиш, че отново ще стана по-здрав от камък.

— Ако това питие действително съществува — каза Панса, — аз се отказвам отсега още от управлението на обещания остров и ще поискам от ваша милост да ми дадете като единствено възнаграждение за многобройните ми и ценни услуги рецептата на това удивително питие, защото смятам, че една унция от него ще може да се продава навсякъде за повече от два реала, а на мене това ми стига, за да живея до края на живота си честно и спокойно. Остава да ми обясните дали струва скъпо приготвянето му.

— С по-малко от три реала могат да се приготвят цели три асумбри^[9] — отговори дон Кихот.

— Тежко на мен, грешника! — възкликна Санчо. — Какво още чака ваша милост, та не пригответи от този балсам, а и на мен да покаже как се приготвява?

— Млъкни, приятелю! — отвърна дон Кихот. — Колко по-велики тайни възнамерявам да ти поверя и с колко много по-големи благоволения желая да те удостоя! А сега нека се лекуваме, че ухото все по-силно ме боли!

Санчо извади от дисагите си превръзки и мехлем. Но когато дон Кихот видя шлема си, малко остана да изгуби ума си от мъка. Постави ръка на меча си^[10], вдигна очи към небето и каза:

— Кълна се в името на твореца на небето и земята и в най-пълния текст на светите четири евангелия^[11], че ще водя живота, който е водил великият маркиз Де Мантуа, когато се закле да отмъсти за смъртта на племенника си Балдуин, тоест да не яде хляб на бяла покривка^[12], да не се отбива при жена си и още други неща, които, макар да не помня вече, нека бъдат включени в клетвата ми, докато не си отмъстя докрай на човека, който ми нанесе такава обида.

Санчо чу тези думи и прибави:

— Забележете, ваша милост сеньор дон Кихот, че ако рицарят изпълни заповедта ви да се представи пред моята^[13] сеньора Дулсинея дел Тобосо, с това той изцяло изпълва поетото задължение и не заслужава друго наказание, освен ако, разбира се, е извършил ново престъпление.

— Ти наговори много умни и уместни неща — отговори дон Кихот, — затова отменям клетвата си, що се отнася до желанието ми да му отмъстя още веднъж, но аз я повтарям и потвърждавам отново по отношение начина на живот, който ти описах, докато не отнема със сила от друг рицар шлем, равен на моя по достойнство. Недей мисли, Санчо, че това е някаква вятърничава мисъл. Ако аз вземам това решение, то е, защото имам кому да подражавам. Съвсем същото се бе случило с шлема на Мамбрино и това струва твърде скъпо на Сакрипанте^[14].

— Защо ваша милост не изпрати по дяволите подобни клетви — запита Санчо, — тъй като те са извънредно вредни за здравето и много пакостни за съвестта? А за да ви докажа, че съм прав, отговорете само на въпроса: какво ще правим, ако по някаква случайност минат много дни, без да срещнем човек с шлем на глава? Ще трябва ли да изпълните клетвата си въпреки толкова трудности и неудобства, както например

тези да спим облечени, да не нощуваме в населени места и да се подлагаме на хиляди други изпитания, за които се говори в клетвата на този луд старец маркиз Де Мантуа и която ваша милост се кани сега отново да възкресява? Не вижда ли ваша милост, че по тези пътища не се движат въоръжени хора, а само мулетари и талигари, които не само че не носят шлемове, но не са и чували през живота си да се споменава тази дума.

— Тук именно грешиш — прекъсна го дон Кихот, — защото в по-малко от два часа ние ще срещнем по тези пътища повече въоръжени мъже, отколкото тези, които се бяха отправили към Албрака^[15], за да спечелят сърцето на красивата Анхелика.

— Нейсе, така да е — каза Санчо, — нека Бог даде да ни огрее щастието и да настъпи вече времето, когато ще завладеем острова, който толкова скъп ми излезе, пък ако ще и да умра след това.

— Казвал съм ти и друг път, Санчо, да не береш грижа за това. Ако не се намери остров, то подръка ни е кралство Дания или кралство Собрадиса^[16], които ще ти прилягат като пръстен по мярка, а това, че те не са острови, може само да те радва. Но нека оставим тези въпроси за когато им дойде времето, а сега виж дали носиш нещо за ядене в дисагите, защото ще трябва да потърсим после някой замък, в който да пренощуваме и да приготвим балсама, за който говорихме, тъй като, нека Бог ми е свидетел, ухото ме боли много.

— Нося в дисагите си една глава лук, малко сирене и няколко къшея хляб — каза Санчо, — но това не са ястия за такъв храбър рицар като ваша милост.

— Колко погрешно разбираш нещата! — отвърна дон Кихот. — Знай, Санчо, че чест е за странстващите рицари да не ядат по цял месец или ако решат да хапнат нещо, да се задоволяват с това, което им попадне подръка. Това щеше да ти е известно, ако беше прочел толкова рицарски романи, колкото аз съм чел. Колкото и голям да е техният брой обаче, в нито един от тях не съм срещал да се спомене, че странстващите рицари изобщо се хранят, освен на пищни пиршества, устройвани в тяхна чест, а през останалото време храната им е била оскъдна. Макар и да е ясно, че те не са могли да живеят, без да се хранят и без да удовлетворяват другите си естествени нужди, тъй като в действителност са били хора като нас, не по-малко е очевидно, че най-често са утолявали глада си с най-обикновена селска храна, каквато и

ти сега ми предлагаш, защото са странствали през повечето време из поля и гори, и то без да ги придружава готвач. Впрочем, приятелю Санчо, нека не те смущава това, което мене ме радва, и не се мъчи да променяш света и да отклоняваш странстващото рицарство от правилния му път.

— Нека ваша милост ми прости — каза Санчо, — тъй като аз, както вече ви казах, не знам да чета и пиша и не познавам правилата на рицарството. Отсега нататък ще пълня дисагите с всички видове сухи плодове за ваша милост, а за мен ще ги напълня, понеже не съм рицар като вас, с пилета, гълъби и други птици.

— Не съм казал, Санчо — забеляза дон Кихот, — че странстващите рицари са задължени да се хранят изключително с плодовете, за които ти ми говориш. Изтъкнах само, че обикновената им храна трябва да се състои от такива плодове и някои билки, които са намирали по полетата и които добре са разпознавали, което мога да правя и аз.

— Много е полезно — отвърна Санчо — да се разпознават тези билки, защото така, както ми се струва, че вървят нещата, скоро ще настъпи денят, когато ще трябва да прибегнем към тези познания.

След това Санчо извади от дисагите си припасите, за които беше споменал, и двамата се нахраниха най-приятелски и в най-добро разбирателство. Желанието им обаче да намерят час по-скоро къде да пренощуват ги накара да привършат набързо бедната си и суха вечеря. Възседнаха добичетата си и побързаха да стигнат до населено място, преди да се мръкне. Скоро слънцето се скри и с него и надеждата да осъществят желанието си. Намираха се до колибите на някакви козари и решиха да прекарат нощта там. Колкото на Санчо му беше мъчно, че не са замръкнали в някое населено място, толкова господарят му беше доволен, че ще може да преспи на открито, тъй като си мислеше, че подобни случки доказват по безспорен начин, че той действително е рицар.

[1] Това заглавие на глава X, написано през 1780 г. от Испанската академия, е възприето днес от повечето издатели. Първоначалното заглавие на тази глава е сегашното на 15-а глава. ↑

[2] Думата „леко“ е употребена иронично, защото знаем, че Санчо е бил пребит от бой. ↑

[3] Знак на уважение и привързаност. ↑

[4] Според испанските закони на онази епоха намерилият убежище в църква не е бил подсъден на светското правосъдие. ↑

[5] В Испания е имало два вида Санта Ермандад (Свещено братство), които са били един вид тогавашна жандармерия: едната, наречена „стара“, компетентна за Толедо, Талавера и Сиудад Реал, и другата — нова и обща, основана от Исабела и Фердинанд през 1476 г. с цел да преследва и наказва престъпления, извършени в ненаселени места. Тъй като Ла Манча е попадала под юрисдикцията на Толедо, трябва да се приеме, че Санчо говори за „старата“ Санта Ермандад. ↑

[6] Сервантес възпроизвежда тук думи на пророк Йеремия (глава XXXIII). От ръцете на халдейците са били изтръгнати откараните във

вавилонски плен евреи. ↑

[7] Мехлем, приготвен според коментатора Родригес Марин от восък, оловно белило и особен вид дървено масло, с който народът лекувал рани. ↑

[8] За този чудотворен балсам се говори в „Рицарската история на Карл Велики“, публикувана на испански от Николас де Пиемонте. Фиерабрас, крал на Александрия, сложил ръка на балсама, с който било балсамирано тялото на Иисус. Носил го на седлото си. Притежавал го и рицарят дон Белианис. ↑

[9] *Асумбре* — мярка за течност (малко повече от два литра). ↑

[10] Рицарите са се клеели, като са поставяли ръка на мечовете си, защото острието и дръжката образуват кръст. ↑

[11] Клетвата се е полагала обикновено не пред самите четири евангелия, а пред листи хартия с извадки от тях. За да се засили клетвата, казвало се често — както тук — „кълна се в най-пълния текст на евангелията“. ↑

[12] Това се е правело в знак на траур и скръб. ↑

[13] Санчо говори за Дулсинея като за своя господарка, тъй като тя е „сеньора“ на неговия господар. ↑

[14] Не на Сакрипанте, а на Дардинел де Алмонте съгласно песен XVIII от „Бесният Роланд“ на Ариосто. Тук Сервантес греши или нарочно поставя тези погрешни думи в устата на дон Кихот. ↑

[15] *Албрака* — име на измислена крепост, спомената от Бойардо във „Влюбеният Роланд“. Към нея се насочват повече от два милиона бойци, за да спечелят сърцето на Анхелика. ↑

[16] *Собрадиса* — име на измислено кралство, което се споменава в „Амадис Галски“. ↑

ГЛАВА ЕДИНАДЕСЕТА ЗА ПРИКЛЮЧЕНИЯТА НА ДОН КИХОТ С КОЗАРИТЕ

Козарите приеха радушно дон Кихот, а Санчо, след като се погрижи да настани криво-ляво Росинант и магарето си, се почувства привлечен от миризмата на козя пастърма, която вреше в котел, поставен на огъня. Колкото и да му се искаше да опита дали месото е вече готово да мине от котела в стомаха му, той се отказа от намерението си, защото козарите свалиха котела от огъня, постлаха на земята овчи кожи, сложиха набързо селската си софра и поканиха гостоприемно и двамата да вкусят от гозбата. Шестима козари насядаха наоколо върху кожите и с учтивостта на простишки хора поканиха дон Кихот да се настани на едно обърнато корито. Дон Кихот седна, а Санчо

остана прав, за да му поднася направената от рог чаша. Като го видя да стои прав, господарят му каза:

— За да видиш, Санчо, какви добродетели крие в себе си странстващото рицарство и как бързо всички, които са му се посветили, достигат до положението да бъдат уважавани и почитани в света, искам да седнеш до мене, сред тези добри хора, за да се почувстваш равен с мене, твоя сеньор и господар. Искам да ядеш от моята чиния и да пиеш оттам, откъдето и аз пия, защото за странстващото рицарство може да се каже това, което се казва за любовта: то прави всички равни.

— Много съм благодарен! — каза Санчо. — По този повод дължа да кажа на ваша милост, че когато аз имам какво да ям, еднакво и дори по-добре ще се нахраня на крак и сам, отколкото седнал рамо до рамо с императора. Нещо повече, щом като съм тръгнал да казвам цялата истина, много по-вкусно ми е да си хапвам макар и само хляб и лук, седнал в ъгъла си, без изтънченост и превземки, отколкото да ям пуйка на чужда трапеза, на която трябва бавно да дъвча, малко да пия, постоянно да се избърсвам, на която не мога нито да кихна, нито да се изкашлям, нито да върша и други неща, към които предразполагат свободата и усамотението. Тъй щото, сеньоре мой, тия почести, които ваша милост желае да ми окаже като на слуга и съратник на странстващото рицарство, какъвто съм аз като ваш оръженосец, моля ви да ги превърнете в други блага, които са от по-голяма полза за мен. А що се отнася за почестите, които ми предлагате, аз се отказвам от тях сега и завинаги, колкото и високо да ги ценя.

— Въпреки всичко ти трябва да седнеш, защото този, който се унижава, Господ го издига.

След това дон Кихот хвана Санчо за ръка и го застави да седне до него.

Козарите нищо не разбираха от всички тия брътвежи за странстващи рицари и оръженосци. Те ядяха, мълчаха и гледаха гостите си, които с голяма охота гълтаха парчета пастърма, едри колкото юмрук. Като се наситиха на месото, козарите сложиха на кожите голямо количество сухи желъди и до тях половин буца сирене, по-кораво от кирпич. Между това рогът се движеше в кръг, от ръка на ръка, ту пълен, ту празен, като ведро на водно колело^[1], с такава бързина, че скоро се изпразни единият от двата меха, които стояха на открито. След като дон

Кихот задоволи добре стомаха си, взе шепа жельди в ръката си и като ги разглеждаше внимателно, се впусна в следните разсъждения:

— Блажено време и щастлив век е онзи, който древните нарекоха Златен^[2] не защото златото, което толкова се цени в нашия железен век, се е добивало в онези щастливи години без всякакви усилия, а поради това, че хората, които са живели тогава, съвсем не са знаели двете слова „твое“ и „мое“. В онова свещено време всички неща са били общи: за да осигурят хляба си насъщен, достатъчно е било хората да вдигнат ръка и да си откъснат сладкия и вкусен плод на едростволестите дъбове, които така щедро са им го предлагали. Бистрите извори и бързоструйните потоци им поднасяли в прекрасно изобилие прозрачните си и вкусни води. В пукнатините на скалите и в кухините на дърветата умните и работливи пчели настанявали своите общежития, като предоставяли всекому съвсем безкористно богатия плод на сладкия си труд. Огромните коркови дъбове щедро, без корист, снемали от себе си широки и леки кори, с които хората започнали да покриват първобитните си наколни жилища, за да намерят в тях закрила срещу не всякога благосклонната природа. Навсякъде по това време царували мир, приятелство и сговор. Тежкия палешник на извитото рало все още не се осмелявал да пори и бразди благочестивите недра на нашата прамайка земя, защото тя, без всякаква принуда, сама отделяла от просторната си плодовита гръд онова, което е можело да нахрани, задоволи и зарадва синовете ѝ, които я владеели тогава. Простодушни и красиви пастирки бродели от дол на дол и от хълм на хълм, с волно веещи се на вятъра разпуснати коси, облечени не повече, отколкото е било нужно, за да се покрие прилично онова, което благоприличието налага и е винаги налагало да бъде покрито. Те не се кичели с накитите, които днес се употребяват и които тирският пурпур и коприната, подложена на най-изкусна обработка, оскъпяват, а слагали на челата си само венци от зелените листа на репея и на бръшляна. Така накичени, те са били може би по-красиви и изискани от днешните наши дворцови дами, с техните особени и странни изобретения, към които ги тласка безделническият им нагон към новото. Любовта се е изразявала тогава с простота и непринуденост така, както хората са я чувствали, без да се търсят изкуствени и претенциозни словесни увъртания, за да ѝ се придаде по-благоприличен вид. В онова време истината и простодушието не са се смесвали с лъжата, измамата и злобата.

Користта и пристрастието не били толкова силни, че да посмеят да оскърбят или накърнят правосъдието, което днес се принизява, опорочава и изкориства. Законът на личния произвол не бил залегнал в съзнанието на съдията, още повече, че тогава не е имало повод за съдебни дела, нито престъпник, който да бъде съден. Девиците и невинността са се движели, както казах, навред ръка за ръка, без страх да бъдат осквернени от хорска дързост и мъжка похотливост, и ако момите губели девствеността си, то е било само защото така са искали и желяели. А сега, в това наше отвратително време, никоя не е сигурна, дори ако я скрият и затворят в някой нов лабиринт, подобен на критския, защото дори и там, през пролуките или чрез самия въздух, прониква любовната зараза, която разбива на пух и прах волята им за въздържание. С цел да се защитят девиците, да се вземат под закрила вдовиците, да се подпомагат сираците и нуждаещите се в сегашните времена, които стават все по-лоши, е бил създаден Ордена на странстващото рицарство. На този рицарски орден принадлежа и аз, братя козари. Много съм ви признателен за угощението и радушния прием, които оказахте на мене и на моя оръженосец. Защото, макар и по силата на естествения закон всички живи същества да са задължени да съдействат на странстващите рицари, все пак, като си давам сметка, че вие ме приехте и нагостихте, без да ви е било известно това ваше задължение, аз съм в правото си да ви благодаря от сърце за вашата сърдечност.

Нашият рицар държа цялата тази предълга реч (която можеше прекрасно да остане произнесена) само защото желъдите, които му предложиха, му напомниха за Златния век и му хрумна да се впусне в

излишни размишления пред козарите, които, без дума да продумат, удивени и слисани, го изслушаха докрай. Санчо мълчеше, ядеше желъди и много често навестяваше втория мех, който, за да се изстуди виното, бе закачен на клона на един корков дъб.

Речта на дон Кихот трая по-дълго от самата вечеря. След нея се обади един от козарите:

— За да можете, ваша милост сеньор странстващ рицарю, да твърдите с още по-голямо основание, че сме ви радушно приели и нагостили, желаем да ви създадем удоволствие и наслада, като ви попее един наш другар, който не ще се забави да дойде. Певецът е умен и влюбен до уши младеж. Знае да чете и пише и свири на гъдулка^[3] така хубаво, че просто можеш да се захласнеш.

Козарят още не бе завършил думите си и се разнесоха звуци на гъдулка, а след малко се появи и този, който свиреше на нея, благообразен момък на около двадесет години. Другарите му го запитаха дали е вечерял. Новодошлият отговори утвърдително и тогава същият козар, който го беше толкова похвалил, рече:

— Щом е тъй, Антонио, ще ни направиш удоволствието да ни попееш малко, за да се убеди сеньорът, който е наш гост, че и в планините и горите има хора, които разбират от музика. Разказахме му вече за твоята дарба и сега желаем да му я покажеш, за да се убеди, че не сме го излъгали. Ето защо аз те моля най-настойчиво да седнеш и изпееш романса за твоята любов, който е съчинен от чичо ти, свещеника, и толкова много се хареса на всички в селото.

— На драго сърце — отговори момъкът и без да чака да го молят повторно, седна на дънера на един дъб, настрои гъдулката си и започна да пее с приятен глас следната песен:

*Знам, обичаш ме, Олаля,
ако че не ми го казваш
ни с очите, ни с езика
на безмълвната си обич.*

*Сигурен съм аз, че знаеш,
но те моля — потвърди го.
Ясно изразена обич
никога не се отхвърля.*

Правила си ми, Олаля,
често намеци сурови,
че ти е от бронз душата,
а гърдите ти — от камък.

Но сред упреците твои,
сред вежливата враждебност
пак надеждата показва
крайчеца на своята дреха.

След примамката се хвърля
вярата ми — нито слаба
като у незван и нито
като у призван голяма.

Ако любовта е израз
мил, от него заключавам,
че надеждата ми стига
края, толкова бленуван.

Ако вярната услуга
прави по-добър човека,
нещо в моите постъпки
днес правата ми подкрепя.

Ако честичко се вглеждаш,
сигурно ще забележиш,
че и в понеделник ходя
със неделните си дрехи.

А любов и скъпи дрехи
вечно заедно пътуват.
Да, поисках аз да бъда
винаги пред теб наконтен.

Не описвам моите танци,

нито песните, които
твърде често аз ти пеех
заедно с петлите нощем.

Рой хвалби за хубостта ти —
мога ли да ги пресметна!
Бяха верни — у жените
предизвикаха враждебност.

Да, Тереса Берокалска
на хвалбите ми отвърна:
„Мисли, че е влюбен в ангел,
а е влюбен във маймуна!

Колко им е на жените —
те с изкуствени къдрици
и със лицемерна хубост
ще измамят даже Ерос“

Протестирах. Тя избухна.
Братовчед ѝ се намеси.
Скарахме се и ти знаеш
след това какво се случи.

Не съм плитък в любовта си,
не ухажвам и не търся
ни играчка, ни забава —
по-похвална цел преследвам.

Църквата възета има —
те са примки от коприна;
ако в игото им влезеш,
в игото ще влезе също.

А ако ли не — кълна се
в най-светия от светците,
че от тия дебри само

като блед монах ще тръгна.

Така завърши козарят своята песен. Дон Кихот го помоли да изпее още нещо, но Санчо Панса не се съгласи, като заяви, че му се спи и че не му е до песни. След това добави:

— Добре ще сторите, ваша милост, да си изберете вече място за спане, защото тези добри хора, след като са се трудили цял ден, не могат да прекарват нощите си в песни.

— Добре те разбирам, Санчо — отговори дон Кихот, — и ми е ясно, че шетнята ти около меха предпочита да бъде възнаградена не с музика, а със сън.

— Кому не е приятен сънят, Боже мили! — отвърна Санчо.

— Не отричам това — рече дон Кихот. — Настани се както намериш за добре, а за мене не се грижи, защото на хора от моето звание повече подобава да бдят, отколкото да спят. Но няма да е зле, Санчо, да погледнеш пак това ухо, защото то ме боли повече, отколкото следва.

Санчо изпълни нареждането, но един от козарите, който видя раната, каза на дон Кихот да не се безпокои, защото имал сигурен цяр за нея. Наоколо растеше много розмарин. Той откъсна няколко листа, сдъвка ги, посипа ги със сол, наложи с тях раненото ухо, превърза го и увери дон Кихот, че не ще има нужда от друго лекарство. Така и стана.

[1] Водно колело — колело с ведра за черпене на вода. ↑

[2] Сервантес явно е познавал легендата за Златния век, описан от Овидий и Вергилий. ↑

[3] В оригинала „*rael*“, музикален дървен инструмент, извънредно разпространен сред пастирите от епохата. Инструментът е триструнен и на него се свири с лък. Позволихме си да преведем този термин с „гъдулка“ поради голямата прилика на тези два инструмента.

↑

ГЛАВА ДВАНАДЕСЕТА ЗА ТОВА, КОЕТО РАЗКАЗА ЕДИН КОЗАР НА ТЕЗИ, КОИТО БЕСЕДВАХА С ДОН КИХОТ

В това време пристигна един момък от тези, които носеха на козарите продоволствие от село, и каза:

— Знаете ли, другари, какво стана в селото?

— Откъде можем да знаем? — отговори един от козарите.

— Чуйте тогава — продължи момъкът. — Тази заран умря прочутият пастир-студент Грисостомо. Носи се слух, че е умрял от любов по тази дяволска Марсела, дъщеря на Гилиермо Богатия, същата онази, която скита из нашите дебри, облечена като пастирка.

— Марсела ли, казваш? — запита един.

— Да, Марсела — отговори козарят. — Чудното е, че е поръчал в завещанието си да бъде погребан сред полето като мавър, в подножието на скалата при извора до дъба, тъй като според мълвата там я бил видял

за първи път. Поръчал е и други неща, които според селските свещеници не могат да се изпълнят, защото били езически. Но най-близкият приятел на покойния, студентът Амбросио, който заедно с Грисостомо облече пастирски дрехи, заявил, че всичките желания на Грисостомо трябва да се изпълнят точно според последната му воля. Поради това в селото цари голям смут. Говори се, че въпреки всичко Амбросио и всичките пастири, приятели на Грисостомо, ще изпълнят желанието му и утре ще го погребат тържествено там, където ви казах. Смятам, че си заслужава човек да види това погребение и за себе си поне аз съм решил непременно да присъствам на него, макар и заради това да не мога да отида в селото за продоволствие.

— Всички ще отидем — отговориха козарите — и ще определим чрез жребий кой от нас ще остане да пази козите.

— Прав си, Педро — обади се един от тях, — но няма защо да се хвърля жребий, тъй като аз и без това съм решил да остана. Не отдавайте решението ми на някаква добродетел или на липса на любопитство, а само на това, че преди няколко дена нараних крака си и сега не мога да ходя.

— И така да е, ние пак ти благодарим — рече Педро.

Дон Кихот запита Педро какъв човек е бил покойният и каква жена е пастирката. Педро му обясни, че доколкото му е известно, покойният бил богат идалго от едно село в планината; че дълги години следвал в Саламанка и след това се завърнал у дома си, спечелил име на много учен и образован човек. Говорили, че бил особено вещ в науката за звездите и че знаел всичко, което вършат на небето слънцето и луната, защото винаги най-точно предсказвал слънчевите и лунните съмнения.

— Казва се затъмнения, приятелю, а не съмнения, когато двете големи светила престанат да светят — забеляза дон Кихот.

Но Педро не обърна внимание на подобни дреболии и продължи разказа си:

— Предсказваше също така кога годината ще бъде добра и кога неблагоприятна.

— Искаш да кажеш неплодородна, приятелю — поправи го пак дон Кихот.

— Неплодородна или неблагоприятна — каза Педро, — все същото. Благодарение на това ясновидство баща му и приятелите му, които

имаха вяра в него, станаха много богати, защото изпълняваха всичките му указания. Казваше им: „Тази година засейте ръж, а не жито, а тази година сейте нахут, а не ръж; идната година ще бъде отлична за маслините, а трите по-следващи години не ще получим капка дървено масло.“

— Тази наука се казва астрология — рече дон Кихот.

— Не зная как се казва — възрази Педро, — но зная, че той знаеше всички тези неща и много други. Минаха няколко месеца, откакто се бе завърнал от Саламанка, и ето че един ден захвърли дългата си студентска дреха и се облече като пастир с дрехи от овча кожа и пое в ръка овчарска гегга. Появи се, облечен в такива пастирски дрехи, и първият му приятел Амбросио, негов състудент. Забравих да ви кажа, че Грисостомо, покойникът, беше голям майстор на стиховете. Той беше такъв поет, че сам съчиняваше коледни песни, а също и пиесите, които се играят от селските момци на празника Тяло Господне, и всички казваха, че са отлични. Когато селяните видяха един ден двамата студенти облечени като пастири, се учудиха много и не можеха да си обяснят кое ги е накарало тъй странно да се предрешат. По това време почина бащата на Грисостомо и той наследи много имот, движим и недвижим, стада едър и дребен добитък и много пари. Момъкът остана пълен господар на това богатство и нека кажа, че напълно го заслужаваше, защото беше верен и състрадателен другар, приятел на добрите и с лице на ангел божи. По-късно се узна, че се облякъл като пастир само и само за да скита из поля и гори по дирите на онази пастирка Марсела, за която стана дума и в която се бе влюбил бедният нещастник Грисостомо. Ще ви кажа сега, добре е да знаете, че мома като нея може би — а и без може би — не сте срещали, нито ще срещнете по света дори ако ви е писано да имате живот, по-дълъг, отколкото е имала Сарна^[1].

— Кажете Сара — поправи го дон Кихот, който не можеше да търпи как козарят изопачава думите.

— Та да не би да е къс животът и на крастата! — се сопна Педро. — Ако продължавате, сеньор, да придириате за всяка дума, не ще ми стигне и цяла година, за да завърша разказа си.

— Извинете, приятелю — каза дон Кихот. — Аз ви поправих, защото има значителна разлика между „сарна“ и „Сара“. Но вие ми

отговорихте много умно, защото по-дълголетна е крастата от Сара. Продължете разказа си и вече няма да ви прекъсвам.

— И тъй, любезни сеньоре мой, в наше село имаше човек, още по-богат от бащата на Грисостомо, на име Гиlierмо, комуто Господ бе дал освен многото богатства и една дъщеря. Майка ѝ на тази дъщеря, най-порядъчната жена в цялата околия, умря при самото ѝ раждане. Сякаш още виждам лицето ѝ, което грееше като истинско слънце. Но преди всичко трябва да се каже, че беше работлива и приятелка на бедните, заради което, уверен съм, че душата ѝ се радва на Божиата Милост на другия свят. Малко след това от скръб по покойната се помина и нейният съпруг, оставяйки дъщеря си Марсела, невръстна и пребогата, под опеката на чичо ѝ, свещеник в наше село. Момичето израсна и стана необикновено красиво. Красотата му напомняше тази на майка ѝ, а може би и я надминаваше. И тъй, когато тя навърши четиринадесет или петнадесет години, човек не можеше да я срещне, без да благославя Господа, че я е създал толкова хубава, а мъжете се влюбваха в нея и губеха ума си от любов. Чичо ѝ я пазеше грижливо и строго, но при все това мълвата за нейната красота и нейните големи богатства се пръсна не само в селото, но и далече наоколо, та най-добрите момци досаждаха на чичо ѝ с настойчивите си молби и ходатайства да им я даде за съпруга. Но той, като истински добър християнин, макар и да искаше тя да се омъжи час по-скоро, защото разбираше, че ѝ е вече време, не желаше да вземе такова решение без нейното съгласие. И това негово решение не бе наложено от желанието му да продължи да управлява имотите на Марсела, които му носеха доста доходи и печалби. Вярвайте ми, че точно така се говореше за добрия свещеник по седенките в селото и не е излишно да ви обясня, сеньор рицарю, че в малки села като нашето за всичко се злослови и за всичко се шушука. Бъдете убеден, както и аз от своя страна съм убеден, че свещеникът трябва наистина да е крайно добър, за да го хвали паството му, особено по селата.

— Така е — съгласи се дон Кихот, — а сега продължавай, защото разказът ти е много интересен и ти, добри ми Педро, го разправяш, сякаш Бог те вдъхновява.

— Най-важно е Бог да не ме изоставя. Знайте освен това, че чичото не пропускаше да съобщи на племенницата си имената и качества на всеки един от многото момци, които искаха да се оженят

за нея, и я молеше да се задоми, като избере този, който ѝ най допада, но тя неизменно отговаряше, че не иска още да се омъжи и че е много млада, за да поеме върху си бремето на брачния живот. При тези наглед основателни съображения чичото преставаше да ѝ натяква, като се надяваше, че след някоя и друга година тя ще съумее да си избере съпруг по вкус. Защото, казваше той — и думите му бяха много мъдри, — родителите не трябва да женят децата си против волята им. Но ето че, не щеш ли, един прекрасен ден своенравната Марсела стана пастирка. Въпреки увещанията на чичо ѝ и на всички съселяни, тя излезе на полето с други овчарки от селото, за да пасе собственото си стадо. Като напусна дома си и красотата ѝ блесна на воля, не мога да ви изброя колко богати момци, колко благородници и селяни станаха пастири като Грисостомо и сега я ухажват по полетата. Един от тях, както вече споменах, беше нашият покойник, за когото се казва, че не само я любеше, но и обожаваше. Не мислете, че като се е отдала на този свободен и волен живот, който се отличава с никакви или почти никакви ограничения, тя е извършила неща, които да опетнят честта и името ѝ. Напротив, тя бди тъй строго над честта си, че от всички тези, които я задирят и ухажват, нито един не се е похвалил, нито пък може основателно да се похвали, че са му били дадени от нея поводи да се надява, че ще постигне желанията си. Тя не страни и не отбягва общуването и разговорите с пастирите и е приветлива и дружелюбна с тях. Но щом някой дръзне да изрази своите намерения, дори и за да ѝ направи най-сериозно предложение за брак — ето го, че излита като камък, изхвърлен от катапулт. С това си поведение тя причинява на този свят беди, по-големи от тези, които носи чумата. Защото нейната приветливост и красота привличат сърцата на всички, които общуват с нея, и ги карат да я ухажват и обикват, но за жалост безчувствеността и презрението ѝ ги тласкат към отчаяние. Изпаднали в това състояние, те не знаят какво друго да ѝ кажат, освен да я наричат жестока, неблагодарна и какво ли не още, за да окачествяват нрава ѝ. Сеньор, ако останете тук още някой ден, непременно ще чуете как из тези планини и долини отекват воплите на влюбените, които неотклонно я следят. Недалеч оттук се намира една местност, където се издигат двадесетина високи букови дървета и няма нито едно от тях, на чиято гладка кора да не е издълбано името на Марсела, а тук-таме над името личи и корона, с което обожателят ѝ навярно желае да подчертае, че тя носи корона и я

заслужава за несравнимата си красота. Тук се въздиша, там се ридае. На едни места се чуват любовни песни, а на други жаловити припеви. Някои момци прекарват цяла нощ под стволест дъб или скала и без да затварят просълзените си очи, унесени и вгълбени в мислите си, биват заварвани така от утринното слънце. Други пък, проснати по напечените пясъци, под най-жарко лятно слънце, не престават да въздишат и отправят към милостивото небе своите жалби. А над всеки един от нейните обожатели и над всички заедно тържествува недосегаема и неуловима красивата Марсела и всички, които я познаваме, чакаме да видим накъде ще избие надменността ѝ и кой ще бъде щастливецът, който ще съумее да укроти страшния ѝ нрав и се наслади на изключителната ѝ красота. Всичко, което разказах дотук, е проверена истина и това ме кара да вярвам, че истина е също това, което разказа нашият другар относно причината за смъртта на Грисостомо. Ето защо аз ви съветвам, сеньор, да не пропуснете да отидете утре на погребението му, което заслужава да бъде видяно, защото Грисостомо има много приятели, а оттук до мястото, където е пожелал да бъде заровен, няма и половин левга.

— Това и възнамерявах да направя — рече дон Кихот — и ви благодаря за удоволствието, което ми доставихте с този толкова увлекателен разказ.

— О! — отвърна козарят. — Аз дори и половината не зная от патилата на влюбените в Марсела, но много е възможно утре да срещнем по пътя си някой от пастирите, който ще ни разкаже всичко. А сега добре ще сторите да легнете да спите под покрив, за да не се влоши състоянието на раната ви от нощния хлад. Иначе лекарството, което поставих, ще ви предпази от всякакви усложнения.

Санчо Панса, който люто проклинаше бърливостта на козаря, помоли господаря си да се прибере да спи в колибата на Педро. Дон Кихот се съгласи и прекара цялата нощ, следвайки примера на обожателите на Марсела, в мечти по сеньора Дулсинея. Санчо се настани между Росинант и магарето си и спа не като отблъснат обожател, а като човек, съсипан от бой.

[1] Козарят иска да каже Сара, жена на Аврам, която според библията е живяла над сто години и е станала символ на дълголетие, а казва „сарна“, което на испански значи краста. ↑

ГЛАВА ТРИНАДЕСЕТА В КОЯТО ЗАВЪРШВА РАЗКАЗЪТ ЗА ПАСТИРКАТА МАРСЕЛА И СЕ ОПИСВАТ И ДРУГИ СЛУЧКИ

Едва светна утрото на изток, и петима от шестимата козари^[1] станаха и отидоха да събудят дон Кихот и да го попитат дали все още има намерение да присъства заедно с тях на тържественото погребение на Грисостомо. Дон Кихот, който само това чакаше, стана и заповяда на Санчо да оседлае веднага Росинант и да сложи самара на магарето. Заповедта бе изпълнена с голяма бързина и всички, без да се бавят, тръгнаха дружно на път. Едва бяха извървели четвърт левга, когато на едно кръстовище видяха да идват насреща им шестима пастири, облечени в черни кожуси, с кипарисови и олеандрови венци на главите. Всеки един носеше в ръка тояга от самодивски чемшир. Край тях яздеха на коне двама благородници в пътнически дрехи, придружени от

трима прислужници, които вървяха пеш. Когато двете групи се срещнаха на кръстопътя, те се поздравиха вежливо и се запитаха взаимно накъде отиват. Всички се бяха отправили за мястото на погребението и така продължиха пътя си дружно.

Един от конниците каза на другаря си, с когото разговаряше:

— Изглежда, сеньор Вивалдо, че ненапразно сме се отбили от пътя си, за да видим това знаменито погребение, което не може да не бъде знаменито, ако се съди по странните неща, които тези пастири ни разказаха за умрелия пастир и за сеещата смърт пастирка.

— На същото мнение съм и аз — отговори Вивалдо — и затова не един, а четири дена дори бих загубил, за да видя това зрелище.

Дон Кихот ги запитва какво са чули за Марсела и за Грисостомо. Пътникът каза, че те срещнали призори тези пастири и като ги видели в траур, запитали ги защо са така облечени. Един от тях им разказал всичко, като им описал красотата и своенравията на една пастирка, на име Марсела, говорил им за многобройните младежи, които я ухажвали, и най-сетне за смъртта на Грисостомо, на чието погребение отивали сега. С една дума, той разправи всичко, което Педро беше вече разказал на дон Кихот.

Разговорът завърши и започна друг. Този, който се казваше Вивалдо, запитва дон Кихот защо се движи тъй тежковъоръжен из една мирна земя. Дон Кихот отговори:

— Званието, на което се посветих, не допуска и не разрешава да се движа иначе. Удобствата, разкошът и почивката са създадени за изнежените дворяни, а трудът, тревогите и оръжието са за онези, които светът нарича странстващи рицари. Аз се числя към тях, макар и да съм най-недостойният и най-незначителният рицар.

Щом чува тези слова, всички решиха, че имат работа с луд човек и за да проверят дали не е погрешен изводът им и да разберат от какво естество е лудостта му, Вивалдо го попита какво значи всъщност странстващ рицар.

— Не сте ли чели, ваша милост — каза дон Кихот, — летописите и историята на Англия, в които се описват славните подвизи на крал Артур, когото в нашите кастилски романи наричат постоянно крал Артус? Според едно старо предание, разпространено из цялото кралство Великобритания, този крал не е умрял, а по силата на някаква магия е превърнат в гарван и след векове щял да кralува отново и да

вземе в ръцете си скиптъра и управлението на кралството си. Оттогава насам не се е случило англичанин да посегне на гарван, за да го убие^[2]. По времето на този добър крал е бил създаден прославеният Орден на рицарите на Кръглата маса^[3] и именно тогава дон Ланселот Езерни се влюбил в кралица Хинебра^[4], а посредница на тяхната любов била високопочтената дама Кинтаньона. Тази любов е послужила като основа на всеизвестния романс, който до насита е бил път в Испания.

Рицар никога от дами не е бил така обслужван, както Ланселот, когато от Британия пристигна.

В него с нежни и меки багри се описват както любовните приключения, така и героичните подвизи на този Ланселот. Оттогава насам, от поколение на поколение, този рицарски орден се е разширявал и разпространявал все повече по всички части на света и един след друг добили известност и слава юначният Амадис Галски, със синове и внуци до пето коляно, храбрият Феликсмарте Иркански и никога достатъчно възхваленият Тиранте ел Бланко, и най-сетне непобедимият и юначен рицар дон Белианис Гръцки, когото едва ли не още вчера срещяхме, виждахме и чувахме. Ето какво значи, сеньори, да си странстващ рицар и точно такъв, какъвто ви го описах, е Орденът на странстващото рицарство, към чиито редици, както вече споменах, се числя и аз, грешният, а задачите, които си е поставило рицарството, са и мои задачи. И тъй аз странствам из пуси и безлюдни полета, за да търся приключения, твърдо решен да подкрепя слабите и нуждаещите се с мощните си мишци и всичките си сили, независимо от опасностите, които съдбата ми отрежда.

Тези слова доубедиха спътниците, че дон Кихот не е с целия си ум, а също тъй им разкриха напълно и естеството на лудостта, под властта на която бе попаднал. Така, както и всички други, които влизаха за първи път в досег с нея, нашите пътници останаха много учудени. До мястото на погребението според думите на козарите оставаше още малко път и Вивалдо, който беше умен и шеговит човек, реши да прекара времето си по-забавно, като даде повод на дон Кихот да задълбае още повече в налудничавия си и несвързан разказ. Той му каза:

— Струва ми се, сеньор странстващ рицарю, че ваша милост сте избрали най-суровото поприще на земята, по-сурово дори по мое мнение от онова на най-откъснатите от света отшелници.

— Може да е много сурово избраното от мен поприще — отговори дон Кихот, — но за мен няма никакво съмнение, че то е много необходимо. Защото истината е, че войник, който изпълнява заповедта на своя командир, не върши по-маловажно дело от този, който му е дал заповедта. Искам с това да кажа, че отшелниците прекарват дните си в мир и покой и молят небето да даде благоденствие на земята, а ние, войните и рицарите, изпълняваме на дело това, за което те се молят, като се борим с мощните си мишци и с остриетата на нашите мечове не под покрив като монасите, а на открито, изложени на нетърпимия слънчев пек през лятото и на острия мраз през зимата. Ние сме пратеници на Бога на земята и чрез нас се осъществява Божията правда. Тъй като военното дело и свързаните с него действия не могат да се извършват без усилия, без труд и без пот, следва, че тези, които им се посвещават, носят несъмнено по-тежко бреме, отколкото онези, които в мир и покой се молят богу да помогне на безпомощните. Аз не твърдя — далеч от мене е тази мисъл, — че званието на странстващия рицар е равно по добродетелност на званието на заключения в килията си монах. Казвам само, като съдя по собствените си изпитания, че животът на странстващия рицар е по-тежък, че той без съмнение е много повече изложен на побоища и свързан с глад, жажда, нищета, дрипи и мръсотия. Няма и спор за това, че някогашните странстващи рицари са преживявали не едно нещастие в живота си. И ако някои са успели да се издигнат чрез храбростта си до императорско достойнство, повярвайте ми, това им е струвало потоци пот и кръв. Но дори и тези щастливци щяха да останат с неизпълнени желания и несбъднати надежди, ако не разчитаха на магьосници и мъдреци, които да им помагат.

— Тъй мисля и аз — рече спътникът на дон Кихот, — но странстващите рицари, между многото други, имат и някои привички, които не мога да одобря. Например, когато им предстои някое голямо приключение, в което излагат на опасност живота си, никога не им идва на ум да призват Божията Милост, така както е длъжен да постъпи всеки християнин. Те предпочитат да призват на помощ своите възлюблени, и то с такава преданост и жар, като че ли те са техен Бог. Това някак ми мирише на езичество.

— Сеньор — възрази дон Кихот, — няма как да не е така и зле би се изложил странстващият рицар, ако постъпеше иначе, защото осветените от странстващото рицарство обичаи и правила налагат

преди всеки велик боен подвиг странстващият рицар да призове своята дама, да отправи към нея нежен любовен поглед, за да изпроси чрез него нейната помощ и подкрепа в предстоящото тежко изпитание. И дори никой да не го слуша, той е длъжен да процеди през зъби слова на всеотдайно посвещение. Рицарските романи са пълни с подобни примери. Това не значи, разбира се, че рицарят не призовава Бога. Той има време и случай да направи това по време на борбата.

— При все това — възрази спътникът — у мен остава известно съмнение. Чел съм много често как двама странстващи рицари се срещат, разговарят и след като разменят някоя и друга дума, избухват в гняв, обръщат конете си, отдалечават се на доста голямо разстояние и се спущат току-тъй един срещу друг с голям устрем, като пътем призовават своите дами. В резултат на сблъскването единият рицар, пронизан от копие то на противника си, пада от коня, а другият, ако не се е вкопчил здраво в гривата на своя кон, се строполява и той на земята. Не виждам кога в кратките мигове на светкавичната развръзка мъртвият е намерил време да препоръча душата си на Бога. Смятам, че той щеше да направи по-добре, ако бе посветил на Бога словата, които по време на бесния галоп бе отправил към възлюблената. Още повече, че според мене не всички странстващи рицари имат дама, към която да се обръщат, понеже не всички са влюбени.

— Това не може да бъде — отвърна дон Кихот. — Аз поддържам, че не може да има странстващ рицар без дама, защото на тях е толкова присъщо и свойствено да са влюбени, както е присъщо и естествено за небето да има по него звезди. Напълно съм сигурен, че няма рицарски роман, в който да се говори за нелюбен странстващ рицар. Рицар, който не обича, не може да е истински рицар, той е рицар измамник, защото се е вмъкнал в рицарските редове не през вратата, а е прескочил оградата като крадец и разбойник.

— Въпреки това — настоя пътникът, — струва ми се, съм чел някъде, ако не ме лъже паметта, че дон Галаор, брат на юначния Амадис Галски, никога не е имал определена възлюблена, която би могъл да призове. И това не му е попречило да стане велик рицар, един от най-знаменитите и най-храбрите.

На това дон Кихот веднага отговори:

— Сеньор, една лястовица пролет не докарва. А освен това аз знам, че дон Галаор е бил тайно и скрито влюбен рицар. Той се е

влюбвал във всички жени, които е харесвал, защото това е било негова вродена черта, с която е бил безсилен да се пребори. Напълно е установено обаче, че една-единствена дама е била господарка на неговата воля, която призовавал много често и много тайно, защото той се е славел като човек, който знае да пази тайна.

— Ако всеки странстващ рицар по самата своя същност трябва бездруго да е влюбен — добави спътникът на дон Кихот, — следва да се вярва, че и ваша милост имате своята възлюблена, тъй като и вие принадлежите към странстващото рицарство. И ако ваша милост не държите да сте толкова потаен рицар, колкото дон Галаор, моля ви с цялата настойчивост, на която съм способен, от името на цялата ни дружина и от мое име, да ни осведомите за името, родното място, качествата и красотата на вашата дама, защото неизмеримо щастие ще бъде за нея да знае, че на целия свят е известно колко е тя любена и уважавана от такъв благороден рицар, какъвто, по всичко изглежда, сте вие.

Тук дон Кихот дълбоко въздъхна и рече:

— Не мога със сигурност да твърдя дали сладката ми неприятелка^[5] ще е радостна да научи, че целият свят знае кой рицар ѝ е покорен слуга. Ще кажа само в отговор на тъй вежливо поставения въпрос, че името ѝ е Дулсинея, родното ѝ място — Тобосо, село в Ла Манча. Качествата ѝ са качества най-малко на принцеса, защото тя е моя кралица и господарка. Красотата ѝ е неземна, тъй като в нея добиват образ най-невероятните и най-приказните признаци на хубостта, с които поетите възпяват своите възлюблени: Косите и са злато, челото и — елисейски полета, веждите ѝ — дъги небесни, очите ѝ — слънца, бузите ѝ — рози, устните ѝ — корали, бисери — зъбите ѝ, алабастр — шията ѝ, мрамор — гърдите ѝ, слонова кост — ръцете ѝ, белотата ѝ е снежна, а частите, които целомъдрието закрива от хорския поглед, са такива, според както мисля и съдя, че само с най-тънка прозорливост могат да се оценят, но не и сравнят.

— Желали бихме да знаем рода и произхода ѝ, чия потомка е тя — настоя Вивалдо.

— Не е от коляното на древноримските Курциевци, Кайевци и Сципионовци, нито от родовете на съвременните Колона и Орсини, нито произхожда от каталонските Монкада и Рекесен, нито от валенсианските Ребея и Вилънова, пито от арагонските Палафокс,

Нуса, Рокаберти, Кореля, Луна, Алагон, Уреа, Фос и Гуреа, нито от кастилските Серда, Манрике, Мендоса и Гусман, нито най-сетне от португалските Аленкастро, Паляс и Менесес^[6]. Тя е от родовете на Тобосо в Ла Манча, нов род, който може обаче да постави благородно начало на най-знаменитите семейства на бъдещите векове. И на тези, които ми възразят, отговарям с доводите, които Сервино е написал върху подножието на паметника, издигнат с трофеите на Роланда:

*Ще ги докосне, който може
във битка над Роланд да се наложи.*^[7]

— Макар и да съм потомък на Качопиновци от Ларедо^[8] — рече Вивалдо, — не ще се осмеля да го сравня с този род от Тобосо в Ла Манча, при все че, право да си кажа, за първи път слушам това име.

— Как може да не сте чували за него! — възкликна дон Кихот.

Всички други следяха с голямо внимание разговора между двамата и сега дори овчарите и козарите разбраха, че дон Кихот е съвсем побъркан. Само Санчо Панса вярваше във всичко, което господарят му говореше, защото го познаваше от дете и знаеше кой е той. Съмняваше се само в едно и това бяха думите на дон Кихот за красивата Дулсинея дел Тобосо, защото, при все че Тобосо не беше далече от селото му, никога нищо не беше слушал за такова име и за подобна принцеса. Те се движеха, увлечени в тези разговори, когато изведнъж видяха да се спускат от една клисура между две възвишения двадесетина овчари, всички с черни овчи кожуси и на главите си с венци, както после се оказа, от преплетени кипарисови и тисови вейки. Шестима от тях носеха носилка, покрита с разнообразни цветя и клонки. Като ги съгледа, един от козарите каза:

— Тези овчари, които слизат от планината, носят трупа на Грисостомо. В подножието на онази планина се намира посоченото от самия него място, където ще бъде погребан.

Ускориха хода си и стигнаха навреме, защото носилката беше вече положена на земята и четирима от носачите, застанали в подножието на една твърда скала, копаеха вече с остри кирки гроба.

Поздравиха се вежливо един друг и дон Кихот заедно с хората, които го придружаваха, започнаха да разглеждат носилката, на която

лежеше мъртвецът, покрит с цветя. Той беше облечен като овчар и годините му бяха около тридесет. Виждаше се ясно, че приживе ще да е бил снажен мъж с красиво лице. Около трупа му, на самата носилка, бяха наредени няколко книги и много ръкописи, някои от тях на свитъци, други развити. Зрители и гробокопачи, а и всички останали присъстващи пазеха почтително мълчание, което наруши един от носачите с думите:

— Виж добре, Амбросио, дали е тук посоченото от Грисостомо място, тъй като държиш да се изпълни дословно последната му воля.

— Точно тук е — отговори Амбросио. — Много пъти точно на това място нещастният ми приятел ми е разказвал историята на злополучната си любов. Тук е срещнал за първи път, повери ми той, тази смъртна неприятелка на човешкия род, тук ѝ разкрил най-първо своите чувства — колкото чисти, толкова и изпълнени с любов — и тук, на това същото място, Марсела му казала за последен път и безвъзвратно, че презира чувствата му, което го отчая и бе причина за трагичния край на клетника. Тук той пожела, в памет на толкова големите си нещастия, да бъде заровен в недрата на вечната забрава.

Като се обърна след това към дон Кихот и неговите спътници, Амбросио продължи:

— Това тяло, сеньори, което гледате сега с благочестиви очи, бе обитавано от душа, надарена от Бога с безкрайно много небесни блага. Това е тялото на Грисостомо, който притежаваше несравнимо светъл ум, който се отличаваше с най-рядка вежливост и благородство, беше превъзходен приятел, безгранично великодушен, изпълнен с достойнство, но без самомнение, весел, без да се принизява до грубата шега, с една дума, той бе ненадминат по добродетели и без съперник по изживени беди. Той силно обичаше, но беше мразен; той обожаваше, но беше презрян; поиска да умилюва една жена-звяр; да покърти мрамора; опита се да улови вятъра, насели с риданията си една пустиня, посвети услугите си на неблагодарността. А като награда за всичко това виждаме младия му живот, покосен от ръката на една пастирка, чието име той е искал да увековечи в паметта на хората. Това можеха да направят ръкописите, които са пред вас, ако той не беше ми поръчал да ги предам на пламъците, когато тялото му бъде погълнато от земята.

— Ако сторите това, вие ще действате по-безмилостно и жестоко сърдечно от самия техен автор — каза Вивалдо, — защото не е правилно и справедливо да се изпълни волята на човек, когато тя налага да се извършат неразумни неща. Дори и Цезар Август щеше да постъпи зле, ако се беше съгласил да изпълни онова, което божественият мантуанец^[9] разпореди в своето завещание. Така че, сеньор Амбросио, зарове те тялото на приятеля си в земята, но не хвърляйте в забрава неговите писания. Той е взел това решение в безкрайното си огорчение, но ако вие го изпълните, няма да се покажете благоразумен. Подарете живота на тези ръкописи и увековечете по този начин безсърдечието на Марсела, за да служи в бъдеще за пример на живите, които трябва да се научат да я отбягват, за да не пропадат в подобни пропасти. Ето на, аз вече знам, знаят вече и всички мои спътници житието на вашия влюбен и отчаян приятел. Знаем приятелските ви чувства, знаем причината за смъртта му и всичко, което той е поръчал в своето завещание. От тази тъжна история могат да се направят изводи и за голямата жестокост на Марсела, и за любовта на Грисостомо, и за вярното приятелство, което ви свързва с него, и за съдбата на тези, които се спускат стремглаво по пътя, посочен им от една безумна любов. Узнахме снощи за смъртта на Грисостомо и че ще бъде погребан на това място и така, водени от любопитство и от мъка, отбихме се от пътя си и решихме да видим със собствените си очи това, което, едва достигнало до ушите ни, предизвика толкова много чувства на печал. Като награда за нашето дълбоко съчувствие и за желанието ни да бъдем полезни с нещо, ако можем, ние те молим, Амбросио, като разсъдлив човек — поне аз лично най-настоятелно те моля, — не изгаряй тия ръкописи и разреши ми да взема някои от тях.

Без да чака отговора на пастира, той протегна ръка и взе някои от свитъците, които бяха най-близо до него. Като видя това, Амбросио рече:

— Само от вежливост се съгласявам, сеньор, да запазите ръкописите, които са вече в ръцете ви, но за нищо на света няма да се откажа да изгоря всички останали.

Вивалдо, който искаше да види какво е писано в книжката, разтвори един от ръкописите и прочете заглавието: „Песен на отчаянието“.

Амбросио го чу и обясни:

— Това е последното, което е написал клетникът. За да разберете душевното състояние, в което беше изпаднал, прочетете го гласно, та да могат да чуят и другите. Тези, които копаят гроба, ще ви дадат достатъчно време за това.

— Ще го прочита с най-голямо удоволствие.

И тъй като такова беше желанието и на всички присъстващи, те застанаха в кръг около Вивалдо и той почна да чете с ясен глас:

[1] Шестима са били първоначално, но впоследствие идва и седми, който им носи храната. Недоглеждане на автора. ↑

[2] В основата на този обичай трябва да се търси един стар закон, по силата на който в територията на кралството било забранено да се убиват орли, жерави и гарвани. ↑

[3] Този орден, за който не се знае дали наистина е бил основан от крал Артур, се е наричал така по формата на масата, около която рицарите са сядали. Кръглата маса изключвала споровете кой къде ще седне. ↑

[4] Книгата за чутовните подвизи на Ланселот Езерни и на неговия син Галан е била публикувана през 1515 година в Испания. Любовта на Ланселот и Хинебра, която се описва в тая книга, е била описана и от други автори. ↑

[5] В глава 38-а на втората част се цитира четиристишие, в чийто първи ред се говори за „сладка неприятелка“ (четиристишието е превод от италиански). ↑

[6] Прочути знатни родове от древния и средновековен Рим и от различни испански провинции. ↑

[7] Стих от „Бесният Роланд“ на Ариосто. Сервино, син на краля на Шотландия, бил освободен от Роланд. ↑

[8] *Качопинес* са се наричали в Латинска Америка новозабогателите хора с претенции за знатност. Ларедо е малко кастилско пристанище. „Качопиновци от Ларедо“ означава отскоро облагородени семейства, забогатели в Америка. ↑

[9] Вергилий. Намеква се за желанието му да изгори „Енеидата“, защото не успял да я дообработи. ↑

**ГЛАВА ЧЕТИРИНАДЕСЕТА
КОЯТО СЪДЪРЖА ПРОПИТИТЕ С ОТЧАЯНИЕ
СТИХОВЕ НА ПОКОЙНИЯ ПАСТИР И ДРУГИ
НЕОЧАКВАНИ СЛУЧКИ**

ПЕСЕН НА ГРИСОСТОМО

*Жестока, искаш ти да се разправя
от устни в устни колко си надменна
и заедно с това немилостива;
ще взема от самия ад тогава
печален звук за мойта гръд ранена,
за да разкрия мъката ѝ жива.*

Едно желание у мен прелива —
да видят мойта скръб и твойта злоба;
знам — сили в моя глас ще се намерят
и в него смесени ще затреперят
останките от моята утроба.
Заслушай се — ще долови ухото
не мелодичен звук, а шум, защото
душата ми все тъй жестоко страда.
И този шум на скръбната ми младост
за мен е радост, а за теб — досада.

Ревът на лъв и воят на вълчица,
и ужасът, и страшното свистене
на люспеста змия, това проклето
крещене на животно или птица,
и този грак на гарван, и шумене
на ветрове, летящи над морето,
ревът на бик, ранен със меч в сърцето,
зовът на гълъбица овдовяла
и тъжна, пълната със мъка песен
на бухал, дяволският вой несвестен
от адовата бездна запламтяла —
да литнат от душата ми, обаче
превърнати в едничък звук, така че
да се размесят чувствата в душата;
скръбта у мен жадува дни и нощи
да бъде още по-добре възпята.

Във тоя хаос ек не биха чули
ни твоите пясъци, о, татко Тахо,
ни Бетис^[1], ни маслините красиви.
Там мойта тежка скръб ще се потули
и бездни, и скали ще чуят плахо
на мъртвия език словата живи;
и тия непознати още, диви
крайбрежия и сглъхнали долини,
земи, където слънцето не грее,

където стадо хищници живее,
откърмено в либийските пустини...
И ехото от болките свирепи
ще разнесе по всички земни степи,
че няма друга като теб студена;
а в израз на страдание безумно,
ще гръмне шумно цялата вселена.

Презрението смазва, носи мъка,
а подозрението ни смразява,
убива ни и ревността безбрежна.
Не се понася дългата разлъка,
а пред страха от страшната забрава
надеждата ми става безнадеждна;
смъртта на всичко туй е неизбежна.
Но аз съм жив — о, чудеса! — живея
ревнив, злочест, отхвърлен, в мен прелива
съмнение, което ме убива,
но пак горя, макар презрян от нея.
С такава скръб кой може да поглежда
и търси с поглед светлата надежда —
ще бъде безнадежден чак до края...
По-силно искам да се изтезвавам
и клетва давам, че не я желая.

Надежда, страх в едно и също време
възможни ли са — мене ми се струва,
че по-естествен тук страхът се смята.
Как мога пред тревогите големи
да свеждам поглед, щом скръбта нахлува
през хилядите рани на душата?
А кой не би разтворил сам вратата
за недоверието, щом открива,
че е презиран и че подозира?
Горчив обрат! И погледът съзира
как всяка правда става неправдива.
Тиранин в царството на любовта ни,

о, ревност, дай желязо в моите длани!
Презрение, въже ми дай, за Бога!
Победата ви днес ме изтезава,
но задушавя моята тревога!

Умирам вече и понеже зная
злините на смъртта и на живота,
аз все по-твърдо вярвам на мечтите.
Сполучва, който влюбен е до края;
по-волни са душите във Хомота
на бог Амур — и много по-честити.
И моят вечен враг между жените —
с красиво тяло и с душа красива —
добре постъпи с туй, че ме забрави.
Сам бог Амур безброй злини ни прави,
ала държи властта си справедлива.
И с тази мисъл, с тази примка здрава,
видял, че краят скръбен приближава,
разбрах, че тя презира мойта младост.
О, нека бурята над мен се гаври,
не искам лаври, нито бъдна радост!

А ти ми сочиш с безразсъдна сила,
че имам право — трябва да се браня
и своя лош живот да изоставя.
И виждаш ти, очи над мен склонила,
как ти твърди сърдечната ми рана,
че твойта грубост ме оцастливява.
Дори да заслужавам, и тогава
небето на очите ти прекрасни
да се помъти с мойта смърт — не бива!
Предложа ли душата си свенлива,
не страдай пред останките ужасни!
С усмивка разкажи, че теб те мами
и празник ще ти донесе смъртта ми!
Наивни, знам, са всички мои речи:
известно е, че ти за мен нехаеш,

че ти желаеш да съм мъртъв вече.

*Да дойде — време е! — от бездни черни
и Тантал^[2], жаден, и Сизиф^[3], когото
безмилостно проклеха боговете.
И с ястреба си Тиций^[4] да се мерне,
и разпнат Иксион^[5] на колелото,
и с вечния си труд сестрите клетки^[6].
И нека всички своите несрети
в гръдта ми вложат — с песен погребална
(щом за нещастника това е нужно)
тук нека всички те оплачат дружно
плътта ми, без саван, така печална!
След туй триликият вратар на ада^[7],
с химери, с гмеж, чудовищно злорада,
да ме посрещне с поздрав дружелюбен;
защото по-добър обред тогава
не заслужава там мъртвецът влюбен.*

*О, безнадеждна песен! Щом оставяш
нещастника, недей да съжбяваш!
Причината ти, уж с очи смирени,
след мойта смърт е много по-щастлива,
но ти не бива да оплакваш мене!*

Песента на Грисостомо се хареса на всички слушатели въпреки забележката на четеца, че според него тя не отговаря на казаното за скромността и добрината на Марсела, тъй като в нея Грисостомо говори за ревност, съмнения и раздяла, а това хвърля сянка върху Марсела и доброто ѝ име. На това отвърна Амбросио, човекът, който най-добре познаваше и най-потайните мисли на приятеля си:

— За да разсея, сеньор, това ваше съмнение, не е излишно да знаете, че нещастникът е писал тази песен, когато е бил далеч от Марсела. Той се отдалечи от нея по своя собствена воля, за да установи дали разлъката ще окаже върху него свойственото си влияние. Но понеже влюбеният, когато остане сам, се тревожи от всичко и изпитва

всякакви страхове, Грисостомо страдаше от въображаема ревност и съмнения, сякаш имаше за това основание. Така че приказките за добродетелите на Марсела отговарят напълно на истината. Марсела е жестока, малко дръзка и крайно надменна, но и най-злостната завист не може да ѝ прикачи друг недостатък.

— Прав сте — съгласи се Вивалдо.

След това той пожела да прочете и друг ръкопис от тези, които беше спасил от огъня, но едно чаровно видение (изглеждаше действително, че е видение) привлече ненадейно погледа на всички. Навръх скалата, в чието подножие копаеха гроба, се появи пастирката Марсела. Красотата ѝ беше толкова голяма, че надхвърляше всичко, чуто досега за нея. Тези, които не бяха я виждали дотогава, я гледаха, онемели от учудване, а не по-малко смаяни ѝ се удивляваха тези, които бяха свикнали да я виждат. Щом я съзря, Амбросио извика видимо възмутен:

— Защо идваш тук, о свирепи василиск^[8] на тези планини! Дали защото смяташ, че при появата ти отново ще бликнат кръви от раните на този нещастник^[9], когото жестокостта ти погуби, или идваш, за да се порадваш на жестоките си деяния? Или си тук, за да се насладиш от тази височина като нов коравосърдечен Нерон на гледката на опожарения Рим или за да потъпчеш с краката си злочестия труп, както неблагодарната дъщеря потъпка трупа на баща си Тарквиний^[10]? Кажи ни без забава какво те води тук и какво е желанието ти и тъй като аз зная, че докато беше жив Грисостомо, мислите му не преставаха нито за миг да са ти верни, ще се постарая, дори и след смъртта му, да са в твоя услуга мислите на тези, които са се наричали негови приятели.

— Не ме води тук, о Амбросио, нито едно от желанията, които ти спомена — отвърна Марсела, — а идвам, за да се защита и докажа колко неразумни са всички тези, които ме обвиняват, че съм причина за страданията и смъртта на Грисостомо. Затова аз моля всички присъстващи да ме изслушат внимателно. Не ще са нужни нито много време, нито много думи, за да убедя в истината всеки разумен човек. Небето ме създаде, както вие твърдите, красива, дари ме с красота, която ви обезоръжава и ви кара да се влюбвате в мене. Вие искате и дори настоявате на любовта, която изпитвате към мене, да отговоря с любов. Здравият разум, който Бог ми е дал, ми помага да разбера, че всичко красиво е достойно да бъде обичано, но не разбирам защо

поради това, че е обичана, жената трябва да се чувства задължена да обича мъжете, които я любят заради красотата ѝ. Още повече, че може да се случи влюбеният в красивата жена да е грозен и понеже грозотата вдъхва отвращение, съвсем не е уместно тук да се каже: „Обичам те, защото си красива, а ти трябва да ме любиш, макар и да съм грозен.“ Но да допуснем, че и двамата са еднакво красиви, това още съвсем не значи, че и желанията им трябва да са еднакви. Не всички красоти вдъхват любов, някои радват окото, без да покоряват сърцата. Ако всички красоти биха вдъхвали любов и биха покорявали сърцата, то любовта би се лутала без път и посока, без да знае на кого да се спре, защото, както са многобройни красивите същества, многобройни щяха да бъдат и желанията, които те пораждат. Според както съм чувала, истинската любов не се разделя и не трябва да е принудителна, а доброволна. Ако това е вярно, а аз съм убедена, че е вярно, защо искате да насилия сърцето си само поради това, че вие твърдите, че сте влюбени в мене? Ако не сте съгласни с това, отговорете само на въпроса ми: ако, вместо да ме дари с красота, небето бе ме сътворило грозна, щеше ли да е справедливо да се оплаквам в такъв случай от вас, че не ме обичате? Още повече, че аз не съм искала да бъда красива. Красотата си дължа на милостта Божия, не съм я нито искала, нито съм имала право на избор. Както пепелянката не може да бъде обвинена за отровата, която носи в себе си, защото тя ѝ е дадена от природата, така и аз не мога да бъда упреквана за красотата си. Красотата у порядъчната жена е подобна на далечен пламък или остра сабя, защото той изгаря и тя съсича само тези, които се доближат до тях. Честта и добродетелите са украса на душата, без които тялото, каквото и да е то, не трябва да се смята за красиво. И тъй, ако порядъчността е една от добродетелите, които най-много кичат и разхубавяват тялото и душата, защо трябва да я изгуби жената, обичана заради красотата си, като се преклони пред намеренията на мъжа, който се старее с всички сили и хитрости да ѝ я отнеме само и само за да си угоди? Аз се родих свободна и за да мога да живея свободна, избрах усамотението сред природата; дърветата на тези гори са мои приятели, бистрите води на тези поточета — мои огледала; с дърветата споделям мислите си, а с водите — красотата си. Аз съм далечен пламък и остра сабя, неизтеглена от ножницата. Тези, които плених с външността си, аз обезсърчих с думите си и ако е вярно, че желанията се подхранват с надежди, аз, тъй като не подхранвах

никаква надежда у Грисостомо или у когото и да било друго, смятам, че го е погубила не жестокостта ми, а неговото неразумно упорство. И ако бъда обвинена, че намеренията му са били честни и че затова е трябвало да отвърна на тях, заявявам, че когато той ми ги разкри на това именно място, където сега се копае гробът му, аз му казах, че твърдо възнамерявам да живея във вечна самота и че само на пръстта е отредено да вкуси от плода на моето целомъдрие и от чаровете на моята красота. Ако той, въпреки това откровение, пожела да упорства, без да съм му дала и най-малка надежда, и да плава с кораба си срещу вятъра, чудно ли е, че се е удавил сред залива на безразсъдството си? Ако аз бях подхранвала надежди у него, щях да бъда неискрена. Ако бях отговорила на чувствата му, щях да действам против най-добрите си намерения. В безнадеждността си той остана упорит, той се отчая, без да бъде мразен. Съдете сега дали е справедливо да бъда обвинявана за неговата мъка. Нека се оплаква излъганият в надеждите си; нека се отчайва този, комуто са били направени обещания, без те да се изпълнят; нека храни вяра този, когото бих извикала; нека се възгордее този, когото бих допуснала при себе си, но да не ме нарича жестока, нито човекоубийца този, комуто не съм нищо обещала, нито съм измамила в надеждите му, този, когото не съм призовала, нито допуснала до себе си. Небето досега още не е поискало аз да обикна, а изключено е да се мисли, че аз ще zalюбя човек по свой избор. Нека тези мои думи бъдат тълкувани като отказ от всички тези, които ме ухажват, и нека бъде ясно отсега нататък, че ако някой умре за мене, той не ще е умрял нито от ревност, нито от мъка, че е бил отхвърлен в любовта си, защото този, който никого не обича, не трябва и никого да прави ревнив. Да отнемеш някому надеждата, не значи да го пренебрегнеш. Този, който ме нарича звяр и василиск, нека ме отбягва като пакостна и зла. Този, който намира, че съм безжалостна, нека без жал да престане да ми служи; този, който ме смята за непризнателна, нека не ми услужва; който ме упреква в жестокост, да не ме следва; защото този звяр, този василиск, тази безжалостна, тази непризнателна и жестока жена няма в никой случай да ги потърси, нито ще им служи, нито ще им се натрапва. Защото, какво са виновни честното ми поведение и скромната ми сдържаност, че Грисостомо загина заради силната си страст и безразсъдната си пламенност? Ако аз запазвам невинността си в обществото на дърветата сред гората, защо този,

който държи аз да живея в обществото на хората, желае да я загубя? Аз, както знаете, притежавам собствени богатства и не ламтя за чуждите. Свободна съм и не желая да се обвързвам, не обичам и не мразя нито един мъж, не изневерявам на тогова и не търся оногова, не мамя и не залъгвам никого. Простодушният разговор с ратайките от тези села и грижите по козите ми са мое забавление. Желанията ми имат за граници тези планини и ако понякога ги надхвърлят, то е, за да се насладя на красотата на небето, път, който отвежда душата към първата ѝ обител.

Като каза тези думи, тя, без да изчака отговор, обърна гръб и изчезна в гъстия лес на близката планина, след като удиви всички присъстващи с ума и красотата си. Някои (тези, които беше поразила мълнията на хубавите ѝ очи) поискаха да я последват, без да извлекат поука от явното предупреждение, което бяха чули. Щом схвана това, дон Кихот реши, че е настъпил моментът да изпълни своя рицарски дълг, като се притече на помощ на нуждаещите се девойки. Хвана дръжката на меч си и извика гръмко и ясно:

— Никой да не дръзва, каквото и да е званието му и положението, което заема, да тръгне по стъпките на красивата Марсела, защото, стори ли го, ще попадне под ударите на яростния ми гняв. Тя доказва с достатъчно ясни слова, че няма никаква вина или има много малка вина в смъртта на Грисостомо и че съвсем не е склонна да угоди на желанията на влюбените в нея. По тази причина справедливо е, вместо тя да бъде следвана и преследвана, да бъде почитана и уважавана от всички добри хора на този свят, тъй като показва, че единствена тя на земята живее с толкова честни намерения.

Било поради заплахите на дон Кихот, било защото Амбросио ги подкани да приключат с това, което дължаха на добрия си приятел, нито един от пастирите не се помръдна от мястото си. След като бе изкопан гробът и след като изгориха книжата на Грисостомо, спуснаха в него тялото му. Всички, които бяха дошли да почетат паметта на пастира, плакаха горчиво. Търколиха на гроба временно една голяма канара, а Амбросио заяви, че смята да поръча надгробна плоча, и то със следния надпис:

*Тук студено спи в пръстта
тялото на беден влюбен;
бе овчар и бе погубен*

с отказ от едни уста.

*Смъртно нарани го тя —
хубавицата нехайна.*

*Шири тъй властта си трайна
Ерос — бог на любовта.*

Присъстващите покриха гроба с цветя и китки, изказаха съболезнованията си на приятеля на покойника — Амбросио, и се простиха с него. Така сториха и Вивалдо, и спътникът му. Дон Кихот се прости първо с домакините, а след това и с Вивалдо и приятеля му, които го поканиха да отиде с тях в Севиля, място най-удобно за приключения, тъй като на всяка улица и зад всеки ъгъл те се предлагат в по-голям брой, отколкото където и да било другаде. Дон Кихот им благодари за този съвет и за благоразположението, което проявяваха към него, и им каза, че не иска и не трябва да отиде в Севиля, преди да изчисти всички тези планини от разбойници, с каквито те — според слуховете — изобилствали. Убедени в доброто му намерение, пътниците не пожелаха да го бавят повече, сбогуваха се още веднъж с него и продължиха пътя си с богати теми за разговори около историята на Марсела и Грисостомо и лудостите на дон Кихот. Този последният реши да отиде да търси пастирката Марсела и да ѝ предложи всичко, което можеше да постави на нейно разположение, но работите не се развиваха така, както той си мислеше, и това ще се разбере от по-нататъшния ход на тази истинска история, чиято втора част завършва тук.

[1] *Бетис* — старинно име на Андалусия. ↑

[2] *Тантал* — лидийски крал, бил наказан от боговете да страда от вечна жажда, въпреки че стоял до шия във вода (гръцка митология).
↑

[3] *Сизиф* — коринтски крал, бил наказан от боговете да тласка в ада скала по стръмен склон до върха. Оттам тя се търкулвала и той е трябвало да започне отново. Наказанието на Сизиф е станало символ на непосилно и напразно усилие (гръцка митология). ↑

[4] *Тиций* — великан, бил наказан два ястреба да разкъсват черния му дроб, който израствал отново, за да бъде отново разкъсан (гръцка митология). ↑

[5] *Иксион* — крал на лапитите, осъден от Зевс на вечни мъки, завързан за горящо колело, което се е въртяло вечно (гръцка митология). ↑

[6] Прави се намек за данаидите (гръцка митология), наказани да пълнят с вода пробита бъчва. ↑

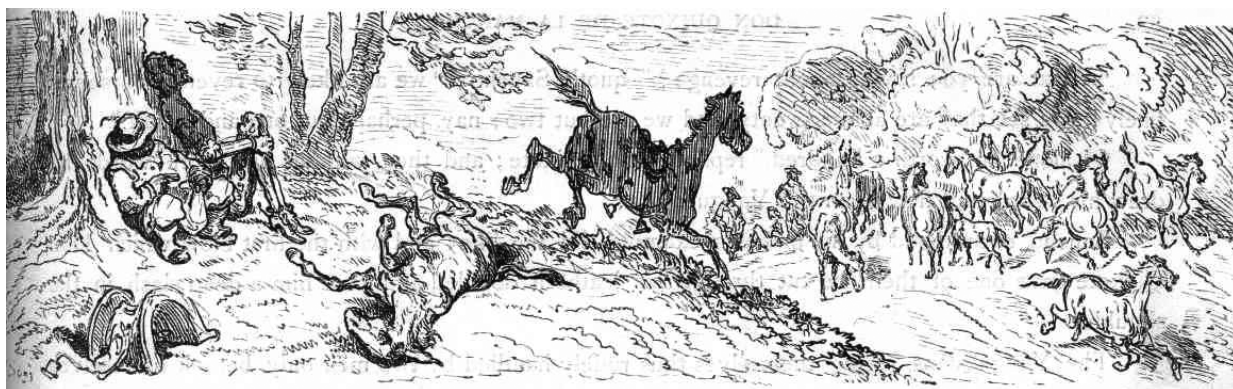
[7] Става дума за кучето Цербер (гръцка митология). ↑

[8] *Василиск* — змей, който е убивал с погледа и дъха си. ↑

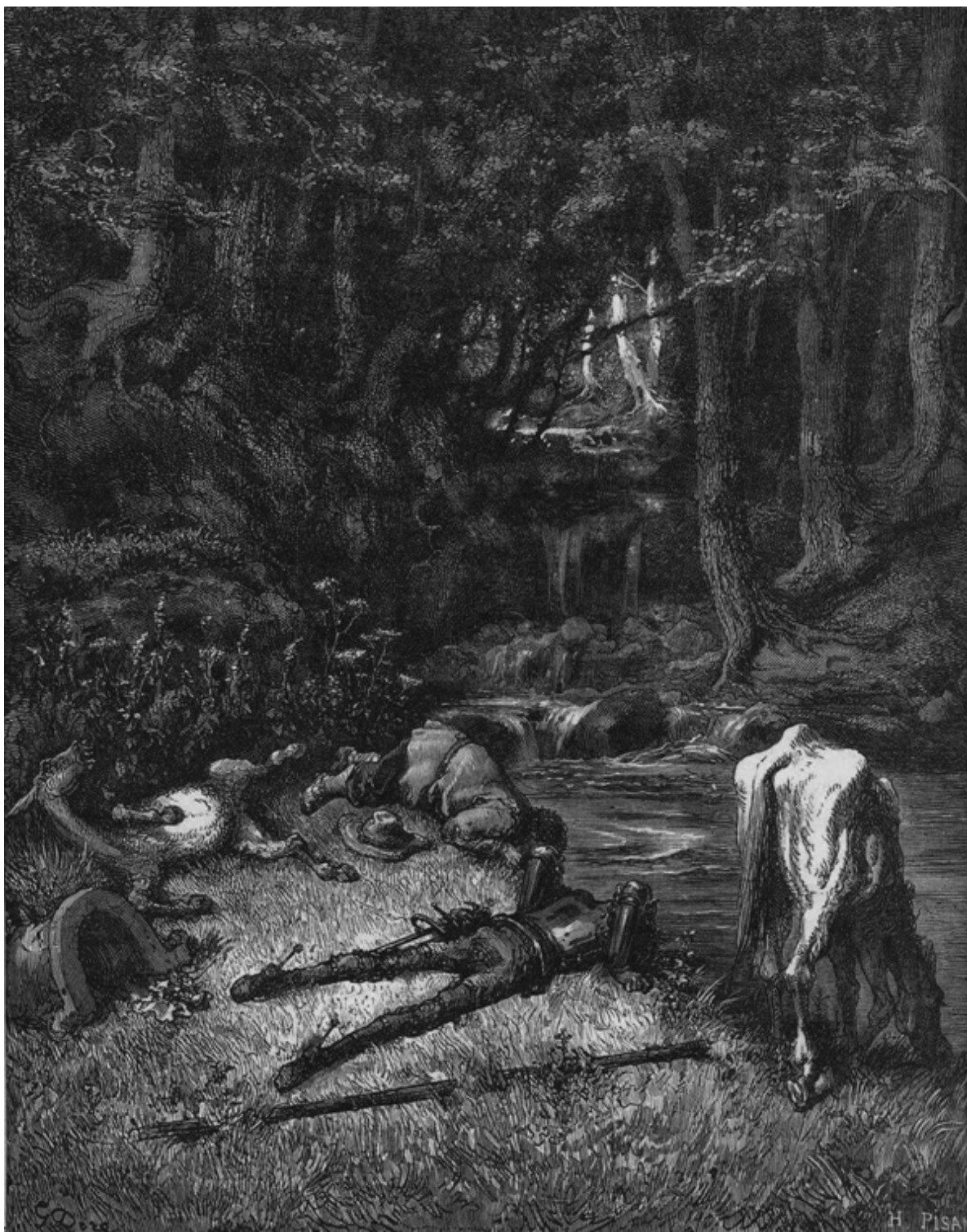
[9] Съществувало е вярване, че при появата на убиеца от раните на убития потичала отново кръв. ↑

[10] Тулия, съпруга на Тарквиний Горди, заповядала колесницата ѝ да премине през трупа на баща ѝ, Сервий Тулий, убит по нейно нареждане, за да бъде зает престолът му от нейния съпруг. Сервантес погрешно пише, че Тулия е дъщеря на Тарквиний. ↑

ГЛАВА ПЕТНАДЕСЕТА^[1] В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА НЕЩАСТНОТО ПРИКЛЮЧЕНИЕ НА ДОН КИХОТ ПРИ СРЕЩАТА МУ С БЕЗСЪРДЕЧНИТЕ ЯНГУЕСЦИ^[2]

Мъдрият Сиде Амете Бененхели продължава разказа си така: След като дон Кихот се раздели със своите домакини и с всички, които присъстваха на погребението на Грисостомо, той и оръженосецът му навлязоха в леса, в който бяха видели да изчезва пастирката Марсела. Повече от два часа я търсиха те безуспешно навсякъде и най-последно спряха на една полянка, покрита с тучна трева, край която тихо течеше студен ручей, който подканяше и съблазняваше нашите пътници да прекарат тук часовете на обедната почивка, тъй като жегата вече тегнеше над тях. Дон Кихот и Санчо слязоха от Росинант и магарето и ги оставиха да пасат волно сочната трева, отвориха дисагите и без много да се церемонят, мирно и задружно, господар и слуга, изядоха каквото намериха в тях.

Санчо не беше си дал труда да спъне краката на Росинант, защото знаеше, че той е толкова кротък и добронравен, та дори да бяха се събрали на едно място всички кобили от кордовските пасбища^[3], нямаше да смутят спокойствието му. Но съдбата и дяволът (който

невинаги спи) пожелаха да пасат там наблизко дребни галицийски кобилки, пазени от янгуески коняри, които пладнуват обикновено с добичетата си по места, където има трева и вода, така че полянката, на която почиваше и дон Кихот, беше напълно по вкуса им. Не щеш ли, Росинант, щом подуши кобилките, изневери на спокойния си нрав и привички и си науми внезапно да ги споходи, без да поиска разрешение от своя господар. Подтикнат от сърдечни пориви, той се понесе със ситен тръс към кобилките. Изглежда обаче, че те повече от всичко друго желяха да продължат да си пасат, така че го посрещнаха с копита и със зъби толкова наежено, че след малко подпругата му се скъса и той остана гол-голеничък, без седло. Положението се влоши още повече, когато се намесиха и конярите. Те натупаха Росинант така жестоко със сопите си, че той се просна пребит на земята.

Дон Кихот и Санчо, които бяха свидетели на побоя, нанесен на Росинант, се затекоха запъхтени. Дон Кихот каза пътем на Санчо:

— Ако съдя по това, което виждам, приятелю Санчо, тези хора там не са никакви рицари, а люде прости и недодялани от най-долен произход. Казвам ти го, за да знаеш, че този път можеш прекрасно да ми помогнеш да отмъстим за оскърблението, нанесено пред нашите очи на Росинант.

— За какво, по дяволите, ни трябва да отмъщаваме — отвърна Санчо, — когато те са повече от двадесет, а ние сме двама, а може би и само един и половина?

— Аз самичък струвам колкото сто — отсече дон Кихот.

И без дума повече да продума, той изтегли меча си и се хвърли срещу янгуесците. Същото стори и Санчо Панса, вдъхновен и окрилен от примера на господаря си. Още в началото на схватката дон Кихот нанесе на един от конярите удар, с който му разсече кожата и част от рамото.

Като видяха, че са нападнати само от двама души и че те самите са много повече, янгуесците пипнаха сопите си, обкръжиха нашите герои и започнаха да стоварват върху им удар след удар с голямо настървение и ярост. Още при втория удар събориха Санчо на земята, а същото се случи и с дон Кихот въпреки бойното изкуство и храбростта му. По някаква игра на съдбата рицарят се строполи до краката на Росинант, който още не беше успял да стане. По това може да се съди за яда, с който въртяха сопите си тези разгневени селяни. Като си дадоха

сметка какво са извършили, янгуесците натовариха конете си с шеметна бързина и продължиха пътя си, оставяйки двамата ловци на приключения в плачевно положение и в още по-тежко душевно състояние.

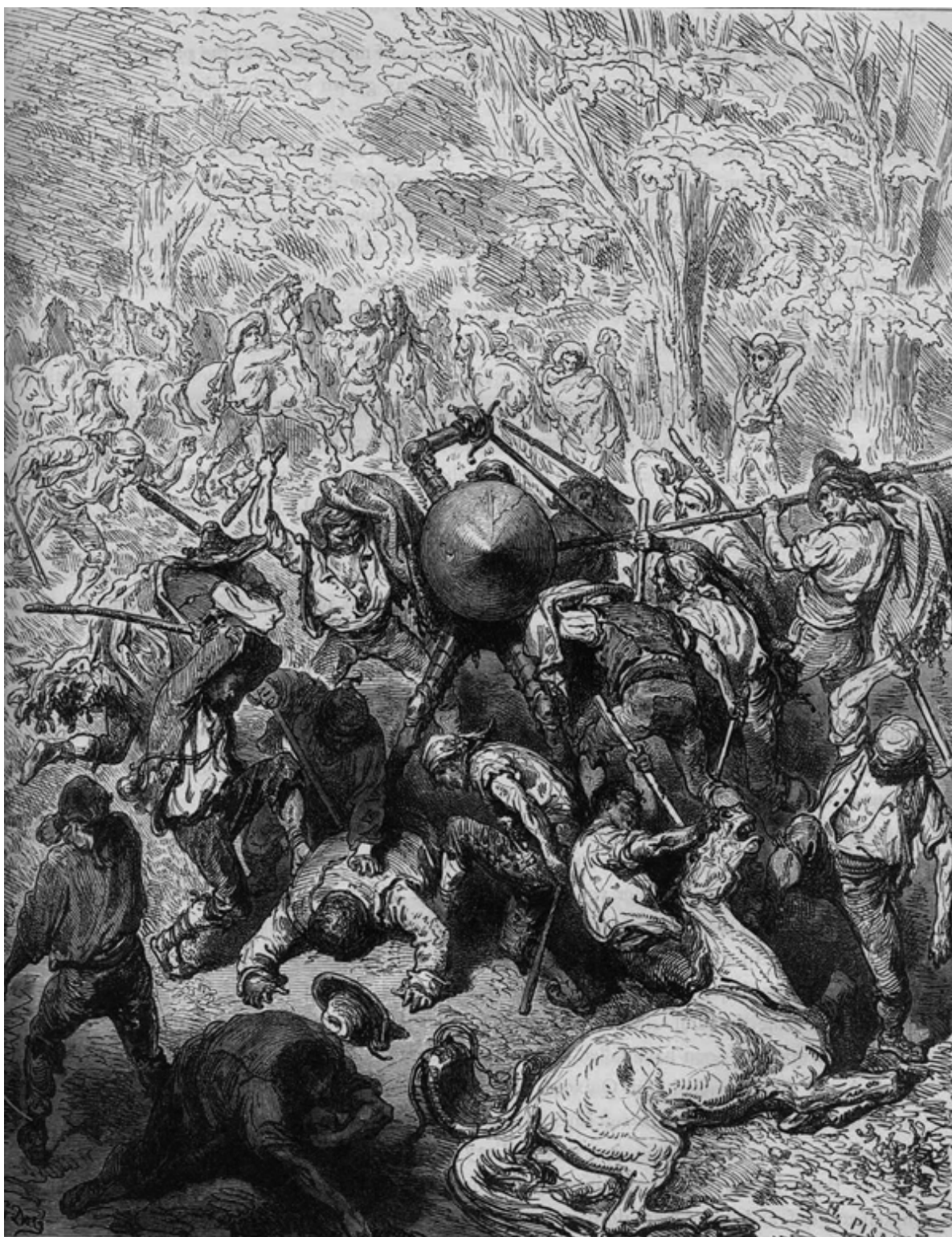
Пръв се свести Санчо Панса и като съгледа господаря си, който лежеше до него, изхленчи с много страдален и жаловит глас.

— Сеньор дон Кихоте! Ах, сеньор дон Кихоте!

— Какво ти е, брате мой Санчо? — отговори дон Кихот със същата нотка на безсилие и болка.

— Бих желал, ако е възможно — пошепна Санчо Панса, — ваша милост да ми дадете две глътки от онова питие на Фео Блас^[4], ако го имате подръка. Може би ще помогне за строшени кости, както помага за рани.

— Ако имах от него сега, кой щеше да е като нас! — възкликна дон Кихот. — Кълна ти се обаче в рицарската си чест, Санчо Панса, че не ще минат и два дена, и аз ще го притежавам, ако, разбира се, не ми изневери щастието, защото иначе няма да мога да си мръдна ръцете.

— А кога ще можем — запита Санчо Панса — да си мрѣднем
краката, за да се изправим?

— Аз мога само едно да ти кажа — отговори пребитият рицар дон Кихот, — и то е, че сега не съм в състояние да определя срок. Но за всичко съм виновен само аз. Не трябваше да вадя меч срещу хора, които не са като мене посветени рицари. Убеден съм, че само защото наруших законите на рицарството, богът на сраженията е позволил да ми се наложи такова наказание. Затова, Санчо Панса, добре е, пък и е много важно за здравето на двамата ни да знаеш: когато видиш, че хора от тази пасмина ни нанасят обиди, не чакай да изтегля меч си, защото аз никога вече не ще сторя това, а сам извади своя и ги накажи както намериш за добре. Ако обаче в тяхна помощ се притекат рицари, тогава ще съумея да те защитя с всичките си сили, а имал си вече случай да разбереш от хиляди изпитания докъде се простира мощта на мишците ми.

Толкова самонадеян беше станал горкият сеньор след победата си над храбрия бискаец! Но на Санчо нещо не му хареса предупреждението на неговия господар и затова рече:

— Сеньор, аз съм човек миролюбив, кротък, спокоен и мога да понеса безропотно каквато и да е обида, защото имам жена и деца, които трябва да издържам и да храня. Затова нека и аз ви предупредя, защото да ви заповядвам, не мога, че в никакъв случай не ще изтегля сабята си нито срещу рицари, нито срещу люде от долен произход и отсега нататък, нека Бог ми е свидетел, аз ще прощавам не само обидите, които съм получил, но и тези, които ще ми се нанесат, без разлика дали оскърбителят е високо или ниско поставен, дали е богат или беден, знатен или простосмъртен.

Господарят го изслуша и му каза:

— Желал бих да си поема още малко дъх, за да мога да ти говоря по-надълго, а също бих искал да се поразнесе болката в ребрата ми, за да мога да те убедя, Панса, колко много си заблуден. Изслушай ме, жалки грешнико: ако вятърът на щастieto, който е бил против нас досега, започне да духа попятно и опъне платната на желанието ни, за да ни отведе безпрепятствено към пристана на обещания ти от мене остров, какво ще правиш ти, ако, след като го извоювам, те провъзглася за негов господар? Ще осуетиш ли в такъв случай намерението ми поради това, че не си и не желаеш да бъдеш рицар и че ти липсва смелостта и желанието да си отмъщаваш за обидите и да браниш владенията си? Трябва да знаеш, Санчо, че в новоизвоювани земи и

кралства никога не може да се разчита на миролюбието на местните жители, нито на тяхното пълно покорство към новия им господар, за да живее той без страх, че те не ще предприемат нещо, противно на реда, и не ще си опитат, както се казва, късмета. Ето затова именно е нужно новият владетел да умее да управлява, но също да бъде и мъжествен, за да може при всякакви обстоятелства да се брани или да напада.

— При това, което днеска ни се случи — отговори Санчо, — желал бих много да притежавам това умение и тази мъжественост, за които ваша милост говори, но аз се кълна в честта си на беден човек, че сега-засега повече се нуждая от компреси, отколкото от съвети. Опитайте се, ваша милост, да станете, за да помогнем на Росинант, макар и да не заслужава това, защото той е главната причина за боя, който изядохме. Съвсем не очаквах подобно нещо от Росинант. Мислех си го за миролюбиво и целомъдрено същество, какъвто съм и аз. Прави са тези, които казват, че трябва много време да мине, за да опознаеш някого, и че на нищо не трябва да се доверяваш в живота си. Кой можеше да си помисли, че след съкрушителните удари с меч, които нанесохте на онзи нещастен странстващ рицар, ще се изсипе толкова скоро такава градушка от сопи върху гърбовете ни?

— При това трябва да се предполага, Санчо — забеляза дон Кихот, — че гърбът ти е свикнал с такива беди, но моят гърб, привикнал от най-ранно детство на тънък лен и скъпи холандски тъкани, несъмнено по-болезнено изживя бедата. И ако не предполагам — какво казвам! — ако не съм убеден, че всички тези несгоди са неразривно свързани с живота на военния, бих умрял от мъка и яд ей тук на това място.

Оръженосецът възрази:

— Щом тия несгоди, господарю, са присъщи на рицарското звание, моля ваша милост да ми кажете случват ли се те често или само от време на време; защото, струва ми се, че след две подобни приключения ще бъдем съвсем неспособни да предприемем и трето, освен ако в безкрайната си милост не ни помогне самият Господ.

— Знай, приятелю Санчо — отвърна дон Кихот, — че животът на странстващите рицари е изложен на хиляди опасности и беди, но не забравяй и това, че странстващите рицари винаги имат възможност да станат крале и императори. На това ни учи опитът на множество най-различни рицари, с чийто живот съм най-обстойно запознат. Бих ти

разказал сега, да не бяха болките ми, за някои от тях, които са дължали достигнатите от тях най-високи звания само на юначните си мишци, но и самите те, и преди, и след това, са изпитали множество страдания и злочестини. Така например храбрият Амадис Галски попаднал в плен у смъртния си враг, магьосника Аркалаус, който според проверени данни го вързал за един стълб сред някакъв двор и му нанесъл двеста удара с поводите на коня му. Според друг пример, разказан от неизвестен, макар и напълно достоверен автор, Рицарят на слънцето попаднал в клопка в някакъв замък. Подът под краката му потънал и той отведнъж се намерил с вързани ръце и крака на дъното на дълбока бездна, където почнали да му правят клизми със снежна вода, размесена с пясък. Навярно горкият рицар щял да загине, ако не му се притекъл на помощ един мъдрец, негов голям приятел. Защо да не мога да понеса и аз бедите, които са сполетели толкова благородни хора, още повече, че техните изпитания са били много по-големи от нашите днес? Казвам това, за да знаеш, Санчо, че не позорят раните, нанесени с оръжие, случайно попаднало в ръцете на нападателя. В самите закони на двубоя е казано изрично, че ако един обущар удари друг с калъп, не може да се твърди, че удареният е бит с тояга поради това, че калъпът е от дърво. Не си мисли следователно, че сега сме опозорени, понеже са ни пребили, защото тези, които ни биха, бяха въоръжени само с тояги и доколкото си спомням, нито един от тях не носеше меч, шпага или нож.

— Не ми дадоха време за подобни наблюдения — рече Санчо, — защото, преди още да размахам моята тисона^[5], конярите ме благословиха така яростно със своите цепеници по гърба, че на мен ми изскочиха искри от очите и не ми остана сила да се държа на краката си, та паднах тук, където още лежа. Нямам никаква охота да мисля сега дали съм опозорен, или не, от боя, който ядох, чиито следи са запечатани колкото в паметта ми, толкова и по гърба ми.

— Дълга да ти кажа при все това, брате мой Санчо — каза дон Кихот, — че няма спомен, който да противостои на времето, нито страдание, което да надживее смъртта.

— Но има ли по-голямо нещастие — възрази Санчо — от нещастиято, което чака времето да го излекува и смъртта да му сложи край? Ако нашите болки бяха поне от онези, които се лекуват с един-два пластира, иди-дойди. Но страх ме е, че не могат да ни оправят пластирите на цяла болница.

— Остави тези размишления, Санчо, и постарай се като мене да извлечеш сили от самата си слабост — каза дон Кихот. — Нека видим сега какво става с Росинант, защото по всичко изглежда, че той, нещастният, не е пострадал по-малко от нас.

— Нищо чудно в това — забеляза Санчо, — щом и той е достоен странстващ рицар. Чудното е, че моето магаре е излязло съвсем невредимо от схватката, в която на нас ни счупиха ребрата.

— Съдбата — рече дон Кихот — винаги оставя пред хората, попаднали в беда, отворена вратичка, през която може да се промъкнат, за да потърсят утеха. Казвам това, защото твоето добиче може сега да замести Росинант и да ме откара до някой замък, където ще се излекувам от раните си. Аз съвсем не смятам, че ако яхна магаре, ще хвърля сянка на рицарската си чест. Спомням си да съм чел, че добрият старец Силен, наставник и възпитател на веселия бог на смеха^[6], влязъл в Града на стоте врати^[7], възседнал удобно красив осел.

— Вие казвате „възседнал удобно“, ваша милост, и аз напълно ви вярвам, но да си възседнал, е едно, а съвсем друго е да си натоварен напреки върху седлото като чувал с картофи.

А дон Кихот отговори:

— Раните, получени в сражения, носят чест на човека, а не го безчестят. Така че, приятелю Санчо, не ми възразявай повече, а помъчи се някак си да станеш, както ти казах вече, и ме постави криво-ляво на магарето си, за да се махнем оттук, преди да падне нощта и ни завари в това пусто място.

— Не ми ли казахте някога — рече Санчо, — че за странстващите рицари е нещо много обикновено да нощуват през по-голямата част от годината в пусати места, под открито небе, и че дори те смятат това за голямо щастие?

— Това се случва обикновено — възрази дон Кихот, — когато няма друг изход или пък когато са влюбени. За истинността на думите ми свидетелстват случаите с някои рицари, които са прекарвали по цели две години върху някоя скала, изложени на пек и на мраз, и на всички прищевки на природата, и то без техните възлюбени да го знаят. Един от тях е бил Амадис, който под името Белтенеброс^[8] се настанил на Пеня Побре^[9], не си спомням за осем месеца ли беше или за осем години, защото не съм много силен по сметките. Важното е, че той си беше наложил това наказание за някакви неприятности, които му бе

причинила сеньора Ориана. Но стига толкова приказки, Санчо, и побързай да изпълниш нареждането ми, преди някое нещастие да е сполетяло магарето, както това се случи с Росинант.

— И това ли трябва да ни се случи! — възкликна Санчо.

Като изохка тридесет пъти, въздъхна шестдесет и прокле сто и двадесет пъти тези, които ги бяха докарали до това състояние, Санчо се вдигна от мястото си, но остана превит на две като турски лък^[10], без да смогне да се изправи напълно. С голяма мъка хвана и оседла магарето, което беше използвало необичайната свобода през този ден и се беше поотдалечило малко. Вдигна и Росинант, който, ако имаше език, навярно би надминал с оплакванията си господаря си и неговия оръженосец. Санчо настани най-сетне дон Кихот върху магарето, върза зад него и Росинант и като улови добичето си за оглавника, тръгна наслуги натам, където мислеше, че е главният път. Съдбата, която

почваше все повече да им се усмихва, реши, след като не бяха извървели и една левга, да ги изведе на пътя и да открие пред погледа им един хан, който за ужас на Санчо и за удоволствие на дон Кихот се стори на този последния като замък. Санчо настояваше, че е хан, а господарят му упорстваше, че е замък, и спорът продължи безрезултатно, докато стигнаха до хана, в който Санчо влезе, без да направи каквато и да било проверка, последван от целия си керван.

[1] С тази глава започвала първоначално третата част на първия том. Както вече посочихме, това разделение е било изоставено от автора. ↑

[2] *Янгуесци* — жители на Янгуас, град в провинция Сеговия според едни, а според други — жители на Янгуас, селище, разположено между Логроньо и Санто Доминго де ла Калсада, в Риоха. ↑

[3] Провинция Кордова се е славела с коневъдството си. Тя е давала на Испания най-хубавите коне. ↑

[4] Санчо произнася погрешно името Фиерабрас. Фео Блас значи грозният Блас. ↑

[5] *Тисона* — име на един от мечовете на Сид. ↑

[6] Древногръцкият Бог Дионис, у римляните Бакхус. ↑

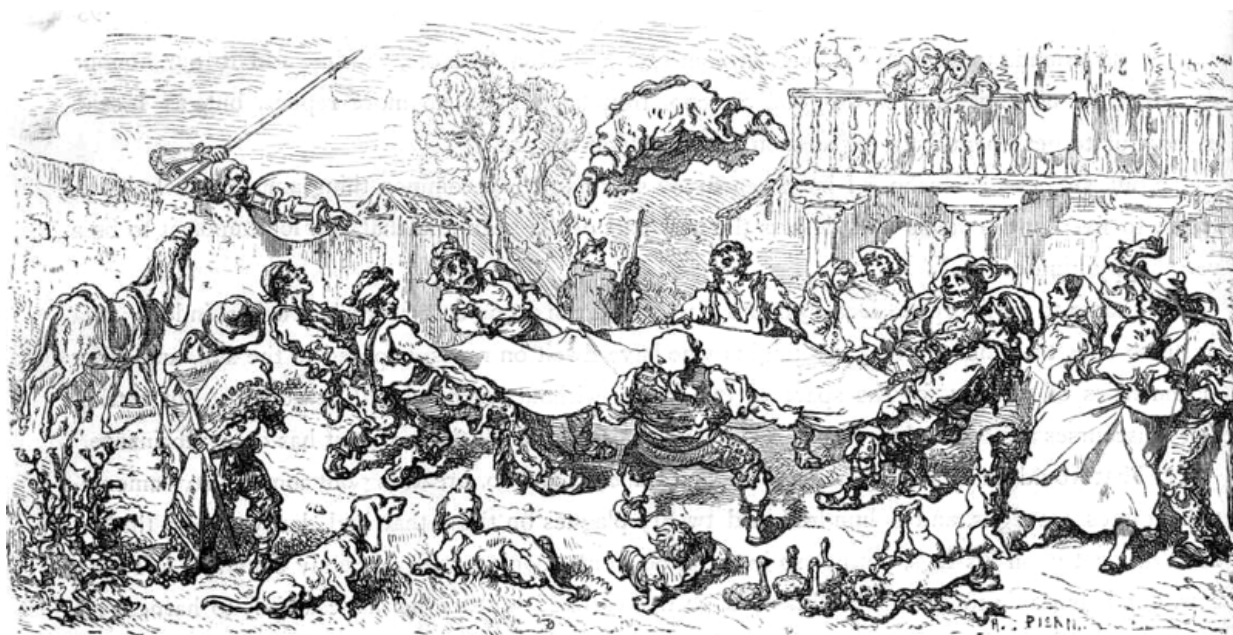
[7] *Тива*, столица на Беотия, роден град на Дионис, се е наричала *Градът на седемте врати*. Сервантес допуска грешка, тъй като според Омир *Град на стоте врати* е бил египетският град Тива. ↑

[8] Белтенеброс значи мрачен красавец. ↑

[9] Виж бележка 7 към стиховете от пролога. ↑

[10] Турският лък е бил много дълъг. При стрелба са опирали един от краищата му в земята. ↑

ГЛАВА ШЕСТНАДЕСЕТА ЗА ОНОВА, КОЕТО СЕ СЛУЧИ СЪС ЗНАМЕНИТИЯ ИДАЛГО В ХАНА, КОЙТО ТОЙ ВЗЕ ЗА ЗАМЪК

Като видя дон Кихот легнал напреки на самара, ханджията запитва Санчо какво се е случило. Санчо отговори, че няма нищо особено, но че господарят му паднал от една скала и си натъртил силно ребрата. Жената на ханджията се различаваше от обикновените ханджийки, понеже беше по природа милостива и състрадателна към болките на ближния си. Тя веднага се залови да лекува дон Кихот и повика на помощ дъщеря си, която беше много мила девойка. В хана служеше и една мома от Астурия, с широко лице и сплесната глава, чипоноса, едното око кривогледа, а и другото не съвсем в ред. Вярно е, че затова пък беше сложена чудесно и това уравновесяваше напълно останалите ѝ недъзи: на ръст не надхвърляше седем педи от главата до петите, а раменете ѝ бяха толкова високо повдигнати, че я караха да гледа повече, отколкото желаше, към земята. Тази миловидна прислужничка се притече на помощ на девойката и двете заедно постлаха на дон Кихот страшно неудобно легло в едно таванско помещение, което, по всичко личеше, беше служило години наред за плевник. В същото помещение,

малко настрана от леглото на дон Кихот, беше настанено и леглото на един мулетар. Макар и стъкмено със самарите и чуловете на мулетата му, то все пак беше много по-удобно от онова на дон Кихот, направено от четири грапави дъски, сложени върху две различни по височина магарета. Дъските бяха покрити с тънък като черга дюшек, толкова неравен и твърд, че ако не беше вълната, която се показваше тук-таме от прокъсаните места, човек би казал, че е пълен с камъни. На леглото бяха постлани два чаршафа сякаш от биволска кожа и едно толкова изтъркано одеяло, че нишките му можеха да се преброят.

На този злополучен креват легна дон Кихот и малко след това ханджийката и дъщеря ѝ започнаха да облепват тялото му от горе до долу с пластири, а Мариторнес, така се казваше прислужничката, им светеше със светилник. Като видя синиците по тялото на дон Кихот, ханджийката каза, че комай приличат на следи от удари, а не от падане.

— Никакви удари! — възрази Санчо. — Скалата беше толкова грапава и остра, че при падането той се удари на много места.

След това добави:

— Не забравяйте, ваша милост сеньора, да запазите някой и друг пластир, защото има и други нуждаещи се. И моята гърбина ме боли.

— Какво? И вие ли паднахте? — запита ханджийката.

— Не, аз не паднах — отговори Санчо, — но като видях как зле се сгромоляса господарят ми, така се стреснах, че ме заболя цялото тяло, сякаш ме бяха погалили с хиляда тояги.

— Да, това се случва — обади се девойката. — Много пъти съм сънувала, че падам от кула и безкрайно летя, докато стигна до земята. След това се събуждам и се чувствам тъй разтърсена и разбита, като че ли наистина съм паднала.

— Там е работата, сеньора — рече Санчо, — че не насън, а в най-будно състояние — бях по-буден, отколкото съм сега — тялото ми посиня не по-малко от тялото на господаря ми дон Кихот.

— Как се казва този рицар? — запита прислужничката Мариторнес.

— Дон Кихот де ла Манча — отговори Санчо Панса. — Той е странстващ рицар, и то от най-храбрите и най-силните, каквито светът отдавна не е виждал.

— Какво значи странстващ рицар? — запита прислужничката.

— Да не сте вчерашна, та да не знаете какво значи това! — възкликна Санчо Панса. — Знайте прочее, сестро, че странстващ рицар е човек, който може ей сега да бъде пребит от бой, а само миг след това да стане и император. Днес е най-клетото и най-бедното създание на света, а утре разполага с две или три кралски корони, които може да подари на своя оръженосец.

— Как може тогава — намеси се ханджийката — да сте оръженосец на такъв славен господар, а да не сте се сдобили досега, както ми изглежда, поне с едно графство?

— Рано е още — отговори Санчо. — Няма и месец, откакто сме тръгнали да търсим приключения и още не сме попаднали на истинско. А нерядко се случва едно да търсиш, а друго да намериш. Все пак истината е, че ако моят господар дон Кихот се излекува от тези рани или от това падане, а и аз остана невредим, не бих се отказал от надеждите си дори и срещу най-високите титли на Испания.

Дон Кихот, който слушаше много внимателно разговора, седна криво-ляво на леглото, хвана ханджийката за ръка и ѝ каза:

— Повярвайте ми, красива сеньора, вие можете да се смятате за щастлива, че сте ме приютили във вашия замък. Няма да ви говоря за моята личност, защото е унизително да хвалиш сам себе си, но моят оръженосец ще ви обясни кой съм. Искам само да ви заявя, че вечно ще запазя спомен на благодарност за услугата, която ми направихте, и ще ви бъда признателен през целия си живот. Ако по волята на небесата не бях безвъзвратно покорен на законите на любовта и на очите на онази красива неблагодарница, чието име тихичко мълвя, уверявам ви, че очите на тук присъстващата прекрасна девойка щяха да заробят моята свобода.

Ханджийката, дъщеря ѝ и простодушната Мариторнес, съвсем слисани, слушаха словата на странстващия рицар, които, на гръцки да бяха казани, нямаше да бъдат по-неразбрани, макар и да се досещаха,

че са израз на вежливост и любовни излияния. Тъй като не бяха свикнали да им се говори по този начин, те го гледаха и се чудеа, защото той им се виждаше свършено различен от мъжете, които познаваха. Поблагодариха му за неговите любезности с думи от техния си ханджийски речник и напуснаха помещението, като астурийката Мариторнес остана да лекува Санчо, който имаше не по-малко нужда от помощ. Мулетарят беше уговорил с Мариторнес да прекарат заедно нощта и тя му беше дала дума, че щом си легнат гостите и заспят господарите, ще го навести, за да удовлетвори всичките му желания. За тази славна мома се говореше, че винаги изпълнявала обещанията си, дори тогава, когато давала дума вдън гори тилилейски, без какъвто и да е свидетел. Тя твърдеше, че е от знатен произход, но не намираше, че е срамота да слугува в хана, защото, както казваше, нещастия и трагична съдба я бяха докарали до положение да върши този долен занаят. Твърдото, тясно, жалко и зле стъкмено легло на дон Кихот беше поставено в средата на помещението, през чийто покрив се виждаха звездите. До него Санчо нареди своята постеля от рогозка и одеяло, което сякаш бе тъкано от кълчища, а не от вълна. Зад тези две легла се намираше леглото на мулетаря, направено, както беше вече казано, със самарите и чуловете на двете му най-добри мулета. Той водеше дванадесет, всички те с лъскав косъм, охранени и красиви, защото беше един от най-богатите мулетари в Аревало, така поне отбелязва самият автор на този разказ, който го познавал добре, а според както казват някои, му бил дори и роднина^[1]. Това показва, че Сиде Амете Бененхели е бил много изчерпателен и много точен разказвач, защото не е премълчал никаква подробност, колкото и дребна и незначителна да е тя. Той може да служи за пример на онези много важни летописци, които ни разказват събитията съвсем накратко и сбито, като изпускат поради нехайство, злонамереност или невежество най-същественото в тях. Слава на автора на „Табланте де Рикамонте“, а също и на автора на онази друга книга, в която се разказват деянията на граф Томиляс, за точността на всички описания!^[2]

И тъй, след като отиде да нахрани добичетата си, мулетарят се прибра и се изтегна в леглото си в очакване на винаги върната на думата си Мариторнес. Санчо, облепен с пластири, лежеше на рогозката си, но не можеше да заспи поради силните болки в ребрата си. Дон Кихот изпитваше болки по същите места и лежеше, ококорил

очи като заек. В целия хан цареше тишина и само фенерът, закачен на вратника, хвърляше светлина.

Това необикновено спокойствие и навикът на нашия рицар да размишлява за подвизите, описвани на всяка страница от книгите, които бяха причинили нещастieto му, събудиха в неговото въображение една от най-странните лудости, които човек може да си представи. Той си въобрази, че се намира в прочут замък — казано е вече, че за него всички ханове, в които се подслоняваше, бяха замъци — и че дъщерята на ханджията, която за него беше дъщеря на владетеля на замъка, се беше влюбила в него, покорена от благородния му вид, и беше решила тази нощ, тайно от своите родители, да легне при него в леглото му. Вземайки това построение на болното си въображение за чиста действителност, започна с безпокойство да мисли за опасното положение, в което можеше да изпадне неговата добродетел, и реши твърдо в сърцето си да не изменя на своята сенъора Дулсинея дел Тобосо дори и ако самата кралица Хинебра и придворната ѝ дама Кинтаньона биха се явили пред очите му.

Часът (зловещ за него) на любовната среща го завари потънал в тези налудничави мисли. По риза и боса, с коса, стегната в груба бархетна кърпа, астурийката влезе да търси мулестаря в спалнята на тримата мъже, като стъпваше тихо и предпазливо. Едва беше прекрачила прага, и дон Кихот я усети. Въпреки пластирите и нестихващите болки той се надигна в леглото си и протегна ръце, за да поеме в обятията си красивата девойка. Астурийката, безмълвна и напрегната, простряла напред ръце, търсеше своя възлюблен, но попадна в обятията на дон Кихот. Той я хвана здраво за китките, притегли я към себе си, без тя да посмее и дума да каже, и я накара да седне на леглото му. Той опипа веднага ризата ѝ, която, макар и да беше от зебло, му се стори, че е от най-тънък и нежен лен. На китката си прислужничката носеше стъклени мъниста, които за него блестяха като най-скъпи ориенталски бисери. Косите ѝ, които до известна степен наподобяваха конска грива, му се сториха като жички от най-чисто арабско злато, чийто блясък затъмнява самото слънце. А дъха ѝ, дъх на вмирисано месо, той оприличи на най-сладко ухание. С една дума, той си я представи точно такава, каквато бе принцесата, описана в романите, които бе чел, принцеса, която, в плен на любовта си, отива богато накупувана да посети ранения рицар. Заслепението на бедния

идалго беше толкова голямо, че всички уловими с осезанието и обонянието белези на тази мома, които биха отвратили всеки друг мъж освен мулетаря, не можеха да го изтръгнат от заблудата му. Струваше му се, че държи в обятията си богинята на красотата. Като я притискаше здраво, той започна да ѝ говори с тих и прочувствен глас.

— Желал бих — шепнеше той — да съм в състояние, благородна и красива сеньора, да ви изкажа достойна за вашата красота благодарност, но съдбата, която преследва неуморно добродетелните хора, ме прикова към постелята, в която лежа сега с тъй разбито и разнебитено тяло, че ми е наистина невъзможно, колкото и голямо да е желанието ми, да удовлетвори вашата страст. Но към тази невъзможност се прибавя и друга, много по-голяма: думата, която дадох на безподобната Дулсинея дел Тобосо, единствена господарка на най-скритите ми мисли. Ако не съществуваше това съображение, не бих се показал толкова наивен, за да пропусна щастливия случай, който преголямата ви любезност ми поднася.

Прегърнатата от дон Кихот, Мариторнес, която нито следеше, нито можеше да разбере думите му, се бе объркала и изпотила от страх, като се мъчеше да се изтръгне тихомълком от ръцете му. Мулетарят, когото порочните желания държаха буден, беше усетил приятелката си още при първите ѝ стъпки в стаята. Той изслуша внимателно словата на дон Кихот и като подозираше, че астурийката е на път да му измени, приближи се до леглото на идалгото и застана там неподвижен, за да разбере какво той преследва с непонятните си за него слова. Когато забеляза, че момата се мъчи да се отскубне от ръцете на дон Кихот и че той я задържа насила, шегата му се видя дебела. Мулетарят вдигна високо ръката си и стовари върху челюстите на влюбения рицар такъв страшен юмрук, че напълни устата му с кръв. Като реши, че това не е достатъчно, той скокна върху дон Кихот и почна да го гази по ребрата, като стъпваше ситно по тях. Леглото, което и без това едва се крепеше, не можа да понесе добавъчната тежест на мулетаря и рухна.

Ханджията, който се събуди от страшния шум, веднага се сети, че Мариторнес трябва да е забъркана в тази каша, още повече, че не отговори на неговото повикване. Овладейн от това подозрение, той стана, запали едно светилниче и се отправи към мястото, откъдето се беше чул трясъкът. Прислужницата, като разбра, че господарят ѝ идва много сърдит, се смути, изплаши се, хвърли се в леглото на Санчо,

който спеше дълбок сън, и се сви там на кълбо. Ханджията влезе и извика:

— Къде си, уличнице? Навярно пак си забъркала някаква каша.

Междувременно се събуди и Санчо. Като почувства върху си тежестта на друго тяло, помисли, че го души таласъм и замаха с ръце на всички посоки, като нанесе доста удари на Мариторнес. Премаляла от болка и загубила търпение, тя от своя страна започна да го налага тъй юнашки, че той съвсем се разсъни. Като получаваше удари, без да знае от кого, Санчо се понадигна колкото може в леглото си, сграбчи Мариторнес и между тях се подкачи най-разпалиеното и забавно сборичкване на света. Светилничето, което държеше ханджията, позволи на мулестаря да види, че любимата му е в опасност. Той изостави дон Кихот, за да ѝ се притече на помощ. Към нея се спусна и ханджията, но със съвсем друго намерение, защото беше убеден, че прислужничката е причина за цялата олелия, и беше решил, че трябва да я накаже. И както в поговорката: „Кучето по котката, котката по мишката“, мулестарят бяхтеше Санчо, Санчо удряше слугинята, слугинята му връщаше ударите, а ханджията биеше нея. Всички работеха с такова усърдие, че нямаше за тях нито миг почивка. По едно време светилникът на ханджията угасна и тогава именно се разигра най-интересната сцена: в тъмнината юмруците се сипеха с такава настървеност и така наслуки, че там, където попаднеше, здраво местенце не оставяха.

В хана нощуваше случайно един жандарм от старата Санта Ермандад на Толедо, който, чувайки странный шум на борбата, взе късия си жезъл и тенекиената кутия с книжата си^[3], влезе в тъмното помещение и извика:

— Спрете в името на правосъдието! Спрете в името на Санта Ермандад!

Жандармът се натъкна първо на съсипания от бой и безжизнен дон Кихот, който лежеше по гръб върху счупеното си легло. Хвана го за брадата и продължи да вика: „Дайте път на правосъдието!“, но като разбра, че човекът, когото държеше за брадата, не дава никакви признаци на живот, реши, че е мъртъв и че хората около него са негови убийци. Тогава той изкреця още по-силно:

— Да се затворят вратите на хана! Никой да не излиза, защото тук има убит човек!

Този глас стресна всички и всеки един от тях спря саморазправата там, където заповедта го завари. Ханджията се оттегли в стаята си, мулетарят си легна отново върху самарите, Мариторнес се прибра в слугинската си стаичка. Само клетите дон Кихот и Санчо не можаха да се помръднат от местата си.

Жандармът пусна брадата на дон Кихот и излезе да потърси светлина, за да открие и задържи престъпниците. Но не успя да намери, защото ханджията беше изгасил нарочно фенера на вратника, преди да се прибере в стаята си. Наложиха се да отиде при огнището, където с много труд и след доста време съумя да запали едно светилниче.

[1] В Испания, в началото на XVII век, по-голямата част от мулетарите били маври. ↑

[2] „*Табланте де Рикамонте*“ — рицарски роман, издаден в Толедо през 1513 година и изграден върху френски летописи. Граф Томиляс е герой на издадения в Севиля през 1498 година роман на Енрике де Олива. ↑

[3] Къс жезъл (или половин жезъл), зелен по цвят, е бил отличителният белег, атрибут на власт, на низшите чинове на старата Санта Ермандад. В тенекиена кутия те са носели официални документи за установяване на служебното си положение. ↑

ГЛАВА СЕДЕМНАДЕСЕТА
В КОЯТО СЕ ОПИСВАТ ПО-НАТАТЪШНИТЕ
БЕЗБРОЙНИ ИЗПИТАНИЯ НА ХРАБРИЯ ДОН КИХОТ И
ДОБРИЯ МУ ОРЪЖЕНОСЕЦ САНЧО ПАНСА В ХАНА,
КОЙТО РИЦАРЯТ, ЗА ГОЛЯМА СВОЯ БЕДА, БЕШЕ
ВЗЕЛ ЗА ЗАМЪК

Дон Кихот дойде на себе си и почна да търси оръженосеца си със същия глас, с който го беше повикал предния ден, когато лежеше безпомощен в Долината на цепениците.

— Санчо, приятелю, спиш ли? Спиш ли, приятелю Санчо?

— Тежко ми и горко ми! — отговори Санчо с горчивина и досада. — За какво спане може да се говори през тази страшна нощ, когато хиляди дяволи решиха да се подиграят с мене?

— Да, прав си така да мислиш — каза дон Кихот. — Защото или аз нищо не разбирам, или този замък е омагьосан. Знай прочее... Но ще ми се закълнеш, че ще пазиш в тайна дори и след смъртта ми това, което сега искам да ти кажа.

— Кълна се — отговори Санчо.

— Казвам го — забеляза дон Кихот, — защото искам да се зачита хорската чест.

— Кълна се, ви казвам — повтори Санчо, — че ще запазя тайната до края на вашия живот и дано бъда в положение още утре да я разкрия.

— Толкова ли е голямо злото, което съм ти сторил, Санчо — попита дон Кихот, — та желаеш смъртта ми да настъпи така скоро?

— Не исках да кажа това — възрази Санчо, — но не обичам да се вкисват в мене работите, които узнавам.

— Така или иначе — рече дон Кихот, — аз най-много разчитам на твоята вяроност и порядъчност. И тъй, нека ти кажа, че тази нощ ми се случи едно от най-странните приключения, с които бих могъл да се похваля. Накъсо казано, знай, че преди малко дойде при мене дъщерята на господаря на този замък, която е една от най-очарователните и най-красиви девойки на света. Как да ти опиша прелестите на това същество? Как да ти говоря за нейния възвишен дух? А какво да ти кажа за другите й скрити чарове, които ще премълча, за да не престъпя верността си към моята сенъора Дулсинея дел Тобосо. Знай само едно, че или самото небе завидя на толкова голямото ми щастие, което благосклонната съдба постави в ръцете ми, или пък поради това (и това е много по-вероятно), че замъкът е наистина омагьосан, тъкмо когато се бяхме увлекли в сладък любовен разговор, зададе се изневиделица някаква ръка, която принадлежеше сигурно на някой чудовищен великан, и ми нанесе такъв удар с юмрук в челюстите, че те и сега целите са потънали в кръв. След това ми бе нанесен толкова жесток побой, че се чувствам по-зле от вчера, когато поради дързостите на Росинант ни разсипаха от бой, което и ти сам добре знаеш. От това заключавам, че ключът към тези момински чарове се държи от някой омагьосан мавър и както по всичко личи, те не са предназначени за мене.

— Нито за мене — добави Санчо, — защото повече от четиристотин маври така ми наложиха гърба, че в сравнение с това побоят с цепениците е същинско цвете. Но кажете ми, сенъор, как можете да наричате щастливо и изключително едно приключение, което ни доведе до това жалко състояние? Ваша милост поне сте държали в обятията си онази безподобна красота, за която ми говорите, ами аз, клетникът, какво друго получих освен най-страшния побой, който някога изобщо съм изяждал? Горко ми на мене и на майка ми, която ме е родила, защото нито съм мислил, нито мисля да стана някога странстващ рицар, а във всички наши злополуки най-много си патя аз.

— Нима и тебе са те здраво наложили? — запита дон Кихот.

— Тежко на целия ми род! Нали ви казах, че и аз съм съсипан от бой — отговори Санчо.

— Не се тревожи, приятелю — рече дон Кихот, — още сега ще приготвя оня ценен балсам, който ще ни излекува за един само миг.

В това време жандармът успя най-сетне да запали светилника и влезе да види човека, който му се стори, че е убит. Той беше по риза, с кърпа на глава и със светилник в ръка. Щом съзря неприветливото му лице, Санчо запита господаря си:

— Сеньор, да не би този да е случайно омагьосаният мавър, който се връща, за да ни доналожи, ако изобщо му остават още сили?

— Не може да е мавърът — отговори дон Кихот, — защото омагьосаните никога не се показват открито пред хората.

— Може да не се показват, но се усещат — рече Санчо. — Гърбът ми има какво да каже по този въпрос.

— Също и моят — добави дон Кихот, — но това още не означава, че този човек е омагьосаният мавър.

Жандармът влезе и се стъписа, като ги видя да разговарят преспокойно. Наистина дон Кихот още лежеше неподвижно по гръб. Причина за това бяха както боят, който бе ял, така и пластирите. Жандармът се приближи до него и му каза:

— Как е работата, добри човече?

— На ваше място аз бих се показал по-благовъзпитан — рече дон Кихот. — Да не би изобщо в този край да се говори така на странстващите рицари, негоднико?

Жандармът не можа да понесе такава обида от страна на човек, който съвсем не приличаше на рицар. Вдигна пълния с масло светилник и го стовари върху главата на дон Кихот с такава сила, че за малко не му счупи черепа. Всичко потъна отново в мрак и той напусна помещението. А Санчо Панса рече:

— Сега вече няма съмнение, сеньор, че този е омагьосаният мавър, който съхранява съкровището за други, а за нас пази само юмруци и удари със светилници.

— Така е — отговори дон Кихот — и по-добре е да не обръщаме внимание на подобни вълшебства и да не се ядосваме и сърдим за тях. Те са невидими и призрачни, така че колкото и усилия да полагаме, няма да открием кому да отмъстим. Стани, Санчо, ако можеш, и повикай управителя на замъка, за да ни даде масло, вино, сол и

розмарин за спасителния балсам. Страшно ми е необходим сега, защото много кръв тече от раната, която този призрак ми нанесе.

Санчо се надигна, въпреки че го боляха всички кокали, и тръгна из тъмнината да търси ханджията, но се натъкна първо на жандарма, който подслушваше в тъмното, за да разбере какво замисля врагът му. Санчо му каза:

— Сеньор, какъвто и да сте вие, умилостите се и дайте ни малко розмарин, зехтин, сол и вино, за да излекуваме един от най-славните рицари на света, който лежи, тежкоранен от върлуващия в този хан омагьосан мавър.

Когато жандармът чу тези приказки, помисли, че има работа с луд човек и понеже се съмваше вече, отвори вратата на хана, повика стопанина и му предаде молбата на добрия човечец. Ханджията даде каквото му поискаха и Санчо го занесе на дон Кихот. Този последният стискаше с ръце главата си, по която след удара със светилника бяха израснали две подутини. Но рана нямаше и по лицето му струеше не кръв, а пот, плод на преживените мъки и тревоги.

Без да се бави, дон Кихот взе всички необходими за балсама материали, смеси ги в една тенджера и държа доста време сместа на огъня, докато му се видя, че е вече готова. Поиска след това шише, за да я изсипе в него, но шише не се намери в хана и той бе принуден да си послужи с една тенекиена кутия за зехтин, която ханджията в изблик на щедрост му подари. След това дон Кихот прочете над пълната с лекарство кутия повече от осемдесет пъти „Отче наш“ и още толкова пъти „Ave Maria“, „Salve Regina“ и „Credo“, като след всяка дума прекъсваше и благославяше сместа. Всичко това стана в присъствието на Санчо, на ханджията и на жандарма. Липсваше само мулетарят, който преспокойно наглеждаше добичетата си. След като свърши тази церемония, дон Кихот реши веднага да изпита действието на този чудотворен, както си въобразяваше, балсам. Той надигна тенджерата, в която беше сварил течността, и изпи порядъчно количество от нея. А там беше останало около половин асумбре^[1] от питието, което не бе могло да се побере в тенекиената кутия. Щом като изпи балсама, дон Кихот започна така страшно да повръща, че стомахът му съвсем се изпразни. От напъните и напрежението при повръщането изби го силна пот и той помоли присъстващите да го покрият и оставят на спокойствие. Те изпълниха молбата му, оставиха го сам и той можа да

спи повече от три часа. Когато се събуди, почувства необичайна лекота в тялото си и общо подобрене след всичките страдания, които бе преживял. Това го накара да реши, че е напълно оздравял и че дължи това чудо на балсама на Фиерабрас, лековито питие, с което той можеше отсега нататък да се впуска без никакъв страх във всякакви разпри, схватки и сражения, колкото и опасни да са те.

Санчо Панса, който също така реши, че има някакво чудо в оздравяването на дон Кихот, помоли господаря си да му даде да изпие това, което оставаше в тенджерата и което не беше малко. Дон Кихот се съгласи и той я надигна с две ръце, изпълнен със силна вяра и голямо желание, и погълна не по-малко количество от това, което беше изпил господарят му. Стомахът му беше несъмнено не толкова нежен, колкото този на рицаря, и затова, преди да повърне, Санчо изпита такива напъни и гадене, преживя такива изпотявания и прилошавания, че реши, че е ударил вече без съмнение последният му час. Измъчен и съсипан, той почна да проклина и балсама, и злосторника, който му го беше препоръчал. Виждайки го в това състояние, дон Кихот се обърна към него:

— Аз мисля, Санчо, че причината за злото, което те е сполетяло, се крие в това, че не си посветен в рицарско звание. Мисля, че това питие не може да действа благотворно на хора, които не са посветени рицари.

— Щом като ваша милост сте знаели това, защо — проклет да съм аз и целият ми род — ми позволихте да го изпия?

В това време питието започна да упражнява своето действие и нещастният оръженосец започна да се облекчава и през двете отверстия, но с такава бързина, че и тръстиквата рогозка, на която лежеше, и одеялото, с което се беше покрил, станаха съвсем негодни за употреба. Санчо така се обливаше в пот, така се гърчеше и свиваше, че не само той, но и всички присъстващи помислиха, че е дошъл краят му. Тази буря и мъките му траяха близо два часа, но за разлика от господаря му те го разнебитиха и омаломощиха до такава степен, че не можеше да се държи на краката си.

Дон Кихот, който, както се каза вече, се чувстваше здрав и бодър, поиска да тръгне веднага на лов за приключения, защото смяташе, че колкото и малко време да се бави, това лишава света и всички нуждаещи се от неговата закрила и защита, още повече, че сега

разчиташе и на своя балсам. И тъй, воден от това неудържимо желание, той сам оседла Росинант, сложи самара на магарето на оръженосеца си, помогна му да се облече и да яхне добичето и след това сам той възседна крантата си и като минаваше през двора на хана, задигна едно дървено копие^[2], което отсега нататък трябваше да му служи като истинско бойно копие.

Всички, които бяха в хана — а те бяха повече от двадесет души, — наизлязоха да го видят. Гледаше го и дъщерята на ханджията, а и той не откъсваше поглед от нея и от време на време изпускаше по една въздишка, която човек би казал, че извираше от недрата на душата му. Всички или поне тези, които бяха присъствали на слагането на пластирите предишната вечер, бяха сигурни, че нашият рицар въздиша поради болките, които усещаше в ребрата си.

Когато двамата конници стигнаха до вратата на хана, дон Кихот повика ханджията и му каза със спокоен и достоен глас:

— Многобройни и много големи са благодеянията, сеньор алкайде, които ми оказахте във вашия замък, и аз се чувствам задължен да ви бъда благодарен до гроб. Желая само някой ден да имам възможността да ви се отплатя, като отмъстя вместо вас на някой безсрамник, който ви е нанесъл обида. Вие трябва да знаете, че моето звание ми налага да се притичвам на помощ на беззащитните, да отмъщавам за тези, които са жертва на неправди, и да наказвам безчинствата. Напрегнете паметта си и ако откриете, че ви се е случило нещо от този род, непременно ми го кажете. Аз ви давам честната си рицарска дума, че чрез мене ще получите пълно удовлетворение.

Ханджията му отговори със същото достойнство:

— Сеньор рицарю, аз нямам нужда ваша милост да отмъщава за нанесени ми обиди, защото сам мога да отмъщавам за тях, когато намеря това за уместно. Моля ви само да заплатите това, което ми дължите за сеното и ечемика на двете добичета, за вечерята и за леглата.

— Значи, това е хан? — запитва дон Кихот.

— Хан е, и то с много добро име — отговори ханджията.

— Колко съм бил заблуден — каза дон Кихот. — Мислех си, че е замък, и то не от най-незначителните. Но щом не е замък, а хан, всичко, което може да се направи засега, е вие да простите за сметката. Защото аз не мога да престъпя правилата на Ордена на странстващите рицари, които повеляват — а аз най-положително зная това, защото в нито една книга не съм чел противното — рицарят никога да не заплаща за нощуване и за каквото и да било друго по странноприемници и ханове, защото на него се дължи по право подслон и добър прием срещу непосилния труд, който полага, като търси приключения дено и нощ, зиме и лете, пеша или на кон, жаден и гладен, запотен и премръзнал, изложен на всички стихии на природата и на всички несгоди.

— Всичко това съвсем не ме засяга — отговори ханджията. — Уредете си сметката и не ме занимавайте с разни рицарски истории. От вас искам само да ми платите разноските.

— Вие сте глупав и лош ханджия — рече дон Кихот, пришпори Росинант, хвана дървеното копие здраво през средата, напусна двора на хана, без някой да го спре и без сам той да хвърли поглед назад, за да види дали Санчо го следва. Ханджията, като видя, че от дон Кихот няма да получи пари, обърна се към Санчо и поиска от него да плати сметката. Санчо обаче отговори, че щом господарят му не иска да плати, той също няма да даде и грош, защото, като оръженосец на странстващ рицар, той също както господарят си е подчинен на правилата, които строго забраняват да се плаща в странноприемници и ханове. Ханджията се разгневи силно и го заплаши, че ако не му плати, ще събере парите по такъв начин, че ще съжалява за отказа си. На това Санчо отговори, че по силата на рицарските закони, на които господарят му се подчинява, не ще плати и пукната пара дори ако се наложи да заплати с живота си, защото той в никой случай не ще позволи да се нарушат заради него добрите старинни обичаи на странстващите рицари, нито пък да стане причина оръженосците на бъдещите рицари да го упрекват някой ден, че е позволил да се престъпят тези толкова справедливо придобити права.

За зла участ на нещастния Санчо между хората в хана се намираха четирима тепавичари от Сеговия, трима продавачи на игли от Потро де Кордова и двама амбулантни търговци от Севиля, всички те шегобийци, винаги готови да се забавляват и да правят пакости. Вдъхновени и подтикнати сякаш от една и съща мисъл, те обкръжиха

Санчо и го свалиха от магарето. Един от тях отиде да вземе одеялото от леглото на ханджията и хвърлиха върху него нещастния оръженосец. След това вдигнаха очи и като видяха, че навесът е много нисък за играта, която бяха замислили, решиха да излязат на задния двор, над който нямаше друг покрив освен небето. Там започнаха да мятат нависоко проснатия на одеялото Санчо и да си играят с него така, както се прави с кучета през дните на карнавала.

Крясъците на нещастника, който хвърчеше из въздуха, бяха толкова силни, че стигнаха до ушите на господаря му. Дон Кихот спря, послуша се внимателно и в първия миг помисли, че се намира пред ново

приключение, но скоро разбра, че човекът, който крещеше, беше собственият му оръженосец. Обърна коня и с тромав галоп се върна обратно към хана, но понеже намери вратата затворена, почна да го обикаля, за да види дали има друг вход. Едва стигнал до ниските стени на задния двор, той съгледа лошата игра, която бяха устроили на оръженосеца му. Видя го да се издига и пада с такава бързина и лекота, че да не беше големият му гняв, струва ми се, щеше да прихне да се смее. Опитва се направо от коня да се изкачи върху каменната ограда, но беше толкова отслабнал и разнебитен, че не успя да се помръдне от седлото си. И тъй, възседнал коня си, започна да сипе върху тези, които мятаха Санчо, такъв куп нелепости и ругатни, че перото не е в състояние да ги възпроизведе. Те обаче не въздействаха ни най-малко на мъжете, които продължаваха да се забавляват и смеят, и хвърковатият Санчо не преставаше да се оплаква, като оплакванията му се смесваха ту със заплашвания, ту с молби. Но нищо не помагаше. Шегобийците престанаха да го мятат едва когато се умориха. Тогава докараха магарето, качиха Санчо на самара и сложиха на раменете му горната му дреха. А състрадателната Мариторнес, като го видя тъй разнебитен, намери за добре да му се притече на помощ със стомна вода, която извади от кладенеца, за да бъде по-студена. Санчо пое стомната, вдигна я да пие, но спря, щом чу гръмовния глас на господаря си:

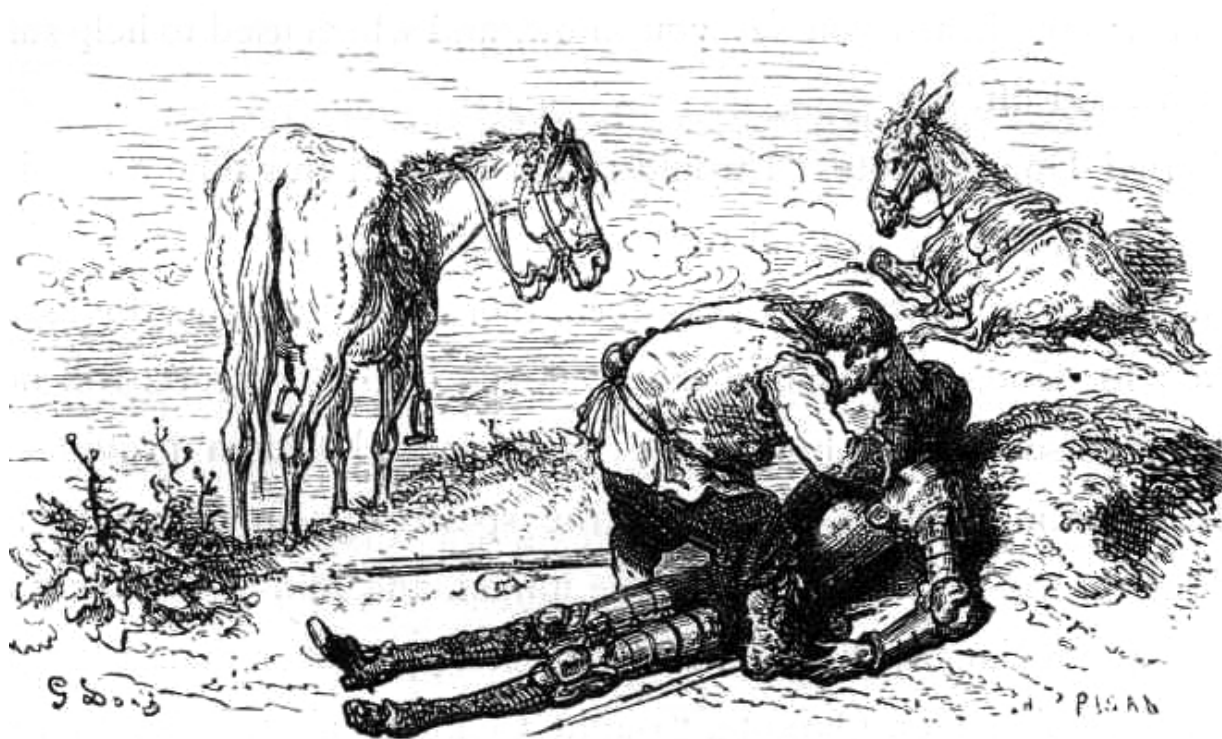
— Санчо, сине мой, не пий вода. Не пий, сине, че тя ще те погуби. Не виждаш ли? В ръцете си държа свещения балсам — дон Кихот посочи тенекията с питието, — глътни две капки от него и напълно ще оздравееш.

Като чу тези думи, Санчо погледна накриво господаря си и извика още по-гръмогласно от него:

— Да не би ваша милост да забравихте, че аз не съм рицар, или искате да повърна и малкото черва, които ми останаха от снощи? Запазете това проклето питие за вас и ме оставете на мира.

Щом като изрече тези думи, той вдигна отново стомната, но още преди да отпие първата глътка, забеляза, че е вода и се отказа от намерението си. Помоли Мариторнес да му донесе вино и тя веднага изпълни желанието му. Поднесе му вино, което заплати тя самата, със свои собствени пари. Ненапразно се говореше за нея, че не ѝ липсваха черти, присъщи на християнското милосърдие, макар и да водеше

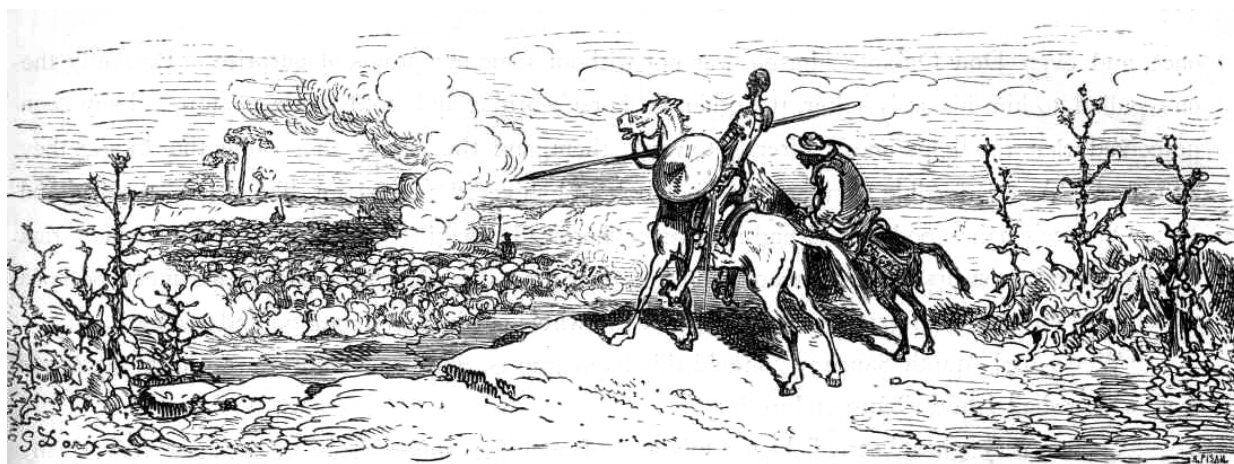
недобър живот. Санчо изпи виното, заби пети в хълбоците на магарето и напусна хана през широко разтворените врати, предоволен, че нищо не е платил и че се е наложил въпреки всичко, макар и за сметка на обичайния си поръчител — неговия собствен гръб. У ханджията останаха наистина дисагите му, но в смущението си Санчо не забеляза липсата. Когато той се поотдалечи, ханджията понечи да затвори и залости здраво вратата, но шегобийците не му позволиха да стори това, понеже бяха такива хора, които съвсем нямаше да се стреснат дори ако знаеха, че дон Кихот действително е странстващ рицар от Ордена на Кръглата маса.

[1] Мярка за течност — 2,016 литра. ↑

[2] Става въпрос за късо, грубо изработено копие, наричано в Испания лансон, каквито са носели пъдарите и лесничеите. ↑

ГЛАВА ОСЕМНАДЕСЕТА
В КОЯТО СЕ ВЪЗПРОИЗВЕДАТ МИСЛИТЕ, КОИТО
РАЗМЕНИХА САНЧО ПАНСА И ГОСПОДАРЯТ МУ ДОН
КИХОТ, И СЕ ГОВОРИ ЗА ДРУГИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ,
ДОСТОЙНИ ДА БЪДАТ РАЗКАЗАНИ

Когато Санчо настигна господаря си, беше тъй смачкан и разстроен, че не можеше дори да подкарва магарето си. Като го видя в това състояние, дон Кихот му каза:

— Сега вече съм напълно убеден, добри ми Санчо, че онзи замък или хан е наистина омагьосан, защото, възможно ли е тези, които така жестоко се подиграха с тебе, да не са призрази и същества от другия свят? Това се потвърждава и от обстоятелството, че когато стоях край оградата на двора и следях хода на печалната ти трагедия, не успях нито да се покача на оградата, нито да сляза от Росинант, защото няма и съмнение, че ме бяха омагьосали. Кълна ти се в най-святото, че ако можех да се кача на оградата или да сляза от коня си, щях така да отмъстя на онези простаци и негодници, че те нямаше да успеят да забравят шегата си цял живот. Щях да го направя, макар и това да значеше, че ще наруша законите на рицарството, които, много пъти съм ти го казвал, не позволяват на рицаря да вади оръжие срещу човек, който не е рицар, освен при самозащита, и то в крайна нужда.

— Ако можех, аз щях сам да си отмъстя, и то независимо от това дали съм, или не съм посветен рицар, но не успях, макар и да мисля, че онези, които се подиграха с мене, не бяха нито призраци, нито омагьосани същества, както ваша милост твърди, а хора като нас. Докато ме мятаха във въздуха, те говореха помежду си и аз научих имената им; единият се казваше Педро Мартинес, другият — Тенорио Ернандес, а чух също, че ханджията се нарича Хуан Паломеке, по прякор Глухия. Причината за това, сеньор, че не можахте да прескочите оградата и че не успяхте да слезете от коня, се крие другаде, а не в омагьосването. Започвам да мисля, че тези приключения, които търсим под път и над път, ще ни докарат дотам да не можем да различим десния си крак от левия. Колкото и ограничен да е моят ум, нещо ми подсказва, че най-добре ще бъде за нас да се върнем на село. Сега е време за жетва и за друга полска работа, а не за да се скитаме насам-натам и да преливаме от пусто в празно.

— Колко зле разбираш, Санчо, всичко онова, което е свързано с рицарството! — рече дон Кихот. — Мълчи и потърпи! Ще дойде ден, когато ще видиш със собствените си очи колко е почетно рицарското звание. Хайде, кажи ми! Има ли по-голямо удоволствие на този свят, има ли усещане, което може да се сравни с насладата, която изпитваш, когато победиш и тържествуваш над врага? Няма, и в това никой не се съмнява.

— Може и да сте прав — отговори Санчо, — не зная. Зная само, че откак станавме странстващи рицари, искам да кажа, откакто ваша милост стана рицар (защото не подобава и аз да се смятам за такъв), никога не сме побеждавали освен в сражението с бискаеца, пък и в него загубихте половин забрало и половин ухо. А оттогава насам върху нас се стоварват само цепеница след цепеница и юмрук след юмрук, а мене за прибавка ме мятаха и в одеялото няколко призрака, на които не можах и да си отмъстя, за да вкуся сладостта на победата срещу врага, за която ваша милост споменахте.

— Тази именно е мъката, която тая в себе си и която трябва да е и твоя мъка — каза дон Кихот. — Но отсега нататък ще се постарая да си набавя меч, който да бъде от такава направа, че неговият притежател да е предпазен от всякаква магия. Съвсем не е изключено да ми се усмихне щастието и да попадна на меч, който Амадис е носил, когато се е кичил с прозвището „Рицар на огнения меч“, един от най-добрите

мечове, който рицар някога изобщо е държал в ръцете си, защото извън поменатото вече свойство той е рязал като бръснач и не е имало броня, пък ако ще да е била и най-яката, и най-омагьосаната, която да устои на неговия удар.

— Късметът ми е такъв — рече Санчо, — че дори ваша милост да намерите подобен меч, той също както балсамът ще бъде от полза и ще служи само на посветените рицари. А оръженосците — кучета ги яли.

— Не бой се, Санчо — отговори дон Кихот, — небето ще се смили над тебе!

Двамата се движеха, увлечени в разговор, когато дон Кихот изведнъж съгледа, че по пътя срещу тях се задава гъст облак прах. Щом го видя, той се обърна към Санчо и му рече:

— Ето деня, о Санчо, в който ще се разбере какво ми носи съдбата. Това е денят, повтарям, в който ще трябва повече от всеки друг път да покажа силата на моите мишци и да извърша дела, достойни да бъдат вписани в книгата на славата, за да се четат през идещите векове. Виждаш ли, Санчо, облака прах, който се носи ей там? Той покрива многобройна войска, съставена от най-различни бойци.

— В такъв случай две трябва да са войските — каза Санчо, — защото и от противоположната страна се вдига друг облак прах.

Дон Кихот се обърна и видя, че Санчо говореше самата истина. Обзе го голяма радост, тъй като веднага си въобрази, че две войски се готвят да се срещнат и сразят сред това просторно и равно поле. Трябва да се отбележи, че той непрестанно си мислеше за подобни сражения, магьосничества, необикновени приключения, налудничави начинания, любовни похождения и всичко, което казваше, мислеше или вършеше, се насочваше към тези неща. Всъщност прахоляка из полето вдигнаха две големи стада овце и овни, които се приближаваха от две различни страни и не можеха да се различат от праха, който ги закриваше. Но дон Кихот говореше тъй убедително за армиите, които се движеха една срещу друга, че Санчо повярва и запита:

— А какво ще правим ние, сеньор?

— Какво ли? — поде дон Кихот. — Ще подпомогнем и подкрепим тези, които са по-слаби и са в по-голяма нужда. Трябва да знаеш, Санчо, че армията, която настъпва срещу нас, е водена и командвана от великия император Алифанфарон^[1], владетел на големия остров Трапобана^[2]. А другата, която идва откъм тила ни, е армията на неговия

враг, краля на гарамантите^[3], Пентаполин, с прякор Запретнатия ръкав, защото винаги влиза в бой с разголена дясна ръка.

— А какво толкова има да делят двамата сеньори? — запита Санчо.

— Мразят се — отговори дон Кихот, — защото този Алифанфарон е закостенял езичник, а е влюбен в дъщерята на Пентаполин, много красива и благовъзпитана девойка, която на всичко отгоре е и християнка. Баща ѝ не иска да я даде на краля езичник, докато той не се отрече от лъжепророка Мохамед и не приеме християнската вяра.

— Кълна се в брадата си — рече Санчо, — че Пентаполин е напълно прав. Готов съм да му помогна, доколкото ми позволяват силите.

— Ще направиш това, което ти повелява дългът, Санчо — забеляза дон Кихот. — Защото за участие в такива сражения не се изисква човек да е посветен в рицарско звание.

— Ясно ми е всичко — отговори Санчо. — Остава само да видим къде ще скрием магарето, за да можем да го намерим след сражението. Защото мисля, че надали има случай досега да е влизал в бой човек, яхнал магаре.

— Това е самата истина — рече дон Кихот, — пусни го на воля, няма значение, че може да се изгуби. Защото, победим ли, ще разполагаме с толкова коне, че дори и за самия Росинант съществува опасността да бъде заменен с друг кон. Но гледай и слушай: сега ще ти кажа имената на по-известните рицари, които участват в тези войски. За да ги видиш и запомниш по-добре, нека се покачим на онова хълмче, откъдето ще можем да наблюдаваме и двете армии.

Това и сториха. Застанаха на най-високото място на хълма, откъдето можеха да се видят съвсем ясно двете стада, които дон Кихот вземаше за войски, ако не беше гъстият прах, вдигнат от тях, прах, който забулваше напълно гледката. Но въпреки това, като си въобразяваше, че вижда неща, които нито се виждаха, нито съществуваха, нашият рицар започна да обяснява:

— Онзи рицар там с яркожълтите доспехи, с щит, на който е изобразен лъв венценосец, легнал пред нозете на една дама, е храбрият Лауркалко, Сеньор на сребърния мост. Другият със златоцветните доспехи, на чийто щит са изрисувани три сребърни корони на синьо

поле, е страшният Микоколембо, велик херцог на Киросия. Онзи вдясно от него, с исполинското тяло, е безстрашният Брандабарбаран Болички, владетел на трите Арабии, който носи доспехи, покрити със змийска кожа, и държи вместо щит врата, която според мълвата е една от вратите на храма, съборен от Самсон, който пожертва живота си, за да отмъсти на враговете си. Сега погледни и на обратната страна и ще видиш най-отпред и начело на другата войска Тимонел Каркахонски, който всякога е побеждавал и никога не е бил победен, княз на Нова Бискайя, чиито доспехи са на сини, зелени, бели и жълти квадрати, и който носи щит със златна котка върху жълто поле с надпис „Мияу“ — началните букви на името на неговата дама на сърцето, безподобната Мияулина, дъщеря на херцог Алфеникен дел Алгарбе. Онзи, който носи снежнобели доспехи и бял щит без всякакъв герб и под чиято тежест се огъва мощната кобила, е нов рицар, французин, на име Пиер Папен, владетел на Утрехтските баронства. Този пък, който забива шпорите си в хълбоците на бързоногата шарена зебра и носи небесносини доспехи, е всесилният херцог на Нербия, Еспартафилардо дел Боске. На щита му е изписана връзка аспержи и надпис на испански език, който гласи: „Следи за моята съдба.“

И тъй дон Кихот продължи да изброява множество рицари от единия и от другия лагер, съществуващи само във въображението му, и да описва доспехи, цветове, гербове и девизи, окрилен от въображението на своята единствена по рода си лудост. И без да спре нито за миг, продължи:

— Войската, която иде насреща ни, има разноплеменен състав: тук са тези, които пият сладките води на прословутия Ксанто^[4]; до тях са планинците, които тъпчат масилийските^[5] високи полета; а онези там пресяват най-чистото и най-дребно злато на щастлива Арабия; другите пък са от племето, което се наслаждава на прочутите свежи брегове на бистрия Термодонт^[6], тези тук окървявяват златния Пактол^[7], ето и нумидийците, неустойчиви в обещанията си, и персийците, прославени със своите лъкове и стрели, партите и мидийците, които се сражават тичешком; и арабите с подвижните си селища, и бледоликите и жестоки скити; етиопците с продупчените си бърни и безброй други народи, които разпознавам и познавам, макар и да не си спомням за имената им. В другата армия настъпват тези, които пият кристално бистрите води на маслинородния Бетис^[8], и онези,

които плакнат и освежават лицата си във винаги пълноводния и златоносен Тахо; другите там, които утоляват жаждата си с хлебоносните струи на божествения Хенил^[9]; тези, които тъпчат тартесийските^[10] полета, известни с богатите си пасбища, тези, които волно си живеят в хереските^[11] елисейски долини; хората от Ла Манча, богати и увенчани със златни класове; онези с железните одежди, последни потомци на готската кръв^[12]; до тях пък племената, които се къпят в Писуерга^[13], известна със спокойните си води; онези, които пасат стадата си из просторните полета край лъкатушната Гуадиана^[14], прочута със своите подземни течения; тези, които треперят от студ сред гористите Пиренеи и снеговете на високите Апенини; с една дума, в тези редици воюват всички, които обитават Европа.

Колко области спомена, какви ли не народи изреди дон Кихот, като отбелязваше с учудваща бързина качествата, с които се отличаваше всеки един от тях, цял увлечен и погълнат от прочетеното в лъжливите си книги! Санчо Панса поглъщаше словата му, без дума да продума, и насочваше от време на време погледа си, за да види дали ще съзре рицарите или великаните, които господарят му описваше. Но понеже не успяваше нищо да открие, не се сдържа и рече:

— Сеньор, никъде не се мяркат тези хора, великани и рицари, за които ваша милост говори. Аз поне не ги виждам. Може би пак има някаква магия или призраци като снощните?

— Защо говориш така? — каза дон Кихот. — Не чуваш ли как цвилят конете, как звучат тръбите и бумтят тъпаните?

— Чувам само — отговори Санчо, — че блеят овце.

Това беше самата истина, защото междувременно двете стада се бяха доближили до тях.

— Страхът, който те е обхванал — рече дон Кихот, — ти пречи, Санчо, дори да виждаш и да чуваш добре. Защото страхът смущава сетивата и не позволява на човека да вижда нещата такива, каквито са. Щом толкова се боиш, дръпни се настрана и ме остави сам. Моята намеса е достатъчна и тя ще наклони везните на победата към тези, които аз подкрепя.

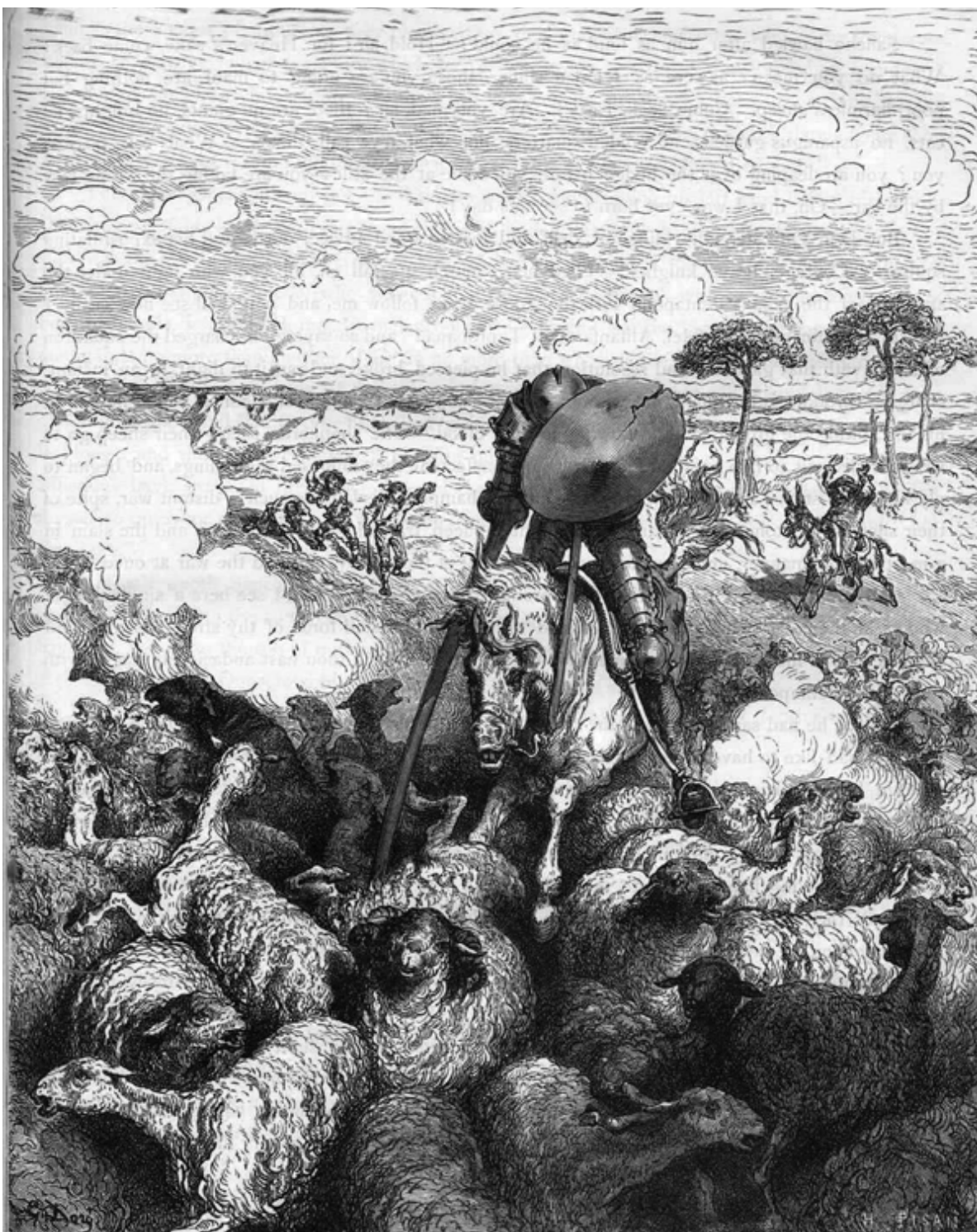
Като изрече тези думи, дон Кихот пришпори Росинант и с прикрепено в седлото копие се спусна като мълния по баирчето надолу.

Санчо започна да вика:

— Върнете се, ваша милост сеньор дон Кихот! Кълна се в Бога, че вие нападате овце. Върнете се, горко на мене, че съм се родил на този свят! Що за лудост е вашата? Вижте добре: няма пред вас нито великани, нито рицари, нито котки, нито доспехи, нито щитове на цели полета или на четвъртинки, нито небесносини доспехи, нито дяволи, Бог да ми е на помощ на мене, грешника! Какво вършите!

Но тези думи не успяха да върнат дон Кихот обратно. Той продължаваше да се носи напред и да вика гръмогласно:

— Рицари! Вие, които се сражавате под знамената на юначния император Пентаполин Запретнатия ръкав, последвайте ме до един! Ще видите колко бързо ще се справя с врага му Алифанфарон Трапобански!

С тези думи той се вряза в стадото овце и почна да ги муши с копието си с такава юначност и решителност, като че ли наистина пробждаше най-върлите си врагове. Собствениците на овцете и овчарите, които водеха стадото, почнаха да викат на дон Кихот да не

върши това, но като видяха, че не разбира от дума, извадиха прашки от поясите си и към него полетяха камъни, големи колкото юмруци. Дон Кихот не им обръщаше никакво внимание и продължаваше да крещи:

— Къде се криеш, надменний Алифанфарон? Излез насреща ми! Тук те чака рицарят, който желае сам, в единоборство, да изпита силите ти и да ти отнеме живота като наказание за злото, което си сторил на юначния Пентаполин Гарамантски.

В този миг долетя един голям камък и му строши две ребра. Като почувства силния удар, дон Кихот помисли, че е убит или поне тежко ранен, спомни си за балсама, извади тенекиената кутия и почна да гълта от питието. Но преди да свари да изпие количеството, което смяташе за необходимо, друг камък го удари по ръката и кутията се пръсна на парчета. Същият камък му изби пътем три или четири предни зъба и кътника и смаза два пръста на ръката му. И първият, и вторият удар бяха толкова страшни, че за бедния рицар не остана нищо друго, освен да се смъкне от коня и да падне на земята. Овчарите се доближиха до него и помислиха, че са го убили. Затова с голяма бързина те събраха стадото, вдигнаха и убитите овце, които бяха повече от седем, и без да се бавят, се отдалечиха.

През цялото това време Санчо остана на върха на хълма, наблюдаваше лудостите, които господарят му вършеше, скубеше си брадата и проклинаше съдбата, която го беше събрала с него. Като видя, че дон Кихот лежи на земята и че овчарите се отдалечават, Санчо слезе от хълма, приближи се до господаря си и го намери в окаяно състояние, макар и да не беше загубил съзнание.

— Не ви ли казах, сеньор дон Кихот, да се върнете, защото не бяхте тръгнали да нападате войски, а стада овце?

— Ето на какви заблуди и промени е в състояние да извърши този безсрамен магьосник, мой враг. Знай, Санчо, че на такива хора им е много лесно да ни представят нещата такива, каквито ги желаят. Този злодей, който ме преследва, завидя на слабата, която щях да спечеля в това сражение, и превърна вражките армии в стада овце. Ако не вярваш, заклевам ти се, Санчо, направи това, което ще ти кажа, за да престанеш да се съмняваш и да се убедиш, че аз ти говоря самата истина: яхни магарето си и тръгни предпазливо по следите им и ще видиш, че като се отдалечат на неголямо разстояние оттук, отново ще придобият по-раншния си вид и вместо овце и овни ще се превърнат в хора от плът и

кръв, както ти ги описах първоначално. Но не тръгвай веднага, защото се нуждаеш от твоята помощ и от твоите услуги. Наведи се и виж колко предни зъба и кътника ми липсват, защото имам чувството, че не ми остана нито един зъб в устата.

Санчо се надвеси и приближи до рицаря толкова много, че едва не се напъха в устата му. Точно в този миг балсамът оказа своето въздействие и дон Кихот изстреля с неимоверна сила всичко, което имаше в стомаха си, като опръска лицето и брадата на състрадателния оръженосец.

— Пресвета Богородице! — рече Санчо. — Какво ли е пък това? Този грешник ще да е несъмнено смъртно ранен, щом повръща кръв.

Но като се вгледа по-внимателно, забеляза, че избълваната течност няма нито цвѳета, нито вкуса, нито миризмата на кръв, и разбра, че това е всъщност балсамът от кутията, която бе видял, че дон Кихот надига сред сражението. От това така му се догади, че стомахът му се разбунтува и избълва всичко, което съдържаше, върху самия си господар, тъй че и двамата чудесно се разкрасиха. Санчо отиде да си вземе дисагите от самара на магарето с намерението да извади от тях необходимото, за да се изчистят и за да излекува господаря си, но не ги намери и за малко щеше да си изгуби ума от мъка. Той отново прокле съдбата и взе твърдо решение да напусне дон Кихот и да се завърне на село, макар че поради това можеше да загуби възнаграждението за прослуженото време и надеждите за управлението на обещания остров.

Междувременно дон Кихот стана и като притискаше челюстите си с лявата ръка, за да не му изпаднат и останалите зъби, хвана с другата юздите на Росинант, който не се беше отделил нито за миг от него (дотогава той беше смирен и верен кон), и тръгна към мястото, където се намираше оръженосецът му. Санчо, сложил лакти на магарето и подпрял брада на ръката си, бе заел поза на дълбоко замислен човек. Като видя, че е толкова опечален, дон Кихот му каза:

— Знай, Санчо, че човек превъзхожда другите само ако върши нещо по-възвишено от тях. Всички тези бури, които преживяхме напоследък, показват, че небето ще се изясни над нас и че ще настъпят по-добри часове. Защото не е възможно злото и доброто да траят вечно, а щом злото е траяло дълго, можем да се надяваме за промяна към добро. Няма защо да тъжиш за бедите, които ме сполетяха, щом на тебе не се пада дял от тях.

— Тъй ли? — рече Санчо. — Да не би случайно този, когото мятаха във въздуха, да не е син на баща ми? А дисагите, които изчезнаха с всичките ми вещи, да не би и те да не са мои?

— Дисагите ли ти изчезнаха, Санчо? — каза дон Кихот.

— Няма ги никакви — отговори Санчо.

— Значи няма какво да ядем днес? — каза дон Кихот.

— Щеше да бъде така — рече Санчо, — ако липсваха из тези поля тревите, които ваша милост познава и които са замествали храната на бедстващи като вас странстващи рицари.

— При все това — отвърна дон Кихот — повече би ми се усладил сега четвърт хляб или някоя овчарска пита с две сардели, отколкото всичките билки, описани от Диоскорид и коментирани от доктор Лагуна^[15]. Тъй или иначе, яхни магарето, добри Санчо, и тръгни след мене. Господ, който се грижи за всичко, не ще ни изостави, още повече, че ние странстваме като негови служители. Господ не забравя нито мушиците, които прехвъркват във въздуха, нито червейчетата в земята, нито поповите лъжички из блатата и е толкова милостив, че огрява със слънцето си както добрите, така и злите и праща дъжд над праведните и грешните.

— На ваша милост — рече Санчо — по ви подхожда да бъдете проповедник, отколкото странстващ рицар.

— Странстващите рицари са знаели всичко и всичко е трябвало да знаят, Санчо — забеляза дон Кихот. — Някога е имало рицари, които са произнасяли проповеди или речи във военните станове, като не са отстъпвали в това изкуство на кой и да е богослов или доктор, дипломиран в Парижкия университет. Това показва, че никога мечът не е притъпявал перото, нито пък перото — меч.

— Да бъде така, както ваша милост казва — отговори Санчо. — Но нека тръгнем веднага, защото трябва да потърсим подслон за тая нощ, и дано с Божя милост попаднем на място, където няма да ме подхвърлят с одеяло и където няма да има нито призраци, нито омагьосани маври. Защото, ако пак се натъкнем на подобни неща, ще зарежа всичко и ще си вървя.

— Помоли се на Господа да ни запази от такива изпитания, сине мой — рече дон Кихот. — А сега води ти, води, накъдето ти сметнеш за уместно, защото този път искам ти да избереш мястото за нощуване. Но дай си ръката и опипай с пръст, за да разбереш колко предни зъба и

кътника ми липсват от дясната страна на горната челюст, че там именно чувствам болка.

Санчо пхна пръстите си в устата му, опипа му челюстта и запита:

— Колко кътника имахте, ваша милост, от тази страна?

— Четири — отговори дон Кихот — и с изключение на мъдреца, всички непокътнати и много здрави.

— Спомнете си добре, сеньор — рече Санчо.

— Четири, ти казвам, а може би и пет — отговори дон Кихот, — защото досега не са ми вадили ни преден зъб, ни кътник, нито пък някой е паднал сам вследствие на загниване или оток.

— На долната челюст от тази страна — каза Санчо — ваша милост няма повече от два кътника и половина. На горната пък няма нито един, защото е гладка като дланта на ръката ми.

— Клетият аз! — изстена дон Кихот, като чу печалната вест на оръженосеца. — Предпочел бих да загубя ръката си, стига да не е тази, която носи меч, защото, казвам ти, Санчо, че уста без зъби е като мелница без камък и човек трябва да цени зъбите си повече от диаманти. Но такава е участта на всички нас, които сме дали обет да принадлежим на строгия орден на рицарството. И тъй, яхни магарето, приятелю, и води. Карай напред и аз ще те следвам, с какъвто и ход да се движиш.

Санчо се подчини и се отправи към мястото, където му се струваше, че най-лесно ще намерят подслон, без обаче да се отделя от главния път, който тук се беше изпънал като струна.

Тръгнаха бавно, защото силната болка в челюстите не позволяваше на дон Кихот нито да си отдъхне, нито да ускори хода. Като виждаше състоянието на господаря си, Санчо реши да го развлече и разсее, разказвайки му някои от нещата, които се описват в следващата глава.

[1] Измислено име, съставено от Али, най-разпространеното мюсюлманско име, и фанфарон, което ще рече самохвалко. ↑

[2] *Трапобана* — изопачено Тапробане, както древните гърци са наричали остров Цейлон. ↑

[3] Според древните автори гарамантите са живели в Африка и са обитавали най-южната част на този континент. ↑

[4] *Ксанто* — река, която минава край Троя. ↑

[5] *Масилия* — местност в Източна Нумидия. ↑

[6] *Термодонт* — река в Кападокия. ↑

[7] *Пактол* — златоносна река в Лидия. ↑

[8] *Бетис* — старо име на река Гуадалкивир. ↑

[9] *Хенил* — река в Андалусия, която оросява полето на Гранада. ↑

[10] *Тартесос* — древно финикийско селище в околностите на сегашния испански град Кадис. ↑

[11] *Херес де ла Фронтера* — град в Андалусия, лозарски център. ↑

[12] Сервантес загатва за обитателите на северното крайбрежие на Испания, които се славели с добива на желязо. Те били засегнати най-малко от арабското нашествие. ↑

[13] *Писуерга* — приток на р. Дуеро, пресича градовете Паленсия и Валядолид. ↑

[14] *Гуадиана* — река в Южна Испания, която в долното си течение служи за граница между Испания и Португалия. ↑

[15] *Андрес Лагуна* — лекар на император Карл V, превел от гръцки и придружил с анотации и собствени илюстрации трактата на Диоскорид (гръцки лекар от I век след н.е.) относно билки и отрови. ↑

ГЛАВА ДЕВЕТНАДЕСЕТА

ЗА МЪДРИТЕ МИСЛИ, КОИТО САНЧО СПОДЕЛИ СЪС СВОЯ ГОСПОДАР, ЗА СЛУЧКАТА С ЕДИН ТРУП И ЗА ДРУГИ СЛАВНИ СЪБИТИЯ

— Струва ми се, сеньор, че всички тези беди, които напоследък ни сполетяха, ни бяха пратени като наказание за това, че ваша милост нарушихте^[1] законите на рицарството, като не изпълнихте вашата клетва да не ядете хляб на постлана маса, да не се развличате с жени, ако ще да са и кралици, и други още работи, които обещахте да не вършите, докато не се сдобиеете с шлема на Маландрино^[2] или не знам вече как се казваше онзи проклет мавър.

— Напълно си прав, Санчо — каза дон Кихот. — За да бъда напълно искрен, трябва да ти призная, че всичко това съвсем бях забравил. Но и ти носиш вина, че не ми го напомни и затова се случи така, че те мятаха с одеялото. Бъди спокоен, аз ще оправя работата, защото рицарските закони предвиждат начини да се изкупи всяка грешка.

— Да не би да съм давал и аз някакви клетви? — запита Санчо.

— Няма значение дали си се клел, или не — забеляза дон Кихот. — Важното е, че според мене могат да те обвинят в съучастничество. Така или иначе, няма да е зле за всеки случай да оправим грешката.

— Щом е тъй — отвърна Санчо, — постарайте се да не забравите и това, както забравихте и нещата, в които се заклехте. Защото на призраците може пак да им хрумне да се пошегуват с мене, пък и дори с ваша милост, ако упорствате в грешките си.

Увлечени в разговори на тази тема, пък и по други въпроси, нощта ги изненада на път, без да са намерили още подслон. Към това се прибавяше и бедата, че умираха от глад, защото с изчезването на дисагите те бяха останали без троха хляб. И за да бъде нещастieto пълно, този път ги чакаше едно не въображаемо, а истинско приключение. Нощта покри земята с необикновен мрак. Въпреки това те продължиха пътя си. Санчо смяташе с пълно право, че понеже се

движеха по главния път, най-много след една или две левги щяха непременно да стигнат до някой хан. И така, като пътуваха в пълен мрак, премалелият от глад оръженосец и господарят му, който изпитваше не по-малко, нужда да се нахрани, изведнъж видяха да се задават по пътя срещу тях множество светлини, подобни на звезди, които се движеха. Щом ги съгледаха, на Санчо му призля, а дон Кихот загуби ума и дума. Санчо дръпна поводите на магарето си, дон Кихот стегна юздите на коня си и двамата се вкамениха на местата си, като се опитваха, наострили зрение и слух, да разберат какво става пред тях. Светлините блестяха все по-близо и колкото повече се приближаваха, ставаха все по-големи. Това зрелище накара Санчо да се разтрепери като отровен от живачни пари, а на дон Кихот му настръхнаха косите. Въпреки това той се поокопити и рече:

— Няма никакво съмнение, Санчо, че нас ни чака едно много голямо и опасно приключение, в което ще трябва да вложи цялото си мъжество и всичките си сили.

— Горко ми! — възкликна Санчо. — Ако и в това приключение са замесени, както ми се струва, призраци, питам се дали имам още здрави ребра за чупене.

— И призраци да са — отвърна дон Кихот, — аз не ще позволя косъм да падне от главата ти. Ако последния път се погавриха с тебе, то стана, защото не можах да прескоча оградата на двора, но сега сме на открито поле и аз мога на воля да размахвам меча си.

— Ами ако ви омагьосат и вдървят ръката ви, както ви се случи вече веднъж — възрази Санчо, — каква полза, че се намираме на открито поле?

— Въпреки всичко — забеляза дон Кихот, — моля те, Санчо, покажи се сърцат. А това, което предстои да стане, ще ти покаже колко ми е присъщо това качество.

— С Божя помощ ще се опитам — отговори Санчо.

Оттеглиха се и двамата встрани от пътя, втренчиха поглед, за да разберат какво е това шествие от блуждаещи светлини, и след малко видяха много хора, облечени в дълги ризи. Страшният им вид съвсем сломи духа на Санчо Панса и зъбите му затракаха като на човек, когото го тресе. Но колко по-силно се разиграха челюстите му, когато ясно се открииха около двадесет ездаци, облечени в дълги бели ризи, подобни на раса, със запалени факли в ръце. След тях се движеше носилка,

драпирана в черен плат, последвана от други шестима ездачи, всички в траур чак до копитата на мулетата. Разбраха, че не са коне, а мулета по спокойния им ход. Мъжете в раса напредваха бавно и си шепнеха помежду си тихо, с глас, изпълнен със състрадание. Това страшно видение, в такъв час и в такова пусто място, не можеше да не всели ужас в сърцето на Санчо, пък дори и в душата на господаря му. Санчо едва се държеше на крака от страх, но затова пък с господаря му се случи точно обратното, защото в този миг въображението му заработи с пълна сила и му хрумна, че той е изправен пред едно от приключенията, за които бе чел в романите си.

Дон Кихот си въобрази, че носилката е траурна колесница и че в нея превозват тежкоранен или мъртъв рицар, за когото той реши, че е призван да отмъсти. И тъй, без всякакъв увод, насочи копие, закрепил се здраво на седлото и изпълнен с благороден плам и юначна решителност, застана наред пътя, откъдето трябваше на всяка цена да мине шествието. Когато пътниците се приближиха, той гръмко извика:

— Спрете, рицари, или каквито и да сте, и ми доложете веднага кои сте, откъде идвате, накъде отивате и какво има в погребалната колесница! Защото по всичко личи, че или вие сте сторили, или на вас е сторено някакво зло. Уместно е, пък е и необходимо аз да знам, било за да ви накажа за злото, което сте извършили, било за да отмъстя за злодеянието, на което сте жертва.

— Бърза ме — обади се един от ездачите, — странноприемницата е още далече и нямаме време да ви даваме подробни обяснения.

Като каза това, мъжът пришпори мулето и продължи пътя си. Дълбоко обиден от отговора му, дон Кихот дръпна юздите на мулето и рече:

— Спрете и бъдете по-учтив! Отговорете на въпросите ми! Не го ли направите, призовавам ви всички на бой.

Мулето беше плашливо и когато дон Кихот дръпна юздите му, то се изплаши, вдигна се на задните си крака и хвърли господаря си на земята. Един слуга, който вървеше пеш, като видя, че един от ездачите в раса падна от мулето, започна да ругае дон Кихот. Разгневеният рицар, без повече да чака, насочи напред дървеното си копие и се нахвърли срещу един от облечените в траурни одежди, удари го силно и го катурна на земята. След това се обърна срещу другите и заслужаваше си човек да види с каква бързина ги нападнаше и

събаряше. Сякаш криле бяха пораснали на Росинант, толкова леко и гордо препускаше той по всички посоки. Мъжете в раса бяха хора страхливи, невъоръжени и затова веднага и без никаква съпротива зарязаха борбата и хукнаха да бягат из полето със запалени факли. Гледката напомняше маскарадно шествие от карнавалните нощи, изпълнени с пиршества и веселие. Не по-малко се уплашиха и облечените в траур. Техните дълги черни одежди и мантии се заплитаха в краката им и им пречеха да се движат. Така дон Кихот, без да се излага на особени опасности, ги натупа здравата и ги застави да напуснат полесражението, защото всички помислиха, че нямат работа с човек, а с дяволско изчадие, изскочило от ада, за да им отнеме трупа, който лежеше в носилката.

Санчо наблюдаваше внимателно всичко, учуден от смелостта на своя сеньор, и си мислеше: „Моят господар е действително решителен и храбър, той не само се хвали с тези си качества.“ До първия от пътниците, когото беше хвърлило мулето, гореше паднала на земята факла, така че дон Кихот го забеляза. Той се приближи до него, насочи острието на дървеното си копие към лицето му и му заповяда да се предаде, ако му е мил животът. На това проснатият на земята отговори:

— Какво повече искате от мене, не виждате ли, че не мога да се помръдна от мястото си? Единият ми крак е счупен. Моля ваша милост, ако сте рицар от християнска вяра, да не ме убивате, защото ще извършите голямо светотатство. Аз съм лиценциат и съм ръкоположен в първи духовен сан.

— Като сте духовно лице, какво, по дяволите, търсите тук? — извика дон Кихот.

— Така пожела злата ми участ — отговори падналият.

— Тя може да стане още по-зла, ако не отговорите веднага на въпроса, който ви зададох.

— Ваша милост ще бъде напълно удовлетворен — каза лиценциатът. — Присвоих си преди малко титлата лиценциат, а всъщност съм само бакалавър. Името ми е Алонсо Лопес. Роден съм в Алкобендас. Идвам от град Баеса с още единадесет свещенослужители, които се разбягаха с факлите. Придружаваме до град Сеговия поставените на носилка смъртни останки на едно лице, починало в Баеса и погребано първоначално там. Сега, както ви казах, пренасяме останките му в родното му място, Сеговия.

— А кой го уби? — запита дон Кихот.

— Господ му изпрати някаква злокачествена треска, подобна на чума — отговори бакалавърът.

— Това значи — рече дон Кихот, — че Бог ме освобождава от задължението да отмъстя за неговата смърт, както щях да постъпя, ако някой го беше убил. Но щом Господ е пожелал да го прибере при себе си, не остава друго, освен да млъкна и да преклоня глава, както бих направил, ако същото постигнеше и самия мене. Аз искам, ваше преподобие, да знаете, че съм рицар от Ла Манча, казвам се дон Кихот и моята задача е да странствам по света, за да премахвам неправди и да се боря срещу злочинства.

— Не ми е много ясно как се борите срещу неправдите — отвърна бакалавърът, — защото аз нямах никаква вина, а вие ме съборихте на земята и ми счупихте крака, който няма да се оправи, докато съм жив. Казвате, че се опълчвате срещу злосторствата, но нанесохте на мене непоправимо зло. Страшно нещастие беше за мене да попадна на вас, човек, който търси щастието си в приключенията.

— Не всичко става така — каза дон Кихот, — както го желаем. Вашето нещастие се крие в това, сеньор бакалавър Алонсо Лопес, че сте тръгнали посред нощ, облечени с тези дълги раса, със запалени факли, че потънали в траур, шепнехте молитви, че приличахте на лоши хора, дошли от друг свят. При тези обстоятелства аз нямах друг избор, освен да изпълня дълга си и да ви нападам, както бих ви нападнал дори и да знаех с положителност, че сте самият Сатана, излязъл от произподнята. Право да си кажа, това си помислих за вас, щом ви съзрях.

— И тъй, да речем, че така е отредила съдбата ми — рече бакалавърът, — но сега най-горещо ви моля, сеньор странстващ рицарю (който странствате за моя най-голяма беда), да ми помогнете да се измъкна изпод това муле, което е затиснало крака ми между стремето и седлото.

— А аз можех да си говоря до утре! — рече дон Кихот. — Че защо мълчахте досега, та не ми казахте веднага мъката си?

Дон Кихот извика Санчо, но оръженосецът не бързаше да се притече на помощ, защото се беше заловил да ограбва едно товарно муле, което водеха със себе си тези добри хора. Дисагите, които носеше мулето, бяха пълни с храна. Санчо сне горната си дреха,

направи от нея торба, натъпка я догоре с всичко, което можа да събере, натовари я на магарето си и едва тогава отговори на виковете на господаря си, дотърча, помогна на сеньор бакалавъра да се измъкне изпод мулето си, настави го върху седлото и му подаде факела. Дон Кихот поръча на младия човек да настигне бягащите си другари и да го извини пред тях за злото, което бил принуден да им стори, без да иска. А Санчо се намеси и му каза:

— Ако случайно тези сеньори желаят да знаят кой е храбрецът, който ги докара до това състояние, кажете им, ваша милост, че той е прочутият дон Кихот де ла Манча, който носи освен това и прозвището Рицар на печалния образ.

Бакалавърът тръгна да си върви, а дон Кихот запита Санчо какво го беше накарало да го назове тъкмо в този час Рицар на печалния образ.

— Ще ви кажа — отговори Санчо. — Вгледах се в лицето ви под светлика на факлата, която носеше този злополучен странник, и трябва да призная, че лицето ви от известно време насам е едно от най-измъчените лица, които съм виждал в живота си. Това сигурно се дължи или на умората от сражението, или на беззъбата ви уста.

— Не е така — отговори дон Кихот. — Навярно мъдрецът, комуто някой ден ще се падне честта да напише моята история, е вече решил, че ще бъде добре да прибавя към името си и някакъв прякор, както са правили всички рицари в миналото. Един се е наричал Рицар на огнения меч, друг — Рицар на еднорога, трети — Рицар на девиците. Имало е също Рицар на птицата Феникс, Рицар на грифона, Рицар на смъртта. С тези прозвища те са се прославили по цялото земно кълбо. Затова именно аз предполагам, че мъдрецът, за когото говоря, ти е внушил мисълта и ти е поставил в устата прякора Рицар на печалния образ, който решавам да нося отсега нататък. А за да се свържа още по-силно с това име, ще накарам да изрисуват при първи удобен случай върху щита ми един много печален образ.

— Че защо ще губите време и ще харчите пари, за да ви изрисуват подобен образ — каза Санчо. — Достатъчно е само ваша милост да откриете и покажете лицето си. Така, без нищо друго, без никакви рисунки и щитове, всеки ще ви нарече Рицар на печалния образ. Повярвайте ми, че ви казвам самата истина. Аз уверявам ваша милост, без да се обиждате, че поради глада и беззъбата уста лицето ви

е така обезобразено, че съвсем излишни са печалните рисунки по щита.

Дон Кихот се разсмя на Санчовите остроумия, но въпреки всичко не се отказа от намерението си да запази новия си прякор и да украси с печалния образ своя щит.

— По всяка вероятност, Санчо — рече той, — ще ме отлъчат от църквата, задето вдигнах ръка срещу свещенослужители „*juxta illud, si quis suadente diabolo, etc.*“^[3], макар и всъщност да съм вдигнал не ръка, а копие. А съвсем и не знаех, че имам работа с духовници и със свещени неща, които зачитам и свято пазя като католик и добър християнин, тъй като смятах, че имам пред себе си призраци и видения от друг свят. Всичко това ми напомня случката със Сид Руи Диас, когато той счупил престола на кралския посланик в присъствие на негово светейшество папата, за което той го отлъчил от църквата. И все пак същия този ден славният Родриго де Вивар е действал като истински достоен и храбър рицар^[4].

Като чу тези думи, бакалавърът, както вече се каза, се отдалечи, без дума да каже^[5]. Дон Кихот полюбопитства да види дали мощите в носилото бяха само кости. Но Санчо го отклони със следните думи:

— Сеньор, ваша милост излязохте от това опасно приключение с повече чест от всички досега. Тези хора, макар и сразени и пръснати, могат да разберат, че са победени от един-единствен човек и посрамени и ядосани, да се върнат, за да ни потърсят и ни видят сметката. Магарето ми е натоварено както трябва, планината е близко, а гладът ни велик. Единственото умно нещо, което можем да направим, е да се отдалечим бързо и както се казва: за мъртвеца — опело, а за живия — житце вкусно^[6].

Санчо поведе магарето и помоли господаря си да го последва. Убеден, че Санчо е прав, дон Кихот тръгна след него, без да му възрази. След като вървяха известно време по пътя между два хълма, те излязоха на една просторна, но напълно прикътана долина и там спряха. Санчо разтовари магарето и двамата, изтегнати на зелената трева, се нахраниха с голяма охота, защото това беше за тях и закуска, и обед, и вечеря, и напълниха стомасите си с най-разновидни лакомства, които господа духовниците (а те умеят да си угаждат) носеха в големите дисаги на товарното муле. Сполетя ги обаче друга беля, която Санчо реши, че е по-лоша от всички: нямаха не само вино,

но дори и капка вода, за да си наквасят устата. Тогава Санчо, измъчван от жажда, като забеляза свежата тревица, която покриваше полянката, на която седяха, се обърна към дон Кихот с думите, които ще узнаем в следващата глава.

[1] Сервантес не е споменал никъде дотук за някакво нарушение от страна на дон Кихот на дадената клетва. ↑

[2] Санчо изопачава името Мамбрино, като му дава свое съдържание (*malandrín* значи негодник). ↑

[3] Текст от постановлението на Трентския събор, според който се отлъчва всеки, който е посегнал на свещеник или монах. ↑

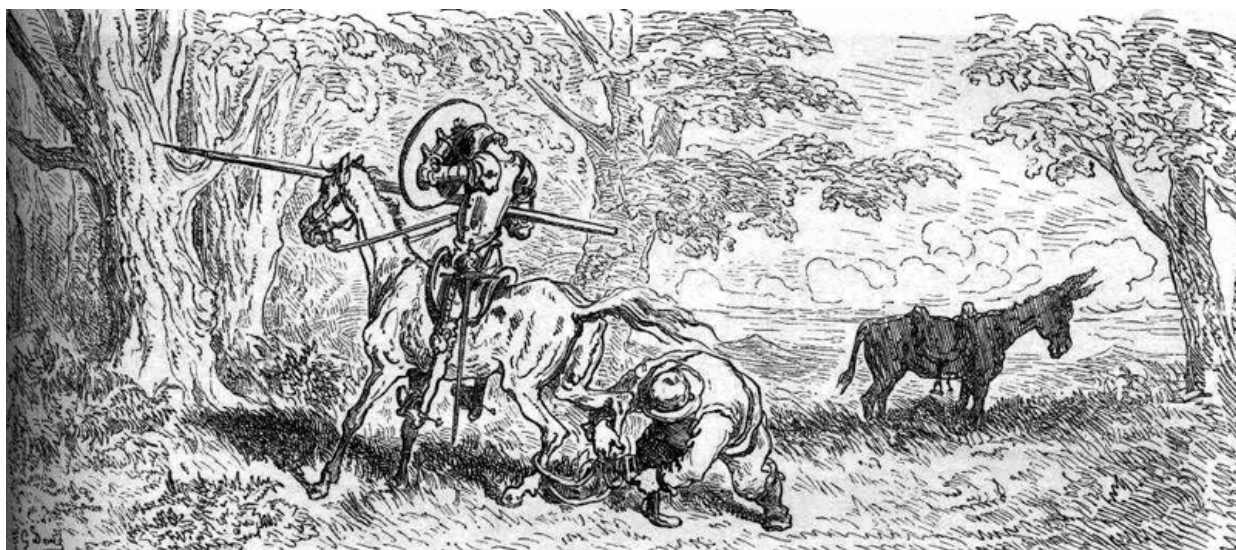
[4] *Сид Руи Диас* и *Родриго де Вивар* са имена на прочутия Сид. Случката, за която се говори в *Романса за Сид*, не е исторически достоверна. ↑

[5] Недомислие у автора, защото по-горе се каза, че бакалавърът си отишъл. ↑

[6] Това е първата пословица, която казва Санчо. ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТА

ЗА НЕВИЖДАНИЯ И НЕЧУВАН ПОДВИГ, КОЙТО НИКОЙ ДРУГ РИЦАР НА СВЕТА НЕ Е ИЗВЪРШИЛ С ТОЛКОВА МАЛКО ОПАСНОСТ ЗА СЕБЕ СИ, КАКТО ХРАБРИЯТ ДОН КИХОТ ДЕ ЛА МАНЧА

— Тази хубава трева, господарю мой, е безспорно доказателство, че някъде наблизко трябва да има извор или ручейче. Добре ще сторим да продължим още малко да вървим, защото непременно ще намерим с какво да утолим страшната жажда, която ни гнети и ни мъчи повече от глада.

Съветът на оръженосеца се стори разумен на дон Кихот. Той хвана Росинант за юздата, а Санчо пое поводите на магарето си, след като го бяха натоварили с остатъците от вечерята, и тръгнаха нагоре по полянката без определена посока, защото нощният мрак им пречеше да различат каквото и да било. Не бяха извървели и двеста крачки, когато дочуха силен шум от вода, която пада от високи скали. Този шум ги зарадва много. Спряха се и се ослушаха, за да разберат откъде идва той, и изведнъж доловиха други шумове, които пресушиха жаждата им за вода, особено у Санчо, който по природа си беше страхлив и малодушен. Новите шумове напомняха силни, равномерни удари, като

чаткане на оръжия и дрънкане на вериги, които, съпроводени от яростния вой на водата, бяха от естество да всеят ужас във всяка друга душа освен в тази на дон Кихот. Нощта беше, както вече се каза, извънредно тъмна, а те се движеха в една горичка, под високи дървета, чиито листа, раздвижвани от лекия вятър, вдъхваха страх със странното си шумолене. Пустото място, самотата, мракът, бученето на водата и шепотът на листата предизвикваха ужас, още повече, че ударите не преставаха, вятърът не спираше и зората не приближаваше, а двамината на всичко отгоре не знаеха къде се намират. Но дон Кихот, подтикнат от безстрашното си сърце, се метна на Росинант, прикрепи щита си, насочи копие то си и рече:

— Приятелю Санчо, ти трябва да знаеш, че небето в безкрайната си милост ми е отредило да се родя в нашата желязна епоха, за да възкреся в нея някогашния златен век. Аз съм човек, създаден да живея сред опасности и да върша велики дела и юначни подвизи. Аз съм, повтарям ти, човекът, който е призван да възкреси Ордена на рицарите на Кръглата маса^[1], дванадесетте перове на Франция, деветимата мъже на славата. Освен това пред тебе е този, който ще хвърли булото на забравата върху платировци, таблантовци, оливантовци и тирантовци, фебовци и белианисовци и върху целия легион прочути странстващи рицари на миналите времена. С величавите си дела, с изключителните си подвизи и бойни чудеса, които ще извърша в наше време, ще затъмня и най-славните техни дела. Ти добре виждаш, предани и верни оръженосецо, тъмната на тази нощ, странния ѝ покой, глухото и смътно шумолене на тия дървета, страшното бучене на търсената от нас вода, която сякаш се спуска и пада от високите Лунни планини^[2], и ония непрестанни удари, които уязвяват и смущават слуха ни. Всички тези неща, събрани заедно и всяко поотделно, са достатъчни да изпълнят със страх, уплаха и ужас сърцето на самия бог Марс, та какво остава да се каже за душите на хора, непривикнали с подобни случки и приключения. Всичко, което ти описах, ме възпламенява и ми дава криле в начинанието, което ми предстои, колкото и трудно да изглежда то. Тъй щото подтегни подпругата на Росинант, остани си със здраве и чакай ме тук не повече от три дена. Ако аз дотогава не се върна, можеш да си отидеш на село, а оттам, за да ми направиш услуга и извършиш едно добро дело, прескочи до Тобосо и кажи на безподобната

господарка на сърцето ми Дулсинея, че плененият от нея рицар загина в подвиг, който го прави достоен да се нарича неин.

Когато Санчо чу словата на господаря си, заплака сърцераздирателно и му каза:

— Сеньор, аз не схващам защо ваша милост искате да се впуснете в едно толкова опасно приключение. Среднощ е и тук никой не ни вижда. Лесно е да кривнем по някой страничен път и да се отдалечим от опасността, макар и да ходим още три дни жадни. Щом никой не ни вижда, никой не ще може да ни нарече страхливци. Слушал съм селския свещеник, когото ваша милост добре познава, да казва, че който търси опасности, от опасностите ще загине. Тъй че да се впусне човек в такова безнадеждно начинание, от което може само по чудо да се избави, е все едно да предизвика самия Бог. Небето бе милостиво към вас: спаси ви от мятаниците в одеялото, което аз трябваше да

изтърпя, награди ви с победа срещу всички онези врагове, които придружаваха мъртвеца. И ако всичко това не е в състояние да смекчи вашето каменно сърце, нека ви умилюва поне мисълта, че щом ваша милост се поотдалечи оттук, ще прималея от страх и ще предам душата си на първия, който я поиска. Аз напуснах селото си и изоставих жена и деца, за да служа на ваша милост, като вярвах, че от това ще спечеля и няма да загубя. Но както алчността продънва торбата, така и мене ме измамиха моите надежди. Защото, тъкмо когато най-силно вярвах, че ще придобия онзи проклет и злополучен остров, който толкова пъти сте ми обещавали, виждам сега, че вместо него вие искате като награда да ме изоставите в място, съвсем откъснато от света. За Бога, господарю, не вършете такава неправда към мене!^[3] Ако ваша милост не искате да се откажете от това, което сега сте замислили, отложете го поне за утре заран. Зная от овчарските си години, че до зазоряване остават още помалко от три часа, тъй като муцуната на Малката мечка е над главите ни, а линията на лявата ѝ лапа показва, че е полунощ.

— Как можеш ти, Санчо — запита дон Кихот, — да различиш в тази тъмна нощ, когато по цялото небе не блещука нито една звезда, къде е тази или онази линия, къде е муцуната или лапата, за които говориш?

— Тъй е — рече Санчо, — но страхът има много очи и вижда нещата дори вдън земята, та какво остава за тези на небето. Накъсо казано, малко остава още, докато се развидели.

— Не е важно дали остава малко или много — отвърна дон Кихот. — Аз не ще допусна да се каже за мене, сега или когато и да било, че сълзи и молби са ме отклонили от рицарския ми дълг. Ето защо аз те моля, Санчо, да млъкнеш. Господ, който ми е дал сили да предприема сега това неவிжданo и страшно приключение, ще се погрижи за моето здраве и ще утеши твоята тъга. От тебе искам сега да подтегнеш здраво подпругата на Росинант и да стоиш тук. Защото, жив или мъртъв, аз ще се върна скоро.

Санчо, като видя, че господарят му е непреклонен в решението си и че никакви сълзи, съвети и молби не са в състояние да му повлияят, намисли да прибегне до хитрост, за да го задържи, ако може, до съмване. Докато стягаше подпругата на коня, ловко и незабелязано завърза с поводите на магарето си двата задни крака на Росинант така, че когато дон Кихот поиска да тръгне, не успя, защото конят му можеше

да се движи само с къси скокове. Убеден в успеха на лукавата си игра, Санчо подхвърли:

— Ето на, сеньор, че небето се смили над моите сълзи и молитви и не позволява на Росинант да се помръдне от мястото си. Ако решите въпреки всичко да упорствате, да пришпорвате и биете коня, това би значило да предизвикате съдбата и да ритате, както се казва, срещу ръжен.

Отчаяние обзе дон Кихот, но колкото повече забиваше шпори в хълбоците на коня, толкова опитите му да тръгне бяха по-безуспешни. Без да подозира каквото и да било, нашият рицар се успокои постепенно и реши да чака било да се развидели, било да тръгне Росинант. Разбира се, той не можеше дори да предположи, че източник на тази негова беда могат да бъдат хитростите на Санчо. Затова и произнесе следните слова:

— Понеже Росинант и бездруго не може да се помръдне, аз съм съгласен, Санчо, да чакам, докато се пукне зората, макар и да ми се плаче за това, че тя се толкова бави.

— Няма защо да плачете — каза Санчо, — аз ще забавлявам ваша милост, като ви разказвам приказки, докато се съмне, освен ако речете да слезете от коня и легнете да поспите върху зелената тревица според обичая на странстващите рицари, за да си починете и бъдете, когато настъпи утрото, много по-годен да извършите безподобния подвиг, който ви очаква.

— Защо ми предлагаш да сляза от коня, защо ми споменаваш за спане? — попита дон Кихот. — Да не би да съм аз от онези рицари, които си почиват сред опасностите? Спи ти, защото си роден да спиш, или пък прави каквото искаш. Аз ще направя това, което смятам, че най-добре отговаря на намеренията ми.

— Не се сърдете, ваша милост господарю мой! — каза Санчо. — Аз съвсем не исках да ви обидя.

Той се приближи до господаря си, сложи едната си ръка на предната дъга на седлото, а другата на задната и се прилепи към лявото бедро на дон Кихот, без да смее да се откъсне нито на педя от него, защото голям беше страхът му от ударите, които продължаваха отмерено да бумтят. Тогава дон Кихот го подкани да му разкаже някоя забавна приказка, както сам беше предложил. А Санчо отговори, че е готов да го направи, стига да му мине страхът от бумтенето.

— Все пак — каза Санчо, — аз ще се постарая да ви разкажа една история, която, ако успея да я предам както трябва и ако ми се удаде да я довърша, без да ме прекъснат, е най-хубавата история на света, а вие наострете слух, ваша милост, че почвам вече. Било, каквото било, нека доброто поживи всички ни, а злото сполети само този, който си го дири. Забележете, ваша милост господарю мой, че древните не почваха своите разкази току-тъй, а най-често с някоя мъдрост на оня, римлянина, Катон Сонсорино^[4], който казваше — „а злото нека сполети този, който си го дири“, думи, съвсем подходящи за нашия случай, защото те означават, че е добре ваша милост да си мирува и да не гони злото, а да тръгне по живо, по здраво, щом никой не ни заставя да вървим по пътя, по който ни дебнат толкова опасности.

— Продължавай да разказваш, Санчо — рече дон Кихот, — а остави на мене грижата за пътя, който ще следваме.

— Добре — каза Санчо. — И тъй, в едно село в Естремадура живял един козар, искам да кажа, пастир на кози, който козар или пастир се наричал, според както се разказва в моята история, Лопе Руис. Този Лопе Руис бил влюбен в една овчарка на име Торалба, която овчарка, наречена Торалба, била дъщеря на един богат скотовъдец, а този богат скотовъдец...

— Ако така разказваш приказката си, Санчо — рече дон Кихот, — като повтаряш всяка дума, не ще я свършиш и за два дни. Говори свързано и свястно като разумен човек. Не можеш ли, то по-добре зарежи приказката.

— Точно така, както аз разказвам — отвърна Санчо, — се разказват всички приказки в наше село. Не мога да разказвам по друг начин, а ваша милост не постъпвате добре, като искате от мене работи, които са ми чужди.

— Разказвай както искаш — каза дон Кихот. — Продължавай, щом като съдбата ме принуждава да те слушам.

— И тъй, обични ми сеньоре — продължи Санчо, — както вече казах, този пастир бил влюбен в овчарката Торалба, която беше мома възпълна и опърничава, и при това малко мъжкарана, защото имаше мустачки — сякаш и сега я виждам пред себе си.^[5]

— Познаваш ли я? — запита дон Кихот.

— Аз лично не я познавам — отговори Санчо, — но този, който ми разказа историята, ме увери, че тя отговаря на самата истина, тъй че,

колчем я разказвам, мога спокойно да твърдя и се заклевам, че съм видял всичко със собствените си очи. И тъй, след време дяволът, който не спи и който във всичко се бърка, така уплел работата, че любовта на козаря по овчарката се превърнала в ненавист и злоба. А според злите езици работата се състояла в това, че тя често го карала да я ревнува, като надхвърляла всякаква граница на приличие и престъпвала пределите на позволеното. Козарят така я намразил, че за да не я гледа повече пред очите си, решил да напусне селото си и да се запилее някъде далече от нея. Торалба, изоставена от Лопе, почнала силно да тъгува по него и го обикнала изведнъж повече от всякога преди.

— Свойствено е за жените — рече дон Кихот — да презират този, който ги люби, и да обичат онзи, който ги мрази. Карай нататък, Санчо!

— Станало така — продължи Санчо, — че козарят изпълнил своето решение, подкарал козите си и се запътил през полетата на Естремадура към земите на Португалското кралство. Узнала това, Торалба тръгнала по петите му, като го следвала отдалече пеша и боса, с овчарска гега в ръка и дисаги през рамо, в които турила, според както казват, парченце огледало, част от гребен и някаква кутийка с белило за лице. Впрочем какво е турила в торбата, нейна работа, и аз съвсем нямам намерение да влизам сега в подробности. Ще кажа само, че според хорските приказки козарят вървял, вървял с козите си и стигнал до река Гуадиана с намерение да премине на другия бряг. По това време реката била придошла и се била разляла извън коритото си, а на брега нямало нито лодка, нито сал, с който да пренесе стадото и себе си. Притеснил се много, защото виждал, че Торалба се приближава и че навярно ще му създаде доста неприятности със сълзите и молбите си. Огледал се по-внимателно и забелязал на брега един рибар с лодка. Но тя била толкова мъничка, че можела да побере само един човек и една коза. Но нямало какво да се прави и козарят го заприказвал и уговорил с него да прекара на отсрещния бряг и него, и стадото му от триста кози. Влязъл рибарят в лодката и прекарал една коза; върнал се и прекарал втора, пак се върнал и прекарал трета. Дръжте, ваша милост, точна сметка за броя на прекараните кози, защото достатъчно е да пропуснете само една от тях, и разказът ще свърши и няма да мога нито дума да прибавя към него. А сега ще продължа и ще кажа, че отсрещният бряг бил тинест и плъзгав и рибарят губел доста време при всяко отиване и връщане. Въпреки това той се връщал и пренасял коза след коза.

— Допусни най-сетне, че ги е прекарал всичките — настоя дон Кихот, — и стига си сновал така от бряг на бряг, защото и за цяла година няма да смогнеш да пренесеш стадото.

— Колко са преминали досега? — попита Санчо.

— Откъде, по дяволите, искаш да зная? — отговори дон Кихот.

— Ами нали ви казах да държите точна сметка. Ето на, сега приказката се свърши и няма какво повече да прибавя.

— Как така? — забеляза дон Кихот. — Толкова ли е съществено за разказа да се знае точният брой на козите, които са били пренесени, та като се пропусне само една коза, няма какво повече да се каже?

— Не, сеньор, нито дума повече не мога да прибавя — отговори Санчо. — В момента, когато запитях ваша милост да ми кажете колко кози са били пренесени и вие ми отговорихте, че не знаете, в същия този миг съвсем ми щукна от ума какво оставаше още да кажа, а вярвайте ми, то беше много занимателно и поучително.

— Да не би да искаш да кажеш — рече дон Кихот, — че приказката ти свърши?

— Свърши, напълно свърши, както е свършила и покойната ми майка — каза Санчо.

— Право да ти кажа — продължи дон Кихот, — твоят разказ е един от най-необикновените, които са били измисляни на този свят, а начинът, по който го подкачи и заряза, е невиждан и нечуван, макар и да не очаквах нещо по-друго от пресветлия ти ум. Но няма защо да се чудя толкова, тъй като това непрекъснато бумтене сигурно ти е съвсем забъркало ума.

— Всичко е възможно — отговори Санчо. — Аз знам само, че няма какво повече да прибавя към приказката. Тя свърши там, където стана грешката в броенето на козите.

— Нека свършва, където си ще! — рече дон Кихот. — А сега да видим дали не може да тръгне Росинант.

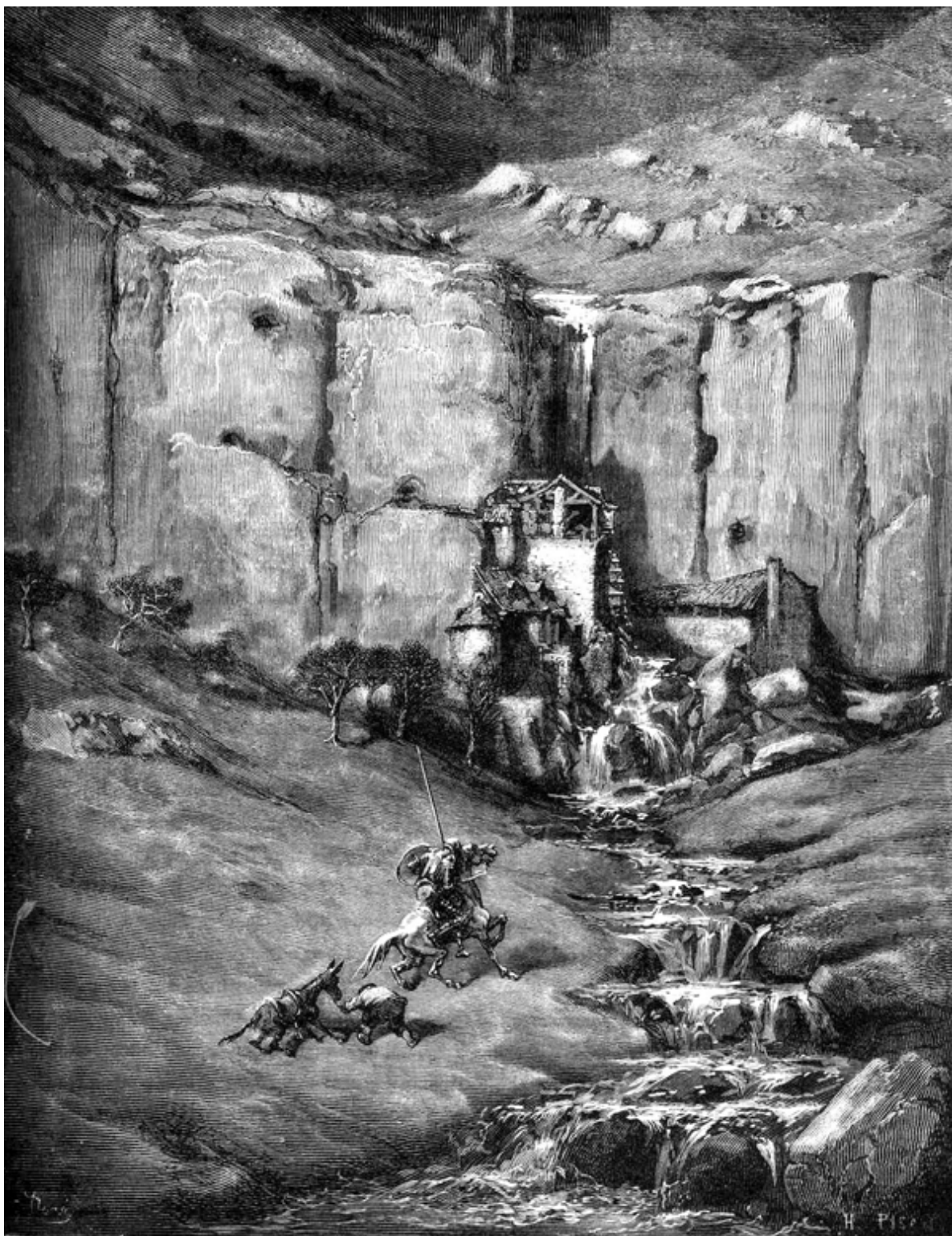
Дон Кихот пришпори коня и той заподскача пак, без да се помръдне от мястото си, защото Санчо здраво бе вързал краката му.

В това време, било поради настъпилия утринен хлад или защото беше ял нещо разхлабително, или пък по съвсем естествени причини (което е впрочем най-вероятно), у Санчо се появи желание и нужда да направи нещо, което никой не би могъл да направи вместо него. Но толкова силен беше ужасът, който се беше вселил в сърцето му, че не

смееше да се отдалечи нито на една педя от своя господар. Но не беше възможно и да си представи дори, че не ще задоволи нуждите си. Най-сетне, за да излезе от затруднение, вдигна дясната си ръка от задната дъга на седлото и с нея внимателно и тихичко развърза връвта, която крепеше гащите му, и те веднага се свлякоха и заплетоха около краката му. След това повдигна, колкото можа, ризата си и откри двете си седалищни полукълба, които съвсем не бяха малки. Като стори това (а той сметна, че с това е направил най-важното, за да излезе от тази беда и затруднение), се натъкна на друго усложнение, защото се сети, че не ще може да се облекчи без шум и трясък и затова стисна зъби, вдигна рамене и доколкото можеше, спря да диша. Но въпреки всички тези усилия, за своя беда, той произведе известен шум, който нямаше нищо общо с бумтенето, което го беше толкова уплашило. Дон Кихот чу шума и рече:

— Това пък какво е, Санчо?

— Не зная, сеньор — отговори той. — Изглежда да е нещо ново, защото приключенията и бедите нямат край.

Той рече пак да си опита късмета и този път сполучи напълно, тъй като успя без шум и трясък да се освободи от целия товар, който му беше създавал толкова грижи. Но понеже обонянието на дон Кихот беше

не по-малко развито от слуха му, а Санчо на всичко отгоре се намираше съвсем наблизно, почти долепен до него, и тъй като изпаренията, които идваха отдолу, се движеха по права линия нагоре, невъзможно беше част от тях да не засегнат ноздрите му. Щом това стана, дон Кихот стисна носа си с два пръста и като гъгнеше леко, рече:

— Струва ми се, Санчо, че велик ще да е страхът ти.

— Не е лъжа — отговори Санчо, — но защо чак сега ваша милост си давате сметка за това?

— Защото — каза дон Кихот — сега миришеш повече от всякога, и то не на амбра.

— Нищо чудно в това — призна Санчо, — но вината не е моя, а ваша, че ме влачите по най-необичайни часове из тези диви места.

— Отдалечи се, приятелю, на три или четири крачки — каза дон Кихот (без да сваля пръсти от ноздрите си) — и отсега нататък имай повече уважение към себе си, пък и към мене. Започвам да мисля, че дългите разговори, които водя с тебе, са породили в душата ти това незачитане.

— Обзалагам се — възрази Санчо, — че ваша милост мислите, че съм направил нещо, което не бива да се прави.

— По-добре е да не се ровим повече в това, което си направил — отсече дон Кихот.

В такива и други подобни разговори господар и слуга прекараха нощта. Когато Санчо усети, че се зазорява, развърза внимателно краката на Росинант и си върза гащите. Колкото и по природа да не беше буен, Росинант, щом се почувства свободен, раздвижи радостно предните си крака, защото (нека той ни прости) не знаеше да се вдига и ходи на задните си крака. Дон Кихот забеляза, че конят му се движи свободно и реши, че това е добро предзнаменование, което показва, че е време да се впусне в опасното приключение. Междувременно се развидели напълно и околните неща взеха по-друг облик. Дон Кихот видя, че се намира сред високи кестенови дървета, които хвърлят дебела сянка. Бумтенето не преставаше, но той не можа да открие на какво се дължеше то. Без да се бави нито минута повече, пришпори Росинант, взе си повторно сбогом от Санчо и му поръча да го чака най-много до три дена, както му беше вече казал, и че ако дотогава не се върне, то ще значи, че Бог е решил той да загине в това опасно приключение. Повтори му посланието, което трябваше да занесе от

негово име на Дулсинея, господарка на неговото сърце. А колкото за възнаграждението, което му дължеше, каза на Санчо, че няма защо да се грижи за нищо, защото още преди да напусне селото си, бил направил завещание, в което предвидил да му се изплати сума, отговаряща на цялото време на неговата служба. Ако ли пък Господ реши да го изведе здрав и читав от тази опасност, нека Санчо бъде повече от сигурен, че ще получи обещания остров. Като чу отново жалостивите размишления на своя господар, Санчо заплака и реши да не го напуска до самия край на това приключение.

Тези сълзи и това тъй честно решение на Санчо Панса карат автора на тази история да мисли, че той ще да е бил от благороден произход или поне стар християнин^[6]. Господарят му се трогна от чувствата, които Санчо му засвидетелства, но недотам, че да издаде някаква слабост. Напротив, като прикриваше колкото може своето вълнение, той потегли към мястото, откъдето се носеха шумът на водата и бумтенето. Санчо вървеше след него пеш и водеше за поводите по стар обичай магарето си, негов вечен другар в щастие и нещастие. Вървяха доста дълго под кестените и други сенчести дървета и се озоваха на малка полянка в подножието на високи скали, от които се спущаше голям водопад. До самите скали бяха разположени порутени къщурки, които повече приличаха на развалини, отколкото на същински къщи, и тогава стана ясно, че оттам се носеха непрестанните бумтежи. Росинант се подплаши от шума на водопада и от грохота, но дон Кихот успя да го успокои и го поведе бавно към къщурките, без да пропусне, разбира се, да призове с цялата всеотдайност на сърцето си своята възлюблена, молейки я да бъде благосклонна към него в този страшен поход. След това се обърна и към Бога с молитва да не го изоставя. Санчо не се отделяше от господаря си, протягаше шия, устремяваше взор и се мъчеше през краката на Росинант да види какво с онова, което го беше толкова изплашило. Не бяха направили и стотина крачки, когато след един завой пред тях се разкри съвсем ясна причината на страшните и зловещи удари, които бяха ги държали нащрек и тревожили цяла нощ. Това бяха чисто и просто (извини ни, читателю, за разочарованието и досадата!) шест тепавични чука, които с последователните си удари причиняваха този грохот.

Поразен от това откритие, дон Кихот онемя и замря. Санчо го погледна и видя, че е оборил глава на гърди, дълбоко засрамен. Дон

Кихот погледна също Санчо и забеляза, че бузите му са издути и че едва се сдържа да не избухне в смях. Макар и да беше изпаднал в униние, видът на Санчо го накара да превъзмогне това си състояние и да се засмее. А Санчо, щом като видя, че господарят му се смее, избухна в такъв неудържим кикот, че трябваше здраво да се хване за хълбоците, за да не се пръсне от смях. Четири пъти се успокояваше и още толкова пъти избухваше отново в смях, не по-малко бурен от първия. На дон Кихот започна да му кипи. Той се ядоса особено, като чу Санчо да повтаря с подигравателен тон снощните му слова: „Приятелю, ти трябва да знаеш, че небето в безкрайната си милост ми е отредило да се родя в нашата желязна епоха, за да възкреса в нея някогашния златен век. Аз съм човек, създаден да живея сред опасности и да върша велики дела и юначни подвизи...“ В този дух оръженосецът възпроизведе всичките или повечето мисли, които дон Кихот беше изказал, след като чуха за първи път страшните бумтежи.

Дон Кихот, като разбра, че Санчо му се подиграва, побесня от яд, вдигна дървеното копие и му нанесе такива два удара, че ако те бяха улучили главата, а не гърба на оръженосеца, щеше да брои заплатата му не лично нему, а на неговите наследници. Санчо схвана, че господарят му съвсем не е склонен към подобни шеги и страхувайки се да не би да продължи тупаницата, каза съвсем смирено:

— Успокойте се, ваша милост, аз само се пошегувах.

— Шегуваш се ти, но на мен не ми е до шеги — рече дон Кихот. — Чуй, веселяко! Мислиш ли ти, че ако тези тепавици бяха нещо друго, ако те бяха например някакво опасно приключение, аз нямаше да намеря в себе си сили, за да се впусна в него и да победя? Нима съм длъжен аз, посветен рицар, какъвто имам щастието да бъда, да познавам и различавам шумовете и да зная кой от тях е от тепавица, още повече, че може — а точно такъв е случаят с мене — да не съм виждал в живота си тепавици, както ти си ги виждал, прости селяко, роден и расъл сред тях. В случай, че не вярваш, превърни тези шест тепавици в шест великана, пусни ги срещу мене един по един или всички наведнъж и тогава, ако не ги видиш всичките повалени на земята, направи си удоволствието да ми се подиграеш до насита.

— Забравете всичко това, сеньоре мой — каза Санчо, — признавам, че попрекалих с шегите. Но кажете ми, ваша милост, сега, след като вече се поуспокоихме — и дай Боже във всички следващи

приключения да се отървавате все така здрав и читав, както днес, — как човек да не се смее и как да не разказва за великия страх, който брахмез? Или по-добре казано, за страха, който аз изпитах, защото зная, че за ваша милост няма нито страх, нито уплаха.

— Не отричам — отговори дон Кихот, — че в нашето приключение имаше доста смешни моменти; но за тях не бива да се разказва, защото не всички хора са достатъчно умни, за да разберат по правилен начин нещата.

— Така или иначе — отвърна Санчо, — вие разбирате правилно нещата, що се отнася до това да боравите с копие то си, и се бяхте при това прицелили право в главата ми. Вярно е, че ме ударихте по гърба, но това се дължи на Бога и на съобразителността ми да се дръпна навреме. Но както и да е, важното е, че всичко мина благополучно. Слушал съм да казват: „Бог наказва този, когото обича.“ А казва се също, че благородните господари, след като наругаят здраво слугите си, им подаряват чифт гащи. Не зная точно с какво ги даряват, след като им поотупат праха, но надеждата ми е, че странстващите рицари раздават след ударите острови или кралства на самия континент.

— Съдбата може да се покаже благосклонна — каза дон Кихот. — Всичко това, за което говориш, може и да се осъществи. Ти ще простиш за станалото, защото си умен и знаеш, че човек не е господар на първите си пориви. Сега вече си предупреден и знаеш, че трябва да се въздържа и да не се впускаш в дълги разговори с мене. Защото в рицарските романи, които съм чел, а те са безкрайно много, никъде не съм срещал оръженосец да говори с господаря си толкова много, колкото ти говориш с мене. Смятам, че това става както по твоя, така и по моя вина. Твоя, защото не ме уважава; моя — защото не съм успял да ти внуша да изпитваш по-голяма почит към мене. Ето например за Гандалин, оръженосец на Амадис Галски, се казва, че дори и след като станал граф на остров Суша, продължавал да говори на своя господар с шапка в ръка, навел глава и превил кръст по турски обичай. А какво да кажем за Гасабал, оръженосец на дон Галаор, който е бил толкова мълчалив, че за да си представим превъзходната му и прекрасна мълчаливост, е достатъчно да знаем, че неговото име се споменава само един път в цялата онази дълга и достоверна история. От всичко това, което ти казвам, Санчо, трябва да разбереш, че е нужно да се прави разлика между господар и слуга, между благородник и прислужник,

между рицар и оръженосец. Тъй че отсега нататък ще трябва да се отнасяме един към друг с повече уважение и да оставим настрана шегите. Защото, така или иначе, ако се случи да ти се разсърдя, все ще е лошо за стомната^[7]. Каквото съм ти обещал за даренията и наградите, ще се изпълни някой ден. Ако ли пък това не стане, поне заплата ти — както ти казах — в никой случай не ще се загуби.

— Това, което ваша милост казвате, е много хубаво — рече Санчо, — но все пак искам да зная, в случай че часът на даренията не настъпи и стане необходимо да допрем до заплата, колко е получавал в онези времена един оръженосец на служба при странстващ рицар. На месец ли са се уславяли те или на ден, както зидарски чираци?

— Доколкото зная — отговори дон Кихот, — някогашните оръженосци не са били на заплата, а са разчитали само на даренията. Ако аз те вписах в завещанието, което оставих запечатано у дома, направих го, защото човек не знае какво очаква един рицар в нашите злополучни времена и не бих желал за толкова дребни неща да се мъча на онзи свят. А трябва да знаеш, Санчо, че на този свят няма по-опасен път от оня, по който вървят странстващите рицари.

— Имате право — каза Санчо, — ето че например трясъкът на тепавичните чукове можа да смути и разтревожи сърцето на един толкова храбър странстващ рицар като ваша милост. Но бъдете уверен, че отсега нататък не ще отворя уста, за да се шегувам с ваша милост, а ако продумам някоя дума, то ще е, за да изразя почитта си към вас като мой господар и сеньор.

— Само така за теб ще настъпи спокоен живот — добави дон Кихот. — Защото след родителите си човек трябва най-много да почита господарите си, които са му почти втори родители.

[1] *Ордена на Кръглата маса* — рицарски орден, създаден според легендата от крал Артур. ↑

[2] Намеква се за река Нил, която според древните извира в Абисиния, в Лунните планини, и се спускала с оглушителен шум от високи скали. ↑

[3] За първи път Санчо употребява фраза, подобна на Донкихотовите. ↑

[4] Санчо изопачава Цензорино, прозвище на някои римски цензори, но не и на Катон. ↑

[5] Сервантес престава да повтаря думите в разказа на Санчо, за да не отегчава читателя. ↑

[6] *Стар християнин* — чист испанец, а не с примес на мавърска или еврейска кръв, или покръстен мавър или евреин. ↑

[7] Игра на думи с испанската пословица: „Ако камък удари стомната — лошо за стомната; ако стомната се удари в камък — пак лошо за стомната.“ ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА
В КОЯТО СЕ ГОВОРИ ЗА ВЕЛИКОТО ПРИКЛЮЧЕНИЕ,
КОЕТО СЕ ОЗНАМЕНУВА С ЦЕННА ПРИДОБИВКА —
ШЛЕМА НА МАМБРИНО^[1], КАКТО И ЗА ДРУГИ
ПОХОЖДЕНИЯ НА НАШИЯ НЕПОБЕДИМ РИЦАР

В това време заваля дъждец и Санчо предложи да се подслонят в тепавиците, но дон Кихот така ги беше намразил поради неприятната шега, която му бе изиграла съдбата с тях, че за нищо на света не искаше да се скрие. По тези съображения те свиха надясно и излязоха на друг път, който наподобяваше на вчерашния. Не след дълго дон Кихот съгледа ездач с някакъв предмет на главата, който блестеше като злато. Щом го видя, той се обърна към Санчо и му рече:

— Струва ми се, Санчо, че няма пословица, която да не съдържа зърно истина, защото всяка една от тях е извлечена от самия опит, баща на всички науки. Но особено вярна е пословицата, която казва: „Затвори ли се една врата — отваря се друга.“ Казвам това, защото, ако снощи съдбата ни затвори вратата на приключението, което търсихме, като ни заблуди с тепавиците, сега широко ни разтваря врата за друго, по-славно и по-безспорно приключение. Ако не съумея да използвам този случай, вината ще е моя, защото не ще мога да я отдам на слабите си познания в областта на тепавиците, нито на непрогледния нощен мрак. Казвам това, защото, ако не се лъжа, срещу нас идва човек, който носи

на главата си шлема на Мамбрино, а ти помниш каква клетва дадох аз във връзка с него.

— Премислете добре, ваша милост, това, което ми казахте, и още по-добре това, което смятате да правите, защото съвсем не бих желал нови тепавици да ни доизтепат.

— Що за човек си ти! — възкликна дон Кихот. — Как можеш да смесваш шлема с тепавици?

— Аз нищо не зная — отговори Санчо, — но повярвайте ми само, че ако можех да говоря свободно както преди^[2], щях да ви кажа неща, които да ви убедят, че пак грешите.

— Спри, проклетнико, с вечните си съмнения! Как мога аз да се заблуждавам? — възрази дон Кихот. — Кажи ми, не виждаш ли, че насреща ни идва рицар, възседнал сив кон, на кръгли по-тъмни петна, и че на главата си носи златен шлем?

— Аз съзирам и виждам човек — отвърна Санчо, — яхнал сиво магаре като моето и с нещо на главата си, което блести.

— Това е именно шлемът на Мамбрино — каза дон Кихот. — Отдръпни се настрана и ме остави насаме с него. Ще видиш как, без дума да продумам, за да не губя време, ще докарам до успешен край това дело и ще се сдобия с дългожелания шлем.

— Аз ще се отдръпна и без да ми го казвате — възрази Санчо, — но дано Бог помогне, пак повтарям, този път работата да не излезе като оная с тепавиците.

— Казах ти вече, братко, да не ми споменаващ за случката с тепавиците — отсече дон Кихот. — Ако не млъкнеш, няма да се поколебая да ти видя сметката.

Санчо млъкна и се сви на кълбо от страх господарят му да не изпълни заканата си.

Всъщност работата с шлема, коня и ездача, които дон Кихот беше видял, се състоеше в следното: в този край имаше само две села, едното от тях беше толкова малко, че в него нямаше ни аптека, ни бръснар, а в другото, което се намираше съвсем наблизо и беше по-голямо, имаше и аптека, и бръснар, тъй че бръснарят от по-голямото село обслужваше и по-малкото. През този ден в по-малкото село имаше болен човек, комуто трябваше да се пусне кръв, и друг здрав, който искаше да си обръсне брадата, ето защо бръснарят бе взел със себе си месинговия бръснарски леген. Но заваля дъжд и за да не си измокри шапката,

навярно нова, той сложи на главата си добре лъснатия леген, който блестеше отдалеч. Бръснарят яздеше сиво магаре, както забеляза Санчо, и това даде повод на дон Кихот да си представи, че насреща му идва рицар, яхнал сив кон на кръгли по-тъмни петна и със златен шлем на главата. Нещата, които виждаше, той приспособяваше с голяма леснина към несъстоятелните рицарски истории и налудничавите си мисли. Когато нещастният ездач се приближи към тях, дон Кихот се спусна без всякакво предупреждение, насочил копието си към него, решен да го промуши. Все пак, когато стигна на няколко крачки от него, без да забави бесния бяг на коня си, извика:

— Брани се, презряно нищожество, или ми предай доброволно това, което ми принадлежи по право!

Бръснарят, за когото това връхлитащо върху него привидение се появи като гръм от ясно небе, съобрази, че единствената възможна защита срещу удара с копие е да се свлече от магарето на земята. Едва паднал, той подскочи леко като дива коза и хукна да бяга по полето тъй бързо, че и вятърът не можеше да го настигне. Легенът остана на земята и това задоволи дон Кихот, който каза, че езичникът^[3] постъпил умно, също като бобър, който, притиснат от ловци, прегризва със зъби и свлича от тялото си всичко, което той по природен инстинкт разбира, че ловците търсят от него. Заповяда на Санчо да му подаде шлема. Той го вдигна от земята и каза:

— Ей богу, легенът съвсем не е лош. Като нищо струва най-малко осем реала.

Подаде го на дон Кихот, който веднага го сложи на главата си и започна да го върти на всички страни, търсейки забралото. Като не го намери, рече:

— Няма съмнение, че езичникът, по чиито мерки е бил изкован този шлем, е имал грамадна глава, но най-лошото е, че му липсва едната половина.

На Санчо му стана много смешно, като чу да се нарича бръснарският леген шлем, но си спомни за гнева на господаря си и се въздържа да се разсмее.

— Защо се усмихваш, Санчо? — запита го дон Кихот.

— Смах ме е — отговори той, — като си мисля за голямата глава на собственика на този шлем, който досущ прилича, както си приличат две капки вода, на бръснарски леген.

— Знаеш ли какво мисля, Санчо? Този знаменит вълшебен шлем ще да е попаднал по някаква случайност в ръцете на човек, неспособен да осъзнае и разбере цената му. Като видял, че е от чисто злато, решил в безкрайното си невежество да претопи едната половина, за да я продаде, а от другата е направил това, което, както казваш, прилича на бръснарски леген. Така или иначе, това за мене е без значение, защото аз познавам случая и промените, извършени с шлема, не ме засягат. В първото село, където има ковач, аз ще се погрижа да го преправя, и то по такъв начин, че с нищо да не отстъпва на шлема, изкован от бога на ковачите за бога на сраженията^[4]. Междувременно ще го нося такъв, какъвто си е, защото все по-добре е с него, отколкото без него. Поне от камъни ще може да ме брани.

— Ще може — каза Санчо, — стига да няма прашки както в битката между двете войски, когато изкъртиха на ваша милост зъбите и направиха на пух и прах тенекиената кутия с благословеното питие, от което избълвах червата си.

— Не скърбя много за загубата — рече дон Кихот. — Не забравяй, Санчо, че зная рецептата на питието наизуст.

— И аз я зная — добави Санчо, — но ей тука да умра, ако седна някой ден да го приготвя или да го опитам. Още повече, че нямам намерение да ми потрябва това питие и съм решен да се пазя и с петте си сетива, но да не допусна да бъда ранен или да нараня някого. За опасността да бъда пак мятан на одеяло не споменавам, защото такива беди не могат да се предотвратят и ако ни сполетят, остава ни само да се свием, да спрем дишането, да затворим очи и да оставим другото на съдбата и на одеялото.

— Лош християнин си, Санчо — каза дон Кихот, като изслуша думите му, — защото никога не забравяш обидите, които си понесъл. Трябва да знаеш обаче, че щедрите и великодушни сърца не отдават значение на подобни детинщини. Куц ли остана, ребро ли ти счупиха, главата ли ти разцепиха, че не можеш да забравиш онази шега? Защото, ако вникнеш по-добре в тази работа, ще разбереш, че то бе само шега и забавление. Ако не беше така, аз сам щях да се върна там и щях да отмъстя за тебе, както гърците отмъстиха за отвлечената Елена^[5]. Нека добавя, че ако тя беше живяла в наше време или пък ако моята Дулсинея бе живяла в онези времена, Елена нямаше да се слави толкова много с красотата си.

Тук той въздъхна и вдигна очи към небето. А Санчо рече:

— Нека бъде шега, щом като не можахме да си отмъстим. Но аз добре знам кое е шега и кое е истина, а знам също, че тази шега няма да се заличи нито от паметта ми, нито от гърбината ми. Но нека оставим всичко това настрана, защото искам да зная какво ще правим с този сив кон на по-тъмни петна, който прилича на сиво магаре, изоставен сега тук от Мартино^[6], когото ваша милост съборихте. Че така, както си е плюл на петите и тича по-бързо от хрътка, едва ли ще се върне някога да потърси добичето. А трябва да кажа, че тоз сивушко си го бива.

— Не ми е навик — рече дон Кихот — да обирам сразения враг, нито пък рицарските обичаи позволяват да се отнема конят на победения и да се оставя той да ходи пеш, освен ако победителят е загубил своя кон в сражение. Тогава му е позволено да вземе коня като спечелен в законна борба. Така че, Санчо, остави това добиче, което можеш да наричаш кон или магаре според вкуса си, защото господарят му, щом забележи, че се отдалечаваме, ще дойде да си го потърси.

— Само един Бог знае колко ми се ще да си го взема — възрази Санчо — или поне да го сменя и оставя тук моето магаре, което не струва колкото неговото. Тези рицарски закони са наистина прекалено строги, щом не разрешават да се замени едно магаре с друго. А разрешават ли те да заменя хамутите?

— Не съм много сигурен в това — каза дон Кихот, — но в случай на съмнение и докато събера повече сведения по въпроса, мисля, че можеш да ги замениш, щом те ти са крайно необходими.

— Нуждата ми е толкова голяма — отговори Санчо, — че дори за мене лично да бяха хамутите, не можеха да ми бъдат по-потребни.

Получил разрешение, той незабавно пристъпи към *mulatio sarraim*^[7], украси магарето си с чуждите хамути, така че то стана същински красавец. След това седнаха и закусиха с каквото беше останало от оплячкосаните от Санчо дисаги и пиха вода от потока, който протичаше край тепавиците, като тях самите не поискаха дори и да погледнат. Толкова много бяха ги намразили поради страха, който им бяха вдъхнали.

След като позакусиха и се успокоиха, яхнаха отново добичетата си и без да вземат определена посока — както е присъщо за странстващи рицари, — тръгнаха по пътя, избран от Росинант, който повлече след себе си волята на своя господар, а също и волята на

магарето, следващо коня като предан и верен другар. След малко излязоха на главния път и поеха по него наслука, без всякаква определена цел.

По пътя Санчо каза на своя господар:

— Ще благоволите ли да ми разрешите, ваша милост, да вляза с вас в кратък разговор? Откакто ми наложихте строгата заповед да мълча, поне четири мисли изгниха в корема ми, а не бих желал да има същата участ и мисълта, която напират сега на върха на езика ми.

— Кажи, каквото има да казваш — рече дон Кихот, — и бъди кратък, защото предългите слова никому не са драги.

— Ето почвам, сеньор — отговори Санчо. — От няколко дни насам седя и си мисля колко малко придобивки ни носи този лов на приключения, на който ваша милост се е отдал из тези кръстопътища и пуцинаци. Дори когато най-опасните приключения се увенчаят с победа, няма кой да ги види и да ги узнае и така те затъват в пълна забрава, противно на това, което ваша милост желае и напълно заслужава. И тъй, струва ми се, че ще бъде по-добре (стига ваша милост да не е на друго мнение) да постъпим на служба при някой император или при някой велик княз, който води война, та да може ваша милост да покаже на дело своята храброст, сила и светъл ум. По този начин подвизите, извършени от вас пред погледа на владетеля, при когото ще служите, ще бъдат сигурно възнаградени по достойнство и не ще липсва кой да увековечи в писанията си делата на ваша милост. Не говоря за моите лични дела, които не ще излязат от рамките на оръженолната служба, макар и да мисля, че ако е прието в рицарството да се описват и подвизите на оръженосците, моите не би трябвало да останат неотбелязани.

— Умно говориш, Санчо — отговори дон Кихот, — но рицарят, който иска да бъде удостоен с такава чест, трябва предварително да се подложи на известни изпитания, да странства и да търси приключения. След като извърши някои подвизи и спечели слава и име, той може да се яви в двора на някой велик владетел. Щом премине градската врата, всички момчета от града ще тръгнат след него с викове: „Този е Рицарят на слънцето или Рицарят на земята“ — или на друг някой символ, под чийто знак вече е извършил велики подвизи. „Оня там — ще кажат — е излязъл победител в двубоя с великана Брокабруно, прославен с неизмеримата си сила. Той освободи от магията, която трая деветстотин

години, великия мамелюк на Персия.“ Ще се носи от уста на уста мълвата за неговите подвизи и чак тогава, привлечен от виковете на младежите и шума на тълпата, ще се появи на един от прозорците на двореца кралят на тази държава и щом съгледа рицаря, веднага ще го разпознае по герба на доспехите му или по девиза на щита му и непременно ще се провикне: „Ей вие, мои придворни рицари! Излезте всички да посрещнете цвета на рицарството, който идва да ни посети!“ В изпълнение на тази заповед всички ще се притекат, а самият крал ще слезе до половината на стълбището, ще го прегърне най-сърдечно, ще го поздрави с целувка по челото и ще го хване за ръка, за да го отведе в помещенията на кралицата и там рицарят ще види до нея дъщеря ѝ, инфантката, която ще е една от най-красивите и най-съвършените девойки, които биха могли да се намерят по откритите вече земи, и то след дълго търсене. Веднага след това ще се случи така, че инфантката ще се загледа в него, а и той в нея, и всеки един ще се стори на другия прекрасен и без да знаят как, ще попаднат и ще се уплетат в безизходната мрежа на любовта и сърцата им ще изпитат голяма мъка, тъй като не ще знаят как да си открият чувствата и вълненията. Оттам несъмнено ще отведат рицаря в някое богато обзаведено крило на двореца, където ще му свалят доспехите и ще му поднесат яркочервена мантия, за да я сложи на раменете си, и колкото и да са му подхождали доспехите, дважд повече ще му подхождат сега богатите дрехи. Като настъпи нощта, ще седне да вечеря на една маса с краля, кралицата и инфантката и скришом от другите ще се вира непрекъснато в нея, а и тя ще го поглежда със същата предпазливост, тъй като, както вече казах, тя е извънредно умна девойка. След като вдигнат трапезата, ненадейно ще влезе в залата едно съвсем дребно и грозно джудже, а след него красива дама, съпроводена от двама исполини, която ще предложи на присъстващите състезание, измислено от някой древен мъдрец, като ще обяви, че победителят в това състезание ще бъде обявен за най-добрият рицар на света.

Кралят ще заповяда веднага всички присъстващи да изпитат силите си, но за слава на рицаря и за голяма радост на инфантката, прещастлива, че е отдала чувствата и мислите си на толкова велик човек, никой освен госта не ще успее докрай да устои в игрите. Още пощастливо съвпадение е, че този крал или княз, съвсем не е важно какъв е точно той, води жестока война срещу друг владетел, не по-малко

мощен от него, и рицарят гост, след неколкодневно гостуване, ще изпроси от височайшия си домакин разрешение да участва и той във войната. Кралят ще се съгласи на драго сърце и рицарят ще целуне най-вежливо ръцете му за благоволението, което му се оказва. Същата нощ той ще отиде на прощална среща със своята дама, инфантката, в парка, пред решетката на прозореца на нейната спалня, там, където и други нощи е разговарял с нея благодарение на съучастничеството и услугите на една доверена на инфантката придворна дама. Ще въздиша той, ще припадне тя, ще ѝ донесе вода придворната, загрижена, че скоро ще се съмне, а тя не желае те да бъдат открити, за да не бъде опетнена честта на нейната господарка. Най-сетне инфантката ще се съвземе, ще подаде през решетката белите си ръце на рицаря, той ще ги целуне хиляди пъти и ще ги облее със сълзите си. Ще уговорят те начина, по който ще си разменят добри и лоши вести, и принцесата ще го помоли да не се бави много. Той ще обещае с множество клетви да изпълни молбата ѝ, ще целуне отново ръцете ѝ и ще се раздели с възлюблената си толкова разчувстван, сякаш с живота си се прощава. И ето, той се връща в спалнята си, хвърля се на леглото, не може да заспи, измъчен от раздялата. Щом като пукне зората, той става и отива да си вземе сбогом с краля, кралицата и инфантката. След като се е простил вече с първите двама, уведомяват го, че инфантката е неразположена и не приема посещения. Рицарят отдава страданието ѝ на изживяната при раздялата мъка, усеща силна болка в сърцето си и едва не издава безкрайната си тъга. На всичко това е свидетелка придворната дама — съучастница. Тя всичко забелязва и долага след това на своята господарка, която я посреща просълзена и ѝ казва, че една от причините за голямата ѝ скръб е, че не знае какъв е именно нейният рицар, дали той е от кралска кръв, или не. А дамата я уверява, че само в кралска особа може да се намерят събрани толкова много вежливост, благородство и храброст. Разтревожената принцеса се успокоява и полага усилие да се овладее, за да не издаде вълненията си пред своите родители, и след два дена се появява отново пред очите на хората. Рицарят е вече заминал, сражава се, разгромява врага на краля, превзема много градове, тържествува в много битки, връща се в столицата, среща се на обичайното място със своята възлюблена и с нея уговарят да я поиска за съпруга като награда за неговите заслуги. Кралят не може да му я даде, защото не знае потеклото на рицаря, но при все това, било чрез отвлечение, било по

друг някакъв начин, инфантката става негова жена. По-късно кралят проверява и узнава, че рицарят е син на неustraшим владетел на не зная кое точно кралство, защото, струва ми се, не е обозначено на картата, и е много щастлив. Бащата умира, инфантката го наследява и, казано накратко, рицарят става крал. Сега вече настъпва часът да се правят дарения и да се раздават награди на оръженосеца и на всички, които са му помогнали да се издигне толкова високо. Оръженосецът му се оженва за една от придворните дами на инфантката, навярно за съучастницата в любовните им похождения, която се оказва, че е дъщеря на херцог.

— Да си кажа правичката, повече от това не мога и да си пожелаю — рече Санчо. — Аз твърдо вярвам, че всичко ще се осъществи дума по дума благодарение на ваша милост, който носите прозвището Рицар на печалния образ.

— Не се съмнявай, Санчо — каза дон Кихот, — защото точно по същия начин, стъпка по стъпка, както току-що ти разказах, странстващите рицари успяват и са успявали да станат крале и императори. Остава само да разберем кой крал, без разлика дали е владетел на християни или езичници, води война и има красива дъщеря^[8]. Но има време да се мисли за тези неща, защото, както ти казах, преди да стигна до кралския двор, трябва да прославя името си из целия свят. Но липсва ми и нещо друго: нека допуснем, че се намери крал, който води война и има красива дъщеря. Да речем също, че успее дотогава да се покрия пред целия свят с небивала слава. Ами после? Как ще може да се установи, че съм от кралско коляно или поне далечен роднина на някой император? Защото, докато това не се установи, колкото и да са славни делата ми, кралят не ще се съгласи да ми даде дъщеря си и поради тази причина аз се опасявам, че ще изгубя всичко, което съм заслужил с юначеството си. Вярно е, че съм потомък на известен род, че имам земя и състояние и се ползвам от правото да искам за всяка нанесена ми обида обезщетение от 500 дуката^[9], а не е изключено ученият, който се заеме да опише живота ми, да открие в родословието ми данни, доказващи, че съм далечен праправнук на крал. Трябва да знаеш, Санчо, че има два вида родове на този свят: при едните човек е далечен потомък на князе и монарси, като времето е заличило постепенно всяка следа от този произход и се получава нещо като пирамида, обърната с върха си надолу; а други водят началото си

от най-скромни родове, като времето е действало обратно по отношение на тях и те са се издигали от стъпало на стъпало, докато стигнат до положението на велики сеньори. Разликата между тях се състои в това, че едните са били нещо и вече не са нищо, а другите стават това, което никога не са били. Аз съм може би един от онези, за които — след проверка — може да се установи, че са били някога велики и мощни, така че кралят би трябвало да се задоволи с това мое далечно потекло и да се съгласи да му стана зет. Ако ли не, инфантката ще трябва да ме обикне толкова много, че въпреки волята на баща си, дори и да знае, че съм син на разносвач на вода, ще ме приеме за господар и съпруг. Не го ли направи, ще я отвлека и отведа там, където намеря за добре. В края на краищата времето или смъртта ще кажат думата си и ще надвият упорството на родителите.

— Тук отлично подхожда — рече Санчо — пословицата, измислена по всяка вероятност от някой негодник, която гласи: „Не се моли за това, което можеш да си вземеш насила“, макар и да е по-намясто друга една, според която: „По-добре свободен в гората, отколкото да чакаш добро от хората.“ Казвам това, защото, ако сеньор кралят, тъст на ваша милост, не иска да се вразуми и да ви даде дъщеря си, остава само, както ваша милост казвате, вие да я задигнете и избягате с нея. Но бедата е там, че докато се постигне помирение и докато започнете мирно да управлявате кралството, нещастният оръженосец ще чака с празни ръце възнаграждението си. Освен ако дамата-съучастница, предназначена да стане негова съпруга, избяга с инфантката и той прекара с нея тежките времена, докато небето му отреди по-друга съдба, защото аз мисля, че господарят му може веднага да му я даде за законна съпруга.

— За това няма никакви препятствия — рече дон Кихот.

— Ако тази работа може да се нареди — продължи Санчо, — нищо друго не ни остава, освен да се доверим на Божията Воля и да оставим съдбата сама да избере своите пътища.

— Нека стане така — добави дон Кихот, — както аз желая и както повеляват твоите нужди, Санчо. А негодникът, щом като не иска да се промени, нека си остане негодник.

— Нека бъде Божията Воля — рече Санчо. — Аз съм от старите християни и това ми е напълно достатъчно, за да стана граф.

— Дори ти е много — забеляза дон Кихот, — но и да не беше стар християнин, това нямаше да ти навреди в случая. Защото, стана ли крал, мога да ти дам благородна титла, без да е нужно да я купиш и дори без да си ми извършил някаква услуга. А направя ли те граф, ето те изведнъж дворянин и нека другите си говорят каквото искат. Щат не щат и колкото и да ги е яд, ще трябва да зачитат графската ти титла.

— Обзалагам се, че няма да посрамя тази благородна ритла! — възкликна Санчо.

— Титла се казва, а не ритла — поправи го господарят му.

— Звание някакво да бъде — отговори Санчо. — Уверявам ви, че ще съумея да се справя със задълженията си. Бях по едно време — казвам ви самата истина — прислужник в едно религиозно братство и тъй ми приличаха прислужническите одежди, че всички ме намираха достоен, поради моята внушителност, да стана старейшина на това братство. А как ли ще изглеждам, когато си сложа херцогската мантия и се натруфя със злато и бисери, както обикновено се кичат чуждестранните графове. Мисля, че от стотици левги разстояние хората ще идват да ми се любуват.

— Добре ще изглеждаш — рече дон Кихот, — но ще трябва да си подстригваш често брадата, защото, каквато е гъста като четина, рошава и накриво набола, ако не я подрязваш поне през ден с ножица, още от много далеч ще издаваш произхода си.

— Това е най-лесното — отговори Санчо. — Ще си взема един бръснар на заплата, който да ми е винаги на разположение у дома. Ако стане нужда, мога дори да му заповядвам да ме следва навсякъде като коняр на гранд.

— Откъде знаеш ти — запита дон Кихот, — че грандовете водят след себе си коняри?

— Ще ви кажа — отговори Санчо. — Преди години прекарах цял месец в столицата и там видях един дребен сеньор, за когото ми казаха, че е много голям.^[10] По петите му се влачеше като същинска опашка конник, който неотстъпно го следваше навсякъде. Запитах защо този човек не язди редом с другия, а винаги го следва на разстояние. Обясниха ми, че е негов коняр и че такъв е обичаят у грандовете. Оттогава помня това и никога не го забравям.

— Прав си — рече дон Кихот, — ти можеш спокойно да водиш бръснаря със себе си. Обичаите не са се появили всички наведнъж,

ните са били измислени едновременно. Тъй щото ти можеш да бъдеш първият граф с прислужник бръснар. Защото трябва повече да вярваш на човека, комуто поверяваш брадата си, отколкото на този, който ти оседлава коня.

— За бръснаря аз сам ще се погрижа — каза Санчо, — а ваша грижа ще е да станете крал и да ме направите граф.

— Така да бъде — отговори дон Кихот. И като повдигна очи, видя това, което ще се разкаже в следната глава.

[1] Според рицарските романи вълшебен шлем, принадлежащ на мавъра Мамбрино, който е правил неуязвим носителя му. ↑

[2] Санчо намеква за последните разпореждания на дон Кихот относно поведението на оръженосците. ↑

[3] Понеже Мамбрино е бил мавър, дон Кихот нарича езичник и човека, който го носи. ↑

[4] Богът Хефест изковал оръжието на Бога Арес (гръцка митология). ↑

[5] Троянската война е любима тема в рицарските романи. ↑

[6] Санчо бърка името на Мамбрино. ↑

[7] *Mutatio capparum* (лат.) — смяна на наметалата. Сервантес, като секретар на кардинал Акуавива, е знаел, че правилата на римския церемониал предвиждат кардиналите и висшите духовни сановници от Римската курия да сменят на Великден подплатените с кожа наметала с други, по-леки, подплатени с пурпурночервен копринен плат. ↑

[8] Унесен в разказа си, дон Кихот забравя Дулсинея и казва, че търси крал с хубава дъщеря. ↑

[9] Съгласно старинните испански закони за всяко оскърбление на дворянин се е заплащало обезщетение от 500 дуката, а за простосмъртните само 300. ↑

[10] Игра на думи — *гранде* на испански значи голям, велик и е същевременно благородническа титла. ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ВТОРА КАК ДОН КИХОТ ДАРИ СВОБОДА НА МНОГО ЗЛОЩАСТНИЦИ, КОИТО БЯХА НАСИЛА ВОДЕНИ ТАМ, КЪДЕТО НЕ ИСКАХА ДА ОТИДАТ

Арабският писател от Ла Манча, Сиди Амете Бененхели, разказва в тази дълбокомислена, възвишена, подробна, забавна и изкусно измислена история, че след като дон Кихот де ла Манча и Санчо Панса, неговият оръженосец, разменили мислите, разказани в глава двадесет и първа, дон Кихот вдигнал очи и видял, че по пътя им насреща идвали дванадесетина души, нанизани като броенични зърна на голяма желязна верига, която омотавала вратовете им. На ръцете си те носели белезници. Водели ги двама конници и двама пешаци: конниците —

въоръжени с мускети самопали^[1], а пешаците — с леки копия и мечове. Щом ги съзрял, Санчо казал:

— Това са каторжници, осъдени от кралското правосъдие на принудителен труд. Откарват ги сега да гребат в галерите^[2].

— Как така на принудителен труд? — запита дон Кихот. — Нима кралят може да упражни насилие върху когото и да било?

— Не съм казал подобно нещо. Тези хора ги изпращат на принудителен труд в кралските галери за извършените от тях престъпления.

— Все пак — възрази дон Кихот — тези хора отиват по принуда, не по своя воля там, където ги водят.

— Точно тъй — рече Санчо.

— Щом е тъй — каза господарят му, — налага се да изпълня моите задължения, които ми диктуват да се опълчвам срещу всякакво насилие и да помагам на потиснатите.

— Забележете, ваша милост — добави Санчо, — че правосъдието, тоест самият крал, не упражнява насилие и не нанася обида на подобни хора, а само ги наказва за извършени престъпления.

В това време веригата оковани каторжници се доближи и дон Кихот много вежливо помоли пазачите да бъдат така любезни да му обяснят защо водят тези хора, и то по този начин. Един от конниците му каза, че това са каторжници, хора, които са на разпореждане на негово величество, изпратени на принудителен труд в галерите, и че повече не знае и няма защо да знае.

— При все това — възрази дон Кихот — желал бих да зная причината за нещастieto на всеки един от тях поотделно.

Към това той прибави и други вежливи слова, за да предразположи стражите да му кажат това, което искаше от тях.

Другият конник му каза:

— Макар и да носим с нас делата и присъдите на всеки един от тия нещастници, не му е времето, нито мястото да ги вадим сега, за да ги четем. Приближете се, ваша милост, и разпитайте самите тях. Нека те ви отговорят, ако искат, разбира се. А навярно ще искат, защото тези хора изпитват винаги удоволствие да вършат мерзости и след това да говорят за тях.

С това разрешение, което сам щеше да вземе, ако не бяха му го дали, дон Кихот се приближи до каторжниците и запита този, който вървеше начело, за какви грехове е изпаднал в това положение. Той му отговори, че го водят окован сега, защото е влюбен.

— Само затова ли? — запита дон Кихот. — Ако пращат влюбените в галерите, аз отдавна би трябвало да гребя в тях.

— Не става дума за любов, каквато вие си представяте — отговори каторжникът. — На мене се случи да се влюбя в панер, пълен с бельо. Прегърнах го с такава сила, че ако не беше се намесило правосъдието да ми го издърпа насила от ръцете, и до ден-дневен щях да го държа в прегръдките си. Уловиха ме на местопрестъплението и не ме подложиха на мъчения^[3], но след като делото приключи, наложиха ме със сто тояги и ми бутнаха като прибавка три години водолечение. Това е всичко.

— Какво значи „водолечение“? — запита дон Кихот.

— „Водолечение“ са галерите — отвърна каторжникът.

Той беше момък на около двадесет и четири години, родом от Пиедраита.

Дон Кихот зададе същия въпрос и на втория поред каторжник, който изглеждаше меланхоличен и тъжен и дори не отвори уста да отговори. Но първият го стори вместо него:

— Този човек, сеньор, е осъден, защото е канарче^[4], тоест музикант и певец.

— Как така — попита дон Кихот, — нима пращат в галерите музиканти и певци?

— Да, сеньор — отговори първият каторжник, — защото лошо нещо е да запее човек в беда^[5].

— Но аз съм слушал да казват, че който пее, зло не мисли.

— Тук е тъкмо обратното — каза каторжникът, — защото, който пропее веднъж, после плаче до гроб.

— Не разбирам нищо — рече дон Кихот.

Тогава се намеси един от охраната и обясни:

— Сеньор рицарю, да запее човек в беда, значи за тези нечестивци да признае престъплението си при изтезание. Този грешник е бил подложен на мъчение и признал, че се е занимавал с кражба на добитък. Признал и го осъдили на шест години каторга в галерите, да не говорим за двестата удара с бич, които той вече получи. Сега е вечно замислен и тъжен, тъй като всички други престъпници, както онези, които са останали в затвора, така и тези, които са тук, го тормозят, дразнят и обиждат, защото е признал и не е намерил сили да премълчи. Те казват, че „да“ има толкова букви, колкото и „не“ и че голямо щастие е за престъпника, когато съдбата му зависи не от показанията на свидетели и от други доказателства, а само от собствения му език. Впрочем аз мисля, че разсъждават доста правилно.

— И аз съм на това мнение — отговори дон Кихот.

След това се приближи към третия каторжник и се обърна към него със същия въпрос, който бе задал вече на първите двама. Този живо, без всякакво стеснение му отговори:

— Отивам за пет години на гости у сеньора галера, защото не ми достигнаха десет дуката.

— На драго сърце бих дал двадесет — каза дон Кихот, — за да ви спася от тази беда.

— Това е все едно — рече каторжникът — човек да се намира в открито море и да е натъпкан с пари, а да умира от глад, защото няма откъде да си купи храна. Да бях имал навреме тези двадесет дуката, които ваша милост сега ми предлагате, щях да намажа перото на секретаря на съда и щях да освежа ума на моя защитник. А сега можех да се разхождам по площада Сокодовер^[6], вместо да се влача по този път, вързан като куче. Но добър е Господ; търпение му е майката, и толкова.

Дон Кихот пристъпи към четвъртия каторжник, мъж почтен на вид, с бяла брада, която покриваше гърдите му. Когато дон Кихот го запиташе защо е наказан, той заплака и не отговори нищо. Вместо него се обади петият, който каза:

— Този почтен човек отива за четири години на галерите, след като го прекараха по обичайните улици^[7], празнично облечен и на кон^[8].

— Сигурно иска да каже — рече Санчо, — че е бил подложен на обществено опозоряване.

— Тъй е — каза каторжникът. — Вината на този човек е, че освен всякакъв вид друга стока е доставял и жива стока, с други думи, той се е занимавал със сводничество, а на всичко отгоре се е отдавал и на магии.

— За магиите не казвам нищо — забеляза дон Кихот, — но що се отнася до неговото посредничество в сърдечните работи, за това той по-скоро заслужава да бъде изпратен на галерите, за да ги командва, а не да гребе в тях. Защото сводничеството не е това, което обикновено се мисли за него. То е занятие, предназначено за умни хора, и е крайно необходимо за всяко добре организирано общество. Тази професия би трябвало да бъде упражнявана само от хора с благородно потекло, а и те дори би трябвало да бъдат наблюдавани от надзирател и инспектор, каквито има за другите професии. Броят на сводниците би трябвало да се определи и оповести, както това става например с борсовите посредници. По този начин биха се предотвратили много злини, които днес шестват по света само за това, че тази професия се упражнява от прости хора, най-често от някакви нещастни, безнравствени и безпътни жени, от пажове и шутове, маловръстни и неопитни, които при най-спешни случаи, когато е необходимо гениално хрумване, за да се излезе от затруднение, губят ума и дума и още повече объркват работата. С удоволствие бих се впуснал да дам още доводи защо е уместно да се подлагат на строг подбор тези, които упражняват една толкова необходима за всяка държава професия, но не му е мястото тук. Всичко това ще разправа някой ден на лицата, които имат властта да уредят тези въпроси, като вземат нужните мерки. Сега ще добавя само, че мъката, която изпитах при вида на почтеното ви лице и на бялата ви брада, изчезна, като чух, че извън сводничеството се занимавате още и с магии. Много добре знаей, че няма в света магии, които могат да прекършат и изнасят волята, както простите хорица вярват, и че волята ни е свободна и няма треви и вълшебства, които могат да я покорят. Шепа празноглави женички и най-нагли измамници се занимават обикновено с приготвянето на напитки и отрови, които те препоръчват с гаранция, че осигуряват взаимност в любовта, а всъщност разстройват умствено хората. Но това е чиста измама, защото, както вече казах, ничия воля не може да бъде изнасилена.

— Напълно сте прав — рече каторжникът. — Всъщност обвиненията, че съм се занимавал с магьосничество, са чиста измислица, но не мога да отрека, че бях сводник. Никога обаче не съм допускал, че върша с това нещо престъпно. Единственото ми намерение беше да помагам на хората да живеят весело, мирно и тихо, без дразги и терзания. Това мое добро намерение съвсем не ме предварди обаче от злата съдба, която ме заставя сега да отивам там, откъдето зная, че не ще се върна, защото годините тежат и някакво страдание в пикочния мехур не ми дава нито за минута покой.

Като каза тези думи, старецът зариде отново. А на Санчо му стана толкова мъчно, че извади от пазвата си един реал и го подаде на каторжника.

Дон Кихот продължи и запита следващия каторжник за извършеното от него престъпление. Той му отговори още по-безочливо от предишния:

— Аз, сеньор, правя тази разходка, защото прекалих малко в любовта си към две мои братовчедки и към други две сестри, но не мои собствени. От тази игра произтекоха такива родствени връзки, които могат да объркат и най-големия познавач на църковното право. Срещу мене се натрупаха толкова улики и доказателства, че никой не пое защитата ми, а нямах и пари, та животът ми увисна на косъм. Едва успях да се отърва с шест години каторга в галерите и затова съм доволен. С тях ще изкупя греховете си. Добре е, че съм млад. Що са години, все са пред мене. Ще видя и аз бял ден. Здраве да е само! Ако ваша милост, сеньор рицарю, можете да помогнете с нещичко на тези нещастници, Господ ще ви възнагради на небето, а тук на земята ние ще имаме грижа да молим Бога да даде здраве на ваша милост и дълъг и честит живот, какъвто заслужавате.

Той носеше студентски дрехи и един от пазачите каза, че е много сладкодумен бърбовец и отличен познавач на латинския език.

Последният от веригата беше човек на около тридесет години, строен и красив, макар и кривоглед. Той беше по-различно окован от другите, защото носеше на крака си дълга верига, която се опасваше около тялото му, а имаше и две халки на врата, едната прикрепена към веригата, а другата беше от тези, които наричат „приятелски обятия“ или „крак на приятел“. От тези халки се спущаха две железни пръчки и стигаха до пояса му, като се свързваха с белезниците, които така стягаха

ръцете му, че нито можеше ръка да вдигне до устата си, нито главата си да наведе. Дон Кихот запита защо този човек носи повече окови от другите. Единият от стражите отговори, че той сам е извършил повече престъпления от всички други заедно и че е толкова дързък и изкусен злосторник, че дори и тъй тежко окован, пак не им вдъхва доверие и ги е страх да не им избяга.

— Какви ли престъпления ще да е извършил — попита дон Кихот, — щом като е осъден все пак само на каторжна работа?

— Осъден е на десет години — обясни стражарят, — което е равносилно на гражданска смърт. Достатъчно е да ви кажа, че този човек е прочутият Хинес де Пасамонте, познат още под името Хинесильо де Парапиля^[9].

— Не се изсилвайте, сеньор комисар — обади се тогава каторжникът, — съвсем не е нужно да изреждате сега имена и прякори. Казвам се Хинес, а не Хинесильо. Пасамонте е родното ми място, а не Парапиля, както вие казахте. Нека всеки се вгледа първо в себе си и това ще му създаде немалко труд.

— Не повдигайте тон, сеньор архимошенико — рече комисарят, — или ще ви накарам насила да млъкнете^[10].

— Сега всичко ви е позволено, защото съм окован във вериги — каза каторжникът, — но ще дойде ден, когато на някои хора ще им стане ясно дали се наричам, или не, Хинесильо де Парапиля.

— Та нима хората не те наричат така, мошенико? — запита стражарят.

— Наричат ме — отговори Хинес. — Но аз ще ги накарам да престанат да ме наричат така, а не престанат ли, ще им оскубя космите, а от кое място и кога, то си е моя работа. Сеньор рицарю, ако възнамерявате да ни подарите нещо, дайте го веднага и си вървете с Бога, защото ни се втръснахте вече с желанието си да се бъркате в живота на другите. Ако искате да знаете нещо за мене, достатъчно е, че вече чухте името ми. Казвам се Хинес де Пасамонте и животът ми е описан ей от тези пръсти.

— Казва самата истина — рече комисарят. — Сам си е написал историята и я е заложил в затвора срещу двеста реала.

— Но ще си я откупя — каза Хинес, — ако ще би и двеста дуката да запламя.

— Толкова ли е интересна тази история? — запита дон Кихот.

— Тя е толкова увлекателна, че пред нея бледнеят „Ласарильо де Тормес“^[11] и всички други книги от този род, които са вече написани или ще бъдат написани в бъдеще. Това, което мога да кажа на ваше благородие, е, че тя съдържа само истини, но тъй увлекателни и забавни, че никакви измислици не могат да съперничат с тях.

— Какво е заглавието на книгата? — запита дон Кихот.

— „Животът на Хинес де Пасамонте“ — отговори същият.

— А завършена ли е? — запита дон Кихот.

— Как ще е завършена — отговори Хинес, — щом като аз още не съм свършил! А това, което е написано в нея, започва с моето рождение и спира в деня, в който сега отново ме пращат да гребя в галерите.

— Значи и друг път сте били там? — запита дон Кихот.

— За да служа на Бога и на краля, прекарах в тях цели четири години — отговори Хинес. — Познавам сладостите на сухарите и на бича и никак не ми тежи, че пак ме водят там, защото ще имам възможност да продължа книгата си. Остават ми още много неща да разкажа, а в испанските галери цари по-голямо спокойствие^[12], отколкото е нужно, макар и да не ми е необходимо много време за това, което трябва да напиша, защото го знам вече наизуст.

— Изглеждаш ми умен — рече дон Кихот.

— И нещастен — добави Хинес, — защото нещастieto преследва винаги умните хора.

— Нещастieto преследва мошениците — намеси се комисарят.

— Казах ви, сеньор комисарю — рече Пасамонте, — да бъдете по-внимателен. Защото онези сеньори не са ви поверили жезъла, за да мъчите нас, клетниците, а за да ни водите там, където негово величество кралят е заповядал. Иначе, кълна се в... по-добре е да не се доизказвам, но може някой ден да излязат наяве някои работи, които станаха в хана^[13]. По-добре нека всеки да си затваря устата, да си живурка кротко и тихо и да подбира по-добре думите си. А сега нека вървим, че достатъчно време загубихме в глупости.

В отговор на заплахите комисарят вдигна високо жезъла си, за да удари Пасамонте, но дон Кихот застана между тях и го помоли да не го бие, защото няма нищо чудно в това човек с вързани ръце да си развързва понякога езика. Обърна се след това към веригата каторжници и каза:

— От всичко, което ми казахте, прескъпи братя, заключавам, че макар и да сте осъдени за престъпленията, които действително сте извършили, наложените ви наказания не са ви твърде по вкуса, а това ще рече, че вие не отивате по собствена воля там, където ви водят. Може следователно да се допусне, че малодушието, проявено у едного от вас при изтезанията, липсата на пари у втори, на покровителство у трети и най-сетне несправедливото решение на съдията са били причина за вашата гибел и не са позволили да възтържествува правдата, която е била на ваша страна. Всички тези съображения изникват сега в ума ми и ми подсказват, внушават и повеляват да ви покажа за какво ме е изпратил Бог на този свят, за какво ми е наредил да се посветя на странстващото рицарство и е поискал да дам обет, че ще браня онеправданите и угнетените срещу по-силните от тях. Но понеже знам, че благоразумието изисква да не се прибегва до насилие, когато нещо може да се свърши с добро, искам да помоля сеньорите от стражата и комисаря да отвържат тези хора и да ги пуснат на свобода. Ще се намерят много други хора, които имат по-голямо право да служат на краля^[14]. Защото жестоко е според мене да превръщаш в роби същества, създадени от Господа и природата, за да бъдат свободни, още повече, сеньори стражи — добави дон Кихот, — тези клетници не са направили нищо против вас самите. Нека всеки отговаря сам пред себе си за собствените си грехове, има Бог на небето, който не пропуска да накаже злия и да възнагради добрия, и не е редно честни хора да стават палачи на себеподобните си, особено ако лично те не са пряко заинтересовани от това. Отправлям ви тази молба смирено и кротко и ще ви бъда благодарен, ако я изпълните. Не го ли направите с добро, това копие, този меч и силата на мишците ми ще ви заставят насила да го сторите.

— Що за глупава шега! — рече комисарят. — Това ли измислихте след толкова мъдруване? Вие искате да освободим затворниците на краля! Мислите ли, че сме овластени да го сторим и че вие сте човекът, който може да ни заповядва подобно нещо? Я си вървете, ваша милост, по пътя, оправете си цукалото, което носите на главата си, и не търсете под вола теле.

— Вие сте теле! Не само теле, а цял вол и подлец! — викна дон Кихот.

Едва изрекъл тези слова, той се нахвърли върху му тъй стремително, че човекът не свари да се защити и се строполи на земята от силния удар на копието. И добре стана, защото само събореният конник беше въоръжен с мускет^[15]. В първия миг другите стражи се стъписаха и объркаха пред неочакваното нападение, но скоро те се съвзеха, конниците изтеглиха мечовете си^[16], пехотинците насочиха копията си и дружно нападнаха дон Кихот, който ги чакаше с голямо спокойствие. Голяма беда щеше навярно да го сполети, ако каторжниците не бяха използвали случая, който им се предлагаше, за да спечелят свободата си, и не бяха успели да разкъсат веригата, на която бяха навързани. Настъпи такава суматоха, че пазачите, суетейки се между каторжниците, които се освобождаваха от веригата, и дон Кихот, който ги нападаше, не успяха да свършат нищо полезно. Санчо, от своя страна, помогна на Хинес де Пасамонте да разкъса оковите си. Така Хинес пръв се освободи и се спусна веднага към съборения на земята комисар, грабна меча и мускета му и почна да насочва към стражата ту острието на меча, ту дулото на мускета. До стрелба обаче не се стигна, тъй като хората от стражата хукнаха да бягат, изплашени от огнестрелното оръжие и от камъните, които освободените вече каторжници започнаха да хвърлят по тях. Случилото се разтревожи доста Санчо, защото той си помисли, че бегълците не ще пропуснат да доложат на Санта Ермандад, която щеше да се вдигне в тревога, за да търси престъпниците. Той сподели опасенията си със своя господар и го помоли да се отдалечат веднага и да се скрият в близката планина.

— Прав си — рече дон Кихот, — но аз зная какво е уместно сега да направя.

Той повика каторжниците, които сновяха крайно възбудени насам-нататък и бяха обрели комисаря до последния парцал. Те се събраха в кръг около дон Кихот, за да чуят какво ще им каже.

— Свойствено е за благородните хора — рече им той — да са признателни за добрините, които им се правят, и един от най-тежките грехове към Бога е неблагодарността. Казвам това, господа, защото вие имайте възможността да почувствате по най-осезателен начин доброто, което ви сторих. А сега като отплата аз искам от вас — такава е волята ми — да се запътите веднага, натоварени с тази верига, която свалях от вратовете ви, към град Тобосо и се представите там на сенъора Дулсинея дел Тобосо, за да й доложите, че Рицарят на печалния образ

ви праща при нея с поръчението да ѝ разкажете най-подробно всичко, което се случи при това знаменито приключение, завършило благодарение на мене с това, че спечелихте мечтаната от вас свобода. А след като изпълните тази поръчка, можете да отидете там, където поискате и решите, че ще ви е най-добре.

От името на всички взе думата Хинес де Пасамонте и каза:

— Това, което вие, господарю и освободителю наш, искате от нас, ние съвсем не можем да изпълним, защото не е възможно да се движим всички заедно из пътищата, а трябва да се разделим и всеки да тръгне поотделно. Ако се наложи, ще се крием дори и вдън земя само и само да не попаднем в ръцете на Санта Ермандад, която сигурно ще тръгне по дирите ни. Но това, което ваша милост трябва и следва да направите, е да замените поръчката си до сенъора Дулсинея дел Тобосо с известен брой молитви към Господа и света Богородица, които ние ще отправим заради ваша милост. Такава поръчка може да се изпълни и дено, и ноще, в движение и в почивка, в мир и във война. Но да си въобразите, че ще се върнем назад към миналото, тоест, че ще поемем отново оковите си и ще отидем в Тобосо, е все едно да твърдите, че сега е нощ, а не ден, и да поискате от нас нещо, което не бихме могли да направим, така както и брястът не може да роди круши.

— Кълна се — викна разгневен дон Кихот, — дон кучи сине, дон Хинесильо де Паропильо^[17] или каквото и да ти е името, че ще тръгнеш към Тобосо сам с подвита опашка и с цялата верига на гърба си!

Пасамонте, който беше много сприхав, убеден вече напълно, че дон Кихот не е с всичкия си, щом е могъл да извърши глупостта да се застъпи за тяхното освобождаване, и докачен от словата на рицаря, намигна на своите другари и те, след като се поотдалечиха малко, почнаха да обсипват дон Кихот с такава градушка от камъни, че той едва смогваше да се брани с щита си. Напразно пришпорваше той Росинант. Крантата беше станала нечувствителна към шпорите, сякаш беше от бронз. Санчо се заслони зад магарето си и то го бранеше от градушката, която се сипеше върху двамата. Но дон Кихот не можа да се запази със същия успех от камъните. Няколко от тях го улучиха в тялото с такава сила, че го събориха на земята. Едва паднал, студентът се нахвърли върху дон Кихот, грабна легена от главата му и взе да го блъска по гърба на рицаря и по земята, докато го направи на парчета.

Задигнаха му наметалото, което носеше върху доспехите. Опитаха се да му измъкнат и чорапите, но не можаха поради железните наколенници. На Санчо взеха връхната дреха и го оставиха разсъблечен. Разделиха помежду си и останалата плячка и се пръснаха, всеки — където му видят очите. Страхът им да не попаднат в ръцете на Санта Ермандад беше несъмнено по-голям от желанието да поемат веригата и да се явят пред сенъора Дулсинея дел Тобосо.

Останаха сами магарето и крантата, Санчо и дон Кихот. Магарето, навело глава, замислено поклащаше от време на време уши, сякаш в тях още бучеше каменната буря; Росинант, проснат до господаря си, тъй като и него бяха съборили камъните; Санчо полугол и силно изплашен от Санта Ермандад; дон Кихот, крайно натъжен от тези, които така го бяха наредили, след като им беше сторил такава голяма добрина.

[1] За времето най-усъвършенствано огнестрелно оръжие. Като се натисне спусъкът, се завърта стоманено колело, което в допир с кремъка изпуска много искри, които подпалват барута. ↑

[2] Кораби, в които каторжниците са изтърпявали наказанието си като оковани във вериги гребци. ↑

[3] Мъченията са били прилагани, за да се изтръгнат признания, така че при хващане на местопрестъплението това е било излишно. ↑

[4] На арго *канарче* е бил наричан престъпникът, който признавал престъплението си. ↑

[5] „*Запявам в беда*“ е значело пак на арго да признаеш престъпното си деяние при прилагане на изтезание с вода. Увивали главата на обвиняемия с платно, запушвали му носа плътно и насочвали силна струя вода към устата. При дишане водата прониквала в гърлото. ↑

[6] *Сокодовер* — главен площад на гр. Толедо. ↑

[7] Така се е казвало в самата присъда. ↑

[8] Престъпника са го развеждали по многолюдните градски улици, яхнал обикновено на магаре, с книжна шапка на глава, на която е било изобразено престъплението, гол до кръста, в някои случаи облепен с пера. ↑

[9] Игра на думи с Парапиля. *Pillar* — значи ограбвам, а освен това Хинесильо е умалително от Хинес, тъй че се изразява известно пренебрежение. ↑

[10] Говори иронично в учтива форма; по-нататък той продължава на „ти“. ↑

[11] Роман от неизвестен автор, широко разпространен и четен в Испания. ↑

[12] Сервантес намеква с много ирония за бездействието на испанската флота и косвено за пълното морско господство на турците и берберите. ↑

[13] Хинес намеква за някои злоупотреби и незаконни действия, извършени от комисаря. ↑

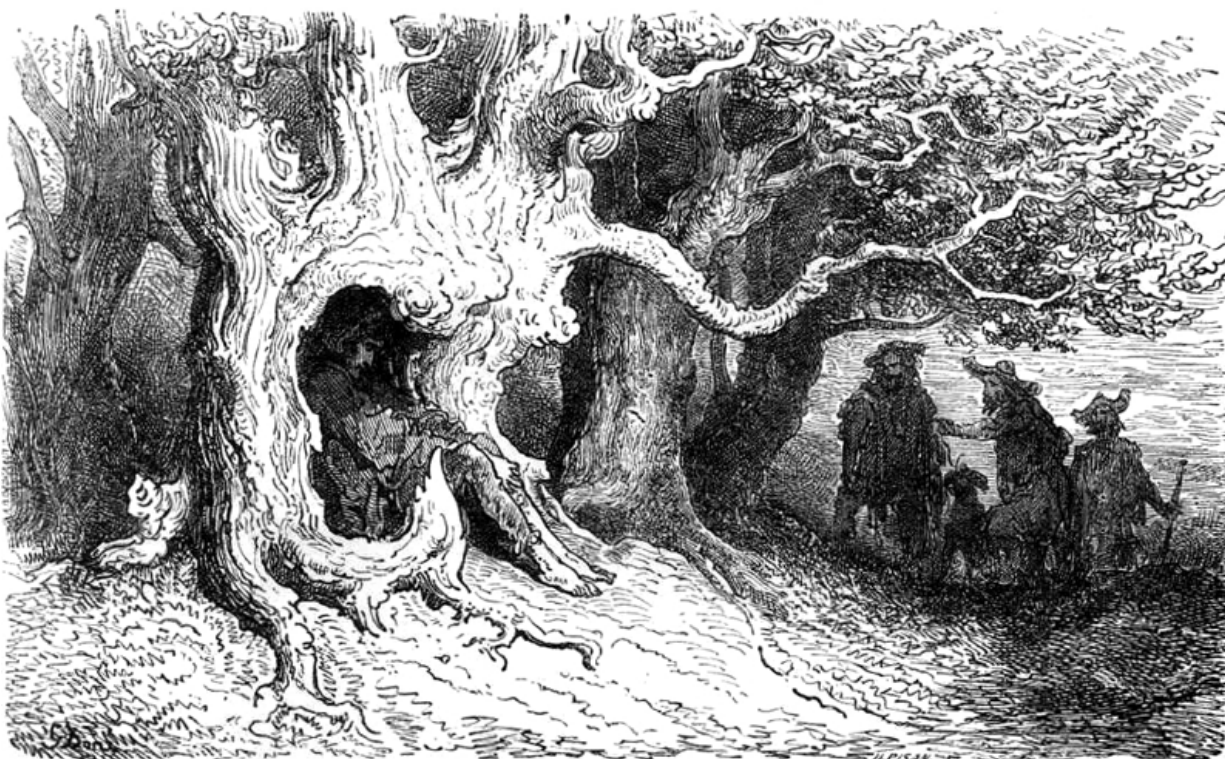
[14] Тези, които биха се съгласили да служат доброволно или които са извършили по-тежки престъпления, по-основно доказани и по-справедливо наказани. ↑

[15] Недоглеждане на автора. В същата глава, в самото начало, се казва, че двама от стражата били въоръжени с мускети, а сега изведнъж се говори само за един. ↑

[16] В началото на главата се говори за двама конници и двама пешаци. Сега се говори за конници (в мн. число), след като единият е вече на земята и обезвреден. Някои коментатори смятат, че само в заб. 1-ва има действително грешка и че тук мн. число е само стилистичен ефект за съзвучие с двамата пешаци. ↑

[17] Дон Кихот може би нарочно бърка прякора му, за да подчертае още повече презрението си. ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА
ЗА ТОВА, КОЕТО СЕ СЛУЧИ НА СЛАВНИЯ ДОН КИХОТ
В СИЕРА МОРЕНА И КОЕТО ПРЕДСТАВЛЯВА ЕДНО ОТ
НАЙ-РЕДКИТЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ, РАЗКАЗАНИ В ТАЗИ
ИСТИНСКА ИСТОРИЯ

Като се видя в това бедствено положение, дон Кихот каза на своя оръженосец:

— Винаги съм слушал да казват, Санчо, че да правиш добро на простаци, е все едно да наливаш в морето вода. Ако бях те послушал, щях да избягна това голямо огорчение. Но стореното — сторено. Търпение и нека това ми послужи като урок в бъдеще!

— По-скоро аз ще стана турчин — рече Санчо, — отколкото вие да се поучите. Но щом признавате, че ако ме бяхте послушали, не щеше да ви сполети тази беда, послушайте ме поне сега, за да избегнем друга още по-страшна. Знайте, че в Санта Ермандад съвсем не се прилагат рицарските закони. Пет пари не дават там за всички странстващи рицари, взети накуп. Изпитвам вече чувството, че край ушите ми бръмчат нейните стрели^[1].

— Ти си страхлив по природа, Санчо — каза дон Кихот. — Но за да не разправяш отсега нататък, че съм опърничав и че никога не се вслушвам в твоите съвети, този път ще те послушам и ще се отдалеча от опасността, която толкова те плаши. Това ще направя обаче само при условие, че никому не ще кажеш, докато си жив, че съм се оттеглил от страх и не съм посрещнал очи с очи тази опасност. Можеш да кажеш, че съм го направил по твое настояване. Кажеш ли друго нещо, то ще е лъжа и аз отсега още я опровергавам. Колчем помислиш или кажеш

подобно нещо, ще лъжеш всеки път и аз всеки път ще те опровергавам. Не възразявай, защото само като си помисля, че отстъпвам пред някоя опасност, особено пред сегашната, и че някои могат да допуснат, че го правя от страх, идва ми да остана и да дочакам тук самичък не само Санта Ермандад^[2], от която толкова се боиш, но и всички братя от дванадесетте израелски племена, и седемте Макавейци, и Кастор, и Полукс, и всички братя и братства, колкото ги има по света.

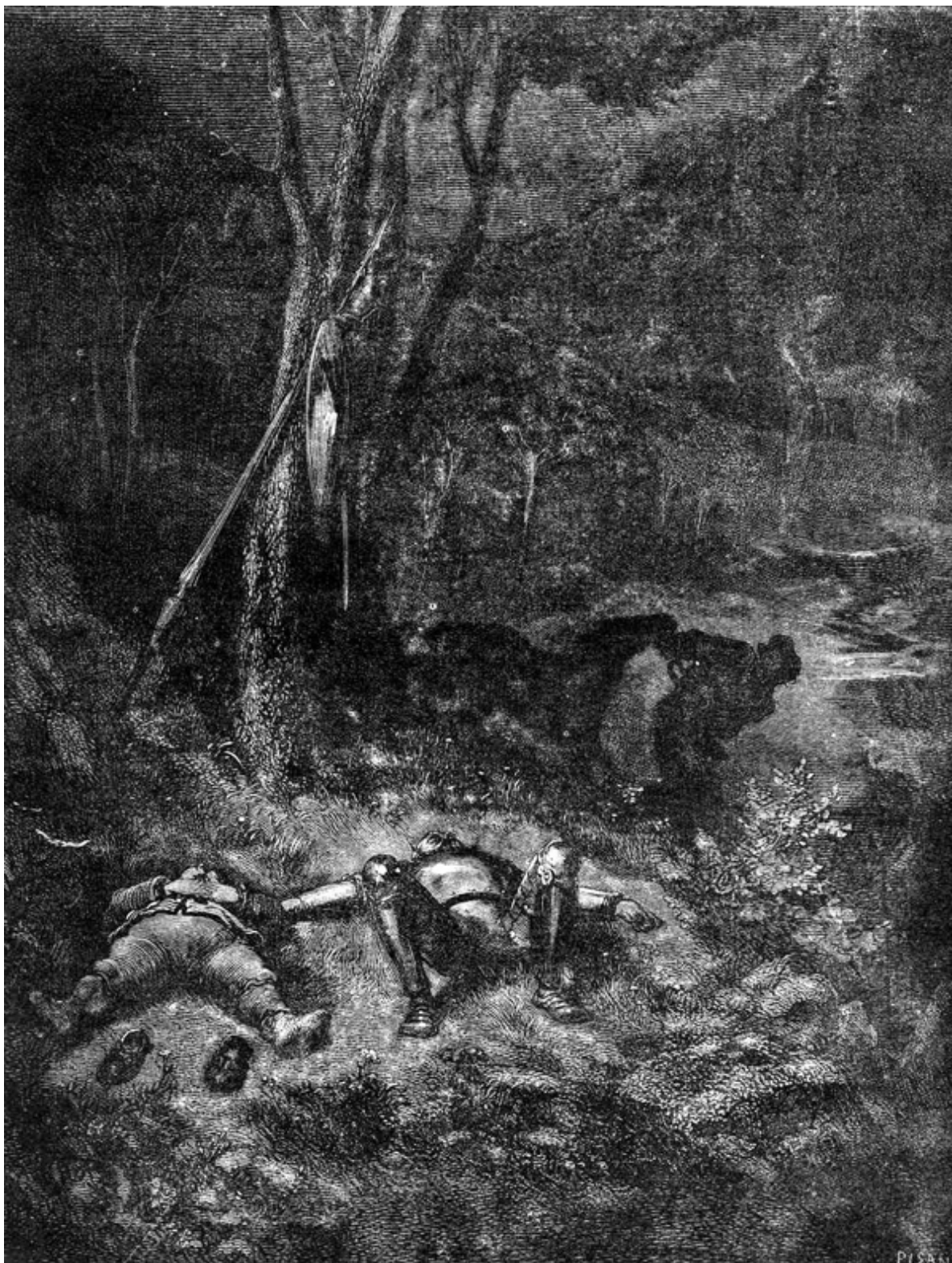
— Сеньор — възрази Санчо, — да отстъпиш, още не значи да избягаш, както и невинаги е мъдро да чакаш, когато опасността е такава, че не можеш да се надяваш на успех. Мъдростта изисква да се пазиш за утрешния ден и да не рискуваш всичко наведнъж. Знайте, че макар и да съм прост селяк, все пак не ми липсва това, което се казва здрав смисъл, та не се разкайвайте, че сте се вслушали в съвета ми. Хайде, ако можете, качете се на Росинант, пък ако не можете, аз ще ви помогна, и тръгвайте след мене. Защото сметалката ми подсказва, че сега ни трябва повече краката, отколкото ръцете.

Дон Кихот, без да възразява повече, се качи на крантата и под водачеството на Санчо, яхнал магарето си, навлезе в Сиера Морена. Намерението на Санчо беше да прекосят планината и да излязат някъде към Висо или към Алмодовар дел Кампо, като се укриват няколко дни в онези скалисти местности, така че ако Санта Ермандад тръгне по дирите им, да не може да ги намери. Особено много се повиши настроението на Санчо от щастливото обстоятелство, че по някакво чудо дисагите с припасите бяха останали непокътнати, а не бива да се забравя, че каторжниците бяха търсили преди всичко храна.

Още същата вечер те стигнаха до самите недра на планината, където Санчо смяташе да прекарат не само нощта, но и няколко дни или поне времето, за което щеше да им стигне храната. Те се настаниха да нощуват между две скали, сред множество коркови дъбове. Но злата участ, която според хората, неозарени от истинската вяра, всичко знае, всичко нарежда и всичко насочва по свои пътища, реши да напъти към същото място и Хинес де Пасамонте, прочутия разбойник и крадец, спасен от галерите благодарение на храбростта и безумието на дон Кихот. Хинес, уплашен да не попадне в ръцете на Санта Ермандад (страх напълно основателен), реши да намери убежище в същата планина. Съдбата и страхът го бяха насочили точно там, където се бяха упътили и дон Кихот, и Санчо Панса. Тъй като не беше се още стъмнило, той ги забеляза, позна ги и ги остави спокойно да заспят. Злосторниците са винаги неблагодарни, а нуждата им дава повод да вършат безчинства, защото предпочитат богатата на настоящето пред онези на бъдещето. Хинес, който нито беше признателен, нито

благодушен, намисли да открадне магарето на Санчо Панса и да остави на мира Росинант, понеже разсъди, че не би могъл нито да заложи крантата, нито да я продаде. Щом Санчо Панса заспа, Хинес открадна магарето му^[3] и преди още да се съмне, беше вече толкова далеч, че никой не можеше да го намери.

Зазори се. Утрото зарадва земята и натъжи Санчо Панса, който разбра, че е изчезнало магарето му. Тази загуба го накара да зариде тъй

жаловито и сърцераздирателно, че дон Кихот се събуди и чу тъжните слова, които той нареждаше:

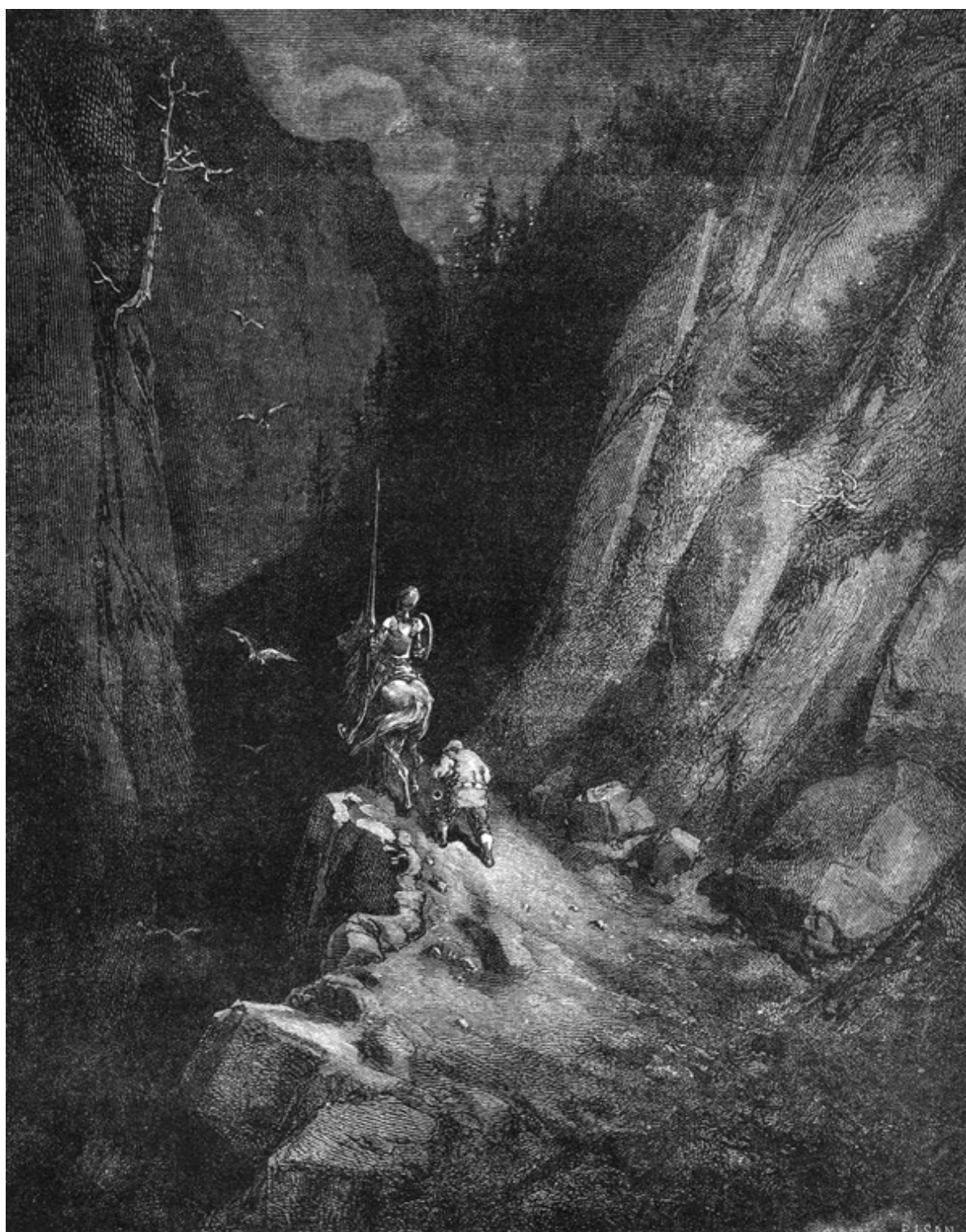
— О, прескъпи мой сине, роден в моя собствен дом, забавление на моите деца, утеха на моята жена, завист на моите съседи, облекчение на моето бreme, ти, който хранеше половината от моята особа, защото с двадесет и шестте мараведи^[4], които печелеше на ден, покриваше половината от моите разходи...

Като видя скръбта на Санчо и разбра причините ѝ, дон Кихот се постара да го утеши с най-състрадателни слова, помоли го да потърпи и обеща да му припише три от петте магарета, които имал у дома си.

Това успокои Санчо, той избърса сълзите си, престана да ридае и благодари на дон Кихот за голямата му щедрост^[5]. Намерил се сред планината, нашият рицар много се ободри, защото тази местност му се видя много подходяща за приключенията, които търсеше. Съживяваха се в паметта му разказите за чудните приключения, които в подобни самотни и диви места са се случвали на странстващи рицари. Той се беше толкова улисал и вгълбил в тези размишления, че за нищо друго не мислеше. А Санчо, откакто се беше убедил, че се намират вече на безопасно място, си имаше само една грижа — да напълни стомаха си с каквото още беше останало от плячката, взета от духовниците. Той вървеше зад господаря си, натоварен с всичко, което обикновено носеше магарето, като прехвърляше храната от торбата^[6] в търбуха си, и не искаше да знае за ново приключение, след като животът му беше толкова приятен.

Внезапно той вдигна очи и видя, че господарят му е спрял коня си и се мъчи да повдигне с върха на копието си някаква вещ, която лежеше на земята. Той се спусна, за да му помогне, ако е нужно. Приблужи се и видя, че дон Кихот вече вдига с копието си някаква възглавница с вързана за нея чанта, и двете полуизгнили или по-скоро напълно изгнили и разкапани. Те тежаха доста и стана нужда Санчо да помогне и да ги повдигне. Дон Кихот му заповяда да види какво има в чантата и Санчо с голяма бързина изпълни поръчката. Макар чантата да беше заключена с верига и катанец, той успя да надникне и извади през разтрозите четири ризи от тънко холандско платно, различни други долни дрехи, колкото чисти, толкова и скъпи, а в една кърпичка намери значителен брой златни монети. Щом ги видя, каза:

— Благословено да е небето, което ни изпраща такива доходни приключения!

Санчо се разтършува още и намери един богато подвързан бележник. Дон Кихот нареди на оръженосеца си да му го предаде и да задържи парите. Санчо целуна ръцете на господаря си в знак на благодарност за милостта, която му бе оказал, извади от чантата бельото и го нареди в единия джоб на дисагите. Дон Кихот проследи действията му и рече:

— Изглежда, Санчо, че нещата, които намерихме, са на някой пътник, който се е залутал из тези потайни планински дебри и е станал жертва на разбойници, които са го убили и заровили тук някъде наоколо. Друго не може да бъде.

— Това не е възможно — отговори Санчо. — Защото, ако бяха разбойници, нямаше да оставят парите.

— Прав си — каза дон Кихот. — Не се сещам и не мога да разбера какво точно се е случило. Но почакай: може би в този бележник ще открием нещо записано и то ще ни помогне да се доберем до истината, която желаем да узнаем.

Дон Кихот разлисти бележника и първото нещо, на което попадна, беше един сонет, написан като на черновка, но с четлив почерк. Прочете го на висок глас, за да го чуе и Санчо. Сонетът имаше следното съдържание:

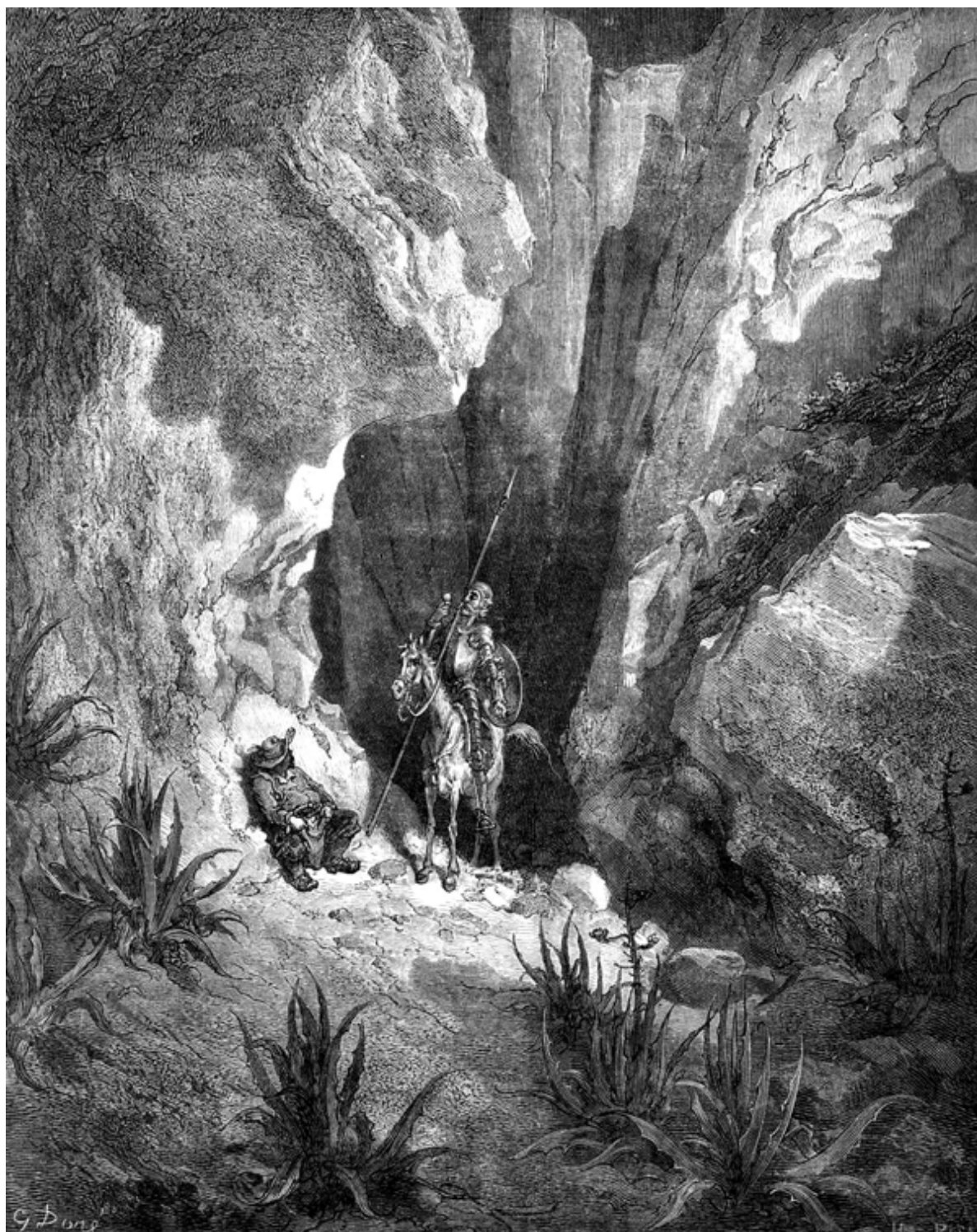
*Или Амур душите не познава,
или е зъл, или тъга горчива
свърхмярка ме измъчва и убива,
без да усетя нейната поява.*

*Но щом Амур е бог, то той тогава
е умен, а пък умният не бива
да бъде зъл — но с тази скръб ревнива
и все пак скъпа, кой ме изтезва?*

*Сгрешил бих, ако вас посоча, Фили!
Не се побира злото във доброто,
не е от Бога тази скръб голяма.*

*Не се съмнявам — свършват моите сили.
Но щом не знам причините на злото,*

и цар не знам, а и навярно няма.

— От тези стихове — рече Санчо — нищо не се разбира. Говори се в тях нещо за сили, които могат да ни помогнат да разгадаем тайната.

— За какви сили говориш? — запита дон Кихот.

— Стори ми се — каза Санчо, — че вие нещо споменахте за сили.

— Казах Фили, а не сили — обясни дон Кихот. — То е името на дамата, от която се оплаква авторът на този сонет, а той, доколкото мога да кажа, че разбирам от изкуство, съвсем не е лош поет.

— Значи — каза Санчо, — ваша милост разбирате и от поезия?

— Дори повече, отколкото си въобразяваш — отговори дон Кихот, — и ти самият ще се убедиш в това, когато ти дам да занесеш на моята господарка Дулсинея дел Тобосо писмо, написано от край до край в стихове. Защото трябва да знаеш, Санчо, че някога всички странстващи рицари или по-голямата част от тях са били велики стихотворци и големи музиканти, тъй като тези две качества или, по-добре казано, небесни дарби, са били неизменно присъщи на влюбените странстващи рицари. Истината е, че стиховете на някогашните рицари се отличават повече с вдъхновението си, отколкото със свършената си поетическа форма.

— Продължете да четете, ваша милост — каза Санчо, — и сигурно ще намерите нещо, което още повече ще задоволи любопитството ни.

Дон Кихот обърна листа и рече:

— Това е проза и прилича на писмо.

— А, и какво ли ще е то, сеньор? — запита Санчо.

— Ако се съди по началото му, изглежда да е любовно писмо — отвърна дон Кихот.

— Прочетете го гласно, ваша милост — помоли Санчо, — че много обичам да слушам, като ми четат за любовни работи.

— С голямо удоволствие — съгласи се дон Кихот и започна да чете на глас, както го помоли Санчо. Ето какво се казваше в писмото:

„Лъжливото ти обещание и моето истинско нещастие ме водят в отдалечени места, откъдето по-вероятно е до теб да стигне вестта за моята смърт, отколкото гласът на моите жалби. Отхвърли ме ти, неблагодарнице, заради друг, който има повече, но струва по-малко от мене. Все пак, ако добродетелта беше съкровище, което се цени, не бих завидял на чуждото щастие, нито пък бих оплаквал собствените си беди. Това, което красотата ти изгради, делата ти го разрушиха.

Красотата ти ме накара да си представя, че си ангел, а от делата ти откривам, че си обикновена жена. Живей в мир, ти, която си причина за моето нещастие, и дано Бог ти помогне да не узнаеш за изневерите на твоя съпруг, за да не се каеш един ден за това, което си сторила, и за да не бъда отмъстен аз, което е противно на желанието ми.“

Дон Кихот прочете писмото и каза:

— Това писмо е още по-неясно от стиховете и не позволява да се направи точен извод. Ясно е само, че този, който го е писал, е отблъснат любовник.

Като прелисти почти целия бележник, намери други стихове и писма, някои от които можа да разчете, а други бяха нечетливи. В тях имаше само жалби, стенания, упреци, вдъхновени от ревност, непримиримост и слова на примирение, милости, които се възвеличаваха, и презрение, което се оплакваше. Докато дон Кихот прелистваше бележника, Санчо продължи да търси в чантата и във възглавницата, като не оставяше нито едно ъгълче неразтършувано, неразчовъркано и неразбутано, нито един шев неразпорен, нито едно валмо вълна неразнищено, за да се увери напълно, че нищо не е пропуснал при щателния си преглед. Голяма алчност бяха събудили у него намеренията над сто златни монети. Макар и да не откри нищо друго, той реши, че все пак е напълно обезщетен за това, дето го мяха в одеялото, за лекарството, което бе повърнал, за ударите с цепениците, за юмруците на мулетаря, за изгубените дисаги и за други вещи, които му бяха откраднали, а също и за глада, жаждата и умората, изстрадани от него в служба на добрия му господар. И така той сметна, че е пребогато възнаграден с получения при находката дар.

Голямо беше любопитството на Рицаря на печалния образ да узнае кой е бил собственикът на чантата. Единственият извод, който дон Кихот можеше да направи от сонета и писмото, както и от златните монети и от доброкачествените ризи, беше, че той трябва да е горещо влюбен благородник, тласнат към трагична развръзка от лошото и презрително отношение на своята дама. Но понеже сред тази безлюдна и дива местност не можеше да се види жив човек, който да го осведоми за каквото и да било, отказа се от по-нататъшни разследвания и продължи пътя си, като остави както обикновено Росинант да го води, а крантата го поведе по единствените проходими пътеки. Дон Кихот бе

дълбоко убеден, че в тези неприветливи дебри непременно го очаква някое странно приключение.

Унесен в тези мисли, той съзря по билото на едно възвишение, което се издигаше пред очите му, някакъв човек, който скачаше с необикновена пъргавина от скала на скала, като прескачаше храстите. Той беше полугол, с гъста черна брада и с дълга рошава коса, бос и с разголени нозе, а през дупките на парцаливите жълтеникави панталони от кадифе прозираха едрите му бедра. Беше гологлав. Въпреки че се движеше с голяма бързина, Рицарят на печалния образ забеляза всички тези подробности. Опитва се да тръгне по следите му, но това беше невъзможно. Росинант, и без това бавен и ленив, още по-измършавял сега, не беше годен да се движи бързо по тази камениста земя. Дон Кихот веднага помисли, че този човек трябва да е собственикът на чантата и на възглавницата, и реши да тръгне по дирите му, за да го намери, та ако ще би и цяла година да скита из тези планини. И тъй, заповяда на Санчо да тръгне^[7] в една посока, като той реши да поеме в противоположната. По този начин те навярно щяха да намерят човека, който така бързо бе изчезнал от погледа им.

— Не мога да направя това — рече Санчо, — защото, щом се отделя от ваша милост, мой спътник ще стане страхът, който ще връхлети върху ми, сподирен от всички видове ужаси и видения. Казвам ви това, за да го знаете и за да не ме отдалечавате отсега нататък нито на една педя от вас.

— Тъй да бъде! — каза Рицарят на печалния образ. — Доволен съм, че търсиш опора в моя дух, който не ще те изостави дори и тогава, когато душата изостави тялото ти. Върви сега след мене стъпка по стъпка или както можеш и си отваряй очите на четири. Ще заобиколим това възвишение и може би ще намерим човека, когото видяхме. Няма съмнение, че той е собственик на намерените от нас вещи.

На това Санчо отговори:

— Много по-добре ще бъде да не го търсим. Намерим ли го, ще трябва да му върна парите, ако се окаже, че са негови. Ето защо по-разумно е, вместо да си даваме този излишен труд, да задържим златото, докато не се появи собственикът му сам. Съвсем няма смисъл да полагаме толкова грижи и старание. А дано той се забави повечко, та аз да похарча парите, защото след това ще вземе на босия цървулите.

— Лъжеш се, Санчо — възрази дон Кихот. — Щом като подозираме, че истинският господар на намерените вещи и пари се намира пред очите ни, наш дълг е да го потърсим и да му ги върнем. Но

ако не го потърсим, правдоподобното предположение, че не друг, а той е собственикът, ни прави толкова виновни, колкото и ако бяхме напълно уверени в това. Ето защо, приятелю Санчо, не се натъжавай, че го търсим, тъй като за мене ще да е голяма радост, ако го намерим.

Дон Кихот пришпори Росинант, Санчо го последва, пеш и тежко натоварен по вина на Хинесильо де Пасамонте^[8], и след като заобиколиха отчасти височината, намериха край един ручей наполовина изядения от псета и изкълван от гарвани труп на оседлано и заюздено муле. Това още повече затвърди у тях мисълта, че човекът, когото бяха видели да тича в планината, е собственик на мулето и на другите вещи. Те още разглеждаха новата находка, когато чуха нещо като овчарска свирка и изведнъж откъм лявата им страна се зададоха множество кози, а зад тях на хълма се показва един старец — козарят, който ги пазеше. Дон Кихот го извика и помоли да слезе при тях. Козарят, и той на висок глас, изрази учудването си, че ги вижда в тази местност, където рядко стъпвал дори „крак на коза“. Тук не се мяркали дори и вълци и други диви животни, каквито имало в планината. Санчо му викна да слезе, като обеща всичко да му обясни. Козарят се спусна, стигна до мястото, където беше застанал дон Кихот, и каза:

— Обзалагам се, че разглеждате кираджийското муле, което е умряло в тази падина. Трупът му лежи тук най-малко от шест месеца. Кажете ми, попаднахте ли някъде на неговия господар?

— Жива душа не сме видели — отговори дон Кихот. — Намерихме само недалеч оттук една възглавница и една чанта.

— И аз ги видях — каза козарят, — но не се реших да ги пипна. Дори не се приближих до тях от страх да не извърша нещо нередно, та да ме обвинят после в кражба. Защото дяволът е хитър: подхвърли нещо най-неочаквано пред краката ти и току-виж, си се спънал и паднал, без да усетиш как и кога.

— И аз мисля така — рече Санчо. — Аз също видях тези вещи, но не се доближих до тях на повече от хвърлей камък място. Както ги зърнах, така и ги оставих, защото не ми трябва от мечка ремък.

— Кажете ми, добри човече — запита дон Кихот, — знаете ли кой е собственикът на тези вещи?

— Мога само да ви кажа — отговори козарят, — че преди близо шест месеца пред една кошара, на около три левги оттук, се яви строен и красив момък, яхнал ей това муле. Той носеше възглавницата и чантата, които, според както ме уверявате, сте видели и не сте пипнали. Запита ни коя част на планината е най-безлюдна и недостъпна. Отговорихме му, че най-откъсната от света е частта, където сега се намираме, което е и самата истина, защото достатъчно е да навлезете

само още на около половин левга по-навътре, за да не можете вече да излезете. Чудя се как сте могли да стигнете дотук, тъй като към тази местност не води ни път, нито пътека. Като чу нашия отговор, момъкът отби мулето си и се запъти към мястото, което му бяхме посочили, а ние останахме поразени от приятната му външност и учудени както от въпросите му, тъй и от бързината, с която се отправи към планинските чукари. След това не го видяхме повече и не чухме нищо за него, докато преди няколко дни, изскочил най-ненадейно пред един от нашите пастири и без да му каже дума, се нахвърлил върху му с юмруци и ритници. После се спуснал към намиращата се наблизо магарица на овчаря и задигнал хляба и сиренето от дисагите. След като извършил този подвиг, побягнал с невероятна бързина и се скрил отново в планината. Щом узнахме за случилото се, събрахме се няколко козари и тръгнахме да го търсим. Бродихме цели два дена из най-непристъпните планински дебри и най-сетне го намерихме, свит в хралупата на един як и могъщ дъб. Излезе съвсем кротко от скривалището си, с изпокъсани вече дрехи, с лице, обезобразено и изгоряло от слънцето, та можахме да го познаем повече по дрипите, които носеше, отколкото по чертите на лицето му. Поздрави ни вежливо и с малко, но твърде смислени слова ни предупреди да не се чудим, че го виждаме в този му вид, тъй като това било необходимо, защото на съвестта му тежели известни грехове и сега се налагало да ги изкупи. Помолихме го да ни каже кой е, но не можахме нищо повече да изтръгнем от него. Помолихме го също да ни посочи къде да му носим храна, без която не би могъл да преживее, като му заявихме, че на драго сърце сме готови да му я доставяме. Предложихме му, ако това не е по угодата му, да идва сам да си я взема, а не да я заграбва насила от пастирите. Той ни благодари за нашето предложение и заяви, че отсега нататък нямало да прибъгва до насилие, а щял да разчита само на милостиня. На въпроса ни къде живее, отговори, че подслон намира там, където го завари нощта. Едва изрекъл тези слова, той заплака така жално, че само хора със сърца от камък не биха се покъртили от умиление. Вълнението ни беше особено голямо, защото знаехме как изглеждаше в първите дни и виждахме сега докъде е изпаднал. Той беше, както вече казах, изтънчен и благообразен момък и издаваше с учтивите си и смислени слова знатното си потекло и благородния си произход. Макар и да сме прости селяни, ние, като слушахме словата му, можахме да преценим какъв

човек е той. Но така, както си говореше, той изведнъж млъкна и онемя. Загледа се дълго в земята, а ние прекарахме в напрегнато мълчание трепетни минути, като очаквахме, изпълнени със съжаление, да видим до какво ще доведе неговият унес. Той ту отваряше очи, втренчваше поглед в земята, без дълго време да движи клепките си, ту ги затваряше, стискаше устни и вдигаше вежди. Не беше за нас трудно да разберем, че беше изпаднал в някакъв пристъп на лудост. Скоро сам той ни доказа, че сме правилно отгатнали. Стана яростно от мястото, където се беше проснал, и се нахвърли с такъв бяс върху най-близкостоящия пастир до него, че ако не бяхме се притекли своевременно на помощ, щеше да го умъртви с юмруци и да го разкъса със зъби. През цялото време той крещеше: „Ах, коварни Фернандо, тук, на това място, ще ми платиш за всички злини, които си ми сторил! Със собствените си ръце ще ти изтръгна сърцето, където са свили гнездо всички пороци и на първо място лъжата и измамата!“ Към тези закани прибавяше и други обвинения срещу Фернандо, когато изобличаваше като коварен и вероломен изменник. Разделихме се с него твърде натъжени, а той, без дума да продума, се отдалечи тичешком и се скри сред ей тези гъсталаци, където не ни беше възможно да го последваме. От всичко, което видяхме и чухме, се убедихме напълно, че лудостта го спохожда на пристъпи и че някой си Фернандо му е сторил по всяка вероятност голямо зло, което го с довело до това отчаяние. Нашите предположения се потвърдиха по-късно от самото му поведение. Той напущаше понякога скривалището си, и това се случи неведнъж, ту за да си изпроси храна от пастирите, ту за да им я отнеме насила. Когато го прихване лудостта, не иска да приема подаяние, а граби с юмруци това, което доброволно му се предлага, а когато е с ума си, моли за хляб в името на Божието състрадание с умерени и учтиви слова, изказва хиляди благодарности и често се разплаква. Истина ви казвам — продължи козарят, — че вчера решихме, аз и четирима ратаи — двама от тях са мои слуги, а другите двама добри мои приятели — да тръгнем да го търсим и намерим на всяка цена. Намислихме, след като го открием, да го отведем с добро или насила в град Алмодовар, на осем левги оттук, за да го подложим на лечение, ако за болестта му има изобщо лек. По този начин ако не друго, поне ще узнаем през часовете на просветление кой е той и дали има роднини, на които да съобщим за неговото нещастие. Това е, сеньори, всичко, което мога да ви кажа по

въпроса, който ви интересува. Знайте, че полуголият човек, когото сте видели да скача тъй ловко от скала на скала, е собственикът на вещите, които намерихте. (Дон Кихот междувременно му беше вече казал, че е видял един полугол човек да скача из планината.)

Разказът на козаря учуди дон Кихот, който изпита още по-силно желание да узнае кой е нещастният луд. Той реши да изпълни това, което беше замислил, а именно да го търси из цялата планина, като претърси най-внимателно всички най-затънтени кътчета и пещери, докато го намери. Но съдбата му помогна по-скоро, отколкото той можеше да очаква, тъй като в същия този миг се показва в скалистата клисура момъкът, когото търсеха. Той говореше сам на себе си думи, които не можеха да се разберат отблизо, та камо ли отдалече. Беше облечен така, както вече споменахме, но когато се доближи, дон Кихот видя, че носи колето^[9], и то вече разкъсано, но от благоуханна кожа^[10], което още повече затвърди в него мисълта, че не е възможно човек с подобно облекло да не е от благороден произход.

Момъкът пристъпи към тях и ги поздрави с глух и дрезгав глас, но много вежливо. Дон Кихот отговори на този поздрав не по-малко любезно, слезе от Росинант, прегърна момъка крайно дружелюбно и непринудено, като го задържа продължително в обятията си, сякаш го познаваше от дълги години. Непознатият, когото можем да назовем „Дрипавия с жалкия образ“ (както дон Кихот бе наречен „Рицар на печалния образ“), след като се остави да бъде прегърнат, отстрани леко дон Кихот, сложи ръцете си върху раменете му и се вгледа в него, сякаш се мъчеше да си спомни дали го познава. По всяка вероятност видът, фигурата и доспехите на дон Кихот предизвикаха у него не по-малко учудване от това, което неговият образ беше предизвикал у нашия рицар. Най-сетне пръв след прегръдката проговори Дрипавия и разказа това, за което се говори по-нататък.

[1] Санта Ермандад е умъртвявала осъдените на смърт престъпници със стрели. ↑

[2] *Санта Ермандад*, в буквален превод *Светото братство*, което дава повод за игрословието „всички братя“ в следващия ред. ↑

[3] В глава IV на втората част се дават подробности за открадването на магарето. ↑

[4] *Мараведи* — испанска монета, която в различни епохи е имала различна стойност. ↑

[5] Целият пасаж, който започва с „Още същата вечер те стигнаха до самите недра на планината...“ и свършва тук, липсва в първото издание. При второто и третото издание се установява извършеният пропуск и се прибавя поменатият пасаж, но с него не се оправя всичко, тъй като и по-нататък на места се споменава, че Санчо продължава да притежава магарето си. Второто издание с новия пасаж излиза от печат през 1605 година, няколко месеца само след първото издание. Няма данни, от които да се вижда, че пропускът е поправен от самия Сервантес. ↑

[6] Не може да става дума за дисагите, които Санчо беше забравил в хана. Дрехата, в която беше сложил откраднатите припаси, му беше задигната от каторжниците. Трябва да се предполага, че при смяната на хамутите (приключението с шлема на Мамбрино) той е взел други дисаги или торба. ↑

[7] В първото издание е казано: „*да слезе от магарето и да тръгне...*“ ↑

[8] В първото издание се казва: „*Санчо го последва с магарето си...*“ ↑

[9] *Което* — кожена дреха със или без ръкави, която покрива плътно тялото до кръста и свършва с поличка над горната част на бедрата. ↑

[10] Кожа, обработена и щавена с благоуханни вещества. ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА В КОЯТО ПРОДЪЛЖАВА РАЗКАЗЪТ ЗА ПРИКЛЮЧЕНИЕТО В СИЕРА МОРЕНА

В нашата история се казва, че дон Кихот слушал с необикновено внимание дрипавия Рицар на гората, който започнал разказа си така:

— Длъжен съм преди всичко, сеньор — името ви не знам, защото сте ми непознат, — да ви изразя голямата си благодарност за любезното внимание, което проявихте към мене. Желал бих да съм в състояние да се отплатя с нещо повече от добра воля на благосклонността, която проявихте, като ми оказахте толкова сърдечен прием. За жалост съдбата не ми предоставя никакви други средства, за да се отплатя за сторените ми добри дела, освен доброто намерение да се отблагодаря някой ден.

— Моето желание е да бъда на вашите услуги — отговори дон Кихот. — И то е толкова силно, че бях решил да не напусна тези планини, докато не ви намеря и не узная дали има лек за болката, която

изразявате чрез странния си начин на живот. Ако има такъв лек, решен съм да го потърся с най-голямо старание. Ако ли пък нещастieto ви е от онези, които затварят вратите за всякаква утеха, мислех да ви помогна, доколкото това ми е възможно, със съчувствието си и участието си във вашата болка. Защото все пак е утеха човек да намери в бедата си друго същество, готово да сподели страданието му. Ако добрите ми намерения заслужават някакъв израз на благодарност в името на благородството, моля ви коленопреклонно, сеньор, в името на това именно благородство, което лъха от цялата ви особа, заклевам ви в това, което най-много сте обичали или обичате в живота, да ми кажете кой сте и коя е причината, която ви е накарала да се усамотите, да живеете и умрете в тези диви планински дебри като някакъв звяр, защото вие живеете действително сред зверове, чужд на собствената ви същина, за което свидетелстват осанката и облеклото ви. Кълна се — добави дон Кихот — както в рицарския орден, в който съм приет, макар и недостоеен и грешен, така и в званието ми на странстващ рицар, че ако изпълните желанието ми, ще ви се отплатя, както ми повелява моето лично достойнство, било като излекувам болката ви, ако тя е излечима, било като ви помогна, както вече ви обещах, да я понесете по-леко. Рицарят на гората, който слушаше внимателно словата на Рицаря на печалния образ, не преставаше да го гледа. Той беше втренчил поглед в него, разглеждаше го от глава до пети и след като най-последно го разгледа, му каза:

— Ако имате нещо за ядене, дайте ми, за Бога, а след като се нахраня, ще изпълня всичко, което искате от мене в знак на благодарност за всички добрини, които ми се оказват тук.

Тогава Санчо и козарят извадиха, единият от дисагите, а другият от торбата си, достатъчно много храна, за да може Дрипавия да утоли глада си. Той стръвно се нахвърли върху поднесеното му, като излапваше и гълташе хапките една след друга със страшна бързина, без дори да ги дъвче. Докато ядеше, не проговори нито той, нито някой от тези, които го гледаха. Когато свърши, даде им знак да го последват и ги отведе до малка зелена поляна, която се намираше зад една не много отдалечена скала. Като стигнаха там, той се изтегна на тревата. Последваха примера му и другите. Всички мълчаха. Дрипавия се настани удобно и проговори:

— Ако желаете, сеньори, да ви разкажа накратко за моето преголямо нещастие, ще ми обещаете, че няма да прекъснете нишката на тъжната ми история нито с някой въпрос, нито по друг начин. Не изпълните ли това, знайте, че при първото още прекъсване ще спра да разказвам.

Тези думи на Дрипавия припомниха на дон Кихот приказката, която Санчо му беше разказал и която остана недовършена, защото той не можа да пресметне точния брой на превозените през реката кози. Но нека се върнем на Дрипавия. Той продължи да говори:

— Предупреждавам ви, тъй като не искам да се разпростирам надълго върху злочестините си. Защото, когато си ги припомня, не постигам нищо друго, освен да прибавя нови скърби към моята печал. Та колкото по-малко въпроси ми задавате, толкова по-скоро ще свърша, без, разбира се, да пропусна нещо съществено, което би оставило не напълно удовлетворено вашето любопитство.

Дон Кихот обеща от името на всички и Дрипавия, след като получи това уверение, започна със следните слова:

— Името ми е Карденио и съм роден в един от най-хубавите градове на нашата Андалусия^[1]. Родът ми е знатен, родителите ми са богати. Но нещастieto ми е толкова голямо, че колкото и да ме оплакват родителите, колкото и да скърби родът ми, всички техни богатства не могат с нищо да облекчат страданията ми. Защото обикновено земните богатства са безсилни да лекуват бедите, които ни праща небето. На онова късче земя, където се намира родният ми град, бе слязло небето в образа на една девойка. Амур я бе дарил с всички прелести, които аз бих могъл да пожелаю. Такава е красотата на Лусинда, девойка не по-малко богатата и знатна от мене, но с по-щастлива участ и с по-малко постоянство от това, което заслужаваха моите чисти помисли. Аз обикнах, залюбих и боготворях тази Лусинда още от най-ранна възраст, а тя също ме обичаше с простотата и наивността на детското си сърце. Родителите ни знаеха за нашите чувства и те съвсем не ги безпокояха, защото ясно виждаха, че с течение на времето всичко това щеше да свърши с брак, който беше съвсем естествен поради равенството ни по знатност и богатство. Пораснахме ние, растеше с нас и любовта ни и ето че бащата на Лусинда счете за нужно, по понятни съображения, да не ме допуска вече в дома си, като по този начин подражаваше на родителите на

толкова възпятата от поетите Тизбе^[2]. Тази забрана разгоря още по-силно любовния пламък и страстта ми. Устните ни наистина онемяха, но остана перото, което с по-голяма свобода от езика предава на любимия всичко, стаено в душата, защото в присъствие на обичаното същество често се сковават и онемяват най-силното намерение и най-смелият език. Боже мой! Колко писма ѝ писах! Колко мили и невинни отговори получих! В колко песни я възпях и колко любовни стихове ѝ посветих, в които душата ми разкриваше и изливаше своите чувства, изразяваше пламенните си желания, поддържаше живи спомените и даваше сила на влечението си. Най-сетне, след безкрайни терзания, като почувствах, че душата ми залинява от желание да я видя, реших да сторя това, което смятах за най-подходящо в случая, като по такъв начин сложа край на мъките си и получа бленуваната и заслужена награда на любовта ми. С други думи, реших да поискам Лусинда за законна съпруга от баща ѝ, което и направих. Той ми благодари за честта, която му правя, и изрази от своя страна готовността си да ме почете и ми предаде съкровището си, но добави, че тъй като баща ми е жив, нему се пада правото да поиска ръката на дъщеря му. Защото, обясни той, ако това не стане с пълното съгласие на баща ми и не е по волята му, Лусинда не е жена, която може да се даде за съпруга по скрит или прикрит начин. Намерих, че уговорката му е основателна, благодарих му за добрите му чувства, като бях уверен, че баща ми ще се съгласи с мене, щом му разкажа за намеренията си. Потърсих го и когато влязох в стаята му, намерих го с писмо в ръка, което той, без да каже дума, ми подаде: „От това писмо, Карденио, ще видиш, че херцог Рикардо проявява към тебе голяма благосклонност.“ Навярно знаете, сеньори, че този херцог Рикардо е испански гранд, който владее най-хубавите земи в Андалусия. Взех писмото и го прочетох. То беше толкова обвързващо, че аз самият щях да укоря баща си, ако не бе изпълнил това, което се искаше от него. Херцогът желаше да бъде изпратен при него, за да стане не прислужник, а другар на първородния му син, като се задължаваше да ми създаде положение, което да отговаря на доброто мнение, което имаше за мене. Прочетох писмото, стъписах се, а съвсем загубих и ума, и дума, когато чух баща ми да казва: „Най-късно след два дена ще заминеш, Карденио, за да изпълниш волята на херцога, и трябва да благодариш на Бога, че той ти открива път да си създадеш положение, което според мене ти напълно

заслужаваш.“ Към тези слова той добави и други бащински съвети. Наближи часът на раздялата, говорих една нощ с Лусинда, казах ѝ всичко, което ми предстоеше. Посетих баща ѝ и го помолих да изчака няколко дни, преди да се реши да задоми дъщеря си, докато разбере какво точно иска от мене Рикардо. Той ми обеща и тя потвърди обещанието му с хиляди клетви за вярност. Заминах при херцог Рикардо. Той ме прие и се отнесе към мене тъй сърдечно, че още от самото начало изпитах завистта на старите прислужници, които веднага решиха, че благоволенieto, което херцогът проявява към мене, ще се отрази пакостно върху тях. Но най-много се радваше на моето присъствие Фернандо, вторият син на херцога, красив и изтънчен момък, щедър и любвеобилен, който в кратко време се привързва толкова силно към мене, че всички в двореца говореха за тази дружба. Макар че и първородният син ме обичаше и ме обсипваше с милости, той не можеше да настигне по-малкия си брат в проявите му на привързаност към мене. Стана така — тъй като между приятели няма тайна, която да не могат да си поверят един на друг, а доверието на Фернандо към мене не беше само доверие, а нерушимо приятелство, — стана така, че той почна да споделя съвсем открито с мене всички свои мисли и най-вече едно свое любовно увлечение, което го изпълваше с тревога. Беше се влюбил в една селянка, дъщеря на много богати родители, васали на баща му, толкова красива, благоденствена, разсъдлива и честна, че никой от хората, които я познавах, не можеше да каже кое от тези качества е по-силно проявено в нея. Всички тези достойнства на хубава селянка изостриха до такава степен страстта на дон Фернандо, че за да преодолее задръжките на чистата девойка, той реши да ѝ даде дума, че ще се ожени за нея, защото добре разбираше, че не може да я спечели по друг начин. Подтикнат от приятелството, което ни свързваше, аз се опитах с най-красноречиви доводи и най-убедителни примери да го разколебая и отклоня от намерението му, но когато се уверих, че той не разбира от дума, реших да предупредя херцог Рикардо, баща му. Дон Фернандо беше достатъчно умен и хитър, за да знае, че като верен служител, аз съм длъжен да не прикривам нищо от всичко онова, което би могло да опетни честта на херцога, моя сеньор. С цел да ме заблуди и измами, той ми каза, че не вижда друг лек за неговата болест, освен да се отдалечи за няколко месеца и така да се откъсне от властта на красивата селянка. Предложи ми да заминем заедно и да отидем при

баща ми, като кажем на херцога, че отиваме да огледаме и купим хубави коне в родния ми град, прочут в цял свят със своите породисти жребци^[3]. Макар и всъщност да прецених, че решението му не е много уместно, щом чух думите му, вдъхновен от силната любов, която изпитвах, одобрих предложението му като най-сполучливото, което можеше да се измисли, защото то създаваше чудесна възможност да видя пак моята Лусинда. Подтикнат от тази мисъл и окрилен от желанието си, подкрепих плана му и насърчих намерението му, като го посъветвах да го осъществи колкото се може по-скоро, понеже раздялата върши своето, каквито и уверения за вярност да се дават. По-късно узнах, че когато бе направил това предложение, той се бил насладил вече като съпруг на любовта на селянката, като ѝ обещал да се ожени за нея, и чакал само удобен случай, за да открие по най-безопасен за себе си начин безразсъдната си постъпка, защото много се страхувал от това какво ще направи баща му, когато научи за неговото провинение. Често се случва така, че любовта на младежите не е истинска, а е само похотливо влечение, което изчезва, щом бъде задоволено. Това чувство, което са си мислили, че е любов, изстива все повече, защото не може да надхвърли границите, които природата му е поставила, граници, които тя не поставя на истинската любов. С други думи, искам да кажа, че щом като дон Фернандо е вкусил от прелестите на селянката, почувствал, че увлечението му намалява и че страстта му постепенно изчезва. И ако в началото се преструваше, че търси в раздялата лек против страстта и увлечението си, сега вече търсеше раздялата, за да не изпълни обещанието, което беше дал. Херцогът му разреши да замине, а на мене заповяда да го придружа. Стигнахме в родния ми град, баща ми го прие както подобава, видях още първия ден Лусинда, любовта ми се разгоря отново (тя не беше нито за миг изгаснала, нито пък пламъците ѝ бяха намалели) и аз, за мое нещастие, поверих тайната си на дон Фернандо, защото сметнах, че законите на голямото приятелство, което ни свързваше, повеляваха това. Възхвалях пред него красотата, чаровността и разсъдливостта ѝ и породих у него желанието да види със собствените си очи тъй богато надарената с качества девойка. За моя беда удовлетворих желанието му и една вечер му я показах при светлината на една свещ на прозореца, пред който обикновено си говорехме. Видя я в домашно облекло и тя му направи такова впечатление, че всички дотогава видени от него красавици

избледняха веднага в паметта му. Той онемя, загуби ума си, унесе се и се влюби, както ще разберете сами, като чуете по-нататък разказа за моите страдания. Любовта му пламна още по-силно (той я криеше от мене и единствено когато оставаше сам, я изповядваше пред Бога), когато един ден, по някаква злощастна случайност, попадна в ръцете му едно нейно писмо, в което ме молеше да я поискам за съпруга от баща ѝ. От писмото лъхаше толкова мъдрост, честност и любов, че след като го прочете, той ми каза, че в Лусинда е събрано съкровището на всички телесни и душевни съвършенства, разпределени между всички останали жени на света. Трябва да призная сега, че макар и да бяха напълно заслужени тези похвали, отправени към Лусинда, неприятно ми беше да ги слушам от неговата уста. Почнах да се боя и да страня от него, защото не минаваше и час, без той да пожелае да говорим за нея, като разговорът се насочваше от него, понякога съвсем без повод, все към същото. Тази негова настойчивост събуждаше у мене известно чувство на ревност. Аз не се боях от някакъв обрат в чувствата и верността на Лусинда. Но колкото и да ме уверяваше Лусинда в своите чувства, аз изпитвах страх за моето бъдеще. Фернандо се стремеше да чете редовно писмата, които пращах на Лусинда, а също и писмата, които тя ми пишеше, под предлог, че те му доставят висша наслада. И ето, случи се така, че Лусинда поиска да ѝ дам за прочит един рицарски роман, който тя много обичаше — става дума за „Амадис Галски“.

Като чу, че се говори за рицарски роман, дон Кихот не можа да се въздържи и каза:

— Ако ваша милост бяхте ми казали още в самото начало на разказа, че сеньора Лусинда е любителка на рицарските романи, нямаше нужда да ми давате каквито и да било други обяснения, за да разбера до какви висоти се издига нейният ум. В никой случай не бих ѝ признал качествата, които вие ѝ приписвате, ако ѝ липсваше вкус към това тъй забавно четиво. Искам да кажа, че напълно са излишни повече думи, за да ми възхвалите други нейни ценни душевни качества. За мене е достатъчно да зная, че тя обича рицарските романи, за да я провъзглася за най-красивата и най-умната жена на света. Желал бих аз, сеньор, да бяхте ѝ изпратили заедно с „Амадис Галски“ прекрасния роман „Дон Рухел Гръцки“. Защото аз съм уверен, че сеньора Лусинда щеше да хареса много приключенията на Дараида и Гарая, разумните думи и дела на пастира Даринел^[4], както и прекрасните негови

буколически стихове, които той съчинява и пее с толкова много вкус, умение и непринуденост. Но ще настъпи може би часът, когато причините за този пропуск ще бъдат отстранени, а за това не е нужно да минат месеци и години. Достатъчно е ваша милост да дойдете с мене в моето село, където държа на ваше разположение повече от триста книги, които са за мене най-висша душевна наслада и най-забавно занимание. Макар и да се боя, че не ми е останала нито една от тях сега поради действията на зли и завистливи магьосници. Моля ваша милост да ме извините, че наруших даденото обещание да не прекъсвам вашия разказ, но щом заговорихте за рицарски романи и за странстващи рицари, невъзможно ми беше да не се обадя, както е невъзможно слънчевите лъчи да не топят, а лунните лъчи да не носят влага^[5]. Прося още веднъж извинение и ви моля да продължите разказа си, защото това сега най-много ни интересува.

Докато дон Кихот произнасяше тази реч, Карденио седеше, отпуснал глава на гърди, и по всичко личеше, че е дълбоко замислен. Дон Кихот го подкани на два пъти да продължи своята история, но той нито вдигна глава, нито проговори. След известно време изправи чело и рече:

— Никой не може да ме разубеди, нито пък някой би могъл да ме застави да мисля иначе и да тълкувам по друг начин нещата, защото непоправим глупак е този, който ще се опита да ме убеди в обратното, че този подлец, доктор Елисабат, не е бил любовник на кралица Мадасима^[6].

— Това не може да бъде! — отговори силно разгневен дон Кихот. — Кълна се в... (и произнесе ругатния в пълния ѝ текст, както правеше обикновено) това е злобна клевета, дори подлост. Кралица Мадасима е била една много порядъчна дама и за нея не може да се допусне, че е станала любовница на един конски доктор като Елисабат. Този, който твърди обратното, е лъжец и подлец и аз съм готов да му дам да се разбере на кон или спешен, със или без оръжие, дено или ноще, както той намери за най-уместно.

Междувременно Карденио го гледаше много внимателно. Беше обладан от нов пристъп на лудост и съвсем не беше в състояние да продължи своя разказ. Пък и дон Кихот не беше разположен да го слуша, след като чу всички хули, изсипани срещу Мадасима. Странна работа! Той се застъпваше за нея, като че ли тя беше господарката на

сърцето му. Тези проклети книги! Как страшно бяха объркали ума му. Карденио, който — както вече казах — беше пак полудял, като чу, че го наричат лъжец и подлец, вдигна камъка, който лежеше до него, и нанесе на дон Кихот силен удар в гърдите, който го събори по гръб на земята. Санчо, като видя господаря си в беда, се спусна със стиснати юмруци срещу лудия, но Дрипавия го изпревари и с един само удар свали и него на земята, скочи върху му и почна да го тъпче както си искаше. Козарят, който поиска да го защити, изпита същата участ. След като изпотръшка и изпопреби всичките, изостави ги и съвсем спокойно се оттегли в планината. Санчо се изправи и побеснял от яд, че му е бил нанесен побой, без да има вина, реши да си излее гнева върху козаря, когото обвини, че не го е предупредил за пристъпите на лудост на Дрипавия, защото, ако те знаели, щели да бъдат нащрек и щели да се защитят. Козарят обясни, че ги е предупредил и че той няма никаква вина, ако не го е чул. Санчо Панса възрази. Не му остана дължен и козарят и след като си размениха по няколко думи, двамата се сграбчиха за брадите и си нанесоха такива удари, че ако не беше ги разтървал дон Кихот, те щяха съвсем да се разпердушинят. Без да спре да се бие, Санчо извика на господаря си:

— Оставете ме, ваша милост сеньор Рицарю на печалния образ, защото този човек е селянин като мене, не е посветен в рицарство и аз мога като честен човек да се разправа с него и да му платя за нанесеното ми оскърбление.

— Прав си — каза дон Кихот. — Но аз зная, че този човек не носи никаква вина за това, което се случи.

Тази негова забележка умири противниците и дон Кихот запита козаря дали не е възможно да намерят Карденио, защото изпитваше силно желание да чуе края на неговата история. Козарят повтори това, което и преди му беше казал, че не знае точно къде му е скривалището, но ако обходи старателно тези места, непременно ще го намери било успокоен и дошъл напълно на себе си, било в плен на лудостта си.

[1] Сиера Морена служи за граница между Ла Манча и Андалусия. Действието в тази глава се развива в южните склонове на планината, тоест в Андалусия. ↑

[2] Тизбе — героиня на Овидиевите „Метаморфози“. Любовта на Пирам и Тизбе с била символ на силна любов в древността. ↑

[3] Намеква се за Кордова, град, прочут с коневъдството си. ↑

[4] Действащи лица в „Хрониката на дон Флорисел Никейски“, съчинение на Фелисиано де Силва (Саламанка, 1551 г.). ↑

[5] Вярвало се е в онази епоха, че луната е „влажна“ планета и че на нея се дължали дъждовете и влагата. ↑

[6] Герои от романа „Амадис Галски“. ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ПЕТА
В КОЯТО СЕ ГОВОРИ ЗА СТРАННИТЕ НЕЩА, КОИТО
СЕ СЛУЧИХА В СИЕРА МОРЕНА НА ХРАБРИЯ РИЦАР
ДОН КИХОТ ДЕ ЛА МАНЧА, И ЗА ПОКАЯНИЕТО,
КОЕТО ТОЙ САМ СИ НАЛОЖИ ПО ПРИМЕРА НА
БЕЛТЕНЕБРОС^[1]

Дон Кихот се раздели с козаря, възседна пак Росинант и заповяда на Санчо да го последва. Оръженосецът се подчини неохотно.^[2] Те навлизаха постепенно в най-дивата част на планината, а Санчо умираше от желание да поведе разговор с господаря си. Но за да не наруши заповедта му, той дълго чака да проговори първо господарят му. Не можа обаче да изтърпи продължителното мълчание и каза:

— Сеньор дон Кихот, дайте ми, ваша милост, благословията си и ме пуснете да си вървя. Искам да се върна у дома си при жената и децата, с които мога поне да се изприказвам на воля. Защото да скитам денонощно с ваша милост по тези пущинаци и да не мога да говоря, когато най-много ми се приказва, е за мене равносилно на това жив да ме погребат. Ако съдбата беше отредила животните да говорят, както били говорили по времето на Гисопете^[3], работата щеше да е лесна. Приказвал бих тогава с магарето си^[4] за каквото ми скимне и така щеше да ми олекне. Защото непоносимо тежко и нетърпимо е да търсиш цял живот приключения и да намираш само цепеници, мятаници, градушки от камъни и юмруци, а на всичко отгоре да ти наложат да си заключиш устата и да не смееш да кажеш това, което ти е на сърцето, сякаш си ням.

— Разбирам те, Санчо — отговори дон Кихот, — ти умираш от желание да отменя забраната, която наложих на езика ти. Смятай, че запрещението е вдигнато и говори колкото си искаш, при условие, че отменяването на заповедта ми ще важи само докато бродим из тези планини.

— Добре — рече Санчо, — нека аз сега си кажа приказката, пък един Господ само знае какво ще стане после. Разрешението ви ще използвам най-напред, за да ви запitam каква нужда имахте, ваша милост, да поемете тъй пламенно защитата на онази кралица Махимаса^[5] или както ѝ беше името. Какво толкова ви влизаше освен това в работата дали онзи абат^[6] е бил, или не е бил неин любовник? Ако ваша милост не бяхте се намесили — защото никой не искаше от вас да бъдете съдник, — аз съм уверен, че лудият щеше да продължи своята история, а ние щяхме да си спестим всички тези удари с камък, юмруци и ритници.

— Вярвай ми, Санчо — отговори дон Кихот, — че ако ти знаеше, както аз зная, колко почтена и благородна сеньора е била кралица Мадасима, уверен съм, че ти щеше да разбереш колко голямо е било търпението ми, та не разбих устата, която изговори такива светотатствени хули. Защото цяло светотатство е да мислиш и да твърдиш, че една кралица е любовница на някакъв си врач. Истината е, че този доктор Елисабат, за когото спомена лудият, е бил човек разумен и е давал мъдри съвети като наставник и лекар на кралицата. Но дори и мисълта, че тя му е била любовница, е нелепост и заслужава най-строго

наказание. За да се увериш, че Карденио не си е давал сметка какво говори, достатъчно е да си спомниш, че той не беше вече с целия си ум, когато изрече тези думи.

— На това мнение съм и аз — рече Санчо. — Нямаше следователно защо да обръщате внимание на думите на един луд човек. Тъй като, ако съдбата не беше се показала снизходителна към вас и беше насочила едрия камък вместо към гърдите към главата ви, добре щяхме да се наредим с намесата ни в полза на онази злополучна сеньора. Освен това не смятате ли, че Карденио не го лови съд, понеже е невменяем?

— Всеки странстващ рицар е длъжен да защити както от умни, така и от безумци честта на жените, каквито и да са те, а още повече на високопоставени особи като кралица Мадасима, към която поради големите ѝ добродетели храня особена почит. Защото тя не е била само красавица, но се е отличавала и с блестящия си ум, и с безграничното си търпение във всички изпитания, които не са били малко в живота ѝ, а присъствието и съветите на доктор Елисабат са били само от голяма полза за нея и са ѝ помогнали да понесе страданията си с разсъдливост и постоянство. Види се, от това са взели повод невежите и злонамерените да твърдят и мислят, че му е била любовница. Но това не е вярно, повтарям, и всеки, който помисли или каже подобно нещо, ще излъже.

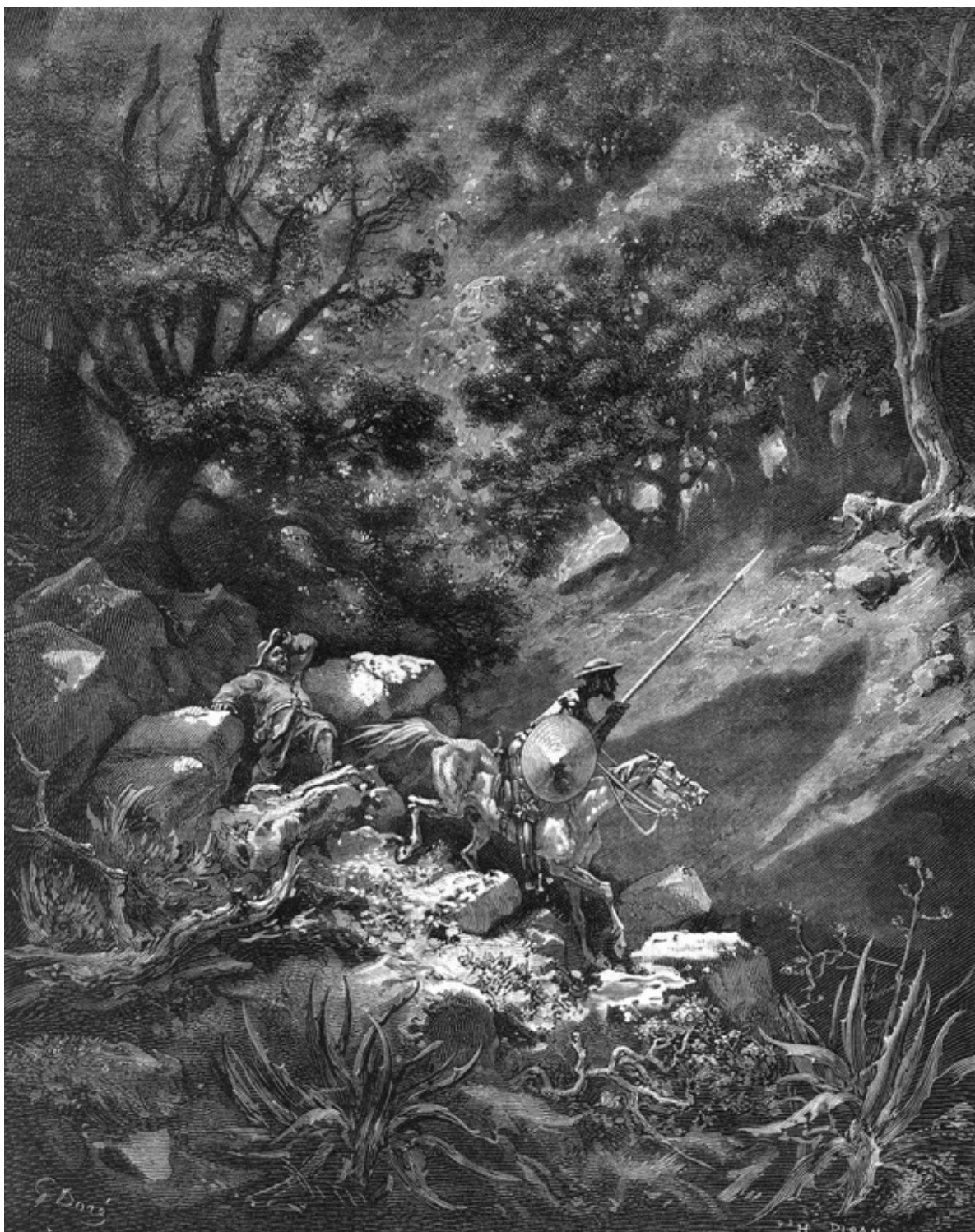
— Нито казвам подобни работи, нито ги мисля — отговори Санчо. — Тяхна си работа какво са правила. Каквото са си дробили, това да сърбат. Дали са били любовници, или не, пред Бога ще отговарят. А аз — ни лук ял, ни лук мирисал. Хич не ми трябва да си пъхам гагата в хорските работи. Премети сметта в къщата си, но в чуждата недей праши. Голтак се родих, голтак си останах. Нито губя, нито печеля. Пък и да са били любовници, какво ме топли това? Има си крушка опашка. Чуждата уста не е чувал да го вържеш.

— Санчо — прекъсна го дон Кихот, — спри, за Бога, да нижеш тези глупости. Какво общо има това, което говорим, с поговорките, които редиш една след друга? Заклевам те, млъкни и отсега нататък занимавай се само с магарето си и не се бъркай в работи, които не те засягат. Напрегни петте си сетива и разбери, че всичко, което съм вършил, върша и ще върша, е напълно разумно и съобразено със

законите на рицарството, които познавам по-добре от всички рицари по света, посветени в това звание.

— Сеньор — запита пак Санчо, — отговаря ли действително на законите на рицарството да скитаме немили-недраги из тези чукари, без път и без пътечка, по дирите на един луд човек, който — ако го срещнем — може да реши да довърши това, което е започнал — не говоря за разказа му, а за главата на ваша милост и за моите ребра?

— Пак ти казвам, Санчо, млъкни! — каза троснато дон Кихот. — Ти трябва да знаеш, че тук ме води не толкова желанието да издиря безумеца, а намерението да извърша подвиг, който ще ми спечели велико име и вечна слава по цялата земна шир. Този мой подвиг ще бъде толкова славен, че ще сложи отпечатък върху всичко, което може да направи съвършен и прочут един странстващ рицар.

— Свързан ли е този подвиг с големи опасности? — запита Санчо Панса.

— Не — отговори Рицарят на печалния образ, — но все пак заровеите могат тъй да се завъртят, че от нашите надежди нищо да не

излезе. Всичко ще зависи от твоето усърдие.

— От моето усърдие ли? — любопитства Санчо.

— Да — потвърди дон Кихот, — защото, ако се върнеш бързо оттам, където мисля да те пратя, скоро ще се свършат моите изпитания и няма да закъснее да блесне славата ми. Понеже не е добре да те държа по-дълго в неведение относно смисъла на моите слова, искам да ти стане ясно, Санчо, че знаменитият Амадис Галски е бил един от най-съвършените странстващи рицари. Сбърках, като казах, че е бил един от тях, защото той е бил единственият, първият, несравнимият, княз на всички рицари на своето време, колкото ги е имало по света. Срам и позор за дон Белианис и за всички онези, които са твърдели, че могат да се сравнят с него. Кълна се, че те лъжат. Казвам ти също, че когато някой художник иска да се прослави с изкуството си, той се стреми да подражава творенията на най-знаменитите известни му художници, а същото това правило важи за всички други значими изкуства и занаяти, които допринасят за блясъка на държавата. Така трябва да действа и действа този, който иска да си спечели име на човек, благоразумен и търпелив в изпитанията. Той трябва да подражава на Одисей, в чийто образ и страдания Омир дава жив пример на благоразумие и издръжливост, както и Вергилий в лицето на Еней ни дава образец на благочестив син и на смел и опитен военачалник. И единият, и другият са изобразили и описали своите герои не такива, каквито са били в действителност, а каквито е трябвало да бъдат, за да оставят на потомството примера на своите добродетели. Тъй също и Амадис, който е пътеводна звезда, зорница, слънце на храбрите и влюбени рицари, трябва да бъде образец за всички нас, които служим под знамето на любовта и на рицарството. При това положение, приятелю Санчо, ясно е, че странстващият рицар, който най-добре му подражава, ще бъде най-близо до рицарското съвършенство. А Амадис прояви най-голямо благоразумие, доблест, мъжество, търпение, твърдост и любов, когато, отблъснат от сеньора Ориана, се оттегли на покаяние в Пеня Побре под името Белтенеброс, име изразително и подходящо за новия му, доброволно избран от него живот. На мене ми е сега по-лесно да му подражавам именно в това, а не в други негови подвизи, когато е разсичал великани, обезглавявал змии, убивал змейове, сразявал цели войски, разгромявал флоти и развалял магии. Понеже местността е

много удобна за тази цел, няма причини да се пропусне случаят, който толкова благоприятно ми се предлага сега.

— Ваша милост, какво точно възнамерявате да направите в това пусто място? — запита Санчо.

— Не ти ли казах вече — отговори дон Кихот, — че искам да вървя по стъпките на Амадис и да се отдам тук на отчаяние, безумия и ярост, като последвам същевременно и примера на Роланд, който, след като намерил край един извор доказателства, че красивата Анхелика му изневерила с Медор, полудял от мъка и почнал да изкоренява дървета, да размътва водите на бистрите извори, да убива овчари, да унищожава стада, да подпалва колиби, да разрушава къщи, да отвлеча коне и да върши хиляди безразсъдства, достойни да бъдат увековечени и записани? Аз не смятам да подражавам сляпо на Роланд или Орландо, или Ротоландо (с тези три имена е бил известен той) във всички лудости, които е вършил, казвал и мислил, а ще направя, доколкото мога, своя подбор между онези дела, постъпки и действия, които ми се струват най-съществени. Може би ще се задоволя да подражавам само на Амадис, който в лудостта сине е вършил пакости, а е дал само израз на своите чувства с плачове и ридания и с това е постигнал най-голяма слава.

— Струва ми се — рече Санчо, — че рицарите, които са постъпвали така, са имали причини и съображения да беснеят по този начин. Ами ваша милост? В името на какво ще подлудявате изведнъж? Коя дама ви е отблъснала, на какви следи сте попаднали, за да мислите, че сеньора Дулсинея дел Тобосо е извършила някоя глупост с някой мавър или с християнин?

— Това е именно същественото — отговори дон Кихот, — и тук лежи тънкостта на моята постъпка. Ако някой странстващ рицар обезумее поради определени, явни причини, не може да се говори за доброволна постъпка, нито за някаква особена заслуга. Тънкостта е да загубя разсъдъка си без всякакъв повод и да дам на дамата ми да разбере на какво ще бъда способен тогава, когато действително се наложи да полудея, щом като сега постъпвам така без причина. Още повече, че дългата раздяла с неизменната господарка на сърцето ми, Дулсинея дел Тобосо, е за мене предостатъчен повод. Спомни си думите на пастира Амбросио, който казваше, че този, който отсъства, е изложен на всички беди и с право се бои от тях. Тъй щото, приятелю

Санчо, не си хаби напразно думите, за да ме съветваш да се откажа от толкова рядък, щастлив и нечуван случай за подражание. Луд съм и ще си остана луд, докато не се завърнеш при мене с отговор на писмото, което смятам да изпратя по тебе на моята сеньора Дулсинея. Ако се окаже, че тя е на висотата на моята вярност, свършено ще е тогава с моята лудост и с моето покаяние. Ако ли пък се установи обратното, тогава наистина ще полудея и загубил разсъдъка си, не ще чувствам нищо. Така че отговорът, бил той благоприятен или неблагоприятен, ще сложи край на моите съмнения и страдания: ако е благоприятен, аз ще вкуся съвсем трезво насладата от получената добра вест, ако ли пък е неблагоприятен, аз не ще мога да почувствам нещастieto си поради това, че ще съм истински полудял, а лудият е безчувствен. Но кажи ми, Санчо: пазиш ли добре шлема на Мамбрино? Видях, че ти го вдигна от земята, когато онзи неблагодарник се опита да го строши на парчета. Той не успя обаче да го счупи и по това можеш да съдиш за качеството на закалката му. На това Санчо отговори:

— Бог ми е свидетел, сеньор Рицарю на печалния образ, че не мога да слушам и понасям търпеливо някои от вашите приказки. Заради тях именно ми идва на ум, че всички тези неща, които разказвате, за рицарски подвизи, за завоюване на кралства и империи, за раздаване на острови и на големи дарове и награди по рицарски обичай трябва да са вятърничави работи и лъжи, басни и небивалици или както щете ги наречете. Имайте предвид, ваша милост, че ако някой ви чуе да казвате, че бръснарският леген е шлемът на Мамбрино и да упорствате цели дни в тази заблуда, ще помисли несъмнено, че нещо ви хлопа в главата. Легенът, който е доста очукан, прибрах в дисагите. Ако е рекъл Господ да се прибера някога вкъщи при жената и децата, ще го поправа и ще се бръсна в него.

— Виж, Санчо, кълна се в този, когото ти спомена преди малко — рече дон Кихот, — че си най-тъпоумният от всички оръженосци в света. Ти ме следваш от толкова време насам и още не си разбрал, че рицарските работи изглеждат химерични, безсмислени, безумни и устроени по иначе. Те не са такива в действителност. Но около нас постоянно кръжи цял рой магьосници, които обръщат с магиите си всичко наопаки и превръщат едни неща в други според вкуса и според желанието си да бъдат благосклонни или да ни унищожат. Ето защо предметът, който според тебе е бръснарски леген, е за мене шлемът на

Мамбрино, а за трети човек може да е съвсем друго нещо. Рядко щастие е за мене прозрението на мъдреца, мой покровител, който е направил да изглежда леген това, което в действителност и всъщност е шлемът на Мамбрино. В противен случай поради голямата му стойност целият свят би ме преследвал, за да ми го отнеме. Убедени, че той не е нищо друго освен обикновен бръснарски леген, хората съвсем не ламтят да си го присвоят. Това доказва и човекът, който се опита да го счупи и не помисли дори да го задигне. Защото, ако знаеше какво представлява той, аз съм убеден, че нямаше да го захвърли тъй пренебрежително. Пази го, приятелю, защото сега нямам нужда от него. На мене предстои да сваля от себе си всички тези доспехи и да остана гол, както ме е майка родила, ако в покаянието си реша да подражавам повече на Роланд, отколкото на Амадис.

Увлечени в този разговор, те стигнаха до подножието на една висока и стръмна скала, която се издигаше и открояваше сред множество други, които я заобикаляха. В подножието ѝ тихо лъкатушеше рекичка, която оросяваше тучна поляна. Човек не можеше да я погледне, без да ѝ се възхити. Наоколо имаше много дървета и други растения и цветя, които правеха местността още по-приветлива. Това място именно избра Рицарят на печалния образ за своето покаяние. Щом като съзря полянката, каза с висок глас, сякаш беше вече обезумял:

— Тази е местността, о небеса, която определям и избирам, за да оплача нещастieto, което вие ми причинихте! В този планински кът сълзите на очите ми ще увеличат водите на тази малка рекичка и непрестанните ми и дълбоки въздишки ще движат безспирно листата на тези дървета като доказателство и израз на болката, която терзае раненото ми сърце. О вие, неизвестни планински божества, които населявате тези диви чукари, изслушайте жалбите на този злощастен любовник, когото дълга раздяла и въображаема ревност са заставили да се оттегли в тези планински дебри, за да оплаква горко непреклонността на коравосърдечната и неблагодарна красавица, съвършенство и венец на всяка женска красота! О вие, нимфи и дриади, които обитавате горските усои! Дано бързоногите похотливи сатири, които постоянно, макар и безуспешно ви задирят, престанат да смущават сладкия ви покой, за да ми помогнете да изплача мъката си или поне търпеливо да изслушате моите жалби! О, Дулсинея дел

Тобосо, светлина в моята нощ, прослава на моята скръб, моя пътеводна звезда, сияние на моето щастие, нека небето бъде винаги благосклонно към тебе и изпълнява желанията ти! Отправи поглед към мястото, където ме доведе нашата раздяла, виж какво направи тя от мене и дай заслужена награда на моята вяност! О, самотни дървета, които от днес нататък ще бъдете другари на моето уединение, дайте знак с нежно поклащане на клоните си, че не ви е противно присъствието ми! О ти, мой оръженосецо, приятни спътнико в добри и лоши дни, запомни добре всичко, което виждаш, че правя, за да го разкажеш на единствената виновница за моето състояние.

Като каза това, дон Кихот скочи от Росинант, сие за миг седлото и юздите му, потупа го по хълбока и рече:

— Този, който се лишава днес от свободата си, я връща на тебе, о Росинанте мой, толкова прославен в подвизи, колкото и злощастен по участ! Върви, накъдето си поискаш, ти, на чието чело стои написано, че не те надмина по бързина нито ипогрифът^[7] на Астолфо, нито прославеният Фронтиньо, който толкова скъпо коства на Брадаманте^[8].

Като видя всичко това, Санчо каза:

— Благословен да е онзи, който ме освободи от грижата да свалям сега самара и от магарето^[9]. Как щях да си го погаля сега и с какви ли не похвали щях да го отрупам! Но ако добичето беше тук, аз за нищо на света не бих позволил да му свалят самара. Нямаше да има и причини за това. Въпросите за любовта и отчаянието не засягат магарето, тъй като господарят му не е нито влюбен, нито отчаян. А господар му бях аз, докато това беше угодно на Бога. Всъщност, сеньор Рицарю на печалния образ, ако вашата лудост е истинска и моето заминаване сигурно, добре ще бъде да оседлаем отново Росинант, за да замести той моето магаре, защото по този начин ще се спечели време и на отиване, и на връщане. Защото, тръгна ли пеш, не зная кога ще стигна, нито кога ще се върна, тъй като не ме бива по ходенето.

— Нека бъде волята ти, Санчо! — отговори дон Кихот. — Предложението ти не е лошо. И пак повтарям: ще заминеш след три дни, за да можеш в това време да видиш какво говоря и какво върша заради нея, та всичко да ѝ разкажеш.

— Не ми ли стига това, което видях? — запита Санчо. — Какво повече трябва да видя?

— Нищо не си видял още — отвърна дон Кихот. — Сега ми предстои да разкъсам дрехите си, да разпиляя доспехите си, да започна да си блъскам главата в тези скали и други още работи от този род, които ще те накарат много да се чудиш.

— За Бога — каза Санчо, — внимавайте, ваша милост, с главата си, защото толкова зле можете да се ударите в някоя скала, че още с първия удар да турите край на целия ваш план за покаяние. Аз си мисля обаче, че ако ваша милост държите на всяка цена да си блъскате главата, тъй като без това не може да се покаете, то, понеже тези неща сами по себе си са измислени и се правят само привидно и на шега, добре е ваша милост да се задоволите да си блъскате главата във вода или в нещо, меко като памук. А другото оставете на мене. Аз ще имам грижата да кажа на моята сеньора, че ваша милост си блъскате главата в скала, по-твърда от диамант.

— Благодаря за добрите ти намерения, приятелю Санчо, но трябва да знаеш, че всички тези неща, които върша, не са никаква шега, а са съвсем сериозни. В противен случай ще наруша законите на рицарството, които ни повеляват да не лъжем. А да направя едното вместо другото, значи да излъжа. От това следва, че ударите в скалите трябва да бъдат истински, автентични и пълноценни^[10]. Никакви измислици и самоизмами не се допускат. Ето защо трябва да ми оставиш превръзки за раните, които ще получа, тъй като съдбата пожела да не мога да разчитам на балсама, който загубихме.

— Още по-жесток удар на съдбата е загубата на магарето — отговори Санчо, — тъй като заедно с него загубихме и превръзките, и всичко друго^[11]. Умолявам ваша милост да не споменавате вече за онова проклето питие, защото само като чуя името му, и ми се обръща душата, пък за стомаха да не говорим. Имам и още една молба: приемерте, че е изтекъл вече тридневният срок, който ми определехте, за да присъствам като свидетел на лудостите, които възнамерявате да вършите. Да приемерем, че те са вече видени, че делото е разгледано, присъдата произнесена и влязла в законна сила. На моята сеньора ще разправа чудеса. Напишете сега писмото и ме пуснете да тръгна веднага, защото голямо е желанието ми да се завърна час по-скоро, за да изкарам ваша милост от това чистилице, в което ви оставям.

— Чистилице ли го наричаш? — рече дон Кихот. — По-добре го назови ад или дай му още по-лошо име, ако може да има нещо по-лошо

от ада.

— Чувал съм да се казва — отговори Санчо, — че за този, който е в ада, „nula es retentio“^[12].

— Не разбирам какво значи „retentio“ — каза дон Кихот.

— „Retentio“ означава — отговори Санчо, — че който е в ада, никога не излиза и не може да излезе оттам. А с вас ще стане обратното, освен ако съвсем ме няма в краката, та да не мога да пришпорвам Росинант. Само да се добера аз веднъж до Тобосо и да се намеря лице с лице с моята сеньора Дулсинея, така ще ѝ опиша глупостите и безумията — те не се различават едни от други, — които ваша милост вършихте и продължавате да вършите, че дори и да я намеря твърда като корков дъб, ще я направя по-мека от ръкавица. А после ще се върна като магьосник право по въздуха с нейния сладък като мед отговор, за да изтръгна ваша милост от това чистилище, което прилича на ад, но не е ад, тъй като все пак съществува надежда да се излезе от него, за разлика от ада, откъдето не се излиза, и вярвам, че ваша милост ще се съгласите с мене.

— Прав си — рече Рицарят на печалния образ, — но на какво да напиша писмото?

— Не забравяйте и записа, срещу който ще получа обещаните от вас магарета!

— Всичко ще напиша — потвърди дон Кихот. — Поради това, че няма хартия, добре би било да го напишем, както са писали древните, на восъчни плочици. Работата е, че и тях трудно можем да намерим. Но ето че ми хрумна какво да направим. Ще напиша писмото в бележника на Карденио и ти ще имаш грижата да го дадеш да се препише на чисто в първото селище, където намериш учител или клисар. Гледай само да не го даваш на писар^[13], че и самият дявол не ще може да разчете какво е написал.

— А какво ще стане с подписа ви? — запита Санчо.

— Амадис никога не е подписвал писмата си — отговори дон Кихот.

— Съгласен съм — възрази Санчо, — но записът трябва непременно да носи подпис. Препише ли се и той, ще рекат, че подписът е подправен и ще остана без магарета.

— Записът ще бъде подписан в самия бележник. Ще го покажеш на племенницата ми и тя веднага ще изпълни волята ми. А в любовното

писмо ще туриш вместо подпис — „Ваш верен до гроб Рицар на печалния образ“. За нея не е важно дали подписът ще бъде положен собственоръчно от мене или от чужда ръка, тъй като, доколкото си спомням, Дулсинея не знае да пише и да чете и през целия си живот не е видяла мое писмо, понеже нашата любов е била винаги платоническа и е намирала израз само в най-целомъдрени погледи. Но и това дори се е случвало рядко, защото мога да се закълна, че през дванадесетте години, откак я обичам повече от зениците на очите си, които ще изгният в недрата на земята, аз съм я виждал най-много четири пъти. А възможно е тя нито веднъж да не е забелязала, че я гледам^[14]. Тъй добродетелно са я възпитавали и така далече от света са я държали баща ѝ, Лоренсо Корчуело, и майка ѝ, Алдонса Ногалес.

— Така, значи! — възкликна Санчо. — Дъщеря на Лоренсо Корчуело е сеньора Дулсинея дел Тобосо, позната също и под името Алдонса Лоренсо!

— Да, тя самата — потвърди дон Кихот, — и заслужава да е сеньора на цялата вселена.

— Добре я познавам — каза Санчо — и мога да кажа, че няма момък в селото, който да ѝ излезе насреща в мятането на желязна пръчка. Нека ми е свидетел създателят на всички блага, че с нея шега не бива. Тя е мома здрава и набита, ячка и здравенячка, способна да избави от беда и да бъде истинска подкрепа за всеки рицар, който вече странства или ще странства, ако се съгласи да му стане възлюблена. А каква дяволска сила притежава и какъв ѝ е мощен гласът! Казват, че един ден се качила навръх камбанарията на селото и взела да вика оттам на някакви ратаи, които работели на бащината ѝ нива, на повече от половин левга разстояние. Те я чули така ясно, сякаш стояли под сами камбанарията. Най-доброто в нея е, че не обича преструвките, че е приветлива и с добри обноски, че с всички дружи, шегува се и се смее. Сега вече мога да ви кажа, сеньор Рицарю на печалния образ, че следва и трябва ваша милост не само да вършите лудости по нея, но и с пълно право да се отдадете на отчаяние и дори да се обесите. Всеки, който узнае това, ще каже, че сте постъпили съвсем правилно, пък ако ще след това и самият дявол да ви повлече в ада. Много ми се ще да тръгна час по-скоро, и то само и само за да я видя, че отдавна не съм я срещал и трябва да се е поизменила, защото полската работа, под слънце и на вятър, доста изхабява лицата на жените. Нека ви направя една изповед,

сеньор дон Кихот. Аз нищо не знаех досега и си въобразявах честно и чистосърдечно, че сеньора Дулсинея е някоя княгиня, в която ваша милост сте влюбен, или поне някоя дама, която заслужава изпратените ѝ от вас богати дарове, каквито са например бискаецът или каторжниците, или още много други дарове, тъй като много трябва да са победите, които ваша милост е спечелил, преди да ви стана аз оръженосец. Но като се поразмисли малко човек, не може да не се запита: „От каква полза е за сеньора Алдонса Лоренсо, искам да кажа, за сеньора Дулсинея дел Тобосо, че ще отидат да коленичат пред нея сразените рицари, които ваша милост сте ѝ изпращали и продължавате да ѝ изпращате? Защото може да се случи те да пристигнат в селото точно когато тя чисти лен или вършее на хармана. Те сигурно ще се засрамят, като я видят такава, а и тя ще се разсмее, като види вашия дар, и отгоре на това ще се разсърди.“

— Казвал съм ти толкова пъти досега, Санчо — забеляза дон Кихот, — че си непоправим бърборко и че не само си тъп, ами отгоре на това искаш и постоянно да остроумничиш. Но за да се убедиш най-сетне колко си глупав ти и колко съм мъдър аз, ще ти разправа една малка приказчица. Имало нявга една млада и красива вдовица, богата, свободна и с весел нрав. Влюбила се тя в млад послушник, як и здрав младеж. Но игуменът узнал за тази любов, намерил един ден вдовицата и ѝ отправил следните слова на братски укор: „Чудя се, сеньора, и струва ми се, че имам за това основание, как е възможно такава една благородна, красива и богата дама като вас да се влюби в толкова нечистоплътен, груб и недодялан човек като този младеж, когато в нашата обител има толкова професори, магистри и богослови, от които ваша милост можете да си изберете когото искате. Все едно, че пред вас има кошница с плодове и вие посочвате: «Този искам, онзи го не ща.» А дамата, много развеселена, най-непринудено, му отговорила: «Сеньор, вие се лъжете много и явно разсъждавате съвсем постарому, ако мислите, че съм направила лош избор, като съм се спряла на въпросния младеж, колкото и той да ви се струва недодялан. Защото в това, за което го търся, той е толкова вещ, колкото Аристотел във философията, дори и по-вещ от него.»“ Тъй че, Санчо, аз обичам Дулсинея дел Тобосо заради качества, каквито няма и най-благородната княгиня на света. Мислиш ли ти, че всички поети, които възпяват своите възлюбени дами, назовани с измислени имена, са имали в действителност такива

любовници? Мислиш ли ти, че всички онези Амарили, Филиси, Силвии, Диани, Галатеи, Филиди и много още други, които пълнят книгите, романсите, бръснарските дюкяни и комедиите, давани по разните театри, са били наистина някога същества от плът и кръв и са били любовници на тези, които ги възпяват? Сигурно не. Повечето от тях са може би измислени от поетите, за да си създадат те повод за стихотворство и за да се представят като пламенно влюбени младежи и за такива, които са достойни да бъдат обичани. На мене лично ми е достатъчно да мисля и да вярвам, че въпросната Алдонса Лоренсо е красива и благонравна. Колкото за нейното родословие, това за мене е маловажно. Не се касае за постъпване в някой военен орден^[15], та да тръгнат хората да събират сведения за произхода ѝ. За мене тя е най-знатната принцеса на земята. Защото ти трябва да знаеш, Санчо, ако случайно още не го знаеш, че две са нещата, които повече от всички други будят любовта: голямата красота и доброто име. Тези две качества притежава във висша степен Дулсинея, защото по красота тя няма равна на себе си, а по добро име малко са жените, които могат да ѝ съперничат. Ще прибавя в заключение, че за мене всичко това, което говоря в този час, е истина, че във въображението си аз я виждам, каквато я желая както по отношение на красотата ѝ, така и на знатността ѝ. С нея не могат да се сравняват нито Елена^[16], нито Лукреция^[17], нито коя да е от знаменитите жени на древността. Равна на нея не е имало нито при елините, нито при римляните, нито при варварите. И нека всеки си казва каквото си ще, но ако има невежи, които могат да ми отправят укори, то и най-строгите съдии ще ме оправдаят.

— Всичко, което ваша милост казвате, е вярно — отговори Санчо, — а на мене не обръщайте внимание, защото съм цяло магаре. Но защо ли споменах за магаре, щом като не бива да се говори за въже в дома на обесения? Дайте ми писмото и сбогом, защото аз тръгвам.

Дон Кихот извади бележника, поотдалечи се малко и започна да пише с голяма съсредоточеност. Когато завърши писмото, повика Санчо и му каза, че желае да му го прочете, за да може той да го научи наизуст, в случай, че го изгуби по пътя, защото, както му е тръгнало, всичко може да се очаква.

А Санчо отговори:

— По-добре е да го напишете в книжката два или три пъти, а после ми я дайте — аз ще се погрижа да я запазя. Защото направо е глупост да се мисли, че мога да го запомня. Паметта ми е толкова слаба, че аз често забравям собственото си име. Но въпреки всичко прочетете ми, ваша милост, писмото, защото голяма радост ще бъде за мене да го чуя, тъй като аз съм уверен, че е написано точно така, както трябва.

ПИСМО НА ДОН КИХОТ ДО ДУЛСИНЕЯ ДЕЛ ТОБОСО

— Слушай сега — каза дон Кихот, — в писмото се казва:

„Всегосподстваща и високопоставена сеньора,
Прободеният от острата сабя на раздялата и дълбоко ранен в сърцето си рицар ти пожелава, най-сладка от всички, Дулсинея дел Тобосо, здраве, което той самият не притежава. Ако твоята красота ме презира, ако твоите добродетели не са ми благосклонни и ако твоето пренебрежение ме води към гибел, колкото и да съм свикнал да страдам, зле ще понеса тази мъка, която не само е силна, но и дълготрайна. Моят добър оръженосец Санчо ще ти разкаже най-подробно, о красива неблагодарнице, о възлюблена моя неприятелко, за състоянието, в което изпаднах по твоя вина. Ако решиш да ми помогнеш, аз съм твой. Ако ли не, прави каквото ти е най-угодно. Смъртта, която ме дебне, ще удовлетвори едновременно и твоята жестокост, и моето желание.

Твой до гроб
Рицарят на печалния образ“

— Кълна се в паметта на баща си — рече Санчо, след като изслуша писмото, — че това е най-възвишеното нещо, което съм слушал досега. Чудя се наистина как изтънко ваша милост изразявате всичко, което искате да кажете, и как умело се съчетава всичко с подписа „Рицарят на печалния образ“. За мене вие сте самият дявол, защото няма нещо, което да не знаете.

— Всичко е нужно — отговори дон Кихот — за делото, на което служа.

— А сега дойде ред — рече Санчо — да напишете на гърба на листа записчицата за трите магарета. Разпишете я много четливо, за да могат, щом видят подписа ви, да го познаят веднага.

— С удоволствие — каза дон Кихот.

Той написа записката и я прочете. Ето какво съдържаше тя:

„Бъдете така любезна, сеньора племеннице, да предадете на Санчо Панса, мой оръженосец, в изпълнение на този ми пръв запис за магарета три от петте ми магарета, които оставих в стопанството си и поверих на грижите на ваша милост. Тези три магарета следва да му бъдат предадени, за да се заплати за други три, които получих от него тук. С настоящия запис и с разписката, която ще изискате от него срещу получаването им, нашата сметка ще се счита уредена. Съставен в недрата на Сиера Морена, днес, 22 август т.г.“

— Записът е редовен — каза Санчо. — Ваша милост можете сега да го подпишете.

— Подписът не е нужен — рече дон Кихот. — Достатъчен е парафът ми, който е равностоен на подпис и важи не за три, а за триста магарета.

— Имам пълно доверие във ваша милост — отговори Санчо. — Разрешете ми сега да оседлая Росинант, а вие се подгответе да ми дадете благословията си. Смятам да замина веднага, без да видя глупостите, които сте намислили да вършите. Аз обаче ще разкажа, че сте извършили толкова много, че и през ум няма да й мине да иска повече.

— Все пак искам, Санчо, и разбери, че го искам, понеже това е необходимо, да ме видиш как ще се съблека гол-голеничък и как ще извърша една или две дузини лудости. Ще ги извърша в не повече от половин час. Като ги видиш със собствените си очи, ще можеш с чиста съвест да твърдиш, че са верни и други неща, които ще прибавиш от себе си. А аз те уверявам, че това, което възнамерявам да правя, ти изобщо никога няма да можеш да опишеш.

— За Бога, сеньоре мой, съвсем не желая да видя ваша милост гол. Това ще ме развълнува силно и ще ме накара да заплача, а очите още ме болят от сълзите, които пролях снощи^[18] за магарето си. Хич не ми се ще отново да се вайкам. Ако ли пък ваша милост настоявате да видя непременно някои от вашите лудости, то направете най-лесните, претупайте ги набързо и без да се събличате. Още повече, че те за мене

изобщо са излишни, а аз, както вече казах, трябва час по-скоро да се върна с новините, които ваша милост очаквате и заслужавате. В противен случай да му мисли сеньора Дулсинея. Ако тя не отговори както подобава, кълна се най-тържествено, че ще успея да изтръгна от нея благоприятен отговор, пък ако ще да е и с помощта на ритници и плесници. Къде се е чуло и видяло странстващ рицар, тъй прославен като ваша милост, да полудее току-тъй, и то за какво, за една... Дано сеньората не ме застави да се доизкажа, защото, какъвто се зная, способен съм да кипна, а като кипна, не гледам какво правя. Страшен съм, като се разсърдя. Тя не ме познава. Ако знае какъв съм, ще се отнесе много почиттелно.

— Повярвай ми, Санчо, че такъв, какъвто те виждам, не ми изглеждаш да си по-малко луд от мене.

— Не съм луд колкото вас — възрази Санчо, — но съм по-избухлив. Но да оставим сега тези приказки! Какво ще ядете, ваша милост, докато се върна? Да не би да сте намислили да нападате като Карденио овчарите, за да им задигате храната?

— Нямай грижа за това — рече дон Кихот. — Защото, дори и да имах храна, нямаше да ям друго освен тревите и плодовете, които тази полянка и тези дървета ще ми предложат. Най-важното в моето изкупително дело е да не ям и да се подлагам на други подобни лишения. А сега сбогом!

— Знаете ли, ваша милост, от какво се боя? Тази местност е толкова прикътана, че се страхувам дали ще мога да ви намеря на връщане.

— Вгледай се внимателно в отличителните белези на местността — каза дон Кихот, — аз, от своя страна, ще се старая да не се отдалечавам оттук. Ще се погрижа също да се изкачвам често на тези най-високи скали, за да мога да те видя отдалече, когато се върнеш. Но за да бъде съвсем сигурно, че ще ме намериш, а и за да не се загубиш, отсеци клонки от тези тук храсти и ги пръсни по земята, тук-там, докато излезеш на равно място. По тези знаци ти ще се върнеш, така както Тезей успя да излезе от лабиринта, следвайки нишката, която бе размотал.

— Точно така ще постъпя — каза Санчо Панса.

Той отсеке няколко клонки, поиска благословията на своя господар и след като и двамата проляха обилни сълзи, си взе сбогом от

него. Санчо възседна Росинант (дон Кихот помоли Санчо да полага за коня не по-малко грижи, отколкото за себе си) и се насочи към равнината, като пускаше по пътя си клонките, така както бе го посъветвал господарят му. И макар дон Кихот да настояваше до последния миг Санчо да остане, за да види поне две негови лудости, оръженосецът не му обърна внимание. Но след не повече от сто крачки Санчо се обърна и каза:

— Сеньор, вие бяхте напълно прав, като настоявахте да видя поне една ваша лудост, за да мога с чисто сърце, без да обременявам съвестта си, да се закълна, че съм ви видял да вършите лудости, макар и всъщност да няма по-голяма лудост от самото ви решение да останете тук.

— А аз какво ти говорих — рече дон Кихот. — Почакай, Санчо, аз на бърза ръка ще ти покажа няколко лудости.

След това той си смъкна набързо гащите, остана по риза, под която се показваха голите му крака, и веднага, без много да му мисли,

преметна се два пъти презглава, като откри онези части на тялото си, които накараха Санчо, понеже не желаше да ги види повторно, да пришпори Росинант, напълно доволен, защото можеше вече с чисто сърце да се закълне, че господарят му е полудял. И така, ние тук се разделяме с него, за да изчакаме завръщането му, което не закъсня много.

[1] В романа „Амадис Галски“ се разправя, че героят, огорчен от възлюблената си Ориана, се оттеглил в някаква самотна местност, откъдето един отшелник го завел с лодка в килията си, разположена на висока и тясна скала, известна под името Пеня Побре (Бедната скала). По молба на рицаря отшелникът му дал прозвището Белтенеброс, което означава Мрачен красавец. Амадис бил известен с красотата си, а мрачен е бил в момента поради сърдечните си тревоги. ↑

[2] В първото издание се казва: „Оръженосецът се подчини неохотно и тръгна подир него с магарето си.“ ↑

[3] Старите кастилски автори са употребявали умалително от Езоп — Исопете или Исопет, което Санчо произнася завалено както всички по-трудни думи. ↑

[4] Във второто издание не навсякъде е поправен пропускът на автора. Както се вижда тук, Санчо говори за магарето си все едно, че то не е откраднато. ↑

[5] Санчо изопачава името на Мадасима. ↑

[6] Санчо е чул Елисабат, но е запомнил само втората половина на името, която означава и духовен сан. ↑

[7] *Хипогриф* — митическо животно с крила, половин грифон, половин кон. ↑

[8] *Фронтино* — име на кон, споменавано често в рицарските романи. Брадаманте — действащо лице в същите романи. ↑

[9] За първи път в текст от първото издание се загатва за открадването на магарето. ↑

[10] Стереотипни прилагателни, взети от бюрократично-канцеларския език на епохата. ↑

[11] Нова несъобразност. Хинесильо е откраднал магарето, но не и дисагите. ↑

[12] Вместо *redemptio* (спасение) Санчо казва *retencio* (задържане). Пълната латинска фраза е: „*Quia in inferno nulla est redemptio!*“ („*За тези, които са в ада, няма спасение!*“) ↑

[13] Писарите, главно в съдилищата, са писали по времето на Сервантес по много особен начин. Те не вдигали перото от хартията и пишели думите в един безкраен низ, без да ги отделят една от друга и без препинателни знаци. ↑

[14] В глава 8-а и 9-а на втората част дон Кихот казва, че никога през живота си не е виждал Дулсинея. ↑

[15] За постъпване в някой от военните ордени, като „Сантяго“, „Калатрава“ и др., е трябвало да се докаже стар знатен произход. ↑

[16] *Хубавата Елена* — дъщеря на Зевс и Леда. Отвлечането ѝ от Парис било причина за избухване на Троянската война. ↑

[17] *Лукреция*, поругана от Тарквиний, се самоубила пред очите на баща си и съпруга си. ↑

[18] Сервантес е забравил, че Санчо е плакал рано сутринта, когато откърва изчезването на магарето. ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ШЕСТА

В КОЯТО ПРОДЪЛЖАВА РАЗКАЗЪТ ЗА ЛУДОСТИТЕ, КОИТО ДОН КИХОТ В КАЧЕСТВОТО СИ НА ВЛЮБЕН СЧЕТЕ ЗА НЕОБХОДИМО ДА ИЗВЪРШИ В СИЕРА МОРЕНА

Разказът за деянията на Рицаря на печалния образ, който остана сам в планината, продължава така. Дон Кихот, по риза и гол от кръста надолу, се преметна няколко пъти и като видя, че Санчо си е отишъл, защото не желаете повече да гледа подобни глупости, качи се на върха на една висока скала и там се отдаде на размишления, които още от по-рано го занимаваха, без да беше се спрял на някакво решение. Въпросът, който го занимаваше, беше: кое ще бъде по-уместно и по-подходящо за него — да подражава на яростната лудост на Роланд или на меланхоличното умопомрачение на Амадис. Като говореше сам на себе си, той разсъждаваше така:

„Всички казват, че Роланд бил храбър и доблестен рицар, но какво има чудно в това, след като всички знаят, че е бил омагьосан и за да го убиеш, е имало само един начин: да забиеш най-обикновена игла в

ходилата, а той винаги е носил обувки със седем железни подметки^[1]. И все пак никакви магии не му помогнали срещу Бернардо дел Карпио, който го удушил със собствените си ръце в Ронсесвалиес. Но нека оставим настрана въпроса за неговата храброст и да се позанимаем с лудостта му, защото с положителност се знае, че е полудял, след като попаднал на някакви следи^[2] край един извор и след като един овчар му донесъл новината, че Анхелика е спала, и то не само веднъж, с Медор, млад и къдрокос мавър, паж на Аграманте^[3]. Какво има чудно тогава в това, че е полудял, ако действително се е уверил, че любимата му не е била вярна? Но как мога аз да му подражавам в безумията, щом като причините, които са го подтиквали към тях, не важат за мене? Защото смея да се закълна, че моята Дулсинея дел Тобосо в живота си не е срещала истински мавър в мавърска носия^[4] и че и днес е толкова чиста и целомъдрена, както в деня, когато я е родила майка ѝ. Значи аз бих действал съвсем несправедливо, ако си я представя такава, каквато не е, и изпадна в лудост, подобна на тази на яростния Роланд. Виждам, от друга страна, че Амадис Галски, без да си е загубил ума и без да е вършил лудости, си е спечелил име на верен в любовта си рицар, и няма равен на себе си в това отношение. Според както се разбира от неговото житие, той не е направил нищо друго — когато се видял пренебрегнат от любимата си Ориана, която му заповядала да не се явява пред очите ѝ, докато не го повика, — освен да се оттегли на Пеня Побре и там, в обществото на един отшелник, потънал в скръб и печал, да се отдаде на плач, докато небесата се смилили над него. Ако такава е самата истина, а аз зная, че е такава, защо тогава да си давам труд да се разголям и да досаждам на тези дървета, които никакво зло не са ми сторили? Защо да размътвам бистрите води на тези ручей, които ще утолят жаждата ми? Не, нека бъде безсмъртна паметта на Амадис! Доколкото е възможно, той ще послужи за пример на дон Кихот де ла Манча, за когото ще кажат същото, което са казали за друг един: «Ако не е извършил нищо велико, то е умрял със силното желание да го извърши.»^[5] Щом като аз не съм нито отхвърлен, нито презрян от Дулсинея, достатъчно е, както вече казах, че съм далеч от нея. Щом е тъй, напред и на работа: възкръснете в паметта ми вие, подвизи на Амадис, и научете ме как точно да постъпя, за да ви подражавам! Аз зная, че той предимно се е молил на Бога. Това ще направя и аз.“

Дон Кихот наниза десет големи желяда и си направи молитвена броеница.^[6] Много го смущаваше мисълта, че не може да намери там отшелник, който да го изповяда и да му бъде утеха. Прекарваше времето си в разходки из полянката, като пишеше по ситния пясък или изрязваше по корите на околните дървета множество стихове, в които изразяваше своята скръб, а в някои от тях възхваляваше Дулсинея. Но когато го намериха, единствените стихове, които бяха останали неповредени и можеха да се прочетат, бяха следните:

*Дървеса, треви, цветчета,
в тоя кът усамотен
идвам с моята несрета.
Ако сте добри към мен,
чуйте жалбата ми клета!
Нека днес под тоя свод
мъката си да излея.
Над един разбит живот
рони сълзи дон Кихот,
разделен от Дулсинея дел Тобосо.*

*Влюбен с обич несравнима,
отдалеч при вас дойде,
скрит от своята любима,
без да знае през къде,
как и през какво премина.
Ерос, син на злобен род,
го предаде в плен на нея.
Сякаш че река без брод,
лее сълзи дон Кихот,
разделен от Дулсинея
дел Тобосо.*

*Търсец битки знаменити
по скали и по гори,
с чувства пламенни в гърдите,
само горести откри
в бурените и скалите.*

*Като някой зъл деспот
би го с бич Амур злодея.
Впрегнат във жесток хомот,
лее сълзи дон Кихот,
разделен от Дулсинея
дел Тобосо.^[7]*

Тези, които намериха стиховете, се смяха немалко, особено на добавката „дел Тобосо“ към името на Дулсинея, защото навярно помислиха, че дон Кихот се е боял да не би стиховете да останат непонятни, ако спомене Дулсинея, без да добави „дел Тобосо“. Това предположение се оказа вярно според както сам призна по-късно нашият рицар. Освен тези дон Кихот написа още много други стихове, но, както вече казахме, само тези три куплета можаха да се разчетат напълно. И така той прекарваше времето си, като съчиняваше стихове, въздишаше, зовеше фавните и силваните^[8] на тези лесове, нимфите на реките, влажната и печална Ехо^[9] и ги молеше: Ехо да му отговори, нимфите да го утешат и фавните и силваните да го изслушат. Запълваше времето си, като търсеше някои треви, за да се подкрепи с тях до завръщането на Санчо, но ако той беше се забавил вместо три дена^[10] три седмици, Рицарят на печалния образ щеше толкова да се обезобрази, че и собствената му майка нямаше да го познае.

Добре ще е сега да го оставим да въздиша и съчинява стихове и да разкажем как Санчо Панса изпълни посланическата си мисия. Случи се така, че на втория ден от пътуването си, след като излезе на главния път и тръгна да търси как най-бързо да стигне в Тобосо, той се озова пред хана, където го бяха мятали с одеялото. Щом като го видя, и му се стори, че отново лети във въздуха. Не пожела да влезе, макар и по този час да можеше и да трябваше да се отбие в него, защото беше време да се нахрани, а той беше гладен и много му се искаше да хапне нещо топло след толкова дни сухоежбина.

Гладът го застави да се запъти към вратата на хана, без още да бе решил дали ще влезе. Докато се колебаеше, от хана излязоха двама души, които веднага го познаха. Единият от тях каза на другия:

— Кажете ми, сеньор лиценциат, онзи конник там не е ли Санчо Панса, за когото икономката на нашия любител на приключения каза, че

е напуснал селото като негов оръженосец?

— Той е, разбира се — потвърди лиценциатът, — и язди коня на дон Кихот.

Беше невъзможно двамата пътници да не познаят Санчо, тъй като това бяха свещеникът и бръснарят от родното му село, същите, които бяха прегледали и осъдили книгите на аутодафе. Щом познаха Санчо Панса и Росинант, те се приближиха до него, любопитни да узнаят нещо за дон Кихот. Свещеникът го повика по име и му каза:

— Приятелю Санчо Панса, къде остана твойт господар?

Санчо Панса ги позна веднага и реши да не разкрива мястото, където се намираше господарят му в планината и да не казва и думичка за състоянието му. Отговори им, че дон Кихот е останал някъде и че върши някаква много важна работа, която за нищо на света той не може да им разкрие.

— Не говори така, Санчо Панса — рече бръснарят. — Не ни ли кажеш къде се намира той, ние можем да си помислим — а вече не сме много далеч от подобна мисъл, — че си го убил и ограбил, щом яздиш собствения му кон. Работата е сериозна, ти трябва или да ни кажеш къде е господарят на коня, или зле ще си изпатиш.

— На мене тези закани не ми минават, защото вие добре знаете, че аз не съм способен да оберя и убия човек. Хората ги убива или самата им съдба, или Господ, който ги е създал. Господарят ми се е оттеглил на покаяние в онази там планина, и то съвсем доброволно.

След това Санчо отприщи бента и им разказа на един дъх за състоянието, в което се намира дон Кихот, за изпитанията, които бяха преживели, за писмото, което носеше до Дулсинея дел Тобосо, дъщеря на Лоренсо Корчуело, в която господарят му бил влюбен до уши. Дватамата приятели останаха удивени от всичко, което чуха. Макар и да знаеха за лудостта на дон Кихот и да познаваха нейното естество, те не можеха да не се чудят, колчем научаваха нещо ново за нея. Поискаха от Санчо Панса да им покаже писмото, което носеше за сеньора Дулсинея дел Тобосо. Той им обясни, че писмото е написано в един бележник и че господарят му поръчал да го даде да се препише в първото селище, през което ще мине. Свещеникът настоя да му го покаже и му обеща да го препише грижливо. Санчо бръкна в пазвата си, за да потърси бележника, но не го намери, а не можеше и да го намери, дори и да бе търсил цял ден, тъй като бележникът беше останал у дон Кихот. Той

беше забравил да му го даде, а и Санчо не беше се сетил да му го поиска.

Когато Санчо видя, че не може да намери бележника, побледня като мъртвец. Опипа си още един път набързо дрехите от горе до долу и още веднъж се убеди, че го няма. Съвсем неочаквано хвана с две ръце брадата си и почна безмилостно да я скубе, а след това набързо и без да си поеме дъх, нанесе по лицето си и право по носа си половин дузина удари, като съвсем го разкърва. Като видяха това, свещеникът и бръснарят го запитаха какво става с него и защо така зле се подрежда.

— Какво може да ми се е случило? — рече Санчо. — Случи ми се това, че губя ей тъй, само в един миг, три магарета, едри като слонове.

— Как тъй? — запита бръснарят.

— Загубих бележника — обясни Санчо — с писмото до Дулсинея и с един запис, подписан от господаря ми, в който заръчваше на племенницата си да ми даде три от четирите или петте магарета, които имал в стопанството си.

Покрай това Санчо им разказа и за загубата на собственото си магаре. Свещеникът го утеши и му каза, че щом намерят господаря му, той ще му каже да напише нов запис на отделен лист хартия, както е обичаят, защото записи, направени в бележници, нямат законна сила и не задължават никого.

Санчо се утеши и каза, че щом като тъй стои работата, загубата на писмото до Дулсинея не е толкова страшна, тъй като той почти го знае наизуст и те могат да го напишат на чисто по негова диктовка, както и когато решат.

— Хайде, Санчо, кажи ни съдържанието му — рече бръснарят. — Ние ще седнем след това да го напишем.

И ето, Санчо започна да си чеше главата, за да си припомни думите на писмото, заставаше ту на единия, ту на другия си крак, гледаше ту в земята, ту в небето и след като изгриза половината от нокътя на палеца си, държейки дълго време в напрежение тези, които го чакаха да проговори, каза:

— За Бога, сеньор лиценциат, навярно дяволите са изсмукали от паметта ми съдържанието на писмото. Спомням си само, че започваше така: „Висока и сладна сеньора“.

— Не може да е казал сладна — рече бръснарят. — Трябва да е властна сеньора.

— Прав сте — каза Санчо. — По-нататък, доколкото си спомням и ако не се лъжа, писмото гласеше: „Раненият и неучастващ в съня, прободеният целува ръцете на ваша милост, неблагодарна и много непозната красавица.“ И после споменаваше нещо за здраве и за болест, които той ѝ прашаше, и продължаваше по-нататък все така, като завършваше с „Ваш верен до гроб Рицарят на печалния образ“.

Добрата памет на Санчо Панса развесели доволно много двамата приятели. Те го похвалиха много и го помолиха да повтори и потрети съдържанието, за да могат те самите да го запомнят и напишат, когато стане нужда. Санчо им го каза още три пъти, като не пропускаше да им издрънка всеки път хиляди нови безсмислици. След това им разказа също и за деянията на своя господар, но не спомена нито дума за мятаниците, на които бяха подложили него самия в хана, чийто праг не пожела да престопа. Обясни им също, че щом като получи добри вести от сеньора Дулсинея дел Тобосо, дон Кихот ще положи веднага всички усилия, за да стане император или поне монарх. Това било вече уговорено между двамата и работата съвсем не била трудна, като се знае храбростта на рицаря и силата на неговите мишци, а стане ли голям владетел, той ще го ожени — защото сигурно е, че Санчо дотогава ще овдолее — и ще му даде за съпруга една почетна дама на императрицата, наследница на богата и голяма държава, разположена на суша, а не на остров, тъй като той не благоволява да приеме остров. Санчо разказваше тези неща толкова естествено, секнеше от време на време нос си и говореше толкова несвързано, че двамата се зачудиха отново и си помислиха колко силна ще да е била лудостта на дон Кихот, за да успее да побърка до такава степен ума на този нещастен човечец. Те не сметнаха дори за нужно да се помъчат да го извадят от заблудението му и понеже това заблудение не можеше да обремени съвестта му, предпочетоха да не го закачат и да си го оставят такъв, какъвто си беше, защото и за тях беше приятно да слушат глупостите му. Казаха му да се моли богу за здравето на господаря си и че е съвсем възможно и осъществимо след време той да стане император, както сам Санчо бе казал, или поне архиепископ, или да бъде удостоен с друг някакъв равностоен сан. А Санчо отговори:

— Сеньори, ако съдбата отреди господарят ми да реши да стане не император, а архиепископ, искам да зная какви дарове дават странстващите архиепископи на своите оръженосци.

— Те обикновено им дават — отговори свещеникът — някоя бенефиция^[11], със или без енория, правят ги често пазители на черковни одежди или им дават някаква друга служба, която носи големи доходи извън не по-малко доходоносните треби.

— За тази цел е нужно — възрази Санчо — оръженосецът да не е женен и поне да знае да помага при литургия. Ако е тъй, нищо не може да стане от мене, клетника, защото съм женен и не зная дори първата буква от азбуката. Какво ще стане с мене, ако на господаря ми му хрумне да стане архиепископ, а не император, както е редно и обичайно у странстващите рицари!

— Не се тревожи, приятелю Санчо — каза бръснарят. — Ние веднага ще помолим и посъветваме твоя господар — дори ще му втълпим, че така повелява съвестта му — да стане император, а не архиепископ, защото това ще му бъде много по-лесно, тъй като той е повече юначен, отколкото учен.

— Тъй си мислех и аз — отговори Санчо, — макар и да намирам, право да си кажа, че него за всичко си го бива. Аз за себе си смятам да се помоля на Бога да го насочи към дела, които най-много му допадат и които ще му позволят да ме обсипе с най-големи дарове.

— Ти говориш като умен човек — каза свещеникът — и си на път да действаш като добър християнин. Но това, което ни предстои сега да направим, е да изтръгнем твоя господар от безполезното покаяние, на което, както разправяш, се е подложил. За да обмислим как да действваме и за да си похапнем, че стана вече късно, добре ще е да влезем в този хан.

Санчо ги подкани да влязат, като им каза, че ще ги почака отвън, и добави, че ще им обясни по-късно причините, заради които не иска и не му изнася да влезе. Но той ги помоли да му донесат тук нещо топло за ядене, а също така да се погрижат за ечемик за Росинант. Те влязоха и го оставиха отвън, а след малко бръснарят му донесе нещо за ядене. След като се нахраниха, свещеникът и бръснарят седнаха да обмислят как да осъществят намерението си. На свещеника му хрумна мисъл по вкуса на дон Кихот и съобразна с целта, която си бяха поставили. Той повери на бръснаря, че е намислил да се предреши с одеждите на странстваща девойка и препоръча на приятеля си да се докара като оръженосец; така облечени, ще отидат при дон Кихот в планината и свещеникът ще се представи като оскърбена и нуждаеща се от помощ

девойка, която ще поиска от него услуга, каквато той в качеството си на храбър странстващ рицар не ще може да ѝ откаже. Услугата, която ще му поиска, ще се състои в това: да я придружи до мястото, което тя ще му посочи, за да отмъсти дон Кихот на един зъл рицар за обидата, която ѝ е нанесъл. Ще му се помоли също да не иска да си сваля маската, нито пък да отговори на неговите въпроси, докато обидата не бъде отмъстена. Свещеникът беше уверен, че дон Кихот ще се съгласи с всичко, което бъде поискано от него. По този начин те щяха да го измъкнат от планината и да го закарат у дома му, за да се опитат да открият лек за странното му умопомрачение.^[12]

^[1] Ариосто пише, че Ферагус носел седем железни плочи на корема си. Това дава повод на дон Кихот да говори за седем железни подметки. ↑

[2] Става въпрос за стиховете, които Медор според Ариосто написал върху една пещера, от която извира бистър извор. ↑

[3] Медор е бил паж на африканския принц Дардинел, а не на Аграманте. ↑

[4] Ироничен намек за големия брой мориски (покръстени маври), които се били заселили в Тобосо, когато през 1569 г. били принудени да се изселят от Гранада и да се пръснат из Кастилия. Те не са носели мавърска носия, но в душата си останали истински маври. ↑

[5] Така говори Овидий за Фаетон („Метаморфози“, кн 1). ↑

[6] В първото издание вместо: „Това ще направя и аз.“ Дон Кихот наниза десет големи желяда и си направи молитвена броеница.“ — е фигурирала фразата: „Но какво да правя, като нямам молитвена броеница?“ Ето пълния текст на първото издание: „И ето какво измисли: откъсна от долния край на дългата си риза, който се мотаеше между краката му, една ивица, навърза единадесет възела, между които един по-голям, и докато стоя в тази местност, тези възли му служеха за молитвена броеница и на тях прочете един милион «Ave Maria».“ Преведеният от нас текст е взет от второто издание на Куеста. ↑

[7] Много познавачи на Сервантесовото творчество намират, че именно тези стихове са образец на Сервантесовия хумористичен стих. ↑

[8] *Фавни* и *силвани* — езически божества; първите са обитавали полетата, а вторите горите. ↑

[9] Ехо — в древногръцката митология нимфа, чието име се свързва с нейната несподелена любов към Нарцис. От любовна мъка тя линее, чезне и се превръща само в глас. Сервантес я нарича „влажна“, намеквайки за обилните сълзи, които е проляла. ↑

[10] Всъщност Санчо е отсъствал само два дена. ↑

[11] *Бенефиция* — издигане в духовнически сан, свързан с ренти. ↑

[12] Свещеникът при тези си обяснения употребява съвсем намасто и вярно изрази, взети от рицарските романи, което показва, че и той е бил запознат с тях. ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И СЕДМА
ЗА ТОВА КАК СВЕЩЕНИКЪТ И БРЪСНАРЯТ
ИЗПЪЛНИХА ЗАДАЧАТА СИ И ЗА ДРУГИ ОЩЕ
СЛУЧКИ, КОИТО ЗАСЛУЖАВАТ ДА БЪДАТ РАЗКАЗАНИ
В ТАЗИ ВЕЛИКА ИСТОРИЯ

Планът на свещеника се хареса на бръснаря и двамата залегнаха да го осъществят. Поискаха от ханджийката дълга рокля и було, срещу които ѝ оставиха в залог новото расо на духовника. Бръснарят си направи брада от една сиво-кафява или по-скоро червеникава волска опашка, в която ханджията имаше навик да държи втикнат гребена си. [1] Ханджийката ги запита защо им са дотрябвали тези вещи. Свещеникът ѝ разказа накъсо за лудостта на дон Кихот, която налагала да направят опит да го измъкнат от планината, в която бил намерил убежище. Тогава ханджията и жена му се сетиха, че лудият, за когото

ставаше дума, е недавнашният им гост с балсама, господар на подхвърляния в одеялото оръженосец. Те разказаха на свещеника всичко, което се беше случило в хана, без да премълчат и онова, което тъй старателно беше скрил Санчо. В края на краищата ханджийката преоблече духовника така, че по-добре не можеше и да се желае. Сложи му сукнена пола, с нашити по нея ивици от черно кадифе, около педя широки, между които прозираше сукното, и елече от зелено кадифе с обшивки от бял атлаз, каквито сигурно са се носили по времето на крал Вамба^[2]. Той не позволи да сложат на главата му женски накити, а предпочете да сложи кепето си с ватена подплата, с което лягаше да спи. Върза около челото си ивица черна тафта, а от същия плат си направи маска, с която напълно покри лицето и брадата си. Нахлупи си шапката, която беше толкова широкопола, че можеше да му служи и за чадър, метна на раменете си наметалото и възседна мулето си по женски; яхна добичето си и бръснарят, с брада, която му стигаше до пояса, по цвят нещо средно между бяла и червена, направена, както вече казахме, от опашката на червеникав вол.

Простиха се с всички, като не забравиха и добрата Мариторнес, която обеща, макар да беше грешница, да се моли, за да им даде Бог сполука в трудното и толкова христоролюбиво дело, което бяха предприели. Но едва излезли от хана, една мисъл осени духовника: видя му се съвсем неподобаващо за духовното му звание да тръгне по света, предрешен с женска премяна, макар и намерението му да бе добро. Той сподели с бръснаря тази си мисъл и го помоли да разменят облеклата си, защото, обясни той, по-подходящо е бръснарят да играе ролята на нуждаещата се от помощ девица, а той да стане оръженосец, тъй като по този начин по-малко ще оскверни духовния си сан. Заяви освен това, че ако приятелят му не се съгласи, не ще направи нито стъпка по-нататък, пък ако щат и дяволите да отнесат дон Кихот. Междувременно Санчо се доближи и прихна да се смее, като видя двамата тъй предрешени. Бръснарят прие предложението на свещеника и те започнаха да си разменят дрехите. Едновременно с това свещеникът му даваше наставления как да се държи и какво да каже на дон Кихот, за да го затрогне и застави да тръгне след него, и да напусне мястото, което беше избрал за безполезното си покаяние. Бръснарят отговори, че и без тези уроци знае какво трябва да направи. Той отказа да си сложи още отсега женското облекло и обясни, че ще го направи

по-късно, когато наближат мястото, където се намира дон Кихот. След това сгъна дрехите, свещеникът си сложи брадата и така тръгнаха на път, водени от Санчо, който почна да им разказва за срещата с лудия в планината, без да спомене за чантата, която бяха намерили, и за нейното съдържание, защото Санчо, макар и глупав, беше доста алчен.

На следния ден те стигнаха до местността, откъдето почваше пътят, белязан от оръженосеца с клонки, за да намери по-лесно мястото, където беше оставил господаря си. Санчо, като откри клонките, каза на спътниците си, че наближават и ги подкани да се преоблекат, щом това се налага за избавлението на господаря му. Защото те му бяха вече обяснили, че това предреждаване е най-важното и решаващо средство, за да измъкнат дон Кихот от лошия път, по който беше тръгнал, и го бяха помолили да не казва на господаря си кои са те и че изобщо ги познава.

Ако ли пък го запита — както щеше непременно да стане — дали е предал писмото на Дулсинея, той да каже, че го е предал и че тя, тъй като нито знае да чете, нито да пише, му отговаря устно и му повелява — пред опасността да изпадне в немилост — веднага да се върне и да се срещне с нея, защото иска да му каже нещо много важно. След това те казаха на Санчо, че неговите обяснения и това, което те самите възнамеряваха да кажат на дон Кихот, сигурно ще успеят да го вкарат в пътя, който води право към императорска или кралска корона, и нека не го смущава вече мисълта, че той ще предпочете архиепископски сан, защото това няма да стане. Санчо ги изслуша внимателно, запечати всичко в ума си и им благодари сърдечно за намерението им да посъветват господаря му да стане император, а не архиепископ, защото по негово мнение много по-големи дарове могат да дават на своите оръженосци императорите, отколкото владиците. Санчо добави също, че е по-добре той сам да тръгне напред и да потърси господаря си, за да му предаде отговора на неговата възлюблена и че този отговор ще бъде напълно достатъчен, за да го изтръгне от онова място, без да е необходимо да си дават толкова труд. Двамата одобриха предложението му и решиха да го чакат, докато се върне и им донесе новината, че е намерил господаря си.

Санчо навлезе в скалистите клисури, като остави двамата на брега на едно малко и тихо ручейче, под свежата и приятна сянка на скалите и на няколко дървета, които растяха край него. Денят беше от тези августовски дни, които са особено горещи в този край. Часът беше три

след пладне, час на най-голяма жегата. Всичко това правеше мястото още по-приятно и като че ли ги канеше да изчакат точно тук завръщането на Санчо. Така и сториха. Докато двамата, седнали спокойно на сянка, си почиваха, чу се глас, който, макар без съпровод на какъвто и да било инструмент, прозвуча сладко и приятно. Те много се учудиха, защото в такава дива местност трудно можеше да се намери човек, който да пее тъй хубаво. Макар и да се казва, че из полята и горите бродят овчари със забележителни гласове, това все пак е повече въображение на поетите, отколкото действителност. Учудването им нарасна, когато разбраха, че песента, която слушаха, не беше песен на прости пастири, а стихове, съчинени от изтънчен дворянин. Предположението им се потвърди от стиховете, които гласяха както следва:

*Ах, какво ме тъй терзае?
Гордостта й.
Кой увеличи скръбта ми?
Ревността ми.
От какво е тази мъка?
От разлъка.
Мъката е многоръка,
цяр не мога да откроя.
Ще живея вечно с тия
гордост, ревност и разлъка.
Кой ми причини скръбта?
Тя — страстта.
Кой ме в примки омота?
Ориста.
Кой измъчва ми сърцето?
То — небето.
Значи идва краят, ето —
смъртни мъки ме задавят.
Срецу мен се съюзяват
ориста, страстта, небето.
Как ли да се защита?
Чрез смъртта.
Кой лекува мисълта?
Лудостта.*

*А любовната си рана?
Чрез измяна.
Значи трябва да престана
цяр за своята страст да диря,
като само се намира —
смърт и лудост, и измяна.*

Часът, времето, самотата, гласът и умението на този, който пееше, предизвикаха почуда и задоволство у двамата слушатели, притаили дъх с надежда, че ще чуят още нещо. Но мина доста време, без певецът да се обади, и те решиха да потърсят човека, който пееше толкова хубаво. Тъкмо се готвеха да изпълнят решението си, когато същият глас ги закова на място със звуците на този сонет:

*С крилете си политаш, дружбо свята,
но твоят вид лъжлив при нас остава;
щастлива, срещаш на една морава
блажените души във небесата.*

*И сочиш пак картината позната:
мирът, покрит със було, се възправя;
и виждаме през булото тогава в злина
да се превръща добротата.*

*О, дружбо, слез, не позволявай вече
лъжата в твои дрехи да царува,
да пречи на искреността! Възпри я,*

*защото, ако днес не се попречи,
от утре в тоя свят ще забушува
предишната страхотна бъркотия.*

Песента завърши с дълбока въздишка и двамата със заострено внимание зачакаха и друга някоя песен; но когато чуха, че песента бе последвана от ридания и жални стонове, решиха да узнаят кой е

човекът, който така тъжно и болезнено стене и ридае. Не вървяха много и ето че зад една издадена скала съзряха мъж, който напълно отговаряше на описанието, което им бе дал Санчо Панса за Карденио. Като ги видя, той не се стресна, а остана спокоен на мястото си, отпуснал глава върху гърдите си с израз на дълбоко замислен човек. Втори път той не вдигна повече очи да ги погледне, след като ги беше съзрял, когато те внезапно се появиха. Духовникът, човек красноречив и сладкодумен, осведомен вече за нещастieto му — тъй като беше разбрал по описанието кой е младежът, — пристъпи към него и с кратки и много разумни слова започна да го моли и увещава да се откаже от този клетнически живот, за да не загине тук, което от всички нещастия щеше да бъде най-голямото. В този час Карденио беше напълно с ума си, без каквато и да е следа от бесните пристъпи, които толкова често помрачаваха съзнанието му. Като ги видя с това необичайно за хора, бродещи из такива диви местности, облекло и като разбра, че са напълно осведомени за неговото злощастие (думите на свещеника го убедиха в това), той им отговори както следва:

— Господа, които и да сте вие, виждам, че небето, което се грижи да помага на добрите, а понякога и на злите, изпраща на мене, клетника, в тези далечни и откъснати места, без да съм заслужил това, хора, които със силни и разумни доводи осъждат избора от мен неразумен живот и се стараят да ме извлекат оттук. Но те не знаят всичко онова, което аз зная, а именно, че ако се спася от това зло, ще попадна на друго, още по-голямо. Затова те навярно мислят, че съм празнословен бърборко и което е още по-лошо — човек без разсъдък. И съвсем не е чудно те да са прави, защото трябва да призная, че споменът за моите нещастия е тъй жив и тъй гибелен за мене, че аз съм безсилен да се боря с него и се превръщам понякога в камък, като загубвам напълно всякакво човешко чувство и разум. Давам си пълна сметка за тази истина едва когато някои ми припомнят делата, които съм извършил, докато съм бил обладан от страшния пристъп, или ми посочват следи от тях. Но какво ли ми остава друго да правя след това, освен да се оплаквам напразно и да проклиnam без полза собствената си участ и да оправдавам своята лудост с изповедта на моите нещастия пред всеки, който желае да ги чуе. Защото, когато разумните хора узнаят всичко, което се е случило, не ще се чудят на последиците и ако не ми предложат лек за моята болка, поне не ще ме смятат за виновен.

Така гневът, породен от произволните ми действия, ще се превърне в състрадание за преживените от мене беди. И ако вие идвате, сеньори, със същото намерение, с което други са идвали при мене, аз ви моля, преди да продължите да ме убеждавате с разумни доводи, да изслушате това, което още не знаете за моите злощастия. Сторите ли това, може би ще спестите труда си, който ще вложите в усилията си да намерите лек за една болка, която е неизлечима.

Свещеникът и бръснарят, които не желяха друго, освен да чуят от собствената му уста причините за бедите, които бяха го сполетели, помолиха Карденио да им разкаже всичко, като му обещаха да му препоръчат само лекове и утехи, които действително биха могли да му помогнат. И тъй, печалният младеж почна да разказва тъжната си история почти със същите думи, с които я беше разказал на дон Кихот и на козаря преди няколко дена, когато поради доктор Елисабат и престараването на дон Кихот да издигне високо честта на рицарството тя остана недовършена, както отбелязахме по-рано. Но този път съдбата се оказа по-благосклонна: Карденио не изпадна в пристъп на лудост и можа да довърши докрай своя разказ. И когато стигна до случката с писмото, което дон Фернандо намерил в книгата „Амадис Галски“^[3], Карденио каза, че добре си спомня съдържанието му, което било следното:

Лусинда до Карденио.

„Всеки ден откривам във вас нови достойнства, които ме задължават и заставят все повече да ви ценя. И ако искате от мене да ви се издължа, без да жертвам своята чест, можете да го направите. Имам баща, който ви познава и който много ме обича. Без да изнасили моята воля, той ще удовлетвори законното ви желание, щом така високо ме цените, както сам казвате и както аз вярвам.“

Писмото ме насърчи да поискам ръката на Лусинда, както вече ви казах. То затвърди у дон Фернандо мнението, че моята възлюблена е една от най-умните и най-разсъдливи жени на света. Но същото това писмо породило у него желанието да ме погуби, преди да се оженя. Казах на дон Фернандо, че бащата на Лусинда настоява баща ми да я поиска от него и че аз не смея да му говоря. Боях се да не ми откаже не защото не знаеше качествата, добротата, добродетелите и красотата на Лусинда, както и благородното й потекло, което можеше да съперничи с това на най-знатните родове на Испания, а защото не искаше да бързам

с женитбата, докато не разбере какво възнамерява да прави херцог Рикардо с мене. И тъй, накрая казах на дон Фернандо, че не се решавам да говоря по този въпрос на баща си както поради съображенията, които вече изтъкнах, така и поради други още причини, които не можех точно да определя и които ме правеха малодушен. С една дума, страхувах се, че желанието ми никога не ще се изпълни. Като чу всичко това, дон Фернандо каза, че той се заема да говори на баща ми, за да го убеди да предприеме необходимото пред бащата на Лусинда. О, славолюбиви Марий, о жестоки Катилина, о размирни Сула, о вероломни Галалон^[4], изменнико Велидо^[5], отмъстителни Хулиан^[6] и алчни Юда! Вероломни, жестокосърдечни, отмъстителни, коварни Фернандо, какво зло ти сторих, клетият аз, който с толкова простодушие ти бях разкрил тайните и радостите на моето сърце? Каква обида ти нанесох? Какви думи ти казах, какви съвети ти дадох, които да не са били винаги за твое добро и в твоя полза? Но от що се оплаквам аз, нещастният? Не е ли всекиму известно, че когато нещастията започнат да се сипят от звездите и да падат яростно и неудържимо върху нас, няма земни сили, нито човешки усилия, способни да им се противопоставят? Кой можеше да допусне, че дон Фернандо, благородник от толкова знаменито потекло, умен, обвързан от безбройните услуги, които му бях направил, властен да осъществи, където и когато си поиска, всяко свое любовно желание, щеше да се настърви да ми отнеме единствената любима, която в действителност още не беше моя? Но нека оставим настрана всички тези безсмислени и безполезни размишления и завържем прекъснатата нишка на злостастната ми история. И тъй, за да тури в ход своя изменнически и коварен план, той счете присъствието ми за неудобно и реши да ме изпрати при по-големия си брат с молба да му прати пари, за да заплати шест коня, купени нарочно същия ден от баща ми. Тези пари бяха само предлог да ме отдалечи (за да може по-лесно да осъществи лошите си намерения). Можех ли аз да предотвратя тази измяна? Можех ли изобщо да си въобразя подобно нещо? Разбира се, че не. Напротив, с голяма готовност приех веднага да изпълня поръчката и се зарадвах за добрата сделка с конете. Същата нощ говорих с Лусинда, казах ѝ какво бяхме уговорили с дон Фернандо и я уверих, че нашите добри и честни намерения ще бъдат осъществени. Далече — също като мене — от всякакво подозрение за коварните замисли на дон Фернандо, Лусинда

ме помоли само да побързам да се върна, убедена и тя, че нашата мечта ще се сбъдне, щом моят баща се срещне с нейния. Не знаей какво стана с нея, но при тези думи очите ѝ се наляха със сълзи, някаква бучка заседна в гърлото ѝ и тя не можеше да ми каже нито дума повече, макар и да ми даваше да разбере, че има много да ми говори. Много ме изненада това нейно състояние, в което не беше изпадала никога дотогава по време на срещите ни, защото, колкото пъти съдбата и моята изобретателност ни позволяваха да се виждаме, разговорите ни протичаха под знака на доволството и радостта, без въздишки, сълзи, ревност, съмнения и тревоги. През цялото време благодарях на providението, че ми я е дало за любима. Величаех красотата ѝ и безкрайно се възхищавах на ума ѝ и на всичките ѝ други качества. И тя не ми оставаше дължна. Лусинда възхваляваше всичко, което влюбените ѝ очи намираха в мене достойно за възхвала. Освен това ние си говорехме какви ли не детинщини, разказвахме си случки за наши съседи и познати и най-голямата волност, която си позволявах, беше да хващам почти насила една от хубавите ѝ бели ръце и да я поднасям до устните си, доколкото ми позволяваха нагъсто наредените железни пръчки на ниската решетка, която ни делеше. Но в навечерието на тъжния ден на моето заминаване тя плака, рида горко и неутешимо и се прибра в стаята си, като аз останах смутен, разтревожен, силно изплашен поради това, че открих в Лусинда някаква болка и страх, които за мен бяха съвсем нови и непознати. Но за да не разбия собствените си надежди, отдадох всичко това на силната ѝ любов и на скръбта, която раздялата поражда във всяко истински любещо сърце. Накрая заминах озадачен и печален, с душа, изпълнена с предчувствия и подозрения, без да знаей точно какво предчувствах и какво подозирах. Това бяха ясни признаци за бедите и нещастията, които ме очакваха.

Стигнах там, където бях изпратен. Предадох писмото на брат на дон Фернандо. Бях приет добре, но той не ме изпрати обратно, както се надявах, ами нареди да чакам осем дена, което съвсем не беше по желанието ми, и то в място, скрито от погледа на херцога, неговия баща, защото брат му го молеше да му изпрати пари тайно от него. Всичко това беше измислено от вероломния Фернандо, тъй като брат му разполагаше с тези пари и можеше да ме отпрати незабавно. Заповедта и нареждането бяха от такова естество, че ме подтикваха към неизпълнение на нареждането, защото ми се виждаше непоносимо да

изтрая толкова дни, без да видя Лусинда, още повече че, както вече казах, бях я оставил много натъжена. При все това аз, като верен служител, се подчиних, макар и да чувствах колко скъпо ще заплатя за това.

На четвъртия ден от моя престой ме потърси човек, който ми връчи писмо. По адреса на плика познах, че е писано собственоръчно от Лусинда. Отворих го смутен и с трепет на душата, като си мислех, че нещо твърде важно трябва да се е случило, за да бъде принудена да ми пише писмо в друг град, още повече, че много рядко ми беше писала дори когато бях близо до нея. Запитах човека, преди още да прочета писмото, кой му го е дал и колко време се е бавил по пътя. Каза ми, че като минавал случайно по една улица на града, по обедно време, една много красива дама го повикала от един прозорец и му казала набързо с просълзени очи: „Брате мой, ако сте християнин, както по всичко личи, моля ви, занесете, за Бога, веднага това писмо на означения на плика адрес, който лесно ще намерите. С това ще извършите едно богоугодно дело. А за да не ви липсва възможността да го извършите, вземете за вас това, което сложих в тази кърпичка.“ Каза ми това и хвърли през прозореца кърпичка, в която имаше сто реала, и ей този златен пръстен и писмото, което вече ви предадох. След това, без да изчака отговора ми, се отдръпна от прозореца. Но преди да се скрие, тя се увери, че прибрах кърпичката и писмото и забеляза също и знака, който ѝ дадох, че ще изпълня поръчката. Като се видях тъй щедро възнаграден за услугата, която щях да направя, и като разбрах по адреса на писмото, че то е отправено до вас, защото аз, сеньор, ви познавам добре, реших да не се доверявам на трето лице и сам собственоръчно да ви го предам, още повече, че сълзите на тази красива сеньора ме задължаваха много. Както ви е известно, разстоянието между двата града е осемнадесет левги. Аз го изминах за шестнадесет часа.

Докато жадно поглъщах думите на услужливия и неочакван пратеник, краката ми така се разтрепериха, че едва не паднах. Отворих писмото и ето какво прочетох:

„Дон Фернандо изпълни думата, която ви даде да говори на баща ми, но говори така, както на него му се искаше, и то не във ваша полза. Знайте прочее, сеньор, че той ме поиска за съпруга и баща ми, съблазнен от преимуществата, които според него дон Фернандо има в сравнение с вас, даде своето съгласие, и то с такава готовност, че само

след два дена сватбата ще се отпразнува тайно и в съвсем тесен кръг, така че единствени свидетели ще са Бог и няколко домашни. Можете да си въобразите какво е душевното ми състояние. Вие сам ще решите налага ли се да дойдете, или не, а дали ви обичам истински, или не, ще покаже по-нататъшният развой на събитията. Дано Бог помогне това писмо да стигне до вашите ръце, преди моята ръка да се свърже с ръката на този толкова вероломен в своите обещания човек.“

Това беше всъщност съдържанието на писмото, което ме накара веднага да замина, без да чакам друг отговор и пари. Защото бях вече добре разбрал, че не покупката на коне, а един пъклен замисъл беше подбудил дон Фернандо да ме прати при брат си. Силният ми гняв срещу дон Фернандо и страхът, че ще загубя спечеленото с толкова любов и преданост съкровище, ми дадоха криле и аз просто прелетях до родния си град и пристигнах там на следващия ден, в часа на срещите ни с Лусинда. Влязох тайно в града и оставих мулето си в дома на добрия човек, който ми бе донесъл писмото. Съдбата се показва благосклонна към мене и аз намерих Лусинда зад решетката, която бе свидетел на нашата любов. Лусинда веднага ме видя, видях я и аз: уви, не както тя трябваше да ме види и както аз исках да я видя.

Но има ли на света човек, който може да се похвали, че е вникнал в заплетените мисли и променчивия нрав на жената? Сигурно не. Щом като ме видя, Лусинда каза: „Карденио, облякла съм вече булчината си рокля. В салона ме чака изменникът дон Фернандо, алчният ми баща и други близки, които ще бъдат по-скоро свидетели на моята смърт, отколкото на моя брак. Не падай духом, приятелю мой, а се постарай да присъстваш на това жертвоприношение, което не успея ли да избягна със силата на моите доводи, ще осуеят със скрития кинжал, способен да срази и най-твърда съпротива, защото аз съм решена да туря край на живота си и да ти докажа колко те любих и те любя още.“ Отговорих ѝ развълнувано и набързо от страх, че не ще имам време да се доизкажа: „Дано твоята постъпка, любима моя, потвърди истинността на словата ти! Ако ти носиш кинжал, за да ми докажеш любовта си, аз нося шпага, за да те защита или за да се убия, ако съдбата ни откаже своето покровителство.“ Съмнявам се дали тя ме изслуша докрай, защото разбрах, че я викат да побърза, тъй като женихът я чакал. Потънах в мрака на тъгата си, залезе слънцето на моята радост. Очите ми останаха без светлина, а разсъдъкът ми — без просветление. Отначало не

намирах сили да вляза в дома на Лусинда и не ми беше възможно дори да се помръдна от мястото си, но като разсъдих от какво голямо значение беше да присъствам на всичко, което щеше да се случи, намерих, доколкото можах, сили и влязох в дома ѝ. Познавах много добре всичките му входи и изходи и понеже бях подпомогнат в това отношение от записията около сватбените приготовления, никой не ме забеляза. Така успях, без да ме видят, да се скрия в самия салон, зад завесите на един прозорец. От това мое прикритие можех да наблюдавам всичко, което ставаше в помещението. Кой би могъл да опише сега вълненията на сърцето ми, докато стоях там, мислите, които ме гнетяха, и всичко, което минаваше през ума ми и което нито може да се разкаже, нито е за разказване? Достатъчно е да знаете, че женихът се появи в салона с всекидневните си дрехи, без никаква празнична одежда. Кум им беше един братовчед на Лусинда и в помещението нямаше никакви външни лица извън прислугата. След малко дойде от своите покои и Лусинда, придружена от майка си и от две камериерки. Тя беше облечена и докарана така, както заслужаваха красотата и знатността ѝ и съобразно с изискванията, които налагаха обстоятелствата и дворянските обичаи.

Напрежението и смущението не ми позволиха да видя каква точно беше роклята ѝ. Запомних само цветовете ѝ: пурпур и бяло, и отблясъка на скъпоценните камъни и златните накити, които украсяваха косата и роклята ѝ. Но всичко това не можеше да се сравнява с редкия чар на разкошните ѝ руси коси, които в съперничество с блясъка на скъпоценностите и със сиянието на четирите факли, осветяващи салона, подчертаваха пред всички присъстващи сиянието на красотата ѝ. О, спомен, смъртен враг на моя покой! За какво ми е сега да възкресявам в паметта си безподобната красота на онази обожавана моя неприятелка? Няма ли да е по-добре, жестока моя памет, да ми напомняш само това, което тогава извърших — тласкан от явно нанесената обида, — за да постигна ако не отмъщение, то поне достойна смърт? Надявам се, че моите дълги отстъпления не ви отеждат, защото моето нещастие не е от онези, които могат да се разкажат набързо и накратко, тъй като всяко отделно обстоятелство заслужава според мене дълги обяснения.

Духовникът го увери, че никак не ги е отежил, а напротив, че много им допадат всички тези подробности, защото те заслужават да

бъдат споменати и изслушани с не по-малко внимание от главния разказ.

— Всички се бяха вече събрали в салона — продължи Карденио, — когато влезе енорийският свещеник, хвана двамата за ръцете и за да изпълни изискванията на венчалния обред, запита: „Искате ли, сеньора Лусинда, тук присъстващият сеньор дон Фернандо да стане ваш законен съпруг съобразно повелите на Светата църква?“ При тези думи проточих врат, надникнах иззад завесите и подадох ухо със смут в душата, за да чуя отговора на Лусинда, който щеше да е за мене смъртна присъда или втори живот. Защо не се одързостих тогава да изскоча от скривалището си, да се провикна и да кажа: „Ах, Лусинда, Лусинда, внимавай какво правиш! Помисли си за това, което ми дължиш, спомни си, че си моя и че не можеш да принадлежиш на друг! Не забравяй, че твоето «да» ще означава в същия миг край на живота ми! Ах, изменнико дон Фернандо, похитител на моето щастие, смърт на моя живот! Какво искаш ти, към какво се стремиш? Разбери, че не можеш по християнски да постигнеш целите си, защото Лусинда е моя съпруга и аз съм неин мъж!“ О, колко бях безразсъден! Сега, разделен от нея и далеч от опасността, казвам, че не сторих това, което трябваше да сторя. Сега, след като ми отнеха най-скъпото съкровище, проклинам похитителя, на когото можех да си отмъстя, ако имах тогава сърце, достойно за подвиг, както имам сега сърце, обречено на ридания. С една реч, щом се проявих тогава като страхливец и глупец, пада ми се сега да умра опозорен, окаян и безумен. Свещеникът чакаше съгласието на Лусинда, която доста забави отговора си, и когато аз мислех, че ще извади кинжала, за да изпълни обета си, или че ще проговори, за да каже истината и разбули измамата, признавайки, че е моя, чух я да произнася със слаб, едва доловим глас: „Да, искам.“ Същото каза и дон Фернандо, който ѝ даде пръстена, и така те се свързаха завинаги. Младоженецът пристъпи да прегърне съпругата си, а тя, сложила ръка на сърцето, припадна в обятията на майка си. Остана сега да разкажа какво беше моето душевно състояние, когато чух онова „да“, което разбиваше моите надежди, тъй жестоко опровергаваше словата и обещанията на Лусинда и ми отнемаше възможността да завоювам наново съкровището, което в един миг бях загубил. Аз останах безпомощен и жалък, с чувство, че съм изоставен от небето, че земята, на която стоях, ми става враждебна, че въздухът ми отказва дъха си, за

да се облекча с въздишка, и че дори водата не ми дава влагата си, за да мога да пролея сълзи. Само в гърдите ми все по-силно се разгаряше огън, така че цял горях от бяс и ревност. Когато на Лусинда прилоша, всички наоколо се раздвижиха. Майка ѝ разкопча роклята, за да може по-лесно да диша, и намери в пазвата ѝ запечатано писмо, което дон Фернандо веднага грабна и почна да чете при светлината на един от факлите. След като го прочете, седна на един стол, подпря с ръка главата си, видимо замислен, и остана безучастен, докато всички други се стараеха да свестят съпругата му.

Като видях, че в салона настана суматоха, осмелих се да напусна скривалището си, поех риска да бъде евентуално открит, решен, ако ме видят, да извърша такава безумна постъпка, която да разкрие пред света справедливото ми възмущение и същевременно да накаже вероломния дон Фернандо, а и припадналата изменница заради коварния ѝ нрав. Но злата ми участ, която бе решила да ме запази за още по-тежки страдания, ако изобщо може да има такива, ми отреди разум в излишество, какъвто оттогава насам ми липсва. Реших впрочем да не отмъщавам на най-големите си врагове (отмъщението в дадената обстановка беше леснопостижимо, защото никой не мислеше за мене), а да наложа сам на себе си наказанието, което те заслужавах, и то по начин, по-суров, отколкото ако бях го приложил към тях и ги бях умъртвил там на място, тъй като внезапната смърт туря бърз край на мъките, а другата, бавната, мъчителната, убива, но не туря край на живота. Успях най-сетне да напусна дома на Лусинда и отидох в къщата на човека, на когото бях оставил мулето си. Помолих го да го оседлае и без дори да се простя с домакиня си, излязох от града, като подобно на Лот не посмях да се обърна и да го погледна. А когато се видях сам сред полето, обвит от нощната тъма и предразположен от тишината да дам израз на мъката си без страх, че мога да бъда чул и познат, отпуснах волно гласа си и развързах езика си срещу Лусинда и дон Фернандо, като че ли това можеше да изличи обидата, която те ми бяха нанесли. Нарекох нея жестока, неблагодарна, невярна, коварна, но над всичко друго алчна, тъй като богатствата на врага ми я бяха накарали да ме изостави и да се отдаде на човек, към когото съдбата се беше показала по-щедра и по-благодарна. И изведнъж, сред този порой от укори и проклетия, взех да я оневинявам, не намирайки нищо чудно в това, че девойка, строго възпитана в бащиния си дом, свикнала да е винаги

покорна, се е подчинила безропотно на волята на родителите си, които ѝ дават за съпруг толкова знатен, благороден и богат мъж. Да го отхвърли, значеше да даде повод на хората да говорят, че е изгубила разсъдъка си или че е отдала любовта си другиму, което можеше да се отрази много пакостно на доброто ѝ име. Но веднага след това подновявах укорите си, като я упреквах, че не бе казала своевременно, че аз съм нейният съпруг. Ако тя беше направила това, родителите ѝ щяха да се убедят, че изборът ѝ не е толкова лош и щяха да ѝ простят, защото, преди дон Фернандо да им бе поискал ръката ѝ, те, разсъждавайки разумно, не можеха да се надяват на по-добър съпруг за дъщеря си. Защото наистина тя можеше, преди още да бъде заставена насила да приеме за съпруг дон Фернандо, да заяви, че е дала дума на мене. В такъв случай аз щях да ѝ се притека на помощ и да потвърдя всички нейни думи. В края на краищата се убедих, че недостатъчната ѝ любов, липсата на разсъдливост, прекалените ѝ амбиции и мечти за големство са способствали тя да забрави думите си. Лусинда ме беше излъгала, като бе поддържала и крепяла в мене силни надежди и честни намерения.

Потънал в тези мисли и обзет от тревога, продължих пътя си през останалата част на нощта и на разсъмване навлязох в планината и вървах още три дена без път, ни пътека, докато стигнах до поляна, която не знаех къде точно е разположена. Там помолих едни пастири да ми посочат най-отстраненото и най-дивото усое. Упътиха ме те насам и аз дойдох тук, решен да завърша живота си сред тези клисури. Тук, близо до тези скали, падна мъртво от умора и глад мулето ми, а според мене най-вече, за да се освободи от такъв безполезен товар. Останах без муле, изтощен, премалял от глад, без да имам от кого да потърся помощ и без желание да я получа. Останах в това състояние, прострян на земята, не знаех колко време, и най-сетне един ден, като се оглеждах наоколо, без да чувствам вече глад, видях няколко козари, които навярно ме бяха нахранили. Те ми разказаха в какво състояние ме били намерили и какви несвързани и безсмислени приказки съм говорил, които съвсем основателно ги накарали да мислят, че съм луд. И наистина, аз сам можах впоследствие да си дам сметка, че има часове, в които не съм с ума си и върша безброй безумства: разкъсвам дрехите си, крещя, проклинаю участта си, напразно споменавам любимото име на тази, която е причина за моите беди, и всичко това с една-единствена

цел — да намеря края си сред тези мои гръмки вопли. И когато идвам на себе си, чувствам се толкова уморен и разнебитен, че едвам мога да се помръдна от мястото си.

Най-често прекарвам времето си в хралупата на един дъб. В него намира подслон клетата ми плът. Говедарите и козарите, които бродят из планината, изпълнени със състрадание, слагат понякога храна по планинските пътеки, по които предполагат, че ще мина и ще я намеря. Дори и в часове на умопомрачение самата природа ме насочва към тези места и събужда у мене желанието да потърся храната и задоволя глада си. При други случаи, когато ме намират в нормално състояние, те ми разказват, че съм слизал по пътеките и като съм срещал пастирите, които се връщат към кошарите си, съм им отнемал насила това, което те ми поднасят на драго сърце. Тъй прекарвам злочестия си и жалък живот, докато на небето бъде угодно да му сложи край или да заличи от паметта ми красотата и измяната на Лусинда, както и оскърблението, което ми нанесе дон Фернандо. Ако така отсъди небето, без своевременно да ми отнеме живота, аз ще насоча мислите си по подобри пътища. Не се ли случи това, не ми остава нищо друго, освен да моля Бога да се смили над душата ми, защото не намирам вече в себе си нито смелост, нито сила, за да освободя тялото си от наказанието, на което аз доброволно го подхвърлих.

Такава е, сеньори, горчивата история на моите беди. Кажете ми сега, мислите ли, че тя може да се опише с по-слабо чувство на скръб от това, което аз вложих в разказа си? Предупреждавам ви, не си губете времето да ме съветвате и убеждавате с доводи, които разумът ви подсказва, защото те ще окажат върху мене същото въздействие, което оказва и лекарството, предписано от прочут лекар на болен, който отказва да го взима. Аз не търся спасение без Лусинда; и тъй като тя реши да принадлежи на друг, след като беше или трябваше да бъде моя, реших и аз да се отдам на злата си участ, щом не ми е било писано да вкуся от щастиято. Тя пожела със своето непостоянство да направи постоянна моята беда; аз пък желая да изпълня волята ѝ с усилието си да се погубя. И тъй моят случай ще служи за пример на идните поколения поради това, че само на мене е липсвало това, което всички други нещастници имат в излишък: обикновено те намират утеха в невъзможността да се утешат, а за мене именно това е извор на по-

големи мъки и беди, защото аз съм убеден, че те не ще свършат дори със самата ми смърт.

Така завърши Карденио своя дълъг разказ и своята история колкото нещастна, толкова и изпълнена с любов. И тъкмо когато духовникът се готвеше да му каже няколко утешителни думи, един печален глас го прекъсна със слова, които читателят ще намери в четвъртата част^[7] на това повествование, защото тук завършва третата част от книгата на мъдрия и изчерпателен историк Сиди Амете Бененхели.

[1] Между хората от народа е имало обичай да държат гребените си втикнати във волска опашка, закачена на стената. По този начин те са ги и почиствали. ↑

[2] Един от последните готски крале, владетели на Испания (VII в.). Този израз се употребява, за да се покаже, че нещо се е случило много отдавна. ↑

[3] Сервантес е забравил точно какво е казал в глава XXIV и сега при подновяване на разказа допуска известни изменения. ↑

[4] *Галалон* — по прозвище „Предателя“. Неговото предателство станало причина за гибелта на дванадесетте перове на Франция. Бил е наказан със смърт от Карл Велики. ↑

[5] *Велидо Долфос* — убил изменнически испанския крал Санчо при обсадата на град Самора (1072 г.). ↑

[6] Граф Хулиан бил обиден от испанския крал Родриго и за да си отмъсти, улеснил нашествието на арабите в Испания (711 г.). ↑

[7] Четвъртата част в първоначалното деление на романа обхваща главите от 28-а до 52-ра включително, с която свършва първият том. ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ОСМА
В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА НОВОТО И ЗАБАВНО
ПРИКЛЮЧЕНИЕ НА СВЕЩЕНИКА И БРЪСНАРЯ В
СЪЩАТА ПЛАНИНА

Блажени и прещастливи бяха времената, когато пресмелият рицар дон Кихот де ла Манча тръгна да странства по света, защото на неговото достопочтено решение да възроди и възстанови на земята изчезналия и почти мъртъв Орден на странстващото рицарство ние дължим сега, в наше време, толкова оскъдно откъм приятни развлечения, не само насладата, която ни доставя тази правдива история, но и удоволствието, което поражда у нас включените в нея разкази и епизоди, неотстъпващи ѝ до голяма степен по истинност, изобретателност и забавност. Но нека поемем отново добре

разчесаната, пресукана и намотана нишка на този разказ, който продължава така:

Тъкмо когато свещеникът се канеше да утеши със словата си Карденио, прозвуча един печален глас, който каза следните слова:

— О, Боже мой! Нима наистина съм намерила място за вечен покой на това тяло, чието тежко бреме нося въпреки волята си? Да, изглежда, че това е мястото, ако не ме лъже самотата, която тези планини предлагат. Нещастната аз! Колко приятно общество ще бъдат за мене тези скали и храсталаци, тъй като те ще ми позволят да изкажа през сълзи неволята си на Бога, а не пред хората, защото няма човек на света, който е в състояние да разсее със съвет съмненията ми, да облекчи жалбите ми и да намери лек за болките ми.

Свещеникът и тези, които бяха около него, чува всички тези слова. Стори им се — както и в действителност беше, — че гласът идва от съвсем близко място. Станаха да потърсят кой говори и преди да направят и двадесет крачки, видяха зад една скала, седнал под сянката на ясен, момък в селска носия, чието лице не можеха да различат, защото беше си навел главата и си миеше краката в ручейчето, което течеше там. Те се промъкнаха тъй тихо, че момъкът, зает с миенето, не ги и забеляза. А краката му приличаха на два къса бял кристал сред другите камъни на ручей. Останаха удивени от белотата и хубостта на краката, които съвсем не изглеждаха да са създадени да газят разорани ниви и да вървят зад рало и волове, макар и момъкът да носеше селско облекло. Като видя, че непознатият не забелязва присъствието им, свещеникът, който вървеше най-отпред, направи знак на другите да се скрият зад близката скала. Те го послушаха, без да престанат да следят внимателно момъка. Той носеше сива горна дреха, цепната отстрани и пристегнатата в кръста с бял пояс, панталони и гамаша от сиво сукно, а на главата си — сиво кепе. Гамашите бяха къси и откриваха колене, бели като алабастр. Момъкът изми хубавите си нозе, извади под кепето кърпа и ги изсуши грижливо. Но докато вършеше това, той вдигна лицето си и тези, които го наблюдаваха, видяха такава безподобна красота, че Карденио каза тихо на свещеника:

— Понеже това не е Лусинда, не може да е земно същество, а е ангел небесен.

Момъкът свали отново кепето си и разтърси глава. По раменете му се разсипа разкошна коса, на която и самото слънце можеше да

завиди. Тогава те разбраха, че момъкът в селска носия беше всъщност жена, по-нежна и по-красива от всички, които очите на двамата бяха виждали дотогава, а същото щеше да важи и за Карденио, ако не бе видял и познал преди това Лусинда. Самият той потвърди по-късно, че само красотата на Лусинда можела да се сравни с тази на непознатата девойка. Дългите златисти коси покриваха не само плещите ѝ, а почти цялото ѝ тяло, тъй като нищо друго освен нозете ѝ не се виждаше. За гребен ѝ служеха ръцете, които, движейки се сред косите, приличаха на снежни петна, както преди малко краката ѝ във водата наподобяваха чист кристал. Всичко това учуди безкрайно тримата и изостри желанието им да узнаят коя е тази девойка. Решиха да се покажат и още при първата крачка прекрасната девойка повдигна глава, отхвърли с ръце косите, които закриваха очите ѝ, и втренчи поглед към мястото, откъдето идваше шумът. Щом съзря непознатите, тя се надигна, хвана бързо вързопа с вещите си, който се намираше до нея, и се опита да избяга, стресната и смутена, без дори да се обуе и прибере косата си. Но само след няколко крачки тя падна на земята, защото нежните ѝ крака не можеха да понасят острите камъни. Като видяха това, тримата се спуснаха към нея и свещеникът пръв се обърна към нея със следните думи:

— Спрете, сеньора, която и да сте вие. Ние, хората, които виждате пред вас, желаем само да ви услужим. Нямате никакъв повод да мислите за бягство, защото нито краката ви могат да ви помогнат, нито пък ние можем да допуснем това.

Онемяла и слисана, тя нищо не отговори на тези думи. Тогава тримата се приближиха до нея, свещеникът взе ръката ѝ и продължи да ѝ говори:

— Това, което облеклото ви се мъчи да скрие, сеньора, косата ви го издава. Явни са признаците, които показват, че съвсем не ще да са маловажни причините, които са ви заставили да прикриете красотата си под толкова недостойно облекло и да намерите убежище в това самотно място, където сега по една щастлива случайност ви намираме. И ако не можем да ви препоръчаме лек за болката, можем поне да ви дадем някои приятелски съвети. Защото трябва да знаете, че колкото и голямо и непоносимо да е страданието, то не може да накара страдащия човек да не се вслушва, докато е още жив, в доброжелателни съвети. Тъй щото, сеньора моя или сеньор мой, или както предпочитате да ви

наричам, преодолейте уплахата, която предизвика нашата поява, и разкажете ни вашата добра или зла орис. Бъдете уверена, че във всички нас заедно и във всеки един от нас поотделно ще намерите съчувствие и опора в нещастieto си.

Докато свещеникът произнасяше тези думи, предрешената девойка стоеше като омагьосана и гледаше всички, без да раздвижи устни и без да каже думица, също като прост селянин, комуто се показват редки неща, които вижда за първи път. Най-сетне, след като свещеникът добави още някои слова в същия смисъл, тя въздъхна дълбоко, прекъсна мълчанието си и каза:

— Щом и самотата сред тези планински чукари не успя напълно да ме укрие и щом разпуснатата коса не позволи на езика ми да излъже, безсмислен ще е и всеки опит да се представя за каквато не съм, което всъщност само от любезност, а не поради други съображения бихте приели като истина. И тъй като сме вече начисто и наясно, следва да кажа, сеньори, че ви благодаря за предложението, което ми направихте и което ме задължава да ви удовлетвори във всичко, което поискахте от мене, макар и да се страхувам, че това, което ще ви разкажа, ще предизвика у вас не само състрадание, но и мъка, защото не ще намерите нито цяр за болката ми, нито утеха, която да ми помогне да я понеса. При все това дължа да ви кажа всичко, което бих предпочела да премълча, защото иначе честта ми може да ви се стори съмнителна, след като открихте в мене жена млада, самотна и предрешена в тази дива местност, обстоятелство, което може да хвърли черно петно и върху най-доброто име.

Жената, която беше извънредно красива, изрече всичко това на един дъх с такава лекота и с тъй нежен глас, че присъстващите не знаеха на какво да се чудят повече: на красотата или на ума ѝ. Те ѝ предложиха отново услугите си и я помолиха повторно да изпълни обещанието си, а тя, без повече да ги кара да я чакат, се obu прилично, прибра косите си, седна след това на един камък, обкръжена от тримата, и започна със спокоен и ясен глас да разказва историята на своя живот, като сдържаше с усилие сълзите си:

— В нашата Андалусия има град^[1], който е дал името си за титла на един херцог и му присъжда правото освен това да носи званието испански гранд. Той е баща на двама синове: първородният, наследник на владението и, по всичко изглежда, на добрите му качества, и вторият

син, наследник на не знам какво друго освен на измамничеството на Велидо и на коварството на Галалон. Моите родители са васали на този сеньор. Те са от скромно потекло, но толкова богати, че ако даровете, които дава произходът, се равняваха на земните блага, които притежават, нито те щяха да имат какво да желаят повече, нито за мене щеше да съществува опасността да изпадна в бедата, в която днес се намирам. Защото нещастieto ми може би се дължи на това, че те не са имали щастieto да бъдат от знатно потекло. В действителност потеклото им не е толкова ниско, за да се срамуват от него, но не е и достатъчно благородно, за да унищожи мисълта, която е свила гнездо в главата ми, че скромният им произход е източник на злощастieto ми. Те са земеделци, хора прости, но без примес на лоша чуждоплеменна кръв и както се казва, стари християни, при това толкова заможни, че богатствата и охолният живот им създават положение на идалговци, та дори и на по-висши благородници. Все пак за тях най-голямото богатство и най-светлата благородническа титла бях аз, дъщеря им. Бях тяхно единствено дете и наследница и затова те като любещи родители ме глезеха така, както рядко родители са глезили децата си. Бях огледалото, в което се оглеждаха, тояжка за старините им, цел на всичките им желания, които делиаха само между мене и небето. Чувствата им към мене бяха такива, че и моите чувства към тях не можеха да бъдат по-различни. И както господствах над техните души, така също господствах и над техните имоти: вземах на служба слуги и ги освобождавах; сметките за всичко, което се сееше и се жънеше, минаваха през моите ръце; аз се занимавах с маслoбойните и с производството на вино; с едрия и дребния добитък, с пчелните кошери; накратко казано, грижех се за всичко, с което един богат земевладелец като баща ми можеше да разполага и разполагаше в действителност; всичко управлявах като стопанка и господарка и трудно е да се опише както усърдието, което полагах в работата си, така и радостта, която доставях на родителите си. След като давах нарежданията си на надзирателите, на главните овчари и на другите ратаи, посвещавах свободното си време на присъщи и необходими за девойките домашни занятия като шиене, предене и друга ръчна работа. А когато от време на време жадувах да развлека душата си, четях някоя назидателна книга или свирех на арфа, защото опитът ме беше научил, че музиката успокоява разстроените души и облекчава душевните

страдания. Ето какъв живот водех в бащиния си дом и ако ви го описах тъй подробно, то не е за да изтъкна качествата си и за да се похваля с богатствата си, а за да разберете по-лесно как без моя вина, след като живеех толкова щастливо, изпаднах в това плачевно състояние, в което днес се намирам.

Прекарвах дните си в непрекъсната работа и напълно откъсната от света, така че животът ми можеше да се сравни с този на монахиня. Никой освен домашната прислуга не ме виждаше, защото на черковна служба отивах много рано, винаги придружена от майка си и от няколко прислужнички, при това тъй грижливо забулена, че едва виждах къде стъпвам. Но въпреки всичко очите на любовта или по-добре казано, на безделието, по-зорки от очите на риса, ме съзряха. В случая това бяха очите на дон Фернандо, по-малкия син на херцога, за когото вече споменах.

Щом изрече тя името на дон Фернандо, лицето на Карденио силно пребледня и се разстрои до такава степен, че свещеникът и бръснарят, които забелязаха тази промяна, се уплашиха да не го хване в същия миг лудостта, която знаеха, че го обзема от време на време. Студена пот изби по лицето на Карденио, но той запази спокойствие и втренчи поглед в селянката, защото вече се досещаше коя може да е тя. Тя обаче не забеляза вълнението на Карденио и продължи разказа си:

— Още от първи поглед (така той ми се изповяда по-късно) дон Фернандо се увлече силно по мене, което той впрочем показва изцяло със своето поведение. Но за да не протакам безкрайно разказа на нещастията си, които нямат край, ще премълча всички ходове, които предприе, за да ми разкрие чувствата си: той подкупи цялата прислуга, поднесе дарове на моите роднини и им предложи услугите си; денем на нашата улица беше празник, а нощем серенадите не оставяха никого да спи спокойно; писмата, които по незнайни пътища достигаха до мене, бяха безбройни, изпълнени с любовни излияния и предложения. В тях буквите бяха по-малко от обещанията и клетвите. Но всичко това, вместо да ме разнежи, ме правеше още по-твърда, сякаш имах срещу себе си смъртен враг. Всичко, което той вършеше, за да ме спечели, даваше всъщност обратни резултати. Не мога при все това да кажа, че вниманието на дон Фернандо не ми се нравеше. Не смятах, че ме ухажва прекомерно, а напротив, чувствах се някак си поласкана от това, че съм обичана и уважавана от толкова знатен дворянин, и съвсем не ми

досаждаха писмата, в които се възхваляваше красотата ми. Няма жена, колкото и грозна да е тя, която да не изпитва удоволствие, когато я наричат красива. Но срещу всичко това се опълчваше моята честност, а също и непрекъснатите съвети на моите родители, тъй като те разбираха ясно намеренията на дон Фернандо, защото на него му беше съвсем безразлично дали цял свят ще ги узнае. Родителите ми казваха, че поверяват честта и доброто си име на моята добродетелност и скромност и че в никой случай не бива да забравям обществените различия между мене и дон Фернандо. А те трябва да ме убедят, добавяха те, че каквото и да говори, както и да звучат словата му, дон Фернандо не мисли за моето добруване, а за това как да задоволи желанията си. Родителите ми ме уверяваха също, че ако желая да се противопоставя по някакъв начин на непристойните му задирания, те са готови веднага да ме омъжат за човек по мой вкус измежду най-личните в селото ни или от някое от околните села, защото при нашето богатство и благодарение на доброто ми име това можеше лесно да стане. Насърчена от тези обещания и от истината, която те съдържаха, аз станах още по-твърда в своето решение и не си позволих нито веднъж да дам на дон Фернандо отговор, който би му вдъхнал макар и далечни надежди.

Моята сдържаност обаче, която той навярно тълкуваше като пренебрежение, разпалваше очевидно още повече неговата похотливост — защото само така мога да окача увлечението му по мене. Ако то беше това, което е редно да бъде, нямаше да узнаете нищо за него,

защото нямаше да имам повод сега да ви говоря. Дон Фернандо узна, че родителите ми възнамеряват да ме задомят, за да му отнемат и последната възможност да ме притежава или поне за да бъда по този начин по-добре охранявана. Тази вест, а може би само някакво подозрение, го подтикна да стори това, което сега ще чуете. Една вечер седях в стаята си сама с една прислужница, която се грижеше изключително за мене. Вратите бяха здраво заключени, за да не би поради нехайство някой да застраши честта ми. А ето че без да разбере и без дори да подозирам как стана това, въпреки всички предпазни мерки видях изведнъж сред самотата и тишината на моите покои изправен пред мене дон Фернандо. Внезапната му поява тъй ме порази, че ми притъмня пред очите, езикът ми онемя и не намерих сили да надам вик за помощ, а и той нямаше да ми даде време да го сторя. Дон Фернандо се хвърли върху ми, стисна ме в прегръдките си — както вече казах, аз бях тъй слисана, че не успях да му окажа никаква съпротива — и почна да ми говори такива неща, че и сега не мога да проумея как можеше лъжата да е тъй изкусна, че думите му да изглеждат съвсем искрени. Измамникът изигра майсторски ролята си. Сълзи придаваха на думите му убедителност, а въздишки усилваха искреността на словото му. Аз пък, горката, сам-самичка в собствения си дом, без всякакъв опит при подобни обстоятелства, започнах — без да зная как това стана — да се поддавам на плетеницата от лъжливи уверения, но нито за миг не се увлякох дотам, че да споделя с него непристойни желания. И тъй, след като се свързах от първоначалния си смут и събрах донякъде изгубените си душевни сили, казах му с твърдост, която сама не очаквах от себе си: „Сеньор, ако вместо във вашите обятия се намирах сега в лапите на свиреп лъв и ако за моето спасение се искаше да направя или да кажа нещо, противно на моята чест, бъдете уверен, така както сте сигурен в изгрева на слънцето, че нямаше да направя нищо, за да се спася. Вие държите тялото ми в прегръдките си, но не и душата ми, която остава вярна на добрите си намерения, толкова различни от вашите. А че са наистина различни, сам ще се убедите, ако се опитате насила да ме заставите да им изменя. Ваша васалка съм, но не и робиня; а знатността на вашата кръв не ви дава и не трябва да ви дава правото да опетните или дори да подцените по-малко благородната ми кръв. Макар и да съм проста селянка, държа на честта си не по-малко от вас, който сте господар и дворянин. При мене насилието е осъдено на

провал, а богатствата ви са без стойност. Словата ви не могат да ме смаят, а въздишките и сълзите ви няма да ме трогнат. Но ако открия у мъжа, когото родителите ми изберат за мой съпруг, поведение, подобно на това, което не одобрявам у вас, тогава въпреки всичко волята ми ще се подчини на неговата и никога не ще му се противопоставя. В такъв случай, със запазена чест, макар и без вътрешна радост, ще му дам това, което вие сега насила се опитвате да ми отнемете. Казвам ви всички тези неща, за да знаете, че нищо не ще получи от мене мъжът, който не е мой законен съпруг.“ — „Ако това е единственото, което искаш от мене, прекрасна Доротея (това име нося аз, нещастната) — каза вероломният дворянин, — ето аз вдигам ръка и обещавам, че ще стана твой съпруг и нека свидетели ни бъдат Бог, който всичко вижда, и ликът на Света Богородица.“

Когато Карденио чу, че девойката се казва Доротей, изпадна отново в силна възбуда, тъй като това име напълно потвърждаваше неговите начални подозрения. При все това той не поиска да прекъсне

разказа, като предпочете да го изслуша докрай, макар и историята да му беше почти изцяло известна. Той каза само:

— Доротея ли ви е името, сеньора? Същото име носеше и друга, чиито нещастия могат да се сравнят с вашите. Но продължете разказа си и ще дойде време да ви кажа неща, които ще ви учудят и смутят.

Доротея се вслуша в словата на Карденио, вгледа се и в странното му парцаливо облекло и го помоли да ѝ каже веднага всичко каквото знае във връзка с нея. След това добави, че в едно поне съдбата се е показала благосклонна. Тя ѝ е дала крепък дух да понася всяка нова беда, защото е убедена, че нищо ново не може вече да увеличи сегашното ѝ страдание, а само да го продължи за известно време.

— Ще дойде часът — отговори Карденио — да споделя с вас мислите си, ако подозренията ми се потвърдят. Досега обаче не съм пропуснал благоприятния за това повод, а за вас не е от никакво значение да узнаете това, което знам.

— Тъй или иначе — продължи своя разказ Доротея, — нека ви кажа още, че дон Фернандо сне закачената в моята стая икона и я призова като свидетел на това, че брачните му намерения са сериозни. С най-силни думи и най-тежки клетви той ми даде обвързващото обещание, че ще бъде мой съпруг, макар и да бях го предупредила още преди да завърши, че трябва добре да прецени какво прави и да не забравя колко ще се разсърди баща му, когато узнае, че той се е оженил за една селянка — негова васалка. Казах му също, че не бива красотата ми да го заслепява, защото, колкото голяма и да е тя, в нея той не може да намери достатъчно оправдание за погрешната си постъпка. Ако желае обаче в името на любовта си към мене да извърши добро дело, най-подходящо ще бъде да остави съдбата ми да се развива в границите, определени за моето съсловие, тъй като неравните бракове никога не носят истинско щастие и не позволяват да продължи дълго време блаженството, с което започват. Изтъкнах му всички тези доводи, които сега излагам пред вас, и още много други, за които не си спомням, но те не спомогнаха да го отклонят от намеренията му. Всъщност той постъпваше като човек, който сключва сделка, решен да не плати, и поради това си даваше вид, че приема всички условия. Но едновременно с това аз се поразмислих малко и си казах: „Най-сетне не ще бъда аз първата жена, която чрез женитба ще се качи от по-ниско обществено стъпало на по-високо, нито дон Фернандо ще е първият,

който, привлечен от красотата, или което е по-вярно, заслепен от страстта, избира за съпруга жена, неравна с него по благородство. А щом не на мене се пада да създавам нов ред и да въвеждам нови обичаи, няма да е погрешно да приема тази чест, която съдбата ми отрежда, дори и ако любовта му не надживее осъществяването на намеренията му, защото пред Бога аз все пак ще бъда негова съпруга. Ако ли пък го отблъсна със своето презрение, такъв, какъвто го виждам, той е способен да употреби насилие и тогава ще си остана с поругана чест и без възможност да се оправдая пред света, който не ще повярва, че не по своя вина изпаднах в това положение. Как бих могла да убедя родителите си и чуждите хора, че този благородник се е вмъкнал в стаята ми без мое съгласие?“ Всички тези въпроси и отговори минаха за един миг през ума ми. Но това, което най-силно ми подежда и ме склони към отстъпка, която, без да си дам сметка, ме тласкаше към гибел, бяха клетвите на дон Фернандо, свидетелите, на които се позоваваше, сълзите, които проливаше, а също и, нека призная, неговата благородна външност и любезност, всичко това съпроводено от такива уверения в истинска любов, които не можеха да останат без въздействие върху едно сърце, невинно и честно като моето. Повиках прислужницата си, за да имам не само небесен, но и земен свидетел. Дон Фернандо повтори и потвърди клетвите си, призова и други още светии като свидетели; привлече сам върху себе си хиляди проклетия в случай, че не удържи обещанието си; проля нови измамни сълзи, удвои въздишките си и ме притисна по-силно в обятията си, от които не бе ме пуснал нито за миг. И така, след като прислужницата ми излезе от стаята, аз загубих девичата си чест, а той довърши делото си на изпечен изменник и на вероломен подлец. Денят, който настъпи след нощта на моето нещастие, не дойде така бързо, както мисля, че желаше дон Фернандо, защото, след като човек с намерил удовлетворение на сладострастието си, не може да има по-силно желание от това да избяга час по-скоро от мястото, където го е постигнал. Съдя за това от обстоятелството, че дон Фернандо бързаше много да се отдалечи от мене. Изведен от лукавата прислужница — същата, която го беше въвела при мене, — излезе преди разсъмване на улицата. При раздялата той пак ме увери, но без предишната пламенност и жар, че мога да бъда спокойна, защото верността му била трайна и клетвите му истински и ненарушими; а за да даде по-голяма тежест на думите си, извади един

скъп пръстен от пръста си и го сложи на моя. Той си отиде и ме остави в особено душевно състояние: не знаех дали съм тъжна или весела. Едно е обаче сигурно, че бях объркана и дълбоко замислена, потресена от това, което се беше случило. Нямах воля или просто не помислих да отправя укор към прислужницата си за измяната, която бе извършила, като вкара дон Фернандо в стаята ми; а не го направих може би, защото не бях съвсем наясно дали е щастие или нещастие това, което бе се случило. Казах на дон Фернандо, преди да се разделим, че съм негова и че може по същия път — чрез посредничеството на прислужницата — да ме посещава, когато пожелае и през други нощи, докато той пожелае да се разгласи нашият брак. Дойде само следната нощ и след това измина цял месец, без да го видя нито на улицата, нито на черква. Напразно се стараех да го намеря, а знаех, че е в града и че отива често на лов, любимо негово развлечение. Тежки и печални бяха за мене — добре си спомням още — тези дни и часове. В душата ми сви гнездо съмнението и вярата ми в дон Фернандо започна да се разколебава. Тогава прислужницата ми чу от мене тежки укори за дръзката ѝ постъпка, укори, каквито дотогава не беше слушала. Спомням си, че трябваше с усилие да прикривам тъгата и сълзите си, защото не исках да давам на родителите си повод да ми задават въпроси за лошото ми настроение, въпроси, на които трябваше да отговарям с лъжи. Но настъпи най-сетне денят, когато рухна преградата на различни по род съображения, когато се забравиха всички мисли за добро име и чест, когато се изчерпа търпението и всичките ми тайни помисли излязоха на бял свят. Всичко това се случи, защото само няколко дена по-късно в селото ни се пръсна слух, че в съседния град дон Фернандо се е венчал с чудно красива девойка, дъщеря на много знатни родители, но не толкова богати, за да допусна, че се е оженил заради нейната зестра. Казаха, че носела името Лусинда, а също, че венчавката им е станала при особени обстоятелства.

Щом Карденио чу името на Лусинда, цял потрепери, прехапа устни, сви вежди и от очите му потекоха обилни сълзи. Доротей не прекъсна разказа си и продължи:

— Когато до слуха ми стигна тази тъжна вест, сърцето ми, вместо да се вледени от мъка, пламна от такъв бесен яд и гняв, че малко остана да излезе на улицата и да разглася из целия град за изневярата и измамата, на които бях станала жертва. Но избликът на ярост се

притъпи от мисълта да изпълня още същата нощ това, което си бях намислила: облякох си тези дрехи, които ми даде един от овчарите на баща ми, комуто разкрих цялото си нещастие и когото предумах да ме придружи до града, където знаех, че се е настанил врагът ми. Първоначално той осъди дързостта ми и порица намерението ми, но когато видя, че съм твърдо решена, съгласи се да ме съпроводи, както сам се изрази, до края на света. Незабавно сложих в калъфка за възглавница женско облекло, някои скъпоценности и пари за всеки случай и през нощта, без нищо да кажа на невярната прислужничка, напуснах дома си и придружена от ратая и от много мъчителни мисли, се запътих пешком към града, окрилена от желанието да стигна час по-скоро там, ако не за да попреча на това, което смятах вече за сторено, то поне за да подканя дон Фернандо да ми каже с какво сърце е извършил страшното престъпление. След два дена и половина път пристигнах в града и запитах първия човек, когото срещнах, за къщата на родителите на Лусинда, а той в отговор ми разказа много повече от това, което желях да чуя. Посочи ми къщата и ми разправи всичко, което беше се случило при самата венчавка на дъщерята на стопаните, неща, вече толкова известни в целия град, че хората се събираха на групи, за да ги обсъждат. Каза ми, че вечерта, когато бил сключен бракът, Лусинда, след като казала „да“, припаднала. Когато съпругът ѝ откопчал роклята ѝ, за да може тя по-свободно да диша, намерил в пазвата ѝ писмо, написано собственоръчно от нея, в което тя заявявала, че не може да стане съпруга на дон Фернандо, тъй като била вече жена на Карденио, който по думите на човека, който ми разказа цялата история, бил благороден момък от същия град. Тя обяснявала по-нататък в писмото си, че ако е казала „да“ на дон Фернандо, то е било само за да изпълни задължението си да се покорява на волята на своите родители. Накратко казано, в същото писмо тя давала да се разбере, че била решила да посегне на живота си веднага след брачния обред и обяснявала причините за това си решение. Това се потвърждавало, както се говорело, от обстоятелството, че е била намерена кама, скрита в гънките на роклята ѝ. Като прочел писмото, дон Фернандо помислил, че Лусинда го е измамила, оскърбила и унизила и той се нахвърлил върху ѝ, когато тя била още в безсъзнание, за да я промуши със същата кама, и навярно щял да го стори, ако родителите ѝ не му попречили. Разказвали още, че дон Фернандо напуснал веднага дома, а Лусинда

дошла на себе си едва на втория ден и тогава тя изповядала пред родителите си, че в действителност е била съпруга на поменатия Карденио. Узнах още нещо: Карденио бил присъствал на бракосъчетанието и когато обредът въпреки очакванията му бил извършен, напуснал отчаян града, след като пратил писмо на Лусинда, в което обяснявал, че поради обидата, която тя му нанесла, той решил да се оттегли в местност, където никой не ще го намери. Всичко това се знаело в града и нямало човек, който да не говори за случилото се. Хората се разприказвали още повече, когато се узнало, че Лусинда е избягала от бащиния си дом и от града, че напразно я търсели навсякъде и че родителите ѝ изгубили ума и дума, не знаели какво да предприемат, за да я намерят. Тези слухове съживиха надеждите ми и аз си помислих, че все пак по-добре е, че не намерих дон Фернандо въобще, отколкото ако го бях намерила оженен. Въобразих си, че сега поне вратите не са напълно затворени за благоприятен изход от създаденото положение и че самото провидение бе поставило може би пречки за сключване на втори брак, за да застави измамника да си спомни за задълженията, поети с първия брак, и да постъпи като добър християнин, който трябва да се грижи повече за спасението на душата си, отколкото за това, което говорят хората. Всички тези мисли се въртяха в главата ми. Търсех утеха, без да я намеря, и подхранвах безмерни и неоснователни надежди, за да мога да понеса по-нататък бремето на живота си, който сега вече ненавиждам.

Докато бях още в града и не знаех какво да предприема, тъй като дон Фернандо го беше вече напуснал, до слуха ми стигнаха думите на един глашатай, който описа отличителните ми белези, възрастта и дори мъжките дрехи, с които бях облечена, и обяви голяма награда за този, който ме намери. Чух го да казва също, че ратаят, който ме беше извел от бащиния ми дом и ме придружаваше, ме бил отвлякъл. Това много ме наскърби и ми показа колко ниско беше паднало в очите на хората някогашното ми добро име, щом му се нанасяше удар не само с оповестяването на бягството ми, но и се прибавяше името на този, с когото бях избягала, а той беше от по-нисък произход и далеч от всякакви мои любовни помисли. Веднага след като чух думите на глашатая, излязох от града заедно с младежа, който беше ми вече показал, че е разколебан във верността си към мене, и същата нощ навлязохме дълбоко в планината от страх да не бъдем открити. Но,

както казват, едно зло повлича друго след себе си, краят на едно злощастие е често начало на друго, още по-голямо. Така се случи и с мене, защото моят добър слуга, дотогава винаги верен и сигурен, щом ме видя сред тази пустош, подбуден повече от своите долни инстинкти, отколкото от моята красота, реши да използва благоприятните условия, които си въобразяваше, че уединената местност му предлага, и започна да ме задиря безсрамно, без всякакво страхопочитание към Господа и без капка уважение към мене. Като видя, че отхвърлих енергично неговите безсрамни предложения, той изостави молбите, на които отначало разчиташе, и се опита да упражни насилие.

Но справедливите небеса, които никога или много рядко отказват благоволението и подкрепата си на добродетелните хора, ми позволиха без особено усилие и въпреки оскъдните ми сили да го блъсна в една дълбока пропаст. Оставих го да лежи там, без да знам дали е жив или

мъртъв. Незабавно, с пъргавина, по-голяма, отколкото страхът и умората обикновено позволяват, навлязох още по-дълбоко в тези планини с единствената цел да се скрия от баща си и от всички, които бяха тръгнали по негово нареждане да ме търсят. Не знам от колко месеца живея поради тези причини тук. Случи се да срещна един говедар, който ме взе за слуга и ме отведе в селото си, закътано в планината. Служих при него като ратай, като се стараех винаги да бъда на открито поле, за да мога да крия от него косата си, която сега тъй неочаквано ме издаде. Но всичките ми усилия и старания останаха напразни, тъй като господарят ми разбра в края на краищата, че не съм мъж и у него се породиха същите порочни мисли, които бях забелязала и у моя слуга. Но понеже съдбата, като ни изпраща беди, не осигурява винаги и лек за тях, този път не намерих нито пропаст, нито урва, в която да блъсна господаря си, както бях сторила преди със слугата. Затова сметнах за по-уместно да избягам и да се скрия из тези диви места, отколкото да меря сили с него и да го увещавам.

И тъй, потърсих отново скривалище, където да мога необезпокоена, с въздишки и сълзи, да измоля от Бога да се смили над нещастieto ми, да ми дари душевни сили и да ми помогне или пък да ме остави да умра в тази пустинна местност, за да заличи и спомена дори за нещастницата, която, без да иска, е дала повод на хората да я одумват и оклеветяват, и то не само в родния ѝ край, но и по чужди места.

[1] Предполага се, че става дума за град Осуна. ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ДЕВЕТА
В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА ЗАБАВНИТЕ И
ИЗОБРЕТАТЕЛНИ ХОДОВЕ, ПРЕДПРИЕТИ С ЦЕЛ ДА
СЕ ИЗТРЪГНЕ НАШИЯТ ВЛЮБЕН РИЦАР ОТ
СУРОВОТО ПОКАЯНИЕ, НА КОЕТО СЕ БЕШЕ
ПОДЛОЖИЛ

Това е, сеньори, правдивият разказ на моята трагедия. Преценете и съдете сами сега дали стенанията, които достигнаха до ушите ви, словата, които чухте, и сълзите, които изплакаха очите ми, не е трябвало да са още по-обилни. Като познавате естеството на моето злощастие, вие ще се съгласите, че за болката ми няма утеха, тъй като за нея няма лек. Моля ви само (това сте длъжни и можете без усилие да направите) да ме посъветвате къде да се оттегля да живея, за да се избавя от тревогата и страха, че ще бъда намерена от тези, които ме търсят. Не се съмнявам, че родителите ми, които толкова ме обичат, ще ме приемат радушно, но цяла пламвам от срам само при мисълта, че ще трябва да се явя пред тях не вече такава, каквато ме знаеха. Предпочитам по тези причини да не се вестявам пред очите им, защото, ако ги видя, ще прочета в погледа им укора, че не съм съумяла да запазя честта си, така както те с право очакваха от мене.

След тези думи тя млъкна, но порумениялото ѝ лице издаваше болката и срама, които гнетяха душата ѝ. А сърцата на тези, които я слушаха, се изпълниха със състрадание. Свещеникът поиска да ѝ каже няколко утешителни и напътствени слова, но Карденио го изпревари:

— Разбрах, сеньора, че вие сте красивата Доротея, единствената дъщеря на богатия Кленардо.

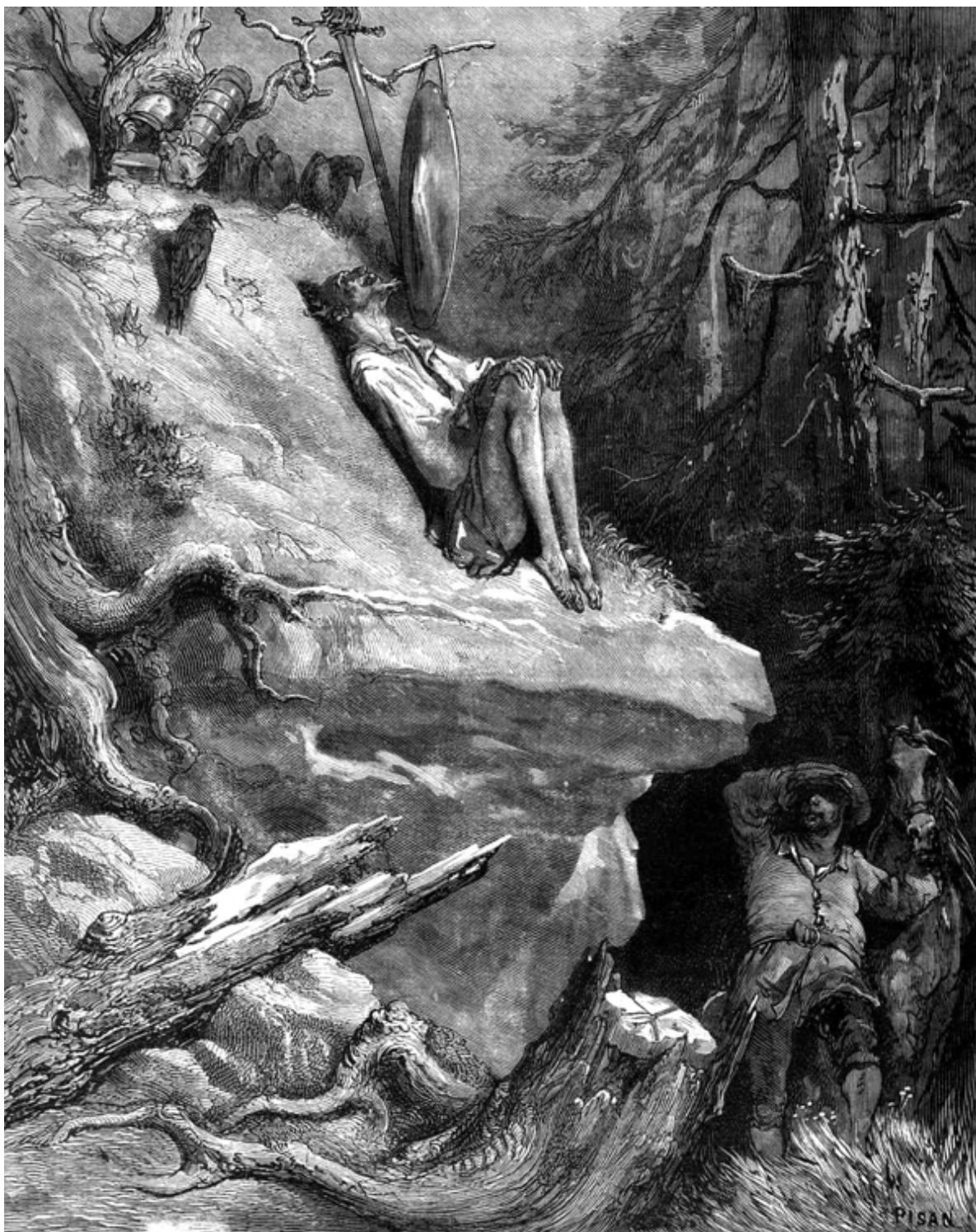
Доротея се изненада, като чу името на баща си и видя жалката външност на човека, който го произнесе, защото, както се каза вече, Карденио бе облечен в дрипи. Тя го запита:

— Кой сте вие, добри човече, та знаете името на баща ми, което, доколкото си спомням, нито веднъж не споменах в разказа за нещастията си?

— Аз съм злощастникът, сеньора — отговори Карденио, — когото Лусинда е нарекла свой съпруг, както току-що споменахте. Аз съм клетникът Карденио, а човекът, който и вас потопи в такава печал, е същият, който ме доведе до това състояние: да скитам окъсан, полугол, безутешен и — което е още по-лошо — лишен и от разсъдък, защото само от време на време и по Божие благоволение съм във владение — и то за много кратко — на умствените си способности. Аз съм този, Доротея, който бе свидетел на вероломството на дон Фернандо и чу как при бракосъчетанието Лусинда отговори „да“. Аз съм този, който не намери сили и остана безучастен при нейния припадък, който не дочака да види какво е съдържанието на писмото, което намериха в пазвата ѝ, защото не можа да устои на толкова големи изпитания. Загубих търпение, напуснах дома и оставих на човека, който беше ми дал подслон, писмо, с молба да го предаде на Лусинда. След това се отправих към този планински пущинак с намерение тук да дочакам края на живота си, който намразих като мой смъртен враг. Но съдбата реши да не ми отнеме живота, а само разсъдъка, навярно за да ми отреди щастието да ви срещна. А щом е вярно това, което току-що разказахте — в което напълно съм убеден, — може би всевишният да е отредил и на двама ни по-добра участ от тази, която очаквахме. Защото, ако допуснем, от една страна, че Лусинда не може да се омъжи за дон Фернандо поради това, че е моя, и че, от друга страна, и дон Фернандо не може да се ожени за Лусинда, тъй като той е ваш, можем да се надяваме, че Бог ще ни възвърне това, което е неоспоримо наше и което всъщност никой не ни е отнел, нито накърнил. Сега, когато

притежаваме тази утеха, която не е плод на далечни надежди и не е породена от някакво произволно въображение, моля ви, сеньора, да дадете друга насока на вашите честни мисли, защото и аз самият решавам да променя намеренията си, за да се подготвим да посрещнем благосклонен обрат в съдбите ни. Кълна ви се, като благородник и християнин, че няма да ви изоставя, докато не ви върна дон Фернандо. Ако обаче не успея да го накарам с разумни доводи да признае какво ви дължи, ще се възползвам от правата, които ми дава качеството ми на благородник, и ще го извикам на двубой, за да го възнаградя както подобава за делата, които не му приличаше да извърши. За обидите, които нанесе на мен лично, ще оставя небето да отмъсти, за да потърся възмездие тук на земята за тези, които на вас е нанесъл.

Доротея беше безкрайно поразена от словата на Карденио и тъй като не знаеше как да изрази благодарността си за голямата му готовност да ѝ помогне, поиска да му целуне краката, но той не ѝ позволи. Тогава се намеси лиценциатът. Той одобри благородните думи на Карденио, но се опита преди всичко да внуши на двамата с молби, добри съвети и приятелски увещания да слязат с него в селото му, за да се снабдят с всичко, което им липсваше, и да обсъдят там как да намерят дон Фернандо, как да заведат Доротея при родителите ѝ и, с една дума, да вземат по всички въпроси най-целесъобразни решения. Карденио и Доротея му благодариха и приеха помощта, която им предлагаше. Бръснарят, който дотогава слушаше всичко мълчаливо и с голям интерес, се намеси най-сетне и предложи с най-голяма готовност услугите си за всичко, в което можеше да им бъде полезен. Той обясни накратко причините, които ги бяха довели тук, описа странната лудост на дон Кихот и добави, че чакат неговия оръженосец, който бил тръгнал да го търси. Карденио си спомни като насън разпратата си с дон Кихот и я разказа на другите, но не можа да обясни по какви причини беше избухнала.

В това време те чуха викове и познаха гласа на Санчо Панса, който ги търсеше, защото не бе ги намерил там, където беше ги оставил. Те го посрещнаха и го запитаха какво става с дон Кихот. Отговори им, че го намерил да лежи полугол, по риза, съвсем

измършавял, с бледожълто лице и премалял от глад и да въздиша по господарката си Дулсинея. На думите на Санчо, че тя самата му нарежда да напусне планината и да отиде в Тобосо, за да се срещне с нея, господарят му възразил, че е решил да не се явява пред нейната красота, докато не извърши подвизи, които да го направят действително достоен за нея. И ако всичко продължавало така, добави Санчо, съществувала сериозна опасност дон Кихот да не може да стане император, както е вече обещал и поел задължение, нито дори архиепископ, което е впрочем най-ниският сан, който неговият господар би могъл да приеме. Ето защо наложително е да обмислят как да го откъснат от тези чукари. Лиценциатът му каза да не се тревожи, защото те ще съумеят да го изведат оттам, колкото и да се противи на техните намерения. След това той изложи на Карденио и Доротея плана, който бяха съставили, за да излекуват дон Кихот или поне да го отведат у дома му. Тогава се намеси Доротея. Тя каза, че би изпълнила по-добре от бръснаря ролята на нуждаещата се от помощ девойка, още повече, че носи със себе си женско облекло. Настоя да се повери на нея задачата да изведе на добър край това начинание, тъй като е чела много рицарски романи и знаела езика, с който злочестите девици просели подкрепата на странстващите рицари.

— Няма какво повече да се бавим — намеси се свещеникът. — Нека се заловим веднага за работа. По всичко изглежда, че съдбата ще бъде благосклонна към нас, защото за вас, сеньори, неочаквано се откряна вратата, която води към вашето спасение, а и нашата задача се улеснява.

Доротея извади от калъфа за възглавница дълга рокля от скъп вълнен плат и мантия от прекрасна зелена тъкан, а от една касетка — огърлица и други скъпоценности. Облече роклята, накичи се набързо и придоби изведнъж вида на богата дама. Тя обясни, че всички тези вещи и други още била взела от дома си за всеки случай, но че дотогава такъв случай не бил й се представил. Всички бяха във възторг от нейния чар и изящество и се чудеха как е могъл дон Фернандо да пренебрегне такава прелест. Най-възхитен от всички беше Санчо Панса, тъй като никога досега не беше виждал толкова красиво създание. Много настойчиво той запита свещеника коя е тази прекрасна дама и какво търси тя в тези пущинаци.

— Тази прекрасна дама, приятелю Санчо — отговори духовникът, — е ни повече, ни по-малко пряка наследница на владетеля на великото кралство Микомикон. Тя търси господаря ти, за да изпроси от него милостта да отмъсти за тежката обида, която и е нанесъл един зъл великан. Славата на безстрашен рицар, която твоят господар си е спечелил по цял свят, я е привлякла да дойде чак до Гвинея, за да търси неговата подкрепа.

— Щастие е, че го е потърсила, и щастие е, че го намери — рече Санчо, — особено ако на господаря ми се удаде да отмъсти за неправдата и да се разплати за оскърблението, като убие негодника-великан, за когото ваша милост споменахте. Че ще го убие още при първата среща, не се и съмнявам, стига да не е призрак, тъй като срещу призраци на господаря ми хич не му върви. Но преди всичко искам за едно да ви помоля, сеньор лиценциат. За да не му хрумне на господаря ми да стане архиепископ, от което много се страхувам, убедете го, ваша милост, да се ожени незабавно за тази княгиня, та да не може да приеме архиепископски сан. Така той ще се добере по-лесно до императорския престол, а и моето желание ще се осъществи. Защото, след като много мислих, дойдох до убеждението, че не ще бъде добре за мене господарят ми да стане архиепископ. За църковен служител не ме бива, защото съм женен, а дълга и широка ще стане тя да гоня сега разрешение, за да получавам някакви църковни доходи, след като си имам вкъщи жена и деца. Поради всички тези съображения, сеньор, единственото разрешение на въпроса е господарят ми да се ожени веднага за тази сеньора, чието име не зная и затова не мога и да я назова.

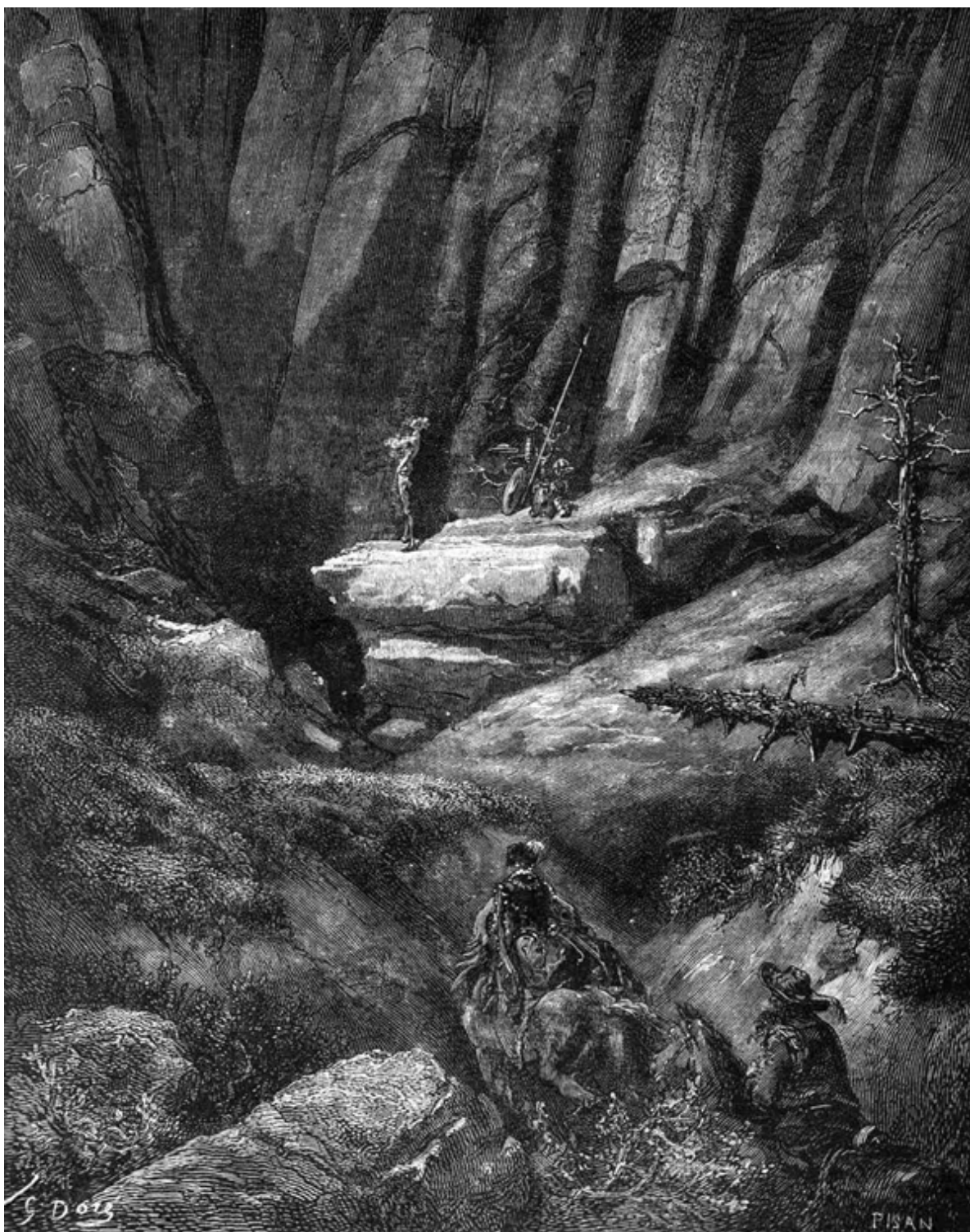
— Казва се — рече свещеникът — принцеса Микомикона. Тъй като кралството ѝ се нарича Микомикон, ясно е, че не би могла да има и друго име.

— Тъй е, разбрах сега — отговори Санчо. — Познавам много хора, които се наричат според месторождението си. Един се казва Педро де Алкала, друг — Хуан де Убеда, трети — Диего де Валядолид. Същото правило трябва да е сигурно в сила и за Гвинея, та затова кралиците се именуват по името на своите кралства.

— Сигурно е така — потвърди свещеникът, — а що се отнася до женитбата на господаря ти, ще направя всичко, което е по силите ми.

Санчо остана много доволен, а свещеникът не можеше да се начуди на неговото простодушие и на лековерието, с което приемаше безумията на дон Кихот до степен да повярва, че господарят му ще стане император.

Междувременно Доротея възседна мулето на духовника, а бръснарят си постави направена от волска опашка брада. Поискаха от Санчо да ги заведе до мястото, където се беше уединил дон Кихот, и го предупредиха да не се издава, че е видял свещеника и бръснаря, тъй като от това зависело дали господарят му ще предпочете императорския престол. Понеже свещеникът и Карденио решиха да не се явяват пред рицаря — присъствието на първия беше ненужно, а що се отнася до Карденио, съществуваше опасност дон Кихот да си спомни за разпратата, която беше имал с него, — пуснаха другите да вървят напред, а те ги последваха пеш и съвсем бавно. Духовникът не пропусна да даде указания на Доротея за всичко, което се очакваше от нея. Тя ги успокои, като им каза да не берат грижа. Всичко щяла да изпълни дословно, до най-малки подробности, съобразно с изискванията на рицарските книги. Не бяха изминали и три четвърти левга, когато изведнъж съзряха дон Кихот, застанал сред непристъпни скали, вече облечен, но без доспехи. Доротея го видя и след като Санчо ѝ каза, че това е самият дон Кихот, тя шибна мулето и последвана от брадатия бръснар, се приближи към него. Мнимият оръженосец се спеша и се спусна да поеме в ръцете си Доротея, която скочи чевръсто, пристъпи и падна на колене пред дон Кихот и докато той се опитваше да я вдигне, тя произнесе следните думи:

— Не ще се помръдна от мястото си, о славни и неустрашими рицарю, докато вашето благородство и вашата добрина не ви склонят да извършите благодеяние, което вас ще възвеличи и прослави, а ще бъде от полза и за мене, най-оскърбената и най-безутешната девица, която

божието слънце е огрявало. И ако силата на вашите мишци е на висотата на вашата безсмъртна слава, вие не можете да откажете своята подкрепа на нещастницата, която иде от толкова далечни земи, привлечена от прославеното ви име, с надежда да намери лек за своите беди.

— Нито дума не ще чуете от мене, прекрасна сеньора — отговори дон Кихот, — нито ще се вслушам в думите ви, докато не се изправите.

— Няма да стана, сеньор — възрази опечалената девойка, — докато, воден от вашето благородство, не обещаєте да изпълните молбата ми.

— Обещавам ви да извърша всичко, което ще поискате от мене — рече дон Кихот, — стига исканото от вас да не е във вреда и ущърб на моя крал, на моето отечество и на дамата, която държи ключовете на сърцето и на свободата ми.

— Не ще е в тяхна вреда, добри ми сеньор — отговори многострадалната девойка.

В това време Санчо се приближи до своя господар и му каза тихо на ухото:

— Ваша милост можете спокойно да изпълните молбата ѝ, защото тя иска всъщност от вас съвсем дребна услуга. Чисто и просто трябва да убиете един великан, а девойката, която проси това благоволение, е високопоставената принцеса Микомикона, кралица на великото кралство Микомикон в Етиопия^[1].

— Не е важно коя е тя — забеляза дон Кихот. — Аз ще изпълня задължението си според както повелява собствената ми съвест и както ми налага званието, което нося.

След това той се обърна към девойката и каза:

— Можете спокойно да се изправите, прекрасна сеньора, защото аз ви обещавам да изпълня услугата, която очаквате от мене.

— Очаквам от великодушната ви особа — каза девойката — да ме придружите незабавно до мястото, което ще ви посоча, и да ми обещаєте, че не ще се впуснете в никакво друго приключение и не ще изпълните никаква друга молба, докато не отмъстите на един предател, който, противно на всички божествени и човешки закони, е заграбил кралството ми.

— Разчитайте на мене — отговори дон Кихот. — Можете още отсега да разсеете тъгата, която тегне над вас, и да влеете нови сили и

упование в разбитото си от отчаяние сърце, тъй като с Божия помощ и със съдействието на моите мишци ще се видите много скоро отново кралица на вашето кралство, настанена на престола на вашите деди и прадеди против волята на подлеците, които ще се опитат да се противопоставят. А сега на работа, защото, както се казва, най-опасно е да се бавим.

Нуждаещата се от помощ девойка положи настойчиви усилия да му целуне ръка, но дон Кихот, верен докрай на рицарската вежливост, не се съгласи. Помогна ѝ да стане, прегърна я най-почтително и поръча на Санчо да оседлае Росинант и да му донесе доспехите, които висяха като трофеи на едно дърво.^[2] Оръженосецът въоръжи за миг своя господар, който, щом като се приготви, каза:

— Нека потеглим сега с Божия воля да помогнем на тази високопоставена сеньора.

Бръснарят продължаваше да стои на колене и едва успяваше да сдържа смеха си и да прикрепя брадата си, която можеше да падне и да опропасти всичко. Като видя, че обещанието е вече дадено и че дон Кихот бърза да изпълни дадената си дума, изправи се, пое ръка на своята сеньора и двамата заедно с дон Кихот ѝ помогнаха да възседне мулето. Дон Кихот се метна на Росинант, бръснарят се настани удобно на своето добиче, а Санчо остана да ходи пеш, което съживи у него тъгата по неговия Сивчо, тъй необходим в този миг. При все това той беше радостен, защото си въобразяваше, че този път господарят му е тръгнал по сигурен път направо към императорската корона, защото щеше да се ожени за тази принцеса и да стане поне крал на Микомикон. Мъчеше го само мисълта, че това кралство е разположено в страната на негрите и че всичките му поданици ще бъдат черни. Но не закъсня и за тази своя мъка да намери утеха: „Какво от това — си каза той, — че поданиците ми ще бъдат черни? Ще взема да ги натоваря на гемии и да ги пренеса в Испания, където ще ги продам, и то срещу пари в брой. С тях пък ще си купя някоя титла или служба, за да прекарам спокойно дните, които ми остават още да живея. Важното е да не прахосвам времето си, а да пипам здраво и умело да използвам положението. Ще продам на бърза ръка тридесетина или пък десет хиляди поданици. Ще ги продам за едното чудо, големи и малки, всички закуп, а това, че са черни като катран, няма да попречи да се върнат при мене в сребърни парици или златни жълтици. Само да ми паднат в ръцете, пък ще видим

кой е глупав и кой умен.“ Тези мисли го вълнуваха и радваха толкова много, че забрави пешеходните си мъки.

Карденио и свещеникът, скрити зад едни храсти, следяха всичко това и се чудеха какво да направят, за да се присъединят към другите. Свещеникът, изобретателен както винаги, измисли начин — извади едни ножици, които носеше в калъфче, и с голяма сръчност острига брадата на Карденио, даде му да облече сивата дреха, която сам носеше, и черното си късо наметало, а той остана по елече и панталони. Така Карденио стана друг човек и сам нямаше да се познае, ако можеше да се погледне в огледало. Другите се бяха поотдалечили, докато те се преобличаха, но пътеките бяха еднакво мъчно проходими и за конници, и за пешеходци, тъй че двамата успяха да стигнат първи до главния път и щом като се видяха на равнинно място, спряха. Когато дон Кихот и придружаващите го се спуснаха от планината и се приближиха към тях, свещеникът се загледа продължително в него, даде вид, че го е познал и след малко, като разтвори широко обятия, започна да вика:

— Добра среща, образец на рицарството, отлични мой съгражданино дон Кихот де ла Манча, връх и цвят на благородството, покровител и спасител на онеправданите, слава на странстващите рицари!

Като изрече тези думи, той притисна до гърдите си левия крак на дон Кихот, който, изненадан от словата и действията на този човек, се загледа внимателно в него. Като го позна, стана му някак неловко и поиска да слезе от коня си. Свещеникът обаче не му позволи да стори това и дон Кихот му каза:

— Позволете ми да сляза, сеньор лиценциат. Недопустимо е аз да яздя, а човек като вас, ваше преподобие, да ходи пеш.

— Не мога в никакъв случай да се съглася с вас — рече свещеникът. — Нека ваше величие продължи да язди, защото само на кон сте вършили най-героичните дела и подвизи, с които се слави нашето време. А що се касае до мене, недостойния свещенослужител, достатъчно ще ми е, ако се кача на гърба на някое от тези мулета, които вашите спътници са яхнали, стига това да не им бъде неприятно. Това съвсем не ще ми пречи да си въобразя, че яздя Пегас или пък зебрата, или бойния кон, на който яздеше онзи прочут мавър Мусараке, който и до днес още лежи омагьосан в могилата Сулема^[3], разположена недалече от славния град Комплутум.

— За това не бях действително помислял, уважаеми сеньор лиценциат — отговори дон Кихот, — но аз съм убеден, че сеньора принцесата, от желание да ми направи услуга, ще благоволи да заповяда на оръженосеца си да отстъпи седлото на мулето на ваша милост, а той да се настани зад вас, ако мулето може да носи и втори ездач.

— Аз вярвам, че ще може — отговори принцесата, — аз съм също така уверена, че няма да стане и нужда да давам нареждания в този смисъл на сеньор оръженосеца си, тъй като той е толкова учтив и вежлив, че не ще допусне едно духовно лице да върви пеш, щом има възможност да язди.

— Права сте — потвърди бръснарят.

Той слезе веднага от добичето и покани свещеника да го възседне, което той направи, без повече да чака покана. Но за зла участ, когато дойде ред бръснарят да се настани на мулето зад свещеника, добичето, което беше кираджийско и следователно злонравно, вдигна задните си крака, хвърли два къча и ако беше улучило майстор Николас в главата или в гърдите, той сигурно щеше да прокълне за цял живот решението си да тръгне по дирите на дон Кихот. Въпреки всичко Николас толкова се изненада, че се изтърси на земята от уплаха, без да мисли за изкуствената си брада, която падна край него. Той бързо съобрази какво да прави, покри лицето си с две ръце и започна да се вайка, че му са избили зъбите. Като съзря цялото валмо брада, без челюсти и без кръв, настрани от падналия оръженосец, дон Кихот рече:

— За Бога, какво голямо чудо е станало! Добичето е избило и откъснало брадата от лицето му, сякаш е била предварително отрязана.

Пред опасността цялата игра да бъде разкрита свещеникът се спусна бързо, вдигна брадата от земята, приближи се до майстор Николас, който лежеше на земята и още се вайкаше, притисна главата му до гърдите си и му прикрепил брадата отново, като шепнеше слова, които били, както той обясни след това, нещо като чудотворна молитва за прилепване на брада. След като свършил магията си, свещеникът се дръпнал настрана и оръженосецът се появи брадат и невредим както преди. Дон Кихот се учуди много и помоли свещеника да го посвети при първа възможност в тайната на вълшебните слова. Защото, според както той каза, не могат да се отскубват бради, без да се разрани кожата,

а обстоятелството, че в случая всичко е окончателно излекувано, показва, че магията действа не само на бради.

— Така е — потвърди свещеникът и обеща да му разкрие при първи случай тайната си.

Уговориха се след това пръв свещеникът да яхне мулето, като след това се редуват тримата^[4], докато стигнат в хана, който отстоеше на около две левги. Така продължиха пътя си трима от тях — дон Кихот, принцесата и свещеникът яздеха, а другите трима — Карденио, бръснарят и Санчо Панса, вървяха пеш. По едно време дон Кихот се обърна към девойката и каза:

— Водете ни, моя сеньора, накъдето вие желаете да отидем!

Преди тя да успее да отговори, намеси се лиценциатът:

— Към кое кралство желаете да ни водите, сеньора? Да не би случайно към кралство Микомикон? Защото няма кое друго да бъде, ако разбирам изобщо нещо от кралства.

Посветена вече във всички неща, тя разбра, че трябва да отговори утвърдително и каза:

— Да, сеньор, пътят ми води към това кралство.

— Щом е тъй — рече свещеникът, — трябва да прекосим нашето село и оттам ваша милост ще се запъти към Картахена, откъдето с Божия помощ можете да се качите на кораб. Ако имате попътен вятър, ако морето бъде спокойно и няма бури, преди да изтекат девет години, ще съзрете голямото езеро Меона или по-право Меотида^[5], което е само на стотина дни път от кралството на ваше величие.

— Лъжете се, ваша милост сеньоре мой — отговори Доротея. — Няма и две години, откак напуснах кралството си и макар че не бях съпътствана от добро време, имах щастието да срещна човека, когото най-много желаех да видя — сеньор дон Кихот де ла Манча, за чиято

слава чух, щом стъпих на испанска земя, което именно ме накара да го потърся, да се доверя на неговата отзивчивост и да поставя справедливото си дело под закрилата на непобедимите му мишци.

— Моля, престанете с хвалебствията — прекъсна я дон Кихот, — защото аз съм враг на всякакъв род ласкателства. Дори ако словата ви са искрени, те все пак оскърбяват целомъдрения ми слух. Ще се задоволя само да ви заявя, моя сеньора, че каквато и да е моята храброст, голяма или малка, тя е изцяло на ваше разположение и аз съм задължен да ви служа до последна капка кръв. Но нека оставим тези неща за когато му дойде времето, а сега моля сеньор лиценцията да ми обясни какво го е довело в този край сам-самичък, без придружител. Всичко това ми се вижда толкова лекомислено, че ме плаши.

— На този ваш въпрос ще отговоря съвсем накратко — отвърна свещеникът. — Заедно с майстор Николас, нашият приятел и бръснар, се бяхме запътили за Севиля, за да си прибера парите, изпратени ми от един мой сродник, който от години живее в Америка. Сумата съвсем не е малка, тя надхвърля шестдесет хиляди пълноценни песос.^[6] Като минавахме вчера през тази местност, нападнаха ни четирима разбойници, които ни взеха всичко, като не пощадиха и брадите ни. Наложих се бръснарят да си постави изкуствена брада. А и този момък — той посочи Карденио — те подредиха добре и ограбиха без милост. Най-забележително е — това в цялата околност се говори, — че нашите нападатели принадлежали към група каторжници, които са били освободени в същия този край от един извънредно храбър човек, който не се уплашил нито от кралския комисар, нито от стражата и ги освободил всички до един. Не ще съмнение, че този човек или си е загубил ума, или е негодник като тях самите, или е мъж без сърце и без съвест, щом е могъл да пусне вълка в кошарата, лисицата в курника и мухите при меда. Той е посегнал на самото правосъдие, опълчил се е против своя крал, негов законен господар, като е попречил да бъдат изпълнени неговите заповеди, той е искал да лиши освен това галерите от гребци и е хвърлил в тревога Санта Ермандад, която от дълги години насам блажено си почиваше, и с една дума, извършил дело, което погубва душата, без да е от каквато и да е полза за тялото.

Санчо беше разказал на свещеника и на бръснаря приключението с каторжниците, което господарят му бе довел до славен край, и сега свещеникът нарочно предаваше случката с толкова пресилени думи, за

да види какво ще отговори или направи дон Кихот. Рицарят менеше цвета на лицето си при всяка негова дума и не смееше да признае, че той е освободил онези благи душици.

— Същите тези хора — обясни свещеникът — ограбиха и нас и нека Господ с безкрайната си милост прости на оногова, който им попречи да получат заслуженото наказание.

[1] Санчо сбърква и вместо Гвинея казва Етиопия. ↑

[2] В древността се закачали трофеите, взети от победените, на някое дърво или стълб, които са служели като своеобразен паметник на победата. ↑

[3] Сулема — име на могила, разположена югозападно от Алкала де Енарес (роден град на Сервантес), на която стърчат развалините на древния Комплутум. ↑

[4] Става дума за свещеника, бръснаря и Карденио, защото Санчо е трябвало да ходи пеш във всички случаи. ↑

[5] Меотида — така се е наричало Азовско море. ↑

[6] *Песо* — монета, равна на 25 грама сребро. Пълноценният песо е с двойно тегло. ↑

ГЛАВА ТРИДЕСЕТА В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА МЪДРОСТТА НА КРАСИВАТА ДОРОТЕЯ И ЗА ДРУГИ ЗАНИМАТЕЛНИ И ЗАБАВНИ НЕЩА

Свещеникът не беше още довършил думите си, и ето че Санчо се намеси:

— Трябва да ви кажа, сеньор лиценциат, че този подвиг бе извършен от моя господар, макар че го предупреждавах да си попремисли какво прави, защото грях е да дариш свобода на хора, които са били осъдени на каторжна работа поради това, че са изпечени разбойници.

— Глупако! — прекъсна го дон Кихот. — Странстващите рицари съвсем не са длъжни да проверяват дали скърбящите, окованите във вериги и угнетените, които срещат по пътя си, са изпаднали в това положение и са в беда по тяхна вина или по вина на другиго. Техен дълг

е да им помогнат като на нуждаещи се, като обърнат внимание на техните страдания, а не на престъпленията им. Аз попаднах на тъжни и злочести хора, навързани на верига, и изпълних повелите на рицарския закон, а за останалото нека Бог ме съди. Пазил ме Господ да говоря с неуважение към свещения сан и достопочтената личност на сеньор лиценциата, но който твърди, че съм зле постъпил, той понятие си няма от рицарските работи и лъже като кучи син и негодник. Готов съм да подкрепя тези си думи с меча си, което казвам за надлежно сведение и разпореждане.^[1]

Като каза това, дон Кихот стъпи здраво на стремената си и закрепил на главата си стария шлем, тъй като бръснарският леген — който според него беше шлемът на Мамбрино — висеше закачен о предната дъга на седлото и чакаше да бъде поправен след нанесените му от каторжниците повреди.

Като забеляза лошото настроение на дон Кихот, към когото от всички присъстващи само Санчо се отнасяше почтително, умната и духовита Доротея не пожела да остане назад и рече:

— Сеньор рицарю, не забравяйте, че ми дадохте обещание, по силата на което, преди да ми помогнете, нямате право да се впускате в друго приключение, колкото и необходимо да е вашето участие в него. Укротете гнева си и помислете, че ако сеньор лиценциатът знаеше, че вие сте освободителят на каторжниците, по-скоро щеше да си прехапе три пъти езика или да се плесне три пъти по устата, отколкото да изрече и една дума против вас.

— Кълна се, че това е самата истина — каза свещеникът. — Нещо повече — щях да си оскубя и единия мустак.

— Ще млъкна, сеньора — намеси се дон Кихот, — и ще задуша справедливия гняв, който се надигна в гърдите ми, и спокоен и миролюбив, ще продължа все напред, докато изпълня обещанието си. Но като награда за добрите ми намерения моля ви да ми кажете, ако това няма да ви струва прекомерни усилия, каква беда ви е сполетяла и кои са, колко са и какви са лицата, на които трябва да отмъстя както се следва от ваше име.

— С удоволствие ще изпълня желанието ви — отговори Доротея, — стига да не ви отегча с нещастията и жалбите си.

— Няма да ме отегчите, сеньора моя — увери я дон Кихот.

А Доротея отговори:

— Щом е тъй, моля ваши милости да ме изслушате внимателно.

Карденио и бръснарят се приближиха веднага, любопитни да чуят какъв разказ ще измисли умната Доротея. Същото стори и Санчо, който подобно на господаря си й вярваше напълно. А тя, след като се настани удобно на седлото, изкашля се, подготви се да говори и след това с много чар и умение започна своя разказ:

— Искам първо ваши милости да знаете, че името ми е...

Тук тя спря изведнъж, защото беше забравила името, което свещеникът ѝ бе дал, но той веднага разбра и се намеси:

— Нищо чудно, сеньора моя, че ваша светлост се силно вълнувате и запъвате, когато говорите за вашите нещастия. Те са наистина толкова големи, че лесно могат да погубят паметта на човека, който ги е преживял, дотам, че е напълно възможно да забрави и собственото си име дори. Ето и вие сега забравихте, че сте принцеса Микомикона, законна наследница на великото кралство Микомикон. С тази моя помощ навярно ще можете сега по-лесно да възкресите в наранената си памет спомените, които искате да ни разкажете.

— Напълно сте прав — отговори девойката — и аз вярвам, че отсега нататък не ще е вече нужно да ми припомняте каквото и да било, защото смятам, че ще мога да изкарам докрай моята правдива история. Кралят, мой баща, когото наричат Тинакрио Вълшебника, беше извънредно вещ в магьосническото изкуство. Случи се, че майка ми, кралица Харамия, се помина първа, а малко след това умря и баща ми и аз останах кръгло сираче. Това, което най-много тревожеше баща ми към края на живота му, беше, че на един голям остров, който почти граничи с кралството ни, царува грамаден гигант, на име Пандафиландо, с прякор Мрачния поглед. Наричат го така, защото, макар и очите му да са на мястото си и да гледат направо, той непрекъснато така ги криви, сякаш е кривоглед. Пандафиландо прави това от злоба, защото иска да всява страх и ужас сред хората. И тъй, баща ми предвиждаше, че този великан, като разбере, че съм осиротяла, ще нахлуе с големи сили в кралството ми, за да го покори изцяло, като ме лиши от всичко, дори от последното село, където мога да се подслоня. Той знаеше, че бих могла да избягна тази зла участ и беда, ако се съглася да стана съпруга на Пандафиландо, но предчувстваше, че аз никога не ще се съглася да сключа такъв неравен брак и в това беше напълно прав, защото не можеше и през ума ми дори да мине, че ще се

омъжа за този или за друг някой великан, колкото и велик и могъщ да е той. Баща ми ме посъветва да направя следното. Когато, след смъртта му, разбере, че Пандафиландо възнамерява да нападне кралството ми, да се откажа от всяка съпротива, която ще бъде гибелна за мене и унищожителна за добрите ми и верни поданици, и да оставя врага безпрепятствено да навлезе в страната, защото напразна ще бъде всякаква отбрана срещу демоничните сили на великана. Поръча ми освен това да напусна кралството си и да се отправя с някои близки хора към Испания, където щяла съм да намеря спасението си, ако успея да открия един странстващ рицар, чиято слава се носи из цялото това кралство. Спомена ми името му, което, ако не ме лъже паметта, е дон Асоте или дон Хиготе.^[2]

— Името му е дон Кихот, сеньора — обади се Санчо Панса. — Известен е още под прозвището Рицарят на печалния образ.

— Точно така — потвърди девойката. — Баща ми прибави и нещо друго. Рицарят е, каза ми той, висок на ръст, със съсухрено лице, а на дясната страна, под лявата плешка, има кафяв белег от рождение, покрит с няколко косъма, които наподобяват четина.

Дон Кихот чу тези думи и каза на своя оръженосец:

— Ела насам, сине мой Санчо, и ми помогни да се съблека. Искам да видя дали съм аз наистина рицарят, за когото онзи мъдър крал е пророкувал.

— Защо искате, ваша милост, да се съблечете? — запита Доротея.

— За да видя дали нося белега, за който баща ви е споменал.

— Няма защо да се събличате — намеси се Санчо. — Аз зная, че ваша милост имате такъв белег в средата на гърба си и това е признак на голяма мъжественост.

— Това е достатъчно — каза Доротея. — Между приятели не бива да се спори за подобни дреболии. Дали е под лявата плешка или по средата на гърба, няма никакво значение, важното е, че има белег. Не е важно в коя точно част се намира, нали всички части принадлежат на същото тяло. Няма съмнение, че баща ми вярно е предсказал, пък и аз имах щастието да срещна дон Кихот, който не е друг, а същият онзи рицар, за когото ми говори моят покоен баща. Всички негови черти отговарят на чертите на рицаря, чиято слава се носи не само в Испания, но и в цялата Ла Манча, тъй като, щом стъпих на суша, в Осуна, и чух

да се говори за многобройните му подвизи, веднага разбрах, че той е същият, когото търсех.

— Но защо казвате, ваша милост — забеляза дон Кихот, — че стъпихте на земята в Осуна? Осуна не е на морския бряг.

Преди още Доротея да отговори, намеси се свещеникът и каза:

— Сеньора принцесата иска навярно да каже, че след като слязла от кораба в Малага, за пръв път е чула за вас в Осуна.

— Точно това исках да кажа — рече Доротея.

— Сега, след като се разясниха някои неща — забеляза свещеникът, — ваше величество можете да продължите разказа си.

— Не ми остава вече какво повече да кажа — отговори Доротея. — Ще добавя в заключение, че съдбата се показва много благосклонна към мене, защото, щом като успях да намеря сеньор дон Кихот, аз отново се чувствам кралица и господарка на цялото си кралство, понеже със свойствената си вежливост и великодушие той ми обеща да ме последва навред, където аз му кажа. Трябва сега да го поставя лице с лице срещу Пандафиландо Мрачния поглед, за да го убие и ми възвърне всичките мои несправедливо заграбени блага. А всичко това непременно ще се осъществи, защото така го е предрекъл Тинакрио Вълшебника, моят добър баща. Той каза също, а освен това остави и написано черно на бяло на халдейски или гръцки език, който аз не разбирам, че ако призваният рицар, след като обезглави великана, желае да се омъжи за мене, да се съглася без всякакво колебание да му стана законна съпруга, за да бъде той едновременно мой господар и господар на кралството ми.

— Как ти се струва, приятелю Санчо? — попита дон Кихот. — Ясно ли ти е какво става? Не ти ли казах, че така ще стане? Ето ми сега и кралство, което ще управлявам, и кралица, която желае да стане моя жена.

— Кълна се — провикна се Санчо, — че човек трябва да не е мъж, а скопец, за да не разреже гръцмуля на сеньор Пандапландо, щом като след това ще се ожени за кралицата. Я виж колко хубава е тя! Ще ми се такива бълхи да заподскачат и в моето легло!

След тези думи Санчо направи няколко скока, тупна с ръце подметките си като израз на най-голяма радост, улови веднага юздите на мулето, което яздеше Доротея, спря го, падна на колене пред нея и я помоли да му позволи да ѝ целуне ръцете в знак, че я признава вече за

своя кралица и господарка. А кой от присъстващите можеше да удържи смеха си пред лудостите на господаря и простодушното на слугата? Доротея си подаде ръцете и му обеща да го направи свой велможа веднага щом небето ѝ възвърне щастието да се види наново властваща кралица. Санчо ѝ благодари с пламенни слова, които предизвикаха нов пристъп на смях у всички.

— Това е моята история, сеньори — продължи Доротея. — Остава само да прибавя, че от цялата свита, която замина с мене, оцеля само този мой добър брадат оръженосец, тъй като всички други се удавиха при силна буря, която врхлетя върху кораба ни недалеч от брега, и само ние двамата се добрахме до него по чудо на две дъски. Както виждате, всичко в живота ми е чудновато и тайнствено. И ако някои неща в разказа ми са неточни или преувеличени, потърсете причината, както вече спомена сеньор лиценциатът още в началото, в това именно, че преголемите и безкрайни страдания се отразяват върху паметта на тези, които са ги изпитали.

— Колкото и големи и невиждани да са страданията, които ще изживея, докато ви служа, те не ще се отразят върху моята памет, о високоблагородна и добродетелна сеньора! Ето защо аз потвърждавам отново, че ще изпълня даденото от мен обещание и се заклевам, че с вас ще отида и докрая на света, докато срещна вашия коравосърдечен враг, чиято надменна глава възнамерявам да отсека с помощта на Бога и на моите мишци с острието на този... не смея вече да кажа славен меч, защото Хинес де Пасамонте задигна моето старо оръжие^[3].

Последните си думи той процеди през зъби, а след това продължи словото си:

— След като отсека главата на великана и ви възстановя в мирно владение на вашата държава, вие ще можете да разполагате с особата си както сметнете за най-уместно. Защото, докато моята сеньора — нека не я назовавам сега — занимава мислите ми, държи в плен волята ми и погубва разума ми, изключено ми е дори и за миг да помисля да се женя, пък ако ще да е и с птицата Феникс^[4].

Последните думи на дон Кихот, с които изрази нежеланието си да се жени, не се понравиха никак на Санчо, който не можа да се сдържи и каза на висок глас:

— Готов съм да се закълна, че ваша милост, сеньор дон Кихот, нямате нито капка разум в главата си! Как е възможно да се колебаете

да встъпите в брак с такава прочута принцеса? Мислите ли, че съдбата ще ви предлага на всяка крачка щастието, което сега ви поднася? Да не би случайно моята господарка Дулсинея да е по-красива? Разбира се, че не! Тя не е и наполовина толкова хубава! Тя, както се казва, не може и на кутрето ѝ да кацне. А какво ще стане с графството, което аз очаквам, ако ваша милост продължавате да търсите под вола теле? Оженете се, оженете се веднага, оженете се, дявол да ви вземе, не изпускайте кралството, което ви поднасят на тепсия! Станете крал, направете ме маркиз или друг някакъв велможа, защото всичко друго е от лукаваго.

Дон Кихот не можа да понесе думите, които се изсипаха по адрес на възлюбената му. Той вдигна копието си и без думица да каже, го стовари два пъти върху Санчо с такава сила, че го събори на земята. И ако Доротея не бе го замолила да спре, Санчо несъмнено щеше да намери тук смъртта си.

— Да не би да мислиш, жалки селяко — каза му дон Кихот след малко, — че ще продължаваш все така безнаказано да грешиш, а аз все така великодушно да ти прощавам? Какво си въобразяваш, проклети негоднико, защото ти си негодник и нищо повече, щом можеш да злословиш против неподобната Дулсинея! Нима не знаеш, дебелако, грубиянино, негоднико, че ако не беше силата, която тя влива в мишците ми, аз нямаше да съм способен и бълха дори да убия? Я ми кажи, хитрецо с език на пепелянка, кой завоюва това кралство, кой обезглави този великан, кой те направи маркиз, защото всичко това според мен трябва да се смята за вече осъществено. Не е ли смелостта на Дулсинея, която си служи с моите мишци, за да върши героични дела? Тя е, която се бори и побеждава чрез мене, аз пък живея и дишам чрез нея, тя е мой живот и същност. О ти, кучи сине, ти, негоднико, ти, черни неблагодарнико, аз те извадих от калта и те направих благородник, а ти отвърщааш на всички тези благодеяния, като обсипваш с хули тази, на която всичко дължиш!

Санчо не беше чак толкова пребит, за да не чуе думите на господаря си. Той бързо стана и се скри зад мулето на Доротея, откъдето се обади:

— Обяснете ми само едно, сеньор! Ако ваша милост сте решили да не се жените за тази принцеса, то съвсем ясно е, че кралството няма да бъде ваше. Не бъде ли то ваше, какви награди ще мога да очаквам от вас? Ето от какво се оплаквам. Оженете се на всяка цена, ваша милост,

с тази паднала от небето кралица, докато ни е подръка, а после пак ще можете да се върнете при нашата Дулсинея. Нима не е имало по света крале с любовници? Няма да се впускам да говоря по въпроса за красотата. Защото, да си кажа правичката, ако трябва да се произнесе, чувствам се задължен да призная, че и двете ми харесват, макар и да не съм никога виждал сенъора Дулсинея.

— Как не си я виждал никога, богохулни лъжецо! — прекъсна го дон Кихот. — Не ми ли донесе преди малко писмо от нея?

— Искях да кажа — поправи се Санчо, — че не съм я разглеждал внимателно, за да оценя по достойнство нейната красота и една по една нейните прелести, но в общи черти мога да кажа, че не е лоша.

— Сега ти прощавам — рече дон Кихот — и те моля да ми простиш за обидата, която ти нанесох. Човек невинаги може да овладее първите си пориви.

— Да, разбирам — отговори Санчо, — и у мене навикът да бърбуркам и да казвам каквото ми дойде на езика е първи порив.

— При все това, Санчо — каза дон Кихот, — внимавай добре какво говориш, защото веднъж стомна за вода и... знаеш какво следва.

— Съгласен съм — отговори Санчо, — но нека Господ, който всичко следи, отсъди кое е по-голямо зло — да говориш лоши неща, както аз правя, или да постъпваш зле, както вие действате.

— Сега стига толкова — рече Доротея. — Тичай, Санчо, целуни по-скоро ръка на господаря си, поискай му прошка, бъди отсега нататък по-предпазлив както в похвалите, тъй и в укорите си, и не говори вече лошо за тази сенъора Тобосо, която не познавам, но към която храня най-добри чувства. Не губи вяра в Бога и бъди убеден, че няма да останеш без владение, в което да живееш като княз.

Санчо наведе глава и измоли десницата на господаря си, който му я подаде с най-сериозен израз. Санчо целуна ръката на дон Кихот, а той го благослови и му даде знак да се поотдалечи с него от другите, тъй като искал да му зададе някои въпроси и да му говори по важни работи. Като се поотдалечиха, дон Кихот му каза:

— Откакто се завърна, все не намирам време и удобен случай да те разпитам за това и онова във връзка с поръчката, която ти дадох, и с отговора, който ми донесе. Ето сега, когато съдбата ни предлага време и възможност, не отказвай да ме ошастливиш с добрите вести, които носиш.

— Питайте, ваша милост, колкото си щете — отговори Санчо, — аз ще се постарая да доведа всеки въпрос до добър край, както бе добро началото. Но, господарю, едно моля ваша милост — не бъдете отсега нататък тъй злопааметен!

— Защо казваш това, Санчо? — запита дон Кихот.

— Казвам го — отговори Санчо, — защото вие ме бихте преди малко заради спора, който дяволът раздуха между нас онази нощ, а не за това, което казах против моята сеньора Дулсинея, която обичам и почитам само защото е ваша възлюблена, като мощите на някой свети мъченик, макар и у нея да няма нищо мъченическо.

— Съветвам те за твое добро да не почваш пак с тези приказки, защото ми досаждаш — рече дон Кихот. — Простих ти веднъж, а ти добре знаеш какво значи поговорката: „За нов грях — ново изкупление.“

Докато водеха този разговор, съгледаха, че по пътя се задава насреща им човек, яхнал магаре. Когато пътникът се доближи, помислиха, че е циганин. Но Санчо Панса, чиито очи изтичаха от мъка, щом видеше магаре, веднага позна, че ездачът е Хинес де Пасамонте и по този ред на мисли той стигна от ездача до язденото добиче. Защото самата истина беше, че Пасамонте яздеше собственото му магаре. За да се прикрие и за да продаде по-лесно добичето, той се беше преоблякъл като циганин, още повече, че говореше като свой роден език както цигански, така и много други езици. Санчо го съзря и позна, а щом го съзря и позна, извика колкото му глас държи:

— Ах, крадецо Хинесильо! Върни ми съкровището, върни ми живота, не смущавай повече моето спокойствие, дай ми магарето, моята радост! Пръждосай се оттук, кучи сине, изчезни, крадецо, и недей отнася това, което не е твое!

Съвсем не бяха нужни толкова думи и ругатни, защото още при първия Санчов вик Хинес скочи от магарето, хукна да бяга и за миг се отдалечи и изчезна. Санчо пък се спусна към своя Сивчо, прегърна го и му каза:

— Как я караше без мене, съкровище мое, скъпо мое магаренце, добри мой другарю?

След това почна да го милва и целува, сякаш беше човек. Магарето мълчеше и оставяше господаря си да го целува и милва, без да се мръдне от мястото си. Всички притичаха и честитиха на Санчо за

щастливото намиране на Сивчо, а дон Кихот, който особено се радваше, каза на своя оръженосец, че записът за трите магарета остава въпреки това в сила. Санчо му благодари.^[5]

Междувременно свещеникът поздравяваше Доротея за това, че се беше показала толкова умела в краткия си и напълно съобразен с духа на рицарските романи разказ. Тя му каза, че е посветила много време на тези книги, но че не била много силна по местоположението на провинциите и пристанищата, поради което съвсем наслуки подхвърлила, че е слязла от кораба в Осуна.

— Веднага разбрах — рече свещеникът, — затова се намесих своевременно, за да ви извадя от затруднение. Но как ви се струва? Не е ли странно лековерието на този нещастен идалго, който приема като чисти истини всички измислици и лъжи, стига те да му напомнят езика и стила на неговите глупави книги?

— Твърде странно наистина — каза Карденио — и толкова невероятно и невидяно, че и да искаш да съчиниш нещо подобно, не ще успееш, колкото и да си остроумен.

— Но има и нещо друго — добави свещеникът. — Като махнем безсмислиците, които този добър идалго говори в лудостта си, щом стане дума за други неща, разсъждава съвсем правилно и проявява ясен и проникателен ум. И човек, който би водил с него разговор за друго, а не по рицарските въпроси, ще го сметне за напълно уравновесен.

Докато останалите разговаряха така, дон Кихот каза на Санчо:

— Нека забравим нашите спорове, приятелю Санчо, и побързай да ми кажеш сега без досада и без сръдня: къде, как и кога намери Дулсинея? Какво правеше тя? Какво ѝ каза? Какво ти отговори тя? Какъв беше изразът на лицето ѝ, когато четеше писмото ми? Кой ти го преписа? Разкажи ми за всичко, което видя и което заслужава да ми бъде съобщено, без да измисляш и добавяш неща, за да ми бъдеш приятен, но и без да пропускаш други, за да ми намалиш удоволствието.

— Сеньор — отговори Санчо, — истина е, че никой не ми преписа писмото, защото не носех със себе си никакво писмо.

— Да, това е самата истина — рече дон Кихот. — Два дена след заминаването ти намерих у себе си бележника, в който го написах, и ми стана много мъчно, като си помислих, че няма да знаеш какво да правиш без писмото. И все очаквах, че ще се върнеш да си го потърсиш.

— Тъй щях да постъпя — каза Санчо, — ако не бях го научил наизуст, когато ми го прочетохте, така че можах да разкажа съдържанието му на един клисар, който го записа дума по дума и ми каза, че макар и да е чел много послания за отлъчване от църквата, никога в живота си не бил чел по-хубаво писмо от вашето.

— Още ли го помниш, Санчо? — запита дон Кихот.

— Не, сеньор — отговори Санчо. — След като клисарят го записа дословно, аз си рекох, че няма вече смисъл да продължавам да го помня, и реших да го забравя. Запомних само онова в началото — „висока и сладна“, искам да кажа, „висока и властна сеньора“, и другото накрая: „Ваш до гроб Рицарят на печалния образ“. А между началото и края вмъкнах безброй много „душа моя“, „живот мой“ и „очи мои“.

[1] Дон Кихот отново употребява израз, присъщ на административните и съдебните власти, за да даде по-голяма тежест на думите си. ↑

[2] *Асоте* значи бич, а хиготе е гозба със ситно нарязано месо. ↑

[3] Едва сега авторът ни казва, че Хинес е откраднал меч на дон Кихот и че той се е снабдил с друг. (Това не е казано в глава двадесет и втора.) ↑

[4] Птицата Феникс е символ на нещо единствено, изключително и неповторимо. Дон Кихот иска да каже, че не би се оженил за никоя

жена, независимо от това каква е тя. ↑

[5] Цялата сцена с намирането на магарето не е съществувала в първото издание, тя е прибавена за по-голяма яснота във второто издание. ↑

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ПЪРВА
ПРОДЪЛЖЕНИЕ НА ЗАНИМАТЕЛНИЯ РАЗГОВОР
МЕЖДУ ДОН КИХОТ И НЕГОВИЯ ОРЪЖЕНОСЕЦ
САНЧО ПАНСА И ДРУГИ ОЩЕ СЛУЧКИ

— Нямам причини да съм недоволен от това, което чух дотук, карай сега нататък — каза дон Кихот. — И тъй, ти пристигна там благополучно. А какво правеше кралицата на красотата? Навярно нижеше бисери или бродираше със златни конци герб за рицаря, неин покорен роб?

— Намерих я — отговори Санчо — в задния двор на дома ѝ, където пресяваше две фанеги жито.

— Имай предвид — рече дон Кихот, — че зърната на това жито са се превръщали в бисери, щом ги е докосвала с ръцете си. А какво беше житото? От това, от което се прави бяло брашно, или обикновено?

— Обикновено беше — отговори Санчо.

— Не е важно какво е било — каза дон Кихот, — защото аз съм уверен, че пресято от ръцете ѝ, то ще даде най-белия хляб. А когато ѝ даде писмото, тя целуна ли го? Допря ли го до лицето си? Прие ли го с нужната тържественост, както се получава такова писмо? Какво изобщо направи тя?

— Когато ѝ го подадох — отговори Санчо, — тя разтърсваше с все сила пълното със зърно сито и ми каза: „Сложете го, приятелю, върху оня чувал там, защото няма да мога да го прочета, докато не пресея всичкото жито.“

— Колко умно! — възкликна дон Кихот. — Тя е постъпила така, защото навярно е искала да го прочете спокойно и да му се наслади. Продължавай, Санчо. Докато работеше, за какво се разговаряше с тебе? Разпита ли те за мене? А ти какво ѝ каза? Хайде, разкажи ми всичко, без да изпуснеш и най-малката подробност.

— За нищо не ме разпита — каза Санчо. — Но затова пък аз ѝ разказах, че ваша милост сте си наложили покаяние, за да заслужите благоволението ѝ, и че сте се усамотили сред планината, разсъблечен до кръста като същински дивак, че спите на голата земя, че ядете хляб на непостлано, че не си решете брадата, че плачете и проклинате съдбата си.

— Неправилно си казал, че проклинам съдбата — забеляза дон Кихот. — Защото аз я благославям и ще я благославям, докато съм жив, загдето ме е удостоила с щастието да любя такава високопоставена сеньора, каквата е Дулсинея дел Тобосо.

— Наистина е високопоставена — рече Санчо, — почти с цяла педя ме превишава.

— Как така, Санчо? — запита дон Кихот. — Да не сте се мерили с нея?

— Ето как стана — отговори Санчо. — Помогнах ѝ да натовари един чувал жито на магарето. Докато ѝ помагах, бях застанал съвсем близо до нея и забелязах, че е по-висока от мене почти с цяла педя.

— Висока е несъмнено — възрази дон Кихот, — но високият ѝ ръст е придружен и украсен с милион прелести. Няма да отречеш, че когато застана до нея, ти веднага почувства ухания от Сава^[1], нежен аромат, нещо особено чаровно, което не мога да опиша с думи. Някакъв

дъх или лъх, сякаш се намираш в магазин за фини парфюмирани ръкавици.

— Мога да кажа само — рече Санчо, — че почувствах някаква доста мъжка миризмица, защото сигурно се беше поспарила и запотила от тежкия труд.

— Това не е възможно — възрази дон Кихот. — Ти сигурно си бил хремав и със запушен нос или пък си взел твоята собствена миризма за нейна. Аз знам на какво ухае тази роза сред бодлите, тази лилия, поникнала сред полето, тази ароматна амбра.

— Може и така да е — отговори Санчо. — Вярно е, че от мен често се излъчва тази миризма, която тогава ми се стори, че идва от нейна милост, сеньора Дулсиней. Няма нищо чудно в това, защото как можеш да различиш един дявол от друг?

— Добре — продължи дон Кихот. — А като пресея житото и го изпрати на мелницата? Какво каза, след като прочете писмото?

— Тя не прочете писмото — рече Санчо, — защото каза, че не знае да чете и пише. Взе писмото, разкъса го на сто парченца и рече, че не искала да го даде на други да го четат, за да не се узнаят тайните ѝ в родното ѝ село. Стигало ѝ това, което ѝ бях предал устно за любовта, която ваша милост изпитвате към нея, и за извънредното изкупление, което сте си наложили, за да ѝ угодите. Каза ми още накрая да съобща на ваша милост, че ви целува ръцете и че повече желае да ви види, отколкото да ви пише. Моли ви и ви повелява да напуснете тези пущинаци, да престанете да вършите глупости и да тръгнете незабавно към Тобосо, ако не ви спира някоя по-важна работа, тъй като голямо е желанието ѝ да види ваша милост.

Много се смя, когато ѝ казах, че носите прозвището Рицарят на печалния образ. Запитах я дали се е явил пред нея нашият добър познат бискаецът, а тя отговори, че се е явил и че бил добър човек. Питах я и за каторжниците, но тя ми отговори, че не била виждала нито един от тях.

— Дотук всичко добре — рече дон Кихот. — Но кажи ми, каква скъпоценност ти подари тя на прощаване за вестите, които ѝ занесе от мене? Защото стар и много разпространен обичай е странстващите рицари и дами да даряват оръженосците, доверените си прислужнички и джуджетата със скъпи накити като награда за всяка вест, която едните получат от другите.

— Допущам, че е така, и не намирам обичая лош, но това сигурно се е вършило навремето си. Сега вероятно обичаят е да се дава парче хляб и бучка сирене, защото сеньора Дулсинея ми даде само това на раздяла през оградата на кошарата. И нека добавя, че сиренето беше овче.

— Тя е много щедра — каза дон Кихот — и ако не ти е дала златен накит, то е несъмнено защото не го е имала подръка, но бъдещето е пред нас. Щом я видя, всичко ще се уреди. Но знаеш ли, Санчо, какво най-много ме учудва? Струва ми се, че ти отиде до Тобосо и се върна по някакъв въздушен път, защото за малко повече от три дена си изминал повече от тридесет левги. Това мога да си обясня само по един начин — навярно вълшебникът, който ми е приятел и винаги ме покровителства, защото съвсем естествено е такъв вълшебник да съществува, иначе нямаше да бъде истински странстващ рицар, та този вълшебник, повтарям, сигурно ти е помогнал бързо да пътуваш, без да си дадеш сметка за това. Трябва да ти кажа, че има такива вълшебници, които вдигат странстващия рицар, докато той си спи в леглото, и без да знае той сам кога и как, осъмва на втория ден на повече от хиляда левги от мястото, където е замръкнал. Да не бяха тези магии, странстващите рицари съвсем нямаше да могат да си помагат един на друг в случай на опасност, както всъщност те си помагат на всяка стъпка. Случва се например рицар да се бори в планините на Армения с някакъв змей, с някакво чудовище или с друг рицар и да изпадне в разгара на борбата в смъртна опасност. И ето внезапно, изневиделица, носен от облак или качен на огнена колесница, се задава друг рицар, негов приятел, който само преди няколко мига е бил в Англия. Намесва се той в боя на негова страна и го спасява от гибел, а същата вечер си е отново в своя дом, на две-три хиляди левги разстояние оттам, и си вечеря спокойно. Всичко това става само благодарение на знанията и изкуството на тези мъдри вълшебници, които се грижат за юначните рицари. Тъй щото, приятелю Санчо, не ми се вижда никак невероятно, че си успял за толкова кратко време да отидеш в Тобосо и да се върнеш оттам, защото сигурно някой от тези магьосници те е вдигнал във въздуха, без нищо да усетиш.

— Тъй ще да е било — рече Санчо, — защото, Бога ми, Росинант препускаше като магарето на циганина с живак в ушите^[2].

— Само живак ли! — възкликна дон Кихот. — Сигурно е имал в ушите си не само живак, а и цял легион бесове, защото те са същества,

които не само че неуморно се движат из друмищата, но подтикват и другите безспир да се движат. Но нека оставим това настрана и ми кажи какво мислиш ти, че трябва аз да направя, щом като моята сеньора ми заповядва да отида да я видя. Защото, колкото и да се чувствам задължен да изпълня нейната заповед, все пак възпрепятстван съм от обещанието, което дадох на принцесата, която пътува с нас. А законите на рицарството ми повеляват да изпълня първо даденото обещание, а после да мисля за своето удоволствие. От една страна, ме тегли и ме измъчва желанието да видя моята сеньора, а, от друга страна, ме влекат и ме зоват даденото обещание и славата, която ще спечеля, като изпълня думата си. Мисля, че най-добре ще е да тръгна незабавно и да стигна по-бързо там, където се намира този великан, да го срещна и да му отсека главата, да настаня мирно принцесата на престола ѝ, а след това да се завърна бързо при светлината, която озарява всичките ми сетива. Тогава не ще пропусна да ѝ представя такива извинения, че тя няма да ми се сърди за моето закъснение, защото ще се убеди, че всичко, което съм направил, е било за прослава на нейното име и че всичко, което съм постигнал, постигам и ще постигна с оръжието си в моя живот, се дължи изключително на нейното благосклонно съдействие и на това, че принадлежа на нея.

— Ах — рече Санчо, — съвсем не ви е в ред главата, ваша милост! Кажете ми, сеньор, как е възможно да извършите целия този боен поход напразно и да пропуснете и пренебрегнете богата женитба като тази, от която ще получите в зестра цяло кралство, което според най-сериозни слухове се простира върху повече от двадесет хиляди левги? То се отличава с най-голямо изобилие и предлага всичко, нужно за поддържане на човешкия живот, и при това е по-голямо от Португалия и Кастилия, взети заедно. Мълчете, за Бога, засрамете се за всичко, което току-що казахте, послушайте съвета ми и не ми се сърдете — венчайте се незабавно в първото село, където намерите свещеник. Или пък ето на, тук е нашият лиценциат, който може чудесно да свърши тази работа. Трябва да знаете, че възрастта ми позволява да ви давам съвети, а това, което препоръчвам, ви приляга напълно. По-добре врабче в ръка, отколкото сокол в гора. Но който държи в ръка питомното, а тръгне да гони дивото, нека не се сърди на хората, ако сполучи^[3].

— Виж, Санчо — рече дон Кихот, — ако ме съветваш да се ожения за принцесата само и само защото ще стана крал, след като убия великана, и ще мога да те възнаградя и изпълня обещанията си, то знай, че и без да се ожения, мога много лесно да изпълня желанията ти. Преди да вляза в бой, ще уговоря да ми се даде, ако победя, като прибавка към възнаграждението, дори и да не се ожения за принцесата, една част от кралството, за да мога да я преотстъпя на човек по мой избор. А щом получа тази част, кому ще я дам, ако не на тебе?

— Това ми е ясно — отговори Санчо, — но постарайте се, ваша милост, да изберете такава част от кралството, която да граничи с море, за да мога, в случай че страната не ми хареса, да натоваря на кораби моите чернокожи поданици и да направя с тях това, което съм си наумил. А ваша милост няма защо да бързате сега веднага да отидете при моята сеньора Дулсинея. Идете по-добре да убиете великана, та да се сложи край на тази история. Нещо ми подсказва, ей богу, че тази работа ще ни донесе голяма чест и не малка полза.

— Признавам, Санчо — каза дон Кихот, — че си прав и че трябва да се вслушам в съвета ти да тръгна първо с принцесата, а чак след това да отида да видя Дулсинея. Предупреждавам те да не казваш никому нищо, нито дори на тези, които пътуват с нас, за това, което си приказвахме тук. Дулсинея е много въздържана и не желае да се знаят мислите ѝ, така че е съвсем неуместно да ги разкривам аз или друго лице чрез мен.

— Ако това е вярно, защо тогава — запита Санчо — изпращате всички победени от вашия меч да се явяват пред сеньора Дулсинея, което е все едно да потвърдите със саморъчния си подпис, че сте влюбен в нея и че тя е ваша възлюблена? И тъй като те трябва да се поклонят дълбоко пред нея и да заявят, че са изпратени от вас, за да изразят пред нея своето покорство, как могат тогава да се запазят в тайна чувствата на двама ви?

— О, колко си глупав и прост, Санчо; — възкликна дон Кихот. — Не разбираш ли, че всичко това я издига още повече? Ти трябва да знаеш, че според нашите рицарски обичаи голяма чест е за една дама да бъде обслужвана едновременно от няколко рицари, чиято единствена мисъл е насочена как по-вярно да ѝ служат и чиято единствена награда за преданата служба е да бъдат приети от нея за нейни рицари.

— Слушал съм да проповядват — каза Санчо, — че с тази любов трябва да обичаме нашия Господ-Бог заради него самия, а не с надеждата за небесна награда, нито пък от страх пред Божието наказание. На мене обаче по ми се ще да го обичам и да му служа за това, което може да ми даде.

— Я го виж ти селяка му със селяк — рече дон Кихот. — Какви мъдрости ти идват изведнъж на ум! Човек би казал, че си образован.

— Честно слово, че не зная да чета — отговори Санчо.

В това време майстор Николас им викна да почака малко, защото бяха решили да пият вода от едно изворче край пътя. Дон Кихот се спря за голяма радост на Санчо, който се беше изморил да лъже толкова много и се боеше да не вземе да се издаде с някоя необмислена дума, защото, макар и да знаеше, че Дулсинейя е селянка от Тобосо, не беше я виждал нито веднъж в живота си^[4].

Междувременно Карденио се беше облякъл с дрехите, които носеше Доротея, когато я намериха, и макар те да не бяха особено хубави, все пак много се различаваха от предишното му облекло. Слязоха всички от добичетата си, седнаха край изворчето и само отчасти можаха да задоволят големия си глад с това, което свещеникът беше купил в хана.

Закусваха още, когато по пътя се зададе едно момче. Като минаваше край тях, то се загледа много внимателно в тези, които седяха около извора, и след малко се спусна към дон Кихот, прегърна нозете му, зариди горчиво и му каза:

— Ах, сеньоре мой! Не ме ли познавате, ваша милост? Погледнете по-добре. Аз съм ратайчето Андрес, което ваша милост отвърза от дъба.

Дон Кихот го позна, хвана го за ръка, обърна се към присъстващите и каза:

— За да се убедите, ваши милости, от колко голямо значение е да има по света странстващи рицари, които да премахват неправдите и отмъщават за обидите, вършени от нагли и зли хора, изслушайте следната история. Преди няколко дни, като прекосяхах една горичка, чух много жални викове. Явно, че стенеше човек, който много страда и се нуждае от помощ. Воден от дълга си, спуснах се веднага по посока на стенанията и намерих вързано о един дъб това момче, което за голяма моя радост сега е пред вас, защото то ще свидетелства, че няма

да кажа нито една лъжа. Споменах вече, че го намерих вързано о един дъб, голо до пояса, а до него един селянин, който, по-късно разбрах, му бил господар. Селянинът налагаше момчето до кръв с юздите на коня си.^[5] Щом видях това, запитах селянина защо го бие така жестоко. Грубиянинът отговори, че бие своя слуга, защото разбрал, че известни негови грешки се дължат не толкова на простотията му, колкото на измамническия му нрав. Момчето се обади и ми каза, че господарят му го бие, защото било поискало заплатата си. Господарят му направи никакви опити да се оправдае, но аз го изслушах, без да възприема възраженията му. Заставих го в края на краищата да отвърже момчето и го накарах да се закълне, че ще го заведе в дома си, за да му плати всичко до стотинка. Не е ли истина всичко това, сине мой Андрес? Не чу ли ти как властно му заповядах да си изплати дълга и как смирено той обеща да изпълни всичко, което му поръчах и наложих? Отговори спокойно, няма от какво да се смущава и да се боиш. Кажи на тези сеньори всичко, което се случи, за да видят и да се убедят и те колко е важно и полезно да има странстващи рицари по света.

— Всичко, което ваша милост казахте, е чиста истина — отговори момчето, — но случката свърши съвсем не така, както вие си въобразявате.

— Как тъй? — запита дон Кихот. — Не ти ли плати всичко селякът?

— Не само че не ми плати — отговори момчето, — но щом ваша милост излязохте от горичката и останахме пак сами, наново ме завърза о същия дъб и така ме натупа, че останах съвсем без кожа, също както Свети Вартоломей. Всеки свой удар той придружаваше с по някоя подигравка или шега за ваша сметка и ако не бяха страшните болки, които изпитвах, щях много да се смея на думите му. Той ме наложи така жестоко, че едва сега излизам от болницата, където ми лекуваха раните. А за всичко това вината е ваша. Защото, ако си бяхте вървели по пътя, ако не бяхте се появили там, където не са ви викали, и не бяхте се бъркали в чужди работи, господарят ми щеше да се задоволи с десетина-двадесет удара и щеше да ми изплати след това парите, които ми дължеше. Но ваша милост го оскърбихте силно и така го наругахте, че като не можеше да си отмъсти на ваша милост, изля върху мене целия си гняв, и то така, че от мен човек едва ли вече ще стане.

— Лошото беше — рече дон Кихот, — че си отидох, а не трябваше да те напущам, преди сам да се уверя, че ти е платил. От собствен опит трябваше да знам, че никой селяк не изпълнява дадената дума, щом като не му е угодно да я изпълни. Но помниш ли, Андрес, клетвата, която дадох, да тръгна да го диря, в случай че не ти се издължи, и да го намеря, пък ако ще да се е скрил и в корема на кита.

— Вярно е — каза Андрес. — Но и това не помогна.

— Сега ще видиш дали ще помогне — рече дон Кихот и преди да завърши словото си, скочи бързо от мястото си и поръча на Санчо да оседлае Росинант, който спокойно си пасеше, докато те обядваха.

Доротей го запитва какво възнамерява да прави. Той отговори, че отива да търси селяка, за да го накаже за безчинствата му и за да го застави да изплати до последната стотинка сумата, която дължи на Андрес, напук на всички простаци и мошеници по света! Тя обаче му напомни задължението, което бе поел, да не се впуска в ново приключение, докато не изпълни обещанието си към нея. А понеже той знае по-добре от всеки друг да изпълнява задълженията си, прибави тя, нека сдържи гнева си, докато се завърне от нейното кралство.

— Напълно сте права — отвърна дон Кихот, — налага се Андрес да потърпи до моето завръщане, както самата вие казахте. Аз му се заклевам отново и повтарям обещанието си, че не ще намеря покой, докато не бъде удовлетворен и отмъстен.

— Не вярвам на такива клетви — заяви Андрес, — за мене е сега по-важно да разбера как ще се добера до Севиля, отколкото да мисля за някакво отмъщение. Дайте ми, ако имате, нещо за ядене и за пиене за из път и останете със здраве, ваша милост, заедно с всички странстващи рицари, които нека странстват и за своя зла беда, а не само за зла участ на такива като мен.

Санчо извади от торбата си парче хляб и бучка сирене, подаде ги на ратайчето и му каза:

— Вземи, брате Андрес, ние всички взимаме участие в твоето нещастие.

— Все пак с какво участвате? — запитва Андрес.

— С хляба и сиренето, което ти давам — отговори Санчо. — Защото един Господ само знае дали утре те няма да ми липсват. Трябва да знаеш, приятелю, че ние, оръженосците на странстващите рицари,

сме често изложени на голям глад, беди и на какви ли не други още неща, които трудно се описват, но здравата се чувстват.

Андрес взе хляба и сиренето и като видя, че никой нищо друго не му дава, наведе глава и както се казва, си плю на петите. Но преди да тръгне, каза на дон Кихот:

— Сеньор странстващ рицарю, ако се случи пак да ме срещнете, то моля ви, за Бога, ако ще и на парчета да ме разкъсват, не ми се притичвайте на помощ, не се опитвайте да ме спасявате, а ме изоставете на злата ми участ, която не ще е толкова страшна, колкото е злото, което ще ме сполети, ако ваша милост решите да ми помогнете. И нека Божието проклятие падне върху вас и върху всички странстващи рицари, които са се раждали на земята.

Дон Кихот поиска да стане, за да накаже дръзкото момче, но то побягна толкова бързо, че никой не помисли дори да го гони. Дон Кихот се почувства извънредно засрамен от разказа на Андрес, а останалите положиха немалко усилия да сдържат смеха си, за да не го засрамят още повече.

[1] *Сава* — древна страна в Арабия, заемала приблизително територията на сегашния Йемен, възпята от поетите като родина на най-благоуханния тамян. ↑

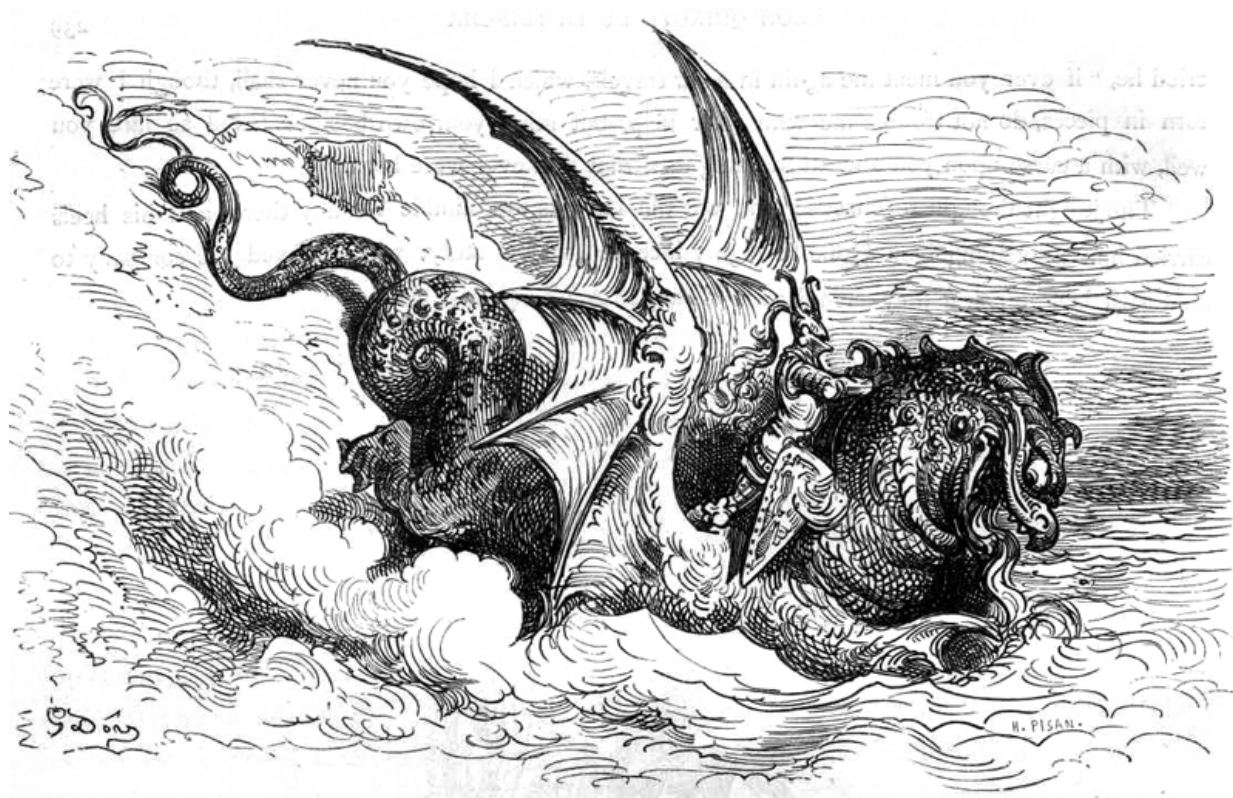
[2] Намек за циганските хитрости при продажба на магарета. Продавачите слагали живак в ушите на магаретата, за да буйстват и изглеждат по-яки. ↑

[3] Санчо казва погрешно поговорката. Той изопачава втората ѝ част. Тя гласи: „... нека не се сърди на хората, ако не сполучи“. ↑

[4] Недоглеждане на Сервантес. В глава XXV се казва ясно, че Санчо е познавал Дулсинея. ↑

[5] Сервантес забравя, че в глава IV се говори изрично за ремък (колан), а не за конски юзди. ↑

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ВТОРА В КОЯТО СЕ ГОВОРИ ЗА ТОВА, КОЕТО СЕ СЛУЧИ НА ДОН КИХОТ И НА ЦЯЛАТА МУ СВИТА В ХАНА

Като свършиха закуската, оседлаха добичетата и без да им се случи нещо по-значително по пътя, стигнаха на втория ден в хана, от който Санчо изпитваше такъв страх и ужас. Сега обаче, колкото и да му се искаше да го избегне, не можеше да не влезе. Ханджийката, ханджията, дъщеря им и Мариторнес, като видяха дон Кихот и Санчо, излязоха много радостни да ги посрещнат, а рицарят отвърна на поздравите им тежко и тържествено и им поръча този път да му приготвят по-удобно легло. Домакинята отговори, че ще му постеле и царско легло дори, стига да плати по-добре от преди. Дон Кихот се съгласи и те го настаниха по-прилично в помещението, където беше спал при предишното си посещение. Той си легна веднага, защото се чувстваше много уморен и разстроен.

Едва се беше затворил в стаята си, и домакинята се спусна към бръснаря, улови го за брадата и му каза:

— Кълна се във всички светии, че няма да използвате нито миг повече тази опашка за брада. Върнете ми я веднага, защото срам ме е да гледам как онази работа на мъжа ми се търкаля сега по земята, става дума за неговия гребен, който аз винаги закачах на тази хубава опашка.

Бръснарят не искаше да ѝ я даде, а ханджийката все по-силно дърпаше. Намеси се най-послед лиценциатът и го посъветва да върне опашката, като му обясни, че няма вече нужда от брада и може да се покаже в истинския си вид. Поръча му също да каже, че след като го обрали каторжниците, той се укрil в този хан. Ако пък дон Кихот запита какво е станало с оръженосеца на принцесата, щяха да му обяснят, че тя го е изпратила напред да уведоми поданиците ѝ, че ще се завърне наскоро, придружена от освободителя на всички им. Бръснарят се съгласи и върна доброволно на ханджийката волската опашка заедно с всички дрехи и накити, които бяха взели от нея, за да измъкнат дон Кихот от планината. Всички в хана не можеха да се начудят на красотата на Доротея и на привлекателната външност на предрешения като ратай Карденио. Свещеникът поръча да се поднесе за вечеря всичко най-добро, което имаше в хана, а ханджията, с надежда, че ще бъде щедро заплатен за услугите си, им приготви най-усърдно прилично ядене. Дон Кихот прекара цялото това време в сън. Всички единодушно решиха да не го събуждат, макар и да не беше ял, понеже сънят щеше да му бъде по-полезен, отколкото всяка храна. По време на вечерята се водиха разговори в присъствието на ханджията, жена му, дъщеря му, Мариторнес и всички пътници за странната лудост на дон Кихот, а също и за това как той бе намерен в планината. Ханджийката им разказа за разпратата на дон Кихот с мулетаря, огледа се и като разбра, че Санчо не е между тях, описа им също как са го мятали на одеялото, което развесели всички присъстващи. А когато свещеникът започна да обяснява, че рицарските романи, които дон Кихот бил чел, са разстроили ума му, ханджията го прекъсна:

— Не ми е много ясно как е могло да стане това, тъй като по мое мнение няма на света по-добро четиво от тях. Аз притежавам две-три от тези книги и други още някои, които доставят голяма наслада, и то не само на мене, а и на много други. Когато дойде време за жетва, много жетвари прекарват при нас празничните дни и всеки път между

тях има някой грамотен, който взема една от тези книги, започва да чете, а ние сядаме в кръг повече от тридесет души и слушаме с огромно удоволствие. За себе си поне мога да кажа, че когато ми четат за яростните и страшни удари, които рицарите си нанасят, обхваща ме желание да върша и аз такива подвизи и съм готов да слушам по цели дни и нощи за техните дела.

— На същото мнение съм и аз — намеси се ханджийката, — тъй като намираш спокойствие само когато слушаш да ти се чете. Ти се заплесваш толкова много по тях, че забравяш дори да ме ругаеш.

— Това е самата истина — обади се и Мариторнес. — И нека призная, че и аз много обичам да слушам всички тези неща. Те са много хубави и особено когато се разказва как рицарят и дамата му седят прегърнати под портокалово дърво и как ги пази една примряла от завист и страх прислужничка. Като слушам тези неща, мед ми капе на душата.

— А на какво мнение сте вие, сеньорита? — обърна се свещеникът към дъщерята на ханджията.

— Право да си кажа, не зная как да отговоря — отвърна тя. — Слушам и аз както другите и макар и да не разбирам всичко, следя с удоволствие. Не ми харесват обаче схватките, от които баща ми толкова се възхищава, а предпочитам стенанията и въздишките на рицарите, когато са далече от своите възлюблени. Те понякога ме вълнуват до сълзи, толкова много им съчувствам в техните страдания.

— А бихте ли се притекли да ги утешите, сеньорита, ако те биха въздишали по вас? — запита Доротея.

— Не зная какво бих направила — отговори девойката. — Зная само, че някои от онези дами са страшно жестоки, така че влюбените в тях рицари са принудени да ги наричат тигрици, лъвици и да им прикачват много други отвратителни имена. Исусе! Аз не мога да разбера как може да съществуват такива коравосърдечни и безсъвестни жени, които оставят да загинат или да загубят разсъдъка си такива славни мъже поради това, че не благоволяват да ги погледнат. За какво толкова преструвки? Ако толкова държат на честта си, защо не се омъжат за тях, щом като и те само това желаят.

— Мълчи, дъще — каза ханджийката, — защото създаваш впечатлението, че си много веща в тези неща, а не подхожда на девойка да знае и говори толкова много.

— Този сенъор ме запита — отвърна тя — и аз нямаше как да не му отговоря.

— Бъдете сега така добър, сенъор домакине — рече свещеникът, — да ми донесете тези книги, защото искам да ги прегледам.

— С удоволствие — отвърна той.

Ханджията влезе в стаята си, извади оттам едно вехто сандъче, заключено с катинар, отвори го и извади три големи книги и няколко много четливо написани ръкописа. Първата книга, която свещеникът разтвори, беше „Дон Сиронхилио Тракийски“, втората — „Феликсмарте Иркански“, а третата носеше заглавието „Книга за великия пълководец Гонсало Ернандес Кордовски и житие на Диего Гарсия де Паредес“. Щом свещеникът прочете първите две заглавия, обърна се към бръснаря и му каза:

— Де да бяха сега тук икономката на нашия приятел и неговата племенница!

— Не ни са чак толкова нужни — отговори бръснарят, — защото аз сам мога да ги изнеса в двора или да ги хвърля в огнището, където гори хубав огън.

— Какво, да не искате да ми изгорите книгите? — запита ханджията.

— Не всички, а само първите две: „Дон Сиронхилио“ и „Феликсмарте“.

— Да не би случайно — рече ханджията — книгите ми да са еретически или флегматически, че искате да ги изгорите?

— Схизматически, искате да кажете, приятелю, а не флегматически.

— Това исках да кажа — отговори ханджията, — но ако настоявате толкова да изгорите нещо, вземете книгата за Великия капитан и за Диего Гарсия. А колкото за другите, по-скоро бих позволил да хвърлите на кладата мое родно дете, отколкото да ви оставя да ги изгорите.

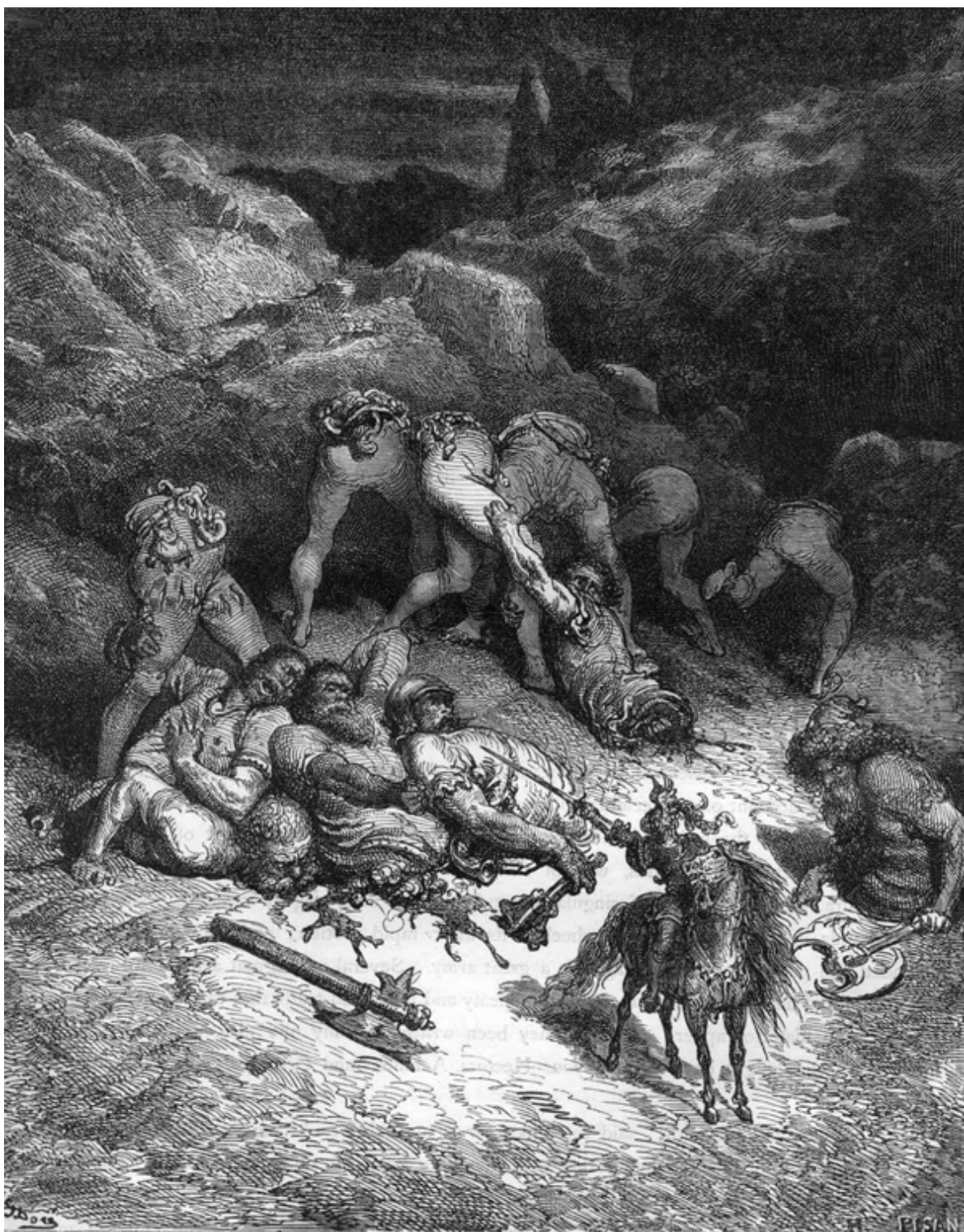
— Брате мой — каза свещеникът, — тези книги са изпълнени с лъжи, безсмислици и нелепости, а книгата за Великия пълководец описва истинската история и делата на Гонсало Ернандес Кордовски, който заради чудноватите си подвизи заслужи да бъде назован от целия свят Великия пълководец, прозвище, прославлено и пресветло, което той единствен има право да носи. А този Диего Гарсия де Паредес е бил

славен рицар, родом от град Трухильо в Естремадура, много смел воин, надарен с такава физическа сила, че с един само пръст спрял въртящо се воденично колело. Друг път същият този застанал пред един мост и като размахал с две ръце грамадния си меч, преградил пътя на многочислена войска. Извършил е освен този и толкова други подвизи, че ако не бе ги описал сам с присъщата си скромност на рицар, който описва собствения си живот, а бе предоставил тази задача на друг необвързан и безпристрастен летописец, той щеше да затъмни славата на хекторовци, ахиловци и роландовци.

— На баба ми ги разправяйте тези неща! — каза ханджията. — Чудно ви се вижда, че е спрял воденично колело! Дайте си труд да прочетете, за Бога, това, което аз съм чел^[1] за Феликсмарте Иргански,

който с един само замах разсякъл като краставици петима великани. А друг път нападнал многобройна и силна войска, която имала повече от милион и шестстотин бойци, всички въоръжени до зъби, и я разбил и пръснал като стадо овце. А какво ще ми кажете за юначния Сиронхилио Тракийски, този храбрец и безстрашен рицар, който — според както пише в книгата — веднъж, като пътувал по една река, бил нападнал от огнен змей? Сиронхилио се хвърлил върху чудовището, яхнал люспестия му гръб и го стиснал с две ръце за гърлото. Змейт, уплашен, че ще бъде удушен, се спуснал на дъното на реката, за да се спаси, и повлякъл след себе си рицаря, който не го изпуснал нито за миг. Като стигнали до дъното, Сиронхилио видял пред себе си такива прекрасни дворци и градини, каквито се описват само в приказките. Изведнъж змейт се преобразил в беловлас старец, който му разказал толкова възхитителни неща, че няма да ти омръзне цял живот да ги слушаш. А Великия пълководец и онзи Диего Гарсия, за които ми говорите, имат много здраве.

Като изслуша речта на ханджията, Доротея пошепна на Карденио:
— Съвсем малко му трябва на нашия домакин, за да тръгне по
дириите на дон Кихот.

— Това си мисля и аз — отговори Карденио. — По всичко изглежда, че той смята за чиста истина писаното в тези книги и в тази му вяра не биха могли да го разколебаят и най-красноречивите монаси от Ордена на босоногите.

— Трябва да знаете, приятелю — продължи свещеникът, — че никога не са съществували на света нито Феликсмарте Иркански, нито дон Сиронхилио Тракийски, нито други рицари като тях, за които се пише в тези книги. Всичко в тях е измислено, приумица на безделни мозъци, които пишат книгите, за да могат с тях хората да убиват времето си, какъвто е случаят с вашите жетвари. Мога да ви се закълна, че не е имало такива рицари по света и че те не са вършили нито подвизите, нито глупостите, за които се говори в тези книги.

— Разправяйте тези приказки на старата ми шапка! — сопна се ханджията. — Аз не съм чак толкова прост и зная къде ме стиска чепикът. На мене не ми минават тези, защото нямам жълто около човката и не съм вчерашен! И таз хубава! Ваша милост твърдите, че всичко, което се пише в тези прекрасни книги, е измислица и лъжа, когато всеки знае, че те са печатани с разрешението на сеньорите от Кралския съвет. Как може да се допусне, че тези господа ще позволят да се печатат купища лъжи и описания на толкова сражения и толкова вълшебства, които могат да побъркат човека?

— Казах ви, приятелю — рече свещеникът, — че тези книги се издават с цел да се достави на хората забава в свободните им часове. Във всяка добре устроена държава се разрешават разни игри като шах, топка, билиард, за да се забавляват тези, които нито искат, нито трябва, нито могат да работят, и се позволява да се издават подобни книги, като се разчита, че не ще се намерят толкова невежи хора, които да вземат за чиста монета това, което се пише в тях. Ако ми се позволи и ако тук присъстващите желаят да ме изслушат, мога да ви кажа какво трябва да съдържат рицарските романи, за да бъдат едновременно добри, полезни и забавни. Надявам се, че ще имам някой ден случай да говоря по този въпрос с тези, които могат да променят нещата, а дотогава, сеньор домакине, повярвайте във всичко това, което ви казах. Вземете си сега книгите и блъскайте си колкото щете главата с истините или лъжите, които те съдържат. Правете с тях каквото искате, но гледайте да не ви хване болестта, от която страда вашият гост, дон Кихот.

— Няма такава опасност — каза ханджията. — Аз не съм луд да тръгна да ставам странстващ рицар, защото си давам сметка, че нашето време е съвсем различно от онова, когато са странствали по света тези прославени мъже.

На последната част от разговора присъства и Санчо. Той много се смути и замисли, като чу да се говори, че сега вече не бродят по света странстващи рицари и че всички рицарски романи са пълни с глупости и лъжи. Той все пак реши да изчака и да види какво ще излезе от предначертаното пътуване на господаря му и в случай, че то не им донесе очакваното щастие, да го напусне и да се завърне при жената и децата си, за да се залови с обичайната си работа.

Ханджията се готвеше да отнесе сандъчето с книгите, когато свещеникът го спря:

— Почакайте за миг да хвърля един поглед върху тези тъй красиво изписани листове.

Домакинът извади ръкописите и му ги подаде. Свещеникът видя, че те бяха написани на осминки от лист, а в началото личеше надпис с едри букви: „Разказ за безразсъдно любопитния“. Свещеникът прочете наум три-четири реда и каза:

— Заглавието на този разказ не ми изглежда безинтересно и затова ми се иска да го прочета от край до край.

Ханджията му отговори:

— Разбира се, че можете да го прочетете, ваше преподобие. Трябва да ви кажа, че някои от моите гости, които го прочетоха, останаха много доволни и ме молеха да им дам ръкописа, но аз не удовлетворих молбата им, защото възнамерявам да го върна на човека, който забрави тук сандъчето с книгите. Той може да се яви някой ден и колкото и да чувствам, че ще ми липсват, ще трябва все пак да му ги върна, защото, макар и да съм ханджия, и аз съм християнин.

— Напълно сте прав — рече свещеникът. — Но ако разказът ми хареса, ще ми позволите ли да дам да ми го препишат?

— На драго сърце — отговори ханджията.

Докато двамата разговаряха, Карденио беше взел ръкописа и бе почнал да го чете. И тъй като и на него много се хареса началото, помоли свещеника да го прочете на глас, за да го чуят всички.

— Ще го прочета с удоволствие — каза свещеникът, — макар и да смятам, че сега е по-скоро време за спане, отколкото за четене.

— Ще си почина много добре — рече Доротея, — ако чуя хубав разказ, защото душата ми далеч не е още успокоена и няма да ми позволи да затворя очи, макар че ще бъде разумно да поспя малко.

— Щом е тъй — каза свещеникът, — ще го прочета ако не за друго, то поне от любопитство, а, кой знае, може разказът да ни достави и удоволствие.

Майстор Николас и Санчо подкрепиха също молбата. Свещеникът разбра, че желанието е общо, и рече:

— Щом е така, пригответе се и внимавайте! Разказът започва по следния начин:

[1] „Това, което съм слушал да ми четат“, тъй като Сервантес е забравил, че ханджията е неграмотен. ↑

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ТРЕТА

В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ПОВЕСТТА ЗА БЕЗРАЗСЪДНО ЛЮБОПИТНИЯ

Във Флоренция, цветущ и прочут град в Италия, в областта, наречена Тоскана, живееха Анселмо и Лотарио, видни и богати благородници, свързани с такова приятелство, че всички ги наричаха Двамата приятели. И двамата бяха млади, неженени, на еднаква възраст и с еднакви нрави. Всичко това даваше достатъчно основание да свържат голямо приятелство. Вярно е, че Анселмо показваше повече склонност към любовни похождения, а Лотарио изпитваше по-силно влечение към радостите на лова, но често се случваше Анселмо да се отказва от собствените си удоволствия, за да се приобщи към забавлението на Лотарио, а и Лотарио пренебрегваше своите, за да следва предпочитанията на Анселмо. Желанията на двамата така се съвпадаха и съгласуваха, че едва ли имаше часовников механизъм, който да върви по-точно.

Анселмо беше влюбен до смърт в една видна и прекрасна девойка от същия град, дъщеря на добри родители, а и самата тя добродетелна като тях. След като взе съгласието на приятеля си Лотарио — без чието одобрение не предприемаше нищо, — той реши да я поиска за съпруга. Това и направи, като самият Лотарио се зае с деликатната задача да говори с родителите на девойката. Тази задача той изпълни тъй успешно, че приятелят му, за голяма негова радост, се видя скоро след това в притежание на любимата си, а и Камилия^[1], тъй се казваше девойката, от своя страна се чувстваше тъй щастлива като съпруга на Анселмо, че не преставаше да благодари на Бога и на Лотарио, понеже чрез него беше намерила щастието си. През първите дни след сватбата, които са обикновено изпълнени с веселие, Лотарио продължи да посещава както по-рано дома на приятеля си Анселмо и правеше всичко възможно, за да му изрази уважението, вниманието и радостта си. Но когато приключиха тържествата и се поразредиха посещенията, при които близки и познати поднасяха своите честитки, Лотарио започна нарочно да се явява по-рядко, защото си мислеше —

както е редно да си помисли всеки разумен човек, — че домовете на оженените вече приятели не бива да се посещават така често, както в ергенските години.

Макар и да знаеше, че към истинския и добрия приятел не може и не бива да се изпитва никакво чувство на съмнение, честта на женения мъж е толкова чувствителна, че може да бъде опетнена дори и от роден брат, та камо ли от приятел.

Анселмо забеляза, че Лотарио го посещава по-рядко и започна да му се оплаква. Казваше, че нямало никога да се ожени, ако знаел, че бракът му ще стане причина те да не общуват както преди. Обясняваше му, че няма да позволи сега, след като с вярната си дружба преди брака му те си бяха спечелили славното прозвище Двамата приятели, да се опропасти такова славно и приятно име поради това, че Лотарио иска да бъде прекалено внимателен. И тъй, той помоли Лотарио, ако изобщо беше позволено да се употребява тази дума при техните отношения, да продължи да се чувства у дома му като в свой собствен дом, да влиза и да излиза както преди и го увери, че съпругата му Камилия няма друг вкус и други желания освен тези, които той би искал тя да има, и че тя, като знаела колко силно е тяхното приятелство, сега се чудела много защо той страни от тях.

На всички тези доводи и увещания да посещава както преди дома му Лотарио отговори толкова разумно, убедително и прозорливо, че Анселмо се съгласи с добрите намерения, които вдъхновяваха приятеля му, и те се уговориха Лотарио да обядва у тях два пъти седмично и в празници. Въпреки това споразумение Лотарио предложи да постъпват винаги според както изисква честта на приятеля му, чието име той тачеше повече от своето. Той каза, и беше напълно прав, че жененият мъж, дарен от Бога с красива жена, трябва да внимава не само за това какви приятели въвежда у дома си, а и с какви приятелки съпругата му общува, защото това, което не се прави и не се уговаря по площадите, в черквите, на публични тържества и поклонения — а невинаги мъжете могат да забранят на жените си да участват в тях, — се уговаря и урежда с леснина в дома на най-доверената приятелка или сродница. Лотарио прибави също, че всеки съпруг трябва да има приятел, който да го предупреждава за някои пропуски и небрежности, които допуска. Често се случва силно влюбеният в жена си съпруг да не бъде предупреждаван и да не му се посочва какво диктува честта му

да прави или да не прави, защото на хората им е неудобно да му досаждат. Ако приятелят му обаче му обърне своевременно внимание, лесно може всичко да се предотврати. Но как да се намери такъв разумен, верен и истински приятел, за какъвто говореше Лотарио? Аз положително не зная. Единствен Лотарио беше човекът, който с такава загриженост и старание бдеше за честта на своя приятел и се стремеше да разреши, ограничи и скъси уговорените посещения, за да не се тълкуват неблагоприятно от безделници и злоезични зяпльовци влизанията на млад мъж, богат, благородник от знатен род, надарен с добри качества (каквито той сам смяташе, че притежава), в дома на красива жена като Камилия. Макар и нейните добродетели и безупречно поведение да бяха в състояние да спрат всяко злословие, той не желаше да се хвърли върху честта на Камилия и на неговия приятел и най-малката сянка и затова в повечето от уговорените дни той търсеше да свърши какви ли не други работи, които представляше все като неотложни. Часовете, които прекарваха заедно, протичаха, изпълнени с оплакванията на единия и с извиненията на другия. Един ден двамата се разхождаха по една поляна извън града и Анселмо повери на Лотарио следните свои мисли:

— Ти навярно мислиш, приятелю Лотарио, че аз не съм в състояние да благодаря достатъчно на Бога за всички добрини, с които ме е удостоил, като ме е създал син на такива родители, каквито са били моите, като ме е дарил щедро с природни блага и с богатство, и особено за висшето благоволение, което ми е оказал, като ми е дал приятел като теб и съпруга като Камилия, две съкровища, които ценя ако не според както заслужават, то поне доколкото ми позволяват силите.

И въпреки всички тези милости, напълно достатъчни да задоволят и да направят щастлив всеки човек, чувствам се най-разочарованото и най-нещастно същество на света. От известно време, не знам точно откога, ме гнети и измъчва едно желание, което е толкова странно и необичайно, че не мога да се начудя на себе си, обвинявам се, коря се, щом се позамисля малко, и се старая да го потъпча и скрия от собствените си мисли. Еднакво трудно ми е както да запазя тази тайна, така и да я разглася преднамерено на целия свят. Но понеже все някога тя ще излезе на бял свят, то аз искам да ти я доверя, защото знам, че ти знаеш да пазиш тайни. С това доверие и с

помощта, която ти като истински приятел ще ми окажеш с най-голяма готовност, надявам се да се освободя от гнета на моята тайна и да си възвърна, благодарение на усилията ти, радостта, помрачена от моето безумие.

Думите на Анселмо хвърлиха Лотарио в недоумение, тъй като не можеше да разбере към какво води тази тъй дълга подготовка или увод. Колкото и да напрягаше въображението си, за да отгатне желанието, което измъчваше приятеля му, все попадаше на много отдалечени от истината предположения. За да се отърси час по-скоро от мъката, която му причиняваше тази неизвестност, Лотарио каза на Анселмо, че нанася явна обида на най-искрените му приятелски чувства, като прибягва до толкова заобикалки, за да му довери най-съкровениите си мисли, защото не е да не знае, че може да разчита на него било за съвети, които да разсеят замисленото, било за средства, които да спомогнат за осъществяване на предначертаното.

— Това е самата истина — отвърна Анселмо — и аз с пълно доверие ще ти изповядам, приятелю Лотарио, че ме измъчва желанието да разбера дали Камилия, моята съпруга, е в действителност толкова добродетелна и свършена, колкото аз си въобразявам. Аз не мога да съм сигурен в това, докато не я подложам на изпитание, което да покаже стойността на нейната добродетелност, така както и чистотата на златото се проверява с огън. Смятам, приятелю, че по-голямата или по-малката добродетелност на жената зависи от това до каква степен е изложена тя на любовни съблазни и че само онази жена е действително силна, която не се огъва пред обещанията, подаръците, сълзите и непрекъснатите ухажвания на поклонниците си. Защото, каква е заслугата на вярната жена, щом като никой никога не се е опитал да я съблазни? Какво чудно има в това, че една жена, на която не се дава възможност да се отпусне, или пък онази, която знае, че мъжът ѝ ще я убие, ако я залови при първата ѝ лекомислена постъпка, е съдържана и плаха? Аз не мога да уважавам така дълбоко онази жена, която е добродетелна поради страх или поради липса на възможности, както тази, която е устояла на задирия и ухажвания. Поради тези причини и поради много други, които бих могъл да ти изброя, за да подкрепя твърдението си, желая моята съпруга Камилия да премине през тези изпитания и да издържи огнената проба на изкушенията и съблазните, и то в лицето на мъж, който има достатъчно достойнства, за да насочи

погледа си към нея. Ако тя излезе победителка от тази борба — а аз вярвам, че така ще бъде, — чак тогава ще мога да сметна, че щастието ми е пълно; ще мога да кажа, че е запълнена празнотата в моите желания; тогава едва ще мога да твърдя, че притежавам силната жена, за която мъдростта казва: кой може да намери добродетелна жена? Ако ли пък стане обратното на това, което очаквам, ще имам поне удовлетворението да видя потвърдено съмнението си и то ще ми помогне без мъка да понеса болката, причинена ми от един толкова скъпо заплатен урок. Като те предупреждавам, че никой твой довод не ще бъде в състояние да ме отклони от моето намерение, искам, приятелю Лотарио, ти самият да станеш оръдие за изпълнение на моята прищявка. Ще ти създам условия да я изпълниш и няма да те лиша от нищо, което е необходимо, за да съблазниш една честна, почтена, съдържана и скромна жена. Един от многото други доводи да ти доверя тази толкова трудна задача е, че ако Камилия бъде победена от тебе, победата не ще стигне до най-крайното и най-лошото, а ще се случи само това, което е трябвало да се случи. По този начин обидата ще произхожда само от желанието и намерението, като нанесеното ми оскърбление ще остане скрито в добродетелното ти мълчание, което — а това много добре знам — е по отношение на мен вечно както мълчанието на смъртта. И тъй, ако държиш да заживея живот, достоен да се нарече живот, трябва веднага да се впуснеш в тази любовна битка, но не бездушно и вяло, а с жар и усърдие, отговарящи на моето желание и на доверието, което ми вдъхва нашето приятелство.

Ето това каза Анселмо на Лотарио, който изслуша с такова внимание приятеля си, че с изключение на няколкото думи, които вече споменахме, не отвори уста, докато Анселмо не свърши. Като разбра, че той е свършил, Лотарио се загледа в него, както се гледа за първи път нещо, което изпълва човешката душа с учудване и недоумение, и му каза:

— Не мога да си представя, приятелю Анселмо, че всичко, което ми каза, е нещо друго освен шега, защото, ако бях повярвал, че говориш сериозно, нямаше да позволя да се изкажеш докрай, нямаше да те изслушам и с това щях да прекъсна преждевременно дългата ти реч. Аз съм дълбоко уверен, че или ти не ме познаваш, или аз не те познавам. Но не, аз знам, че ти си Анселмо, и ти знаеш, че аз съм Лотарио. Лошото е, че започвам да мисля, че ти не си онзи Анселмо,

който винаги си бил, а и ти сигурно си помислил, че аз не съм този Лотарио, който трябва да бъда, защото е невъзможно думите, които ми каза, да са думи на онзи Анселмо, моя приятел, и това, което искаш от мен, не може да бъде поискано от този Лотарио, когото ти познаваш. Защото истинските приятели трябва да се подлагат на изпитание и да си искат услуги, стига да не престъпят това, което поетът е нарекъл *usque ad aras*^[2] — с други думи, да не вършат в името на приятелството си дела, които не са угодни на Бога. Щом като един езичник е могъл така да мисли за приятелството, какво остава за един християнин, който знае, че не трябва да загуби Божието благоволение заради човешкото приятелство. И когато човек стигне дотам да пренебрегва уважението, което дължи на небето, заради приятеля си, то би трябвало да бъде не за дребни и незначителни неща, а само в случаи, които засягат честта и живота на приятеля. Но кажи ми, Анселмо, дали честта или животът ти са сега в опасност, че да искаш от мен да изпълня молбата ти и да направя нещо толкова отвратително? Несъмнено нито честта, нито животът ти са в опасност. По-скоро ти искаш от мен — както разбирам — да си поставя за цел и да се постарая да ти отнема честта и живота, което значи да си отнема същевременно и моята чест и живот. Защото, ако аз се опитам да ти отнема честта, ясно е, че ще ти отнема и живота, защото по-лошо е да си без чест, отколкото да си мъртъв. А ако аз стана причина — както ти го желаеш — за едно толкова голямо твое нещастие, не значи ли това, че аз ще погубя честта си и следователно и живота си? Слушай, приятелю Анселмо, и имай търпение да не ме прекъсваш, докато не ти разясня напълно какво изисква твоята прищявка от тебе самия! Разполагаме с достатъчно време, за да ми възразиш после ти и за да те изслушам аз.

— Съгласен съм — каза Анселмо, — кажи каквото си намислил.
Лотарио продължи:

— Струва ми се, Анселмо, че ти разсъждаваш сега, както винаги са правили маврите, на които не може в никакъв случай да се обяснят заблудите на тяхната вяра нито с цитати от Светото писание, нито пък с доводи, които почиват на логични разсъждения или са основани на религиозни догми. По-скоро трябва да им дадеш осезаеми, достъпни, понятни, неоспорими и неподлежащи на съмнение примери и да подкрепиш твърденията си с неопровержими математически аксиоми

като: „Ако от две равни величини извадим равни части, то остатъците са също равни.“ А ако те не могат да разберат тази истина, изразена с думи — както това обикновено става в действителност, — трябва да им я поднесеш пред очите, да им дадеш да я пипнат с ръце. Но в края на краищата и това се оказва недостатъчно, за да ги убедиш в истинността на светата наша вяра. Същите начини ще трябва да приложи и при тебе, защото породеното в душата ти желание е също такава заблуда и в него няма нито следа от разум. Според мен да се мъча да те убедя в твоето безразсъдство — не искам засега да го окачествя иначе, — ще рече да си губя напразно времето и дори ми се иска да те изоставя в твоята лудост като наказание за лошите ти намерения. Но приятелството ми към теб не ми позволява да бъда толкова жесток, то не ми позволява и да те оставя в такава явна опасност, която би те погубила. За да ти стане всичко това ясно, кажи ми, Анселмо: не поиска ли от мен да ухажвам една скромна жена, да изкуся една порядъчна съпруга, да обсипе с подаръци едно същество, което не ламти за богатства, да предложи любовта си на една добродетелна дама? Да, ти поиска всичко това. Но щом като знаеш, че имаш скромна, порядъчна, некористолюбива и добродетелна съпруга, какво повече търсиш? Ако смяташ, че тя ще устои на всички мои ухажвания — което несъмнено ще стане, — какви по-добри думи ще кажеш за нея от тези, които каза сега? Или сам не вярваш, че е такава, каквато я наричаш, или не знаеш какво искаш. Ако действително не вярваш, че е такава, каквато я описваш, защо искаш да я подложиш на изпитание? Или искаш да се отнесеш към нея, както би се отнесъл към една непочтена жена? Ако тя обаче е толкова добродетелна, колкото ти смяташ, че е, то тогава не е уместно да поставяш на изпитание истината, защото след изпитанието тя ще ти вдъхва същото уважение както преди. Следователно да предприемаш неща, от които ще произлезе по-скоро вреда, отколкото полза, е свойствено на безразсъдни и безумно дръзки духове, още повече, когато те замислят неща, които нито са принудени да правят, нито им се налагат и които още отдалеч подсказват по безспорен начин, че е явна лудост да се предприемат. Човек се впуска в трудни начинания или за слава на Бога, или в името на света, или в името и на двете. Извършват се за слава на Бога дела като тези на светците, които са се стремели да водят живот на ангели в човешката си плът. Извършват подвизи заради света

хората, които преброждат безкрайни водни пространства, които прекосяват земи с най-различни климати и обитавани от най-странни люде, за да се сдобият с така наречените земни блага. А тези дела, които се извършват заради Бога и света, са делата на храбрите бойци, които, щом видят във вражеската крепостна стена процеп, макар и с размерите на пробой от оръдеен снаряд, веднага, превъзмогнали всякакво чувство на страх и без много да мислят, и без да държат сметка за явната опасност, която ги грози, окрилени от желанието да се бият за вяра, отечество и крал, се спущат самоотвержено срещу дебнещата ги стоглава смърт. Това са подвизите, които обикновено се вършат, а те носят чест, слава и полза — въпреки че пътят към тях е изпълнен с несгоди и опасности. Но това, което си замислил и искаш да направиш, не ще ти донесе нито Божието благоволение, нито земни блага, нито земна слава. Защото, дори всичко да стане както го желаяш, ти няма да се почувстваш нито по-доволен, нито по-богат, нито по-уважаван, отколкото си сега. А ако всичко не се нареди така, както ти искаш, ще изпаднеш в най-страшната беда, която можеш да си представиш, тъй като няма да ти помогне мисълта, че никой няма да знае за нещастията, което те е сполетяло, защото достатъчно е ти самият да го знаеш, за да те измъчи и съсипе. И в потвърждение на тази истина ще цитирам стиховете, които известният поет Луиджи Тансило е написал в края на първата част на „Сълзите на свети Петър“^[3]. Ето какво се казва в тях:

*Расте скръбта у Петър и срамът,
когато ден петелът възвестява;
усеца как сълзите му текат —
срамът неудържим го завладява.*

*Да, благородните от срам горят,
макар че друг грехът им не съзнава,
макар небето само и земята
да знаят този грях, укрит в сърцата.*

И така скръбта ти няма да стане по-лека от това, че никой нищо не знае за нея. Напротив, ти непрекъснато ще плачеш, ще лееш ако не

сълзи от очите, то кървави сълзи от сърцето, както е правил и онзи простодушен доктор, който по думите на поета се подложил на онова изпитание с чашата, което след дълъг размисъл отхвърлил благоразумният Роланд^[4]. Макар и тази история да е само плод на поетическо въображение, тя несъмнено съдържа нравствени поуки, които не бива да се пренебрегват, а трябва да бъдат разбрани и зачитани. Още повече, че това, което сега ще ти кажа, напълно ще те убеди, че си на път да извършиш голяма грешка. Кажи ми, Анселмо, ако небето или щастливата случайност бяха те направили господар и законен собственик на прекрасен диамант, чието благородство и чистота могат да възхитят всички златари, тъй като неговите карати, благородство и чистота са най-съвършеното, което природата може да създаде, а и ти самият си убеден в това, без нещо да ти подсказва противното, ще бъде ли правилно да се поддадеш на желанието си да поставиш този диамант между чука и наковалнята, за да изпитаеш със силни удари дали е действително толкова чист и твърд, колкото твърдят хората? Да допуснем, че ти изпълниш желанието си. В случай че диамантът издържи на това глупаво изпитание, той няма да добие нито по-голяма стойност, нито по-голяма известност, а ако той се разчупи — което все пак е възможно, — не ще ли бъде тогава всичко загубено? Да, естествено, така е, а освен това и собственикът му ще загуби уважението на хората, които ще го вземат за наивен глупак.

Помисли си, приятелю Анселмо, че Камилия — по твоя и чужда преценка — е прекрасен диамант и че е неразумно да изложиш тази скъпоценност на опасността да бъде разбита; ако тя не пострада, стойността ѝ няма да стане по-голяма от сегашната, а ако излезе слаба и не окаже съпротива, то прецени още сега какво ще стане с тебе без нея и как с пълно основание ще се упрекваш. Защото само ти ще си виновен за нейната и твоята гибел. Знай, че няма на света по-голяма скъпоценност от целомъдрената и почтена жена и че честта на жените изцяло зависи от доброто мнение, което имат хората за тях. Тъй като ти сам знаеш това, честта на съпругата ти достига до крайните предели на добродетелта, защо желаеш да подложиш на съмнение тази истина? Не забравяй, приятелю, че жената е несъвършено създание и че не трябва да се поставят по пътя ѝ препятствия, в които тя би се препънала и паднала, а напротив, пътят ѝ би трябвало да се разчисти, за да може тя без усилие и с лекота да върви по него, за да постигне липсващото ѝ

съвършенство, което се състои в това да бъде целомъдрена. Естествениците твърдят, че хермелинът е животинче със снежнобяла козина и че ловците, когато искат да го уловят, прилагат следната хитрост: тъй като те знаят местата, през които обикновено минава, заприщват пътя му с кал и го подгонват нататък. Щом хермелинът достигне до калта, спира се и се оставя да бъде хванат само и само да не нагази в калта и да не замърси своята белота, която цени повече от свободата и живота. Целомъдрената и почтена жена е като хермелина, а по-бяла и чиста от снега е нейната добродетелност и който не иска тя да я загуби, а напротив, да я запази, той не трябва да предприема с нея това, което вършат ловците с хермелина. Защото не трябва пред нея да се разстила калта на подаръците и любовните изкушения, предлагани от нагли поклонници, тъй като може би — а и без може би — тя по природа не е толкова добродетелна и устойчива, за да може със собствени сили да отстрани всичко, което се изправя по пътя ѝ. Необходимо е той да бъде разчистен и да се разстеле пред нея чистотата на целомъдрието и красотата, която носи в себе си доброто име. Добродетелната жена е огледало от чист и блестящ кристал, изложено обаче на опасността да бъде замъглено и потъмнено от всеки дъх, който го докосне. Към добродетелната жена човек трябва да се отнася както към реликва — да се почита, без да се пипа. Добродетелната жена трябва да бъде пазена и ценена, както се пази и цени хубава градина, пълна с цветя и рози, и чийто собственик не разрешава никому да се разхожда из нея и да пипа цветята. Достатъчно е отдалече, през железните решетки, човек да се наслаждава на техния аромат и красота. Накрая искам да ти кажа няколко стиха, за които току-що се сетих — четох ги в една съвременна комедия — и които ми се струват много подходящи за нашия разговор. В тази комедия един благоразумен старец съветва свой връстник, баща на девойка, да я държи строго, да я пази и заключва, като между другото му казва и следното:

*Помни — жената е стъкло!
Строшено, здраво ли остава
след удар — кой ще проверява?
Възможно всичко би било.*

*По-лесно ще го счупим ние,
а опита не се прощава.
Как може да сглобим тогава
това, което се разбие!*

*Послушай трезви гласове
и скоро би разбрал, ей богу;
Данаи има твърде много,
а с тях и златни дъждове.*^[5]

Всичко, което ти казах досега, Анселмо, се отнасяше за теб. Нека чуеш и това, на което аз държа. Ще ме извиниш, ако се разпростирам по-дълго. Това се налага от лабиринта, в който си попаднал и от който искаш да те изведе. Ти ме считах за свой приятел, а искаш да ми отнемеш честта, нещо, което е противно на приятелството. И не само това. Ти искаш аз да посегна на твоята чест. Съвсем ясно е, че ще ми отнемеш честта, защото, щом като Камилия разбере, че аз я ухажвам както ти искаш от мен, — тя несъмнено ще ме сметне за човек безчестен и с лоши намерения, защото замислям и предприемам нещо, което е съвсем чуждо на моята същност и на разбиранията ми за приятелството. Няма съмнение също така, че ти желаеш аз да посегна на честта ти, защото, щом като Камилия разбере, че я ухажвам, тя сигурно ще си помисли, че съм открил у нея някакво лекомислие, което ме е насърчило да ѝ открия нечестните си желания. Всичко това ще засегне както нейната чест, така и твоята, тъй като ти си част от нея. Ето защо хората наричат съпруга на невярната жена с обидни и унижителни имена, макар и той нищо да не знае и да не е дал повод на жена си тя да бъде друга, а не такава, каквато трябва да бъде, и макар че не е имал възможност да предотврати своето нещастие, което не се дължи нито на неговото нехайство, нито на недостатъчното му внимание. Тези, които знаят, че жена му изневерява, го гледат с известно презрение, а не както би трябвало — със съжаление, понеже им е известно, че не по негова вина, а поради своенравието на неговата невярна спътница в живота е изпаднал в тази беда. Но аз искам да ти обясня защо, напълно основателно, считат, че съпругът на престъпната

жена е с опетнена чест дори и когато той не знае, че тя е невярна и не носи никаква вина, не е спомогнал и не е дал повод за това нейно държане. Нека тези ми думи не те отегчат, защото всичко това е за твое добро. След като Господ създал нашия праотец в земния рай — както се казва в Светото писание, — той го приспал дълбоко. Тогава Господ извадил от лявата страна на Адам едно ребро и сътворил нашата прамайка Ева. Когато Адам се събудил и я видял до себе си, казал: „Това е плът от моята плът и кост от моите кости.“ А Господ отговорил: „За нея мъжът ще остави баща си и майка си и ще се свърже с нея в една плът.“ Така е било създадено светото тайнство на брака, което е свързало съпрузите с връзки, които само смъртта може да разкъса. Това чудотворно тайнство има такава сила, че прави действително от двама души една-единствена плът; а още по-здрава е спойката между добродетелните съпрузи, които, въпреки че имат две души, притежават една-единствена воля. Понеже плътта на съпругата е едно цяло с плътта на съпруга, то и петното, хвърлено върху честта на жената, или грешките, които тя прави, падат и върху плътта на мъжа дори и когато — както вече казахме — той не носи никаква вина и не е дал повод за това нещастие. Както болката в крака или в някаква друга част на тялото се чувства в цялото тяло, защото всичко е всъщност едно цяло, както главата усеща раната на глезена, макар и да не я е предизвикала, то и съпругът участва в безчестието на жена си, защото са едно цяло. Всяка чест и всяко безчестие на този свят произлизат от плътта и кръвта и са свързани с тях, а това се отнася и за безчестната жена, чието поведение непременно засяга и честта на съпруга ѝ, дори и той нищо да не знае. Прецени, Анселмо, опасността, на която се излагаш, като искаш да нарушиш душевното спокойствие на своята съпруга. Помисли само, че ти, подтикнат от безразсъдно и суетно любопитство, искаш да възбудиш чувства, които досега спокойно спят в целомъдрената душа на своята съпруга. Забележи, че това, което би могъл да спечелиш при тази игра, е много малко, а това, което можеш да загубиш, е толкова голямо, че ми липсват думи, за да го опиша в цялата му величина. Но ако всичко, което ти казах, стига, за да те отклони от лошите ти намерения, то потърси друго оръдие, с което да накърниш честта си, и предизвикаш гибелта си. Знай, че аз не желая да ти служа за такова оръдие, дори и да загубя твоето приятелство — най-голямата загуба, която бих могъл да си представя.

Добродетелният и умен Лотарио млъкна, а Анселмо бе толкова смутен и замислен, че дълго не можа да проговори. Най-после каза:

— Ти забеляза, приятелю Лотарио, с какво внимание изслушах всичко, което пожела да ми кажеш, и в твоите доводи, примери и сравнения прозрях големите ти умствени качества и безпределната ти приятелска привързаност. Също така виждам и признавам, че бягам от доброто и гоня злото, като не се вслушвам в съветите ти, а поддържам своето. Всичко това е така, но трябва да разбереш, че аз сега страдам от онази болест, от която често страдат някои жени, обхванати изведнъж от желание да ядат пръст, гипс, въглища и други още по-неприятни неща, отвратителни за гледане, та какво остава за ядене. Поради това необходимо е, за да оздравея, да се приложи хитрост, и то съвсем проста. Ти трябва да започнеш, макар и без особено усърдие и само привидно, да ухажваш Камелия, която сигурно няма да се окаже толкова слаба, че добродетелта ѝ да не издържи още при първия натиск. Аз ще се задоволя с това начало, а ти по този начин ще изпълниш произтичащите от приятелството ни задължения, с което не само ще ми дариш живот, но и сигурност, че моята чест е останала неопетнена. Ти си задължен да направиш това ако не по някакви други съображения, то поне защото съм решен — аз наистина съм решен — да направя този опит. Затова ти не трябва да допуснеш аз да поверя безразсъдното си желание на трето лице, с което бих изложил на опасност честта си, която ти се стремиш да запазиш. А ако по времето, когато ти ухажваш Камилия, твоята чест бъде очернена в нейните очи, това е от малко или от никакво значение, понеже много скоро след като тя докаже, както ние се надяваме, своята добродетелност, ще можеш да ѝ разкриеш цялата истина около нашия опит и с това доброто ти име ще бъде напълно възстановено. Тъй като рискът за тебе е съвсем малък, а задоволството, което ще изпитам, извънредно голямо, то не отказвай дори и ако несгодите за тебе са по-големи, защото — както вече казах — достатъчно е да почнеш и аз ще приема, че въпросът е приключен.

Непоколебимото решение на Анселмо и убеждението, че са безполезни всякакви нови примери и доводи, които биха го разколебали, а от друга страна, и закана, че ще се довери на трето лице, накараха Лотарио — за да предотврати по-голямо зло — да се съгласи и направи каквото иска приятелят му, с намерението така да

поведе работата, че без да смути мислите на Камилия, да задоволи Анселмо. Затова той каза на Анселмо да не споделя с никого намерението си, защото той, Лотарио, ще се заеме с цялата работа и ще я започне, щом Анселмо пожелае. Анселмо го прегърна нежно и с много обич и му благодари за готовността, сякаш Лотарио му беше направил най-голямо благодеяние. Те се споразумяха да започнат опита още на следния ден. Анселмо щеше да му даде възможност и време да остане насаме с Камилия, а също и пари и скъпоценности, които той да ѝ предложи и подари. Той посъветва Лотарио да ѝ направи серенада, да напише стихове за нейна възхвала, които Анселмо беше готов да съчини, ако приятелят му не искаше да си даде труда да направи сам това. Лотарио се съгласи с всичко, макар че намеренията му бяха различни от тези на Анселмо. След тази уговорка те се върнаха в дома на Анселмо, където Камилия очакваше със страх и загриженост мъжа си, тъй като този ден той беше закъснял повече от всеки друг път.

Лотарио си отиде и Анселмо остана в своя дом толкова доволен, колкото Лотарио беше загрижен, тъй като не знаеше как точно да постъпи, за да се измъкне с чест от тази обърквана история. Още същата вечер той намисли как да заблуди Анселмо, без да обиди Камилия. На следващия ден той отиде на обед у своя приятел и бе добре посрещнат от Камилия. Тя винаги приемаше Лотарио и се отнасяше с него много приятелски, тъй като знаеше колко много го обича мъжът ѝ. След като обядваха и прислужниците прибраха масата, Анселмо помоли приятеля си да остане при Камилия, докато той излезе да уреди една неотложна работа, като прибави, че щял да се върне след час и половина. Камилия го помоли да не излиза, а Лотарио си предложи услугите да го придружи. Анселмо не прие нито едното, нито другото, дори настоя пред Лотарио да остане и да го почака, защото имал да обсъжда с него много важен въпрос. Той препоръча на Камилия да не оставя приятеля му сам, докато той се върне. Анселмо успя така ловко да изиграе цялата сцена, че никой не можеше да се усъмни в искреността (или по-скоро неискреността) на думите му.

Анселмо си тръгна и Камилия и Лотарио останаха сами край масата, защото всички слуги бяха отишли да обядват. Лотарио се почувства като рицар на арената, която бе избрал приятелят му, а пред него стоеше противникът в турнира, способен да срази с красотата си

цяла войска от добре въоръжени рицари. Съгласете се, че Лотарио е имал от какво да се бои. Но той не направи нищо друго, освен да се облакът на страничното облегалo на стола си и да подпре с ръка главата си, като помоли Камилия да го извини за неучтивостта, тъй като искал да си почине малко, докато се върне Анселмо. Камилия му отговори, че по-добре ще бъде да си полегне на канапето в стаята за гости, отколкото да се мъчи на стола си. Лотарио не пожела и остана да дреме на стола, докато се върна Анселмо. Той намери Камилия в нейната стая, а Лотарио да спи и помисли — тъй като отсъствието му бе продължило дълго, — че двамата са имали достатъчно време да се наприказват, а дори и да си починат. Анселмо зачака с нетърпение да се събуди Лотарио, защото искаше да излязат двамата насаме и да го разпита дали е имал успех. Всичко стана по негово желание: Лотарио се събуди, двамата излязоха веднага от къщата и Анселмо побърза да попита за това, което го интересуваше. Лотарио му отговори, че тъй като по негова преценка не било разумно още от първия път да ѝ се открие напълно, не бил направил нищо повече от това да възхвалява красотата ѝ, като подчертал, че в целия град не се говорело за нищо друго освен за нейната прелест и ум. Той смятал, че това е най-подходящо начало, за да спечели нейното благоволение и за да я накара и друг път да го изслушва. Това било средството, с което нечестивецът си служи, за да изкуси човек, който има желание и е готов да се запази. Дяволът се превръща в ангел на светлината — а всъщност той е изчадие на мрака — и взема благовидна външност, така че чак накрая разкрива истинския си лик и изпълнява намерението си, ако, разбира се, хитростта му не бива разбудена своевременно. Всичко това задоволи напълно Анселмо, който каза, че всеки ден ще му предоставя подобна възможност, и то без да напуска дома си, тъй като в противен случай Камелия можела да прозре намеренията му.

Минаха много дни, в които Лотарио не казваше нито дума на Камелия, а на Анселмо разправяше, че разговарят постоянно, но че още не можел да изтръгне от нея и най-малкото доказателство, че е готова да избърши нещо нередно или да получи и най-слабо основание за надежда. Напротив, тя дори заплашвала, че ако той не се откаже от лошите си помисли, тя щяла всичко да разкрие на мъжа си.

— Отлично — каза Анселмо. — Досега Камилия не се е поддала на думите. Необходимо е сега да проверим как тя ще устои на

действията. Утре ще ти дам две хиляди златни ескудос, които ще ѝ предложиш, дори ще ѝ ги подариш, и още толкова, с които ще закупиш скъпоценности, за да я съблазниш. Защото жените, колкото и да са добродетелни, много обичат — особено когато са красиви — да бъдат хубаво облечени и да носят скъпи накити. Ако Камилия устои и на това изкушение, аз ще бъда доволен и няма да искам нищо повече от теб.

Лотарио отговори, че тъй като е сложил вече началото, ще продължи докрай, макар и да съзнава отсега още, че усилията му са напразни и че поражението му е сигурно. На следващия ден той получи четирите хиляди златни ескудос, а с тях заедно и четири хиляди грижи, защото недоумяваше какви нови лъжи да измисли. Накрая реши да каже на Анселмо, че Камилия е непревземаема както с думи, така и с подаръци и обещания и че е излишно да се полагат по-нататъшни усилия, тъй като само ще си губят времето. Но съдбата, която невинна се подчинява на нашите намерения, отреди друго. Един ден, след като Анселмо ги остави сами — както неведнъж беше правил, — той се скри в една съседна стая, за да чуе и види през ключалката какво ще правят двамата. Тогава той видя, че Лотарио за половин час не каза нито дума на Камилия и се убеди, че и цял век да останат сами, те нищо не биха си казали. Стана му ясно, че всичко, което му бе разправял Лотарио за отговорите на Камилия, беше чиста измислица и приумица. За да се убеди, че това е наистина така, той излезе от стаята, извика Лотарио и го попита какво ново се е случило и в какво настроение е Камилия. Лотарио му отговори, че е решил да не предприема нищо повече, тъй като тя му отговаряла така рязко и ядосано, че той не смее да ѝ каже нищо повече.

— Ах, Лотарио! — възкликна Анселмо — Колко малко отговаря твоето поведение на дълга ти спрямо мене и на моето голямо доверие. Току-що стоях и ви подслушвах и гледах през ключалката, и разбрах, че ти не каза нито дума на Камилия. От това заключавам, че ти изобщо не си ѝ говорил досега. Ако това е така — а за мене няма съмнение, че е така, — защо ме заблуждаваш и защо искаш с твоите хитрости да ме накараш да се откажа от средствата, които имам, за да изпълня намерението си?

Анселмо не каза нищо повече, но казаното беше достатъчно, за да смути и засрами Лотарио. Той се почувства оскърбен от думите на

Анселмо, който бе го обвинил в лъжа, и му се закле, че от този миг нататък ще изпълнява обещанието си и не ще го лъже повече. В това Анселмо можел да се убеди, ако от любопитство започнел да наблюдава зорко действията му. Но подобно наблюдение щяло да бъде излишно, защото усилията, които имал намерение да положи, за да изпълни неговото желание, щели да направят безпредметно всяко съмнение.

Анселмо му повярва и за да го улесни — давайки му повече сигурност и по-малко поводи за смущение, — реши да заmine за осем дена и да посети един приятел, който живееше в село, близко до града. Помоли приятеля си да го покани най-настойчиво, за да може по-лесно да оправдае пред Камилия заминаването си.

Нещастни и безразсъдни Анселмо! Какво правиш? Какво си замислил? Каква цел преследваш? Помисли само, че действаш против себе си, като подготвяш безчестието и гибелта си! Твоята съпруга Камилия е добродетелна, ти я притежаваш в мир и покой. Никой не смущава радостта ти. Копнежите ѝ не надхвърлят стените на твоя дом. Ти си нейно небе на земята, целта на желанията ѝ, връх на радостите ѝ, мярката, по която тя мери своята воля, за да я подчини на твоята воля и на волята на небето. Щом като недрата на нейната чест, красота, добродетелност и скромност ти поднасят даром всички съкровища, които притежават и които ти можеш да си пожелаеш, защо искаш да разровиш земята още по-дълбоко и да търсиш нови находища на никога невиждани съкровища? Та нали така излагаш на опасност всичко да рухне, тъй като всичко се крепи на неустойчивите подпори на слабата човешка природа. Знай, че този, който търси невъзможното, няма право да се оплаква, когато загуби и възможното или както добре се изразява поетът:

*Живота си в смъртта съзирам,
а здравето — във болестта,
в тъмница мрачна — волността;
в кръга затворен изход диря,
в предателството — верността.*

Не ми е щедра ориса.

*Небето твърдо подчерта
каква ще бъде участта ми;
щом невъзможното ме мами,
с възможното ще се простя.*

На следващия ден Анселмо замина за селото, след като предупреди Камилия, че по време на отсъствието му Лотарио ще идва, за да наглежда къщата и да се храни заедно с нея. Поръча ѝ да се отнася към приятеля му както към самия него. Камилия, която беше умна и добродетелна жена, се разтревожи от поръчението на мъжа си и му възрази, че не е уместно друг да заема в негово отсъствие мястото му на масата. Ако пък той върши това, защото няма вяра в способността ѝ да управлява къщата му, нека опита този път и ще види, че тя е дорасла и за по-големи задачи. Анселмо ѝ отговори, че такава е неговото желание и че тя няма какво друго да прави, освен да сведе глава и да го изпълни. Тогава Камилия му каза, че ще му се подчини макар и против волята си.

Анселмо замина и на другия ден Лотарио посети Камилия, която го прие приятелски и сърдечно. Тя никога не допускаше да остане насаме с Лотарио и винаги се обкръжаваше от прислужници и прислужнички и особено от една камериерка, на име Леонела, която тя много обичаше, тъй като бяха израсли заедно в дома на нейните родители. Тази прислужничка тя беше взела със себе си след женитбата си с Анселмо.

В течение на първите три дена Лотарио не я заговори нито веднъж, въпреки че не липсваха случаи, а именно когато прислугата прибираще масата и отиваше бързо да се нахрани, така както беше наредила Камилия. Леонела беше получила дори заповед да се храни преди Камилия, за да не се отделя никога от нея. Но девойката, чиито мисли бяха отправени към по-други, по-приятни за нея неща, се нуждаеше от тези часове и възможности, за да задоволи своите собствени желания, и затова невинаги изпълняваше заповедта на господарката си. Тя често оставяше двамата сами, сякаш точно това се искаше от нея. Но благоприличието държане на Камилия, сериозният израз на лицето ѝ, достойнството, което излъчваше личността ѝ, внушаваха такова уважение, че не насърчаваха Лотарио да проговори.

Все пак положителното въздействие на добродетелите на Камилия, които принуждаваха Лотарио да мълчи, се оказа пагубно и за двамата. Защото, макар и устата да мълчеше, мислите говореха, а те бяха изпълнени с възхищение към всяка черта на благия нрав и красотата на Камилия. Нейните прелести можеха да вдъхнат пламенни любовни чувства дори и в една мраморна статуя, та какво остава за едно бедно човешко сърце. Винаги когато Лотарио намираше време и възможност да говори с нея, той не откъсваше очи от лицето ѝ и мислеше колко достойна за любов е тя. Тези мисли започнаха все по-често да поставят на изпитание приятелските му чувства към Анселмо и хиляди пъти той решаваше да напусне града и да отиде някъде, където нито Анселмо щеше него да види, нито пък той Камилия. Но удоволствието, което изпитваше, като я виждаше, му пречеше вече да изпълни решението си и го възпираше. Полагаше усилия и се бореше със себе си, за да изтръгне от сърцето си това чувство, което го караше непрекъснато да гледа Камилия. Когато беше сам със себе си, той се наричаше луд, лош приятел и дори лош християнин. Той правеше наблюдения и сравнения между себе си и Анселмо и винаги стигаше до заключението, че по-виновен беше Анселмо с лудостта и сляпото си доверие, отколкото той с неверността си, и че ако за това, което смята да направи, намери оправдание пред Бога, така както го има пред хората, то няма защо да се бои, че ще бъде наказан за греха си.

Стигна се накрая дотам, че красотата и добрината на Камилия заедно с възможностите, които неразумният съпруг беше поставил в ръцете му, сломиха напълно верността на Лотарио. Той не обръщаше внимание на нищо друго освен на чувството си и след като минаха първите три дни от отсъствието на Анселмо — които Лотарио прекара в непрекъснатата борба с чувствата си, които се опитваше да обуздае, — той започна да ухажва Камилия така смутено и с такива любовни думи, че тя изпадна в недоумение, стана и се оттегли в покоите си, без да му каже нито дума. Но тази нейна студенина не уби у Лотарио надеждата, която се ражда винаги с любовта, и Камилия му стана дори по-скъпа.

Тя обаче, след като откри в Лотарио това, което най-малко очакваше, не знаеше как да постъпи. Тъй като не ѝ се струваше нито разумно, нито безопасно да му даде възможност за втори разговор,

реши още същата вечер да изпрати — което и стори — един от слугите си с писмо до Анселмо, в което написа следното.

[1] В оригинала — *Камила*. Преводачът си позволява волността да измени името на Камилия в интерес на естетическата представа за тази красива жена. ↑

[2] *Usque ad aras* (лат.) — „до олтара“. ↑

[3] Това произведение на неаполитанския поет Луиджи Тансило (1510–1568) е било преведено в 1587 година на испански от Монталво. ↑

[4] В „Бесният Роланд“ от Ариосто (песен XLIII) се разказва, че на Роланд било предложено да пие от една чудотворна чаша. Този, който пиел от нея, разбирал дали съпругата му е вярна. Роланд не пожелал да се подложи на това изпитание. ↑

[5] Стихове от неизвестен автор. В последните два стиха се намеква за мита, според който Юпитер, влюбен в Даная, дъщеря на Акризий, крал на Аргос, проникнал при нея във вид на златен дъжд, въпреки че баща ѝ най-зорко я пазел. ↑

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА В КОЯТО ПРОДЪЛЖАВА РАЗКАЗЪТ ЗА БЕЗРАЗСЪДНО ЛЮБОПИТНИЯ

Казват, че лошо е положението на войска, останала без военачалник, и на крепост без комендант, но според мене много по-лошо е положението на младата съпруга, чийто мъж отсъства, колкото и уважителни да са причините, които са наложили отсъствието му. Аз се намирам в толкова лошо положение без Вас и така не съм в състояние да понеса отсъствието Ви, че ако не се върнете скоро, то аз ще се прибера в дома на родителите си, дори ако се наложи да изоставя Вашия дом без пазител. Защото пазителят, който Вие ми оставихте тук — ако е останал в това си качество у нас, — струва ми се, мисли повече за собственото си удоволствие, отколкото за това, което Вас Ви засяга. Тъй като сте умен мъж, няма нужда да Ви казвам повече, а не ще е и добре, ако Ви кажа повече.

Анселмо получи писмото и разбра от него, че Лотарио е започнал да действа и че Камилия му е отговорила сигурно така, както той желае. Извънредно зарадван от тази вест, той прати на Камилия устен отговор да не предприема никакви промени във връзка с жилището си, тъй като той много скоро щял да се върне. Камилия беше много учудена от този отговор, който я накара да се смути още повече. Тя не смееше да остане в собствената си къща, а още по-малко пък да отиде в дома на родителите си, защото в първия случай щеше да изложи на опасност честта си, а във втория — да действа в разрез с нарежданията на мъжа си. В края на краищата тя се реши на това, което се оказа най-лошо за нея, а именно да остане в дома си, без да избягва присъствието на Лотарио, тъй като не искаше да даде на прислугата си повод за приказки. Тя дори съжаляваше, че е написала писмо до съпруга си, тъй като се боеше той да не помисли, че Лотарио е забелязал у нея някакво лекомислие, което му е дало повод да не ѝ засвидетелства почитта, която ѝ дължи. Но доверила се на

добродетелността си, с упование в Бога и в своя разум, тя се смяташе достатъчно силна да се противопостави с мълчание на всичко, което Лотарио можеше да ѝ каже, и то без да уведомява мъжа си, за да не му създаде неприятности и грижи. Тя дори се мъчеше да намери начин да извини Лотарио пред Анселмо, ако той ѝ зададеше въпроса защо му е писала писмото.

С тези мисли, които бяха по-скоро честни, отколкото разумни и полезни, тя слушаше на следния ден Лотарио, който този път се показва толкова настойчив, че нейната твърдост започна да се разколебава и тя трябваше да положи немалко усилия, за да не издадат очите ѝ нежното съчувствие, което предизвикаха у нея думите и сълзите на Лотарио. Той забеляза всичко това и любовта му се разпали още повече. Струваше му се сега наложително да използва отсъствието на Анселмо, което му даваше време и възможности, за да стегне обръча на обсадата около крепостта на любовта си. Затова той започна атаката си с възхвала на нейната красота, ласкаейки суетността ѝ, защото нищо друго на света не може така бързо да превземе укрепените кули на женската суета, както самата суета, подпомогната от думите на ласкателството. Лотарио подкопаваше така изкусно и неуморимо непристъпната скала на нейната непорочност, че дори Камилия да беше от желязо, щеше да рухне. Той плачеше, умоляваше, обещаваеше, ласкаеше, увещаваеше и лъжеше с толкова чувство, толкова искрено, че добродетелността на Камилия отстъпи и той постигна победа, каквато най-малко очакваше и най-много желаше.

Камилия се предаде. Камилия падна, но какво чудно в това, щом и приятелството на Лотарио не устоя? Ясен пример, който ни показва, че любовната страст може да бъде победена само ако човек избяга от нея и че никой не може да се осмели да поведе борба срещу толкова могъщ враг, защото човешките му сили могат да бъдат сразени само с помощта на божествена сила. Само Леонела узна за случилото се, тъй като тези, които погазиха приятелството, за да станат любовници, не съумяха да го скрият от нея. Лотарио от своя страна не искаше да довери на Камилия плана на Анселмо и да ѝ каже, че той сам му е дал възможност да стигне дотук, за да не помисли тя, че любовта му не е достатъчно силна. Той искаше тя да мисли, че всичко е станало случайно, без предумисъл и без всякаква преднамереност.

След няколко дена Анселмо се върна и не забеляза, че сега в дома му липсва това, което той толкова високо ценеше, а тъй зле бе съумял да опази. Той потърси веднага Лотарио и го намери у дома му. Те се прегърнаха и Анселмо го запита за новините, от които зависеше животът или смъртта му.

— Вестта, която мога да ти съобщя, приятелю Анселмо — каза Лотарио, — е, че имаш съпруга, която напълно заслужава да бъде наречена пример и венец на всички добродетелни жени. Думите, които ѝ отправих, бяха отнесени от вятъра, предложенията ми бяха пренебрегнати, подаръците ми бяха отказани, престорените ми сълзи бяха жестоко осмени. Камилия е не само възплъщение на красотата, но и съкровищница, в която се пазят благонравието, любезността, свенливостта и всички други добродетели, които правят почтената жена щастлива и достойна за похвала. Вземи парите си, приятелю, те са при мене, защото не стана нужда да ги употребя, тъй като добродетелността на Камилия не може да бъде победена с такива недостойни способности като подаръци и обещания. Бъди доволен, Анселмо, и недей търси да я подлагаш на повече изпитания. Ти премина сух през море от терзания и съмнения, които мъжът често изживява заради жените, но недей влиза отново в дълбокия океан на нови опасности и не изпитвай с друг кормчия здравината и добрите качества на кораба, който небето ти е отредило, за да пребродиш на него морето на живота. Дай си сметка, че си вече в сигурно пристанище, хвърли котвата на душевното спокойствие и остани там, докато ти бъде поискано да платиш онзи дълг, който дори и най-благородните и най-властните на този свят не могат да убегнат.

Думите на Лотарио доставиха на Анселмо пълно задоволство и той му повярва като на оракул. Въпреки това той го помоли да не прекъсва започнатото дело ако не за друго, то поне от любопитство и за забавление, като го предупреди, че в бъдеще нямало защо да бъде толкова усърден. Анселмо го помоли само да напише няколко стиха, с които да възхвали Камилия под името Хлорис, а той от своя страна щял да ѝ каже, че Лотарио е влюбен в една дама, на която е дал името Хлорис, за да може да я възпява, без да нарушава дължимото на нейната добродетелност уважение. Ако Лотарио не искал да си даде труда да съчини тези стихове, то той, Анселмо, щял да ги напише вместо него.

— Това не е нужно — каза Лотарио, — защото музите не са толкова враждебно настроени към мене, че да не ме посещават поне за няколко часа през годината. Разкажи на Камилия за моята мнима любов. Аз ще напиша стиховете и ако те не бъдат толкова сполучливи, колкото заслужава съществото, което ги е вдъхновило, поне ще бъдат най-добрите, на които аз съм способен.

Така се уговориха безразсъдно любопитният и неверният му приятел. Когато Анселмо се върна у дома си и зададе на Камилия един въпрос, който тя отдавна очакваше и се чудеше защо не ѝ го е задал досега, а именно какъв е бил поводът тя да му напише онова писмо, Камилия отговори, че останала с впечатлението, че Лотарио я гледа малко по-особено, отколкото в присъствие на Анселмо. Междувременно тя обаче разбрала заблудата си и се убедила, че всичко било плод на въображението ѝ, тъй като Лотарио вече избягвал да я посещава и да остава насаме с нея.

Анселмо ѝ каза, че може да бъде съвсем сигурна в неоснователността на съмнението си, тъй като Лотарио обича една благородна девойка от града, която възпява под името Хлорис. Но дори и да не е така, тя няма основание да се съмнява в честността на Лотарио и в голямото приятелство, което съществува между двамата.

Ако Камилия не беше узнала от Лотарио, че неговата любов с Хлорис е чиста измислица и че е говорил за нея на Анселмо само и само да може да възхвали нея, тя неминуемо щеше да попадне в безнадеждната мрежа на ревността. Но понеже тя беше подготвена, тази новина не я изненада и не я натъжи.

На следващия ден, когато тримата седяха на масата, Анселмо помоли своя приятел да им прочете някои от своите стихове, посветени на възлюблената му Хлорис, като не се стеснява във възхвалите си, тъй като Камилия не я познава.

— Дори Камилия да я познаваше — възрази Лотарио, — аз нищо нямаше да премълча, защото, когато един влюбен мъж възхвалява красотата на своята дама или я кори за нейната безсърдечност, той не петни нейното добро име. Но всичко това няма значение. Мога да ви кажа, че вчера написах един сонет за неблагодарността на Хлорис, в който се казва следното:

*Когато сладък сън воали мята
над смъртните, заспали в мрачините,
разкривам своите болки упорити
пред тебе, Хлорис, и пред небесата.*

*Щом слънцето изгрее над земята
през портите на Изток, в рози скрити,
с въздишки, с глухи удари в гърдите
аз пак повтарям жалбата си свята.*

*Щом слънцето посипе отдалече
с лъчи отвесни ширните полета,
расте плачът ми и не знам разтуха.*

*И пак е нощ, и колко пъти вече
аз пак съзирам в своята несрета
небето — глухо, Хлорис — също глуха.*

Сонетът се хареса на Камилия, а още повече на Анселмо. Той го похвали и каза, че дамата, която не отвърща с чувства на толкова силна любов, е прекалено жестока, на което Камилия възрази:

— Да не би пък всичко, което влюбените поети казват, да е чиста истина?

— Като поети те могат да не казват истината — отговори Лотарио, — но като влюбени те дори не намират достатъчно средства да изразят това, което действително чувстват.

— В това няма съмнение — намеси се Анселмо, за да подкрепи мнението на Лотарио и за да му даде по-голяма тежест пред Камилия, която много по-малко се занимаваше с Анселмо, отколкото с любовта си към Лотарио.

Тъй като всичко, което казваше Лотарио, я радваше и понеже беше убедена, че неговите мисли и желания са насочени към нея и че всъщност тя е Хлорис, тя го помоли, ако знае някой друг сонет или стихове наизуст, да ѝ ги каже.

— Да, знам още един сонет — отговори Лотарио, — но не смятам, че е толкова сполучлив или по-добре казано, считам, че не е

по-малко лош от първия. Вие ще можете да прецените веднага, защото той гласи така:

*Аз ще умра — защото си лукава
и ме убиваш ти: сърцето знае,
че ще умра в нозете ти — така е,
но все пак всичко в мен те обожава.*

*Там, в царството на вечната забрава,
любов и слава — всичко туй лъжа е.
Но твоят чуден образ ще сияе
и моите гърди ще озарява.*

*Ще пазя аз светинята, додето
не ме погубят упоритостта ти
и твоята студенина хаплива.*

*Тежко на бедния плувец в морето!
То мами го с пространства непознати
и ни звезда, ни пристан му открива.*

Анселмо похвали и втория сонет, така както беше похвалил и първия, с което прибавяше все нови брънки към веригата, която го привързваше и оковаваше към неговото безчестие. Лотарио, колкото повече погазваше честта на Анселмо, толкова повече го ласкаеше, като му говореше, че честта му е неопетнена. Колкото повече Камилия слизаше по стъпалата на падението си, толкова по-високо съпругът ѝ издигаше нейното име към върховете на нравствеността и благоденствието.

Един ден, когато Камилия остана — както често се случваше — насаме с прислужницата си, ѝ каза:

— Срам ме е, мила Леонела, като си помисля колко късо време съумях да се държа на положение, тъй като се отдадох по собствена воля така бързо на Лотарио, без да го накарам дори да изкупи победата си с дълго чакане. Страхувам се, че той ще презре моята прибързаност

или, по-добре казано — моето лекомислие, без да си даде сметка какво усилие е употребил, за да сломи моята съпротива.

— Нека тази мисъл не ви измъчва, господарко моя — отговори Леонела. — Това всичко няма никакво значение. Ценността на подаръка, щом той действително е хубав и ценен, не се намалява от това, че не сме оставили да ни чакат. Казват също така, че двойно дава този, който навреме дава.

— Но казват също — възрази Камилия, — че онова, което е струвало по-малки усилия, по-малко се цени.

— Тази поговорка не е подходяща за случая — възрази Леонела, — защото любовта, както съм чувала да казват, един път лети, а друг път едва се влачи. Едни оставя хладни, а други възпламенява. Едни ранява, а други убива. В миг се разгаря желанието и в същия миг то прегаря и угасва. Сутринта започва обсадата на крепостта, същата вечер тя е превзета, тъй като няма сила, която да може да устои на любовта. Щом като всичко това е така, защо се безпокоите и от какво се опасявате, след като и вашият Лотарио е преживял същото, когато любовта избра отсъствието на нашия господар за оръдие, с което той да ви победи? Неизбежно беше през отсъствието му да стане това, което любовта бе решила, защото времето, което бихте загубили, щеше да го спечели Анселмо и тогава нямаше да се сбъдне повелята й. Трябва да знаете, че любовта няма по-добър помощник при изпълнение на намеренията си от удобния случай. Тя го използва винаги, при всички свои действия, особено в началото. Всичко това аз зная добре, и то повече от собствен опит, отколкото от слушане, за което някой ден ще ви разкажа, защото и в моите жили тече буйна кръв. Впрочем, сеньора Камилия, вие не се отдадохте на Лотарио внезапно и прибързано, без да сте опознали преди това от погледите, въздишките, думите, обещанията и подаръците цялата му душа, всички негови добродетели, които го правят достоен за любов. Щом е тъй, няма защо да си създавате грижи, а бъдете уверена, че Лотарио ви уважава така, както и вие го уважавате. Живейте доволна и щастлива, защото, макар и да сте се уплели в мрежата на любовта, мъжът, който ви държи в плен, е много ценен и достоен за уважение и притежава не само четирите „с“^[1], които, както се казва, трябва да притежава всеки любовник, но и цялата азбука на достойнствата. Изслушайте ме, ще ви я кажа, тъй като я знам наизуст. Лотарио е, според както го познавам и

мога да го преценя: алтруист, благороден, великодушен, героичен, доблестен, елегантен, жизнерадостен, зрял, искрен, кавалер, любвеобилен, милостив, непреклонен, обаятелен, предан, разумен, тук е мястото на четирите „с“, за които вече говорих, трудолюбив, услужлив, фин, хубав, царствен, чаровен, за „ш“ и „щ“ няма нищо да кажа, защото буквите са разкривени и грозни и не му подходат, юначен, яростен, когато честта ви е застрашена.

Азбуката развесели Камилия и тя реши, че в действителност нейната прислужница е още по-опитна в любовта, отколкото тя самата признаваше. Леонела потвърди това, като разказа на Камилия, че има любов с един млад мъж от добро семейство, който живее в същия град. Камилия се разтревожи, тъй като се опасяваше, че тази връзка може да застраши нейната собствена чест. Почна настойчиво да я разпитва дали в любовта си тя е преминала от думи към действия. Леонела ѝ отговори, без много да се засрами и дори доста нахално, че точно това е станало. Защото всеизвестно е, че забежките на господарките премахват всички задръжки у прислужничките, които, като видят, че господарките им залитат, започват да куцат, без никак да се смуцават, че това ще бъде видяно от всички. На Камилия не оставаше нищо друго, освен да помоли момичето да не разказва на любовника си за нейните увлечения и да бъде много внимателна, когато се среща с него, за да не узнаят за връзката ѝ нито Анселмо, нито Лотарио. Леонела обеща да изпълни молбата ѝ, но действията ѝ потвърдиха всъщност страховете на Камилия, че благодарение на нея тя ще загуби честта си. Безнравствената и дръзка Леонела разбра, че сега поведението на господарката ѝ беше различно от това, на което беше привикнала преди, и се осмели да приема любовника си в къщата, разчитайки, че Камилия, дори да разбере, няма да посмее да я издаде. Прегрешенията на господарките водят между другите беди и до тази, че те стават робини на собствените си прислужнички и са принудени да прикриват техните безчестия и низости. Така се случи и с Камилия, която често виждаше, че Леонела се затваряше със своя любовник в една от стаите и не само не смееше да ѝ се скара, но и я улесняваше да го крие, като разчистваше всички препятствия, от страх да не го хване Анселмо. Но въпреки всички хитрости, които прилагаше, Лотарио го видя, когато една сутрин напускаше къщата. Лотарио не го позна. Отначало помисли, че това е някакъв призрак, но след като видя как се движеше

този мъж, как си наметна дрехата и внимателно се скри, той изостави първоначалното си детинско хрумване и намисли нещо, което щеше да погуби всички, ако Камилия не беше се намесила. На Лотарио не му мина дори и през ум, че този мъж, когото беше видял да излиза в толкова необичаен час от къщата на Анселмо, бе влязъл може би заради Леонела. Дори и не си спомни за съществуването на Леонела. Той предположи, че щом като Камилия се е показала по отношение на него отстъпчива и лекомислена, тя е постъпила по същия начин и с друг мъж. Защото прегрешението на сгрешилата жена води със себе си и бедата, че мъжът, който с цената на много молби и увещания е успял да прелъсти своята любима, губи доверие в нейното чувство за чест и смята, че тя би се отдала с готовност и другиму. Поради това той вярва на всяко подозрение, което би се зародило в ума му. Сигурно в този миг Лотарио беше изгубил целия си разсъдък, сигурно от ума му беше изчезнала всякаква разумна мисъл и способност да разсъждава спокойно и трезво, за да може, нетърпелив и заслепен от гнева и ревността, които разяждаха сърцето му, овладян от желанието да си отмъсти на Камилия, която с нищо не го беше обидила, да се яви при Анселмо, преди още той да е станал, и да му каже:

— Знай, Анселмо, че от много дни насам аз се боря със себе си, за да не ти кажа това, което нито желая, нито намирам за правилно да крия по-дълго време от тебе. Знай, че твърдостта на Камилия е сломена и че тя е готова на всичко, което поискам от нея, и ако се колебаех да ти открия тази истина, направих го, за да разбере дали нейното желание е било само плод на лекомислие, или пък е искала да ме постави на изпитание, за да разбере дали любовната игра, която започнах с нея по твое желание, е била сериозна, или не. Помислих също, че ако тя беше добродетелна жена, каквато би трябвало да бъде и за каквато ние двамата я считахме, тя щеше да ти е изповядала вече, че я ухажвам. Но след като видях нейните колебания, разбрах, че съгласието ѝ е било сериозно, тоест, че тя би искала при повторно твое отсъствие да се срещне с мене в стаята, където се пазят твоите вещи (в тази именно стая Камилия се срещаше с Лотарио). Аз обаче не искам ти прибързано да търсиш отмъщение, защото грехът още не е напуснал света на мислите и е възможно от този момент до онзи, в който намерението ще се превърне в дело, Камилия да промени решението си и да се разкае. Тъй като ти винаги — или поне много често — си се

вслушвал в моите съвети, послушай ме и сега, за да можеш без лъжа и с пълна сигурност да решиш как ще бъде най-умно да постъпиш в случая. Кажу, че заминаваш за два или три дена — както и друг път си го правил — и нареди така, че да можеш да останеш скрит в стаята, за която ти споменах. Гоблените и завесите ще ти позволят лесно да се скриеш. Тогава ти с твоите очи и аз с моите ще се уверим какво точно иска Камилия. Ако се случи лошото, което ни плаши, но което трябва по-малко да очакваме, ще можеш да станеш мълчалив, разумен и внимателен палач на осквернената си чест.

Зашеметен, учуден и стъписан, Анселмо изслуша думите на Лотарио, защото те го изненадаха, когато най-малко ги очакваше, тъй като смяташе, че Камилия не беше отстъпила пред мнимите ухажвания на Лотарио и вече се наслаждаваше на плодовете на победата. Дълго време той мълча, вторачил поглед в земята. Накрая каза:

— Ти, Лотарио, постъпи така, както очаквах от тебе. Ще последвам всичките ти съвети. Направи каквото намериш за най-уместно и запази тайната, както знаеш, че се налага при това неочаквано развитие на нещата.

Лотарио му обеща, но след раздялата им той напълно се разкая за всичко, което беше казал. Той съзна колко глупаво бе постъпил, тъй като можеше да си отмъсти на Камилия, без да избира този жесток и недостоеен начин. Той проклинаше безразсъдството си, осъждаше лекомисленото си решение и не знаеше как да поправи извършената глупост или поне да намери приемлив изход от създаденото положение. Реши да сподели всичко с Камилия и тъй като не липсваше възможност, той се срещна още същия ден насаме с нея. Камилия, щом го видя и разбра, че може да говори спокойно с него, каза следното:

— Знай, приятелю Лотарио, голяма мъка ми тежи на сърцето и така ме потиска, че сигурно ще се пръсне. Цяло чудо ще е, ако това не се случи. Безсрамието на Леонела стигна дотам, че тя всяка нощ вкарва в нашата къща своя любовник и остава с него до зори. Това петни доброто ми име, тъй като всеки, който види, че този мъж напуска по най-необичайни часове дома ми, ще има пълното основание да си мисли какво ли не. Особено много ме измъчва обстоятелството, че не мога нито да ѝ се скарам, нито да я накажа, тъй като тя е посветена в нашата тайна и това затваря устата ми и ме кара да пазя нейната тайна. Страх ме е, че това положение може само да ни навреди.

Като чу първите думи на Камилия, Лотарио реши, че това е хитрост, с която тя иска да го убеди, че мъжът, когото той бе видял да излиза, не е бил при нея, а при Леонела. Но след като видя сълзите и скръбта ѝ и чу молбата ѝ за помощ, той ѝ повярва и с това срамът и съжалението за извършената постъпка стигнаха до връхната си точка. Въпреки това той каза на Камилия, че не трябва да се безпокои, тъй като той ще направи необходимото, за да сложи край на нахалството на Леонела. След това ѝ повери всичко, което, обзет от безумна ревност, беше казал на Анселмо, и как са се уговорили той да се скрие в стаята си и там да стане свидетел на нейната изневяра. Той умоляваше Камелия да му прости тази лудост и я помоли за съвет, за да могат да намерят изход от толкова сложния лабиринт, в който ги беше вкарало неговото безразсъдство.

Разказът на Лотарио страшно изплаши Камилия. С разумни слова, въпреки възмущението си, тя го упрекна за обидното подозрение и за глупавото и опасно решение, което бе взел. Но тъй като жената е по природа по-склонна от мъжа да търси път и към доброто, и към лошото, макар и това нейно превъзходство да изчезва, когато започне да разсъждава, Камилия намери мигновено изход от това толкова безнадеждно положение. Тя предложи на Лотарио да накара Анселмо още на другия ден да се скрие на определеното място, защото неговото скриване щяло да ѝ послужи като най-удобно средство, за да могат в бъдеще да изпитват не страх, а удоволствие при срещите си. Без да му открие напълно своя план, тя му напомни само, че той след скриването на Анселмо трябва да се яви веднага щом Леонела го повика и да отговаря на всички въпроси, които Камилия ще му зададе, така, сякаш дори не подозира за присъствието на Анселмо. Лотарио настоя тя да му обясни подробно намеренията си, за да може той с по-голяма сигурност и внимание да извърши това, което сметне за необходимо.

— Повтарям ти — възрази Камилия, — че трябва само да отговаряш на моите въпроси.

Камилия не искаше да му даде повече обяснения, тъй като се страхуваше, че той няма да се съгласи с решението ѝ — което тя смяташе за най-целесъобразно — и ще се опита да измисли друго, което в никакъв случай не можеше да бъде толкова сполучливо.

Лотарио си отиде. На следния ден, под предлог, че отива да посети приятелите си на село, Анселмо замина и не след дълго се върна, за да се скрие, което направи без никаква мъчнотия, тъй като Камилия и Леонела му улесниха задачата.

В своето скривалище Анселмо очакваше със страх — страх, какъвто изпитва човек, който ще види как пред очите му потъпкват неговата чест — мига, в който може би щеше да загуби най-върховното благо, което смяташе, че притежава в лицето на любимата Камилия.

Щом като Камилия и Леонела се убедиха, че Анселмо е вече скрит, влязоха в стаята и с дълбока въздишка Камилия каза:

— Ах, мила Леонела, не ще ли бъде по-добре, преди да изпълня намерението си, което крия от тебе, за да не се опиташ да ми попречиш, не ще ли бъде по-добре да вземеш онази кама на Анселмо, която бях поискала да ми дадеш, и да прободеш това обезчестено сърце? Но не, не го прави, тъй като не ще бъде справедливо аз да плащам за чужди грехове. Искам първо да знам какво намериха в мен нахалните и безсрамни очи на Лотарио, за да се одързости той да изкаже своето нагло желание, което опетнява честта на приятеля му, а мене унижава. Застани там, на прозореца, Леонела, и го извикай, защото той вече сигурно чака на улицата, за да осъществи лошите си намерения. Но преди това аз ще изпълня това, което съм намислила и което е колкото страшно, толкова и доблестно.

— Тежко ми, скъпа господарке — възкликна хитрата и подучена Леонела, — за какво ви е тази кама? Нима искате да отнемете своя живот или пък този на Лотарио? И в двата случая това зле ще се отрази на доброто ви име. По-добре ще е да преглътнете обидата и да не дадете възможност на този лош човек да дойде сега вкъщи и да ни завари сами. Помислете, сеньора, че ние сме слаби жени, а той е мъж, и при това решен на всичко. Той идва, заслепен от лошото си намерение и от страстта си, и може би — преди вие да успеете да предприемете каквото и да било — ще стори нещо, което за вас ще бъде по-страшно от смъртта. Как можа моят господар Анселмо да разреши на този безочлив човек да се разполага както си иска в дома му! Ако вие наистина го убиете, сеньора, нещо, което се страхувам, че ще направите, какво ще правим с него след това?

— Какво ли, мила моя? — отвърна Камилия. — Ще го оставим да лежи тук, за да го погребее Анселмо. Защото ще бъде справедливо

той да си даде труд да погребее собствения си срам. Извикай го, не губи време, защото, като забавим отмъщението за накърнената ми чест, струва ми се, че изменям на верността, която дължа на съпруга си.

Анселмо слушаше всичко това и при всяка дума, която Камилия произнасяше, мисълта му поемаше различни пътища. Но когато чу, че тя е решена да убие Лотарио, поиска да се втурне при нея и да ѝ попречи да изпълни намерението си. Въздържа се само поради това, че желаше да види какъв ще бъде краят на това толкова смело държане и доблестно решение, като, разбира се, беше готов да излезе навреме, за да не ѝ позволи да осъществи закана си.

В същия миг на Камилия ѝ прилоша и тя се отпусна на леглото, което се намиреше в стаята. Леонела започна горчиво да плаче и да нарежда:

— Тежко на мене, нещастницата! Защо ме изоставя Господ? Защо ми е писано да умре в ръцете ми тази жена, която е цвят на почтеността, венец на добродетелните съпруги, образец на целомъдрие!

Леонела продължи в същия дух, така че всеки, който можеше да я чуе, щеше да сметне, че пред него е най-натъжената и най-вярната прислужница на този свят и че господарката ѝ е нова, настойчиво задиряна Пенелопа.

— Леонела, защо не отидеш да извикаш най-верния приятел, когото слънцето нявга е виждало или нощта прикривала? Хайде, бързай, тичай, извикай го, за да не би твоето бавене да потуши пожара на негодуванието ми и от желанието ми за справедливо отмъщение да останат само закани и проклетия.

— Отивам да го извикам, скъпа господарко — отговори Леонела, — но преди това вие трябва да ми дадете тази кама, за да не би в мое отсъствие да направите нещо, което ще накара да плачат цял живот всички, които от сърце ви обичат.

— Иди и бъди спокойна, моя добра Леонела, няма да сторя това, което мислиш! Защото, колкото и да ме смяташ за безразсъдна и глупава, когато става въпрос за честта ми, аз никога не ще бъда толкова безразсъдна и глупава като онази Лукреция, за която разказват, че си е отнела живота, без да е съгрешила и без да е убила преди това човека, който е бил виновен за нещастията ѝ. Аз искам да умра, щом трябва да бъде така, но това не ще стане, преди да отмъстя и получа

удовлетворение от онзи, който ме накара да дойда тук и да плача заради неговата безочливост, която аз с нищо не съм предизвикала.

Камилия дълго увещава Леонела да отиде да извика Лотарио. Най-сетне тя тръгна и докато я чакаше, Камилия сновеше из стаята и говореше сякаш сама на себе си:

— Нека Бог да ми е на помощ! Нямаше ли да бъде по-добре да бях отблъснала Лотарио, както толкова пъти съм го правила, отколкото да му дам сега повод — което действително сега правя — да ме сметне за безчестна и покварена, макар и това да продължи много кратко време, докато му отнема всякакви илюзии? Да, несъмнено щеше да бъде по-добре, обаче аз нямаше да мога да отмъстя за себе си и за накърнената чест на съпруга си, ако той успееше съвсем безнаказано и спокойно да се измъкне от пропастта, към която го влече лошото му намерение. Изменникът трябва да плати с живота си за престъплението, към което го тласка покварената му мисъл. Нека светът знае — ако случилото се стане негово достояние, — че Камилия не само е била вярна на съпруга си, но и че е отмъстила на мъжа, който дръзна да го обиди. Въпреки всичко смятам, че щеше да бъде по-добре, ако бях казала всичко на Анселмо. Всъщност аз му бях загатнала в писмото, което му изпратих на село, и смятам, че ако той не направи нищо, за да предотврати бедата, за която го бях своевременно предупредила, то се дължи на това, че неговата честност и доверчивост не му позволиха да повярва, че в ума на един толкова изпитан приятел може да се породи мисъл, насочена против неговата чест. Да, аз самата не вярвах дълго време и никога нямаше да повярвам, ако неговата наглост не беше отишла толкова далеч. А за това говореха всички негови подаръци, предлагани ми без всякакъв повод, всички негови предълги увещания и обилно пролети сълзи. Но не са ли излишни сега тези разсъждения? Има ли човек нужда от съвети, когато е взел смело решение? Несъмнено не. Смърт за изменника! Аз ще си отмъстя! Нека влезе предателят, нека дойде, нека умре и бъде унищожен и тогава да става каквото ще. Чиста и непорочна дойдох при този, когото небето беше определило за мой съпруг, чиста искам да се разделя от него. В краен случай ще го напусна, окъпана в моята непокварена кръв и в безчестната кръв на най-неверния приятел, който е съществувал някога на света.

Докато говореше, тя сновеше из стаята с кама в ръка, с широки и несигурни стъпки и се държеше така, като че ли бе обезумяла и сякаш не беше нежна жена, а настървен убиец.

Скрит зад тежките пердета, Анселмо виждаше всичко и беше много озадачен. Струваше му се вече, че видяното и чутото е напълно достатъчно, за да го удовлетвори дори ако бе имал много по-сериозни подозрения, и желаше от все сърце да не се състои изпитанието с посещението на Лотарио, защото се страхуваше, че може да се стигне до нещастие. Точно когато се готвеше да се покаже, за да прегърне съпругата си и да ѝ обясни нейната заблуда, видя, че влиза Леонела, която водеше за ръка Лотарио.

Щом като Камилия ги видя, прекара с камата черта на пода пред себе си и каза:

— Лотарио, обърни внимание на думите ми! Ако ти се осмелиш да престъпиш тази черта или дори само да се доближиш до нея, в същия миг, когато направиш това, аз ще забия в гърдите си камата, която държа. Но преди да ми възразиш, ще ти кажа и друго и чак след това ще можеш да ми отговориш както сметнеш за уместно. Преди всичко искам да ми кажеш дали познаваш съпруга ми Анселмо и какво мислиш за него. На второ място желая да знам дали познаваш и мен самата. Отговори ми, без да се стесняваш и премисляш дълго думите си, защото въпросите ми не са трудни.

Лотарио не беше глупав и още щом като Камелия му нареди да каже на Анселмо да се скрие, разбра какво смята тя да прави. Затова той се включи в играта, и то така умело и навреме, че двамата успяха да направят лъжата да изглежда чиста истина. И тъй, Лотарио ѝ отговори:

— Не вярвам, прелестна Камилия, че си ме извикала, за да ме питаш за неща, които нямат нищо общо с намерението, което ме води тук. Ако го правиш с цел да отдалечиш още повече обещаното благоволение, трябваше да сториш това още в началото, защото човек се измъчва толкова повече, колкото по-близка е надеждата, че ще постигне желаното щастие. Но за да не кажеш, че не отговарям на въпросите ти, ще ти отговоря: познавам съпруга ти Анселмо, познавам го от най-ранни години. Не желая да повтарям това, което ти тъй добре знаеш за нашето приятелство, за да не стана аз самият свидетел на обидата, която любовта ме принуди да му нанеса, любовта, която е

всевластно извинение за много по-големи прегрешения. Тебе те познавам и те уважавам така, както той те уважава. Ако това не беше така, ако твоите достойнства не бяха толкова големи, нямаше да забравя дълга си на честен човек и нямаше да се опълча срещу свещените закони на истинското приятелство, погазени сега от такъв силен враг, какъвто е любовта.

— Щом като признаваш това — възрази Камилия, — ти, който си смъртен враг на всичко, което с право заслужава да бъде обичано, как се осмеляваш да се явиш пред жената, която е, както знаеш, огледало, в което се оглежда онзи, в чиито очи сам трябваше да се вгледаш, за да видиш колко незаслужено го обиждаш? Тежкт на мене нещастницата! Почвам вече да разбирам кое те е накарало да забравиш дълга си. Може би съм дала повод с по-свободно държане, тъй като не мога в никакъв случай да го нарека липса на добродетелност, защото държането ми не е било умишлено и преднамерено, а е било породено от някаква необмисленост, както се случва при жените, когато смятат, че няма нужда да проявяват крайна сдържаност и боязливост. Ако не е така, кажи ми ти, безчестнико, кога с някоя дума или с друг някой знак съм ти дала дори сянка от надежда, че ще успееш да удовлетвориш позорното си желание? Кога любовните ти заклинания не са били изобличени и отхвърлени от мене решително и строго? Кога твоите големи обещания и още по-големи дарове са били допуснати и приети от мене? Тъй като мисля, че никой не постоянства дълго в любовните си намерения, аз поемам върху си вината за твоето упорство, защото без съмнение някое мое необмислено действие е подхранвало твоите надежди. Ето защо искам да наложя на себе си наказанието, което всъщност заслужава твоята вина. За да се убедиш, че щом съм толкова жестока спрямо себе си, не мога да не бъда и по отношение на тебе, поисках да те призова да бъдеш свидетел на жертвата, която възнамерявам да принеса пред олтара на опетнената чест на моя толкова почтен съпруг, обиден от тебе с пълно съзнание и най-безогледно и от мене поради това, че не съм положила най-големи усилия, за да не ти дам повод — ако изобщо съм ти дала някакъв повод — да се почувстваш подкрепен и насърчен в лошите си намерения. Пак ще ти кажа: опасенията, които храня, че някоя моя необмислена постъпка е предизвикала безпътните ти мисли, най-много ме мъчат и ме карат да посегна на себе си и да се самонакажа, защото, ако оставя

това да извърши друг палач, вината ми ще стане известна на всички. Но преди да извърша това, искам, умирайки, да убия и повлека със себе си и онзи, чиято смърт може да задоволи жаждата ми за мъст. Тогава на онзи свят, където и да бъде, ще чакам да видя наказанието, което ще наложи безпристрастното и непреклонно правосъдие на този, който ме доведе до това отчаяно положение.

Като произнесе тези думи, тя се нахвърли така стремително и бързо върху Лотарио с гола кама в ръка и с такова видимо желание да забие острието в гърдите му, че самият той за миг се усъмни дали това е престореност или истина. Той действително бе принуден да употреби цялата си сръчност и сила, за да попречи на Камилия да му нанесе удар с камата. Тя съумя така искрено да представи тази срамна своя измислица и така се увлече в позорната и измамна игра, че за да я направи още по-правдоподобна, реши да я обагри с кръвта си, след като видя, че ѝ е невъзможно или се престори, че не може да нарани Лотарио.

— Щом съдбата не позволява да удовлетвори напълно толкова справедливото си желание — извика Камилия, — тя няма власт да ми попречи да го изпълня поне отчасти!

С голяма сила тя изтръгна от ръцете на Лотарио ръката си, в която държеше камата, насочи острието ѝ към мястото, където можеше да си нанесе безопасна рана, прободете лявата си страна близо до рамото, остави камата забита там и се строполи, сякаш беше загубила съзнание.

Леонела и Лотарио стояха потресени и онемели и не можеха да повярват на случилото се дори след като видяха Камилия да лежи опръскана със собствената си кръв. Лотарио се впусна, уплашен и задъхан, за да изтегли камата, но след като видя незначителната рана, той се успокои и наново се възхити на мъдростта, хитростта и изключителното умение на красивата Камилия. Сети се, че и нему се пада да изиграе роля в това представление и затова започна печално да ридае върху тялото на Камилия — като че ли тя беше наистина умряла — и проклинаше не само себе си, но и онзи, който го беше довел до това положение. Понеже знаеше, че приятелят му Анселмо го чува, каза такива неща, че всеки, който чуеше думите му, щеше да съжали много повече него, отколкото Камилия, дори да я смяташе за мъртва.

Леонела я вдигна, постави я на леглото и го помоли да извика някого, който тайно да я превърже. Същевременно тя го помоли за съвет и мнение какво да кажат на Анселмо за тази рана на господарката ѝ в случай, че той се върне, преди тя да е заздравяла. Той ѝ отговори, че могат да кажат каквото намерят за добре и че той не може да ѝ даде никакъв полезен съвет освен да намери начин да спре кръвоизлива. Той щял да се оттегли от хорските погледи. Напусна дома с израз на дълбоко покрусен и опечален човек. Щом остана обаче сам и сигурен, че никой не може да го види, започна да се кръсти, смаян от хитростта на Камилия и от ловките действия на Леонела. Помисли си колко дълбоко убеден ще остане Анселмо, че има за съпруга една втора Порция^[2], и желяеше час по-скоро да се срещне с него, за да възвеличи в разговора, който щяха да водят, тази лъжа, тази измама, която бяха прикрили по най-умелия възможен начин.

Междувременно Леонела беше спряла кръвоизлива на господарката си, който и без това не беше продължил повече, отколкото беше нужно, за да направи хитрата измама още по-правдоподобна. Тя проми раната с вино, превърза я, доколкото ѝ беше възможно, и през цялото време казваше неща, които дори и да не бяха предхождани от други, щяха да са достатъчни, за да затвърдят у Анселмо вярата, че в лицето на Камилия притежава най-възвишен образец на женска добродетелност. Към думите на Леонела се прибавиха сега и тези на Камилия, която се обвиняваше в подлост и липса на достатъчно смелост, смелост, която не ѝ достигна, когато имаше най-много нужда от нея, за да си отнеме живота, който ѝ беше станал толкова омразен. Тя помоли Леонела за съвет дали да разкаже, или не, цялата тази случка на любимия си съпруг.

Прислужничката беше на мнение, че трябва да я премълчи, защото иначе Анселмо щеше да се почувства задължен да отмъсти на Лотарио — което би го изложило на големи опасности, — а една добра съпруга трябва не само да не дава повод на мъжа си за свади, но и да се старае, доколкото това ѝ е възможно, да ги отстранява от пътя му.

Камилия отговори, че е съгласна с нея и ще изпълни съвета ѝ, но че трябва да си помислят какво ще разкажат на Анселмо за това как е била нанесена тази рана, тъй като няма как той да не я види. Леонела възрази, че тя самата, дори и на шега не може да излъже.

— А питаш ли ме мене, моя мила — отвърна Камилия, — как ще мога аз да излъжа, аз, която не бих се решила да измисля, нито да участвам в измама дори и ако животът ми зависеше от това? Щом като не знаем как да излезем от това положение, най-добре ще бъде да му признаем цялата истина, за да не ни хване в лъжа.

— Не се безпокойте, сеньора — каза Леонела, — цялата нощ ще мисля какво да му кажем, а може би — тъй като раната е на такова място — ще можете да я скриете, за да не я види той. А нека се надяваме, че и небето ще бъде благосклонно и ще ни помогне да изведем на добър край нашите толкова честни и благонравни намерения. Успокойте се, скъпа сеньора, и се помъчете да преодолеете тревогата си, за да не ви завари господарят така разстроена. Оставете всичко на мене и на Милостта на Бога, който винаги подкрепя добрите дела.

С най-голямо внимание Анселмо следеше с очи и с уши драмата, в която загиваше честта му, драма, чиито главни герои играеха така необикновено добре и убедително, че можеше да се каже, че са превърнали в действителност ролите, които всъщност само играеха. Той силно желаше да настъпи нощта, която щеше да му даде възможност да напусне къщата си, за да се срещне с верния си приятел Лотарио и заедно с него да се порадват на скъпия бисер, който той бе намерил, след като бе поставил на изпитание добродетелността на жена си. Съпругата и прислужницата се погрижиха да му осигурят най-добра възможност да напусне къщата, която той не остави неизползвана, и отиде да потърси приятеля си Лотарио. Мъчно може да се опише колко пъти го прегърна, какво му разправи за щастието си и с какви хвалебствия обсипа Камилия. Лотарио изслуша всичко, без да може да изрази и най-малката радост, защото веднага си спомни колко отвратително бе измамил своя приятел и колко несправедливо го бе обидил. Макар и Анселмо да забеляза, че Лотарио не проявява никаква радост, той отдаде това на нараняването на Камилия, за което той имаше вина. Затова му каза между другото да не се безпокои за случилото се с Камилия, тъй като раната е сигурно незначителна. Щом като жените се бяха уговорили да я скрият от него, ясно е, че няма нищо опасно. Ето защо Лотарио може отсега нататък да се радва и весели с него, тъй като благодарение на неговите усилия и помощ Анселмо е достигнал до онези върхове на щастие, за които е могъл

само да мечтае. Той предложи в бъдеще да не се занимават с нищо друго освен с писане на стихове, с които да възхваляват Камилия, стихове, чрез които да се увековечи името ѝ. Лотарио похвали сполучливото му решение и обеща да допринесе и той за изграждане на толкова велик паметник.

Ето как Анселмо стана най-умело излъганият съпруг на този свят. Сам той въведе отново в дома си човека, който опетни доброто му име, с пълната вяра, че той дължи на него щастието си. Камилия посрещна Лотарио привидно намръщена, но всъщност с радостно сърце. Тази измама продължи известно време, докато след няколко месеца колелото на щастието се завъртя обратно и това толкова изкусно прикрито престъпление излезе на бял свят, а Анселмо плати с живота си безразсъдното си любопитство.

[1] На испански „S“ — sabio, solo, solícito, secreto. За да запазим буквата „с“ в началото на думите, предлагаме следния приблизителен превод: съобразителен, свободен, самопожертвувателен, сигурен. За тези четири качества на истинския любовник се говори често в испанските литературни произведения от епохата. ↑

[2] Известна римлянка, съпруга на Марк Брут, станала символ на съпружеска вяроност. ↑

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ПЕТА

В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА ЖЕСТОКАТА И НЕОБИКНОВЕНА БИТКА, КОЯТО ДОН КИХОТ ВОДИ СРЕЩУ МЕХОВЕТЕ С ЧЕРВЕНО ВИНО, А СЕ ПРЕДАВА СЪЩО И КРАЯТ НА ПОВЕСТТА ЗА БЕЗРАЗСЪДНО ЛЮБОПИТНИЯ

Оставаше още малко за прочит, за да се довърши повестта, когато от стаята, където почиваше дон Кихот, изскочи крайно възбуден Санчо^[1] и извика:

— Елате бързо, сеньори, и помогнете на моя господар, който е започнал най-жестоката и яростна битка, която са виждали моите очи! Бог ми е свидетел, че е нанесъл с меч си такъв удар на великана, враг на сеньора принцесата Микомикона, че му е отсякъл главата като ряпа.

— Какво говориш, приятелю мой? — рече свещеникът и прекъсна да чете повестта. — Да не си полудял, Санчо? Как е възможно това да стане, дявол да го вземе, щом великанът е на две хиляди левги оттук?

В това време се чу силен шум. Дон Кихот крещеше:

— Не мърдай, крадецо, разбойнико, подлецо! Сега ми падна в ръцете и няма да ти помогне ятаганът!

Чу се, че някой нанасяше силни удари с меч върху стената. Санчо каза:

— Няма защо да чакате и да се ослушвате, влезте да ги разтървете или да помогнете на моя господар, макар че това сигурно не е нужно, защото няма съмнение, че великанът е вече мъртъв и се е явил пред Бога, за да даде сметка за нечестивия си живот. Видях как се лее кръвта му по пода и как се търкаля главата му, едра колкото голям мях за вино.

— Ей тук да умра на място — обади се ханджията, — ако този дон Кихот или дон Сатана не е промушил с меч някой от меховете с червено вино, които висят на стената зад леглото му, а този нещастник вероятно е взел пролятото вино за кръв.

Той влезе в стаята, последваха го и другите. Намериха дон Кихот в най-странно облекло. Беше по риза, но тя не беше дълга и не успяваше да покрие бедрата му, а отзад беше поне с шест пръста покъса. Краката му бяха дълги и мършави, космати и не особено чисти. На главата си носеше червено и мазно кепе, което принадлежеше на ханджията. Беше увил около лявата си ръка одеялото от леглото (оставило такива лоши спомени у Санчо), а в дясната си ръка държеше голям меч, с който нанасяше удари на всички страни, като крещеше, сякаш наистина се сражаваше с някой великан. Но най-хубавото беше, че той вършеше всичко със затворени очи, защото спеше и сънуваше, че води бой с великана. Въображението му беше толкова силно обладано от мисълта за предстоящото му голямо приключение, че се видя насън пристигнал в кралството Микомикон и влязъл в бой със своя враг. И тъй, в сънно състояние, той бе нанесъл такива удари с меч на меховете, че цялата стая беше заляна с вино. Щом видя това, ханджията страшно се разгневи, нахвърли се на дон Кихот и взе да му нанася такива удари с юмруци, че ако не бяха се намесили Карденио и свещеникът, той щеше завинаги да тури край на битката с великана. Въпреки това нещастният рицар не се събуди, докато бръснарят не донесе котел със студена кладенчова вода и го обля с нея. Едва тогава дон Кихот отвори очи, без обаче да си даде веднага сметка за положението, в което се намираше. Като забеляза колко леки и къси са дрехите, които той носеше, Доротей не пожела да влезе и се отказа да проследи борбата между нейния закрилник и врага ѝ.

Санчо сновеше из стаята и търсеше навсякъде по пода главата на великана. Като видя, че я няма, рече:

— Ясно ми е вече, че в тази къща все с магии трябва да се разправяме. По-рано на същото това място, където съм сега, ме пребиха от бой, и то не разбрах кой го стори, защото жива душа не съзрях наоколо си. Ето че сега потъна вдън земя тази глава, която видях със собствените си очи отсечена, а от тялото кръвта шуртеше като от чешма.

— За каква кръв и за каква чешма говориш ти, враг на Бога и на всички светци? — викна ханджията. — Не виждаш ли, мошенико, че кръвта и чешмата не са нищо друго освен ей тези там промушени мехове и червеното вино, което е заляло стаята? Дано адът залее душата на този, който ги е изтърбушил!

— Нищо не разбирам — рече Санчо, — зная само, че изпаднах в голяма беда, защото, ако не успея да намеря главата, графството ми ще се стопи, както солта се стопява във водата.

Санчо, макар и буден, беше още по-зле от спящия си господар, толкова го бяха побъркали обещанията, които дон Кихот му беше дал. Вбесен от невъзмутимостта на оръженосеца и от поразията на неговия господар, ханджията реши, че няма да позволи както миналия път те да се измъкнат, без да се издължат, и че сега рицарските привилегии няма да им помогнат да не платят и за тогава, и за сега, включително и закърпването на продраните мехове. Свещеникът държеше за ръка дон Кихот, който, убеден, че е отмъстил вече и че се намира пред принцеса Микомикона, падна на колене пред духовника и каза:

— От днес нататък, ваше величество, височайша и прославена сеньора, можете да живеете спокойно, защото този изрод не е в състояние да ви стори нищо лошо. Аз от своя страна съм вече свободен от задължението, което поех по отношение на вас, тъй като изпълних обещанието си с помощта на всевишния и с благоволенieto на онази, за която живея и дишам.

— Не ви ли казах! — провикна се Санчо, щом чу думите на господаря си. — Явно е, че не съм пиан. Вижте как моят сеньор е нагласил великана! Работата е опечена! Графството е вече в джоба ми!

Как можеше човек да не се смее на глупостите на двамата — господар и слуга! Прихнаха да се смеят всички с изключение на ханджията, който бе побеснял от яд. Най-сетне, не без усилия, бръснарят, Карденио и свещеникът успяха да турят дон Кихот в леглото и той, крайно изтощен, заспа веднага. Оставиха го да спи и излязоха на пруста, за да утешат Санчо Панса, който не беше успял да намери главата на великана. Но още по-трудно им беше да успокоят ханджията, който беше съвсем отчаян от внезапната гибел на меховете си. Ханджийката пък крещеше и нареждаше:

— Каква беше тази орисия и този лош час, в който влезе в дома ми този странстващ рицар, който толкова скъпо ми струва! По-добре да не го бяха виждали очите ми! Миналия път не плати нито стотинка за нощуване и вечеря, за легло за него и за оръженосеца му, не плати и зобта и сеното за крантата и за магарето, защото бил рицар, тръгнал да търси приключения. Дано преживеят той и подобните му най-злополучни приключения! Не бил длъжен да плаща, защото така било

писано в митническия правилник на странстващото рицарство. После дойде ей онзи там сеньор, взе ми опашката и ми я върна съвсем повредена и проскубана, та сега мъжът ми не може да си служи вече с нея. А ето на, че на всичко отгоре и меховете ми пробиха, и виното ми изтече. Дано видя да изтече кръвта им! Кълна се в костите на баща си и в паметта на майка си да не нося името, на което съм кръстена, и да не съм дъщеря на родителите си, ако не ги накарам да ми платят всичко до последна пара!

Такива думи и много други нареждаше в гнева си ханджийката, на която пригласяше вярната ѝ слугиня Мариторнес. Дъщеря ѝ мълчеше и само от време на време се усмихваше. Свещеникът успя да ги успокои, като обеща да ги обезщети за понесените загуби: за меховете, за виното и особено за повредената опашка, за която толкова настояваха. Доротея утеши Санчо Панса и му обеща да му даде най-доброто графство, щом като се потвърди, че господарят му е наистина обезглавил великана и тя зацарува отново спокойно и мирно в кралството си. Това обещание успокои Санчо и той увери принцесата, че е видял главата на великана, с брада, която му стигала до пояса, и че ако тя сега не е налице, то е, защото всичко, което става в тази къща, е дело на магьосници. Той сам бил изпитал тяхното лукавство през време на едно по-раншно нощуване тук. Доротея каза, че му вярва напълно и че няма защо повече да се тревожи, тъй като всичко ще се уреди според желанията му. Когато всички се успокоиха, свещеникът предложи да продължат четенето на повестта, защото видял, че оставало още малко. Карденио, Доротея и всички други го помолиха да я прочете докрай. Така той продължи да чете, за да удовлетвори желанието на всички, пък и за свое собствено удоволствие:

— „Стана така, че прещастливият от верността на жена си Анселмо започна да води безгрижен и весел живот, а Камилия нарочно се мръщеше на Лотарио, за да мисли съпругът ѝ, че тя храни към него чувства, противни на действителните. За да изглежда поведението ѝ още по-правдоподобно, Лотарио поиска от приятеля си разрешение да не стъпва вече у дома му, тъй като неговото присъствие явно досаждало на Камилия. Измаменият Анселмо му каза да не прави в никакъв случай това. И тъй, за хиляден път Анселмо ставаше ковач на собственото си безчестие, като си въобразяваше, че кове щастието си.

Междувременно Леонела, получила пълна свобода за любовните си похождения, беше станала безогледна и се беше съвсем самозабравила. Тя разчиташе на това, че господарката ѝ не само прикриваше дръзките ѝ действия, но че дори ѝ даваше съвети как най-безопасно да извършва това. Една нощ Анселмо чу стъпки в спалнята на Леонела и когато поиска да влезе, за да види кой се разхожда в стаята, някой подпря вратата отвътре. Това усили още повече любопитството му. Напрегна сили, отвори вратата и влезе в стаята точно навреме, за да види как един мъж скача през прозореца на улицата. Спусна се да го хване или да види кой е, но не можа да направи нито едното, нито другото, тъй като Леонела се изпречи пред него и му каза:

— Успокойте се, сеньор, не се тревожете и не търсете дирите на човека, който скочи от прозореца. Това е лична, моя работа и засяга само мене, тъй като този мъж е мой годеник.

Но Анселмо не ѝ повярва и заслепен от гняв, извади кинжала си, замахна с него и заплаши Леонела със смърт, ако не му каже цялата истина. Тя се изплаши много и без да си дава сметка какво говори, каза:

— Не ме убивайте, сеньор! Аз мога да ви разкажа неща, по-интересни, отколкото можете да си въобразите.

— Говори веднага — рече Анселмо, — ако ти е скъп животът!

— Не мога сега — каза Леонела, — защото съм много смутена. Дайте ми време до утре и тогава ще узнаете неща, които ще ви учудят, но бъдете сигурен, че мъжът, който избяга през прозореца, е момък от града и ми е обещал да се ожени за мен.

Анселмо се поуспокои и се съгласи да изчака до следния ден, защото и през ума му не можеше да мине, че думите на Леонела можеха да засегнат Камилия, в чиято вяроност сляпо вярваше. Той напусна стаята и остави в нея заключена Леонела, след като я предупреди, че няма да излезе оттам, докато не му каже всичко, което има да му казва.

Веднага след това той отиде при Камилия и ѝ разказа всичко, което се беше случило с прислужницата, а също и за обещанието, което тя беше му дала, да му съобщи интересни и важни работи. Излишно е да се споменава дали Камилия се смути, или не, защото тя страшно се уплаши, разбирайки, че Леонела ще издаде на Анселмо

всичко, което знаеше за нейната изневяра. Тя не посмя да чака, за да види дали подозренията ѝ са основателни, или не, и още същата нощ, докато Анселмо спеше, прибра най-скъпите си накити, взе и малко пари и без никой да я усети, напусна дома си и отиде право у Лотарио, комуто разказа всичко, което се беше случило, и го помоли да я укрие или да заминат някъде двамата на сигурно място. Камилия всели в душата на Лотарио такъв смут, че той загуби ума и дума и не знаеше какво да стори. Реши се най-сетне да заведе Камилия в манастира, на който сестра му беше игуменка. Камилия се съгласи и набързо, както случаят налагаше, отидоха с Лотарио до манастира, където тя остана. Той напусна града, без да предупреди никого за заминаването си.

На другия ден на разсъмване, без да забележи, че Камилия не е до него в брачното им легло, Анселмо, тласкан от желанието да узнае какво ще му каже Леонела, стана и отиде да я намери в стаята, в която я бе заключил. Отключи вратата, влезе в стаята, но не намери в нея Леонела. Видя само чаршафи, завързани за прозореца, явен знак, че беше се спуснала през него и избягала. Върна се опечален да съобщи това на Камилия, но не намери и нея нито в леглото, нито в цялата къща, а това много го учуди. Разпита всички слуги, но никой не можа да отговори на въпросите му. Търсейки я по стаите, той видя няколко разтворени сандъка, разгледа ги и видя, че липсват много скъпоценности. Едва тогава разбра своето нещастие и съобрази, че не е Леонела виновницата за нещастията му. Така както беше, недооблечен, той излезе замислен и мрачен да потърси приятеля си Лотарио, за да сподели с него бедата, която го беше сполетяла. Но когато и него не намери у дома му и слугите му казаха, че Лотарио заминал същата нощ и че взел със себе си колкото пари имал вкъщи, на Анселмо му се стори, че губи ума си. Като венец на всичко, когато се завърна в собствената си къща, не намери в нея нито един от прислужниците си. Домът му беше изоставен и пуст.

Не знаеше какво да мисли, какво да говори, какво да прави, но малко по малко се окопоти. Видя се напуснат от жена, приятел, слуги, забравен от Бога и преди всичко обезчестен, защото честта му беше загинала с бягството на Камилия. Реши най-сетне след дълго колебание да отиде на село при своя познат, у когото се беше подслонил в дните, когато бе дал повод да се подготви нещастията му. Заключи вратите на дома си, яхна коня си и с изтерзана душа тръгна на

път. Но не беше извървял още и половината път, когато, потиснат от мислите си, слезе от коня си, завърза го за едно дърво, легна до дънера му и почна печално и болезнено да стене. Там и замръкна. Тогава видя, че по пътя от града идва конник. Поздравя го и го запита какви новини има от Флоренция. Гражданинът отговори:

— Отдавна не е имало по-странни и по-невероятни новини. Говори се открито, че Лотарио, големият приятел на Анселмо Богатия, който живее в Сан Джиовани, бил отвлякъл тази нощ Камилия, жената на Анселмо, и че той също бил изчезнал. Всичко това е разказала една прислужница на Камилия, която градоначалникът хванал в момента, когато се спускала по един чаршаф от прозореца на Анселмовия дом. Всъщност аз не зная точно как е станало всичко това. Знам само, че целият град е поразен от тази вест, защото никой не е очаквал да се случи подобно нещо, след като на всички бе известно голямото и сърдечно приятелство, което свързваше двамата, дружба толкова искрена, че те бяха известни като Двамата приятели.

— Знаете ли случайно — запита Анселмо — по кой път са тръгнали Лотарио и Камилия?

— Съвсем не зная — отговори гражданинът, — макар и да казват, че градоначалникът полага големи усилия да ги издири.

— Сбогом, сеньор! — рече Анселмо.

— Останете с Бога — каза гражданинът и продължи пътя си.

При тези печални новини малко оставаше Анселмо да загуби не само разума, но и живота си. Той едва стана от мястото си и с мъка стигна в дома на своя приятел, който нищо не знаеше за нещастиято, което бе го постигнало. Но когато го видя смъртнобледен, отслабнал, изтощен, разбра, че го е сполетяла тежка беда. Анселмо изпроси от него позволение да легне и поиска перо и хартия. Настаниха го на едно легло, оставиха го сам, заключиха вратата, както той беше пожелал. Останал сам, мисълта за нещастиято му почна така да го потиска и гнети, че усети съвсем ясно края на живота си. Тогава той реши да остави бележка за причината на своята странна смърт. Почна да пише, но преди още да беше написал всичко, което искаше да каже, силите го напуснаха и той издъхна от скръб, която беше сам предизвикал с безразсъдното си любопитство. Когато домакинът забеляза, че става късно и Анселмо още не се обажда, реши да влезе, за да види дали състоянието му не се е влошило. Намери Анселмо полуизлегнал се по

корем на леглото, облегнал глава на масичката, на която лежеше отвореното и недовършено писмо, а в ръката си още стискаше перото. Домакинът извика няколко пъти името на приятеля си и след като не получи отговор, се приближи към него, хвана вкочанясалата му ръка и разбра, че е мъртъв. Поразен и силно натъжен, той повика слугите да видят и те какво се бе случило с Анселмо. Най-после прочете писмото и позна по почерка, че е написано собственоръчно от приятеля му. То имаше следното съдържание:

«Едно глупаво и безразсъдно желание е причината за моята смърт. Ако вестта за моята кончина стигне до ушите на Камилия, нека тя знае, че ѝ прощавам, защото не беше по силите ѝ да върши чудеса, нито трябваше аз да искам от нея да изпълни непостижими неща. Аз сам причиних моето безчестие и затова не ми остава друго освен...»

Дотук беше писал Анселмо, от което ясно личеше, че именно в този миг беше издъхнал, без да може да довърши мисълта си. На другия ден приятелят на Анселмо съобщи тъжната вест на домашните му, които бяха вече чули за неговото нещастие и за това, че Камилия се беше оттеглила в манастир. Малко остана и тя да последва мъжа си в последното му пътешествие, и то не толкова от мъка поради неговата смърт, колкото поради вестите, които беше получила за избягалия си приятел. Говорят, че след като останала вече вдовица, тя не пожелаала нито да напусне манастира, нито да се посвети на монашески сан. Когато не след дълго узнала, че Лотарио бил паднал убит в сражението между Лотрек и великия пълководец Гонсало Фернандес Кордовски в земите на Неаполитанското кралство^[2], където беше намерил убежище късно покаяният се приятел на Анселмо, Камилия се покалугерила и не след дълго починала сред мъки и страдания. Такъв бе краят на всички, единствен край, до който може да доведе такова начало.“

— Не е лоша поестта — каза свещеникът, — само че съвсем не мога да повярвам в нейната истинност. Ако ли пък е измислена, авторът зле я е съчинил, защото невероятно е да е съществувал толкова глупав мъж, който да се реши да направи такъв скъпо струващ опит. Такива неща могат да се случат между любовници, но не и между мъж и жена. Все пак мога да кажа, че като поест тя ме задоволява.

[1] В края на глава XXXII се казва, че Санчо е с компанията. Не се споменава да е излизал, за да навести господаря си. ↑

[2] Грешка на автора — Гонсало Фернандес Кордовски, известен под прозвището Великия пълководец, е напуснал Италия през 1507 година и умрял през 1515 г., а Лотрек поел командването на френската армия в Италия едва през 1527 година. ↑

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ШЕСТА В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА ДРУГИ СТРАННИ ПРОИЗШЕСТВИЯ В ХАНА^[1]

В това време ханджията, който стоеше на вратата на хана, каза:

— Задава се приятна компания. Ако тези хора останат да нощуват тук, ще прекараме весело.

— Какви са те? — запита Карденио.

— Четирима мъже — отговори ханджията. — Те яздят на коне, седлата им са с къси стремена, въоръжени са с копия и малки щитове, всички с черни маски^[2]. С тях пътуват една дама, облечена в бяло, седнала на удобно женско седло, и тя със закрито лице, и двама прислужници — пешаци.

— Близко ли са? — запита духовникът.

— Толкова близко, че вече пристигат — отвърна ханджията.

Като чу това, Доротея закри лицето си, а Карденио се скри в стаята на дон Кихот^[3]. Едва свариха да сторят това, и в двора на хана

влязоха тези всички хора, които ханджията беше току-що описал. Четиримата мъже, с привлекателна външност и изискано държане, скочиха от конете си, помогнаха и на дамата да слезе, а един от тях я дигна на ръце и я настани на един стол до вратата на стаята, в която Карденио се беше скрил. Не свалиха маските си и не продумаха дума нито те, нито тя. Като седна на стола обаче, дамата въздъхна дълбоко и отпусна ръце, сякаш беше болна или съвсем отмаляла. Прислужниците отведоха конете в конюшните.

Като видя това, духовникът поиска да узнае какви са тези така особено облечени и толкова мълчаливи хора, отиде при прислужниците и запита един от тях кои са господарите му. Слугата отговори:

— Повярвайте ми, сеньор, аз сам не зная кои са те. Знам само, че ако се съди по външния им вид, трябва да са много лични хора, особено този, който помогна на дамата да слезе. Казвам това, защото всички други се отнасят с голяма почит към него и защото единствено неговата дума се слуша.

— А коя е дамата?

— И това не зная — отговори прислужникът. — През целия път не можах да видя лицето ѝ. Чух я обаче често да въздиша и да стене, и то така, сякаш се прощаваше с живота си. Не трябва да се чудите никак, че нищо не знаем, тъй като другарят ми и аз едва от два дена ги придружаваме. Срегнаха ни на пътя и ни помолиха и склониха да ги съпроводим до Андалусия, като обещаха да ни възнаградят богато.

— А не чухте ли да се споменава някакво име? — запита пак духовникът.

— Не, нищо не чухме — отговори слугата. — Всички пътници са странно мълчаливи, чуват се само въздишките и риданията на бедната сеньора, които ни трогват додън душа. Убедени сме, че я водят насила, и ако се съди по облеклото ѝ, тя е монахиня или е на път да се покалугери, което е по-вероятно. Сигурно е обаче, че отива в манастира против волята си, защото по всичко изглежда, че тъгата ѝ е голяма.

— Възможно е да е така — рече свещеникът. Той ги остави и потърси Доротей, която, изпълнена от състрадание към въздишащата маскирана дама, се приближи до нея и я заговори.

— Какво е вашето страдание, сеньора моя? Ако то е от тези, в чието лечение жените имат опит и умение, можете да разчитате на добрата ми воля да ви услужа.

На тези думи опечалената дама не отговори. Тя продължи да мълчи дори когато Доротея ѝ предложи още по-настойчиво услугите си. Междувременно до тях се доближи маскираният дворянин (за когото прислужникът беше казал, че всички му се подчиняват) и каза на Доротея:

— Не си давайте труд, сеньора, да предлагате услугите си на тази жена, защото тя е свикнала да отвърща с неблагодарност на всичко, което се прави за нея. Не се мъчете да я карате да проговори, защото, щом отвори уста, и ще ви излъже.

— Никога не съм лъгала — обади се тази, която дотогава беше мълчала. — Не защото съм лъгала, а защото съм казвала само истината изпаднах в толкова голяма беда. Искам вие самият да сте свидетел на всичко, което казвам, защото моята пълна откровеност ви кара да сте неискрен и лъжлив.

Карденио чу тези думи съвсем ясно и отчетливо, защото само вратата на стаята, в която спеше дон Кихот, го делеше от другите. Щом ги чу, той извика:

— За Бога! Какво чувам! Чий е гласът, който стигна до ушите ми?

Учудена, сеньората потърси да види кой бе произнесъл тези думи и като не видя никого, стана и се отправи към съседната стая. Но дворянинът я спря и не ѝ позволи да пристъпи. От голямото ѝ смущение и безпокойство маската падна и откри една несравнима красота, едно прекрасно, макар и изплашено и бледо лице. Очите ѝ шареха тревожно на всички страни, сякаш бе обезумяла. Всички тези прояви накараха Доротея и всички, които я наблюдаваха, да изпитат чувство на силно съжаление. Дворянинът я беше хванал здраво за раменете и при усилията си да я задържи на мястото ѝ не успя да намести маската си, която се смъкна от лицето му и падна. Доротея, която беше притиснала дамата в прегръдките си, вдигна очи и видя, че човекът, който също я държеше, е нейният съпруг, Фернандо. Щом го позна, от гърдите ѝ се изтръгна продължителен и сърцераздирателен стон и тя загуби свят и политна да падне. Тя щеше да се строполи на земята, ако не беше там наблизко бръснарят, който я пое в обятията си. Спусна се също и свещеникът, махна булото ѝ и започна да пръска с вода лицето ѝ. Дон Фернандо позна разбудената — мъжът беше действително Фернандо — и остана като ударен от гръм. Все пак той не изпусна Лусинда, която се мъчеше да се изтръгне от ръцете му. Тя беше

разбрала, че гласът от съседната стая беше на Карденио, а и той беше познал гласа ѝ. Карденио чу и стенанието на Доротея, преди тя да припадне, и помисли, че става нещо лошо с Лусинда, излезе силно изплашен от стаята и първият човек, когото видя, беше дон Фернандо, който държеше Лусинда в прегръдките си. Дон Фернандо позна веднага Карденио и така тримата — Лусинда, Карденио и Доротея — се заковаха онемели на местата си, сякаш не разбираха какво става с тях. Всички мълчаха, втренчили погледи един в друг — Доротея в дон Фернандо, дон Фернандо в Карденио, Карденио в Лусинда и Лусинда в Карденио. Първа наруши мълчанието Лусинда, която се обърна със следните слова към Фернандо:

— Пуснете ме, сеньор дон Фернандо, ако не от почит към другите, то поне от уважение към собственото ви достойнство. Не пречете на бръшляна да обвие стената. Нито досадните ви настоявания, нито заплахите, обещанията и подаръците ви успяха да ме откъснат от моята опора. Вижте как самото небе, по свои незначайни и необясними пътища, ме събра отново с истинския ми съпруг. Добре ви е известно от хилядократен скъп за вас опит, че само смъртта може да заличи образа му в паметта ми. А сега, след като нещата са стигнали дотук — ако не можете друго да направите, — то нека увлечението ви се превърне в жестокост, нека любовта ви стане омразна и нека с тази жестокост и омраза бъда убита от вашата ръка, защото, ако издъхна в присъствие на добрия си съпруг, ще сметна живота си за щастливо увенчан. Дано смъртта ми му докаже, че съм му била вярна до последния си дъх.

Доротея беше дошла междувременно на себе си и слушаше сега думите на Лусинда, от които разбра коя е тя. А като видя, че дон Фернандо нито я пуца от прегръдките си, нито ѝ отговаря, направи сетни усилия, стана, падна на колене пред нозете му и като проливаше горестни сълзи, каза:

— Ако не бяха, господарю мой, лъчите на това слънце, почернено сега в твоите обятия, които те заслепават и ти пречат да виждаш, ти щеше да си забелязал вече, че тази, която е коленичила пред тебе, е злосъщната Доротея, на чието нещастие само ти можеш да сложиш край. Аз съм онази скромна селянка, която ти, от добрина или от прищевност, поиска да издигнеш до положението да се нарича твоя. Аз съм онази, която, затворена в пределите на честността, живя щастлив живот до деня, в който, поддала се на твоите ухажвания и на привидно

искрените ти любовни чувства, отвори вратите на своята непорочност и ти предаде ключовете на свободата си. На този мой дар ти не отговори с благодарност и това се потвърждава както от мястото, където не по моя вина ме намираш, така и от обстоятелствата, всред които те откривам. При все това не бих искала да си помислиш, че тук са ме довели стъпките на моето безчестие, тъй като съм водена единствено от мъката и страданието, че съм забравена от тебе. Ти пожела аз да стана твоя, и то по такъв начин, че дори да не ме желаеш повече, не ще ти бъде възможно да престанеш да бъдеш мой. Помисли си, господарю мой, дали моята несравнена преданост не би могла да замести благородството и красотата на жената, за която ти ме изостави. Ти не можеш да принадлежиш на красивата Лусинда, защото си мой, нито пък тя може да е твоя, защото принадлежи на Карденио. Щом е тъй, не е ли по-лесно за тебе да обикнеш съществото, което те обожава, отколкото да заставиш да те обича жената, която те ненавижда? Ти изкористи неопитността ми, ти обсади с молбите си моето целомъдрие, потеклото ми не ти беше неизвестно, ти знаеш при какви условия ти се отдадох, нямаш причина, нито предлог да смяташ, че съм те измамила с каквото и да било. Щом е тъй — а всичко това е самата истина, — ако си толкова добър християнин, колкото си знатен благородник, защо тъй дълго се бавиш да ме удостоиш най-сетне с щастието, с което ме дари в самото начало? Ако не ме обичаш вече като твоя истинска и законна съпруга — каквато в действителност съм, — обичай ме поне и ме допусни при себе си като твоя робиня. Като бъда под твоя власт, ще се почувствам предоволна и щастлива. Не позволявай, като ме отхвърлиш и изоставиш на произвола на съдбата, хората да се събират по улиците и да ме одумват! Недей осъжда на горчиви старини моите родители, които са заслужили по-друга участ, след като служиха вярно като добри васали на твоя род. И ако се страхуваш, че ще поквариш кръвта си, като я смесиш с моята, знай, че не съществува иди са много малко знатните родове в света, които не са минали по този път, и че кръвта на жените няма решаващо значение за потомствата на благородните семейства. Още повече, че истинското благородство се крие в човешките добродетели. А ако ти отказваш да ми дадеш това, което ми дължиш, то ти не си благороден и аз безспорно те превъзхождам по благородство. Ще ти напомня, сеньор, най-сетне, че и да искаш, и да не искаш, аз съм твоя съпруга: свидетели за това са собствените ти думи,

които не може и не бива да са лъжливи, ако цениш в себе си това, което презираш у мене^[4]. Свидетелства за това и подписът, който сложи, и тържественото обещание, което даде пред всевишния, когото ти сам призова за свидетел на това, което ми обеща^[5]. Но дори и да не съществуваха всички тези доказателства, съвестта ти, дори в дни на веселия, не ще престане да ти напомня за мен. Тя ще се застъпва за тези истини, които ти казах, и ще смущава твоите радости и наслади.

Натъжената Доротея изрече тези, а и други подобни слова с толкова скръб и сълзи, че не само всички присъстващи, но дори и хората от свитата на дон Фернандо се наскърбиха и просълзиха. Дон Фернандо я изслуша докрай, без да я прекъсне, а тя, като спря да говори, започна да въздиша и да ридаете така, че само човек с каменно сърце можеше да не се разнежи. Лусинда я гледаше не само с голямо състрадание, но и изпълнена с възхищение от красотата и ума ѝ. Макар и да искаше да се приближи до нея и да ѝ каже някои думи за утеха, не можа да го стори, защото дон Фернандо я държеше все още в обятията си. Най-сетне той, силно развълнуван и смутен, след като дълго и внимателно беше гледал Доротея, пусна Лусинда и рече:

— Ти победи, красива Доротея, победи! Защото не е възможно човек да устои и отрече толкова много истини, събрани на едно място.

Освободена от прегръдката на дон Фернандо, Лусинда, която се чувстваше зле, политна да падне, но Карденио, който стоеше зад гърба на Фернандо, за да не бъде видян от него^[6], забрави страха си и излагайки се на опасност, се спусна мигновено да подкрепи Лусинда, прегърна я и ѝ каза:

— Ако волята на всевишния е да получиш най-после заслужен отдих, вярна, непоколебима и красива моя сеньора, никъде не ще намериш по-сигурна отмора, отколкото в тези обятия, които сега те приемат и бяха те приели и преди, когато съдбата ми позволяваше да те наричам моя.

При тези думи Лусинда втренчи очи в Карденио. Първо тя го бе познала по гласа, а сега, като се увери, че това е той в действителност, почти не на себе си, без да държи сметка за всякакво приличие и че не са сами, се хвърли върху му, обгърна врата му, допря лицето си до неговото и каза:

— Вие и никой друг, сеньор, сте истинският господар на тази ваша пленница, каквито и пречки да постави пред нас враждебната

съдба, на каквито и опасности да бъде изложен този живот, който само във вашия намира опора.

Странно зрелище беше това за дон Фернандо и за всички други присъстващи, които се удивляваха на такова невидяно досега събитие. На Доротея се стори, че дон Фернандо беше силно побледнял и сякаш се готвеше да отмъсти на Карденио, защото посегна към дръжката на сабята си. Мисълта ѝ в миг се превърна в действие. С необикновена ловкост тя обгърна с ръце коленете му, започна да ги целува и да ги притиска така здраво, че не му позволи да се помръдне от мястото ти. Като не преставаше да плаче, тя каза:

— Какво мислиш да правиш, единствено мое спасение, в това тъй неочаквано изпитание? Пред нозете ти стои коленичила твоята съпруга, а тази, която искаш да ти стане жена, е в обятията на своя съпруг. Размисли добре дали ще е прилично или дали изобщо ще ти е възможно да разтрогнеш това, което всевишният е създал, и дали не е по-благоразумно да повдигнеш от земята и приравниш към себе си съществото, което въпреки всички превратности на съдбата остана вярно и непреклонно и сега, с очи, втречени в твоите, облива със сълзи на любов лицето и гърдите на своя истински съпруг. Моля те в Името на Бога и умолявам теб като човек с достойнство, не оставяй това съвсем понятно разочарование да засили гнева ти. Напротив, нека то да го намали до степен, че да позволиш спокойно и трезво тези двама влюбени да се наслаждават без пречка от твоя страна на щастието, което небето им е отредило. Само така ще покажеш великодушието на знатното и благородно твое сърце и светът ще се убеди, че в тебе разумът е по-силен, отколкото страстта.

Докато Доротея говореше, Карденио, макар и да държеше Лусинда в прегръдките си, зорко следеше с поглед дон Фернандо, решен, щом забележи, че прави някакво движение, насочено срещу него, да се брани и да се нахвърли с всички сили срещу всеки, който би се опитал да го нападне, пък дори и да изложи с това на опасност живота си. Но в това време се доближиха приятелите на дон Фернандо, а и свещеникът и бръснарят, които бяха свидетели на всичко случило се там. Не липсваше и добрият Санчо Панса. Заобиколиха дон Фернандо и го помолиха да се смили над разплаканата Доротея, защото, ако казаното от нея е истина — а те бяха убедени, че е така, — той не трябва да допусне да бъдат излъгани основателните ѝ надежди. Още

повече, че в тази съвсем неочаквана среща, на най-неподозирано от тях място, не може да не се види пръстът на провидението. Свещеникът му напомни, че само смъртта може да раздели Лусинда от Карденио и че дори и да ги раздели острието на меч, те биха сметнали смъртта си за най-голямо щастие. В тежки случаи като днешния, добави той, върховният разум налага човек да превъзмогне и победи сам себе си и изисква да се покаже великодушен, като позволи да се насладят двамата на благо, което небето им беше вече изпратило. Нека дон Фернандо се вгледа в красотата на Доротей и ще види, че съвсем малко жени — дори никоя не може да се сравни с нея, а камо ли да я превъзхожда, а като се прибави към красотата ѝ и нейната скромност, както и безпределната ѝ любов към него, не му остава нищо друго, освен да постъпи като благородник и християнин и да бъде верен на дадената дума. Само така поведението му ще бъде угодно на Бога и ще заслужи одобрението на мъдрите хора, които добре знаят и правилно преценяват, че преимуществото на красотата, макар тя да е свързана със скромен произход, когато се придружава от честността, може да се издигне и приравни към най-високо положение дори и без следа от унижение за този, който я издига и приравнява към себе си. Никой не може да обвини човека, който се подчинява на всевластните закони на любовта, стига тя да не е греховна.

Останалите присъстващи прибавиха към тези доводи толкова много и тъй убедителни съображения, че те сломиха твърдостта на дон Фернандо (защото все пак сърцето му се подхранваше с благородна кръв). Истината, която той не можеше да отрече, каквито и усилия да положеше, го победи. В знак, че е склонил и отстъпил пред разумните слова, той се наведе, прегърна Доротей и каза:

— Станете, моя сеньора, съвсем не подобава същество, което живее в душата ми, да коленичи пред мене. Ако до днес не съм дал доказателства, че тези ми думи са искрени, то това е било повеля на самото провидение, което е искало аз да разбера колко е силна вашата любов и да ви оценя по достойнство. Моля ви да не ме корите за лошото ми и пренебрежително отношение към вас, защото същата сила, която ме накара да ви приема за моя, ме подбуди да се постарая да не бъда ваш. И за да се уверите в това, обърнете се, погледнете очите на щастливата вече Лусинда. В тях ще откриете опрощаването на всичките ми прегрешения. Тя вече намери и постигна това, което желаете, аз пък

намерих във вас всичко, което ми трябва, за да бъда щастлив. Нека тя живее спокойна и честита дълги и щастливи години с нейния Карденио, а аз ще се моля Бог да ги даде и на мене, за да ги изживея и аз с моята Доротея.

След като изрече тези думи, прегърна я наново и допря лицето си до нейното с такава нежност, че с голяма мъка сдържа сълзите, които щяха да дадат сетно доказателство за любовта и разкаянието му. Не се овладяха обаче Лусинда и Карденио, както и другите там присъстващи. Те всички — едните поради собственото си блаженство, а другите поради чуждото щастие — почнаха да плачат, та човек можеше да си помисли, че ги е сполетяло някакво голямо нещастие. Плачеше и самият Санчо Панса, макар и по-късно да призна, че е плакал само и само защото Доротея не беше, както дотогава той смяташе, кралица Микомикона, от която очакваше големи дарове. Ахканията и охканията продължиха още доста време и щом настъпи успокоение, Карденио и Лусинда паднаха на колене пред дон Фернандо и му благодариха за благоволението с такива вежливи слова, че той не знаеше какво да им отговори. Помогна им да се изправят и ги прегърна с израз на много обич и на рядка учтивост.

Дон Фернандо помоли след това Доротея да му разкаже как е стигнала до това толкова отдалечено от родното ѝ село място. Тя му разправи с кратки и смислени слова всичко, което беше вече разказала на Карденио. Дон Фернандо и неговите придружители изслушаха с видимо задоволство разказа, като им се искаше той да продължи много по-дълго, понеже Доротея описваше крайно увлекателно нещастните си приключения.

После дойде ред на дон Фернандо и той разказа всичко, което му се беше случило в града, след като намерил в деколтето на Лусинда писмото, в което тя заявяваше, че е съпруга на Карденио и че не може

да стане негова жена. Призна, че му се искало да я убие и че щял да изпълни намерението си, ако не му попречили нейните родители. След това напуснал дома, разстроен и разярен, и решил да си отмъсти при пръв удобен случай. Узнал впоследствие, че Лусинда напуснала къщата на родителите си и че никой не знаел къде е избягала. След няколко месеца разбрал, че се криела в манастир, където искала да прекара целия си живот, тъй като не можела да го посвети на Карденио. Като научил това, избрал тримата свои приятели, които сега го придружаваха, стигнали до местността, където тя се криела, и се спотаили там, за да не ги открият, та да засилят манастирската стража. Един ден, когато големите врати на манастира били отворени, оставил двама от приятелите си на стража пред портите, а той с третия се промъкнал в манастира и потърсил Лусинда, която в това време говорела с една монахиня. Хванали я, без да ѝ дадат възможност да прояви съпротива, и я пренесли на едно място, където се снабдили с всичко нужно, за да организират отвлечането ѝ. Всичко това станало лесно и безнаказано, тъй като манастирът бил уединен в полето, далече от всякакво селище. Когато Лусинда се видяла наново в неговите ръце, загубила съзнание. След като обаче дошла на себе си, не престанала да въздиша и плаче, без дума да продума. И така сред сълзи и мълчание те стигнали до този хан, който се бил превърнал сега за него в небесно царство, където намират край и завършек всички земни беди.

[1] В първото издание заглавието на тази глава съдържа и указание за приключението с меховете с вино, разказано в глава тридесет и пета. ↑

[2] Пътниците често са носели маски от черна тафта, за да се пазят от прах. ↑

[3] Сервантес е забравил, че дон Кихот се е оттеглил да си почине в едно таванско помещение. ↑

[4] Благородството (знатният произход) у него, скромният (селски) произход у нея. ↑

[5] За подпис не се е говорило досега. ↑

[6] Казано бе вече, че Фернандо е видял и познал Карденно. ↑

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И СЕДМА
В КОЯТО ПРОДЪЛЖАВА ИСТОРИЯТА ЗА ПРОЧУТАТА
ПРИНЦЕСА МИКОМИКОНА И СЕ ОПИСВАТ ДРУГИ
ЗАНИМАТЕЛНИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ

Санчо слушаше всичко това със съкрушена душа, защото виждаше как отлитаха като дим надеждите му да получи някое графство, тъй като прекрасната принцеса Микомикона се беше внезапно превърнала в Доротея, великанът — в дон Фернандо, а в това време господарят му продължаваше да спи, съвсем равнодушен към всичко, което ставаше около него. Доротея още не беше сигурна дали щастието ѝ не е сън. Карденио преживяваше същото, а и Лусинда не беше с по-друго настроение. Дон Фернандо отправяше благодарности към Бога за това, че небето го бе съжалило и извело от заплетения лабиринт, в който малко остана да загуби доброто си име и душата си.

А и всички, които бяха в хана, се чувстваха доволни и весели, че така щастливо се бяха разрешили тези тъй заплетени и безнадеждни отношения. Свещеникът, като разумен човек, гледаше да доуреди всичко и поздравяваше всекиго за щастливата развързка. Най-много ликуваше и най-доволна беше ханджийката поради обещанията на Карденио и свещеника, че ще ѝ платят всички вреди и загуби, причинени от дон Кихот. Само Санчо, както вече казахме, беше опечален, нещастен и тъжен. Той влезе с наскърбено лице при господаря си, който се беше вече наспал, и му каза:

— Сега вече, ваша милост сеньор Печални образ, можете да спите колкото си щете, защото от плещите ви падна задължението да убивате какъвто и да е великан, за да върнете на принцесата кралството, тъй като всичко е вече свършено и приключено.

— Разбира се, че е свършено — отговори дон Кихот. — Ненапразно водих с великана такова жестоко и страшно сражение, каквото сигурно не ще ми се случи да водя повече до края на живота си. С един обратен удар — прас! — и аз му отсякох главата, която се търкулна на земята, а кръвта заля като река стаята, сякаш не беше кръв, а вода.

— Кажете по-добре — сякаш беше червено вино — забеляза Санчо. — Защото искам да разберете, ваша милост, ако още не сте го разбрали, че убитият великан е пробит мях, а кръвта му — шест аrobi червено вино, които съдържаше търбухът му, а главата на великана е... кучката, която ме е родила, дявол ни взел всичките!

— Какво си се разбъбрил, полудя ли? — каза дон Кихот. — С ума си ли си?

— Станете, ваша милост — рече Санчо, — и ще видите каква я надробихте и какво ще трябва да платим! Ще видите кралицата, превърната в обикновена жена на име Доротея, и много други неща, които немалко ще ви учудят, ако ги проумеете, разбира се.

— Нищо не може да ме учуди — възрази дон Кихот, — защото, ако си спомняш, още миналия път, когато бяхме тук, ти казах, че всичко, което става в този дом, е дело на магьосници и няма да е никак чудно и сега да е така.

— Всичко бих повярвал — рече Санчо, — ако не бяха мятаниците с одеялото, в които нямаше никаква магия, защото само аз си знам колко бяха те истински и действителни. Този същият ханджия, който и

сега е тук, държеше единия край на одеялото и ме подхвърляше нагоре най-старателно и с много подигравки и смях. А щом разпознавам хората, колкото и да съм прост и грешен, аз съм в състояние да разбера, че тук няма никакви магии, а само много тупаници и много лош късмет.

— С божия воля всичко ще се уреди — рече дон Кихот. — Подай ми сега дрехите, за да се облека и да изляза да видя какви са тези събития и преобразования, за които ми говориш.

Санчо му подаде дрехите и докато дон Кихот се обличаше, свещеникът разказа на дон Фернандо и на другите за лудостите на дон Кихот и за хитростите, до които трябваше да прибегнат, за да го измъкнат от Пеня Побре, където си беше въобразил, че е, за да изкупи презрението на своята сеньора. Разказа им също почти всички негови приключения, тъй както Санчо ги беше предал, и всички немалко се учудиха и се смяха, защото стигнаха до заключението, до каквото бяха дошли и всички останали хора досега, че се касае за най-странния род лудост, каквато можеше да се побере в побъркана човешка глава. Но свещеникът добави, че се налагало сега поради това, че щастливата развръзка пречи на сеньора Доротея да продължи играта си, да се изобрети и изнамери друг ход, за да се накара дон Кихот да се завърне у дома си. Карденио сам предложи да доведе докрай започнатото и каза, че Лусинда ще замести отсега нататък Доротея.

— Не — рече дон Фернандо, — това няма да стане така. Аз настоявам Доротея да продължи да играе своята роля. Ако селото на този славен рицар не е много далече оттук, аз ще бъда доволен, ако се положат грижи той да се излекува.

— Селото му е на два дена път оттук — обясни свещеникът.

— Дори и да е по-далече, с удоволствие ще извървим този път, щом трябва да се извърши такова добро дело.

В този миг се появи дон Кихот с всичките си доспехи, с шлема на Мамбрино на главата си — макар и доста очукан, — с малкия щит и с дървеното копие. Дон Фернандо и всички други останаха изненадани от странния вид на рицаря и се възряха учудено в дългото му половин миля, изпито и бледо лице, в претежкото му въоръжение, което не съответстваше на сдържаното му поведение, и останаха безмълвни, в очакване той пръв да проговори. А той, много тежко и важно, устреми поглед в красивата Доротея и ѝ каза:

— Осведомен съм от моя оръженосец, прекрасна сеньора, че вашето величие се е самоунищожило и че вашата същина се е разпаднала, тъй като от кралица и велика сеньора, каквато бяхте, сте се превърнали в обикновена дама. Ако това е станало по заповед на вашия баща — краля магьосник — от страх, че не ще бъда в състояние да ви окажа нужната и обещана помощ, ще ви кажа, че той не е разбрал и не разбира нищо от работата си и че е слабо посветен в рицарските истории. Защото, ако той ги беше чел и изучил така внимателно и подробно, както аз съм ги изучил, щеше да види, че други рицари, с по-малка слава от моята, са извършили подвизи, по-трудни от този да убиеш някакво си великанче, колкото и надменно да е то. Преди малко аз срещнах врага, но... по-добре е да мълча, за да не кажат някои, че лъжа. Обаче времето, което всичко разкрива, ще си каже думата, когато най-малко я очакваме.

— Срещнахте се с два мяха, а не с великан — обади се ханджията.

Но дон Фернандо му заповяда да мълчи и да не прекъсва в никакъв случай речта на дон Кихот. Нашият рицар продължи словото си:

— Казвам в заключение, висока и обезнаследена сеньора, че ако баща ви, по изтъкнатите вече от мене причини, е направил с вас тази метаморфоза, аз ви моля да не му вярвате, защото няма опасност на земята, през която да не си проправи път моят меч, с помощта на който, след като отсека главата на вашия враг, ще поставя на вашата глава в най-скоро време короната на кралството ви.

Дон Кихот не каза нито дума повече и зачака принцесата да му отговори. Доротея, като се съобразяваше с решението на дон Фернандо да продължат устроената игра, докато отведат дон Кихот до селото му, каза с рядък чар и голямо достойнство:

— Заблудил ви е, храбри Рицарю на печалния образ, този, който ви е казал, че е станала пълна промяна и преобразяване с моята личност. Каквато бях вчера, такава съм и днес. Вярно е, че някои щастливи събития предизвикаха у мене известна промяна, като ми донесоха най-доброто, което можех да си пожелаая, но това не значи, че аз не съм вече това, което бях по-рано, и че се отрекох от мисълта, с която живеях — да потърся подкрепата на юначните и непобедими ваши мишци. Тъй щото, сеньоре мой, нека вашата доброта възвърне

честта на този, който ми е дал живота, и да го признае за човек разумен и мъдър, защото със своята наука е намерил толкова лесен и толкова правилен път за излекуването на всичките му болки. Аз вярвам, сеньор, че ако не бяхте вие, нямаше да постигна щастieto, което сега имам. Че това е самата истина, могат да свидетелствуват повечето от присъстващите тук господа. Остава сега още утре да тръгнем на път, защото днешният ден е вече към края си, а що се отнася до успеха на делото ни, в който твърдо вярвам, всичко предоставям на Бога и на вашето юначно сърце.

Това бяха думите на умната Доротея, а дон Кихот, след като я изслуша, се обърна много сърдит към Санчо и му каза:

— Разбра ли сега, Санченце, че си най-голямото негодниче в Испания? Кажи ми, крадливи скитнико, не ми ли съобщи ти преди малко, че тази принцеса се е била превърнала в девойка на име Доротея и че главата, която отсякох, била „кучката, която те е родила“, и други още глупави приказки, които ме смутиха, както никога не съм бил смущаван в живота си? Кълна се в... — той вдигна очи към небето и стисна зъби — че ще те направя на пух и прах, та да послужиш отсега нататък за пример и поука на всички лъжливи оръженосци на странстващи рицари по света.

— Успокойте се, ваша милост сеньоре мой — отговори Санчо. — За промяната, която е станала със сеньора принцесата Микомикона, може да съм се излъгал, но за главата на великана или по-добре казано, за пробитите мехове, а също и за кръвта, която е чисто червено вино, заклевам се в Бога, не се лъжа, защото ранените мехове си стоят на мястото, до възглавето на ваша милост, а червеното вино е превърнало стаята в езеро. Ако не вярвате, почакайте да ви бръкнат в кесията и ще видите. Искам да кажа, че ще се уверите, когато сеньор ханджията представи сметка за всички вреди. А за другото, че сеньора кралицата си остава, каквато е била, аз се радвам от сърце, защото при това положение няма как да не пипна своя пай.

— Аз пък ще прибавя, Санчо — намеси се дон Кихот, — че си тъпак, прости ми за израза, и толкова!

— Хайде, стига сега — рече дон Фернандо, — няма какво повече да се говори! Нека изпълним волята на сеньора принцесата, която нарежда да тръгнем утре, защото днес е вече късно! А тази нощ ние можем да прекараме в приятелски разговори до зазоряване, когато

всички ще придружим дон Кихот, защото искаме да бъдем свидетели на юначните, невиджани още подвизи, които ще извърши в изпълнение на великото дело, с което се е нагърбил.

— Всъщност мой дълг е да ви бъда в услуга и да ви придружа — отговори дон Кихот. — Оценявам с гореща благодарност благоволенieto, което ми се оказва, и съм особено признателен за доброто мнение, което имате за мене. Ще се постарая да оправдая вашето доверие, пък макар и това да ми струва живота, а и повече дори, ако е възможно.

Много вежливи слова и немалко приятелски уверения се размениха между дон Кихот и дон Фернандо. Но един непознат човек, който влезе по това време в двора на хана, накара всички да замлъкнат. По облеклото си той изглеждаше да е християнин, който току-що се е завърнал от земята на маврите, защото носеше късопола дреха от син плат, с ръкави до лактите, без яка, сини платнени панталони, а на главата си — кепе от същия цвят. Беше обут с жълтеникави меки полуботуши, а на бедрото му висеше, препасана през рамо, извита мавританска сабя. След него влезе, яхнала магаре, облечена по мавърски жена със забулено лице и с шапчица от брокат на главата. Тя носеше дълга мантия, която покриваше тялото ѝ от раменете до петите. Мъжът беше снажен и строен, на малко повече от четиридесет години, с доста мургаво лице, с дълги мустаци и добре подстригана брада. Личеше, с една дума, по външността му, че ако беше по-добре облечен^[1], всеки би казал, че е личност благородна и знатна. Той влезе, поиска стая и остана твърде огорчен, когато му казаха, че няма свободно място в хана. После се приближи до жената, която приличаше по вида си на мавърка, и ѝ помогна да слезе от магарето. Лусинда, Доротея, ханджийката, дъщеря ѝ и Мариторнес, привлечени от необикновената ѝ носия, каквато дотогава не бяха виждали, обкръжиха мавърката и Доротея, приветлива, съобразителна и любезна по природа, като видя, че както жената, така и мъжът, който я придружаваше, бяха натъжени поради липса на място за нощуване, каза:

— Не се ядосвайте, сеньора моя, че не намираме тук удобства, каквито рядко има по странноприемниците. Но ако нямате нищо против да нощувате с нас двете — и тя посочи Лусинда, — останете, тъй като едва ли сте срещали и ще срещнете другаде по време на пътуването си по-радушен прием.

Забулената жена не отговори нищо, но стана от стола, на който беше седнала, скръсти ръце на гърди, приведе глава и се поклони в знак, че приема с благодарност поканата. Нейното мълчание потвърди по несъмнен начин мисълта им, че е мавърка и не знае да говори на християнски език.^[2] В това време се приближи Пленника, зает дотогава с други работи, и като видя, че всички са заобиколили спътницата му и че тя не отговаря на техните въпроси, каза:

— Сеньори мои, тази девойка едва разбира кастилски и не говори друг език освен този на родината си. Затова именно не ви е отговорила и не отговаря на вашите въпроси.

— Не сме ѝ задали никакъв въпрос — отговори Лусинда, — а само ѝ предложихме за тази нощ нашето общество и част от стаята, в която ще се настаним. Там тя ще се ползва от всички удобства, които мястото позволява. Това ние правим от все сърце и от чувство на дълг към чужденците в нужда, особено когато са жени.

— От нейно и от мое име ви целувам ръцете, сеньора моя, и високо ценя услугата, която ни правите, още повече, че вниманието иде от лица, които, по всичко изглежда, са благородници.

— Кажете ми, сеньор — запита Доротея, — християнка ли е тази сеньора или мавърка? Защото облеклото ѝ и мълчанието ѝ ни карат да мислим, че тя е това, което не бихме желали да е.

— Мавърка е по носия и по плът, но в душата си с ревностна християнка, защото гори от желание да приеме нашата вяра.

— Значи не е покръстена? — запита Лусинда.

— Не сме имали досега случай да го направим — отговори Пленника. — Откакто тя напусна Алжир, нейно отечество и родна земя, не е изпадала в смъртна опасност, която би позволила да я покръстим, без да се спазят всички предварителни обреди според повелите на нашата майка, Светата църква. Но Бог ще помогне кръщението ѝ да стане скоро, и то с цялата тържественост, която заслужава нейното положение, защото то е по-високо, отколкото би си представил човек, като съди по нейните одеяния и по моето облекло.

Тези слова възбудиха силно любопитство у присъстващите, които горяха от нетърпение да узнаят коя е мавърката и кой е Пленника. Никой обаче не се реши да ги запита в този миг, защото всички си даваха ясна сметка, че часът беше по-подходящ за почивка, отколкото за такъв род въпроси. Доротея я взе за ръка, настани я да седне до себе си

и я помоли да снее булото си. Тя погледна Пленника, като че ли го питаше какво ѝ казват и какво трябва да стори. Той ѝ обясни на арабски, че я молят да си снее булото и ѝ каза да го снее. Тя го сне и откри толкова красиво лице, че Доротея я намери по-хубава от Лусинда, а Лусинда я намери по-красива от Доротея, а останалите присъстващи признаха, че само мавърката можеше да бъде сравнена по красота с двете, а дори някои бяха на мнение, че тя ги превъзхожда в известни отношения. И тъй като красотата предизвиква съчувствие и притежава чародейната сила да печели душите, всички бяха обзети от желанието да услужат и угодят на прекрасната мавърка. Дон Фернандо запита Пленника как се казва мавърката.

— Лела Сораида — отговори той. Но щом тя чу това име, разбра веднага какъв въпрос бяха задали на езика на християните и в същия миг извика тревожно, но живо:

— Не, не Сораида, Мария, Мария! — С това тя искаше да се разбере, че името ѝ не беше Сораида, а Мария.

Тези думи и дълбокото вълнение, с което тя ги произнесе, трогнаха до сълзи някои от присъстващите, особено жените, нежни и състрадателни по природа. Лусинда я прегърна най-сърдечно и ѝ каза:

— Да, да, Мария, Мария!

А мавърката отговори:

— Да, да, Мария. Сораида маканхе! — което значеше, че не се казва Сораида.

Междувременно се мръкна и по заповед на хората, които придружаваха дон Фернандо, ханджията положи всички грижи и старания, за да им приготи по възможност най-добра вечеря. Дойде часът и всички насядаха около една дълга маса, каквато се слага обикновено за слугите, защото в хана нямаше нито кръгла, нито четвъртитата маса. Дадоха почетното място на дон Кихот, който отначало не искаше да го приеме, но после настоя да седне от дясната му страна сенъора Микомикона, за да се подчертае, че ѝ е покровител. До нея седнаха Лусинда и Сораида, а срещу тях дон Фернандо и Карденио. Понататък заеха място Пленника и хората от свитата на Фернандо, а на другия край, до дамите, свещеникът и бръснарят. И тъй вечеряха в най-добро настроение, което се повиши още повече, когато забелязаха, че дон Кихот престана да яде и вдъхновен също както по време на вечерята с козарите, произнесе следното слово:

— Като се поразмисли човек, става ясно, мои дами и сеньори, че на лицата, които принадлежат към Ордена на странстващите рицари, е отредено да са свидетели на велики и нечувани събития. Нека попитам тези, които биха се усъмнили в това: кой смъртен, ако влезе сега през портите на този замък и ни види така събрани, би могъл да си представи и да повярва, че сме наистина тези, които сме? Кой би казал, че седналата до мене сеньора е великата кралица, която всички познаваме, и кой би повярвал, че аз съм онзи Рицар на печалния образ, чието име е покрито със слава? Сега вече няма никакво съмнение, че рицарското звание и рицарското изкуство превъзхождат всички звания и изкуства, изобретени от хората, и заслужават толкова по-голямо уважение, колкото по-големи са опасностите, които постоянно ги дебнат. Нека не се мяркат пред очите ми тези, които твърдят, че науката стои по-високо от военното изкуство. Аз ще им кажа само, че не знаят какво говорят, пък ако ще да са каквито си щат. Защото главният им довод, който те най-често изтъкват и на който най-много наблягат, е, че заниманията на духа стоят по-високо от телесните и че военното изкуство засяга само тялото, сякаш то е чисто хамалска работа, за която не се изисква друго освен физическа сила. Сякаш това, което ние военните наричаме бойно изкуство, не включва в себе си героични дела, за които е необходим крепък дух; сякаш най-сетне военачалникът, който командва цяла армия или брани обсадена крепост, не се труди с ума си поне толкова, колкото и с тялото си. Ако не сте съгласни с това, кажете ми, достатъчни ли са телесните сили, за да се предвидят и разкрият планове на неприятеля, неговите намерения, военните му хитрости, предстоящите трудности, а също и да се предотвратят своевременно опасностите? Не, цялата тази дейност е дело на ума, в която тялото не взема никакво участие. Щом е тъй, щом военното изкуство изисква участието на духа, както го изисква и науката, нека сега видим чий ум работи повече. Умът на учения или умът на военния? Ще можем да направим най-правилни изводи, като разгледаме и двата случая и дадем по-висока оценка на попрището, което си поставя по-благородни цели. Задача и цел на науките — не говоря тук за богословската наука, чието предназначение е да отправя душите, подготвени към небето, безпределна задача, с която никоя друга наука не може да се сравни — говоря тук за светските науки, е да утвърдят правдата в разпределението на богатата, да дадат всекиму това, което му

принадлежи по право, и да се грижат за прилагането на добрите закони. Тази задача е несъмнено благородна и възвишена, достойна за най-голяма похвала, но въпреки всичко не толкова достойна, колкото задачата на военните, които си поставят крайната цел да обезпечат мира, най-висшето благо, което може да си пожелае човек на този свят. Ето защо първата блага вест, стигнала до земята и до хората, разнесена от песента на ангелите в нощта, превърнала се за нас в светъл ден, е била: „Слава во висине богу и на земле мир и в человецех благоволение.“ И поздравът, който най-великият учител на земята и на небето препоръча на своите ученици и любими последователи, е да казват, когато престъпват прага на една къща: „Мир на този дом!“ А много пъти той им е казвал: „Моя мир ви давам, моя мир ви оставям, мир вам!“ Тази скъпоценност и този дар, дадени и оставени от такава ръка, са скъпоценност, без която нито на земята, нито на небето може да съществува каквото и да е благо. Този именно мир е истинската цел на войната, защото военното дело и войната са едно и също нещо. А щом приемем като истина, че целта на войната е мирът и щом по тази своя цел тя превъзхожда науката, да разгледаме сега физическите усилия на учения и тези на военния и нека видим кои от тях са по-големи.

Дон Кихот защитаваше своята теза така блестящо и с толкова изискани изрази, че на никого от слушателите му не можеше и през ум да му мине, че има работа с луд човек. Напротив, тъй като повечето от тях бяха благородници и поради това военното изкуство им бе близко до сърцето, те го слушаха с голямо удоволствие. А той продължи словото си:

— И тъй, трудностите на тези, които се посвещават на науката, са следните: най-напред бедността (не че всички са бедни, но аз се позовавам на най-тежките случаи). Веднъж казано, че са бедни, няма защо да приказвам повече за тежката им участ, защото според мене, който е беден, добро не го очаква. Те изстрадват бедността си във всичките й форми било като гладуват, било като мръзнат или като ходят в дрипи, а понякога понасят вкупом всички тези несгоди. При все това лишенията им не са толкова големи, че да няма какво да ядат, макар и да се хранят с повече закъснение от обичайното и често от трохите на богатите, което се нарича „отиване на супа“^[3]. За тях все ще се намери някой чужд мангал или някоя печка, които, ако не топят, то поне малко смекчават студа. Накрая трябва да кажа, че нощем те все пак спят под

покрив. Няма да ви занимавам с други подробности, но все пак трябва да спомена нещо за недостига на ризи, за липсата на излишество по отношение на обувки, за малкото дрехи и за тяхната износеност и за това как стръвно се нахвърлят върху яденето, когато щастливата съдба ги допусне до богата трапеза. По този описан от мене суров и труден път, като се спъват на места, падат на други, като се изправят отново, за да паднат пак, те постигат учената степен, към която се стремят. Виждали сме мнозина от тях, преминали през всички тези изпитания, промъкнали се между много Сцили и Харибди, носени върху крилата на щастливата съдба, да управляват света от креслото си, като недояждането им се превръща в преяждане, студът, който са търпели — в приятна топлина, дрипите им — в празнични одежди, и спането им на рогозка — в лежане на легла с чаршафи от холандски лен или от дамаска, награди, които те напълно са заслужили с добродетелите си. Но съпоставени и сравнени с теглата на боеца, техните страдания бледнеят, както сега ще чуете.

[1] От направеното описание се вижда, че непознатият е носел облеклото на християните, попаднали в плен на берберските племена в Северна Африка. ↑

[2] Езикът на християните, тоест испански или по-точно — кастилски. ↑

[3] Така се нарича у бедните получаването на храна в определен час пред вратите на богатите манастири. Това са правели през времето на Сервантес и бедните студенти. ↑

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ОСМА

В КОЯТО ПРОДЪЛЖАВА ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНАТА РЕЧ НА ДОН КИХОТ ЗА ВОЕННИТЕ И УЧЕНИТЕ

Дон Кихот продължи словото си със следните думи:

— Понеже започнахме с бедността и нейните форми у човека на науката, нека видим дали е по-богат боецът. Ще се уверим, че сред бедните няма по-беден от него, защото той трябва да се задоволи с нищожната си заплата, която закъснява или никога не идва, и с това, което успее да заграби собственоръчно, не без да изложи живота си на опасност и съвестта си на угризения. Понякога той ходи толкова дрипав, че някоя съсечена от саблени удари дреха му служи и за парадна дреха, и за риза, а зимно време, на открито поле, единствена защита срещу суровостите на времето е собственият му дъх, който не може да е топъл — въпреки законите на природата, — защото излиза от празен стомах. Може би ще помислите, че той очаква нощта, за да може

след всичките тези несгоди да възстанови силите си в приготвено за него легло? Да, той не може поне да се оплаче, че леглото му е тясно, защото единствено от него зависи да си измери колкото си ще място на голата земя, без страх, че ще смачка чаршафите. Дойде ли денят и часът, в който трябва да получи звание в своята професия, с други думи, настъпи ли най-сетне и денят на сражението, ще му нахлузят на главата кепе^[1] от превръзка и бинтове, за да му излекуват раната от някой куршум, който му е пронизал слепоочията или му е осакатил ръка или крак. Ако това не стане, ако милостивото небе го запази жив и здрав, не е чудно той да заживее отново в по-раншната си сиромашия и да му се наложи да търси нови битки, нови сражения, за да може, при условие, че победи и оцелее, някак да преуспее. Но такива чудеса се случват рядко. Кажете ми, сеньори, ако сте мислили изобщо по този въпрос: колко по-малко са спечелилите от войната от загиналите в нея? Ще ми отговорите несъмнено, че не може да става сравнение между едните и другите, тъй като броят на падналите в боя не може да се изчисли, и че по-лесно е да се изброят живите, облагодетелствани от войната, тъй като за тях е достатъчно и трицифрено число. Точно обратното става с учените, които, било от законни хонорари, било от съмнителни дарове, все си изкарват някак прехраната. И така, макар и мъката на войника да е по-голяма, възнаграждението му е далеч по-нищожно. На това може да се възрази, че по-лесно е да наградиш две хиляди учени, отколкото тридесет хиляди войници, защото учените се възнаграждават със служби, които и без това трябва да се раздадат между хора от тяхната професия, а войниците могат да се възнаградят само от средствата на господаря, комуто служат. И това съображение още повече подкрепя моите доводи. Но нека оставим това настрана, защото трудно бихме излезли от този лабиринт. По-добре е да се върнем на предимствата, които военното поприще има пред попрището на учените, защото този въпрос не е още напълно разрешен и всяка страна изтъква своите доводи. Тези, които защитават каузата на науката, твърдят, че без нея военното дело не би могло да съществува, защото и войната има своите закони, на които се подчинява, а законите са дело на науката и на учените. Тези пък, които са убедени в превъзходството на оръжието, отговарят, че без него не биха съществували законите, защото с оръжие се защитават държавите, с него се запазват кралствата, бранят се градовете, пазят се пътищата и се прочистват моретата от пирати, а без

него кралствата, държавите, градовете, морските и земните пътища, всички те, биха били изложени на ужасите и бедствията, които влече със себе си войната, докато тя трае и упражнява своите изключителни права и силата си. Доказано е, че това, което по-скъпо струва, се цени и трябва да се цени по-високо. За да стигне човек до изтъкнато положение в науката, са необходими време, бдения, гладуване, оскъдно облекло, виене на свят, стомашни разстройства и други още неща, свързани с тях, които отчасти вече споменах. За да стане добър войник, човек трябва да мине през същите и през още по-големи изпитания — никакво сравнение не може да се прави между тях, — тъй като на всяка стъпка той рискува да загуби и живота си. Какво представлява страхът, който изпитва ученият от нуждата и немотията, сравнен с ужаса на боеца в обсадена крепост, който, на стража в укрепление или форт, вижда, че врагът минира мястото, където се намира на пост, без да има възможност да избегне опасността, която го грози непосредствено? Единственото, което може да направи, е да доложи на своя началник, за да постави срещу мината на врага контрамина, и да остане неподвижен на поста си, обладан от страх, в очакване всеки миг да литне без криле към облаците и да падне след това против волята си в дъното на пропастта. Пък ако тази опасност ви се вижда малка, има и други, не само равни, но и още по-страшни от нея: представете си сред безбрежното открито море две галери, които се носят с все сила една срещу друга, блъскат предниците си, скачват се и пуцат мостове, по които се завързва ръкопашен бой, така че на всеки боец остава едва половин метър място. Пред боеца, на разстояние не повече от дължината на копие, зеят, смъртоносни, дулата на неприятелските оръдия. Най-малката погрешна стъпка може да го изпрати в дълбокото лоно на Нептуновото царство. При все това с юначно сърце, разпалвано от чувството за чест, той излага гърдите си на огнестрелните оръжия и се стреми по тясната дъска да проникне във вражеския кораб.^[2] А още по-достойно за възхищение е обстоятелството, че щом първият боец падне там, откъдето няма връщане, докато свят светува, друг заема веднага неговото място. Ако падне и той в морето, което го очаква, сякаш той е негов враг, трети, четвърти го замества в шеметна надпревара със смъртта, която неуморно коси. Да, подобен героизъм и неусрашимост човек в никое друго сражение не може да види. Благословени са онези блажени времена, които не са познавали

страшната ярост на пъклените огнестрелни оръжия, чийто изобретател — ни най-малко не се съмнявам в това — получава сега в ада награда за демоничното си откритие. Той даде възможност на нечестиви и подли ръце да отнемат живота на храбри воители, той носи вината, задето, без да се знае откъде и как, в момент, когато смелостта и устремът възпламеняват и вдъхновяват юначните гърди, долетява изведнъж залутан куршум (изстрелян от човек, който може би е избягал и се е уплашил от блясъка на огъня, когато проклетият уред е изгърмал) и прекъсва за миг мислите и живота на боеца, който заслужава да живее цели векове. Като размислям върху всичко това, нека ви кажа, че ме боли сърцето, заедто се посветих на странстващото рицарство в такова подло време, каквото е днешното. Защото, макар и да няма опасност, от която да се плаша, все пак ме мъчи мисълта, че барутът и оловото могат да ми отнемат възможността да извоювам известност и да се прославя в целия свят чрез силата на мишците си и острието на меча си. Ако обаче небето се покаже благосклонно към намеренията ми, славата ми ще бъде още по-голяма и постиженията ми по-велики, защото опасностите на днешното време са по-страшни от тези, на които са се излагали странстващите рицари през миналите векове.

Дон Кихот произнесе това слово, докато останалите вечеряха. Не хапна нито хапка, макар и Санчо Панса от време на време да го подканяше да яде, като му напомняше, че след вечерята има време да говори колкото си ще. Тези, които го слушаха, почувстваха отново състрадание към човека, който проявяваше здрав смисъл и разум във всички въпроси, които обсъждаше, а беше тъй непоправимо побъркан, щом заговореше за злополучното и проклето странстващо рицарство. Свещеникът каза на дон Кихот, че е напълно прав, що се отнася до превъзходството на военното дело, и че макар и учен и носител на учена степен, споделя неговото мнение.

Свършиха вечерята, раздигнаха трапезата и докато ханджийката, дъщеря ѝ и Мариторнес нареждаха стаичката на дон Кихот де ла Манча, определена да подслони тази нощ жените, дон Фернандо помоли Пленника да разкаже за живота си, който, ако се съдеше по някои белези, между другото и по обстоятелството, че пътува със Сораида, не можеше да не е особен и занимателен. Пленника отговори, че на драго сърце би удовлетворил любопитството им, но се бои, че не ще съумее да направи разказа си интересен. Все пак, за да изпълни

желанието им, той се съгласи да им опише живота си. Свещеникът и всички останали му благодариха и повториха молбата си. Обсаден от молбите на всички присъстващи, той каза, че молбата е излишна там, където има място само за заповед.

— И тъй, ваши милости, напрегнете вниманието си и ще чуете един истински разказ, какъвто може би не биха могли да съчинят дори лъжците, макар те да правят това с голямо изкуство и много забавно.

Тези думи накараха всички да се настанят удобно и да се вслушат мълчаливи. Като видя, че настъпи тишина и че всички зачакаха той да започне разказа, заговори с приятен и отмерен глас.

[1] Намеква се за кепето, което са носили получилите учена степен. ↑

[2] Точно при такива обстоятелства самият Сервантес се е сражавал и е бил ранен в ръката и осакатен край Лепанто, селище на гръцкия йонийски бряг между заливите на Патрас и на Коринт. В това най-голямо морско сражение на епохата (1571) турската флота е била разгромена от испанско-венецианската флота под командата на дон Хуан Австрийски. ↑

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ДЕВЕТА В КОЯТО ПЛЕННИКА РАЗКАЗВА ЗА ЖИВОТА И ПРЕЖИВЕЛИЦИТЕ СИ^[1]

Моят род води началото си от едно селище в планините на Леон^[2]. Към рода ми природата се е показала по-благосклонна и по-великодушна от съдбата, макар и сред немотията на онези селища баща ми да е минавал за богат човек. Той щеше да е несъмнено богат, ако си беше дал поне толкова труд да запази имота си, колкото усилия полагаше да го пилее.

Щедрия си и разточителен нрав той придобил още от младини, когато служил войник — защото военната служба е училище, в което скъперникът става щедър, а щедрият — разточителен. Да срещнеш скъперник сред войниците, е все едно да попаднеш на някакво съвсем

рядко чудовище. Баща ми надхвърляше пределите на щедростта и граничеше с разточителството, което не можеше да бъде от никаква полза за мъж с жена и деца, предопределени да наследят име и имот. Баща ми имаше три деца, всички момчета, и те бяха стигнали възрастта, когато човек трябва сам да избере своя жизнен път. Като видя, според собственото си признание, че не може да се пребори със своята слабост, баща ми реши да се освободи от всичко, което му даваше възможност да бъде разсипник, с други думи, взе решение да се лиши от имот, без който и самият Александър Македонски би станал скъперник. Един ден той повика и тримата ни в една стая и ни каза приблизително следното: „Момчета, излишно е, от една страна, да ви казвам, че ви обичам, щом като сте мои деца, а от друга страна, не е мъчно да разберете, че не ви обичам достатъчно, щом като не полагам усилие да запазя имота ви. За да разберете отсега нататък, че ви обичам като баща и че не желая да ви разоря, тъй като не съм ваш пастрок, решил съм да направя нещо за вас, което ме занимава от много дни насам и което зряло съм обсъдил. Вие сте вече на възраст да почнете работа или поне да си изберете поприще, което би ви дало чест и богатство, когато пораснете. Намислил съм да разделя имота си на четири части: трите части иде раздам на вас според това какво се пада всекиму, без да извърша никаква неправда, а четвъртата ще запазя за себе си, за да живея и се издържам през дните, които небето е решило още да ми дари. Бих желал обаче, след като всеки един от вас влезе във владение на своята част, да поеме по избор един от пътищата, които ще ви посоча. В нашата Испания има една пословица, която е според мене много вярна, както са верни между впрочем всички пословици, защото те са кратки мисли, извлечени от дългия и зрял човешки опит. Пословицата, за която сега става дума, гласи: «Или черква,^[3] или море, или кралски палат», което, по-ясно казано, значи: «Който желае да бъде зачитан и богат, нека служи или на черквата, или да странства по моретата, упражнявайки изкуството на търговеца, или пък нека постъпи на служба на кралете в техните палати», защото казано е също: «Трохата от кралската трапеза струва повече, отколкото благоволенieto на кой да е сеньор.» Казвам ви това, защото желая, и това е волята ми, един от вас да следва пътя на науката, другият да се посвети на търговията, а третият да служи на краля като военен, защото не е лесно да постъпи човек на служба в кралските палати. Макар и военното

изкуство да не носи големи богатства, то обикновено отрупва човека с почести и слава. След осем дена ще ви раздам вашите дялове в пари, без да ви ощета нито със стотинка, което сами ще можете да установите. Кажете ми сега, желаете ли да изпълните съвета ми такъв, какъвто ви го дадох?“

След това баща ми поиска аз, като най-стар от братята, да му отговоря пръв. Аз му казах, че може да запази имуществото си и да го пилее както си иска, че сме още млади и че имаме време да се научим да печелим хляба си. Заявих, че ще изпълня волята му и че моето желание е да се посветя на военното поприще, като служа на Бога и на моя крал. Вторият брат се съгласи с мене и изказа желание да замине за Америка, като вземе със себе си полагаемата му се част от имота, за да я вложи в търговия. Най-малкият, и по мое мнение най-разумният, каза, че възнамерява да се посвети на черквата или да отиде в Саламанка, за да продължи незавършеното си образование.

Като постигнахме съгласие и избрахме поприщата си, баща ми ни прегърна и тримата и без много да се бави, както беше казал, изпълни обещанието си: даде на всеки един частта му, която, доколкото си спомням, възлизаше на три хиляди дуката (тъй като един наш чичо закупи целия имот и го заплати в брой, за да не премине в чужди ръце), и същия ден се разделихме и тримата с добрия ни баща. На мене обаче ми се стори жестоко да оставя остаряващия си баща с толкова малко имот и се споразумях с него да вземе от мене две хиляди дуката, тъй като с остатъка можех прекрасно да посрещна войнишките си нужди. Двамата ми братя, заразени от примера ми, му дадоха и те по хиляда дуката. По този начин у баща ми останаха четири хиляди дуката в брой и неговата част от недвижимия имот, която не поиска да продаде и която възлизаше на около три хиляди дуката. Повтарям, че се простихме с него и с онзи наш чичо, за когото вече споменах, и то не без печал и сълзи от страна на всички. Те ни поръчаха да ги държим в течение, при всеки удобен случай, на всички наши сполуки и неуспехи. Обещахме, прегърнахме се и след като ни благословиха, тръгнахме. Единият пое пътя към Саламанка, вторият се отправи за Севиля, а аз се запътих за Аликанте, където бях научил, че е хвърлил котва един генуезки кораб, който товареше вълна за Генуа.

Ето, изтекоха двадесет и две години, откак излязох от бащината си къща, и през цялото това време, макар и да писах на няколко пъти, не

съм получавал никакви известия от баща си и братята си. Сега ще разкажа накратко изживяното през това време. Качих се на кораба в Аликанте и стигнах след благополучно пътуване в Генуа и оттам продължих за Милано, където се сдобих с оръжие и с войнишко облекло, за да постъпя на военна служба в Пиемонт. Вече на път за Александрия де Ла Паля^[4], узнах, че великият херцог Алба^[5] потеглил за Фландрия. Промених плана си, тръгнах с него, участвах във всичките му походи, присъствах на изпълнението на смъртната присъда на графовете Егмонт и Хорн^[6], бях повишен в първи офицерски чин при един прочут капитан от Гуадалахара, на име Диего де Урбина^[7]. Малко след като пристигнах във Фландрия, се пръсна слух, че негово светейшество папа Пий V, вечна му памет, се е съюзил с Венеция и с Испания против общия враг — турчина. По онова време турците бяха превзели с флотата си прочутия остров Кипър, дотогава венецианско владение. Злополучна и печална загуба!

Узна се с положителност, че за главнокомандващ на съюзните сили е определен негово сиятелство дон Хуан Австрийски, незаконен брат на добрия наш крал Филип. Говореше се за големи военни приготовления. Всичко това събуди у мене желанието и ме подтикна да участвам в очаквания поход. Макар да имах надежди и почти сигурни обещания, че при пръв случай ще бъда произведен капитан, реших да напусна всичко и да отида в Италия, както и стана. На добрата си звезда дължа, че точно по това време в Генуа пристигна дон Хуан Австрийски, за да продължи пътя си към Неапол, където смяташе да се присъедини към венецианската флота, нещо, което стана едва по-късно в Месина. Нека прибавя към това, че имах щастието да участвам в онзи прославен поход, вече произведен в чин капитан от пехотата, високо звание, което дължах повече на благосклонната съдба, отколкото на собствените си заслуги. В този толкова честит за цялото християнство ден^[8], в който се разсея заблудата на цял свят и всички народи, че турците са непобедими по море, в този именно ден, повтарям, в който отоманската гордост и надменност бяха сломени, сред всичките щастливци, които бяха там (защото християните, които загинаха, бяха дори по-щастливи от тези, които оцеляха и се окичиха с лаврите на победители), аз единствен бях нещастен, защото вместо морски победен венец, какъвто се даваше като награда някога, във вековете на римското величие, аз се озовах през нощта, която настъпи след този славен ден, с вериги на нозе

и белезници на ръце. Това се случи така. Алжирският крал Учали, дързък корсар с щастлива звезда, беше нападнал и пленил малтийския флагмански кораб, на който бяха останали живи само трима бойци, и то тежко ранени. Флагманският кораб на Хуан Андреа, на който се намирах аз с моята рота, му се притече на помощ. Аз извърших това, което беше мой дълг в подобни случаи — скочих във вражеския кораб, но той се отдалечи от галерата-нападателка и попречи на войниците ми да ме последват. Така се намерих сам сред враговете си, на които не можах да окажа сериозна съпротива поради техния голям брой. Те ме плениха, след като ме раниха на много места. И тъй, както със сигурност ви е известно, сеньори, Учали се спаси с цялата си ескадра, а аз останах в негов плен, единствен опечален сред толкова весели и единствен пленник сред толкова освободени, защото петнадесетте хиляди християни, които гребяха оковани в турските галери, получиха в този ден бленуваната от тях свобода.

Отведоха ме в Цариград, където султан Селим произведе моя господар в чин адмирал, защото беше изпълнил дълга си в боя и бе донесъл със себе си, като доказателство за храбростта си, знамето на Малтийския орден. На втората година, която бе година седемдесет и втора^[9], се намерих като гребец на борда на флагманския кораб, носещ трите фенера^[10], в Наварин^[11]. Видях и разбрах как бе пропуснат случаят да бъде пленена в пристанището цялата турска флота; защото всички левенти^[12] и еничари от корабите бяха сигурни, че ще бъдат нападнати в самото пристанище и бяха приготвили вещите и башмаките си — така те наричаха обувката си, — за да избягат на суша, без да изчакат боя. Защото голям беше страхът, който будеше в сърцата им нашата флота! По-друго обаче беше решението на небето, и то не по вина или нехайство на генерала, който предвождаше нашите, а заради греховете на християните и защото Бог желае и позволява да съществуват винаги палачи, които да ни наказват. И тъй, Учали се добра до остров Модон, разположен до Наварин, стовари бойците си на суша, укрепи входа на пристанището и зачака там спокойно, докато дон Хуан се завърна в родината си. При този поход испанската армада плени галерата, наречена „Ла Преса“^[13], чийто капитан бе син на прочутия корсар Барбароса^[14]. Плени я неаполитанската флагманска галера, наречена „Ла Лоба“^[15], командвана от Мълнията на боя, от Бащата на войниците си, от щастливия и непобедим пълководец дон Алваро де

Басан, маркиз де Санта Крус^[16]. Не искам да пропусна да разправа това, което се случи при пленяването на „Ла Преса“. Синът на Барбароса беше толкова жесток и се отнасяше тъй зле с пленниците си, че щом като гребците забелязаха, че галерата „Ла Лоба“ се устремява към тях и ги настига, пуснаха всички едновременно греблата и хванаха капитана, който беше застанал на капитанския мостик и с крясъци ги подканяше да гребат по-бързо. Те започнаха да го подхвърлят от скамейка на скамейка, от задната част до предната, като същевременно така го хапеха, че малко след като мина покрай главната мачта, душата му се беше вече пренесла в ада. Омразата, която пленниците изпитваха към капитана, беше толкова голяма, колкото и жестокостта, с която той се отнасяше към тях. Върнахме се в Цариград и на следната година, седемдесет и трета^[17], стана известно, че сеньор дон Хуан бе превзел Тунис и бе отнел това кралство от турците, като го оставил във владение на мулей^[18] Хамет. Така бе отнета възможността на престола да се възкачи мулей Хамид, най-жестокият и най-храбър мавър, какъвто светът е познавал някога. Султанът се опечали много от тази загуба и с проникателност, свойствена на всички мъже от рода му, сключи мир с венецианците, които го желяеха повече от него. На следната година, седемдесет и четвърта, нападна Ла Голета и крепостта, която сеньор дон Хуан беше оставил наполовина построена до Тунис. През време на всички тези бойни действия аз гребях без никаква надежда за свобода. Не разчитах да я получа чрез откуп, защото бях решил да не уведомявам баща си за моята злочеста участ.

В края на краищата загубихме Ла Голета. Падна и крепостта. В обсадата участваха шестдесет и пет хиляди турски наемни войници и повече от четиристотин хиляди маври и араби от цяла Африка. Тази многочислена армия разполагаше с толкова муници и бойно снаряжение и с толкова голям брой сапъори, че с шепи да бяха носили пръст, щяха да засипят Ла Голета и крепостта. Първо падна Ла Голета (която се смяташе дотогава за непревземаема), и то не по вина на защитниците ѝ, които извършиха за отбраната ѝ всичко, което трябваше и можеше да се направи, но защото опитът показва колко лесно се копаят окопи в пясъците на пустинята. Обикновено на две педи дълбочина се намира вода, а турците бяха копали до две вари^[19], без да попаднат на нея. Тогава те с помощта на много чувалчета пясък издигнаха висок вал, който господстваше над стените на крепостта. Те стреляха от по-

голяма височина и така направиха невъзможен всякакъв опит за отбрана.

Господстващо мнение е, че нашите не е трябвало да се затварят в Ла Голета, а да посрещнат на открито поле около пристанището десанта на врага. Тези обаче, които говорят така, говорят, без да познават нещата, и показват пълната си неопитност в подобен род действия. В Ла Голета и в крепостта е имало едва седем хиляди войници. Как можеше толкова малко бойци, колкото и храбри да са те, да излязат на открито и да защитят крепостта срещу неприятеля, който ги превъзхождаше числено? И как може да не падне крепост, на която никой не се притича на помощ, още повече, когато е обсадена от многоброен и ожесточен враг, който на всичко отгоре се бие на своя собствена земя? На мнозина им се струва, а така мисля и аз, че небето е оказало извънредна милост и благоволение на Испания, като е позволило да се унищожи това гнездо и огнище на злини, попиващо като гъба и разяждащо като молец безкрайни средства, които се изразходваха там без полза и служеха единствено за прославяне паметта на непобедимия Карл V, който беше превзел града. Но нима беше необходимо, за да бъде славата му вечна, каквато е и ще си остане, да се основава тя на тези каменни стени? Падна също така и крепостта, но турците я превзеха, водейки бой за всяка педя земя, защото защитниците ѝ се биха така храбро и всеотдайно, че над двадесет и пет хиляди вражески бойци загинаха в предприетите от тях двадесет и две атаки. От триста души наши бойци, които останаха живи и паднаха в плен, нито един не беше без рани, което доказва по сигурен и безспорен начин какви усилия са положили и каква храброст са проявили, колко удачна е била тяхната защита и колко упорита съпротивата им. След преговори се предаде и едно малко укрепление или кула, разположено сред залива, чиято защита бе поверена на дон Хуан Саногера, валенсиански благородник и неustraшим воин. Плениха дон Педро Пуертокареро, комендант на Ла Голета, който беше направил всичко възможно, за да защити крепостта. Толкова голяма бе скръбта му от падането на крепостта, че умря от мъка на път за Цариград, където го отвеждаха в плен. Плениха също така и коменданта на крепостта, на име Габрио Сервельон, милански благородник, опитен строител и прехрабър воин. Загинаха в тези две крепости много бележити хора, един от които бе и Паган Дория, рицар на Ордена на Сан Хуан, извънредно великодушен по нрав, доказал това,

като прояви особено благородство към брат си, прочутия Хуан Андреа Дория^[20]. Смъртта му била особено печална. Като видял, че крепостта е вече загубена, той се доверил на няколко араби, които му предложили да го отведат, предрешен като мавър, в Табарка, малко пристанище или селище по тези брегове, обитавано от генуезци, които се занимавали с лов на корали. Арабите го съсекли, отрязали му главата и я поднесли на главнокомандващия на турската флота. Той обаче постъпил с тях съгласно нашата кастилска пословица, която гласи: „Измяната се нрави, предателят отвращава.“ Говори се, че главнокомандващият заповядал да бъдат обесени носителите на този дар под предлог, че не били довели пленника жив.

Между пленените в крепостта християни се намираше и един на име дон Педро де Агилар, роден някъде в Андалусия, който е бил знаменосец в крепостта, отличен воин и човек с рядък ум. Отличаваше се с особено дарование в областта на поезията. Казвам това, защото

съдбата му отреди да попадне в моята галера, на моята скамейка, като роб на моя господар. Преди да напуснем това пристанище, този благородник написа два сонета в духа на епитафиите — единия в чест на Ла Голета и втория за крепостта. Смятам действително, че е мой дълг да ви ги рецитирам, тъй като ги зная наизуст и съм уверен, че ще ви причинят повече наслада, отколкото скръб.

Когато Пленника назова дон Педро де Агилар, дон Фернандо погледна приятелите си и тримата се усмихнаха. А когато спомена за сонетите, единият каза:

— Преди ваша милост да продължи разказа си, моля ви да ми кажете какво се е случило с този дон Педро де Агилар, когото споменахте.

— Зная само — отговори Пленника, — че след две години престой в Цариград избяга, преоблечен в арнаутски дрехи^[21], с един гръцки шпионин, но не ми е известно дали успя да си възвърне свободата, макар и да мисля, че е сполучил. Една година по-късно видях гърка в Цариград, но не можах да го попитам дали бягството е било успешно.

— Бягството му е било успешно — отвърна благородникът, — защото този дон Педро е мой брат и се намира сега в родното ми селище, здрав и богат, женен и баща на три деца.

— Да бъде благословен Господ — каза Пленника — за всичките милости, които му е оказал, защото няма на земята според мене щастие, равно на това да спечелиш загубената си свобода!

— И още нещо — продължи благородникът, — аз също зная сонетите, които брат ми съчини.

— Кажете ги, ваша милост — каза Пленника, — защото вие сигурно по-добре от мене умеете да ги декламирате.

— Добре — каза благородникът. — Сонетът за Ла Голета гласи:

[1] В този разказ има много автобиографични елементи (участие в Лепанто, дългогодишен плен в Алжир и пр.), но много други неща са измислени (родно място, произход, начин на пленяване и цялата любовна история). ↑

[2] *Леон* — от 910 до 1230 г. независимо кралство на Пиренейския полуостров, чиято територия обхващала сегашните провинции на Испания Леон, Валенсия, Валядолид, Самора и Саламанка. ↑

[3] Черква според коментаторите трябва да се разбира в смисъл на наука, знание. ↑

[4] *Александрия де ла Паля* — град в Пиемонт, разположен недалече от Торино. ↑

[5] *Херцог Алба* — пълководец на Карл V и Филип II, военен губернатор на Фландрия и палач на фламандския народ (1508–1582). ↑

[6] *Егмонт и Хорн* — прославени водачи на Фландрия в борбата за независимост срещу испанския поробител, екзекутирани през 1568 г. ↑

[7] Под командата на същия *Диего де Урбина*, *Сервантес* се е бил при Лепанто. ↑

[8] Победата при Лепанто (1571 г.). ↑

[9] 1572 година. ↑

[10] Трите фенера са означавали, че на борда на кораба се намира командващият флотата. ↑

[11] *Наварин* — градче на йонийския бряг на Пелопонес, станало известно в историята с голямата морска победа на съюзените руси, французи и англичани над турците през 1827 година. ↑

[12] *Левенти* — така са се наричали турските моряци. ↑

[13] „*Ла Преса*“ — „Плячка“ (исп.). ↑

[14] *Барбароса* (Червенобрадия) — прозвище на прочут корсар, съвременник на Сервантес. В действителност капитан на „*Ла Преса*“ не е бил синът му, а неговият племенник Мохамед бей. ↑

[15] „*Ла Лоба*“ — „Вълчицата“ (исп.). ↑

[16] Испански адмирал, роден в Гранада през 1526 г., прочут с битките си срещу маврите. Сервантес се е сражавал под негови заповеди. ↑

[17] 1573 година. ↑

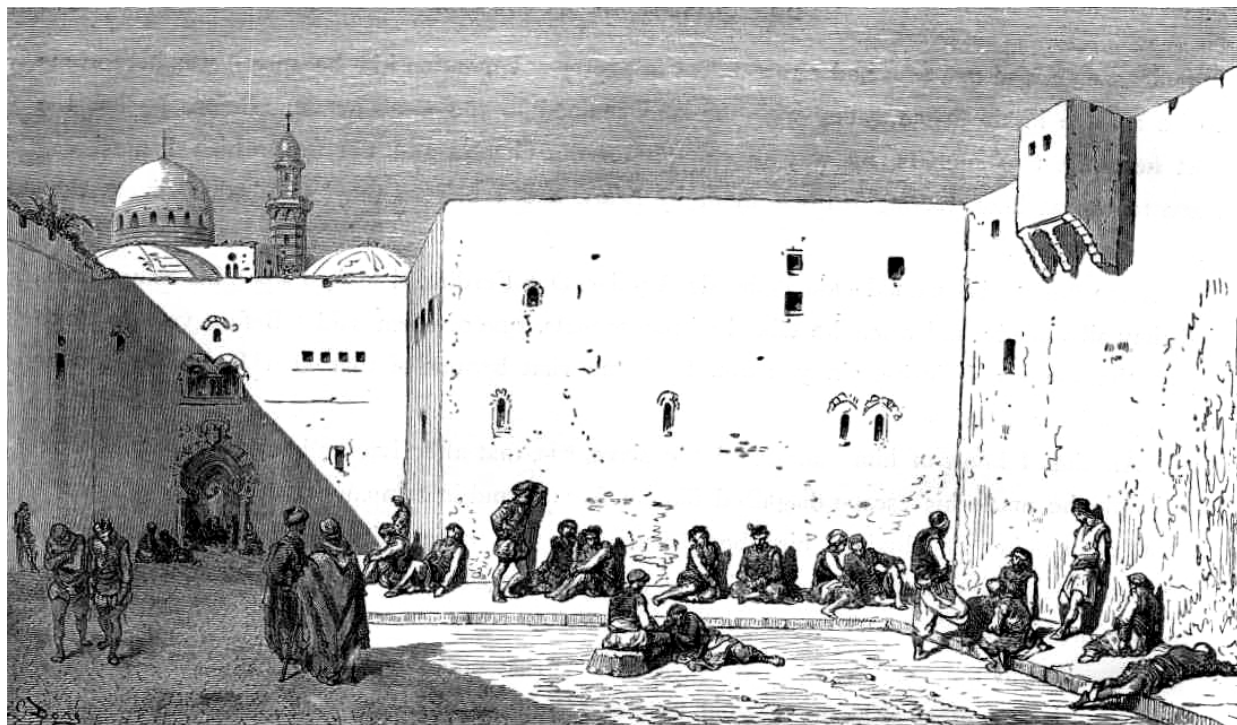
[18] *Мулей* — титла, с която са били удостоявани у маврите лица от кралски произход. ↑

[19] *Вара* — мярка за дължина, равна на около 835 милиметра; прът със същата дължина. ↑

[20] Паган Дория, за да постъпи в ордена „Сан Хуан“ се отказал от огромното си богатство в полза на брат си. ↑

[21] В оригинала е писано „арнаутски“ (arnaút). ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТА В КОЯТО ПРОДЪЛЖАВА ИСТОРИЯТА НА ПЛЕННИКА

*Души щастливи, със телата тленни
се разделихте в тази битка свята;
и после полетяхте от земята
към небеса по-висши и блажени*

*Възпламнали от ревност, разярени,
тъй пламенно се биеха телата,
че край морето от кръвта пролята
вода и пясък станаха червени.*

*Не вашта чест, животът измени ви;
с ръцете си умиращи, но смели
изтръгнахте победа величава.*

*А тази смърт между стените сиви
и вражеските саби ви спечели
и земна почит, и небесна слава*

— Така съм го запомнил и аз — каза Пленника.

— А сонетът, посветен на крепостта, има, ако не ме лъже паметта
— каза благородникът, — следното съдържание:

*От този къс земя безплодна, дива,
от кулите, почти неоцелели,
три хиляди души на воини смели
поеха към обител по-щастлива.*

*Напразно всеки би се и убива,
за да запази родните предели;
малцината накрая са умрели
от удара на сабя нечестива.*

*Земята тук познава много черни
и много скръбни спомени, каквито
не помнят вековете отлетели.*

*А и до днес гръдта ѝ твърда нито
е пращала оттук души по-верни,
нито е носила тела по-смели.*

Сонетите се харесаха на всички, а новините, които Пленника получи за съдбата на своя приятел, го зарадваха много. Той продължи разказа си:

— След падането на Ла Голета и на крепостта турците дадоха заповед да се разрушат стените на Ла Голета (защото от крепостта нямаше какво повече да се разрушава) и за да изпълнят задачата по-бързо и с по-малко труд, минираха ги от три страни; но старите стени не рухнаха нито на едно място, макар и да изглеждаха по-слаби, докато всичко, което бе останало невредимо от новите укрепления — дело на

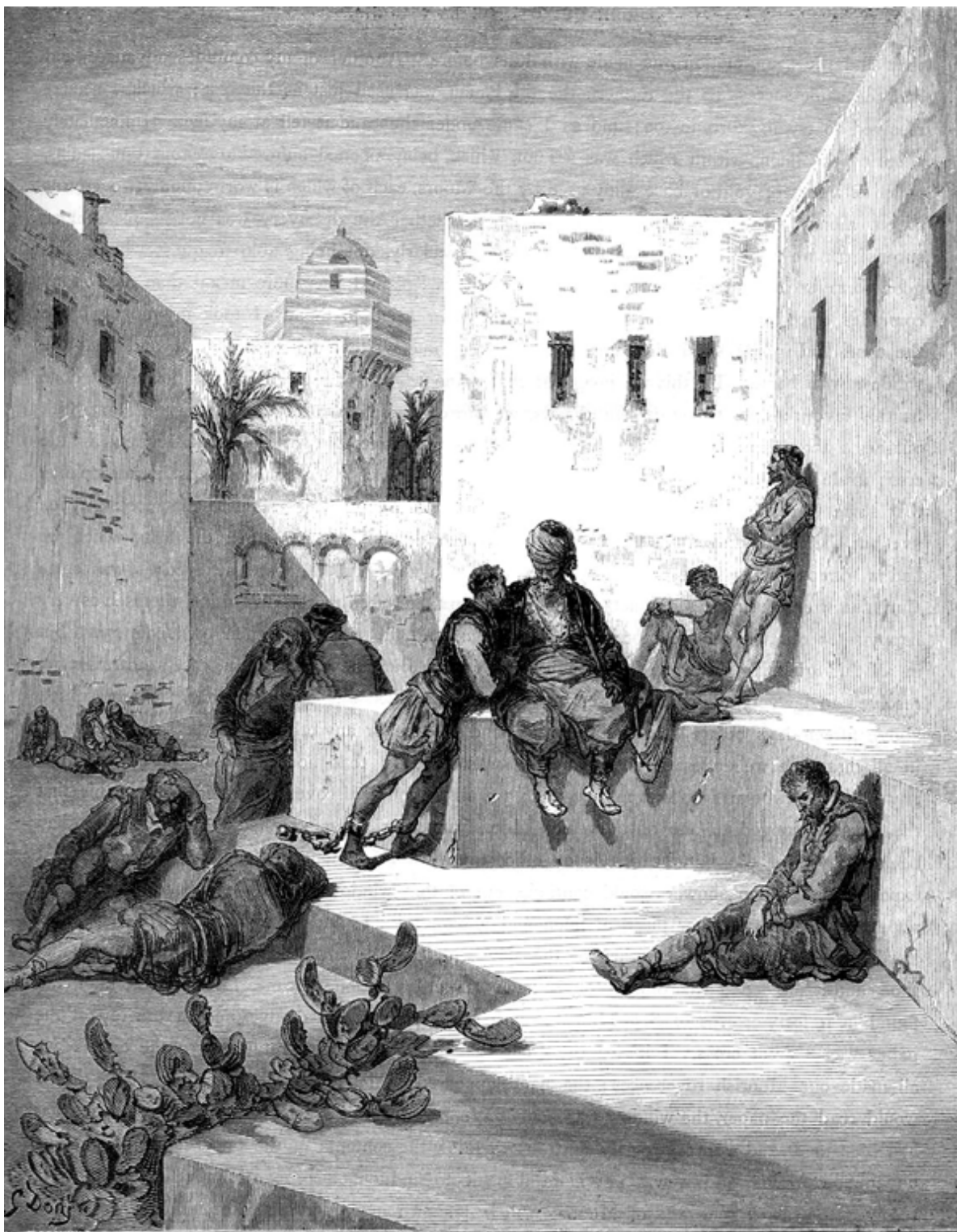
Фратин^[1], — се срути много лесно. В края на краищата флотата се върна в Цариград тържествуваща и победоносна и след няколко месеца умря господарят ми Учали^[2], когото наричаха Учали Фартакс, което, преведено от турски, значи Плешивия вероотстъпник, защото такъв беше в действителност. Турците имат обичай да си прикачват имена на недъзи, от които страдат, или на добродетели, които ги отличават. Това става, защото у тях има само четири семейни имена, имена на родове, които произхождат от коляното на Осман, а останалите, както споменах, вземат имена и презимена, които възпроизвеждат телесни недъзи и душевни добродетели. Плешивия е гребал четиринадесет години като роб на султана и на тридесет и четири години се отказал от вярата си от яд, че един турчин му залепил плесница, докато гребял. Направил го, за да може да си отмъсти. Храбростта му била толкова голяма, че без да следва позорните пътища, по които се издигат и най-големите любимци на султана, станал крал на Алжир и после главнокомандващ на флотата, трета по важност служба в тази държава. По произход беше калабриец, а по душа бе добър човек, който се отнасяше с голяма човечност към пленниците си. Той стигна до положение да притежава три хиляди роби, които след смъртта му, съгласно завещанието, оставено от него, бяха разпределени между султана (който е по право наследник на всички и получава своя дял редом с децата на покойния) и вероотстъпниците, които бяха на служба при Али. Аз се паднах на един венециански вероотстъпник, който попаднал в плен у Учали като юнга на един кораб. Учали толкова го обичаше, че той стана един от неговите най-глезени любимци, а бе най-жестокият от всички вероотстъпници на света. Казваше се Асан ага, спечели големи богатства и стана крал на Алжир. С него заминах от Цариград за Алжир, радостен, че ще бъда по-близо до Испания не защото мислех да пиша някому за злочестата си съдба, но с надежда, че ще ми бъде по-добре в Алжир, отколкото в Цариград, където бях опитал вече хиляди начини за бягство, без нито един от тях да сполучи. Мислех да търся в Алжир други средства, за да осъществя силното си желание, защото нито за миг не ме напускаше надеждата да се видя отново свободен. Когато планът, който подготвях, замислях и поставях в изпълнение, не сполучваше, аз не падах духом, а веднага измислях друг план, давах си нова надежда, която ме крепеше, колкото и слаба да беше тя. С такива надежди поддържах живота си, затворен в тъмницата или

както турците я наричат — баньо^[3], тоест сградата, където държат пленниците християни, както тези на султана и на частните лица, така и онези, които наричат роби на алмасена^[4] или нещо като пленници на градската управа. Те служат на града, като работят по обществените строежи и упражняват и други професии. Тези пленници получават много трудно свобода, понеже, дори и да имат възможност да се откупят, няма с кого да се преговаря, тъй като са притежание на общността и без определен господар. В тези баньос, както вече казах, държат обикновено своите пленници и някои частни лица, особено когато чакат за тях откуп. В тях е по-лесно да бъдат опазени, като се взимат най-строги предохранителни мерки до получаване на откупа. Султанските пленници, подлежащи на откуп, не излизат да работят с другите пленници, освен ако откупът им се е забавил. В този случай ги карат да работят, да ходят за дърва, което не е лека работа, за да ги принудят да пишат по-настойчиво на близките си за откупа.

И тъй, аз се числях между пленниците, чакащи откуп. Щом се узна, че бях капитан, поставиха ме в редовете на благородниците и на хората, подлежащи на откуп, и всичките ми обяснения, че средствата ми са много ограничени и че съм безимотен, бяха оставени без последствие. Сложиха ми една верига повече, по-скоро като белег, че съм предвиден за откуп, отколкото като предпазна мярка, и така заживях в това баньо с много благородници и видни хора, предвидени и държани за откуп. Макар гладът и лишенията да ни мъчеха нерядко, а дори почти винаги, за нас беше по-мъчително да гледаме и чуваме на всяка крачка неவிжданите и нечуваните жестокости, на които моят господар подлагаше християните. Всеки ден той обесваше някого, побиваше на кол другиго, отрязваше ушите на трети. Всичко това се вършеше за най-малки провинения, а често и без какъвто и да е повод, та и турците разбираха, че го прави само за свое удоволствие, защото по нрав и същина беше убиец на целия човешки род. На по-добри обноси се радваше само един испански войник — някой си Сааведра^[5], — който, опитвайки се да извоюва свободата си, извърши дела, които ще останат паметни за дълги години. Той никога не бе бит от господаря си или по негова заповед и не чу да му казват лоша дума. А ние се бояхме, че за най-малката си простъпка той можеше да бъде побит на кол, нещо, което и самият Сааведра неведнъж е очаквал. Ако ми позволяваше времето, бих разказал сега някои от подвизите му,

които щяха да ви занимаят и учудят много повече, отколкото разказът за моя живот.

Към вътрешния двор на нашия затвор гледаха прозорците на дома на един богат и виден мавър. Те, както обикновено във всички мавърски къщи, представляваха по-скоро дупки, отколкото прозорци, замрежени с плътни и гъсти решетки. Един ден стоях с трима другари в една от галериите на затвора. Опитвахме се да скачаме с веригите, за да залъжем времето, тъй като всички останали християни бяха излезли на работа и бяхме останали сами. Вдигнах случайно очи и видях, че през едно от тези затворени прозорчета, за които споменах, се показваше тръстикова пръчка с някаква кърпа, вързана на края. Тръстикова пръчка се размахваше и описваше фигури, сякаш някой даваше знаци да отидем и я вземем. Загледахме се в нея и един от другарите ми отиде под тръстиката, за да види дали ще я пуснат, или какво изобщо възнамеряват. Но щом той се приближи, пръчката се вдигна и се раздвижи на двете страни, сякаш казваха „не“ с глава. Християнинът се отдръпна и тръстикова пръчка се спусна отново и повтори първоначалните движения. Спусна се друг от другарите ми, но и с него се случи същото. Отиде и третият, но съдбата му не беше по-различна от тази на първия и втория. Като видях това, поисках и аз да опитам щастието си и ето че щом застанах под тръстиката, тя се наклони към мене и падна пред краката ми в двора на затвора. Наведох се да развържа кърпата и видях на края ѝ възел, в който намерих десет сиани — малоценни златни монети, употребявани от маврите, равностойна всяка една на десет наши реала.

Излишно е да казвам, че подаръкът ме зарадва и задоволството ми беше не по-малко от учудването ми откъде е могъл да дойде този дар, и то предназначен нарочно за мене, тъй като ясно беше, че тръстиковата

пръчка не се спусна за другите, а за мене. Прибрах парите, счупих пръчката, върнах се в галерията, взрях се в прозореца и видях, че от него се подава една извънредно бяла ръка, която бързо го отваряше и затваряше^[6]. По това разбрахме или си въобразихме, че някоя жена, обитателка на тази къща, ни беше изпратила този дар. В знак на благодарност направихме поклони по мавърски обичай: наведохме глава, преклонихме тялото си и кръстосахме ръце на гърди. Не след много от съседния прозорец се подаде малък кръст, направен от тръстика, и след това изчезна. Този знак затвърди у нас впечатлението, че в тази къща има пленница християнка и че тя именно ни изпраща подаръка, но белотата на ръката и скъпоценностите, които видяхме по нея, разсеяха това предположение. Помислихме, че трябва да е вероотстъпница-християнка, от тези, за които се женят обикновено самите им господари. Това е щастие за тях, защото те ги почитат повече от жените от племето си. Но във всички тези догадки бяхме далече от истината и от този миг единственото ни занимание беше да се вираме в прозореца като в пътеводна звезда и да чакаме появяването на тръстиковата пръчка. Изтекоха петнадесет дни, без да я видим и без да зърнем ръката, нито някакъв друг знак. Макар през цялото това време да полагахме най-големи усилия да узнаем кой обитаваше тази къща и дали имаше в нея някаква вероотстъпница-християнка, узнахме само, че там живее много виден и богат мавър, на име хаджи Мурад^[7], бивш губернатор на Ла Пата^[8] — една от най-почетните служби сред маврите. Когато обаче най-малко очаквахме, че ще завали оттам отново дъждецът на сианите, видяхме един ден отново да се подава тръстиковата пръчка с друга завързана кърпа и по-издут възел. Това стана по време, когато затворът беше както и преди безлюден и пуст. Повторихме по-раншния си опит, като тримата ми другари се изредиха преди мене, но тръстиката не бе пусната. Тя се наклони само когато аз отидох под прозореца. Развързах възела и намерих четиридесет испански златни ескудос и едно писмо, написано на арабски. На края имаше начертан голям кръст. Целунах кръста, прибрах парите, върнах се след това на галерията и всички се поклонихме по мавърски. Показа се отново ръката, дадох знак, че ще прочета писмото и прозорецът се затвори. Всички бяхме изненадани и зарадвани от това, което се бе случило. Голямо беше желанието ни да разберем съдържанието на писмото, но никой от нас не знаеше арабски, а твърде трудно беше да

намерим кой да ни го прочете. Реших най-сетне да се доверя на един вероотстъпник, роден в Мурсия, който се представяше за голям мой приятел и беше свързан с мене по силата на обстоятелства, които щяха да го задължат да пази тайната, която смятах да му поверя. Защото някои вероотстъпници, когато възнамеряват да се върнат в християнските страни, имат обичай да носят със себе си един вид препоръчителни книжа с подписи на видни пленници, с които те удостоверяват под една или друга форма, че въпросният вероотстъпник е добър човек, че е правил добрини на християни и че има желание да избяга при пръв удобен случай. Някои събират тези подписи с честни намерения, а други ги съхраняват, за да си послужат с тях при нужда. Като отидат за грабеж в християнски земи и се случи, че се загубят или паднат в плен, показват тези удостоверения и твърдят, че с тях се установява истинското им намерение, а именно да останат на християнска земя и че само затова са взели участие в турските набези. По този начин те избягват опасността да пострадат при първия допир с християните и се помиряват с църквата, без косъм да е паднал от главата им, а щом им се представи удобен случай, връщат се в Берберия към живота, който са водили преди. Има и такива, които събират и използват с честни намерения тези книжа и остават в християнска земя. Такъв вероотстъпник беше и този мой приятел, за когото вече споменах. Той пазеше писмата и подписите на всички наши другари, с които го препоръчвахме, всеки както можеше, и ако маврите откриеха у него тези книжа, щяха жив да го изгорят. Знаех, че той владее отлично арабски език, и то не само говоримия, но и писмения. Но все пак, преди да му се доверя напълно, помолих го да ми прочете едно писмо, което уж бях намерил в един ъгъл на стаичката си. Той го разтвори, взе дълго да го чете и да го тълкува, като мърмореше нещо под носа си. Попитах го дали го разбира. Каза ми, че го разбира напълно и че ако искам да ми го преведе дума по дума, да му дам перо и мастило, за да го напише черно на бяло. Набавихме му веднага всичко каквото му трябваше, а той седна да го превежда и след като завърши, каза:

— Ето ви на испански буквално всичко, което съдържа това мавърско писмо. Имайте предвид, че Лела Мариен означава Дева Мария.

Тогава прочетохме превода, който имаше следното съдържание:

„Когато бях малко момиче, баща ми имаше една робиня, която ме научи да чета на наш език християнската зала^[9] и ми разказа много неща за Лела Мариен. Християнката умря и зная, че не отиде в ада, а заслужи милостта на аллах, защото ми се яви два пъти и ми каза да отида в християнска земя, за да видя Лела Мариен, която много ме обича. Не зная после какво стана с мене. Много християни съм виждала от моя прозорец, но никой не ми се видя тъй благороден като тебе. Девица съм и съм много красива, а мога да отнеса със себе си и много пари. Виж дали не можеш да направиш нещо, за да заминем двама, и ако искаш, като стигнем там, ще ми станеш мъж. Ако ли пък не искаш, бедата не ще е голяма, защото Лела Мариен ще ми намери друг съпруг. Тези редове написах собственоръчно, та внимавай кому ще ги дадеш да ти ги прочете. Не се доверявай на мавър, защото всички маври са вероломни. Тревожа се много и бих желала никому да не се разкриеш, защото, ако баща ми узнае тайната ми, ще ме хвърли в кладенец и ще ме затрупа с камъни. Към тръстиката ще прикрепя канап, завържи с него отговора си. Ако нямаш човек, който да ти го напише на арабски, предай със знаци какво искаш да ми кажеш. Лела Мариен ще ми помогне да те разбере. Нека тя и аллах ти бъдат на помощ, а също и този кръст, който целувам много пъти, защото така ми поръча робинята.“

Съдете сами, сеньори, колко ни учуди и зарадва съдържанието на това писмо. Мъчно беше да скрием нашата радост и вероотстъпникът веднага разбра, че това писмо не беше случайно намерено, а че е било изпратено на някого от нас. Той ни помоли, ако неговото подозрение отговаря на истината, да му се доверим напълно и заяви, че е готов да изложи живота си на опасност за нашата свобода. Като каза това, той извади от пазвата си металически кръст и със сълзи на очи се закле пред Бога, изобразен на кръста, че макар и да е грешник и несправеден, силно и истински вярва в него и че каквото и да му поверим, ще запази тайната. Защото, обясни той, предчувствал, че благодарение на лицето, което е написало писмото, и той, и ние всички ще извоюваме свободата си и той ще осъществи желанието си да се завърне в лоното на Светата църква, негова майка, от която по незнание и греховност се е отлъчил като блуден син. Вероотстъпникът придружи думите си с толкова сълзи и с такива явни белези на разкаяние, че всички единодушно се съгласихме да му разкрием истината. Разказахме му всичко, без да

скрием нищо. Показахме му прозорчето, от което се подаваше тръстиковата пръчка, и той обеща да разбере, като прояви най-голямо внимание и съобразителност, кой живее в тази къща. Решихме също, че ще е добре да отговорим на писмото на мавърката. Тъй като човекът, който можеше да го напише, беше сред нас, ние го помолихме и той седна веднага, състави на арабски писмото, което аз му продиктувах и което ще ви възпроизведа дума по дума, защото от всички посъществени случки, които преживяхме, нито една не е изчезнала от паметта ми, нито пък ще се заличи, докато съм жив. На мавърката отговорихме така:

„Нека те закриля както истинският аллах, моя сенъора, така и онази благословена Мариен, която е истинската майка на Господа и която е породила в сърцето ти желанието да се преселиш на християнска земя, защото те много обича. Помоли й се да те просветли и да те научи как да осъществиш повелята й. Тя е милостива и ще го направи. От мое име и от името на всички християни, които са с мене, обещавам ти да сторим за тебе всичко, което е по силите ни, и да ти бъдем всички верни до смърт. Не пропускай да ми пишеш, като ме предупредиш за всичко, което мислиш да предприемеш, а аз ще отговоря на всичките ти писма. Великият аллах ни изпрати християнски пленник, който знае добре да говори и пише на твоя език, както впрочем ще видиш от това писмо, тъй щото можеш да ни уведомяваш за всичко, което искаш. Казваш, че си готова, щом стъпиш на християнска земя, да ми станеш жена. Давам ти християнската си дума, че ще се ожения за тебе. Знай, че християните изпълняват обещанията си по-съвестно от маврите. Нека аллах и майка му Мариен те закрилят!“

След като написах и запечатах писмото, чаках два дена, докато баньо опустее, и когато това стана, застанах на обичайното място на галерията, за да видя дали ще се покаже тръстиковата пръчка. Тя се появи след малко и макар и да не виждах кой я държи, показах писмото, давайки да се разбере, че чакам да се спусне въжето. То беше вече прикрепено към тръстиката и аз вързах писмото. След малко нашата звезда — тръстиката, се появи наново с привързано бяло вързопче, което ни се стори като бяло знаме на мира. Вдигнах вързопчето, което падна в краката ми, и в него намерих повече от петдесет сребърни и златни монети, които петдесеторно увеличиха нашето задоволство и

затвърдиха надеждата, че ще спечелим свободата си. Същата тази нощ дойде и вероотстъпникът и ни каза, че в тази къща живее мавърът, за когото ни бяха казали, че се казва хаджи Мурад, голям богаташ, баща на една-единствена дъщеря, наследница на целия му имот, и по общо признание най-хубавата жена в цяла Берберия. Той добави още, че много от тукашните кралски наместници я били искали за жена, но че тя не желала да се омъжи. Узнал също, че тя имала една робиня — християнка, която се била поминала. А всичко това съвпаднало с думите на писмото.

Започнахме да обмисляме с вероотстъпника по какъв начин да отвлечем мавърката и да избягаме всички на християнска земя. Съгласихме се да чакаме второ писмо от Сораида (така се наричаше девойката, която сега искаше да носи името Мария), защото на нас ни беше ясно, че никой друг освен нея не би могъл да намери изход от всички затруднения. След като се спряхме на това решение, вероотстъпникът ни каза да не се безпокоим, защото той ще ни освободи, пък дори и ако трябва да пожертва собствения си живот. В течение на четири дена баньо беше пълно с народ и поради това тръстиката не се появи. Но след като баньо запустя наново, тръстиката се появи пак и на края на въжето се мярна вързопче, издуто като корем на трудна жена, така че обещаваха щастливо освобождение от бременност. Падна до краката ми и в него намерих друго писмо и сто златни ескудос. Вероотстъпникът беше до мене. Влязохме в нашата стаичка и му дадохме да прочете писмото, което имаше следното съдържание:

„Не зная, сеньоре мой, какво трябва да сторим, за да заминем за Испания. Запитах Лела Мариен, но и тя нищо не ми каза. Аз мога само да ви прехвърля през този прозорец много златни пари, а вие можете да ги дадете като откуп за вас лично и за вашите приятели. Един от вас би могъл да замине за християнската земя, за да купи там гемия и да се върне да прибере другите. Мене ще намерите в градината на баща ми, до Бабасонската врата, недалеч от морския бряг, където ще прекарам цялото лято с баща си и с моите прислужници. През нощните часове можете да ме отвлечете без страх и да ме отнесете в гемията. Помни добре, че ще трябва да ми станеш съпруг, защото иначе ще искам от Лела Мариен да те накаже. Ако никому не се доверяваш за покупката на гемията, откупи се ти самият и замини. Аз зная, че ще се върнеш,

защото си благородник и християнин. Постарай се да узнаеш къде е разположена градината. А когато излезеш да се разходиш из двора и аз разбера, че няма никого в баньо, ще ти дам много пари. Нека аллах те пази, господарю мой!“

Така гласеше второто писмо. Когато то бе прочетено, всеки поиска да бъде откупен, като обещавахе да замине и да се завърне в точно уговорения час. Същото предложих и аз. Вероотстъпникът се противопостави и каза, че в никакъв случай не ще се съгласи някой от нас да получи свобода, преди да са я получили всички други. Той от опит знаел, че освободените зле изпълняват обещанията, които са давали като пленници. Често се било случвало видни пленници да прибягват до този способ — откупвали са един от своите хора и са го пращали с пари във Валенсия или в Майорка, за да купи някоя гемия и да се върне с нея, за да прибере и тези, които са го откупили. Той обаче заминавал и никога не се връщал, защото радостта от спечелената свобода и страхът да не би наново да я загуби заличавали от паметта му всички поети задължения. За да потвърди истинността на думите си, той ни разказа накратко какво се бе случило неотдавна с едни благородници-християни. Колкото и чести и странни да са в тези страни необикновените случки и събития, историята, разказана от вероотстъпника, звучеше наистина невероятно. В заключение той каза, че можем и трябва да направим следното — парите, предназначени за откуп на един от нас, да дадем на него, за да купи в самия Алжир гемия, за да завърти привидно търговия с Тетуан и с крайбрежието. Щом стане господар на гемията, лесно ще може да ни изкара от баньо и да ни качи всичките на нея. Ако ли пък мавърката е готова, както сама предлага, да даде пари за откупване на всички ни, тогава, като свободни хора, ще бъде много лесно да се натоварим на гемията дори и посред бял ден. Според него най-голямата мъчнотия щяхме да срещнем в това, че маврите не разрешават на вероотстъпниците да купуват и притежават гемии и по-малки кораби, а само големи, за да могат да се отдават с тях на пиратство. Те се боят, че този, който купува гемия, особено ако е испанец, я купува с единствената цел да подготви бягството си в християнска земя. Но вероотстъпникът ни каза, че щял да преодолее и тази пречка, като намери някой мавър-тагаринец^[10], с когото да закупят заедно кораба, за да търгуват в съдружие. По този начин той щял да стане господар на закупения кораб, след което всичко останало щяло

лесно да се уреди. Другарите ми и аз бяхме на мнение да пратим човек за гемия в Майорка, както и самата мавърка препоръчваше. Не посмяхме обаче да се противопоставим на вероотстъпника от страх, че ако не направим това, което той иска, можеше да ни издаде и да разкрие връзките ни със Сораида, а с това щеше да изложи на опасност както нашия живот, така и живота на Сораида, за която всички бяхме готови да умрем. И тъй, решихме да поверим съдбата си на Бога и на вероотстъпника. Отговорихме в същия този час на Сораида, че ще изпълним всичките ѝ препоръки, понеже са разумни и по всичко изглежда да са ѝ внушени от Лела Мариен. Добавихме, че само от нея зависи дали ще отложим делото си, или веднага ще пристъпим към неговото изпълнение. Предложих ѝ отново да ми стане жена и след няколко дена, когато тя издебна, че сме сами в двора на затвора, на няколко пъти, с помощта на тръстиката, ни изпрати още две хиляди златни ескудос и едно писмо, в което ни съобщаваше, че следващата джума, което ще рече — в петък, тя ще се пресели в извънградската градина на баща си и че преди да замине, ще ни даде още пари. Ако ли пък и тези пари не стигнат, готова е да ни даде колкото поискаме, защото баща ѝ е много богат и няма да забележи липсата, още повече, че тя държи всички ключове.

Дадохме веднага петстотин ескудос на вероотстъпника, за да купи гемията. С осемстотин ескудос откупих себе си, като дадох парите на един търговец от Валенсия, пребиваващ по това време в Алжир, който ме откупи от краля, като даде честната си дума, че ще заплати сумата, щом пристигне първият кораб от Валенсия. Ако беше изплатил веднага сумата, щеше да възбуди подозрение, че сумата за откупа е била отдавна получена в Алжир и че той — търговецът — не е съобщил своевременно за това, за да използва парите за свои сделки. Нека спомена не на последно място за голямата подозрителност на моя господар, поради което не можех да се реша да му платя веднага. В четвъртък преди деня, в който трябваше да замине за градината, Сораида ни даде още хиляда ескудос, съобщи ни, че заминава и ме помоли в случай, че се откупя, да отида непременно да огледам градината на баща ѝ и да потърся случай да я видя. Отговорих ѝ с кратко писмо, че ще изпълня желанието ѝ и я помолих да ни препоръча на благоволенieto на Лела Мариен с всички молитви, които беше научила от робинята си. След това откупихме и трима наши другари, за

да се улесни, от една страна, общото ни излизане от затвора, а от друга, за да не помислят, че аз откупвам само себе си, а не тях — въпреки че има достатъчно пари, което би могло да ги смути и да ги подтикне да извършат нещо, пакостни за Сораида. Аз ги познавах добре и това беше достатъчна гаранция, че те не могат да постъпят така, но все пак не исках да изложа на опасност нашето дело и затова ги откупих по същия начин, както откупих и себе си. Предадох цялата сума на търговеца, за да може той с пълна увереност и сигурност да поръчителства. Но не му разкрихме уговорката и тайната, за да избегнем възможни опасности.

[1] *Фратин* (Калугерчето) — прозвище на Джиакомо Палеаро (Палеацо), който по време на Карл V и Филип II поправил много крепостни стени. ↑

[2] *Учали* е всъщност изопачение на *Алудж Али* — вероотстъпникът Али. ↑

[3] *Баньо* — сграда, здание. ↑

[4] *Алмасен* — държавно съкровище. ↑

[5] Сервантес говори за себе си. ↑

[6] Знак за изпълнено с любов сбогуване. ↑

[7] Историческа личност, за мохамеданите хаджи значи поклонник в Мека. ↑

[8] *Ла Пата* (или *Ла Бата*) — крепост, разположена наблизо до алжирския град Оран. ↑

[9] *Зала* — молитва (араб.). ↑

[10] *Тагаринци* — название на маврите, бивши жители на някои селища в Кастилия и Арагон, които еднакво добре са говорели испански и арабски. ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ПЪРВА В КОЯТО ПЛЕННИКА ПРОДЪЛЖАВА РАЗКАЗА СИ

Преди да изтекат и петнадесет дни, нашият вероотстъпник беше вече закупил много добра гемия, която можеше да побере повече от тридесет души. За да направи действията си по-естествени, той реши да предприеме — и наистина предприе — едно пътуване до селището Сархел^[1], на тридесет левги от Алжир, по посока към Оран, където се търгува на едро със сушени смокини. След това пътува още два-три пъти дотам, придружен от споменатия вече тагаринец — тагаринци наричат в Берберия маврите от Арагон, както наричат мудехарци маврите от Гранада, които в кралството Фес носят пък името елчи.^[2] Сред тях местният крал вербува най-добрите си войници. Всеки път, като пътувал за Сархел, той спирал гемията си в едно заливче, разположено на два пушечни изстрела от градината, в която ни чакаше Сораида. Там вероотстъпникът започвал съвсем преднамерено да чете със своите гребци — маври, Азала или вършел на шега това, което бе замислил да направи на дело. Отивал до градината на Сораида, искал

плодове, а баща ѝ му давал, без да знае кой е. Както сам той ми каза по-късно, искал по този начин да я уведоми, че е натоварен от мене да я отведе на християнска земя, а също и да я успокои и насърчи. Това обаче не му се удаде, защото мавърките не се показват пред маври и турци освен по заповед на баща си или на съпруга си. Но с пленници християни те се срещат и пред тях се показват дори повече, отколкото е благоразумно. А на мене щеше да е неприятно, ако се бяха срещнали, защото тя може би щеше да се разтревожи при мисълта, че тайната ни е поверена на един вероотстъпник. Обаче Господ, който бе решил друго, не допусна да се изпълни доброто намерение на вероотстъпника. Като разбра колко безопасно е пътуването до Сархел и обратно, че можеше да пуца котва където, както и когато си пожелае, като се убеди също, че можеше напълно да разчита на другаря си, тагаринеца, че аз бях вече откупен и че оставаше само да се потърсят християнски гребци, каза ми да си помисля кои хора ще искам да взема със себе си освен откупените и да ги предупредя, че е решено да заминем идния петък. По този повод говорих с дванадесет испанци, всички отлични гребци, от тези, които най-свободно можеха да излизат от града. Но не беше лесна работа да се намерят толкова хора, понеже двадесет кораба корсарстваха по това време и всички гребци бяха заети. Нямаше да намеря и аз хората, от които се нуждаех, ако техният господар не бе се отказал това лято от корсарстване, тъй като чакаше да бъде построена в корабостроителницата нова галера. Казах им само да излязат идния петък един по един скришом от града и да обикалят около хаджи Мурадовата градина и там да чакат, докато пристигна. Дадох им поотделно тези указания и ги предупредих, че ако видят там други християни, да им кажат само, че аз съм им заповядал да ме чакат в тази местност. Като направих това, оставаше ми да свърша и работата, която ми беше най-много по сърце — да поставя Сораида в течение на приготовленията, за да бъде предупредена и нащрек и да не се изплаши, ако се явим внезапно преди срока, в който тя е предполагала, че гемията на християните ще може да се върне. Поради това реших да отида до градината и да се опитам да ѝ говоря. И тъй, един ден преди заминаването се озовах там под предлог, че търся някакви треви. Първият човек, когото срещнах, беше баща ѝ. Той ми заговори на езика, който по цялото африканско крайбрежие, дори и в Цариград, се говори между пленници и маври и който не е нито арабски, нито кастилски,

нито друг някакъв, а някаква смесица от всички езици, която помага на всички да се разбират. На този именно език той ме запитва чий роб съм и какво търся в неговата градина. Казах му, че съм роб на Арнаут Мами^[3] (за когото знаех, че е негов много голям приятел) и че събирам треви за салата. Запита ме след това дали съм предвиден за откуп и колко иска господарят ми за мене. По време на този разговор излезе от дома си красивата Сораида, която ме беше забелязала от доста време насам, и понеже мавърките съвсем не се стесняват да се показват пред християни и не отбягват техните погледи — както споменах преди малко, — тя се приближи без колебание до мястото, където разговаряхме с баща й. Нещо повече — баща й, щом я видя още отдалеч, я повика и й заповяда да дойде при нас.

Как да намеря думи, за да ви опиша сега голямата красота и чар на моята възлюблена Сораида и нейното богато и изящно облекло, с което се яви пред очите ми? Ще кажа само, че носеше на прекрасната си шия, на ушите и по косите си бисери, по-многобройни от космите на главата си. На глезените си, разголени по източен обичай, носеше две каркаджи (така се наричат на мавърски език гривните, които жените носят на нозете си) от най-чисто злато, обсипани с множество диаманти, които баща й оценяваше, както тя самата по-късно ми каза, на десет хиляди двойни ескудос, а гривните, които носеше на китките си, струваха още толкова. Бисерите бяха многобройни и най-доброкачествени, защото най-големият разкош на мавърките е да се кичат с едри и дребни бисери и затова маврите притежават тези скъпоценности в по-голямо количество, отколкото всички други народи. За бащата на Сораида се знаеше, че притежава най-хубавите бисери в Алжир и повече от двеста хиляди испански ескудос, а господарка на цялото това богатство беше тази, която сега е господарка на сърцето ми. Дали тогава всички тези накити са я красели, или не, може да се съди сега, когато я виждате само с малкото нещо, оцелели след толкова преमेждия, защото, знае се, че красотата на някои жени се променя с дни и при някои обстоятелства се увеличава или намалява. Естествено е душевните терзания и вълнения да я възвисяват или принижават, а нерядко и напълно да я съсипят. С една дума, тогава тя се яви в пълния разцвет на красотата си и с най-богатите си накити или поне такова беше впечатлението, което ми направи, защото дотогава не бях виждал по-хубава жена. Като чувствах при това и колко съм й

задължен, стори ми се, че виждам пред себе си божество, слязло от небето на земята, за да ме ошастливи и спаси.

Когато тя се доближи, баща ѝ каза на техния език, че съм роб на приятеля му Арнаут Мами и че съм дошъл да набера треви за салата. Тя заговори на споменатата вече езикова смесица и ме запита дали съм благородник и защо не съм още откупен. Отговорих ѝ, че съм вече откупен и че по размера на моя откуп — хиляда и петстотин султаниета — тя може да съди колко високо ме е оценил господарят ми. А тя каза:

— Ако беше роб на моя баща, аз бих наредила той да поиска за твоя откуп два пъти повече. Защото вие, християните, всякога лъжете и се преструвате на бедни, за да заблуждавате маврите.

— Може да сте права, сеньора — казах аз, — но мога да ви уверя, че не излъгах господаря си при уреждане на въпроса и че не си служа с лъжа в отношенията си с хората.

— Кога заминаваш? — запита Сораида.

— Надявам се, утре — отговорих, — защото утре ще отпътува един френски кораб и смятам да замина с него.

— Не е ли по-добре — възрази Сораида — да изчакаш някой испански кораб, за да отпътуваш с него, а не с кораб на французите, които не са ви приятели?

— Не — отговорих аз. — Ако можех да разчитам, че, както се носи слух, наскоро ще пристигне испански кораб, бих почакал, но сигурно е да замина утре, защото желанието ми да видя час по-скоро родната земя и близките си, които много обичам, е толкова силно, че не искам да чакам друг случай, макар и той да е по-изгоден.

— Навярно си женен в своята земя — рече Сораида — и затова желаете да замине, за да се видиш с жена си.

— Не съм женен — отговорих аз, — но съм дал дума да се ожена, щом стигна там.

— Красива ли е дамата, на която си дал думата си? — запита Сораида.

— Толкова е красива — казах аз, — че за да отдам дължимото на нейната красота, ще кажа, че много ти прилича.

Баща ѝ се изсмя силно и каза:

— Много красива трябва да е своята жена, християнино, щом прилича на дъщеря ми, която е най-хубавата жена в цялото ни кралство.

Ако не вярваш, разгледай я внимателно и ще се убедиш, че казвам самата истина.

За преводач в този разговор ни служеше най-често бащата на Сораида, като по-вещ в испанския. Тя наистина говореше на местния смесен език, но изразяваше мислите си повече със знаци, отколкото с думи. По време на разговора ни към нас дотича един мавър и съобщи с викове, че четирима турци са прескочили оградата на градината и берат неузрелите още плодове. Старецът и Сораида се уплашиха много, защото повсеместен и напълно понятен е страхът на маврите от турците, които ги държат под свое владичество. Особено се страхуват те от турските войници, които са извънредно нагли и злоупотребяват с властта си над маврите, като се държат с тях по-зле, отколкото с роби. Старецът каза на Сораида:

— Прибери се, дъще, вкъщи и се заключи. Аз отивам да се разправа с тези кучета. А ти, християнино, набери си тревите и на добър ти час. Нека аллах ти помогне да се върнеш с добро в земята си.

Поклоних му се и той тръгна да търси турците, като ни остави насаме със Сораида, която се престори, че тръгва да изпълни заповедта на баща си. Едва се беше скрил той зад дърветата в градината, тя се върна при мене и с просълзени очи ми каза:

— Тамеши, християнино, тамеши? — (което значи: заминаваш ли, християнино, заминаваш ли? Аз ѝ отговорих:

— Да, сеньора, но в никой случай без тебе. Чакай ме в първата джума и не се плаши, като ни видиш, защото непременно ще отплуваме за християнска земя.

Казах ѝ тези думи така, че да ме разбере напълно. Тя обгърна с ръка врата ми и така се запътихме с нерешителни стъпки към дома ѝ. Съдбата пожела — а тя можеше да се покаже много неблагоприятна, ако небето не беше решило друго — баща ѝ, който беше прогонил турците и се връщаше, да ни види така, както ви казах вече, че се движехме прегърнати. Ние също забелязахме, че ни е видял. Сораида, умна и досетлива, не изтегли ръката си от врата ми. Напротив, тя се приближи още повече до мене, облегна глава на гърдите ми, и като едва свиваше коленете си, съвсем явно и определено показваше, че ѝ е прилошало. А от своя страна дадох да се разбере, че я крепя не по своя воля. Баща ѝ се затече към нас и като видя дъщеря си в това състояние, запита я какво ѝ е, но не получи отговор. Тогава той каза:

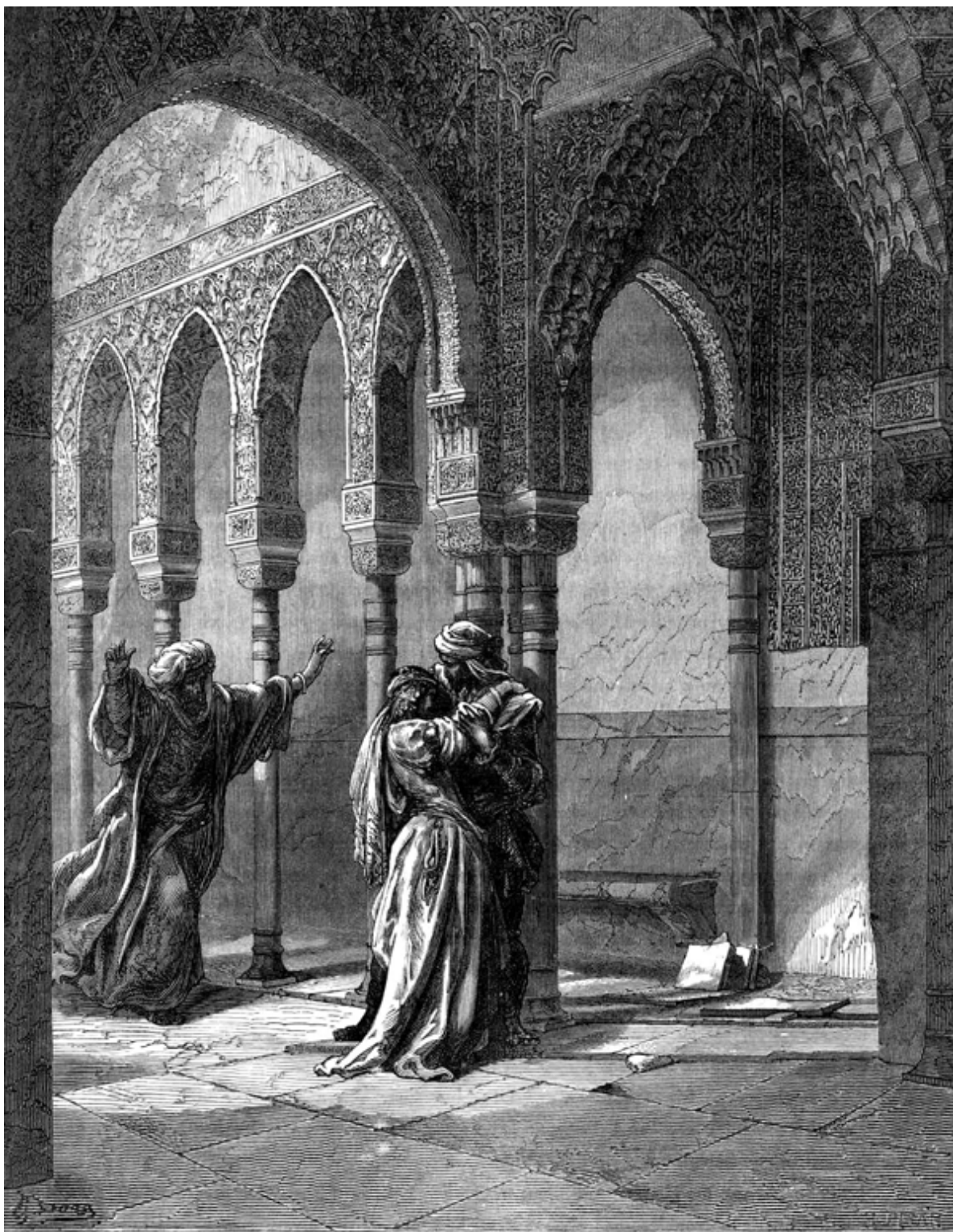
— Сигурно е припаднала от уплаха, като чу за нахлуването на тези кучета.

Той я отдели от мене и я притисна до гърдите си. А тя, въздишайки и с просълзени очи, рече:

— Амеша, християнино, амеша! (Иди си, християнино, иди си!)

Баща ѝ се намеси:

— Защо да си отиде християнинът, дъще? Никакво зло не ти е сторил, а турците си отидоха вече. Не се тревожи, няма вече от какво да се плашиш! Повтарям, помолих ги и турците си отидоха там, откъдето бяха дошли.

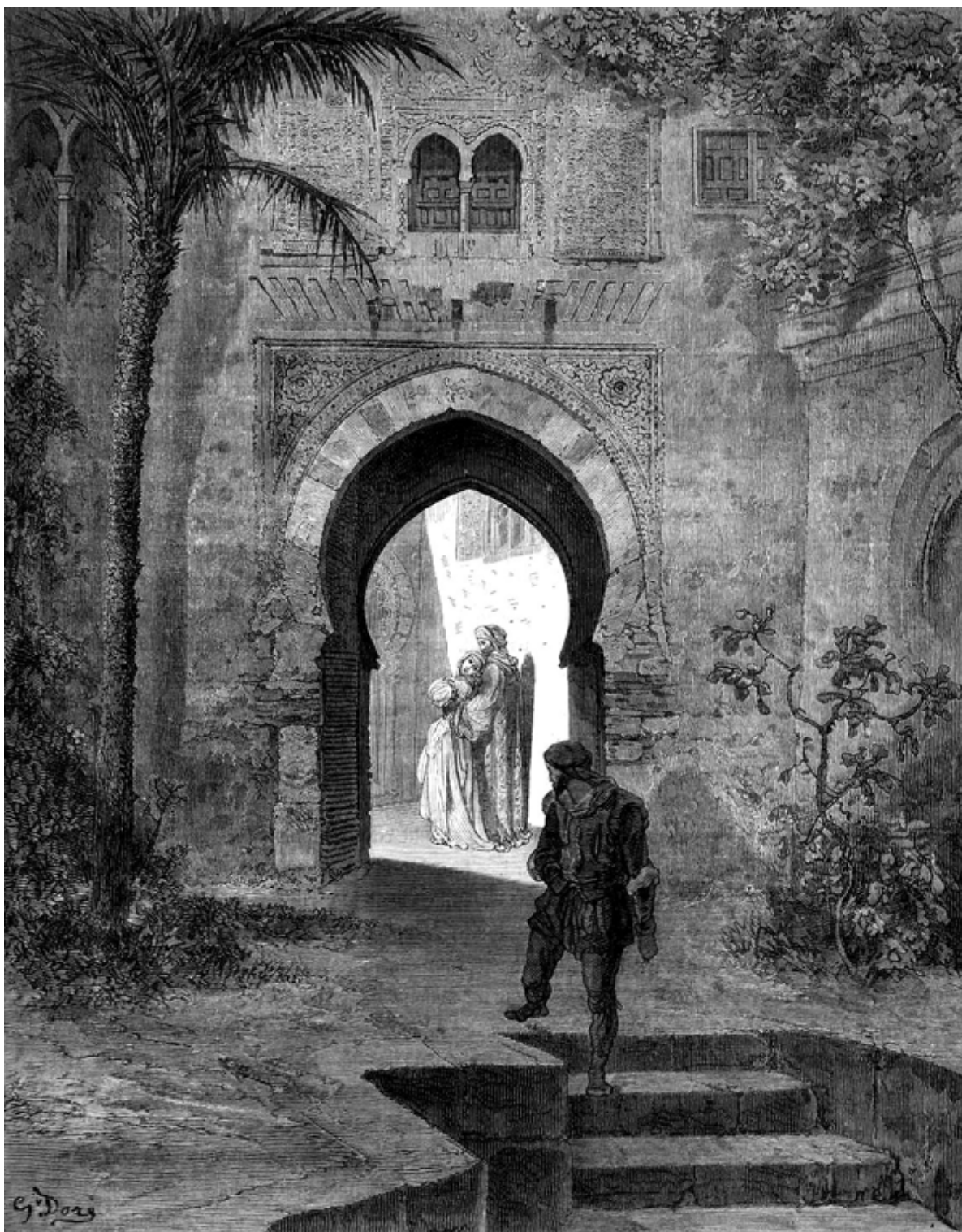

— Прав си, господарю, те я изплашиха — казах аз на баща й, —
но щом тя иска да си отида, не желая повече да я безпокоя. Остани с
Бога, с твое разрешение ще дойда пак, ако се наложи да бера треви от

твоята градина. Защото, както господарят ми твърди, няма никъде другаде по-добри треви за салатата.

— Може да дойдеш, когато поискаш — рече хаджи Мурад. — Думите на дъщеря ми не значат, че ти или друг някой християнин ѝ досажда. Вместо да каже да си отидат турците, тя каза да си отидеш ти или може би мисли, че е време да набереш тревите.

Така се разделих и с двамата. Сораида с натъжено сърце се отдалечи с баща си, а пък аз, под предлог, че търся да набера треви, обиколих спокойно цялата градина, проучих входовете и изходите, здравината на къщата и всички обстоятелства, които можеха да улеснят намеренията ни. След като извърших това, отидох да осведомя за всичко видяно вероотстъпника и останалите си другари, като горях от нетърпение да доживея часа, в който щях спокойно да се насладя на благото, което съдбата ми поднасяше в лицето на красивата и прелестна Сораида. Най-сетне настъпи многоочакваният ден. Всички спазихме реда и плана, които си бяхме изработили след разумно разглеждане и дълги обсъждания, и затова постигнахме очаквания успех. В първия петък, който следваше деня на разговора ни със Сораида в градината, корабът на нашия вероотстъпник пусна котва на мръкване почти пред нейния дом.

Християните, които трябваше да станат наши гребци, се бяха скрили на различни места около дома. Те всички ме чакаха със затаен дъх и нескрита радост, готови да нападнат вече кораба, който беше

пуснал котва пред тях. Те не знаеха за съучастничеството на вероотстъпника и мислеха, че за да спечелят и извоюват свободата си, ще трябва да употребят сила и да избият маврите, които бяха в кораба. Стана така, че щом се появих с другарите си, всички останали, които се бяха скрили, като ни видяха, наизскачаха и се присъединиха към нас. Всичко това се разигра по време, когато градът беше вече затворил вратите си и жива душа не се мяркаше из полето. След като всички се събрахме, размислихме дали ще е по-добре първо да отидем и да потърсим Сораида, или пък да нападнем маврите, които работеха като наети свободни гребци на кораба. Докато се двоумяхме, пристигна вероотстъпникът и ни запита защо се бавим. „Часът настъпи — каза ни той. — Маврите гребци не подозират нищо и повечето от тях спят.“ Обяснихме му защо се бавим, а той настоя, че най-важното е да завладеем гемията, което щеше да стане съвсем лесно и без да се излагаме на някаква опасност, а след това можехме вече да потърсим Сораида. Съветът му се видя на всички ни добър и тъй, без да се бавим повече, се отправихме под негово водачество към кораба. Той скочи пръв в него, улови ятагана си и каза на арабски:

— Ако ви е скъп животът, никой да не мърда от мястото си!

В тоя миг почти всички християни бяха вече нахлули в гемията. Малодушните маври, като чуха капитана си да говори така, се уплашиха и не употребиха оръжие, каквото почти нямаха, и се оставиха да им вържат ръцете, без дума да продумат. Християните направиха това с голяма бързина, като заплашваха маврите, че ако нададат вик, ще ги изколят. След това половината от нашите останаха на стража в гемията, а ние, останалите, водени пак от вероотстъпника, се отправихме към градината на хаджи Мурад. За щастие, отворихме портата с голяма леснина поради това, че изобщо не бе заключена, и тъй, спокойно и незабелязани от никого, стигнахме до самия дом.

Прекрасната Сораида ни чакаше на един от прозорците и щом видя да се доближават хора, запита тихо дали сме „назаряни“ (искаше да каже — християни). Отговорих ѝ утвърдително и я поканих да слезе. Като ме позна, не се поколеба нито за миг. Без дума да каже, слезе веднага, отвори вратата и се показа пред всички тъй хубава и богато облечена, че нямам думи да я опиша. Щом я видях, взех ръката ѝ и започнах да я целувам. Същото сториха вероотстъпникът и двамата ми другари, а след тях и всички други, които не знаеха точно какво става,

но правеха това, което виждаха, че ние правим, като им се струваше, че ние ѝ благодарим и я признаваме за господарка на нашата свобода. Вероотстъпникът я запита на арабски дали баща ѝ е у дома. Тя му каза, че е там и че спи.

— Трябва да го събудим — каза вероотстъпникът — и да го вземем с нас, като приберем и всичко ценно в този хубав дом.

— Не — възрази тя. — В никой случай няма да посягате на баща ми, а и от този дом няма какво да се прибира извън това, което аз нося със себе си и което е толкова много, че всички ще бъдете богати и доволни. Почакайте само, и ще видите.

Тя произнесе тези думи и влезе в дома си, като каза, че ще се върне много скоро и ни помоли да я почакаме спокойно, без да вдигаме шум. Запитах вероотстъпника какво е говорил със Сораида и той ми предаде разговора си с нея. Казах му тогава, че не трябва нищо да прави против волята на Сораида. А тя се завърна с едно сандъче, така препълнено със златни ескудос, че едва го носеше. За нещастие баща ѝ се бе събудил в това време и бе доловил шума в градината. Той се показва на прозореца, разбра веднага, че хората в градината са християни и започна да вика силно, продължително и отчаяно на арабски: „Християни, християни! Крадци, крадци!“ Тези викове хвърлиха всички ни в смут и уплаха. Вероотстъпникът схвана обаче бързо опасността, която ни грозеше, както и необходимостта да излезем от това положение, преди да бъдем открити. Той се спусна бързо към мястото, където стоеше хаджи Мурад, последван от някои от нашите хора. Аз не посмях да се отделя от Сораида, която се беше отпуснала почти прималяла в ръцете ми. Тези, които бяха влезли в къщата, тъй старателно изпълниха задачата си, че след миг се завърнаха, носейки хаджи Мурад с вързани ръце и с кърпа в устата, която не му позволяваше дума да пророни. Заплашваха го, че ако извика, ще бъде убит. Като го видя в това състояние, дъщеря му си закри очите да не го гледа, а старият се уплаши, тъй като не знаеше, че тя доброволно се бе предала в ръцете ни. Сега вече разчитяхме главно на краката си и затова с голяма бързина се добрахме до гемията, където останалите ни другари ни чакаха разтревожени, тъй като мислеха, че ни е сполетяло някакво нещастие.

Не бяха изтекли още двата първи часа на нощта, когато всички се бяхме вече събрали в гемията. Отвързаха ръцете на бащата на Сораида,

махнаха и кърпата от устата му, но вероотстъпникът повтори заплахата си, че ще му отнеме живота, ако нададе и най-слабия вик. Когато хаджи Мурад забеляза, че и дъщеря му е на борда, започна най-жалостно да въздиша, но въздишките му се засилиха още повече, когато видя, че аз съм я здраво прегърнал и че тя, вместо да се дърпа, да се брани и да се оплаква, стои спокойно в обятията ми. При все това той мълчеше, за да не се приложат на дело заканите, които вероотстъпникът беше отправил към него. Когато Сораида се видя в гемията, чиито гребла се спущаха вече в морето, и погледна баща си и другите маври, които стояха навързани на борда, каза на вероотстъпника да ми предаде, че ме моли да развържа маврите и да освободя баща ѝ, защото тя по-скоро би се хвърлила в морето, отколкото да гледа с очите си как по нейна вина отвлечат в плен баща ѝ, който толкова я обича. Вероотстъпникът ми предаде желанието ѝ и аз отговорих, че съм съгласен, но той възрази, че не бива да правим това, защото, ако ние ги освободим сега, те ще почнат да викат за помощ и ще вдигнат на крак целия град. Навярно ще пуснат по следите ни някои леки кораби и ще ни преследват по море и по брега така, че да не можем да се спасим. Ще им върнем свободата, добави той, щом стъпим на християнска земя. Всички възприехме това мнение, възприе го и самата Сораида, на която обяснихме защо не можем да изпълним веднага желанието ѝ. И тъй, юначните ни гребци, изпълнени с мълчаливо задоволство и жизнерадостно усърдие, поеха веслата и след като призовахме от все сърце Бога на помощ, отплавахме по посока на Балеарските острови, които са най-близката християнска земя. Задуха обаче северният вятър. Той развълнува морето и ни застави да изоставим пътя за Майорка и да плаваме успоредно с брега, по посока към Оран. Това ни създаваше доста грижи, защото се страхувахме да не бъдем съзрени от пристанището Сархел, разположено на шестдесет мили от Алжир. Бояхме се също да не срещнем в тези води някоя от онези галери, които обикновено носят стоки от Тетуан. Но всеки един от нас поотделно и всички заедно мислехме, че нямаше да е зле да срещнем някой търговски кораб, от тези, които не са съоръжени за корсарска дейност, тъй като можехме да го завладеем и така да завършим по-безопасно нашето пътуване. През цялото време Сораида криеше лицето си в ръцете ми, за да не гледа баща си, и аз слушах как тя се молеше на Лела Мариен да ни помогне.

Така преплавахме тридесетина мили и зората ни свари на разстояние три пушечни изстрела от брега, който беше пуст, без жива душа, която би могла да ни съгледа. Все пак успяхме да насочим гемията към открито море, което се беше поуспокоило. Като се отдалечихме на около две мили, решихме гребците да работят на смени, докато хапнем нещо (гемията ни беше добре запасена), тъй като всички бяха на мнение, че такова благоприятно време не е за почивка. Гребците предложиха тези, които не гребат, да им помогнат да се нахранят, защото в никой случай не желаеха да оставят веслата. Така и стана, а в това време почна да духа вятър, който ни принуди да изоставим веслата, да вдигнем платната и да насочим гемията към Оран, тъй като плаването в друга посока беше невъзможно. Всичко това се извърши с голяма бързина, а с платната започнахме да развиваме скорост осем мили в час при единствен риск да се натъкнем на някоя корсарска галера. Дадохме на мавърските гребци да закусят и вероотстъпникът ги

успокои, като им каза, че не ги отвеждаме в робство и че при първа възможност ще бъдат пуснати на свобода. Същото каза и на бащата на Сораида, който отговори:

— Готов съм във всичко да вярвам и всичко да очаквам от добротата и великодушието ви, о християни, но не мога да се надявам, че ще ме освободите. Не ме смятайте толкова наивен, за да ви повярвам! Защото вие никога не бихте се изложили на опасността да отнемете свободата ми, за да ми я възвърнете тъй щедро, още повече, като знаете кой съм и с какви облаги може да бъде свързано освобождението ми. Вие дори не желаете да назовете тези облаги с истинското им име. Още отсега ви предлагам всичко, каквото ми поискате, за мене и за нещастната ми дъщеря или поне само за нея, тъй като тя е най-скъпото и най-милото, което имам.

Като каза тези думи, той започна тъй горко да плаче, че събуди у всички ни състрадание и накара Сораида да го погледне. Като го видя да плаче, тя тъй се разнежи, че стана от мястото, където седеше, до краката ми, и отиде да прегърне баща си. Прилепили лице до лице, те двамата заридяха тъй сърцераздирателно, че мнозина от нас, присъстващите, се просълзихме заедно с тях. Но когато баща ѝ я видя тъй празнично облечена и накитена с толкова скъпоценности, каза ѝ на техния език:

— Как да си обясня, дъще моя, че снощи, преди да ни сполети тази страшна беда, те видях в обикновено домашно облекло, а сега, без да си имала време да се премениш и без да съм ти съобщил някаква приятна новина, която да ти послужи за повод да се разкрасиш и накитиш, аз те виждам да носиш най-хубавото облекло, което съумях и можах да ти дам във времена, когато съдбата бе по-благоклонна към нас? Отговори ми на въпроса, който ме учудва и смущава повече, отколкото самата беда, в която изпаднах.

Вероотстъпникът ми превеждаше всичко, което мавърът говореше на дъщеря си, а тя нищо не отговаряше. Но когато съгледа в един кът на гемията сандъчето със скъпоценностите, което си спомни, че беше оставил в Алжир и не бе го пренесъл в извънградската къща, той още повече се слиса и я запита как е могло сандъчето да попадне в наши ръце и какво има в него. На този въпрос отвърна вероотстъпникът, без да изчака отговора на Сораида:

— Не си давай труда, господарю, да задаваш на дъщеря си Сораида толкова много въпроси, тъй като с няколко думи само ще задоволя твоето любопитство. Знай, че тя е християнка и че тя е пилата, която престърга веригите ни и ни освободи от пленничество. Тя се намира между нас по своя собствена воля, доволна, струва ми се, че е тук, както е доволен този, който напуска мрака и навлиза в светлината, този, който преминава от смърт към живот и от мъки към блаженство.

— Истина ли е, дъще, това, което този човек казва? — запита мавърът.

— Истина е — отговори Сораида.

— Истина ли е — продължи старецът, — че си християнка и че си предала баща си в ръцете на враговете му?

А Сораида отговори:

— Вярно е, че съм християнка, но не е истина, че аз те докарах до това положение, защото желязах само да сторя на себе си добро, но не и зло на тебе.

— А какво добро си направила на себе си, дъще?

— Задай този въпрос — отговори тя — на Лела Мариен! Тя ще ти отговори по-добре от мене.

Щом чу това, мавърът се хвърли с невероятна бързина в морето с главата надолу и несъмнено щеше да се удави, ако широките му и дълги дрехи не го бяха задържали известно време на повърхността. Сораида започна да пищи, като се молеше да го спасим, и ние всички се спуснахме, уловихме го за алмалафата^[4] и го извлякохме полумъртъв и безчувствен. Такава мъка обзе Сораида, че тя почна нежно и жалостно да го оплаква, като че ли се намираще пред мъртвец. Обърнахме го с главата надолу. Той повърна много вода и се свести едва след два часа, през което време вятърът промени посоката си и ни понесе към сушата. Стана нужда хората да хванат веслата, за да не се разбием в брега. Щастливата съдба отреди да навлезем в малко заливче, наречено от маврите Кава Румия, което значи на наш език „блудница християнка“. Според мавърското предание в тази местност е била погребана Кава^[5], по чиято вина загина Испания, защото „кава“ значи блудница, а „румия“ — християнка. Маврите смятат, че е лошо предзнаменование, когато са заставени да пуснат котва в това заливче, и доброволно никога не идват тук. Но за нас то не бе убежище на блудница, а спасително пристанище, защото морето ставаше все по-бурно. Поставихме стража

на брега и не изпускахме веслата от ръцете си. Хапнахме от запасите, които вероотстъпникът беше взел, и се помолихме от все сърце на Бога и Света Богородица да ни помогнат и бъдат благосклонни към нас, за да можем успешно да завършим тъй щастливо започнатото дело. По настояване на Сораида дадохме заповед да бъдат свалени на брега баща ѝ и всички маври, защото нежното ѝ сърце не можеше да понася повече гледката на вързания ѝ баща и пленените ѝ сънародници. Обещахме да изпълним молбата ѝ, щом вдигнем котва, защото местността беше пуста и свалянето им там не представляваше опасност. Молитвите ни до Бога не останаха напразни. Задуха попътен вятър и ни подкани да продължим започнатото пътешествие. Ние развързахме маврите и ги свалихме един по един на брега, нещо, което крайно ги учуди. Когато дойде ред да освободим и бащата на Сораида, който междувременно беше дошъл напълно на себе си, той каза:

— Защо според вас, християни, тази лоша жена се радва, че ме пущате на свобода? Вярвате ли, че тя го прави от чувство на милост към мене? Съвсем не. Тя се радва, защото присъствието ми ѝ пречи да изпълни лошите си намерения. Не мислете също, че е отстъпила от вярата си, защото се е убедила, че вашата вяра е по-добра от нашата. Направила го е, защото е разбрала, че безчестието се шири по-свободно във вашата земя, отколкото в нашата.

Докато аз и още един другар му държахме ръцете, за да не извърши някоя безумна постъпка, той се обърна към Сораида и каза:

— О, безчестна и неразумна девойко! Накъде си тръгнала, заслепена и безумна, с тези кучета, които са заклети наши врагове? Проклет да е часът, в който бе зачената, и проклети да са ласките и нежностите, сред които те отгледах!

Като видях, че възнамерява да говори още дълго аз побързах да го сваля на брега, откъдето той продължи на висок глас да се вайка и проклина, молейки Мохамед да изпроси от аллаха да ни погуби, унищожи и довърши. Когато вдигнахме платната, престанахме да чуваме какво говори, но все още виждахме как с движения изразява отчаянието си. Той скубеше брадата и косата си и се търкаляше по земята, но по едно време извиси така гласа си, че до нас долетяха следните думи:

— Върни се, възлюблено чедо, върни се при мене, аз всичко ти прощавам! Предай на тези хора златото, което и без това е в техни ръце,

и ела да утешиш опечаления си баща, който ще остави костите си из тези безлюдни пясъци, ако ти го изоставиш!

Сораида изслуша дълбоко развълнувана и просълзена тези думи и с голяма мъка успя да промълви:

— Нека аллах пожелае, татко, Лела Мариен да те утеши в дълбоката ти тъга. На нея дължа аз, че съм сега християнка! Аллах добре знае, че не можех да постъпя иначе и че моето решение не ми е наложено от тези християни. Дори и да не исках да тръгна с тях и да желяех да остана вкъщи, това щеше да бъде невъзможно, тъй като някаква голяма сила в душата ми ме караше да извърша това добро дело, което ти, любими татко, преценяваш като лошо.

Докато Сораида говореше така, нито баща ѝ я виждаше вече, нито ние можехме да го видим. Мъчех се да я утеша, докато другите вършеха своята работа. Вятърът улесняваше нашето плаване, и то така, че

всички се надявахме на следния ден призори да се намерим на испанския бряг. Но тъй като много рядко (или почти никога) доброто не идва само, без да бъде придружено или последвано от някое зло, което го смущава и помрачава, съдбата ни реши — или може би ни постигнаха проклятията, с които мавърът беше обсипал дъщеря си, винаги тежки, щом идват от баща, — и тъй, повтарям, съдбата реши, докато плавахме в открито море, с опънати платна и с вдигнати високо гребла, защото попътният вятър правеше излишна употребата им — да съзрем изведнъж, преди да са изтекли и три часа от нощта, при светлика на блесналата луна един кораб с четвъртити опънати платна, който се движеше срещу вятъра и ни пресичаше пътя. Корабът се намираше толкова близо пред нас, че стана нужда да забавим хода си, за да избегнем сблъскването, а и неговите моряци натиснаха с всички сили кормилото, за да ни открият път. Излязоха на палубата и запитаха кои сме, накъде пътуваме и откъде идваме. Като чу, че тези въпроси ни бяха зададени на френски, нашият вероотстъпник каза:

— Никой да не отговаря! Това са сигурно френски корсари, които никого не щадят.

След това предупреждение никой от нас не се обади. Като отминахме на известно разстояние, така че срещнатият кораб остана в безветрено пространство под заслона на нашия, чуха се внезапно два оръдейни изстрела. Гюлетата бяха по всяка вероятност от тези, свързани с вериги^[6], защото първото пресече наполовина голямата ни мачта и я свали в морето заедно с платната, а второто попадна в средата на нашия кораб и го проби напълно, без да нанесе обаче друга щета. Като видяхме, че корабът ни потъва, започнахме да викаме за помощ и да молим хората от другия кораб да ни приберат, за да не се удавим. Те забавиха хода си, спуснаха в морето лодка и в нея се настаняха дванадесетина французи, въоръжени с аркебузи и със запалени фитили. Те се приближиха до нас и като видяха, че сме малко на брой и че гемията ни потъва, приеха ни в лодката и ни заявиха, че бедата ни била сполетяла, защото сме били невежливи и не сме отговорили на техните въпроси. Нашият вероотстъпник взе сандъчето с богатствата на

Сораида и незабелязан от никого, го хвърли в морето. С една дума, всички попаднахме в ръцете на французите, които, след като събраха от нас всички сведения, които ги интересуваха, ни отнеха, сякаш бяха най-върли наши врагове, всичко, което притежавахме, а на Сораида отнеха дори и гривните, които носеше на глезените си. Но мене не ме измъчваше толкова мисълта, че са посегнали на всички скъпоценности, които Сораида притежаваше, колкото страхът да не посегнат и на съкровището, по-драгоценно от всички други, на което и тя самата най-държеше. Но тези хора ламтят само за пари и в това отношение алчността им не знае граници. В случая тя беше толкова голяма, че бяха готови да смъкнат от гърба ни и каторжническите дрехи, ако те можеха да им послужат за нещо. Някои от тях предложиха да ни увият всички в корабното платно и да ни изхвърлят в морето, защото имаха намерение да търгуват в някои испански пристанища, като се представят за бретонци. Бояха се, че ако ни задържат живи на борда, могат да бъдат наказани, след като се открие грабежът им. Ко капитанът, който лично бе обрал любимата ми Сораида, каза, че се задоволява с взетата плячка и че не възнамерява да спира в испанско пристанище, а смята да мине нощем през Гибралтарския проток и да се върне в Ла Рошел, откъдето бе тръгнал на път. В края на краищата решиха да ни дадат лодката на кораба си и всичко нужно за краткото пътуване, което ни оставаше, и на другия ден, когато вече се виждаше испанският бряг, те изпълниха обещанието си. Като съзряхме брега, радостта ни беше толкова голяма, че забравихме всички несгоди и беди, сякаш нищо лошо не беше ни се случило, защото голямо е щастието да спечелиш наново загубената си свобода!

Трябва да е било към обед, когато ни свалиха в лодката. Дадоха ни две бъчонки с вода и няколко сухара, а когато дойде ред да спуснат и Сораида в лодката, капитанът, обзет от някакво непонятно състрадание, ѝ връчи четиридесет златни ескудос и не позволи на моряците да ѝ снемат роклята, която и днес носи. Седнахме в лодката, благодарихме за показаната от тях милост и изразихме признателността си, без да се оплачем от каквото и да било. Те отплаваха към открито море, по посока към протока, а ние, с поглед, прикован в брега като в пътеводна звезда, започнахме тъй усърдно да гребем, че по залез-слънце вече се бяхме доста доближили към сушата и се надявахме да стигнем, преди да се е стъмнило съвсем. Но тази нощ луната не светеше, небето беше

черно и ние не знаехме къде точно се намираме. Ето защо не ни се видя благоразумно да се отправим направо към сушата, макар и някои от нас да предлагаха да слезем на брега, дори той и да е пуст и скалист, за да не попаднем на корсарски кораби от Тетуан, които, след като нощуват в берберски води, често осъмват до бреговете на Испания, събират своята плячка и се връщат да спят по домовете си. След спор надделя мнението да се доближим постепенно до брега и ако морето е спокойно, да слезем на суша, там, където бъде възможно. Това и направихме. Малко преди полунощ стигнахме до подножието на една странна по очертания висока планина, която не се спущаше до самия бряг и предлагаше достатъчно място, за да можем да слезем удобно. Лодката заседна в пясъка, скочихме на брега, целунахме земята и със сълзи на очи, предизвикани от най-голяма радост, всички благодарихме на Господа-Бога за несравнимата милост, която ни беше оказал. Извадихме от лодката останалите там припаси, изтеглихме я на брега и се изкачихме доста високо в планината. Но и там не можахме лесно да успокоим нашите сърца, защото все още не ни се вярваше, че краката ни вече стъпват по християнска земя.

Стори ми се, че се съмна по-късно, отколкото ни се искаше. Изкачихме се до върха на планината, за да видим дали оттам няма да се открие някое селище или поне овчарски колиби. Колкото и да напругахме зрението си, не можахме да съзрем нито селище, нито жива душа, нито път, нито пътека. Измъчваше ме най-много да гледам как Сораида върви пеш из тази камениста местност. Носех я от време на време на гръб, но умората, която изпитвах аз, не ѝ позволяваше да си отдъхне и да изпита сладостта на почивката, докато я носех. Затова не пожела вече да я нося. Държах я за ръка и тя продължи да върви пеш, търпеливо и весело. Като извървяхме около четвърт левга, до слуха ни достигна звук на звънче, явен знак, че наблизо пасат овце. Огледахме се наоколо най-внимателно, за да видим дали няма да ги съзрем, и открихме едно овчарче, седнало под един дъб, което твърде спокойно и безгрижно дялкаше с нож една пръчка. Развикахме се, то повдигна глава, изправи се ловко и понеже, както по-късно узнахме, съгледало най-напред вероотстъпника и Сораида, които бяха в мавърска носия, помислило, че срещу него настъпва цяла Берберия. Затова то хукна да бяга с невероятна бързина през гората, като викаше, колкото му глас държи:

— Нахлуват маври! Маври! Маври! На оръжие, на оръжие!

Тези викове ни смутиха много и ние не знаехме какво да направим. Но тъй като преценихме, че виковете на овчарчето щяха да вдигнат на крак цялото население и че бреговата конна стража нямаше да се забави да се появи, за да провери какво става, решихме вероотстъпникът да захвърли турските си дрехи и да облече пленническата рубашка, която един от нашите му даде, макар и той самият да остана по риза. Отправихме молитва към Бога и тръгнахме по следите на овчарчето, очаквайки всеки миг отгоре ни да връхлети бреговата конна стража. Не се излъгахме в предвижданията си. След около два часа път през гъсталака, когато бяхме излезли вече на равнинно място, видяхме пред нас петдесетина конници, които бързо, в лек галоп, препускаха към нас. Щом ги съзряхме, спряхме и ги зачакахме спокойно. Те се приближиха и като видяха вместо маврите, срещу които бяха тръгнали, бедни християни, се смутиха и един от тях ни запита дали ние сме дали повод на овчарчето да вдигне тревога. „Да“ — отговорих аз и се готвех да му разкажа за нашите странствания и да му обясня кои сме и откъде идваме, когато един от нашите другари позна конника, който ни бе задал въпроса, прекъсна ме и каза:

— Нека благодарим на Бога, сеньори, за това, че ни е извел така щастливо на този бряг. Ако не се лъжа, ние сме близо до Велес-Малага^[7]. Ако годините на пленничество не са отслабили паметта ми, струва ми се, че вие, сеньор, който ни запитяхте кои сме, сте Педро де Бустаманте, мой вуйчо.

Конникът, щом чу тези думи на пленника-християнин, скочи от коня, прегърна момъка и му каза:

— Мили и скъпи племеннико, сега те познах. Аз те бях вече оплакал като мъртъв, а същото стори и моята сестра, твоя майка, както и всички твои домашни, които са живи и на които Бог е дарил живот, за да доживеят тази радостна среща. Знаехме, че си бил в Алжир и по вида на облеклото ти, и по другарите, които идват с тебе, разбирам, че сте се спасили по чудо.

— Прав си — отговори момъкът, — но сега ще имаме достатъчно време, за да ви разкажа всичко.

Когато конниците разбраха, че сме пленени християни, те всички се спешиха и ни предложиха да възседнем конете им, за да ни отведат в град Велес-Малага, който беше само на левга и половина разстояние.

Някои от тях отидоха да откарат лодката в града, след като им обяснихме къде точно бяхме я оставили. Останалите ни настаниха на конете си, а Сораида яхна коня на вуйчото на нашия другар. Цялото население на града излезе да ни посрещне, предупредено, че пристигаме, от някои конници, които ни изпревариха. Като жители на крайбрежието, те не се чудеха на зрелището, защото често бяха виждали както освободени пленници-християни, така и новозаробени маври, но се удивляваха на красотата на Сораида, която в този миг беше достигнала до връхната си точка поради умората от дългия път и радостта, че се намира вече на християнска земя и в пълна безопасност. Лицето ѝ беше добило такива цветове, че ако не се боях силната ми любов към нея да не ме е заслепила, щях да се осмеля да кажа, че няма на света по-красива жена от Сораида, поне сред тези, които аз бях виждал.

Отидохме първо на черква да благодарим на Бога за неговите милости. Щом влезе в храма, Сораида каза, че там има изображения, които приличат на Лела Мариен. Обяснихме ѝ, че това са нейни свещени образи и вероотстъпникът разтълкува на Сораида криво-ляво значението им, за да разбере, че трябва да ги почита така, сякаш всяко едно от тях е самата Богородица, която ѝ се беше явила. Със своята съобразителност и с ясния си и бистър ум тя веднага схвана всичко, което ѝ се каза за свещените образи. След това ни отведоха и настаниха в разни къщи на градеца, а нас — вероотстъпника, Сораида и мене — ни прибра нашият другар в своя дом, при родителите си, хора не особено заможни, които ни приеха не по-малко сърдечно от собствения си син.

Във Велес престояхме шест дена, а на седмия вероотстъпникът, след като уреди редица формалности^[8], замина за Гранада, където бе решил да потърси съдействието на Светата инквизиция, за да се върне в лоното на Светата църква. Всички други освободени християни се пръснаха кой накъдето намери за добре. Останахме само двамата със Сораида и аз купих с парите, които ѝ беше дал любезният французин, добичето, което тя сега язди. Сега съм ѝ баща и оръженосец, но още не съпруг. Тръгнали сме на път с намерение да узнаем дали баща ми е още жив и дали някой от братята не е имал повече щастие от мене в живота. Понеже небето беше ми отредило Сораида за спътница в моя живот, не смятам, че то може да ми даде друг по-ценен дар, пък какъвто ще да е и

той. Търпението, с което Сораида понася лишенията и неудобствата, които бедността носи със себе си, и желанието, което има час по-скоро да стане християнка, са толкова големи, че ме учудват и ме подтикват да ѝ служа, докато съм жив. Но радостта, която изпитвам при мисълта, че съм неин и че тя е моя, е помътена и помрачена, защото не зная дали ще намеря в моя край стряха, за да я подслоня, и дали времето и смъртта не са извършили такива поражения в живота и имота на баща ми и братята ми, че да няма кой да ми протегне ръка, ако тях ги няма. Това е, което мога да ви разкажа, просветени сеньори, за моя живот. Съдете сами дали разказът ми е занимателен и особен. Мога само да прибавя, че се помъчих да ви го предам по възможност най-кратко, защото страхът, че ще ви отегча, ме накара да ви спестя не една подробност.

[1] *Сархел* — понастоящем Черчел или Серсели, е селище, разположено на запад от град Алжир. Било е основано от картагенците.

↑

[2] *Елче* — арабска дума, която съответства на турската „алудж“ — изменчив, беглец, вероотстъпник. ↑

[3] *Арнаут Мами* — жесток корсар, който пленил испанската галера „Ел Сол“ и взел в плен Мигел де Сервантес и брат му Родриго, когато се връщали от Неапол за Испания. ↑

[4] *Алмалафа* — наметало, което покрива цялото тяло и се придържа на гърдите със скъпоценни брошки. ↑

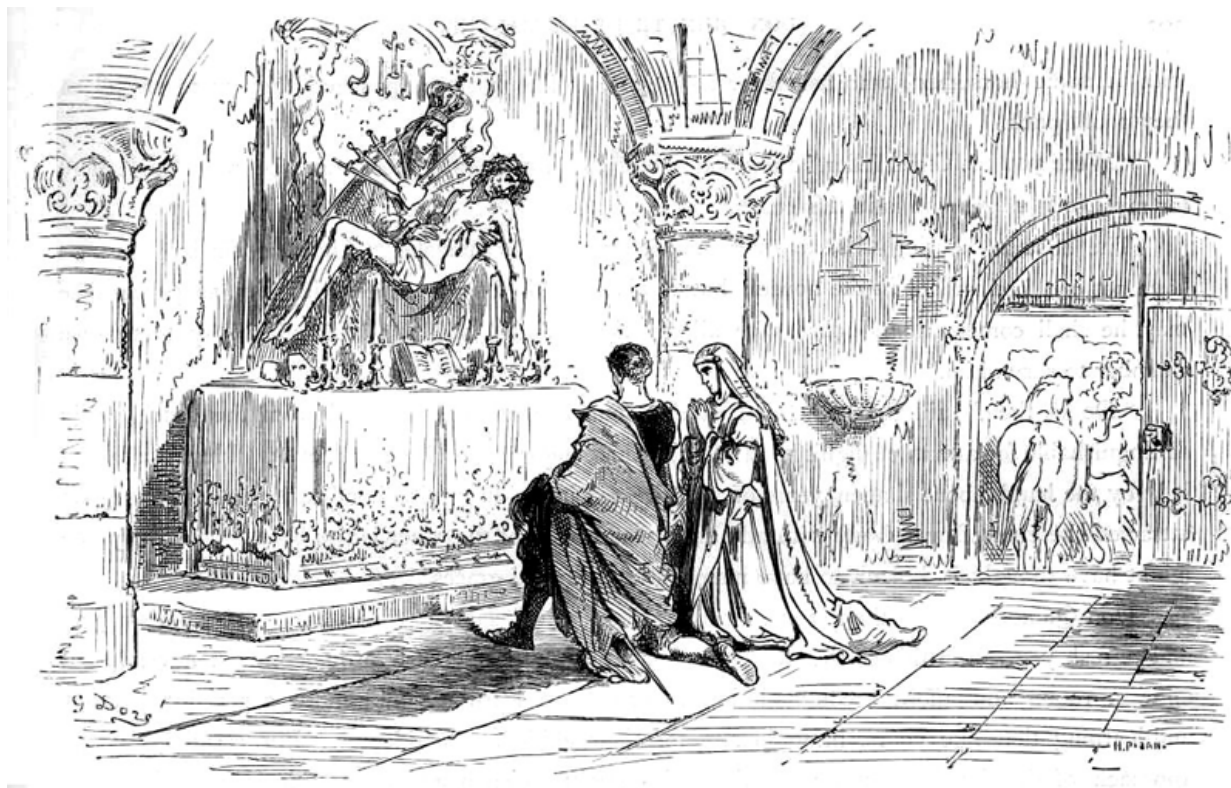
[5] *Кава* — арабите дали името Кава на Флоринда, дъщеря на граф дон Хулиан, който, за да си отмъсти на последния готски крал дон Родриго, улеснил проникването на маврите в Полуострова. Смъртта на Родриго (713 година) е начало на арабското владичество в Испания. Легендата за предателството на графа не намира историческо потвърждение. ↑

[6] *Гюле*, разцепено на две части, свързани с верига, за да причинява по-големи щети. ↑

[7] *Велес-Малага* — градец на 18 мили източно от Малага. ↑

[8] С други думи, е заверил свидетелските показания на спътниците си християни за услугите, които им е направил, и за сериозното му намерение да се върне към християнството. ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ВТОРА
В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА ТОВА, КОЕТО ОЩЕ СЕ
СЛУЧИ В ХАНА, И ЗА ДРУГИ НЕЩА, КОИТО
ЗАСЛУЖАВАТ ДА БЪДАТ ОТБЕЛЯЗАНИ

След тези думи Пленника замлъкна, а дон Фернандо му каза:

— Наистина, сеньор капитан, начинът, по който вие ни разказахте вашите странни приключения, е на висотата на необикновените ви подвизи. Всичко, което ви се е случило, е и необикновено, и рядко, и пълно с неочаквани събития, които учудват и завладяват слушателя. А удоволствието, което ни доставихте, е толкова голямо, че да беше продължил разказът ви дори до зори, с радост бихме го изслушали още веднъж.

След това Карденио и всички други предложиха да му услужат кой както може с толкова топли и искрени думи, че капитанът се трогна дълбоко от тяхната голяма отзивчивост. А дон Фернандо му предложи,

ако е съгласен, да ги заведе при брат си, маркиза, когото ще склони да стане кръстник на Сораида. Обеща му също съдействие и подкрепа, за да може да се завърне в родното си място с нужния авторитет и с достойнство, подобаващо на неговите заслуги. Пленника благодари най-вежливо, но не пожела да приеме нито едно от неговите щедри предложения.

В това време настъпи нощта^[1] и когато съвсем се стъмни, в хана пристигна една кола, придружена от конници.

Новодошлите поискаха подслон, но ханджийката им каза, че в целия хан няма педя свободно място.

— Дори и това да е самата истина — рече един от конниците, които бяха вече влезли в двора, — не може да остане неподслонен сеньор оидорът^[2], когото ние придружаваме.

Щом чу това име, ханджийката се смути и каза:

— Лошото е, сеньор, че няма никакви легла. Ако негова милост сеньор оидорът си носи легло — а предполагам, че го носи, — нека заповяда. Аз и моят мъж ще му отстъпим стаята си, за да му услужим.

— Много добре! Прието! — каза конникът.

Междувременно от колата беше вече слязъл човек, чиито чин и звание личаха по облеклото му. Дългата дреха, с волани по ръкавите, свидетелстваше, че лицето беше наистина оидор, както бе казал прислужникът. Той водеше за ръка около шестнадесетгодишна девойка в пътническо облекло, толкова красива, стройна и жизнерадостна, че всички ѝ се възхитиха. Ако не бяха вече видели Доротей, Лусинда и Сораида, сигурно трудно щяха да повярват, че друга такава красавица може да се намери на света.

Когато кралският съдия влезе с девойката в хана, дон Кихот ги посрещна със следните думи:

— Ваша милост можете без всякакъв страх да влезете в този замък и да се разположите в него. Макар той да е тесен и лишен от удобства, няма теснота и неудобство на този свят, които да не отстъпват пред военното изкуство и пред науката, още повече, когато те се предвождат и вдъхновяват от красотата. Науката, която ваша милост представлявате, е съпроводена от тази красива девойка, пред която трябва да се разтварят широко и гостоприемно не само вратите на замъците, но трябва също да се отдръпват от пътя скалите, да се отделят една от друга и да се снишават планините, за да я посрещнат

достойно. Влезте, ваша милост, в този рай, където ще намерите звезди и слънца, които ще красят небето, което водите със себе си. Тук ще намерите оръжието в целия му блясък и красотата в най-превъзходния й израз.

Слисан от речта на дон Кихот, съдията почна да го разглежда внимателно и външността на рицаря го учуди не по-малко от неговите слова. Преди да намери подходящи думи за отговор, той бе изненадан още веднъж, когато видя пред себе си Лусинда, Доротея и Сораида, които, щом чуха от ханджийката новината за пристигането на нови гости и за красотата на девойката, излязоха да я видят и да я посрещнат. Но дон Фернандо, Карденио и свещеникът го приветстваха по по-разбираем и светски начин, отколкото дон Кихот. Сеньор оидорът се почувства някак смутен от всичко, което виждаше и чуваше, а красавиците от хана посрещнаха с „добре дошла“ хубавата девойка. С една дума, съдията се убеди, че останалите гости на странноприемницата бяха знатни и видни хора, но външният вид, лицето и държането на дон Кихот съвсем го объркаха. Изслуша множество вежливи предложения, а и сам той отиде да разгледа помещенията, след което се спряха на първоначално взетото решение — всички жени да се приберат в стаята, за която вече споменахме, а мъжете да останат отвън и да бдят над тяхната почивка. Сеньор оидорът изрази задоволството си, че девойката — която беше негова дъщеря — ще пренощува при тези дами, а и тя самата прие с радост поканата. В тесния креват на ханджията и в леглото, което съдията носеше със себе си, дамите се разположиха да нощуват по-удобно, отколкото очакваха.

Още щом видя оидора, сърцето на Пленника заби по-силно и в него се зароди едно съмнение, че това е родният му брат. Той запита един от прислужниците, които придружаваха съдията, как се казва и от кой край е. Прислужникът му отговори, че се казва лиценциат Хуан Перес де Виедма и че родът му е, доколкото знае, от едно планинско село в областта Леон. Това сведение потвърди първоначалното му съмнение, че съдията е този негов брат, който по съвета на баща им бе се посветил на науката. Развълнуван и зарадван, той повика настрана дон Фернандо, Карденио и свещеника, събщи им новината и ги увери, че оидорът е негов брат. Прислужникът му беше казал също, че господарят му е назначен на служба в Америка, като съдия в Мексико.

Узна освен това, че девойката е негова дъщеря, чиято майка се била поминала при нейното раждане, а също и че брат му наследил голямо богатство, като получил зестрата на покойната. Той поиска от тях съвет как да се открие и как да разбере предварително дали брат му, след като се открие, ще го приеме с отворени обятия, или като го види обеднял, ще се засрами от него.

— Позволете ми аз да уредя тази работа — каза свещеникът, — още повече, че всичко ме кара, сеньор капитан, да мисля, че ще бъдете отлично посрещнат, тъй като духовната издигнатост и сговорчивият нрав, които благородната външност на вашия брат издава, не говорят в никакъв случай за високомерие и самозабрава или за това, че той няма правилно да разбере изпитанията на съдбата.

— Въпреки всичко — рече капитанът — аз бих желал да му се открия не изведнъж, а постепенно и със заобикалки.

— Бъдете спокоен — отговори свещеникът. — Аз така ще наредя нещата, че всички ще останем доволни.

В това време сложиха трапезата и всички седнаха около масата^[3], с изключение на Пленника и на дамите, които вечеряха отделно в стаята си. Посред вечерята свещеникът каза:

— В Цариград, където прекарах няколко години в пленничество, имах, сеньор оидор, един другар, който носеше вашето име. Този мой другар беше един от най-храбрите войници и капитани от испанската пехота, но колкото беше храбър, толкова беше и злочест.

— Как точно се казваше този капитан, сеньоре? — попита съдията.

— Казваше се — отговори свещеникът — Руи Перес де Виедма и беше роден в едно село в планинската част на Леон. Той ми разказа за случилото се с баща му и братята му и ако тази история ми беше разказана от другиго, а не от човек, който обича истината като него, щях да я взема за приказка, каквито бабите разказват зиме край огнището. Той ми каза, че баща му разделил имота си между тримата си синове и че им дал някои съвети, по-мъдри от тези на Катон. Мога да ви уверя, че на този от тях, който избрал военното поприще, му вървяло тъй добре, че за късо време, благодарение на юначността и усилията си, подкрепен единствено от големите си добродетели, стигнал до капитански чин, с изгледи и най-благоприятни перспективи да стане не след дълго командир на пехотен полк. Но щастieto изведнъж му

изменило, защото именно тогава, когато можело да се покаже най-щедро към него, той го загубил заедно със свободата си, и то в тъй честития ден на битката при Лепанто, в която мнозина бяха освободени от робство. Аз пък загубих свободата си в Ла Голета и след това по различни пътища се намерихме другари по съдба в Цариград. Оттам той се озова в Алжир, където узнах, че е преживял едно съвсем необикновено приключение.

Като продължи разказа си, свещеникът предаде накратко случката със Сораида. Всичко това бе изслушано с голямо внимание от оидора, който сега беше станал по оидор от всеки друг път^[4]. Свещеникът разказа как пътуващите в гемията християни били ограбени от французите, поради което неговият другар и красивата мавърка изпаднали в голяма нужда и нищета, и прибави, че не узнал нищо повече за тяхната по-нататъшна участ, за това, дали са се добрали до Испания, или са били отвлечени от французите във Франция.

Капитанът, който се беше отделил малко настрана, изслуша разказа на свещеника, следейки всяко движение на брата си. Когато свещеникът свърши, съдията въздъхна дълбоко и каза с насълзени очи:

— Ако знаехте, сеньор, колко дълбоко ме покъртиха вестите, които ми донесохте, лесно ще си обясните защо не мога, въпреки желанието и усилията си, да запазя спокойствието си и да сдържа сълзите, които пълнят очите ми. Този храбър капитан, когото споменахте, е най-големият ми брат. По-смел и с по-възвишени идеали от мене и от другия ни брат, който е по-малък от мене, той избра почетното и достойно военно звание, което беше едно от трите препоръчани от баща ни поприща, както ви е казал и вашият другар. Аз избрах науката, поприще, в което с Божия помощ и с прилежание стигнах до сегашния ми сан. Най-малкият ми брат е в Перу^[5] и е толкова забогатял, че с парите, които прати оттам на баща ми и на мене, не само покри частта, която взе със себе си, но даде на баща ми възможност да задоволява вродената си страст към разточителност, а на мене помогна да следвам при по-добри и достойни условия и да се подготвя за сегашната си длъжност. Баща ми е още жив, но умира от желание да чуе нещо за най-големия си син и непрестанно моли Бога да не склопи очи, преди да го види здрав и читав. Чудно ми се вижда, като зная колко е благоразумен брат ми, как не се реши поне веднъж да пише на баща ми ако не тогава, когато се е намирал в неволя, поне в дните на

сполука и щастие. Ако баща ми или някой от нас бе узнал, че е в плен, нямаше защо да чака чудото с тръстиковата пръчка, за да бъде откупен. Но това, от което сега се боя, е да не би французите да са го убили, вместо да го пуснат на свобода, за да прикрият грабежа си. Затова сега ще продължа пътуването си не вече с радост, както го започнах, а с дълбока скръб и печал. О, добри ми брате, кой би могъл да знае къде се намираш сега! Ако знаех, тръгнал бих да те търся и да те освободя от твоите страдания, дори с цената да пострадам аз! Да можеше някой да занесе на стария ни баща вестта, че си жив, пък ако ще и да се намираш в най-мрачните зандани на Берберия, защото оттам биха те извадили неговите богатства, богатствата на брат ми и моите собствени! О, красива и щедра Сораида, кой ще може да ти се отплати за добрините, които си сторила на брат ми! С каква радост бихме присъствали на духовното ти прераждане и на твоята сватба!

Така говореше съдията, дълбоко развълнуван от вестите, които беше получил за брат си, и всички присъстващи, които го слушаха, съчувстваха на болката му. А свещеникът, като видя до каква степен неговият план на действие отговаряше на намеренията му и на желанието на капитана, реши да тури край на общата скръб и затова стана от масата, влезе в помещението, където се намираше Сораида, взе я за ръка и я изведе навън, последван от Лусинда, Доротей и дъщерята на съдията. Капитанът чакаше да види какво ще направи свещеникът по-нататък, а той, минавайки край него, му подаде другата си ръка, поведе и двамата към мястото, където се намираше съдията заедно с другите благородници, и каза:

— Спрете сълзите си, сеньор оидор, съкровено ви желание се увенчава по най-щастлив начин, защото пред вас са добрият ви брат и благородната ви снаха. Този човек, когото виждате тук, е капитан Виедма, а тази жена е хубавата мавърка, която му е направила толкова много добрини. Французите, за които ви споменах, са ги оставили в това жалко състояние, за да можете да проявите щедростта на вашето благородно сърце.

Капитанът се спусна да прегърне брат си, който сложи ръце на раменете му, за да го разгледа от известно разстояние. Когато го позна напълно, стисна го силно в обятията си и проля толкова щастливи сълзи, че всички наоколо се просълзиха заедно с него. Мисля, че едва

ли някой би могъл да си въобрази, а камо ли да опише думите, които си казаха братята, и чувствата, на които дадоха свобода.

Всеки от тях разказа накратко по-важните случки от своя живот, като блесна в най-съвършена светлина вярното приятелство между двама братя. Съдията прегърна Сораида и постави целия си имот на нейно разположение. След това подкани дъщеря си и тя да я прегърне. Красивата християнка и прекрасната мавърка накараха всички да се просълзят. А дон Кихот следеше всичко с голямо внимание, без дума да продума, размишляваше върху тези странни произшествия и приписваше всичко на химерите из рицарските романи. Решиха след това капитанът и Сораида да се завърнат заедно с брата му в Севиля, за да съобщят на бащата, че синът му е намерен и че вече е свободен, а също и за да го поканят да присъства и той на кръщението и на сватбата на Сораида, понеже на оидора не му беше възможно да се отклони от пътя си — той бе получил вест, че след месец една ескадра заминава за Нова Испания^[6] и не можеше да пропусне този случай. Щастливият завършек на приключенията на Пленника изпълни всички със задоволство и радост и понеже две трети от нощта бяха вече минали, решиха да се приберат и да си починат до сутринта. Дон Кихот предложи да поеме охраната на замъка, за да не би да ги нападне някой великан или някой злосторник, примамен от насъбраното там голямо съкровище от красота. Тези, които добре го познаваха, му благодариха и разправиха на оидора за странните особености на дон Кихот. Съдията се забавлява немалко с този разказ. Само Санчо Панса беше отчаян, че толкова се бавят да си легнат и се настани по-удобно от всички, като си стъкми легло от такъмите на магарето си. Това удобство, както ще видим по-нататък, му струва твърде скъпо. Дамите се прибраха в стаята си, другите се наредиха криво-ляво, а дон Кихот излезе от хана, за да поеме, както беше обещал, охраната на замъка. Обаче малко преди зазоряване до ушите на дамите достигна такъв сладък и звучен глас, че ги накара внимателно да се послушат. Особено внимателно слушаше още будната Доротея, до която лежеше доня Клара де Виедма, така се казваше дъщерята на съдията. Никой не можеше да си представи кое може да е лицето, което тъй хубаво пееше, без съпровод на какъвто и да било инструмент. Песента се носеше ту от вътрешния двор на хана, ту откъм конюшната и докато дамите учудени слушаха, Карденио се приближи до вратата на стаята и каза:

— Който не спи, нека слуша! Ще чуете един мулетар, който пее вълшебно.

— Слушаме го, сеньор — отговори Доротея. Карденио се отдалечи, а Доротея, като напругаше цялото си внимание, чу следната песен.

[1] В предишните страници се спомена вече, че настъпва нощта. След речта на дон Кихот за военното изкуство и след дългия разказ на Пленника отново се казва, че настъпва нощта и се стъмва. По-нататък ще се види, че се говори и за втора вечеря. ↑

[2] *Оидор* — кралски съдия, буквално — слушател. ↑

[3] Както вече споменахме, на авторово недоглеждане се дължи, че в една и съща вечер два пъти настъпва нощта и два пъти се вечеря. ↑

[4] Авторът прави игра с думи, защото оидор освен съдия значи и слушател. ↑

[5] В началото на XXXIX глава, където започва разказът на Пленника, се казва, че вторият брат заминал за Америка, а най-малкият се отдал на науката. ↑

[6] *Нова Испания* — така испанците нарекли първоначално Мексико. ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ТРЕТА
В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗАБАВНАТА ИСТОРИЯ НА
МУЛЕТАРЯ И ДРУГИ СТРАННИ ПРОИЗШЕСТВИЯ,
СТАНАЛИ В ХАНА

*Аз моряк съм в любовта!
Над дълбоките ѝ бездни
аз се нося без надежда
да достигна някой пристан.*

*Воден от звезда, която
отдалеч ми свети, плувам.
Палинур^[1] не е съзирал
тъй красива като тази.*

*Аз не знам къде ме води
и се лутам във морето;
а душата ми я търси,
и грижовна, и безгрижна.*

*Сдържаност непоносима,
добродетели проклети
често в облаци я тулят
тъкмо като я подиря!*

*О, звезда блестяща, ясна,
в твойта светлина изгарям!
И часът на твоя залез мой
предсмъртен час ще бъде.*

Когато певецът стигна дотук в песента си, Доротея помисли, че ще е жалко Клара да не се наслади на такъв хубав глас и реши да я събуди. Побутна я леко и ѝ каза:

— Прости ми, девойко, че те събуждам, но искам и ти да се порадваш на глас, какъвто може би не си слушала в живота си.

Клара се пробуди, но още сънлива, тя не разбра веднага какво ѝ казваше Доротея. Запита я какво има и Доротея повтори думите си. Девойката напрегна слуха си, но щом чу два стиха от песента, която певецът продължаваше да пее, тя почна да трепери, обхваната сякаш от силна треска, стисна Доротея в прегръдките си и ѝ каза:

— Ах, господарке на моята душа и на моя живот! Защо ме събудихте? Най-голямата добрина, която съдбата можеше да ми направи сега, беше да ми закрие очите и да ми запуши ушите, за да не видя и не чуя този нещастен певец.

— Какво думаш, девойко? На мене ми казаха, че певецът е прост мулатар.

— Той е собственик на големи имоти и господар на моето сърце — отговори Клара, — и при това тъй здраво го владее, че завинаги ще е негово, стига той да не му измени.

Доротея се изненада от прочувствените слова на девойката, а също и от смислените ѝ разсъждения, неотговарящи на възрастта ѝ, и ѝ

каза:

— Вие, сенъора Клара, говорите така, че не мога добре да ви разбера. Разкрийте се и ми обяснете какво искате да кажете с тези приказки за притежание на сърце и имоти и какъв е този певец, чийто глас ви така развълнува. Но почакайте малко, защото не искам да пропусна удоволствието да го изслушам докрай. Ето на, струва ми се, че започна нова песен с нови стихове.

— Бог да ми е на помощ! — рече Клара и за да не слуша, запуши с две ръце ушите си.

Доротей се учуди още повече, но се вслуша внимателно в песента:

*Надеждо, ти полека,
през бурените, пречките, враждата,
се луташ по пътека,
която си открила ти самата.
Не се плаши тогава,
че може твойта смърт да приближава!*

*Знай — хората лениви
победа не постигат, само горест.
Съвсем не са щастливи
доволните от земната си орис
или са изхабили
в бездействие нищожните си сили.*

*Висока е цената,
срещу която Ерос награждава.
Най-висше от богатата
през пламъка на любовта минава.
Съвсем не ни вълнува
това, което евтино ни струва.*

*С упорство любовта ни
постига даже невъзможни цели.
Аз знам — така ще стане:
духът ми ще се мъчи да спечели
и с радост непозната*

ще снесе той небето на земята.

Песента секна отново и пак се разнесоха риданията на Клара. Всичко това разпалваше любопитството на Доротея, която желаше да узнае повода, който вдъхновяваше певеца, и причината за тоя скръбен плач. Запита я пак какво е искала преди малко да ѝ каже. Тогава Клара, от страх да не я чуе Лусинда, прегърна Доротея, допря устни до нейните уши, за да не бъде чута от никой друг, и ѝ каза:

— Сеньора, човекът, който пее, е син на благородник от кралство Арагон, собственик на две имения, който живее в столицата, в къща, съседна на бащиния ми дом. Макар и баща ми да закриваше зиме прозорците с платно, а лете с дървени кепенци^[2], не зная как и какво стана, но този кабелиеро, който следваше някакви науки, ме видя, не си спомням точно дали в черква или другаде, влюби се в мене и започна да изразява чувствата си от прозорците на дома си с такива знаци и с толкова сълзи, че не само му повярвах, но и се влюбих в него, преди още да узная доколко той истински ме обича. Между знаците, които ми правеше, беше и този — той съединяваше двете си ръце, като по този начин изразяваше готовността си да се ожени за мене. Макар и това много да ме радваше, понеже съм самотна, без майка, не знаех кому да се доверя и затова единственото благоволение, което можех да му окажа, беше, когато баща ми и неговият баща не си бяха по домовете, да вдигам завесата на прозореца и да му се показвам цяла. В тези случаи той изразяваше толкова невъздържано своята радост, че приличаше на загубил ума си човек. Най-после настъпи денят, в който баща ми трябваше да заmine и той узна това, но не от мене, защото нямаше как да му го съобщя. Предполагам, че се поболя от мъка, защото в деня на заминаването ни не можах да го видя, за да се сбогуваме поне с поглед. Но два дена след като тръгнахме, влязохме пътем в един хан, на един ден разстояние оттук, и внезапно го съгледах пред вратата на хана, преоблечен като мулатар, но толкова сполучливо, че ако не носех лика му в сърцето си, в никакъв случай нямаше да го позная. Познах го, учудих се и се зарадвах от все сърце. Той ме погледна скришом от баща ми, от когото винаги се крие, когато минава пред нас по пътя за странноприемниците, където спираме. Понеже аз зная кой е той и разбирам, че от любов към мене скита пешком, изпитвайки безброй трудности, умирам от мъка и следя всяка негова

стъпка. Не зная нито с какви намерения е тръгнал, нито как е могъл да се отскубне от надзора на баща си, който извънредно много го обича, защото е единствен негов син, пък и защото той заслужава това, както ваша милост сама ще се убедите, когато го видите. Мога да ви кажа също, че всичко, което пее, сам си съчинява. Чувала съм да казват, че е много учен и голям поет. Има и нещо друго — всеки път, когато го видя или го слушам да пее, аз се разтрепервам цяла и страшно се смущавам, защото се боя да не го познае баща ми и да разкрие нашите чувства. Никога в живота си не съм разменяла и дума с него и въпреки това така го обичам, че не ще мога да живея без него. Това е, сеньора моя, всичко, което мога да ви кажа за този певец, чийто глас ви достави такава наслада. Само по гласа му ще разберете, че не е мулестар, както казвате, а притежател на имоти и на човешки сърца, както аз ви казах.

— Това е достатъчно, сеньора доня Клара — рече тогава Доротея и я обсипа с хиляди целувки, — предостатъчно е, ви казвам, а сега дочакайте да дойде новият ден. Надявам се, че Бог ще помогне да се увенчаят вашите желания с щастлив край, какъвто заслужава толкова честно начало.

— Ах, сеньора — каза доня Клара, — какъв щастлив край може да се очаква, когато баща му е толкова знатен и толкова богат, че не би ме приел дори за слугиня на сина си, та камо ли за негова съпруга? А аз за нищо на света не ще се омъжа против волята на баща му. Желала бих този момък да си отиде и да ме остави. Може би като не го виждам, благодарение на голямото разстояние, което ще ни дели, ще чувствам по-слабо болката, която сега ме потиска. Все пак, струва ми се, че този цар, който съм си измислила, съвсем малко ще ми помогне. Не мога да си обясня какво се случи и как ме овладя любовта, която храня към него, тъй като аз съм толкова млада, а и той е съвсем млад. Мисля, че сме на почти еднаква възраст. Аз още не съм навършила шестнадесет години и баща ми казва, че ще ги навърша на идния Архангеловден.

Доротея не можа да удържи смеха си, като слушаше тези детски слова на доня Клара, и ѝ каза:

— Малко остава още от нощта, сеньора, и добре е да си починем сега. Иде нов божи ден и ние ще успеем в нашето начинание или иначе ще трябва да признаем, че не съм годна за каквото и да било.

Най-сетне те се успокоиха и в целия хан настана голяма тишина. Не спяха само дъщерята на ханджията и слугинята Мариторнес, тъй

като те познаваха отпреди странните слабости на дон Кихот, който, яхнал на кон и въоръжен, стоеше на стража пред хана. Двете решиха да се пошегуват с него или поне да прекарат весело времето си, като послушат налудничавите му приказки.

Ханът нямаше нито един прозорец към полето, единствено плевникът имаше отвор, през който се прибираше сеното. Зад този отвор се скриха двете мними девизи и видяха дон Кихот, който, яхнал коня си и опрян на копието, стенеше от време на време така дълбоко и болезнено, че човек можеше да помисли, че всеки стон къса душата му. Чуха също как говореше с тих, прочувствен и влюбен глас:

— О, сеньора моя Дулсинейа дел Тобосо, венец на всяка красота, ненадминат връх на всеки разум, хранилище на най-високи дарби, съкровище на честност и най-сетне — олицетворение на всичко полезно, честно и прекрасно в света! Какво ли правиш сега, милостива сеньора? Насочваш ли случайно мислите си към рицаря — твой пленник, който се излага по своя собствена воля на толкова опасности само и само за да ти служи? Дай ми вести за нея, о ти, небесно троелично светило^[3]! Ти навярно я гледаш със завист сега как се разхожда из галериите на разкошния си дворец или как, с гърди, опрени о перилата на някой балкон, обмисля начина, по който, без да увреди на величието и честта си, би могла да облекчи мъката на страдащото ми по нея сърце, да смекчи моята скръб, да успокои тревогите ми и най-сетне — да възнагради услугите ми и да влее живот в моята смърт. Заклинам и тебе, о Феб, който сега сигурно бързаш да впрегнеш своите коне, за да подраниш и излезеш да видиш моята сеньора. Поздрави я от мене, щом я съзреш. Пази се обаче, като я видиш и поздравиш, да не погалиш лицето ѝ, защото в такъв случай ревността ми към тебе ще бъде по-голяма от онази, която ти изпита, когато лекомислената неблагодарница те застави да тичаш, облян в пот, през Тесалийските полета или край бреговете на Пеней, защото не си спомням добре през кои точно местности си препускал тогава, влюбен и ревнив^[4].

Когато дон Кихот стигна до това място в тъжното си слово, дъщерята на ханджията се обади:

— Сеньоре мой, елате насам, ваша милост, ако, разбира се, желаете.

Дон Кихот насочи поглед към мястото, откъдето идеше този глас, и видя на светлината на луната, която блестеше силно в този час, че

някой го вика от отвора, който му се стори прозорец, при това с позлатени решетки, каквито ги има в богатите замъци, защото никой не можеше да го разубеди, че този хан не е замък. Неговото разстроено въображение му подсказа, също като миналия път, че красивата девойка, дъщеря на владетелката на замъка, обладана от неудържима любов към него, наново му прави предложение. Уверен в това и за да не се покаже неблагодарен и невежлив, изви юздите на Росинант, приближи се до отвора, видя двете моми и им каза:

— Крайно съжалявам, красива сеньора, че сте насочили любовните си чувства към човек, от когото не е възможно да получите взаимността, която красотата и достойнствата ви заслужават. Вината за това не хвърляйте върху клетия странстващ рицар, комуто Амур не позволява да подчини волята си на друга жена освен на онази, която той направи пълна господарка на сърцето си още щом я видя за първи път. Простете ми, прекрасна сеньора, и се оттеглете във вашите покои. Недейте показва втори път вашите чувства, защото ще ме заставите да ви отговоря с още по-голяма неотзивчивост. Ако освен чувствата, които изпитвате към мене, имате и друго някое желание, което бих могъл да удовлетвори — стига да не искате моята любов, — кажете ми кое е то. Аз се заклевам в името на отсъстващата моя сладка неприятелка, че ще го изпълня веднага, дори ако поискате къдрица от косата на Медуза^[5], сплетена от змии, или самите слънчеви лъчи, затворени в стъкленица.

— Моята господарка не се нуждае от такива неща, сеньор рицарю — обади се Мариторнес.

— А от какво се нуждае вашата сеньора, любезна дуеня^[6]?

— Иска да ѝ подадете една от вашите красиви ръце — рече Мариторнес, — за да успокои с нея пламенната си страст, която, излагайки на голяма опасност честта ѝ, я доведе до този отвор. Защото, ако сеньор баща ѝ я улови на това място, най-малко ще ѝ отреже ухото.

— Нека само се опита! — възнегодува дон Кихот. — Той не ще дръзне да направи това, освен ако е решен да се изложи на най-страшната смърт, която ще сполети като възмездие бащата, посегнал на нежните уши на влюбената си дъщеря.

Уверена, че дон Кихот ще подаде ръката си, Мариторнес беше вече намислила какво да прави. Тя слезе от плевника, отиде в конюшната, взе оттам оглавника на Санчовото магаре и бързо се върна на мястото си. Междувременно дон Кихот беше се изправил и стъпил

на седлото на Росинант, за да стигне до решетките на прозореца, зад който въображението му беше видяло да стои изтерзана от любов девойка. Подаде ѝ ръката си и рече:

— Поемете, сеньора, тази ръка или по-добре казано, този бич на всички злосторници в света. Поемете, повтарям, тази ръка, която не е била докосвана от ръка на жена, нито дори от ръката на онази, на която принадлежи напълно цялото ми тяло. Не ви я подавам, за да я целунете, а само за да разгледате мрежата на нейните сухожилия, устройството на мускулите ѝ, силата на жилите ѝ, от което ще можете да съдите каква е силата на мишцата, която движи такава една ръка.

— Ей сега ще я разгледаме — каза Мариторнес и бързо направи с юздечката примка, която метна около китката на дон Кихот, като се отдалечи, наведена, от отвора, за да завърже колкото може по-здраво другия край на оглавника за ключалката на плевника. Дон Кихот, който почувства, че стягат силно китката му, каза:

— Струва ми се, ваша милост, че не галите ръката ми, а че я стържете. Не се отнасяйте тъй сурово към нея. Тя не е виновна за мъката, която моето държане ви причинявали не на тази малка част от тялото ми трябва сега да си отмъщавате за гнева, който пораждам у вас. Знайте едно: този, който възвишено люби, не си отмъщава тъй долно.

Никой обаче не слушаше вече тези слова на дон Кихот, защото, след като Мариторнес му върза ръката, двете девойки, като примираха от смях, избягаха и го оставиха в това неудобно положение.

Дон Кихот, както вече казахме, беше стъпил прав на седлото, като ръката му, вързана с оглавника за китката и прикачена към ключалката на плевника, бе напъхана в отвора. Облада го голям страх и не по-малка загриженост, че ако Росинант мръдне от мястото си, ще увисне във въздуха. Не смееше да направи никакво движение и се надяваше, познавайки търпението и спокойствието на Росинант, че той не ще се помръдне дори и цял век. Дон Кихот разбра, че е здраво вързан и че дамите са си отишли окончателно и си въобрази, че той, също като миналия път, когато в същия този замък го смаза от бой онзи мавърмагьосник, явил се под образа на мулетар, е отново жертва на някаква магия. Той проклинаше непредвидливостта си и слабата си съобразителност, които му позволиха да влезе за втори път в този замък след злополуките, които бе претърпял при първото си идване, още повече, че според правилата на странстващите рицари, когато те не

успеят в някакво дело, трябва да считат това за знамение, че този род приключения не са предназначени за тях, а за други и следователно не бива втори път да правят същия опит. Едновременно той дърпаше ръката си, за да види дали може да се освободи, но тя беше тъй здраво вързана, че опитите му бяха напразни. Вярно е, че той действаше предпазливо, за да не се размърда Росинант. Желанието му беше да се сниши и да седне на седлото, но беше заставен или да стои прав на коня, или да си откъсне ръката.

Сега той си спомни за меча на Амадис, срещу който бяха безсилни всички магии, и той прокле своята съдба. Помисли си също как страшно ще се почувства на земята отсъствието му, докато трае тази магия, а той твърдо вярваше, че е омагьосан. Мислите му наново отлетяха към възлюблената му Дулсинея дел Тобосо. Той почна да зове мислено верния си оръженосец Санчо Панса, който, изтегнат върху такъмите на магарето си и потънал в сън, не си спомняше в този миг дори за майка си, която го бе родила. Тогава призова на помощ мъдреците Лиргандео и Алкифе, обърна се за подкрепа и към вярната си^[7] приятелка Урганда. Утрото го свари толкова отчаян и смутен, че мучеше като бик, защото беше загубил надежда, че денят ще го спаси от тази голяма беда, която считаше за вечна, тъй като той се мислеше омагьосан. Това му предположение се затвърдяваше от обстоятелството, че Росинант не мърдаше никак или почти никак. Все повече се убеждаваше, че той и конят му трябва да издържат без храна, без вода и без сън, докато не отслабне гибелното влияние на съзвездията или докато друг мъдрец — магьосник, не развали магията.

Но той много се заблуждаваше в своите страхове. Едва започна да се зазорява, и пред хана спряха четирима конници, добре облечени и въоръжени с ескопети^[8], прикрепени на седлата. Вратите на хана бяха още заключени и те захлопаха по тях силно. Дон Кихот ги видя от мястото, където продължаваше да стои на пост, и с висок и надменен глас каза:

— Рицари или оръженосци, или каквито и да сте, престанете да хлопате на вратата на този замък, защото достатъчно ясно е, че в този час хората вътре или още спят, или нямат навик да отварят вратите на крепостта, докато слънцето не освети цялата земя! Стойте си отвън и чакайте да се развидели напълно, защото чак тогава ще преценим дали ще ви отворим, или не.

— Що за крепост и що за замък е това — се провикна един от тях, — че се налага да изпълним подобен церемониал! Ако сте ханджията, заповядайте да ни отворят. Ние сме пътници и искаме само да назовим конете и да продължим пътя си, че бързае.

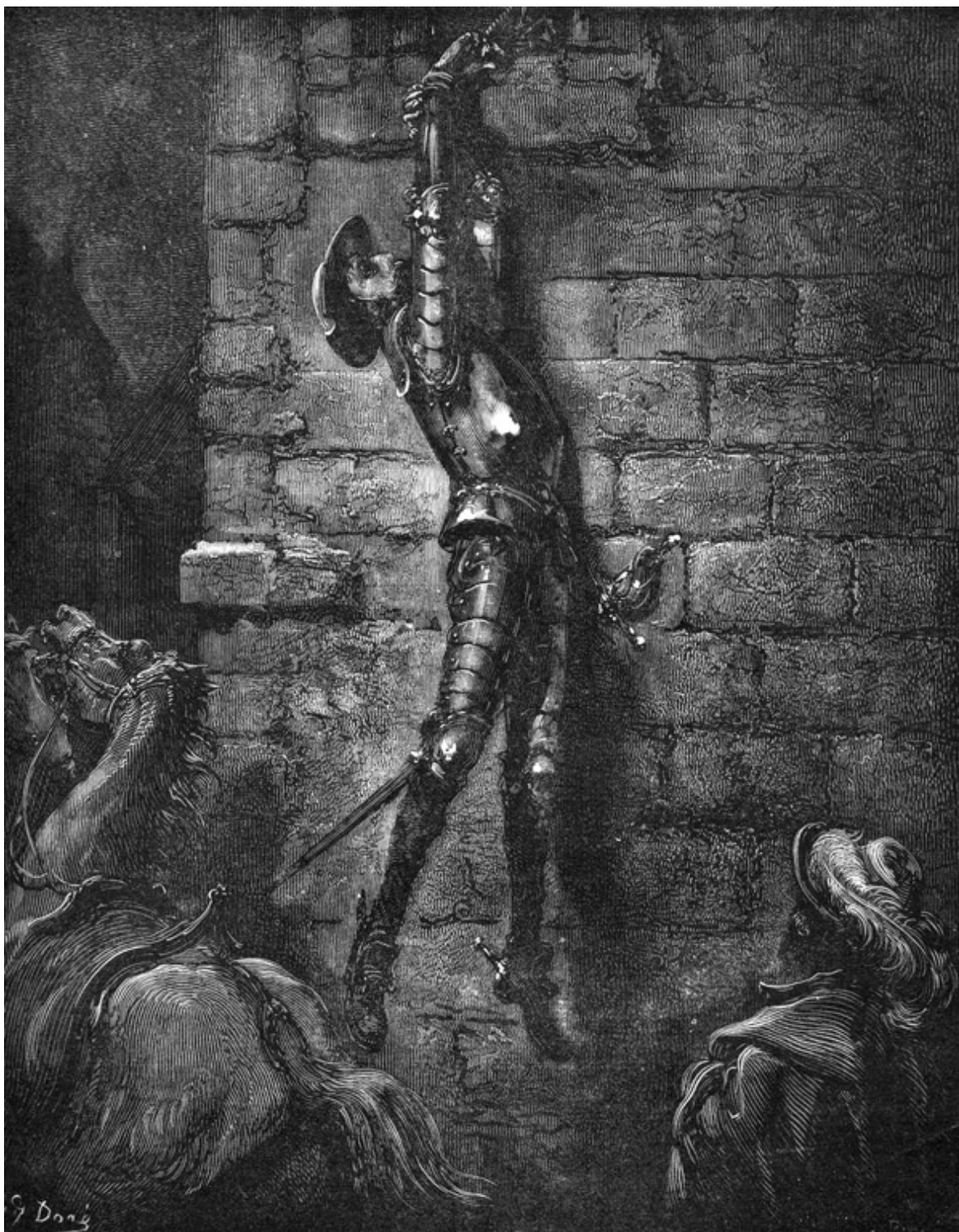
— Намирате ли, кабелиеро, че приличам на ханджия? — запита дон Кихот.

— Не зная на какво приличате — отговори друг от тях, — зная само, че говорите глупости, щом казвате, че този хан е замък.

— Замък е — възрази дон Кихот, — и то един от най-известните в този край. А в него има личности, които са държали скипър в ръка и са носили корона на главата си.

— По-добре щеше да бъде да е обратното — рече пътникът, — скипърът да им е на главата и короната на ръката^[9]. Навярно в хана ношува трупа актьори, които често носят скиптри и корони, защото в такъв малък хан, потънал в гробна тишина, не могат да гостуват хора, достойни за корона и скипър.

— Слабо познавате света — каза дон Кихот, — щом нямате понятие за приключенията на странстващото рицарство.

Спътниците на конника, който разговаряше с дон Кихот, загубиха търпение и взеха с още по-голяма ярост да викат и да хлопат на вратата. Ханджията се събуди, а заедно с него и всички, които бяха в хана, и

отиде да види кой хлопа. Случи се в това време една от кобилите на четиримата новодошли да се приближи, за да подуши Росинант, който, тъжен и посърнал, с клюмнали уши, крепеше, без да се помръдва, господаря си. Но конят, макар и да изглеждаше издялан от дърво, беше все пак от плът и кръв. Той се разчувства от ласките на кобилата и се обърна, за да я подуши. Макар и да се отмести съвсем малко, дон Кихот се подхлъзна и краката му се изхлузиха от седлото. Щеше да се сгромоляса на земята, ако не беше увиснал на вързаната си ръка. Това му причини страшна болка, като че ли му отсичаха китката или изкълчваха ръката. Всъщност той висеше тъй близко до земята, че с пръстите на краката си леко я докосваше. Но това не му помагаше, защото, чувствайки колко малко му липсва, за да стъпи, той се изтягаше колкото можеше с намерение да се допре до земята, подобно на тези, които ги изтезават, като им разтягат тялото с помощта на макара. Те увеличават болките си, като се опитват да се изтегнат, подведени от измамната надежда, че с още едно малко усилие ще могат да допрат с крак земята.

[1] *Палинур* — главен кормчия на корабите, с които Еней достига до бреговете на Италия (гръцка митология). ↑

[2] В 1589 година, когато се развива действието на романа „Дон Кихот“, на прозорците са били слагани много рядко стъкла. ↑

[3] Небесно троелично светило — луната в трите си фази. ↑

[4] Дафне бягала от Аполон през Тесалийските полета, които се оросяват от реката Пеней. Точно когато Аполон я настигал, Пеней, баща на Дафне, я превърнал в лаврово дърво (което именно поради това е любимо дърво на Аполон). Сервантес споменава с много ирония този мит. ↑

[5] *Медуза* — една от трите Горгони. Богинята Атина, обидена от нея, превърнала прекрасната ѝ коса в страшни змии, а на очите ѝ дала смъртоносна сила. Персей отсякъл главата ѝ и я носил като най-страшно оръжие винаги със себе си. ↑

[6] *Дуеня* — възрастна и достопочтена дама, надзирателка на прислугата в домовете на високопоставени лица. ↑

[7] Испанският език има еднакви форми за „си“ и „му“. Някои коментатори смятат, че в случая трябва да се употреби „му“, тъй като Урганда е била приятелка на Алкифе и се е омъжила за него. ↑

[8] *Ескопета* — едноцевна или двуцевна пушка от онова време. ↑

[9] Прави намек за престъпниците, които са имали на ръката си белег от жигосване във вид на корона. ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА В КОЯТО ПРОДЪЛЖАВА РАЗКАЗЪТ ЗА НЕЧУВАНИТЕ ПРОИЗШЕСТВИЯ В ХАНА

Викове на дон Кихот бяха действително толкова силни, че ханджията, уплашен, отвори бързо вратата, за да види кой крещи така страшно, а и всички, които бяха навън, се притекоха да видят какво става. Мариторнес, вече пробудена от този шум, като се сети откъде може да идва, се качи на плевника и отвърза, без никой да я види, оглавника, на който висеше дон Кихот, и той веднага се строполи на земята пред очите на ханджията и на пътниците, които се бяха притекли да го питат защо тъй силно крещи. Без дума да продума, той отвърза въжето от китката си и се изправи на крака, качи се на Росинант, пое щита си, прикрепил копието на седлото, поотдалечи се малко и после се завърна с лек галоп и каза:

— Аз ще разоблича като лъжец всеки, който се одързости да каже, че съм бил омагьосан съвсем заслужено, и ако моята принцеса Микомикона ми разреши, аз ще го предизвикам и призова на двубой.

Думите на дон Кихот слисаха новодошлите, но ханджията разсея учудването им, като им обясни кой е дон Кихот и че не трябва да му се обръща внимание, защото не е с целия си ум.

Те запитаха ханджията дали случайно не се е мярнало в хана момче на около петнадесет години, облечено като мулестар, по външност и с отличителни белези, които напълно отговаряха на чертите на любимия на доня Клара. Ханджията отговори, че в хана гостуват много хора и че не е забелязал такъв момък. Но един от конниците съзря колесницата, с която беше пристигнал съдията, и каза:

— Тук ще да е по всяка вероятност, защото ни казаха, че пътува по дирите на тази кола. Нека един от нас да остане на вратата, а другите да влязат да го потърсят. А още по-добре ще е един от нас да обикаля хана, за да не би да избяга през оградата на двора.

— Това е най-умно — потвърди друг от тях.

Двамата влязоха вътре, третият застана край вратата, а четвъртият тръгна да обикаля. Ханджията наблюдаваше всичко и не можеше да разбере какво означават тези действия, макар и да предполагаше, че те търсят момъка с посочените отличителни белези.

Междувременно се развидели напълно. Поради това и поради големия шум и виковете на дон Кихот всички бяха вече разбудени и станаха от леглата си, а доня Клара и Доротея — първата, силно развълнувана от близостта на възлюбения си, а втората, горяща от желание да го види — бяха прекарали почти безсънна нощ. Побеснял от гняв и яд, че нито един от четиримата пътници не му обръща никакво внимание, дон Кихот бе готов да се нахвърли срещу всички и може би жестоко щеше да се разправи с тях, ако не го възпираха правилата на рицарството, които забраняват на странстващия рицар да се впусне в ново приключение, докато не е изпълнил докрай поетото задължение и даденото обещание. И тъй като му се стори, че не е уместно и не подобава да се впусне в ново начинание, докато не възстанови принцеса Микомикона на престола ѝ, наложи се да мълчи и запази спокойствие в очакване да види какво целяха тези пътници със своите действия. В това време един от тях намери момъка, който безгрижно

спеше до един мулетар, без да подозира, че го търсят, а още по-малко, че ще го намерят. Мъжът хвана момъка за ръка и му каза:

— Няма какво да се каже, сеньор дон Луис, много прилича на благородник като вас облеклото, което носите. А и леглото, в което ви намираме да лежите, отговаря напълно на грижите, които майка ви полага за вас!

Момъкът потърка сънените си очи, погледна втренчено човека, който го държеше, и веднага позна един от слугите на баща си. Той така се стресна, че доста време не можа дума да каже. А прислужникът добави:

— Друг изход няма, сеньор дон Луис, ще потърпите и ще се върнете у дома си, освен ако сте решили да изпратите баща си на другия свят, защото мъката му по вас не предвещава нищо добро.

— Но как разбра баща ми — запита дон Луис, — че се движа по този път и в тази носия?

— Издаде ви — отговори прислужникът — един студент, комуто сте разкрили намеренията си. Той, след като видя колко се натъжи и измъчи баща ви, след като изчезнахте, разправи какво сте наумили. И тъй, баща ви реши да тръгнат по следите ви четирима негови слуги и ето ни сега на ваше разположение, извънредно доволни, че така бързо ви намерихме и че ще можем скоро да ви представим пред очите, които толкова ви обичат.

— Ще стане това, което аз искам или което небето отреди — каза дон Луис.

— Какво можете вие да искате и какво има небето да отрежда, освен че трябва да се съгласите да се завърнете у дома си? Защото друго разрешение няма.

Като чу думите, които си размениха слугата и дон Луис, мулетарят, който лежеше до него, стана от мястото си и отиде да доложи всичко на дон Фернандо, на Карденио и на другите, които се бяха вече облекли. Съобщи им, че новодошлият се обръща към момъка с „дон“, предаде им разговора и каза също, че иска да го върне против волята му в бащиния му дом. Тези сведения и сладкият глас, слязъл сякаш от небето, който бяха чули, разпалиха у тях желанието да узнаят по-подробно кой е младежът и дори да му помогнат, в случай че слугите прибегнат към насилие. Всички се отправиха към дон Луис, който още продължаваше да разговаря и спори с прислужника. Излезе и

Доротей от стаята си, последвана от съвсем смутената доня Клара. Доротей повика Карденио настрана и му разказа накратко историята на певица и доня Клара, той пък ѝ съобщи, че са пристигнали прислужниците, които го търсеха. Карденио каза това на толкова висок глас, че девойката чу тези думи и толкова се разтревожи, че щеше да падне на земята, ако Доротей не бе побързала да я прегърне. Той посъветва Доротей да се прибере с доня Клара в стаята си, като я увери, че ще се погрижи да оправи всичко. Те го послушаха и изпълниха препоръката му. Четиримата прислужници се бяха вече събрали около дон Луис в хана и настояваха веднага, без да се бави, да се върне с тях, за да утеши час по-скоро баща си. Той им отговори, че в никакъв случай не може да стори това, докато не завърши една работа, от която зависят както животът и честта му, така и спасението на душата му. Тогава те го притиснаха и му казаха, че няма да се върнат без него и че ще го отведат на всяка цена, независимо от неговото желание или нежелание.

— Вие няма да направите това — възрази дон Луис, — защото това би значило да ме откарате мъртъв. Както и да действате, вие ще можете да отнесете оттук само трупа ми.

Всички от хана се бяха събрали междувременно около тях и слушаха спора. Там бяха Карденио, дон Фернандо и неговите приятели, съдията, свещеникът, бръснарят и дон Кихот, който беше решил, че не се налага да пази повече замъка. Карденио, който вече знаеше всичко за момъка, запита прислужниците защо упорстват да го отведат насила.

— Упорстваме — отговори един от четиримата, — защото искаме да възвърнем живота на бащата на дон Луис, който е на път да го загуби, ако той не се върне.

На това дон Луис възрази:

— Няма защо да занимавате хората с частните ми дела. Аз съм свободен и ще се върна само ако аз искам. Не пожела ли, не можете насила да ме заставите.

— Благоразумието ще принуди ваша милост — настоя човекът — и ако то не ви склони, ще накара нас да оправдаем идването си и да изпълним дълга си.

— Какъв е всъщност вашият спор? — запита съдията.

А човекът, който го познаваше като съсед на господаря му, отговори:

— Не познавате ли, ваша милост сеньор оидор, този каба̀лиеро, син на вашия съсед, избягал от ба̀щиния си дом, преоблечен в тези несъответстващи на неговото положение дрехи, както ваша милост сам виждате?

Съдията разгледа тогава по-внимателно Луис и го позна. Прегърна го и му каза:

— Какви са тези детинщини, сеньор дон Луис, или пък какви важни причини са ви заставили да тръгнете така, в това облекло, което съвсем не подхожда на вашето положение?

Сълзи бликнаха от очите на момъка и той не можа да даде никакъв отговор. Съдията каза на четиримата прислужници да се успокоят и ги увери, че всичко ще се уреди. Хвана след това за ръка дон Луис, отведе го настрана и го запита защо е дошъл тук. Но докато му задаваше този и още други въпроси, се чуха силни викове откъм вратата на хана. Двама от гостите, които бяха нощували в хана, се бяха опитали да използват общата залисия около дон Луис и да се измъкнат, без да платят. Но ханджията, когото занимаваха повече собствените му дела, отколкото чуждите, успя да ги застигне на вратата, поиска си парите и заклея имашото им намерение с такива ругатни, че ги предизвика да му отговорят с юмруци. Те му стовариха такъв бой, че бедният ханджия започна да крещи и да вика за помощ. Ханджийката и дъщеря ѝ, като видяха, че няма друг незает човек освен дон Кихот, за да се притече на помощ, се спуснаха към него и дъщерята на ханджията му каза:

— За Бога, ваша милост сеньор рицарю, елате на помощ на баща ми, когото двама злосторници бият на провал!

А дон Кихот отговори съвсем бавно и с голямо спокойствие:

— Прекрасна девойко, не мога засега да изпълня вашата молба, защото ми е забранено да се впускам в каквото и да е приключение, докато не завърша друго едно, за което съм дал дума. Все пак мога да ви услужа със следния съвет — побързайте да кажете на баща си да се държи смело в това сражение и в никой случай да не се предава, а в това време аз ще поискам от принцеса Микомикона разрешение да му се притека на помощ в бедата. Даде ли ми тя това разрешение, бъдете сигурна, че ще го измъкна от затруднението.

— Тежко ни! — обади се в тоя миг Мариторнес, дошла и тя при другите. — Докато ваша милост получи това разрешение, моят

господар не ще бъде вече на този свят.

— Дайте ми възможност, сеньора, да получа разрешението — отговори дон Кихот. — Получа ли го, без значение е дали той ще бъде на този свят или на другия. Където и да е и каквито и пречки да срещна, аз ще го върна. Ако не успея, така ще отмъстя на тези, които са го изпратили там, че ще останете напълно удовлетворена.

Без да каже нито дума повече, пристъпи към Доротея, падна на колене пред нея и я замоли, със слова, присъщи на странстващите рицари, да му позволи да се притече на помощ на владетеля на този замък, който се намира в неравен бой. Принцесата му даде на драго сърце своето разрешение, а той прикрепи щита си, хвана меча си и се отправи към вратата на хана, където двамата гости продължаваха да бият ханджията. Но едва-що стигнал там, той се спря и застана като закован на мястото си, макар че Мариторнес и ханджийката го молеха да не се бави и по-скоро да се притече на помощ на техния господар и съпруг.

— Спрях се — рече дон Кихот, — защото не ми е позволено да употребя меча си срещу оръженосец. Повикайте по-добре оръженосеца ми Санчо, защото негов дълг е да се намесва в подобни случаи.

Това ставаше пред вратата на хана, където юмруците и ритниците валяха безспирно, и то изцяло във вреда на ханджията, пред очите на Мариторнес, ханджийката и дъщеря й, отчаяни от малодушието на дон Кихот и от жалкото положение, в което беше изпаднал техният господар, съпруг и баща.

Но нека го оставим там, все ще се намери кой да му помогне, ако ли пък не, нека страда и мълчи, щом се впуска в непосилна борба. А ние нека се преместим само на петдесет крачки разстояние, за да видим какъв отговор даде дон Луис на съдията, който го беше запитал с каква цел пътува пеш, и то така скромно облечен. В отговор на този въпрос момъкът стисна силно ръцете на съдията, за да изрази дълбоката скръб, която гнетеше сърцето му, и плачейки безутешно, каза:

— Сеньоре мой, само едно мога да ви кажа. Още в часа, когато по волята на небето и благодарение на съседството ни видях доня Клара, вашата дъщеря и моя сеньора, тя стана повелителка на моето сърце и ако вие, мой истински господар и баща, не се противопоставите, още днес тя ще ми стане съпруга. За нея напуснах бащиния си дом, за нея се облякох в тези дрехи, за да я следвам по всички нейни пътища, както

стрелата лети към целта си, както морякът се придържа към своя компас. За моите желания тя може да съди само по това, че ме е виждала отдалече да плача. Известни ви са, сеньор, богатствата и знатното име на моите родители, знаете също, че аз съм единственият им наследник, така че ако прецените, че тези качества могат да ви склонят да ме ощастливите, приемоте ме като ваш син. Ако ли пък моят баща, воден от свои съображения, не одобри моя избор, смятам, че времето, което променя или разрушава нещата, е по-силно от човешката воля.

Така завърши изповедта си влюбеният момък и съдията изпадна в недоумение, смутен и учуден от смислените думи, с които дон Луис му бе разкрил мислите си. Но някакво колебание го обзе пред внезапно и неочаквано поставения въпрос. Той се въздържа от какъвто и да е определен отговор, каза му да се успокои и да се опита да склони прислужниците си да не го отвеждат още същия ден, за да се види кое ще бъде най-доброто разрешение за всички. Дон Луис целуна под напора на чувствата си ръцете му и ги обля със сълзи, които можеха да затрогнат и сърце от камък, та камо ли сърцето на съдията, който беше достатъчно умен да прецени колко изгоден би бил този брак за дъщеря му. Доколкото това беше възможно, той предпочиташе бракът да стане със съгласието на бащата на дон Луис, за когото знаеше, че възнамерява да издейства за сина си висока титла.

В това време се приключи и разпратата между ханджията и гостите му, тъй като те му платиха, каквото му дължаха, по-скоро благодарение на убедителните и смислени думи на дон Кихот, отколкото на заплахите му. Прислужниците на дон Луис чакаха той да свърши разговора със съдията и да чуят решението на своя господар. Но нечестивият, който не спи, вкара точно по това време в хана бръснаря, на когото дон Кихот беше отнел шлема на Мамбрино, а Санчо Панса — самара и хамутите на магарето, с които замени такъмите на своето добиче. Като влизаше с магарето си в конюшната, бръснарят съгледа Санчо Панса, който зашиваше някаква кръпка на самара. Щом видя Санчо, позна го и се хвърли върху него с викове:

— А, ето че най-сетне ми падна в ръцете, сеньор крадецо! Скоро да ми върнеш легена за бръснене и самара с всичките хамути, които ми задигна!

Като се видя тъй неочаквано нападнат и като чу ругатните, които се изсипаха върху му, Санчо сграбчи с една ръка самара, а с другата нанесе на бръснаря такъв удар, че му разкърва устата. Въпреки това бръснарят не изпусна самара, а напротив, нададе такива викове, че колкото хора имаше в хана се спуснаха да видят какъв е този шум. Бръснарят крещеше:

— На помощ, хора на кралската власт и на правосъдието, защото този хайдук и пладнешки разбойник иска да ме убие, след като ме ограби!

— Лъжеш — викна Санчо, — аз не съм пладнешки разбойник! Тези вещи са законна плячка, спечелена в редовно сражение от господаря ми дон Кихот.

В това време дон Кихот беше се приближил и с голямо задоволство наблюдаваше колко умело се брани и напада неговият оръженосец. Санчо израсна в неговите очи и той намисли да го посвети при пръв удобен случай в рицарско звание, защото му се стори, че той достойно ще представлява Ордена на странстващото рицарство. Докато траеше разпратата, бръснарят каза между другото:

— Сеньори, този самар е мой и това е толкова сигурно, колкото, че един ден ще умра. Познавам си го, като да съм го родил. Магарето ми, което е в конюшната, е свидетел, че не лъжа. Сложете му го и ако не му стане точно по мярка, обявете ме за безчестник. Но това не е всичко, защото в същия ден, когато ми откраднаха самара, задигнаха от мен и един нов-новеничък месингов леген, съвсем неупотребяван, който струва повече от един ескудо.

Сега вече дон Кихот не може да се стърпи. Разтърва двамата побойници и сложи самара на земята, за да не посегне никой на него, докато не се разреши спорът, а след това каза:

— За да се убедите по ясен и неоспорим начин, ваши милости, че този човек се заблуждава, обърнете внимание, че той нарича леген това, което е било, е и ще бъде шлем на Мамбрино, а този шлем аз му отнех след редовен двубой и го присвоих като моя законна и безспорна собственост! По въпроса за самара аз не вземам страна. За него ще ви кажа само, че моят оръженосец Санчо ми поиска разрешение да снесе амуницията от коня на този сразен страхливец и да я постави на своето добиче. Разреших му и той я взе. А на въпроса как се превърна тая конска сбруя в хамути и самар, мога да ви отговоря само едно — такива

промени често се случват в рицарските приключения. В удостоверение на това, тичай, сине мой Санчо, и донеси шлема, който този неук човечец нарича леген за бръснене.

— Кълна се, сеньор — рече Санчо, — че ако нямаме друго доказателство в подкрепа на думите ни освен това, което казвате, легенът е толкова шлем на Малино^[1], колкото сбруята на този човек е самар!

— Направи каквото ти заповядвам — възрази дон Кихот, — защото не е възможно всички неща в този замък да са омагьосани.

Санчо отиде, намери легена и го донесе. Щом го видя, дон Кихот го взе и каза:

— Кажете, ваши милости, с какво лице този оръженосец може да твърди, че това нещо е леген, а не шлемът, за който ви говорих! Заклевам се в името на рицарския орден, на който принадлежа, че този шлем е досущ същият, който му отнех, без да съм добавил или променил нещо^[2].

— Това е самата истина — обади се Санчо, — защото, откакто господарят ми го владее, той го е носил само в едно сражение, когато освободи нещастните каторжници. Ако не беше този легеношлем, зле щеше да си изпати, защото върху нас се изсипа по време на това премеждие цяла градушка от камъни.

[1] Вместо Мамбрино Санчо, който изопачава всяко име, казва „Малино“. ↑

[2] Почти стереотипна формула от испанския съдебен език, с която неизменно са завършвали свидетелските показания. ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ПЕТА
В КОЯТО ОКОНЧАТЕЛНО И НАЙ-ПРАВДИВО СЕ
ИЗЯСНЯВА СПОРЪТ ЗА ШЛЕМА НА МАМБРИНО И ЗА
САМАРА И СЕ РАЗКАЗВАТ ДРУГИ ОЩЕ
ПРОИЗШЕСТВИЯ

— Как преценявате, ваши милости, сеньори — запита бръснарят, — думите на тези благородни господа, които продължават най-настойчиво да твърдят, че това не е леген за бръснене, а шлем?

— Аз ще докажа — рече дон Кихот — на всеки, който поддържа противното, че лъже, ако е рицар, ако ли пък е оръженосец, ще кажа, че хиляди пъти лъже.

Нашият бръснар^[1], който присъстваше на спора, познавайки нрава на дон Кихот, намисли да налее масло в огъня и да продължи за

обща забава шегата. Той се обърна към другия бръснар с думите:

— Сеньор бръснарю, или каквото щете да сте, знайте, че и аз съм от вашия занаят. Упражнявам го законно от двадесет години и отлично познавам без изключение всички помагала и пособия на бръснарството. Бил съм освен това на млади години войник, зная добре какво е шлем — цялостен и частичен, — какво е забрало и много още неща, засягащи военното изкуство и бойното снаряжение на войника, и затова поддържам, ако, разбира се, не се лъжа и докато не ми се докаже противното, че тази вещ, която е тук пред нас, в ръцете на този добър сеньор, не само че не е бръснарски леген, а се различава толкова от него, колкото се различава белият от черния цвят и истината от лъжата. Шлем е, повтарям, макар и да няма всичките си принадлежности.

— Разбира се, че не е цял — обади се дон Кихот, — липсва му долната половина, а именно подбрадникът.

— Това е самата истина — прибави свещеникът, който беше вече схванал намеренията на приятеля си, бръснаря.

Същото потвърдиха и Карденио, дон Фернандо и прислужниците му. Дори и съдията щеше да вземе по-живо участие в шегата, ако не беше толкова загрижен за съдбата на дон Луис. Но сериозността на случая, който го занимаваше, го държеше в такова напрежение, че не можеше никак или почти никак да участва в това забавление.

— За Бога! — извика тогава подиграният бръснар. — Как е възможно почтени хора като вас да твърдят, че това не е леген, а шлем? Това твърдение може да смае и професорското тяло на цял един университет, от каквито и светила да се състои то. Няма какво повече да се говори — щом този леген е шлем, то и този магарешки самар ще да е конска сбруя, както твърди този сеньор.

— На мене ми изглежда като самар — намеси се дон Кихот, — но аз вече казах, че това не ме засяга.

— Дали е самар, или сбруя — обади се свещеникът, — най-добре ще може да се произнесе дон Кихот, защото по рицарските въпроси всички присъстващи сеньори и аз го признаваме за по-вещ.

— Заклевам се, сеньори мои — каза дон Кихот, — че в този замък — по време на двете ми пренощувания — станаха такива странни работи, че не смея вече да взема твърдо становище по нито една от вещите, които се намират в него, защото аз съм убеден, че всичко, което се случва тук, става по силата на някаква магия. Първия път един

мавър, магьосник, който се навърташе тук, ми създаде големи неприятности, а и Санчо пострада доста от неговите приятели. Снощи пък цели два часа висях с вързана ръка, без да разбера защо и как изпаднах в това нещастно положение. Поради всичко това страх ме е сега да не направя някоя произволна преценка, като се намеся и дам мнението си по такъв неясен въпрос. Казах си вече думата що се отнася до този шлем, който някои наричат леген, а не шлем. Но на въпроса дали това е самар, или конска сбруя, не смея да произнеса окончателна присъда. Предоставям на ваши милости вие сами да се произнесете. Може би поради това, че вие не сте посветени рицари като мене, не ви хващат и магиите на този дом и умовете ви са по-свободни, така че ще можете да прецените нещата в този замък такива, каквито са си, а не каквито на мене ми изглеждат.

— Не ще съмнение — подхвана дон Фернандо, — че дон Кихот е прав, когато казва, че нам се пада да разрешим този въпрос и за да действаме с повече основание, аз ще събера тайно гласовете на тези сеньори и ще ви доложат най-подробно и добросъвестно за резултата, който ще се получи.

За тези, които добре познаваха нрава на дон Кихот, всичко това беше крайно забавно, но за онези, които не го знаеха, целият този спор представляваше най-несъстоятелна безсмислица. Особено недоумяваха четиримата прислужници на дон Луис, а и той самият, както и други трима пътници, които бяха току-що пристигнали в хана и изглеждаха да са членове на Санта Ермандад (каквито в действителност бяха). Но най-отчаян от всички беше бръснарят, чийто леген се беше превърнал пред погледа му в шлем на Мамбрино и чиито хамути и самар бяха на път да се видоизменят и станат богата конска сбруя. И едните, и другите обаче следяха развеселени как дон Фернандо сновеше между присъстващите, за да събере гласовете им, шепнеше им нещо на ухото, за да чуе тайно мнението им за това, дали оспорваното съкровище е хамути или конска сбруя. След като събра гласовете на тези, които познаваха дон Кихот, каза с висок глас:

— Уморих се, добри човече, да задавам все един и същи въпрос, защото няма човек, когото да съм запитал и да не ми е отговорил, че е глупост да се нарича магарешки самар това, което е конска сбруя, и то на породист кон. Така че не ви остава нищо друго, освен да се примирите, защото, колкото и да е неприятно за вас и за вашето магаре,

това е сбруя, а не самар и следователно всички ваши доводи и доказателства остават без последствие.

— Нека се лиша от своето място в царството небесно — каза нещастният бръснар, — ако греша аз, а не се лъжете всички вие вкупом! Нека душата ми не види лицето на всевишния, ако това, което виждам сега пред себе си, е конска сбруя, а не магарешки самар. Ясно ми е сега, че няма закони^[2]... и пр... Но излишно е да говоря повече. Не съм пиан, може нещо да съм грешил, но истината е, че не съм сложил нищо в устата си.

Глупостите на бръснаря предизвикаха не по-малко смях от смахнатите слова на дон Кихот, който каза:

— Не остава нищо друго, освен всеки да си прибере своето. Когато Господ дава, Свети Петър само благославя.

Един от четиримата^[3] рече:

— Ако всичко това не е шега, скроена предварително, и то неуместна, не мога да разбера как могат хора със здрав разум, каквито са или поне изглеждат всички, които са тук, да твърдят и поддържат, че това тук не е леген и че онова там не е самар. Но тъй като виждам, че те твърдят и поддържат неща, противни на истината и на самата действителност, заключавам, че във всичко това има нещо потайно. Защото... — и изруга най-цветисто — няма човек на света, който да е в състояние да ме накара да повярвам, че това не е бръснарски леген и че онова не е самар на магаре.

— Може да е и на магарица — пошегува се свещеникът.

— Това няма значение — рече прислужникът. — Въпросът е дали е самар или сбруя, както ваши милости твърдите.

Един от новодошлите жандарми на Санта Ермандад, които присъстваха на спора, чу тези думи и извика с досада и гняв:

— Това е самар, както аз съм син на баща си, и който твърди или би твърдял противното, е пиан, та две не вижда!

— Лъжеш като дърт циганин! — викна дон Кихот и се засили да стовари копието, което не изпускаше от ръка, върху главата на служителя на Санта Ермандад, който, ако не се беше отдръпнал навреме, щеше да се прости с живота си. Копието удари в земята и се строши на парчета, а другите стражи, като видяха, че нападат другаря им, започнаха да викат, искайки всички да се подчинят на заповедите на Санта Ермандад.

Ханджията, който беше също член на Санта Ермандад^[4], се спусна веднага да вземе жезъла и сабята си и застана рамо до рамо с жандармите. Прислужниците на дон Луис обкръжиха господаря си, за да не избяга в суматохата. Бръснарят, като видя, че всичко се обръща с краката нагоре, посегна да вземе самара, но същото направи и Санчо. Дон Кихот извади меча си и се нахвърли върху жандармите. Дон Луис викаше на прислужниците си да не се занимават с него, а да се притекат на помощ на дон Кихот, на Карденио и на дон Фернандо, които бяха решили да го подкрепят. Свещеникът викаше, ханджийката крещеше, дъщеря ѝ хленчеше, Мариторнес плачеше. Доротей беше силно смутена, Лусинда — разтревожена, а доня Клара беше почти загубила съзнание. Бръснарят биеше Санчо, а Санчо бърхтеше бръснаря, дон Луис, когото един от прислужниците се осмели да улови за ръката, за да не избяга, го удари по устата и му разкървави зъбите, съдията го бранеше, дон Фернандо беше повалил на земята един от стражите и го риташе с голямо удоволствие, ханджията наново повиши глас, за да поиска подчинение в името на Санта Ермандад. С една дума, целият хан беше изпълнен с плачове, викове, крясъци, глъч, страхове, тревоги, смущения, удари с ками и саби, със сопи, юмруци, ритници и кръвопролитие. Сред бъркотията и хаоса дон Кихот си въобрази, че по чудо е пренесен сред раздора в лагера на Аграманте^[5] и каза със силен глас, който прогърмя из целия хан:

— Стойте! Приберете мечовете си! Укротете се и ме изслушайте всички, ако ви е мил животът!

Гръмкият му глас усмири всички, а той продължи.

— Не ви ли казах аз, сеньори, че този замък е омагьосан и че го обитават цял легион демони? За да се уверите в това, искам да видите със собствените си очи как се е пренесъл тук и се шири между нас раздорът, който е разкъсвал лагера на Аграманте. Вижте как се сражават един за меч, втори за коня, трети за орела, други за шлема^[6] и всички се бием и никой с никого не се разбира. Излезте напред, ваша милост сеньор оидор и ваша милост сеньор свещениче, и нека единият изпълни ролята на крал Аграманте, а другият да поеме задачата на крал Собрино, за да въдворите със съвместни усилия мир. Защото нелепо и грешно пред Всемогъщия Бог е да се избиват толкова видни и знатни хора за такива дребни работи.

Жандармите, които нищо не разбираха от езика на дон Кихот и бяха здравата набъхтани от дон Фернандо, Карденио и техните другари, не искаха да се усмирят. За бръснаря предложеното примирие беше добре дошло, защото в разгара на борбата Санчо бе оскубал брадата му, а и самарът беше пострадал. Санчо, като верен слуга, се подчини още при първите думи на господаря си. Четиримата прислужници на дон Луис се оттеглиха, защото не виждаха особена полза от това да продължават да се бият. Само ханджията настояваше да бъдат наказани дързостите на този луд човек, който всеки път внасял смут в хана. Най-сетне глъчката затихна, самарът си остана сбруя до второ пришествие, легенът — шлем, и ханът — замък във въображението на дон Кихот.

Когато благодарение на съдията и на свещеника всички се усмириха и станаха пак добри приятели, прислужниците на дон Луис започнаха отново да подканят господаря си да тръгне незабавно с тях. Докато той се разправяше със слугите, съдията дръпна настрана дон Фернандо, Карденио и свещеника, за да се посъветва с тях, като им повери това, което дон Луис му беше казал. Решиха най-сетне дон Фернандо да каже на прислужниците на дон Луис името и званието си, като им съобщи, че негово голямо желание е дон Луис да замине с него за Андалусия, където брат му, маркизът, ще го посрещне както подобава на ранга на дон Луис. Защото те с положителност знаеха, че дон Луис по-скоро би се съгласил да бъде разкъсан на парчета, отколкото да се върне сега при баща си. Щом четиримата прислужници чуха кой е дон Фернандо, щом разбраха и намеренията на дон Луис, решиха трима от тях да се върнат и да доложат за станалото на господаря си, а четвъртият да остане да прислужва на дон Луис и да не го оставя сам, докато другарите му не бъдат наново изпратени да го приберат или да му предадат новите разпореждания на баща му. По този начин, благодарение на престижа на Аграманте и благоразумието на крал Собрино, се въздвори спокойствие след сложната разпра. Но когато врагът на съгласието и неприятелят на мира се почувства презрян и излъган, когато видя колко нищожен плод е дала раздуханата от него свада, той замисли още веднъж да опита силите си с нови раздори и размирици.

Междувременно жандармите се укротиха, щом разбраха с какви хора имат работа, и се оттеглиха от борбата, понеже се убедиха, че какъвто изход и да има тя, те ще трябва да плащат за счупените грънци.

Но този от тях, който беше най-много бит от дон Фернандо, си спомни, че между заповедите, които носеше за задържане на някои престъпници, имаше и такава за дон Кихот, който трябваше да бъде арестуван по нареждане на Санта Ермандад, защото беше освободил каторжниците. От това именно Санчо се боеше с пълно основание. Като се сети, поиска да се увери дали отличителните белези, които се описваха в заповедта, съвпадаха с тези на дон Кихот. За тази цел той измъкна от пазвата си някакви книжа и след като намери това, което търсеше, почна да го чете бавно — защото не знаеше добре да чете — и при всяка дума се вглеждаше в дон Кихот, сравняваше посочените белези с чертите на лицето му и най-после се убеди, че без съмнение той е човекът, срещу когото беше издадена заповедта. Щом се увери в това, той взе заповедта в лявата си ръка, а с дясната сграби тъй силно дон Кихот за яката на дрехата, че му пресече дъха. След това заяви гръмогласно:

— Окажете съдействие на Санта Ермандад! А който иска да се увери, че говоря от нейно име, нека прочете заповедта за задържането на този пладнешки разбойник.

Свещеникът взе заповедта и видя, че думите на жандарма отговарят на истината и че посочените отличителни белези напълно съвпадат с тези на дон Кихот. А нашият рицар, като се почувства дълбоко засегнат от един жалък простак, се разгневи така люто, че цялата му кръв се качи в главата. Улови с две ръце и с все сила жандарма за гушата така, че ако не бяха се притекли бързо на помощ другарите му, щеше да издъхне, преди дон Кихот да го пусне да си вземе дъх. Ханджията, който се чувстваше задължен да изпълни дълга си към хората на Санта Ермандад, се спусна и той да му помогне. Ханджийката, като видя мъжа си замесен в нова разпра, почна пак да крещи, съпроводена във виковете си от Мариторнес и от дъщеря си, и да моли помощ от небето и от присъстващите. А Санчо, следейки новия бой, рече:

— Ей богу, прав е господарят ми, като казва, че този замък е омагьосан! В него човек нито за миг не може да намери спокойствие.

Дон Фернандо раздели саморазправящите се и за голяма радост на двамата разтвори здраво вкопчените пръсти на единия в яката на дрехата и сключените ръце на другия около врата на противника. Но жандармите не се отказваха от своето. Те искаха да задържат

престъпника и настояваха той да им бъде предаден вързан и укротен, тъй като така гласяха заповедите на краля и разпорежданията на Санта Ермандад, от името на която молеха за съдействие, за да задържат този опасен разбойник. Дон Кихот като чу тези приказки, се засмя презрително и каза с олимпийско спокойствие:

— Елате насам вие, долни и мръсни души! За вас разбойник ли е човекът, който дарява свобода на окованите, освобождава затворниците, помага на страдащите, изправя падналите, подкрепя нуждаещите се? Ах, безчестни твари, вие не заслужавате поради вашето скудоумие и духовна нищета небето да ви просвети относно значението на странстващото рицарство, не заслужавате също да ви разясни какво невежество проявявате и какъв грях вършите, като не почитате сянката, да не говорим за самото присъствие на който и да е странстващ рицар! Елате, пасмина крадци, а не стражи, пладнешки хайдутини на служба при Санта Ермандад, и ми кажете: кой е невежата, който е подписал заповедта за задържане на рицар като мене? Кой е този, който не е знаел, че странстващите рицари не са подсъдни на обикновената съдебна власт, че мечът им е тяхно право, че храбростта определя правилата на поведението им, че волята е техен закон? Кой е този глупак, повтарям и ще повтарям безкрайно, който не е чул, че никаква грамота за благородничество не може да даде тези привилегии и изключителни облаги, които придобива странстващият рицар в деня, в който бива посветен за рицар и се отдаде на трудното рицарско звание? Кой странстващ рицар е плащал налози, бории, данък за пантофката на кралицата^[7], глоби, пътни и броднини? На кой шивач е плащал той за ушиване на своите дрехи? Кой владетел на замък е искал от рицар пари за нощуване? Кой крал не го е канил на трапезата си? Коя девойка не се е влюбила в него и не се е подчинявала напълно на волята и желанията му? Кой странстващ рицар в света не е намирал, не намира и не ще намери достатъчно сили, за да удари самичък четиристотин тояги на четиристотин жандарми, които биха се осмелили да излязат насреща му?

[1] Става дума за бръснаря Николас от родното село на дон Кихот.

↑

[2] Начало на испанска поговорка, която буквално гласи: „Няма закони, когато кралете пожелаят нещо.“ ↑

[3] Става дума за четиримата слуги на дон Луис. ↑

[4] Много ханджии са били членове на Санта Ермандад, макар и в повечето случаи да са злоупотребявали с тази си власт, за да тормозят пътниците. Членството в братството им е давало възможността да крадат напълно безнаказано. ↑

[5] Епизод от „Бесният Роланд“, песен XXVII. Аграманте е бил вожд на всички мавърски крале и князе, които обсадили Карл Велики в Париж. Жителите на града измолили от покровителя си Свети Михаил да всее голям раздор сред тези, които го обсаждали. На бъркотията сложили край Аграманте и благоразумният крал Собрино. ↑

[6] Мечът, за който са се били, е прочутият Дуриндана, конят е Фронтино, а орелът е всъщност щитът на белия орел. Шлемът е измислена прибавка от дон Кихот. ↑

[7] Данък, плащан в Кастилия във връзка с женитбите на кралете. Този данък се казва така, защото в Испания по това време само омъжените жени са носили пантофки. ↑

**ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ШЕСТА
В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА КРАЯТ НА
ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОТО ПРИКЛЮЧЕНИЕ С
ЖАНДАРМИТЕ И ЗА ГОЛЯМАТА ОЖЕСТОЧЕНОСТ НА
НАШИЯ ХРАБЪР РИЦАР ДОН КИХОТ**

Докато дон Кихот произнасяше словото си, свещеникът увещаваше жандармите, че дон Кихот не е с целия си ум, както сами можеха да съдят по делата и по думите му, и че те трябва да се откажат от намерението си, тъй като и да го задържат и отведат, ще се наложи веднага след това да го пуснат, защото е луд. Но този, който носеше заповедта, възрази, че не е негова работа да прецени дали дон Кихот е луд, или не, и че той е длъжен единствено да изпълни заповедта на

своето началство. Те трябва да го откарат, пък после нека го пускат колкото пъти си искат.

— При все това — забеляза свещеникът — не бива сега да го отведете, а освен това той — доколкото разбирам — няма да се остави да бъде откаран.

Благодарение на красноречието на свещеника и на безумните действия на дон Кихот, жандармите се убедиха, че трябва да са по-луди от него, за да не разберат, че той действително е луд. Те склониха да отстъпят и дори се намесиха, за да разрешат разпратата между бръснаря и Санчо, които стояха наежени един срещу друг. Като представители на съдебната власт, те разгледаха спора и го разрешиха по начин, че и двете страни да бъдат ако не напълно задоволени, поне отчасти удовлетворени — размениха се само самарите, а не подпругите и оглавниците, а колкото за шлема на Мамбрино, свещеникът скришом, без да го забележи дон Кихот, плати на бръснаря осем реала за легена му, срещу които бръснарят му даде разписка, в която се отказваше от всякакви по-нататъшни иски за винаги и вовеки веков амин. След като бяха разрешени двата най-главни и съществени спора, оставаше сега прислужниците на дон Луис да се съгласят трима от тях да се върнат, а четвъртият да придружи господаря си при посещението, което щеше направи на брата на дон Фернандо^[1]. И тъй като благосклонната съдба бе започнала да разчиства почвата и да изглажда трудностите в полза на любовниците в хана и на намиращите се там храбреци, тя реши да увенчае делото си и да разреши по благоприятен начин всички спорове. Прислужниците се съгласиха да изпълнят желанието на дон Луис, а доня Клара се почувства толкова щастлива, че всеки, който в този миг я погледнеше, можеше да прочете по лицето ѝ голямата ѝ радост. Сораида, макар и да не разбираше всичко, което се разиграваше пред очите ѝ, ту се натъжаваше, ту се развеселяваше в зависимост от израза на лицата на околните и особено от израза на лицето на нейния испанец, когото следеше не само с очи, а и с цялото си сърце. Ханджията, от чийто поглед не убягна, че свещеникът обезщети бръснаря, поиска също да му се заплати за пренощуването на дон Кихот и да бъде обезщетен за повредените мехове и разлятото вино и се кълнеше и береше, че нито Росинант, нито магарето на Санчо ще излязат от хана, преди да му бъде изплатен дългът до последна стотинка. Свещеникът изглади и този спор, като сумата заплати дон

Фернандо, макар че и съдията показва голяма готовност да уреди сметката. И тъй, всичко се успокои и усмири. Ханът не представляваше вече огнище на раздор подобно на лагера на Аграманте. В него цареше мир и спокойствие като по времето на Октавиан Август^[2]. По общо мнение всичко това се дължеше на добрата воля и на голямото красноречие на свещеника, а също и на несравнимата щедрост на дон Фернандо.

А когато дон Кихот се почувства свободен и избавен от толкова спорове, негови и на Санчо, реши, че е уместно да продължи започнатото пътешествие и да доведе до добър край приключението, за което бе зван и избран. Твърдо решен да изпълни обещанието си, той падна на колене пред Доротея, но тя не поиска да чуе нито дума, докато не се изправи. Той я послуша, стана прав и ѝ каза:

— Една много позната пословица казва, прекрасна сеньора, че настойчивостта е майка на сполуката. В много важни и трудни случаи опитът често е показвал, че от усърдието на ищеца зависи благоприятният изход и на най-съмнителната тъжба. Но никъде тази истина не намира такова потвърждение, както във военното изкуство, където бързината и сръчността изпреварват замислите на врага и изтръгват победи, преди противникът да се е организирал за отбрана.

Казвам всичко това, високоблагородна и многоуважаема сеньора, защото считам, че по-дългият ни престой в този замък не е от полза, а напротив, би могъл да ни напакости и че ще дойде ден, когато ще се убедим в това. А кой знае дали чрез тайни разузнавачи и шпиони вашият враг — великанът, не е вече узнал, че съм решил да го унищожа? Ако му дам възможност и време, той може да се укрепи в някой непревзимаем замък или крепост, срещу които храбростта и силата на неуморните ми мишци не ще могат да направят нищо. Ето защо, сеньора моя, нека изпреварим, както вече казах, неговите намерения с нашата настойчивост и тръгнем веднага на поход! Защото, колкото по-скоро срещна вашия неприятел, толкова по-бързо ще се сбъднат и вашите желания.

Дон Кихот замлъкна и изчака спокойно отговора на красивата инфантка, а тя с царствен тон, в духа на стила на дон Кихот, отговори по следния начин.

— Много съм ви благодарна, сеньор рицарю, за желанието ви да ми помогнете в сполетялата ме голяма беда, тъй като вие сте

неотклонно верен на вашия рицарски дълг да се притичвате на помощ на сираци и бедстващи. Дано Бог даде вашите и моите желания да се сбъднат, за да видите, че има признателни жени на този свят. Що се отнася до заминаването ни, нека тръгнем незабавно, тъй като вашата воля е и моя воля. Разполагайте с мене както намерите за най-добре. Щом веднъж ви поверих защитата на моята личност и ви предоставих да ме възстановите на кралския престол, не мога в никакъв случай да се противопоставя на това, което вашето благоразумие ви внушава да предприемете.

— Нека поставим всичко в ръцете на Бога! — каза дон Кихот. — Щом една сеньора като вас така смирено се обръща с молба към мене, не искам да пропусна случая да я издигна и я поставя на наследствения трон. Да тръгнем веднага, защото старата поговорка, която твърди, че да се бавиш, е опасно, прищпорва желанието ми да тръгна на път. Небето още не е родило и адът още не е видял човека, който ще ме стресне и уплаши. Оседлай, Санчо, Росинант и пригответи магарето си и жребеца на кралицата. Нека се простим с владетеля на замъка и с тези сеньори и да тръгнем без забава.

Санчо, който следеше всичко, каза, като поклащаше глава:

— Ах, сеньор, сеньор, в „наше село става нещо много по-лошо от това, което се мълви“, и нека бъда извинен от почетните дами.

— Какво лошо може да се мълви за мене в село, пък и във всички градове по света?

— Ако ваша милост се сърдите — рече Санчо, — ще млъкна и няма да си отворя устата, за да кажа това, което съм длъжен да кажа на своя господар като верен оръженосец и добър слуга.

— Кажи, каквото имаш да кажеш — възрази дон Кихот, — стига да не искаш с думите си да ми вдъхнеш страх, защото, ако ти се боиш, боиш се, понеже си такъв по рождение, а аз от нищо не се плаша, понеже природата ме е създала такъв.

— Не съм и помислил подобно нещо, грешникът аз — отговори Санчо. — Искам само да кажа, че за мене е сигурно и извън всякакво съмнение, че тази сеньора, която се кичи с прозвището кралица на великото кралство Микомикона, е толкова кралица, колкото е кралица майка ми. Ако тя действително беше това, което твърди, че е, не би използвала всеки удобен момент, за да се мляска където свари с един от тези, които са между нас.

Доротея се изчерви, като чу обвиненията на Санчо, защото не беше лъжа, че от време на време, скришом от хорските погледи, съпругът ѝ дон Фернандо вземаше с устните си част от бленуваната любовна награда (Санчо бе забелязал това и му се беше сторило, че свободното ѝ държане подобава повече на куртизанка, отколкото на владетелка на толкова велико кралство). Доротея не можа и не поиска да отговори на Санчо, а го остави да говори. Оръженосецът продължи:

— Казвам това, сеньор, защото, след като сме се скитали по поля и гори и след като сме прекарвали лоши нощи и още по-лоши дни, по-добре ще е да си стоим тук спокойно и да не бързам да оседлавам Росинант и да слагам самара на магарето, ако е писано някой от тук присъстващите млади хора да обере без всякакво усилие плода на нашия труд. С една дума, както се казва, нека улиčníците да се заловят за хурката, а ние нека седнем да си хапнем и пийнем.

Не може да се опише гневът на дон Кихот, като чу несвързаните слова на своя оръженосец! Яростта му бе такава, че се провикна с пресекалив глас, заекващ и с искрящи от яд очи:

— О, долен мерзавецо, безразсъден и нахален глупако! Невеж и недодялан непрокопсанико! Безсрамен и жалък злоезичнико и нагъл клеветнико! Как се одързости да изречеш тези думи пред мене и пред тези знатни дами и да измислиш с побърканото си въображение такива срамни и безсрамни неща? Махни се от очите ми, изчадие и изрод, хранилище на лъжи, скривалище на коварства, склад на низости, изобретател на злини, разпространител на глупости, враг на уважението, което се дължи на кралските особи! Махни се, не се мяркай пред погледа ми, ако искаш да си запазиш кожицата!

Каза тези думи дон Кихот и изви на дъга веждите си, изду бузи, метна поглед на всички страни, тропна силно с десния си крак — видими белези на яростта, която бушуваше в гърдите му. При тези закани и гневни жестове Санчо така се смути и уплаши, че щеше да се зарадва, ако можеше да се разтвори земята под краката му и да го погълне. Какво можеше друго да направи, освен да обърне гръб и да се отдалечи от силно разгневения си господар? Но благоразумната Доротея, която така добре познаваше нрава на дон Кихот, каза, за да смекчи яростта му:

— Не се ядосвайте, сеньор Рицарю на печалния образ, на глупостите, които каза вашият оръженосец, защото не ще ги е казал без

никакъв повод и не може да се допусне, че здравият му разум и християнската му съвест ще му позволят да лъжесвидетелства. Най-вероятно е, и в това не бива да се съмняваме, както сам вие, сеньор рицарю, казахте, че в този замък всичко става под знака на някакви магии. Навярно Санчо ще е видял, пак благодарение на тези дяволски магии, неща, които накърняват моята чест.

— Кълна се във Всемогъщия Бог — рече тогава дон Кихот, — че ваше величество попаднахте на самата истина и че на тази грешна душа, Санчо, му се е привидяло това, което не е възможно да се види без намесата на магьосниците. Познавам добре колко е добър и простодушен този нещастник, който не е способен да лъжесвидетелства срещу никого.

— Тъй е, тъй трябва да е — рече дон Фернандо. — Ето защо ваша милост, сеньор дон Кихот, трябва да му простите и да бъдете към него тъй милостив *sicut erat in principio*^[3], тоест преди тези видения да размътят мозъка му.

Дон Кихот заяви, че му прощава, а свещеникът повика Санчо. Той пристъпи смирено, падна на колене и поиска десницата на господаря си. Дон Кихот му подаде ръката си, остави Санчо да му я целуне, благослови го и му каза:

— Сине мой Санчо, сега вече сигурно си се окончателно убедил, че е чиста истина това, което толкова пъти съм ти казвал, а именно, че всички неща в този замък стават по силата на магии.

— Съгласен съм за всичко — рече Санчо — освен за случката с одеялото, която си беше съвсем истинска.

— Не мисли така — възрази дон Кихот, — защото, ако беше тъй, щях да отмъстя за тебе още тогава, а дори и сега. Но не можах да разбера нито тогава, нито сега на кого да отмъстя за нанесената ти обида.

Всички^[4] поискаха да узнаят каква е била тази случка с одеялото и ханджията им разказа с най-големи подробности за мятаниците на Санчо Панса. Смяха се много, но Санчо се разсърди и стана нужда пак да се намеси господарят му, за да го убеди наново, че всичко това е било магия. Но колкото и да беше простодушен, Санчо не можеше да повярва, че не са го мятали във въздуха хора от плът и кръв, а въображаеми или сънувани призраци, както господарят му вярваше и твърдеше.

Два дена^[5] бяха вече минали, откакто цялата тази знатна компания пребиваваше в хана. Като решиха, че е време за тръгване, те се наговориха да изменят предишния си план. Вместо Доротея и дон Фернандо да придружат дон Кихот до селото му и да продължат да разиграват историята за възстановяването на кралица Микомикона на престола ѝ, те се споразумяха свещеникът и бръснарят да отведат рицаря на лечение у дома му. Уговориха се с коларя на една волска талига, която случайно минаваше оттам, да откара дон Кихот, като направиха от дървени прътове нещо като клетка, в която можеха да настанят удобно нашия рицар, и веднага след това по съветите на свещеника всички — дон Фернандо и другарите му, прислужниците на дон Луис и жандармите, а с тях и ханджията, се преоблякоха и маскираха лицата си, за да помисли дон Кихот, че са съвсем други хора, а не тези, които беше видял в замъка. Като направиха това, те влязоха съвсем тихо в стаята, където спеше, почивайки си от преживените вълнения.

Приблизиха се до него — той беше напълно спокоен и съвсем далече от подобна мисъл, — хванаха го здраво, завързаха му ръцете и краката и когато се стресна и разбуди, не беше в състояние да направи нищо друго, освен да се чуди и мае какви са тези странни хора, които го бяха наобиколили. Но не след дълго дон Кихот си обясни нещата така, както разстроеното му въображение си ги представяше. Помисли, че всички тези същества са призраци от омагьосания замък и че сигурно и той самият е омагьосан, щом не може да се мръдне от мястото си и да се брани. Всичко стана така, както беше предвидил свещеникът, автор на плана. От всички присъстващи само Санчо не бе предрешен. Макар и много малко да му липсваше, за да се зарази от болестта на господаря си, все пак отгатна кои са тези предрешени хора, но реши да не обелва зъб, докато не види какво целят със завързването и пленяването на неговия господар, който също не проронваше дума, очаквайки да разбере каква ще бъде развързката на новата му злополука. А развързката се очерта, когато внесоха клетката в стаята, затвориха го в нея и заковаха прътите тъй здраво, че в никакъв случай не можеше да ги откърти.

След това го дигнаха на рамене и като излизаха от стаята, разнесе се страшен глас, гласът на бръснаря, не на оня със самара, а на другия:

— О, Рицарю на печалния образ! Не се измъчвай, че си пленен, защото това се налага, за да можеш час по-скоро да завършиш юначния

си подвиг. А той ще завърши, когато свирепият лъв на Ла Манча се събере с бялата гълъбица от Тобосо и когато гордите им глави се преклонят под сладкия брачен ярем. От този брак ще се явят на божи свят знаменити лъвчета със здравите лапи на славния си родител. Това ще стане, преди древния бог^[6], който в бързия си бяг преследва бягащата нимфа, да е видял да засияят два пъти небесните светила. А ти, о най-благородни и най-послушни от всички оръженосци, които са носили препасани на кръст сабя и са имали обрасли с бради лица и обоняние в ноздрите, не се възмущавай и не се отчайвай, че отвеждат сега по този начин пред очите ти цвета на странстващото рицарство. Твърде наскоро с Волята Божия ще преуспееш и ще се възвисиш толкова, че сам не ще се познаеш, и не ще останат неизпълнени обещанията, които ти е дал добрият ти господар. Уверявам те от името на мъдрата Ментироняна^[7], че ще ти бъде изплатено възнаграждението, както ще имаш случай да се убедиш на дело. Последвай и сега твоя храбър и омагьосан рицар, защото се налага да бъдете винаги заедно. Понеже не ми е позволено да кажа и други неща, останете с Бога, а аз ще отида, където сам си знаая.

Към края на пророкуването си той издигна гласа си високо и след това постепенно го сниши и му придаде такава нежност, че дори тези, които бяха предупредени за шегата, бяха склонни да вярват в истинността на думите, които слушаха.

Дон Кихот се утеши от предсказанията, които чу, защото вникна в техния смисъл и схвана, че обещаваха да го свържат чрез свещен и законен брак с възлюблената му Дулсинея дел Тобосо, от чиято щастлива утроба ще излязат лъвчетата — неговите синове, за вечна прослава на Ла Манча. Твърдо и непоколебимо убеден в това, той вдигна глас и каза с дълбока въздишка:

— О ти, какъвто и да си, който толкова добрини ми предсказа! Моля те, изпроси от мъдрия вълшебник, мой покровител, да не ме оставя да загина в този затвор, в който сега ме водят, преди да видя изпълнени безподобните радостни обещания, които ми се дадоха тук. Ако това стане, ще сметна за слава страданията на моето пленничество, за утеха — веригите, които ме опасват, а това легло, на което ме хвърлиха, ще бъде за мене не твърдата почва на жестокото полесражение, а меката постеля на блажено брачно ложе. Що се отнася до утешението, което даваш на Санчо Панса, моя оръженосец, аз

вярвам, че той, какъвто е благороден и честен, не ще се отдели от мене нито в радост, нито в скръб, защото, ако се случи поради неговата или моята зла участ да не мога да му дам обещания от мене остров или друг равностоен дар, той в никакъв случай не ще загуби заплатата си, понеже в завещанието ми, което съм подготвил, е писано да му се даде не според многото и добри услуги, които ми е направил, а съобразно с моите възможности.

Санчо Панса се поклони почтително и му целуна двете ръце, защото, както бяха вързани, не можеше да целуне само едната.

След това призраците вдигнаха клетката на рамене и я поставиха на волската кола.

[1] В глава XIV се казва, че самите прислужници решили трима от тях да се върнат, а четвъртият да придружи дон Луис. ↑

[2] По време на неговото управление три пъти е бил затварян храмът на Янус в знак, че в Римската империя владее пълен мир. ↑

[3] „Както в началото“ или „както преди“ (лат.). ↑

[4] Сервантес може би е забравил, че много от присъстващите знаят вече от ханджийката (глава XXXII) за тези патила на Санчо. ↑

[5] Макар и много случки и произшествия да е имало в хана, не са минали два дена, защото дон Кихот е пристигнал тук в навечерието. ↑

[6] Аполон, който е преследвал нимфата Дафне. ↑

[7] *Ментироняна* — измислено от шегобиеца име, което значи лъжкиня. ↑

**ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И СЕДМА
ЗА СТРАННИЯ НАЧИН, ПО КОЙТО БЕ ОМАГЪОСАН
ДОН КИХОТ ДЕ ЛА МАНЧА И ЗА ДРУГИ ОЩЕ СЛАВНИ
ПРОИЗШЕСТВИЯ**

Когато дон Кихот видя как го настаниха в клетката и го натовариха на волската кола, рече:

— Много и извънредно забележителни истории съм чел за странстващите рицари, но никога не съм чел, нито видял, нито пък чул да превозват по този начин омагъосаните рицари, тъй бавно, с такива тежкоподвижни и мудни добичета. Магъосниците ги пренасят обикновено по въздуха с удивителна скорост, обвити в сив или черен облак или в някоя огнена колесница, или яхнали някой хипогриф^[1] или друго подобно чудовище. Велик е Господ, но мисълта, че ме водят сега с волска кола, немалко ме смущава! Възможно е наистина рицарството

и магиите на нашето време да са по-различни от древните. А може би за мене, като появил се на този свят нов рицар, който пръв възкресява забравеното вече звание на странстващото рицарство, да са измислени нови видове магии и нови начини за превозване на омагьосаните. Какво е твоето мнение, сине мой Санчо?

— Не мога да имам мнение — отговори Санчо, — защото не съм чел толкова странстващи книги, колкото ваша милост. Въпреки това

смея да кажа и да се закълна, че тези призраци, които сноват около нас, не ми се виждат съвсем правоверни и не ми вдъхват особено доверие.

— Правоверни ли, казваш? — запита дон Кихот. — Как ще са правоверни, щом като всички са нечисти духове, вселили се в най-фантастични тела, за да предприемат това дело и да ме поставят в това положение? Ако искаш да се убедиш в истинността на тези думи, пипни ги, опипай ги и ще видиш, че са безплътни и ефирни и че само привидно имат тела.

— Повярвайте ми, за Бога, сеньор — възрази Санчо, — аз ги попипах и мога да кажа, че този дявол, който снове нагоре-надолу с такова усърдие, съвсем не е безплътен и има свойство, съвсем различно от онези, които притежават, както са ме уверявали, нечистите духове. Те — както съм чувал да казват — миришат обикновено на сира и издават други още зловония, а този тук мирише от половин левга разстояние на парфюм.

Той намекуваше за дон Фернандо, който като богат човек не можеше да не мирише на това, което Санчо казваше.

— Не бива да те учудва това, приятелю Санчо — отговори дон Кихот, — защото бързам да те уведомя, че дяволите не са вчерашни. Те може да разнасят миризми, но всъщност те самите на нищо не миришат, защото са духове. Но ако изобщо миришат на нещо, миризмата им не може да е приятна, а е винаги лоша и отвратителна. Ето как може да се обясни това — където и да са, те носят ада със себе си и не могат да намерят никакво облекчение за своите мъки. А щом благоуханието е нещо, което носи доволство и наслада, изключено е те да могат да благоухаят. Пък ако на тебе ти се струва, че този нечист дух мирише на парфюм, то е, защото или ти се лъжеш, или той се мъчи да те заблуди, за да не го сметнеш за дявол.

Тези бяха мислите, които споделиха помежду си господар и слуга. Дон Фернандо и Карденио решиха, от страх да не би Санчо да разкрие напълно играта им (което той беше действително на път да направи), да ускорят заминаването. Повикаха настрана ханджията и му поръчаха да оседлае Росинант и да сложи самара на Санчовото магаре, а той бързо изпълни поръчката им. Междувременно свещеникът уговори с жандармите да го придружат до селото срещу заплащане на ден. Карденио завърза шита на едната страна на седлото на Росинант и бръснарския леген на другата, заповяда със знаци на Санчо да яхне

магарето си и да поеме поводите на Росинант и нареди двамата жандарми, въоръжени с ескопети, да застанат от двете страни на волската кола. Но преди да тръгне колата, ханджийката, дъщеря ѝ и Мариторнес излязоха да изпратят дон Кихот, като се преструваха, че плачат от мъка за нещастиято, в което беше изпаднал.

Дон Кихот им каза:

— Не плачете, добри мои сеньори, всички тези нещастия са присъщи на хората с моето звание. Ако всички тези злополуки не ме сполитаха, нямаше да се считам за толкова прославен странстващ рицар. На незначителни и безславни рицари никога не се случват подобни неща и затова никой в света не се занимава с тях. А не такъв е случаят с най-храбрите, които с добродетелите и смелостта си възбуждат завист у много князе и много други рицари и те се втурват с най-недостойни средства да унищожат добрите. Но при все това добродетелта е толкова силна, че сама, въпреки всичките черни магии, чиито пръв изобретател е Заратустра, ще излезе победителка в жестоката борба и ще огрее със светлината си света, както слънцето огрява земята. Простете, прекрасни дами, ако, без да искам, съм ви причинил някои неприятности (защото никому никога не съм правил зло преднамерено и съзнателно) и молете Бога да ме избави от този затвор, в който ме е хвърлил злонамерен магьосник. А освободя ли се веднъж, никога не ще се заличат от паметта ми милостите, с които ме удостоихте в този замък, и не ще пропусна да ви се отблагодаря, да ви услужа и възнаградя както заслужавате.

Докато дамите от замъка изпращаха дон Кихот, свещеникът и бръснарят се сбогуваха с дон Фернандо и приятелите му, с капитана и с брат му, и с всички онези щастливи дами, на първо място с Доротей и Лусинда. Всички се прегърнаха и си дадоха дума да си пишат. А дон Фернандо каза на свещеника къде да му пише, за да го държи в течение на всичко, което се отнася до дон Кихот, като го уверяваше, че нищо не ще бъде в състояние да го зарадва повече, отколкото тези вести. Той обеща, от своя страна, да му пише за всичко, което го интересува, между другото за сватбата си, за кръщението на Сораида, за понататъшната съдба на дон Луис и за връщането на Лусинда в нейния дом. Свещеникът обеща да изпълни най-точно желанията му. Прегърнаха се още веднъж и се увериха взаимно в добрите си чувства. В това време ханджията се приближи до свещеника и му подаде едни

ръкописи, като му каза, че ги открил забутани някъде в сандъчето, в което бяха намерили по-рано „Повестта за безразсъдно любопитния“. Понеже притежателят им не се бил явил да ги потърси, каза му да ги вземе всичките, защото той не знае да чете и не му са потребни. Свещеникът прие с удоволствие ръкописите и видя, че носят заглавие „Повест за Ринконете и Кортадильо“^[2], от което разбра, че се касае за разказ от рода на „Безразсъдно любопитния“, който му се беше харесал, и предположи, че може и той да е от същия автор. Прибра ръкописите с намерение да ги прочете при първия удобен случай.

След това възседна добичето си, а същото направи и приятелят му — бръснарят, и двамата — с маски, за да не ги познае дон Кихот — тръгнаха след колата. Редът на шествието бе следният: най-напред се движеше волската кола, карана от коларя, от двете страни на колата — жандармите с ескопетите, след колата — Санчо, яхнал магарето и водещ за юздата Росинант, а най-отзад — свещеникът и бръснарят, възседнали яките си мулета, с лица, закрити, както вече казахме, с маски. Те яздеха важно и спокойно и бяха принудени да се съобразяват с бавния ход на воловете. Дон Кихот седеше в клетката с вързани ръце, изтегнал крака и опрял гръб на решетките, тъй безмълвен и търпелив, че човек можеше да го вземе за каменна статуя, а не за живо същество от плът и кръв. Така, бавно и мълчаливо, те извървяха около две левги и стигнаха до един дол, където коларят предложи да спрат, за да си отпочинат и за да попасат воловете. Той се посъветва със свещеника, а бръснарят изказа мнение да продължат още малко, защото знаел, че зад една височинка, която се виждаше оттук, имало друг дол, по-хубав и с по-сочна трева. Всички възприеха това предложение и шествието се запъти нататък.

В този миг свещеникът се обърна и видя, че зад тях идат шест или седем конници, добре облечени и натъкмени, които скоро ги настигнаха, защото пътуваха не с бавността и леността на волските крака, а с бързината на мулета, каквито обикновено притежават канониците, и с нетърпението на пътници, които бързат да стигнат час по-скоро в някой близък хан, за да си отпочинат. Бързоходните пътници настигнаха бавнодвижещите се и се поздравиха вежливо. Оказа се, че единият от пътниците беше каноник^[3] от Толедо и господар на другите, които го придружаваха. Като видя странното шествие, съставено от волската кола, жандармите, Санчо, Росинант, свещеника, бръснаря и

главно — затворения в клетка дон Кихот, той не можа да се сдържи да не запита защо водят по такъв начин този човек, за когото предположи, че е някой опасен злодей или друг някакъв престъпник, преследван от Санта Ермандад, като съдеше по придружаващите го жандарми. Запита един от жандармите и той му отговори:

— Сеньор, нека този рицар сам ви каже защо го водят по такъв начин, тъй като ние не знаем.

Дон Кихот чу разговора и каза:

— Чели ли сте и знаете ли, ваши милости сеньори рицари, за странстващото рицарство? Ако сте чели, аз ще ви разкажа за моята тъжна съдба, ако ли не, не виждам никакво основание да полагам сега усилия да ви говоря.

Като видяха, че пътниците влизат в разговор с дон Кихот де ла Манча, свещеникът и бръснарят се приближиха, за да отговорят те, и то така, че да не се разкрие играта им. На поставения от дон Кихот въпрос каноникът отговори:

— Нека ви кажа, братко, че съм запознат много повече с рицарските книги, отколкото със сумулите^[4] на Вилялпандо. Тъй щото, ако няма друга пречка, можете свободно да ми кажете всичко, което ви тежи на сърцето.

— Е, добре тогава — рече дон Кихот. — Щом е тъй, знайте, сеньоре, че ме водят в тази клетка, омагьосан от зли вълшебници, завистници и вероломни измамници, защото злите преследват добродетелта по-яростно, отколкото добрите я обичат. Аз съм странстващ рицар и не от тези, за които славата никога не си е спомняла, за да ги обезсмърти, а от тези, които, напук на хорската завист и всички персийски магьосници, индийски брамини, етиопски гимнософисти^[5], ще запечатат името си в храма на безсмъртието, за да служи то за пример и образец на бъдещите поколения, за да знаят странстващите рицари кой път да изберат, ако искат да стигнат до върха и до почетната висота на военното изкуство.

— Сеньор дон Кихот де ла Манча казва самата истина — обади се свещеникът. — Водят го омагьосан в тази кола не по негова вина, не и за негови грехове, а заради злонамереността на онези, които добродетелта дразни, а храбростта сърди. Пред вас, сеньор, е Рицарят на печалния образ, за когото вероятно сте чували. Юначните му подвизи и великите му дела ще пребъдат, издълбани в твърдия бронз и

във вечния мрамор, колкото и завистта да се е старала да ги помрачи, а злобата — да ги прикрие.

Когато каноникът чу, че и пленникът, и свободният говорят по същия начин, едва ли не се прекръсти от почуда, защото не знаеше какво става с него. Не по-малко учудени бяха и тези, които го придружаваха. В това време Санчо Панса, който се бе доближил, за да чуе разговора, се реши и той да каже какво мисли, за да оправи нещата.

— Не знам, сеньори, дали ще ви се понрави това, което сега ще ви кажа, но истината е, че моят господар е омагьосан, колкото е омагьосана и майка ми. Той е с целия си ум, яде, пие и ходи по нужда, както правят всички други хора, пък както и той правеше до вчера, преди да го затворят в клетката. Щом е тъй, как могат да ме убедят, че е омагьосан? Слушал съм често, че омагьосаните нито ядат, нито спят, нито говорят, а господарят ми, стига да не му пречат, може да затвори устата на повече от тридесет адвокати.

Санчо погледна отново свещеника и продължи:

— Ах, сеньор свещениче, сеньор свещениче! Нима вие мислите, че не ви познах и че не подуших и не отгатнах накъде водят тези нови вълшебства? Знайте, че колкото и да си закривате лицето, аз ви познах, и колкото и да забулвате коварствата си, аз проумях играта ви. Да, там, където цари завист, няма място за добродетел, и където има тесногърдие, не може да има великодушие. Проклет да е дяволът, защото, ако не бяхте вие, ваше преподобие, моят господар щеше вече да е женен за принцеса Микомикона и аз щях да съм най-малко граф, понеже това само можех да очаквам от добрината на господаря си, Рицаря на печалния образ, като имам предвид моите забележителни заслуги! Но прави са хората, когато казват, че колелото на щастието се върти по-бързо от воденичен камък и че тези, които бяха във висините, днес лежат на земята. Мъчно ми е за децата и за жената. Защото тъкмо когато се надявах с право да посрещнат баща си като губернатор или вицецрал на някой остров или на някое кралство, ще го видят да се връща като коняр. Говоря това, сеньор свещениче, за да събудя у вас бащински чувства и да ви накарам да се разкаете за злото, което сторихте на моя господар. Страх ме е, че на онзи свят Бог ще потърси сметка от вас за това, че затворихте в клетка моя господар, и че ще стовари изцяло върху вас вината задето през време на пленничеството

си моят сеньор дон Кихот ще бъде лишен от възможността да върши добрини и да помага на нуждаещите се.

— Я го виж ти него! — намеси се бръснарят. — Значи и ти, Санчо, си от пасмината на господаря си? Питам се, ей богу, дали не ще е по-добре и тебе да поставим в клетката, за да му правиш компания, щом и ти си омагьосан и заразен от рицарските му лудости. В лош час си бил съблазнен от обещанията му и в злополучен миг ти е бил втълпен в главата островът, за който бълнуваш.

— Не съм девойка, че да ме съблазняват — отговори Санчо. — Мене и самият крал не може да ме съблазни — беден съм наистина, но съм чистокръвен християнин и никому нищо не дължа. Бълнувам за острови, но има други, които бълнуват за по-лоши неща. Всеки е рожба на собствените си дела. Всеки човек може да стане папа, та какво остава за управител на остров, защото господарят ми ще завладее толкова острови, че ще се чуди на кого да ги раздава. А ваша милост, сеньор бръснарю, добре си мерете думите! Да бръснеш е едно, а да се държиш както подобава с хората — е съвсем друго. Говоря така, защото ние всички се познаваме, а мене не може да ме излъжеш. А колкото за омагьосването на моя господар, един Господ само знае как стои точно работата, та по-добре е да не говорим повече по този въпрос, защото колкото повече го разбутваме, толкова повече се размириша.

Бръснарят не пожела да отговори на Санчо от страх да не би той, със своето простодушие, да спомогне да се разкрие това, което със свещеника се мъчеха толкова много да държат в тайна. Поради същите опасения свещеникът покани каноника да се поотдели от другите, за да му разкрие тайната на затворения в клетката и да му разкаже и други забавни работи. Каноникът се съгласи, тръгна напред с прислужниците си и със свещеника. И заслуша внимателно всичко, което този, последният, му разказа за духовния мир, живота, нрава и лудостта на дон Кихот, като му обясни накратко причините за умственото му разстройство и му описа всичките приключения до часа, в който го бяха настанили в клетката. Разкри също и тяхното намерение да го отведат у дома му, за да потърсят цял за умопомрачението му. Каноникът и прислужниците му немалко се учудиха, като чуха странната история на дон Кихот. След като я изслушаха докрай, каноникът каза:

— Няма съмнение, сеньор свещениче, че тези тъй наречени рицарски романи са много пакостни за държавата. Макар да съм

прелистил от скука и от криворазбрана страст към книгите началото на всички отпечатани творби от този род, нека призная, че не съм прочел нито една от началото до края, защото, повече или по-малко, според мене те всички до една си приличат и с нищо почти не се различават една от друга. Мнението ми е, че този род творби стои по-долу по съдържание и стил от тъй наречените милетски повести, пълни с нелепи измислици, забавни наистина, но съвсем не поучителни, за разлика от апологетичните, които едновременно забавляват и поучават^[6]. Ако главната цел на тези книги е да доставят удоволствие, питам се, как могат да постигнат целта си, щом са пълни с глупави безсмислици? Човешката душа трябва да намира наслада в красотата, в съзвучието, което сетивата или въображението ѝ поднасят, а всичко грозно и несъзвучно не може да достави никакво удоволствие. Но кажете ми, каква красота и каква хармония може да има между частите и цялото, както и между цялото и частите на една книга или повест, в която се разказва как един момък на шестнадесет години^[7] нанася с меч си удар на великан, едър като кула, и го разсича на две половини, сякаш е от захарно тесто? Или например как героят на романа — когато се описва някое сражение, в което врагът разполага с един милион бойци — сам-самичък, застанал срещу цялата тази армия, излиза победител — колкото и невероятно да ни се вижда това — благодарение на силата на своите мишци? А какво да кажем за лекомислието, с което някоя кралица или наследница на императорски престол се хвърля в обятията на непознат странстващ рицар? Само невеж и първобитен ум може да намери удоволствие в книга, в която се разказва как една грамадна кула, пълна с рицари, плава по морето като кораб с попътен вятър, замръква днес в Ломбардия, а утре осъмва в земите на презвитер Хуан Индийски или в други земи, които нито Птоломей е открил, нито Марко Поло е видял.^[8] Ако някой ми възрази, че авторите на тази книга имат пълното съзнание, че пишат измислици и следователно не се считат задължени да се придържат към правдоподобността и точността, ще отговоря, че измислицата е най-сполучлива, когато е най-близо до истината, и че тя е най-занимателна, когато най-много наподобява вероятното и възможното. Необходимо е лъжливите истории да се съобразяват с разбиранията на читателя и да се пишат така, че да правят приемливи невероятностите, да прочистват текста от преувеличения и да приковават вниманието, да предизвикват възхищение, да спират

дъха, да радват и да увличат, като възхищението и задоволството вървят ръка за ръка. Не може да постигне всичко това този, който избягва правдоподобността и отражението на действителността, без които едно произведение не може да бъде свършено. Не съм срещал досега нито един рицарски роман, чиято цялост да е логична съвкупност от съставните части, така че средата да отговаря на началото, а краят да съответства на началото и на средата. Тези истории са обикновено съставени от толкова разнородни части, та у нас се заражда впечатлението, че авторите са замислили не да създадат съразмерен със своите части образ, а по-скоро една химера или чудовище. Освен това стилът у тях е груб, подвизите са невероятни, любовните приключения — похотливи и покварени, вежливостите — неуместни, сраженията — прекалено дълги, разсъжденията — несъстоятелни, пътешествията — безсмислени. С една дума, те са лишени от истинска художествена стойност и заслужават да бъдат отлъчени и заточени от християнския свят като безполезни.

Свещеникът го изслуша с голямо внимание и схвана, че каноникът е разумен човек и че разсъждава правилно. Каза му, че той е на същото мнение, че отдавна има зъб на рицарските романи и че е изгорил всичките, които притежавал дон Кихот, а те не били малко. Разказа как ги подложил на подбор, кои обрекъл на огъня и кои пощадил. Каноникът доста се смя и каза, че въпреки лошите думи, които бил казал за тези романи, намирал в тях и нещо добро, а именно, че самият им сюжет позволява на един просветен ум да развие своите сили, тъй като открива пред него широко и просторно поле, в което може безпрепятствено да даде воля на перото си. Авторът има възможност да опише корабокрушения, бури, схватки и сражения. Той може да изобрази някой храбър пълководец, надарен с всички качества, които трябва да притежава, и да покаже с каква ловкост той предугажда всички хитрости на врага, с какво красноречие убеждава или разубеждава своите войници, колко е мъдър в своите съвети, бърз в

решенията си, храбър в отбрана и в нападение. Освен това писателят има случай да опише ту някое печално и трагично събитие, ту друго някое не принудиено и весело произшествие. Той може да изобрази някоя дама, прелестна, достопочтена, умна и благоднравна, някой юначен рицар с всички християнски добродетели и с най-изтънчени обноски, някой недодялан и груб самохвалец или някой дружелюбен, храбър и прозорлив принц. Писателят може да отрази добродетелта и верността на васалите, както и великодушнето и щедростта на сеньорите. Той може да представя астролози, отлични космографи, музиканти, опитни и мъдри държавници или, при случай, някои черни магьосници. Той може да представи хитростите на Одисей, благочестието на Еней, храбростта на Ахил, нещастнето на Хектор, коварството на Синон^[9], приятелството на Евриал, великодушнето на Александър, героизма на Цезар, милостта и любовта към истината на Траян, верността на Зопир^[10], мъдростта на Катон, с една дума, всички онези качества, които правят свършени великите мъже. От него зависи да ги събере всички в едно лице или да ги разпреди между неколцина. Ако всичко това е изложено с хубав стил и с находчива изобретателност и хрумванията са все пак близки до истината, книгата ще представлява несъмнено тъкан, изработена от разноцветни и красиви нишки, която, ако е напълно завършена, ще се отличава с такова свършенство и красота, че ще може да постигне цели, по-възвишени от тези, които си е поставил авторът, като създава наслада и едновременно служи за поука. Защото свободната форма на романа дава на автора възможност да се показва ту епичен, ту лиричен, ту трагичен, ту комичен и да съчетава в произведението си онези елементи на най-нежните и занимателни изкуства, каквито са поезията и реториката. Пък и самият епос може да се предаде еднакво добре в стихове и в проза.

[1] Баснословно живото, чудовище, родено от грифон и кобила, с глава и криле на орел и тяло на кон. ↑

[2] Една от повестите на Сервантес, включена в сборника „Поучителни повести“, отпечатан 8 години след издаването на първата част на „Дон Кихот“. ↑

[3] *Каноник* — предстоятел на катедрала, главен свещеник на катедрала. ↑

[4] „*Summa summularum*“ (съкратено „*Sumulas*“) — най-разпространеното в тази епоха ръководство по диалектика, написано от богослова Гаспар де Вилялпандо. ↑

[5] *Гимнософисти* — елините наричали така индийските философи-аскети, защото са живели голи в планините и са избягвали всякакъв допир с хората, за да не се поддадат на изкушения и съблазни. ↑

[6] *Милетски повести* — сборник от любовни повести, написани от Аристид от Милет (II в. пр.н.е.). Името на този сборник, който не е запазен до наше време, станало нарицателно за сантиментални повести от ориенталски произход, които не се отличавали с особени качества. *Апологиите* са нравоучителни разкази от източен произход. ↑

[7] Прави намек за странстващия рицар дон Белианис Гръцки. ↑

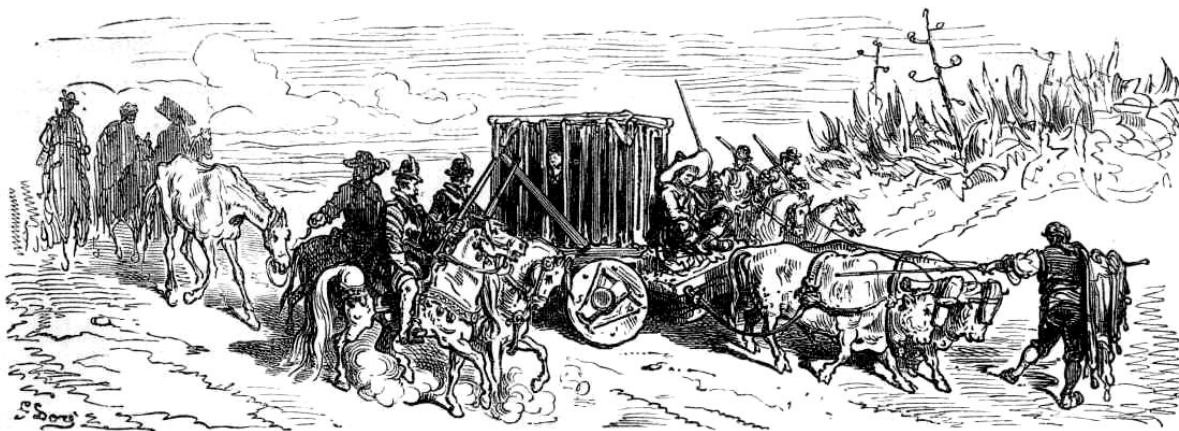
[8] За презвитер Хуан Индийски се говори в пролога. Клавдий Птоломей — гръцки географ. Марко Поло — италиански мореплавател (XIII-XIV в.), обиколил цяла Азия, включително и Япония. ↑

[9] *Синон* — грък, който посъветвал троянците да вкарат в града си дървения кон. ↑

[10] *Зонир* — персийски сатрап, известен с всеотдайната си вяроност към Дарий I. ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ОСМА

В КОЯТО КАНОНИКЪТ ПРОДЪЛЖАВА СВОЯТА БЕСЕДА ЗА РИЦАРСКИТЕ РОМАНИ И ЗА ДРУГИ ВЪПРОСИ, ДОСТОЙНИ ЗА ИЗТЪНЧЕНИЯ МУ УМ

— Напълно сте прав, сеньор каноник — каза свещеникът, — и най-голямо порицание заслужават досегашните автори на подобни романи, които не са съблюдавали ръководните начала и правила на изкуството, та по този начин да си извоюват в прозата славата, която са придобили в поезията двамата първенци — на гръцката и на латинската поезия^[1].

— Аз трябва да призная — рече каноникът, — че ме е блазнила мисълта да напиша рицарски роман, като се съобразявам с всичко, за което вече говорих. Нека изповядам цялата истина и добавя, че съм написал повече от сто листа. В желанието си да проверя дали те отговарят на моята преценка, четох ги пред любители на този род книги, хора учени и умни, а също и пред неуки, които единствено обичат да слушат разкази за най-несъстоятелни приключения, и у всички тях намерих пълно одобрение. Все пак не продължих да пиша, първо, защото ми се стори, че върша работа, неподходяща за моя сан, и второ, защото разбрах, че броят на глупците е по-голям от този на умните и тъй като е по-добре да си хвален от малко на брой мъдреци, отколкото да си подиграван от тълпата простаци, реших да не се

подлагам на необоснованата преценка на изменчивата и суетна тълпа, която най-често чете подобни книги. Но причината, която главно ме накара да изоставя труда си и да се откажа от намерението си да го завърша, трябва да се потърси в мислите, до които стигам, като гледам какви пиеси се ширят днес. Ето как разсъждавам: ако пиесите с исторически или измислен сюжет, които се играят сега, са всички или почти всички несъстоятелни, без връзка и смисъл, и ако при все това тълпата ги слуша с удоволствие и ги одобрява, макар и нищо да не струват, ако, от друга страна, и авторите, които ги съчиняват, и актьорите, които ги играят, твърдят, че такива трябва да бъдат, защото такива ги иска тълпата, и че другите, които са построени по правилата на изкуството, се ценят само от шепа умни хора, които единствени ги разбират, а всички други са неспособни да преценят високите им качества и че следователно за авторите и за актьорите е по-изгодно да си печелят хляба чрез мнозинството, отколкото да печелят име с малцинството. Ако всичко това е вярно, не грози ли същата участ и моята книга? аз си вадя очите, за да спазя споменатите правила, а ще попадна след това в положение на шивача от нашата улица^[2]. Много пъти се опитвах да убедя актьорите, че това им мнение е несъстоятелно и че те биха привлекли повече свят и придобили повече слава с комедии, съставени съобразно с изискванията на изкуството, отколкото с пиеси, пълни с безсмислици. Но те са толкова закостенели в своите разбирания, че нито разумът, нито очевидните факти са в състояние да ги разубедят. Спомням си, че един ден казах на един от тези твърдоглави хора: „Не си ли спомняте, че преди няколко години се поставиха в Испания три трагедии, написани от прочут в нашата страна поет^[3], които изпълниха с възхищение, развълнуваха и развеселиха всички хора, които са имали възможността да ги чуят — прости и учени, тълпата и отбраното малцинство, и дадоха на театъра, който ги игра, само те трите, повече доходи, отколкото тридесет пиеси, които оттогава насам са се играли?“ — „Касае се навярно — отговори актьорът — за «Исабела», «Филис» и «Александра».“ — „Да, за тях ми е думата — рекох аз, — и забележете, че в тях напълно бяха спазени правилата на изкуството, без това да им попречи да запазят всичките си достойнства и да се понравят на всички. Така че вината не е в публиката, а в онези, които не умеят да дадат нещо по-друго. Безсмислици няма в «Наказаното безсърдечие», нито в «Нумансия»,

нито във «Влюбеният търговец» и още по-малко в «Благосклонната неприятелка»^[4] и в други някои творби на даровити поети, които им дадоха име и слава, а същевременно обогатиха и актьорите, които ги играха.“ Добавих и други доводи, които ми се стори, че го смутиха, но не го задоволиха, нито пък го накараха да излезе от дотогавашната си заблуда.

— Засегнахте един въпрос, ваша милост сеньор каноник — каза свещеникът, — който събуди у мене старата ми ненавист към днешните комедии, не по-малка от тази, която изпитвам към рицарските романи. Защото, ако е истина — както казва Тулий^[5], че комедията е огледало на човешкия живот, пример за добри нрави и отражение на истината, пиесите, които сега се играят, са огледало на безсмислеността, образци на глупостта и източници на поквара. Има ли нещо по-несъстоятелно от това авторът да ни показва в първата сцена на първото действие дете в пелени, а във втората сцена на същото действие да го представи като израсъл и брадат мъж? Не е ли глупост да се изобрази юначен старец и малодушен юноша, лакей — истински оратор, паж — съветник, крал — работник-надничар, и принцеса — слугиня? А какво да кажем за това как се съблюдават законите за времето^[6], през което се развива описаното в комедиите действие, когато виждаме в някои от тях първото действие да се развива в Европа, второто — в Азия, третото — да завършва в Африка, а ако има четвърто — то да се прехвърли в Америка, та по този начин действието да обхваща четирите части на света^[7]? Ако признаем, че подражанието е главната основа на комедията, какво е удовлетворението, което може да получи средният зрител, когато види, че в една пиеса, представляваща действие от времето на Пипин и Карл Велики, като главен герой се явява император Хераклий, който влиза с кръст в ръка в Йерусалим и завладява Гроба Господен подобно на Готфрид Булонски^[8], без оглед на това, че между епохите, в които са живели тези две личности, са изтекли много години? Ако ли пък комедията е основана върху измислени данни, не е ли безсмислено в нея да се вмъкват исторически истини или данни, засягащи различни личности и времена, без оглед на всяка правдоподобност и с явни и напълно непрости грешки? Има невежи — и това е лошото, — които твърдят, че това е истинско съвършенство и че да търсиш нещо по-добро, значи да търсиш под вола теле. Нека хвърлим поглед на религиозните драми! За какви ли не лъжливи чудеса,

за какви ли не апокрифни и зле тълкувани събития не говорят те, приписвайки на един светец чудесата, извършени от друг! Пък дори и светските пиеси, без уважителни основания и без да се съобразяват с това дали е уместно, или не, се осмеляват да ни представят чудеса или видения, както те ги наричат само и само за да зяпат невежите и да пълнят театрите. Всичко това е в ущърб на истината, намалява стойността на творбата и вреди на името на испанските писатели. Защото чужденците, които най-строго спазват законите на драматическото изкуство, като съдят по несъобразностите и глупостите на нашите произведения, ни смятат за варвари и невежи. Съвсем не е задоволително извинение да се каже, че добре устроените държави позволяват да се играят комедии главно за да се доставят на обществото прилични развлечения и за да се отклонява то от лошите мисли, които поражда безделничеството. Щом това се постига с каквито и да е комедии, добри или лоши, няма защо да се създават закони и да се принуждават авторите и актьорите да ги пишат и играят така, както трябва да бъде, тъй като, както вече казах, с всяка една от тях, независимо от нейното качество, се постига поставената цел. Но на това ще възразя, че тази цел би се постигнала несравнено по-лесно с добрите комедии, отколкото с лошите. Защото една високохудожествена и добре изградена пиеса ще развесели слушателя с шегите си, ще го поучи с истините, които съдържа, ще го възхити със самото действие, ще го направи по-мъдър с размишленията, ще го направи бдителен, като му покаже как се тъкат интригите, ще го обогати духовно с примерите, които дава, ще го накара да възнегодува срещу пороците и да обикне добродетелта. Добрата комедия има за задача да събуди всички тези чувства в душата на този, който я слуша, колкото и той да е недодялан и неук. Невъзможно е следователно пиеса, която съчетава всички тези качества, да не е по-увлекателна, по-забавна, по-полезна и по-поучителна от всички други пиеси, които не притежават тези качества, а такива са почти всичките, които сега се играят. А за това не носят вина поетите, които ги съчиняват, защото между тях има и хора, които знаят в какво грешат и знаят отлично как трябва да се пише. Бедата е, че комедиите са станали вече стока за продан и авторите твърдят — те казват самата истина, — че театралните трупи не биха ги купили, ако те бяха написани съобразно с изискванията. Та затова писателите са заставени да се съобразяват с това, което тези, които им

плащат, искат от тях.^[9] А за да се убедим, че това, което казвам, е вярно, достатъчно е да се позовем на многобройните, по-право — безбройните комедии, написани от един от най-надарените умове на кралството^[10] с такъв блясък, с такова изящество, с толкова игриви стихове, мъдри мисли и авторитетни съждения, с толкова пищно красноречие и възвишен стил, че разнасят славата му из целия свят. Но поради това, че е желал да се пригоди към вкуса на актьорите, не всички са стигнали, както някои от тях, до върха на съвършенството. Други автори пък съчиняват пиесите си толкова нехайно, че е ставало нужда след представлението актьорите да бягат и да се крият от страх да не бъдат наказани, както често се е случвало след изпълнението на пиеси, оскърбителни за краля или обидни за някои високопоставени родове. А всички тези несъобразности и много други още, които няма тук да споменавам, биха могли да се предотвратят, ако имаше в столицата просветено и умно лице, което да преглежда всички комедии, преди да се играят. Не само тези, които ще се играят в Мадрид, но и тези, които ще се представят в цялата страна. Без това одобрение, подпис и печат местната съдебна власт не следва да разрешава никакво представление. По този начин театрите ще имат грижата да изпращат комедиите си в Мадрид, след което ще могат да ги представят без никакъв риск, а авторите ще положат повече труд и старание от страх, че произведенията им ще бъдат строго преглеждани от меродавни лица. Само така биха се писали добри комедии и би се постигнала най-сигурно целта, която се преследва: развлечение на публиката, насърчение на истинските дарби в Испания, сигурност и запазване интересите на актьорите и освобождението им от страха от наказание. Ако на същото лице или на друго някое се възложи и задачата да преглежда рицарските романи, които тепърва ще се пишат, ще се явят тогава без всякакво съмнение съвършени творби, както ваша милост казахте, които ще обогатят езика ни с приятното и ценното съкровище на красноречието, ще затъмнят с блясъка си старите романи и ще служат за благородна отмора не само на безделниците, но и на хората, които работят. Защото не е възможно лъкът да се държи постоянно обтегнат, тъй като слабата човешка природа се нуждае от прилични развлечения.

Тук разговорът между каноника и свещеника бе прекъснат от бръснаря, който се приближи към тях и каза:

— Стигнахме, сеньор лиценциат, до мястото, за което ви казах преди малко, че е удобно за почивка, а освен това предлага и за воловете добра и обилна паша.

— Така ми изглежда и на мене — отговори свещеникът и сподели намеренията, които имаха бръснарят и той, с каноника, който пожела да остане с тях, съблазнен от хубавата долина, разстилаща се пред погледа им.

И тъй, за да се наслади на местността и да продължи разговора със свещеника, който го беше увлякъл, както и за да узнае повече подробности за подвизите на дон Кихот, поръча на някои от прислужниците си да отидат до близкия хан и донесат ядене за всички, понеже той възнамерява да си поотпочине малко. Един от слугите му отговори, че мулето с припасите трябва да е стигнало вече в хана и че в дисагите му има доста храна, така че от хана ще вземат само ечемик за добичетата.

— Щом е тъй — рече каноникът, — закарайте там мулетата и доведете мулето с припасите.

Докато се водеше този разговор, Санчо използва случая да поговори насаме със своя господар, без постоянния надзор на свещеника и на бръснаря, който му се виждаше подозрителен. С това именно намерение се приближи до клетката, в която беше дон Кихот и му каза:

— Сеньор, за да почувствам съвестта си облекчена, искам да ви обясня как стои работата с вашето омагьосване. Тези двамата там със закритите лица са свещеникът от селото ни и бръснарят. Аз мисля, че те са намислили да ви отвлекат по този начин, подтиквани чисто и просто от завист, защото ваша милост ги превъзхождате със знаменитите си подвизи. Щом е тъй, следва да се мисли, че не сте омагьосан, а измамен и изигран. За да ви докажа правотата на моето твърдение, ще ви задам един въпрос и ако ми отговорите, както очаквам, измамата ще блесне пред очите ви и ще се убедите, че не сте омагьосан, а само умствено разстроен.

— Задай ми каквито искаш въпроси, сине мой Санчо — рече дон Кихот, — и аз ще изпълня желанието ти и ще ти отговоря. Онези там, които сноват нагоре-надолу около нас и за които твърдиш, че са нашите съселяни и познати, свещеникът и бръснарят, може да ти приличат по външност на тях, но в никакъв случай не бива да вярваш, че са

действително те. Това, което трябва да проумееш и разбереш, е, че ако те им приличат, както казваш, то е, защото тези, които са ме омагьосали, са решили да се явят под техен образ и подобие. Защото лесно им е на магьосниците да вземат каквито образи си искат, а сега са взели образите на нашите приятели, за да ти дадат повод да мислиш това, което сподели с мен, и да те поставят в лабиринт от предположения и догадки, откъдето не можеш да се измъкнеш дори с нишката на Тезея. Навярно са го направили също за да ме разколебаят в здравия ми разсъдък, та да се чудя откъде идва това зло. От една страна, ти ми казваш, че ме придружават бръснарят и свещеникът от нашето село, а от друга, аз се виждам затворен в клетка, след като зная, че само свръхестествени, а не обикновени човешки сили са способни да ме докарат в това състояние. Какво друго мога да кажа и да мисля, освен че начинът, по който ме омагьосаха, е съвършено различен от всичко, което съм чел за омагьосани странстващи рицари? Ето защо можеш да се успокоиш и да избиеш от ума си мисълта, че това са те, защото те са толкова свещеникът и бръснарят, колкото аз съм турчин. А сега питай, каквото има да питаш. На всичко ще ти отговоря, пък ако ще и до утре да ме разпитваш.

— Света Богородица да ми е на помощ! — рече Санчо на висок глас. — Възможно ли е ваша милост да сте толкова твърдоглав и без мозък, та не разбирате, че е чиста истина това, което ви казвам, и че това ви пленничество и нещастие е дело повече на злонамереност, отколкото на магьосничество? Готов съм нагледно да ви докажа, че не сте омагьосан. Но за да ви избави Господ от тази беда и за да се видите час по-скоро в прегръдките на моята господарка Дулсинея, заклевам ви, кажете ми...

— Стига си ме заклевал — рече дон Кихот — и питай, каквото ще питаш. Казах ти вече, че на всичките ти въпроси ще отговоря най-точно.

— Това е и моето желание — каза Санчо. — Искам от вас да ми кажете, без нищо да пропуснете и без нищо да прибавите, с пълна откровеност, както подобава на хора, посветени като вас на военното изкуство, които носят званието странстващи рицари...

— Заявявам, че в нищо не ще излъжа — отговори дон Кихот. — Хайде, Санчо, питай най-сетне, каквото имаш да питаш, че ми дотегна да слушам толкова предисловия, заобикалки и уговорки.

— Казвам, че напълно вярвам в добротата на своя господар и в това, че той обича правдата. Затова с цялото уважение, което ви дължа, аз ви питам дали, откакто ви водят затворен — според вас омагьосан — в тази клетка, не сте почувствали, ваша милост, някакви големи или малки нужди, както се казва.

— Не разбирам за какви малки и големи нужди говориш, Санчо. Говори по-ясно, ако искаш да получиш отговор.

— Възможно ли е ваша милост да не разбирате какво значи големи и малки нужди? Че това и пеленачетата знаят. Искам да кажа, не ви ли дойде да направите нещо, което не може да се избегне?

— Сега те разбрах, Санчо. Почувствах пристъпи, и то неведнъж. И сега чувствам. Помогни ми, Санчо, в тази беда, че май се поизцапах малко.

[1] Вероятно Омир и Вергилий. ↑

[2] Прави се намек за пословицата: „На нашата улица има един шивач, който не само шие даром, но и конците от себе си дава.“ ↑

[3] Каноникът говори за Луперсио Леонардо де Архенсола, арагонски поет (1559–1613). Трите негови пиеси са „Исабела“, „Филис“ и „Александра“. ↑

[4] „Наказаното безсърдечие“ — пиеса от Лопе де Вега, „Нумансия“ — трагедия от самия Сервантес, „Влюбеният търговец“

— драма от Агилар (умрял през 1623 година), „Благосклонната неприятелка“ — от Тарега (умрял през 1602 година). Целият този пасаж се явява като апология на класическата драматургия, на която бил привърженик Сервантес и която била изместена от по-популярната школа на Лопе де Вега.

В този случай и почти навсякъде по-нататък думата „комедия“ обгръща всички форми на драматическото творчество (драма, трагедия, комедия). ↑

[5] Марк Тулий Цицерон. ↑

[6] Говори се за класическото правило „единство по време“, съгласно което изобразените в една пиеса събития трябва да бъдат обхванати в едно денонощие. ↑

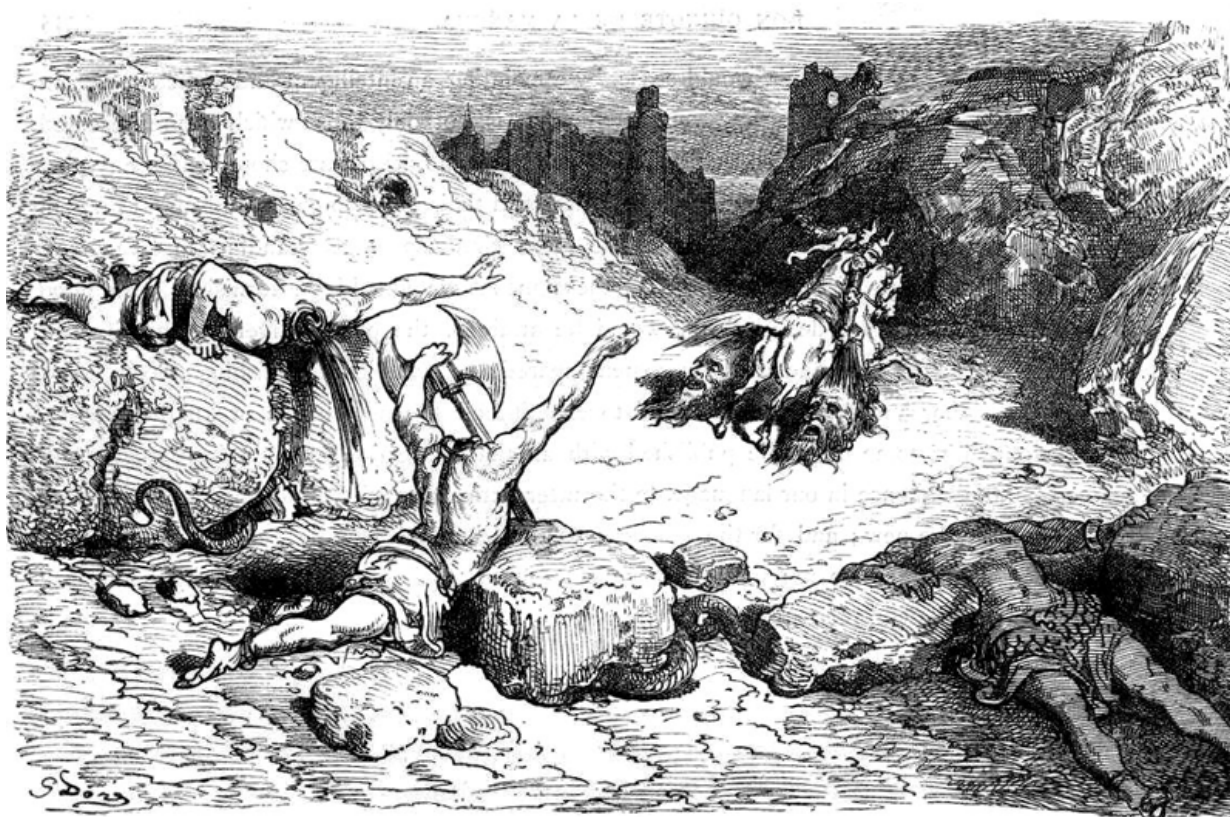
[7] Австралия не е била още открита. ↑

[8] *Пипин Къси* и *Карл Велики* — крале на франките през VIII век; *Хераклий* (Ираклий) — византийски император през VII век; *Готфрид Булонски* — водач на Първия кръстоносен поход и първи крал на Йерусалим (1058–1100). ↑

[9] С това Сервантес иска сигурно да обясни защо и той самият не се е придържал строго към правилата, за които говори толкова възторжено. ↑

[10] Става дума за Лопе де Вега. ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ДЕВЕТА В КОЯТО ПРОДЪЛЖАВА РАЗУМНИЯТ РАЗГОВОР МЕЖДУ САНЧО И ГОСПОДАРЯ МУ ДОН КИХОТ

— А — възкликна Санчо. — Хванах ли ви сега! Като слушам тези думи, мед ми капе на сърцето. Сега да ви видя, сеньор, как ще отречете следното. Нали когато човек е неразположен, хората обикновено казват за него: „Какво ли му е на еди-кой си, нито яде, нито пие, нито спи, нито отговаря смислено на въпросите, които му се задават, и прилича досущ на омагьосан?“ Това не значи ли, че омагьосани са само онези, които не ядат, не пият, не спят и дори не ходят по естествени нужди? Ето, те са омагьосаните, а не другите, които чувстват като ваша милост, че им се ходи някъде, които пият, когато им се даде да пият, които ядат, когато имат какво да ядат, и отговарят на всички въпроси.

— Вярно е всичко това, Санчо — отговори дон Кихот, — но аз ти обясних вече, че има много различни способности за омагьосване и е твърде възможно с течение на времето те да са се променили и в наши дни омагьосаните да вършат всичко, което аз върша, макар и преди да не са го вършили. А против обичаите, които времето налага, няма какво да възразяваме и философстваме. Аз зная и съм уверен, че съм жертва на магия и това успокоява напълно моята съвест. Ако аз допуснех само за миг, че не съм омагьосан, не бих се оставил да ме държат бездеен и примирен в тази клетка, когато зная, че лишавам от помощ бедните и нуждаещите се, които сигурно чакат с трепет и нетърпение в този час подкрепата и закрилата ми!

— Въпреки всичко това — възрази Санчо — смятам, че добре ще е за вашето благоденствие и успокоение Ваша милост да се опитате да излезете от този затвор. Аз се задължавам да ви помогна, доколкото мога, и дори да ви освободя. Ще ви помогна да яхнете Росинант, който е толкова мрачен и тъжен, че и той прилича на омагьосан. Направите ли това, ще си опитаме пак щастието в нови приключения и ако не ни провърви, никога няма да е късно да се върнем в клетката. Аз ви давам дума, като добър и верен оръженосец, че ще се затворя заедно с ваша милост, ако вашата зла съдба и моята простотия не ни позволят да изпълним предназначението.

— Готов съм с радост да направя това, което казваш, брате Санчо — рече дон Кихот, — и щом издебнеш най-благоприятния случай, за да осъществиш освобождението ми, аз във всичко и всякак ще ти се подчиня. Но ти, Санчо, ще се убедиш колко се лъжеш в преценката си за моята злополука.

Така разговаряха великодушният рицар и неговият простодушен оръженосец, докато стигнаха до полянката, където ги чакаха свещеникът, каноникът и бръснарят, които бяха вече слезли от добичетата си. Коларят разпрегна воловете и ги пусна да пасат на воля по зелената и приветлива поляна, чиято свежест приканваше да ѝ се насладят ако не омагьосани хора като дон Кихот, то поне същества, будни и разсъдливи като неговия оръженосец. Санчо използва случая и помоли свещеника да разреши на господаря му да излезе за малко от клетката, като обясни, че в противен случай затворът му няма да запази чистотата, която подхожда на достойнството на рицар като него. Свещеникът го изслуша и отговори, че би пуснал дон Кихот на драго

сърце, ако не се боеше, че веднъж, свободен, той пак ще извърши някоя от своите лудости, а след това иди го гони.

— Аз отговарям, че няма да избяга — каза Санчо.

— Също и аз — рече каноникът, — и то особено ако той ми даде рицарската си дума, че не ще се отдалечи от нас без наше разрешение.

— Давам я — отговори дон Кихот, който бе чул разговора, — още повече, че омагьосаните като мене не са свободни да вършат каквото си щат, защото вълшебникът, който ги е омагьосал, може да ги закове на едно място цели три века и ако се опитат да избягат, той ще ги върне по въздушен път.

А щом е тъй^[1], те могат да го пуснат и това ще бъде от полза за всички. Ако ли пък не го пуснат, те ще трябва да се поотдалечат, защото в противен случай не ще могат да си спестят известни неприятности на обонянieto.

След като дон Кихот даде рицарската си дума, каноникът му стисна ръката (ръцете му все още бяха вързани), а другите му помогнаха да излезе от клетката. Дон Кихот се зарадва много, че е свободен, протегна се с удоволствие и отиде при Росинант, потупа го два пъти по хълбоците и му пошепна:

— Уповавам се на Бога и на Пресветата майка, че наскоро ние двамата с теб, цвете и огледало на конете, ще бъдем отново каквито двамата желаем. Ти пак ще носиш своя господар, а аз ще се нося на гърба ти и ще се отдам на делото, за което Господ ме е пратил на земята.

Като каза това, дон Кихот се усамоти със Санчо и се върна оттам облекчен и още по-твърдо решен да изпълни всичко, което оръженосецът му нареди.

Каноникът го гледаше и се чудеше на странната му и голяма лудост, макар и както вече казахме, дон Кихот да разсъждаваше и отговаряше твърде разумно. Прихващаше го само когато ставаше дума за рицарски дела. Докато чакаха припасите, насядали всички на зелената трева, каноникът, подтикнат от състрадание, заговори дон Кихот.

— Нима наистина е възможно, сеньор идалго, четенето на противни и празни рицарски романи да ви е побъркало ума до степен да вярвате, че сте омагьосан, и да приемете неща, които са толкова далече от действителността, колкото е далеч лъжата от истината? Как е

възможно човешки ум да приеме, че са живели по света безбройните амадисовци, феликсмартовци и какви ли не други още рицари и трапезундски императори? Как е възможно да се вярва, че е имало толкова бойни жребци, странстващи девици, змейове, чудовища, великани, толкова нечувани приключения, разнообразни магии, толкова сражения, ожесточени двубои, разкошни облекла, влюбени принцеси, оръженосци — станали графове, забавни джуджета, любовни писъмца и изтънчени ухажвания, юначни жени, с една дума, толкова много безсмислици, колкото тези, които пълнят рицарските романи? Лично за себе си ще кажа, че когато ги чета и се старая да не мисля, че всичко в тях е празна приказка и лъжа, намирам известно удоволствие, но достатъчно е да си спомня какво представляват те всъщност, и започвам да замервам с най-добрите от тях стената и дори ги хвърлям в огъня, ако има огън наблизо. Те напълно заслужават такова наказание, защото са лъжливи, измамни и в разрез със законите на природата. Освен това те създават нови секти, разпространяват нови разбирания за живота и съблазняват простите хора, които вярват, че всички писани в тях глупости са истински. Тяхната дързост отива дотам, че размътва умовете на разумни и благородни идалговци, какъвто е случаят с ваша милост, тъй като са ви докарали дотам да ви водят затворен в клетка, качена на волска кола, така както развеждат от едно селище в друго някой лъв или тигър, за да го показват и да печелят пари. Ах, сеньор дон Кихот, смилете се над самия себе си, върнете се в лоното на разума и използвайте ума, с който небето ви е така щедро надарило, за да четете други писания, които ще обогатят душата ви и ще възвеличат честта ви. Ако въпреки всичко, воден от вашето естествено влечение, пожелаете да четете книги за рицарски дела и подвизи, прочетете в Светото писание Книгата Съдии. В нея ще намерите величави истини и деяния, колкото истински, толкова и юначни. Лузитания се слави със своя Вирнато^[2], Рим има своя Цезар, Картаген — своя Анибал, Гърция — своя Александър, Кастилия — своя граф Фернан Гонсалес, Валенсия — своя Сид, Андалусия — Гонсало Фернандес, Естремадура — Диего Гарсия де Паредес, Херес — Гарси Перес де Варгас, Толедо — Гарсиласо, Севиля — дон Мануел де Леон. Историята на юначните им подвизи може да увлече, да поучи, да възхити и да учуди и най-умните хора, които биха я прочели. Ето четиво, достойно за вашия забележителен ум, сеньоре мой дон Кихот. То ще ви направи вещь в

историята, ще ви накара да цените добродетелта, ще ви научи да бъдете добър, ще ви възвиси нравствено, ще ви направи юначен, без да сте самонадеян, и смел без следа от малодушие, като всичко това ще послужи за възхвала на Бога, за ваше преуспяване и за прослава на Ла Манча, откъдето, както е известно, произхождате вие.

Дон Кихот изслуша най-внимателно словата на каноника и когато разбра, че той е вече завършил речта си, втренчи в него поглед и каза:

— Изглежда, сеньор идалго, че вашите думи имат за цел да ме убедят, че не е имало странстващи рицари в света, че всички рицарски романи са лъжливи, измамни, безполезни и вредни за държавата и че съм постъпил зле, като съм ги прочел, още по-зле, като съм им повярвал, и най-зле, като реших да им подражавам, посвещавайки се на най-тежкото поприще — странстващото рицарство, което те препоръчват. Освен това вие твърдите, че не е съществувал нито Амадис Галски, нито Амадис Гръцки и че не са се подвизавали по света рицарите, които са описани в тези романи.

— Да, точно това казах — отговори каноникът.

А дон Кихот отговори:

— Ваша милост добавихте, че тези книги са ми нанесли голяма вреда, защото са ми помътили разума и са ме докарали до тази клетка, и също, че добре бих сторил да призная грешката си и да променя четивото си, като се впусна да чета други по-правдиви книги, които не само увличат, но и поучават.

— Правилно сте ме разбрали — каза каноникът.

— Щом е тъй — отсече дон Кихот, — аз мисля, че лишенията от разум и омагьосаният сте вие, щом като исипвате толкова хули върху неща, възприети и смятани от цял свят за истински. А човек, който ги отрича като вас, заслужава същото наказание, което ваша милост препоръчва за книгите, които ви дразнят. Да искате да ми втълпявате, че не е имало в света нито амадисовци, нито други странстващи рицари, чиито подвизи пълнят страниците на историята, е все едно да се мъчите да ме убедите, че слънцето не грее, че ледът не изстудява и че не стъпваме по земята. Няма на света човек, колкото и умен да е той, който би могъл да ме убеди, че не са били истински историите на инфантката Флорипес и Ги Бургундски^[3], на Фиерабрас и подвига му при моста на Мантибле^[4], извършен във времето на Карл Велики! Всичко това е истина, както е истина, че сега е бял ден! Ако е лъжа, лъжа е също, че е

имало някога хекторовци, ахиловци, Троянска война, дванадесет перове на Франция и крал Артур Английски, превърнат в гарван и очакван всеки час да се завърне в кралството си. Може би някои ще се одързостят да кажат, че е лъжлива и историята на Гуарино Мескино^[5] или тази за чашата на Свети Граал^[6], или че е апокрифна любовта на Тристан и Изолда и любовта на Хинебра и Ланселот, когато има хора, които почти си спомнят да са виждали дуенята Кинтаньона, която е била най-знаменитата виночерпка на Великобритания. Аз сам помня как баба ми — майка на баща ми, казваше, колчем срещнеше дуеня с дълго було на глава: „Погледни, внуче мое, колко тя прилича на дуеня Кинтаньона.“ От това заключавам, че тя трябва да я е знаела или поне да е видяла нейния портрет. А кой би могъл да отрече, че е истинска историята на Пиер и на красивата Магалона^[7], щом и до днес се пази в кралския арсенал клинът за управление на дървения кон, с който смелият Пиер се е носил из въздуха, клин, малко по-голям от процеп на кола? А до самия този клин се намира седлото на Бабиека, а в Ронсесвалиес е рогът на Роланд, голям колкото греда на покрив. Всичко това доказва, че е имало дванадесет перове, че е имало пиеровци, сидовци и други подобни рицари,

*знайни със това, че дирят
приключения навред.*

Ако това не е истина, нека дойдат също тъй да ми кажат, че не е истина, че е бил странстващ рицар юначният лузитанец Хуан де Мерло, който се е подвизавал в Бургундия и се е сражавал пред град Арас със знаменития сеньор де Шарни, наречен и монсеньор Пиер, а след това и в град Базел с благородника Хайнрих фон Рабенщайн, като и в двете срещи излязъл победител и се окичил с голяма слава. Ами приключението и двубоите на двамата храбри испанци Педро Барба и Гутиере Кихада (от чийто род произлизам по пряка мъжка линия), които сразиха синовете на граф де Сен Пол в Бургундия. Нека отричат също, че дон Фернандо де Гевара не е отишъл да търси приключения в Германия, където се е сражавал с Георг, рицар от двора на австрийския херцог. Нека кажат, че са измислили турнира на Суеро де Киньонес, подвизите на благородника Луис де Фалсес срещу кастилския рицар

дон Гонсало де Гусман и други още много подвизи,^[8] извършени от рицари християни от нашето кралство и от много други страни. Всички тези истински и неопровержими дела и подвизи ме заставят да твърдя, че този, който ги отрича, е лишен от разум и здрав смисъл.

Каноникът с удивление слушаше как дон Кихот смесваше истини с лъжи и колко добре познаваше всичко, което засяга делата на странстващото рицарство. След като изслуша докрай речта му, отговори:

— Не мога да отрека, сеньор дон Кихот, че има частица истина в нещата, които ваша милост каза, особено що се отнася до испанските странстващи рицари. Вярно е, че е имало дванадесет перове на Франция, но не мога да повярвам, че са извършили всички подвизи, които архиепископ Турпин им приписва. Истината за споменатите перове е, че те са били рицари, избирани от кралете на Франция. Наричали ги *peres*, което ще рече равни, защото всички действително били равни по качества, способности и храброст. Пък и да не са били всъщност такива, самото им положение ги е заставляло да проявяват тези качества. Те са образували нещо като военен религиозен орден, подобен на нашите ордени „Сантяго“ и „Калатрава“, за чиито членове по право се приема, че са или трябва да са благородни, добродетелни и юначни рицари. Както днес казваме „рицар на Ордена на Сан Хуан“ или „рицар от Ордена на Алкантара“, така в онова време се е казвало „рицар на Ордена на дванадесетте перове“, защото дванадесет били тези равни във всяко отношение рицари, които образували споменатия орден. Че е съществувал Сид, няма никакво съмнение, същото ще кажа и за Бернардо дел Карпио. Много се съмнявам обаче, че са извършили всички подвизи, които им се приписват. А колкото за клина на граф Пиер и за седлото на Бабиека, за които ваша милост споменахте, че се пазят в кралския арсенал, нека призная греха си, че поради невежество или късогледство видях само седлото, но не съгледах клина, макар и да бил голям, ако се съди по това, което казахте.

— Няма съмнение, че е там — възрази дон Кихот, — и за поточно указание казват, че е поставен в калъф от телешка кожа, за да не се поврежда.

— Възможно е да е тъй — каза каноникът, — но аз ви давам думата си на духовник, че не си спомням да съм го виждал. Но и да допусна, че е действително там, това не ме задължава да вярвам в

историята на безбройните амадисовци, нито в онзи мравуняк от рицари, за които толкова се говори. От друга страна, това съвсем не може да бъде основание човек като ваша милост, умен и достоен за почит, да си втълпи, че са истински всички странни безсмислици, за които се говори в тези несъстоятелни рицарски романи.

[1] Сервантес преминава изведнъж от пряка в непряка реч без никакъв преход. ↑

[2] *Вириато* — вожд на въстаналите срещу римското господство лузитанци, убит по нареждане на римляните в 140 г. пр.н.е.

Фернан Гонсалес — кастилски граф, прочул се със съперничеството си с краля на Навара Санчо I. Герой на много старинни романи.

Родриго Руи Диас де Бивар, наречен Сид (виж бележката към глава XX, част първа).

Гонсало Фернандес де Кордова (1453–1515), известен с прозвището Великия пълководец. Участвал във войните срещу маврите и утвърдил испанското владичество в Неапол.

Диего Гарси-Гарсия де Паредес (1466–1530) — испански пълководец. Виж бележката към глава VIII, част първа.

Диего Перес де Варгас, с прозвището Варгас Мачука. Виж бележката към глава VII, част първа.

Гарсиласо де ла Вега — кастилски пълководец, участник в обсадата на Гранада през края на XV век.

Мануел де Леон, виж бележката към глава XVII, част втора. ↑

[3] *Флорипес* — сестра на Фиерабрас и дъщеря на мавъра Баланте, влюбена в Ги Бургундски, дала убежище на него и на останалите пленени от маврите перове на Франция, скривайки ги в една кула, докато били освободени от Карл Велики. След смъртта на Баланте Карл ръкоположил за крале на тази страна Флорипес и Ги. Всички тези лица са герои на рицарски романи. ↑

[4] *Мостът на Мантибле* — допуска се, че се е намирал в Португалия, на юг от река Тахо. Този мраморен мост с 30 свода и две кули е бил пазен според рицарските романи от гиганта Галафре, който събирал от християните много високи такси за преминаване. ↑

[5] *Гуарино Мескино* — герой на френския средновековен епос. ↑

[6] *Свети Граал* — според рицарските романи чашата, в която Йосиф Ариматейски събирал кръвта на Христос. ↑

[7] *Пиер и Магалона* — герои на провансалска повест от XII в. ↑

[8] Своя списък на свършено фантастични герои дон Кихот завършва с няколко исторически личности. Кастилският рицар Хуан де Мерло, един от реалните прототипове на дон Кихот, предприел през 1433 година поход към Франция на лов за приключения. Предизвикал на двубой много рицари и сразил между другите Пиер де Бофремон, сеньор де Шарни, рицар при двора на Бургундския херцог (за когото се говори тук), и Хайнрих фон Рабенщайн. Педро Барба и Гутиере Кихада, кастилски рицари, предприели през 1435 година подобна експедиция, с цел да водят двубои с чуждестранни рицари в чест на своите дами. Двубоят на Фернандо де Гевара с австрийския рицар Георг се е състоял във Виена през 1436 година. През 1434 година се е състоял на моста на

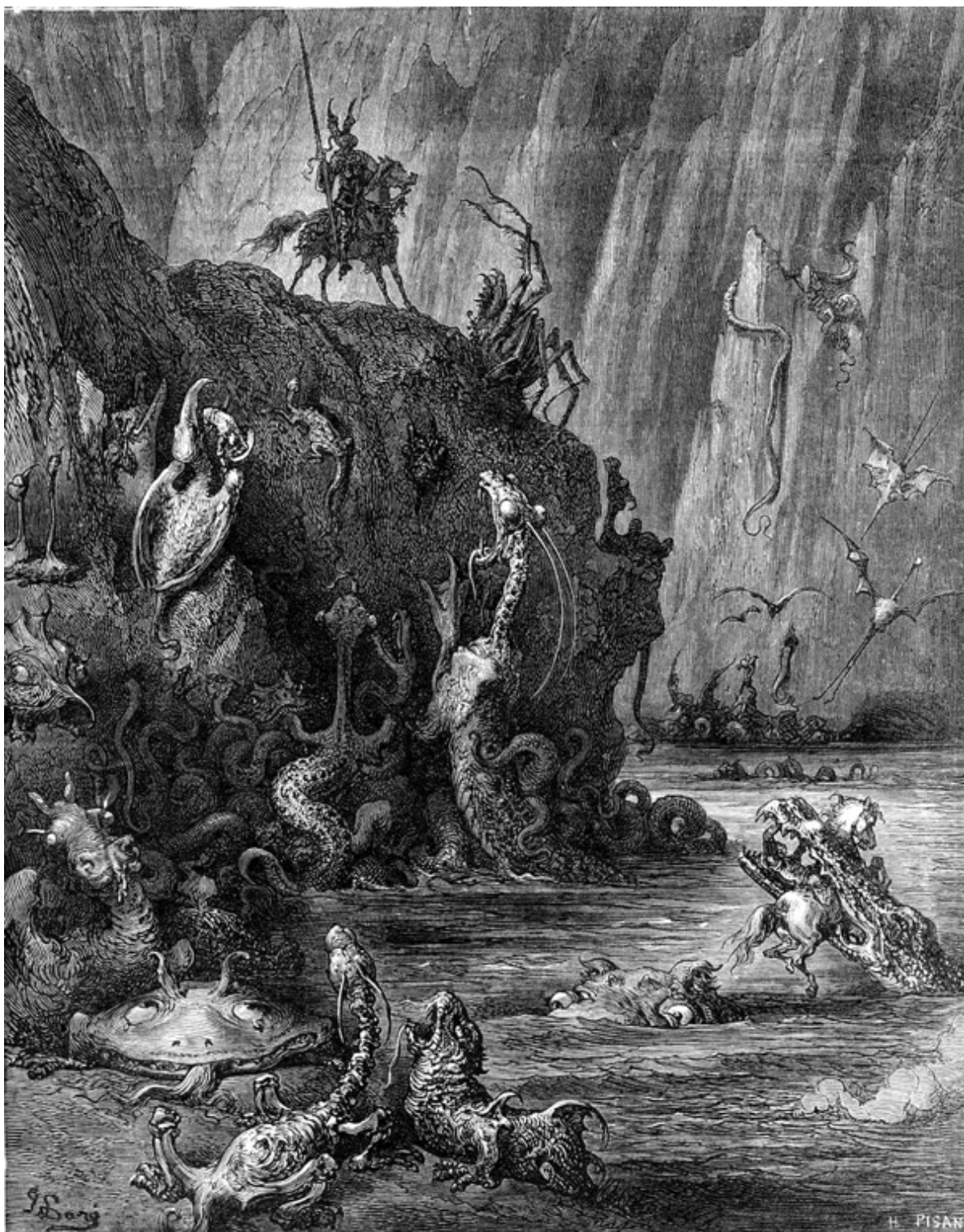
река Орбиго, на три левги от гр. Асторга, знаменит турнир, устроен от леонския рицар Суеро де Киньонес. Суеро с девет свои приятели се е състезавал в продължение на 30 дни успешно с 60 рицари, дошли от Испания, Португалия, Италия, Германия и Франция. Двубоят на наварския рицар Луис де Фалсес с кастилеца Гонсало де Гусман се е състоял във Валядолид през 1423 година. [↑](#)

ГЛАВА ПЕТДЕСЕТА ЗА ОСТРОУМНИЯ СПОР МЕЖДУ ДОН КИХОТ И КАНОНИКА И ЗА ДРУГИ ПРОИЗШЕСТВИЯ

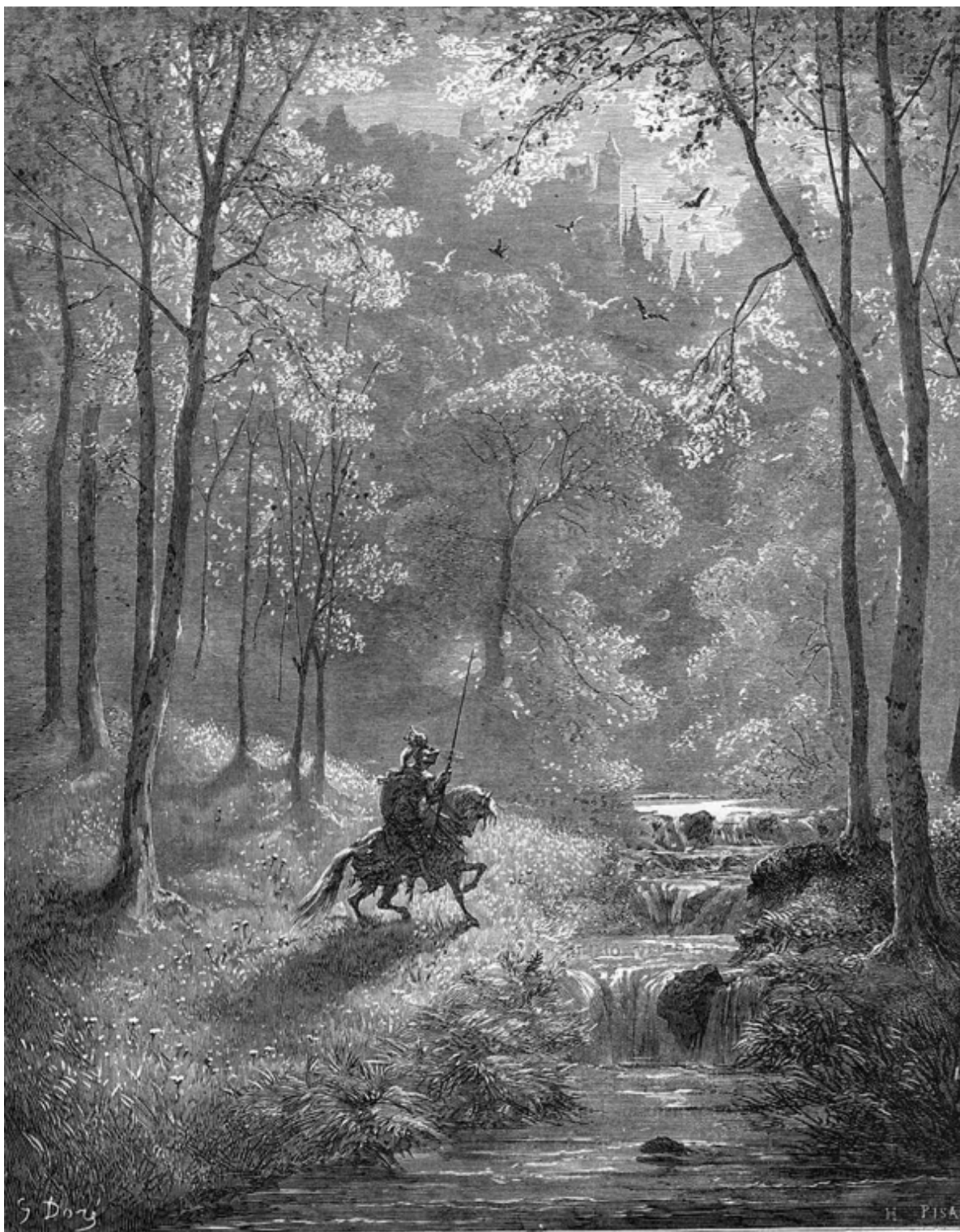
— И таз добра! — рече дон Кихот. — Лъжливи били книгите, които са печатани с кралско разрешение и с одобрението на лицата, натоварени да ги преглеждат! Лъжливи били книгите, които се четат с удоволствие и наслада от големи и малки, бедни и богати, образовани и неуки, от знатни и плебеи, с една дума, от всякакъв вид хора от всички обществени среди и слоеве. Как могат да се наричат лъжливи такива правдиви книги, които ни говорят за родителите, отечеството, роднините, възрастта на героя, полесраженията и ни описват подвизите му така, както са следвали ден по ден и час по час? По-добре е ваша милост да мълчите и да не говорите такива светотатствени слова. Съветът ми е да не говорите подобни неща, а да седнете да прочетете няколко рицарски романа и ще видите каква наслада ще ви доставят.

Представете си, че пред очите ни се простира голямо езеро от кипящ и клокочещ катран, в което гъмжат и плуват множество змии, смокове, гущери и какви ли не други страшни и свирепи животни, и че изведнъж от средата на езерото се чуе тъжен глас: „Рицарю, който и да си ти, вгледай се сега в това страшно езеро! Ако искаш да завладееш съкровището, което лежи под тези черни води, покажи юначността на сърцето си и се хвърли в черната му горяща течност. Не го ли направиш, не ще бъдеш достоен да видиш големите чудеса, които крият и съдържат седемте замъка със седемте феи, скрити под черните му вълни.“ Рицарят, щом чуе този страшен зов, без да се колебае нито за миг, без да обръща внимание на опасността, на която се излага, и дори без да се освободи от бремето на своите тежки доспехи, се хвърля сред кипящото езеро, след като се е позовал на Бога и е пошепнал името на любимата си, и ето, без да разбере кога и как, се намира сред изпъстрени с цветя поляни, пред които бледнеят самите Елисейски полета.

Там небето му се вижда по-прозрачно и слънцето грее сякаш с по-ярка светлина. Пред очите му се разстила тих лес от кичести свежолисти дървеса, които радват погледа със своята зеленина, а слухът

му е омаян от сладката и незаучена песен на безброй малки пъстроцветни птици, които прехвъркват през сплетените клони. Тук той вижда ручей, чиито хладни води, подобни на течни кристали, лъкатушат из ситни пясъци и бели камъчета, които приличат на пресято злато и чисти бисери. По-нататък той съзира живописен водоскок от пъстроцветен яспис и гладък мрамор, а срещу него се откроява фонтан с най-фантастична украса, в която дребните миди и битите бели и жълти черупки на охлюви, поставени най-безразборно и примесени с блестящи кристалчета и с изкуствени изумруди, представляват такова художествено разнообразие, че изкуството, което обикновено подражава на природата, тук сякаш напълно я превъзхожда.

Още по-далеч изведнѣж се разкрива силно укрепен замък или разкошен дворец, чиито стени са от най-чисто злато, зѣбците по крепостните стени — от диамант, вратите — от хиацинтов камък.

Построен е цял от най-скъпи материали като елмази, карбункули^[1], рубини, бисери, злато, изумруди, като самата архитектура на двореца е далеч по-ценна от всички тези скъпоценности. След всичко дотук видяно остават още много неща невидени, тъй като от вратата на двореца излизат многобройни девойки, облечени в такива изящни и бляскави рокли, че ако седна сега да ви ги описвам, както това става в рицарските романи, край няма да има. И ето че тази, която изглежда да е най-благородната между тях, хваща за ръка смелия рицар, който се бе хвърлил в кипящото езеро, и го повежда, без дума да му промълви, из пребогатия дворец или замък, заповядва да го съблекат както го е майка родила, да го окъпят в хладка вода, да го намажат с благоуханни масла и да му облекат риза от най-нежна тъкан, цялата парфюмирана и благовонна. След това друга девойка му слага на раменете наметало, което, според както казват, струва обикновено най-малко колкото цял един град, дори и повече. После — има ли нещо по-хубаво от тези описания! — го завеждат в друга зала, където е сложена трапеза с такова великолепие, че чак свят ти се завива от възхищение. А не ви ли е приятно, като четете как му поливат течност, получена от амбър и сок от благоуханни цветя, за да си измие ръцете? Не е ли хубаво, като го настаняват в кресло от слонова кост? Като му прислужват всички девойки сред най-благочинно мълчание? Като му поднасят толкова различни блюда с тъй вкусно сготвени ястия, че апетитът му не знае накъде по-първо да го насочи? А малка наслада ли е, че докато той се храни, свири музика, без никой да знае кой пее и откъде се разнася мелодията? А какво ще кажете за по-нататъшното развитие на разказа, когато, след като е свършил обедът и е раздигната масата, рицарят се намества още по-удобно на креслото, изчиства си може би зъбите според обичая, а в това време влиза през вратата на залата друга девойка, много по-красива от предишните, сяда до рицаря и започва да му обяснява какъв е този дворец, как тя е омагьосана и още други неща, които изпълват с удивление рицаря и предизвикват възторг у читателя? Не ще се разпростра повече върху тази история, тъй като разказаното дотук е достатъчно, за да се разбере, че читателят ще намери винаги на какво да се възхити и да се наслади, какъвто и откъс от който и да е рицарски роман да прочете.

Моля ваша милост да ми повярвате — прочетете тези книги, както вече ви казах, и ще видите как те ще пропъдят меланхолията, която може да ви обземе, и как ще ви ободрят душевно, ако

настроението ви е лошо. За себе си ще кажа, че откакто съм странстващ рицар, чувствам се мъжествен, вежлив, щедър, благовъзпитан, великодушен, любезен, смел, човеколюбив, търпелив и лесно понасям несгоди, пленничество и магии. Макар да ме затвориха като луд в клетка, аз се надявам, че ако съдбата не се покаже враждебна, с Божия помощ и благодарение на силата на мишците си наскоро ще стана крал на някое кралство и ще мога тогава да дам израз на благодарността и щедростта, които изпълват сърцето ми. Повярвайте ми, сеньор, щедростта е добродетел, на която беднякът не е в състояние да даде израз, колкото и щедър по природа да е той. А благодарността, която не надхвърля простото намерение, е толкова мъртва, колкото е мъртва и вратата без дела. Заради това желал бих съдбата да ми представи наскоро случай да стана император, за да мога да проявя великодушието си и да обсипя с добрини приятелите си, особено този клетник Санчо Панса, моя оръженосец, най-добрия човек на света. Нему бих искал да дам графството, което отдавна съм му обещал, макар и да се съмнявам, че е годен да управлява и сам себе си.

Санчо чу последните думи на своя господар и му каза:

— Постарайте се, ваша милост сеньор дон Кихот, да ми дадете обещаното от вас и очаквано от мене графство и аз ви уверявам, че не ще ми липсва способност да го управлявам. Но дори и да ми липсва тя, слушал съм да казват, че има хора на този свят, които вземат под аренда държавите на владетелите и им плащат годишен наем. Арендаторите управляват земите, а господарите се излежават, получават своите доходи и не се грижат за нищо друго. Така смятам и аз да направя — няма много да се пазаря, ще преотстъпя всичките си владения, ще се радвам на доходите си като истински херцог и толкова.

— Това, което казвате, побратиме Санчо — рече каноникът, — е право, що се отнася само до доходите. Владетелят на една държава трябва обаче да раздава правосъдие и в това именно следва да покаже умение и разсъдливост и главно — старание да бъде справедлив. Липсва ли то, средствата и целите ще бъдат винаги погрешни, защото Господ обикновено помага на добрите намерения на простия, а се опълчва срещу лошите намерения на умния.

— От такива философии не отбирам — отговори Санчо Панса, — зная само едно — щом получа аз графството, и ще съумея да се справя с управлението му. Душа нося като всеки друг, а тялото ми е по-голямо

от това на повечето хора и ще управлявам държавата си не по-лошо, отколкото всеки крал управлява своята. Стана ли граф, ще върша каквото си искам, а правя ли каквото ми мине през ума, ще бъда доволен. Бъда ли доволен, няма какво повече да желая, а като не ще има какво повече да желая, всичко ще е в ред. Дайте по-скоро графството и сбогом, и довиждане, както рекъл един слепец на друг.

— Не е лоша твоята философия, Санчо, но въпреки всичко това доста неща могат още да се кажат по въпроса за графствата.^[2]

Тук се намеси и дон Кихот.

— Не зная дали има още доста неща за казване. В случая аз се ръководя от примера на великия Амадис Галски, който даде на своя оръженосец титлата граф Де Инсула Фирме^[3]. Мога следователно без всякакво угризение на съвестта да дам графска титла на Санчо Панса, който е един от най-добрите оръженосци, служили някога при странстващ рицар.

Каноникът се учуди на смислените безсмислици, които нареждаше дон Кихот, също и на начина, по който той беше описал приключението на Рицаря на езерото, както и на дълбокото впечатление, което му бяха направили прочетените дълбокомислени глупости. Изненада го и простодушието на Санчо, който тъй силно желаше да получи обещаното от господаря му графство. Междувременно се завърнаха от хана и слугите на каноника с мулето, на което бяха натоварени припасите. Един килим и зелената трева на поляната послужиха за трапеза. Насядаха под сянката на дърветата и закусиха, за да могат в това време воловете на коларя да се напасат, както вече казахме. Докато се хранеха, чу се изведнъж силен шум и звън на хлопатар, който идеше откъм близкия храсталак. Почиващите пътници видяха в същия миг да излиза от храстите една хубава коза с козина на черни, бели и сиво-кафяви петна. Зад нея се показва козар, който с викове и с гальовни думи се мъчеше да я спре и да я върне към стадото. Бягащата коза, боязлива и напласена, се спусна право към пътниците и се спря пред тях, сякаш искаше те да ѝ помогнат. Козарят я настигна, улови я за рогата и ѝ каза, сякаш говореше на разумно същество:

— Пъструшке, Пъструшке, дива-подивяла козичке моя, какво си нещо пощуряла! С вълци ли са те наплашили, щерко? Кажи ми, хубавице, какво става с тебе! Зная, женска си и не можеш да се свъртиш

на едно място. Такава ти е природата, дявол да те вземе! Върни се, върни, приятелко! Дори и да не си толкова доволна в стадото си, все запазена ще бъдеш при своите другарки. Щом ти, която трябва да ги пазиш и водиш, скиташ без водач и без път, какво остава за другите?

Словата на козаря се харесаха на закусващите, особено много на каноника, и той му каза:

— Хайде, братко, успокойте се, за Бога, и не бързайте да приберете козата при стадото. Щом казвате, че е женска, тя трябва да задоволи своите вродени женски нагони напук на всичките ви усилия. Вземете тази хапка и сръбнете си глътка винце, така ще се укроти гневът ви, пък и козата ще си отдъхне.

Като каза това, подаде му на върха на ножа къс студено заешко печено месо. Козарят го взе и благодари, изпи и глътка вино, успокои се и каза:

— Не бих желал ваши милости да ме сметнете за прост човек, понеже ме чухте да говоря така смислено на козата си. Съгласен съм, че думите, които ѝ казах, звучат някак особено. Селянин съм, но не съм толкова глупав, че да не зная как се говори на хора и как на животни.

— Вярвам ви — рече свещеникът. — Аз зная от опит, че планините раждат учени, а овчарските хижи — философи.

— Във всеки случай — добави козарят — в тях живеят хора, които са патили и знаят какво е животът. За да повярвате, че това е самата истина и за да ви стане тя съвсем понятна, макар и да изглежда, че съм се самопоканил, ако не ви досажда моето натрапничество и желаете да ми отделите малко време, ще ви разкажа една истинска случка, която ще потвърди изказаната от този сеньор — посочи свещеника — истина, която поддържам напълно и аз.

Тук се намеси и дон Кихот.

— Струва ми се, че във вашия разказ ще има нещо, което да наподобява рицарските приключения, така че ще ви изслушам, брате, с голямо удоволствие, а също така ще ви изслушат с наслада и тези сеньори, тъй като те са много умни хора и обичат занимателните разкази, които забавляват, държат в напрежение и развличат сетивата. Уверен съм, че такава именно ще бъде и вашата история. И тъй, започнете, приятелю, ние всички ще ви слушаме.

— Аз ще се измъкна — рече Санчо. — Ще си взема точеното и ще отида при ручея да се натъпча, та три дена влага да ми държи. Моят

господар дон Кихот ми е казвал, че оръженосецът на странстващ рицар трябва да яде до провала, когато му падне, защото може да се случи рицар и оръженосец да се залутат в някой толкова непроходим лес, че цели шест дена да не могат да се измъкнат оттам. Ако човек не е сит или ако дисагите му не са пълни, може да остане там завинаги — както често се случва — и да се превърне в мумия.

— Прав си Санчо — каза дон Кихот. — Иди където искаш и яж колкото можеш. Аз съм вече сит и сега ми остава само да задоволя и душата си, което смятам да направя, като изслушам разказа на този добър човек.

— И ние също сме разположени да изпитаме душевна наслада — каза каноникът и помоли козаря да започне обещания разказ.

А той потупа по гърба козата, която продължаваше да държи за рогата, и каза:

— Легни тук до мене, Пъструшке! Не бой се, ще се завърнем навреме при стадото.

Изглежда, че козата го разбра, защото, щом господарят ѝ седна, тя спокойно легна до него и го погледна в очите, сякаш и тя се готвеше да слуша. А козарят започна разказа си така:

[1] *Карбункул* — вид рубини, за които се е казвало, че в тъмнината блещят като горящи въглени. Това качество е дало името им.

↑

[2] Авторът е пропуснал да спомене тук, че тези думи са на каноника. ↑

[3] Самото название е чиста безсмислица — остров Суша или Континентален остров. ↑

ГЛАВА ПЕТДЕСЕТ И ПЪРВА В КОЯТО СЕ ПРЕДАВА КАКВО РАЗКАЗА КОЗАРЯТ НА ВСИЧКИ, КОИТО ВОДЕХА ДОН КИХОТ

На три левги от тази долина има едно село, което, макар и малко, е от най-богатите в цялата тази околност. Живееше в него един селянин, който се ползваше с всеобща почит. Уважението е често свързано с богатство, но нашият селянин беше почитан повече за добродетелите си, отколкото за богатствата, които притежаваше. Но най-голямото му щастие, както той сам казваше, беше, че има много красива дъщеря, умна, очарователна и добродетелна, на която се възхищаваха всички поради извънредно щедрите дарове, с които небето и природата я бяха обсипали. Хубава беше още като дете, но с годините хубостта ѝ все повече разцъфтяваше и когато навърши шестнадесет години, тя беше вече прекрасна. Мълвата за нейната красота почна да се носи по всички околни села. Но защо говоря за околни села, когато тя се разпръсна из

отдалечени градове и проникна дори в кралски дворци? Всички говореха за нея като за най-рядко съкровище и хора от всички краища се стичаха да я видят, сякаш беше чудотворна икона. Пазеше я баща ѝ, а и тя сама се пазеше, защото, знае се, няма катинари, стражи и ключалки, които могат по-добре да опазят една девойка, отколкото собственото ѝ целомъдрие.

Богатството на бащата и красотата на дъщерята съблазниха мнозина, както съселяни, така и другоселци, да я поискат за жена. Но бащата, като собственик на такава скъпоценност, се чувстваше смутен и не знаеше на кого от многото женихи да я даде. Между тези, които я искаха, бях и аз, доста насърчен и обнадяден от това, че баща ѝ знаеше кой съм, тъй като съм техен съселянин, познаваше ме като човек с чиста испанска кръв, в разцвета на годините си, много имотен и съвсем не глупав. Но поиска я и друг наш земляк със същите качества и това стана причина да се разколебае и да се постави на везни волята на бащата, за когото и двамата бяхме еднакво добри зетъове. За да излезе от това неудобно положение, той реши да сподели смущението си с Леандра — така се казваше чаровницата, която така ме разочарова. Каза ѝ, че и двамата сме напълно равни по качества и затова предоставя на нея да избере по свой вкус единия от нас. Пример, достоен за подражание от всички бащи, които искат да задомят децата си, като не ги оставят да избират между лошото и вредното, а им предлагат само доброто, та между добрите да изберат този, който най-много им допада. Не ми е известно какъв е бил отговорът на Леандра. Зная само, че баща ѝ ни повика и двамата, каза ни, че дъщеря му още не е за женене и добави и други общи приказки, които нито него задължаваха, нито нас освобождаваха от задължение. Съперникът ми се казваше Анселмо, а моето име е Еухенио. Казвам ви това, за да знаете имената на всички действащи лица в тази трагедия, чийто край не е още настъпил, но, както сигурно предвиждате, ще бъде злощастен.

В това време дойде в нашето село някой си Висенте де ла Рока, син на беден наш съселянин. Той се връщаше от Италия и от разни други страни, където бе служил войник. Бил хлапак на дванадесет години, когато някакъв капитан, който минавал със своята рота през селото, го взел със себе си. Младежът се завърна след още дванадесет години, облечен в пъстри войнишки дрехи, накичен с разни стъклени украшения и със стоманени верижки. Днес носеше едно облекло, утре

друго, с дребни, шарени накити, без тегло и без стойност. Селяните, които по природа са хора хитри, а когато си нямат работа, стават олицетворение на самото лукавство, забелязаха и запомниха неговите облекла и украшения и почнаха да твърдят, че костюмите му са всичко на всичко три, от разни цветове, с подходящи към тях жартieri и чорапи. Той обаче правеше такива комбинации и съчетания от тях, че мнозина можеха да се закълнат, че войникът разполага с най-малко десет костюма дрехи и над двадесет пера за шапката си. Не смятайте, че ви разказвам излишни и прекалени подробности, защото тези негови облекла играят голяма роля в тази история.

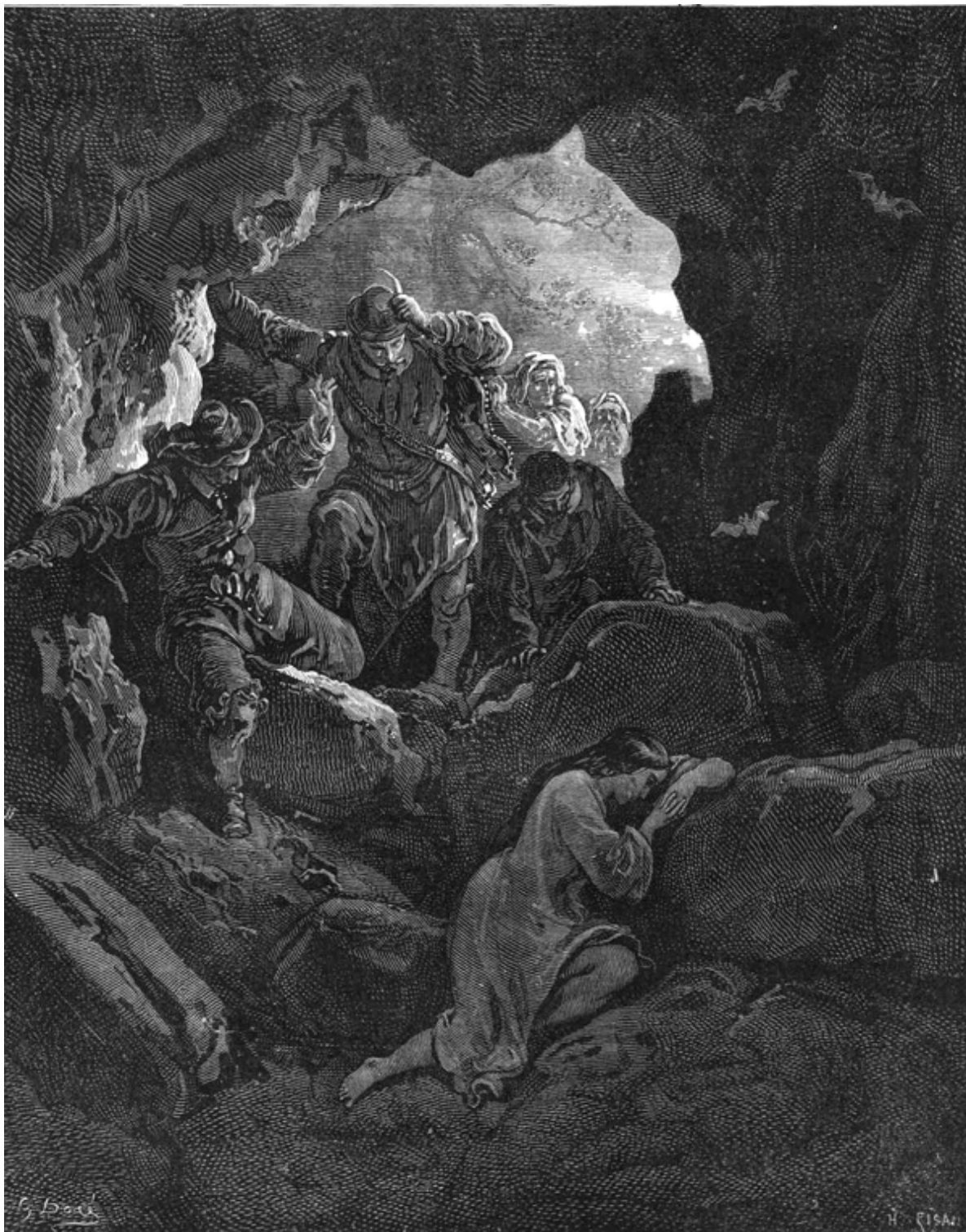
Той седнаше на една каменна пейка под високата топола на селския площад, а ние зяпнали го слушахме да ни разказва за подвизите си. Нямаше страна в света, която да не беше пропътувал, нито война, в която да не беше участвал. Бил убил, както сам се хвалеше, повече маври, отколкото ги има в Мароко и Тунис, и се бил сражавал в повече двубои, отколкото Ганте и Луна, Диего Гарсия де Паредес и хиляди други, чиито имена изреждаше, като във всички двубои бе излязъл победител, без да пролее капка своя кръв. Показваше обаче и белези от зараснали рани, които, макар и едва да се виждаха, бяха според него рани от аркебузни куршуми, получени в разни сражения и битки. Държеше се при това с неவிждадо нахалство, говореше на „ти“ на познати и непознати и казваше, че е син на собствените си дела, че е благородник по силата на подвизите си и че макар и войник, дори на краля не дължи нищо. Към всички нахалства се прибавяше и това, че разбираше малко и от музика и свиреше на китара по начин, че както казваха мнозина, караше китарата си да говори. Но и с това не се изчерпваха всички чарове. Той се мислеше още и за поет и за най-дребните случки в село съчиняваше романси, по левга и половина дълги.

Ето че този войник, когото ви описах, този Висенте де ла Рока, този юначага, женкар, музикант и поет, бил на няколко пъти видян и подробно огледан от Леандра от един прозорец На дома ѝ, който

гледаше към площада. Увлече се тя по труфилата на блестящите му дрехи, очароваха я романсите му, които преписваше по двадесет пъти и раздаваше навред. Стигнаха до ушите ѝ подвизите му, които сам разказваше, и в края на краищата дяволът тъй успешно заплете конците, че тя се влюби в него, преди още да беше започнал той да я ухажва. А тъй като в любовните дела пламенното желание на жената улеснява всичко, Леандра и Висенте бързо се разбраха. Преди още някой от кандидатите да подуши какво им се готви, момата беше вече направила решителната стъпка — напусна дома на възлюбения си баща — майка тя нямаше — и побягна от селото с войника, който излезе от това си похождение с повече слава, отколкото от всички подвизи, които сам си приписваше. Случката смая не само цялото село, но и всички, които узнаха за нея. Аз бях разстроен, Анселмо — съсипан, баща ѝ — опечален, роднините — оскърбени, правосъдието — в тревога, а стражата — вдигната на крак. Тръгнаха да я търсят по пътищата, преровиха горите и след три дена намериха своеволната Леандра в една планинска пещера, по риза, без парите и скъпоценностите, които беше взела от дома си. Върнаха я в дома на наскърбения баща, разпитаха я как се е стигнало до това нещастие и тя призна без заобикалки, че Висенте де ла Рока я бил измамил, обещал ѝ, че ще се ожени за нея, и я накарал да напусне бащиния си дом. Казал ѝ, че ще я заведе в най-богатия и най-порочния град в света, Неапол, а тя, неопитна и наивна, му повярвала. Обрала тя баща си и предала на Висенте всичко още първата нощ. Той я отвел в една дива и гориста планина и я затворил в пещерата, където я намериха. Добави още, че войникът, без да посегне на честта ѝ, прибрал всичко, което носела със себе си, изоставил я в пещерата и си отишъл. Това удиви всички присъстващи. Трудно беше да се повярва, че младежът не е злоупотребил с нейната доверчивост. Но тя твърдеше това толкова убедително, че безутешният баща се утеши, без да държи сметка за богатствата, които му бяха откраднали. За него беше достатъчно, че бяха оставили дъщеря му със съкровището, което, веднъж загубено, не може никога да се възстанови. В същия ден, когато Леандра се върна, тя изчезна от нашия поглед. Баща ѝ я отведе в манастира на един близък градец с надежда, че времето ще заличи поне част от лошото име, което дъщеря му си беше спечелила. Това, че Леандра бе толкова млада, смекчи вината ѝ поне пред хората, за които беше безразлично дали тя е лоша или добра. Но тези, които знаеха, че

не ѝ липсват разум и съобразителност, не можеха да допуснат, че грехът ѝ се дължи на неопитност, а смятаха, че тя е сгрешила поради лекомислие и присъщата склонност на жените, която в повечето случаи ги тласка към безразсъдни и глупави постъпки.

Когато затвориха Леандра в манастира, очите на Анселмо се помрачиха, тъй като нямаше вече нищо на света, което можеше да възрадва погледа му. Но и аз потънах в непрогледен мрак, без пътеводен

лъч, който да ме насочва към нещо приятно. Отсъствието на Леандра изостряше нашата тъга, нашето търпение се изчерпваше, ние проклинахме привидния блясък на войника и осъждахме непредпазливостта на Леандриния баща. В края на краищата Анселмо и аз се уговорихме да напуснем селото и да дойдем в тази долина, където сега той пасе голямо стадо свои собствени овце, аз пък пазя многобройните мои кози и така прекарваме живота си сред тези гори, като даваме изблик на страстите си, възхваляваме и едновременно укоряваме красивата Леандра, въздишаме самотни и поверяваме насаме на небето нашите жалби. И други обожатели на красавицата последваха нашия пример, дойдоха в тези сурови планини и се отдадоха на живота, който ние водим. Те са толкова многобройни, че тази местност се е превърнала сякаш в пастирска Аркадия^[1]. До такава степен е изпълнена с пастири и кошари, че няма кът в цялата околност, където да не се носи името на красивата Леандра. Едни я проклинат и я наричат прищевна, променчива и леконравна. Други я упрекват, че е леснодостъпна и покварена. Трети я оправдават и ѝ прощават или я осъждат и порицават. Някои възпяват красотата ѝ, други я корят заради нрава ѝ. С една дума, всички я петнят, без да престанат да я обожават. Безумието им отива дотам, че някои се оплакват, че ги е презряла, без да са имали случая да ѝ изразят някога чувствата си, а други се гърчат в мъките на ревността си, за която тя не е давала никакъв повод, защото, както вече казахме, грехът ѝ стана известен, преди някой да е знаел за нейното увлечение. Няма пещера в скалите, нито бряг на поток, нито сянка на дърво, незаети от пастир, който да не споделя гласно злочестието си с небето. Екът повтаря името на Леандра, произнасяно от всяка уста. „Леандра“ — ехтят планините, „Леандра“ — шептят потоците. Леандра ни държи всички в мъчително очакване и сякаш омагьосани, ние се надяваме безнадеждно и се страхуваме, без да знаем от какво ни е страх. Сред тези безумци моят истински съперник е най-безумният, но същевременно и най-здравомислещият. Анселмо, който би могъл да тъжи за толкова други неща, скърби само за разлъката, съчинява с действително умение стихове, възпява страданията си и сам си акомпанира на гъдулка, на която е голям майстор. Аз си избрах друг път, по-лесен и според мене по-разумен — бичувам леконравието, непостоянството и двуличието на жените, клеймя мъртвородените им обещания, вероломствата им и безразсъдността, която проявяват, когато

се поставя въпросът да определят целта на желанията и склонностите си.

Затова, сеньори, отправях такива думи и изрази към моята коза, когато идвах към това място. Макар да е най-добрата от цялото ми стадо, тя е женска и поради това я презирам. Тази е историята, която обещах да ви разкажа. Ако в разказа си съм се показал по-разточителен, отколкото трябва, сега ще видите, че не съм по-малко разточителен в желанието си да ви услужа. Кошарата ми е съвсем наблизко. Имам там прясно мляко, най-вкусно сирене, а и най-различни плодове, приятни и на глед, и на вкус.

[1] Аркадия — планинска местност в Пелопонес, прочута в древността с патриархалния бит на жителите си и с уменията им да пеят пастирски песни. Неаполитанецът Санадзаро пренася в нея действието на своята „Аркадия“, която станала образец на безбройни пасторални романи. Същото име е дал на свой пасторален роман Лопе де Вега (1598 г.). ↑

ГЛАВА ПЕТДЕСЕТ И ВТОРА

ЗА РАЗПРАТА НА ДОН КИХОТ С КОЗАРЯ И ЗА РЯДКОТО ПРИКЛЮЧЕНИЕ СЪС САМОБИЧУВАЩИТЕ СЕ, КОЕТО ТОЙ С МНОГО УСИЛИЯ ДОВЕДЕ ДО ЩАСТЛИВ КРАЙ

Разказът на козаря бе изслушан с голямо удоволствие от всички присъстващи и особено от каноника, който беше особено учуден от начина, по който разказваше козарят, защото той не говореше като селянин, а по-скоро като образован човек, дори като дворянин. „Прав е свещеникът — каза си той, — когато изказа мисълта, че планинците създават мъдреци.“ След това всички предложиха услугите си на Еухенио, но най-щедър се показа дон Кихот, който каза:

— Бъдете уверен, братко козарю, че само да имах възможност да се впусна в ново приключение, още сега, веднага, бих тръгнал на път, за да ви помогна. Бих освободил от манастира Леандра (която стои там несъмнено против волята си) и въпреки игуменката и всички, които биха се опитали да попречат, бих я предал в ръцете ви, за да постъпите с нея съобразно с вашето желание и разум, при условие обаче, че ще спазите законите на странстващото рицарство, според които върху девойка, каквато и да е тя, не трябва да бъде упражнено никакво насилие. Все пак уповавам се на Бога и вярвам, че и той не ще позволи на един злостен магьосник да срази силите на друг, по-благосклонен към мене вълшебник. А оправдаят ли се надеждите ми, тогава ви обещавам помощта и подкрепата си съобразно с повелите на званието ми, което ме задължава да помагам на слабите и на нуждаещите се.

Козарят го погледна и като видя окаения и жалък вид на дон Кихот, се учуди и запита бръснаря, който седеше до него:

— Сеньор, кой е този човек с тази странна външност, който говори така чудато?

— Може ли да е друг — отговори бръснарят — освен знаменития дон Кихот де ла Манча, който отмъщава за нанесени обиди, громи неправдата, закриля девойките, ужасява великаните и побеждава във всички сражения.

— Това ми напомня — каза козарят — за героите от книгите за странстващите рицари, които вършат всичко това, което ваша милост казвате, че върши този човек. Защото аз мисля, че или ваша милост се шегувате с мене, или че черепът на този сеньор е празен.

— Простак с простак! — извика тогава дон Кихот. — Ти си празноглав и побъркан! Моят ум си е на мястото, а с празна глава е улиčníцата, която те е родила.

Едва изговорил тези думи, той грабна поставения пред него хляб и удари с такава ярост пастира по лицето, че му разкървави носа. Но козарят, който не разбираше от шега, като разбра, че го нападат, загуби всяко уважение към трапезата, а и към всички насядали около нея, хвърли се върху дон Кихот, стисна го с две ръце за гърлото и навярно щеше да го удуши, ако не беше се намесил в този миг Санчо Панса, който го хвана за раменете и го свали върху трапезата, като изпочупи чинии, изпотроши чаши и разсипа и разля съдържанието им. Като се видя свободен, дон Кихот се метна върху сваления козар, който, с окървавено лице, бърхан с ритници от Санчо, се влачеше по земята и търсеше нож за кървава разплата. Попречиха му обаче каноникът и свещеникът. Затова пък бръснарят направи така, че козарят успя да катурне под себе си дон Кихот и започна да му нанася такива удари, че от лицето на нещастния рицар рухна кръв, каквато течеше и от неговото. Каноникът и свещеникът се пукаха от смях, жандармите подскачаха от удоволствие и насъскваха един срещу друг побойниците, както се прави с кучета, които се давят. Само Санчо Панса беше отчаян, понеже един от прислужниците на каноника не му даваше да се притече на помощ на господаря си.

Докато всички се забавляваха и веселяха, с изключение на действащите лица, разбира се, изведнъж се чу толкова тъжен звук на тръба, че всички се обърнаха към мястото, откъдето им се струваше, че иде звукът. Но най-много се смути дон Кихот, който, проснат не по волята си под козаря и изложен на немилостивите му удари, каза:

— Ти си нечист дух, защото иначе не биха ти стигнали храбростта и силите да ме надвиеш! Моля те, нека сключим примирие поне за един час, защото по всичко изглежда, че печалният звук на тази тръба ме зове към някое ново приключение.

Изтощеният от понесения и нанесения побой козар го пусна веднага. Тогава дон Кихот се изправи, обърна лице към мястото, откъдето идеше звукът, и видя изведнъж да слизат от един хълм много хора, облечени в бели одежди, които приличаха на тези, които се самобичуват.

През тази година облаците отказваха да дадат влагата си на земята и във всичките села на околността се устройваха молебени и покаятелни шествия, с които молеха Бога да протегне милостивата си ръка и да им прати дъжд. С тази именно цел жителите на близкото село отиваха да се поклонят пред параклисчето, разположено на един от хълмовете на тази долина. Дон Кихот видя странните облекла на самобичуващите се и без да съобрази, че много пъти бе виждал подобни шествия, помисли, че това е ново приключение и че нему, като на странстващ рицар, е писано да се впусне в него. Тази мисъл се затвърди още повече у него от обстоятелството, че хората от шествието носеха някаква статуя, покрита с черно було, и туй го накара да си въобрази, че това е знатна дама, отвличена насила от злосторници и безсрамни разбойници. След като си реши, че е така, спусна се пъргаво към Росинант, който пасеше мирно и тихо, сне от дъгата на седлото юздата и щита и за миг го приготви за поход. Поиска от Санчо меча си, яхна Росинант, прикрепи щита и викна с висок глас, така че да го чуят всички присъстващи:

— Сега ще видите, знатни сеньори, дали е от значение, или не да има по света рицари от Ордена на странстващото рицарство. Сега, когато освободя пленената сеньора, ще видите, повтарям, дали са достойни за уважение странстващите рицари.

Като каза това, той притисна с бедра хълбоците на Росинант — тъй като нямаше шпори — и в тръс (никъде в тази истинска история не ще срещнете Росинант да е препускал в кариер) го насочи към шествието на самобичуващите се. Свещеникът, каноникът и бръснарят се помъчиха да го спрат, но нищо не помогна; не го разубедиха и предупрежденията на Санчо, който се провикна:

— Накъде отивате, сеньор дон Кихот? Какви дяволи се вселиха в гърдите ви и ви подбудиха да се опълчите срещу католическата вяра? Послушайте мене, грешника, това е шествие на самобичуващи се, а сеньората, която носят на носилка, е благославеният образ на непорочната Дева. Помислете, сеньор, какво вършите, защото този път мога да кажа, че съвсем не знаете какво правите.

Санчовите молби бяха напразни. Господарят му така се беше устремил към хората с белите одежди, за да освободи забулената сеньора, че нищо не чуваше. Пък и да беше чул, нямаше да се върне дори и кралят да му беше заповядал да го стори. Стигна до шествието,

спря Росинант, който и без това силно желаше вече да забави хода си, и с тревожен и хрипкав глас извика:

— Ей, вие там, които си криете лицата, защото вероятно не ви е чиста съвестта, спрете и слушайте какво ще ви кажа!

Първи спряха хората, които носеха Света Богородица, и един от четиримата духовници, които пееха литаниите, като съзря странния вид на дон Кихот, мършавостта на Росинант и други още смешни неща у дон Кихот, отговори:

— Сеньор побратиме, ако искате да ни кажете нещо, кажете го бързо, защото тези наши братя тук се бичуват до кръв и не можем, нито е правилно да се бавим да слушахме слова, освен ако са съвсем кратки.

— Една само дума ще кажа — възрази дон Кихот, — и тази дума е — освободете веднага тази красива сеньора, чиито сълзи и тъжно лице ясно показват, че я водите против волята ѝ и че сте извършили по отношение на нея някакво престъпление. Аз, който съм роден на този свят, за да се боря срещу подобни насилия, заявявам, че не ще продължите пътя си, преди да ѝ дадете свободата, която заслужава.

Като чуха тези думи, всички разбраха, че имат работа с луд човек и почнаха да се смеят от все сърце, но този смях подежда като барут, хвърлен в пожара на гнева, който бушуваше у дон Кихот. Без да каже нито дума, той извади меча си и се нахвърли срещу хората с носилката. Един от тях остави другите да носят статуята и излезе срещу дон Кихот, въоръжен с нещо като прът или вилка, с която подпирала носилката, когато някой искаше да си почине. Мечът разсече пръта на две, но с парчето, което остана в ръцете му, носачът цапардоса дон Кихот тъй силно по незащитеното от щита рамо, че нашият рицар се строполи на земята в съвсем окаяно състояние. Санчо Панса, който, запъхтян, се мъчеше да догони господаря си, като го видя проснат на земята, започна да вика на човека да не му нанася втори удар, защото противникът му е нещастен омагьосан рицар, който не е сторил никому зло в живота си. Но това, което стресна селянина, не бяха крясъците на Санчо, а обстоятелството, че дон Кихот лежеше съвсем неподвижен. Помислил, че го е убил, той вдигна до пояс пешовете на дългата си риза и хукна да бяга из полето като сърна.

Всички, които придружаваха дон Кихот, се спуснаха към мястото, където лежеше той. Хората от шествието, като ги видяха да се приближават заедно с въоръжените жандарми, помислиха, че ще стане

схватка и заради това обкръжиха статуята, махнаха гуглите си и с бичове в ръка, а свещениците — с големите светилници, зачакаха нападението, решени да се бранят и дори, ако могат, да нападнат нападателите. Работите обаче се развиха по-добре, отколкото се очакваше, защото Санчо се хвърли върху господаря си и почна да го оплаква тъжно и същевременно смешно, защото мислеше, че е мъртъв. Един от свещениците от шествието се оказа, че познава свещеника — съселянин на дон Кихот, и това познанство внесе успокоение в редиците на двете армии. Лиценциатът обясни накратко на другия свещеник кой е дон Кихот и след това всички самобичуващи се се струпаха да видят дали нещастният рицар е действително мъртъв и чуха словата, които Санчо със сълзи на очи нареждаше:

— О, цвете на рицарството, с един само удар на цепеница туриха край на земното ти поприще и на богато използваните ти години! О ти, чест на своя род, чест и слава на цяла Ла Манча, дори на целия свят, който без тебе ще стане плячка на ненаказвани отсега нататък злодеи! О ти, който надмина с великодушието си всички александровци, който ми подари само за осеммесечна^[1] служба най-хубавия остров, що морето опасва с вълните си! О ти, смиреният пред гордите и надменният пред смирените^[2], който търсеше опасности, понасяше обиди, любеше безпричинно, подражаваше на добрите, бичуваше злите, ненавиждаше покварените, с една дума, истински странстващ рицар — качество, което само по себе си достатъчно обяснява всичко!

Викове и стенанията на Санчо свестиха дон Кихот и първите думи, които той произнесе, бяха:

— Този, който живее далече от вас, най-сладка моя Дулсинея, е изложен на по-големи страдания от тези, които сега понасям. Помогни ми, приятелю Санчо, да се прибера в омагьосаната кола, че не съм в състояние да яхна Росинант с това пребито рамо.

— Ще изпълня на драго сърце молбата ви, сеньоре мой — отговори Санчо, — и нека се върнем в нашето село заедно с тези сеньори, които ви искат доброто, а там ще уговорим пак да излезем, и то с повече полза и прослава.

— Прав си, Санчо — рече дон Кихот, — съвсем е разумно да изчакаме да се размине сегашното лошо влияние на съзвездията.

Каноникът, свещеникът и бръснарят му казаха, че добре ще е да се вслуша в този съвет. И тъй, развеселени от Санчовите простодушни размишления, настаниха дон Кихот във волската кола така, както си

беше преди. Шествието на поклонниците се подреди отново и продължи пътя си. Козарят се прости с всички, жандармите решиха да не ги придружават по-нататък и свещеникът им плати уговореното. Каноникът помоли свещеника да му прати вести за дон Кихот и да го държи в течение дали се е оправил от лудостта си, или продължава да е луд. Сбогува се и той и тръгна по своя път. С една дума, всички се простиха и разделиха, като останаха само свещеникът, бръснарят, дон Кихот, Санчо и добрият Росинант, който, също както господарят си, понасяше търпеливо всички изпитания.

Коларят впрегна воловете, постла колата си със сено, за да легне на него дон Кихот, и с обичайното си спокойствие подкара добичетата по пътя, който му посочи свещеникът. След шест дена една неделя по обед те влязоха в селото на дон Кихот. Колата мина през селския площад, където бяха събрани всички селяни. Всички се спуснаха да видят какво има в колата и немалко се учудиха, когато познаха съселянина си, а едно момче се затече да предупреди икономката и племенницата, че техният господар и вуйчо пристига мършав и бледен, проснат върху куп сено във волска кола. Жалостно проехтяха писъците на двете добри жени, които се биеха в гърдите и обсипваха отново с проклетия злокобните рицарски романи. Тази сцена се повтори, когато на портите на дома си се показа дон Кихот.

Щом узна, че дон Кихот е пристигнал, затече се и жената на Санчо Панса, която вече знаеше, че мъжът ѝ беше тръгнал с него като оръженосец. Първият въпрос, който му зададе, като го видя, бе дали магарето е живо и здраво. Санчо ѝ отговори, че магарето се връща по-здраво от господаря си.

— Благодаря на Бога за Неговата безкрайна Милост. А сега кажи ми, приятелю, какви блага ти донесе оръженосенето? Каква пола ми носиш? Къде са обувките за децата?

— Не нося, жено, ни пола, ни обувки — отговори Санчо, — нося обаче неща, по-важни и от по-голямо значение^[3].

— Много се радвам — каза жената. — Покажи ми сега тези по-важни и от по-голямо значение неща, та да ми се напълни сърцето, защото тъжно и мрачно беше то, докато ти се скиташе цяла вечност.

— Ще ти ги покажа, жено, когато му дойде времето — каза Санчо, — а сега бъди доволна и знай, че ако даде Господ да се впуснем

в нови приключения, наскоро ще ме видиш граф или управител на някой остров, и то не на какъвто и да е, а на най-добрия.

— Да даде Господ, мъжо, че добра работа ще ни свърши! Но кажи ми какво искаш да кажеш с тези острови, че нищо не разбирам!

— Не е за твоята уста лъжица — каза Санчо. — Ще дойде време да разбереш всичко и ще има много да се чудиш и маеш, когато всички твои поданици започнат да ти викат „господарке“.

— Какви са тия приказки, Санчо, за господарства, острови и поданици? — запита Хуана Панса^[4] (макар и да не бяха роднини, това беше името на съпругата на Панса, защото в Ла Манча жените носят обикновено името на мъжете си^[5]).

— Не бързай, Хуана, да разбереш всичко наведнъж. Знай, че ти казвам истината и си дръж устата. Засега ще ти кажа само, че най-приятното нещо на света е да си почитан оръженосец на странстващ рицар, който търси приключения. Наистина повечето от тях не завършват така, както на човек му се ще, защото от сто приключения в деветдесет, и девет все някак се объркват конците. Зная това от собствен опит, защото в някои от тях ме мятаха на одеяло, а в други ме стриха от бой, но при все това хубаво нещо е да гониш щастието през планини, гори и скали, в замъци или в странноприемници, където се разполагаш нашироко, без да плащаш нито стотинка.

Докато се водеше този разговор между Санчо Панса и жена му Хуана Панса, икономката и племенницата посрещнаха дон Кихот, съблякоха го и го настаниха в старото му легло. Той ги гледаше с блуждаещ поглед и все не можеше да разбере къде точно се намира. Свещеникът поръча на племенницата добре да се грижи за вуйчо си и да внимава да не побегне пак от дома и ѝ разказа с какви мъки беше успял да го върне в село. Двете жени нададоха отново викове до Бога, отрупаха отново с проклетия рицарските романи и поискаха от небето да хвърли в произподнята авторите на всички тези безсмислици и лъжи. Млъкнаха най-сетне, но в сърцата им се бяха вселили смут и тревога. Страхуваха се от мисълта, че щом настъпи подобрене, пак ще останат без своя вуйчо и господар. По-късно опасенията им се сбъднаха.

Но авторът на тази история, макар и да се постара с любознателност и усърдие да открие извършените от дон Кихот подвизи при третия му поход, не успя да събере достатъчно автентични писмени данни. Само мълвата в Ла Манча е запазила спомена, че при

третия си поход дон Кихот се озовал в Сарагоса, където е присъствал на един знаменит турнир, устроен в този град, където му се случили неща, достойни за храбростта му и за проникателния му ум. Авторът не успя да узнае каквото и да било за края на земния му живот и нямаше да се добере и до най-малкото сведение, ако по една щастлива съдба не бе срещнал един стар лекар. Този лекар притежаваше оловна касичка, намерена, както сам той каза, в развалините на древен параклис, който започнали да възстановяват. В касичката бяха открити ръкописи с готически букви, но със стихове на кастилски, които съдържат сведения за много подвизи на дон Кихот и за красотата на Дулсинея дел Тобосо, за външния вид на Росинант, за верността на Санчо Панса и за погребението на нашия рицар заедно с надгробните стихове и възхвали за живота и качествата на неговия нрав. Достоверният автор на тази нова и невиджана досега история помещава тук онези от тях, които е успял да разчете и разбере. Като награда за непосилния труд, който е положил при търсенето и изследването на всички архиви на Ла Манча, той моли своите читатели само за едно — да му гласуват доверието, което разумните хора обикновено гласуват на толкова много разпространените по света рицарски романи. Получи ли го, той ще се смята предостатъчно възнаграден и задоволен и ще се почувства насърчен да потърси и извади на бял свят и други истории, ако не толкова правдиви като тези, то също така приятни и занимателни.

Първите думи, които можеха да се прочетат в намерения в оловната касичка ръкопис, са следните:

АКАДЕМИЦИТЕ ОТ АРГАМАСИЛЯ, СЕЛИЩЕ В ЛА МАНЧА

НОС SCRIPSERUNT^[6]

ЗА ЖИВОТА И СМЪРТТА НА НЕУСТРАШИМИЯ ДОН КИХОТ ДЕ ЛА МАНЧА

МОНИКОНГО^[7], АРГАМАСИЛСКИ АКАДЕМИК,

НА ГРОБА НА ДОН КИХОТ

ЕПИТАФИЯ

Чудак — до днес Ла Манча украсява,
Язон за Крит^[8] с по-малък блясък свети!
Ум — остър флюгер, но сред умовете,
широк, би имал той по-гръмка слава.

Ръка — властта си още разширява,
Китай, Гаета^[9] вече са превзети.
Певец — с по-зли, по-ласкави куплети
от всички, в бронз вдълбани, той пленява.

За Амадисовците бе заплаха,
и Галаоровците не зачете...
Той на любов и битки се обрече.

И Белианисовци занемяха...
Но спря да скита с Росинант и ето —
той спи под тази хладна плоча вече.

ПАНИАГУАДО^[10], АРГАМАСИЛСКИ АКАДЕМИК

IN LAUDEM DULCINEA DEL TOBOSO^[11]

СОНЕТ

Лицето — пълно, едри са гърдите
и огън — чувствата на Дулсинея,
кралица на Тобосо — в тази фея
сам дон Кихот бе влюбен до ушите.

За нея той преброди по скалите
Сиера Негра^[12] — мислейки за нея,
в Аранхуес дори не се разсея,
ни в Монтиел — преброди пеш лъките.

Вина на Росинант. Съдба горчива!

*В цъфтящи сили рицарят омаян
умря, умря и неговата дама;*

*и вече мъртва, тя не е красива,
а той, макар от мрамор тук изваян,
не ви избягна, обич, гняв, измама!*

КАПРИЧОСО^[13], ПРЕМЪДЪР АРГАМАСИЛСКИ АКАДЕМИК,

ЗА ВЪЗХВАЛА НА РОСИНАНТ, КОНЯ НА ДОН КИХОТ ДЕ ЛА МАНЧА

СОНЕТ

*Върху брилянтен трон, по който диря
оставя Марс — с десницата си здрава
Ламанчецът могъщо стяг развява
и никой смелостта му не възпира.*

*Оставил меча, бронята на мира,
той не руши, не коли, не сразява.
Чутовен подвиг! Музата тогава
нов стил за новия герой намира.*

*Щом Галия чрез Амадис е знайна,
щом внуците му Гърция^[14] привлече,
за да я тачим днес като светиия.*

*то чрез Белона^[15] славата си трайна
спечели дон Кихот — Ла Манча
вече и Галия, и Гърция надмина.*

*Ще расне тя година след година,
щом даже Росинант — и не отскоро —
надмина и Боярд^[16], и Брилядоро^[17].*

БУРЛАДО^[18], АРГАМАСИЛСКИ АКАДЕМИК,

НА САНЧО ПАНСА

СОНЕТ

*Това е Санчо — нисък бе телесно,
но, чудо! — бе висока доблестта му.
Такъв слуга — да служи вярно, прямо,
не знаеше светът... Говоря честно!*

*За малко граф да стане — беше лесно,
но подлеци възпряха дейността му;
те не прощават — да докопат само
дори магарето му безсловесно.*

*На него — моля да ме извините! —
след Росинант, след дон Кихот в полето,
добрият Санчо яздеше тогава.*

*Лъжливи хорски блянове! Летите
и обещавайте покой, но ето —
потъвате в мъгла, в мираж, в забрава.*

ОТ КАЧИДИАБЛО^[19], АРГАМАСИЛСКИ АКАДЕМИК,

НА ГРОБА НА ДОН КИХОТ

ЕПИТАФИЯ

*Славен рицар тук почива!
Често бит, търпящ несгоди,
всички пътища обходи
с Росинант, провиснал грива.*

*Санчо Панса глупав беше,
но до него спи сега.
Като най-добър слуга
сред слугите той блестеше.*

ОТ ТИКИТОК^[20], АРГАМАСИЛСКИ АКАДЕМИК,

НА ГРОБА НА ДУЛСИНЕЯ ДЕЛ ТОБОСО

ЕПИТАФИЯ

*Тук почива Дулсинея —
бе закръглена и жива,
но смъртта немилостива
в прах превърна даже нея.*

*Християнка чиста беше,
правеше се знатна дама.
Страст на дон Кихот
голяма, тя селцето си красеше.*

Това са стиховете, които можах да бъдат разчетени. Останалите, написани върху почти проядена от червеи хартия, бяха предадени на един академик, за да ги разгадае. Носи се слух, че той с цената на много безсънни нощи и на много усилия е успял да ги разчете и че възнамерявал да ги издаде с надежда, че те ще съдържат сведения за третия поход на дон Кихот.

Forse altri cantera con miglior plettro.^[21]

КРАЙ НА ПЪРВА ЧАСТ

[1] Санчо Панса е само от седемнадесет дни на служба при дон Кихот. Той преувеличава било защото това време му се е видяло много

по-дълго, било защото иска да подчертае по-големи заслуги, които да оправдаят подарения остров. ↑

[2] Санчо обърква думите, които повтаря по слух, без да разбира.

↑

[3] Санчо загатва за кесията с парите, намерени в Сиера Морена, и за „магарешката“ полица, дадена му от дон Кихот. ↑

[4] В бележките към глава VII дадохме обяснение, че съпругата на Санчо Панса се появява в романа с три различни имена: Хуана Гутиерес, Мари Гутиерес и Хуана Панса. ↑

[5] В Испания омъжените жени запазват моминското си презиме.

↑

[6] Написаха следното (лат.). ↑

[7] *Мониконго* — жител на Конго. ↑

[8] Сервантес свързва погрешно името на Язон с остров Крит, а не с Тесалия. ↑

[9] *Гаета* — град в Италия, влизащ по времето на Сервантес в територията на кралство Неапол. ↑

[10] *Паниагуадо* — блюдолизец. ↑

[11] В чест на Дулсинея дел Тобосо (лат.). ↑

[12] Става дума за Сиера Морена. ↑

[13] *Капричосо* — прищевен човек. ↑

[14] Намеква се за Белианис Гръцки, потомък на Амадис Галски.

↑

[15] *Белона* — богиня на войната у римляните. Името ѝ е било употребявано в поезията в много алегорични изрази: „синовете на Белона“ — за войници, „полетата на Белона“ — за полесражения. ↑

[16] *Боярд* — така се е наричал конят на Риналд. ↑

[17] *Брилядоро* — така се е наричал конят на Роланд. ↑

[18] *Бурладор* — присмехулник. ↑

[19] *Качидиабло* — рогат дявол. ↑

[20] *Тикиток* — подигравателно име, по всяка вероятност от звукоподражателен характер, като тик-так; ала-бала. ↑

[21] *Forse altri con miglior plettro* (ит.) — „Нека друг възпее подвизите му с по-голямо майсторство“ — Ариосто, „Бесният Роланд“, 30, 16. ↑

ВТОРА ЧАСТ

ПРОЛОГ

Боже Господи! С какво ли силно нетърпение, читателю, бил ти знатен или човек от народа, очакваш сега този пролог, като мислиш, че ще намериш в него отмъщения, хули и укори срещу автора на втория „Дон Кихот“, този, който според някои слухове бил заченат в Тордесиляс^[1] и се родил в Тарагона. Но аз няма да ти доставя това удоволствие, защото, макар обидите да възбуждат гняв и в най-смирнените сърца, в моето сърце това правило няма да намери потвърждение. Да не би да искаш да го нарека магаре, глупец и нахалник? Далеч от мене е тази мисъл. Нека го накаже собственият му грях, нека си го куса с попарата и да му е сладко!

Това, което единствено ме заболя, то е, че ме нарича стар и еднорък, като че ли беше в моя власт да спра времето, да го накарам да не тече за мене, или като че ли бях осакатен в някоя кръчма, а не в най-голямото сражение, което са виждали миналите и сегашните времена, а по-голямо не ще видят и бъдещите. Ако раните ми не ме разхубавяват в очите на тези, които ги гледат, те са поне възнаградени с почитта на онези, които знаят къде са получени те. Защото на войника повече подхожда да загине в бой, отколкото да търси спасение в бягство. Тази мисъл е така здраво вгнездена в съзнанието ми, че ако ми предложеха днес да променят по някакво чудо миналото, предпочел бих да съм участвал в онова славно сражение, отколкото да бъда сега здрав и без рани и да не съм бил там. Раните, които носи войникът по лицето и гърдите си, са звезди, които водят другите към небето на честта и към желаната справедлива възхвала. Нека отбележа още, че се пише не с белите коси, а с разума, който узрява обикновено с годините. Заболя ме също, че ме нарича завистник, и сякаш съм невежа, се впуска да ми обяснява какво нещо е завистта. Всъщност от двата вида завист, които съществуват, аз познавам само свещената, благородната и благонамерената. А щом е тъй, няма защо да нападам свещенослужител, особено пък ако е помощен член^[2] на Инквизицията и ако той^[3] е направил намек за този^[4], за когото изглежда, че е намекнал, съвсем далеч е от истината, тъй като аз

обожавам дарбата на този човек и се възхищавам на творбите му и на непрекъснатата му добродетелна дейност. Впрочем аз благодаря на този автор, защото той казва, че моите новели са повече сатирически, отколкото поучителни, но че са добри, а те не биха могли да бъдат добри, ако нямаха по нещо от тези две качества.

Ще кажеш може би още, читателю — така поне ми се струва, — че съм много сдържан и се ограничавам прекомерно в рамките на скромността си. Но аз знам, че не бива да се хвърлят оскърбления върху един и без това оскърбен човек и несъмнено голяма ще да е мъката на този сеньор, щом не смее да се яви на бял свят и на дневна светлина, щом крие името си и сочи мнимо родно място, сякаш е извършил предателство към краля си. Ако случайно се запознаеш с него, кажи му от мое име, че не се чувствам обиден. Аз зная добре какви са съблазните на нечестивия, а една от най-големите е да втълпи в ума на човека, че може да съчини и издаде книга, с която да спечели толкова слава, колкото и пари, и толкова пари, колкото и слава. В потвърждение на това желая да му разкажеш не принудено и увлекателно, както ти умееш, тази история.

Живял в Севиля един луд, побъркан на най-забавната и най-странна тема в света. Издялал си той тръстикова пръчка със заострен връх и като хванел някое куче на улицата или някъде другаде, притискал с крака си едната му задна лапа, повдигал другата с ръка и вкарвал, доколкото му било възможно, тръстиката в задното му отверстие. После духал в нея, докато кучето станело кръгло като топка. Докарал го в това положение, той потупвал два пъти кучето по корема и го пускал, като казвал на многобройните зрители, които се събирали винаги около него:

— Как смятате, сеньори, лесна работа ли е да се надуе едно куче?

А мислите ли вие, че е лесно да се съчини книга?^[5]

Ако тази история не му хареса, разкажи му, драги читателю, друга, също за луд човек и за куче.

Живял в Кордова друг умопобъркан, който имал навика да носи на главата си парче от мраморна плоча или някакъв голям камък и като срещнел някое заплеснало се куче, приближавал се до него и пускал върху му своя товар. Кучето се уплашвало, побягвало с лай и вой и се спирало едва на третата улица. Но случило се един път лудият да

стовари камъка си върху кучето на един шапкар, което господарят му много обичал. Ударил го по главата, разквичало се пребитото псе, видял го господарят му, грабнал аршина си, хвърлил се върху лудия, не му оставил здраво място, и при всеки удар му повтарял:

— Ах ти, кучи сине, разбойнико, моето ловджийско куче ли намери да пребиеш? Не видя ли, злосторнико, че кучето ми е ловджийско?

Като повторил много пъти думата „ловджийско куче“, пуснал лудия, смазан от бой. Лудият си взел бележка, прибрал се у дома си и повече от месец не се мярнал на площада. Най-сетне се престрашил и се показал със същата приумица и с още по-голям товар на главата си, но сега вече, щом се приближел до някое куче, дълго го разглеждал и страхувайки се да пусне камъка, казвал:

— Ловджийско е, пази се!

Каквито и кучета да срещнел — овчарски песове или палета, наричал ги ловджийски и нито веднъж не стоварил вече камъка си.

Може би тъй ще стане и с нашия съчинител — той не ще подръзне вече да разтовари бремето на своя ум в книги, които, бидейки лоши, са по-твърди и от скалите.

Кажи му също, че пет пари не давам за заканата му да ми отнеме печалбата със своята книга и че както в прочутата интермедия „Ла Перенденга“, аз ще му отговоря с думите: „Да е жив уважаемият общински съветник, а за всичко друго се грижи Иисус Христос!“ Господ да поживи великия граф Де Лемос, който с благочестивия си християнски нрав и с всеизвестната си благотелност и щедрост ме крепи срещу всички удари на немилостивата ми съдба! Да пребъде великото милосърдие на дон Бернардо де Сандовал и Рохас, архиепископ на Толедо, пък нека не остане печатница по света или нека издават против мене повече книги, отколкото букви има в куплетите на „Минго Ревулго“^[6]. Тези двама князе, без да съм ги ласкал, нито хвалил, ми оказаха, вдъхновени единствено от добротата си, благоволенieto си да ме вземат под свое покровителство. Това е за мене по-велико щастие и по-голямо богатство, отколкото ако съдбата ме бе издигнала по обикновените си пътища до най-високия връх на успеха. Чест може да притежава бедният, но не и порочният, немотията може да помрачи благородството, но не може напълно да го затъмни. Добродетелта излъчва своя собствена светлина, но макар и през

оскъдните пролуки на нищетата, тя не остава неоценена от високите и благородни умове и в крайна сметка е подкрепена.

Не му казвай нищо повече, пък и аз няма какво повече да ти кажа. Искam само да те предупредя да знаеш, че тази втора част на „Дон Кихот“, която ти поднасям, е скроена от същия майстор и от същия плат както първата. Разказвам ти в нея за по-нататъшния живот на дон Кихот, чак до самата му смърт и до погребението му, за да не може вече никой да се одързости и да пише за него, защото достатъчно е вече писано, а достатъчно е също, че един почтен човек е описал тези разумни безумства и не желае наново да се връща на тях. Изобилието обезценява нещата дори когато са хубави, а оскъдицата ни кара да ги ценим донякъде, дори ако са лоши. Пропуснах да те предупредя, че можеш вече да чакаш „Персилес“, който сега довършвам, както и втората част на „Галатея“^[7].

[1] Вторият (апокрифният) „Дон Кихот“ е бил написан от лиценцията Алонсо Фернандес де Авелянеда, неразгадан досега псевдоним. Авторът посочил като свое родно място Тордесиляс. ↑

[2] За разлика от действителните членове помощните са на разположение на Инквизицията и се намесват при повикване. ↑

[3] Авелянеда. ↑

[4] Лопе де Вега, духовник и помощен член на Инквизицията. ↑

[5] Вторият въпрос е зададен на Авелянеда: мъчно ли е да се напише книга, като се вземе тема от друг писател и се изпълни с въздух и глупости. ↑

[6] Сатирична поема от XV в., насочена против кастилския крал Енрике IV и известна с голямата си дължина. ↑

[7] Втората част на „Галатея“ за съжаление не е била отпечатана и се е загубила. ↑

ГЛАВА ПЪРВА

ЗА ТОВА КАК СВЕЩЕНИКЪТ И БРЪСНАРЯТ СЕ РАЗГОВАРЯХА С ДОН КИХОТ ОТНОСНО БОЛЕСТТА МУ

Сиде Амете Бененхели разказва във втората част на тази история, в която се говори за третия поход на дон Кихот, че свещеникът и бръснарят не го навелили почти цял месец, за да не му напомнят миналото и да не възстановят в паметта му преживените събития. Но през това време те посетили икономката и племенницата и им поръчали да се грижат за него и да му дават силна и полезна храна за сърцето и за мозъка, откъдето без всяко съмнение идело цялото му нещастие. Жените отговорили, че вършат това и ще продължават да го вършат с възможната най-добра воля и готовност, защото виждали, че на

моменти господарят им започвал да дава признаци, че е възвърнал напълно разума си. И двамата се зарадвали много на тази новина, защото тя още веднъж показвала, че са правилно постъпили, като са го довели у дома му омагьосан, във волска кола, така както е разказано в последната глава от първата част на тази дълга и вярна история. Решили да го посетят, за да си дадат сами сметка за подобряването на здравословното му състояние, в което всъщност не вярвали, като се уговорили да не му загатнат нищо за странстващото рицарство, за да не се разтвори отново наскоро зарасналата му рана.

И така най-сетне те отидоха и намериха дон Кихот седнал в леглото, облечен в алмия^[1] от евтин зелен плат и с червена толеданска шапчица на главата. Беше толкова сух и измършавял, че приличаше на мумия. Прие ги радушно и на въпросите им за здравето отговори много смислено и с най-отбрани изрази. В течение на разговора стана дума за неща, които наричаме политика и форми на управление.

Оправиха едни неуредици, осъдиха други, преобразиха едни обичаи, отрекоха други и всеки един от тях тримата влизаше в ролята на новоизпечен законодател — единият се явяваше като съвременен Ликург, другият — като нов Солон. Преустроиша държавата така основно, сякаш я бяха прекарвали през огъня на някоя ковачница и я бяха извадили оттам съвсем различна. Дон Кихот говори тъй мъдро по всички засегнати въпроси, че двамата повярваха твърдо, че той си е възвърнал напълно здравето и ума.

На разговора присъстваха племенницата и икономката, които не преставаха да благодарят на Бога, задето господарят им е вече във владение на умствените си способности. Но свещеникът, противно на първоначалното решение да не се засягат рицарските въпроси, намисли да опита докрай дали оздравяването на дон Кихот е лъжливо или действително. И тъй, от дума на дума той почна да разправя някои новини, донесени от столицата. Смятало се за сигурно, че турците напредват със силна флота, но не се знаели намеренията им, нито къде ще се разрази голямата буря. Целият християнски свят бил обзет от този страх, който почти всяка година го държи нащрек, а негово величество бил вече наредил да се укрепят бреговете на Неапол, на Сицилия и на остров Малта. Като чу това, дон Кихот се намеси.

— Негово величество е постъпил като много благоразумен воин, подготвяйки навреме своите владения, за да не го свари врагът

неподготвен. Но ако ме запита мене, бих го посъветвал да вземе някои предохранителни мерки, за които, уверен съм, негово величество съвсем не е мислил досега.

Едва чу свещеникът тези думи, и си помисли: „Бог да ти е на помощ, бедни дон Кихоте! Страхувам се, че пропадаш от високия връх на твоята лудост в дълбоката пропаст на простодушието си!“ Бръснарят, който си помисли същото, запита дон Кихот какво би трябвало да се направи и кои са мерките, които според него трябва да се вземат, защото може би те са такива, че биха влезли в дългия списък на неуместни съвети, които често се дават на владетелите.

— Моят съвет, сеньор бръснарю — каза дон Кихот, — няма да бъде неуместен, а напротив, съвсем уместен.

— Не го казвам в този смисъл — възрази бръснарят, — но опитът е показал, че всички препоръки, които се дават на негово величество, или повечето от тях, са или неосъществими, или несъстоятелни, или пък са пакостни за краля или за кралството.

— Но моята препоръка — отговори дон Кихот — не е нито неосъществима, нито несъстоятелна, а е най-лесната, най-разумната, най-изпълнимата и кратка, която може да се роди в ума на който и да е съветник.

— Моля ваша милост, сеньор дон Кихот, да не се бавите повече и да ни я кажете веднага — рече свещеникът.

— Не бих желал да я кажа тук сега — отвърна дон Кихот, — за да не стигне до ушите на господата съветниците, та друг да получи благодарности и награда за моя труд.

— Колкото до мене — каза бръснарят, — кълна се пред вас и пред Бога, че дума не ще кажа за това, което чуя тук, „нито на царя, нито на пъдаря, нито на който и да е смъртен човек“. Тази клетва научих от „Романса за свещеника“^[2], в чийто предговор свещеникът донася до знанието на краля, че са му откраднали сто двойни жълтици и едно бързоного муле.

— Не познавам истории от този вид — каза дон Кихот, — но приемам тази клетва, тъй като сеньор бръснарят е честен човек.

— Дори и да не беше честен — добави свещеникът, — аз отговарям за него и гарантирам, че ще мълчи като глухоням от страх да не плати глоба по силата на законна присъда.

— А кой ще отговаря за ваша милост, сеньор свещеник? — запита дон Кихот.

— Санът ми — отговори свещеникът, — който ми налага да пазя тайна.

— Добре тогава! — каза дон Кихот. — Негово величество трябва само да свика чрез глашатаи на определен ден в двореца всички странстващи рицари, които бродят из Испания. Може дори да се съберат само петима-шестима, достатъчно е между тях да се яви един, способен да унищожи силата на турчина. Внимавайте добре и следете моята мисъл! Да не би случайно да е нещо ново един-единствен странстващ рицар да унищожи цяла армия от двеста хиляди души, и то с такава леснина, сякаш те всички имат само едно гърло или са направени от тесто? Ако не вярвате, кажете ми, малко ли са историите, пълни с подобни чудеса? Ако за мое нещастие — не говоря тук за други — живееше днес знаменитият дон Белианис или някой от безбройните потомци на Амадис Галски — ако беше жив някой от тях и нападнеше турците, Бога ми, не бих желал да бъда на тяхно място! Но Господ не ще вдигне ръка от своя народ и ще изпрати някой рицар, който, макар и не толкова юначен, колкото бяха странстващите рицари в миналото, не ще им отстъпва по дух. Господ ме разбира и няма да кажа нищо повече.

— Ах! — възкликна в тоя миг племенницата. — Ей тук да умра, ако моят сеньор не мисли да стане отново странстващ рицар!

А дон Кихот отвърна:

— Мой дълг е да умра като странстващ рицар, а нека турчинът настъпва и отстъпва, когато иска и с каквито ще сили. Пак повтарям — Господ ме разбира.

Сега се намеси бръснарят.

— Моля ви, господа, да ми разрешите да ви разкажа накратко за това, което се било случило веднъж в Севиля. Историята е толкова подходяща за случая, че горя от желание да ви я разкажа.

Дон Кихот даде своето съгласие, а свещеникът и жените се приготвиха да слушат. Бръснарят започна така:

— В лудницата в Севиля имало един човек, когото сродниците му били затворили там, защото бил загубил ума си. Той бил завършил църковно право в Осуна, но според мнението на мнозина все толкова луд щял да бъде, дори ако бил завършил науките си в Саламанка. След като престоял няколко години в лудницата, този лиценциат си

въобразил, че е здрав и напълно с ума си и пратил писмо на архиепископа с настоятелна и много смислена молба да го избави от неволята, в която бил изпаднал, тъй като Бог в безкрайната си милост му върнал разсъдъка, но сродниците му, за да използват доходите от имота му, го държали още в лудницата и искали противно на истината хората да го смятат луд до смъртта му. Убеден от многото смислени и разумни писъмца, архиепископът пратил един духовник при управителя на лудницата, за да се осведоми дали е истина това, което му пишел лиценциатът, а също така, за да поговори с лудия и ако се увери, че е вече с всичкия си, да го извади оттам и да го пусне на свобода. Духовникът отишъл в лудницата и управителят му казал, че човекът е още луд. Често се случвало наистина той да говори твърде разумно, но накрая винаги изтърсвал куп безсмислици, които били равни по брой и значение на първоначалните му разумни приказки, в което всеки можел да се увери, след като поговорел с него. Духовникът пожелал да провери, посетил лудия, говорил с него повече от час и през цялото това време не чул от него нито веднъж смахната или неразумна дума. Напротив, думите му били толкова смислени, че духовникът бил принуден да повярва, че лудият съвсем не е луд. Между другото той му разправил, че управителят бил зле настроен към него, защото не искал да изтърве подаръците, които сродниците му давали, за да твърди, че той е още луд, макар че от време на време има часове на просветление. Казал също, че всред нещастията му най-върл негов враг било голямото му богатство, тъй като, за да се ползват от него, неприятелите му вършели измама и се съмнявали в Божията Милост, която го превърнала отново от животно в човек. С една дума, той говорил по такъв начин, че успял да представи управителя като подозрителен човек, сродниците си — като жестоки и алчни, а себе си — така разумен, че духовникът решил да го изведе от лудницата, за да го види архиепископът и да се увери сам в истината. Съвсем добросъвестно добродушният духовник помолил управителя да нареди да се върнат на лиценцията дрехите, с които бил дошъл в лудницата. Управителят отново предупредил духовника да внимава, защото за него не съществувало никакво съмнение, че лиценциатът продължавал да е луд. Но предупрежденията и съветите му не подействали и духовникът настоял да го отведе. Управителят се подчинил, като видял, че това е заповед на архиепископа, и на лиценциата върнали дрехите, които били

нови и прилични. Щом видял, че му взимат болничните дрехи и го обличат като свободен човек, той помолил духовника да му разреши да отиде да си вземе сбогом от своите другари — лудите. Духовникът казал, че иска да го придружи, за да види лудите в този дом. Качили се с някои от присъстващите и когато стигнали пред една клетка, където седял един буйстващ луд, макар и в момента спокоен и мирен, лиценциатът му казал:

— Ако има нещо да ми поръчваш, братко, казвай, че аз си отивам. Господ се смили над мене в безкрайната си добрина, макар и да не го заслужавам, и ми върна разума. Ето ме вече здрав и възвърнал разсъдъка си, защото за Бог няма невъзможни неща. Имай вяра и упование в него. Той ме върна в предишното ми състояние, а и тебе ще те върне, стига да вярваш в него. Аз ще имам грижата да ти прашам неща за ядене, които ти трябва непременно да ядеш. Защото трябва да ти кажа като човек патил, че според мене всички наши лудости произлизат от празни стомаси и от пълни с въздух мозъци. Дерзай, бъди бодър, защото здравето страда, а и смъртта по-скоро ще похлопа на вратата, ако се отпуснеш в бедата.

Друг един луд, затворен в клетка, разположена срещу тази на буйстващия, като чул всички тези думи, станал от извехтялата си рогозка, на която лежал съвсем гол, и запитал на висок глас кой е този, който си отива здрав и възвърнал разсъдъка си. Лиценциатът отговорил:

— Аз си отивам, братко, защото не е вече нужно да стоя тук, и безкрайно благодаря на Бога за безграничното Му Милосърдие.

— Внимавай какво говориш, лиценциате — възразил лудият, — за да не би да те излъже дяволът. Налягай си парцалите и си кротувай в килията, за да си спестиш връщането.

— Аз знам, че съм вече с ума си — възразил лиценциатът — и не ще стане нужда наново да минавам през тези изпитания.

— Ти, здрав? — рекъл лудият. — Добре де, то само ще си покаже! Върви с Бога, но аз се кълна в Юпитер, чието величие представлявам на земята, че само за онзи грях, който върши днес Севиля, като те смята за оздравял и те изважда от този дом, ще наложа такова наказание на града, че ще остане паметно вовеки веков, амин! Не знаеш ли, жалко лиценциатче, че аз съм Юпитер Гръмовержец и държа в ръцете си опустошителните мънии, с които мога да застраша и разруша света? Но аз ще наложа само едно наказание на този невеж град — не ще

позволя да падне капка дъжд както над него, така и над околностите му цели три години, като се брой от деня и часа, в който произнасям тази закана. Ти свободен, здрав, с ума си, а аз луд, болен и вързан? По-скоро ще се обеса, отколкото да пратя дъжд.

Думите и крясъците на лудия привлекли вниманието на всички присъстващи, но нашият лиценциат се обърнал към духовника, стиснал ръцете му и казал:

— Не се смущавайте, ваша милост сеньор, и не обръщайте внимание на думите, които каза този луд. Ако той е Юпитер и не иска да прати дъжд, то аз съм Нептун, богът и бащата на водите, и ще пращам дъждове колчем поискам и намеря за нужно.

Духовникът отговорил:

— При все това, сеньор Нептун, добре ще е да не дразните Юпитер. Останете, ваша милост, тук, а някой ден, при по-удобен и по-подходящ случай, ще дойдем да ви потърсим.

Управителят и всички присъстващи се разсмели и техният смях накарал духовника да се засрами. Съблекли лиценциата, той си останал в лудницата и така завършва историята.

— И тъй, сеньор бръснарю — каза дон Кихот, — това ли е историята, която толкова подхождаше за случая и която трябваше непременно да разкажете? Ах, сеньор берберино, ах, сеньор одирачо на кожи, човек трябва да е много сляп, та да не вижда по-далече от нога си! Възможно ли е ваша милост да не знаете, че сравненията, които се правят между ум и ум, между храброст и храброст, между красота и красота и между знатен род и знатен род, са винаги неприятни и зле приети? Аз, сеньор бръснарю, не съм Нептун, богът на водите, нито искам да ме смятат хората за умен, ако не съм всъщност умен. Но сили не ми останаха да обяснявам на света грешката, която прави, като не желае да зацари отново на земята прещастливото време, когато се подвизаваше Ордена на странстващото рицарство. Ала нашият покварен век не е достоен да се радва на това велико благо, на което се наслаждаваха миналите векове, когато странстващите рицари смятаха за свой дълг да бранят кралствата, да закрият девиците, да помагат на сираците и на невръстните, да наказват надменните и възнаграждават смирените. Повечето днешни рицари предпочитат да носят шумолящи дрехи от дамаск, брокат и други скъпи тъкани, отколкото да си слагат ризници. Няма вече рицари, които, облечени от глава до пети в тежки

доспехи, да нощуват сред полето и да се излагат на капризите на суровата природа. Няма рицари, които, стъпили на стрemenата и опрели се на копие то си, да се мъчат да подремнат малко, както са правили странстващите рицари. Намерете ми днес поне един рицар, който, след като е пребродил гори и планини, да се спусне на дивия и пуст бряг на почти винаги развълнуваното и бурно море, да скочи с юначно сърце в първата съзряна от него мъничка лодчица без гребла, без мачта, без платна и без въжета и да се предаде на немилостивите вълни на дълбокото море, които ту го издигат до небесата, ту го свалят в пропастта.

И така, в борба със стихията, изведнъж, когато най-малко очаква, се озовава на повече от три хиляди левги разстояние от мястото, откъдето с тръгнал, скача на далечния и непознат бряг и извършва подвизи, достойни да бъдат описани не на пергамент, а да се излеят от бронз. Днес обаче тържествуват мързелът над прилежанието, безделието над труда, пороът над добродетелта, нахалството над доблестта, теорията над практиката в бойното изкуство. Точно обратното е било през златните векове и във времето на странстващите рицари. Ако не сте съгласни с мен, то кажете ми, имало ли е по-честен и по-храбър човек от знаменития Амадис Галски? Кой е по-умен от Палмерин Английски? Кой е по-примирителен и по-услужлив от Тиранте ел Бланко? Кой е бил по-примерен в живота си от Лисуарте Гръцки? Кой е понасял и нанасял повече удари с меч от дон Белианис? Кой е бил по-безстрашен от Перион Галски? Кой повече се е излагал на опасности от Феликсмарте Иркански или кой е по-откровен от Еспландиан? Ами имало ли е по-дързък от дон Сиронхильо Тракийски? Кой е бил по-неустрашим от Родамонте, по-благоразумен от крал Собрино, по-смел от Риналд? Кой е бил по-непобедим от Роланд и кой по-смел и по-благороден от Руджеро, чиито потомци са днес Ферарските херцози, според както пише Турпин в своята космография^[3]? Всички тези рицари и много други още, които бих могъл да назова, са били, сеньор свещениче, странстващи рицари, светлина и слава на рицарството. Ето тези рицари или други като тях бих препоръчал да бъдат поканени и ако това бъде направено, негово величество ще бъде добре обслужен, ще спести големи разходи, а на турчина няма да му остане нищо друго, освен да си оскубе от яд брадата. И тъй, аз оставам в онзи дом, за който се говори в историйката,

която разказахте, щом пратеникът на архиепископа не иска да ме отведе. Но ако, както каза бръснарят, Юпитер не иска да прати дъжд, то тук аз ще пратя, когато благоволя. Казвам това, за да знае сеньор Леген, че разбрах подмятанията му.

— Повярвайте, сеньор дон Кихот — рече бръснарят, — аз не исках да ви обидя и нека Бог да ми е свидетел, че имах добри намерения, затова ваша милост не бива да ми се сърдите.

— Дали се сърдя, или не — отговори дон Кихот, — то си е моя работа.

В този момент се намеси и свещеникът.

— Досега не казах нито дума, но бих искал да се освободя от едно съмнение, което смущава и гложди съвестта ми и което се породило от току-що казаните думи на дон Кихот.

— Позволено ви е да кажете и много други неща, сеньор свещениче — отговори дон Кихот, — така че можете спокойно да ни занимаете със съмнението си, защото не е приятно човек да чувства съвестта си обременена.

— Е добре, щом ми разрешавате — продължи свещеникът, — ще ви кажа. Не можете в никакъв случай да ме убедите, че всички тези странстващи рицари, които ваша милост, сеньор дон Кихот, изброихте, са били действително хора от плът и кръв и са живели на този свят. По-скоро вярвам, че всичко това са измислици, басни, лъжи и бълнувания, които хората брътвят наяве или, по-точно казано, в полусън.

— Това е — възрази дон Кихот — друга грешка, в която изпадат мнозина, които не вярват, че са съществували такива рицари. Много пъти, в разговори с различни хора и при разни случаи, съм се мъчил да хвърля светлината на истината върху тази почти обща заблуда. Понякога не съм успявал, но нерядко съм и сполучвал благодарение на това, че съм се основавал на истината. А тази истина е толкова очевидна, че бих могъл дори да кажа, че съм виждал със собствените си очи Амадис Галски — той беше човек висок, бледолик, с хубава, макар и черна брада и с мек и едновременно суров поглед. Говореше малко, трудно избухваше и бързо се успокояваше. Така както описах Амадис, бих могъл, струва ми се, да ви обрисувам и опиша всички странстващи рицари от историите, разпространени по цялото земно кълбо. Защото от убеждението, което имам, че са били такива, каквито са описани в техните истории, и от нрава им и подвизите, които са извършили, всеки

може по логичен път да си представи какви са били техните черти, ръст и цвят на кожата.

— Колко висок е бил според вас, сеньор дон Кихот — попита бръснарят, — великанът Морганте^[4]?

— Има различни мнения — отговори дон Кихот — по въпроса дали великаните са съществували, или не, но Светото писание, което не се отклонява ни на милиметър от истината, ни доказва, че ги е имало, като ни предава историята за онзи филистимянин, исполина Голиат, който е бил седем лакти и половина висок, а това ще рече, че е бил с извънреден ръст. А и на остров Сицилия са открити толкова големи пищялки и раменни кости, че те сигурно са принадлежали на великани, високи колкото кули, както това по безспорен начин доказва науката за мерките. Все пак не бих могъл да кажа с положителност какъв е бил ръстът на Морганте, макар и да мисля, че той не е бил твърде висок. Основавам това си предположение на историята за неговите подвизи, в която се споменава, че много пъти е спал под покрив, а щом е намирал къща да се побере, ясно е, че не е бил прекомерно висок.

— Прав сте — рече свещеникът и понеже му правеше удоволствие да слуша големите глупости на дон Кихот, запита как според него са изглеждали Риналд де Монталбан, Роланд и останалите дванадесет перове на Франция, които са били до един странстващи рицари.

— За Риналд — отговори дон Кихот — се осмелявам да кажа, че е бил с широко червендалесто лице, с леко изпъкнали и игриви очи, прекалено чувствителен и избухлив, приятел на крадци и пропаднали хора. За Роланд или Ротоландо, или Орландо — с тези три имена той се споменава в историите — мисля и съм убеден, че е бил със среден ръст, широкоплещест, малко кривокрак, мургав, русобрад, със силно окосмено тяло и със страшен поглед, пестелив на думи, но много приветлив и добре възпитан.

— Ако Роланд не е бил по-привлекателен, отколкото ваша милост го описвате — възрази свещеникът, — нищо чудно, че сеньора Анхелика Красивата го е пренебрегнала и изоставила заради чара, пламенността и любезността, които е притежавал сигурно оня мавър Медоро с едва набола брадичка, комуто тя се е отдала, като е предпочела неговата нежност пред суровостта на Роланд.

— Тази Анхелика, сеньор свещениче — отговори дон Кихот, — е била твърде лекичка, прекалено разтропана и своенравна. И по света се носела не само мълвата за нейната красота, но и тази за нейната налудничавост. Презряла хиляди сеньори, хиляди храбри и умни хора, тя предпочела един голобрад паж, който нямал нито пари, нито известност и се бил прославил само с верността си към своя приятел. Големият певец на нейната красота, прочутият Ариосто, било поради това, че не посмял, било че не поискал, не е описал похожденията на тази сеньора след нейната безсрамна изневяра — а трябва да се предполага, че те не са били за пред хората — и се разделил от нея с думите:

*Аз знам, че трона на Катай владее,
но нека друг по-звучно я възпее.*^[5]

Тези думи са били несъмнено някакво пророчество — та нали поетите се наричат *vates*, което ще рече ясновидци? Тази истина се потвърждава и от това, че по-късно един прочут поет от Андалусия^[6] възпя нейните сълзи, а друг именит и пръв по слава поет от Кастилия^[7] възпя нейната красота.

— Кажете ми, сеньор дон Кихот — подхвана в това време бръснарят, — не се ли с намерил между толкова поети, които са възхвалили тази сеньора Анхелика, и някой, който да е написал сатира срещу нея?

— Не се съмнявам — отговори дон Кихот, — че ако Сакрипанте или Роланд бяха поети, добре биха я наредили. Защото свойствено и естествено е за поетите, пренебрегнати и отхвърлени от своите истински или въображаеми дами, с една дума, от тези, които те са избрали за господарки на своите мисли, да си отмъщават със сатири и с пасквили, отмъщение, наистина недостойно за великодушни хора. До днес обаче до моето знание не е стигнал нито един опозоряващ стих срещу Анхелика, която е обърнала целия свят с главата надолу.

— Чудно нещо! — възкликна свещеникът.

В това време се разнесоха из двора крясъците на икономката и племенницата, които бяха излезли междувременно от стаята, и всички се спуснаха да видят защо се вдига този шум.

[1] *Алмиля* — къса и тясна военна дреха с къси ръкави, която се е носела под доспехите. ↑

[2] За съществуването на такъв романс не се знае нищо. ↑

[3] Никой не е приписвал на Турпин написването на космография. Освен това мъчно може да се допусне, че в космография ще се разглеждат родословни въпроси. ↑

[4] *Морганте* — главно действащо лице на героичната поема „*Morgante maggiore*“ (1483 г.) на Луиджи Пулчи. ↑

[5] С последния стих Сервантес завършва първата част на дон Кихот. ↑

[6] *Луис Бараона де Сото* („Сълзите на Анхелика“, 1586 г.). ↑

[7] *Лопе де Вега* („Красотата на Анхелика“, 1602 г.). Сервантес повтаря с ирония епитетите, които самият Лопе де Вега прибавил към името си. ↑

ГЛАВА ВТОРА
В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНАТА
РАЗПРА НА САНЧО ПАНСА С ПЛЕМЕНИЦАТА И
ИКОНОМКАТА НА ДОН КИХОТ И ЗА ДРУГИ ЗАБАВНИ
СЛУЧКИ

Историкът разказва, че виковете, които чуха дон Кихот, свещеникът и бръснарят, бяха на племенницата и икономката. Те хокаха Санчо Панса, който се мъчеше да влезе, за да види дон Кихот, а те не му позволяваха да стори това.

— Какво търси този скитник в нашата къща? Хайде, върви у дома си, защото само ти, и никой друг, подмамваш и развращаваш господаря ми и го мъкнеш из онези пустоши!

Санчо отговори:

— Икономке на Сатаната, подмаменият, отвлеченият, мъкнатият из онези пустоши съм аз, а не господарят ти. Той ме повлече да скитам из света, а вие двете се лъжете в сметката си, която е само наполовина вярна. Той ме измъкна от къщи с лъжливи предложения, обещавайки ми остров, който и досега още чакам.

— Зли острови да те задушат макар, проклети Санчо! — отговори племенницата. — Що е това острови^[1]? Нещо за ядене ли е, ненаял се лакомнико?

— Островът не се яде — забеляза Санчо, — а се управлява, което аз ще направя по-добре от четири градски общински съвета и от четирима главни столични съдии.

— Въпреки това — каза икономката — ти няма да влезеш тук, чувал пълен със злини, торба с лукавства! Върви да управляваш дома си и да ореш парчето си земя и се откажи от острови и островчета!

Свещеникът и бръснарят се забавляваха от сърце, като слушаха разговора на двете жени и на Санчо, но дон Кихот, уплашен да не би оръженосецът му да развърже езика си и изтърси цял куп зловни глупости, като зачепка неща, които не биха били от полза за него, извика го и заповяда на двете жени да млъкнат и да го пуснат. Санчо влезе, а свещеникът и бръснарят се сбогуваха с дон Кихот, отчаяни от неговото състояние, защото те си дадоха сметка до каква степен е затънал в безумните си мисли и колко е пропит от наивната си вяра в проклетото рицарство.

— Ще видиш, драги — каза свещеникът на бръснаря, — че един прекрасен ден нашият идалго ще тръгне отново да странства.

— Не се съмнявам в това — отвърна бръснарят, — но аз не се чудя толкова на лудостта на идалгото, колкото на простодушието на оръженосеца, който дотам вярва в острова, че най-големите разочарования не ще могат да му го избият от главата.

— Нека Бог го излекува! — каза свещеникът. — А ние да внимаваме! Ще видим накъде ще избие тази поредица от лудости на рицаря и оръженосеца, защото човек би рекъл, че и двамата са ги излели в един и същ калъп и че лудостта на господаря без глупостите на слугата не струва ни пукната пара.

— Така е — съгласи се бръснарят — и много е любопитно да се знае за какво ли ще говорят сега двамата.

— Сигурен съм — добави свещеникът, — че племенницата или икономката ще ни го разкаже после. Не са те от тези, които ще пропуснат да подслушат.

В това време дон Кихот се затвори със Санчо в стаята си и като останаха сами, му каза:

— Много ми е мъчно, Санчо, че си говорил и продължаваш да говориш, че аз съм те измъкнал от колибата ти, след като добре знаеш, че и аз не останах у дома си. Излязохме заедно, заедно потеглихме и заедно странствахме. Една и съща орисия и съдба ни водеше и двамата. Ако тебе веднъж те мяха на одеяло, мене сто пъти ме смазваха от бой, тъй че в това те превъзхождам.

— Това беше съвсем естествено — отвърна Санчо, — тъй като вие сам казвате, ваша милост, че нещастията навещават по-често странстващите рицари, отколкото техните оръженосци.

— Лъжеш се, Санчо — рече дон Кихот, — защото поговорката казва: „Quando caput dolet“^[2] и т.н.

— Не разбирам, аз зная само майчиния си език — отвърна Санчо.

— Искам да кажа — добави дон Кихот, — че когато главата боли, боли и цялото тяло, и понеже съм твой господар и сеньор, аз съм твоя глава, а ти си част от мен, тъй като си мой слуга. Поради това болката, която измъчва мен, трябва да измъчва и тебе, а твоята болка ще изпитвам и аз.

— Така би трябвало да бъде — каза Санчо, — но когато мяха на одеялото мене като част от тялото ми, главата на същото тяло стоеше зад оградата и ме гледаше как хвърча из въздуха, без да изпитва никаква болка, а щом тялото трябва да изпитва болката на главата, би трябвало и тя да усеща болките на тялото.

— Искаш да кажеш сега, Санчо — отвърна дон Кихот, — че аз не съм изпитвал болка, когато те мяха? Ако това искаш да кажеш, недей го казва, и дори не го мисли, защото тогава душата ми страдаше повече, отколкото твоето тяло. Но да оставим засега това настрана, защото ще дойде време да го обмислим и преценим, а ми кажи, приятелю Санчо, какво говорят за мене в селото? Какво мнение има за мене народът, идалговците, благородниците? Какво говорят за храбростта ми, за подвизите ми и за моята вежливост? Какво приказват за намерението ми да възкреса и върна на света забравения вече рицарски орден? С една дума, Санчо, искам да ми кажеш всичко, което е стигнало до

ушите ти по този повод, и то без да прибавяш нищо към добрите неща или да изпуснеш нещо от лошите, защото на верните васали се вменява в дълг да казват на своите сеньори истината такава, каквато си е всъщност, без да я преувеличават от ласкателство и без да я смекчават от суетно уважение. Искам да знаеш, Санчо, че ако до ушите на князете можеше да стигне голата истина, незабулена в премените на угодничество, щяха да настъпят съвсем други времена. И тогава не нашият век, който у нас в сравнение с условията в други страни е според мене златен, а съвсем други епохи щяха да наричат железни. Нека това ти служи за предупреждение, Санчо, за да ми кажеш разумно и добросъвестно истината, която знаеш около това, за което те питах.

— Ще го сторя на драго сърце, господарю мой — отговори Санчо, — при условие, че ваша милост няма да ми се разсърдите за това, което ви кажа, понеже желаете да чуете голата истина така, както стигна до мене, без да я обличам в други одеяния.

— Няма в никакъв случай да се разсърдя — отговори дон Кихот. — Можеш, Санчо, да говориш свободно и без никакви заобикалки.

— И тъй, първото, което ще кажа — започна той, — е, че народът смята ваша милост за напълно полудял, а мене за не по-малко смахнат. Идалговците казват, че ваша милост не спазвате правилата на идалговското звание. Прикачили сте си титлата „дон“ и сте се провъзгласили за благородник с вашите четири лози и две педи земя и с една дрипа отпред и друга отзад. Благородниците казват, че не искат идалговците да се приравняват с тях, а особено идалговците-оръженосци^[3], които боядисват обущата си със сажди и кърпят черните си чорапи със зелена коприна.

— Това не ме засяга — каза дон Кихот, — защото аз винаги съм добре облечен и никога не нося закърпено. Случва се понякога да ходя окъсан, но то се дължи по-скоро на удари от враже оръжие, а не на износване.

— А колкото за храбростта, вежливостта, делата и подвизите на ваша милост, мненията са различни — едни казват: „луд, но забавен“, други — „смел, но злощастен“, трети — „вежлив, но несръчен“, а после се впускат да разказват толкова много неща, че не оставят здраво място нито по ваша милост, нито по мене.

— Забележи, Санчо — каза дон Кихот, — че навсякъде добродетелта, щом се издигне, почват да я преследват. Малцина, а може

би и никой от прославените в миналото мъже не са били пощадени от злостни клевети. Юлий Цезар, този толкова неустрашим, смел и духовно издигнат пълководец, е бил обвиняван, че е властолюбив и до известна степен нечист в облеклото и нравите си. За Александър, заслужил с делата си прозвището „Велики“, казват, че е имал известна склонност към пиянство. За Херкулес, човека с многото подвизи, се говори, че е бил сладострастен и изнежен. За дон Галаор, брат на Амадис Галски, се шушука, че е бил прекалено свадлив, а за брат му, че е бил плачлив. Така че, Санчо, между толкова клевети за добрите лесно могат да минат и тези, насочени против мен, стига да не съдържат нещо по-страшно от това, което ми разказа.

— Там е лошото, дявол да го вземе! — възкликна Санчо.

— Значи има и други? — запита дон Кихот.

— Разбира се — каза Санчо, — кожата ви я одраха, но сега остава опашката. Това, което ви казах дотук, са още сладкиши и медени питки, но ако ваша милост искате да узнаете всички клевети, които се пускат срещу вас, ще ви доведе веднага човека, който ще ви ги каже всичките, без да пропусне нищичко. Снощи пристигна синът на Бартоломе Караско, който се връща от Саламанка с титла на бакалавър. Отидох да го поздравя с добре дошъл, а той ми каза, че историята на ваша милост се разпространява вече в книга със заглавие — „Знаменитият идалго дон Кихот де Ла Манча“. Каза ми също, че в тази история споменават и за мене, наричат ме с моето си собствено име Санчо Панса, а също така се говори и за сенъора Дулсинея дел Тобосо и за много други неща, които ни се случиха на нас двамата без свидетели, та чак се прекръстих от страх как е могъл да ги научи разказвачът, който ги е описал.

— Уверявам те, Санчо — каза дон Кихот, — че авторът на нашата история трябва да е някой мъдър вълшебник, а от такива като него нищо не може да се скрие, решат ли веднъж да пишат.

— Но как може — възрази Санчо — да е мъдрец и вълшебник, щом като според бакалавъра Самсон Караско — така се нарича този, за когото ви говорих — авторът на книгата се казва Сиде Амете Беренхена^[4]?

— Името е мавърско — отговори дон Кихот.

— Така ще да е — потвърди Санчо, — защото съм слушал да казват, че повечето от маврите обичат патладжани.

— Ти бъркаш сигурно, Санчо — каза дон Кихот, — презимето на този Сиде, което на арабски значи сеньор.

— Може и така да е — отвърна Санчо, — но ако ваша милост искате да ви доведе тук бакалавъра, ей сега ще изтърча.

— Ще ми направиш голямо удоволствие, приятелю — каза дон Кихот, — защото ти така разпали любопитството ми с това, което ми разправи, че не мога да туря зальк в уста, преди да узная всичко.

— Щом е тъй, отивам да го доведе — отвърна Санчо.

Остави господаря си сам, отиде да потърси бакалавъра и се завърна не след дълго с него. Тогава между тримата се завърза много забавен разговор.

[1] Дон Кихот и по негово подражание и Санчо употребяват за остров думата „insula“ вместо общоприетата дума „isla“. Затова племенницата не разбира значението на думата. ↑

[2] Първа част на латинска поговорка, която гласи, че когато главата боли, болят и другите части на тялото. ↑

[3] Така се наричали идалговците, които са вземали участие в боя спешени, с бял щит, и нямали право въпреки военните си заслуги да се изравняват с благородниците. ↑

[4] Санчо изопачава името Бененхели на Беренхена, което на испански значи патладжан. ↑

ГЛАВА ТРЕТА

ЗА ЗАБАВНИЯ РАЗГОВОР, КОЙТО ВОДИХА ДОН КИХОТ, САНЧО ПАНСА И БАКАЛАВЪРЪТ САМСОН КАРАСКО

Потънал в мисли, дон Кихот зачака бакалавъра Самсон Караско, от когото се надяваше да чуе новини за самия себе си, отпечатани в книга, както бе казал Санчо. Той не можеше да повярва, че има такава история. По острието на сабята му още не беше засъхнала кръвта на убитите от него врагове, а вече се говореше, че рицарските му подвизи са описани в книга. Въпреки това той реши, че сигурно някой мъдрец, приятел или враг, с помощта на магия ги е дал за печат. Ако е приятел — за да възвеличи подвизите му и да ги издигне над най-прочутите деяния на странстващите рицари, ако ли пък враг — за да ги унижи и принизи под равнището на най-нищожните дела, каквито са били

писани за някой незначителен оръженосец. Впрочем, казваше си той, никога не са били описвани подвизи на оръженосец. Ако е вярно, че тази история съществува, тя трябва да се отличава с прекрасен стил, да е възвишена, забележителна, великолепна и правдива, понеже е за странстващ рицар. Тази мисъл го поутеши донякъде, но отново го отчая мисълта, че ако се съди по името Сиде, авторът трябва да е мавър, а от маври не би могло да се очаква никаква истина, тъй като те всички са лъжци, измамници и фантазори. Боеше се да не би авторът да се е отнесъл към любовта му с известно неблагоприличие, което би могло да нанесе вреда и пакост на доброто име на неговата сенъора Дулсиней дел Тобосо. Искаше му се авторът да е изтъкнал верността и благоприличието му, което винаги е спазвал по отношение на нея, като е пренебрегвал кралици, императрици и девойки с какви ли не качества и обуздавал неудържимия пристъп на своите естествени нагони. Тези и много други неща мислеше и премисляше той, когато дойдоха Санчо и Караско. Дон Кихот посрещна бакалавъра с голяма вежливост.

Макар и да се казваше Самсон, бакалавърът нямаше едър ръст, но затова се отличаваше с хитър и дяволит нрав. Той беше бледолик, с много жив ум, на около двадесет и четири години, с кръгло лице, чипонос, с голяма уста, явни белези на дяволитост и склонност към шеги и подигравки, което той показва веднага на дело, тъй като, щом съгледа дон Кихот, падна на колене пред него и му каза:

— Дайте да ви целуна ръцете, ваше сиятелство сенъор дон Кихот де ла Манча. Кълна се в името на одеждите на Свети Петър^[1], които нося, макар и да съм придобил само първите четири духовни степени^[2], че ваша милост сте един от най-знаменитите странстващи рицари, каквито е имало и ще има по цялата земя. Хвала на Сиде Амете Бененхели, че е написал историята на вашите велики подвизи, и два пъти хвала на любознателния човек, който е имал грижата да я преведе от арабски на нашия народен кастилски език, за да могат да я разберат и да ѝ се насладят всички хора.

Дон Кихот го помоли да се изправи и му каза:

— И тъй, вярно е значи, че съществува моя история и че я е написал един мъдър мавър?

— Това е толкова вярно, сенъор — рече Самсон, — че според мене до ден-дневен са отпечатани повече от дванадесет хиляди бройки от тази история^[3]. Ако някой не вярва, нека запита в Португалия,

Барселона и Валенсия, където са били отпечатани. Носи се също слух, че се печата сега и в Анверс, и струва ми се, че няма да има страна, където да не се разпространи, и език, на който да не се преведе.

— Едно от нещата — каза по този повод дон Кихот, — които създават най-голяма наслада на издигнатия и добродетелен човек, е да види приживе прославеното си и добро име да шества от уста на уста, след като е било отпечатано в книга. Казвам „добро име“, защото по-лошо и от най-лошата смърт е, ако на човек му се случи обратното.

— Ако става въпрос за добра слава и добро име — рече бакалавърът, — ваша милост държите палмата на първенството сред всички странстващи рицари. Защото мавърът на своя език и християнинът на своя са имали грижата да предадат най-живо изящия ви образ, високия дух, с който посрещате опасностите, търпението ви в бедите, твърдостта, с която понасяте нещастия и рани, както и целомъдрието и сдържаността в толкова платоническата любов на ваша милост към сеньора доня Дулсинея дел Тобосо.

— Никога не съм слушал — го прекъсна Санчо Панса — да се нарича „доня“ сеньора Дулсинея. Тя се казва чисто и просто сеньора Дулсинея дел Тобосо и ето че вече историята греши.

— Това възражение не е от значение — отговори Караско.

— Не е, разбира се — каза дон Кихот, — но кажете ми, ваша милост сеньор бакалавре, кои мои подвизи се славят най-много в тази история?

— По този въпрос — отговори бакалавърът — има различни мнения, както са различни и вкусовете. Едни предпочитат приключението с вятърните мелници, други — приключението с тепавиците. На един харесва описанието на двете армии, които се оказали впоследствие две стада овце, другиму — срещата с мъртвеца, когото пренасяли, за да бъде погребан в Сеговия. Един казва, че най-хубава е историята за освобождаването на каторжниците, друг пък твърди, че нищо не може да се сравни със срещата с двамата великани-бenedиктинци и последвалата борба с храбрия бискаец.

— Кажете ми, сеньор бакалавре — обади се Санчо, — описва ли се в книгата приключението с янгуесците, когато на нашия Росинант му скимна да дири под вола теле?

— Нищо не е скрил и изпуснал мъдрият автор — отговори Самсон. — Всичко е разказал и отбелязал, дори и това как Санчо е

правил кабриоли^[4] в одеялото.

— Кабриолите — възрази Санчо — не правих в одеялото, а във въздуха, и то много повече, отколкото ми се искаше.

— А аз мисля — каза дон Кихот, — че няма на този свят човешка история без величия и падения, особено рицарските истории, които никога не могат да съдържат само благополучни приключения.

— Въпреки всичко това — отговори бакалавърът — някои хора, които са прочели историята, казват, че биха предпочели нейните автори да бяха забравили част от безбройните побоища, които при различни срещи са били нанесени на сеньор дон Кихот.

— Та тъкмо тук тя трябва да бъде най-вярна — каза Санчо.

— Но те можеха с пълно право и да ги премълчат — каза дон Кихот, — тъй като действия, които не изменят, нито вредят на истинността на историята, няма защо да се описват, щом накърняват честолюбието на героя. И да си кажа правичката, Еней сигурно не е бил чак толкова благочестив, колкото го описва Вергилий, нито пък Одисей е бил тъй благоразумен, както ни го представя Омир.

— Прав сте — отвърна Самсон, — но едно е да пишеш като поет, а друго — като историк. Поетът може да разказва или възпява нещата не каквито са били, а каквито би трябвало да бъдат, докато историкът трябва да ги описва не каквито би трябвало да бъдат, а каквито са били, без да прибавя или спестява и капчица истина.

— Значи, ако този сеньор мавър се е запретнал да казва истината — рече Санчо, — сигурно е, че между ударите, нанесени на моя господар, се намират и тези, които са се изсипали по мене, защото не се е случвало да вземат мярка на гърбината на негова милост, без да вземат мярка на цялото ми тяло. Но няма защо да се чудя, понеже, както казва самият ми господар, болките на главата трябва да се понасят и от тялото.

— Голям хитрец си, Санчо — отвърна дон Кихот. — Бога ми, не ти липсва памет, когато ти изнася.

— Да исках дори да забравя тоягите, които съм изял — каза Санчо, — няма да го позволят синиците, които още нося по гърба си.

— Млъкни, Санчо — каза дон Кихот, — и недей прекъсва сеньор бакалавъра, когото моля да продължи разказа си и да ми разкаже какво се говори за мене в тази книга.

— И за мене — намеси се Санчо, — защото казват също, че и аз съм един от главните пресонажи.

— Персонажи, а не пресонажи, приятелю Санчо — каза Самсон.

— Ето и друг човек ме учи да говоря — каза Санчо. — Но карайте по-нататък, че няма да свършим, докато сме живи.

— Да ме убие Господ, Санчо — отговори бакалавърът, — ако в тази история ти не си вторият по важност герой. Има дори хора, които ценят твоите приказки повече от думите на главния герой, но други казват, че си бил прекалено лековерен, като си взел за чиста монета обещанията за управлението на острова, които ти е дал тук присъстващият сеньор дон Кихот.

— Има време, слънцето още не е залязло — каза дон Кихот, — и колкото повече остарява Санчо, с опитността, която носят годините, той ще става по-годен и по-способен да управлява.

— За Бога, сеньор — каза Санчо, — ако на тази ми възраст не мога да управлявам острова, никога не ще мога да го управлявам, дори ако живея колкото Матусалем^[5]. Бедата е, че не на мене ми липсва ум, за да управлявам, а че този дяволски остров се крие вдън земя.

— Остави всичко в ръцете на Господа, Санчо — каза дон Кихот. — Всичко ще се нареди, и може би по-добре, отколкото мислиш, защото дори листът на дървото не трепва без Божията Воля.

— Това е вярно — намеси се Самсон. — Ако Господ пожелае, Санчо ще управлява не един, а хиляда острова.

— Виждал съм по нашите краища управители — каза Санчо, — които според мене не могат и на кутрето ми да кацнат, а им казват „високоблагородия“ и ядат в сребърни блюда.

— Те не са управители на острови — забеляза Самсон, — а на полесни за управление области, защото тези, които управляват острови, трябва да разбират поне от граматика.

— С „грама“^[6] ще се справя лесно — каза Санчо, — но „тика“ може да ми се опре, защото не ми е ясно какво точно представлява. Но нека Господ реши въпроса за управлението — нека ме прати той там, където най-добре ще мога да му служа, а сега, сеньор бакалавър Самсон Караско, искам да кажа, че много ми хареса това, че авторът на тази история е говорил за мене така, че приключенията ми да не дотягат на читателя. Кълна се в честта си на добър оръженосец, че ако той бе

разказал неща, непристойни за стар християнин като мене, така щях да се развивам, че щяха да ме чуят и глухите.

— Това би значило да направиш чудеса — каза Самсон.

— Не мога да кажа дали са чудеса, или не — каза Санчо, — но зная, че всеки трябва да внимава какво говори или пише за хората и да не вмъква току-тъй в речта и писанията си приумици и небивалици.

— Един от укорите, които се правят на тази история — каза бакалавърът, — е, че авторът е вмъкнал в нея една повест, озаглавена „Безразсъдно любопитният“. Не че тя е лоша или зле написана, но казват, че не ѝ е мястото там, нито пък има нещо общо с историята на негова милост сеньор дон Кихот.

— Бих се хванал на бас — каза Санчо, — че този кучи син е смесил брашното с триците.

— В такъв случай принуден съм да кажа — обади се дон Кихот, — че авторът на моята история не е някакъв мъдрец, а невеж бърборко, който се е движил пипнешком като слепците и е седнал да пише, без да се е подготвил предварително, започнал е да драска, пък каквото излезе, както е правил художникът Орбанеха от Убеда, който, като го питали какво рисува, отговарял: „Каквото излезе.“ Веднъж нарисувал петел, и то толкова лошо, че трябвало с големи букви да напише под него: „Това е петел“. Такава е навярно и моята история, която ще има нужда от коментар, за да я разбереш.

— Грешите — отговори Самсон, — тя е толкова ясна, че с нищо не затруднява читателя. Децата не я изпускат от ръцете си, младежите я четат, възрастните я разбират, а старите я възхваляват. С една дума, тя преминава през толкова много ръце, толкова се чете и се знае така добре от какви ли не хора, че щом съзрат някоя мършава кранта, почват да викат: „Ето го Росинант!“ Но най-много я четат пажовете. Няма дом на благородник, в който да не намерите по един „Дон Кихот“. Щом го остави един, друг го взема, всеки го търси, всеки го граби. Накратко казано, тази история предлага най-приятно и най-безвредно развлечение, четиво, каквото не е имало досега, защото в нея не можеш да намериш и сянка дори от нечестна дума и нито една неправдива мисъл.

— Ако авторът я беше написал иначе — каза дон Кихот, — писаното вместо истина щеше да бъде лъжа, а историците, които си служат с лъжата, трябва да бъдат изгаряни живи също като

фалшификаторите на пари. Аз не разбирам защо авторът не се е задоволил да опише моите дела, които му предлагат толкова богат материал, а е поместил и други повести и разкази. Навярно се е водил от поговорката: „Напълни си търбуха, пък не е важно дали със сух хляб или с вкусна гозба.“ Да беше се ограничил само да предаде моите мисли, въздишки, сълзи, добри намерения и подвизи, можеше да напише книга, равна по обем, пък и по-голяма дори от събраните съчинения на Ел Тостадо^[7]. Аз съм на мнение, сеньор бакалавре, доколкото ми се простират знанията, че за да се съчинят истории и други книги, каквито и да са те, необходими са здрав разсъдък и зрелост в оценките. Само на много големи дарования е дадено да се шегуват с мярка и вкус и да пишат духовито. Най-сложният образ в комедията е глупакът, защото не може да е глупав този, който иска да играе ролята на простодушен. Историята е нещо свещено, тъй като трябва да съдържа истината, а където е истината, там е и Бог, който е самата истина. Въпреки това има хора, които пишат и пускат в продажба книги, сякаш пържат и продават мекици.

— Няма книга, колкото и лоша да е тя — рече бакалавърът, — която да не съдържа нещо добро.^[8]

— Несъмнено — възрази дон Кихот, — но, случва се, много често заслужено спечелената голяма слава от някои писатели да се помрачи изцяло или да се накърни значително, когато съчиненията им излязат от печат.

— Причината се крие в това — каза Самсон, — че отпечатаните трудове предразполагат повече към размисъл, в тях по-лесно проличават недостатъците и колкото по-голяма е славата на писателя, толкова повече се ровят хората в произведенията му. На прославените с дарбата си автори, на великите поети и именитите историци гледат винаги със завист онези, които изпитват особено удоволствие и рядка наслада да съдят чуждите писания, без никога да са писали свои собствени.

— Нищо чудно в това — рече дон Кихот, — защото има много богослови, които не са добри проповедници, но които са незаменими, когато трябва да откриват слабости и грешки у тези, които проповядват.

— Всичко това е вярно, сеньор дон Кихот — каза Караско, — но желал бих тези критици да бъдат по-милостиви, не така дребнави и да не се вглеждат в мъничките петънца по блестящото слънце, което грее в

критикуваното съчинение. Ако е вярно, че aliquando bonus dormitat Homerus^[9], нека помислят колко много безсънни нощи е прекарал великият поет, за да може светлината на неговото произведение да свети колкото се може по-ясно. Може би тогава ще се разбере, че това, което на тях им се вижда грозно, са всъщност лунички, които често само допринасят за красотата на лицето. Нека кажа в заключение, че преголям е рискът, на който се излага този, който печата книга, тъй като е напълно невъзможно да я напише така, че да задоволи всички, които я четат.

— Написаната за мене книга — каза дон Кихот — навярно малцина е задоволила.

— Тъкмо обратното. Ако е вярно, че stultorum infinitus est numerus^[10], безкрайно много са тези, които харесаха тази история. Някои наистина намират, че авторът има слаба памет, понеже е забравил да обясни кой е бил крадецът, който е задигнал магарето на Санчо. Той не дава никакво обяснение и само по смисъл може да се разбере, че то е било откраднато, а не минава много време, и виждаме Санчо да язди същото магаре, без да го е намерил междувременно.^[11] Укоряват също автора, че забравил да спомене какво е направил Санчо с онези сто ескудос, които намерил в куфара в Сиера Морена и за които нищо повече не казва, а мнозина искат да знаят какво е станало с тях, как ги е похарчил, защото това е съществен въпрос, който не е разяснен в книгата.

Санчо отговори:

— Не ми е сега, сеньор Самсон, до сметки и разкази. Така ме заболя стомахът, че ако не го излекувам веднага с две глътки старо вино, спукана ми е работата. Вкъщи си имам от него. Чака ме и жена ми. Като се наям, ще се върна и ще задоволя ваша милост и целия свят, като отговоря на всички въпроси, които бихте желали да ми зададете. Ще разкажа също как загубих магарето си и как похарчих стоте ескудос.

Без да чака отговор и без нито дума повече да каже, той си тръгна за у дома.

Дон Кихот помоли бакалавъра да остане да хапнат каквото дал Господ. Бакалавърът прие поканата и остана. Към обикновените блюда прибавиха два гълъба. По време на обяда говориха по различни рицарски въпроси. Караско продължи да пуска своите духовитости, а

след като се наядоха и си подремнаха, Санчо се завърна и подновиха разговора.

[1] Одежди на тъй нареченото бяло духовенство, които са били носени тогава и от част от студентите. ↑

[2] Кое то значи, че е стигнал до духовната степен помощник-дякон. ↑

[3] Сервантес не е преувеличил, като споменава тази цифра. ↑

[4] *Кабриола* — особен вид скок, който правят танцьорите. ↑

[5] *Матусалем* — древноеврейски патриарх, дядо на Ной, живял според Библията 969 години. ↑

[6] *Грама* — на испански трева. ↑

[7] *Алонсо де Мадригал*, испански богослов, епископ на Авила, известен под името *Ел Тостадо* (1400–1454), автор на 24 тома

богословски съчинения, написани в по-голямата си част на латински. Името му е станало пословично и нарицателно за плодовит писател. ↑

[8] Мисъл на Плиний Млади. ↑

[9] И на Омир се случва понякога да дремне (Хораций). ↑

[10] Безкраен е броят на глупците (лат.). ↑

[11] За този пропуск се споменава в анотациите към съответните глави на първата част. ↑

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА
В КОЯТО САНЧО ПАНСА ОТГОВАРЯ НА ВЪПРОСИТЕ
НА БАКАЛАВЪРА САМСОН КАРАСКО И ИЗЯСНЯВА
НЕГОВИТЕ СЪМНЕНИЯ ЗАЕДНО С ДРУГИ СЛУЧКИ,
КОИТО ЗАСЛУЖАВА ДА СЕ ЗНАЯТ И РАЗКАЖАТ

Когато Санчо се върна в дома на дон Кихот, той продължи прекъснатия разговор и каза:

— Сеньор Самсон пожела да знае кой, как и кога ми открадна магарето. На това ще отговоря, че нощта, когато, бягайки от Санта Ермандад, навлязохме в Сиера Морена след нещастното приключение с каторжниците и срещата с мъртвеца, когото откарвах в Сеговия, господарят ми и аз намерихме убежище в една дъбрава, където моят сеньор, опрян на копието си, а аз, възседнал магарето, уморени и съсипани и двамата от претърпените злополуки, заспахме веднага, сякаш се бяхме изтегнали върху четири пухени дюшека. Особено аз

спях тъй дълбоко, че един непознат човек успял да се промъкне съвсем спокойно и да подпре от четирите страни самара с по една върлина и докато аз съм продължил да спя, той изтеглил под мене добичето, без нищо да усетя.

— Това не е никак мъчно и не се случва за пръв път. Същото е станало и със Сакрипанте, когато участвал в обсадата на Албрака. Прочутият разбойник Брунело му измъкнал коня измежду нозете със същата хитрина.^[1]

— Съмна се — продължи Санчо — и щом се пораздвижих, върлините не удържаха и аз здравата се изтърсих на земята. Поогледах се за магарето — няма го. Сълзи бликнаха от очите ми и така се завайках, та ако авторът на тази история не е споменал за това, може да е убеден, че е извършил голям пропуск. Не си спомням след колко дни, пътувайки с принцеса Микомикона, познах магарето си, което беше яхнал преоблеченият като циганин Хинес да Пасамонте, този страшен разбойник и злодей, когото господарят ми и аз освободихме от окови.

— Не в това се крие грешката на автора — възрази Самсон. — Лошото е, че преди още да е било намерено магарето, авторът казва, че Санчо с пътувал, качен на гърба му.

— На това — рече Санчо — мога да отговоря само, че историкът се е заблудил, пък може да е и печатна грешка.

— Може и тъй да е — каза Самсон Караско, — но какво стана със стоте ескудос? Изпариха ли се?

Санчо отговори:

— Похарчих ги за свои нужди и за нужди на жена ми и на децата ми. Благодарение на тях жена ми понесе търпеливо моите скитания по пътища и друмища в служба на моя сеньор дон Кихот. Тежко ми, ако се бях завърнал след толкова време вкъщи без пукната пара и без магаре. А ако искате да знаете още нещо за мене — заповядайте, готов съм да отговарям лично пред самия крал. Няма какво да се месят хората донесъл ли съм пари, или не съм донесъл, похарчил ли съм ги, или не съм ги похарчил. Защото, ако се платят в пари тоягите, които получих през време на тези странствания, и се пресметнат само по четири мараведи едната, още сто ескудос не биха стигнали, за да ми се плати дори половината. Нека всеки тури ръка на сърцето си и не бърза да разправя, че бялото е черно и черното — бяло. Ние всички сме такива, каквито Бог ни е създал, а често и по-лоши.

— Ще имам грижата — каза Караско — да предупредя автора на книгата да не забрави при евентуално второ издание да спомене това, което каза Санчо. От тази добавка тя само ще спечели.

— Има ли какво още да се поправи в тази история, сеньор бакалавър? — запита дон Кихот.

— Сигурно има — отговори Самсон, — но по всяка вероятност нищо не е така важно като това, което току-що отбелязахме.

— Кажете ми — запита дон Кихот, — авторът обещава ли да напише втора част?

— Да, обещава — отговори бакалавърът, — но казва, че още не е намерил ръкописа. Не знае кой го притежава, та съмнително е дали ще излезе. Поради това и понеже някои смятат, че: „Вторите части никога не са добри“, а други: „Достатъчно е това, което е вече написано за дон Кихот“, съмнително е дали ще видим втора част. Макар че има хора, по-скоро весели, отколкото тъжни, които казват: „Дайте ни още донкихотовщини, нека дон Кихот продължава да връхлита върху враговете и нека Санчо Панса не спира да бърбори — ние ще се задоволим с това.“

— А какво е решил авторът?

— Какво ли? — отговори Самсон. — Той търси с изключително усърдие историята и щом я намери, веднага ще я даде за печат, и то повече заради приходите, които ще получи от нея, отколкото заради похвалите, които тя може да му донесе.

Тук Санчо се намеси.

— Значи печалбата и парите преди всичко? Истинско чудо ще бъде тогава, ако излезе нещо свястно. Ще шие през куп за грош като шивач пред Великден, а бързата работа никога не е доизкусурена. Нека добре внимава какво върши този сеньор мавър или какъвто и да е той, защото господарят ми и аз ще му натрупаме такава грамада от приключения и подвизи, че ще може да съчини не само втората, а още сто части. Този човечец мисли навярно, че ние се излежаваме, но нека дойде да ни види, преди да пише, и ще разбере с кого си има работа. Това, което мога да ви кажа, е, че ако господарят ми се вслушваше в съвета ми, отдавна щяхме да бъдем по пътищата, за да изправяме неправдите и отмъщаваме за обидите според обичая и навика на странстващите рицари.

Едва-що Санчо бе довършил думите си, и те чуха, че Росинант изцвили. Дон Кихот взе това за щастливо предзнаменование и реши да предприеме нов поход след три-четири дена. Съобщи на бакалавъра за намерението си и поиска от него съвет в каква посока да тръгне.

Караско му отговори, че според него добре е да се запъти към град Сарагоса в Арагонското кралство, където след няколко дни ще се състоят по случай празника Сан Хорхе рицарски турнири, в които дон Кихот би могъл да се прослави, побеждавайки всички арагонски рицари, а това ще рече — най-храбрите рицари в света. Той похвали извънредно благородното му и смело решение и го предупреди да бъде по-внимателен и да не се излага на опасности, тъй като животът му не принадлежи само на него, а на всички, които имат нужда от него, за да ги защитава и им помага в беди.

— Ето против какво съм бил винаги, сеньор Самсон — обади се Санчо. — Господарят ми се нахвърля върху сто въоръжени противници, също както лакомото дете се нахвърля върху половин дузина пъпеша. Кълна ви се, сеньор бакалавър, че ви казвам самата истина. Има време за нападение, има време и за отстъпление и не може винаги да се вика: „Със Сантяго и Испания напред!“^[2] Още повече, че съм слушал да казват — струва ми се, ако не се лъжа, че дори и самият ми господар го е твърдял, — че истинската храброст се намира между двете крайности — страхливостта и дързостта. Ако това е вярно, той не бива да бяга без сериозен повод, нито да напада, когато това е явна лудост. Но преди всичко предупреждавам господаря си, че ако иска аз да тръгна с него, това ще стане само при едно условие — той ще трябва да се сражава сам, а мое задължение ще бъде да се грижа за него да бъде винаги чисто облечен и нахранен. В това отношение ще изпълнявам желанията му бързо и с удоволствие, но крива му е сметката, ако мисли, че ще вдигна меч, пък ако ще да е и срещу най-долни разбойници. Нямам никакво намерение да бъда най-добрият и най-верният оръженосец, служил някога на странстващ рицар. А ако господарят ми дон Кихот като награда за дългата ми и добра служба пожелае да ми даде някой от многото острови, които негова милост твърди, че ще срещнем по пътя си, ще му бъда много благодарен. Но и да не го даде, здраве да е, пък на този свят човек не бива да се уповава другиму освен на Бога. Хлябът и така ми е вкусен и може би няма да ми бъде по-вкусен, когато стана губернатор. Пък отгде да зная дали при тези губернаторски работи дяволът няма да ми тури крак, та да се спъна, да падна и да си разбия мутрата? Санчо се родих и Санчо искам да си умра. Но ако въпреки всичко, без много труд, без много грижи и без много опасност, ми падне от небето някой остров или друго подобно нещо, не съм толкова глупав

да се откажа от него. Та нали се казва: „Дадат ли ти телчица, тичай за връвчица“ и: „Споходи ли те доброто, побързай да го прибереш вкъщи!“

— Ти, драги Санчо, говориш като професор — рече Караско. — Но все пак имай вяра в Бога и в сеньор дон Кихот, който ще ти даде не само остров, а цяло кралство.

— Многого е толкова лошо, колкото и малкото — отговори Санчо. — Но нека кажа на сеньор Караско, че ако моят господар ми даде кралство, не ще го хвърля в продънен чувал. Познавам си се най-добре и знам, че съм достатъчно здрав, за да управлявам кралства и острови. Казвал съм много пъти това на господаря си.

— Внимавай, Санчо — рече Самсон, — високите служби променят нрава и може да се случи, като станеш губернатор, да не познаеш и майка си, която те е родила.

— Това може да се случи — отговори Санчо — с хора от долен произход, но не и с човек като мене, чиято душа е обвита с четири пръста дебела старохристиянска тлъстина. Разгледайте ме от глава до пети и кажете след това дали мога да бъда неблагодарен към някого.

— Дай Боже! — рече дон Кихот. — Всичко това ще се разбере, когато станеш губернатор. На мене ми се струва, че островът се мержелее пред погледа ми.

Като каза това, той помоли бакалавъра да му напише, ако е поет, няколко стиха за предстоящата раздяла с възлюбената му Дулсинея дел Тобосо и изказа желание всеки стих да започва с буква от името ѝ, тъй че, като се прочетат от горе на долу първите букви на стиховете — да се получи Дулсинея дел Тобосо. Бакалавърът отговори, че макар и да не се числи към прочутите поети на Испания, които — както казват — били всичко на всичко не повече от трима души и половина, бил готов веднага да съчини стиховете, само че имало една голяма трудност, защото буквите, които образуват името, са седемнадесет. Ако направи кастилски куплети по четири стиха, ще остане една буква в повече, ако направи петстишни куплети, които се наричат десимас или редондиляс, не ще достигнат три букви. Но въпреки това щял да се помъчи да скрие някак си едната буква, тъй че в четирите кастилски куплета да се побере името на Дулсинея дел Тобосо.

— Непременно постъпете така — рече дон Кихот, — защото няма жена, която да повярва, че стиховете са съчинени за нея, ако не види

съвсем ясно написано името си в тях.

Те постигнаха съгласие по тази точка и решиха да тръгнат след осем дни. Дон Кихот помоли бакалавъра да запази тайната особено от свещеника и от бръснаря Николас, както и от племенницата му и икономката, за да не попречат те на благородното му и смело начинание. Караско обеща и се сбогува, като помоли дон Кихот да го държи в течение на всичките си успехи и несполуки. Разделиха се и Санчо отиде да уреди всичко, нужно за път.

[1] Авторът е пропуснал да спомене дали тази реплика е на дон Кихот или на бакалавъра. ↑

[2] Испански боен вик. ↑

ГЛАВА ПЕТА
ЗА УМНИЯ И ЗАБАВЕН РАЗГОВОР МЕЖДУ САНЧО
ПАНСА И ЖЕНА МУ ТЕРЕСА ПАНСА, КАКТО И ЗА
ДРУГИ СЛУЧКИ, КОИТО ЗАСЛУЖАВАТ ДА БЪДАТ
ПРИПОМНЕНИ

Стигнал до петата глава, преводачът на тази история отбелязва, че я смята за апокрифна, защото Санчо говори в нея не със стила, който подхожда на ограничения му ум, и изказва толкова изтънчени мисли, че едва ли е възможно да са негови. Но за да изпълни дълга си, той не поискал да я остави непреведена и продължил.

Санчо стигна у дома си радостен и весел. Жена му, която беше го подушила през три улици, че се е развеселил, не можа да се въздържа и го запита:

— Какви новини носиш, приятелю Санчо, та се връщаш така весел?

А той отговори:

— Щеше да ми бъде по-приятно, жено, ако Бог помогнеше да не съм толкова радостен, колкото изглеждам.

— Не те разбирам, мъжо — възрази тя, — и не зная какво искаш да кажеш с това, че щяло да ти бъде по-приятно, ако Бог ти помогнеше да не си радостен, защото, колкото и да съм глупава, зная, че няма човек, който да не иска да е радостен.

— Слушай, Тереса — отговори Санчо, — радостен съм, защото реших да се върна на служба при господаря си дон Кихот, който за трети път иска да тръгне да търси приключения. Аз пък ще тръгна отново с него от нужда и защото се надявам да намеря — а тази надежда ме радва много — други сто ескудос като тези, които вече изхарчихме. Но тъжно ми е, от друга страна, че ще трябва да се разделя с тебе и с децата. Ако Бог се нагърбеше да ме храни, без да трябва да напускам дома си и да се мъкна по пътища и кръстопътища — а за него няма да е мъчно да го направи, стига да поиска, — радостта ми щеше несъмнено да бъде по-голяма и по-трайна, защото сега тя е смесена с мъката, че трябва да се разделя с тебе. Затова именно казах, че щеше да ми бъде по-приятно, ако Бог дадеше да не бъда радостен.

— Слушай, Санчо — рече Тереса, — откакто си станал член на странстващото рицарство, говориш тъй усукано, че никой не може да те разбере.

— Достатъчно ми е, че ме разбира Господ, жено — отговори Санчо, — а той всичко разбира. Но да оставим сега тези неща. Не забравяй, мила, че ще трябва тези три^[1] дена добре да приглеждаш Сивчо, за да може да носи оръжията. Удвои му зобта, прегледай му самара и другите такъми! Не отиваме на сватба, а тръгваме да обикаляме света, да се разправяме с великани, змейове и призрази и да слушаме съскания, ръмжения, вой и резове. Но всичко това е дреболия, ако не ни се наложи да имаме работа с янгуесци и с омагьосани маври.

— Знам, мъжо — възрази Тереса, — че странстващите оръженосци не ядат хляба си даром и затова ще моля Бога да те освободи бързо от това толкова голямо бreme.

— Аз пък ти казвам, жено — отговори Санчо, — че ако не беше надеждата да стана скоро губернатор на остров, предпочел бих да падна

мъртъв тука.

— Не говори такива работи, мъжо — каза Тереса. — Господ оставя жива кокошката, макар и да е болна от пипка. Ти да си жив и по дяволите всички губернаторства на света! Без губернаторство си излязъл от утробата на майка си, без губернаторство си живял досега и без губернаторство ще умреш и ще те погребат, когато Бог реши да те прибере. Колко хора живеят по тази земя, без да са губернатори! Това не им пречи да живеят и всички да се смятат за хора. Най-добрата подправка на света е гладът и понеже гладът спохожда бедните, те винаги ядат с охота. Все пак внимавай, Санчо! Ако ти падне случайно в ръцете някое губернаторство, не забравяй мене и децата. Помни, че Санчико навърши вече петнадесет години и е време да тръгне на училище — нали вуйчо му, абатът, обеща да го направи духовник. Помни също, че дъщеря ти Мари Санча няма да умре, ако я омъжим, защото започвам да забелязвам, че ѝ се иска да си има мъж не по-малко, отколкото на тебе ти се иска да станеш губернатор. Защото за родителите на едно момиче важи поговорката: „По-добър е и най-лошият зет, отколкото любовник, сладък като мед“.

— Кълна ти се, жено — отговори Санчо, — че ако Господ ми помогне да се сдобия с нещо като губернаторство, ще омъжа Мари Санча за такъв благородник, че всички да я наричат само „господарке моя“.

— С това не съм съгласна, Санчо! — възрази Тереса. — Омъжи я най-добре за равен на нея! Защото, ако вместо дървени обувки ѝ купиш пантофки, вместо сива сукнена рокля — зелена копринена премяна и вместо „Марика“ и „ти“ започнат да ѝ викат „доня“ и „сеньора“, ще му се завие свят на горкото момиче, ще се обърка и на всяка стъпка ще личат нишките на грубо изтъканото му платно.

— Мълчи, глупачке! — рече Санчо. — За две-три години ще свикне на всичко и тогава новото високо положение ще ѝ приляга като по мярка. Но и да не свикне, какво от това? Нека стане тя „сеньора“, пък за другото не бери грижа.

— Простирай се според чергата си, Санчо! — отговори Тереса. — Не търси да се катериш нависоко и не забравяй пословицата, която казва: „Изчисти носа на съседския син и го ожени за дъщеря си!“ Хубава работа ще свършиш, ако вземеш да омъжиш наша Мария за някой граф или благородник и той — за щяло и не щяло — започне да я

хока и да я нарича селячка и дъщеря на баща орач и на майка предачка! Тази няма да я бъде, докато съм жива! Затова ли съм отгледала дъщеря си? Ти, Санчо, намери пари, а женитбата я остави на мене. Имаме си тук Лопе Точо^[2], син на Хуан Точо, момък здрав и як, познаваме го от дете и знаем, че доста позаглежда нашата дъщеря. Тъкмо мъж за нея, защото ѝ е равен. Ще бъде винаги около нас, ще живеем всички заедно — родители и деца, зетьове и внуци — и ще има в рода ни мир и любов. Недей ми я омъжва в тези столици и разкошни дворци, където нито ще я разберат, нито тя ще се чувства у дома си.

— Слушай, говедо и дяволско изчадие! — извика Санчо. — Защо искаш сега, ни в клин, ни в ръкав, да ми попречиш да омъжа дъщеря си за човек, който ще ми даде внуци, които ще наричат „сеньори“? Виж, Тереса, винаги съм слушал по-старите от мен да казват, че който не умее да използва щастието, когато идва само, не бива да се оплаква, след като отmine. Глупост ще бъде да затваряме вратата си сега, когато то чука на нея. Трябва да използваме попътния вятър, който духа.

Ето заради тези Санчови думи и за други, казани по-нататък, преводачът на историята смята, че тази глава е апокрифна.

— Нима не разбираш, говедце такова — продължи Санчо, — че ще бъде добре да попадна на някое тлъсто губернаторско място, та да излезем от калта и да дам на Мари Санча мъж по мой избор? Лошо ли ще ти е да те наричат доня Тереса Панса и да седиш в черква на килими, възглавници и губери напук на жените на идалговците в село? Ако това не ти харесва, остани си винаги същата, подобна на образ от картините, без да растеш и да се смаляваш! И точка по този въпрос! А Санчика ще стане графиня, каквото и да ми дрънкаш!

— Даваш ли си сметка какво говориш, мъжо? — рече Тереса. — Аз се боя, въпреки приказките, които ми надума, че това графство ще погуби дъщеря ни. Прави, каквото си щеш, направи я херцогиня, княгиня, но да знаеш, че то ще стане без мое съгласие и против моята воля. Винаги съм била, драги, приятелка на равенството и не мога да търпя празното перчене. Кръстили са ме Тереса — име ясно и просто, без прибавки и украшения като тези „дон“ и „доня“. Баща ми се казваше Каскахо, а мене като твоя съпруга ме наричат Тереса Панса, макар че по-право беше да ме наричат Тереса Каскахо, но законите правят кралете, както им хрумне^[3]. Аз съм доволна от това си име и няма защо да ме обременяват с „доня“, което тежи толкова, че не ще

мога да го нося. Не искам да карам хората да си говорят, когато ме видят облечена като губернаторка или графиня: „Я, я вижте как се надува тази свинарка! До вчера се трепеше да разчепква кълчища и ходеше на черква, покрила главата си не с мантиля, а с полата на роклята си, а днес се е натруфила с копринена рокля, накичила се е с брошки и си е вирнала нос, като да не я знаем коя е.“ Ако Бог ми запази седемте или петте сетива, или колкото ги имам, не смятам да се излагам на такъв срам. Ти, мили мой, вземи острова, стани губернатор и се пъчи колкото щеш! Но нито аз, нито дъщеря ми — кълна се в паметта на майка си — не ще се помръднем оттук. Почтената жена си стои вкъщи, сякаш ѝ са счупени краката, а честната мома трябва да търси празник само в труда. Върви с твоя дон Кихот да търсиш щастие, а нас ни остави в нещастieto. Господ ще ни избави от него, ако бъдем добри. Кой и защо го е нарекъл „дон“, да ти кажа право, съвсем не зная. Не са били „донове“ нито родителите му, нито дедите му.

— Да ти кажа ли? — рече Санчо. — Зъл дух се е вгнездил в сърцето ти. Боже мой, какви ли не глупости издърдори, жено! Какво общо има между Каскахо, брошките, поговорката, перченето и това, което аз казвам? Слушай сега, глупава простачко — а ти заслужаваш да те нарека така, понеже не разбираш какво ти казвам и бягаш от късмета си, — ако кажех дъщеря ми да се хвърли от някоя кула или да тръгне да скита по света като инфантката доня Урака^[4], ти щеше да имаш право да не се съгласяваш с мене, но ако аз изведнъж, ей така в миг, ѝ лепна едно „доня“ и една сеньорска титла на гърба и я отърва от грубата земеделска работа и я туря на пиедестал, под балдахин, на естрада с повече кадифени възглавници, отколкото са били маврите от рода Алмоади^[5] в Мароко, защо да не се согласиш с мене и да не пожелаеш това, което желая и аз?

— Знаеш ли защо, мъжо? — отговори Тереса. — Заради пословицата, която казва: „Каквото те покрива, то те и разкрива“. Никой не поглежда бедните, а всеки се вира в богатите. А ако богатият е бил някога беден, тогава започват да шушукат, мърморят и упорито да злословят, защото у нас по улиците злоезичниците жужат на купища като рояци пчели.

— Слушай какво ще ти кажа сега, Тереса! — отговори Санчо. — Може би в живота си не си чувала това, което сега ще чуеш. Тези думи не са мои, а на отеца проповедник, който проповядваше в нашето село

през миналите пости. Той каза, доколкото си спомням, че това, което сега виждат очите ни, се записва и запечатва в нашата памет с много повече сила, отколкото миналите неща.

Всички тези думи на Санчо дават отново основание на преводача да смята тази глава за апокрифна, тъй като надхвърлят умствените способности на Санчо.

Той продължи:

— По тази причина, когато видим човек, облечен добре и богато, заобиколен от множество слуги, като че ли нещо ни подбужда и ни кара насила да се отнасяме към него с уважение, макар и да си спомняме в същия миг при какви унижителни обстоятелства сме го виждали някога. Дали той е бил беден или от скромен произход, си казваме ние, това принадлежи вече на миналото, няма го, а съществува само това, което виждаме сега. Ако този, когото съдбата е издигнала от бездните на нищожеството — това са самите думи на отца-проповедник — до висотата на благосъстоянието, е добре възпитан, щедър и вежлив към всички и не търси да се мери с благородните по рождение, бъди уверена, Тереса, че не ще има кой да си спомни за това, което е бил, а всички ще го уважават за това, което е, с изключение на завистниците, които не щадят никого.

— Не те разбирам, мъжо — отвърна Тереса. — Прави каквото си знаеш и стига си ми додявал с твоите речи и проповеди! И ако си срешен да направиш каквото казваш...

— Решен, жено, а не срешен — рече Санчо.

— Не се залавяй да спориш с мене, мъжо — възрази Тереса. — Говоря както е дал Господ и не се впускам в изтънчени изрази. Ако толкова държиш да получиш губернаторство, вземи със себе си сина си Санчо, за да го научиш да управлява още отсега, защото добре е синовете да наследяват и учат занаята на бащите си.

— Когато ми дадат губернаторството, ще пратя да го вземат с пощенската кола, а на тебе ще пратя пари. Пари няма да ми липсват, защото винаги се намират хора да отпуснат заеми на губернаторите, ако те изпаднат в нужда. Тогава го облечи така, че да изглежда не такъв, какъвто е, а какъвто трябва да бъде.

— Ти прати само пари — каза Тереса, — а аз ще го нагиздя като кукличка.

— Всъщност — рече Санчо — ти се съгласи с мене, че дъщеря ни трябва да стане графиня.

— В деня, когато я видя графиня — отговори Тереса, — ще смятам, че съм я погребала, но пак ти повтарям: прави каквото знаеш. Ние, жените, се раждаме със задължението да се подчиняваме на мъжете си, пък ако ще да са най-недодяланите простаци.

Тя се разплака горчиво, сякаш виждаше Санчика мъртва и погребана. Санчо ѝ каза за утешение, че тъй като е решил на всяка цена да я направи графиня, ще гледа това да стане колкото се може по-късно. Така завърши разговорът им и Санчо се върна при дон Кихот, за да уредят заминаването.

[1] В края на предишната глава се казва, че са взели решение да тръгнат след осем дни. ↑

[2] Презимето значи груб, недодялан. ↑

[3] Тереса обърква поговорката и казва точно обратното. Поговорката гласи: „Кралете правят законите си както си щат“. ↑

[4] По думите на един много разпространен романс инфантката доня Урака тръгнала да скита по света, като разбрала, че баща ѝ не ѝ оставя нищо в наследство. ↑

[5] *Алмоада* — арабска дума, влязла в испанския език — възглавница. Санчо, изопачавайки малко името на прочут мавърски род, прави игра с думи. ↑

ГЛАВА ШЕСТА
ЗА РАЗГОВОРА, КОЙТО ИМАХА ДОН КИХОТ,
ПЛЕМЕННИЦАТА И ИКОНОМКАТА МУ — ЕДНА ОТ
НАЙ-ВАЖНИТЕ ГЛАВИ НА ЦЯЛАТА ТАЗИ ИСТОРИЯ

Докато Санчо Панса и Тереса Каскахо водеха неестествения за техните умствени способности разговор, за който се говори вече в предишната глава, племенницата и икономката на дон Кихот не бездействаха, защото бяха подушили по хиляди признаци, че техният вуйчо и господар се готви да се измъкне за трети път, за да продължи злополучните според тях свои рицарски странствания. Те се опитваха по всички възможни начини да го отклонят от това му пакостно намерение, но всичко остана глас в пустиня. Все едно, че се мъчеха да коват студено желязо. Между многото думи, които му наговориха, икономката каза:

— Наистина, господарю, ако ваша милост не кротувате и не останете да си седите мирно и тихо вкъщи, а тръгнете като страдаща душа да търсите по поля и гори това, което вие наричате приключения,

а аз наричам напаст, ще се оплача с колкото ми глас държи на Бога и краля, за да сложат край на това зло.

Дон Кихот отговори:

— Не зная, икономке, как ще отговори Господ на твоите оплаквания, нито мога да предугадя какво ще каже негово величество. Зная само, че ако аз бях крал, бих се въздържал да отговарям на безкрайните нахални молби, които всеки ден се отправят до него. Една от най-големите мъки на кралете между толкова много други е и тази, че са заставени да изслушват всички и да отговарят на всички. Ето защо не бих желал да му досаждат с моите работи.

А икономката каза:

— Кажете ни, сеньор, няма ли рицари в двореца на негово величество?

— Да — отговори дон Кихот, — и то много. Съвсем оправдано е да ги има, за да красят всемогъщието на владетелите и да придават блясък на кралското величие.

— Ако е тъй — възрази тя, — защо ваша милост не сте един от тези, които служат спокойно в двореца на своя крал и господар?

— Слушай, приятелко — отговори дон Кихот, — не всички рицари могат да бъдат царедворци и не всички дворяни могат и трябва да бъдат странстващи рицари. В света трябва да има от всяко нещо по малко. Дори и всички да сме рицари, голяма разлика ще има между едните и другите, защото придворните, без да напущат покоите си и без да прекращават прага на двореца, гледат географската карта и се разхождат по този начин по света, без да изпитват жегата и мраз, глад и жажда, като това не им струва и стотинка дори. Но ние, истинските странстващи рицари, пеш или на кон, денем или нощем, кръстосваме цялата земя, изложени на слънце, на студ, на вятър и на всички произволи на природата. Враговете ние срещаме не само по картинките, но и в действителност и ги нападаме при всяка среща и случай, без да обръщаме внимание на разни детинщини и без да спазваме такива правила на двубоя, като например: дали копието или мечът на противника не е по-къс, дали той не носи върху гърдите си като амулет някоя реликва или скрито коварно средство, дали слънцето трябва да осветява по равно и двете страни и други подобни разпореждания на церемониала, които се спазват при частните дуели и които ти не знаеш, а аз знам. Ще ти кажа и друго — добрият странстващ рицар не бива

никак да се плаши дори ако види насреща си десет великана с глави, които не само докосват облаците, но и достигат до по-големи височини, с нозе колкото грамадни кули и с ръце като мачти на тежки и мощни кораби, а очи — големи колкото воденични камъни и по-пламтящи от пещ за стъкло. Напротив, той трябва да ги напада с хладнокръвие и безстрашие и да ги побеждава и унищожава мигновено, макар и да имат ризници, направени от люспи на някаква особена риба, за които казват, че са по-твърди от диамант, и вместо мечове носят саби-дамаскини или боздугани с острия от стомана, каквито съм виждал не веднъж и дважд. Казвам всичко това, икономке, за да видиш каква разлика има между рицар и рицар. Разумно би било всеки владетел да цени повече този втори или, по-добре казано, първи вид странстващи рицари, защото, както четем в техните истории, някои между тях са били спасители не на едно, а на много кралства.

— Ах, сеньор! — възкликна тогава племенницата. — Разберете, ваша милост, че всичко, което се говори за странстващите рицари, е басня и лъжа, а книгите, написани за тях, трябва или да се изгорят, или да се увият в санбенито^[1], или да им се тури друг знак, та да се знае, че са зловредни и пакостни за добрите нрави.

— Кълна се в Господа, който ме крепи в живота — рече дон Кихот, — че ако не ми беше племенница, дъщеря на моя родна сестра, бих ти наложил за тези богохулни думи такова наказание, че да се разчуе по цял свят. Как може една сополанка като тебе, която дори и с дванадесет игли не умее да плете дантела^[2], да се осмелява и да отваря уста, за да кори историите за странстващите рицари? Какво би казал сеньор Амадис, ако чуеше това? Впрочем той навярно би ти простил, защото е бил най-вежливият и най-скромният рицар на времето си и освен това голям покровител на девиците. Но ако те чуеше някой друг, зле би си изпатил, защото не всички са вежливи и добре възпитани като него. Има между тях и лоши, и груби. Не всички, които се наричат рицари, са истински рицари от глава до пети — едни са от чисто злато, други — от подправено. Всички изглеждат рицари, но не всички устояват на изпитанието на истината. Има хора от ниско потекло, които се надуват, та чак ще се пръснат, за да изглеждат рицари, както има и високопоставени рицари, които сякаш всичко правят, за да изглеждат като да са от ниско потекло. Едните се издигат благодарение на честолубието или на добродетелите си, а другите пропадат поради

слабостите или пороците си. Нужно е да имаме тънък усет, за да различим тези два вида рицари, толкова сходни по име и толкова различни по делата си.

— Бог да ми е на помощ! — извика племенницата. — Ваша милост, сеньор вуйчо, знаете толкова работи, че ако станеше нужда, бихте могли да се качите на амвона или да тръгнете да проповядвате по улиците, и въпреки това сте толкова заслепен и побъркан, че се мислите за юначен, макар и да сте стар, и си въобразявате, че имате сили, макар и да сте болен. Вие се готвите да оправяте неправдите, а сте съсипан от годините и най-важното — вие си въобразявате, че сте рицар, а всъщност не сте. Вярно е, че идалговците могат да бъдат рицари, но не и когато са бедни.

— В думите ти има много истина, племеннице — каза дон Кихот, — и аз бих могъл да ти разкажа за разните човешки родове, неща, които ще те учудят, но няма да говоря, за да не смеси божественото с човешкото. Слушайте сега, мили мои, и добре внимавайте. Всички родове в света могат да се сведат до четири вида. Едните са имали скромнен произход и са се развивали и издигали, за да стигнат до най-голямо величие. Вторите са били знатни по рождение и са съумели да запазят своята знатност на началната ѝ висота. Трети пък, с благороден произход, можеш да ги оприличиш на пирамида, защото постепенно са подяждали и унищожавали своята основа, докато стигнат до нищо, както върхът на пирамидата е нищо в сравнение с основата си. Останалите, най-многобройните, не са имали нито добро потекло, нито разумна среда и ще завършат безименни като плебеи и обикновени хора. Като пример за първите, тези, които са от скромно потекло и са стигнали до величие, което и днес още запазват, ще посоча рода на отоманските владетели, които са днес на върха, на който ги виждаме, а са потомци на прост овчар. Като пример за втория вид родове, опазили величието на своето потекло, без да го увеличават, мога да посоча много наследствени князе, които са съхранили наследството си, без да го намалят или увеличат, живеейки миролюбиво в установените веднъж завинаги граници на своите държави. За тези, които са започнали с величие и са завършили като пирамиден връх, има хиляди примери — всички египетски фараони и птоломеевци, всички римски цезари и тази безкрайна тълпа — ако мога така да се изразя — от мидийски, асирийски, персийски, гръцки и варварски князе, монарси, сеньори.

Всички тези знатни родове и семейства са завършили — те и техните родоначалници — с пълно падение и днес не може да се открие нито един от техните потомци или ако се намери някой, то неговото положение ще да е съвсем лошо. За плебейските родове ще кажа само, че те служат единствено да увеличават броя на жителите, без да заслужават ни слава, ни похвала. От всичко, което ви казах досега, мои мили глупачки, искам да разберете, че цари голяма бъркотия между човешките родове и че само онези от тях са велики и славни, чиито членове се отличават с добродетел, богатство и щедрост. Казах добродетел, богатство и щедрост, защото, ако знатният е порочен, неговите пороци са големи, а когато богатият не е щедър, той не е нищо повече от просяк-скъперник. Не е щастлив този, който има богатства, а който знае да ги изразходва и го прави не безразборно, а с умение. За бедния рицар съществува само един път, за да покаже, че е истински рицар — пътят на добродетелта. Той трябва да бъде приветлив, добре възпитан, любезен, учтив и услужлив, а не горделив, надменен и злонравен. Но преди всичко трябва да бъде милостив, защото, ако даде от сърце две мараведи на бедния, ще прояви не по-малко щедрост от богатия, който бие камбана, когато раздава милостиня. И всеки, който разбере, че изброените добродетели са присъщи на бедния рицар, ще признае, дори ако не го е познавал по-рано, че е човек с благородна кръв. Много чудно би било, ако не е такъв. Похвалата е била винаги награда на добродетелта и добродетелните ще бъдат винаги възхвалявани. Два пътя има, деца, по които хората могат да стигнат до богатства и почести — единият е пътят на науката, другият — на военното изкуство. Аз съм повече военен, отколкото учен и навярно съм роден — като се има предвид склонността ми към военното изкуство — под влиянието на планетата Марс. Така че аз съм заставен да вървя по своя път и по него ще вървя напук на целия свят. Напразно се мъчите да ми втълпите да не желая това, което желае небето, това, което повелява съдбата, внушава разумът и най-вече налага волята ми. Защото, познавайки, както аз познавам, безбройните мъки, с които е свързано странстващото рицарство, знам също и колко големи блага могат да се постигнат чрез него. Аз зная, че пътеката на добродетелта е много тясна, а пътят на порока — широк и просторен и че посоките и крайните им цели са различни, защото пътят на порока, широк и просторен, завършва със смърт, а пътеката на добродетелта, тясна и

стръмна, завършва с живот, и то не живот, който има край, а с вечен живот. Аз знам — както казва нашият велик кастилски поет^[3], че

*По стръмната пътека се минава
към светлото безсмъртие — до него
не стига никой, щом се отклонява.*

— Горко ми! — възкликна племенницата. — Вуйчо ми бил и поет! Всичко знае, за всичко го бива. Обзалагам се, че ако рече да стане зидар, би съумял да построи къща като кафез.

— Уверявам те, племеннице — отговори дон Кихот, — че ако тези рицарски мисли не господстваха над всичките ми сетива, нямаше да има неща, които да не мога да измайсторя със собствените си ръце, особено що се отнася до фини предмети като кафези и клечки за зъби.

В това време се потропа на вратата и на въпроса кой е, се обади Санчо. Икономката напусна веднага стаята, щом чу гласа му. Така го беше намразила, че не искаше да ѝ се мярка пред очите. Племенницата отиде да му отвори, господарят му дон Кихот излезе да го посрещне с отворени обятия и после двамата се затвориха в стаята, където водиха разговор, който по нищо не отстъпваше на предшестващия.

[1] *Санбенито* — одежди, с които са били обличани осъдените от Инквизицията. ↑

[2] При плетенето на дантели са били употребявани по 40 до 50 игли едновременно. ↑

[3] *Гарсиласо де ла Вега* (1501–1536). ↑

ГЛАВА СЕДМА

ЗА РАЗГОВОРА МЕЖДУ ДОН КИХОТ И НЕГОВИЯ ОРЪЖЕНОСЕЦ И ЗА ДРУГИ ПАМЕТНИ СЪБИТИЯ

Когато икономката видя, че Санчо Панса се затваря в стаята с господаря си и като разбра за какво могат те да си говорят и че на това съвещание ще се вземе решението за трети поход, взе наметалото си и много опечалена и натъжена, изтича да потърси бакалавъра Самсон Караско. Тя смяташе, че той, като човек красноречив и съвсем нов приятел на господаря ѝ, ще може да го убеди да се откаже от това безумно начинание. Намери го да се разхожда в двора на къщата си и щом го съгледа, падна на колене пред него, задъхана и развълнувана. Като я видя толкова разтревожена и отчаяна, Караско ѝ каза:

— Какво има, сеньора икономко? Какво ви се е случило, та приличате на човек, който бере душа?

— Нищо, драги сеньор Самсон, освен това, че господарят ми без съмнение се готви да се изниже.

— Как да се изниже, сеньора? — запита Самсон. — Да не би да се е скъсало нещо в него?

— Ей така, изнизва се — отговори тя. — Скъсала се е нишката на неговия разсъдък. Искам да кажа, драги сеньор бакалавър, че иска да тръгне наново, за трети път, да търси по света това, което той нарича щастие^[1], но аз не мога да разбера защо му дава това име. Първият път ни го докараха проснат върху магаре, пребит от бой. Втория път го докараха във волска каруца, затворен в клетка, а той твърдеше, че бил омагьосан. Видът му беше толкова печален, че и родната му майка не би могла да го познае измършавял, смъртноблед, с очи, хлътнали чак до дъното на черепа му. За да се посъвземе малко, той изяде повече от шестстотин яйца. Свидетели ми са Господ, цялото село и кокошките ми, които могат да потвърдят това.

— Вярвам ви напълно — рече бакалавърът. — Те са така добри, толкова охранени и добре отгледани, че за нищо на света не биха излъгали, пък ако ще и да пукнат. Наистина ли, сеньора икономко, няма нищо друго и не се е случило никакво друго щастие освен това, че се опасявате от замислите на сеньор дон Кихот?

— Нищо друго не се е случило, сеньор — отговори тя.

— Щом е тъй, няма за какво да се тревожите — каза бакалавърът. — Идете си с добро вкъщи и ми пригответе нещо топло за ядене, а по пътя си прочетете, ако знаете, молитвата на Света Аполония: Аз ще дойда след малко и ще видите какви чудеса ще се случат.

— Тежко ми! — възрази икономката. — Ваша милост ме карате да прочета молитвата на Света Аполония? Тя би помогнала, ако болестта на господаря ми беше в зъбите, а не в мозъка.

— Аз зная какво говоря, сеньора икономке. Хайде, вървете си сега и не влизайте в спор с мене, защото вие знаете, че съм бакалавър от Саламанка, а бакалаврите от този университет са най-добрите.

Икономката си отиде, а бакалавърът тръгна веднага да потърси свещеника, за да обсъди с него това, за което ще бъде разказано, когато му дойде времето.

Останали сами, дон Кихот и Санчо водиха разговор, за който нашата история дава много точно и вярно описание.

Санчо каза на господаря си:

— Успях най-сетне, сеньор, да уредя жена си да ме пусне да придружа ваша милост, където решите да отидете.

— Казва се „убедя“, а не „уредя“, Санчо — каза дон Кихот.

— Ако не се лъжа — отговори Санчо, — помолих вече ваша милост един или два пъти да не ме поправяте, щом разбирате какво искам да ви кажа, а ако не ме разбирате, кажете: „Санчо, или, дяволе, не те разбирам.“ Ако и тогава не се изкажа ясно, поправете ме, защото аз съм човек, толкова сгорчив, че...

— Не те разбирам, Санчо — рече дон Кихот, — съвсем не зная какво значи това „аз съм толкова сгорчив“.

— „Сгорчив“ значи — отговори Санчо, — че съм „ей такъв“.

— Сега те разбирам още по-малко — каза дон Кихот.

— Ако и сега не ме разбирате — отговори Санчо, — не зная вече как да ви го обясня — друго не мога да направя и нека Бог ми е на помощ.

— Аха, сещам се! — каза дон Кихот. — Искаш да кажеш, че си така сговорчив, кротък и разбран човек, че ще се съгласиш с това, което ти кажа, и ще правиш каквото те учя.

— Хващам се на бас — рече Санчо, — че ме схванахте и разбрахте от самото начало, но поискахте да ме забъркате, за да изтърся още куп глупости.

— Може и тъй да е — възрази дон Кихот. — Е, какво каза Тереса?

— Тереса казва — рече Санчо — да опека здраво работата с ваша милост, че „това, което е писано черно на бяло, то си остава за цял живот“, че „дадена дума — хвърлен камък“ и че „по-добре врабче в ръка, отколкото сокол в гора“. А аз ще кажа, че женските съвети не струват много, но луд е този, който не се вслушва в тях.

— На същото мнение съм и аз, Санчо — отговори дон Кихот. — Продължавай, драги Санчо! Карай нататък! Днес всяка твоя дума е бисер.

— Положението е такова — продължи Санчо, — че всички един ден ще умрем, както ваша милост знаете по-добре от мене. Днес сме живи, а утре ни няма, агнето умира така бързо, както и овцата, и никой на този свят не може да живее и час повече от това, което Бог му е отредил. Защото смъртта е глуха и когато почука на вратата на живота ни, винаги бърза и не могат да я спрат нито молби, нито сила, ни

скиптри, ни митри — това се говори и знае от всички, това ни проповядват и от амвона.

— Всичко това е вярно — отговори дон Кихот, — но аз не разбирам какво искаш да кажеш.

— Искам да кажа — рече Санчо, — че ваша милост трябва да ми определите каква точно месечна заплата смятате да ми плащате по време на моята служба, като тази заплата трябва да ми се изплаща от вашите пари. Не искам да разчитам на разни възнаграждения, които се плащат късно, мъчно или нередовно, а понякога не се плащат изобщо. Добре е да си имам своето, тогава и Господ помага. С една дума, искам да зная какво ще печеля. Не е важно дали ще бъде малко или много. Защото все трябва да се почне с нещо, капка по капка вир става, а когато човек припечели нещо, нищо не губи. Разбира се, ако се случи ваша милост да ми подарите обещания остров — което не вярвам и на което не се надявам, — няма да се покажа неблагодарник и не ще искам прекалени неща, а ще се съглася да се изчислят годишните доходи от острова и да се приспадат съответните дръжки от заплатата ми.

— Драги Санчо — отговори дон Кихот, — искаш да кажеш удръжки, а не дръжки.

— Разбрах — рече Санчо, — че бъркам — уверявам ви, — но това не е важно, щом ваша милост ме разбрахте.

— Разбрах те отлично — каза дон Кихот, — защото проникнах в дълбочината на твоите мисли и зная каква е прицелната точка, която се мъчиш да порaziш с многобройните стрели на своите поговорки. Слушай, Санчо, на драго сърце бих ти определил заплата, ако можех да намеря в рицарските истории поне един пример, който да ми разкрие или да ми позволи да надзърна през някоя малка пролука, за да разбере какво са получавали обикновено оръженосците месечно или годишно. Но макар да съм прочел всички или по-голямата част от техните истории, не помня някой странстващ рицар да е плащал на оръженосеца си определена заплата. Знам само, че всички са служили срещу награди и когато най-малко са очаквали съдбата да се усмихне на господарите им, виждали са се възнаградени с някой остров или нещо равноценно или най-малко са получавали звание и сеньорска титла. Ако тези надежди и обещания те задоволяват и ти желаеш да се върнеш отново на служба при мене — много добре, но ако мислиш, че ще почна да подравям основите и устоите на древните рицарски обичаи, това

значи да си въобразяваш невъзможни неща. Така че, приятелю Санчо, иди си у дома и съобщи моето решение на своята Тереса и ако то ѝ допадне и на тебе ти отърва да служиш при мене, очаквайки наградата, *bene quidem*^[2], ако ли не, ще си останем приятели както досега. „Има ли просо в гълъбарника, ще има и гълъби“, и знай, сине, че „добра надежда струва повече от лош имот“, и че „добрият иск е по-ценен от лошо изплащане“. Говоря ти така, за да ти докажа, че и аз мога да те удавя в пословици. А в заключение ето какво ще ти кажа: ако не ти изнася да служиш при мене за награда и да споделяш моята съдба, остани си със здраве и Господ да те закриля. Аз ще си намеря оръженосец по-послушен и по-ревностен, а не така недодялан и бърлив като тебе.

Когато Санчо чу твърдото решение на своя господар, притъмня му пред очите и крилете на сърцето му клюмнаха, защото си беше внушил, че за нищо на света господарят му не ще тръгне без него. Докато стоеше разколебан и замислен, влезе Самсон Караско, а след него и икономката и племенницата, любопитни да чуят как ще убеди той техния господар да не тръгва отново на лов за приключения. Самсон, прочут шегобиец, се приближи до рицаря, прегърна го както първия път и с гръмък глас му каза:

— О, цвете на странстващото рицарство! О, сияйна светлина на военното изкуство! О, чест и огледало на испанския народ! Дано Всемогъщият Бог отреди за всички, които искат да попречат да излезете на поход за трети път, сами да не могат да излязат от лабиринта на своите желания и никога да не се изпълни това, което най-много искат.

И като се обърна към икономката, той ѝ рече:

— Не е вече нужно да четете молитвата на Света Аполония, защото аз знам, че неотменното решение на звездите е сеньор дон Кихот да осъществи своите нови възвишени замисли. Бих обременил съвестта си с голям грях, ако не склоня и убедя този рицар да прекъсне вече бездействието, което сковава силата на юначните му мишци и добротата на прехраброто му сърце, за да не лишава повече онеправданите от своята защита, сираците и честта на девиците от закрила, вдовиците от подкрепа, съпругите от опора и целия свят от други подобни дела, които са характерни, присъщи, свойствени и привични на Ордена на странстващото рицарство. Напред прочее, сеньор дон Кихоте, храбри и прекрасни рицарю! Нека ваше сиятелство

тръгне на път още днес и не отлага за утре! Ако нещо липсва за изпълнение на вашето намерение, аз съм тук, готов да ви помогна с живота и имота си и ако на ваша светлост е потребен оръженосец, за мене ще бъде велико щастие да ви служа.

При тези думи дон Кихот се обърна към Санчо и му каза:

— Не ти ли казах, Санчо, че няма да ми липсват оръженосци? Виж кой ми предлага услугите си — сам несравнимият бакалавър Самсон Караско, вечният шегобиец и веселяк из дворовете на училищата от Саламанка, здрав по тяло, ловък в движенията, умеещ да мълчи и да понася студ и жег, глад и жажда и отговарящ на всички качества, които се изискват, за да бъдеш оръженосец на странстващ рицар. Но нека небесата не позволят за мое собствено удоволствие да подроня и съборя стълба на книжнината, да счупя съда на науката и да отсека високата палма на изящните изкуства. Нека остане новият Самсон в своята родина и прославяйки я, да прослави белите коси на старите си родители! А аз ще се задоволя с който и да е оръженосец, щом Санчо не благоволява да дойде с мене.

— Ще благоволя — отговори разчувстваният и просълзен Санчо и продължи: — Сеньор, не искам да кажат за мене: „Изтъка си платното, ритна кросното“. Не съм аз потомък на неблагодарен род, цял свят знае, а най-вече селото ми, кои са били Пансовците, моите прадеди. Още повече, че от вашите добри дела и от още по-добрите ви думи аз разбрах и отгатнах, че ваша милост желаете да ме възнаградите. Ако се впуснах да пресмятам каква ще ми бъде заплата, направих го само за да угодя на жена си. А тя, втълпи ли си нещо в главата и реши ли някого да убеждава, стяга обръчите по-здравот от който да е бъчвар, докато не те накара да направиш това, което тя иска. Но мъжът трябва най-сетне да си бъде мъж, а жената — жена. И понеже аз не мога да отрека, че навсякъде другаде съм мъж, искам да бъда мъж и в своя дом, напук на всички. Така че остава само ваша милост да си направите завещанието с прибавката, та да не може никой да го наспори^[3], и веднага да тръгнем на път, за да не страда душата на сеньор Самсон, който казва, че съвестта му го заставя да убеди ваша милост да тръгнете за трети път по света. А аз отново обещавам да служа на ваша милост вярно и предано, толкова добре, а може би и по-добре от всички оръженосци, които са служили на странстващите рицари в минали и сегашни времена.

Бакалавърът остана учуден от начина, по който Санчо говореше, и макар да беше прочел първата книга за неговия господар, никога не бе вярвал, че в действителност може да бъде толкова забавен, колкото го описваха в нея. Но като го чу сега да казва „завещанието и прибавката, та да не може никой да го наспори“ вместо „завещанието и прибавката, които да не могат да се оспорят“, повярва на всичко, което беше чел за него, и се убеди, че той е един от най-побърканите хора на века, и си помисли, че светът още не е виждал такива двама луди хора като господаря и неговия слуга.

Най-после дон Кихот и Санчо се прегърнаха в знак на това, че остават добри приятели, и със съгласието и благословията на дълбокоумния Караско, на когото отсега нататък гледаха като на оракул, решиха да заминат след три дни. А дотогава те трябваше да приготвят всичко нужно за път и да потърсят забралото за шлема, каквото дон Кихот искаше на всяка цена да притежава. Самсон предложи да му достави забралото на един свой приятел, защото знаеше, че той няма да му откаже, тъй като то бе почерняло от ръжда и плесен и непочистената стомана вече съвсем не блестеше. Безбройни бяха проклятията, които икономката и племенницата изсипаха върху бакалавъра. Те си изпоскубаха косите, изподраскаха си лицата и като платени оплаквачки заоплакваха господаря си, сякаш той беше вече мъртъв. Както ще бъде разказано по-нататък, решението на Караско да убеди дон Кихот да тръгне наново беше взето в съгласие със свещеника и бръснаря, с които бе говорил предварително.

През тези три дни дон Кихот и Санчо приготвиха всичко, което им се стори необходимо, а след като Санчо успокои жена си, а дон Кихот — племенницата и икономката, една привечер, без да ги види никой освен бакалавъра, който пожела да ги съпроводи половин левга от селото, те тръгнаха за Тобосо — дон Кихот яхнал Росинант, а Санчо — стария си Сивчо. Дисагите бяха натъпкани с неща за ядене, а кесията на Санчо — пълна с пари, дадени му от дон Кихот за в случай на нужда. Самсон прегърна рицаря и го помоли да го държи в течение на успехи или злополуки, за да се радва на едните и да скърби за другите, както изисква приятелството им. Дон Кихот му обеща, Самсон се завърна в селото, а двамата поеха пътя към големия град Тобосо.

[1] Икономката вместо aventuras — приключения, употребява погрешно venturas — щастие. ↑

[2] Отлично. ↑

[3] Изопачено вместо „оспоря“. ↑

ГЛАВА ОСМА

В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА КАКВО СЕ СЛУЧИ НА ДОН КИХОТ, КОГАТО ОТИДЕ ДА ВИДИ ЛЮБИМАТА СИ ДУЛСИНЕЯ ДЕЛ ТОБОСО

Благословен да е всемогъщият аллах! — казва Амете Бененхели в началото на тази осма глава. „Благословен да е аллах!“ — повтаря той три пъти и пояснява, че произнася тези благословии, тъй като дон Кихот и Санчо са вече на открито поле и читателите на тази забавна история могат да бъдат спокойни, че оттук нататък започват подвизите на дон Кихот и остроумните хрумвания на неговия оръженосец. Той ги съветва да забравят миналите рицарски дела на знаменития идалго и да отправят поглед към бъдещите подвизи, които започват тепърва по пътя към Тобосо, както започнаха предишните в полето на Монтиел. Молбата му е скромна в сравнение с това, което обещава. А ето как продължава историята.

Едва-що Самсон бе оставил дон Кихот и Санчо сами, когато Росинант започна да цвили, а Сивчо да реве. И двамата, рицар и оръженосец, взеха това за добър знак и щастлива поличба. Но ако трябва да кажем самата истина, въздишките и ревовете на магарето надминаваха цвиленията на крантата и това накара Санчо да заключи, че щастието му ще надхвърли и надмине щастието на неговия господар.

Нашата история не се произнася по това дали в тези си преценки той се основаваше на астрологията, която може би владееше. Чували го бяха само да казва, когато се спъваше или падаше, че по-добре било да не излиза от дома си, тъй като от спъване и падане единствено можеш да си скъсаш обувката или да си счупиш ребрата. Макар и да беше глупав, в този случай не беше много далеч от истината.

Дон Кихот му каза:

— Приятелю Санчо, стъмва се бързо и мракът става все по-непрогледен, та надали ще стигнем на разсъмване в Тобосо, където съм решил да се отбия, преди да се впусна в някое приключение. Там ще получа благословията и позволенията на несравнимата Дулсинея, а с това позволение мисля и смятам за сигурно, че ще мога да доведе до щастлив край всяко опасно приключение, защото нищо в този живот не окрия странстващите рицари толкова много, както благосклонността на техните дами.

— И аз мисля така — отговори Санчо, — но смятам, че ще е трудно ваша милост да говорите или да се видите с нея, за да получите благословията ѝ, освен ако не ви я прехвърли през зида на задния двор, където я видях първи път, когато ѝ занесох писмото с новините за глупостите и лудостите, които ваша милост останахте да вършите сред Сиера Морена.

— Нима, Санчо — рече дон Кихот, — ти си взел за зид на заден двор мястото, където си видял това изящество, тази красота, която надхвърля всички възможни похвали? Не, това трябва да са били галерии, коридори или балкони — може би греша в наименованията — на богати, кралски дворци.

— Може и тъй да е — отговори Санчо, — но на мене ми се видя зид на заден двор, ако не ме лъже, разбира се, паметта.

— Да отидем все пак там, Санчо — възрази дон Кихот, — и нека да я видя, пък ако ще през зид, през прозорец, през градинска решетка или през каквато и да е пролука. Достатъчно е един само лъч от слънцето на красотата ѝ да стигне до очите ми, и той ще озари ума ми и така ще укрепи сърцето ми, че никой не ще може да се сравнява с мене по дух и юначност.

— Да си кажа правото, сеньор — каза Санчо, — когато видях сеньора Дулсинея дел Тобосо, това нейно слънце не блестеше така ярко и не пръскаше никакви лъчи. Навярно било е така, защото нейна милост пресяваше жито, както ви бях казал, та гъстият прах я обвиваше като облак и затъмняваше лицето ѝ.

— Ти, Санчо, все още упорстваш да казваш, да мислиш, да вярваш и да уверяваш, че сеньора Дулсинея е пресявала жито, когато такова едно занимание е напълно чуждо на всичко, що вършат и трябва да вършат знатните личности, създадени и предназначени за друг вид дейности и развлечения, които от далечно разстояние определят високото им положение! Не може да се иска от тебе да знаеш, Санчо, стиховете, в които нашият поет^[1] ни описва какво са правили в своите кристални палати четирите нимфи, които, след като излязат от любимия си Тахо, сядат на зелената полянка и почват да тъкат скъпи платове, за които поетът ни казва с несравнимо майсторство, че били от злато, свила и бисери! Това трябва да е вършила навярно и господарката на сърцето ми, когато си я видял, ако завистта на някой зъл магьосник, породена по всяка вероятност от моите подвизи, не променяше и

преобразяваше лицата, които могат да ми създадат радост. Затова се боя да не би тази история на моите подвизи, която — както казват — е била отпечатана и вече се разпространява, да има за автор някой мъдрец, мой враг, който е заменил едни неща с други, смесил е една истина с хиляди лъжи и се е отклонил да разправя неща, които нямат нищо общо с развитието на една истинска история. О, завист, корен на безкрайни злини, червей, който прояжда добродетелите! Всички пороци, Санчо, имат в себе си нещо приятно, единствена завистта носи само огорчения, озлобления и ядове.

— Така ми се струва и на мене — отговори Санчо — и смятам, че в тази книжка или история, написана за нас, която бакалавърът ни каза, че е виждал, моята чест сигурно се търкаля из калта като свиня или омиа прахоляка на улиците. Но аз се кълна, че не съм казвал нищо лошо за никой магьосник, нито пък имам такива богатства, че да ми завиждат. Вярно е, че съм си малко зловничък и че се проявявам от време на време като подлец, но всичко се покрива и скрива от широкото наметало на моето простодушие, което е винаги естествено и никога престорено. Но дори да нямах нищо друго освен вярата си — вяра, винаги искрена и крепка — в Бога и във всичко, към което се придържа и в което вярва Светата католическа църква, и дори да не бях смъртен враг на евреите — какъвто съм — въпреки всичко историците би трябвало да са милостиви и да не пишат лошо за мене в своите книги. Пък в края на краищата да пишат каквото щат. Гол се родих, гол съм си и сега — нито губя, нито печеля. Макар да са ме описали вече в книгите и да съм тръгнал по света от ръка на ръка, пет пари не давам за всичко онова, което им е скимнало да кажат за мене.

— Думите ти ми напомнят, Санчо — рече дон Кихот, — това, което се случи с един поет от наше време. Той написа остра сатира срещу всички придворни дами, но не спомена само една, така че остана съмнение дали тя е придворна, или не. Като видяла, че не е включена в списъка, тя се оплакала на поета, запитала го какво е намерил в нея, та не я е споменал, и го помолила да разшири сатирата и да вмъкне и нея в допълнителната част — иначе зле щял да си изпати. Поетът я послушал, подредил я, както може да те подреди свекърва — и тя останала доволна, виждайки се прославена, макар и опозорена. Сещам се и за това, което разказват за онзи овчар, който запалил прочутия храм на Диана, смятан за едно от седемте чудеса на света, само и само за да

пребъде името му в бъдните векове. Макар и да била издадена заповед под страх от наказание никой да не споменава устно или писмено неговото име, за да не се осъществи мечтата му, все пак днес всеки знае, че се казвал Херострат. Ще спомена също и за разговора на великия император Карл V^[2] с един благородник от Рим. Императорът пожелал да види знаменития кръгъл храм^[3], който в древността се е наричал храм на всички богове, а сега с много повече основание се казва храм на всички светци и е най-запазената сграда, построена през езическо време в Рим, която най-добре свидетелства за величието и великолепието на древните строители. Той има формата на половин портокал и е много просторен и светъл, макар че светлината пада в него през един само прозорец или по-право през един кръгъл отвор на върха. През него гледал сградата и императорът, а до него стоял знатният римлянин, който му обяснявал свършенството и тънкостите на тази огромна постройка с паметна архитектура. Когато се отдалечили от отвора, благородникът казал на императора: „Ваше свещено величество, хиляди пъти ме обземаше желание да прегърна ваше величество и да се хвърлим двамата през този отвор надолу, за да увековеча името си в света.“ — „Благодаря ви — отговорил императорът, — че не сте изпълнили това си лошо намерение и отсега нататък няма да ви създавам поводи да ми доказвате вашето верноподаничество. Заповядвам ви прочее да не ме заговаряте никога вече и да не се мяркате там, където се появявам!“ Казал му тези думи и го възнаградил богато. Искам да кажа, Санчо, че желанието на човека да спечели слава е непобедимо. Кое, мислиш ти, накара Хораций да се хвърли в пълно бойно снаряжение от моста във водите на Тибър?^[4] Защо изгори ръката си Муций?^[5] Кое подтикна Курций^[6] да се метне в дълбоката огнена пропаст, която се отворила сред Рим? Кое тласна Цезар да премине Рубикон въпреки всички неблагоприятни предзнаменования? Но нека дам по-нови примери. Кое подбуди храбрите испанци, водени от великия Кортес в Новия свят, да потопят корабите си и да останат откъснати на далечния бряг? Всички тези, а и други велики и най-разнообразни подвизи са били, са и ще бъдат вдъхновявани от жаждата за слава, която смъртните търсят като награда и част от безсмъртието, което заслужават техните изключителни дела. Що се отнася до нас, християни, католици и странстващи рицари, по-скоро ни подобава да се стремим към славата на бъдещите векове,

слава, която е вечна и небесна, отколкото към суетната слава, която може да се постигне в днешния преходен век. Защото тази слава, колкото и да е трайна, ще изчезне някой ден заедно със самия свят, чийто край е предсказан. Ето защо, Санчо, нашите дела не бива да прекращават границите, които поставя изповядваната от нас християнска вяра. Трябва да изкореним гордостта, като убиваме великаните, да разгромим завистта чрез великодушие и добросъсърдечие, да обуздаем гнева, като запазим самообладание и душевно спокойствие, а лакомията и сънливостта да излекуваме с оскъдна храна и безсънни нощи, да се борим срещу сладострастието и похотливостта, като останем верни на тези, които сме направили господарки на мислите ни, и да воюваме срещу леността, като преброждаме всички краища на света, за да намерим приключения, които могат да ни направят не само добри християни, но и славни рицари. Ето Санчо, средствата, чрез които се спечелват високи похвали, свързани с добро име.

— Разбрах много добре всичко, което ваша милост ми казахте досега — рече Санчо, — но все пак бих желал да изсеете едно съмнение, което току-що ми дойде на ум.

— Разсеете, искаш да кажеш, Санчо — каза дон Кихот. — Е, добре, кажи си го и аз ще се помъча да ти отговоря.

— Кажете ми, сеньор — продължи Санчо, — къде се намират сега тези юлиевци, августовци^[7] и всички онези храбри рицари, които споменахте и които са вече умрели?

— Езичниците са несъмнено в ада — отговори дон Кихот, — а християните, ако са били добри християни, са или в чистилицето, или на небето.

— Добре — каза Санчо. — Но кажете ми сега друго — над гробниците, в които почиват телата на тези големци, има ли сребърни кандила, а стените на техните параклиси украсени ли са с патерици, савани, кичури коса и восъчни нозе и очи^[8]? Ако ли не, с какво са украсени те? Дон Кихот отговори:

— Повечето от гробниците на езичниците са били великолепни паметници. Пепелта от изгореното тяло на Юлий Цезар е била поставена върху една грамадна каменна пирамида, която днес наричат в Рим „Иглата на Свети Петър“^[9], а за гробница на император Адриан в Рим е послужил един замък с размерите на голямо село. Наричали са го Moles Hadriani, а сега — Замък на Свети Ангел. Кралица Артемиза е

погребала съпруга си Мавзол в една гробница, която се е смятала за едно от седемте чудеса на света. Но нито една от тези гробници, нито многото други, в които са били погребвани езичниците, не е била украсявана със савани или други дарове и приношения, които да показват, че погребаните в тях са били светци.

— Това исках да чуя — рече Санчо. — Но кажете ми сега, кое дело е по-велико — да възкресиш мъртвец или да убиеш великан?

— Отговорът е лесен — отговори дон Кихот. — Повече е да възкресиш мъртвец.

— Сега ви пипнах! — каза Санчо. — Значи славата на този, който възкресява мъртъвци, който възвръща зрението на слепците, изправя хромите и дава здраве на болните, над чийто гроб горят кандила, а тълпи набожни хора изпълват параклисите му и се молят на колене пред неговите мощи — значи неговата слава ще да е по-голяма, на този и на другия свят, от славата, която са оставили и ще оставят всякакви императори-езичници и странстващи рицари?

— Признавам, че и това е истина — отговори дон Кихот.

— Значи — продължи Санчо — телата и мощите на светците се ползват от славата, милостта и — как се казва? — прерогативата с одобрението и позволенията на нашата света майка-църква да бъдат украсявани с кандила, свещи, савани, икони, патерици, къдрици, нозе, очи. А това укрепва набожността и увеличава християнската им слава. Самите крале носят на раменете си телата на светците или техните мощи, целуват парченца от костите им и обогатяват и украсяват с тях своите параклиси и най-ценните си олтари.

— А какви ти са заключенията, Санчо, след всичко, което дотук каза? — запита дон Кихот.

— Искам да кажа — рече Санчо, — че по-добре е да станем светци, защото така ще постигнем по-скоро славата, която търсим. Знайте, сеньор, че вчера или завчера — във всеки случай неотдавна — са канонизирали и прогласили за светци двама калугери-босяци, а днес вече се смята за голямо щастие да целунеш и да пипнеш железните вериги, с които те са опасвали и мъчили плътта си. Тези вериги са почитани сега повече, както казват, от меча на Роланд, пазен в оръжейната^[10] на нашия господар — краля, Господ да го закриля. Така че, сеньор, по-изгодно е да си скромнен монах от какъвто и да е орден, отколкото храбър странстващ рицар. Бог повече цени двете дюзини

удари с камшик, с които се самобичува калугерът, отколкото хиляда удара с копие, нанесени било на великани, било на вампири или други змейове.

— Всичко това е вярно — каза дон Кихот, — но не можем всички да станем калугери и много са пътищата, по които Господ води избраниците си към небето. Рицарството е също религиозен орден, а има и рицари-светци, осенени с небесна слава.

— Да — възрази Санчо. — Но аз съм чувал да казват, че на небето има повече калугери, отколкото странстващи рицари.

— Това е — отговори дон Кихот, — защото на света има повече духовници, отколкото рицари.

— Много са и странстващите рицари — каза Санчо.

— Много са — отговори дон Кихот, — но малцина от тях заслужават да се наричат рицари.

Увлечени в такива и други подобни разговори, те прекараха нощта и следващия ден, без да се случи нещо, заслужаващо да бъде разказано, и това огорчи доста дон Кихот. Най-сетне, на втория ден привечер, те съгледаха пред себе си големия град Тобосо^[11], от чийто вид дон Кихот се възрадва, а Санчо се натъжи, защото той нито знаеше къде е къщата на Дулсинея, нито дори я беше виждал, както впрочем не беше я виждал и господарят му. Така че и двамата бяха развълнувани — единият поради желанието си да я види, а другият поради това, че никога не беше я виждал. Санчо се чудеше какво ще прави, ако господарят му го прати в селото. Най-сетне нашият рицар реши да не влизат в Тобосо, преди да се мръкне, а докато настъпи този час, спряха в една дъбова горичка, недалеч от селото. Когато настъпи определеното време, те влязоха в Тобосо, където им се случи това, което скоро ще узнаете.

[1] Гарсиласо де ла Вега в своята трета еклога описва четирите нимфи. ↑

[2] Първи испански крал (под името Карл I) от династията на Хабсбургите и същевременно германски император (под името Карл V) — 1500–1558. ↑

[3] *Пантеонът* — построен по времето на Август. ↑

[4] Хораций Коклес отбранявал моста Сублиций срещу настъпващите етруски, докато римляните успели да го разрушат. Тогава той се хвърлил в Тибър и го преплувал. ↑

[5] Муций, заплашен с огън да издаде другарите си, сам поставил десницата си върху жаравата. Той е известен в историята с прозвището Сцевола (Левака). ↑

[6] Боговете поискали, за да изчезне огнената пропаст сред Рим, да се пожертва най-доброто, което градът притежава. Марк Курций казал, че това са храбростта и оръжието и се хвърлил в пропастта, яхнал кон, с бойни доспехи и оръжие. ↑

[7] С Юлиевци намеква за Юлий Цезар, а после прави игра на думи, като преминава към календарните месеци (юли, август). ↑

[8] В католическите страни и до днес има обичай получилите изцеление благодарение на така наречените чудотворни статуи, параклиси и др. да оставят в храма изображения на тези части от тялото, които имат отношение към болестта им. ↑

[9] Става въпрос за египетския обелиск, който се издига срещу храма „Св. Петър“. В него няма никакви останки на Юлий Цезар. ↑

[10] В Кралската оръжейна се съхранява до днес меч, за който се казва, че е на Роланд, но по-правдоподобно е, че той е принадлежал на някой от Алфонсовци или на Фердинанд III. ↑

[11] На няколко места се казва „големият град Тобосо“. Казано е с ирония, защото по времето на Сервантес селото наброявало 900 жители. ↑

ГЛАВА ДЕВЕТА В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ТОВА, КОЕТО ЩЕ ПРОЧЕТЕТЕ В НЕЯ

Беше точно полунощ или почти полунощ, когато дон Кихот и Санчо напуснаха горичката и влязоха в Тобосо. Селото беше потънало в дълбока тишина, защото жителите му спяха и почиваха, покрили се — както се казва — презглава. Нощта не беше много ясна, но на Санчо му се искаше да бъде съвсем тъмно, за да намери в мрака извинение за своята глупост. Навред се чуваше само кучешки лай, който оглушаваше слуха на дон Кихот и смущаваше сърцето на Санчо. От време на време изреваваше по някое магаре, изгрухтяваше свиня, мяучеха котки и всички тези разнообразни шумове звучаха още по-силно всред дълбоката тишина на нощта. Всичко това влюбеният рицар изтълкува като лош знак, но все пак каза на Санчо:

— Сине мой Санчо, заведи ме в двореца на Дулсинея, може би ще я намерим още будна.

— В какъв дворец да ви вода, пресветли рицарю — рече Санчо, — когато къщата, в която видях нейно сиятелство, беше съвсем малка?

— Сигурно се е била оттеглила тогава — каза дон Кихот — в някой малък чертог на своя замък, за да се забавлява насаме със своите придворни дами, както повеляват нравите и обичаите на знатните сеньори и принцесите.

— Щом ваша милост, сеньор — рече Санчо, — твърдите напук на това, което ви казвам, че къщата на сеньора Дулсинея е замък, смятате ли, че ще намерим в този час вратите му отворени? Уместно ли ще бъде да тропаме, за да ни чуят и отворят, та да се вдигне обща врява и шум? Нима ще хлопаме по вратите на разни такива милички, както правят любовниците им, които идват, чукат и влизат по всеки час, колкото и да е късно?

— Да намерим най-напред замъка — възрази дон Кихот, — пък тогава ще ти кажа, Санчо, какво трябва да се прави. Я погледни, Санчо, ако зрението ми не ме лъже, то тази голяма сграда, която се съзира като тъмно петно оттук, трябва да е дворецът на Дулсинея.

— Тогава водете вие, сеньор — отговори Санчо. — Може всъщност да сте прав, макар че дори да го видя с очите си и да го опипам с ръцете си, пак не бих повярвал, както не вярвам, че сега е ден.

Дон Кихот тръгна пръв и след като измина около двеста крачки, се намери пред сградата, която отдалеч се виждаше като тъмно петно. Видя високата кула и веднага разбра, че това не е дворец, а катедралата на селището.

— Натъкнахме се на черквата, Санчо — каза той.

— Виждам — отговори Санчо. — Дай Боже да не се натъкнем и на собствените си гробове, защото лош знак е да ходим из гробищата в тези часове. Но аз вече казах на ваша милост, ако не ме лъже паметта, че къщата на тази сеньора се намира в една задънена уличка.

— Дано Бог те прокълне, простако! — каза дон Кихот. — Къде си виждал ти да се строят замъци и кралски дворци в задънени улички?

— Сеньор — отговори Санчо, — всяка страна си има своите обичаи. Може би е прието тук, в Тобосо, да се строят дворците и големите сгради в задънени улички, така че моля ваша милост да ме оставите да потърся из тези улици и улички, които са пред нас. Възможно е да попадна зад някой ъгъл на този замък, който ни измори и изтормози, дяволите го взели!

— Говори почтително, Санчо, за всичко, което засяга господарката на сърцето ми — каза дон Кихот. — Да запазим спокойствие и да не увеличаваме суматохата.

— Ще си сдържам езика, сеньор — отговори Санчо, — но как да не губя търпение, когато ваша милост искате да съм запомнил завинаги и да намеря веднага, посред нощ, къщата на нашата господарка, която

съм виждал всичко на всичко един път, а вие, който сте я виждали сигурно хиляди пъти, не можете да я намерите?

— Отчайваш ме, Санчо — каза дон Кихот. — Ела тук, вероотстъпнико! Не съм ли ти казвал хиляди пъти, че през целия си живот не съм виждал несравнимата Дулсинея^[1], нито съм престъпвал някога прага на нейния дворец и че се влюбих в нея само по това, което се говори, и по голямата слава, която се носи за красотата и ума ѝ?

— За пръв път чувам това — отговори Санчо — и нека добавя, че щом ваша милост не сте я виждали, не съм я виждал и аз.

— Не може да бъде — възрази дон Кихот. — Та нали ти ми каза, когато ми донесе отговора на писмото, което ѝ бях пратил по тебе, че си я сварил да пресява жито?

— Не обръщайте внимание на това, сеньор — отговори Санчо, — тъй като нека си призная, че и аз я видях и ви донесох отговора само по слухове, защото, да познавам сеньора Дулсинея, е толкова възможно, колкото и да удара небето с юмрук.

— Санчо, Санчо — каза дон Кихот, — има време и за шегите, но понякога те са съвсем неуместни. Как можеш да твърдиш, че понеже аз не съм виждал и говорил с господарката на сърцето си, и ти не си я виждал и не си говорил с нея, когато знаеш много добре, че обратното е вярно.

Докато двамата разговаряха, съгледаха да минава край тях човек с две мулета. По шума на ралото, което се влачеше по земята, те разбраха, че е орач, подранил да излезе на полето преди разсъмване. Така и беше. Орачът вървеше и си пееше:

*Зле платихте си, французи,
в онзи ронсесвалски лов.*

— Гръм да ме удари, Санчо — рече дон Кихот, като чу песента, — ако тази нощ ни се случи нещо добро! Не чуваш ли какво пее селянинът?

— Чувам — отговори Санчо, — но какво общо има с нас ловът при Ронсесвалиес? Ако ще да пее и песента на мавъра Калаинос^[2], за нас е все едно; не от това зависи дали работите ни ще тръгнат на добре или на зле.

В това време орачът се приближи и дон Кихот го запита:

— Можеш ли да ми кажеш, приятелю — Бог добро да ти дава, — къде са дворците на несравнимата принцеса доня Дулсинея дел Тобосо?

— Сеньор — отговори момъкът, — не съм тукашен и само от няколко дни помагам на един богат селянин от това село в полската му работа. В тази къща насреща живеят местният свещеник и клисарят. Те двамата — или който и да е от тях поотделно — ще могат да дадат на ваша милост сведения за тази сеньора принцеса, защото у тях се съхранява списъкът на всички жители на Тобосо, макар че тук, доколкото знам, не живее нито една принцеса. Има много стопанки и всяка една от тях отлична принцеса в своя дом.

— Сигурно между тях — рече дон Кихот — е и тази, приятелю, за която те питам.

— Може — отговори момъкът, — но сега сбогом, защото вече се развиеделява.

Той подкара мулетата си, без да чака повече въпроси. Санчо, като видя, че господарят му е изпаднал в недоумение и че не е особено доволен, каза:

— Сеньор, денят настъпва бързо и няма да е разумно да ни свари слънцето на улицата. По-добре е да излезем извън града и ваша милост да се скриете в някоя близка горичка, а аз ще се върна тук по светло и няма да оставя непретърсено нито едно кътче, докато не намеря къщата, замъка или двореца на моята сеньора. Ще бъда много нещастен, ако не я намеря, но намеря ли я, ще поговоря с нея и ще ѝ кажа къде и как ваша милост очаквате нейната заповед и указания, за да се видите, без да се увреди на честта и доброто ѝ име.

— С малко думи, Санчо — каза дон Кихот, — ти изрази хиляди мисли. На драго сърце приемам съвета, който ми даваш. Хайде, сине мой, да вървим да потърсим мястото, където ще се скрия, а ти ще се върнеш — както казваш — да потърсиш, да се срещнеш и да говориш с моята сеньора, от чийто ум и любезност аз очаквам чудотворни милости.

Санчо гореше от нетърпение да изведе господаря си от селото от страх да не открие той лъжата за отговора, който бе занесъл от името на Дулсинея в Сиера Морена. Ето защо той побърза да напуснат селото час по-скоро. Тръгнаха веднага и на около две мили разстояние намериха една горичка, където дон Кихот се скри, а Санчо се върна в Тобосо, за

да говори с Дулсинея. Това негово пратеничество е свързано с много случки и произшествия, които изискват ново внимание и ново доверие.

[1] Сервантес забравя какво е писал в глава XXV, първа част. Там се казва, че любовта му е била винаги платонична и най-голямата волност, която си бил позволил, е била да гледа Дулсинея. ↑

[2] В този романс се казва, че мавърът Калаинос е трябвало да отсече главите на трима перове на Франция, за да добие право да се ожени за Севиля, дъщеря на крал Алмансор. Той успял да победи Волдовинос, но бил убит след това от Роланд. ↑

ГЛАВА ДЕСЕТА
В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ПО КАКЪВ ХИТЪР НАЧИН
САНЧО ОМАГЪОСА СЕНЬОРА ДУЛСИНЕЯ И ЗА ДРУГИ
ОЩЕ СЛУЧКИ, КОЛКОТО СМЕШНИ, ТОЛКОВА И
ВЕРНИ

Като пристъпва към разказа на това, което съдържа тази глава, авторът на нашата велика история обяснява, че би желал изобщо да го отмине от страх да не би читателите да не му повярват, защото лудостите на дон Кихот стигат тук до най-крайните предели на всичко, което човек може да си представи, и дори ги надхвърлят с всичко допустимо. Но в края на краищата, макар и с колебание и със страх, той ги описва така, както рицарят ги извърши, без да прибави или пропусне от историята нито капка истина и без да го е грижа от забележките, които могат да му направят, че лъже. Той е прав, защото истината може да боледува, но не умира и винаги изплува над лъжата като зехтин над

вода. Така, продължавайки своя разказ, авторът пише, че щом като дон Кихот потънал в шумака, дъбравата или горичката край големия град Тобосо, той заповядал на Санчо да не се връща и да не се мярка пред очите му, преди да е говорил от негово име със сеньората му и да я е помолил да благоволи да се яви и благослови своя пленник-рицар, за да може той да се надява, че всички негови най-трудни начинания ще имат щастлив завършек. Санчо обеща да изпълни точно указанията му и да му донесе благоприятен отговор както миналия път.

— Върви, сине — рече дон Кихот, — и не се смущавай, когато се намериш пред слънчевия блясък на красотата, която отиваш да търсиш. О, най-щастливи от всички оръженосци на света! Изостри паметта си и внимавай къде ще те приеме — дали ще промени цвета на лицето си, когато ѝ предадеш моите заръки, дали ще се развълнува и смути, чувайки името ми. Ще се сдържи ли на мястото си, ако е седнала на богати възглавници, както подобава на нейното величие. Ако ли пък те посрещне права, гледай дали няма да стъпва ту на единия, ту на другия си крак, дали ще повтори два или три пъти своя отговор и ще го променя ли от нежен в суров, от недружелюбен в любовен, ще вдигне ли ръка да оправи косите си, макар и да са най-изискано вчесани. С една дума, сине мой, следи всичките ѝ действия и движения, защото, ако ми опишеш всичко точно така, както е било, по това ще съдя аз какво таи тя в дълбочината на сърцето си и как се отнася към моята любов. Трябва да знаеш, Санчо, ако още не го знаеш, че действията и жестовите на влюбените, когато се говори за тяхната любов, са най-безпогрешните вестители, носещи новини за онова, което става вътре в душите им. Върви, приятелю, и нека твоята съдба бъде по-щастлива от моята, за да се върнеш с по-добър успех от този, който със страх и трепет очаквам аз в тази горчива самота, в която ме оставяш.

— Тръгвам и скоро ще се върна — рече Санчо, — а ваша милост отпуснете сърчицето си, което е сега сигурно не по-голямо от лешник. Не забравяйте пословицата: „Смелото сърце надвива злата участ“ и: „Който няма сланинка, няма и кукичка, на която да я закача“^[1], а също, че „Човек не знае откъде ще изскочи заекът“. Казвам всичко това, защото, ако нощес не намерихме дворците или замъците на моята господарка, сега, сред бял ден, смятам да ги намеря някак си, и то когато най-малко се надявам. А намеря ли ги, оставете на мене грижата да уредя всичко с нея.

— Добре, Санчо — рече дон Кихот. — Дано Бог ми даде щастието, което желая, със същата леснина, с която ти умееш да намираш подходящи за всеки случай поговорки.

След тези думи Санчо обърна гръб и подкара своя Сивчо, а дон Кихот остана да си почива, възседнал Росинант, с крака в стрemenната, опрян на копието си и потънал в тъжни и объркани мисли. Ще го оставим там и ще придружим Санчо Панса, който, не по-малко замислен и загрижен, се отдалечи от своя господар. Едва излязъл от горичката, той извърна глава и като се увери, че дон Кихот вече не се вижда, слезе от магарето, седна до дънера на едно дърво и почна сам да си говори:

— Хайде да видим сега, драги Санчо, накъде е тръгнала твоя милост. Изгубено магаре ли си тръгнал да търсиш? Не, разбира се. Тогава, какво си тръгнал да правиш? Отивам да търся една принцеса — ни повече, ни по-малко, — която грее със слънцето на хубостта и на цялото сияйно небе. А къде смяташ да намериш тази принцеса, за която говориш, Санчо? Къде ли? В големия град Тобосо. Добре, а кой те изпраща да я търсиш? Знаменитият рицар дон Кихот де ла Манча, който изправя неправдите, храни жадните и напоява гладните^[2]. Отлично, Санчо, а знаеш ли къде е домът ѝ? Господарят ми каза, че тя живее в кралски дворец или великолепен замък. А виждал ли си я случайно някога? Не сме я виждали никога, нито аз, нито господарят ми. А не смяташ ли, че не е много умно и хитро да извършиш това, за което са те пратили, защото, ако тобосци узнаят, че се навърташ тук с намерение да подмамваш техните принцеси и да безпокоиш техните дами, могат да ти строшат със сопи ребрата и да не ти оставят здрава кост по тялото? Да, те ще имат пълно право, ако не вземат обаче под внимание, че аз съм пратеник и че

*Пратеник сте, мили друже,
и не сте виновен — не!*^[3]

Не се осланяй на това, Санчо, защото хората от Ла Манча са честни, но лесно избухват и не разбират от шега. Ако те подушат и те пипнат, Бог да ти е на помощ. Олеле мале! Да гърми и да треци колкото си ще, само да не е над моята глава... Защо ми е да търся под вола теле

за черните очи на другиго! Още повече, че да търсиш Дулсинея в Тобосо, е все едно да търсиш Марика в Равена или бакалавър в Саламанка^[4]. Дяволът, самият дявол ме набърка в тази каша.

От този разговор, който Санчо води със себе си, той извади следното заключение: „Какво ще му мисля толкова, за всичко си има лек, но не и за смъртта, на която всички сме длъжници. По хиляди признаци съдя, че господарят ми е луд, и то луд за връзване, но и аз не падам по-долу, дори съм по-луд от него, защото вървя подире му и му служа. Права е поговорката: «Каж ми с кого дружиш и ще ти кажа кой си», а също и другата: «Не е важно с кого си расъл, а с кого си пасъл». А щом е луд — в което няма съмнение — и лудостта му е такава, че в повечето случаи взема едни неща за други, бялото за черно и черното за бяло, както и стана, когато взе вятърните мелници за великани, мулетата на монасите за камили, стадата овце за вражески войски и други още подобни работи, — съвсем не ще бъде мъчно да го накарам да повярва, че първата селянка, която срещна из тези места, е сеньора Дулсинея. Ако не повярва, аз ще се закълна, че е така. Ако той се закълне, че не е тя, аз повторно ще се закълна, че е тя. Ако упорства, ще упорствам и аз повече от него и така, докато надделея, пък да става каквото ще. Може би по този начин ще го накарам да не ме изпраща друг път с подобни поръчки, като се убеди, че съвсем не ме бива за такава работа. Пък може и да помисли — както се надявам, — че някой зъл магьосник, от тези, за които казва, че му желаят злото, е изменил образа на неговата дама, за да му напакости и навреди.“

С тези мисли Санчо Панса успокои духа си и сметна, че е свършил добре работата си. Той остана там до късно, за да повярва дон Кихот, че е имал време да отиде в Тобосо и да се върне. Всичко се разви тъй благополучно за него, че когато стана да се качи на Сивчо, видя да идват откъм Тобосо към мястото, където беше спрял, три селянки, яхнали на магарета или на магарици. Авторът не се произнася по този въпрос, но по за вярване е, че бяха магарици, каквито най-често използват за езда селянките. Впрочем тази подробност не е от голямо значение и няма защо да се спираме на нея. Щом съгледа селянките, Санчо се върна бързо при своя господар и го намери унесен във въздишки и любовни жалби. Като го видя, дон Кихот му каза:

— Какво има, приятелю Санчо? С какъв камък да отбележа този ден? С бял или с черен?^[5]

— По-добре ще бъде — отговори Санчо — да го отбележите с червено, както се обявяват в университетите резултатите от конкурси за заемане на професорски места, за да се виждат отдалече.

— С други думи — рече дон Кихот, — добри са вестите, които носиш.

— Толкова са добри — отговори Санчо, — че трябва само да пришпорите Росинант и да излезете на открито поле, за да видите сеньора Дулсинея дел Тобосо, която идва с две свои компаньонки да посети ваша милост.

— Боже милостиви! — възкликна дон Кихот. — Какво говориш, приятелю Санчо? Да не би да ме мамиш и да искаш с лъжлива радост да облекчиш истинската ми тъга?

— Какво ще ме ползва мене да мамя ваша милост — отговори Санчо, — още повече, че след много малко време ще се уверите, че говоря истината. Пришпорете коня си, сеньор, елате с мене и ще видите нашата господарка, принцесата, облечена и нагиздена както ѝ подхожда. Както тя, така и девойките, които я придружават, блестят цели от злато и какви ли не бисерни нанизы, диаманти, рубини и брокати. С разпуснатите върху раменете им коси, същински слънчеви лъчи, си играе волно вятърът. И най-главното — яхнали са три хубави и пъстроцветни наванлии коне, та да ти е драго да ги гледаш.

— Сигурно искаш да кажеш раванлии коне, Санчо.

— Наванлии или раванлии, малка е разликата — отговори Санчо, — няма значение какви са конете им, важното е, че идват насам най-изящните дами, които човек би могъл да види, особено принцеса Дулсинея, моята господарка, която е просто пленителна.

— Да вървим, сине мой Санчо — каза дон Кихот, — и като награда за тези неочаквано добри вести аз обещавам да ти подаря най-хубавото, което ще спечеля при първото приключение. Ако това не те задоволява, ще ти подаря жребците, които ще се родят тази година от трите ми кобили. Нали знаеш, те пасат на общинската мера и скоро ще се ожребят.

— Предпочитам жребците — рече Санчо, — защото не е много сигурно дали ще бъде добра плячката от първото приключение.

Излязоха от гората и видяха съвсем наблизо трите селянки. Дон Кихот огледа целия път към Тобосо и като не видя нищо освен

селянките, смути се и запита Санчо дали наистина е оставил дамите извън града.

— Как извън града? — възкликна Санчо. — Да не са очите на ваша милост случайно на тила ви, та не виждате дамите, които идват насам, светнали като слънце по пладне?

— Не виждам — рече дон Кихот — нищо друго освен три селянки, яхнали магарета.

— Господи, спаси ме от изкушенията на дявола! — се провикна Санчо. — Как е възможно трите раванлии коня — така ли беше, или пак бъркам, — бели като сняг, да ви се виждат магарета? Господи помилуй, готов съм, ако това е вярно, да си оскубя брадата.

— Аз пък ти казвам, приятелю Санчо — каза дон Кихот, — че това са магарета или магарици и че това е толкова вярно, колкото е вярно, че аз съм дон Кихот, а ти Санчо Панса. Поне такива ми се виждат на мене.

— Млъкнете, сеньор — възрази Санчо, — и не говорете такива неща, а си отворете очите и вървете да се поклоните на господарката на вашите мисли! Ето я, приближава.

Като каза това, той излезе напред да посрещне трите селянки, слезе от Сивчо, хвана за оглавника магарето на едната от тях, коленичи пред нея и рече:

— Кралицо, княгиньо и херцогиньо на красотата, нека ваше високомерие^[6] и величие благоволи най-милостиво да приеме пленения от вас рицар, който стърчи тук, пред вас, като мраморен стълб, цял смутен и вцепенен пред лицето на вашето великолепие. Аз съм Санчо Панса, неговият оръженосец, а той самият е скитникът-рицар дон Кихот де ла Манча, известен и под името Рицарят на печалния образ.

В този миг падна на колене и дон Кихот, до Санчо, вперил ококорените си очи и помътнения си поглед в тази, която Санчо наричаше сеньора и кралица. Той виждаше в нея обикновена селска девойка с не много хубаво кръгло лице и чип нос и стоеше слисан и учуден, без да смее да отвори уста. Селянките бяха не по-малко смаяни, като гледаха тези двама толкова различни мъже, коленичили и препречващи пътя на една от тях. Изведнъж тази, която Санчо бе запrikaзвал, прекъсна мълчанието и извика рязко и сърдито:

— Дръпнете се от пътя ни, дявол да ви вземе, и ни пуснете да минем, че бързаме!

А Санчо отговори:

— О, княгиньо и господарке на целия Тобосо! Как може да не се трогне вашето великодушно сърце, като виждате коленичил пред величайшата ви особа стълба и крепителя на странстващото рицарство?

Като чу това, една от другите две селянки каза:

— Къш, махай се оттук, че като ти дойда, добре ще ти насоля гърбината, магаре недно! Я ги виж господинчовците — дошли да се подиграват със селяните, като че ли ние в село не знаем да се присмиваме по-добре от вас. Хайде вървете си по пътя и ни пуснете и ние да си идем по нашия! Много ви здраве!

— Стани, Санчо! — рече тогава дон Кихот. — Виждам аз, че съдбата още не се е наситила на моите нещастия и е заприщила всички входи, през които може да влезе някаква радост в тази измъчена душа, която нося в тялото си. А ти, най-желано съкровище на света, връх на човешкото благородство, единствен лек на това опечалено

сърце, което те обожаваша — макар че злият магьосник, който ме преследва, е сложил върху очите ми було и ги е обвил в мъгла и само за тях, и за някои други, е променил и преобразил твоята несравнима хубост и лик в хубост и лик на бедна селянка, а може би е превърнал и моето в лице на някакво чудовище, за да го направи омразно за твоите очи, — о, не преставай да ме гледаш нежно и любовно, виждайки в моята покорност и коленопреклонност пред твоята прекрасна красота смирението, с което те обожаваша душата ми!

— Я го гледай ти! — викна селянката. — Потрябвали ми са вашите задирания! Дръпнете се настрана и ни пуснете да си вървим, за което ще ви благодарим.

Санчо се отдръпна и я пусна да мине, предоволен, че е успял с дяволията си. Щом се видя свободна, селянката, играла ролята на Дулсинея, бодна „раванлията кон“ с желязното острие на една пръчка, която държеше в ръка, и той запрепуска из полето. Но тъй като селянката бе боднала този път добичето по-силно от обикновено, то взе да хвърля къчове и повали сенъора Дулсинея на земята. Като видя това, дон Кихот се спусна да я вдигне, а Санчо се затече да оправи и завърже самара на магарицата, смъкнал се до корема ѝ. След като Санчо намести самара, дон Кихот поиска да вдигне на ръце омагьосаната си сенъора и да я настани на магарицата. Но сенъората му спести този труд — тя се изправи, дръпна се малко назад, засили се и като опря двете си ръце върху задницата на добичето, излетя по-леко от сокол върху самара, като го яхна по мъжки. Тогава Санчо каза:

— Кълна се в Свети Роке, че нашата сенъора е по-лека от сокол и може да даде урок по езда и на най-сръчния кордовец или мексиканец! С един само скок тя се намери на самара и без всякакви шпори подкара коня си, който запрепуска като зебра. В нищо не ѝ отстъпват и другарките ѝ — всички препускат, по-леки от вятъра.

Това беше самата истина, защото — като видяха, че Дулсинея яхна добичето си — всички се спуснаха с все сила подир нея и изминаха повече от половин левга, без да обърнат глава. Дон Кихот ги проследи с погледа си и когато те изчезнаха, обърна се към Санчо и му каза:

— Видя ли, Санчо, колко ме мразят магьосниците? Гледай само докъде отива злобата им и какъв зъб ми имат — те поискаха да ме лишат от радостта да видя моята сенъора в истинския ѝ образ. Да, аз

съм роден да бъда образец на нещастниците и да съм вечно прицел и мишена за всички стрели на злата участ. Забележи също, Санчо — тези предатели не се задоволиха само да променят и преобразят моята Дулсинея — не, потребно им беше да я променят и ѝ дадат образа на груба и грозна селянка, а в същото време ѝ отнеха това, което е така присъщо на знатните дами, които живеят винаги сред парфюми и цветя — именно благоуханието. Защото трябва да ти кажа, Санчо, че когато се приближих да вдигна Дулсинея върху раванлията кон (такъв е според тебе, а според мене е чиста магарица), лъхна ме такава миризма на чесън, че ми се зави свят и ми се отрови душата.

— О, мръсници! — възкликна Санчо. — Ах, вие коварни и злонамерени магьосници! Да можех да ви видя всички нанизани през хрилете като сардинки на шиш. Много знаете, много можете и много зло вършите. Не ви ли стигаше, обесници, да превърнете бисерните очи на моята господарка в жельди, косите ѝ от най-чисто злато в косми от опашка на кафяв вол и най-сетне всичките черти на лицето ѝ от прекрасни в грозни, та трябваше да посегнете и на нейното ухание, за да не можем да открием поне по него какво се таи под тази обезобразена външност! Макар че, да си кажа правичката, нито за миг аз не видях нейната грозота, а само красотата ѝ, която се увеличаваше донякъде от една луничка на дясната страна върху горната ѝ устна — сякаш мустак със седем или осем руси косъма като златни нишки, дълги повече от педя.

— Луничката на това място — рече дон Кихот — показва (според съотношението, което съществува между лицето и тялото), че Дулсинея има сигурно и друга луничка на горната страна на дясното си бедро, тъй като ти каза, че си видял луничка над дясната страна на горната ѝ устна. Дължината на космите, такава, каквато ти я посочваш, ми се вижда голяма за лунички.

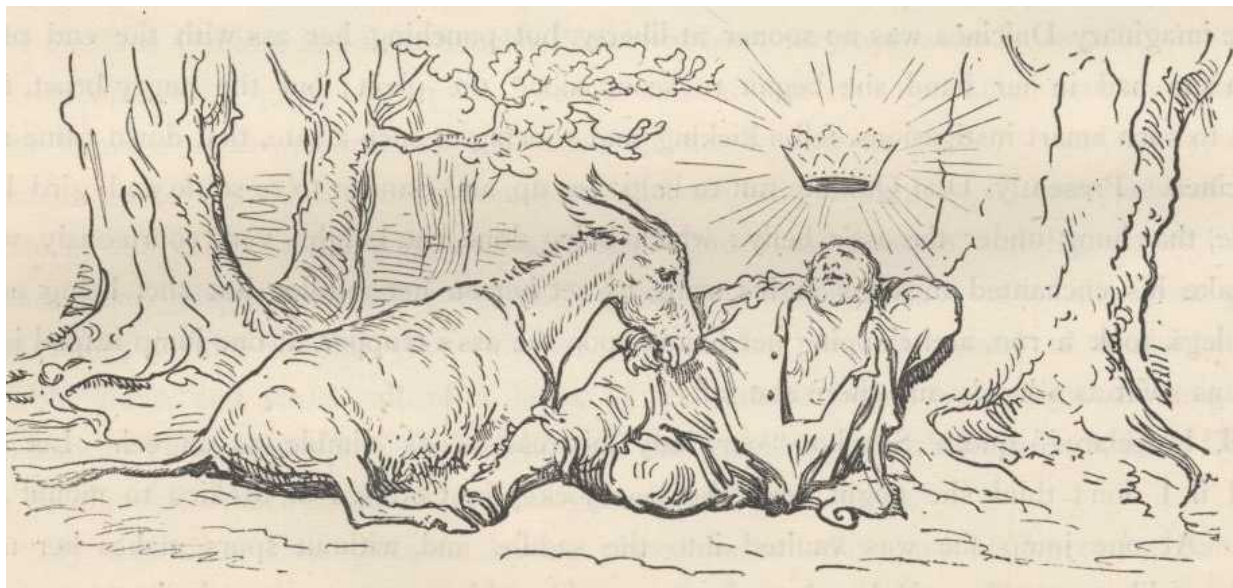
— Уверявам ви, ваша милост — забеляза Санчо, — че макар и толкова дълги, те много ѝ отиваха.

— Вярвам ти, приятелю — каза дон Кихот, — защото природата не е надарила Дулсинея нито с една черта, която да не е добре завършена и съвършена. Дори ако имаше не една, а сто лунички, те нямаше да бъдат лунички, а блестящи луни и звезди. Но кажи ми, Санчо, това, което на мене се стори самар, просто седло ли беше или женско седло с облегало?

— То беше седло с къси стремена — отговори Санчо — и с пребогат чул, който струва колкото половина кралство.

— Как можах да не видя всичко това, Санчо! — възкликна дон Кихот. — Повтарям и ще повтарям хиляди пъти, че съм най-нещастният човек на света.

Лукавият Санчо едва се сдържаше да не прихне от смях, като слушаше глупостите на тъй ловко излъгания си господар. Най-сетне, след като поговориха за много други неща, те се качиха на добичетата си и поеха пътя към Сарагоса, където искаха да стигнат навреме, за да присъстват на тържествените празненства, които се устройват ежегодно в този знаменит град. Но преди да стигнат там, им се случиха толкова много нови и големи приключения, че заслужават да бъдат написани и прочетени, както ще се види по-нататък.

[1] Санчо предава погрешно тази пословица, която гласи: „Който си няма кукичка, няма и сланинка, за да я закачи на нея“. ↑

[2] Санчо отново бърка. ↑

[3] Стих от старинен романс за Бернардо дел Карпио, цитиран често като поговорка. ↑

[4] Санчо употребява неуместно поговорката, която казва: „Да търсиш Марика в Равена“ или „Да търсиш бакалавър в Саламанка“. В Равена (Италия) името Марика било извънредно разпространено, а Саламанка (стар и известен университетски град в Испания) е бил

пълен с бакалаври, докато в Тобосо всъщност няма нито една принцеса.

↑

[5] Плиний разказва в своята Естествена история, че траките имали обичай да хвърлят всеки ден в един съд бели или черни камъчета, в зависимост от това дали денят е бил нещастен или щастлив. Така след смъртта им могло да се разбере дали животът им е бил щастлив или нещастен. ↑

[6] Санчо употребява „високомерие“ вместо „височество“. ↑

ГЛАВА ЕДИНАДЕСЕТА ЗА СТРАННОТО ПРИКЛЮЧЕНИЕ НА ХРАБРИЯ ДОН КИХОТ С КОЛЕСНИЦАТА ИЛИ КОЛАТА НА „КОРТЕСИТЕ НА СМЪРТТА“

Дон Кихот се движеше по пътя, потънал в мислите, породени от лошата шега на магьосниците, които бяха превърнали неговата сеньора Дулсинея в грозна селянка, и не можеше да открие никакво средство, за да ѝ върне предишния образ. Тези размишления го бяха толкова погълнали, че той изпусна неусетно юздите на Росинант, който, почувствал дадената му свобода, се спираше на всяка крачка да пасе зелената трева, изобилстваща в това поле. Санчо прекъсна неговия унес с думите:

— Сеньор, скръбта е създадена не за животните, а за хората, но ако хората ѝ се отдадат прекалено, те се превръщат в животни. Свестете се, ваша милост, елате на себе си и хванете юздите на Росинант.

Събудете се, съживете се и проявете бодрост, както подобава на странстващите рицари. Какво е това, дявол го взел? Защо е това унижение? Това не е достойно за човек като вас! По дяволите всички Дулсинеи по света! Здравето на само един странстващ рицар струва повече от всякакви магии и преобразявания на земята.

— Мълчи, Санчо! — каза дон Кихот с доста твърд глас. — Мълчи, казвам, и не светотатствай против омагьосаната сеньора! Само аз съм виновен за нейната беда и нещастие. Лошите хора ми завиждат и оттам иде нейното злощастие.

— Това казвам и аз — отговори Санчо, — защото, който я е виждал и знае каква беше преди и я види сега, не може да не я оплаче от все сърце.

— Ти можеш да говориш така, Санчо — възрази дон Кихот, — защото я видя в пълния блясък на нейната хубост. Магията не замъгли погледа ти и не скри от тебе прелестта ѝ. Само срещу мене и срещу моите очи е насочена силата на нейната отрова. И все пак едно ме смущава, Санчо — лошо ми описа ти нейната хубост. Ти каза, ако добре си спомням, че имала бисерни очи, а очи, които приличат на бисери, повече подхождат на риба, отколкото на жена. Аз мисля, че очите на Дулсинея трябва да приличат на големи зелени изумруди, а над тях се извиват вежди като две небесни дълги. Колкото до бисерите, махни ги от очите и ги сложи в устата ѝ, защото навярно си сбъркал, Санчо, и си взел очите за зъби.

— Може и тъй да е — отговори Санчо, — нейната хубост ме смути толкова, колкото смути ваша милост грозотата ѝ. Но да предоставим всичко това на Господа. Той знае всичко, което има да се случи в тази долина на сълзите, в този греховен свят, в който живеем, където надали ще намериш нещо, което да не е смесица от злоба, лъжа и подлост. Но едно ме тревожи, сеньор, повече от всичко друго — какво ли ще стане, когато ваша милост победите някой великан или някой рицар и му заповяда да отиде да се представи пред несравнимата по своята красота сеньора Дулсинея? Къде ще я намери този злочест великан или този беден и нещастен сразен рицар? Сякаш ги виждам да се лутат като празноскитащи зяпльовци из Тобосо и да търсят господарката ми Дулсинея. Пък и наскоро улицата да я срещнат, ще я познаят толкова, колкото биха познали баща ми.

— Може би, Санчо — отговори дон Кихот, — магията не ще се разпростре дотам, та да попречи на сразените великани и рицари, които ще ѝ се представят, да познаят Дулсиней. Ние ще направим опит с един-двама от първите, които победа и изпратя, и ще видим познали ли са я, или не, защото аз ще им поръчам да се върнат при мене и да ми докладват за всичко, което им се е случило във връзка с това пратеничество.

— Трябва да призная, сеньор — рече Санчо, — че намирам за напълно уместно това, което казахте. С тази хитрост ние ще успеем да разберем всичко, което желаем. Ако красотата на сеньора Дулсиней е скрита само за вашия поглед, нещастieto ще бъде по-скоро за ваша милост, отколкото за нея. Тя да е здрава и щастлива, а що се отнася до нас, ние ще гледаме някак да я наредим и да поминем колкото е възможно по-добре, като търсим приключения и оставим на времето да свърши своето, защото то е най-добрият лечител на такива болки, пък и на още по-големи.

Дон Кихот се канеше да отговори на Санчо Панса, но в този миг им препречи пътя една кола, в която се возеха най-странните лица и фигури, които човек може да си въобрази. Коларят, който караше мулетата, беше грозен дявол. Колата беше открита, без чергило и без странични плетени прегради. Първата фигура, която зърна дон Кихот, бе самата смърт, но — с човешко лице. До нея бяха застанали един ангел с големи изрисувани криле и един император с корона, която изглеждаше златна. В краката на смъртта седеше бог Купидон, без превръзка на очите, но с лък, колчан и стрели. Имаше също и рицар, въоръжен от глава до пети, но вместо шлем и забрало той носеше широкопола шапка, окичена с разноцветни пера. Придружаваха ги и други още хора с най-различни облекла и лица. Това неочаквано зрелище смути в първия миг донякъде дон Кихот и всели страх в сърцето на Санчо, но след малко дон Кихот се зарадва, защото помисли, че е изправен пред ново и опасно приключение. С тази мисъл и готов смело да посрещне всяка опасност, той запря коня си пред колата и се провикна с висок и страшен глас:

— Който и да си ти, мулестар, колар или самият дявол, кажи ми веднага кой си, накъде отиваш и какви са тези хора в каруцата, която повече прилича на лодката на Харон^[1], отколкото на обикновена кола!

Дяволът спря колата и отговори кротко:

— Сеньор, ние сме актьори от трупата на Ангуло Лошия^[2]. Представихме в едно село зад онзи хълм, тази заран — осми ден от празника на Тяло Господне, — религиозната пиеса^[3] „Кортесите на смъртта“ и довечера пак ще я играем в селото, което се вижда оттук. Понеже разстоянието е малко и за да си спестим труда да се събличаме и обличаме наново, пътуваме с костюмите, с които играем на сцената. Този момък представя смъртта, другият — ангел, онази жена, която е съпруга на директора, играе кралицата, този — войника, онзи там — императора, а аз — дявола и моята роля с една от главните в пиесата. В тази трупа аз изпълнявам първите роли. Ако ваша милост желаете да узнаете нещо повече за нас, питайте ме и аз ще ви отговоря съвсем точно, защото аз съм Дяволът и мога всичко.

— Кълна се в честта на странстващото рицарство — рече дон Кихот, — че щом видях вашата каруца, помислих, че ми се представя някакво голямо приключение, но сега виждам, че човек, за да се предпази от заблуди, трябва добре да вникне в нещата. Вървете си с Бога, добри хора, устройте си празненството и си помислете не мога ли с нещо да ви помогна. Ще го направя от все сърце и душа, тъй като още от дете обичах театралните представления, а на младини очите ми не се отделяха от артистите.

Докато разговаряха така, съдбата пожела да се приближи до тях един от актьорите на трупата, облечен като шут с много дрънкулки по дрехите. Той държеше в ръка пръчка, на която висяха три надути волски мехура. Този палячо пристъпи към дон Кихот, почна да размахва пръчката си, да тупа с мехурите по земята и да подскача нависоко, звънейки с дрънкулките си. Това призрачно явление така изплаши Росинант, че въпреки усилията на дон Кихот да го задържи, той ухапа мундщука и запрепуска из полето с лекота, каквато не можеше да се очаква никога от старите му кости.

Санчо, като видя, че господарят му е изложен на опасността да бъде хвърлен на земята, скокна от Сивчо и с все сили се втурна да му помогне, но преди да го настигне, дон Кихот беше вече паднал на земята, а край него се търкаляше и Росинант. Такъв беше обикновеният завършек на всички дързости и буйства на Росинант. След като Санчо слезе от магарето си, за да се притече на помощ на дон Кихот, танцуващият дявол скочи върху добичето и почна да го блъска с мехурите. Шумът и страхът, повече от болката, която му причиняваха ударите, подкараха Сивчо стремглаво из полето към селото, където щеше да се дава представлението. Санчо гледаше как препуска неговият Сивчо, гледаше и падналия си господар и не знаеше на кого най-напред да се притече на помощ. Но така, както подобава на добър оръженосец и верен слуга, любовта към господаря измести привързаността към магарето, макар че колкото пъти виждаше мехурите да се издигат във въздуха и да падат върху задницата на

Сивчо, сърцето му се изпълваше със смъртен страх, защото предпочиташе ударите да се изсипват по-скоро върху зениците на очите му, отколкото върху най-незначителния косъм от опашката на добичето. Разкъсван от тези страшни терзания, той стигна до мястото, където дон Кихот лежеше, натъртен по-силно, отколкото сам би желал, помогна му да се качи на Росинант и му каза:

— Сеньор, Дяволът задигна Сивчо.

— Кой дявол? — запита дон Кихот.

— Онзи с мехурите — отговори Санчо.

— Аз ще ти върна магарето — каза дон Кихот, — пък ако ще да го е скрил и в най-дълбоките и тъмни подземия на ада. Върви след мене, Санчо! Колата се движи бавно и с двете мулета ще заместим Сивчо.

— Няма защо да си давате труд, сеньор — отговори Санчо. — Укротете гнева си, защото, както виждам, Дяволът пусна на свобода Сивчо и той се връща към този, който го храни.

Това беше самата истина, защото Дяволът, за да последва примера на дон Кихот и на Росинант, падна и той от магарето и се запъти пешком към селото, а Сивчо се върна при господаря си.

— При все това — каза дон Кихот — заради нахалството на този Дявол ще бъде добре да се накаже някой от тези в колата, пък ако ще да е самият император.

— Откажете се от това си намерение — възрази Санчо — и послушайте съвета ми — не се залавяйте никога с комедианти, защото тях всякога ги закрилят. Веднъж видях как затвориха един актьор за две убийства и после го пуснаха без всякакво наказание и глоба. Трябва да знаете, ваша милост, че това са хора на веселието и удоволствието и всички са благосклонни към тях, помагат им, защитават ги и ги уважават, особено ако са членове на кралски и привилегирани трупи^[4], тъй като всички техни актьори или поне повечето от тях по външност и облекло приличат на князе.

— Въпреки всичко това — рече дон Кихот — няма да оставя да ми се подиграва този дяволски палячо, пък ако ще да го закриля и целият човешки род.

Като каза тези думи, дон Кихот извърна коня си и се отправи към колата, която вече приближаваше селото, и още отдалече се провикна:

— Спрете и почакайте, тълпа смешници и веселяци! Искам да ви науча как трябва да се отнасяте към магаретата и добичетата, на които

яздят оръженосците на странстващите рицари!

Дон Кихот викаше толкова силно, че онези от колата чуха и разбраха думите му. По тях те можаха да отгатнат намерението му. От колата скочи мигновено Смъртта, след нея Императорът, Дяволът колар и Ангелът, а също и Кралицата и бог Купидон. Всички насъбраха камъни и се строиха в боен ред, готови да посрещнат дон Кихот както подобава. Като ги видя така стройно наредени за бой, вдигнали ръце и приготвили се с все сила да запратят камъните по нападателите, дон Кихот дръпна юздите на Росинант и се замисли как да ги нападне с най-малка опасност за себе си. В това време го застигна и Санчо и като видя, че се кани да нападне заелия удобна позиция отряд, му каза:

— Голяма лудост ще е да се объркате в тази каша! Не забравяйте, ваша милост, че против градушка от камъни няма друго отбранително средство на света, освен да си плюеш на петите и да се скриеш, като се вмъкнеш под някоя бронзова камбана. Не забравяйте при това, че по-скоро е дързост, отколкото храброст сам човек да нападне войска, в която воюва смъртта и се сражават лично императори, подпомагани от добри и зли ангели. А ако този довод не ви се вижда достатъчно убедителен, за да си стоите мирен, то спомнете си, че между всички тези, които стоят насреща, макар и да изглеждат крале, князе и императори, няма нито един странстващ рицар.

— Чак сега попадна — каза дон Кихот — на съображение, което може и трябва да измени твърдото ми решение. Както често съм ти казвал, аз нито мога, нито трябва да вадя меч срещу човек, който не е посветен в рицарство. А ти, Санчо, опитай, ако искаш, да отмъстиш за обидата, която нанесох на твоя Сивчо. Аз ще ти помагам оттук с викове и полезни наставления.

— Няма защо, сеньор — отговори Санчо, — да си отмъщавам на когото и да било, защото не прилича на добрия християнин да си отмъщава за обидите, още повече, че аз ще убедя Сивчо да се съгласи обидата да падне върху мен, а аз от своя страна желая да прекарам мирно и тихо дните, които небето ми е определило още да живея.

— Щом това е решението ти, добри Санчо, мъдри Санчо, благочестиви Санчо и чистосърдечни Санчо, нека оставим тези призраци — каза дон Кихот — и да тръгнем да търсим по-добри и по-подходящи за нас приключения, защото нещо ми подсказва, че няма да липсват те в този край — и то в голям брой и най-чудати.

Той обърна Росинант, Санчо отиде да прибере магарето си, а Смъртта и целият хвърковат отряд се качиха на талигата и продължиха пътя си. Ето как щастливо завърши страшното приключение с колесницата на Смъртта благодарение на спасителния съвет, който Санчо даде на своя господар. Дон Кихот попадна обаче още на другия ден на ново и не по-малко забележително приключение, в което участваше един влюбен и странстващ рицар.

[1] Лодкарят, който според гръцката митология пренасял душите (сенките) на мъртвите през река Ахерон. ↑

[2] Шеговит прякор, даван на директорите на посредствени актьорски трупии за разлика от Ангуло Добрия, един от най-добрите актьори на времето. ↑

[3] *Auto Sacramental!* (буквално значи — представление в деня на Светото тайнство) — особен драматичен жанр, останка от Средновековието, изобразяващ по алегоричен начин догмите и основите на християнското вероучение. Поменатата пиеса „Кортесите на смъртта“ се приписва на Лопе де Вега. ↑

[4] За да се спрат злоупотребите, наложило се да се ограничи броят на театралните трупии. Санчо загатва за тези, които имали разрешение, като ги нарича погрешно „кралски и привилегировани“. ↑

ГЛАВА ДВНАДЕСЕТА ЗА СТРАННОТО ПРИКЛЮЧЕНИЕ НА ЮНАЧНИЯ ДОН КИХОТ С ХРАБРИЯ РИЦАР НА ОГЛЕДАЛАТА

Дон Кихот и оръженосецът му прекараха нощта след срещата със Смъртта под едни високи и кичести дървета, след като — по съвета на Санчо — дон Кихот си похапна от това, което носеше Сивчо в дисагите. По време на вечерята Санчо каза на господаря си:

— Сеньор, колко глупав щях да бъда, ако бях избрал за награда вместо жребчетата на трите кобили плячката от първото приключение на ваша милост. Колко е вярна поговорката, която казва: „По-добре врабче в ръка, отколкото сокол в гора“.

— При все това — отговори дон Кихот, — ако ти, Санчо, ме беше оставил да ги нападам, както аз исках, щяха да ти паднат в ръцете като плячка най-малко златната корона на Императрицата и изрисуваните криле на Купидон. Със сила щях да ги изтръгна от тях и да ги дам на тебе.

— Скиптрите и короните на императорите-комедианти — отговори Санчо Панса — никога не са от чисто злато, а от мед или тенеке.

— Така е — възрази дон Кихот. — Но то е, защото не подхожда украшенията на комедиантите да бъдат от скъпа материя. Те трябва да не са истински и да създават само такова впечатление. Такива всъщност трябва да бъдат и самите комедии. Аз държа, Санчо, да обичаш театралните пиеси и да имаш добро чувство както към тези, които ги играят, така и към тези, които ги съчиняват, защото и едните, и другите вършат голяма услуга на обществото, като ни предлагат на всяка стъпка едно огледало, в което се отразяват живо делата на човешкия живот. Никакво съпоставяне не може да ни представи по-нагледно от комедията и комедиантите какви сме и какви трябва да бъдем. Ако не си съгласен с мене, кажи ми — не си ли виждал да играят някоя комедия, в която се изкарват на показ крале, императори и папи, рицари, дами и разни други личности? Един играе развратника, друг — негодника, трети — търговеца, четвърти — войника, пети — глупака (изпълнение, което изисква много ум), шести — наивния любовник, а като се свърши комедията и актьорите съблекат костюмите си, всички стават равни помежду си.

— Да, виждал съм — отговори Санчо.

— Е добре, не става ли същото и в комедията на този свят — каза дон Кихот, — където едни играят роли на императори, други — на папи и на всички други лица, които могат да се срещнат в една комедия? Не смъква ли смъртта, когато настъпи краят, сиреч когато се свърши животът, всички дрънкулки, които отличават едните от другите, и не стават ли те равни пред гроба?

— Прекрасно сравнение! — възкликна Санчо. — Но то не е толкова ново, защото съм го слушал да се употребява по много и най-различни поводи, както и при играта на шах — докато трае играта, всяка фигура има своето особено значение, но свърши ли се партията, всички тях ги събират, смесват, разбъркват и хвърлят в една торбичка, все едно, че ги хвърлят от живота в гроба.

— Ден по ден, Санчо — каза дон Кихот, — ставаш все по-малко простодушен и все по-умен.

— Все нещо ще съм попил от мъдростта на ваша милост — отговори Санчо. — Земите, които поначало са сухи и не раждат, почват да дават добър плод, когато ги обработваш и ториш. Искам да кажа, че разговорите с ваша милост са били торът, който падна върху неплодната почва на сухия ми ум, а времето, откакто ви служа и

общувам с вас, е било обработката. Така че аз се надявам да се родят от мене благословени плодове, които ще отговарят напълно на доброто възпитание, чиито пътеки ваша милост прокарва в изсъхналия мой разум.

Дон Кихот се разсмя на надутите изрази на Санчо, но все пак намери, че е вярно това, което бе казал за промените, настъпили у него, защото понякога той разсъждаваше така, че просто го хвърляше в учудване, макар че почти всеки път, когато Санчо се опитваше да говори като на научен диспут или по дворянски, завършваше с това, че падаше от върха на простодушието си в бездната на своето невежество. Но особено изящество и памет проявяваше той, когато използваше — безразлично дали са намясто, или не — поговорки, както читателят е видял и забелязал вече в течение на тази история.

В такива и други още разговори прекараха те по-голямата част от нощта и най-сетне на Санчо му се дощя да спусне кепенците на очите си, както казваше той, когато му се доспиваше. Той свали самара и

пусна магарето си да пасе обилната трева. Не разседла Росинант, защото господарят му беше изрично заповядал да не го разседлава, когато са на поход или не спят под стряха — стар обичай, установен и спазван от странстващите рицари, според който можеше да се снесе юздата от коня и да се прикачи на дъгата на седлото, но да се снесе самото седло — никога! Така постъпи и Санчо и пусна и Росинант на свобода. Приятелството между двете животни беше толкова голямо и рядко, че — според мълвата, предавана от бащи и синове — авторът на тази, истинска история написал за това приятелство цели отделни глави, но за да спази благоприличието и уважението, което се дължи на такава героична история, не ги поместил в книгата си. По някой път обаче той се отклонява от това си решение и така например ни разказва, че щом като двете животни се съберели, почвали да се чешат едно друго, а след като се начесвали до насита и се уморели, Росинант слагал върху врата на Сивчо шията си, която стърчала от другата страна повече от лакът. Загледани и двете внимателно в земята, те можели да стоят така по три дни, ако, разбира се, не ги потърсели преди това за работа или ако гладът не ги карал да търсят храна. Казват дори, че авторът е оставил съчинение, в което е сравнил приятелството им с това на Низус и Евриал и на Пилад и Орест^[1]. Ако това е вярно, той в него сигурно е щял да ни покаже колко силно е било приятелството между тези две кротки животни — както за общо възхищение, така и за срам на хората, които така зле знаят да пазят взаимните си приятелски чувства. Ето защо е казано:

*Никой няма тук приятел,
от папур се прави копие.*^[2]

И още:

*От приятел на приятел
дървеницата е... и т.н.*^[3]

Нека никой не смята, че авторът се е отклонил малко от целта си, като е сравнил приятелството на тези животни с приятелството между хората, защото хората са почерпали много поуки от животните и са научили от тях много важни неща: щъркелите ни научиха да употребяваме иригатора, кучетата ни дадоха примера на повръщането и благодарността, жеравите ни внушиха бдителността, мравките — предвидливостта, слоновете — честността, и конете — верността.^[4]

Най-сетне Санчо заспа до дънера на едно корково дърво, а дон Кихот задряма под един могъщ дъб, но не мина много време и се събуди от някакъв шум зад гърба си. Той се изправи веднага, почна да се оглежда и ослушва, за да разбере откъде идва шумът, и видя двама конници, единият от които скочи от седлото и каза на другия:

— Слез, приятелю, и сними юздите на конете. Струва ми се, че на това място има обилна трева за тях, а за мене — тишина и усамотение, които са ми необходими, за да се отдам на любовните си мисли.

Той каза това и в същия миг се просна на земята. Като легна, иззвънтяха доспехите, които носеше — явен признак за дон Кихот, че непознатият е странстващ рицар. Дон Кихот се доближи до спящия Санчо, започна да го дърпа за ръката, разбуди го с голяма мъка и му каза шепнешком:

— Санчо, братко, ето ти приключение!

— Дай Боже да е добро — отговори Санчо. — А къде е, сеньор, негова милост приключението?

— Къде ли, Санчо? — рече дон Кихот. — Обърни си очите, погледни и ще видиш ей там излегнат един странстващ рицар, който — доколкото разбирам — не е особено весел. Видях го как скокна от коня си и как се изтегна на земята с немалко прояви на лошо настроение, а като легна, доспехите му иззвънтяха.

— А защо ваша милост смята, че това е приключение? — запита Санчо.

— Не искам да кажа — отговори дон Кихот, — че това е вече самото приключение, но то е началото, защото така започват всички приключения. Но слушай — изглежда, че той настройва лютня или китара и по начина, по който се кашля и прочиства гърлото си, сигурно се готви да изпее нещо.

— Така е наистина — каза Санчо. — Трябва да е влюбен рицар.

— Няма странстваш рицар, който да не е влюбен — забеляза дон Кихот. — Но нека послушаме! Ако запее, по нишката на песента ще разплетем кълбото на мислите му, защото, когато сърцето на човека е изпълнено с чувства, той изпитва нуждата да ги изрази.

Санчо се канеше да отговори на господаря си, но му попречи гласът на Рицаря на гората, който не беше нито много лош, нито много добър. Двамата се заслушаха и чуха да се пее следният сонет:

*Сеньора, самоволно посочете
каквито щете цели дръзновени:
ще бъдат както трябва оценени,
ще бъдат много радостно приети.
Щом искате скрил своите несрети,
да бъде мъртъв — свършено е с мене!
Да ви описвам болките стаени —
не, те ще бъдат от Амур възпети!
Душата ми неща несходни крие
мек восък, твърд брилянт... Какво да сторя,
и тя според Амур се нагласява.
Поднасям ви брилянт и восък — вие
дълбайте, вайте... Белегът остава
и ще го нося чак до гроб, сеньора!*

Рицарят на гората завърши своята песен с едно „ах“, изтръгнато сякаш от дълбочината на сърцето му, и след малко се чу жалният му и печален глас:

— О ти, най-прекрасна и най-неблагодарна жена на вселената! Как е възможно, пресветла Касилдея Вандайска^[5], да се съ согласиш да чезне, линее и погине в непрекъснати странствания и тежки и непосилни мъки плененият от тебе рицар? Не ти ли стига, че накарах да те признаят за най-хубава на света всички рицари от Навара, Леон, Андалусия, Кастилия, а най-сетне и всички рицари от Ла Манча?

— Това не е вярно! — извика дон Кихот. — Аз съм от Ла Манча и никога не съм признавал, нито съм бил принуждаван да призная нещо, което да помрачи хубостта на моята сеньора. Ти разбираш сам, Санчо,

че този рицар говори глупости. Но нека го изслушахме! Може би ще се изкаже по-ясно.

— Бездруго ще го направи — каза Санчо, — защото, както се е заоплаквал, ще продължи да се вайка поне един месец.

Но това не стана, защото Рицарят на гората, чул, че някой приказва наблизко, престана да се оплаква, стана и каза с висок, но дружелюбен глас:

— Кой е там? Що за хора сте? Към кои се числите — към радостните или скърбящите?

— Към скърбящите — отговори дон Кихот.

— Елате тогава при мене — каза Рицарят на гората — и бъдете уверени, че с това ще се приближите към самата скръб и печал.

Като чу този нежен и учтив отговор, дон Кихот се приближи до непознатия, последван от Санчо.

Оплакващият се рицар хвана дон Кихот за ръка и му каза:

— Седнете тук, сеньор рицар! Обстоятелството, че ви срещам тук, където единствени ваши другари са самотата и тишината — естествено легло и истински покой за странстващите рицари, — ми говори достатъчно ясно, че вие сте един от тях.

Дон Кихот отговори:

— Рицар съм, и то от странстващите, както казахте, но макар че в душата ми са свили гнездо скърбите, несгодите и неволите, те не са пропъдили от сърцето ми състраданието към чуждите нещастия. От песента, която току-що изпяхте, разбрах, че вашите скърби са любовни, искам да кажа, че причината за тях е любовта ви към тази неблагодарна хубавица, чието име назовахте във вашите жалби.

Двамата рицари разговаряха, седнали един до друг на твърдата земя, в пълен мир и разбирателство, като че ли при пукването на зората нямаше да си пукат главите.

— А вие влюбен ли сте, сеньор рицарю? — запита Рицарят на гората.

— За нещастие, да — отговори дон Кихот, — макар че страданията, които поражда една достойна любов, трябва да се смятат по-скоро за щастие, отколкото за нещастие.

— Това е съвсем вярно — каза Рицарят на гората, — стига само презрението на нашите дами да не помрачава разума и мислите ни, защото, ако то е прекалено, прилича на мъст.

— Не съм бил никога презиран от моята дама — отговори дон Кихот.

— Разбира се, не — рече Санчо, който стоеше до него. — Тя е кротка като овчица и мека като масло.

— Ваш ли е този оръженосец? — запита Рицарят на гората.

— Да — отговори дон Кихот.

— Никога не съм виждал толкова дързък оръженосец, който се обажда, когато говори неговият господар — каза Рицарят на гората. — Ето там е моят оръженосец, цяла върлина е, но за него бих могъл да кажа, че когато аз говоря, никога не е отварял устата си.

— Аз пък говоря — рече Санчо — и не ме е страх да говоря пред един такъв... по-добре да не казвам какъв. Но нека не разбутваме повече работите.

Оръженосецът на Рицаря на гората хвана Санчо за ръка и му каза:

— Хайде да отидем да си поговорим двамата някъде настрана, на воля, по нашенски, и да оставим нашите господари да се карат и да си разправят своите любовни истории. Денят ще ги свари сигурно без да са се изприказвали.

— На драго сърце — рече Санчо. — А аз ще разкажа на ваша милост кой съм, за да видите, че имам основание да се смятам за един от най-бъбривите оръженосци.

След тези думи двамата оръженосци се отдалечиха и започнаха разговор, който по своята забавност не отстъпваше на сериозността, с която разговаряха техните господари.

[1] Класически примери на вярно приятелство. Първият е взет от „Енеидата“, вторият от гръцката митология. ↑

[2] Стихове от романа „История на гражданските войни в Гранада“ (глава VI), написан от Хинес Перес де Ита (испански летописец от XVI век). ↑

[3] Поговорка, чийто смисъл е, че „между приятели могат да се правят шеги, стига да не са груби...“ ↑

[4] Тези своеобразни данни из областта на зоологията Сервантес е почерпил от „Естествена история“ на Плиний Стари. ↑

[5] Прозвището идва от името на германското племе вандали, което е владяло южната част на Испания и е дало името си на областта Андалусия (Вандалусия). ↑

ГЛАВА ТРИНАДЕСЕТА
В КОЯТО ПРОДЪЛЖАВА РАЗКАЗЪТ ЗА
ПРИКЛЮЧЕНИЕТО С РИЦАРЯ НА ГОРАТА И СЕ
ПРЕДАВА УМНИЯТ, НЕОБИЧАЕН И СЛАДЪК
РАЗГОВОР МЕЖДУ ДВАМАТА ОРЪЖЕНОСЦИ

Оръженосците се отделиха от рицарите и първите се впуснаха в разговор за живота си, а вторите — за любовта си, но историята предава най-напред беседата на слугите, а след това диалога на господарите. И така, в нея се разказва, че когато оръженосците се поотдалечили малко, слугата на Рицаря на гората казал на Санчо:

— Труден живот водим, сеньор, ние, оръженосците на странстващите рицари. Не е лъжа, че печелим хляба си с пот на челото, а това е едно от проклятията, които Бог е изрекъл над първите ни още прадеди.

— Можем също да кажем — добави Санчо, — че печелим хляба си и с цената на премръзналите си тела, защото кой търпи по-голяма

жега и по-голям студ от клетите оръженосци на странстващото рицарство? Поне, дето се е рекло, да се хранехме редовно, защото скръбта с хляб е половин скръб, ами случва се да мине ден, па дори и два, и да закусваме само с чист въздух.

— Всичко това се търпи и понася — рече слугата на Рицаря на гората — поради това, че се надяваме да получим награда, защото какъвто и неблагодарник да е странстващият рицар, при когото един оръженосец служи, все може да бъде възнаграден в недалечно време поне с управлението на някое хубаво островче или с някое угледно графство.

— Аз казах вече на господаря си — възрази Санчо, — че се задоволявам с управлението на някой остров. А той е толкова благороден и щедър, че ми го е обещал неведнъж, и то при най-различни случаи.

— Аз пък — каза оръженосецът на Рицаря на гората — ще съм доволен да получа като награда за службата си някой каноникат^[1]. Господарят ми обеща вече един, и то какъв!

— Трябва да се предполага — рече Санчо, — че господарят ви се числи към някой духовен орден, щом може да дава такива награди на своите оръженосци. Моят господар е чисто и просто мирско лице, макар да се опитаха — доколкото си спомням — някои умни хора, но, струва ми се, недоброжелателно настроени, да го убедят да приеме архиепископски сан. Той не поиска обаче друго, освен да стане император и аз треперех тогава да не би да се съгласи да стане духовник, тъй като не се смятах годен да получа и аз духовническо звание, защото трябва да ви призная, че макар и да имам човешки образ, за свещеническа длъжност съм кръгло говедо.

— Ваша милост сигурно се заблуждавате — каза оръженосецът на Рицаря на гората, — защото не всички острови са стока. Има между тях някои не добре разположени, други бедни, трети тъжни, пък и най-благоустроеният и най-китният влече след себе си тежко бреме от грижи и неудобства, което ще легне върху плещите на нещастника, комуто се е паднал. Колко по-добре щеше да бъде за нас, които упражняваме този проклет занаят на слуги, да се приберем спокойно по домовете си и да се посветим там на по-приятна работа, като например лов или риболов. Защото има ли оръженосец на света, колкото и беден

да е той, който да няма кон, чифт хрътки и въдица, за да се развлича в селото си?

— Всичко си имам — отговори Санчо. — Вярно, че кон нямам, но пък имам магаре, което струва два пъти повече от крантата на господаря ми. Гръм да ме удари, и то още утре, ако сменя моето магаре срещу коня му, пък ако ще и четири крини ечемик да добави. Сигурно ваша милост ще сметнете, че се шегувам, като ценя толкова моя Сивчо — дал съм му това име, защото цветът му е сив. И хрътки не ми липсват. Малко ли са по нашето село! А ловът е особено приятен, когато става за чужда сметка.

— Право да ви кажа, сеньор оръженосецо — каза слугата на Рицаря на гората, — намислих и реших да зарежа всички тези рицарски глупости и да се прибера на село, за да си гледам дечицата. Трички ми са — същински източни бисери.

— А моите са две — рече Санчо — и могат да се явят и пред самия папа, особено момичето, което възпитавам — ако е рекъл Господ — за графиня, макар и против волята на майка му.

— На колко години е тази сеньора, която готвите за графиня?

— На около петнадесет — отговори Санчо, — но е стройна като топола, свежа като майско утро и яка като ратай.

— С тези качества — забеляза другият оръженосец — тя може да бъде не само графиня, но и самодива в зелената дъбрава. Я виж ти мръсницата, дъщеря на никаквица, каква сила имала, хубостницата му с хубостница!

Санчо отговори малко сърдито.

— Нито тя е мръсница, нито майка ѝ е била никаквица, нито — ако Господ е рекъл — ще стане такава някоя от двете, докато аз съм жив. Говорете по-вежливо, защото за човек като ваша милост, възпитан между странстващи рицари, които са олицетворение на самата вежливост, тези думи не ми се виждат подходящи.

— О, колко зле разбира ваша милост похвалите, сеньор оръженосецо! — възрази слугата на Рицаря на гората. — Нима не знаете, че когато на арената някой нанесе на бика хубав удар с копието или когато някой извърши нещо сполучливо, народът обикновено казва: „Я го виж ти него, мръсника му с мръсник, как добре се справи!“ Така че това, което звучи като хула, е всъщност най-голяма похвала! По-добре се отречете отсега още, сеньор, от вашите синове или дъщери,

ако не извършат нещо такова, че да заслужат подобни похвали родителите им.

— Да, ще се отрека — отговори Санчо. — Ако е тъй, ваша милост, можете спокойно да наречете мръсници и мене, и децата ми, и жена ми, защото всичко, което вършим и говорим, е напълно достойно за такава похвала. Ето защо, за да мога да се върна да ги видя, аз моля Бога да ме предпази от смъртен грях, сиреч да ме освободи от тази опасна служба на оръженосец, по която се увлякох за втори път, съблазнен и подмамен от една кесия със сто дуката, която намерих един ден в недрата на Сиера Морена. Оттогава дяволът ми навира в очите ту отляво, ту отдясно, ту отгоре, ту отдолу цяла торба, натъпкана с жълтици, така че на всяка стъпка ми се струва, че я хващам с ръка, че я стискам здраво, че я отнасям у дома си, че си купувам земя и имам доходи и си живея като княз. Като мисля за това, леки и поносими ми стават мъките, които търпя при моя смахнат господар, който според мене е по-скоро луд, отколкото рицар.

— Затова и казват — рече оръженосецът на Рицаря на гората, — че алчността продънва торбата. Но понеже говорим за луди, ще ви кажа, че няма на света по-луд човек от моя господар, защото той е от тези, за които се казва: „Само глупците си пъхат носа в неща, които не ги засягат“. И тъй, за да върне разума на друг рицар, който го е загубил, той сам стана луд и тръгна да търси това, което — дори и ако го намери — не знам дали ще му допадне.

— Да не би да е случайно влюбен?

— Да — каза слугата на Рицаря на гората. — Влюбен е в някаква си Касилдея Вандаиска, най-суровата и най-изпечената сенъора, каквато може да се намери в целия свят. Но суровостта ѝ далеч не е най-големият ѝ недостатък. В гърдите ѝ кипят много други измами, както скоро ще се разбере.

— Няма път, колкото и равен да е той — възрази Санчо, — по който да няма яма или трап, в които да се препънеш. В другите къщи варят бакла зърно по зърно, а в моята с по цели казани. Лудостта има сигурно повече спътници и сътрапезници от мъдростта. Но ако е вярно това, което се казва, че другар по нещастие носи облекчение, аз мога да се утеша с ваша милост, тъй като и вие служите на господар толкова глупав, колкото е и моят.

— Глупав е, ама е храбър — отговори другият оръженосец, — а коварен е повече, отколкото глупав и храбър.

— Моят не е такъв — каза Санчо. — Никак не е коварен, по-скоро е простодушен, не е способен да стори никому зло, а всекиму прави добрини. У него няма ни капка злоба. Едно дете може да го убеди посред бял ден, че е паднала вече нощ. Заради това му чистосърдечие аз го обичам като зеницата на окото си и не се решавам да го напусна, каквито и лудории да върши.

— При все това, сеньоре и побратиме — рече оръженосецът на Рицаря на гората, — когато слепец води слепец, и двамата рискуват да паднат в някоя яма. По-добре ще е да се оттеглим час по-скоро и да се върнем по нашите домове, защото тези, които търсят приключения, невинаги намират онова, което очакват.

Санчо плюеше често и слюнката му беше някак суха и лепкава. Като видя и забеляза това, състрадателният оръженосец на Рицаря на гората каза:

— Изглежда, че от многото приказки езиците ни се залепиха за небцето, но аз нося средство за отлепването им — то виси на седлото на коня ми и съвсем не е лошо.

Той стана и след малко се върна с мехче вино и с една баница, лакът дълга — и то без преувеличение, — защото в нея имаше опечен цял заек. Санчо, като пипна баницата, реши дори, че е по-дълга и че вътре има не заек, а яре или дори цял козел.

— Такива ли неща носите със себе си, сеньор? — запита Санчо.

— Че какво си мислите? — отговори другият. — Да не съм случайно някой нищо и никакъв оръженосец? Аз нося на коня си повече припаси, отколкото вземат със себе си генералите на поход.

Без да чака покана, Санчо почна да яде и да гълта в тъмнината зальци, големи колкото възли на дебело въже.

— Ваша милост — каза той — сте наистина верен и съвършен, великолепен и благороден оръженосец, пример за всички останали оръженосци, което личи и от това пиршество, уредено сякаш по силата на някаква магия, защото наистина създава това впечатление. Вие не сте жалък и нещастен като мене и не носите в своите дисаги само бучка сирене — толкова кораво, че можеш да счупиш с него главата на някой великан, петдесетина рожкови и още толкова орехи и лешници. И всичко това, защото господарят ми е беден и спазва правилото, че

странстващите рицари трябва да се хранят и поддържат само със сухи плодове и с полски треви.

— Честна дума, побратиме — възрази оръженосецът на Рицаря на гората, — моят стомах съвсем не е свикнал да поема магарешки тръни, диви круши и горски корени. Нека нашите господари се придържат към каквито си щат мнения и рицарски закони и нека ядат каквото им скимне! Аз си нося винаги студено месо и това мехче, увиснало на седлото ми за всеки случай. Толкова съм привързан към него и толкова го обичам, че постоянно го прегръщам и целувам хиляди пъти.

След тези думи той пхна мехчето в ръцете на Санчо, който го вдигна, впи уста в него и се загледа в продължение на четвърт час в звездите. Като спря да пие, отпусна глава на една страна, въздъхна дълбоко и каза:

— Ах ти, мръсно изчадие, колко си пивко и добро!

— Виждате ли сега — каза оръженосецът на Рицаря на гората, като чу думите на Санчо, — че и вие го наричате мръсно, за да изразите задоволството си?

— Наричам го — рече Санчо — и признавам, че не е обида да назовеш някого мръсник, когато искаш да го похвалиш. Но кажете ми, за Бога, сеньор, не е ли това вино от Сиудад Реал^[2]?

— Браво, познавачо на вина! — каза оръженосецът на Рицаря на гората. — Вярно е, че е оттам и неколкогодишно при това.

— На мене ли ще ги разправяте? — рече Санчо. — Да не си мислите, че не бих могъл да го позная. Може да не вярвате, сеньор оръженосецо, но самата природа ме е дарила с толкова голям усет да познавам вината, та е достатъчно да ги помириша, за да кажа кое откъде е, от какъв сорт е, каква му е жилката и вкусът, трайността му и колко пъти трябва да бъде преливано от бъчва в бъчва — с една дума, всички подробности, засягащи винарството. Но няма защо да се чудите, тъй като бащиният ми род е дал двама особено прочути познавачи на вина, каквито дълги години не е имало в Ла Манча. За да видите какво им се случи веднъж, ще ви разкажа следното. Дали на двамата да опитат вино от една бъчва и ги помолили да се произнесат за състоянието, качествата, достойнствата и недостатъците му. Единият го опитал с върха на езика си, другият само го помирисал. Първият казал, че виното има вкус на желязо, а вторият — че мирише по-скоро на ощавена козя кожа. Собственикът на виното заявил, че бъчвата е чиста

и че няма откъде да е добило дъх на желязо или кожа. При все това двамата знаменити познавачи настоявали на своето. Минало време, виното се продало и когато измили бъчвата, намерили в нея малък ключ, закачен на кожено ремъче. От това ще ви стане ясно, ваша милост, че човек, който произхожда от такъв род, може да даде мнението си в подобен случай.

— Тъкмо затова казвам — рече оръженосецът на Рицаря на гората, — че е време да престанем да търсим приключения. Няма защо да изпускаме питомното, за да гоним дивото. Нека се върнем по колибите си, а ако е угодно на Господа, той и там ще ни намери.

— Аз ще служа на господаря си, докато стигне в Сарагоса, а след това добър е Господ.

Двамата добри оръженосци говориха и пиха толкова много, че само сънят сполучи да върже езиците им и да намали голямата им жажда, която никога и с нищо не можеше да се утоли напълно. И тъй, държейки здраво и двамата почти изпразненото мехче и с несдъвкани зальци в уста, те заспаха на самото място, където ще ги оставим засега, за да разкажем това, което се случи между Рицаря на гората и Рицаря на печалния образ.

[1] Рента и други материални облаги, свързани с духовния сан на каноник. ↑

[2] *Сиудад Реал* — главен град на Ла Манча, известен с отличните си вина, сега център на провинция Сиудад Реал. ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИНАДЕСЕТА В КОЯТО ПРОДЪЛЖАВА ПРИКЛЮЧЕНИЕТО С РИЦАРЯ НА ГОРАТА

Нашата история разказва, че след дълъг разговор с дон Кихот, Рицарят на гората накрая му казал следното:

— С една дума, сеньор рицарю, трябва да ви кажа, че по волята на съдбата или по-право по свой собствен избор се влюбих в несравнимата Касилдея Вандалска. Наричам я несравнима, защото тя няма равна на себе си по ръста на тялото си, по благородното си потекло и по хубост. А тази Касилдея, за която ви говоря, ми се отплати за моите добри чувства и честни намерения, като ме накара — подобно на мащехата на Херкулес — да се изложа на множество различни опасности, обещавайки ми в края на всяко приключение, че надеждите ми ще се сбъднат, ако преодолея и следващото изпитание. Но веригата на моите подвизи става вече твърде дълга. Приключенията ми нямат вече брой, нито пък знам кое от тях ще бъде последно, за да почнат най-

сетне да се изпълняват и моите скромни желания. Веднъж тя ми заповяда да вляза в борба с прочутата великанка в Севиля, наречена Ла Хиралда^[1], която е толкова храбра и здрава, че сякаш е излята от бронз, и въпреки че не се мърда от мястото си, е най-подвижната и изменчива жена в света. Дойдох, видях, победих и я заставих да стои спокойно и да не мърда, тъй като повече от седмица духаше само вятърът от север. Друг път моята сеньора ме накара да претегля грамадните каменни бикове в Гисандо^[2] — работа, подходяща повече за хамали, отколкото за рицари. След това ми заповяда да се хвърля в пропастта Кабра^[3] — нечувана и страхотна опасност! — и да ѝ докладвам подробно какво се крие в тези мрачни дълбочини. Спрях въртенето на Хиралда, претеглих бикове в Гисандо, хвърлих се в пропастта и изнесох на бял свят всичките ѝ тайни — и все пак надеждите ми са от мъртви по-мъртви, а нейните прищевни повели и презрение — по-живи от всякога. Неотдавна тя ми заповяда да преброя всички области на Испания и да накарам всички странстващи рицари, които скитат из нея, да признаят, че тя надминава по хубост всички жени на земята и че аз съм най-храбрият и най-влюбеният рицар на земното кълбо. По нейно искане аз обиколих вече по-голямата част от Испания и сразих много рицари, които се осмелиха да ми противоречат. Но най-вече се гордея и славя с това, че победих в двубой прочутия рицар дон Кихот де ла Манча и го накарах да признае, че моята Касилдея е по-хубава от неговата Дулсинея. Смятам, че с тази моя победа съм победил всички рицари на света, защото този дон Кихот, за когото ви говоря, ги е победил до един, а тъй като аз победих него, ясно е, че славата, честта и величието му по право се прехвърлят върху моята личност.

*Щом победи, веднъж се тачи воин,
но двойно — ако смаже враг достоен.*^[4]

Така че безбройните подвизи на този дон Кихот се приписват вече на мене и са мои.

Дон Кихот слушаше смаян Рицаря на гората, хиляди пъти напираше у него желанието да му каже, че лъже, и думата „лъжете“ се въртеше вече на върха на езика му. Но с големи усилия той се овладя, за да го принуди сам да изповяда лъжата си, и затова спокойно му каза:

— По това, че ваша милост, сеньор рицарю, сте победили повечето странстващи рицари в Испания и дори в целия свят, няма да възразя, но много се съмнявам, че сте победили дон Кихот де ла Манча. Може би е бил някой друг, който му е приличал, макар че малцина са тези, които имат прилика с него.

— Как да не съм го победил? — възрази Рицарят на гората. — Кълна се в името на небето, което е над главите ни, че се бих с дон Кихот, че го победих и го заставих да поиска пощада. Той е човек висок на ръст, с изпито лице, мършаво и издължено тяло, посивели коси, орлов, малко пречупен нос, с големи, черни и увиснали мустаци. Бойното му име е Рицарят на печалния образ и има за оръженосец един селянин, който се казва Санчо Панса. Той язди и управлява юздите на един прочут кон, наречен Росинант, и най-сетне повелителка на неговата воля е някоя си Дулсинея дел Тобосо, която всъщност се казва Алдонса Лоренсо, така, както и аз наричам моята сеньора Касилдея Вандалска, макар че името ѝ е Касилда и е от Андалусия. Ако всички тези белези не са достатъчни, за да ви уверят, че говоря истината, ето меча ми, който ще съумее да вдъхне вяра и на самото неверие.

— Успокойте се, сеньор рицарю — каза дон Кихот, — и чуйте какво ще ви кажа. Трябва да знаете, че този дон Кихот, за когото говорите, е най-добрият ми приятел в света, и то толкова голям приятел, че бих могъл да кажа, че го обичам като собствената си особа. Ако съдя по напълно верните и точни белези, които споменахте, не мога да не мисля, че той е същият, когото сте победили. От друга страна, виждам с очите си и установявам чрез пипане, че е невъзможно да бъде той същият, освен ако — понеже той има много врагове магьосници (особено един, който непрестанно го преследва) — някой от тях не е взел неговия образ и се е оставил да го победят, за да го лиши от славата, която е спечелил благодарение на великите си рицарски подвизи по цялата земя. За да ви потвърдя това, ще ви кажа също, че само преди два дни тези магьосници, негови врагове, превърнаха хубавата Дулсинея дел Тобосо в грозна и мръсна селянка от главата до петите, а навярно по същия начин са омагьосали и онзи дон Кихот. Ако всичко това не е достатъчно, за да ви докаже, че говоря истината, то знайте, че пред вас стои самият дой Кихот, който ще защити правдата с оръжие в ръка — пеш, на кон или както вам е удобно.

При тези думи той скочи на крака и се хвана за меча си, чакайки да види какво решение ще вземе Рицарят на гората. Но онзи спокоен и невъзмутим отговори следното:

— Добрият платец не се страхува да даде залог. Този, който е могъл веднъж да ви победи преобразен, с право може, сеньор дон Кихот, да се надява, че ще ви победи и в истинския ви образ. Но понеже не прилича на рицари да се бият на тъмно като крадци и разбойници, нека дочакаме деня, за да може слънцето да види нашите дела. А условието на нашата борба ще бъде — победеният да се подчини на волята на победителя и да направи всичко, което му бъде заповядано, стига то да е съвместимо с рицарското му звание.

— Напълно съм съгласен с това условие и тази уговорка — отговори дон Кихот.

След тези думи те отидоха при своите оръженосци и ги намериха да хъркат в същото положение, в което ги беше връхлетял сънят. Събудиха ги и им заповядаха да приготвят конете, защото призори двамата щяха да започнат нечувана, кървава и страшна битка. Като чу това, Санчо си глътна езика и се смръзна от страх, изплашен за живота на господаря си, понеже оръженосецът на Рицаря на гората му беше описал храбростта на своя сеньор^[5]. Но без да кажат нито дума, двамата оръженосци тръгнаха да търсят добичетата си. Трите коня и магарето се бяха вече сдушили и стояха всички вкупом на едно място.

По пътя оръженосецът на Рицаря на гората каза на Санчо:

— Трябва да ви кажа, драги, че у нас в Андалусия обичаят е такъв: докато спорещите се бият, свидетелите на двубоите не стоят със скръстени ръце. Казвам ви го, за да знаете, че докато се сражават господарите ни, ние ще трябва да се бием и бъхтим един друг.

— Този обичай, сеньор оръженосцо — отговори Санчо, — може да е в сила за тамошните негодници и побойници, но съвсем не и за оръженосците на странстващите рицари. Поне никога не съм слушал господаря ми да споменава за подобен обичай, а той знае на пръсти всички правила на странстващото рицарство. Но дори и да е вярно и да има изричен закон, който налага на оръженосците да се бият помежду си, докато се сражават техните господари, аз не искам да го изпълня, а ще платя глобата, която надали е повече — уверявам ви — от кило осьък^[6]. Предпочитам да платя осьъка, защото знам, че ще ми излезе по-евтино от марлите и бинтовете, които ще трябва да купувам, за да

лекувам главата си — отсега още я виждам пукната и цепната на две. Но има и друго — невъзможно ми е да се бия, защото нямам меч, а и никога в живота си не съм носил такъв.^[7]

— Знам добър цяр против това — рече оръженосецът на Рицаря на гората. — Аз нося със себе си два еднакви по големина платнени чувала. Вие ще вземете единия, а аз — другия и ще се бием с тях на равни начала.

— При тези условия нямам нищо против — отговори Санчо, — защото в такава схватка по-скоро ще си изтупаме праха, отколкото да се нараним.

— Няма да е точно така — възрази другият. — За да не отнесе вятърът чувалите ни, ще трябва да турим в тях по десетина гладки и обли, еднакви по тегло камъни и така ще можем да се избухаме без особена вреда.

— Я го виж ти, хитреца му с хитрец! — рече Санчо. — Какви самурени кожи и меки ватени подплънки иска да тури в чувалите, за да не се строят кратуните ни и да не станат костите ни на прах! Но ако щете дори с копринени пашкули да ги напълните, знайте, сеньор, че аз няма да се бия. Нека се бият нашите господари, това си е тяхна работа, а ние да си пийнем и поживеем. Времето и без това ще се погрижи да ни отнеме живота, та няма защо да търсим ние да му туряме край преди определения срок. Като узреем, сами ще капнем от дървото.

— Въпреки всичко — възрази слугата на Рицаря на гората — ще трябва да се бием, ако ще и само половин час.

— Няма защо — отговори Санчо. — Аз не съм неучтив и неблагодарен човек, та сега да взема да се разправам с хора, с които съм ял и пил, още повече, че не се чувствам нито обиден, нищо сърдит. Кому, по дяволите, ще дойде на ум да се бие току-тъй, без причина!

— И против това имам цяр — каза оръженосецът на Рицаря на гората. — Преди да започнем боя, аз ще се приближа тихичко до ваша милост и ще ви зашлевя три или четири такива плесници, че ще ви съборя на земята. По този начин ще събудя вашия гняв, ако и да дреме като кон на празни ясли.

— Срещу този ваш ход аз знам друг — отговори Санчо — и няма да ви остана дължен. Ще грабна една тояга и преди още ваша милост да сте предизвикали гнева ми, така ще ви наложа, че вашият гняв да заспи и да се събуди едва на онзи свят, за да се знае, че аз не съм човекът,

който ще позволи комуто и да било да се докосва до лицето ми. Нека всеки си гледа работата! Най-умното ще бъде всеки да приспи гнева си, защото никой не познава душата на никого и случва се да тръгнеш да острижеш овцата, а да се върнеш сам остриган. Господ е благословил мира и е проклет разприте. Щом една гонена, затворена и притисната до стената котка може да се превърне в лъв, то Бог знае в какво мога да се превърна аз, ако изпадна в нейното положение. Ето защо, сеньор оръженосецо, още отсега ви предупреждавам, че вие ще отговаряте за всички щети и вреди, които биха могли да произлязат от нашата разпра.

— Добре — каза оръженосецът на Рицаря на гората. — Нека съмне, пък ще видим какво е писано.

В това време по дърветата започнаха да чуруликат хиляди пъстрокрили птички. Те сякаш поздравяваха със своите разнозвучни и весели песни свежата зора, която надникваше през вратите и балконите на изтока и откриваше постепенно красивото си лице, отърсвайки от косите си безкрайно множество течни бисери, а тревата, окъпана от тази нежна течност, създаваше впечатлението, че тя самата пръска мънички бели перли. От върбите капеше сладка манна, изворите звънливо се смееха, ручеите ромоляха, горите ликуваха, а поляните се кичеха още по-богато с настъпването на зората. Щом обаче се развидели и стана възможно да се виждат и различават предметите, първото нещо, което се изпречи пред очите на Санчо Панса, беше носът на оръженосеца на Рицаря на гората — нос толкова голям, че хвърляше сянка върху почти цялото му тяло. Авторът на нашата история казва, че той наистина беше извънредно голям, с гърбица по средата, цял в брадавици, морав на цвят като патладжан. Спускаше се два пръста под устата. Величината, цветът, брадавиците и гърбавостта му така обезобразяваха лицето, че Санчо, като го видя, се разтрепери целият като дете, болно от припадъци, и реши в себе си, че е по-добре да се остави да му ударят двеста плесника, без да се разгневи, отколкото да се бие с този караконджул. Дон Кихот хвърли поглед към противника си, но той беше вече спуснал забралото си, така че не можа да види лицето му. Забеляза само, че е човек набит и не много висок. Носеше върху доспехите си ризница, на пръв поглед от най-тънко злато, осеяна с множество блестящи огледала във формата на малки луни, които го правеха да изглежда много изящен и внушителен. Над шлема се развяваха много зелени, жълти и бели пера. Копието му, подпряно на

едно дърво, беше много дълго и дебело и завършваше с желязно острие, по-голямо от педя.

Дон Кихот видя и забеляза всичко и от това, което видя и забеляза, заключи, че рицарят притежава сигурно грамадна сила. Но той не се уплаши като Санчо Панса, а напротив, спокойно и смело каза на Рицаря на огледалата:

— Ако голямото ви желание да встъпите в борба, сеньор рицарю, не засенчва любезността ви, то аз ви моля да повдигнете за миг забралото, за да видя дали хубостта на лицето ви отговаря на изящната ви външност.

— Какъвто и да е изходът от двубоя — дали той ще завърши с ваша победа или поражение, сеньор рицарю — отговори Рицарят на огледалата, — вие ще имате достатъчно, дори предостатъчно време, за да ме видите. Ако сега не удовлетворявам вашето желание, то е, защото ми се струва, че ще нанесе явна обида на хубавата Касилдея Вандалска, като изгубя време да вдигна забралото в един момент, когато трябва да ви принудя час по-скоро да признаете това, което вече сам знаете, че искам.

— Но докато възседнем конете си — рече дон Кихот, — вие все пак можете да ми кажете дали аз съм същият този дон Кихот, когото казахте, че сте победили.

— На това ще ви отговорим^[8] — каза Рицарят на огледалата, — че приличате на рицаря, когото победих, както едно яйце прилича на друго. Но щом казвате, че него го преследват магьосници, не смея да твърдя дали вие сте поменатото лице, или не.

— Това ми стига — отговори дон Кихот, — за да се убедя, че сте заблуден. Нека докарат конете ни, за да ви помогна да се отървете от тази заблуда. За по-малко време, отколкото е нужно да вдигнете забралото си — ако Бог, моята сеньора и моите мишци ме закрилят, — ще видя вашето лице, а вие ще видите, че аз не съм същият дон Кихот, когото мислите, че сте победили.

Прекъснаха разговора си, качиха се на конете си и дон Кихот обърна Росинант, за да се отдалечи на необходимото разстояние, което да му позволи да се засили и нападне противника си. Същото стори и Рицарят на огледалата. Но дон Кихот не беше се отдалечил още и на двадесет крачки, когато чу гласа на Рицаря на огледалата, извървял и той като него само половината път.

— Помнете, сеньор рицарю, че условието на нашия бой е победеният да се постави безпрекословно на разположение на победителя.

— Зная вече — отговори дон Кихот, — но от победения не трябва да се искат неща, несъвместими с рицарското достойнство.

— Точно тъй! — отговори Рицарят на огледалата.

В този миг дон Кихот зърна чудноватия нос на оръженосеца и се учуди не по-малко от Санчо. Той го взе за някакво чудовище или за особен род човек, какъвто не се среща по света. Санчо, като видя, че господарят му тръгва да заеме изходно положение за двубоя, не пожела да остане насаме с дългоносия, защото се страхуваше, че един само удар на този нос по носа му ще тури край на разпратата им и той — било от удара, било от страх — ще се просне на земята. Затова се затича подир господаря си, хванал се за едното от стремената, и когато му се стори, че настъпва време дон Кихот да се върне назад, му каза:

— Моля ваша милост, сеньор, преди да се впуснете в бой, помогнете ми да се кача на този дъб, откъдето ще мога да наблюдавам по-добре, отколкото тук от земята юначната борба, която се готвите да поведете с този рицар.

— По съм наклонен да вярвам, Санчо — рече дон Кихот, — че ти искаш да се качиш на трибуната, за да гледаш без опасност боя с бикове.

— Да си кажа правичката — отговори Санчо, — страшният нос на този оръженосец ме уплаши и ужаси толкова, че не смея да остана при него.

— Носът му е такъв — каза дон Кихот, — че да не бях този, който съм, и мене би изплашил. Ела де! Ще ти помогна да се качиш там, където искаш.

Времето, което дон Кихот употреби, за да помогне на Санчо да се качи на дъба, Рицарят на огледалата използва, за да измине необходимото разстояние и да стигне мястото, откъдето щеше да се засили. Той помисли, че и дон Кихот е направил същото и без да чака зов на тръба или някакъв друг знак, обърна коня си — който не беше нито по-лек, нито по-хубав от Росинант — и препусна с все сили, сиреч със среден тръс, срещу своя противник. Като видя обаче, че той се е спрял и помага на Санчо да се качи на дървото, дръпна юздите и се спря на половин път, което зарадва извънредно много коня, който не

можеше и крачка повече да направи. Дон Кихот помисли, че противникът му го напада вече, заби гневно шпори в мършавите хълбоци на Росинант и тъй го разпали, че — както казва историята — той запрепуска за първи път, защото обикновено се движеше с бавен тръс. Носен от тази неவிждана ярост, дон Кихот стигна там, където Рицарят на огледалата се беше спрял в своя бяг и сега забиваше докрай шпорите си в хълбоците на коня, без да успее да го помръдне нито на педя от мястото му. При това благоприятно стечение на обстоятелствата дон Кихот изненада своя противник, който — затруднен от коня си и зает с нагласата на копие то си — не съумя или не успя да се приготви за бой. Дон Кихот, без да вземе под внимание тези затруднения на противника си и без да излага себе си на каквато и да било опасност и риск, се сблъска с Рицаря на огледалата с такъв устрем, че той се праметна съвсем против волята си през задницата на коня и така се изтърси на земята, че не мръдна ни ръка, ни крак и остана да лежи като мъртъв.

Щом го видя проснат на земята, Санчо слезе от дървото и с голяма бързина се спусна към господаря си. А дон Кихот скочи от Росинант, завтече се към Рицаря на огледалата и взе да му развързва шлема, за да види дали е умрял и ако е още жив, да му помогне да си поеме дъх. Изведнъж той видя... Кой би могъл да каже какво видя той, без да възбуди у читателя изненада, учудване и ужас? Той видя — казва историята — същото лице, същото изражение, същата физиономия, досущ същите черти — образ и подобие на бакалавъра Самсон Караско. Видя го и се провикна на висок глас:

— Бързай, Санчо, ела и погледни това, което ще видиш и няма да повярваш! Тичай, сине, и виж каква е силата на магията и какво могат да направят магьосниците и вълшебниците!

Санчо се доближи и като видя лицето на бакалавъра Караско, почна да се кръсти непрестанно. Но събореният на земята рицар не даваше никакви признаци на живот и Санчо каза на дон Кихот:

— На мнение съм, сеньор, че за всеки случай ваша милост би трябвало да мушнете и забиете меча си в устата на този, който прилича на бакалавъра Самсон Караско. Може би по този начин ще убиете някого от вашите врагове магьосници.

— Не е лош съветът ти — рече дон Кихот. — Колкото по-малко врагове, толкова по-добре.

Но когато извади меча си, за да изпълни съвета и препоръката на Санчо, дойде оръженосецът на Рицаря на огледалата, сега вече без носа, който го правеше толкова грозен, и извика:

— Внимавайте какво правите, ваша милост сеньор дон Кихот! Човекът, който лежи пред краката ви, е вашият приятел бакалавърът Самсон Караско, а аз съм негов оръженосец.

А Санчо, като забеляза, че лицето му не е вече така грозно, му каза:

— А къде е носът?

— Ей го тук, в джоба ми — отговори другият.

Бръкна в десния си джоб и извади един маскараден нос от лакирана мукава — същия, който вече описахме. Санчо, вглеждайки се внимателно в оръженосеца, не можа да сдържи учудването си и извика със силен глас:

— Света Богородице, ела ми на помощ! Не е ли това Томе Сесиал, мой съсед и сват?

— Той, същият! — отговори оръженосецът, останал вече без нос. — Да, свате и приятелю Санчо Панса, аз съм Томе Сесиал и ей сега ще ти разкажа какви дяволии, хитрини и сплетни ме докараха тук, но преди това измоли и изпроси от господаря си да не пипа, удря, наранява или убива Рицаря на огледалата, който лежи в нозете му, защото няма никакво съмнение, че той е дръзкият и безразсъден бакалавър Самсон Караско, наш съселянин.

В това време Рицарят на огледалата дойде на себе си, а дон Кихот, като видя това, опря върха на голия си меч в лицето му и каза:

— Тозчас ще умрете, рицарю, ако не признаете, че несравнимата Дулсинея дел Тобосо надминава по хубост вашата Касилдея Вандалска. Ще трябва освен това (ако останете жив след тази схватка и след падането ви) да ми обещаете, че ще отидете в град Тобосо и ще й се представите от мое име, за да постъпи с вас както намери за добре. Ако тя ви подари свободата, ще трябва да се върнете при мене — нека мълвата за моите подвизи ви служи за пътеводна нишка и ви доведе там, където ще бъда аз, — за да ми разкажете как е протекла вашата среща. Тези условия, съгласно уговорката ни преди двубоя, не излизат от рамките на рицарските правила.

— Признавам — рече падналият рицар, — че разпраната и мръсна обувка на сеньора Дулсинея дел Тобосо струва повече от

невчесаната, но чиста брада на Касилдея и обещавам да се явя пред вашата сеньора и да се върна след това при вас, за да ви дам вярна и точна сметка за това, което искате от мене.

— Трябва също да се убедите и признаете — добави дон Кихот, — че рицарят, когото сте победили, не е бил и не е могъл да бъде дон Кихот де ла Манча, а някой друг, който му е приличал, както аз съм убеден и признавам, че макар и да приличате на бакалавъра Самсон Караско, не сте Самсон Караско, а някой друг, който му прилича и комуто моите врагове са дали неговия образ, за да сдържа и укротя бойния си гняв и за да не се възползвам до крайност от славните преимущества на победата си.

— Всичко това признавам, преценявам и разбирам така, както вие вярвате, преценявате и разбирате — отговори сразеният рицар. — А сега разрешете ми, моля ви, да стана, ако намеря изобщо сили да се изправя след удара при падането, който ми причини голямо зло.

Дон Кихот и оръженосецът на победения му помогнаха да се изправи, а Санчо не снемаше очи от Томе Сесиал и му задаваше въпроси, чиито отговори явно показваха, че той е наистина неговият съсед и сват, както твърдеше. Но подозрението, което бяха породили в него думите на господаря му, че магьосниците са преобразили Рицаря на огледалата в бакалавъра Караско, караше Санчо да не приема за истина това, което за очите му беше чиста истина. Така си останаха заблудени господар и слуга, а Рицарят на огледалата и оръженосецът му, намръщени и накуцващи, се сбогуваха с дон Кихот и Санчо с намерение да потърсят някое село, където да превържат и да наместят кокалите на Самсон Караско. Дон Кихот и Санчо продължиха пътя си за Сарагоса. Историята ги изоставя за известно време, за да разправи кои бяха Рицарят на огледалата и дългокосият му оръженосец.

[1] *Ла Хиралда* — ветропоказател (3,50 м висок), който представлява статуята на победата, поставен на върха на кулата на Севилската катедрала. ↑

[2] Биковете в Гисандо е название на четири грамадни и безформени каменни фигури край Гисандо, провинция Авила. ↑

[3] *Пропастта Кабра* — в провинция Кордова, дълбока около 120 метра. ↑

[4] Два перифразирани стиха от песен първа на епическата поема „Ла Араукана“ от Алонсо де Ерсиля. ↑

[5] Сервантес не е описал храбростта на Рицаря на гората, а само е споменал, че той е храбър. ↑

[6] Най-честото наказание, налагано на членовете на религиозните братства за нарушение на устава. За Санчо се споменава, че е член на братство (I част, глава XXI, II част, глава XLIII). ↑

[7] В глава VIII и XV (I част) се казва, че Санчо носи меч. ↑

[8] С тази фраза испанският крал отговарял на молбите, които са отправяли към него Кортесите. ↑

ГЛАВА ПЕТНАДЕСЕТА В КОЯТО СЕ РАЗПРАВЯ И СЪОБЩАВА КОИ БЯХА РИЦАРЯТ НА ОГЛЕДАЛАТА И НЕГОВИЯТ ОРЪЖЕНОСЕЦ

Дон Кихот продължи пътя си, предоволен, горд и надут, че бе спечелил победа над такъв юначен рицар, какъвто си въобразяваше, че е Рицарят на огледалата, и очакваше да узнае — осланияйки се на рицарската му дума — дали неговата сенъора е още омагьосана, защото изключено беше — иначе би престанал да бъде рицар — да не се върне победеният при него, за да му докладва какво се е случило с нея. Но едно мислеше дон Кихот, а друго — Рицарят на огледалата, тъй като единствената му мисъл беше засега, както вече се каза, да намери място, където да му превържат раните. Известно е вече на читателя, че бакалавърът Самсон Караско, преди да посъветва дон Кихот да поднови изоставените си странствания, бе говорил със свещеника и бръснаря по въпроса какви мерки да се вземат, за да принудят дон Кихот да си седи

вкъщи тихо и мирно и да не ламти за злополучни приключения. В края на тези съвещания бе взето единодушно решение, най-вече по настояване на Караско, да оставят дон Кихот да замине, тъй като беше ясно, че е невъзможно да го задържат, а Самсон да иде да го срещне някъде из пътя като странстващ рицар, да влезе в бой с него — поводи можеха без мъка да се намерят — и да го победи — нещо, което те смятаха за съвсем лесно. Трябваше да се предвиди и уговори преди двубоя победеният да се покори напълно на волята на победителя и така — веднъж победен дон Кихот — бакалавърът-рицар следваше да му заповяда да се върне у дома си на село и да не го напуска цели две години или до второ разпореждане. Ясно беше, че победеният дон Кихот щеше да изпълни бездруго дадената заповед, за да не наруши и претъпи рицарските закони, а съществуваше и надеждата, че през време на изгнанието си щеше да позабрави суетните си мечти или пък щеше да се намери някакъв лек за безумието му.

Караско се съгласи на всичко това, а за оръженосец предложи услугите си Томе Сесиал, съсед и сват на Санчо Панса, весел и буден човек. Самсон се въоръжи, както вече казахме, а Томе Сесиал сложи върху естествения си нос фалшивия маскараден, за който споменахме, за да не го познае сватът му, когато се срещнат. Така те тръгнаха по същия път, по който бе тръгнал дон Кихот, и насмалко не ги настигнаха там, където стана приключението с колесницата на смъртта. Намериха ги в крайна сметка в гората, където им се случи всичко, което внимателният читател е вече прочел. Ако в главата на дон Кихот не беше се втъпила странната мисъл, че бакалавърът не е бакалавър, сеньор бакалавърът щеше да се лиши завинаги от възможността да стане лиценциат, тъй като там, където смяташе да намери птичка, не откри дори и гнездо. Томе Сесиал, като видя колко злополучен излезе планът им и колко лошо завърши тяхното пътуване, каза на бакалавъра:

— Каквото си е право, сеньор Самсон Караско, получихме си заслуженото. Лесно се замислят и се предприемат разни дела, но в повечето случаи мъчно се измъква човек от тях. Дон Кихот е луд, а ние — умни. Той си отива здрав и засмян, а ваша милост сте пребит и тъжен. Нека преценим сега кой е по-луд — този, който поначало си е луд, или онзи, който нарочно се прави на луд.

А Самсон отговори:

— Разликата между тези два вида луди е, че този, който е луд по неволя, ще остане луд завинаги, а онзи, който е станал доброволно луд, може да престане да е луд, щом поиска.

— Щом е тъй — каза Томе Сесиал, — аз бях доброволно луд, като се съгласих да стана оръженосец на ваша милост. Сега пък — също така доброволно — решавам да престана да ви служа и да се върна у дома си.

— Прави каквото знаеш — отговори Самсон, — но знай, че аз няма да се върна, преди да съм натупал здравата дон Кихот. Ще тръгна да го търся не вече с намерението да му върна разсъдъка, а за да му отмъстя, защото така ме болят ребрата, че не ми е до никакво състрадание.

Така се разговаряха двамата, докато стигнаха до едно село, където за щастие намериха лечител на изкълчени кости, който се зае да лекува нещастния Самсон. Томе Сесиал го напусна и си отиде, а Караско остана да обмисля как да си отмъсти. Ще дойде време историята да ни занимае отново с него, а сега тя бърза да сподели радостта на дон Кихот.

ГЛАВА ШЕСТНАДЕСЕТА В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА СРЕЩАТА НА ДОН КИХОТ С ЕДИН УМЕН БЛАГОРОДНИК ОТ ЛА МАНЧА

Както вече казахме, дон Кихот продължи пътя си предоволен, горд и надут, въобразявайки си, че със спечелената победа е станал вече най-храбрият странстващ рицар на времето си. Той смяташе за завършени и за доведени до щастлив край всички приключения, които можеха да му се случат занапред. Нехаеше за магиите и магьосниците и не си спомняше вече за безбройните побоища, нанесени му през време на неговите странствания, нито за удара с камък, който му бе избил половината зъби, а още по-малко за неблагодарността на каторжниците и за дързостта на янгуесците, които го обсипаха с дъжд от тояги. Най-сетне, казваше си той, ако се намери някакъв начин или средство да освободи от магията сенъора Дулсинея, той няма да завижда дори и на най-голямото щастие, което е постигнал или е могъл да постигне най-щастливият странстващ рицар през миналите векове. Той беше цял потънал в тези мисли, когато изведнъж Санчо му каза:

— Не е ли смешно, сенъор, че още ми се мярка пред очите грамадният чудовищен нос на моя сват Томе Сесиал?

— Да не би случайно да вярваш, Санчо, че Рицарят на огледалата беше бакалавърът Караско, а оръженосецът му Томе Сесиал — твойт сват?

— Не знам какво да кажа — отговори Санчо. — Зная само, че подробностите, които Томе ми разправи за къщата, жената и децата ми, не би могъл да ги знае никой друг освен той самият. Лицето му, като махнем носа, по нищо не се различава от това на Томе Сесиал. Малко ли пъти съм го виждал на село, къщите ни са една до друга, пък и гласът му беше досущ неговият.

— Да бъдем разумни, Санчо! — възрази дон Кихот. — Ела насам и ми обясни, какво може да е накарало бакалавъра Самсон Караско да дойде като странстващ рицар, въоръжен за нападение и отбрана, за да се бие с мене? Да не съм му случайно враг? Давал ли съм му някога повод да ме мрази? Да не съм му съперник? Бил ли е той някога воин, за да завиди на бойната ми слава, която съм спечелил с оръжието си?

— А как да си обясним, сеньор — отговори Санчо, — че този рицар — или какъвто и да е той — прилича толкова на бакалавъра Караско, а оръженосецът му на моя Томе Сесиал? И ако това е, както казахте, някаква магия, защо пък тъкмо на тях двамата трябваше да приличат?

— Всичко това е хитрина — каза дон Кихот — и предварително скроена работа от злите магьосници, които ме преследват. Те навярно са знаели, че ще изляза победител в боя и са се погрижили победеният рицар да ми се яви под образа на приятеля ми, бакалавъра Караско, за да може приятелството, което ме свързва с него, да се изпречи пред острието на меча ми и суровостта на ръката ми и да обуздае справедливия гняв, залял сърцето ми, та по този начин да спаси кожата си този, който се опитваше с лъжи и коварства да отнеме моя живот. А доказателства за това ти можеш да черпиш, Санчо, от собствения опит, който няма да те заблуди и излъже, а те учи колко лесно е за магьосниците да преобразят едно лице в друго, като направят хубавото грозно и грозното — хубаво. Ето, и два дни не са минали, откак ти видях със собствените си очи хубостта и прелестта на несравнимата Дулсинея в цялото ѝ съвършенство и естествена хармония. Аз пък я видях като грозна, проста и груба селянка с гуреливи очи и лош дъх. А щом този извратен магьосник се е одързостил да направи такова страшно преобразяване, чудно ли е, че той е направил същото със Самсон

Караско и твоя сват, за да изтръгне от ръцете ми славата на победата? Все пак аз намирам утеха, защото в края на краищата, под какъвто и образ да се е явил пред мене врагът, аз го сразих.

— Само Господ знае цялата истина — отговори Санчо.

Понеже знаеше, че преобразяването на Дулсинея бе негова хитрост и измислица, вятърничавите думи на господаря му не го задоволиха, но не пожела да възрази, за да не издаде с някоя дума измамата, която сам бе скроил.

Докато двамата се разговаряха, настигна ги един конник, който се движеше след тях по същия път, яхнал много хубава сиво-бяла кобила. Той носеше наметало от тънко зелено сукно, обшито с жълто-кафяво кадифе, и шапка от същото кадифе. Хамутите и седлото на кобилата бяха пътнически, лилави и зелени на цвят, а на зеления, обшит със злато презрамен ремък висеше мавритански меч. Меките му и високи ботуши имаха цвета на ремъка, шпорите му не бяха позлатени, а боядисани със зелен лак и така бяха лъснати, така блестяха, че бяха в тон с целия костюм и поради това изглеждаха много по-хубави, отколкото ако бяха от чисто злато. Когато се изравни с тях, пътникът ги поздрави вежливо и пришпори кобилата, за да ги задмине, но дон Кихот му каза:

— Благородни сеньоре, в случай че ваша милост имате същия път и не бързате, ще бъда поласкан, ако се съгласите да пътуваме заедно.

— Защо не? — отговори конникът. — Аз нямаше да се опитам да ви задмина така бързо, ако не се боях близостта на кобилата ми да не обезпокои вашия жребец.

— О, не, сеньор, вие можете спокойно да яздите вашата кобила — намеси се тогава Санчо, — защото нашият кон е най-благоденното и най-приличното добиче на света. Никога в подобни случаи не се е държало зле, а когато се случи веднъж да се позабрави, господарят ми и аз добре си платихме. Повтарям, че ваша милост можете спокойно да яздите бавно — ако, разбира се, искате, — защото и на тепсия да поднесете вашата кобила на нашия кон, той сигурно няма да я погледне.

Пътникът дръпна юздите, учуден от външния вид и лицето на дон Кихот, който беше гологлав, защото Санчо бе закачил шлема му като багаж на предната дъга на самара на Сивчо. Човекът в зелено разглеждаше внимателно дон Кихот, но с много по-голямо внимание разглеждаше дон Кихот човека в зелено, който по негова преценка беше

виден и знатен пътник. Той беше на около петдесет години, със сиви и доста окапали коси, носът му бе орлов, а изражението му — сериозно, но в същото време — весело. С една дума, по облекло и държане изглеждаше човек с добро положение. Преценката пък на човека в зелено за дон Кихот беше, че никога дотогава не беше виждал човек с подобен вид и външност. Учудваше го дългата му шия, високият му ръст, мършавото му и жълтеникаво лице, въоръжението му, обноските и стойката му — фигура и лице, неவிждани от дълго време по тези места. Дон Кихот забеляза вниманието, с което пътникът го разглеждаше, и по учудения израз на лицето му отгатна неговото желание. Понеже беше човек вежлив и готов да задоволи всички, преди още да го запита другият, той го изпревари и му каза:

— Тази външност, която ваша милост откри в мене, е така необичайна и в такова несъответствие с общоприетото, че не бих се учудил, ако ви се е видяла странна. Но вашето учудване ще изчезне, ако ви кажа — както сега ви казвам, — че съм от рицарите

*знайни със това, че дирят
приключения навред.*^[1]

Напуснах родното си място, заложих имота си, отказах се от удоволствията на живота и се хвърлих в прегръдките на съдбата, за да ме отведе тя там, където ще ѝ служи най-добре. Поисках да възкреся мъртвото странстващо рицарство и много дни минаха вече, откак спъвайки се тук, падайки там, строполявайки се на едно място и изправяйки се на друго — изпълних до голяма степен моето желание, като подкрепях вдовици, закриях девици и помагах на съпруги, сираци и нуждаещи се от опека деца — или с други думи, изпълнявах естествената и законна задача на странстващите рицари. За моите многобройни, юначни и христорлюбиви подвизи заслужих да видя моята история напечатана и разпространена в почти всички или в по-голямата част от страните на света. Тридесет хиляди екземпляра са вече отпечатани от нея и ако богу бъде угодно, на път са да се отпечатат хиляда пъти по тридесет хиляди. В заключение, за да ви обясня всичко с малко думи или дори само с една, ще ви кажа, че съм дон Кихот де ла Манча, наречен още Рицарят на печалния образ. Макар че

самохвалството унижава човека, принуден съм понякога да прибегвам до него, сиреч когато няма кой друг да ме похвали. Така че, благородни сеньоре, нито този кон, нито това копие, ни този щит, ни този оръженосец, нито доспехите ми, ни бледността на моето лице, нито голямата мършавост на тялото ми ще могат да ви учудват занапред, защото знаете вече кой съм и какво върша.

След тези думи дон Кихот млъкна, а човекът в зелено се забави много, преди да му отговори, сякаш не намираше какво да каже. След дълго мълчание обаче той му отвърна:

— По смаяния ми израз вие успяхте да отгатнете моето желание, сеньор рицарю, но не сполучихте да ме накарате да не се учудвам на вашия вид. Защото, макар че вие казахте, сеньор, че щом узная кой сте, ще престана да се учудвам, това не стана, напротив — сега, когато съм вече осведомен, аз се чувствам още по-смаян, дори поразен. Как е възможно в днешно време да има още странстващи рицари на света и да се печатат книги за истински рицарски подвизи! Не мога да повярвам, че има още по земята хора, които подкрепят вдовиците, бранят девиците, почитат омъжените жени и помагат на сираците — не бих повярвал, ако не бях видял със собствените си очи ваша милост. Благословено да е небето! Защото с тази история за вашите възвишени и истински рицарски дела, която, според както ми казахте, е вече отпечатана, ще потънат в забрава безбройните книги за измислени странстващи рицари, с които е пълен светът и които вредят толкова много на добрите нрави и подриват доверието към добрите книги.

— Дали са измислени, или не, историите на странстващите рицари — отговори дон Кихот, — е въпрос, по който може много да се говори.

— Та нима има още някой да се съмнява — възрази човекът в зелено, — че тези истории са измислици?

— Аз се съмнявам — отговори дон Кихот. — Но да оставим това засега, защото, ако нашето съвместно пътуване продължи, надявам се с Божия помощ да убедя ваша милост, че грешите, като споделяте мнението на тези, които смятат за сигурно, че тези истории не са истински.

Последните думи на дон Кихот породиха у пътника подозрение, че нашият рицар не е с всичкия си ум и той зачака то да се потвърди от други негови думи. Но преди да минат към друга тема на разговор, дон

Кихот го помоли да му каже кой е, тъй като той вече му бил разправил за себе си и за своя живот. На това човекът със зелената мантия каза:

— Аз, сеньор Рицарю на печалния образ, съм идалго от едно селище, където ще обядваме днес, ако е рекъл Господ. Доста съм богат, а името ми е дон Диего де Миранда. Живота си прекарвам с жена си, децата си и със своите приятели. Любимите ми занимания са ловът и рибарството, но нямам ни сокол, ни хрътки, а само една опитомена яребичка и един свиреп пор^[2]. Притежавам библиотека с около шест дузини книги — едни на испански, други на латински, някои исторически, други религиозни. Рицарските книги не са престъпили още прага на къщата ми. Прелиствам повече светските, отколкото религиозните, стига те да са благопристойни, да ме наслаждават с хубавия си език и да ме учудват и увличат със своята изобретателност, а такива книги има много малко в Испания. Понякога обядвам със съседите и приятели и често ги каня у дома. Моята трапеза е добре наредена, а не е и бедна. Не обичам да злословя и не позволявам да се злослови в мое присъствие, не се заглеждам в живота на другите и не се меса в чуждите работи, всеки ден ходя на черква, дяля това, което имам, с бедните и не излагам на показ добрите си дела, за да не се вгнездат в сърцето ми лицемерието и суетността — врагове, които завладяват неусетно и най-каленото сърце. Мъча се да помирискам скараните, почитам Света Богородица и се уповавам винаги на безкрайната милост на Господа-Бога наш.

Санчо изслуша с най-голямо внимание разказа на идалгото за живота и заниманията му. Този негов живот му се видя добър и свят и той реши, че човек, който живее като него, сигурно върши чудеса. Той скочи от Сивчо, хвана бързо дясното му стреме и с благоговение и почит, почти просълзен, целуна няколко пъти краката му. Като видя това, идалгото го запита:

— Какво правиш, приятелю? Какви са тези целувки?

— Оставете ме да ви целувам краката — отговори Санчо, — защото струва ми се, че ваша милост сте първият светец на кон, когото срещам в живота си.

— Не съм светец — отговори идалгото, — а голям грешник. Вие, драги, трябва да сте добър човек, ако се съди по вашето простодушие.

Санчо възседна отново магарето си, след като постъпката му бе накарала да се разсмее потъналият в дълбока скръб негов господар и

повторно учудила дон Диего. Дон Кихот запитва спътника си колко деца има и му каза, че древните философи, които не познавали Истинския Бог, са смятали за върховно благо даровете на природата, тези на съдбата и това да имаш много приятели и много и добри деца.

— Аз, сеньор дон Кихот — отговори идалгото, — имам един син и може би щях да бъда по-щастлив, ако го нямах. Не защото е лош, а защото не е толкова добър, колкото аз бих желал. Той е на осемнадесет години — последните шест прекара в Саламанка, където учи латински и гръцки. Когато поисках да се заложи да учи други науки, видях, че е толкова увлечен в науката поезия (ако поезията може да се нарече наука), че ми беше невъзможно да го склоня да учи право, което желаех да следва, а не го привличаше и царицата на всички науки — богословието. Исках синът ми да бъде нещо като венец на своя род, защото живеем във век, когато нашите крале възнаграждават богато добродетелните и добри учени — та нали ученост без добродетели е все едно бисер, хвърлен на бунището! Цели дни прекарва той да проверява дали Омир се е изразил добре или зле в еди-кой си стих на „Илиадата“, дали Марциал е запазил, или не, благоприличие в тази или онази епиграма, дали трябва тъй или иначе да се тълкуват тези или онези стихове на Вергилий. С една дума, той общува само с творенията на поменатите поети и с тези на Хораций, Персий Ювенал и Тибул. Не цени особено съвременните испански автори. Но въпреки че не обича много испанската поезия, сега е цял погълнат от усилията си да съчини една глоса^[3] въз основа на едно четиристишие, изпратено му от Саламанка — навярно като теза за литературно състезание.

Дон Кихот отговори:

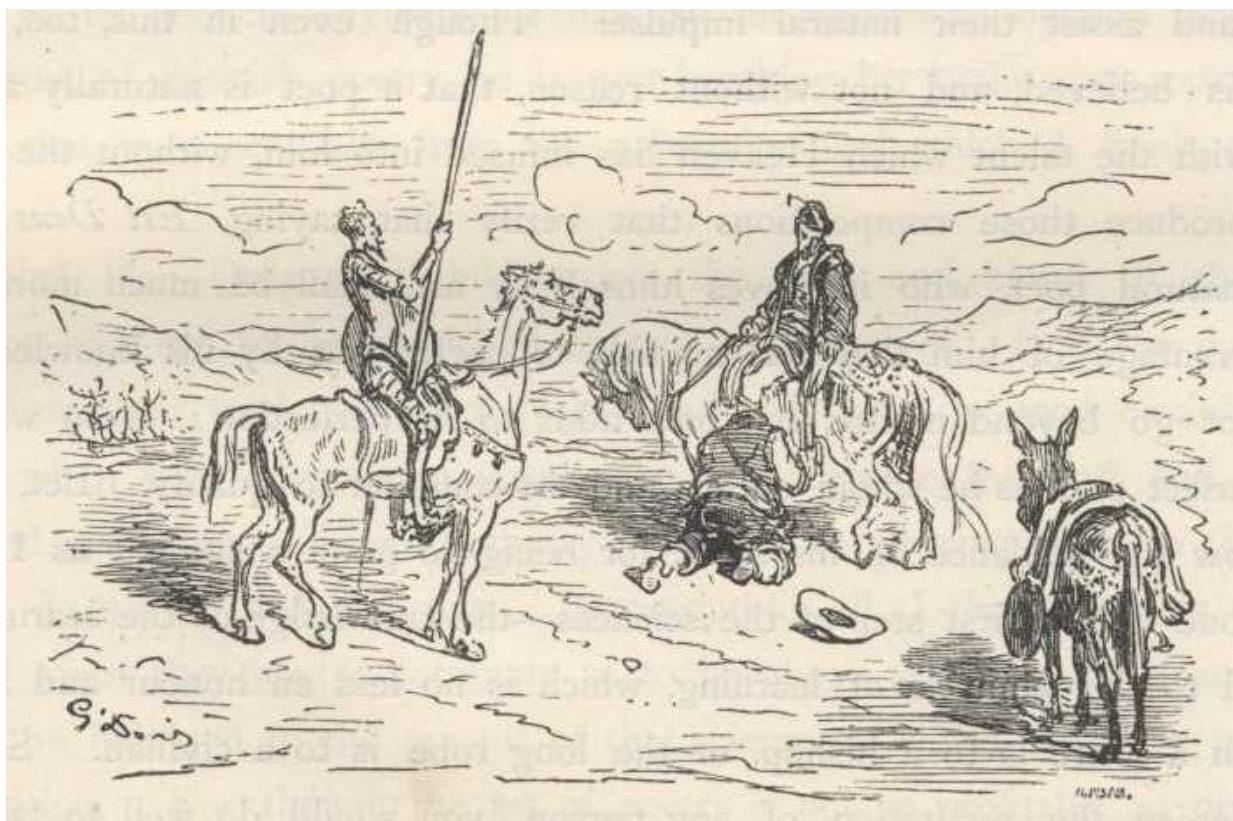
— Децата, сеньор, са част от плътта на своите родители и трябва да ги обичаме — били те лоши или добри, — както обичаме душата, която дава живот на тялото ни. Дълг на родителите е да ги водят още от малки по пътеките на добродетелта, на доброто възпитание и на добрите християнски обичаи, за да им бъдат — когато пораснат — подкрепа на старини и слава за потомството. Не смятам, че е разумно да ги принуждаваме да изучават тази или онази наука, макар и да не е вредно да им даваме съвети по този въпрос. Но когато не трябва да се учи *pane lustando*^[4] и студентът има щастието providението да го е дарило с родители, които му осигуряват хляба, аз съм на мнение, че трябва да ги оставим да следват науката, към която имат най-голяма

склонност. Макар че науката поезия е по-скоро приятна, отколкото полезна, тя поне не е от науките, които могат да опозорят този, който ѝ се е посветил. Поезията, сеньор идалго, е според мене нещо като нежна, съвсем млада и много хубава девойка, която се грижат да обогатят, накитят и украсят много други девойки — всички останали науки. Тя трябва да използва услугите на всички тях, а те ще добият повече блясък чрез нея. Но тази нежна девойка не желае да посягат грубо на нея, нито да я влачат по улиците и да я одумват по площадите и по потайните ъгли на дворците. Тя е направена от руда с толкова благороден състав, че който знае как да се отнесе с нея, може да я превърне в най-чисто злато с неограничена стойност. Този, който я притежава, трябва да я пази строго и да не я оставя да се пилее в зле стъкмени сатири и в пошли сонети. Тя не бива да е в никакъв случай стока за продан, а трябва да създава героични поеми, тъжни трагедии или весели и изкусно съчинени комедии. Тя не бива да попада в ръцете на безделници или на невежата тълпа, неспособна да познае и оцени съкровищата, които се крият в нея. И не мислете, сеньор, че аз наричам тълпа само хората от народа, тези със скромно положение. Не, всеки невежа — бил той благородник или дори княз — може и трябва да бъде причислен към тълпата. Ето защо този, който спазва всички тези изисквания в отношенията си с поезията, ще се прослави и името му ще бъде почитано сред всички цивилизовани народи на света. А що се отнася до това, което ми казахте, сеньор, че вашият син не цени много испанската поезия, смея да твърдя, че той не е напълно прав, и то по следните причини: великият Омир не е писал на латински, защото е бил грък, Вергилий не е писал на гръцки, защото е бил римлянин. С една дума, всички поети на древността са писали на езика, който са сукали с майчиното си мляко, и не са търсили чужди езици, за да изразят своите възвишени мисли. А щом е тъй, разумно би било този обичай да се разпростре и върху всички народи и да не се подценява немският поет само защото пише на немски, нито кастилският, нито дори бискайският, понеже пише на своя език. Но вашият син, сеньор (така поне аз си обяснявам нещата), е зле настроен сигурно не срещу испанската поезия, а срещу поетите, които пишат само на испански и не владеят други езици, нито са вещи в други науки, които поощряват, подсилват и украсяват природната им дарба. Но може би той се заблуждава и в това, защото напълно справедливо се отбелязва, че поетът се ражда, с други

думи, поетът излиза поет от майчината си утроба. С това свое призвание, дадено му от небето, без учение и подготовка той твори неща, които потвърждават думите „Est Deus in nobis“^[5]. Ще добавя също, че роденият поет, който си помага с изкуството, ще бъде много по-добър и ще превъзхожда поета, който е станал поет само защото е изучил изкуството. То е, защото изкуството не превъзхожда природата, а само я усъвършенства. Съвършеният поет е рожба на съчетанието на природата с изкуството и на изкуството с природата. В заключение ще кажа, сеньор идалго, че добре е ваша милост да оставите сина си да върви по пътя, по който го води звездата му. Понеже сигурно е добър студент и е вече стъпил здраво на първото стъпало на науките — езикознанието, — с помощта на езиците ще се изкачи сам на върха на светската литература, която така добре подхожда на благородник с мантия и шпага^[6], носи му чест и слава и го възвеличава, както митрата — епископите или тогата — опитните правници. Карайте се, ваша милост, на сина си, ако започне да пише сатири, които накърняват честта на другите, накажете го и скъсайте написаното. Но ако подобно на Хораций пише послания, в които бичува пороците изобщо, както с правил римският поет, тогава похвалете го, защото позволено е на поета да пише против завистта и да напада в стиховете си завистниците, както и другите пороци, стига само да не споменава имена. Има, разбира се, поети, които от любов към злословието се излагат на опасността да бъдат изпратени на изгнание по островите на Понт^[7]. Но ако поетът е целомъдрен в своите нрави, ще бъде целомъдрен и в стиховете си. Перото е езикът на душата — каквито са мислите, които се раждат в нея, такива ще бъдат и неговите писания. Когато кралете и князете разберат, че на чародейната наука поезия са се посветили хора мъдри, добродетелни и сериозни, те ги почитат, ценят и обсипват с богатства и дори ги увенчават с листата на дървото, което мълнията никога не поразява^[8], като символ, че никой не трябва да обижда тези, чието чело е украсено с венеца на славата.

Разсъжденията на дон Кихот поразиха човека в зелено, и то толкова силно, че той почна да се разколебава в първоначалното си впечатление, че има работа с луд човек. По средата на разговора, който съвсем не беше по вкуса му, Санчо се отби от пътя, за да изпроси малко мляко от едни овчари, които дояха наблизко своите овце. Тъкмо когато идалгото, извънредно доволен от умните и красноречиви слова на дон

Кихот, се канеше да възобнови разговора, рицарят вдигна глава и съгледа, че насреща им по пътя, по който вървяха, идеше някаква кола, украсена с кралски знамена. Помисли, че това трябва да е някое ново приключение, той извика Санчо и му заповяда да му донесе шлема. Санчо чу, че го викат, заряза овчарите, пришпори бързо Сивчо и изтича при господаря си, комуто се случи страшно и изумително приключение.

[1] Тези два стиха ни са известни от глава IX и XLIX на част първа. ↑

[2] Опитомени яребици са били използвани като примамка за другите яребици, докато опитомените порове са се завирали в дупките на зайците и ги принуждавали да изскачат навън. ↑

[3] Глоса — на испански „glosa“ — особена поетична форма. ↑

[4] Латински израз — „*За да се печели хлябът*“. ↑

[5] „Бог е в нас“ — стих на Овидий, неколккратно повтарян в поемата „Фасти“, книга VI, 5, и в „Ars amandi“, III, 549. ↑

[6] Благородник, който не е получил специално образование и не упражнява някаква професия, за която е нужна научна степен. Той е

могъл да служи в администрацията, но не и в съдебното ведомство. ↑

[7] Намек за съдбата на Овидий, изпратен на заточение на брега на Понт (Черно море), в римския град Томи, сега Костанца. ↑

[8] Върху лавровото дърво според Плиний не падал гръм. ↑

ГЛАВА СЕДЕМНАДЕСЕТА
В КОЯТО СЕ РАЗКРИВА ДОКЪДЕ МОЖА ДА СТИГНЕ И
ДЕЙСТВИТЕЛНО СТИГНА НЕЧУВАНАТА ЮНАЧНОСТ
НА ДОН КИХОТ В БЛАГОПОЛУЧНО ЗАВЪРШИЛОТО
ПРИКЛЮЧЕНИЕ С ЛЪВОВЕТЕ

В нашата история се разказва, че точно когато дон Кихот викаше оръженосеца си, за да му донесе шлема, Санчо купуваше извара от овчарите. Обезпокоен от виковете на господаря си, той не знаеше какво да прави с нея, нито къде да я дене и за да не я хвърли, тъй като беше я вече платил, реши да я сложи в шлема на своя господар. Запасил се с тази вкусна храна, той тръгна да разбере за какво го търсят и щом приближи, господарят му каза:

— Дай ми шлема, приятелю! Или аз нищо не разбирам от приключения, или онова, което се вижда ей там далеч, е приключение, което ще ме принуди и вече ме принуждава да взема оръжието в ръка.

Човекът в зелено, който чу тези думи, се заоглежда на всички страни и не видя нищо друго освен една кола, която идеше срещу тях, окичена с две-три знаменца. Досети се, че колата превозва сигурно пари на кралското съкровище и сподели предположението си с дон Кихот, но той не му повярва, защото винаги смяташе и вярваше, че с него могат да се случат само приключения, и затова отговори на идалгото:

— Който се приготи навреме за бой, той е вече наполовина победител. Нищо не губя, ако се приготвя. Зная от опит, че имам видими и невидими врагове, но не ми е известно кога, къде, по кое време и под какъв образ ще ме нападнат.

Той се обърна пак към Санчо и поиска шлема, но Санчо не свари да извади от него изварата и му го подаде така, както си беше. Дон Кихот го пое и бързо го нахлузи на главата си, без да забележи какво има в него. Понеже изварата се сплеска, по лицето и брадата му почна да тече суроватка. Това го изплаши толкова много, че той каза на Санчо:

— Какво ли ще е това, Санчо? Черепът ми ли се размекна, мозъкът ми ли се втечни, или ме изби пот от главата до краката? Ако е пот, то честна дума ти давам, че не е от страх, макар и да не се съмнявам, че приключението, което ми предстои, ще бъде страшно. Дай ми, ако имаш нещо, да се обърша, че обилната пот ослепява очите ми.

Санчо не каза нищо, подаде му една кърпа и поблагодари на Господа, че господарят му не се беше сетил каква е точно работата. Дон Кихот се обърса, свали шлема си, за да види защо стана студено на главата му, и като видя в него бялата каша, поднесе я до носа си, помириса я и каза:

— Кълна се в живота на моята сеньора Дулсинея дел Тобосо, че това, което си поставил в шлема ми, е извара, предателю, лъжецо и коварен оръженосецо.

А Санчо отговори с престолено спокойствие:

— Ако е извара, дайте я насам, ваша милост — ще я изям веднага. Но по-добре ще е дяволът да я изяде, защото той трябва да я е сложил вътре. Нима бих се осмелил аз да изцапам шлема на ваша милост? Добре налучкайте кой е виновникът — няма какво да се каже! Бога ми, сеньор, както ми се вижда, сигурно и аз имам своите магьосници, които ме преследват като част от тялото и създание на ваша милост. Навярно те са пъхнали тази мръсотия, за да ви изкарат от търпение и да ви

разгневят, та да ми строшите както обикновено ребрата. Но този път наистина са ударили на камък, защото аз разчитам на здравия разум на моя господар и съм уверен, че той ще разбере, че не притежавам ни извара, нито мляко, нито друго нещо подобно и че ако ги имах, щях да предпочета да ги туря в стомаха си, а не в шлема.

— Всичко е възможно — рече дон Кихот.

А идалгото гледаше всичко това и на всичко се чудеше, особено когато дон Кихот, след като си избърса главата, лицето, брадата и шлема, сложи го наново, стъпи здраво на стремената, поизтегли меча си от ножницата, хвана копие то си здраво и каза:

— Да става сега каквото ще, готов съм да се преборя със самия Сатана.

В това време колата със знаменцата се приближи. В нея нямаше други хора освен коларя, яхнал едно от впрегнатите мулета, и един човек, седнал на капрата. Дон Кихот застана пред колата и каза:

— Къде отивате, приятели? Каква е тази кола? Какво карате в нея и какви са тези знамена?

Коларят отговори:

— Колата е моя, в нея возя два свирепи лъва, затворени в клетка, които губернаторът на Оран праща като подарък на негово величество. Знамената са на краля, нашия господар, и показват, че возим негово имущество.

— Едри ли са лъвовете? — запита дон Кихот.

— Толкова са едри — отговори седналият на капрата човек, — че никога не са били докарвани от Африка в Испания по-едри лъвове. Аз съм пазачът и съм превозвал много лъвове, но като тези никога. Лъв и лъвица са — лъвът е в предната клетка, а лъвицата — в задната. Те са гладни сега, защото днес не са яли още нищо. Ето защо дръпнете се, ваша милост, настрана, понеже бързае да стигнем до някое място, където ще можем да ги нахраним.

А дон Кихот, усмихвайки се леко, каза:

— Лъвчета, а? На мене ли тези истории с лъвчетата, и то по тези часове? Кълна се в Бога, че ще видят сега тези господа, които ги пращат, дали съм човек, който се плаши от лъвове! Слезте от колата, човече, и щом вие сте пазачът, отворете клетките и пуснете тези зверове на свобода. Посред това поле ще им покажа аз кой е дон Кихот, напук на магьосниците, които ми ги пращат.

„Аха! — си каза при тези думи идалгото. — Прихванаха го нашия рицар. Изварата му е размекнала без съмнение черепа и е разкиснала мозъка му.“

Санчо се приближи до него и му рече:

— Сеньор, за Бога, сторете ваша милост нещо, за да не се залавя моят господар дон Кихот с тези лъвовے, че — залови ли се — всички ни ще разкъсат на парчета.

— Толкова ли е луд вашият господар — каза идалгото, — та се боите и смятате, че той ще се залови с тези диви зверове?

— Не е луд — отговори Санчо, — но е безразсъдно смел.

— Ще се постарая да му попреча да се прояви и сега като такъв.

Той се приближи до дон Кихот, който настояваше пазачът да отвори клетката, и му каза:

— Сеньор рицарю, странстващите рицари трябва да се хвърлят в приключения, които вдъхват надежда за успех, а не в такива, които са напълно безнадеждни, защото храбростта, която стига до безумие, съдържа в себе си повече лудост, отколкото мъжество. Още повече, че на тези лъвовے и насън не им минава да нападат ваша милост — те са подарък на негово величество и не ще бъде добре да ги спирате и им пречите да продължат пътя си.

— Махайте се, ваша милост сеньор идалго! — отговори дон Кихот. — Гледайте си опитомената яребичка и свирепия пор и оставете всеки да си гледа своята работа! Това тук е моя работа и само аз си зная дали тези господа лъвовے идват срещу мене, или не.

След това се обърна към пазача и му каза:

— Кълна се в Бога, дон негоднико, че ако не отворите веднага клетките, ще ви прикова към колата с ей това копие.

Като видя, че този въоръжен призрак не се шегува, коларят рече:

— Сеньор, аз ще изпълня волята на ваша милост, но бъдете поне милостив и ме оставете да разпегна мулетата и да избягам с тях на безопасно място, преди да изскочат лъвовете, защото, ако те ми разкъсат добичетата, свършено е с мене за цял живот — не притежавам нищо друго освен тази кола и тези мулета.

— О, недоверчиви човече! — извика дон Кихот. — Слез, разпегни ги и прави каквото искаш, но скоро ще видиш, че това е напразен труд и че лесно можеше да си го спестиш.

Коларят слезе и разпрегна набързо добичетата, а пазачът се провикна на висок глас:

— Призовавам за свидетели всички тук присъстващи, че съм заставен против волята си да отворя клетките и да пусна лъвовете, и заявявам на този сеньор, че всички вреди и загуби, които причинят тези зверове, включително заплатата ми и правото ми на други възнаграждения, ще бъдат за негова сметка. Побързайте, сеньори, да се скриете, преди да отворя, а колкото до мене — уверен съм, че те не ще ми сторят никакво зло.

Идалгото се опита отново да убеди дон Кихот да не върши подобно безумие и да не поставя на изпитание Божието милосърдие с такава глупост, но той му отговори, че знае какво прави. Идалгото го подкани повторно да внимава, защото е сигурен, че той се заблуждава.

— Сега, сеньор — възрази дон Кихот, — ако ваша милост не искате да бъдете зрител на това, което смятате, че ще бъде цяла трагедия, пришпорете сиво-бялата си кобила и се оттеглете на безопасно място.

Като чу тези думи, Санчо почна да го моли със сълзи на очи да се откаже от това приключение, пред което бледнеели сраженията с вятърните мелници, с тепавиците и всички други извършени от него досега подвизи.

— Дайте си сметка, сеньор — говореше Санчо, — че тук няма магия или друго подобно нещо. Аз видях през решетките и пролуките на клетката нокът на истински лъв и от него разбрах, че лъв с такива нокти трябва да е по-голям от планина.

— От страх може да ти се види скоро — рече дон Кихот — и по-голям от половината земно кълбо. Оттегли се, Санчо, и ме остави! Ако загина тук, известна ти е нашата стара уговорка — ще отидеш веднага при Дулсинея — по този въпрос няма какво повече да ти казвам.

След това той изреди какви ли не други доводи, така че всички загубиха всяка надежда да го отклонят от безумното му решение. На човека в зелено не му липсваше желание да се противопостави на дон Кихот, но техните оръжия бяха неравни, пък и не му изглеждаше много умно да се залавя с един луд, защото той вече не можеше да се съмнява в неговата лудост. Когато видя, че рицарят се приближава отново до пазача и повтаря заканите си, идалгото пришпори кобилата си, Санчо — своя Сивчо, а коларят — мулетата си и всички побързаха да се

отдалечат колкото се може повече от колата, преди да бъдат пуснати лъвовете на свобода. Санчо оплакваше смъртта на своя господар, защото този път твърдо вярваше, че не ще се спаси от лапите на лъвовете. Той проклинаше съдбата си и часа, когато му беше дошла мисълта да се върне на служба при него, но оплакванията и риданията не му пречеха да подбутва Сивчо, за да се отдалечи колкото може повече от колата. Когато пазачът видя, че бягащите са се отдалечили вече на голямо разстояние, започна наново да моли и заклина дон Кихот да не прави това, което го бе молил и заклинал да не прави и по-преди, но дон Кихот отговори, че го чува какво говори, но по-добре е да престане вече с напразните си молби и заклинания и да побърза да отвори клетките.

Докато пазачът се мъчеше да отвори първата клетка, дон Кихот обмисляше как ще е по-добре да поведе борбата — пеш или на кон — и реши най-сетне да се сражава пеш от страх да не би Росинант да се подплаши от лъвовете. Затова той скочи от коня, захвърли копието, хвана здраво щита, извади меча си и с бавни стъпки, с чудно спокойствие и твърдост на духа, застана пред колата, с безгранична вяра в Бога и в своята сенъора Дулсинея. Нека се знае, че авторът на тази истинска история, стигнал до това място, възкликва и казва: „О, могъщи дон Кихот де ла Манча, за твоята храброст няма достойна възхвала! Ти си огледало, в което могат да се оглеждат всички храбреци на света, втори и невиждан дон Мануел де Леон^[1], който бе честта и славата на испанските рицари! С какви думи ще разкажа този толкова страшен подвиг и с какви слова ще накарам бъдещите поколения да повярват, че той е действителен? Ще се намерят ли хвалебствия, които да са подходящи и достойни за твоята слава, пък ако ще да са по-хиперболични от всички хиперболи? Ето те изправен сам, безстрашен, великодушен, с меч в ръка (и то не от толеданска остра стомана) и с не особено блестящ и добре обработен щит, стоиш и чакаш двата най-свирепи лъва, които са отхранвали някога африканските джунгли. Нека самите ти дела те възхвалят, юначни сине на Ла Манча, защото на мене ми липсват думи, за да мога достойно да ги възвелича!“

Тук спира лиричното отстъпление на автора и той продължава разказа си, като свързва отново нишката на повествованието. Когато пазачът видя, че дон Кихот е застанал вече готов за борба и че ако не пусне лъва, ще изпита гнева на възмутения и дързък рицар, отвори

широко вратата на първата клетка, в която беше затворен, както вече се каза, извънредно едрият, грозен и страшен лъв. Звярът, който лежеше дотогава, се обърна най-напред в клетката си, протегна лапите си и цялото си тяло, отвори уста, прозя се много бавно, после извади две педи дълъг език и облиза очите и муцуната си. След това подаде главата си през отвора на клетката и се огледа на всички страни с очи, блеснали като въглени — погледът и движенията му можеха да всеят ужас и у най-дръзките. Но дон Кихот го гледаше внимателно и гореше от желание лъвът час по-скоро да скочи от колата и да се нахвърли върху му, за да го хване с ръцете си и да го разкъса на парчета.

Ето докъде беше стигнало невижданото му умопомрачение. Но великодушният лъв, по-скоро сдържан, отколкото дръзък, не обръщаше внимание на разни детинщини и перчения и след като се огледа, както казахме, наляво и надясно, обърна гръб, показва задните си части на дон Кихот и спокойно и невъзмутимо легна пак в клетката. Като видя това, дон Кихот заповяда на пазача да му удари няколко тояги, за да го раздразни и да го изкара навън.

— Това няма да направя — рече пазачът, — защото, раздразня ли го, най-напред мене ще разкъса на парчета. Задоволете се, ваша милост сеньор рицарю, с това, което вече направихте и което е връх на храбростта, и недейте изкушава за втори път съдбата! Лъвът вижда, че вратата е отворена — от него зависи да излезе, или не, но щом не е излязъл досега, няма да излезе и до вечерта. Ваша милост покажете вече величието на духа си. Всеки храбър борец според мене е длъжен само да предизвика противника си и да го чака на открито. Ако противникът не се яви, негов е позорът, а този, който го е чакал, печели венеца на победата.

— Прав си — каза дон Кихот. — Затвори, приятелю, вратата и ми дай свидетелство, съставено в най-подходяща форма, с което да се удостовери всичко току-що видяно от теб, а именно, че ти отвори клетката на лъва и че аз го чаках, но той не излезе, че аз продължих да го чакам и че той продължи да не излиза и че най-сетне си легна. Не съм задължен да правя нищо повече. По дяволите всички магии и нека Бог помага на разума, на истината и на истинското рицарство! Хайде, затвори сега вратата, както ти казах, а аз ще дам знак на избягалите и отсъстващите да се върнат, за да узнаят от твоите уста подробности за този подвиг.

Пазачът изпълни желанието на дон Кихот, който завърза на върха на копието си кърпата, с която бе избърсал лицето си от изварата, и почна да вика другите, които все още бягаха вкупом, подкарвани от идалгото, като обръщаха глава на всяка крачка. Но когато Санчо забеляза, че дон Кихот размахва бяла кърпа, каза:

— Убийте ме, ако господарят ми не е надвил свирепите зверове. Ето на, той ни вика.

Всички се спряха и се увериха, че сам дон Кихот им правеше знаци. Страхът им попречи и те взеха бавно да се връщат назад, като по едно време чува ясно гласа на дон Кихот, който ги викаше. Те се приближиха още повече до колата и щом стигнаха до нея, дон Кихот каза на коларя:

— Сега, приятелю, можете да впрегнете мулетата и да продължите пътя си. А ти, Санчо, дай на коларя и на пазача два златни ескудос като обезщетение, задето се забавиха тук по моя вина.

— Ще ги дам с удоволствие — отговори Санчо. — Но какво става с лъвовете? Мъртви ли са, или са живи?

Тогава пазачът съвсем подробно разказа за изхода на борбата, като преувеличи — колкото можеше и умееше — храбростта на дон Кихот, от чийто вид лъвът се изплашил и не поискал, нито се осмелил да излезе от клетката, макар и вратата да стояла продължително време отворена. Каза също, че посъветвал рицаря да не изкушава Господа, като дразни лъва да излезе насила — както той искал от него да направи, — и че най-сетне неохотно и против волята си той позволил да се затвори вратата.

— Е, как ти се вижда, Санчо? — каза дон Кихот. — Какво струват магиите срещу истинската юначност? Магьосниците могат да ме лишат от успеха, но не им е възможно да ми отнемат смелостта и духа.

Санчо даде двата ескудос, коларят впрегна мулетата, а пазачът целуна ръка на дон Кихот за подаръка и му обеща да разкаже за смелия подвиг на самия крал, щом го види в столицата.

— А ако негово величество запита случайно кой го е извършил, кажете му — Рицарят на лъвовете, тъй като желая занапред досегашното ми име Рицарят на печалния образ да бъде изменено, поправено и заместено от новото ми прозвище. С това спазвам древния обичай на странстващите рицари, които са си променяли имената, щом като са пожелавали това или щом като им е било изгодно.

Колата продължи пътя си, а дон Кихот, Санчо и човекът в зелено тръгнаха по своя.

През цялото време дон Диего де Миранда и дума не продума, а само наблюдаваше с най-голямо внимание и се опитваше да запомни думите и действията на дон Кихот, който му се виждаше разумен човек с налудничави забежки или луд с разумни уклони. Първата част от неговата история му бе непозната, но ако я беше прочел, нямаше да се учудва на неговите дела и думи, защото щеше да знае от какво естество е лудостта му. Понеже не я беше чел, смяташе го ту за разумен, ту за луд, тъй като говореше разумно, смислено, изящно, а постъпваше неразумно, безразсъдно и глупаво. Той си казваше: „Каква по-голяма лудост от тази да си нахлузиш на главата шлем, пълен с извара, и да си въобразиш, че черепът ти се размеква по волята на някакви магьосници? Каква по-безумна дързост и глупост от тази да искаш да се бориш насила с лъвовете?“ Но дон Кихот прекъсна тези негови разсъждения и този мислен монолог, като му каза:

— Може ли да съществува съмнение, сеньор Диего де Миранда, че ваша милост не ме смятате за човек побъркан и луд? В това няма всъщност нищо чудно, защото делата ми свидетелстват само за това. Но все пак желая да уверя ваша милост, че не съм толкова побъркан и луд, както сигурно ви се е сторило. Приятно е да гледаш как някой смел рицар, сред голям площад и пред очите на своя крал, забива ловко копието си в разярен бик, приятно е да гледаш как някой рицар, облечен в блестящи доспехи, излиза пред дамите на празничен турнир. Приятно е също да гледаш как всички тези рицари със своите военни или други подобни упражнения занимават, развеселяват и ако може да се каже, прославят двора на своите князе. Но колко по-приятно от всичко това е да гледаш странстващ рицар, който скита из пустинни и безлюдни места, по кръстовища и през гори и планини, за да търси опасни приключения, решен да ги доведе до щастлив и благополучен край само и само за да спечели вечна слава. По-приятно е, повтарям, да гледаш как странстващият рицар се притичва на помощ на някоя вдовица в откъснато от света място, отколкото да наблюдаваш как придворен благородник ухажва някоя девойка. Всеки рицар има свои особени задължения — нека придворният служи на дамите, нека краси двореца на своя крал с прекрасните си одеяния, поддържа бедните рицари с богатите блюда на своята трапеза, устройва турнири, насърчава

състезания, нека проявява щедрост, благородство, великодушие и преди всичко християнски добродетели — така той изпълнява своите задължения. А странстващият рицар нека търси най-затънтените кътища на света, нека прониква в най-непроходими дебри, нека върши на всяка крачка невъзможното, нека се излага лете сред пустините на палещите слънчеви лъчи, а зиме на яростта на ветровете и на мраза. Нека не го плашат лъвовете, не го ужасяват чудовищата и не го смущават змейовете, защото главната му и най-присъща задача е да търси едните, да напада вторите и да надвива всички. Тъй като на мене ми е отредено да принадлежа на странстващото рицарство, не мога да не върша всичко, което смятам, че влиза в кръга на моите задължения. Така че мой дълг беше да нападна лъвовете, макар и да знаех, че това е прекомерна дързост. Защото знам добре, че храбростта е добродетел, поставена между два крайни порока — страхливостта и безразсъдната самонадеяност. Но по-малко зло за храбрия е да се издигне и стигне до пределите на самонадеяността, отколкото да слезе и се принизи до ръба на страхливостта. Както е по-лесно за разточителния, отколкото за скъперника да стане щедър, така е и по-лесно за безразсъдно самонадеяния да стане истински храбър, отколкото за страхливия да се добере до действителната смелост. Повярвайте ми, ваша милост сеньор дон Диего, че когато търсиш приключения, по-добре е да губиш с повече козове в ръка, отколкото с по-малко, защото много по-добре звучи за ушите на тези, които слушат, когато се каже: „Този рицар е смел и самонадеян“, отколкото: „Този рицар е малодушен и страхлив.“

— Ще ви кажа, сеньор дон Кихот — отговори дон Диего, — че всичко, което ваша милост казахте и направихте, е измерено на везните на самия разум и убеден съм, че ако законите и правилата на странстващото рицарство биха се загубили, те ще се намерят отново във вашето сърце като в тяхно най-естествено хранилище и склад. Но нека побързаме, за да не закъснеем и да стигнем навреме у дома на село, където ваша милост ще си отпочинете от положения труд, който, ако не е сломил тялото, то най-малкото е изтощил духа ви, а това обикновено уморява и тялото.

— Смятам поканата ви за голяма милост и чест, сеньор дон Диего — отговори дон Кихот.

Пришпориха по-силно конете и към два часа следобед стигнаха в селото и в къщата на дон Диего, когато дон Кихот наричаше Рицарят на

зелената мантия.

[1] *Мануел де Леон* — безстрашен рицар, който влязъл в клетка с лъвовe, за да вземе падналата там ръкавица на възлюблената си. ↑

ГЛАВА ОСЕМНАДЕСЕТА ЗА ТОВА, КОЕТО СЕ СЛУЧИ НА ДОН КИХОТ В ЗАМЪКА ИЛИ ДОМА НА РИЦАРЯ НА ЗЕЛЕНАТА МАНТИЯ И ЗА ДРУГИ НЕОБИКНОВЕНИ НЕЩА

Дон Кихот намери, че домът на дон Диего де Миранда е много обширен, както са обикновено къщите на село.^[1] Над пътната врата личеше герб, издялан доста грубо от камък, в двора имаше изба за вина, зимникът беше под вратника, а около него се виждаха много делви от тези, които се изработват в Тобосо. Те възобновиха у дон Кихот спомена за омагьосаната и преобразена Дулсинея. Той въздъхна и без да мисли какво казва и пред кого го казва, рече:

*Съкровища, за зло от мен открити;
щом Бог поиска — радостни, щастливи^[2]*

О, тобоски делви, които ми напомнихте за сладката виновница на най-голямата ми горчивина!

Студентът-поет, син на дон Диего, който бе излязъл с майка си да го посрещне, чу тези думи. Майка и син се стъписаха пред странната фигура на дон Кихот, който слезе от Росинант, приближи се много вежливо до жената на дон Диего и поиска от нея разрешение да ѝ целуне ръцете. Дон Диего каза:

— Приемете, сеньора, с обичайната ви любезност сеньор дон Кихот де ла Манча, който се намира пред вас. Той е странстващ рицар, най-храбрият и най-умният от всички рицари на света.

Сеньората, която се казваше доня Кристина, го посрещна много приветливо и учтиво, а дон Кихот ѝ отговори с умни и вежливи думи. Почти същите любезности той размени и със студента, който — слушайки го да говори — го взе за човек разумен и остроумен.

Тук авторът ни дава най-подробно описание на къщата на дон Диего и на всичко, което съдържа домът на един богат благородник-зеделец, но преводачът на тази история предпочете да отмени всички тези подробности, тъй като те не засягат същността на историята, чиято сила е в самата истина^[3], а не в ненужните отклонения.

Въведоха дон Кихот в една стая, където Санчо му помогна да сваля доспехите си и той остана по широки панталони и кожена жилетка, цялата изцапана от не особено чистата ризница. Яката му беше широка и разтворена по студентски, неколосана и без дантели. Мавърските му полуботуши бяха кафяви, намазани с восък. Той опаса парадния си меч, който висеше на пояс от тюленова кожа (казват, че страдал дълги години от бъбречна болест)^[4], и хвърли върху раменете си малка наметка от хубаво сиво-кафяво сукно. Но преди всичко той си изми главата и лицето с пет или шест котела вода — за точния брой на котлите има известно разногласие, — но и последната вода доби цвят на суроватка поради лакомията на Санчо и неговата проклета извара, която бе изцапала толкова много неговия господар. Така преоблечен, дон Кихот се запъти с изящна непринуденост и благородна походка към стаята, където го чакаше студентът, за да си поприказва с него, докато сложат трапезата, тъй като по случай пристигането на такъв знатен гост доня Кристина искаше да покаже, че знае и може да посреща гости.

Докато дон Кихот се преобличаше, дон Лоренсо — тъй се казваше синът на дон Диего — използва случая да запита баща си:

— Кажете, сеньор, кой е този благородник, когото ваша милост доведохте у дома? Защото името му, видът му и думите ви, че е

странстващ рицар, изненадаха и майка ми, и мене.

— Не зная как да ти обясня, сине — отговори дон Диего, — ще ти кажа само, че го видях да върши неща, каквито само съвсем луд човек може да върши, и да говори тъй умно, че думите опровергават и заличават делата му. Говори с него, поразпитай го, за да разбереш какво знае, и сам прецени, понеже си прозорлив, дали е умен или глупав, макар че — право да си кажа — за мене той е повече луд, отколкото разумен.

След това дон Лоренсо, както вече споменахме, отиде да поговори с дон Кихот и между другото дон Кихот му каза:

— Сеньор дон Диего де Миранда, баща ви ми говори за рядката ви дарба и за тънкия ви ум и главно, че ваша милост е голям поет.

— Поет може би — отговори дон Лоренсо, — но съвсем не голям. Истината е, че чувствам силно влечение към поезията и обичам да чета добрите поети, но това още не дава никому достатъчно основание да ме нарича голям поет, както е казал баща ми.

— Вашата скромност ми харесва — забеляза дон Кихот, — защото няма поет, който да няма високо мнение за себе си и да не мисли, че е най-големият поет на света.

— Няма правило без изключение — отговори дон Лоренсо. — Все ще се намери някой, който е поет и не се смята за голям.

— Малцина са те — възрази дон Кихот, — но кажете ми, ваша милост, какви стихове пишете сега? Защото баща ви ми каза, че те ви създавали грижи и тревоги. Ако е някаква глоса, аз разбирам нещо от тях и с удоволствие бих чул ваши стихове. Ако те са предназначени за литературно състезание, помъчете се, ваша милост, да вземете втората премия, защото първата се дава винаги на влиятелни и високопоставени лица, втората се присъжда по достойнство, така че третата става втора, а първата — по тази сметка минава на трето място, също както е в университетите с научната степен лиценциат. Но въпреки всичко думите „първа премия“ звучат възвишено.

„Досега — каза си наум дон Лоренсо — не мога да твърдя, че е луд. Да видим по-нататък!“ И след това се обърна отново към дон Кихот:

— Изглежда, че ваша милост сте посещавали висши училища. Какви науки сте следвали?

— Науката на странстващото рицарство — отговори дон Кихот, — която не отстъпва на поезията, а дори стои по-високо от нея.

— Не познавам тази наука — възрази дон Лоренсо — и не съм слушал досега за нея.

— Тя е наука — каза дон Кихот, — която включва в себе си всички или повечето науки на света, така че този, който ѝ се посвещава, трябва да е правник и да познава законите, които следва да спазва управляващият при разпределяне на служби и длъжности, на задължения и тежести, за да знае как да зачита правата на другите, защото само така може да дава всекому това, което му се полага и припада; той трябва да е богослов, за да може да дава ясни и точни тълкувания на изповядваната от него християнска вяра на всеки, който ги поиска; трябва да е лекар, главно билкар, за да разпознава сред най-безлюдните и пусти места тревите, които имат свойството да лекуват рани, тъй като странстващият рицар не може да разчита на всяка крачка на лекарска помощ; трябва да е астролог, за да познава по звездите колко часа са минали от нощта и в коя страна и в каква част от света се намира; трябва да е вещ математик, защото това може да му потрябва, когато най-малко очаква. Но като оставим настрана, че рицарят трябва да притежава всички богословски и кардинални добродетели^[5] и минем към дреболиите, ще кажа, че той трябва да умее да плува, както е плувал Николас или Николао-рибата^[6], да знае да подковава коня си и да оправя седлото и хамутите. Нека пак се върнем към по-възвишените неща — странстващият рицар трябва да вярва неотклонно в Бога и в своята дама, трябва да е целомъдрен в помислите си, честен в думите си, великодушен в делата си, юначен в борбата, търпелив в негодите, милостив към нуждаещите се и преди всичко да защитава истината дори с цената на живота си. Добрият странстващ рицар е съчетание от тези големи и малки качества, а съдете сега сам, сеньор дон Лоренсо, детска играчка ли е науката, която рицарят изучава и прилага, и могат ли да се сравнят с нея най-възвишените науки, които се преподават в гимназии и университети.

— Ако е така — отговори дон Лоренсо, — ще призная, че тази наука превъзхожда всички други.

— Как тъй „ако е така“? — запита дон Кихот.

— Искам да кажа — забеляза дон Лоренсо, — че се съмнявам да е имало или да има сега странстващи рицари, и то украсени с толкова

добродетели.

— Много пъти съм го казвал, ще го повтора и сега — отговори дон Кихот. — Повечето хора в света мислят, че не е имало странстващи рицари. Аз смятам, че ако по някакво чудо небето не им открие истината, че те са съществували и още съществуват, напразни ще бъдат всички усилия да ги увери човек в това, както много пъти съм имал лично възможността да установя. Ето защо не искам да губя време да ви изваждам от заблудението, което ваша милост споделяте с мнозина. Остава ми само да моля небето да се заеме то с тази задача и да ви втълпи колко полезни и колко необходими са били странстващите рицари за света в миналите векове и колко полезни биха били те и за сегашния, ако ги имаше. Но за наказание на хорските грехове днес тържествуват мързелът, безделието, лакомията и прекалената склонност към удобството.

„Май че го прихванаха дяволите нашия гост — каза си наум дон Лоренсо, — но все пак лудостта му е благородна и аз бих бил голям глупец, ако не бях разбрал, че е така.“

Поканиха ги за обед и с това прекъснаха разговора. Дон Диего запита сина си дали си е изяснил как стои въпросът с ума на техния гост. Дон Лоренсо отговори:

— Няма лекари и учени на света, които биха могли да си изяснят какъв бръмбар е влязъл в главата му. Той е смес от лудости с проблясъци на здрав разум.

Седнаха на масата и дон Кихот има възможността да се убеди, че дон Диего не беше преувеличил, като каза по пътя, че има обичай да гощава приятелите си с добре поднесена, обилна и вкусна храна. Но това, което най-много му хареса, беше чудната тишина, която цареше в цялата къща като в някой картезиански манастир^[7]. След като слугите разтребиха масата и всички поблагодариха на Господа и си измиха ръцете, дон Кихот помоли най-настойчиво дон Лоренсо да прочете стиховете, написани от него за литературното състезание, а той отговори, че не иска да прилича на тези поети, които отказват да прочетат стиховете си, когато ги молят, а когато не ги молят — заливат човека с произведенията си.

— Аз ще ви прочета моята глоса, за която не очаквам да получа никаква премия. Направих я само за да се поупражня малко.

— Един мой приятел, умен човек — отговори дон Кихот, — смяташе, че не си струва труда да се съчиняват глоси, и то защото глосата, казваше той, не може никога да е равна по стойност на избраната тема, защото глосата много често, дори в повечето случаи, се отдалечава по смисъл и замисъл от сюжета, а най-вече защото правилата на глосата са прекалено строги — не допускат нито въпросителната форма, нито думите „каза“ или „ще кажа“ и не позволяват да се образуват от глаголи съществителни и да се изменя смисълът им. Тези и други ограничителни и сковаващи правила връзват ръцете на съчинителите на глоси, както ваша милост сигурно знаете.

— Трябва да призная, сеньор дон Кихот — каза дон Лоренсо, — че търся да уловя ваша милост в някоя грешка, но не успявам, защото ваша милост се изплъзвате от ръцете ми като змиорка.

— Не разбирам — отговори дон Кихот — какво изразявате или искате да изразите с това „изплъзвам се“.

— Ще ви обясня после — рече дон Лоренсо, — а сега изслушайте, ваша милост, както стиховете, зададени като тема, така и глосата, съчинена от мене:

ТЕМА

*Ако „беше“ стане „е“,
радост в мене ще цари,
после ще се примири
с бъдещото битие.*

ГЛОСА

*Всичко в тоя свят минава.
Взема си съдбата пак
туй, което подарява,
а за връщане — ни знак!
Ни е щедра, ни дребнава.
О, съдба, ти всичко взе,
моля в твоите нозе:
пак безгрижен направи ме!
Ще се радвам в твое име,*

ако „беше“ стане „е“.

Не, не искам аз наслади,
ни победи дръзновени,
ни трофеи, ни награди,
нека само пак при мене
дойдат дните вечно млади.
Дай ми тия дни добри,
и във мен ще се смири
пламъкът на болка жива,
в мене радост ще прелива,
радост в мене ще цари.

Не така реши съдбата,
няма вече втори път
да се върнат тук нещата,
и за да ги съживят,
няма сили на земята.
Гледам — времето се скри,
без да спре за миг дори.
Никой няма да успее
над съдбата да владее —
после ще се примири.

Да живееш с болка жива
и с надежда, и с боязън.
О, смъртта е по-красива,
чака ни като съблазън —
изход от скръбта горчива.
В мъки да живея — не!
Нека да умра поне и
да се превърна в прах!
Сблъсквам се във своя страх
с бъдещото битие.

Когато дон Лоренсо прочете своята глоса, дон Кихот стана, стисна дясната му ръка и с много висок глас, почти викайки, каза

следното:

— Благословени да бъдат небесата, благородни младежо! Вие сте най-добрият поет в света и сте достоен да бъдете увенчан с лавров венец не в Кипър или в Гаета^[8], както е казал един поет — Бог да го прости, — а в Атинската академия — ако тя още съществуваше, и в сега съществуващите академии в Париж, Болоня и Саламанка! Ако членовете на журито не ви удостоят с първата премия, нека небето повели да ги прониже Феб със стрелите си и нека музите не престъпят никога прага на техните домове. Направете ми, сеньор, удоволствието да ми прочетете няколко стиха, от тези с десет и повече срички, защото искам да добия по-пълна представа за чудната ви дарба.

Не е ли смешно, че тези похвали на дон Кихот зарадваха дон Лоренсо, макар и той да го смяташе за луд? О, колко си силно, ласкателство! Колко далеч простираш своето влияние и колко са обширни пределите на твоята сладка власт! Дон Лоренсо потвърди тази истина, като склони да изпълни молбата и желанието на дон Кихот и му прочете следния сонет, вдъхновен от легендата или историята за Пирам и Тизбе:

*Зида корав девойката разбива,
разтваря после на Пирам гърдите.
Амур напуска Кипър и горите,
да види пукнатината красива.*

*Там шушне тишината — тя убива
словата и копнежа на душите;
но любовта владее сили скрити
и облекчава, и е вечно жива.*

*Но колко прекалена е страстта им!
На тази дръзка девственост тогава
смъртта нанася удара си бесен*

*и двамата загиват... Ние знаем,
че ги убива, скрива, възкресява
един кинжал, едничък гроб и песен.*

— Благодаря на Господа — рече дон Кихот, след като изслуша сонета на дон Лоренсо, — че между многото днес безсилни поети срещнах най-сетне и един силен и голям поет, какъвто сте вие, ваша милост сеньор, а това ми доказва майсторството на вашия сонет.

Четири прекрасни дни прекара дон Кихот в дома на дон Диего и накрая поиска от него разрешение да си отиде, като му благодари за любезността и отличния прием. Дон Кихот каза, че не подхожда на странстващите рицари да се отдават дълго време на безделие и живот, пълен с удобства, и затова той желае да отиде да изпълни своя дълг, търсейки приключения, с каквито — по негови сведения — изобилства този край и на които ще посвети времето си до деня на турнирите в Сарагоса — пряка цел на пътуването му. След това обясни, че му предстои най-напред да влезе в пещерата на Монтесинос^[9], за която хората от този край разказват чудеса, а така също да изследва и проучи произхода и естествените извори на седемте езера, известни под името Руйдера^[10]. Дон Диего и синът му похвалиха благородното му решение и го поканиха да вземе каквото му хареса от дома или от имота им. Те подчертаха, че от все сърце му предлагат своите услуги, защото за това ги задължава високопочтеността на неговата личност, както и благородството на рицарското му звание.

Настъпи най-сетне денят на заминаването, радостен за дон Кихот, но печален и злополучен за Санчо Панса, който се чувстваше много добре сред охолството в дома на дон Диего и не му се искаше да загладува отново из гори и диви местности, с оскъдните припаси на дисагите си. За всеки случай той ги натъпка здравата с всичко необходимо. На сбогуване дон Кихот каза на дон Лоренсо:

— Не си спомням казах ли вече на ваша милост, но и да съм казал, няма значение, ще го повторя — ако искате да съкратите пътя и мъките си, за да достигнете непристъпния връх на храма на славата, трябва да направите само едно нещо — изоставете пътеката на поезията, която все пак е тясна, и поемете още по-тясната — на странстващото рицарство, достатъчно широка въпреки всичко, за да ви издигне в един миг до императорско звание.

С тези думи дон Кихот окончателно потвърди лудостта си, още повече, че прибави:

— Нека Господ ми е свидетел колко много бих желал да взема със себе си сеньор дон Лоренсо, за да го науча как трябва да прощава на

смирението и да обуздава и потиска горделивите — правила за добродетелно поведение, неразривно свързани със званието, на което съм се посветил. Но понеже крехката му възраст не допуска и похвалните му занимания не позволяват, задоволявам се само да му дам един съвет — като поет ваша милост можете да спечелите слава, ако се вслушвате повече в мнението на другите, отколкото в своето собствено, защото, ако за бащата и майката няма грозни деца, още по-малко поетите ще признаят, че не са хубави техните духовни рожби.

Баща и син се учудиха отново на думите на дон Кихот, в които се преплитаха разумът и безумието, и на упоритото му желание да търси на всяка цена злополучни приключения, смятайки ги за своя единствена цел. Домакини и гости си размениха отново уверения в приятелство и добри чувства и с любезното разрешение на господарката — дон Кихот възседнал Росинант, а Санчо — Сивчо, напуснаха замъка.

[1] Коментаторите си обясняват смисъла на това изречение с предположението, че селските къщи изглеждат по-обширни от градските поради широкия двор и стопанските сгради към тях. ↑

[2] Начални стихове на един сонет, написан от Гарсиласо де ла Вега, любим поет на Сервантес. ↑

[3] Според коментаторите този израз трябва да се тълкува по следния начин: „... чиято сила е в правдоподобното описание на подвизите на дон Кихот“. ↑

[4] Може би поради болните си бъбреци той не е могъл да търпи обичайния колан от твърда кожа. Според други коментатори съществувало поверие, че тюленовата кожа лекува бъбречни заболявания. ↑

[5] За богословски добродетели се смятали: вярата, надеждата и милосърдието, а за кардинални — благоразумието, справедливостта, мъжествеността и умереността. ↑

[6] Легендарно същество, получовек-полуриба, фантастичен плувец. Легендата за него е възникнала в гр. Месина (Сицилия) през XV век. Според нея Николас непрекъснато прекосявал с плуване морето между Сицилия и Континента. ↑

[7] Монасите от картезианския орден дават обет да пазят пълно мълчание. „Картезиански манастир“ е станало синоним на абсолютна тишина, на гробно мълчание. ↑

[8] Дон Кихот цитира тук стих от сонета „Увенчаният в Кипър и Гаета“ от поета-импровизатор Хуан Баутиста де Вивар, много известен в епохата на Сервантес. ↑

[9] Монтесинос е името на една доста голяма пещера в Ла Манча.
↑

[10] Тук са всъщност изворите на река Гуадиана. ↑

ГЛАВА ДЕВЕТНАДЕСЕТА В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА ПРИКЛЮЧЕНИЕТО НА ВЛЮБЕНИЯ ОВЧАР И ЗА ДРУГИ ОЩЕ НАИСТИНА ЗАБАВНИ СЛУЧКИ

Едва се бе отдалечил малко дон Кихот от селото на дон Диего, и застигна двама души, които можеха да бъдат и свещеници, и студенти^[1] — и с тях двама селяни. Четиримата яздеха добичета от магарешка порода. Единият от студентите носеше вместо пътническа чанта вързоп от зелено платно, от който се подаваше някакво бельо и два чифта груби вълнени чорапи. Другият носеше две нови рапири за фехтовка с топчета на върха. Селяните носеха други неща, по които можеше да се съди, че бяха ходили в някой голям град на пазар и сега се връщаха в селото си. Както студентите, така и селяните, подобно на всички други, които виждаха за пръв път дон Кихот, останаха слисани от неговия вид и горяха от желание да разберат що за човек е той, защото съвсем не

приличаше на другите хора. Дон Кихот ги поздрави и като узна, че вървят в една посока с него, им предложи да пътуват заедно и ги помоли да забавят хода си, тъй като магаретата им се движеха по-бързо от коня му. За да изрази благосклонността си към тях, той им каза накратко кой и какъв е и им обясни, че е странстващ рицар, който търси приключения по всички краища на света. Каза им, че името му е дон Кихот де ла Манча, а прозвището му — Рицар на лъвовете. За селяните всичко това звучеше като гръцки или цигански, но не и за студентите, които веднага разбраха, че имат работа с побъркан човек. При все това те гледаха на него с учудване и с уважение и един от тях му каза:

— Ако ваша милост, сеньор рицарю, пътувате без определена цел, както обикновено се случва с тези, които търсят приключения, елате с нас и ще видите най-хубавата и най-богатата от всички сватби, които са ставали в Ла Манча, пък дори и на много левги околоръст.

Дон Кихот попита дали не се жени някой княз, щом като така говорят за сватбата.

— Не — отговори студентът, — женят се селянин и селянка. Той е най-богатият човек в нашия край, а тя е най-хубавата жена на земята. Сватбата ще бъде невиджана и необичайна и ще бъде отпразнувана на една поляна край селото на булката. Тя се нарича Китерия Хубавицата, а женихът — Камачо Богатия. Тя е на осемнадесет години, а той на двадесет и две. Двамата са си лика-прилика, макар че някои любопитни хора, които знаят наизуст потеклото на всеки човек, твърдят, че родът на хубавата Китерия е по-стар от рода на Камачо. Но това не е вече толкова важно, защото парите са всесилни и изглаждат всички неравенства. На този Камачо, който има наистина широка ръка, му е хрумнало да построи над цялата поляна покрив от преплетени клончета, така че слънцето ще си даде доста труд, ако иска да гостува на зелената трева, която покрива земята. Подготвил е също танци с шпаги^[2] и със звънчета^[3], защото в селото има хора, които знаят чудесно да ги играят. Да не говоря за танца на обувките^[4] — за него е наел цяла тълпа танцьори. Но всички тези неща, които вече изброих, и много други още, които премълчах, не ще направят сватбата така паметна, както зрелището, което — струва ми се — ще ни достави отчаяният Базилио. Този Базилио е овчар, съселянин и съсед на Китерия. Само един зид дели къщата му от бащиния дом на Китерия. Амур е използвал този случай, за да припомни на хората забравената

вече любов между Пирам и Тизбе. Басилио се влюби в Китерия още от най-крехка възраст, а тя отговаряше чисто и благосклонно на неговите чувства, така че в цялото село говореха с радост за любовта между двете деца Басилио и Китерия. Когато пораснаха, бащата на Китерия реши да забрани на Басилио да идва в дома му и за да се освободи от грижи и подозрения, намисли да омъжи дъщеря си за богатия Камачо, намирайки за неизгоден един брак с Басилио, към когото съдбата се беше показала по-малко щедра от природата. Защото, ако искаме без всякаква завист да кажем истината, трябва да признаем, че той е най-сръчният момък в цялото село, най-добрият копиехвъргач, непобедим борец и прекрасен играч на пелота^[5], бяга като елен, скача повече от коза, играе чудесно на кегли и пее като славей. Под неговата ръка китарата говори с човешки глас, а най-главното — върти шпагата като най-съвършен фехтувач.

— Заради това си само качество — обади се дон Кихот — този момък заслужава да се ожени не само за хубавата Китерия, но и за самата кралица Хинебра, ако тя беше още жива, напук на Ланселот и на всички, които биха се помъчили да му попречат.

— Къде е жена ми да чуе тези думи! — намеси се Санчо Панса, който дотогава бе мълчал и слушал. — Тя иска всеки да се жени за равен на себе си съгласно поговорката: „Всяка жаба да си знае гъола“. А аз бих желал този Басилио, когото все повече обиквам, да се ожени за тази сеньора Китерия и нека имат дълъг и спокоен живот тези, които пречат на любещите се да се женят. (Той искаше да каже точно обратното.)

— Ако всички, които се обичат, се женят — каза дон Кихот, — родителите щяха да се лишат от правото и властта да си женят децата когато и за когото трябва. Ако се дадеше на дъщерите свобода да избират мъжете си, ще се намери някоя да избере слугата на баща си, а друга — първия срещнат на улицата надут франт, пък ако ще да е развратник и побойник. Защото любовта и увлечението заслепяват лесно очите на разума, които са толкова необходими при вземане на важни решения, а при женитбата — където съществува голяма опасност човек да се заблуди — е нужно голямо умение и особена благосклонност на небето, за да сполучиш. Когато някой се готви да предприеме дълго пътуване, ако е разумен, преди да тръгне на път, ще си потърси спокоен и доверен другар да го придружава. Защо да не

постъпи така и този, комуто предстои път за през цял живот, до самия гроб, още повече, че другарят му ще трябва да дели с него легло, трапеза и всичко друго, както е редно между съпрузи? Съпругата не е стока, която — веднъж купена — може да се върне или да се отстъпи и замени с друга, защото бракът е нещо неотменно, което трае, колкото трае самият живот. Той е примка, която — хвърли ли се веднъж на шията — се превръща в гордиев възел и ако не го разкъса косата на смъртта, нищо не може да го развърже. Мога да кажа още много неща по този въпрос, ако не горях от желание да узная дали сеньор лиценциатът няма да разкаже още нещо за историята на Басилио.

А бакалавърът или лиценциатът, както го нарече дон Кихот, отговори:

— Едно ми остава още да кажа — откакто Басилио узна, че хубавата Китерия ще се омъжи за Камачо Богатия, никой не го е виждал вече усмихнат, нито го е чул да каже смислена приказка — ходи винаги замислен и тъжен и говори сам на себе си, което ясно показва, че се е побъркал. Яде малко, спи малко, храни се само с плодове, а спи — ако може да се каже, че изобщо спи — на открито, върху твърдата земя, като див звяр. Поглежда от време на време към небето, за да забодее след това поглед в земята. Толкова е унесен, че прилича на облечена статуя, чиито дрехи се развяват от вятъра. С една дума, страстта му е толкова силна, че всички, които го познаваме, се боим да не би утре, когато хубавата Китерия каже „да“, с това „да“ да произнесе смъртната му присъда.

— Бог ще го оправи — рече Санчо, — защото той, като ни праща болката, дава ни и цяра. Никой не знае какво носи утрешният ден, от днес до утре има още много часове, а в един час само, дори в един миг може да рухне къщата. Виждал съм да вали дъжд и в същото време да грее слънце. Човек си ляга вечерта здрав и читав, а на сутринта не може да шавне. Кажете ми, може ли някой да се похвали случайно, че е сложил прът в колелото на съдбата? Разбира се — не, а между едно „да“ и едно „не“ на жената не бих се осмелил да сложа дори и върха на най-острата игла, защото и той сигурно не ще се вмести там. За мене ми е достатъчно да ми кажете, че Китерия обича Басилио с чисто сърце и силно увлечение, и аз ще му изсипя цяла торба щастие. Защото, слушал съм да казват — любовта гледа с очила, през които медта изглежда злато, бедността — богатство, а гурелите — бисери.

— Няма ли най-сетне да спреш, проклетнико? — провикна се дон Кихот. — Започнеш ли да нижеш пословици и поговорки, само Юда би могъл да те дочака да свършиш, за да те замъкне в пъкъла. Каж ми, говедо такова, какво разбираш ти от съдби, от колела и от всички други неща?

— О! — възкликна Санчо. — Щом като хората не ме разбират, нищо чудно, че смятат приказките ми за глупави. Но това не е важно. Аз сам се разбирам и зная, че няма много глупости в това, което казах. Само вие, сеньор, криптикувате думите ми, пък и делата ми.

— Критикувате, а не криптикувате, искаш да кажеш, извратителю на правилната реч, Бог да те накаже!

— Не ми връзвайте кусур, ваша милост — отговори Санчо. — Вие добре знаете, че не са ме възпитавали в столицата и че не съм се учил в Саламанка, за да знам къде изпускам или прибавям по някоя буква в думите си. Пък и няма защо, Бога ми, да карате саягесеца^[6] да говори по толедански. А освен това малко ли са толеданците, които съвсем не говорят правилно?

— Тъй е — каза лиценциатът, — защото тези, които израстват в кожарските работилници и на Сокодовер^[7], не могат да говорят толкова добре, колкото онези, които се разхождат по цял ден из двора на катедралата^[8], а и едните, и другите са толеданци. Чист, ясен, изискан и изящен говор ще намерите у образованите столичани, пък ако ще да са родени в Махалаонда^[9]. Казвам образованите, защото много измежду тях не са такива, а образованието, подкрепено от навика, е граматиката на всеки правилен език. Аз, сеньори, учих църковно право в Саламанка и мога да се похваля, че се изказвам донякъде с ясни, прости и изразителни думи.

— Ако бяхте залегнали да движите повече езика, отколкото шпагата — каза другият студент, — щяхте да бъдете пръв на последния лиценциатски изпит, а не на опашката.

— Слушайте, бакалавре — отвърна лиценциатът, — вие грешите страшно много, ако сте на мнение, че ловкостта при фехтуването е празна работа.

— За мене то не е мнение, а доказана истина — възрази Корчуело — и ако желаете, готов съм да ви го докажа на дело. Тъкмо случай — вие носите шпаги, аз имам сила и крепки мишци, а като прибавите и моята храброст, която не е малка, ще ви заставя да признаете, че не се

лъжа. Слезте от добичето си и проявете вашето изкуство — движения на краката, кръгови и в начупени линии. Аз се надявам, че ще ви накарам да видите звезди посред пладне с моята проста и груба сръчност, в която имам толкова вяра, колкото в Бога, за да кажа, че не се е още родил човекът, пред когото ще обърна гръб, и че всекиго бих принудил да загуби почва под краката си.

— Дали ще обърнете гръб, или не, това не е моя работа — възрази фехтувачът, — но може да се случи да ви изкопаят гроба там, където за пръв път ще се спъне кракът ви. Искам да кажа, че на бърза ръка ще паднете мъртъв поради презрението, което храните към ловкостта.

— Ей сега ще видим — отговори Корчуело. Той скочи чевръсто от магарето си и изтръгна една от рапирите, които лиценциатът носеше на седлото си.

— Не може така — рече тогава дон Кихот. — Аз искам да ви бъда учител по фехтовка и съдия в този спор, който много пъти се повдига и не намира никога разрешение.

Слезе от Росинант, хвана копието си и застана сред пътя в същия миг, когато лиценциатът с изящни движения на тялото си и със заучени стъпки напредваше вече срещу Корчуело, който се приближаваше към него с очи, от които, както се казва, излизаха искри. Двамата селяни, които ги придружаваха, останаха — без да слязат от добичетата си — да наблюдават това опасно представление. Корчуело мушеше, сечеше, удряше от горе на долу и от страни, хващаше рапирата с двете си ръце. Ударите му бяха безбройни, по-чести от капките на силен дъжд, и се сипеха със силата на градушка. Той връхлиташе като разярен лъв, но всеки път връхното топче на рапирата на лиценциата го удряше по устата, спираше яростния му устрем и го караше да го целува, сякаш беше свети мощи, макар и не с това благоговение, с което обикновено се целуват мощите. Лиценциатът му нанесе колкото удара си поиска по късото расо, с което беше облечен неговият противник, и така му разряза полите, че те заприличаха на крака на октопод. Събори му два пъти шапката и така го измори, че Корчуело от яд, гняв и бяс хвана рапирата за дръжката и я захвърли с такава сила, че един от присъстващите селяни, писар по професия, който се спусна да я търси, засвидетелства по-късно писмено, че тя отлетяла почти на три четвърти левга, което потвърждава и доказва напълно правотата на думите, че изкуството побеждава силата.

Корчуело седна, съвсем изтощен, а Санчо се приближи до него и му каза:

— Честна дума, сеньор бакалавре, ако ваша милост желаете да чуете моя съвет, ето какво ще ви кажа — не предизвиквайте отсега нататък никого на фехтовка, а само на борба или на хвърляне на копие, защото това подхожда и на младостта, и на силите ви. А що се отнася до тези, които се сочат като ловки фехтувачи, слушал съм да казват, че те вкарват върха на рапирата си и в иглени уши.

— Аз съм доволен — отговори Корчуело, — че се отърсих от моята заблуда и че опитът ми показва колко далече съм бил от истината.

Той стана, прегърна лиценцията и приятелството им укрепна още повече. Те не пожелаха да изчакат писаря, който беше отишъл да търси рапирата, защото мислеха, че ще закъснее много, и решиха да продължат пътя си, за да стигнат рано в селото на Китерия, откъдето бяха всички.

Когато тръгнаха отново на път, лиценциатът им разказа за предимствата на фехтовалното изкуство и приведе толкова ясни и очебийни доводи, толкова примери и математически доказателства, че всички се убедиха в голямото значение на тази наука, а Корчуело се излекува от своята упоритост.

Мръкваше се, но преди да стигнат в селото, им се стори, че цялото небе над него е осеяно с безброй блестящи звезди. До тях долетя неясна смесица от приятни звуци на различни инструменти — флейти, барабани, гусли, пищялки, дайрета и дрънкулки. Когато наближиха повече, видяха издигната пред входа на селото арка от преплетени клони с окачени по тях фенерчета, които вятърът не разклащаше, защото духаше толкова слабо, че нямаше сила да раздвижи дори листата на дърветата. Музикантите развеселяваха сватбарите. Те сновяха на групи из това приятно място — едни танцуваха, други пееха, а трети свиреха на споменатите инструменти. Човек би рекъл, че по тази поляна тичаха и скачаха радостта и веселието. Мнозина пък строяха трибуни, откъдето на другия ден гостите щяха да гледат удобно предварително подготвените представления и танци, с които щеше да се ознаменува сватбата на богатия Камачо и погребението на Басилио.

Въпреки молбите на селянина и на бакалавъра дон Кихот не пожела да влезе в селото. Отказа си — напълно основателен според него — извини и обясни с това, че обичаят изисква странстващите

рицари да спят на открито поле или сред гора, а не в селища, пък ако ще да е и под златни стрехи. След тези думи той се отдалечи малко по пътя, против волята на Санчо, който си припомни колко добре бяха прекарвали в замъка или къщата на дон Диего.

[1] Облеклото на духовниците и студентите не се е различавало по нищо. ↑

[2] Танцът с шпаги е бил много разпространен в кралство Толедо.
↑

[3] Става дума за танци със звънчета или с по-големи звънци, зашити по панталоните на танцьорите (от коляното надолу). При известни стъпки под такта на музиката звънчетата се раздвижват и звънтят ритмично. ↑

[4] Народен испански танц, при който играчите тропат ритмично с крак под звуците на някой инструмент. ↑

[5] Игра на топка, твърде разпространена и до днес в Испания. ↑

[6] *Саягесци* — жители на областта Саяго, която се намира между градовете Самора и Сиудад Родриго, известни навремето си с неправилния си и груб говор, докато жителите на Толедо са се славили, че говорят най-чист кастилски език. ↑

[7] Главен площад в Толедо. ↑

[8] В двора на катедралата са се разхождали и срещали духовници и представители на тогавашната интелигенция. ↑

[9] Глухо и затънтено село, разположено близо до Мадрид. ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТА

В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА СВАТБАТА НА КАМАЧО БОГАТИЯ И ПРИКЛЮЧЕНИЕТО С БАСИЛИО БЕДНИЯ

Едва-що светлата Аврора бе позволила на блестящия Феб да изсуши с палещите си лъчи влажните бисери по златните ѝ къдрици, и дон Кихот стана, отърси от себе си леността на съня и повика оръженосеца си, който още хъркаше. Дон Кихот, като видя, че Санчо спи, преди да го събуди, каза:

— О ти, най-блажен от всички, които населяват земята, защото, без да изпитваш завист и без някой да ти завижда, спиш спокойно, защото не те преследват магьосници, нито те смущават магии! Спи спокойно, казвам и ще повтарям стократно, тъй като не те държи вечно

буден ревнивият копнеж по любимата ти, не те гнети мисълта за дългове, които трябва да изплатиш, нито те измъчва грижата как ще изхраниш утре себе си и твоето малко и клето семейство. Тебе нито те безпокои честолюбието, нито те мори празната суета на света, тъй като всичките ти желания се въртят около грижата ти за твоето магаре, а върху моите рамене си стоварил бремето да се грижа за тебе — противотежест и товар, които самата природа и обичаите са наложили на господарите. Спи слугата, но бди господарят и мисли как да обезпечи издръжката му, как да подобри участта му и как да го възнагради. Мъката да гледаш как небето се покрива с бронз и не дава на земята необходимата влага не натъжава слугата, а господаря, който е длъжен да изхранва в суша и глад човека, който му е служил в години на плодородие и изобилие.

На тези думи Санчо не отговори нищо, защото спеше и нямаше да се събуди така лесно, ако дон Кихот не беше го стреснал с края на копието си. Той отвори най-сетне очи и още сънен и мързелив, се огледа на всички страни и рече:

— Ако не се лъжа, откъм зеления навес долита миризма не на мащерка и на нарциси, а на пържена сланина. Започва ли с такива миризми, кълна се, че сватбата ще бъде щедра и обилна.

— Млъкни, лакомнико — каза дон Кихот. — Хайде бързай, че ще вървим на венчавката, за да видим какво ще прави отблъснатият Басилио.

— Да прави каквото иска! — отговори Санчо. — Кой му е крив, че е беден? Ако не беше беден, щеше да се ожени за Китерия. Няма пукната пара, а бълнува за богата жена. Бога ми, сеньор, беднякът трябва според мене да се задоволява с каквото намери и да не иска невъзможни неща. Ръката да ми отсекаат, ако Камачо не е в състояние да удави Басилио с реали, а щом това е така, Китерия ще е глупава, ако отригне накитите и скъпоценностите, които сигурно ѝ е дал вече Камачо, а може и още да ѝ даде, и да предпочете Басилио, който знае само да мята копие и да върти шпага. За добро мятане на копие и за умело въртене на рапира в кръчмата не дават ни канче вино. Плюй на дарби и изкуства, които не носят печалба, макар ѝ да са тези на граф Дирлос^[1]. Но притежават ли ги хора с много пари — това се казва живот! Върху здрава почва може да се построи здрава сграда, а най-здрава почва и основа в света са парите.

— За Бога, Санчо! — прекъсна го дон Кихот. — Свършвай с речта си! Уверен съм, че ако те оставят да продължаваш речите, които започваш на всяка крачка, няма да ти остане време ни за ядене, ни за спане — цялото ти време ще мине в дрънкане.

— Ако ваша милост имахте добра памет — възрази Санчо, — щяхте да си спомните за условията на нашето споразумение, което сключихме, преди да тръгнем последния път от село. Едно от тях беше да ме оставяте да си говоря колкото си искам, стига да не е във вреда на ближния и да не накърнява уважението, което дължа на ваша милост. Струва ми се, че не съм нарушил досега това условие.

— Не си спомням за такова условие, Санчо — отговори дон Кихот, — но дори да е тъй, сега желанието ми е да млъкнеш и да тръгнеш след мене, защото звуковете на музикалните инструменти, които чухме снощи, отново почват да развеселяват долината. Решили са несъмнено сватбата да се отпразнува сред утринната прохлада, а не в часовете на следобедна жегата.

Санчо изпълни заповедта на господаря си и като оседла Росинант и сложи самара на Сивчо, яхнаха и двамата добичетата си и с бавна стъпка минаха под зеления свод. Първото нещо, което изникна пред очите на Санчо, беше цяло-целеничко биче, набучено на огромен шиш — стъбло на цял бряст. В огъня, над който щеше да се пече, гореше половин гора дърва, а около кладата бяха наредени шест гърнета, които не бяха правени по мярката на обикновените гърнета, а по-скоро бяха шест делви, и всяко едно от тях побираше месото на цяла кланица. Те побираха цели овни, които изчезваха безследно в тях, сякаш бяха гълъбчета. Безброй бяха одраните зайци и оскубаните кокошки, които висяха по дърветата и чакаха да бъдат погребани в гърнетата. Нямаха брой и дивечът, и птиците, окачени на клоните, за да се изстудяват на свежия въздух. Санчо изброи повече от шестдесет мяха и всеки един побираше повече от две аrobi, всички пълни — както по-късно ще се види — с великолепни вина. Имаше цели купища съвсем бял хляб, както обикновено се струпват грамади жито на гумно. Сиренето, наредено като тухли, образуваше цяла стена, а в двата котела с масло, по-големи от бояджийски кюпове, се пържеха тестени сладки, които, щом се изпържеха, се изхвърляха оттам с две големи лопати в друг котел, пълен с мед. Готвачите и готвачките бяха повече от петдесет — всички чисти, пъргави и доволни. В големия търбух на младия бик бяха

защити дванадесет прасенца-сукалчета, за да направят месото по-вкусно и по-крехко. Върху един голям сандък, на открито, бяха наслагани какви ли не подправки, сякаш бяха купувани не на либри, а на аробы. С една дума, сватбеното угощение беше селско, но толкова обилно, че можеше да се нахрани цяла войска.

Санчо Панса разглеждаше всичко това, съзерцаваше го и му се любуваше. Най-напред го плениха и покориha гърнетата, от които му се щеше с най-голяма наслада да си напълни някоя дълбока паница, после го привлякоha меховете с вино и най-сетне тиганите със сладкиши, ако изобщо можеha да се нарекат тигани такива големи и тумбести котли. Тъй като не можа повече да се сдържи, а не беше по силите му да се овладее, той се приближи до един от прилежните готвачи и с думи на учтив, но гладен човек го помоли да му разреши да топне къшей хляб в едно от гърнетата. Готвачът отговори:

— Братко, благодарение на богатия Камачо през днешния ден гладът ще бъде безвластен. Слез от добичето, виж дали има някъде наоколо лъжица, извади си една-две кокошки, които плуват там като пяна, и да ти е сладко.

— Не виждам никаква лъжица — рече Санчо.

— Чакай! — каза готвачът. — Боже мой, колко си предвзет и несръчен!

Без много да се мае, той грабна едно котле, потопи го в една от големите делви, извади оттам три кокошки и две гъски и каза на Санчо:

— Яж, приятелю, и закуси с тази дреболия, докато дойде време за обяд.

— Няма къде да ги туря — рече Санчо.
— Вземи тогава и котлето, и лъжицата, и всичко! — каза готвачът.
— Нищо не е това за богатството и удоволствието на Камачо.

Докато Санчо си прекарваше по този начин времето, дон Кихот гледаше как влязоха под зеления свод дванадесет селяни, яхнали дванадесет прекрасни кобили с богати и красиви хамути и седла и с множество звънчета по конската сбруя. Конниците, облечени скъпо и празнично, запрепускаха в строен ред нагоре-надолу из поляната с радостни викове и възгласи:

— Да живеят Камачо и Китерия! Колкото той е богат, толкова тя е красива, а тя е най-красивата жена на света.

Като чу това, дон Кихот си каза:

„Явно е, че тези хора не са виждали моята Дулсинея дел Тобосо, защото, ако я бяха видели, нямаше толкова да превъзнасят тази Китерия.“

Малко след това нахлуха от разни страни под зеления свод много и най-различни групи танцьори, между тях и групата, която щеше да изпълни танца с шпаги, около двадесет и четирима младежи с изящна външност и походка, всички в дрехи от снежнобял тънък плат и с подходящи кърпи на главите, бродирани с разноцветни копринени конци. Един от селяните ездаци запита водача на танцьорите — пъргав момък — дали някой от тях не се е наранявал досега.

— Нито един от нас не се е наранявал досега — всички сме, слава богу, здрави.

Той и другарите му се завъртяха веднага така шеметно и ловко, че дон Кихот, който беше свикнал да гледа подобни танци, трябваше да признае, че не беше виждал никога нещо по-хубаво.

Също така му харесаха танците на явилите се малко след това прелестни млади девойки. Никоя от тях сякаш нямаше повече от осемнадесет и по-малко от четиринадесет години. Всички носеха рокли от зелен плат, една част от косите им бяха сплетени, а другата част разпуснати, но всички бяха толкова руси, че можеха да съперничат с косите си на слънцето. Върху тях имаше венчета от ясмин, рози и орлови нокти. Водеха ги един благообразен старец и една престаряла матрона — леки и гъвкави за възрастта си. Под звуците на гайда девойките — леки в нозете и скромни в лицата и погледите си — заиграха като най-съвършените танцьорки в света.

След това бе представен друг изкусен танц от вида на тези, наречени „разговорни“. Изпълняваха го осем нимфи в две редици: водач на едната редица беше Купидон, а на другата — богът на богатството. Първият беше с криле и носеше лък, колчан и стрели, а вторият носеше богати и пъстри одежди от коприна и злато. Нимфите, които следваха бога на любовта, носеха на раменете си листчета от бял пергамент, на които бяха написани с едри букви имената им. Името на първата нимфа беше Поезия, на втората — Мъдрост, на третата — Знатен произход, а на четвъртата — Смелост. Нимфите, които водеше богът на богатството, носеха също така своите имена: надписът на първата гласеше Щедрост, на втората — Дар, на третата — Съкровище, а на четвъртата — Миролюбиво притежание. Пред групата се движеше дървен замък, теглен от четирима диваци, покрити с листа от бръшлян и зелено конопено платно, но всичко беше представено толкова правдоподобно, че Санчо едва не се изплаши. Върху фасадата на замъка

и върху четирите му страни имаше надпис: „Замък на благодарието“. На нимфите пригласяха четири умели свирачи на флейта и барабанчици. Купидон започна танца, описа две фигури, вдигна очи, насочи лъка си към една девойка, появила се между бойниците на замъка, и се обърна към нея:

*Аз съм бог и във земята,
и във висината звездна,
бог във бурята, водата,
бог във гибелната бездна,
бог във ада и тъмната.
Страх ли — аз не го познавам,
граница не си поставям,
няма нищо невъзможно,
а което е възможно,
позволявам, забранявам.*

Като каза тези стихове, той пусна една стрела срещу кулата на замъка и се върна на мястото си. Веднага след това излезе напред богът на богатството и направи няколко танцови стъпки. Барабанчетата замлъкнаха и той каза:

*От Амур по-силна власт
имам, ако че ме води.
Най-добър по род съм аз,
а светът след мене ходи
и се вслушва в моя глас.
С мен не всеки е блажен,
но трудът тежи без мен.
А каквото съм, решавам —
с радост ти се посвещавам
днес и всеки идващ ден!*

Богатството се оттегли и пристъпи Поезията. Тя изпълни няколко стъпки както останалите, стрелна с поглед девойката от замъка и каза:

*Мен обичат ме поети,
аз съм толкова красива
и ти пращам рой привети,
а душата ми те скрива
във воали от сонети.
Щом пред песента крилата
не скучаеш, ще ти пратя
много щастие, сеньора,
ще те понеса в простора
по-високо от луната.*

Поезията се отдръпна и от групата на Богатството се яви Щедростта, изигра няколко фигури и каза:

*Чуден дар е щедростта,
щом като не се сравнява
с разточителството тя;
и скъперническа слава
тя не търси по света.
Бих възпяла теб — едва
с разточителни слова!
Туй е пак порок, но честен
и при даване — уместен,
и изпъква при това.*

Така едно след друго се появяваха и се оттегляха всички лица от двете групи и всяко от тях изиграваше своите танцови фигури и прочиташе стиховете си — някои от тях изящни, други смешни, — а дон Кихот, макар че паметта му беше силна, запомни само тези, които се споменаха по-горе. След това всички танцьори се смесиха и започнаха да сплитат и разплитат с рядка непринуденост и елегантност най-различни танцови фигури. Колкото пъти Купидон минаваше пред замъка, пускаше нависоко стрелите си, а богът на богатството разбиваше в стените кръгли и позлатени спестовни касички. Най-сетне, след продължителни танци, богът на богатството извади голяма кесия,

направена от котешка кожа, наглед пълна с пари, и замери с нея замъка — стените му се разпаднаха и рухнаха от удара, а девойката остана на открито и без никаква защита. Богът на богатството се приближи до нея заедно с танцьорите от групата си и метна на врата ѝ една голяма златна верига, изобразявайки символично, че я хващат, покоряват и пленяват, а щом Купидон и свитата му видяха това, се спуснаха да я освободят. Всички тези движения се съпровождаха от такта, който отмерваха барабаните и който изпълнителите строго спазваха. Най-сетне диваците помириха противниците. С голяма пъргавина те издигнаха отново стените на замъка и девойката се затвори в него както преди, а с това завършиха и танците, които задоволиха извънредно много зрителите.

Дон Кихот запита една от нимфите кой е съчинил и поставил това представление. Тя му отговори, че авторът е един духовник от селото, голям майстор в устройване на подобни фантастични зрелища.

— Обзалагам се — рече дон Кихот, — че този свещеник е сигурно по-близък на Камачо, отколкото на Басилио, и че има повече склонност към сатирите, отколкото към духовното си звание. Все пак той добре е вместил в своите танци и дарбите на Басилио, и богатствата на Камачо.

Санчо Панса, който слушаше разговора, каза:

— Поддържам този, който ме храни. Аз държа с Камачо.

— С това ти доказваш, Санчо, че си простак — каза дон Кихот — и че си от тези, които са винаги готови да крещят: „Да живее победителят!“

— Не зная от кои съм — отговори Санчо, — но ми е добре известно, че от гърнетата на Басилио няма никога да изкарам тази мазнинка, с която се облажих от гърнетата на Камачо.

Той показва на господаря си котлето, пълно с гъски и кокошки, извади от него една кокошка, почна лакомо да я яде и след това добави:

— По дяволите всички тези дарби на Басилио! Струваш, колкото имаш, и имаш, колкото струваш. Два рода има само на този свят, както казваше една моя баба — рода на богатите и този на бедните, и тя предпочиташе да се нарежда на страната на богатите. В днешно време, сеньор дон Кихот, човек се цени по парите, а не по ума. Магаре, покрито със злато, струва повече от оседлан кон. Пак повтарям, че държа с Камачо, защото гърнетата му са пълни с гъски, кокошки и с диви и питомни зайци, а в гърнетата на Басилио, ако изобщо има нещо в тях, то ще е само помия.

— Свърши ли си речта, Санчо? — запита дон Кихот.

— Свърших — отговори Санчо, — защото виждам, че ви дотягам, но да не беше то, щях да продължа така още три дни.

— Дай ми, Господи — рече дон Кихот, — да те видя онемял, преди да умра.

— Както вървят работите — отговори Санчо, — докато ваша милост умрете, аз отдавна ще съм изгнил в земята. Тъй ще онемее тогава, че не ще продумам ни дума до края на света или поне до деня на Страшния съд.

— Дори и така да стане, о, Санчо — каза дон Кихот, — мълчанието ти никога не ще може да навакса това, което си избъбрил, бъбриш и още ще бъбриш в живота си. Но понеже според законите на природата по за вярване е аз да умра преди тебе, не храня никаква надежда да те видя ням дори когато пиеш или спиш, а това изчерпва целия въпрос.

— Бога ми, сеньор — отговори Санчо, — не трябва да вярва човек на тази съсухрена старица — искам да кажа, на смъртта. Тя изяжда както агнето, така и овена. Чувал съм нашият свещеник да казва, че тя посещава както богатите замъци на кралете, така и скромните колиби на бедняците. Тази сеньора е много властна и хич не си поплюва. Не е придирчива — всичко е за нея добро, тя яде всичко и в торбата си тика хора от всякакъв вид, възраст и положение. Тази жетварка никога не пладнува — тя коси по всяко време както зелената, така и сухата трева. Тя сякаш не дъвче, а гълта и поглъща всичко, което ѝ се изпречи насреща, защото гладът ѝ е кучешки и няма насита. Макар да няма търбух, кара човека да си мисли, че страда от воднянка, и е жадна да изпие живота на всичко живо, както се изпива стомна студена вода.

— Стига вече, Санчо! — прекъсна го дон Кихот. — Не казвай нищо повече, че да не се изложиш накрая! Трябва да призная, че със селската си простота ти каза за смъртта неща, които може да каже и най-добрият проповедник. Смятам, Санчо, че ако имаше знания, достойни за здравия ти разум, можеше да нарамиш един амвон и да тръгнеш да проповядваш по света.

— Добре проповядва, който праведно живее — отговори Санчо. — Друго не знам.

— Не ти трябва и да знаеш друго — каза дон Кихот. — Едно само не мога да схвана и разбера — ако страхът от Бога е основа на всяка мъдрост, как можеш да знаеш толкова неща, когато ти се страхуваш повече от един гущер, отколкото от Бога?

— Гледайте си, сеньор, вашите рицарски работи — отговори Санчо — и не се мъчете да съдите за храбростта или страхливостта на другите! Аз се страхувам от Бога не по-малко от всеки друг. А сега ме оставете, ваша милост, да си довърша яденето, защото всичко друго са празни приказки, за които ще ни държат сметка на оня свят.

Като каза тези думи, той нападна отново тъй лакомо котлето, че съблазни и дон Кихот, който несъмнено щеше да му помогне, ако не му попречи това, за което ще разкажем по-нататък.

[1] Много известен герой на романи. ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА В КОЯТО ПРОДЪЛЖАВА РАЗКАЗЪТ ЗА СВАТБАТА НА КАМАЧО И ЗА ДРУГИ ОЩЕ ПРИЯТНИ СЪБИТИЯ

По едно време, докато дон Кихот и Санчо все още водеха разговора, предаден в предишната глава, се чуха силни викове и голям шум. Бяха се задали младоженците и много от присъстващите скочиха на конете и се спуснаха към тях с викове, за да ги посрещнат. А младоженците бяха придружени от свещеника, от родителите си, от най-видните жители на околните села, от безбройно число музиканти и танцуващи групи. Всички бяха празнично пременени. Щом Санчо видя булката, каза:

— Бога ми, тя е облечена не като селянка, а като изящна придворна дама. Ако не ме мамят очите, тя не носи патени^[1], а скъпи корали, а роклята ѝ не е от зелено сукно от Куенка, а от най-тънко кадифе. Я гледай ти, бялата обшивка не е от платно, а, обзалагам се —

от атлаз. Бре, бре, ръцете ѝ са украсени с ахатови пръстени! Да пукна, ако не са от злато, и то какво злато! И виж какви бисери, бели като кисело мляко. Всеки един от тях струва сигурно колкото едно око. Ах, хубостницата му, каква само коса има! Ако не е изкуствена, толкова дълга и руса коса в живота си не съм виждал! А кажи нещо лошо за походката и снагата ѝ де! Като че стъпва жива палма с гроздове от фурми — толкова ѝ приличат скъпоценностите, увиснали по косата и шията ѝ! Кълна се във всичко свято, че си я бива момата и време ѝ е вече да се омъжи!

Дон Кихот се посмя на дебелашките похвали на Санчо. Стори му се, че с изключение на дамата му, Дулсинея дел Тобосо, не бе виждал никога друга по-хубава жена. Прекрасната Китерия изглеждаше малко бледна, навярно поради неспокойната нощ, каквато прекарват винаги девойките, готвейки се за деня на сватбата. Шествието се отправи към една естрада, построена в единия край на поляната и украсена с килими и зеленина, където трябваше да се извърши венчавката и откъдето младоженците щяха да гледат танците и другите представления. Но тъкмо когато наближаваха до това място, зад тях се чуха силни викове:

— Чакайте малко, безразсъдни и припрени хора!

Като чуха тези викове и думи, всички извърнаха глава и видяха един човек, облечен в дълга черна риза, обшита с огненочервена коприна — на челото си носеше — както по-късно се видя — венец от траурен кипарис, а в ръката си държеше голяма тояга. Когато наближи, всички познаха, че е напетият Базилио и силно се смутиха, очаквайки да видят в какво ще избият тези негови викове и думи, боейки се, че появата му в този час предвещава нещо лошо.

Уморен и задъхан, той застана пред младоженците, заби железния връх на тоягата си в земята, впи очи в Китерия и побледнял, каза с дрезгав и треперещ глас:

— Добре знаеш, неблагодарна Китерия, че по законите на светата вяра, която изповядваме, докато аз съм жив, ти не можеш да се омъжиш за друг. Не е тайна за тебе също така, че в очакване времето и трудът ми да увеличат моето благосъстояние, не подръзнах нито веднъж да престъпя уважението, което ми вдъхваше честта ти. Но ти потъпка всички задължения, които бе поела по отношение на честните ми намерения, и сега искаш да направиш господар на това, което е мое, другото, чиито богатства му осигуряват не само голямо щастие, но и

най-висше блаженство. Е, добре, за да бъде щастието му пълно (макар и да не мисля, че го заслужава, а то му е просто паднало като дар от небето), аз сам, със собствените си ръце, ще отстраня пречката или неудобството, което помрачава това щастие, като изчезна от очите ви. Да живее богатият Камачо, да живее дълги и щастливи години с неблагодарната Китерия, а нека умре, нека загине бедният Басилио, чиято бедност отрязва крилете на щастието му и изкопа гроба му!

Каза тези думи, хвана забитата в земята тояга и я изтегли. Долната половина остана неподвижна и се видя, че тя е служила като ножница на една къса шпага. Басилио заби в земята това, което можеше да се нарече дръжка на шпагата, и се хвърли леко и стремително върху острието, тъй че само след миг кървавият връх на шпагата с половината стоманено острие се подаде откъм гърба му и нещастникът остана да лежи на земята цял окървавен, пронизан от собственото си оръжие.

Притекоха се на помощ приятелите му, поразени от неговото нещастие и скръбната му участ. Дон Кихот слезе от Росинант, спусна се и той да му помогне, прегърна го и разбра, че не е още издъхнал. Понечиха да извадят шпагата, но свещеникът, който стоеше наблизо, заяви, че не бива да се изважда, преди той да се е изповядал, тъй като, извадят ли я, веднага ще умре. Басилио дойде за малко на себе си и с отмалял и тъжен глас каза:

— Ако се съгласиш, жестока Китерия, в този последен, смъртен за мене миг да ми подадеш ръка и да ми станеш съпруга, ще умра с мисълта, че безразсъдната ми постъпка е оправдана, защото благодарение на нея ще постигна щастието да бъда твой.

Свещеникът чу тези думи и му каза да се погрижи по-скоро за спасението на душата си, отколкото за удоволствията на плътта, и да поиска искрено от Господа прошка за своите грехове и за отчаяната си постъпка. Басилио възрази, че в никой случай няма да се изповяда, преди Китерия да му подаде ръка като съпруга, защото само тази радост може да укрепи волята му и да му даде сили да се изповяда.

Когато дон Кихот чу молбата на ранения, заяви на висок глас, че Басилио иска нещо много справедливо, разумно, а освен това и лесно изпълнимо и че за сеньор Камачо ще бъде еднаква чест да приеме ръката на сеньора Китерия като вдовица на доблестния Басилио или да я получи от ръцете на нейния баща.

— Защото — добави той — тук не се иска нещо повече от едно „да“ и това „да“, след като бъде произнесено, не обвързва никого с нищо, тъй като брачното ложе на съпруга ще бъде неговият гроб.

Камачо чу всичко, смути се и започна да се колебае, без да знае какво да прави и какво да каже. Но приятелите на Басилио го замолиха да се съгласи Китерия да даде ръката си на Басилио, за да не се погуби душата му и да не напусне той този живот без утеха. Най-после те убедиха или по-скоро принудиха Камачо да каже, че ако Китерия е съгласна, той не ще се противи, тъй като с това се отлага само с един миг осъществяването на неговото желание.

Тутакси всички заобиколиха Китерия и я замолиха кой с молби, кой със сълзи, кой с убедителни доводи да склони да даде ръката си на бедния Басилио, а тя, по-твърда от мрамор и по-неподвижна от статуя, даваше вид, че не знае какво да каже, че не може и не желае дума да

продума. Може би тя щеше да мълчи докрай, ако не бе я подканил свещеникът да реши бързо какво ще прави, защото Басилио береше душа и явно нямаше да изчака нейните колебания. Тогава хубавата Китерия, без да каже нищо, смутена наглед, опечалена и изтерзана, пристъпи към мястото, където лежеше Басилио, който с погаснали вече очи дишаше тежко и ускорено, шепнеше през зъби името на Китерия и по всичко личеше, че ще умре като езичник, а не като християнин. Китерия се приближи, падна на колене и със знаци, без да каже дума, го помоли да ѝ даде ръката си. Басилио разтвори очи и като я погледна втренчено, каза:

— О, Китерия! Ти идеш да проявиш към мене състрадание, когато то е за мене ножът, който ще пресече нишката на живота ми — защото аз нямам вече сили да се наслажда от блаженството, което ми даряваш, като ме избираш за свой съпруг, — и не може да прекрати болката ми, която разстила така бързо върху очите ми страшната сянка на смъртта! Едно те моля, о, съдбовна моя звезда — поемайки моята ръка и давайки ми своята, не прави това от милост, нито за да ме измамиш отново, а признай и заяви, че не изнасилваш волята си, а ми протягаш и даваш ръката си като на законен твой съпруг, тъй като не е хубаво в такъв един момент да ме мамиш и да се преструваш с човека, който е бил винаги толкова искрен към тебе.

Докато говореше, той неведнъж изгуби съзнание и всеки път всички присъстващи мислеха, че е издъхнал. Китерия с голяма скромност и срамежливост хвана с дясната си ръка ръката на Басилио и му каза:

— Някоя сила не би могла да насили волята ми, така че напълно свободно ти давам ръката си на законна съпруга и приемам своята, ако наистина ми я даваш с пълно съзнание, непомрачено и несмутено от злочестината, в която те хвърли прибързаното ти решение.

— Давам ти я — отговори Басилио — с непомрачен и несмутен дух и с пълното съзнание, с което небето е пожелало да ме дари. И така, аз се съединявам и свързвам с тебе като твой съпруг.

— И аз като твоя съпруга — рече Китерия, — без разлика дали ще живееш дълги години, или ще те отнесат от прегръдките ми в гроба.

— Този момък — намеси се Санчо — говори прекалено много за тежкоранен човек. Кажете му да престане да се обяснява в любов и да

се погрижи за душата си, защото, струва ми се, че тя е по-скоро на езика му, отколкото между зъбите му.

Докато Басилио и Китерия се държаха за ръце, свещеникът, развълнуван и разплакан, им даде благословията си и отправи молитва към небето за успокоение душата на младоженеца, а той едва-що получил благословията, скочи пъргаво на крака и с невиджана лекота изтръгна шпагата, на която тялото му беше послужило за ножница. Всички околни останаха поразени и тези от тях, които бяха по-скоро простодушни, отколкото наблюдателни, започнаха да надават викове:

— Чудо! Чудо!

Но Басилио възрази:

— Никакво чудо, няма никакво чудо, а хитрост, само хитрост.

Свещеникът, смаян и онемял, се спусна да пипне с двете си ръце раната и видя, че шпагата бе минала не през гърдите и ребрата на Басилио, а през една куха желязна тръбичка, добре натъкмена и напълнена с кръв, която — както по-късно се изясни — е била така приготвена, че да не се съсипи. Свещеникът, Камачо и повечето гости разбраха, че са измамени и изиграни. Невястата не само не изглеждаше смутена от шегата, но напротив, когато чу да казват, че бракът е недействителен, защото е сключен с измама, тя заяви, че е готова още веднъж да потвърди волята си, от което всички заключиха, че цялата тази игра е била замислена и уговорена между двамата. Но Камачо и неговите хора така се разгневиха, че решиха да си отмъстят веднага и мнозина от тях извадиха шпагите си и нападнаха Басилио, в защита на когото се изтеглиха не по-малко шпаги. А дон Кихот — на кон, с копие в ръка и добре закрит от щита си — си проправяше път през тълпата. Санчо, който никога не се радваше или забавляваше от подобни разпавии, побърза да се оттегли край делвите, от които му бяха изгребали котлето, защото това място му се виждаше свещено и заслужаващо най-голяма почит. Дон Кихот се провикна гръмко:

— Спрете, сеньори, спрете! Не е разумно да си отмъщаваме за обиди, които ни нанася любовта. Не забравяйте, че любовта и войната са едно и също нещо. Както във войната е позволено и прието да си служим с хитрости и измами, за да побеждаваме врага, така и в любовните борби и състезания се допуска да се кроят лъжи и хитрини, за да се постигне желаната цел, стига да не безчестят и позорят лицето, което любим. Китерия принадлежеше на Басилио и Басилио на Китерия

по справедливото и благосклонно решение на небесата. Камачо е богат и може да се ожени когато, където и както поиска. Басилио има обаче само тази овчица и никой, колкото и могъщ да е той, не бива да му я отнеме, защото — което Бог е съчетал, човек не може да разлъчва. Следователно този, който се опита да направи това, ще трябва първо да изпита острието на това копие. — Като изрече тези думи, дон Кихот размахна тъй силно и ловко копието си, че всели ужас у всички, които не го познаваха.

Пренебрежението, което бе проявила Китерия към Камачо, се бе запечатило така живо в душата на нещастния младоженец, че той за миг заличи образа ѝ от паметта си. Така че свещеникът — човек разумен и благонамерен — можа да увещае доста лесно Камачо и неговите хора да се укротят и проявят смирение, в знак на което прибраха шпагите в ножниците, осъждайки повече леконравието на Китерия, отколкото хитростта на Басилио. А Камачо си мислеше, че щом Китерия е любила Басилио още като мома, тя щеше да продължи да го люби и като омъжена, тъй че той трябваше да благодари повече на небето, че му я е отнело, отколкото ако беше му я дало.

След като излъганият жених и другарите му се утешиха и успокоиха, същото сториха и приятелите на Басилио, а богатият Камачо, за да покаже, че не се сърди на шегата и не ѝ отдава значение, нареди празненството да продължи, както ако сватбата беше действително станала. Бедният младеж и съпругата, придружени от приятелите му, обаче не пожелаха да останат и тръгнаха за селото на Басилио. Това показва, че не само богатите има кой да ги придружава и ласкае, а и бедните, когато са добродетелни и умни, си имат приятели, които ги следват, почитат и бранят.

Те отведоха със себе си дон Кихот, защото прецениха, че е юначен и смел човек. Само Санчовата душица се помрачи, защото нямаше да дочака великолепно угощение и празненствата, които щяха да траят до късна нощ. Той тръгна унил и тъжен подир своя господар, който се движеше сред групата на Басилио, и остави зад себе си египетските гърнета^[2], макар и да ги носеше в сърцето си. Котлето с почти оглозганите птици, което той носеше със себе си, му напомняше изобилието и славата на загубените блага. И тъй, без да слезе от магарето си, той следваше замислен и печален Росинант.

[1] Селянките в Испания носели медальони, наречени патенас. ↑

[2] Съгласно библейското предание евреите при бягството си от Египет си спомняли за оскъдната робска храна, която получавали, но която в пустинята им се струвала богата и разкошна. ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ВТОРА
В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА ВЕЛИКОТО
ПРИКЛЮЧЕНИЕ В ПЕЩЕРАТА НА МОНТЕСИНОС,
РАЗПОЛОЖЕНА В СЪРЦЕТО НА ЛА МАНЧА, И КАК
ХРАБРИЯТ ДОН КИХОТ ДЕ ЛА МАНЧА ЩАСТЛИВО ГО
ЗАВЪРШИ

Младоженците нагостиха дон Кихот богато и сърдечно в знак на благодарност за помощта, която им бе оказал. Те възхваляваха еднакво ума му и храбростта му, смятайки го по бойна слава равен на Сид, а по красноречие — съперник на Цицерон. Три дни Санчо се угояваше за сметка на съпрузите, от които се разбра, че мнимото нараняване не е било уговорено с хубавата Китерия, а е било хитрина на Басилио, който се надявал, че всичко ще стане така, както действително се случи. Все пак той призна, че уведомил за решението си някои свои приятели, за да могат в необходимия момент те да улеснят намерението му и да направят по-правдоподобна измамата.

— Не може и не бива да се нарича измама това, което се прави с благородна цел — каза дон Кихот. — Но не забравяйте, че за влюбените няма по-благородна цел от женитбата и че най-големите врагове на любовта са гладът и постоянните лишения. Любовта е веселие, радост и

удоволствие — особено когато влюбеният притежава любимото същество, — а нуждата и бедността са нейните явни и закleti врагове. Казвам всичко това, за да накарам сенйор Басилио да престане да си служи с ловкостите, които е научил, защото те му носят слава, но не и пари, и да се погрижи да спечели имот с позволени и честни средства, които никога не липсват на умните и работливи хора. За бедняк, който е човек на честта (ако изобщо беднякът може да бъде човек на честта), хубавата жена е цяло съкровище и който му я отнеме, отнема и убива честта му. Хубавата и честна жена, чийто мъж е беден, заслужава да бъде увенчана с лавровия и палмов венец на победата и тържеството. Хубостта сама по себе си привлича сърцата на всички, които я гледат и я познават. На нея връхлитат като на привлекателна примамка царствените орли и птиците, които летят из висините, но ако събереш такава хубост с бедността и неволята, тогава се нахвърлят върху нея гарваните, ястребите и други хищни птици и жената, която е способна да устои на толкова изпитания, заслужава да бъде наречена венец на своя съпруг^[1]. Чуйте, умни Басилио! — добави дон Кихот. — Не знам кой точно мъдрец е твърдял, че на света има само една добра жена и той съветвал всеки мъж да мисли и вярва, че тази единствена добра жена е неговата, като по този начин ще живее спокойно. Аз не съм женен, нито ми е идвало на ум досега да се женя и все пак бих се осмелил да дам съвет на всеки, който ме запита как да си намери жена за съпруга. Преди всичко бих го посъветвал да гледа повече на доброто име, отколкото на парите, защото, за да си спечели жената име, не стига да е добра, но и да изглежда добра. На жената повече вреди лекомислието и свободното ѝ държане пред хората, отколкото тайните ѝ недостатъци. Ако заведеш в дома си добра жена, лесно е да запазиш и дори да развиеш добрите ѝ качества, но ако заведеш лоша, доста мъка ще видиш да я поправиш, тъй като не е лесна работа да мине човек от една крайност в друга. Не казвам, че е невъзможно, но смятам, че е много мъчно.

Санчо чу всичко това и си каза наум: „Когато кажа нещо умно и свястно, моят господар казва, че бих могъл да нарамя един амвон и да тръгна да проповядвам по света. Аз пък ще кажа за него, че когато почне да ниже поуки и да дава съвети, не само може да нарамя амвон, но и да поеме по два на всеки един от пръстите си, да се разхожда по площадите и да проповядва, докато може да си отваря устата. Какво ли

не знае този странстващ рицар, дявол го взел! Аз все си мислех, че е силен само по рицарските работи, но няма май нещо, което да не знае, и няма лъжица, която да не е за неговата уста.“

Дон Кихот чу, че Санчо си мърмори нещо, и го запитва:

— Какво мърмориш, Санчо?

— Нищо не казвам и нищо не мърморя — отговори Санчо. — Мислех си само, че добре щеше да е, ако бях чул — преди да се ожения — това, което току-що казахте. Тогава може би щях да си казвам сега: „Вол без ярем по-добре се облизва“.

— Толкова ли е лоша твоята Тереса, Санчо? — запитва дон Кихот.

— Не е много лоша — отговори Санчо, — но не е и много добра, поне не е толкова добра, колкото аз бих желал.

— Не е хубаво, Санчо — рече дон Кихот, — да говориш лошо за жената, която е все пак майка на твоите деца.

— Ние не си оставаме длъжни — отговори Санчо, — и тя говори лошо за мене, когато ѝ хрумне, особено когато ме ревнува. Тогава и Сатаната не може да ѝ излезе насреща.

Три дни прекараха те у младоженците, които ги гледаха и гостиха като князе. Дон Кихот помоли лиценциата, майстор по фехтовка, да му даде водач, който да го заведе до пещерата Монтесинос, тъй като имаше голямо желание да влезе в нея и да види със собствените си очи дали действително съществуват всички чудеса, за които се говори в целия този край. Лиценциатът обеща да му представи един свой братовчед, много добър студент и голям любител на рицарските романи, който с голямо удоволствие щял да го заведе до самия вход на пещерата и да му покаже езерата Руйдера, прочути не само в тяхната Ла Манча, но дори в цяла Испания. Той добави, че дон Кихот ще може да води с него приятни разговори, защото момъкът съчинява книги, които заслужават да бъдат напечатани, след като се посветят на князе. Пристигна и братовчедът, яхнал бременна магарица, чийто самар беше покрит с пъстра черга. Санчо оседла Росинант, натъкми и Сивчо, напълни дисагите, към които се притуриха и добре натъпканите дисаги на братовчедата, и като прочетоха молитва и се сбогуваха с всички, потеглиха по пътя, който водеше към прочутата пещера Монтесинос.

Из пътя дон Кихот запитва студента от какъв род и вид са професията, заниманията и науките, които следва, а той отговори, че работел в областта на изкуствата и че заниманията и научните му

интереси били насочени към писане на книги, които печатал както за поука, така и за развлечение на обществото, и едно от тези негови съчинения носело името „Книга за дворцовите облекла“. В него той описвал седемстотин и три костюма, като обяснявал символичното значение на багри, десени и изображения, за да могат дворцовите хора в дни на тържества и веселия да си избират в нея каквито си искат, без да търсят чужда помощ и без — както се казва — да си блъскат главите, за да се облекат съгласно желанията и намеренията си.

— В книгата ми ще намерите — каза той — подходящи костюми за ревнивеца, за презрения, за забравения и за отсъстващия и те ще им отиват като по мярка. Имам и друга книга, която ще нарека „Метаморфози“ или „Испанският Овидий“ — нещо съвсем ново и рядко. В нея, подражавайки на Овидий, в шеговита форма обяснявам коя е севилската Хиралда, кой е Ангелът на Магдалена^[2], кой е Каньо де Весингера в Кордова^[3], кои са Биковете в Гисандо, къде са Сиера Морена, изворите на Леганитос и Лавапиес в Мадрид, както и тези на Пиохо, Каньо Дорадо и Приора^[4]. Всичко това е предадено със съответните алегии, метафори и фигури, за да се направи четивото забавно, увлекателно и поучително. Написах и друга книга, която се казва „Допълнение към Вергилий Полидор“^[5] и се занимава с откритието на нещата. Тя е плод на широки познания и старателни проучвания, защото аз проверявам и пояснявам на изискан език всички съществени въпроси, които Полидор е пропуснал да спомене. Вергилий е забравил например да ни каже кой е бил първият човек на света, който е хванал хрема, и кой пръв е употребил разтривките, за да се лекува от френската болест, но аз описвам всичко това подробно и го подкрепям с цитати от повече от двадесет и пет автори. Съдете сега, ваша милост, дали съм работил добросъвестно и прилежно и дали подобна книга е от полза за целия свят!

Санчо, който слушаше много внимателно разказа на братовчеда на лиценцията, се намеси:

— Сеньор, нека Бог ви помогне да напечатате всичките си книги, но бихте ли могли да ми кажете — о, как да не можете, та вие знаете всичко, — кой е бил първият човек, който се е почесал по главата? Той трябва да е бил според мене нашият първоотец Адам.

— Сигурно е бил той — каза момъкът, — защото няма съмнение, че Адам е имал глава и коси, а щом е тъй и щом той е бил първият

човек на земята, не може да не си е почесвал понякога главата.

— Тъй мисля и аз — отговори Санчо. — Но кажете ми сега — кой е бил първият въжеиграч на света?

— Всъщност, драги — рече братовчедът, — аз не мога да се произнеса по този въпрос, преди да съм го проучил. Но аз ще го проуча, щом се върна там, където са книгите ми, и когато се срещнем следващия път, ще удовлетворя любопитството ви, защото аз се надявам, че пак ще се видим.

— Вижте, сеньор — възрази Санчо, — не си правете този труд, защото току-що се сетих за това, което ви питах. Знайте, че първият въжеиграч на света е бил Луцифер, защото, когато го изхвърлили или запокитили от небето, той се е премятал дотогава, докато се е намерил в дъното на пъкъла.

— Имаш право, приятелю — рече момъкът.

А дон Кихот каза:

— Този въпрос и отговор не са твои, Санчо. Чул си ги от някого.

— Млъкнете, сеньор — възрази Санчо, — че ако река да изреждам въпроси и отговори, Бога ми, до утре не ще свърша, тъй като, за да задавам глупави въпроси и да отговарям с безсмислени отговори, няма защо да ходя да търся помощ у съседите.

— Санчо, ти сам не можеш да разбереш колко умно нещо каза — рече дон Кихот, — защото има хора, които се пребиват да проучват и изясняват разни неща, а когато тези неща се изяснят и проучат, оказва се, че с нищо не могат да послужат на нашия ум.

Денят мина в подобни приятни разговори, а през нощта се подслониха в едно малко село, откъдето, според както студентът каза на дон Кихот, оставали до пещерата Монтесинос не повече от две левги. Обясни му също, че ако е решен да влезе в пещерата, ще трябва да се снабди с въжета, за да се завърже с тях и да се спусне в нейните дълбочини. Дон Кихот каза, че е готов да слезе в самата бездна, за да види дъното ѝ. Те купиха сто браси^[6] въже и на другия ден, в два часа следобед, стигнаха до пещерата, чийто вход беше широк и просторен, но обрасъл с глог, диви смокини, храсти и бурени, толкова гъсто избуяли и преплетени помежду си, че го закриваха и затулваха напълно. Като стигнаха до пещерата, тримата се спешиха, а студентът и Санчо завързаха здраво дон Кихот с въжетата и докато го връзваха, Санчо му каза:

— Помислете добре, ваша милост сеньор, какво вършите. Не се погребвайте жив и не се правете на бутилка, която спускат за изстудяване в кладенец! Не ви е работа да слизате да изследвате пещерата, която е сигурно по-страшна от подземна тюрма.

— Завързвай и мълчи! — рече дон Кихот. — Защото това приключение, приятелю Санчо, съществува само за мене.

Тогава водачът каза:

— Моля ви, ваша милост сеньор дон Кихот, гледайте внимателно и си отваряйте очите на четири, за да видите какво има вътре — може би ще се намерят неща, които ще мога да вмъкна в „Метаморфозите“ си.

— Трябва да знаете, че дайрето е в ръцете на майстор, който знае как да го бие — отговори Санчо.

След като вързаха дон Кихот така, че въжето минаваше не върху ризницата, а под нея, той каза:

— Постъпихме неблагоприятно, като не се снабдихме с някое звънче; щях да го прикрепя към въжето и по звъна му щяхте да разберете дали съм още жив и продължавам да слизам. Но щом това не е вече възможно да се направи, нека Господ ме води и да бъде волята му.

Тутакси той коленичи и отправи шепнешком молитва към Бога за подкрепа и сполука в това ново и опасно наглед приключение, а след това каза на висок глас:

— О, господарке на моите дела и действия, светлейша и несравнима Дулсинейа дел Тобосо! Ако могат да стигнат до ушите ти молбите и молитвите на щастливия ти обожател, заклевам те в невиджданата ти хубост — чуй ги! За едно само те моля — не ми отказвай благоволението и подкрепата си сега, когато толкова се нуждаю от тях. Аз ще се спусна, хвърля и потъна в пропастта, зинала тук пред мене, само и само за да узнае светът, че ако ти ме закриляш, не съществуват невъзможни неща, които не бих предприел и довел до щастлив край.

След тези думи той се приближи до отвора и видя, че е невъзможно да се спусне в пещерата, нито дори да влезе в нея, ако не си открие път с ръце или с нож. Той хвана меча си и почна да сече и реже буренака, задръстил входа на пещерата. Изплашени от шума и трясъка, оттам излетяха цели ята гарвани и врани и толкова много бяха те, и с

такава бързина хвърчаха, че повалиха дон Кихот на земята. Ако той беше толкова суеверен, колкото беше добър католик, щеше да вземе това за лоша поличба и щеше да се откаже от намерението си да се спусне в пещерата.

Дон Кихот стана и като видя, че не излитат вече гарвани и други нощни птици, като например прилепи — каквито също бяха излетели заедно с гарваните, — той хвана въжето и студентът и Санчо почнаха да го спускат към дъното на страшната пещера. На прага ѝ Санчо го благослови, прекръсти го хиляди пъти и каза:

— Да ти са на помощ Господ, Скалата на Франция^[7] и Света Троица Гаетска, ти, цвят, каймак и пяна на всички странстващи рицари! Напред, юнак на юнаците, стоманено сърце, бронзови мишци! Господ да ти е на помощ, повтарям, и да те върне свободен, здрав и невредим на светлината на този живот, който напускаш, за да се заровиш в този мрак, който преднамерено търсиш.

Почти същите молитви и пожелания отправи и братовчедът.

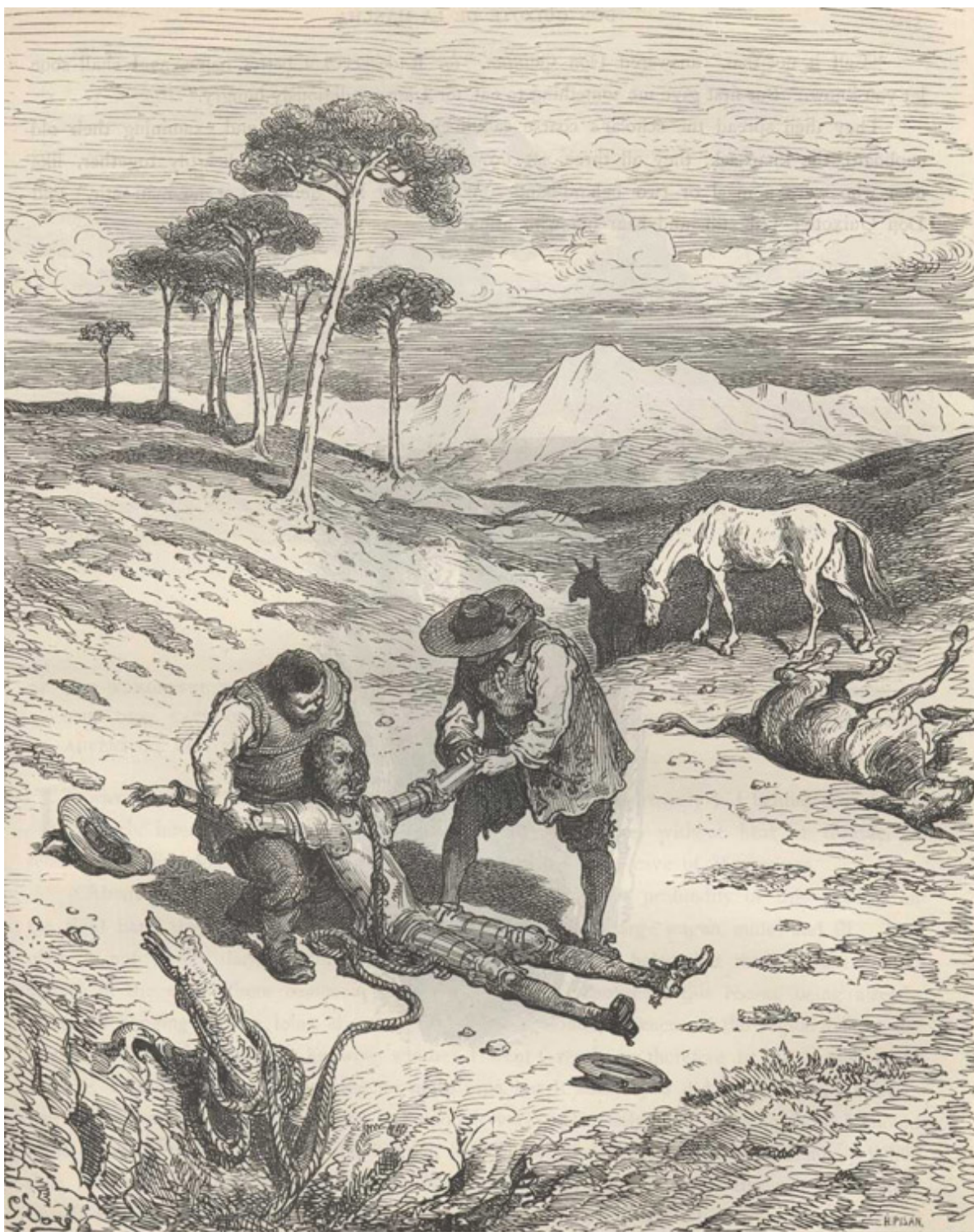
Дон Кихот почна да слиза, като им подвикваше да отпускат все повече въжето, а те го размотаваха постепенно. Когато виковете, които достигаха все по-глухо от дълбочините, престанаха да се чуват, те бяха вече развили стоте браси и решиха да изтеглят дон Кихот, тъй като не оставаше повече въже. Все пак те почакаха около половин час и после почнаха да издърпват въжето с голяма леснина, сякаш не изтегляха никаква тежест, поради което помислиха, че дон Кихот е останал вътре. Повярвал това, Санчо заплака горчиво и задърпа бързо въжето, за да види дали не се мами, но като изтеглиха около осемдесет браси, те почувстваха тежест и страшно се зарадваха. Най-сетне те съгледаха ясно дон Кихот и Санчо му извика:

— Добре дошъл, сеньор! Ние вече мислехме, че сте останали там за семе.

Но дон Кихот не каза ни дума и когато цял го изтеглиха, видяха, че очите му бяха затворени и по всичко се виждаше, че спи. Проснаха го на земята, отвързаха го, но той не се пробуждаше. Почнаха тогава да го обръщат и преобръщат, да го друсат и разтърсват така, че след доста време той се свести, попротегна се, като че ли се събуждаше от дълбок и тежък сън, погледна насам-натам с ужасени очи и рече:

— Само Господ може да ви прости греха, приятели, че ме откъснахте от най-блажения живот и най-приятното зрелище, каквито някога смъртен е водил и виждал. Едва сега разбрах всъщност, че всички земни радости минават като сянка и сън или увяхват като полски цветя. О, нещастни Монтесинос^[8]! О, тежко ранени Дурандарте^[9]! О, злочеста Белерма^[10]! О, потънала в сълзи Гуадиана, и

вие, клети дъщери на Руйдера, чиито води се раждат от сълзите,
изплакани от вашите хубави очи!

Студентът и Санчо изслушаха с напрегнато внимание думите, които се изтръгваха сякаш с голяма болка от гърдите на дон Кихот. Те го помолиха да им обясни какво точно иска да каже и да им разправи какво е видял в този ад.

— Ад ли го наричате? — каза дон Кихот. — Не, не го наричайте така, защото не заслужава това име, както скоро ще видите!

Той ги помоли да му дадат нещо за ядене, защото бил страшно гладен. Постлаха чергата на студента върху зелената трева, извадиха припасите от дисагите и седнаха и тримата, в мир и съгласие, да си похапнат и за закуска, и за вечеря. Когато вдигнаха трапезата, дон Кихот де ла Манча каза:

— Деца, никой да не става! Слушайте ме внимателно!

[1] „Мъдрата жена — венец на мъжа си“ — цитат от притчите на Соломон — XIV, 4. ↑

[2] Ангелът на Магдалена — бронзова фигурка, поставена като ветропоказател над кулата на „Св. Магдалена“ в Саламанка. ↑

[3] *Каньо де Весингера* — отводнителен канал, който се влива в река Гуадалкивир при гр. Кордова, известен със зловонието си. ↑

[4] *Леганитос, Лавапиес, Пиохо, Каньо Дорадо, Приора* — каптирани извори, които са осигурявали водоснабдяването на Мадрид. За XVII век те представлявали значително техническо постижение. ↑

[5] *Полидор Вергилий* — италиански хуманист от XV век, автор на осемтомния трактат „Де рерум инвенторибус“ (1499 г.). ↑

[6] *Браса* — стара мярка за дължина, равна на 1,57 м. ↑

[7] *Скалата на Франция* — планина между Саламанка и Сиудад Родриго, сред която е разположен доминикански манастир, където в 1409 г. бил открит чудотворен образ на Дева Мария, който е привличал много поклонници. ↑

[8] *Монтесинос* — герой на старинен испански романс от тъй наречения „каролингски цикъл“, братовчед на Дурандарте и на граф Дилос. ↑

[9] *Дурандарте* — герой от същия романс, сражавал се в Ронсесвалиес и убит от Монтесинос. ↑

[10] *Белерма* — героиня от същия романс, възлюблена на Дурандарте. ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА ЗА ЧУДЕСАТА, КОИТО ПРЕХРАБРИЯТ ДОН КИХОТ БЕ ВИДЯЛ В ДЪЛБОКАТА ПЕЩЕРА МОНТЕСИНОС И КОИТО СА ТОЛКОВА ВЕЛИЧЕСТВЕНИ И ТОЛКОВА НЕВЕРОЯТНИ, ЧЕ КАРАТ НЯКОИ ДА СМЯТАТ ТОВА ПРИКЛЮЧЕНИЕ ЗА АПОКРИФНО

Беше четири часът следобед, когато слънцето, скрито зад облаци и пръскащо слаба светлина и умерени лъчи, позволи на дон Кихот да разкаже тихо и спокойно на своите пресветли слушатели^[1] какво бе видял в пещерата Монтесинос. Той започна така:

— На около дванадесет или четиринадесет човешки ръста^[2] дълбочина в подземие то се открива надясно вдлъбнатина, толкова просторна, колкото да побере една голяма кола заедно с мулетата. Слаба светлина прониква дотам през пукнатини или дупки, които започват на самата повърхност на земята. Аз зърнах тази вдлъбнатина, това празно пространство в час, когато — завързан и увиснал на въжето — почнах да се уморявам и да се ядосвам, задето слизах в тази тъмнина без

определен и сигурен път, и затова реших да вляза и да си почина. Виках ви да не спускате повече въже, но вие навярно не сте ме чули. Събрах спуснатото от вас въже, навих го на търкало и седнах на него замислен, съобразявайки какво да правя, за да стигна до дъното, след като нямаше вече кой да ме крепи и спуска. Както седях, потънал в тези мисли и съмнения, внезапно и против волята ми ме налегна много дълбок сън. След това, без да зная как, събудих се и се видях сред най-хубавата, приятна и прелестна поляна, каквато може да създаде природата или за каквато може да мечтае най-смелото човешко въображение. Отворих си широко очите, разтърках ги и видях, че не спя и че съм действително буден. При все това опипах главата и гърдите си, за да се убедя, че на поляната седя аз, а не някое измамно и призрачно видение, но и сетивата ми, и чувствата, и правилните разсъждения, които си правех, всичко ми доказваше, че там бях аз самият, както съм сега тук. Скоро пред очите ми изникна богат кралски дворец или замък, чиито стени бяха сякаш направени от чист, прозрачен кристал. Отвориха се две големи врати и през тях излезе и се запъти към мене един достопочтен старец, облечен в дълга мантия от морав плат, която се влачеше по земята. Раменете и гърдите му бяха покрити с наметка от зелен атлаз, каквато носят някои духовници, на главата си носеше миланска черна шапчица, а белоснежната му брада стигаше до пояса му. Не беше въоръжен и държеше в ръка броеница, чиито зърна бяха по-големи от орехи от средна величина, а всяко десето зърно беше голямо колкото яйце от камилска птица. Осанката му, вървежът му, цялата му тежка и величествена външност — всичко това поотделно и взето заедно ме смая и възхити. Старецът се приближи до мене, притисна ме първо в прегръдките си, после ми каза: „Дълги години вече чакаме, храбри рицарю дон Кихот де ла Манча, да те видим в тази омагьосана уединеност, за да разгласиш из света какво се крие в тази дълбока пещера, наречена пещерата на Монтесинос, в която си влязъл — подвиг, запазен само за твоето непобедимо сърце и твоята чудна смелост. Ела с мене, прославени сеньоре, искам да ти покажа чудесата, които крие този прозрачен замък, чийто алкайд^[3] и главен постоянен пазач съм аз, защото аз съм самият Монтесинос, на името на когото е наречена пещерата.“ Щом ми каза, че е Монтесинос, аз го запитах вярно ли е това, което се разправя горе на земята, че бил изтръгнал от гърдите с малък кинжал сърцето на своя голям приятел Дурандарте и го поднесъл

на възлюбената му Белерма, както му бил поръчал той миг преди да издъхне^[4]. Монтесинос отговори, че всичко това е вярно, с изключение на кинжала, защото той не си послужил с кинжал — дори и малък, — а с добре наточена кама, остра като шило.

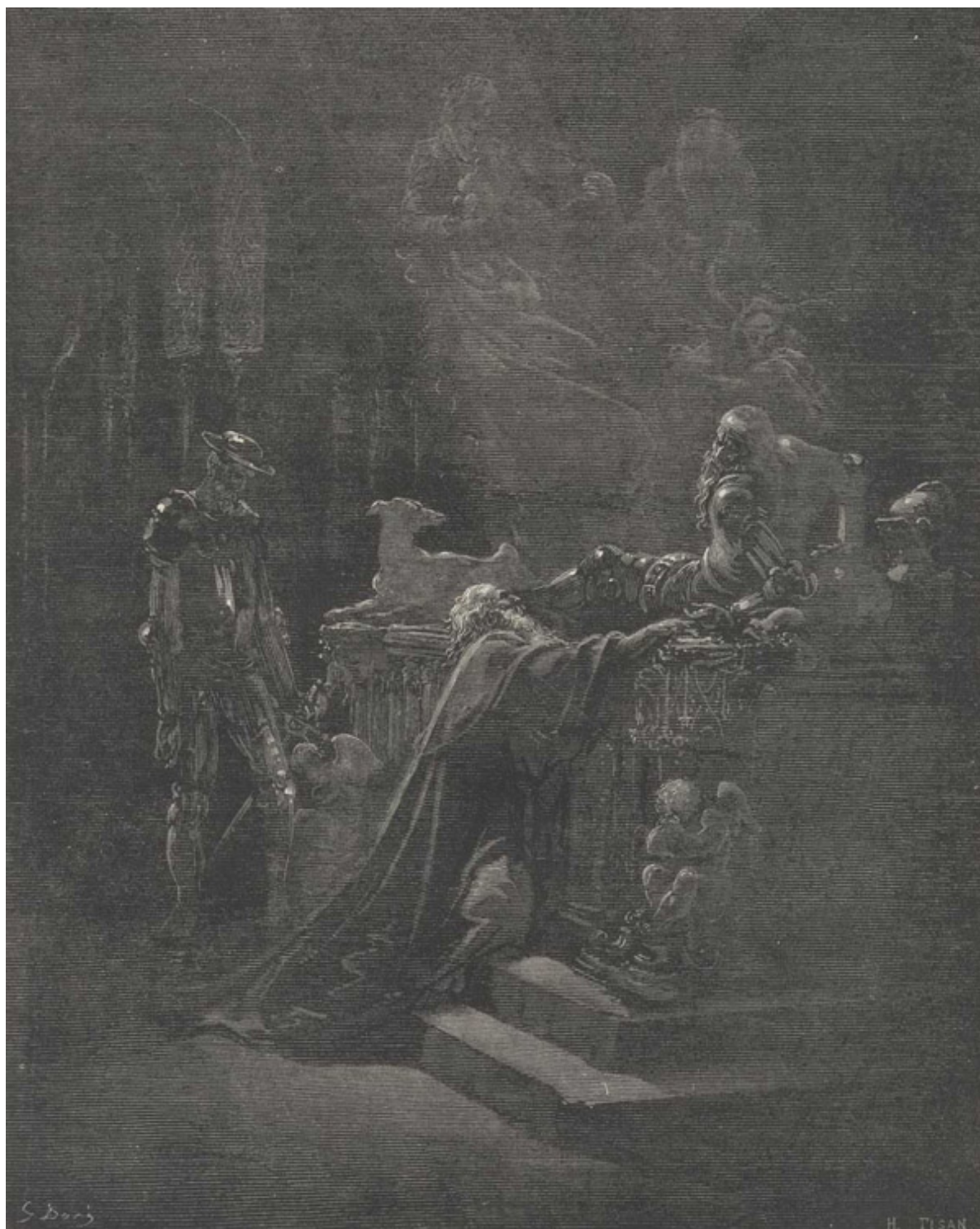
— Трябва да е била — прекъсна го Санчо — кама, изработена от Рамон де Осес, Севилеца.

— Не зная — продължи дон Кихот, — но сигурно не е, защото ножарят Рамон де Осес живя до неотдавна, а битката при Ронсесвалиес, където се е разиграла тази нещастна случка, се е състояла преди много години. Но тази поправка е без значение — тя нито изопачава, пито изменя истинността на историята.

— Така е — потвърди братовчедът, — продължавайте, ваша милост сеньор дон Кихот! Аз ви слушам с най-голямо удоволствие.

— С не по-малко удоволствие ви разказвам и аз — отговори дон Кихот. — И тъй, почтеният Монтесинос ме въведе в кристалния дворец, където в една ниска и извънредно прохладна зала — цяла от алабастр — имаше изкусно изработена мраморна гробница, върху която видях да лежи рицар в целия си ръст не от бронз, нито от мрамор или яспис, каквито ги има обикновено по гробниците, а от плът и кръв. Дясната му ръка (видя ми се малко космата и жилеста — знак на голяма сила) почиваше върху сърцето. Преди още да задам какъвто и да е въпрос, Монтесинос, като видя, че разглеждам учудено гробницата, каза: „Това е приятелят ми Дурандарте, цвят и огледало на храбрите и влюбени рицари на времето си. Подобно на мене и на много други рицари и дами, той лежи тук, омагьосан от Мерлин, прочутия френски^[5] вълшебник, за когото се казва, че е бил син на дявола. Аз пък мисля, че не е бил син на дявола, но че е бил способен да надхитри и самия дявол. Защо и как ни е омагьосал, никой не знае, но ще дойде ден, когато тайната ще се разкрие, и, струва ми се, този ден не е далеч. Това, което ме най-много учудва, е, че зная (както зная, че сега е ден), че Дурандарте издъхна в ръцете ми и че след като умря, аз сам изтръгнах сърцето му, а то тежеше сигурно две либри, защото по мнението на естествениците този, който има голямо сърце, е надарен с по-голяма храброст от хората с малки сърца. Е добре, щом е тъй и щом този рицар е действително умрял, как може той сега от време на време да се оплаква и да въздиша, сякаш е още жив?“

Щом като Монтесинос млъкна, нещастният Дурандарте застана гръмко и проговори:

*Братовчеде Монтесинос,
чуй последната ми воля!
Във момента на смъртта ми,
щом душата ми отлитне,
моето сърце вземи
и носи го на Белерма:
извади го от гърдта ми
с ножа си или с камата!*^[6]

Когато чу тези думи, уважаемият Монтесинос падна на колене пред опечаления рицар и със сълзи на очи му каза:

— Скъпи братовчеде сеньор Дурандарте, аз изпълних вече това, което ми поръчахте в злочестия ден на нашето поражение — изрязах сърцето ви колкото можах по-изкусно, без да оставя ни най-малка частица от него в гърдите ви. Изчистих го с дантелена кърпичка и се отправих с най-голяма бързина към Франция, но преди това ви положих в земята и пролях толкова сълзи, че те ми стигнаха да измия ръцете си и да ги очистя от кръвта, която ги обля, когато ровех в гърдите ви. Ето още едно доказателство, скъпи братовчеде — в първото село, в което попаднах след тръгването ми от Ронсесвалиес, посипах с малко сол сърцето ви, за да не добие лош дъх и за да мога да го поднеса ако не свежо, то поне изсъхнало на сеньора Белерма, която заедно с вас, с мене, с оръженосеца ви Гуадиана, дуеня Руйдера, седемте й дъщери и двете племенници и много други ваши приятели и познати се намират тук, омагьосана вече от дълги години от мъдреца Мерлин. Макар да са се минали повече от петстотин години, никой от нас не е умрял, липсват само Руйдера, дъщерите и племенничките й. Те толкова много плакаха, че навярно от състрадание Мерлин ги е превърнал в езера, които в света на живите и в областта Ла Манча се наричат езерата на Руйдера. Седем от тях принадлежат на испанския крал, а езерата, в които са се превърнали двете племеннички, са владение на рицарите на религиозния орден, известен под името „Сан Хуан“. Вашият оръженосец Гуадиана, който също така оплакваше гибелта ви, бе превърнат в поток, който носи същото име. Когато той излязъл на повърхността на земята и видял слънцето на божия свят, толкова се разтъжил за вас, че наново потънал в недрата на земята. Но тъй като не

е възможно един поток да се отклони от естественото си течение, той от време на време излиза навън и се показва на слънцето и на хората. Езерата, за които ви говорих, вливат водите си в него и той, превърнал се в река, носеща водите и на много други потоци, навлиза пълноводен и величествен в Португалия. Но през където и да мине, тази широка и величествена река навред показва своята скръб и печал. В нейните води се въдят само прости и блудкави, а не редки и вкусни риби, както в златистия Тахо. Всичко, което ви казвам сега, братовчеде, съм ви го казвал много пъти, но понеже не ми отговаряте, аз мисля, че не ме чувате или не ми вярвате и само Бог знае колко ме измъчва това. А сега нека ви съобща някои новини, които ако не облекчат вашата скръб, то поне в никакъв случай няма да я увеличат. Знайте, че тук пред вас стои — отворете си очите и го вижте — великият рицар, за когото вълшебникът Мерлин е предсказал толкова неща — този дон Кихот де ла Манча, който отново и с по-голяма полза, отколкото в миналите векове, възкреси в днешно време забравеното вече странстващо рицарство и с чиято помощ и благосклонна подкрепа може би ще бъдем освободени от магията, защото великите дела са запазени за великите хора.

— Дори ако това не се случи — отговори опечаленият Дурандарте с тих и угаснал глас, — дори и да не се случи, братовчеде, аз пак ще кажа — търпение и нека отново разбъркаме картите^[7]!

Той се обърна настрана и потъна в обичайното си мълчание, без да каже ни дума повече.

В този миг се чуха силни викове и вопли, а едновременно с тях дълбоки стенания и сподавени въздишки. Обърнах глава и видях през кристалните стени да минава в друга зала шествие от две редици прекрасни девойки, всички траурно облечени — с бели тюрбани на главите, по турски обичай. Зад девойките вървеше една сеньора (изглеждаше, че е такава, защото пристъпяше тежко), която бе също облечена в черно и носеше бяло було, толкова дълго и широко, че се влачеше по земята. Тюрбанът ѝ беше два пъти по-голям от най-големия тюрбан на която и да е от другите. Тя имаше сключени вежди, леко чип нос, голяма уста, но червени устни. Когато ги отваряше от време на време, се виждаха зъбите ѝ — редки и неравни, но бели като белени бадеми. В ръката си носеше тънка кърпичка и в нея, доколкото можах да видя, едно сърце, едно сърце — изсъхнало и сбръчкано като плът на мумия. Монтесинос ми каза, че всички тези девойки в шествието са прислужнички на Дурандарте и на Белерма, омагьосани и те като господарите си, и че последната, която носеше сърцето в кърпичката, е сеньора Белерма. Четири дни през седмицата тя и прислужничките ѝ устройват това шествие и пеят или по-скоро плачат и нареждат над тялото и злочестото сърце на Дурандарте. Той добави, че ако Белерма ми се е видяла малко грозничка, а не толкова хубава, както се разправя за нея, то е поради тревожните нощи и още по-тревожните дни, които тя прекарва като омагьосана, и това личи от кръговете под очите ѝ и болнавия цвят на лицето ѝ. Защото нейната бледнина и кръгове под очите не са във връзка с обикновените месечни неразположения у жените, защото от месеци, дори години те са престанали у нея, а са причинени от мъката, която изпитва нейното сърце при гледката на другото сърце, което носи постоянно в ръцете си и което ѝ спомня винаги за злата участ на рано загиналия ѝ любовник. Ако не беше това, едва ли можеше да се сравни с нея по хубост, изящност и гиздавост дори великата Дулсинейа дел Тобосо, толкова прочута по нашите краища, пък и в целия свят.

— Стойте, сеньор дон Монтесинос — казах аз тогава. — Разкажете историята такава, каквато си е. Вие знаете, че сравненията са неприятни и няма защо да се сравнява едно лице с друго. Несравнимата

Дулсинея дел Тобосо си е такава, каквато е, а сеньора Белерма — каквато е и каквато е била — и толкова.

На това той отговори:

— Сеньор дон Кихоте, моля ваша милост да ме извините. Признавам, че сбърках и неправилно постъпих, казвайки, че едва ли Дулсинея дел Тобосо би могла да се сравни със сеньора Белерма. Ако аз по някакъв признак (и аз не знам по какъв) бях разбрал, че ваша милост сте нейният рицар, щях по-скоро да си прехапя езика, отколкото да я сравнявам с когото и да било, освен ако не сторех, разбира се, това със самото небе.

Удовлетворението, което ми даде по този начин великият Монтесинос, успокои сърцето ми, което бе обзето от силно вълнение, когато чух да сравняват моята сеньора с Белерма.

— Чудя се все пак — каза Санчо — как ваша милост не се нахвърлихте върху това старче и не му строшихте костите и оскубахте брадата, та да не остане косъм неоскубан.

— Не, приятелю Санчо — отговори дон Кихот, — не ми приличаше да направя това, защото всички сме длъжни да почитаме старите хора, дори и да не са рицари, а какво остава, когато са рицари, и то омагьосани. Аз знам добре, че през целия ни по-нататъшен разговор никой никому не остана длъжен.

Тогавашт студентът каза:

— Аз не разбирам, сеньор дон Кихот, как можахте в толкова малко време, докато стояхте там долу, да видите толкова неща и толкова много да слушате и говорите.

— Колко време мина, откакто слязох? — запита дон Кихот.

— Малко повече от час — отговори Санчо.

— Не може да бъде — възрази дон Кихот, — защото там три пъти поред се мръкна и съмна, така че — по моя сметка — аз прекарах цели три дни в тези отдалечени и скрити от погледа ни места.

— Господарят ми казва навярно истината — каза Санчо. — Щом като всичко, което му се е случило, е станало по магия — може би и времето, което на нас се струва един час, да е изглеждало там като три дни и три нощи.

— Така трябва да е — рече дон Кихот.

— А ядохте ли нещо през цялото това време, сеньор? — запита студентът.

— Нито хапка — отговори дон Кихот, — но и никакъв глад не изпитах.

— А омагьосаните ядат ли? — запита пак студентът.

— Не, не ядат — отговори дон Кихот, — нито ходят по голяма нужда, макар да се смята, че им растат ноктите, косите и брадата.

— Но не спят ли те, сеньор? — запита Санчо.

— Разбира се, не — отговори дон Кихот. — Поне през тези три дни, които прекарах с тях, нито те мигнаха, нито аз.

— Тъкмо тук й е мястото — възкликна Санчо — на пословицата: „Кажми ми с кого дружиш, за да ти кажа кой си“. Ваша милост сте се срещали с омагьосани, които не ядат и не спят — какво чудно тогава, че не сте яли и спали, докато сте били с тях? Но ще ви призная нещо и моля да ми простите — Бог да ме убие (насмалко щях да кажа дявол да ме убие), ако вярвам думица от всичко, което казахте.

— Как тъй не вярвате? — попита студентът. — Нима сеньор дон Кихот може да лъже? Но дори и да иска да излъже, пак не би имал време да измисли и съчини цял милион лъжи.

— Аз не смятам, че моят господар лъже.

— Тогава какво смяташ? — запита дон Кихот.

— Смятам — отговори Санчо, — че онзи Мерлин или онези вълшебници, които са омагьосали цялата тълпа, която казахте, че сте видели и посетили там долу, са ви повлияли и са втълпили в главата ви цялата тази басня, която ни разказахте вече, и всичко, което тепърва ще ни разкажете.

— Всичко това би могло да бъде така, Санчо — възрази дон Кихот, — но не е така в действителност, защото всичко, което разказах, аз видях със собствените си очи и пипнах със собствените си ръце. Но какво ще кажеш, като чуеш сега, че между другите безбройни чудеса, които ми показва Монтесинос (и които ще ти разправя едно по едно, като им дойде редът, по време на нашето пътуване, тъй като сега не е удобно), бяха и трите селянки, които припкаха и скачаха като кози по онези прелестни поляни? Щом ги видях, познах, че една от тях е несравнимата Дулсинея дел Тобосо, а другите две — същите селянки, които я придружаваха и които срещнахме на излизане от Тобосо. Попитах Монтесинос дали ги познава, той ми отговори, че не знае кои са, но мисли, че са някои омагьосани знатни сеньори, които са се появили отскоро по тези поляни. Той добави, че не трябва да ме учудва,

защото по същите места има и много други дами от минали и сегашни векове, омагьосани и превърнати в различни странни образи, и че той познал между тях кралица Хинебра и дуенята ѝ Кинтаньона, същата, която поднесла вино на Ланселот, когато пристигнал от Британия.

Санчо, като чу своя господар да говори тези неща, стори му се, че или ще изгуби ума си, или ще умре от смях, понеже знаеше добре цялата истина по мнимото омагьосване на Дулсинея — нали той беше и вълшебникът, и единственият свидетел! След като за сетен път се убеди, че господарят му е побъркан и напълно изумял, той се обърна към него с думите:

— В лош ден, в още по-лош час и в злополучен миг се спуснахте, ваша милост, скъпи мой господарю, в онзи свят и в не добро време сте срещнали сеньор Монтесинос, който ви върна при нас в това състояние. Добре си бяхте, ваша милост, тук горе с целия си ум, както ви го е дал Господ, поучавайки ни и давайки ни съвети на всяка крачка, а не както сега — да ни разправяте най-големите глупости, които могат да се измислят.

— Добре те познавам, Санчо — рече дон Кихот, — та не обръщам внимание на думите ти.

— Нито аз на вашите — отвърна Санчо, — пък ако ще да ме пребиете от бой и убиете за всичко, което ви казах и ще ви кажа. Не ви вярвам, освен ако не се вразумите и не промените разказа си. Но кажете ми, ваша милост, докато не сме още нарушили мира, как и по какво познахте сеньората наша господарка? И ако сте я заговорили, какво ви каза и какво ви отговори тя?

— Познах я по това — отговори дон Кихот, — че беше облечена така, както в деня, когато ми я показа. Заговорих ѝ, но тя не ми отговори нищо, обърна ми гръб и избяга така бързо, че и стрела не би я догонила. Искаше ми се да се спусна по следите ѝ и щях да го сторя, ако Монтесинос не ме посъветва да не го правя, защото щяло да бъде напразно, а освен това приближаваше часът, в който трябваше да изляза от пещерата. Каза ми също, че след време ще ми съобщи какво трябва да се направи, за да бъдат освободени от магия той, Белерма, Дурандарте и всички други, които бяха с него. Но от всичко, което видях там, най-много ме наскърби следното — когато Монтесинос ми говореше, до мене се приближи отстрани, без да я забележа, една от

двете другарки на нещастната Дулсинея и ми каза с просълзени очи и с тих, развълнуван глас:

— Моята сеньора, Дулсинея дел Тобосо, целува ръцете на ваша милост и моли ваша милост да бъдете милостив и да ѝ съобщите как сте и тъй като тя се намира в голяма нужда, моли също ваша милост най-настойчиво да благоволите да ѝ заемете срещу тази нова памучна фуста, която ви нося като залог, пет-шест реала или колкото ваша милост имате, а тя ви дава честната си дума, че ще ви ги върне в най-скоро време.

— Тази молба ме изненада и учуди, ето защо се обърнах към сеньор Монтесинос и го запитах:

— Възможно ли е, сеньор Монтесинос, знатните омагьосани личности да изпаднат в нужда?

— Вярвайте ми, ваша милост сеньор дон Кихот де ла Манча, че това, което наричаме нужда, се чувства навред, навсякъде се шири и всекиго засяга, та не прощава и на самите омагьосани. А щом сеньора Дулсинея дел Тобосо е изпратила човек да ви иска тези шест реала и залогът, както изглежда, е добър, не ви остава друго, освен да ѝ ги дадете, защото сигурно се намира в много затруднено положение.

— Залога няма да взема — отговорих аз, — нито мога да ѝ дам колкото иска, защото имам у себе си само четири реала.

Дадох ѝ ги (това бяха парите, които ти, Санчо, ми даде завчера, за да раздавам милостиня на бедните из пътя) и ѝ казах:

— Кажете, скъпа приятелко, на вашата господарка, че истински страдам за това, че е притеснена и че бих желал да бъда Фукар^[8], за да я освободя от всякакви лишения. Предайте ѝ също, че нито мога, нито трябва да се чувствам добре, щом не мога да се радвам на приятната ѝ външност и на разумните ѝ думи, и че от все сърце я моля да благоволи да се покаже и разговаря със своя предан слуга и изтерзан рицар. Кажете ѝ също, че някой ден ще чуе, че съм дал обет и клетва, каквито беше дал и маркиз Де Мантуа, когато — решен да отмъсти за племенника си Балдуин, когото намерил издъхващ в планината — се бе зарекъл да не яде хляб на постлана трапеза и да не върши други празни работи, докато не си отмъсти. Така и аз ще се закълна да не намеря покой и да бродя по четирите краища на света с повече ревност и от тази на инфанта Педро Португалски^[9], докато не успея да я освободя от магия.

— Да — отговори девойката, — не само това, но и много повече дължите, ваша милост, на моята сеньора.

И като взе четирите реала, вместо да ми се поклони, тя така подскокна, че се издигна повече от две вари^[10] височина.

— О, Боже Господи! — провикна се тогава Санчо. — Как са възможни такива неща по света и толкова голяма ли е силата на възшебниците и на магиите, че са сменили здравия разум на моя господар със самата лудост! О, сеньор, сеньор, елате, за Бога, на себе си, помислете, ваша милост, за честта си и не давайте вяра на тези глупости, които разслабват и побъркват ума ви.

— Ти говориш така, Санчо, защото ме обичаш — каза дон Кихот, — но понеже нямаш опитност, всичко, което е по-трудно за разбиране, ти се вижда невъзможно. Но ще мине време — както ти казах — и ще ти разправя някои неща от тези, които видях там долу и тогава ти ще повярваш и в това, което току-що ти разказах, а то е самата истина, която не търпи нито спорове, ни възражения.

[1] „Пресветли слушатели“ — обръщение, взето от тържествени академични речи на латински. ↑

[2] *Estado* — човешки ръст — мярка за дължина при измерване дълбочината на кладенци. ↑

[3] Виж част I, гл. 2. ↑

[4] Епизод от романа за Дурандарте. ↑

[5] Всъщност според легендата Мерлин не е бил французин, а англичанин от Уелс. ↑

[6] Сервантес е свързал тук стихове от два романа, като е прекроил последните два стиха. ↑

[7] На испански — *raciencia y barajar* — което е нещо подобно на българското „търпение-спасение“, но *barajar* значи буквално размесване на картите — нещо, което дава повод на студента в XXIV глава да прави своеобразно „научно“ заключение. Ето защо се наложи буквалният превод на този израз.

Този израз се е употребявал при игра на карти за успокоение на този, който е губел. ↑

[8] Става дума за „Фугер“, най-богатата банкерска къща в Европа, със седалище в Аугсбург и клонове в Испания и други страни, която е авансирала суми на испанските крале от епохата. През 1535 година тази фирма получила дори правото да сече свои монети. ↑

[9] *Педро Португалски* — брат на крал Енрике Мореплавателя, сам известен на времето си мореплавател, станал легендарен с пътешествията си. ↑

[10] Виж част I, глава 39. ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА
В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА ХИЛЯДИ ДРЕБОЛИИ
КОЛКОТО НЕСВЪРЗАНИ, ТОЛКОВА И НЕОБХОДИМИ
ЗА ПРАВИЛНОТО РАЗБИРАНЕ НА ТАЗИ ВЕЛИКА
ИСТОРИЯ

Този, който е превел тази велика история от оригинала, написан от първия ѝ автор, Сиде Амете Бененхели, казва, че когато стигнал до главата, в която се разказва за приключението в пещерата на Монтесинос, намерил на бялото поле следните бележки, написани от самия Амете:

„Не мога да разбера, нито мога да повярвам, че на храбрия дон Кихот се е случило наистина всичко онова, което е разказано в предната глава. И то ето защо: всички досегашни приключения бяха възможни и вероятни, но не мога никак да приема за вярно това, което му се е случило в пещерата, защото то надхвърля границите на разумното. Не

мога обаче да допусна, от друга страна, че дон Кихот лъже, защото той е най-правдивият идалго и най-благородният рицар на своето време — той не би излъгал дори да го направят на решето със стрели. Не забравям освен това, че той е описал и разказал приключението си с всички споменати вече подробности и че не би могъл да измисли за толкова кратко време такъв огромен куп небивалици. Така че ако приключението изглежда апокрифно, вината не е моя — аз го предавам, без да твърдя истинско ли е или лъжливо. А ти, читателю, като човек разумен, съди сам както намериш за добре — аз нито мога, нито трябва да кажа нещо повече. Говори се впрочем и се смята за сигурно, че в предсмъртния си час дон Кихот се отрекъл от този си подвиг и заявил, че го бил измислил, тъй като му се сторило, че прилягал и се съгласувал добре с приключенията, за които бил чел в романите.“

Бененхели продължава разказа си и казва: Студентът беше поразен както от дързостта на Санчо Панса, така и от търпението на неговия господар, но си обясни благодушието на дон Кихот с радостта му, че е видял Дулсинея дел Тобосо, макар и омагьосана. Защото, ако не беше така, някои думи и разсъждения на Санчо щяха да му навлекат много тояги по гърба, тъй като на студента се стори, че той се бе държал доста нахално с господаря си.

— Аз смятам, сеньор дон Кихот де ла Манча — каза той, — че пътуването ми с ваша милост бе от най-голяма полза за мене, защото благодарение на него спечелих четири неща. Първо — запознах се с ваша милост, което е за мене голямо щастие. Второ — научих какво се крие в тази пещера на Монтесинос и какви са били метаморфозите на Гуадиана и на езерата на Руйдера, а това ще ми послужи за книгата ми „Испанският Овидий“, над която работя сега. Трето — разбрах колко е древен произходът на картите за игра, които са били известни вече по времето на Карл Велики, както може да се съди от думите, които сте чули от Дурандарте, когато той след дългата реч на Монтесинос се събудил и казал: „Търпение и нека отново разбъркаме картите!“ Този израз той не е могъл да научи, след като е бил омагьосан, а го е знаел сигурно от времето, когато още е живеел във Франция, през царуването на Карл Велики. Това откритие идва като по поръчка за другата книга, която готвя за печат — „Допълнение към Вергилий Полидор по откритията в древността“. Струва ми се, че в своята книга той е забравил да спомене за произхода на картите, което възнамерявам сега

да направя, а това ще бъде от голямо значение, особено като се позова на такъв сериозен и достоверен автор като сеньор Дурандарте. Четвърто, научих най-сетне със сигурност къде са изворите на река Гуадиана, което досега никой не е знаел.

— Ваша милост имате право — каза дон Кихот, — но аз бих желал да зная кому смятате да посветите тези книги, ако ви помогне Бог да получите разрешение за тяхното отпечатване (в което се съмнявам).

— Все ще се намерят в Испания сеньори и грандове — рече студентът, — на които да ги посветя.

— Не са много те — отговори дон Кихот, — и то не поради това, че не заслужават посвещения, но че се отказват от тях, за да не поемат задължението да възнаграждават авторите за техния труд и внимание. Познавам един княз^[1], който сам може да замести всички други, и при това с толкова явни предимства, че ако дръзна да ги изброя, може би ще възбужда завист в поне четири благородни сърца. Но да оставим това за по-подходящо време и да потърсим къде ще пренощуваме.

— Недалеч оттук — отговори студентът — има постница, където живее един отшелник, който — както казват — бил някога войник. Той минава за добър християнин и е при това много умен и милостив. До самата постница си е построил една къщичка. Малка е наистина, но има място за гости.

— Развъжда ли случайно кокошки този отшелник? — запита Санчо.

— Малцина са тези, които не държат кокошки — отговори дон Кихот, — защото отшелниците в днешно време не са като онези в египетските пустини, които са се покривали с палмови листа и са се хранили с корени. Но не мислете, че като хваля едните, казвам нещо лошо за другите. Искам да изтъкна само, че наказанията, които си налагат днес, не са толкова сурови и жестоки, каквито са били едно време. Това не значи, че днешните не са добри — аз поне ги смятам за добри, — но и в най-лошия случай по-голямо зло върши явният грешник, отколкото лицемерът, който се прави на добродетелен.

Разговаряйки така, те видяха, че насреща им идва забързал се човек, който подкарваше пред себе си с тояга муле, натоварено с пики и алебарди. Като стигна до тях, той ги поздрави и ги отмина. Дон Кихот му каза:

— Поспрате, човече, струва ми се, че вървите по-бързо, отколкото се нрави на вашето муле.

— Не мога да спра, сеньор — отговори човекът, — защото оръжието, което виждате, че нося, ще потрѣбва още утре, затова не бива да се бавя. Сбогом прочее. Но ако искате да знаете защо го нося, аз ще ношувам в хана, малко по-горе от постницата на отшелника, и ако вървите по същия път, ще ме намерите там и ще ви разкажа чудеса. Още веднъж сбогом.

Той подкара така бързо мулето си, че дон Кихот не смогна да го запита за какви чудеса става дума и тъй като винаги го измъчваха любопитството и желанието да научи нещо ново, той реши да отидат да прекарат нощта в хана, без да се отбият в постницата, където студентът им беше предложил да спрат.

Така и направиха — качиха се на добичетата си и поеха и тримата направо към хана, където стигнаха малко преди мръкване. Студентът предложи на дон Кихот да отидат в постницата и да изпият по чаша. Щом чу това, Санчо Панса подкара веднага Сивчо към нея и дон Кихот и студентът го последваха, но злата съдба на Санчо нареди така, че отшелникът отсъстваше — така им каза една послушница, която намериха в постницата. Помолиха я да им поднесе от скъпоценното винце, а тя им отговори, че господарят ѝ няма вино, но че ако им се пие евтина вода, на драго сърце ще им даде.

— Ако ми беше до вода — отвърна Санчо, — малко ли кладенци видяхме по пътя, от които да се напия! О, сватба на Камачо, о, изобилие в дома на дон Диего, колко пъти още ще си спомням за вас!

Те напуснаха постницата и потеглиха за хана. Като повървяха малко, съгледаха един момък, който вървеше пред тях не особено бързо, така че те го настигнаха. Той носеше на рамо шпага и на нея окачен вързоп, в който, изглежда, бе увил дрехите си — навярно широки панталони, къса пелеринка и няколко ризи, защото беше облечен в сетре от доста изтъркано кадифе, а дългата му риза висеше отвън.

Чорапите му бяха копринени и обувките му с квадратни върхове, по столичната мода. Беше на около осемнадесет-деветнадесет години, с весело лице и пъргава походка. Пееше си сегидилии^[2], за да не скучае по пътя. Когато го настигнаха, той довършваше една, която студентът запомни. Ето какво се казваше в нея:

*Мен нуждата ме тласна да тръгна на война;
пари да имах, бих си останал настрана.*

Пръв проговори дон Кихот и му каза:

— Много леко облечен сте тръгнали на път, ваша милост любезни сеньоре. Накъде така? Кажете ми, ако нямате, разбира се, нищо против.

А момъкът отговори:

— Тръгнал съм така заради жегата и защото съм беден, а на въпроса ви къде отивам, ще отговоря, че съм тръгнал на война.

— Как така защото сте беден? — запита повторно дон Кихот. — Виж, обяснението за жегата ми е понятно.

— Сеньор — отвърна момъкът, — в този вързоп нося кадифените панталони към това сетре. Ако ги изтъркам по пътя, не ще мога да се покажа с тях в града, а нямам пари да си купя други. Заради това, а и за да ми е по-хладно, пътувам така, докато стигна до лагера на едни пехотни дружини на дванадесет левги оттук. Ще ме зачислят в някоя от тях, а там все ще се намерят добичета да ни закарат до пристанището — казват, че в Картагена. Предпочитам да имам краля за господар и да служа в редовете на неговата войска, отколкото да бъда на служба у някой беден мадридчанин.

— Но навярно ваша милост сте получили някое извънредно възнаграждение от последния ви господар? — запита студентът.

— Да бях служил при някой испански гранд или при някоя видна личност — отговори момъкът, — сигурно щях да получа, защото струва си да служиш при големи хора — слугите им обикновено стават лейтенанти или капитани или получават добри заплати. Но на мене, нещастника, съдбата е отредила да служа на службогонци и на хора, събрани от кол и от въже, които ме хранеха и ми плащаха толкова мизерно, че половината от заплатата ми отиваше за колосване на една яка. Голямо чудо ще бъде, ако такъв скитник-слуга като мене успее щогоде в живота.

— Но кажете ми, за Бога, приятелю — запита дон Кихот, — възможно ли е да не сте получили поне някоя ливрея през годините на вашата служба?

— Две ми дадоха — отговори момъкът, — но както смъкват расото на този, който напусне манастира като послушник, преди да е

станал монах, и му връщат предишните му дрехи, така и моите господари ми връщаха старите ми дрехи, щом като си свършихме работата в столицата. Веднъж стигнали у дома си, те си взимаха обратно ливреите, които ми даваха само ей тъй за големство.

— Това е истинска *spilorceria*^[3], както казват италианците — рече дон Кихот, — но все пак имате щастие, че сте напуснали столицата с такова добро намерение, тъй като няма на земята нещо по-почтено и полезно от това да служим първо на Бога и после на законния ни господар, краля, особено в редовете на войската, в която постигаме ако не повече богатство, то поне повече чест, отколкото в науката, както много пъти съм казвал. Макар че науката носи повече богатство, отколкото военното дело, все пак военните имат някакво особено превъзходство пред учените и някакъв особен блясък, който ги поставя над всички други хора. Запомнете добре това, което ще ви кажа сега, защото то ще ви бъде от голяма полза и утеха в изпитанията — отпъдете от себе си мисълта за бедите, които могат да ви сполетят. Най-лошата от тях е смъртта, но ако тя е славна, най-хубавото нещо е да умреш. Когато запитали веднъж храбрия римски император Юлий Цезар коя е най-хубавата смърт, той отговорил, че най-хубава е неочакваната, внезапна и непредвидена смърт. И макар че той отговорил като езичник, който не познава Истинския Бог, все пак е отговорил правилно, защото се показал по-високо от човешките слабости. Да речем, че паднете убит в първата схватка, в първото сражение, било от артилерийски снаряд, било от избухнала мина — какво от това? Веднъж се умира — и край. Според Теренций по прилича на войника да падне в бой, отколкото да търси спасение в бягство. Слава спечелва този войник, който се подчинява на всички свои началници. Запомнете, сине мой, че на войника по прилича да мирише на барут, отколкото на парфюм. Ако стигнете до старост в това прославно поприще, макар и покрит с рани, куц или сакат, поне не ще остареете без чест. Дори бедността не ще помрачи вашата слава, още повече, че се вземат мерки да се подпомагат и издържат старите и осакатени воители^[4], защото не е добре да се постъпва с тях така, както постъпват тези, които пускат на свобода своите негри, когато те остареят и станат негодни за работа, а като ги освободят и изгонят от домовете си, те ги осъждат да се превърнат в роби на глада, от който може да ги избави само смъртта. Това е всичко, което исках да ви кажа,

а сега, качете се отзад на коня ми, ще ви заведа до хана, ще вечеряме там заедно, а утре ще продължите пътя си и нека Бог ви помага, както заслужават добрите ви намерения.

Момъкът отказа да се качи на коня, но прие поканата за вечеря в хана, а в това време Санчо си каза:

— Господ да помага на моя господар! Как е възможно човек, който току-що каза толкова хубави неща, да си представя, че е видял всички онези невъзможни щуротии в пещерата на Монтесинос? Нейсе, нека имаме търпение и изчакаме да видим какво ще се случи!

Те стигнаха в хана на мръкване и Санчо се зарадва, като видя, че господарят му, въпреки обичая си, го взе за обикновен хан, а не за замък. Едва-що влязоха, и дон Кихот запита ханджията къде е човекът с пиките и алебардите. Той отговори, че разседлава мулето си в конюшната. Същото направиха студентът и Санчо с магаретата си, а на Росинант дадоха най-доброто място и най-добрата ясла в яхъра.

[1] Сервантес намеква за щедростта на граф Лемос, за чиито благодения той говори в посвещението си към втората част на „Дон

Кихот“. ↑

[2] *Сегидилия* — испанска народна песен и танц. ↑

[3] Италианска дума за скъперничество в най-порочния му вид. ↑

[4] В епохата на Сервантес са били правени опити да се привлече вниманието на властта върху съдбата на военноинвалидите. Кралската власт отклонявала систематически всякакви ходатайства по този въпрос. Едва във втората половина на XVIII век в Испания са били въведени субсидии за военноинвалидите. ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ПЕТА
В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА ПРИКЛЮЧЕНИЕТО С
МАГАРЕШКИЯ РЕВ И ЗАБАВНАТА ИСТОРИЯ С
КУКЛЕНИЯ ТЕАТЪР, КАКТО И ЗА
ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНИТЕ ПРЕДСКАЗАНИЯ НА
МАЙМУНАТА ГАДАТЕЛКА

Дон Кихот, както се казва, не го свърташе на едно място от нетърпение да чуе и да научи за чудесата, които бе обещал да му разправи човекът с оръжието. Той отиде да го търси там, където му бе казал ханджията, намери го и го помоли да му разкаже веднага, а не после това, за което го бе питал по пътя. Човекът отговори:

— За такива чудеса не се разказва тъй набързо и на крак, както сме сега. Оставете ме, ваша милост сеньор, да дам зоб на мулето си и тогава ще ви разкажа неща, които ще ви учудят.

— Ако е само това — отговори дон Кихот, — ей сега ще ви помогна.

И той се зае веднага да пресява ечемика и да чисти яслата и тази му смиреност накара човека да му разправи на драго сърце това, за което го бе молил. Те седнаха един до друг на една каменна пейка и пред публика, съставена от студента, момъка, Санчо Панса и ханджията — човекът с оръжието започна така:

— Трябва да знаете, сеньори, че в едно село на четири и половина левги от този хан се случи така, че един рехидор^[1] загубил веднъж, благодарение на хитростта и лукавството на слугинята си — много време ще ми трябва да ви разправам защо и как, — едно магаре и не могъл да го намери въпреки всичките си усилия. Петнадесет дни минали, откакто изчезнало то — тъй поне разправят в селото, — и един ден, когато пострадалият рехидор стоял на площада, друг един рехидор от същото село му казал: „Ще има черпня, свате, магарето ви се намери.“ — „Дадено, как няма да има, но кажете ми къде се намери.“ — „В гората — отговорил другият. — Видях го тази заран без самар и без хамут и тъй омършавяло, че да ти е жал просто да го гледаш. Опитах се да го подкарам и да ви го доведа, но добичето е станало толкова диво и плашливо, че щом го наближих, избяга и се скри в един гъсталак. Ако искате, елате да го потърсим заедно. Почакайте ме да откарам магарицата си вкъщи и веднага ще се върна.“ — „Голямо удоволствие ще ми направите — казал първият рехидор — и аз ще гледам да ви се отплатя по същия начин.“ Така и с всички тези подробности, както аз ви разказвам, описват случката и всички онези, които я знаят отблизо. И тъй двамата рехидори отишли заедно пешком в гората и като стигнали до мястото, където смятали, че ще намерят магарето, не го намерили и колкото и да го търсили, не могли да открият следите му из цялата местност. Като се уверили, че го няма, рехидорът, който го бил видял, казал на другия: „Слушайте, свате, сетих се, че за да открием добичето, пък ако ще да е потънало не в недрата на гората, а вдън земя, трябва да направим следното: аз умея чудесно да рева като магаре и ако и вие знаете малко, работата е наред.“ — „Малко ли, казвате, свате? — рекъл другият. — Аз съм такъв майстор, че не отстъпвам и на самите магарета.“ — „Сега ще видим — отвърнал вторият рехидор. — Наумил съм вие да тръгнете на една страна в гората, а аз на друга, тъй че да я пребродим и претърсим цялата. От време на време ще ревам — ту вие,

ту аз — и ако магарето е наистина из тези места, не може да не чуе и да не се обади.“ Господарят на магарето отговорил: „Уверявам ви, свате, че мисълта ви е великолепна и прави чест на премъдрия ви ум.“ Те се разделили, както се били уговорили, но случило се така, че и двамата изревали почти едновременно и всеки един от тях, подлъган от рева на другия, се спуснал да го търси, мислейки, че е намерил вече магарето. Като се срещнали, пострадалият рехидор рекъл: „Нима е възможно, свате, да не е изревало магарето ми?“ — „Не е магарето — отговорил другият, — аз изревах.“ — „Трябва да си призная — казал господарят на добичето, — че колкото за реването, свате, няма действително никаква разлика между вас и едно магаре. В живота си не съм виждал и чувал по-съвършено подражание.“ — „Вие, свате, заслужавате много повече от мене тези похвали, защото Бог ми е свидетел, че можете по реване да надминете и най-опитния и изкусен ревач в света — гласът ви е висок, спазвате такт и мярка, бързо и често променят регистрите, с една дума, признавам се за победен и ви давам палмата на първенството в това рядко изкуство.“ — „Аз пък ще кажа — рекъл първият, — че занапред ще се ценя повече и ще мисля, че и аз умея да върша нещо, щом се оказва, че имам някаква дарба. Наистина аз знаех, че рева добре, но никога досега не са ми казвали, че съм постигнал такова съвършенство.“ — „Аз пък ще добавя — отвърнал вторият, — че много редки дарби се губят в света и че се използват зле от тези, които не знаят да им намерят приложение!“ — „Нашите дарби — отговорил собственикът на магарето — можем да ги използваме само в подобни случаи като днешния, но дано даде Господ да ни бъдат от полза.“ След този разговор те се разделили отново и започнали да реват, но на всяка крачка се мамели и пак се събирали, докато най-сетне се уговорили — за да се разбере, че реват те, а не магарето — да реват по два пъти последователно. С по два рева на всяка стъпка те пребродили цялата гора, но загубеното магаре не отговаряло, нито давало признак на живот. Пък и как можело да се обади нещастното и клето животно, щом като го намерили изядено от вълците в най-гъстата част на гората? Като го видял, господарят му казал: „Аз пък се чудех защо не отговаря. Ако не беше умряло, то щеше да зареве, като ни чуе, иначе нямаше да бъде магаре. Но все пак, свате, аз не смятам, че загубихме напразно времето си да търсим магарето — макар и да го намерихме мъртво, защото чух как изящно ревете.“ — „Вие ревете по-добре от мене, свате — казал

другият, — защото пее ли сладко игуменът, и послушникът не му отстъпва.“ И тъй, капнали от умора и с прегракнали гласове, те се върнали в селото, където разказали на приятели, съседи и познати това, което им се било случило, докато търсели магарето, и всеки един от тях се надпреварвал да хвали другия колко хубаво ревял. Всичко се узнало и пръснало из околните села, а ето какво измислил и устроил дяволът, който не дреме и обича да сее раздори и вражди, където завърне, и да прави сплетни и да изковава от нищо нещо: селяните от съседните села, щом срещнали наш съселянин, почвали да реват като магарета и по този начин се подигравали на дарбата на нашите рехидори. Набъркали се в тази каша и селските деца, което е равносилно да попаднеш в устата и в ръцете на всички адски изчадия, и слухът за магарешкия рев се понесъл от село в село, така че моите съселяни си спечелили прозвището „Ревящите магарета“ и се различават сега от всички други като негри от бели. Тази шега се превърна в истинска беда и на няколко пъти вече подиграните са влизали в сражение с присмехулниците, въоръжени и строени в бойни редици, без да могат да ги спрат ни крал, ни Бог, нито страх, нито срам. Утре или другиден — ако не се лъжа — нашите земляци ще тръгнат на поход срещу едно село, което се намира на две левги от нашето и което най-много ни преследва, а за да бъдем добре подготвени, ходих и купих пиките и алебардите, които видяхте. Ето чудесата, които обещах да ви разкажа, но ако вие намирате, че не са чудеса, съжалявам много, други не зная.

Така завърши своя разказ селянинът и в същия миг на вратата на хана се появи човек, облечен в сетре, панталони и меки ботуши, изработени от еленова кожа, и каза на висок глас:

— Сеньор домакин, има ли място за нощуване? С мене иде маймуната гадателка и куклите, които представят освобождението на Мелисендра.

— Дявол да го вземе! — рече ханджията. — Та това е сеньор маесе^[2] Педро! Славна вечер ни се готви!

Забравих да ви кажа, че лявото ухо и почти половината буза на маесе Педро бяха покрити с пластир от зелена тафта, което показва, че цялата тази страна на лицето му беше пострадала от някаква болест.

— Добре дошли, ваша милост сеньор маесе Педро! А къде са маймуната и театърът? Не ги виждам.

— Ей сега ще дойдат — отговори човекът с дрехи от еленова кожа. — Дойдох най-напред да видя дали има място за спане.

— Отказал бих стая на самия херцог Алба^[3], за да я дам на сеньор маесе Педро — отговори ханджията. — Нека дойдат маймуната и театърът! В хана тази нощ има пътници и те ще платят, за да видят куклите и изкуството на маймуната.

— Ха да е на добър час! — рече човекът с пластира. — Ще намаля цените и ако си покрия разноските, ще бъда предоволен. Отивам да докарам количката с маймуната и театъра.

И излезе от хана.

Дон Кихот запита веднага ханджията що за човек е този маесе Педро и за каква маймуна и театър става дума. Ханджията отговори:

— Маесе Педро е прочут кукловод, който броди от доста време из арагонската част на Ла Манча^[4] и представлява как прочутият дон Гайферос освобождава Мелисендра. От дълги години не сме виждали в този край на кралството по-хубави и по-добре играни пиеси. Той води със себе си и една маймуна с толкова редки способности, че могат да ѝ завидят не само маймуните, но и хората. Запитах ли я за нещо, тя те изслушва внимателно, скача тутакси върху рамото на господаря си, пошепва на ухото му отговора на въпроса ти и маесе Педро го казва гласно. Говори повече за минали работи, отколкото за бъдещи, и макар че не всеки път отгатва, рядко греши, което ни кара да вярваме, че дяволът се е вгнездил в нея. Два реала се плащат за всеки въпрос, ако отговори маймуната — искам да кажа, ако господарят отговори вместо нея, след като тя му пошепне отговора на ухото. Ето защо хората мислят, че маесе Педро е много богат. Той е *galantuomo* и *buon compagno*^[5] (както казват в Италия) и живее нашироко и весело, приказва за шестима, пие за дванадесетима и всичко това благодарение на словоохотливостта си, на маймуната и на кукления театър.

В това време се завърна и маесе Педро с една количка, на която беше натоварил кукления театър и маймуната — едра, без опашка, със задник като от кече, но с доста хубаво лице. Щом я видя, дон Кихот я запита:

— Кажете ми, ваша милост сеньора гадателко, *che pesce pigliato*^[6]? Какво ще става с нас? Ето ви два реала.

Той заповяда на Санчо да даде парите на маесе Педро, който отговори вместо маймуната:

— Сеньор, това животно не отговаря и не дава сведения за бъдещи неща — то знае нещичко за миналото и не много за сегашното.

— Празна работа! — рече Санчо. — Не давам нито стотинка, за да ми кажат какво ми се е случило. Та кой ще го знае по-добре от мене? А ще бъде голяма глупост да платя, за да ми кажат това, което зная. Но щом маймуната знае сегашното, ето два реала — нека нейна маймунска милост ми каже какво прави в тази минута жена ми Тереса Панса и с какво се занимава.

Маесе Педро не прие парите и каза:

— Не ща да ми се заплаща, преди да съм го заслужил.

След това потупа два пъти с дясната си ръка лявото си рамо. Маймуната веднага скочи и се намести на посоченото място, доближи муцуната си до ухото му и почна бързо да трака със зъби. Това трая, колкото е нужно, за да се прочете едно „верую“, и после тя скочи изведнъж на земята, а маесе Педро падна с голяма бързина на колене пред дон Кихот, прегърна нозете му и каза:

— Прегръщам тези нозе, както бих прегърнал двата Херкулесови стълба^[7], о, прочути възкресителю на преминалото вече в забрава странстващо рицарство! О, никога по достойнство достатъчно хвалени рицарю дон Кихот де ла Манча! Опора за слабите, подкрепа за падащите, прегръдка за падналите, поддръжка и утеха за всички нещастници!

Дон Кихот остана смаян, Санчо — учуден, студентът — поразен, момъкът — слисан, човекът от ревящото село — със зяпнала уста,

ханджията смутен, с една дума, всички, които чуха думите на кукловода, се изплашиха. А той продължи:

— А ти, о, Санчо Панса, най-добър оръженосецо на най-добрия рицар в света, радвай се! Добрата ти жена Тереса е жива и здрава и в тази минута разчепква една либра лен, а за повече точност ще прибавя, че от лявата ѝ страна стои стомна със счупено гърло, с доста вино в нея, която ѝ помага да разнообразява от време на време работата си.

— Вярвам, че е точно така — обади се Санчо, — защото тя е истинска добра жена и да не беше ревнива, не бих я заменил дори с великанката Андандона^[8], която по думите на господаря ми е била жена съвсем не за изхвърляне. Моята Тереса е от онези жени, които умеят да се нареждат, пък ако ще и за сметка на своите наследници.

— Трябва да ви кажа — намеси се тогава дон Кихот, — че този, който много чете и много пътува, много вижда и много научава. Защото кой можеше да ме убеди някога, че има на света маймуни, които гадаят, както видях със собствените си очи? Да, аз съм същият дон Кихот де ла Манча, когото назова това умно животно, макар че то малко попрекали със своите похвали. Но какъвто и да съм, аз благодаря на Бога, че ме е надарил с блага и състрадателна душа, склонна да прави винаги добро на всички и никому зло.

— Да имах пари — каза момъкът, — бих запитал сеньора маймуната какво ще ми се случи в предстоящото ми пътуване.

На това отговори маесе Педро, който се бе вече вдигнал от нозете на дон Кихот:

— Казах вече, че това зверче не отговаря на въпроси, засягащи бъдещето. Ако отговаряше, малко щеше да важи, че нямате пари, защото бих се отказал от всяка печалба, за да услужа на тук присъстващия сеньор дон Кихот. А сега поради това, че съм му задължен и за да му направя удоволствие, ще приготвя театъра и ще развеселя безплатно всички тук в хана.

При тези думи ханджията се зарадва страшно много и посочи мястото, където можеше да се настани театърът, което и стана в един миг.

Дон Кихот не беше много доволен от чудесата на маймуната, защото му се струваше, че не подобава една маймуна да гадае бъдещето или миналото, и докато маесе Педро стъкмяваше театъра, той се

оттегли със Санчо в един ъгъл на конюшната и без някой да ги чуе, му каза:

— Слушай, Санчо, аз много мислих за странното изкуство на тази маймуна и реших, че няма как маесе Педро да не е подал тайно или явно ръка на дявола.

— Ръката на дявола е мръсна — рече Санчо — и не виждам каква полза има маесе Педро от такова ръкостискане.

— Не ме разбираш, Санчо, искам да кажа, че трябва да е сключил спогодба с дявола да внушава той на маймуната отговорите, за да може господарят ѝ да си печели хляба, а щом забогатее, да му даде душата си, защото тъкмо това търси този заклет враг на човешкия род. До тази мисъл ме доведе обстоятелството, че маймуната може да гадае само миналото и сегашното, защото само дотам се простират познанията на дявола. Бъдещето той знае само по догадки — и то не винаги, — защото единствено на Бога е дадено да знае времената и годините и за него няма минало и бъдеще, а всичко е сегашно. Щом е тъй, ясно е, че маймуната говори с езика на дявола и аз се чудя как не са я обвинили пред Светата инквизиция, за да се изследва и изясни основно с чия помощ гадае тя. Защото няма съмнение, че тази маймуна не е астролог и че нито тя, нито нейният господар знаят да съставят фигурите, които се наричат хороскопи и са днес толкова разпространени в Испания, та всяка женичка, паж или кърпач на обуца си въобразяват, че знаят да начертаят хороскоп — сякаш това е същото, като да вдигнеш паднала кърпа от земята — и така със своите лъжи и невежество подриват доверието към тази поразително точна наука. Познавам една дама, която запитала един от тези астролози ще забременее ли кученцето ѝ и колко и с какъв цвят ще бъдат малките, ако роди. Сеньор гадателят начертал хороскопа и отговорил, че кученцето ще забременее и ще роди три мънички — едното зелено, второто червено, а третото пъстричко, но при условие, че то ще зачене между единадесет и дванадесет часа през деня или през нощта, и то ако бъде понеделник или събота. Но случило се така, че след два дни кучето пукнало от преяждане, но това никак не помрачило славата на гадателя като много изкусен астролог, звание, с което се кичат всички или повечето подобни ясновидци.

— Искане ми се все пак — каза Санчо — ваша милост да кажете на маесе Педро да запитва маймуната вярно ли е всичко това, което ви се е случило в пещерата на Монтесинос, защото аз смятам — нека ми

прости ваша милост, — че то е било лъжа и измама или най-малкото съновидение.

— Всичко е възможно — отговори дон Кихот, — но аз ще послушам съвета ти, макар и нещо да ми подсказва, че няма да постъпя правилно.

В това време маесе Педро дойде да потърси дон Кихот, за да му каже, че театърът е вече готов и да го покани да присъства на представлението, понеже то заслужавало да се види. Дон Кихот му разказа за желанието си и го помоли да запита веднага маймуната дали някои неща, които му се бяха случили в пещерата Монтесинос, са станали наистина, или му са се присънили, защото му се струва, че в тях има и действителност, и сън. Маесе Педро, без да каже нещо, доведе маймуната, сложи я пред дон Кихот и Санчо и ѝ каза:

— Чуйте, сеньора маймуна, този рицар иска да знае лъжливи ли са, или са верни известни неща, които са му се случили в една пещера, наречена Монтесинос.

Маесе Педро направи обичайния знак на маймуната, тя скочи на лявото му рамо и сякаш прошепна нещо на ухото му, а той каза:

— Маймуната казва, че това, което ваша милост сте видели или преживели в поменатата пещера, е отчасти лъжа и отчасти истина. Ето всичко, което тя знае по този въпрос и нито дума повече. Но ако ваша милост искате да узнаете по-големи подробности, идния петък ще отговори на всичко, което я питат. Засега е изгубила способността си да гадае и тя няма да ѝ се възвърне преди петък, както ми довери преди малко.

— Не ви ли казвах — рече Санчо, — че не може да е вярно нито дори наполовина всичко, което според думите на ваша милост ви се е случило в пещерата?

— Бъдещето ще покаже, Санчо — отговори дон Кихот, — защото времето разкрива всичко и не оставя нищо неразгадано, дори да е скрито то вдън земя. Засега няма какво повече да говорим, нека отидем да видим театъра на маесе Педро, защото смятам, че все ще ни покаже нещо ново.

— Как тъй нещо ново? — отвърна маесе Педро. — Шестдесет хиляди нови работи има в моя театър. Уверявам ви, сеньор дон Кихот, че няма нищо по-интересно на света от моите представления. Operibus

credite et non verbis^[9]; сега на работа, защото става късно, а имаме много да вършим, да разкажем и покажем.

Дон Кихот и Санчо приеха поканата и се отправиха за мястото, където беше настанен театърът. Той беше открит и обкръжен от всички страни със запалени свещички, които му придаваха великолепие и блясък. Маесе Педро се скри зад него — понеже той трябваше да движи куклите, — а пред сцената застана едно момче, негов помощник, за да тълкува и разяснява тайните на представлението. В ръката си то държеше пръчка, с която показваше куклите, които се появяваха. Когато всички, които бяха в хана, заеха местата си — едните седнали, другите прави пред сцената, а дон Кихот, Санчо, момъкът и студентът настанени на най-лично място, — тълкувателят почна да обяснява това, което ще чуе и ще види всеки, който би искал да го чуе или да прочете следната глава.

[1] Рехидор — общински съветник в Испания. ↑

[2] Маесе — маестро — майстор в изкуството, в занаята си. ↑

[3] Херцог Алба — прочут испански пълководец и доверено лице на Филип II, всемоушен дворянин и втори човек в кралството. Известен със своите жестокости във Фландрия и с насилственото присъединяване на Португалия. ↑

[4] Източната част на Ла Манча, позната под името Арагонска Ла Манча, е влизала в територията на кралство Кастилия. ↑

[5] Почтен, приятен и весел човек (итал.). ↑

[6] Италиански израз, който означава: „Какво да правим?“ ↑

[7] *Херкулесови стълбове* — две планини, които се извисяват при Гибралтарския проток, едната на африканския бряг — Абила, и другата на европейския — Калпе. Древните вярвали, че тези две планини образували един-единствен планински масив и че Херкулес го разделил на две, за да пропусне океана. Така се образувало според тях Средиземно море. ↑

[8] *Андандона* — войнолюбива великанка, описана в рицарския роман „Амадис Галски“ (книга III, гл. 3). ↑

[9] *Вярвайте на делата, а не на думите.* ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ШЕСТА
В КОЯТО ПРОДЪЛЖАВА ЗАБАВНОТО ПРИКЛЮЧЕНИЕ
С КУКЛЕНИЯ ТЕАТЪР И СЕ РАЗКАЗВА ЗА ДРУГИ
НАИСТИНА ПРЕКРАСНИ НЕЩА

Смълчаха се всички — тирийци ведно с троянци^[1] — искам да кажа, че всички, които гледаха към сцената, очакваха със зяпнала уста думите на момчето, което щеше да обяснява чудесата, когато изведнъж зад сцената затръбиха тръби, задумкаха тъпани и се чува топовни гърмежи. Шумът стихна бързо и тутакси момчето извиси глас и каза:

— Тази истинска история, която се представя тук пред ваши милости, е взета дума по дума от френските хроники и испанските романи, които се носят от уста на уста не само между възрастните, но и между децата по улиците. В нея се разказва как сеньор дон Гайферос освободи своята съпруга Мелисендра^[2], която беше пленена от маврите

и закарана в Испания, в град Сансуеня^[3] — така се е наричал някога град Сарагоса. Погледнете тук, сеньори, как дон Гайферос играе на таблас, както се пее в песента:

*Играе си на табла с дон Гайферос —
за Мелисендра вече е забравил.*

А онова лице там, което се явява с корона на главата и със скиптър в ръка, е император Карл Велики, за когото се предполага, че е баща на Мелисендра. Сърдит, че зет му бездейства и нехае, той идва, за да му се скара. Забележете само колко разпалено и гневно му се кара — ще помисли човек, че ей сега ще му стовари със скиптъра си пет-шест удара, а някои автори твърдят дори, че го е натупал здравата. След като му изтърсва куп приказки за опасността, която заплашва честта му, ако не се погрижи да освободи съпругата си, той му казва:

Доста плещих — ти внимавай.

Вижте сега, ваши милости, как императорът обръща гръб на дон Гайферос и го оставя ядосан и как този последният, кипнал от гняв, запраща надалеч дъската с топките^[4], нарежда да му донесат набързо оръжието и замолва братовчед си дон Роланд да му заеме своя меч Дуриндана, а дон Роланд не желае да му го даде и му предлага да го придружи в трудния поход, но храбрият Гайферос, разсърден, не се съгласява. Напротив, той казва, че може сам да освободи съпругата си, ако ще да е затворена и вдън земя. И ето че той почва да се въоръжава, за да тръгне незабавно на път. Обърнете сега, ваши милости, поглед към тази кула там, която се предполага, че е една от кулите на Сарагоската крепост, известна днес под името Алхаферия. Дамата, която се явява на онзи балкон, облечена като мавърка, е несравнимата Мелисендра; тя често излиза на балкона, за да наблюдава пътя, който води за Франция, и да се утешава в своето пленничество с мечти по Париж и своя съпруг.

А сега обърнете внимание на нещо ново, може би неவிжданo до днес. Виждате ли онзи там мавър, който тихомълком, стъпка по стъпка, сложил пръст на устата си, пристъпва зад Мелисендра? Вижете как той я целува право в устата и как тя бързо се изплюва и си избърсва устата с ръкава на бялата си риза, как тя ридае и си скубе от мъка прекрасните коси, като че ли те са виновни за злото. Вижете също и този важен мавър, който се разхожда из галериите — той е кралят на Сансуеня, Марсилио, който е видял дързостта на мавъра и макар да му е роднина и голям любимец, заповядва веднага да го хванат и да му ударят двеста камшика, като го разведат из определените за такива случаи улици на града:

*Да, пред нас вървят херолди,
стражата върви след нас.*^[5]

Вие виждате как те тръгват вече, за да изпълнят присъдата, макар че престъплението е току-що извършено, защото у маврите няма „връчване на препис от обвинителния акт“, нито „проверка на доказателствата с предварително задържане“, както е у нас.

— Момченце, момченце — провикна се, като чу тези думи, дон Кихот, — разказвай историята, без да я усукваш, и не се уплитай много, защото нужни са много доказателства, за да се докаже една истина.

Отвътре се обади и маесе Педро:

— Момче, не дрънкай излишни приказки, а прави това, което ти казва този сеньор, защото така ще бъде най-разумно. Карай си песента на един глас и не се впускай в разни акомпанименти, че където е тънко, там се къса.

— Слушам — каза момчето и продължи: — Този мъж, ей тука, яхнал кон и наметнал гасконска пелерина^[6], е самият дон Гайферос, а там виждате съпругата му, която — след като влюбеният мавър е бил наказан вече за дързостта си — се явява с по-спокоен и по-бодър вид на балкона на кулата и разговаря със съпруга си, смятайки го за случаен пътник, като му казва всички онези думи и изрази от романа, който гласи:

*Рицарю, щом стигнеш Франция,
дон Гайферос потърси!*

Аз няма да ги предам всичките, защото многото приказки обикновено отегчават. Достатъчно е да видите как дон Гайферос разгръща пелерината си, а Мелисендра ни дава да разберем с радостните си движения, че го е познала. Ето сега виждаме, че тя се хвърля от кулата, за да се метне на коня зад своя съпруг, ала за нейна зла участ полата ѝ се закача в едно от железата на балкона и тя увисва във въздуха, без да стигне до земята. Но погледнете как милостивото небе се притичва на помощ в най-големите беди — дон Гайферос се доближава и без да обръща внимание, че хубавата ѝ пола може да се скъса, хваща я и със сила я сваля на земята. После с едно само движение той я слага да седне по мъжки на коня си и ѝ заръчва да се държи здраво и така да го прегърне, че да склучи ръце на гърдите му, за да не падне, тъй като сеньора Мелисендра не е свикнала да препуска. Чуйте как цвили конят от гордост, че носи такъв юначен товар като господаря си и такова прекрасно бреме като господарката си. Погледнете как те напускат града, без да се обърнат да го погледнат, и как радостно и весело се носят по пътя за Париж. Пътувайте в мир, о, несравнима двойка на истински любещи се съпрузи! Върнете се благополучно в желаната си родина, без съдбата да смути щастливото ви пътуване! Нека вашите роднини и приятели се радват, като ви гледат как се наслаждавате в мир и покой на дните, които ви остава още да живеете (дано бъдат те колкото дните на Нестор^[7]!).

Маесе Педро се обади за втори път.

— По-простичко, момче, не се престаравай, защото всяко увлечение е пакостно.

Тълкувателят не отговори нищо и продължи:

— Намериха се обаче хора, които, като си нямат друга работа, не пропускат да видят всичко и сега забелязаха, че Мелисендра се хвърли от балкона и се метна на коня. Те съобщиха на крал Марсилио, а той заповяда да се бие веднага тревога. Вижте сега колко бързо се развива всичко — ето че градът просто ще се срути от звъна на камбаните, които бият по всички минарета на джамиите.

— Не е вярно! — извика в този миг дон Кихот. — С тези камбани маесе Педро съвсем я оцапа, защото у маврите няма камбани, а тъпани и зурни, които приличат на нашите кларинети. Да накараш да забият камбани в Сансуеня, е опашата глупост.

Като чу това, маесе Педро престана да бие камбаните и каза:

— Сеньор дон Кихот, не обръщайте внимание на дреболии и недейте търси всичко да е свършено, защото това е невъзможно! Нима не се дават у нас почти всеки ден комедии, пълни с несъобразности и глупости, и въпреки всичко те имат голям успех и се посрещат не само с ръкопляскания, но и с истински възторг? Продължавай, момче, и нека си говорят хората каквото щат. Да си напълня аз кесията, пък нека безсмислиците в представлението ми бъдат повече от атомите на слънцето.

— Тук сте прав — каза дон Кихот.

А момчето продължи:

— Вижте сега колко много блестящи конници излизат от града и се спущат по дирите на благородната двойка! Колко тръби тръбят! Колко зурни пищят, колко тъпани и барабани бият! Страх ме е, че ще ги настигнат и ще ги върнат обратно, вързани за опашката на собствения им кон, което ще бъде ужасно зрелище.

Като видя толкова много маври и чу страшния шум, дон Кихот помисли, че трябва да се притече на помощ на бегълците. Той скочи от мястото си и се провикна:

— Няма да допусна, додето съм жив и в мое присъствие, да бъде надвит в толкова неравен бой такъв прочут рицар и такъв безстрашен любовник като дон Гайферос. Спрете, мръсна паплач! Да не сте посмели да ги следите и да ги преследвате, иначе ще имате работа с мене!

Той премина бързо от думи към дела, изтегли меча си, с един скок се намери пред сцената и с невиджана и бясна ярост започна да нанася удари върху куклите маври. Той събори едни от тях, обезглави други, разсече и осакати повечето, а по едно време нанесе такъв силен удар от горе на долу, че ако маесе Педро не беше се навел, свил и притаил, щеше да отсече главата му по-лесно, отколкото ако беше от марципан. Маесе Педро се развика:

— Спрете, ваша милост сеньор дон Кихот, и разберете, че това, което събаряте, сечете и убивате, не са истински маври, а мукавени кукли. Тежко ми на мене, грешника! Ще разрушите и унищожите цялото ми имущество!

Но въпреки всичко дон Кихот продължаваше да сипе дъжд от удари, като мушеше и сечеше с меча си от горе на долу, отстрани или както му паднеше. В по-малко време, отколкото е нужно на човек да прочете два пъти „Отче наш“, целият театър бе съборен на земята, декорите и куклите — разбити и строшени на парчета, крал Марсилио — тежкоранен, а император Карл Велики лежеше с разцепени на две корона и глава. Публиката се смути, маймуната избяга и се покатери на покрива на хана, студентът се ужаси, момъкът се уплаши, а самият Санчо Панса така се стресна, че след като утихна бурята, призна, че не е виждал никога господаря си толкова разярен. Като разруши напълно кукления театър, дон Кихот се успокои и каза:

— Желал бих да имам сега пред себе си всички онези, които не вярват и не искат да вярват от каква полза за света са странстващите рицари! Представете си само какво можеше да се случи на добрия дон Гайферос и на прекрасната Мелисендра, ако ме нямаше тук! Сигурно тези кучета щяха вече да са ги настигнали и щяха да ги подложат на кой знае какви издевателства. И тъй, да живее странстващото рицарство, което стои по-високо от всичко друго на света!

— Да живее и пребъде! — обади се жално маесе Педро. — А пък аз нека мра, защото толкова съм нещастен, че мога да кажа като крал дон Родриго:

*Вчера крал испански, днеска
и едничка моя кула
нямат, за да я посоча.*^[8]

Само преди половин час, какъв ти половин час, само преди половин минута аз бях господар на крале и императори! Конюшните ми бяха пълни с безброй коне, сандъците и торбите ми — с несметни накити, а сега съм съсипан и отчаян, бедняк и просяк и главно — останах без маймуна, защото сигурно кървава пот ще ме избие, докато я накарам да се върне при мене. И всичко това заради безразсъдния гняв на този сеньор рицар, за когото казват, че закриля сираците, възстановява справедливостта и върши други добри дела. Само към мене той не прояви великодушие, но нека бъде благословено и прославлено небето в най-възвишените му селения! Какво да се прави, може да е било писано точно Рицарят на печалния образ да е този, който ще обезобрази куклите ми.

Думите на маесе Педро трогнаха Санчо Панса и той му каза:

— Не плачи и не тъжи, маесе Педро, че сърцето ми се къса! Знай, че господарят ми дон Кихот е добър и съвестен християнин и щом като разбере, че ти е причинил някаква вреда, ще намери начин и ще съумее да ти плати и да те удовлетвори, и то пребогато.

— Нека сеньор дон Кихот ми заплати поне част от счупените кукли, аз ще бъда доволен, а и съвестта на негова милост ще бъде спокойна, защото не може да спаси душата си този, който държи в ръцете си чуждо имущество против волята на собственика му и не му го връща.

— Така е — каза дон Кихот, — но все пак аз не знам какво ваше имущество държа в ръцете си, маесе Педро.

— Как не знаете? — отговори маесе Педро. — Ами тези останки, пръснати по тази суха и неплодна земя, не ги ли разпиля и унищожи непобедимата сила на могъщата ви ръка? А чии бяха тези тела, не бяха ли мои? И нима не изкарвах хляба си с тях?

— Сега вече — рече дон Кихот — за сетен път се убедих в нещо, в което много пъти съм вярвал — вълшебниците, които ме преследват, първо ми показват хората в техния действителен образ, а след това го изменят и превръщат в каквото им хрумне. Най-честно и откровено ви

казвам, сеньори — вие, които ме слушате, — че всичко, което бе представено тук, на мене ми се стори действителност: Мелисендра беше Мелисендра; дон Гайферос — дон Гайферос; Марсилио — Марсилио, а Карл Велики — Карл Велики. Ето защо аз пламнах от гняв и за да изпълня дълга си на странстващ рицар, реших да се притека на помощ и защита бегълците. С това именно добро намерение извърших всичко, което видяхте, и ако не излезе така, както си мислех, вината не е моя, а на злодеите, които ме преследват. Все пак, макар и грешката ми да не се дължи на зъл умисъл, аз желая сам да се осъдя да платя разноските. Нека каже маесе Педро какво иска за строшените кукли — предлагам да му платя веднага в добра и законна кастилска монета.

Маесе Педро се поклони и каза:

— Не можех и друго да очаквам от доблестния дон Кихот де ла Манча, истински крепител и защитник на всички нуждаещи се и бедстващи скитници, чиито християнски добродетели са всеизвестни. Нека сеньор ханджията и великият Санчо бъдат оценители и посредници между ваша милост и мене и да решат какво струват или биха могли да струват строшените кукли.

Ханджията и Санчо казаха, че приемат, и маесе Педро повдигна от земята обезглавения крал Марсилио Сарагоски.

— Всички виждате, че е невъзможно да се възстанови този крал в предишното му състояние, така че аз смятам, ако не се даде по-добра оценка, да ми се присъдят за неговата смърт, кончина и гибел четири реала и половина.

— Карайте нататък! — рече дон Кихот.

— За това надлъжно посичане — продължи маесе Педро, като взе в ръка разсечения на две Карл Велики — няма да бъде много, ако поискам пет реала и четвърт.

— Не е и малко — рече Санчо.

— Нито е много — възрази ханджията. — Но да се спрем на една средна оценка и да се съгласим на пет реала.

— Дайте му пет и четвърт! — каза дон Кихот. — С четвърт реал повече или по-малко не се изменя съществено оценката на тази страшна беда. И привършвай по-бързо, маесе Педро, че настъпи време за вечеря и аз чувствам вече признаци на глад.

— За ей тази кукла — каза маесе Педро, — останала без нос и без едно око (прекрасната Мелисендра), искам — и смятам, че имам право

— два реала и дванадесет мараведи.

— На бас се хващам — рече дон Кихот, — че Мелисендра и съпругът ѝ са стигнали поне до френската граница! Защото конят, на който язدهа, не препускаше, а летеше. Така че няма защо да ми предлагате котка за заек, като ми представяте тази кукла без нос за Мелисендра, когато тя може би си лежи спокойно във Франция със своя съпруг. Нека Бог дава всекому според заслугите, сеньор маесе Педро, а ние да крачим бодро и честно по нашия път. Продължавайте!

Маесе Педро, като видя, че дон Кихот се отплесва пак и се връща на първоначалната си мисъл се уплаши да не му се изплъзне и му каза:

— Тази сигурно не е Мелисендра, а някоя от прислужничките ѝ. Дайте там за нея шестдесет мараведи и аз ще бъда доволен и добре обезщетен.

Така той оценяваше една подир друга всички строшени кукли, а двамата съдии-оценители се намесваха, за да правят с пълното одобрение на страните цената по-приемлива, като общата сума възлезе на четиридесет реала и три четвърти, които Санчо веднага изплати. Маесе Педро поиска още два реала за труда, който щял да положи, за да хване маймуната.

— Дай му ги, Санчо — рече дон Кихот, — ако не хване маймуната, то поне нека се напие. Готов съм да дам още двеста реала награда на този, който би могъл да ми съобщи с положителност, че сеньора доня Мелисендра и сеньор дон Гайферос са вече във Франция при своите.

— Никой не би могъл да направи това по-добре от моята маймуна — каза маесе Педро, — но сега и дяволът не ще може да я улови. Аз смятам обаче, че нейната привързаност и гладът ще я накарат да ме потърси през нощта. Ще съмне, ако е рекъл Бог, и тогава ще видим.

Най-сетне бурята около куклите утихна и всички седнаха мирно и тихо да вечерят за сметка на дон Кихот, чиято щедрост нямаше край.

Селянинът с пиките и алебардите си тръгна още по тъмно, а щом се развидели, при дон Кихот дойдоха студентът и момъкът, за да се сбогуват. Първият възнамеряваше да се върне в селото си, а вторият продължи пътя си и дон Кихот му подари дванадесет реала. Маесе Педро не пожела да влиза повече в пререкания с дон Кихот, когото познаваше вече добре, и поради това стана преди изгрев-слънце, събра жалките останки от театъра си, прибра и маймуната и тръгна да търси и

той своите приключения. Ханджията, който не познаваше дон Кихот, не можа да се начуди както на лудостите му, така и на щедростта му. Санчо по заповед на своя господар му плати пребогато и към осем часа сутринта, след като се сбогуваха с него, те напуснаха хана и тръгнаха на път. Ще ги оставим засега да пътуват, за да можем да разкажем някои други неща, които са нужни за изясняване на тази прочута история.

[1] Първи стих на песен втора от „Енеидата“ на Вергилий. ↑

[2] На легендата за Гайферос и Мелисендра е посветен особен цикъл от старинни романи, чието начало трябва да се търси в старофренската хроника, приписвана на Турпин (XIII век). Съгласно романсите Гайферос бил племенник на Карл Велики, а Мелисендра —

родна дъщеря на императора. Скоро след годежа ѝ с Гайферос тя била отвлечена от маврите и отведена в Испания. ↑

[3] Романсите погрешно смесват названието Сансуеня (Саксония) с град Сарагоса. ↑

[4] *Таблас* — игра, наподобяваща шаха. ↑

[5] Цитат из романа „Писма на Ескараман до Мендес“ — съчинен в началото на XVII век от известния испански писател Франсиско Кеведо (1580–1645). ↑

[6] Такива пелерини носели жителите на Южна Франция (между тях и гасконци), които идвали да работят в Испания като наемни работници. ↑

[7] *Нестор* — крал на Пилос, най-старият от гръцките князе, взели участие в обсадата на Троя. Символ на мъдрост и на дълголетие. ↑

[8] Цитат от старинен романс за крал Родриго, който е последният крал на Испания преди арабското господство, загинал в бой с нашествениците (713 г.). ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И СЕДМА
В КОЯТО СЕ ОБЯСНЯВА КОИ БЯХА МАЕСЕ ПЕДРО И
МАЙМУНАТА МУ И СЕ РАЗКАЗВА ЗА НЕСПОЛУКАТА
НА ДОН КИХОТ В ПРИКЛЮЧЕНИЕТО С
МАГАРЕШКИЯ РЕВ, КОЕТО НЕ ЗАВЪРШИ ТАКА,
КАКТО ТОЙ БЕ СИ ПРЕДСТАВИЛ И ПОИСКАЛ

Сиде Амете, автор на тази велика история, започва тази глава със следните думи: „Кълна се като католик-християнин...“ По този повод преводачът отбелязва, че ако Сиде Амете се кълне като католик-християнин при положение, че е бил мавър, в което няма съмнение, то с това е искал да каже, че както католикът-християнин, когато дава клетва, е длъжен да каже истината и я казва действително, така и той обещава — заклел се като католик-християнин — да каже истината по това, което ще пише за дон Кихот, и особено по въпроса кой е бил този маесе Педро и коя е била маймуната гадателка, учудила със своите

отговори целия този край. После той продължава и напомня, че всеки, който е чел първата част от тази книга, навярно не е забравил Хинес де Пасамонте, когото дон Кихот освободи заедно с други каторжници в Сиера Морена, за което благодарение тези лоши хора с още по-лоши привички по-късно му се отблагодариха зле и още по-зле отплатиха. Този Хинес де Пасамонте, когото дон Кихот наричаше Хинесильо де Парапиля^[1], е същият, който открадна магарето на Санчо, но тъй като в първата част по вина на печатарите е пропуснато да се обясни кога и как е станало това, мнозина помислиха, че грешката се дължи на късата памет на автора. С една дума, Хинес открадна Сивчо под заспалия Санчо, като приложи способа и хитростта на Брунело, който измъкна изпод нозете на Сакрипанте коня му при обсадата на Албрака. По-късно Санчо си върна магарето, както бе вече разказано. Този същият Хинес, страхувайки се да не попадне в ръцете на правосъдието, което го търсеше, за да го накаже за безбройните му обири и престъпления — те бяха толкова много, че сам той състави един дебел том, за да ги опише, — реши да премине в кралство Арагон. Там той си превърза лявото око и почна да разиграва кукли, в което го биваше много, както и в това да прави разни фокуси.

По-късно успя да купи маймуната от наскоро освободени от плен християни, които се връщаха от Берберия, и да я научи по даден от него знак да му се качва на рамото и да му пошепва — или да се преструва, че му шепне — нещо на ухото. Преди да се яви в някое село с театъра и маймуната си, той се осведомяваше в съседното селище или при човек, който можеше да му даде повече подробности, за какви по-важни събития и на кои лица в селото са се случили. Като ги запомняше добре, най-напред той стъкмяваше своя театър и даваше днес едно представление, утре друго, но всичките бяха весели, забавни и добре познати. Свършеше ли представлението, той привличаше вниманието на зрителите върху дарбите на маймуната и казваше, че тя отгатва всичко от миналото и сегашното, но че умението ѝ не обхваща бъдещето. Той искаше по два реала за отговора на всеки въпрос, но вземаше понякога и по-евтино, според човека. А когато посещаваше по някой път къщите на хора, за които беше научил вече някои подробности, макар и те да не задаваха въпроси, защото не им се харчеха пари, той правеше знак на маймуната и бързаше да съобщи, че тя разкрива това или онова, а то отговаряше напълно на истината. Така

Хинес спечели голяма известност и всички идваха при него. В някои случаи, понеже беше досетлив, нагласяваше отговорите според въпросите и тъй като никой не го питаше, сам се мъчеше да обясни дарбите на маймуната, мамеше хората и си пълнеше кесията. Още щом влезе в хана, той позна дон Кихот и Санчо, а познал ги веднъж, лесно беше вече за него да учуди както дон Кихот и Санчо Панса, така и всички присъстващи. Но всичко това щеше да му струва скъпо и прескъпо, ако дон Кихот бе спуснал малко по-надолу ръката си, когато отсече главата на крал Марсилио и унищожи цялата му конница, както е вече разказано в предишната глава.

Това е всичко, което имаше да кажем за маесе Педро и за маймуната му. А сега нека се върнем при дон Кихот де ла Манча, който, след като напусна хана, реши първо да разгледа бреговете на река Ебро и цялата тази местност и след това да потегли за град Сарагоса, тъй като разполагаше с много време до започването на турнира^[2]. С това намерение той продължи пътя си и пътува два дни, без да му се случи нещо, достойно за отбелязване. Едва на третия ден, когато се възкачваше по един хълм, той чу голям шум от тръби, барабани и аркебузни^[3] изстрели. Помисли отначало, че наблизко минава полк войници и за да ги види, пришпори Росинант и се изкачи на хълма. Когато стигна на върха, видя в подножието му тълпа от повече от двеста души, въоръжени с различни оръжия — къси копия, арбалети^[4], секири, алебарди и пики. Някои носеха аркебузи, а мнозина имаха кръгли щитове. Дон Кихот се спусна от върха на хълма и се приближи толкова до множеството, че можа ясно да различи знамената, да види цветовете им и да различи гербовете върху тях, особено един — на знаме от бял атлаз. Върху него бе нарисувано много живо едно дребно магаре, сякаш от сардинска порода, с вирната глава, с отворена уста и с изплезен език — положение и стойка на магаре, което реве. Около него бяха написани с едри букви тези два стиха:

*Двамата алкалди бяха,
те като осли ревяха.*

По този знак дон Кихот заключи, че тези хора са навярно от селото на магарешкия рев и той сподели мислите си със Санчо, като му

обясни какво е написано на знамето. Прибави също, че човекът, който им бе разправил за случката, беше сгрешил сигурно, че тези, които ревели, били рехидори, защото от стиховете на знамето се разбира, че са били алкалди^[5]. Санчо отговори:

— Няма какво повече да му придиряте, сеньор, защото възможно е рехидорите, които са ревели тогава, да са станали с времето алкалди на селото си, така че да могат да се титулуват и с двете звания. Какво значение има впрочем за истинността на историята дали са ревали алкалди или рехидори, щом те наистина са ревали? Един алкалд може да реве в края на краищата не по-лошо от един рехидор.

И така те се убедиха, че подиграното село бе излязло на бой с другото село, което му се бе подиграло повече, отколкото допускат приличието и добросъседските отношения.

Дон Кихот се приближи до тях за голямо съжаление на Санчо, който никак не обичаше да се намесват в подобни спорове. Селяните го наобиколиха, мислейки, че е някой от техните. Дон Кихот повдигна забралото си и важно и достойно пристъпи към знамето с магарето, а там се струпаша около него главните предводители на войската, за да го разгледат с обичайното учудване, което той предизвикваше у всички, които го виждаха за пръв път. Като видя, че всички се взират в него с внимание и че никой не го заговорва, нито го пита за нещо, дон Кихот поиска да използва това мълчание и каза на висок глас:

— Сеньори, най-настойчиво ви моля да не прекъсвате речта, която желая да произнеса пред вас, освен ако забележите, че тя не ви харесва и ви ядосва. Ако това се случи, при най-малкия знак, който ми дадете, аз ще сложа печат на устата си и юзда на езика си.

Всички го подканиха да каже каквото е намислил да им говори и му обещаха да го изслушат на драго сърце. Като получи това разрешение, дон Кихот продължи:

— Сеньори, аз съм странстващ рицар, мое поприще е военното дело, а призванието ми е да закрилям тези, които се нуждаят от подкрепа, и да помагам на нещастните. Преди няколко дни узнах за вашата беда и за причината, която ви заставя да прибегвате често до

оръжието, за да отмъщавате на вашите врагове. След дълги размишления по вашия въпрос стигнах до заключението, че съгласно законите на дуела вие грешите много, като се смятате оскърбени, защото никое частно лице не може да оскърби цяло едно село, освен ако обвини всички негови жители в предателство, понеже не знае кое точно лице е извършило предателството, което им вменява във вина. Подобен пример ни дава дон Диего Ордониес де Лара, който обвини цялото население на Самора — той не знаел, че Велидо Долфос сам е убил вероломно своя крал — и по този начин дългът да се плати за оскърблението падна върху всички. Да си кажа правичката, дон Диего попрекали всъщност малко и дори надхвърли допустимите предели на обвинението, защото не е трябвало да преследва мъртвите, неродените, водите, хляба и други още дреболии, споменати в обвинението^[6]. Но, уви, когато гневът прелее и излезе от коритото си, няма за езика брегове, които да го възпрат, и юзда, която да го обуздае. А щом един само човек не може да оскърби цяло кралство, област, град, държава и, разбира се, цяло село, ясно е, че няма защо да тръгвате да отмъщавате за едно оскърбление, което просто не съществува. Ама че хубаво ще бъде, ако селяните от Ла Релоха^[7] вземат на всяка стъпка да се бият с тези, които ги закачат за името им, или ако сторят същото „тенджерковците“, „патладжанковците“, „китоловците“, „сапунджиите“^[8] и други прозвища и прякори, които се носят от уста на уста между хлапетата и други там дребни хорица! Хубава работа ще стане наистина, ако всички тези прочути селища се осмиват взаимно и си отмъщават за нанесени обиди, а при най-малък спор изтеглят шпагите, сякаш са тръба на цугтромбон! Не, не бива и нека Господ не допуска това! Благоразумните мъже и добре уредените държави трябва само в четири случая да прибегват до оръжие, да вадят меч и да излагат на опасност живота и имота си: първо — в защита на католическата вяра; второ — в защита на собствения си живот, което е естествено и дадено от Бога право; трето — в защита на честта, семейството и имота си; четвърто — в служба на краля, когато се води справедлива война. И нека прибавим и пети случай, който може да се постави на второ място — в защита на отечеството. Към тези пет главни случая бихме могли да причислим и други някои разумни и справедливи, които ни задължават да прибегнем към оръжие. Но да прибегнеш към него за детинщини и за неща, повече смешни и забавни, отколкото обидни, ще рече да си

лишен от всякакъв здрав разум. Толкова повече, че несправедливото отмъщение — а никое отмъщение не може да бъде справедливо — е в пълен разрез със свещените закони на вярата, която изповядваме, защото те ни повеляват да правим добро на враговете си и да обичаме тези, които ни мразят. Повеля, на пръв поглед мъчно изпълнима, но само за тези, които обичат повече хората, отколкото Бога, и в които плътта е по-силна от духа. Защото Иисус Христос — Истинният Бог и Човек, — който никога не е лъгал и не е знаел и не знае какво е лъжа, е казал, като ни е дал своя закон, че неговото иго е благо и неговото бреме — леко^[9]. Така че той не е могъл да ни възложи нещо, което е невъзможно да изпълним. Затова, сеньори, вие сте длъжни да се успокоите и усмирите както по силата на божите повели, така и в изпълнение на човешките закони.

„Дявол да ме вземе — помисли си Санчо, — господарят ми е истински богослов, но и да не е точно така, той прилича на богословите, както едно яйце прилича на друго.“

Дон Кихот си пое дъх и като забеляза, че множеството все още мълчеше, реши да продължи словото си и щеше да го направи, ако не беше му попречил с бързата си намеса Санчо, който използва отдиха на господаря си, за да вземе думата и каже:

— Моят господар дон Кихот де ла Манча, който се казваше някога Рицар на печалния образ, а сега се казва Рицар на лъвовете, е един много мъдър идалго, който знае латински и испански като бакалавър. Във всичко, което казва и съветва, той постъпва като доблестен воин и знае на пръсти всички закони и правила на това, което наричат дуел. Така че не ви остава нищо друго, освен да последвате неговия съвет, а ако сгрешите, нека отговорността падне върху мене, още повече, след като ви се каза, че е глупаво да се обиждате за някакъв си магарешки рев. Спомням си, че когато бях малко момче, ревах където и когато ми скимнеше, без никой да ме подканва, и то тъй майсторски и естествено, че като ревнех, заревавах и всички магарета в селото. Това обаче съвсем не ми пречеше да си бъда син на своите родители — които бяха най-почтени хора — и макар на това ми изкуство да завиждаха най-малко четири празноглавци в селото, пет пари не давах. А за да видите, че казвам самата истина, почакайте и слушайте — тази наука е също като плуването — научиш ли я веднъж, няма забравяне.

Начаса той сложи ръце на носа си и зарева с такава сила, че екнаха всички околни долини. Но един от селяните, който стоеше до него, помисли, че Санчо им се подиграва, вдигна сопата, която държеше, и я стовари с такава сила върху него, че оръженосецът не можа да запази равновесие и се строполи на земята. Дон Кихот, като видя колко зле наредиха Санчо, се спусна с копие в ръка срещу този, който му беше нанесъл удара, но помежду им застанаха толкова много хора, че не можа да отмъсти за оръженосеца си. Тогава, като видя, че към него се отправя град от камъни и че го застрашават много заредени арбалети и не по-малко аркебузи, той обърна Росинант и в най-бърз галоп — доколкото можеше да препуска конят му — се измъкна измежду хората, молейки се от все сърце на Господа да го спаси от това премеждие и боейки се на всяка стъпка да не го удари в гърба някой куршум, който да изскочи след това през гърдите му. Той поемаше често дъх, за да се увери, че още диша. Но въоръжените селяни се задоволиха с бягството му и не стреляха по него. А щом като Санчо се свести, те го натовариха на магарето му и го пуснаха да върви след господаря си. Макар че оръженосецът не беше в състояние да го подкара, Сивчо сам се затътри по дирите на Росинант, без който не можеше нито миг да живее. Отдалечил се вече на доста почтено разстояние, дон Кихот извърна глава, видя, че Санчо иде, и се спря да го изчака, след като се увери, че никой не върви по дирите му.

Множеството остана там до мръкване и понеже врагът не прие боя, потегли към селото си радостно и весело и ако му беше известен древният обичай на гърците, щеше да издигне на това място паметник на победата.

[1] В глава XXII (първа част) дон Кихот го нарича Хинесильо де Паропильо. ↑

[2] Сервантес е забравил, че в глава IV, част втора, Караско казва, че турнирът започва след няколко дена. ↑

[3] Аркебуз — старинно огнестрелно оръжие. ↑

[4] Арбалет — стоманен лък, закрепен върху дълга подставка, снабден с пружина. Най-усъвършенстваното оръжие преди появата на огнестрелното. ↑

[5] Рехидор, както вече обяснихме, е общински съветник, а алкалд — кмет. ↑

[6] На този епизод са посветени редица старинни романи. В един от тях възванието има редакция, близка на тази, цитирана от Сервантес: „Обвинявам всички жители на Самора, както и всички тези, които се намират в града, обвинявам хляба и водата, всички още неродени, а също и родените, живеещи сега в Самора, всички малки и големи и тези, които още не са заченати.“ ↑

[7] В Испания няколко села са носили това прозвище. Всъщност това е изкуствено създаден женски род от el reloj — часовник. Според

Родригес Марин, коментатор на „Дон Кихот“, произходът на това прозвище трябва да се търси в следния анекдот: свещеникът на едно село поискал да му купят часовник за кулата на черквата, а църковното настоятелство попитало не може ли да се купи „часовничка“, та да могат да си докарват приходи чрез продажбата на часовничетата. ↑

[8] „Тенджерковци“ са били наричани жителите на град Валядолид заради лакомията им. „Патладжанковци“ са толеданците, защото в околностите на града са били отглеждани много патладжани, любима храна на населението. „Китоловци“ е било прозвището на мадридчани, заради анекдота, че в малката рекичка Мансанарес се появил кит. „Сапунджии“ са жителите на Севиля, защото там се е произвеждал сапун. ↑

[9] Евангелие от Матей. ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ОСМА
ЗА СЪБИТИЯ, КОИТО, КАКТО БЕНЕНХЕЛИ КАЗВА,
ЧИТАТЕЛЯТ ЩЕ УЗНАЕ, СЛЕД КАТО ГИ ПРОЧЕТЕ, И
ТО АКО ГИ ЧЕТЕ ВНИМАТЕЛНО

Храбрият бяга, когато е открил някаква военна хитрост или численото превъзходство на врага е станало толкова ясно, че благоразумната тактика изисква да си запази силите за по-добри времена. Тази истина се доказва и от дон Кихот, който остави селяните да вилнеят на свобода и разгневената тълпа да изпълни злите си замисли и хукна да бяга, като не се сети за Санчо и за заплашващата го опасност, а се отдалечи колкото му се видя потребно, за да се намери в сигурност. След него идеше Санчо, проснат, както вече казахме, напъряко през седлото. Той настигна най-сетне господаря си и дошъл вече на себе си, едва дишащ, смазан, пребит, се търкулна на земята в краката на Росинант. Дон Кихот слезе от коня, за да прегледа раните му,

но като го намери здрав и читав от главата до петите, каза доста разгневен:

— Ей че в лош час се сети да заревеш, Санчо! Как ти хрумна да говориш за въже в къщата на обесения? А как хубаво пригласяха на магарешката ти музика ударите на сопата! Но благодари се на Бога, Санчо, че те прекръстиха с тояга, а не ти направиха *per signum crisis*^[1] с меч.

— Не съм в състояние да дам никакъв отговор — рече Санчо, — защото струва ми се, че гласът ми излиза откъм гърба. Аз няма да рева вече като магаре, но и няма да спра да казвам, че странстващите рицари бягат и изоставят в ръцете на врага своите оръженосци, бити като чукано зърно.

— Не бяга този, който отстъпва — отговори дон Кихот. — Трябва да знаеш, Санчо, че храбростта, която не почива на благоразумие, наричат самонадеяна дързост, а подвизите на самонадеяния се дължат повече на щастлива звезда, отколкото на смелост. И тъй, признавам, че отстъпих, но не избягах. С тази си постъпка последвах примера на много храбри мъже, които са запазвали силите си за по-добри времена. Романите са пълни с подобни случаи, но няма да ги изброявам сега, защото нито на тебе ще принесат полза, нито на мене — удоволствие.

Санчо възседна магарето си с помощта на дон Кихот, който също яхна Росинант, и двамата потеглиха бавно към една горичка, която се виждаше на около четвърт левга оттам. От време на време Санчо изпускаше дълбоки стонове и охкаше болезнено. Дон Кихот го запита защо охка тъй жално, а той отговори, че усеща такива болки от края на гръбнака до тила си, че просто му прилошава.

— Болките ти са причинени без съмнение от това — каза дон Кихот, — че сопата, с която са те удряли, е била дебела и дълга, та е обхванала всички части на гърба ти, които сега те болят. Ако беше засегнала още по-голяма част от тялото ти, много повече места щяха да те болят сега.

— Слава Тебе Господи — възкликна Санчо, — че ваша милост ми го обяснихте така хубавичко и ме освободихте по този начин от едно голямо съмнение! Толкова ли скрита беше причината на болките ми, та имаше нужда да ми казвате, че ме боли всичко, което е обхванала сопата? Ако ме боляха глезените, все още имаше смисъл да се гадае защо ме болят, но да се отгатне защо ме болят битите места, не е кой

знае каква майстория. Наистина, сеньор господарю, на чужд гръб и сто тояги са малко и всеки ден все по-ясно ми става колко малко мога да очаквам от това, че съм тръгнал с ваша милост. Защото, ако този път ме оставихте да ме набият, друг път — не един, а сто пъти — може да ми се случи някои нехранимайковци да ме мятат с одеяло или да измислят някои други дяволии. Защото, ако днес пострада само гръбът ми, утре мога да си загубя и очите. Няма ли да бъде по-добре — но нали съм си говедо и не мога нищо свястно да направя в живота, — няма ли да бъде по-добре за мене, повтарям, да се прибера вкъщи при жената и децата си и да ги храня с каквото дал Господ, отколкото да се мъкна след ваша милост по разбитите друмища и неотъпкани пътеки, и то като се храня оскъдно и като имам съвсем рядко възможност да си попияна. Ами спането! Отмери си, братко оръженосецо, седем педи земя, а ако искаш повече — вземи още седем, вземи колкото ти душа иска и се разположи както ти е най-удобно. Дано видя изгорен на клада и превърнат на пепел този, който пръв се е съгласил да стане оръженосец на такива глупци, каквито са били сигурно всички странстващи рицари на миналите векове! За сегашните нищо не казвам. Понеже ваша милост сте един от тях, аз ги уважавам и зная, че по ум и приказки вие стоите една педя по-високо от дявола.

— Готов съм да се обзаложа с тебе, Санчо — рече дон Кихот, — че докато говореше сега, без никой да те прекъсва, не те е боляла нито частица от твоето тяло. Говори, сине мой, кажи си всичко, което ти дойде на ума и на езика, щом като това може да облекчи болката ти! Аз ще понеса търпеливо досадата, която ми причиняват твоите дързости. А ако толкова ти се иска да се върнеш у дома си при жената и децата, опазил ме Бог да ти попреча — у тебе има мои пари, пресметни колко време е изтекло, откакто излязохме от село за трети път^[2], изчисли какво ти се полага на месец и сам си плати.

— Когато служих — отговори Санчо — у Томе Караско^[3], баща на бакалавъра Самсон Караско, когото ваша милост добре познавате, печелех два дуката месечно, без да се смята храната. Не зная колко да поискам от ваша милост, но знам само, че е по-тежко да бъдеш оръженосец при някой странстващ рицар, отколкото ратай при някой селянин. Защото, ако служиш при селянин, колкото и да работиш, колкото и да се трепеш през деня, вечер поне ядеш чорба и спиш на постеля. А на легло не съм спал, откакто служа при ваша милост. Ако

не смятаме тези няколко дни, които прекарахме в дома на дон Диего де Миранда, сладките гозби, които обрах от гърнетата на Камачо, и времето, през което ядох, пих и спях в къщата на Басилио, цялото останало време спях на твърдата земя, под открито небе, изложен, както се казва, на дъжд и вятър, а се хранех с трохи от сирене и корички хляб и пиех вода ту от изворите, ту от ручеите, които срещяхме из тези пущинаци, из които непрекъснато бродим.

— Признавам — каза дон Кихот, — че всичко, което казваш, Санчо, е истина. Колко мислиш, че трябва да ти платя в повече от това, което ти е плащал Томе Караско?

— Аз мисля — рече Санчо, — че ако ваша милост добавите по два реала на месец, ще бъда напълно задоволен. То е, за да възнаградите труда ми, а тъй като ваша милост дадохте дума и обещание да ми подарите управлението на някой остров, справедливо ще бъде да придадете още шест реала, за да станат всичко тридесет.

— Много добре! — съгласи се дон Кихот. — Изминаха двадесет и пет дни, откакто излязохме от село, изчисли сега по направената от тебе сметка какво ти дължа и си плати сам, както вече ти казах.

— Боже Господи! — възкликна Санчо. — Колко погрешна е сметката ви, ваша милост. Обещанието ви да ми дадете остров е влязло в сила от деня, когато ваша милост ми дадохте думата си, и не е отменено до ден-днешен.

— Е добре, Санчо, колко време мина, откак ти го обещах? — запита дон Кихот.

— Ако не ме лъже паметта — отговори Санчо, — оттогава трябва да са изминали около двадесет години, може да има няколко дни в повече или в по-малко.

Дон Кихот се плесна силно по челото, разсмя се от все сърце и каза:

— Ами че моите скитания из Сиера Морена и всички наши походи изобщо не са траяли повече от два месеца, а ти казваш, Санчо, че са изтекли двадесет години, откак съм ти обещал острова? Виждам аз, че искаш да задържиш срещу заплатата си всичките ми пари, които са у тебе. Ако е тъй и ако такова е твоето желание, вземи ги още сега и дано видиш добро от тях. За да се освободя от такъв лош оръженосец, аз съм готов на драго сърце да обеднея и да остана без стотинка. Но кажи ми ти, нарушителю на всички правила, които важат за

оръженосците на странстващото рицарство, къде си виждал или чел оръженосец на странстващ рицар да каже на господаря си: „Колко ще ми давате на месец за службата ми при вас?“ Влез, разбойнико, нехранимайко, чудовище, влез и вникни в mare magnum^[4] на рицарските истории и ако намериш някой оръженосец да е казал или помислил това, което ти преди малко ми каза, разрешавам ти да изпишеш думите му на челото ми и освен това да ме плеснеш четири пъти по лицето. Хайде, свий поводата или оглавника на Сивчо и си върви у дома, защото нито стъпка повече няма да направиш с мене. Ето каква е признателността за хляба, който си ял! Ето на какъв човек съм давал обещания! О, човешка твар, приличаща повече на животно, отколкото на човек! Тъкмо сега ли намери да ме напуснеш, когато смятах да ти създам такова положение, че да се обръщат към тебе с „господарю мой“, напук на твоята жена? Сега ли си отиваш, когато бях твърдо решил да те направя господар на най-хубавия остров на света? Имал си право, когато си казвал, че медът не е за магарешки уста. Магаре си, магаре ще си останеш и като магаре ще завършиш своя живот, защото съм уверен, че ще умреш, преди да си разбрал и да си си дал сметка, че си говедо.

Докато дон Кихот го обсипваше с укори, Санчо го гледаше втренчено и най-сетне почувства такова угризение на съвестта, че очите му се насълзиха и той каза със слаб и жален глас:

— Сеньор, признавам, че за да стана истинско магаре, ми липсва само опашката. Ако ваша милост желаете да ми я поставите, ще смятам, че е съвсем намясто и ще ви служа като магаре през дните, които ми остава да живея. Простете ми, ваша милост, смилете се над глупостта ми! Не забравяйте, че малко зная и че ако говоря много, то не е от злоба, а от слабост. Но който сгреша и се поправи, него и Бог допуска при себе си.

— Щях да се учудя, Санчо, ако не вмъкнеше в приказките си някоя поговорчица. Добре, аз ще ти простя, ако обещаеш да се поправиш и не държиш занапред толкова много на личните си облаги. Отпусни си сърцето, вдъхни му смелост и бодрост и вярвай, че моите обещания ще се изпълнят. И това изпълнение може да се забави, но няма да се осуети.

Санчо обеща да изпълни всички препоръки и да почерпи сили от собствените си слабости.

След това те навлязоха в горичката и дон Кихот се настани в подножието на един бряст, а Санчо — в подножието на един бук, защото известно е, че тези дървета, както и други подобни на тях, имат само нозе, но не и ръце. Санчо прекара тежка нощ, защото нощният хлад изостри болките му, а дон Кихот се унесе в обичайните си мечти, но скоро сънят затвори очите им и когато сипна зората, те се запътиха към бреговете на прочутата река Ебро, където им се случи това, което ще бъде разказано в следната глава.

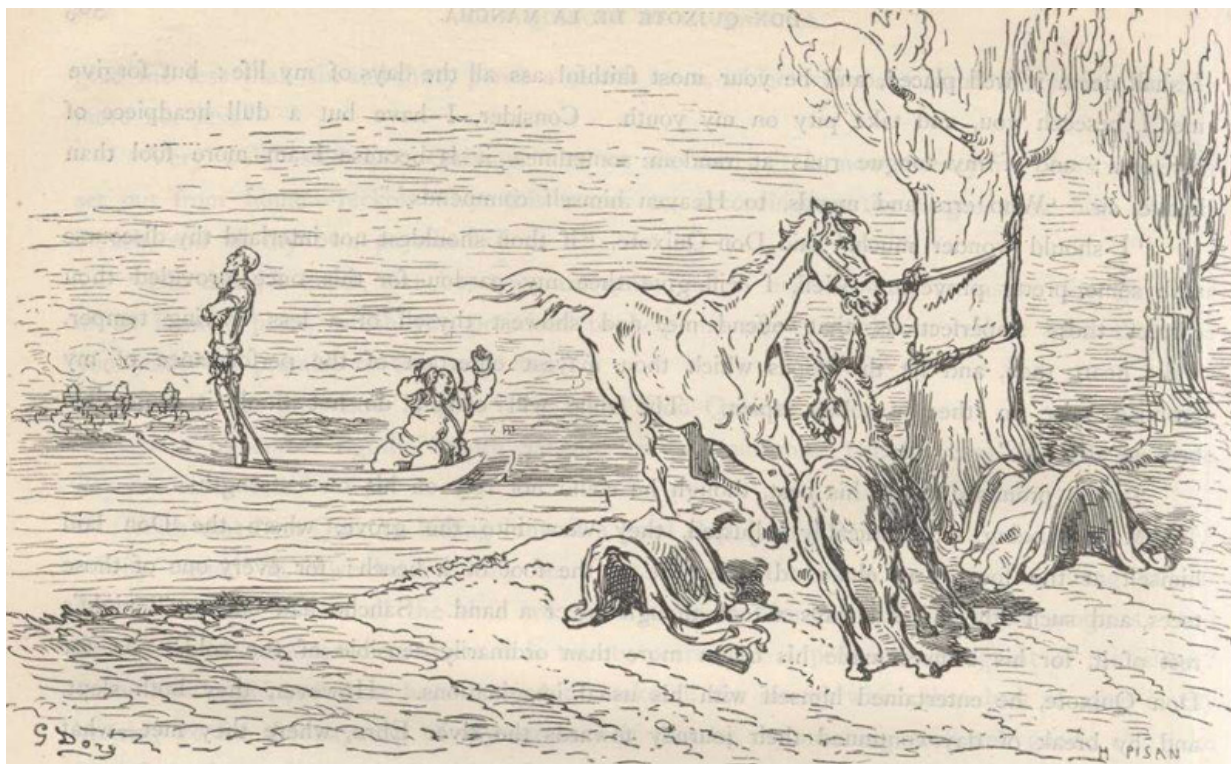
[1] Кръстно знамение (лат.). Дон Кихот иска с това да каже, че селяните биха могли да нанесат на Санчо рана с меч в лицето, във формата на кръст, наказание, често прилагано в онази епоха. ↑

[2] Трети за дон Кихот, а втори за Санчо. ↑

[3] В глава II на втората част се казва, че баща на бакалавъра е бил Бартоломе Караско, а не Томе Караско. ↑

[4] *Mare magnum* (лат.) — голямо море, велико море. ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ДЕВЕТА ЗА СЛАВНОТО ПРИКЛЮЧЕНИЕ С ОМАГЪОСАНАТА ЛОДКА

Два дни след като напуснаха горичката, дон Кихот и Санчо стигнаха до река Ебро. Голямо удоволствие беше за дон Кихот да гледа и съзерцава прелестните ѝ брегове, бистрите ѝ води, спокойното ѝ течение, обилните ѝ кристални струи. Тази радостна гледка породила в паметта му хиляди любовни мисли. Най-вече си припомни това, което бе видял в пещерата на Монтесинос. И макар че маймуната на маесе Педро бе казала, че една част от онези неща били истина, а другата — лъжа, той беше склонен да ги смята повече за истински, отколкото за лъжливи, противно на Санчо, който ги считаше всичките за чистопробна лъжа. Както си вървяха, изведнъж съгледаха малка лодка, без гребла и без всякакви други принадлежности, завързана за едно дърво на брега. Дон Кихот се огледа на всички страни и като не видя жива душа, веднага, без да се бави нито миг, слезе от Росинант, като

заповяда и на Санчо да слезе от Сивчо и да завърже здраво двете добичета едно до друго за стъблото на някоя от околните тополи или върби. Санчо поиска да узнае защо господарят му слезе тъй неочаквано от коня и защо трябва да върже коня и магарето. Ето как отговори дон Кихот на въпроса му:

— Трябва да знаеш, Санчо, че тази лодка тук ме зове и кани да вляза в нея — друго не може да бъде предназначението ѝ, — за да ида на помощ на някой рицар или на някоя видна личност, изпадала в голяма нужда и беда. Това е напълно в духа на рицарските романи и на магьосниците, които са тясно свързани с тях. Когато някой рицар е изложен на опасност и може да бъде спасен само от ръката на друг рицар, който се намира на две или три хиляди левги разстояние от него, а може би и повече, те вдигат този последния върху някой облак или му пращат лодка и преди още да се е усетил, го пренасят по въздуха или по море до мястото, където го чакат и имат нужда от помощта му. Така че, Санчо, тази лодка е поставена тук само за такава цел. Това е толкова вярно, колкото е вярно, че сега е ден. И така, докато е още светло, завържи Сивчо и Росинант заедно и нека Бог да ни е на помощ. Аз влизам в лодката и от това ми намерение не могат да ме отклонят дори и монасите-босяци.

— Щом е тъй — отговори Санчо — и щом ваша милост сте решили да вършите на всяка стъпка неща, които не знам дали да нарека лудости, не остава друго, освен да се подчиня и да преклоня глава съгласно пословицата: „Прави това, което ти заповядва господаря ти, и седни с него на трапезата“. Но все пак, за да ми е чиста съвестта, искам да предупредя ваша милост, че тази лодка не ми се вижда да е омагьосана, а сигурно принадлежи на някой рибар, защото в тази река се ловят най-вкусните сабоги^[1] на света.

Докато говореше, Санчо върза добичетата, изпитвайки голяма мъка, че ги оставя под закрилата и покровителството на магьосниците. Дон Кихот му каза да не скърби, че ги изоставя, тъй като този, който ще отведе самите тях в далечни страни, разположени на голяма дистанция оттук, ще се погрижи и за тях.

— Не разбирам какви са тези танци, в живота си не съм чувал такава дума.

— Дистанция — отговори дон Кихот — ще рече разстояние и не е никак чудно, че не разбираш тази дума, защото не си длъжен да знаеш

латински, противно на мнозина, които си въобразяват, че го владеят, а всъщност нищо не знаят.

— Ето, добичетата са вече вързани — рече Санчо. — Какво ще правим сега?

— Какво ли ще правим? — отговори дон Кихот. — Ще се прекръстим и ще вдигнем котва, искам да кажа, ще влезем в лодката и ще прережем въжето, с което тя е вързана.

Той скочи вътре, Санчо го последва, прерязаха въжето и лодката почна постепенно да се отдалечава от брега. Когато Санчо се намери на две вари от сушата, взе да трепери, боейки се за живота си, но най-много му домъчня, като чу Сивчо да рече и видя, че Росинант се дърпа и се мъчи да се развърже. Той каза на господаря си:

— Сивчо рече от тъга, че го напуснахме, а Росинант се мъчи да се освободи, за да запрепуска и да ни настигне. Останете си в мир, скъпи приятели, и нека по-скоро разберем, че сме извършили лудост, като сме ви изоставили, и се върнем час по-скоро при вас!

Той почна да плаче тъй жално, че дон Кихот се разсърди и извика гневно:

— От какво се боиш, плашливо създание? Защо плачеш, заешко сърце? Кой те преследва, кой те гони, душа на домашен плъх, какво ти липсва и от какво се нуждаеш сред цялото това изобилие? Да не би случайно да вървиш с боси крака из Рифейските планини^[2]? Не си ли седнал удобно като княз в ладията и не се ли носиш по тихото течение на тази приятна река, която скоро ще ни изведе в безбрежното море? Но ние сигурно сме вече там, защото сме минали най-малко седемстотин или осемстотин левги. Да имам тук при мене една астралабия^[3], с която да измеря височината на полюса, щях да ти кажа точно колко път сме извървели. Впрочем или аз малко разбирам, или ние сме вече пресекли, или скоро ще пресечем линията на равноденствието^[4], която разделя двата противоположни полюса и преминава на еднакво разстояние от тях.

— А когато стигнем до тази линия, за която ваша милост споменахте — рече Санчо, — колко път ще сме изминали?

— Много — отговори дон Кихот, — защото според изчисленията на Птоломей, най-великия космограф, когото светът е познавал, повърхността на сушата и водата на земното кълбо се дели на триста и

шестдесет градуса, а ние с тебе, като стигнем до тази линия, ще сме пропътували половината път.

— Няма какво да се каже — рече Санчо, — на добър свидетел се позовавате, ваша милост, щом като името му е Пантелей, а отгоре на това е и космат граф или нещо подобно.

Дон Кихот се засмя, като чу как Санчо изтълкува името на космографа Птоломей и му каза:

— Трябва да знаеш, Санчо, че испанците и изобщо всички, които се качват на кораби в Кадис и след това заминават за Източна Индия, познават, че са минали линията на равноденствието между другото и по това, че всички въшки по тях измират и у никого на кораба не можеш да намериш нито една, макар и да заплатиш със злато, равно на теглото ѝ^[5]. Така че, Санчо, прокарай ръка по бедрото си и ако намериш живинка, въпросът е изяснен, ако ли пък не намериш, значи минали сме линията.

— Не вярвам аз в тази работа — отвърна Санчо, — но все пак ще изпълня вашата заповед, макар и да не разбирам защо е нужно да правя такива опити, когато виждам със собствените си очи, че не сме се отделили повече от пет вари от брега и около две вари оттам, където оставихме животните. Ей ги там Росинант и Сивчо на същото място, а ако премеря с око, както правя сега, кълна се, че се движим като мравки.

— Провери, Санчо, каквото ти казах, а за другото не се грижи, защото ти не знаеш какво е това кръгове, линии, паралели, зодиаци, еклиптики, полюси, солстиции, равноденствие, планети, знаци, пресечни точки и разположението на светилата в земната и в небесната сфера. Ако знаеше всички тези неща или част от тях, щеше да ти бъде ясно колко паралели сме вече пресекли, колко знаци сме видели и колко съзвездия сме оставили и тепърва ще оставим зад себе си. Още един път ти казвам — попощи се, защото съм уверен, че сега си по-чист от лист гладка и бяла хартия.

Санчо взе да се пощи най-старателно и бавно и когато стигна до под лявото коляно, вдигна глава, погледна господаря си и каза:

— Или това доказателство не струва пет пари, или има още много път да бием до мястото, за което говорите, ваша милост.

— Как така? — запита дон Кихот. — Да не си хванал някоя?

— Дори няколко — отговори Санчо.

Той изтръска пръстите си и си изми ръката във водата, докато лодката се плъзгаше спокойно сред реката, движена само от тихото и равно течение, а не от някаква тайнствена сила или от някакъв невидим магьосник.

В това време те съгледаха сред реката няколко големи воденици и щом ги видя, дон Кихот извика на Санчо.

— Погледни! Ей там, приятелю мой, се показва град, замък или крепост, в който навярно гине някой рицар или някоя измъчена кралица, инфантка или княгиня и аз съм пратен тук да им помогна.

— За какъв, дявол да го вземе, град, крепост или замък говорите, ваша милост? — каза Санчо. — Не виждате ли, че това са построени сред реката воденици, в които се мели житото?

— Мълчи, Санчо! — рече дон Кихот. — Те изглеждат като воденици, но в действителност не са такива. Колко пъти съм ти казвал, че магьосниците менят и преобразяват истинската същина на всички неща. Не искам да кажа, че наистина ги превръщат в други, а само привидно, както ни показва опитът с преобразяването на Дулсинея, единствено убежище на моите надежди.

Докато говореха така, лодката попадна сред течението на реката и взе да се движи по-бързо. Воденичарите, като видяха, че по реката иде лодка и се насочва към колелата, изскочиха бързо — някои от тях въоръжени с дълги прътове, — за да я спрат. И тъй като бяха целите покрити с брашно, гледката не беше особено приятна. Те закрещяха с всички сили:

— Накъде сте тръгнали, дяволи? Да не сте се отчаяли от живота? Или искате да се удавите и да ви разкъсат колелата?

— Не ти ли казах, Санчо — извика дон Кихот, — че сме стигнали до мястото, където ще трябва да покажа силата на моите мишци? Погледни колко разбойници и злодеи се задават, погледни колко чудовища настъпват срещу мене, погледни само какви маймунски муцуни ни се кривчат насреща! Но аз ей сега ще ви дам да разберете, негодници!

Дон Кихот се изправи в лодката и почна да вика заплашително на воденичарите:

— Зла и коварна сган, пуснете на свобода лицето, което държите във вашата крепост или затвор, независимо от това какъв е родът му, какво е званието му и дали потеклото му е знатно или скромно, защото

аз съм дон Кихот де ла Манча, наречен още Рицарят на лъвовете, и на мене е отредено по върховна повеля на провидението да доведе до щастлив край това приключение.

Като изрече тези слова, извади меча си и почна да го размахва във въздуха срещу воденичарите, а те, слушайки и не разбирайки глупостите му, се мъчеха с дългите си прътове да спрат лодката, която вече навлизаше в улея, който води към колелата.

Санчо падна на колене и замоли горещо небето да го спаси от тази толкова явна смърт. Спасиха го наистина бързината и ловкостта на воденичарите, които успяха да спрат лодката с прътовете си и да я задържат, само че тя се обърна и дон Кихот и Санчо паднаха във водата. Ако дон Кихот не плуваше като гъска, макар че под бремето на тежките доспехи да стигна два пъти до дъното, и ако не се бяха хвърлили воденичарите във водата, за да ги измъкнат и двамата, тук щеше да бъде тяхната Троя. Когато ги изтеглиха на брега — повече мокри, отколкото жадни, — Санчо падна на колене и вдигнал ръце и устремил към небето очи, замоли горещо и дълго Господа да го пази занапред от дръзките помисли и дела на своя господар.

В това време се притекоха и рибарите, собственици на лодката, която междувременно воденичните колела бяха разбили на парчета, и като я видяха в това състояние, се нахвърлиха върху Санчо, за да му смъкнат дрехите от гърба, а от дон Кихот най-настойчиво поискаха да им я заплати. А той, хладнокръвно и като че ли нищо не му се бе случило, каза на воденичарите и на рибарите, че на драго сърце ще плати за лодката, но само ако пуснат на свобода лицето или лицата, които гният в подземията на замъка.

— За какви лица и за какъв замък говориш, безумни човече? —
запита един от воденичарите. — Да не би да искаш да отведеш със себе
си хората, които са донесли житото си за мелене?

— Стига толкова! — каза сам на себе си дон Кихот. — Да искаш с молби да накараш тази сбирщина да стори добро дело, е все едно да проповядваш в пустиня. Изглежда, че в това приключение са се срещнали двама могъщи магьосници и единият обърква работата на другия. Единият ми изпрати лодката, другият ме потопи във водата. Господ да оправи този свят, защото е пълен с козни и вражди, насочени едни срещу други! Аз не мога да направя нищо повече.

След това извиси глас и каза, загледан във водениците:

— Приятели мои, затворени в тази тъмница, които и да сте вие, простете ми — за мое и за ваше нещастие аз не мога да ви избавя от вашето тегло. Навярно на друг рицар е отредено да стори това.

След това той се спогоди с рибарите и плати за лодката петдесет реала, които Санчо брой съвсем против волята си, като забеляза:

— Още две такива лодчици, и отидоха паричките ни.

Рибарите и водениচারите разглеждаха с учудване тези две особи, които толкова се различаваха по вид от всички останали хора, и все не можеха да разберат за какво им говореше и ги питаше дон Кихот. Взеха ги за луди и ги оставиха на мира, като водениচারите се прибраха във водениците си, а рибарите — в своите хижи. Дон Кихот и Санчо — самите те неразумни добичета — се върнаха при своите добичета и така завърши приключението с омагьосаната лодка.

[1] *Сабога* — морска риба, вид сардела, която навлиза в реките и изминава големи разстояния срещу течението им. ↑

[2] Според древните космографи тези планини са се намирали в Северна Скития, където извираше реката Танаис — сегашният Дон. ↑

[3] В епохата на Сервантес мореплавателите са си служили с астралабии, прибори за измерване на географската ширина и дължина.

↑

[4] Екваторът. ↑

[5] Това фантастично сведение е било по всяка вероятност намерено от Сервантес в книгата на Абрахам Отрелиус. ↑

ГЛАВА ТРИДЕСЕТА ЗА ПРИКЛЮЧЕНИЕТО, КОЕТО ПРЕЖИВЯ ДОН КИХОТ С ЕДНА ХУБАВА ЛОВДЖИЙКА

Рицар и оръженосец се добраха доста опечалени и оклюмали при своите добичета. Това се отнасяше особено до Санчо, чието сърце се късаше всеки път, когато станеше нужда да се бърка в кесията, защото всяка пара, която излизаше от нея, сякаш се откъсваше от зениците на очите му. Без дума да продумат, те възседнаха добичетата си и се отдалечиха от прочутата река — дон Кихот, потънал в любовни мисли, а Санчо — в мечти за благосъстояние, което сега му се виждаше подалечно от всякога. Защото — колкото и глупав да беше — той си даваше добра сметка, че всички или почти всички постъпки на господаря му бяха налудничави, и търсеше случай да се измъкне някой ден, без да се обяснява и сбогува с него, за да се прибере у дома си. Но съдбата взе решения, противни на неговите опасения.

Случи се така, че на другия ден при залез-слънце дон Кихот, като излизаше от една гора, плъзна погледа си по зелената поляна, която се простираше пред него, и съгледа на другия ѝ край хора. Приблужи се до тях и разбра, че са ловци със соколи. Пристъпи още по-наблизо и видя между тях една красива дама, възседнала белоснежен кон със сребърно седло и зелени хамути. Дамата беше облечена също в зелено и при това тъй богато и елегантно, че беше олицетворение на самата изящност. В лявата си ръка тя държеше сокол и по това дон Кихот разбра, че сигурно е някоя знатна дама и че всички тези ловци трябва да са нейна свита, предположение, което излезе вярно. Той каза на Санчо:

— Тичай, сине мой Санчо, и кажи на тази дама, възседнала белия кон и със сокол в ръката, че аз, Рицарят на лъвовете, се покланям пред голямата ѝ красота и че ако нейно величие позволи, ще отида да целуна ръката ѝ и ще изпълня всичките ѝ повели, доколкото ми позволяват силите. Внимавай, Санчо, подбирай думите си и гледай да не вмъкнеш в речта си някоя от твоите поговорки.

— На мене ли ще давате съвети! — отговори Санчо. — Като че ли за пръв път в живота си ще нося послания до високопоставени и знатни сеньори!

— Освен посланието — възрази дон Кихот, — което отнесе на сенъора Дулсинея, не знам да си носил друго, поне откакто си на служба при мене.

— Вярно е — отговори Санчо, — но „добрият платец не се бои да даде залог“ и „в пълна къща лесно се приготвя вечеря“, искам да кажа, че нямам нужда от препоръки и съвети, защото от всичко разбирам по малко и за всичко ме бива.

— Уверен съм в това, Санчо — каза дон Кихот. — Хайде на добър час и Господ да ти е на помощ!

Санчо препусна с всички сили и с необичайна за Сивчо скорост пристигна до мястото, където се намираше хубавата ловджийка. Той слезе от добичето си, падна на колене пред нея и рече:

— Прекрасна сенъора, този рицар, когото виждате ей там, се казва Рицаря на лъвовете. Той е мой господар, а аз съм негов оръженосец и в родното ми село ме наричат Санчо Панса. Този Рицар на лъвовете, който преди носеше прозвището Рицар на печалния образ, ме изпраща да помоля ваше величие да благоволите да му позволите, с ваше съгласие, одобрение и разрешение, да се яви пред вас и приведе в изпълнение своето желание, което е — както той казва, а и аз мисля същото — да се постави в услуга на ваше високоблагородие и на вашата хубост. Ако му позволите, ще имате, сенъора, голяма полза, а за него това ще бъде забележителна милост и удоволствие.

— Няма съмнение, оръженосецо — отговори сенъората, — че вие изпълнихте вашето послание с всички тънкости, които са привични при подобни случаи. Вдигнете се от земята, защото не подобава на оръженосец на такъв велик рицар, какъвто е Рицарят на печалния образ, за когото сме вече слушали много неща, да стои на колене. Станете, приятелю, и кажете на вашия господар, че той е добре дошъл и че аз и херцогът, моят съпруг, ще бъдем много радостни да го приемем в нашия летен дворец, който се намира недалеч оттук.

Санчо се изправи, смаян от хубостта, любезността и учтивостта на сенъората, а най-вече от думите ѝ, че е вече чувала за неговия господар, Рицаря на печалния образ. Той мислеше, че ако тя не го назова Рицар на лъвовете, то е навярно защото той бе променил отскоро името си. Херцогинята (името ѝ и досега не се знае) го запита:

— Кажете ми, драги оръженосецо, за вашия господар ли е написана и се разпространява книга под заглавие „Знаменитият идалго

дон Кихот де Ла Манча“, а дамата на неговото сърце не се ли казва Дулсинея дел Тобосо?

— Той е, същият, сеньора — отговори Санчо, — а оръженосецът, който се появява или би трябвало поне да се появява в тази книга и който се казва Санчо Панса — съм аз, освен ако не са ми сбъркали името при печатането.

— Всичко това ме радва много — каза херцогинята. — Идете сега, драги Панса, и кажете на вашия господар, че той е добре дошъл в моите земи и че нищо на света не би могло да ми достави по-голямо удоволствие от това негово посещение!

След като изслуша този толкова приятен отговор, Санчо се върна много радостен при своя господар и му разправи всичко, което му бе казала знатната дама, като със своите селски изрази превъзнесе до небесата рядката ѝ хубост и голямата ѝ любезност и вежливост. Дон Кихот се нагласи на седлото, стъпи здраво на стремената, пооправи шлема си, пришпори Росинант и с благородно спокойствие потегли към херцогинята, за да ѝ целуне ръка. В това време тя бе повикала своя съпруг, херцога, и докато дон Кихот яздеше към тях, тя му разказа за посланието на рицаря. Тъй като и двамата бяха чели първата част на неговата история и знаеха от нея за налудничавия му нрав, чакаха го с най-голямо удоволствие и желание да се запознаят с него, решени да изпълнят неговите прищевки, да не възразяват на това, което им каже, и докато е у тях, да се държат с него като със странстващ рицар и да изпълняват всички изисквания на церемониала, описан в рицарските романи, които бяха чели и които много харесваха.

В това време дон Кихот, вдигнал забралото, се приближи до тях и даде знак на Санчо, че иска да слезе от коня. Санчо се спусна да му държи стремето, но за негово нещастие, слизайки от Сивчо, единият му крак така се заплете в една връв на самара, че той не успя да го измъкне и остана да виси с главата надолу, с лице и гърди, опрени на земята. Дон Кихот, несвикнал да слиза, без да му държат стремето, и помислил, че Санчо е вече при него, вдигна крак да слезе, повлече седлото на Росинант, навярно зле затегнато, и се изтърси заедно с него на земята, като се засрами и процеди през зъби цял куп проклетия срещу нещастния Санчо, който все още не бе успял да освободи крака си. Херцогът заповяда на своите ловци да се притекат на помощ на рицаря и на оръженосеца и те вдигнаха дон Кихот. Покрусен от падането и

куцайки, той пристъпи криво-ляво, за да коленичи пред херцога и съпругата му, но херцогът не само не позволи това, а сам слезе от коня си, прегърна дон Кихот и му каза:

— Много съжалявам, сеньор Рицарю на печалния образ, че първата стъпка на ваша милост на моя земя бе така злополучна, но небрежността на оръженосците е често пъти причина и за по-големи беди.

— Срещата ми с вас, доблестни княже — отговори дон Кихот, — не може в никой случай да бъде злополучна и дори да бях паднал в дъното на някоя пропаст, честта, че съм ви видял, щеше да е достатъчна, за да се вдигна и измъкна оттам. Моят оръженосец — Бог да го накаже! — повече го бива да бърбори и да нарежда хитрина след хитрина, отколкото да натъкми и пристегне ремъците на седлото, за да се държи то здраво. Но в каквото и положение да се намирам — паднал или изправен, пеш или на кон, — винаги ще бъда готов да служа вам и на сеньора херцогинята, достойна ваша съпруга, достойна властелинка на красотата и истинска княгиня на учтивостта.

— Недейте да говорите така, сеньор дон Кихот де ла Манча — рече херцогът, — защото там, където властва сеньора доня Дулсинея дел Тобосо, не бива да се възхваляват други хубавици.

В този миг Санчо Панса, освободил крака си от въжетата и намиращ се наблизо, се намеси, преди още господарят му да отговори.

— Не може да се отрече — и аз бих го потвърдил, че сеньора Дулсинея дел Тобосо е много хубава, но заекът изскача оттам, откъдето най-малко го очакваш. Слушал съм да казват, че това, което наричаме природа, е всъщност грънчар, който прави съдове от глина, а този, който може да направи една хубава ваза, може да направи и две, и три, и сто. Казвам това, защото — Бога ми — сеньора херцогинята не отстъпва в нищо на моята господарка Дулсинея дел Тобосо.

Дон Кихот се обърна към херцогинята и ѝ каза:

— Повярвайте ми, ваше височество, никой странстващ рицар в света не е имал по-бързив и по-шеговит оръженосец от моя и той сам ще докаже правотата на моите думи, ако ваша височайша милост благоволите да ме задържите на служба у вас дори само за няколко дни.

Херцогинята отговори:

— Ако Санчо е шеговит, аз ценя това качество много, защото то показва, че той е умен. Вие прекрасно знаете, сеньор дон Кихот, че

хубавите шеги и остроумията не са свойствени на тъпите хора, а щом Санчо е шегобиец и духовит, аз го признавам за умен човек.

— И бърз — прибави дон Кихот.

— Толкова по-добре — каза херцогът, — защото много остроумия не могат да се изкажат с малко думи. Но да не губим време, аз моля великия Рицар на печалния образ...

— Трябва да кажете Рицар на лъвовете, ваше височество — рече Санчо, — свърши се вече с печалния образ, сега има лъвове.

— И тъй, моля сенyor Рицаря на лъвовете да заповяда в моя замък, намиращ се тук наблизо, където ще бъде приет както подобава на толкова високопоставена личност и както аз и херцогинята посрещаме обикновено всички странстващи рицари, които гостуват у нас.

В това време Санчо бе подредил и пристегнал здраво седлото на Росинант. Дон Кихот го възседна, херцогът яхна великолепен кон, херцогинята се нареди между тях и всички се отправиха към замъка. Херцогинята заповяда на Санчо да язди до нея, тъй като остроумията му ѝ доставяли безкрайно удоволствие. Санчо не се остави да го молят, нареди се до тримата и взе участие като четвърти в разговора, за голяма радост на херцогинята и херцога, които смятаха, че е голямо щастие за тях да посрещнат в своя замък такъв странстващ рицар и такъв странен оръженосец.

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ПЪРВА В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА МНОГО ВЕЛИКИ СЪБИТИЯ

Санчо се почувства безкрайно радостен, че бе спечелил благосклонността — както му се струваше — на херцогинята, тъй като, склонен винаги към добър живот, той си мислеше, че ще намери в нейния замък това, което бе намерил в дома на дон Диего и на Басилио. Паднеше ли му някъде случай да си хапне здравата, не прощаваше.

Историята разказва по-нататък, че преди да стигнат в летния дворец или замък, херцогът избърза и даде наставления на всичките си слуги как да посрещнат дон Кихот и когато той, заедно с херцогинята, се яви пред вратите на замъка, излязоха да го посрещнат двама лакеи или коняри, облечени в нещо като утринни домашни роби от най-тънък тъмночервен атлаз, дълги до земята. За миг те го свалиха от коня и му казаха:

— Благоволете, ваше височество, да помогнете на херцогинята да слезе от коня.

Дон Кихот понечи да помогне и след дълга размяна на вежливости надделя упоритостта на херцогинята, която пожела да слезе само с помощта на херцога под предлог, че не се чувства достойна да обремени един толкова велик рицар с толкова ненужен товар. Херцогът ѝ помогна да слезе от коня и влязоха в един обширен вътрешен двор, където ги посрещнаха две прекрасни девици и хвърлиха върху раменете на дон Кихот дълга мантия от най-тънък червен плат. В един миг всички галерии на двора се изпълниха с прислужници и прислужнички на херцога и херцогинята, които извикаха гръмко:

— Добре дошли, цвят и бисер на странстващото рицарство!

Всички или повечето от тях почнаха да пръскат от стъкленици благовонна течност върху дон Кихот и херцогската двойка. Той се чудеше на всичко и в този ден повярва напълно и се убеди за пръв път, че е истински, а не въображаем странстващ рицар, виждайки, че се отнасят към него тъкмо така, както бе чел, че са се отнасяли с подобни рицари в минали времена.

Санчо изостави Сивчо, прилепи се до херцогинята и влезе в замъка, но понеже го загриза съвестта, че е оставил магарето само, той се приближи до една почтена дуеня^[1], която беше излязла с други дуени да посрещне херцогинята, и ѝ пошепна:

— Сеньора Гонсалес или как ви беше името...

— Казват ме доня Родригес де Грихалба — отговори дуенята. — Какво обичате, драги?

А Санчо рече:

— Желал бих ваша милост да ми направите услугата да излезете на вратата на замъка, където ще намерите моето сиво магаре. Благоволете да разпоредите да го отведат или сама го отведете в конюшната, защото то, бедничкото, е малко страхливо и съвсем не е свикнало да стои само.

— Ако и господарят е така любезен като слугата — отговори дуенята, — добре се подредихме. Оставете ме на мира, човече, и вие, и този, който ви е довел тук, и сам се погрижете за магарето си, защото дуените в този дворец не са свикнали да вършат подобни работи.

— Гледай ти! — отговори Санчо. — Аз пък съм чувал от господаря си, който знае на пръсти романите, че когато Ланселот

от Британия пристигна:

*служеха му знатни дами,
а на коня му — дуени.*^[2]

А моето магаре аз в никакъв случай не давам за крантата на сеньор Ланселот.

— Драги, ако сте шут — възрази дуенята, — запазете шегите си за тези, които ги ценят и ви плащат за тях, а що се отнася до мене, аз винаги ще ви презирам.

— Хубавото е, че сте стара — рече Санчо, — та няма да бъда за дълго презрян.

— Простак! — извика пламналата от гняв дуеня. — Дали съм стара, или не, за това ще дам сметка на Бога, а не на такъв дебелак, който цял вони на чесън.

Тя произнесе тези думи така високо, че я чу и херцогинята, която се обърна, и като видя дуенята възбудена и с кървянали очи, запита какво се е случило.

— Какво ли? — възкликна дуенята. — Този човек най-настойчиво поиска от мене да закарам в конюшната магарето му, което бил оставил пред вратата на замъка. Каза ми, че така правели не знам къде си и ми даде за пример някакви дами, които шетали около някой си Ланселот, а дуените се грижели за коня му, и на всичко отгоре ме нарече и стара.

— Това действително е обида — отвърна херцогинята — и би ме засегнало повече от всичко друго, което могат да ми кажат.

Обръщайки се после към Санчо, тя каза:

— Забележете, приятелю Санчо, че доня Родригес е много млада и носи тока^[3] по-скоро за тежест в службата си и по силата на стар обичай, а не заради годините си.

— Добро да не видя цял живот — отговори Санчо, — ако съм искал да я оскърбя. Казах го само защото си обичам много магарето и ми се видя невъзможно да го поверя на по-състрадателен човек от сеньора доня Родригес.

Дон Кихот, който проследи целия разговор, каза на Санчо:

— Тук ли му е мястото, Санчо, за такива разговори?

— Сеньор — отговори Санчо, — когато те заболи, тогава и ще заговориш за болката си. Тук се сетих за магарето, тук и го споменах. Ако беше ми хрумнало за Сивчо в конюшната, там щях да говоря за него.

А херцогът каза:

— Санчо е напълно прав и няма защо да го корим. Магарето ще бъде нахранено до насита и нека Санчо не се безпокои. За него ще се грижат така, както и за самия негов господар.

След този разговор, забавен за всички освен за дон Кихот, те се изкачиха по стълбището и въведоха рицаря в една зала, с драперии от скъпи златоткани платове и брокат. Шест девойки му снеха доспехите и започнаха да му прислужват като пажове, предупредени и подучени от херцога и херцогинята какво да правят и как да се отнасят към дон Кихот, за да види и почувства, че го посрещат като странстващ рицар. Когато му снеха оръжието и той остана по тесни панталони и елек от еленова кожа — мършав, висок, тънък като върлина, с бузи, които едва не се допираха една друга вътре в устата, — видът му беше такъв, че девойките с мъка сдържаха смеха си и щяха сигурно да прихнат да се смеят, ако да не бяха получили изрична заповед от господарите си да се владеят.

Те предложиха услугите си да го съблекат, за да му сложат чиста риза, но той за нищо на света не се съгласи и каза, че благоприличието е вродено качество на странстващите рицари, така както и храбростта. Той помоли да дадат ризата на Санчо и като се отдели с него в една стая с прекрасно легло, се съблече и си сложи ризата. Останал насаме със Санчо, той му каза:

— Кажи ми ти, новоизпечени шуте и отдавнашни простако, прилично ли ти се вижда да оскърбиш и уязвиш честта на една дуеня, тъй достойна за почит и уважение? Не намери ли по-сгодно време да се сетиш за твоя Сивчо и как можа да допуснеш, че домакини, които така богато ни посрещат, ще оставят добичетата ни на произвол? В Името на Бога, Санчо, въздържай се и недей изважда на показ грубите нишки, от които си изтъкан, та да разберат всички, че си направен от селски шаяк! Разбери, грешнико, че колкото по-честни и по-възвишени са слугите, толкова на по-голяма почит са господарите им и че едно от най-големите предимства на знатните личности пред останалите хора е това, че прислужниците им са добри като тях. Не си ли даваш сметка, нещастнико, че ако забележат, че си груб селяк или празноглав бърборко, ще ме вземат и мене, нещастника, за някой измамник или за човек, който се отнася нечестно с рицарството? Не, не, приятелю Санчо, пази се, стой далеч от подобни опасности! Увлечеш ли се по

своите брътвежи и палячовщини, при първото спъване ще лъсне същината ти на жалък шут. Дръж си езика, обмисляй и претегляй всяка дума, преди да е изсочила от устата ти, и помни, че попаднахме най-сетне на такова място, където с Божия помощ и благодарение на мишците ще можем да се прославим още повече и да забогатеем.

Санчо обеща тържествено на дон Кихот по-скоро да си зашие устата и да си прехапе езика, отколкото да каже необмислена и неуместна дума и го увери, че не ще му създава повече главоболия, ще изпълнява заповедите му и с нищо не ще издаде що за хора са те всъщност.

Дон Кихот се облече, препаса меча си, метна си червената мантия, сложи на главата си барета от зелен атлаз, която му бяха дали девойките, и така пременен, влезе в голямата зала, където го посрещнаха същите девойки, наредени в шпалир и държащи блюда за миене на ръце. Обредът се извърши с множество поклони и церемонии и след това се явиха дванадесет пажове, водени от дворцовия управител, за да го отведат в столовата, тъй като домакините на замъка бяха вече там и го чакаха. Пажовете го заобиколиха и тържествено и величествено го поведоха към друга зала, където беше сложена богата трапеза с четири само прибора. Херцогинята и херцогът го посрещнаха на вратата на столовата, а до тях стоеше важен духовник, един от тези, които служат като духовни наставници в домовете на великите сеньори, един от тези, които — понеже сами не са родени велики сеньори — не са в състояние да научат как точно трябва да се държат благородниците по рождение, един от тези, които искат да мерят величието на великите с теснотата на собствените си души, един от тези най-сетне, които в желанието си да внушат умереност на лицата, които те ръководят духовно, ги превръщат в жалки същества. От този род хора беше сигурно и важният духовник, който бе излязъл заедно с херцога и херцогинята да посрещне дон Кихот. Те размениха помежду си хиляди любезности и след като застанаха от двете страни на дон Кихот, го поведоха към трапезата. Херцогът му предложи почетното място и макар че той отказа първоначално, херцогът толкова много настоя, че трябваше най-сетне да приеме. Срецу него седна духовникът, а херцогът и херцогинята заеха места от двете им страни.

Санчо присъстваше на всичко това и се чудеше и маеше на почестите, които тези знатни личности оказваха на господаря му, а като

видя колко молби и учтивости се размениха между херцога и дон Кихот — за да заеме той почетното място, — каза:

— Ако ваши милости ми позволите, ще ви разкажа какво се случи веднъж в наше село по повод на местата около трапезата.

Не беше изрекъл още Санчо тези думи, и дон Кихот цял се разтрепера, мислейки, че сигурно ще изтърси някоя глупост. Санчо го погледна, отгатна мисълта му и каза:

— Не се страхувайте, ваша милост сеньор, че ще се отплесна и ще кажа нещо ни в клин, ни в ръкав — не съм още забравил съветите, които ми дадохте преди малко, как да говоря — много или малко, добре или зле.

— Не си спомням да съм казвал подобно нещо, Санчо — отговори дон Кихот, — говори каквото щеш, само че бъди по-кратък.

— Това, което искам да разкажа — продължи Санчо, — е толкова вярно, че моят господар дон Кихот, тук присъстващ, няма да ме разобличи в лъжа.

— Лъжи колкото си щеш, Санчо — възрази дон Кихот, — на мен ми е все едно, аз няма да ти преча, но премисли добре какво ще кажеш.

— Толкова съм мислил и премислял, че в случая важи поговорката — който бие камбаната за тревога, стои на закрито. Впрочем сами ще решите.

— Добре ще бъде, ваши височества — рече дон Кихот, — да изгоните оттук този простак, иначе ще ви наговори хиляди глупости.

— Кълна се в живота на херцога — каза херцогинята, — че Санчо не ще се отдели от мене нито крачка — аз го обичам много, защото знам, че е много умен.

— Дай Боже ваша светлост да живеете сто години — рече Санчо — заради доброто мнение, което имате за мене, макар и да не го заслужавам. А ето какво искам да ви разкажа: в наше село поканили веднъж един идалго — той бил знатен и богат, от рода на Аламос от Медина дел Кампо, женен за доня Менсия де Киньонес, дъщеря на дон Алонсо де Мараньон, рицар от ордена на Сантяго, който се удавил в Ерадура^[4] и за когото станала преди години в селото ни голяма разпра, в която — доколкото зная — е участвувал и моят сеньор дон Кихот. В нея бе ранен безделникът Томасильо, син на ковача Балбастро... Не е ли вярно всичко това, господарю? Кажете, за Бога, за да не помислят тези сеньори, че съм някой празен бърборко и лъжец.

— Засега — обади се духовникът — повече ми приличате на бърборко, отколкото на лъжец, но не зная как ще се развият по-нататък работите.

— Ти се позоваваш, Санчо, на толкова свидетели и данни — отговори дон Кихот, — че съм наклонен да вярвам, че казваш самата истина. Карай нататък и късо го режи, защото, както си почнал, няма да свършиш и за два дни.

— Да не съкращава нищо — каза херцогинята, — ако иска да ми достави удоволствие. Нека разправя както си знае, пък ако ще и шест дни да трае разказът му. А ако наистина трае толкова, тези шест дни ще бъдат най-приятните в живота ми.

— И тъй, сеньори — продължи Санчо, — този идалго, когото познавам, както познавам собствените си ръце — защото къщата му е на хвърлей камък от моята, — поканил у дома си един беден, но честен селянин.

— По-живичко, приятелю — прекъсна го духовникът, — защото, както сте я подкарали, и на оня свят няма да свършите.

— Ще свърша, преди да съм изминал и половината път до оня свят, ако е рекъл Господ — отговори Санчо. — И така селянинът дошъл в дома на идалгото, който го поканил — Бог да го прости, той е вече покойник и дори казват, че умрял като ангел, — та рекох, че казват, защото аз не бях по това време в село, отишъл бях на жътва в Темблеке...

— В името на всичко свято, синко — рече духовникът, — върнете се бързо от Темблеке, без да погребвате идалгото, и завършете час по-скоро историята си, освен ако сте си наумили и нас да погребете.

— И тъкмо когато — продължи Санчо — дошло време да седнат двамата на трапезата — като че ли ги виждам и сега пред мене...

Херцогът и херцогинята се забавляваха много, като виждаха как духовникът се дразнеше от бавността и прекъсванията в разказа на Санчо, а дон Кихот едва сдържаше гнева и беса си.

— И тъй — подкара отново Санчо, — като застанали — както вече казах — и двамата пред трапезата, селянинът настоявал идалгото да седне на почетното място, а идалгото настоявал това място да се заеме от селянина, защото в къщата си той заповядвал. Но селянинът, който се смятал за човек вежлив и добре възпитан, не искал в никакъв случай да се съгласи, докато най-сетне идалгото се ядосал, хванал го за

раменете и го накарал насила да седне, като му извикал: „Седнете най-после, простако! Където и да седна, аз ще бъда винаги на почетното място.“ Тази е цялата история и аз намирам, че тя много подхожда за случая.

По мургавото лице на дон Кихот избиха петна с какви ли не цветове, а домакините сподавиха смеха си от страх да не би дон Кихот, схванал лукавия намек на Санчо, да се засрами още повече. За да промени разговора и попречи на Санчо да каже още някоя глупост, херцогинята запита дон Кихот какви новини има от сеньора Дулсинея и дали ѝ е изпратил напоследък като подарък някои великани и злодеи, тъй като навярно е победил мнозина. Дон Кихот отговори:

— Сеньора, моите нещастия имат начало, но никога няма да имат край. И великани победих, и разбойници и злодеи ѝ пратих, но как биха могли да я намерят те, щом е омагьосана и превърната в невъобразимо грозна селянка?

— Не разбирам тази работа как стана — рече Санчо Панса, — но за мене тя е най-хубавото същество на света. Сигурен съм, че поне по лекота и скачане тя не отстъпва и на най-опитния въжеиграч. Давам ви честната си дума, сеньора херцогиньо, че се мята върху магарицата си като същинска котка.

— Виждали ли сте я омагьосана, Санчо? — запита херцогът.

— И таз хубава, та нали аз пръв попаднах на тази история с омагьосването? Тя е омагьосана, колкото е бил омагьосан покойният ми баща!

Духовникът, слушайки да се говори за великани, разбойници и магии, разбра най-сетне, че този човек трябва да е дон Кихот де ла Манча, чиято история херцогът четеше постоянно, макар и често той да бе го корил и да бе му казвал, че е безполезно да се четат такива глупости. Като се увери, че е правилно отгатнал, той се обърна към херцога и му каза, разтреперан от гняв:

— Знайте, ваше превъзходителство, че ще давате един ден сметка пред Бога за всичко, което върши този беден човек! Този дон Кихот или дон Глупчо, или както щат и да го наричат, според мене съвсем не е толкова луд, колкото бихте желали да бъде, щом му давате възможност да върши и занапред своите глупости и дивотии.

Духовникът се обърна към дон Кихот и продължи:

— А вие, простодушни човече, кой ви е втълпил в ума, че сте странстващ рицар и че побеждавате великани и хващате в плен разбойници? Вървете си по живо, по здраво и ето какво ще ви кажа — приберете се у дома си, гледайте си децата — ако имате деца, — грижете се за имота си и престанете да скитате по света за този, що духа, и за посмешище на познати и непознати. Кой ви е заблудил, че е имало някога и че има и сега странстващи рицари? Къде са в Испания великаните или злосторниците в Ла Манча, къде са тези омагьосани Дулсинеи и всички тези безсмислици, които се разказват за вас?

Дон Кихот изслуша внимателно думите на този почтен мъж и когато той млъкна, спокойно и без да спазва дължимото уважение към херцога и херцогинята, каза с гняв, изписан на лицето, и с очи, които мятаха мълнии...

Но този отговор заслужава да бъде описан в отделна глава.

[1] *Дуеня* — по-възрастна жена, компаньонка на знатна дама или натоварена с надзора над прислугата в дворци и домове на знатни личности. ↑

[2] Във втора глава на първата част се дават тези стихове с известни промени, приспособени към дон Кихот. ↑

[3] *Тока* — накит от тънък плат, с който се покрива главата. ↑

[4] По време на една страшна буря, разразила се през 1562 г., в самото пристанище на Ерадура (на осем левги източно от Велес-Малага), потънали двадесет и две галери и се издавили повече от

четири хиляди души, между тях и командващият ескадрата Хуан де Мендоса. [↑](#)

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ВТОРА ЗА ОТГОВОРА, КОЙТО ДОН КИХОТ ДАДЕ НА ТОЗИ, КОЙТО ГО ОСКЪРБИ, И ЗА ДРУГИ ВАЖНИ И ЗАБАВНИ СЛУЧКИ

И тъй, дон Кихот скочи от мястото си като ужилен и цял разтреперан, заговори бързо и развълнувано:

— Мястото, където се намирам, тук присъстващите личности и уважението, което винаги съм имал и имам към лицата с вашия сан, спират и връзват ръцете ми, те ми пречат да изразя справедливото си негодувание. Поради тези причини и понеже всички знаят, че оръжието на хората, които носят расо, е същото като оръжието на жените, сиреч езикът, аз ще използвам него и по този начин ще вляза в равен бой с ваша милост, от когото трябваше да се очакват по-скоро добри съвети, отколкото безчестни хули. Благочестивите и добронамерени укори

трябва да се изразят по друг начин и да се обличат в други форми. Ако не друго, то поне вашето порицание в присъствие на други хора, и то изразено тъй сурово, надхвърли всички граници на разумния укор, който е по-добре да се прави кротко, а не със суровост. Неправилно освен това се нарича безпричинно грешникът побъркан и глупав, без да се знае точно в какъв грях се обвинява. Но кажете ми, ваша милост, кои са безумствата, които забелязахте у мене и за които ме съдите и корите, като ме пращате да си ида вкъщи да управлявам имота си и да се грижа за жената и децата си, без да знаете дали съм женен и дали имам деца? Та нима е достатъчно да ходиш тук-таме по чуждите къщи като духовен наставник на господарите си, да си получил възпитание в някое бедняшко университетско общежитие и да не си видял от света повече от това, което се намира на двадесет-тридесет левги околоръст, за да сметнеш изведнъж, че имаш право да издаваш присъди срещу рицарството и да съдиш странстващите рицари? Празна работа и загубено време ли е да скиташ по света, за да търсиш не благата му, а стръмнините, по които добрите се изкачват на престола на безсмъртието? Да ме смятаха глупав благородните, доблестните, великодушните и от знатно потекло личности — почувствал бих го като незаличимо оскърбление, но да ме смятат безумец разни книжници, които никога не са стъпили и не са вървели по пътеките на рицарството — пет пари не давам. Рицар съм и рицар ще си умра, ако такава е волята на всевишния. Едни вървят по широкото поле на надменното честолюбие, други — по пътя на ниското и робско ласкателство, трети — по пътя на лъжливото лицемерие, и малцина — по пътя на истинската вяра. Аз пък, воден от своята звезда, вървя по тясната пътека на странстващото рицарство, заради което презрях светските блага, но не и честта. Аз отмъстих за обиди, възстанових права, наказах дръзките, победих великани, сразих чудовища. Влюбен съм само и само защото странстващият рицар трябва да бъде влюбен, но любовта ми не е порочна, а е чиста и целомъдрена. Мислите и поривите ми са винаги насочени към благородната цел да правя всекиму добро и никому зло. Съдете сега, ваши височества превъзходни сеньори херцог и херцогиня, заслужава ли да бъде наречен глупак този, който така мисли, така постъпва и така говори!

— Добре му го казахте! — рече Санчо. — Не прибавяйте нито дума повече във ваша защита, сеньор и господарю мой, защото нищо

по-добро не може да се каже, нито да се измисли, нито да се направи. А щом този сеньор отрича да е имало и да има още в света странстващи рицари, какво чудно тогава, че той не разбира нищо от това, което каза?

Тогава духовникът запитва:

— Да не сте случайно вие, приятелю, този Санчо Панса, за когото казват, че господарят му обещал да му подари един остров?

— Да, аз съм — отговори Санчо — и го заслужавам не по-малко от който и да е друг. Аз съм от тези, за които казват: „Тръгни с добрите и сам ще станеш добър“ или: „Не е важно с кого си расъл, а с кого си пасъл“, или: „Застанеш ли под добро дърво, на добра сянка ще се радваш“. Аз тръгнах с добър господар, от месеци вече го придружавам и ако е рекъл Господ, ще стана като него. Бог да поживи и него, и мене — и той ще си получи кралството, пък и аз ще се сдобия с остров.

— Така е, приятелю Санчо — каза тогава херцогът, — от името на сеньор дон Кихот аз ви обещавам управлението на един не малък остров, който е сега без управител.

— Падай на колене, Санчо — каза дон Кихот, — и целувай краката на негово превъзходителство за милостта, която показва към тебе.

Санчо изпълни покорно повелята на господаря си, а духовникът, като видя това, стана сърдито от масата и каза:

— Кълна се в свещените одежди, които нося, че ваше превъзходителство не е по-малко безумен от тези грешници! Как няма да са те луди, щом умните подхранват лудостта им! Останете си с тях, ваша светлост, и докато те бъдат у вас, аз няма да прекрача прага на този дом. Така поне не ще става нужда да коря неща, които не мога да поправам.

След това духовникът си отиде, без да каже нито дума повече и без да довърши обяда си. Той остана непреклонен пред молбите на домакините, но трябва да се признае, че херцогът и не настоя много, защото неуместният гняв на духовника го бе развеселил. Като се посмя на воля, той каза на дон Кихот:

— Ваша милост, сеньор Рицарю на лъвовете, вие се защитихте така бляскаво, че няма какво повече да търсите удовлетворение за думите му, които изглеждат оскърбителни, но всъщност съвсем не са, защото, щом като не могат да ви оскърбяват жените, не могат да сторят това и свещениците, които ваша милост познавате по-добре от мене.

— Така е — отговори дон Кихот, — а то е, защото този, който не може да бъде оскърбяван, не може и сам да оскърбява. Щом като жените, децата и духовниците не могат да се защитават, когато биват обидени, те не могат и да бъдат оскърбявани. Защото, както ваше превъзходителство отлично знаете, между обидата и оскърблението има голяма разлика. Оскърблението произхожда от лице, което може да нанесе това оскърбление, което го нанася и го поддържа, а обидата може да бъде нанесена от всекиго и не е свързана с оскърбление. Например върви си някой безгрижно по улицата и изведнъж изникват десет души със сопи и го изтрупват здравата. Хваща се той за шпагата, за да се защити, но враговете са много и не го оставят да изпълни намерението си, сиреч да си отмъсти. Този човек е обиден, но не е оскърбен. Ще потвърдя същото и с друг пример — един човек стои гърбом, идва друг, удря го с тояга и избягва. Удареният се спуща да го гони, но не може да го настигне — той е претърпял обида, но не и оскърбление, защото този, който оскърбява, трябва да поддържа оскърблението си. Ако този, който е нанесъл удара, макар и скришом, се хване за шпагата и остане на мястото си, лице срещу лице с неприятеля, тогава удареният е едновременно обиден и оскърбен — обиден, защото е нападат от засада, оскърбен, защото другият е готов да отстои това, което е направил, като не обръща гръб, а остава на мястото си. И тъй, по законите на дуела аз може би бях обиден, но не и оскърбен, защото нито децата, нито жените са длъжни да се чувстват оскърбени и няма за какво да бягат или да остават на мястото си. Същото важи и за служителите на Светата църква, тъй като на тези три вида хора им липсва оръжие за отбрана и нападение, и ако инстинктът за самосъхранение ги кара да се защитават, те съвсем не са длъжни да нападат. Макар и да казах преди малко, че може би бях обиден, сега казвам, че това е свършено невярно, защото, който не може да бъде оскърбен, не може и да оскърби. По тази причина аз не трябва да чувствам и наистина не чувствам нищо оскърбително в думите на този добър човек. Искал бих само да останеше още малко тук, за да мога да го убедя, че греша, като мисли и казва, че не е имало и че няма и днес странстващи рицари по света. Да беше го чул Амадис или някой от безбройните му потомци, сигурен съм, че зле щеше да си изпати.

— Кълна се в това — рече Санчо, — щяха да му дадат да се разбере, щяха да го разпорят с ножа от горе до долу като нар или като

презрял пъпеш. Те не бяха хора за подобни закачки! Бога ми, уверен съм, че ако Риналд де Монталбан беше чул приказките на този човечец, тъй би го цапнал по устата, че нямаше да може три години гък да каже. Да беше се само закачил с тях, и щеше да види дявола по пладне!

Херцогинята умираше от смях, като слушаше разсъжденията на Санчо и го намираше по-забавен и по-луд от неговия господар. Впрочем мнозина тогава споделяха това мнение. Дон Кихот се успокои, наобядваха се и когато станаха от трапезата, явиха се четири девойки — първата носеше сребърен тас, втората държеше кана — също от сребро, третата беше метнала на рамото си две много хубави белоснежни кърпи за лице, а последната, със засукани ръкави, държеше в белите си ръце (и наистина те бяха бели) кръгъл неаполитански сапун. Първа се доближи девойката с таса и ловко и непринудено намести таса под брадата на дон Кихот, а той, учуден от този обред, помисли, че обичаят в този край е сигурно да се мият не ръцете, а брадите, и протегна колкото може шия, без да каже дума. В същия миг от каната почна да тече вода, а девойката със сапуна взе бързо да търка не само брадата на покорния рицар, но и цялото му лице и очите му. На всички страни бухнаха бели мехури от сапунена пяна и дон Кихот трябваше — ще не ще — да си затвори очите. Херцогът и херцогинята, които нищо не знаеха, чакаха да видят какъв ще бъде краят на това странно миене. Девойката бръснарка, след като го покри с цяла педя пяна, се престори, че се е свършила водата и поръча на девойката с каната да иде да донесе още вода, като помоли дон Кихот да почака малко. Тя отиде, а дон Кихот остана така с пяната и невъзможно беше да си представи човек по-чудновато и по-смешно лице от неговото.

Всички присъстващи — а те не бяха малко — бяха вперили очи в него и като го гледаха как бе проточил половин аршин дълга и възмургава шия, със затворени очи и с насапунисана брада, голямо чудо беше как се сдържаха да не прихнат от смях. Устроилите шегата девойки стояха с наведени очи и не смееха да погледнат господарите си, а в тях напираше едновременно и гняв, и смях, та не знаеха как да постъпят — да накажат ли момичетата за дързостта им, или да ги възнаградят за удоволствието, което им бяха създали — да видят дон Кихот в това състояние. Девойката с каната се върна най-сетне и те довършиха умиването на дон Кихот, а девойката с кърпите го изтри и обърса много спокойно, след което и четирите момичета се поклониха

дълбоко и тръгнаха да си вървят. Херцогът, страхувайки се обаче, че дон Кихот ще разбере играта, повика девойката с таса и ѝ каза:

— Елате и ме измийте и мене, но гледайте само да не ви се свърши пак водата.

Умната и досетлива девойка пристъпи и намести таса под брадата на херцога, също както бе направила с Дон Кихот. Всички присъстващи се разшетаха бързо, насапунисаха го, измиха го и като го изтриха и избърсаха, се поклониха и оттеглиха. По-късно се разбра, че херцогът ги бил заплашил, ако не го измият както дон Кихот, да ги накаже за дързостта им, но те изкупили своята вина с досетливостта си, като насапунисаха и него.

Санчо следеше внимателно церемонията на умиването и си казваше:

— Дявол да го вземе! Какво ли ще бъде, ако е обичай в този край да се мият брадите не само на рицарите, но и на техните оръженосци! Кълна се в Бога и в спасението на душата си, че много ми е нужно едно измиване, а ако ми ударят и един бръснач, ще бъде още по-добре.

— Какво си мърморите под мустак, Санчо? — запита херцогинята.

— Мислех си, сеньора — отговори той, — че доколкото съм слушал да се говори, в дворовете на други знатни личности поднасят след прибиране на трапезата вода за миене на ръцете, но не и за брадите. Затова добре е да живееш по-дълго, за да видиш повече. Казват още, че колкото по-дълго живееш, през толкова повече мъки ще минеш, макар че да минеш през едно такова умиване, е по-скоро удоволствие, отколкото мъка.

— Не се безпокойте, приятелю Санчо — каза херцогинята, — ще поръчам на прислужничките си да ви измият и дори, ако е нужно, да ви изперат.

— Ще бъда доволен — рече Санчо, — ако ми измият засега брадата, а по-нататък каквото Бог е рекъл.

— Вземете си бележка, домоуправителю — каза херцогинята, — за молбата на Санчо и изпълнете точно желанието му.

Домоуправителят отговори, че ще изпълни всяко желание на сеньор Санчо и го отведе със себе си, за да се нахранят, а херцогът, херцогинята и дон Кихот останаха на масата, разговаряйки по много

различни въпроси, които засягаха военното изкуство и странстващото рицарство.

Херцогинята помоли дон Кихот, тъй като имал силна памет, да опише и разправи нещо за красотата на сеньора Дулсинея дел Тобосо, която според разпространената за нея мълга била най-прелестното същество не само в целия свят, но и в цялата Ла Манча. Като изслуша молбата на херцогинята, дон Кихот въздъхна и каза:

— Да можех да изскубна сърцето си и да го поставя пред очите на ваше височество тук, на тази маса, в някое блюдо, щях да го направя, за да избавя езика си от задачата да изрази това, което човек едва ли би могъл и да си въобрази, и защото тогава, ваше височество, бихте я видели, отразена цялата в него. Но как да опиша и изобразя сега частица по частица и черта по черта чаровете на несравнимата Дулсинея? О, това е бreme, достойно за други рамене, а не за моите, това е работа, с която трябва да се заемат четките на Парасий^[1], Тимант^[2] и Апелес^[3] или длетото на Лисип^[4], за да я нарисуват на платното и да я изваят от дърво, мрамор или бронз, а за нейната възхвала е необходимо Цицероновско или демостеновско красноречие.

— Какво ще рече това „демостеновско“, сеньор дон Кихот? — запита херцогинята. — Никога в живота си не съм чувала тази дума.

— „Демостеновско красноречие“ — отговори дон Кихот — значи красноречие на Демостен, а „цицероновско красноречие“ — красноречие на Цицерон. Двамата са били най-прочутите оратори на света.

— Точно така — рече херцогът, — вие съвсем необмислено задавате този въпрос. Но все пак сеньор дон Кихот ще ни достави голямо удоволствие, ако ни опише своята дама. И дори да нахвърли само една скица, няколко само черти, уверен съм, че ще ѝ завидят най-големите хубавици на света.

— Бих изпълнил, разбира се, молбата ви — отговори дон Кихот, — ако не беше я заличило от паметта ми нещастieto, което я сполетя неотдавна и което е толкова голямо, че съм по-склонен да я оплача, отколкото да я опиша. Защото нека ви кажа, ваши височества, че когато преди няколко дни отидох при нея да ѝ целуна ръцете и да получа нейното съгласие, позволение и благословия за третия ми поход, намерих друго лице, а не това, което търсех — намерих я омагьосана и превърната от княгиня в селянка, от хубава в грозна, от ангел в дявол,

от благоуханна в зловонна, от сладкодумна в грубиянка, от спокойна в припряна, от светлина в мрак, с една дума, от Дулсинея дел Тобосо в селячка от Саяго^[5].

— Боже Господи! — възкликна тогава херцогът. — Кой е извършил толкова голямо зло на света? Кой е лишил земята от хубостта, която я радваше, от чара, който я изпълваше с възхищение, и от благоприличието, с което се гордееше?

— Кой ли? — отговори дон Кихот. — Кой друг, ако не някой коварен магьосник, един от многото завистници, които ме преследват? Проклето племе, родено на земята, за да засенчва и помрачава подвизите на добрите и да превъзнася и изтъква делата на злите. Магьосници са ме преследвали, магьосници ме преследват и магьосници ще ме преследват, докато ме тласнат мене и прославените ми рицарски подвизи в дълбоката пропаст на забравата. Те ми пакостят и ме уязвяват там, където знаят, че най-много ме боли, защото да отнемеш дамата на един рицар, е все едно да му отнемеш очите, с които гледа, слънцето, което му свети, храната, която го поддържа. Много пъти съм казвал, ще го кажа и сега — странстващият рицар без дама е дърво без листа, сграда без основи и сянка без тялото, което я хвърля.

— Няма какво да се каже повече — рече херцогинята, — но все пак, ако трябва да се вярва на историята за дон Кихот такава, каквато се е появила неотдавна и е била посрещната с всеобщо одобрение от читателите, от нея се разбира — доколкото си спомням, — че ваша милост не сте виждали никога сенъора Дулсинея и че тази сенъора не съществува на този свят, а е една въображаема дама, измислена и породена във фантазията на ваша милост, и че вие сте я украсили с всички желани от вас прелести и съвършенства.

— По този въпрос може да се говори много — отговори дон Кихот. — Един Господ само знае дали има, или няма на света Дулсинея и дали тя е въображаемо или действително същество. Това са въпроси, които не трябва да се изследват до дъно. Не съм нито измислил, нито съчинил своята възлюблена, макар и да я виждам такава, каквато трябва да бъде една дама, съчетаваща в себе си всички качества, които могат да я прославят по всички краища на света. Хубава, без никакво петно, което да я загрозява, сериозна, без надменност, влюбена с чувства на благоприличие, приветлива поради вежливостта си, вежлива поради доброто си възпитание и най-сетне от знатно потекло, защото у жената

с благородна кръв хубостта цъфти и блести с повече съвършенство, отколкото у хубавиците от скромно потекло.

— Вярно е — каза херцогът, — но нека сеньор дон Кихот ми позволи да му кажа какво мисля за историята, която четох за подвизите му. Дори ако се допусне, че в Тобосо или извън него съществува една Дулсинея и че тя е във висша степен хубава, както ваша милост ни я описвате, все пак по знатност нейното потекло не може да се сравни с потеклото на Ориана, Аластрахарей^[6], Мадасима, нито е други подобни дами, с които са пълни добре известните на ваша милост книги.

— На това мога да възразя — отговори дон Кихот, — че Дулсинея е дъщеря на собствените си дела, че добродетелите облагородяват кръвта и че по-голямо уважение заслужава човек от скромен произход, но добродетелен, отколкото знатният, който е порочен. Още повече, че Дулсинея притежава качества, които могат да я направят кралица със скиптър и корона, защото качества на една хубава и добродетелна жена могат да направят и по-големи чудеса, и ако не реално, то поне потенциално тя крие в себе си залог за най-голямо щастие.

— Трябва да призная, сеньор дон Кихот — каза херцогинята, — че всичко, което казвате, е добре измерено и претеглено и че отсега нататък ще вярвам и ще накарам да повярват всички в моя дом, дори и самия херцог, ако стане нужда, че Дулсинея дел Тобосо съществува, че тя живее и в наше време и че е хубава, от знатно потекло и заслужава да ѝ служи рицар като сеньор дон Кихот — по-голяма похвала от тази не бих съумяла, нито бих могла да кажа. Но аз не мога да разпръсна едно съмнение, което се е породило у мен, и да не изпитам нещо като яд към Санчо Панса. Ето какво е съмнението ми — в книгата, за която говорих, се разказва, че когато Санчо Панса се явил при сеньора Дулсинея с писмо от ваша милост, сварил я да пресява един чувал жито, като за по-голяма точност се казва, че зърното било жълто, подробност, която ме кара да се съмнявам в знатността на нейния произход.

Дон Кихот отговори:

— Сигурно знаете, ваше височество, че било поради неразгадаемата воля на орисниците, било поради злобата на някой завистлив магьосник всичко или голяма част от нещата, които ми се случват, излизат от обикновените рамки на това, което се случва на другите странстващи рицари. Доказано е, че всички прочути странстващи рицари или повечето от тях са били надарени с по някое

рядко качество — едни не са се поддавали на омагьосване, други са имали такова неуязвимо тяло, че не са могли да бъдат наранявани, както например прочутият Роланд, един от дванадесетте перове на Франция, за когото се разказва, че е било възможно да го ранят само в петата на левия му крак, и то не с какво и да било оръжие, а само с върха на дебела игла. Ето защо, когато Бернардо дел Карпио го надвил в Ронсесвалиес и разбрал, че не ще може да го порази с желязо, вдигнал го нависоко и го удушил, спомняйки си в този миг как Херкулес убил Антей, този свиреп великан, за когото казват, че бил син на Земята. От всичко това заключавам, че може би и аз съм надарен с някое от тези качества, но не и това да не мога да бъда раняван — тъй като много пъти опитът ми показва, че тялото ми е нежно и лесно уязвимо, нито пък да не ме хващат магиите, защото веднъж се случи да се намеря в клетка, в която не би могла да ме затвори никаква сила на света освен силата на вълшебствата. Но щом се освободих от онази магия, искам да вярвам, че никоя друга не ще може да ме хване. И тъй, магьосниците, виждайки, че злите им козни са безсилни срещу мене, си отмъщават на съществата, които ми са най-мили, и като преследват Дулсинея, за която аз живея, искат да ми отнемат живота. Ето защо вярвам, че когато оръженосецът ми й е предал моето послание, те са я превърнали в селянка, заета с такава унижителна работа, каквато е пресяването на жито, но казах вече, че то не е било никакво жито, нито пък е било жълто, а истински източни бисери. За да ви докажа, че това е истина, ще кажа само на ваши височества, че минавайки неотдавна през Тобосо, не можах да намеря дворците на Дулсинея и че на другия ден, докато оръженосецът ми Санчо я видя в действителния й образ, най-хубавия в света, пред мене тя се яви като грозна и груба селянка, и то не особено умна — тя, която е самата мъдрост. И тъй като аз не съм омагьосан и, логично погледнато, не мога и да бъда омагьосан, вместо мене тя е станала жертва на магия, охулена, променена, преобразена и обезобразена. На нея си отмъстиха моите врагове и за нея ще живея непрекъснато в печал, докато не я видя отново в по-раншното й състояние. Разказах ви всичко това, за да разсея всякакъв смут, който биха могли да породят думите на Санчо за пресяването и отвяването, защото, щом като магьосниците промениха моята Дулсинея за моите очи, нищо чудно, че и на него са я показали преобразена. Дулсинея е видна и знатна дама, от един от многото стари, благородни и най-

почтени родове в Тобосо, и сигурно немалък дял ще се падне на несравнимата Дулсинея за това, че нейното родно място ще се прослави и споменава в идните векове, както се е прославила Троя с Елена и Испания с Ла Кава^[7], дори с още по-светла слава и име. Желал бих освен това да уверя ваши светлости, че Санчо Панса е един от най-забавните оръженосци, служили някога при странстващ рицар, и простодушните му приказки са понякога толкова духовити, че да размишляваш върху това дали е наивен или остроумен, доставя немалко удоволствие. Понякога хитрува и можеш да го сметнеш за лукав, а понякога такива едни ги плещи, че можеш да го вземеш спокойно за малоумен. Във всичко се съмнява и всичко вярва и тъкмо когато си мисля, че той пропада в бездните на глупостта, ще каже такава мъдрост, че изведнъж ще се издигне до най-сияйни висоти. С една дума, не бих го сменил с друг оръженосец дори да ми дадат като прибавка цял един град. Все пак се питам дали ще бъде добре да се изпрати да управлява острова, който ваше височество благоволихте да му обещаете. Виждам наистина в него известна способност да управлява и ако се поочупи малко, ще се справи с каквото и да е управление, както се е справил кралят със събирането на данъци^[8], защото дългият опит показва, че за да бъдеш управител, не е нужно нито голямо умение, нито голямо образование — та няма ли у нас губернатори, които едва знаят да четат, а управляват много умело! Важното е да са с добри намерения и да желаят да си вършат добре работата. Никога няма да липсват хора, които да ги съветват и напътстват какво трябва да вършат, както става с неуките губернатори от знатен произход, които раздават правосъдие с помощта на правници и на техните препоръки и съвети. Аз например бих го съветвал да пази своето и да не посяга на чуждото. Прибавил бих още някои дреболии, които ми се въртят в главата и които ще кажа на Санчо, когато му дойде времето, за негова лична полза и за благо на острова, който ще управлява.

Дотук беше стигнал разговорът между херцога, херцогинята и дон Кихот, когато из двореца се разнесоха силни викове и голям шум и изведнъж в залата се втурна Санчо — много изплашен, с парцал на врата вместо кърпа, а подире му тичаха множество слуги и разни там безделници и кухненски прислужници. Един от тях носеше коритце с вода, която по цвят и мръсотия наподобяваше помия. Той гонеше

Санчо, като искаше насила да му намести коритцето под брадата, а друг пък се мъчеше да му я измие.

— Какво е това, приятели? — запита херцогинята. — Какво има? Какво искате от този добър човек? Нима не знаете, че той е назначен за управител?

А слугата бръснар отговори:

— Този сеньор не дава да му измием брадата, както е обичаят и както направи моят господар, херцогът, а и неговият.

— Не е вярно, че не искам! — отговори силно разгневеният Санчо. — Но желанието ми е това да стане с по-чисти кърпи, с по-бистра вода и с не толкова мръсни ръце. Не е чак толкова голяма разликата между господаря ми и мене, та него да го мият с ангелска вода^[9], а мене с дяволска помия. Обичаите на различните страни и в дворците на князете са само тогава добри, когато не са неприятни, но обредът на умиването, така както тук се извършва, е по-лош от всяко самобичуване. Брадата ми е чиста и не се нуждае от подобни освежавания. И ако някой се осмели да ме умие или да докосне косъм от главата ми, сиреч от брадата ми, то заявявам с дължимото уважение, че така ще го фрасна, та ръката ми ще се забие в черепа му, защото всички тези циримонии и сапунисвания приличат повече на лоши шеги, отколкото на грижи за гостите.

Херцогинята умираше от смях, като гледаше разгневения Санчо и слушаше думите му, но на дон Кихот съвсем не му беше приятно да гледа оръженосеца си с мръсната кърпа около врата и заобиколен от толкова много кухненски безделници. Той направи дълбок поклон пред херцогската двойка, сякаш искаше да измоли разрешение да говори, и със спокоен глас каза на слугинската сган:

— Хей вие, сеньори, оставете на мира младежа и си вървете там, откъдето сте дошли или където ви видят очите! Моят оръженосец не е по-малко чист от всеки друг и това коритце не е за неговия врат. Послушайте съвета ми и го оставете, защото нито той, нито аз обичаме такива шеги.

А Санчо му взе думата от устата и продължи:

— Такива шеги се правят с нехранимайковци и ако смятате, че ще ги понеса безропотно, ще рече да твърдите, че сега не е ден, а нощ. Нека донесат тук гребен или друго подобно нещо и нека ми разчешат

брадата. Ако намерят в нея нещо, обидно за чувството на чистота, нека ме острижат до кожа.

Тогава, без да спре да се усмихва, обади се херцогинята:

— Санчо Панса е прав във всичко, което каза, и във всичко, което тепърва ще каже — той е чист и според думите му няма защо да се мие. Ако обичаят ни не го задоволява, нека бъде волята му, а вие, блюстителите на чистотата, постъпихте необмислено и небрежно, за да не кажа дръзко, като поднесохте на такава личност и на такава брада дървено коритце и кухненски парцал, вместо тас и кана от чисто злато и германски ленени кърпи. Явно е, че сте лоши и долни хора, щом не можете да прикриете злобата, която храните към оръженосците на странстващите рицари.

Не само кухненските слуги, но и домоуправителят, който ги водеше, повярва, че херцогинята говори сериозно, и заради това смъкнаха парцала от врата на Санчо и се отдалечиха смутени и дори засрамени, а той — като разбра, че е спасен от тази според него голяма опасност — падна на колене пред херцогинята и каза:

— От високопоставени дами могат да се очакват големи милости, но за милостта, която ваша светлост току-що ми направихте, мога да се отплатя само като пожелая да стана въоръжен странстващ рицар, за да посветя всички дни от живота си в служба на една толкова знатна сеньора. Аз съм селянин, името ми е Санчо Панса, женен съм, имам деца и служа като оръженосец — ако с някое от тези качества мога да услужа на ваше височество, издайте вашите заповеди и незабавно ще ги изпълня.

— Явно е, Санчо — отговори херцогинята, — че сте се учили да бъдете учтив от самия извор на учтивостта. Явно е, искам да кажа, че сте отрасли в скута на дон Кихот, който е бисер на вежливостта и цвят на церемониите или на „циримониите“, както казвате вие. Чест и слава на такъв господар и на такъв прислужник — единият светило на странстващото рицарство, а другият — пътеводна звезда на всички верни оръженосци. Станете, приятелю Санчо, а за вашата учтивост аз ще се отблагодаря, като помоля херцога, моя повелител, да изпълни час по-скоро обещанието си и да ви назначи управител.

С това разговорът завърши, дон Кихот се оттегли да си почине след обяда, а херцогинята помоли Санчо, ако не му се много спи, да прекара следобедните часове при нея и при нейните прислужнички в

една много прохладна зала. Санчо отговори, че макар и да е свикнал да спи през лятото по четири-пет часа след пладне, за да изрази признателността си за нейната доброта, ще положи всички усилия да не спи нито миг този ден съобразно с изразеното от нея желание. Санчо излезе, а херцогът наново разпореди да се отнасят към дон Кихот като към странстващ рицар и да съблюдават най-точно всички обичаи, описани в романите за древните рицари.

[1] *Парасий* — древногръцки художник (роден в Ефес, IV в. пр.н.е.). ↑

[2] *Тимант* — древногръцки художник, съперник на първия. ↑

[3] *Апелес* — най-известният художник на Елада (VI в. пр.н.е.). ↑

[4] *Лисип* — древногръцки скулптор (IV в. преди н.е.). ↑

[5] Жителите на Саяго, селище в провинция Самора, са се смятали навремето за най-дивите и най-груби селяни в Испания. ↑

[6] *Аластрахарей* — дъщеря на Амадис Галски. За другите две виж обяснения към пролога и към глава XXIV, част първа. ↑

[7] Ла Кава е според преданието името, което са дали маврите на Флоринда, дъщеря на граф дон Хулиан, която е била изненадана от крал Родриго, когато се е къпела в Тахо. За да си отмъсти за поруганата чест

на дъщеря си, дон Хулиан улеснил проникването на маврите в Испания.

↑

[8] Испанските крале придобили първоначално правото да събират данъци само за определени срокове, впоследствие това право е станало постоянен атрибут на короната. В това начинание те показали толкова усърдие и упоритост, че се е появила и цитираната поговорка. ↑

[9] *Ангелска вода* — вода, примесена с различни благовония. ↑

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ТРЕТА
ЗА СЛАДКИЯ РАЗГОВОР НА ХЕРЦОГИНЯТА И
ПРИСЛУЖНИЧКИТЕ Й СЪС САНЧО, КОЙТО
ЗАСЛУЖАВА ДА БЪДЕ ПРОЧЕТЕН И ЗАПОМНЕН

И така, историята ни разказва, че този ден Санчо не спа, а за да изпълни думата си, след като се нахрани, отиде при херцогинята, която обичаше да го слуша. Тя го покани да седне до нея на едно столче, но Санчо от благовъзпитание не пожела да се настани там. Тогава херцогинята му каза да седне като губернатор и да говори като оръженосец, понеже тези две качества му дават правото да седне дори на креслото на Сид Руи Диас Кампеадор. Санчо вдигна рамене, подчини се и седна, а всички дуени и прислужнички на херцогинята го заобиколиха, пазейки най-дълбоко мълчание, за да чуят какво ще каже. Първа проговори херцогинята и каза:

— Сега, когато сме сами и никой не ни слуша, желала бих сеньор управителят да разсее някои съмнения, които се породиха в мене, след като прочетох неотдавна излязлата от печат история за великия дон Кихот. Едно от тези съмнения е следното — щом Санчо не е виждал никога Дулсинея, искам да кажа, сеньора Дулсинея дел Тобосо, и щом не ѝ е занесъл писмото на сеньор дон Кихот — тъй като то е останало с бележника в Сиера Морена, — как се е осмелил да съчини отговора и да измисли, че я намерил уж да пресява жито? Не е ли всичко това подигравка и лъжа, не уронва ли доброто име на несравнимата Дулсинея и съвместимо ли е със задълженията на добрите и верни оръженосци?

При тези думи Санчо стана от столчето и без да даде отговор, приведен, с пръст на уста и с бавни стъпки обиколи залата, поповдигна завесите и след това се върна на мястото си и каза:

— Сега, сеньора моя, след като проверих, че никой освен тук присъстващите не ни подслушва тайно, ще отговоря без страх и трепет на въпроса, който ми зададохте, и на всички други, които допълнително ще ми зададете. Нека да кажа най-напред, че смятам господаря си дон Кихот за съвсем побъркан, макар че според мене и според всички, които го слушат, той да казва понякога толкова разумни и добре обмислени неща, че и самият Сатана не би могъл да каже нещо по-хубаво. Все пак, казано откровено и по съвест, аз съм сигурен, че той е луд. И тъй като тази мисъл се е втълпила в главата ми, аз си позволявам да го карам да вярва в неща, които са съвсем безсмислени, какъвто беше случаят с отговора на писмото му или с омагьосването на сеньора доня Дулсинея, което още не е описано в книгата, защото стана едва преди шест или осем дни. И тъй, накарах го да повярва, че тя е омагьосана, което е толкова вярно, колкото е вярно, че крушата ражда сливи.

Херцогинята го помоли да ѝ разкаже за това омагьосване или измама и Санчо разказа всичко точно тъй, както бе станало, с което достави на слушателките си голямо удоволствие. След разказа на Санчо херцогинята каза:

— Това, което ми разказа, Санчо, породило в душата ми едно съмнение и някакъв глас ми нашепва: „Щом дон Кихот де ла Манча е побъркан, смахнат и луд, а неговият оръженосец Санчо Панса го знае и въпреки това го придружава, служи му и вярва в празните му обещания, той е несъмнено още по-луд и по-глупав от своя господар. А щом е тъй, зле ти се пише, сеньора херцогиньо, ако вземеш да дадеш на този Санчо Панса да управлява остров. Как ще управлява други хора този, който не може да управлява себе си?“

— Ей богу, така е, сеньора — каза Санчо, — това съмнение ми се вижда основателно и кажете му на този глас, ваша милост, да си говори високо или както си ще, защото знам, че той казва самата истина. Ако бях разумен, отдавна трябваше да напусна господаря си. Но такава е моята съдба, такава е и злата ми участ — нищо не мога да направя, трябва да го следвам. От едно и също село сме, ял съм му хляба, обичам го много, той ми е благодарен за това, подари ми магаретата си и най-главното — аз съм човек верен и нищо не може да ни раздели освен гроба. Ако ваше величие не желаете да ми дадете обещаното управление — нищо, сиромаш съм се родил, сиромаш ще си умра, и ако не получа острова, може би съвестта ми ще бъде по-спокойна. Колкото

и да съм глупав, все пак разбирам смисъла на пословицата: „За беда на мравката ѝ израснаха крила“. Може би за Санчо оръженосеца ще бъде по-лесно да влезе в рая, отколкото за Санчо управителя. И у нас пекат хляб не по-лошо, отколкото във Франция, а нощем всички котки са сиви. Горко на този, който не е хапнал до два часа след пладнe; няма стомах, който да е с педя по-голям от друг стомах и който не може да се напълни, както се казва, със сено и слама. Има кой да се грижи за птичките господни и четири аршина сукно от Куенка топлят повече от четири аршина сукно от Сеговия^[1]. Когато напускаме този свят и ни погребват, и князът, и ратаят вървят по една и съща тясна пътека, а трупът на папата не заема повече място от този на клисаря, макар единият да стои по-високо от другия. Влезем ли в гроба, всички се понаместваме и поприсвиваме в него или по-право понаместват ни и ни поприсвиват, колкото и да не ни се ще, и — лека нощ. Затова повтарям — ако ваше височество не пожелае да ми подарите острова поради това, че съм глупав, ни най-малко няма да се огорча, понеже съм умен. Слушал съм да казват, че зад кръста дебне дяволът, че не всичко, което блести, е злато и че селянина Вамба^[2] го били вдигнали от нивата, където орал с воловете си, за да го направят крал на Испания, а Родриго го измъкнали от брокатите, удоволствията и богатствата, за да го хвърлят на змиите, ако, разбира се, не ни лъжат старинните романи.

— Как така ще лъжат! — възкликна тогава дуенята доня Родригес, която беше между слушателките. — Та нима не се казва в един романс, че са поставили крал Родриго жив-живеничък в една яма, пълна с жаби, змии и гущери, и че след два дни хората чули от гроба тих и жален глас:

*Вече ме ядат, ядат ме
там, където най грешил съм.*^[3]

Затова този сеньор има пълно право, когато казва, че предпочита да бъде селянин, а не крал, щом кралете ги ядат такива влечуги.

Херцогинята не можа да сдържи усмивката си, като чу наивните разсъждения на дуенята, а немалко се чудеше и на приказките и пословиците на Санчо.

— Сигурно Санчо знае вече — каза тя, — че щом рицарят обещае, се стреми да изпълни обещанието си, дори и това да струва живота му. Моят съпруг, херцогът, е рицар, макар и не странстващ, и ще изпълни даденото обещание за острова напук на хорската завист и злоба. Ето защо дерзайте, Санчо, понеже един хубав божи ден ще се намерите седнал на губернаторското кресло в острова и ще поемете управлението, което няма да напуснете, докато не получите някое по-значително. За едно само ви моля — управлявайте добре вашите поданици, защото — предупреждавам ви — те всички са честни и благородни хора.

— Няма защо да ми поръчвате да ги управлявам добре — отговори Санчо, — защото аз съм милостив по душа и съчувствам на бедните — не можеш да откраднеш хляба на този, който сам си го меси и пече. Кълна се, че никой не ще може да ме измами. Старо куче съм и знам да лая. Умея да си отварям очите на четири и не давам на мишките да шетат в мое присъствие, защото знам къде ме стиска обувката. Искам да кажа, че добрите ще намерят у мене помощ и подкрепа, а лошите и прага ми не ще престъпят. Струва ми се, че при управлението най-трудно е началото, а може би само петнадесет дена след като поема работата си, така ще свикна с нея, че ще я разбирам по-добре, отколкото полската работа, с която израснах.

— Имате право, Санчо — отговори херцогинята, — никой не се ражда учен и дори епископите са от плът и кръв, а не от камък. Но нека се върнем на това, което преди малко говорехме по омагьосването на сеньора Дулсинея. Аз смятам за несъмнено и безспорно следното: на Санчо му е хрумнало да се пошегува със своя господар и да го увери, че селянката е Дулсинея и че ако не може да я познае, то е, защото е омагьосана, но всичко това му е внушил някой от магьосниците, които преследват сеньор дон Кихот, защото аз зная положително, от най-достоверен източник, че селянката, която е препускала, възседнала на магарицата, е била и е Дулсинея дел Тобосо, а Санчо, намислил да излъже, сам се излъгал. Не бива да се съмняваме, че това е истина, както не бива да се съмняваме и във всички тези неща, които никога не сме виждали. Нека знае сеньор Санчо, че и тук у нас има магьосници, които ни обичат и ни съобщават точно и откровено, без заобикалки и без измама, какво става по света. Вярвайте ми, Санчо, че селянката ездачка е била и е Дулсинея дел Тобосо, толкова омагьосана, колкото и

майка ѝ, която я е родила, и когато най-малко се надяваме, ще я видим в нейния истински облик и тогава Санчо ще излезе от заблуджението, в което живее.

— Това е напълно възможно — рече Санчо. — Сега съм готов да повярвам всичко, което господарят ми разправя, че бил видял в пещерата Монтесинос, гдето зърнал сенъора Дулсинея дел Тобосо, облечена така, както му описах, че съм я видял, когато я омагьосах за свое собствено удоволствие. Всъщност всичко излезе наопаки и точно така, както ваша милост казвате, защото не може и не трябва да се очаква от моя прост ум да измисля изведнъж такава хитра измама, нито пък аз смятам, че господарят ми е толкова луд, та да повярва, повлиян от моите слаби и халтави уверения, в една толкова невероятна работа. Но, сенъора, не ми се ще вие, която сте толкова добра, да ме смятате за злоезичник. Един прост човек като мене не е длъжен да отгатва мислите и хитрините на подлите магьосници. Аз измислих тази хитрост, за да не ме нахока господарят ми, а не за да го обидя. И ако всичко стана не така, както мислех, има Господ на небето, който чете в сърцата ни.

— Така е — отговори херцогинята, — но кажете ми сега, Санчо, какво е станало в пещерата Монтесинос, за която споменахте? Бих искала да знам повече по това приключение.

Санчо ѝ предаде тогава с всички подробности това, което вече разказахме за приключението. Херцогинята го изслуша и подхвърли:

— От това приключение може да се заключи, че щом великият дон Кихот твърди, че е видял там същата селянка, която е видял и Санчо на излизане от Тобосо, това е несъмнено Дулсинея и че по тези места бродят много хитри и прекомерно зорки магьосници.

— Същото поддържам и аз — рече Санчо. — Ако моята сенъора Дулсинея е наистина омагьосана, толкова по-лошо за нея — съвсем не мисля да се карам с враговете на моя господар, които са сигурно многобройни и зли. Право да си кажа, тази, която видях, беше селянка — за селянка я взех и за селянка я смятам. Ако е била Дулсинея, това мене не ме засяга, не е моя работа, и толкова. Няма какво да тичат по петите ми и да говорят: „Туй казал Санчо, туй сторил Санчо, Санчо отишъл, Санчо се върнал“ — като че ли Санчо е първият срещнат човек, а не същият Санчо Панса, за когото се пишат вече книги, които се разпространяват из целия свят, както ми каза Самсон Караско, който

е поне бакалавърска личност от Саламанка, а такива учени не могат да лъжат, освен когато им скимне или им отърва. Така че няма какво да се закачат с мене. Аз се ползвам с добро име и съм слушал господаря ми да казва, че доброто име струва повече от много други богатства. Дайте насам губернаторството, и ще видите чудеса, защото, който е бил добър оръженосец, ще бъде и добър управител.

— Всичко, което казахте досега, Санчо — рече херцогинята, — са катоновски мъдрости или най-малко са извлечени от самите духовни глъбини на Микаел Верино, *florentibus occidit annis*.^[4] Нека се изразя накрая с неговите думи — „под парцаливото наметало нерядко се крие истинският пияч“.

— Право да си кажа, сеньора — отговори Санчо, — винаги съм си пил умната, пил съм от жажда, защото у мене няма лицемерие, пия, когато ми се пие и дори когато не ми се пие, пия, когато ме черпят, за да не ме смятат opak или зле възпитан. А ако някой приятел пие за твое здраве, трябва от камък да ти е сърцето, за да не вдигнеш и ти чаша. Но макар и да нося гащи, не ги цапам, искам да кажа, не се посрамвам, още повече, че оръженосците на странстващите рицари пият почти изключително вода, защото вечно скитат по гори и поля, планини и скали, където не можеш да намериш нито глътка вино, пък ако ще и душата си да заложиш.

— Вярвам ви — отговори херцогинята. — А сега, Санчо, идете да си починете, след това ще си поговорим по-надълго и ще дадем заповед да ви дадат по-скоро, както сам казвате, губернаторството.

Санчо целуна отново ръцете на херцогинята и я помоли да нареди да се погрижат добре за Сивчо, „защото го пазя като зеницата на очите си“.

— Кой е този Сивчо? — запита херцогинята.

— Магарето ми — отговори Санчо, — но за да не го наричам с това име, казвам му Сивчо. Помолих тази сеньора дуеня, когато влязох в замъка, да се погрижи за него, но тя така се възмути, сякаш ѝ казах, че е грозна и стара, а аз мисля, че е по-уместно и по-естествено дуените да се занимават с добичета, отколкото да пълнят залите на дворците. Боже Господи, какъв зъб им има на тези дами един идалго от наше село!

— Трябва да е някой голям простак — намеси се доня Родригес, дуенята. — Ако беше идалго и истински благородник, щеше да ги въздига до звездите.

— Добре, добре — прекъсна я херцогинята, — млъкнете, сеньора Родригес, а вие, сеньор Панса, успокойте се — аз вземам върху си грижата за вашия Сивчо. Щом ви е толкова скъп, ще го пазя като зениците на очите си.

— Достатъчно е да бъде в конюшната — отговори Санчо, — защото нито той, нито аз, ваше височество, сме достойни да ни пазите дори за миг като зениците на очите си — по-скоро ще се оставя да ме наръгат с нож, отколкото да допусна подобно нещо. Макар и господарят ми да казва, че във вежливостите е по-добре да прекаляваш, отколкото да се въздържаши, аз мисля, че по конските и магарешките работи човек трябва да си знае точно мярката.

— Вземете и него, като станете управител — каза херцогинята. — Там ще можете да го храните както и колкото си щете и дори да го освободите от всякаква работа.

— Не мислете, ваша милост сеньора херцогиньо, че казвате нещо извънредно — рече Санчо, — не веднъж и не дважд съм виждал да се изпращат магарета по губернаторствата, та ако и аз заведа моето, няма да бъде нещо ново.

Думите на Санчо развеселиха и разсмяха отново херцогинята. Тя изпрати Санчо да си почине и отиде при херцога, за да му разкаже за разговора си с оръженосеца. Двамата размислиха как да устроят на дон Кихот някоя чудесна шега, която да бъде напълно в духа на рицарските романи. И действително в този именно дух те му устройха много шеги, добре и разумно стъкмени, които представляват най-забавните приключения в тази велика история.

[1] Сукното, произвеждано в Куенка, е било по-плътно от произвежданото в Сеговия. ↑

[2] *Вамба* — испански крал от Готската династия (672–680 г.), за когото погрешно се е смятало, че бил от селски произход. ↑

[3] *Двустиие* от известен старинен романс за крал Родриго. Легендата гласи, че подобно наказание се е налагало на грешниците сладострастници. ↑

[4] Херцогинята прави намек за популярния сборник на сентенции на Микаел Верино — *„Книга на двустиията“* (Саламанка, 1496 г.). Латинската фраза значи — *„умрял в разцвета на живота си“*.

↑

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА
В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА КАК БЕ НАМЕРЕН НАЧИН ДА
СЕВДИГНЕ МАГИЯТА ОТ НЕСРАВНИМАТА
ДУЛСИНЕЯ ДЕЛ ТОБОСО, ЕДНО ОТ НАЙ-ПРОЧУТИТЕ
ПРИКЛЮЧЕНИЯ, ОПИСАНИ В ТАЗИ КНИГА

Разговорите с дон Кихот и Санчо Панса доставяха голямо удоволствие на херцога и на херцогинята, които, твърдо решени да му устроят няколко шеги, наподобяващи приключения, и да се посмеят, взеха повод от това, което дон Кихот им бе разказал за пещерата Монтесинос.^[1] Нищо не учудваше херцогинята повече от простодушието на Санчо, който, макар и сам да беше магьосникът и изобретателят, бе приел като несъмнена истина, че Дулсинея дел Тобосо е омагьосана. Те дадоха наставления на прислужниците си кой какво ще върши и шест дни след пристигането им поканиха дон Кихот на голям лов, в който участваха толкова ловци и гонци, че и самият

крал не би повел повече. Те дадоха на дон Кихот ловджийски костюм, а на Санчо Панса зелени дрехи от най-тънко зелено сукно, но дон Кихот отказа да го облече под предлог, че щял наскоро да се върне към суровия си военен живот и не може да носи със себе си дрехи и багаж. Санчо взе дрехите с намерение да ги продаде при първа възможност.

Настъпи най-сетне очакваният ден — дон Кихот се въоръжи, Санчо се облече, яхна магарето си, което не искаше да изостави, макар и да му предлагаха кон, и се нареди между ловците. Херцогинята се яви в разкошно облекло, а дон Кихот, внимателен и вежлив както винаги, пое юздите на жребеца ѝ, при все че херцогът се противопоставяше от учтивост. Стигнаха най-сетне до една гора, разположена между две много високи планини. След като хората се разпределиха и заеха всички постове, пътеки и засади, ловът започна с такъв шум, викове, кучешки лай и сигнали от рог, че ловците дори един с друг не можеха да се разберат и чуят.

Херцогинята слезе от коня си и с остро копие в ръка застана при една засада, където се знаеше, че минават глигани. Спешиха се също и херцогът и дон Кихот и заеха места до нея, а Санчо застана зад всички, без да слезе от магарето, тъй като се страхуваше да не му се случи някое нещастие, ако го остави само. Едва бяха слезли от конете си и се бяха строили наред с много свои слуги, когато изведнъж срещу тях налетя грамаден глиган, подгонен от кучетата и преследван от гонците. Той скърцаше със зъби и от устата му изскачаше пяна. Щом го видя, дон Кихот повдигна щита, улови меча си и пристъпи насреща му. Същото направи и херцогът. Само Санчо, като съгледа огромния звяр, остави магарето си и побягна колкото му крака държат. Опитва се да се покатери на един висок дъб, но не можа. Когато стигна до средата на дървото, той се хвана за един клон и се помъчи да се изкачи на върха, но за негова беда и нещастие клонът се счупи, той полетя надолу, дрехата му се закачи на един прекършен клон и той увисна във въздуха. Попаднал в това положение и забелязал, че зелената му дреха почва да се раздира, той се уплаши, че свирепото животно може да продължи към него и да го стигне, и почна да надава такива викове и така страшно да моли за помощ, че всички, които го чува, без да го виждат къде е, си помислиха, че е попаднал в лапите на някой див звяр. Зъбятият глиган падна пронизан от остриетата на много копия, с които го бяха замерили ловците. Тогава дон Кихот, разбрал по виковете, че е

Санчо, се обърна и го видя увиснал на дъба надолу с главата и до него Сивчо, който не беше го изоставил в нещастieto му. И Сиде Амете прибавя, че рядко е виждал Санчо Панса без Сивчо или Сивчо без Санчо — толкова голямо беше тяхното приятелство и толкова здрава взаимната им вяръност.

Дон Кихот отиде и смъкна Санчо от дървото, а той — като разбра, че е спасен и стъпил на земята — огледа съдраната си ловджийска дреха и сърцето му се сви от мъка, защото си помисли, че този костюм струва колкото цял майорат^[2]. В това време натовариха грамадния глиган върху едно муле, покриха го с клончета от розмарин и мирта и го понесоха като трофей към големите палатки, опънати сред гората, където бяха сложени трапези с толкова обилни и разкошни гозби, че по тях само можеше да се съди за величието и щедростта на домакините. Санчо показа на херцогинята скъсаната си дреха и каза:

— Ако бяхме на лов за зайци или за птици, нямаше да бъде дрехата ми в такова окаяно състояние. Не мога да разбера що за удоволствие е да чакаш звяра, който докопа ли те само със зъбите си, свършено е с тебе. Спомням си какво казва един стар романс:

*Нека мечки те ядат,
както славния Фавила!*^[3]

— Това е било — каза дон Кихот — един готски крал, който излязъл на лов и го изяла мечката.

— Същото казвам и аз — отвърна Санчо. — Каква нужда има да се излагат на подобни опасности разни князе и крале за някакво си удоволствие, пък удоволствие ли е да убиеш животното, което никакво зло не ти е сторило?

— Лъжете се, Санчо — възрази херцогът, — няма занимание, по-подходящо и по-нужно за крале и князе от лова на едър дивеч. Ловът е нещо като войната — в него, за да победиш врага си, без да се излагаш на опасност, трябва да прилагаш хитрости, клопки, засади. Когато сме на лов, трябва да търпим и силен мраз, и непоносими горещини, забравяме за безделието и съня, укрепваме силите си, раздвижваме всички части на тялото си и ги правим по-гъвкави — с една дума, ловът на едър дивеч е занимание, което никому не вреди, а на мнозина

доставя удоволствие. А най-хубавото в него е, че не е достъпен за всички, какъвто е случаят с другите родове лов, с изключение на лова със соколи, който е също предопределен само за крале и големци. Тъй че, Санчо, променете мнението си и когато станете губернатор, ходете на лов и ще видите от каква голяма полза ще бъде за вас.

— Само това не — отговори Санчо. — Добрият губернатор си стои вкъщи, все едно, че му е счупен кракът. На какво ще прилича да се морят хората да идват при него по някоя бърза работа, а той в това време да се забавлява нейде из горите! Къде, по дяволите, ще се отиде с такова управление? Честна дума, сеньор, ловът и развлеченията прилягат повече на безделниците, отколкото на губернаторите. Виж, на Великден и Коледа ще си поигравам на карти, а в неделя и празник — на кегли, но тези ловове-мовове съвсем не ми прилягат и съвсем не ги разбирам.

— Дай Боже, Санчо, така да бъде, защото едно е да говориш, а друго е да вършиш!

— Да става каквото ще — рече Санчо, — добрият платец не се бои да даде залог и повече успява този, комуто Бог помага, отколкото този, който става рано и не краката носят търбуха, а търбухът — краката. Искам да кажа, помага ли ми Бог и върша ли си честно работата, няма съмнение, че ще управлявам по-добре от орел, а ако не вярвате, турете ми пръста си в устата и ще видите дали ще го захая, или не^[4].

— Да те прокълне Бог и всичките му светии, проклети Санчо! — извика дон Кихот. — Кога ще дойде денят, когато ще те чуя да приказваш без поговорки, свързано и смислено, както толкова пъти съм те съветвал? Ваши височества, оставете го този дръвник, той ще ви отрови душата със своите пословици, а те не са две, а две хиляди, и то казани толкова намясто и навреме, че Господ да накаже и него, и мене, ако се съглася да го слушам.

— Пословиците на Санчо Панса — каза херцогинята, — макар и да са по-многобройни от тези на гръцкия комендадор^[5], заслужават поради сбитата мъдрост, която съдържат, не по-малко похвали. За себе си ще кажа, че ми харесват повече от другите, макар и последните да са по-добре и по-уместно употребявани.

Увлечени в тези забавни разговори, те излязоха от палатката и навлязоха в гората, за да разгледат някои засади и постове, и така мина

денят и настъпи нощта, не тъй ясна и спокойна, както е редно през лятото, а доста мрачна, което съвпаднаше напълно с строежите на херцога и херцогинята. И тъй, когато почна да се стъмва и мракът се сгъсти, изведнъж всички видяха как от четирите края на гората лумнаха огньове и веднага се чува от различни места и от всички страни продължителни сигнали на рогове и на други военни инструменти, сякаш през гората минаваше многобройна конница. Блясъкът на огньовете и бойните звуци на тръбите почти заслепиха и оглушиха присъстващите, както и всички, които се намираха в гората. Чува се след това безбройни „ле илах иле аллах“^[6], както викат маврите, когато встъпват в бой. Писнаха тръби и кларинети, заудряха барабани, засвириха флейти, всички наведнъж, и то тъй продължително и силно, че от тази врява човек можеше да загуби ума си. Херцогът побледня, херцогинята примря, дон Кихот се учуди, Санчо Панса се разтрепери, та дори и посветените в играта се изплашиха. От страх всички замлъкнаха и в този миг покрай тях мина вестител, облечен като дявол, който надуваше вместо тръба грамаден рог, откъдето излизаха дрезгави и страхотни звуци.

— Ей, приятелю вестител — извика херцогът, — кой сте вие, накъде отивате и каква е тази войска, която минава през гората?

А вестителят отговори с груб и страшен глас:

— Аз съм дяволът, отивам да търся дон Кихот де ла Манча, а хората, които минават през гората, са шест дружини магьосници, които возят на триумфална колесница несравнимата Дулсинея дел Тобосо. Знатната сеньора иде омагьосана и придружена от храбрия французин Монтесинос, за да съобщи на дон Кихот как може да бъде освободена от магията.

— Ако бяхте дяволът, както казвате и както показва външността ви, щяхте досега да познаете рицаря дон Кихот де ла Манча, защото той стои пред вас.

— Кълна се в Бога и в съвестта си — отговори дяволът, — че не ви забелязах. Умът ми е зает с толкова много мисли, че забравих главната цел, която ме води тук.

— Няма съмнение — забеляза Санчо, — че този дявол е сигурно почтен човек и добър християнин, защото, ако не беше такъв, нямаше да се закълне в Бога и в своята съвест. Почвам да вярвам вече, че и в самия ад могат да се намерят добри хора.

А дяволът, без да слезе от коня си, се обърна към дон Кихот и му каза:

— Праща ме при тебе, Рицарю на лъвовете (дано те видя в ноктите им!), злочестият, но юначен рицар Монтесинос с поръчка да ти кажа от негово име да го чакаш точно там, където те срещна, защото той води със себе си тази, която наричат Дулсинея дел Тобосо, и желае да те научи как можеш да я освободиш от магия. Изпълних мисията си и няма защо повече да се бавя — остана си с дяволите като мене, а при тези сеньори нека останат добрите ангели.

Като каза това, той наду грамадния рог, обърна гръб и си отиде, без да чака отговор.

Всички се учудиха отново, особено Санчо и дон Кихот. Санчо — защото виждаше, че противно на истината Дулсинея си е все пак омагьосана, а дон Кихот — защото не можеше още да се убеди дали е истина, или лъжа всичко това, което му се беше случило в пещерата на Монтесинос. Херцогът прекъсна унеса му:

— Смятате ли, ваша милост сеньор дон Кихоте, да чакате Монтесинос?

— Защо не? — отговори той. — Ще чакам тук храбро и безстрашно, ако ще и целият ад да се опълчи срещу мене.

— Що се отнася до мене — рече Санчо, — ако видя друг дявол като този и чуя друг рог, ще ме търсите не тук, а във Фландрия.

В това време се бе вече съвсем стъмнило и из гората заблещукаха тук-там много светлинки, подобни на сухите изпарения на земята, които се издигат на небето и приличат на падащи звезди. Чу се в същото време ужасен шум, сякаш скрибуцаха тежки колелета на волска кола, шум остър и продължителен, който кара — така казват — да се плашат и бягат вълците и мечките, ако такива коли се мярнат по пътя им. А към тази буря от звуци се прибави и друга, която още повече я увеличи — като че ли наистина в четирите края на гората се водеха едновременно четири битки или сражения, тъй като от една страна се разнасяше страшен артилерийски тътнеж, а от друга, пукот на безброй ловджийски пушки. Съвсем наблизо се чуваха виковете на сражаващите се, а по-надалеч ехтяха агарянските „ле илах иле аллах“. С една дума, малките и големите рогове, зурните, тръбите, кларинетите, барабаните, топовете, пушките и над всичко друго страшното скриптене на колите се сливаха в такава тревожна и ужасяваща врява,

че дори дон Кихот трябваше да напегне всичките си сили, за да издържи. Но Санчо не издържа и падна в несвяст в полите на херцогинята, а тя поръча да му напръскат бързо лицето с вода. След като го напръскаха, Санчо дойде на себе си тъкмо когато една от скрибуцащите колесници стигна при тях.

Теглеха я четири лениви вола, покрити с черни чулове. На всеки рог бе прикачена запалена голяма восъчна факла, а в колесницата бе издигнат висок престол, на който седеше достопочтен старец с брада, по-бяла от снега и толкова дълга, че стигаше до пояса му. Той носеше широка дреха от черно зебло. Колесницата беше осветена от безброй факли и поради това лесно можеше да се види и различи всичко, което имаше в нея. Караха я двама грозни дяволи, облечени в дрехи от същия плат и с толкова отвратителни лица, че щом ги видя, Санчо затвори очи, за да не ги гледа повече. Когато колесницата се изравни с ловците, достопочтеният старец стана от високото си място, изправи се и извика с висок глас:

— Аз съм мъдрецът Лиргандео!

Колесницата отмина, без той да каже нещо повече. След нея се появи друга подобна кола, с друг старец, седнал на престол. Той даде знак да спре колесницата и не по-малко тържествено от първия каза:

— Аз съм мъдрецът Алкифе, големият приятел на Урганда неувовимата.

И отмина.

След това по същия ред се яви друга колесница, но на престола седеше не старец, както в първите две, а снажен мъж със зло лице. Като доближи, той се вдигна както първите двама и изкрещя с още по-дрезгав и дяволски глас:

— Аз съм магьосникът Аркалаус, смъртен враг на Амадис Галски и на целия му род!

И отмина нататък. Като се отбиха малко встрани, трите колесници спряха, ужасното скрибуцане на колелетата им престана и веднага се разнесе нежна и звучна музика. Санчо се зарадва и като я взе за добър знак, каза на херцогинята, от която не се отделяше нито миг и нито крачка:

— Сеньора, където има музика, не може да има нищо лошо.

— Същото е и там, където има светлини и осветление.

А Санчо възрази:

— Светлината иде от огъня, а осветлението от кладите, които виждаме около нас и които могат здравата да ни опърлят, докато музиката е винаги знак за празненства и веселби.

— Тепърва ще видим — каза дон Кихот, който бе чул разговора им.

Той беше прав, както ще се види от следната глава.

[1] Дон Кихот не им е разказвал за тази случка. В предишната глава се казва, че Санчо я е разказал на херцогинята. ↑

[2] *Майорат* — наследствено имение, което се предава по мъжка първородна линия. ↑

[3] *Фавила* — испански крал от Готската династия, който отблъснал първите мавърски нападения. Загинал в планините на областта Леон. ↑

[4] С този израз Санчо иска да каже: „Дайте ми само възможност, и ще видите как ще се справя с всичко.“ ↑

[5] *Гръцкият комендадор* — Ернан Нучиес де Гусман — знаменит елинист, професор в Саламанка, автор на първия сборник от народни умотворения в Испания. Наричан бил „гръцки“ поради големите му познания в областта на древногръцката култура. Бил е комендадор, тоест заемал висш ранг в ордена „Сантяго“. ↑

[6] Няма друг бог освен аллах. ↑

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ПЕТА
В КОЯТО ПРОДЪЛЖАВА РАЗКАЗЪТ ЗА ТОВА КАК ДОН
КИХОТ УЗНА КАКВО ТРЯБВА ДА СЕ НАПРАВИ, ЗА ДА
ОСВОБОДИ ОТ МАГИЯ ДУЛСИНЕЯ, И ЗА ДРУГИ
ЧУДНИ СЛУЧКИ

И ето че те видяха как под звуците на приятната музика към тях се зададе една от тези колесници, които се наричат триумфални, теглена от шест сиви мулета, покрити с бели попони, а върху всяко муле яздеше един покаяник, облечен и той в бяло, с голяма запалена факла от восък в ръце. Тази колесница беше два, дори три пъти по-голяма от другите и върху нея и от двете ѝ страни се бяха изкачили още дванадесет покаяници, бели като сняг, всички със запалени факли — зрелище, което будеше възхищение и в същото време ужас. На издигнат престол седеше нимфа, забулена с безброй воали от сребриста тъкан, които блестяха с безчислени златни пайети и правеха премяната ѝ да изглежда ако не богата, то поне изящна. Лицето ѝ беше прикрито с лек прозрачен копринен воал, през чиито гънки се очертаваше прелестен образ на девица, а многото факли позволяваха да проличи хубостта и младостта

й — тя нямаше, изглежда, повече от двадесет години и не беше на по-малко от седемнадесет. До нея седеше някаква фигура, облечена в изящна и широка рокля с дълъг шлейф, стигащ до петите, а главата ѝ беше покрита с черно було. В момента, когато колесницата стигна точно пред херцогската двойка и дон Кихот, кларинетите, арфите и лютните престанаха да свирят. Фигурата с дългата рокля стана права, разгърна дрехата си, свали булото си и пред всички се появи, мършав и грозен, самият образ на смъртта. Дон Кихот изпита някакво неприятно чувство, Санчо се уплаши, а и самата херцогска двойка усети нещо като страх. Тази жива смърт, изправена в целия си ръст, заговори с малко вял глас:

*Аз съм Мерлин — зли слухове се носят,
че съм дете на дявола (лъжата
се утвърди със време в умовете).*

Принц на магиите, монарх, архива
на всички зороастрови науки,
враг на епохите и вековете,
желаещи да скрият в прах делата
на рицарите странстващи и храбри,
които съм почитал и почитам.
Аз знам добре, че всички чародеи,
вълшебници и магове се славят
с корав и тежък, и суров характер;
но моят е добър и нежен, искам
да правя добрини на всички хора.
Във мрачните подземия на Дит^[1],
където моят дух се забавлява
с разчитане на ромбове и думи,
до мен достигна като глуха жалба
гласът на прелестната Дулсиней.
За омагьосването ѝ научих:
била превърната от знатна дама
във груба селянка — и съжалих я,
и в скелета злочест на туй нещастно
и страшно тяло своя дух заключих,
и томове сто хиляди прелистих
от моята наука демонична
и тук пристигам с цял — да излекувам
такава мъка и беда такава.

О, ти — и чест, и слава на мъжете,
в одежди от брилянти и стомана,
и лъч, и фар, и път, и цел, и вожд
на всички тук, които днес отхвърлят
съня, безделното легло и искат
да се предложат само на войската,
на тежкото и кърваво оръжие!
Храбрецо, чуй ме ти, чиято слава
е толкова прочута, чуй ме, смели,
но и благоразумни дон Кихоте —
ламаншки блясък, ти, испанска звездо:

*за да възвърне презжния си образ,
прочутата по хубост Дулсинея,
ще трябва Санчо сам да поналожи
три хиляди и триста пъти с бича
по двете части едрия си задник,
разголен срещу вятъра — по начин,
че да му пари, щипе, присърбява.
С това се съгласиха всички тези,
които са виновни за бедата,
и затова дойдох, сеньори мои!*

— Хубаво се наредихме сега! — извика Санчо. — Не три хиляди, а три само да са, за мене е все едно да ме намушкат три пъти с кама! Върви по дяволите с този начин на отмагьосване! Не мога да разбера какво общо имат задните ми части с магиите! Ако сеньор Мерлин не е намерил още някакъв друг способ за отмагьосване на сеньора Дулсинея дел Тобосо, нека си я погребат омагьосана!

— Ще те пипна аз тебе — рече дон Кихот, — вонящ на чесън селяко, и ще те вържа за едно дърво гол, както те е майка родила, и ще ти ударя не три хиляди и триста, а шест хиляди и шестстотин камшика, и то така ще ти ги залепя, че да не можеш да ги отлепиш, ако ще и три хиляди и триста пъти да се опиташ да го направиш. И нито дума повече, че душичката ще ти извадя.

Мерлин чу тези думи и каза:

— Не, така не бива! Санчо трябва да получи ударите с камшик доброволно, а не насила, и то когато сам той пожелае, защото няма точно определен срок. Позволява му се обаче, ако иска да намали наполовина ударите, другата половина да му ги нанесе чужда ръка, и то по-тежичка.

— Нито чужда, нито собствена, нито тежка, нито лека — възрази Санчо, — никаква ръка не ще ме докосне! Да не би случайно аз да съм родил сеньора Дулсинея дел Тобосо, та сега задните ми части да плащат за нейните грехове? Виж, нека го направи моят господар, който е неделима част от нея и на всяка крачка я нарича „живот мой“, „душа моя“, „моя подкрепа“ — нека той се натупа заради нея и да извърши всичко необходимо за нейното отмагьосване, но аз сам да се набия?...
Abernuncio!^[2]

Санчо не беше още доизрекъл думите си и сребристата нимфа, която седеше до духа на Мерлин, стана от мястото си, махна с ръка тънкото си було и откри лицето си, което се стори на всички невероятно хубаво. После тя се обърна направо към Санчо и с мъжка прямота и не твърде женствен глас му каза:

— О, жалки оръженосецо с безчувствена душица, със сърце от корков дъб и с вътрешности от чакъл и кремък! Ако ти бяха заповядали, безсрамни крадецо, да се хвърлиш от някоя висока кула, ако бяха поискали от тебе, враг на човешкия род, да изядеш една дузина жаби, две дузини гущери и три дузини смокове, ако те бяха убедили да убиеш с остър и жесток ятаган жената и децата си — никой не би се чудил, че ще проявиш страх и че ще почнеш да се дърпаш. Но да правиш въпрос за триста камшика, когато всеки най-обикновен питомец от духовното сиропиталище^[3] ги получава всекимесечно — ето това учудва, смайва и ужасява всички благочестиви хора, които те слушат, и дори всички онези, които ще научат за това с течение на времето. Вдигни, жалко и закоравяло животно, вдигни — казвам ти — очите си на подплашено муле към зениците на моите очи, сравнявани с блестящи звезди, и ще ги видиш как ронят сълзи капка по капка, струйка по струйка и образуват бразди и пътеки, и пътища по чудните поляни на моите бузи! Трогни се най-сетне, лукаво и злонамерено чудовище, над моята цветуща младост — не съм започнала още двадесетото си лято, едвам съм навършила деветнадесет години, — която вехне и чезне под външността на груба селячка. Ако аз имам сега друг лик, то е по особеното благоволение на тук присъстващия Мерлин, за да те трогне хубостта ми, защото сълзите на една скърбяща хубавица превръщат скалите в памук и тигрите в овци. Удряй, удряй по дебелиите си месища ти, звяр неопитомен, разбуди спящата ти в мързел смелост и не мисли само за ядене. Върни нежността на кожата ми, кротостта на нрава ми и красотата на лицето ми. Ако ли пък не искаш да се смилиш над мен и да вземеш разумно решение, направи го поне заради този нещастен рицар, който стои до тебе — говоря за твоя господар, чиято душа виждам сега заседнала на гърлото му, на не повече от десет пръста от устата, и чака само отговора ти — суров или благ, — за да изскочи навън или да се върне в стомаха му.

Чул тези думи, дон Кихот попипа гърлото си и каза, обръщайки се към херцога:

— Сеньора Дулсинея каза самата истина — душата ми е заседнала в гърлото като някакъв орех.

— Какво ще отговорите на всичко това, Санчо? — запита херцогинята.

— Ще кажа, сеньора, това, което вече казах — отговори Санчо, — камшици — *abernuncio*.

— Казва се *abrenuncio*, а не както вие произнасяте думата! — поправи го херцогът.

— Оставете ме на мира, сеньор — отговори Санчо, — не ми е сега до тънкости и до броене на букви — мозъкът ми е толкова разбъркан от тези камшици, които трябва да ми ударят или сам да си ударя, че не зная вече нито какво казвам, нито какво върша. Но желал бих да зная откъде е научила така да се моли моята сеньора Дулсинея дел Тобосо. Искане от мене да си разкъравя месата от бой, а ме нарича безчувствена душица, звяр неукротим и ме обсипва с цял куп хули, каквито и дяволът не би понесъл. Да не би случайно месата ми да са от бронз? Какво ми влиза в работа дали ще я отмагьосат, или не? Каква кошница с долни дрехи, с ризи, с кърпи за нос и с партенки — макар и да не ги нося — ми е пратила предварително, за да ме умилостиви? Вместо това тя нарежда ругатня след ругатня, макар и да знае нашенските пословици — „Натоварено със злато магаре леко изкачва планината“, „Даровете скали разпукват“, „От Бога искай, но ралото стискай“ и „По-добре едно в ръката, отколкото две в мъглата“. Пък и мойт господар, вместо да тури ръка на врата ми и да ме погали, за да стана мек като вълна и като памук, излязъл от дарак, казва, че ще ме хване, ще ме завърже гол за някакво дърво и ще ми удари два пъти повече камшици. А трябваше ли всички тези обзети от чувство на състрадание сеньори да забравят, че настояват да се самобичува не обикновен оръженосец, а цял губернатор? Все едно, че се иска някаква дреболия. Научете се, научете се, дявол го взел, да се молите, да знаете как да искате и да бъдете вежливи, защото не всички месеци имат по тридесет и един дена и човек не може да е винаги в добро настроение! Ето на, тъкмо сега, когато се пукам от яд, че ми се скъса зеленият костюм, на вас ви хрумна мисълта да ме молите да се самобичувам доброволно, за което имам точно толкова желание, колкото и да стана индианец^[4].

— Така е, приятелю Санчо — каза херцогът, — ако не омекнете като зряла смокиня, няма да поемете управлението. Добра работа ще свърша, ако взема да изпратя на моите островитяни жесток управител с каменно сърце, което не се трогва нито от сълзите на оскърбени девойки, нито от молбите на умни, могъщи и древни мъдреци и магьосници! С една дума, Санчо, или сам ще си ударите боя, или няма да видите губернаторство.

— Сеньор — отговори Санчо, — няма ли да ми се дадат два дни срок, за да си помисля какво е най-изгодно да направя?

— Не, решително не! — каза Мерлин. — Сега веднага и ей тук, на самото място, ще трябва да се реши въпросът — ще се върне ли Дулсинея в пещерата на Монтесинос в предишното си състояние на селянка, или ще бъде отведена в Елисейските полета такава, каквата я виждаме сега, за да изчака да си нанесете определения брой удари.

— Хайде, Санчо — каза херцогинята, — решете се и се отплатете с добро за хляба, който сте яли при сеньор дон Кихот. На него трябва всички да служим, него трябва всички да обичаме заради благия му характер и възвишените му рицарски подвизи. Съгласете се, синко, да си нанесете боя, нека дяволът върви по дяволите, а страхът да остане за малодушните, защото добре знаете, че мъжественото сърце сразява бедата.

Вместо да отговори на тези думи, Санчо се обърна към Мерлин и го запита глуповато:

— Обяснете ми, ваша милост сеньор Мерлин, защо дяволът-вестител, който се яви пред нас, предаде на господаря ми поръка от сеньор Монтесинос да го чака тук, тъй като щял да дойде да му каже как да се освободи от магия сеньора Дулсинея дел Тобосо, и защо досега не видяхме Монтесинос, нито друг подобен на него.

А Мерлин отговори:

— Приятелю Санчо, този дявол е невежа и много голям негодник. Аз го пратих да търси господаря ви, но не с поръка от Монтесинос, а от мене самия, защото Монтесинос си е в пещерата, където чака или по-скоро се надява да бъде вдигната от него магията, тъй като това още не е сигурно. Ако той ви дължи нещо или имате да преговаряте с него по някакви въпроси, аз ще ви го доведа и докарам там, където поискате. А сега дайте си съгласието за камшиците и повярвайте ми, че те ще бъдат от голяма полза както за душата, така и за тялото ви. За душата —

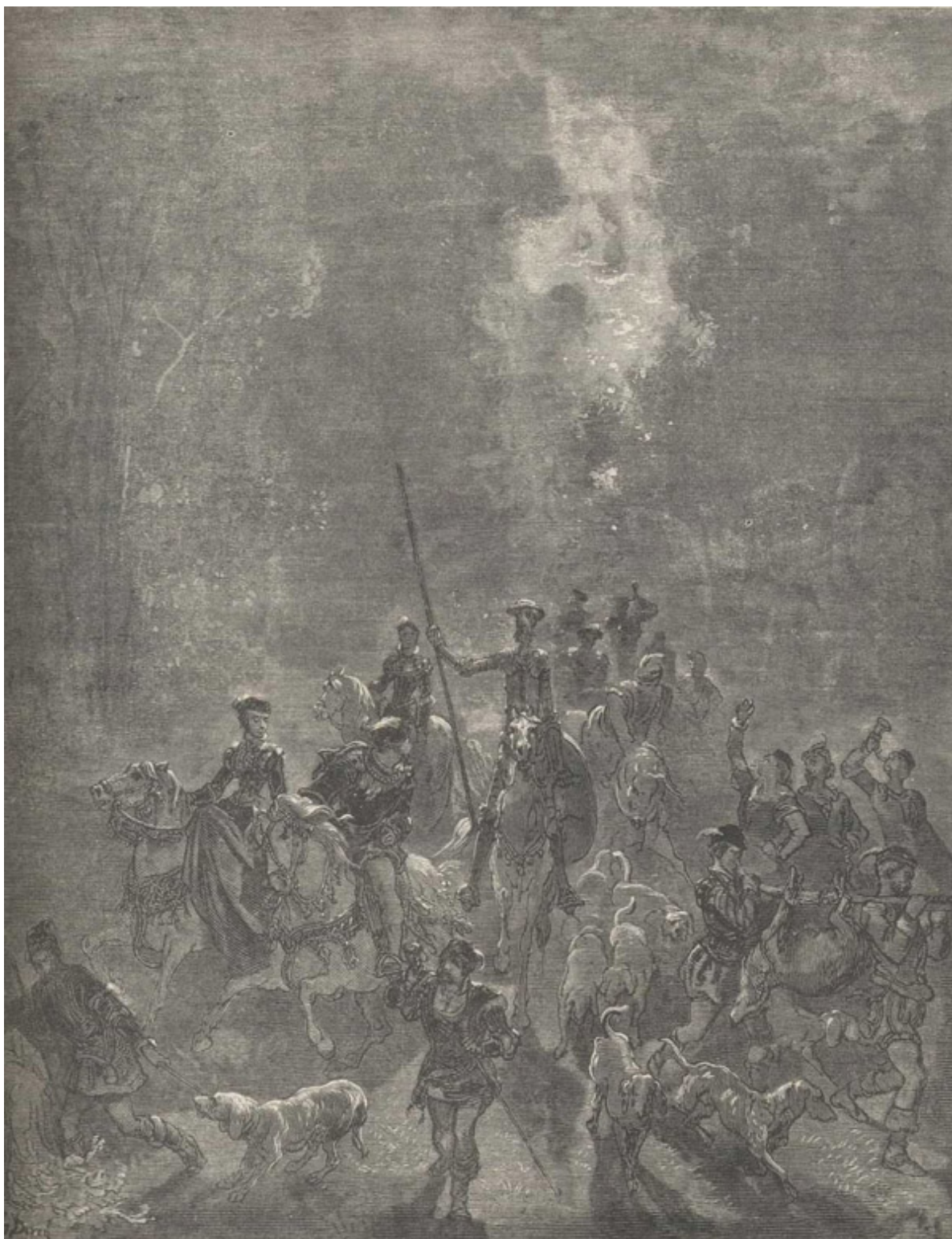
понеже ще проявите милосърдие, а за тялото — защото знам, че имате кръв в изобилие и нищо няма да ви стане, ако пуснете малко кръвчица.

— Брей, колко много лекари са се навъдили на този свят! — възрази Санчо. — Дори магьосниците станаха лекари! Но щом като всички настояват — макар и да съм на друго мнение, — аз казвам „да“ и се съгласявам да си нанеса три хиляди и триста удара, но при условие, че ще го направя, когато и както намеря за добре, без да ми се определя време, ни срок. Ще се помъча да си изпълня задължението по възможност час по-скоро, за да може да се радва светът на хубостта на доня Дулсинея дел Тобосо, тъй като — противно на това, което мислех — тя е наистина хубава. И още едно условие — да не бъда длъжен да се бия до кръв и ако някои удари отидат на халос, и те да влязат в сметката. После — ако сбъркам при броенето, сеньор Мерлин, който знае всичко, ще има грижата да брои и той, та да ми казва колко удара още остават и колко съм си нанесъл в повече.

— За ударите в повече няма защо да ви предупреждавам — отговори Мерлин, — защото стигнете ли определения брой, сеньора Дулсинея веднага ще бъде освободена от магия и ще дойде, изпълнена с признателност, да потърси и благодари на добрия Санчо и дори да го награди за благородното му дело. Тъй че няма защо да се безпокоите дали ударите ще са по-малко или повече, а и самото небе не ще позволи да излъжа някого дори и за най-малка дреболия.

— Щом е тъй, Бог да ми е на помощ! — отговори Санчо. — Приемам покорно повелята на тежката си участ и се съгласявам да се самобичувам, ако се спазят споменатите условия.

Едва изрече последните думи, и наново засвириха кларинетите, и пак загърмяха пушките, а дон Кихот увисна на врата на Санчо и обсипа челото и бузите му с хиляди целувки. Херцогинята и херцогът, и всички около тях проявиха безкрайно задоволство. Колесницата потегли и отминавайки, прекрасната Дулсинея сведе глава пред херцогската двойка, а на Санчо направи дълбок поклон.

В това време се беше вече появила радостната и усмихната зора, полските цветенца се съвземаха и изправяха стъбълца, а бистрите води на ручеите, ромолейки между белите и сиви камъчета, отиваха да

платят своята дан на реките, които ги чакаха. Развеселилата се земя, ясното небе, чистият въздух и ведрата светлина — всичко поотделно и взето вкупом — явно предвещавахе, че денят, който вървеше по петите на зората, ще бъде ясен и светъл. Херцогът и херцогинята, доволни от лова и от щастливия край на устроената от тях остроумна шега, се завърнаха в замъка си с намерение да продължат игрите си, защото те повече от всичко друго им доставяха голямо удоволствие.

[1] *Дим* — едно от имената на Плутон, син на Сатурн и Рея, крал на ада и бог на мъртвите (гръцка митология). ↑

[2] *Abrenuncio* — отказвам се, отричам се. В дадения случай Санчо я употребява в смисъл на „никога“, и то казвайки погрешно *abernuncio* вместо *abrenuncio*. Тази дума произнася три пъти кръстникът от името на кръщелника при кръщението в смисъл, че се отказва от дявола. ↑

[3] Духовното сиропиталище в Мадрид е било прочуто в XVII столетие с жестокото си отношение към питомците, както и с тяхното невежество и нечистоплътност. Завършилите това училище били така слабо подготвени, че увеличавали и без това големия брой на неуките и невежите в Испания. ↑

[4] В оригинала е казано *casique* (касике), което значи буквално вожд или главатар на индианско племе. Санчо обаче употребява в случая думата в смисъл на индианец. ↑

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ШЕСТА
В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА СТРАННОТО И НЕЧУВАНО
ПРИКЛЮЧЕНИЕ НА ДУЕНЯТА ДОЛОРИДА, КОЯТО СЕ
НАРИЧАШЕ ГРАФИНЯ ТРИФАЛДИ, И ЗА ПИСМОТО,
КОЕТО НАПИСА САНЧО ПАНСА НА ЖЕНА СИ ТЕРЕСА
ПАНСА

Управителят на херцогския дворец беше много шеговит и весел човек — той изпълни ролята на Мерлин, стъкми изцяло гореописаното приключение, съчини стиховете и възложи на един от пажовете да играе ролята на Дулсинея. Със съдействието на господарите си той устрои и друго приключение, по-приятно и по-чудновато от всичко, което човек можеше да си въобрази.

На другия ден херцогинята запита Санчо дали е вече започнал да си налага наказанието за отмагьосването на Дулсинея. Той отговори, че

е започнал и си е нанесъл през нощта пет удара. Херцогинята попита с какво си ги е нанесъл. Той каза — с ръка.

— Това ми прилича повече на напляскване, отколкото на бичуване — възрази херцогинята. — Аз не мисля мъдрецът Мерлин да е много доволен, че се отнасяте със себе си толкова нежно. Ще трябва да употребите железни шипове или усукани въжета, за да почувствате по-осезателно бичуването.

За да постигнеш нещо голямо, трябва здравата да се изпотиш и затова не може да се откупи тъй лесно и евтино свободата на такава знатна сенъора като Дулсинея. Не забравяйте също, Санчо, че милосърдните дела, които се вършат халтаво и нехайно, не се зачитат и не струват нищо.^[1] А Санчо отговори:

— Дайте ми, ваша светлост, истински камшик или подходяща връв и аз ще почна да си нанасям удари, стига да не ме боли много, защото трябва да кажа на ваша милост, че макар и да съм селянин, месата ми приличат повече на памук, отколкото на конопени гръсти и няма да е справедливо да взема да се осакатя за доброто на други хора.

— Добре — отговори херцогинята, — утре ще ви дам един камшик, който ще ви дойде тъкмо по мярка и ще подхожда като роден брат на нежните ви меса.

Санчо отговори:

— Искам да ви доверя нещо, ваше височество, господарке на моята душа — написах писмо на жена си Тереса Панса, в което ѝ съобщавам всичко, което ми се случи, откакто се разделих с нея. Писмото ми е тук в пазвата и остава само да му сложа адреса. Желал бих ваша милост да го прочетете, защото — струва ми се — то е написано по губернаторски, сиреч така, както трябва да пишат губернаторите.

— А кой го продиктува? — запита херцогинята.

— Кой друг, ако не аз, грешникът — отговори Санчо.

— И вие ли го написахте? — настоя херцогинята.

— Нищо подобно — отговори Санчо, — аз нито знам да чета, нито да пиша, макар че мога да се подписвам.

— Дайте да го видим! — каза херцогинята. — Уверена съм, че сте проявили в него качества и способностите на вашия ум.

Санчо извади от пазвата си едно незапечатано писмо, а херцогинята го взе и прочете следното:

Макар и хубаво да ме набиха, аз продължих да си яздя невъзмутимо.^[2] Имам си добро губернаторство, но за него здравата си платих. Засега, драга моя Тереса, ти не ще разбереш нищо от всичко това, но друг път ще ти го обясня. Знай, Тереса, че съм решил ти да се разхождаш в каляска. А това е сега важното, защото всяко друго ходене е пълзене. Ти си жена на губернатор и не се оставяй да ти гризат цървулите. Пращам ти едни зелени ловджийски дрехи, които ми подари сеньора херцогинята. Прекрой ги и направи от тях пола и блузка за нашата дъщеря. Чух да се говори в този край, че моят господар дон Кихот е от умните луди, забавен щурак и че аз не му отстъпвам в нищо. Бяхме в пещерата на Монтесинос и мъдрият Мерлин избра мене за отмагьосването на Дулсинея дел Тобосо, която в селото си се казва Алдонса Лоренсо. Остава ми да си ударя три хиляди и триста камшика без пет, и тя ще бъде свободна от всякаква магия, като майка й, която я е родила. По това не казвай никому нищо, защото разправяш ли на хората за болката си, едни ще кажат, че е бяла, други — черна. След няколко дни заминавам за губернаторството си с голямо желание да натрупам пари, защото чувал съм да казват, че всички новоназначени губернатори имат същото намерение. Ще разбера как стои работата и ще ти обадя трябва ли да дойдеш при мене, или не. Сивчо е добре и ти праща много здраве. Не мисля да се разделям с него, ако ще да ме направят и султан. Моята сеньора, херцогинята, ти целува хиляди пъти ръцете, а ти й отвърни с две хиляди целувки, защото — както казва господарят ми — нищо не струва помалко и не е по-евтино от любезностите. Господ не ми помогна да намеря както миналия път чанта със сто ексудос, но не бери грижа, мила Тереса — този, който бие тревога, си седи на сигурно място, а пипна ли губернаторското място, ще си оправим сметките. Едно ме само тревожи — казват, че вкуся ли един път от властта, мога да си изям и пръстите. Ако това е вярно, скъпичко ще ми излезе, макар и

сакатите и безръките да получават толкова подаяния, че живеят като каноници. Тъй или иначе, ти ще бъдеш богата и щастлива. Бог да ти дава добро, а мене нека пази, за да ти бъда закрила. Писано в този замък, 20.VII.1614 г.

Твой съпруг, губернатор
Санчо Панса

Като прочете писмото, херцогинята каза на Санчо:

— На две места губернаторът е малко кривнал от правия път — първо, когато казва или дава да се разбере, че са му дали губернаторството като награда за камшиците, които ще си удари, макар и да знае и да не може да отрече, че когато моят съпруг, херцогът, му го обеща, не ставаше дума за никакви камшици. Второ — че в писмото се показва много алчен за пари и аз не бих искала това да излезе вярно, защото лакомията пробива торбата, а алчният управител не може да бъде справедлив съдник.

— Аз съвсем не исках да кажа това, сенъора — отговори Санчо, — и ако ваша милост смятате, че това писмо не е написано както трябва, ще го скъсам, за да се напише друго, само че то може да излезе още по-лошо, ако се опаням на собствения си мозък.

— Не, не! — възрази херцогинята. — Писмото е добро и искам херцогът да го види.

След разговора си те излязоха в градината, където щяха да обядват този ден. Херцогинята показа на херцога писмото на Санчо, което му достави голямо удоволствие. Наобядваха се и след като се вдигна трапезата и херцогът и херцогинята се бяха забавлявали доста дълго, разговаряйки със Санчо, изведнъж се зачуха тъжни звуци на флейта и глухи удари на ненастроен барабан. Тази объркана войнствено-минорна музика като че ли смути всички, особено дон Кихот, който от тревога не се свърташе на едно място. Да не говорим за Санчо — той се сгуши от страх в обичайното си убежище, полите на херцогинята, тъй като долитащите звуци бяха наистина много тъжни и печални. Сред това общо смущение всички видяха как влязоха в градината двама души в траурни дрехи, толкова широки и дълги, че се влачеха по земята. Те удряха два големи барабана, увити също в черно. Наред с тях вървеше флейтистът — черен и мрачен като другите. Подир тримата пристъпваше човек с великански ръст, загърнат с черна

пелерина, чиято опашка бе също така прекомерно дълга. Препасан беше с черен широк пояс, на който висеше грамаден ятаган, чиято дръжка и ножница бяха също така черни. Лицето му беше закрито с черно прозрачно було, през което се съзираше много дълга белоснежна брада. Той стъпваше тежко и бавно в такт с ударите на барабаните. С една дума, грамадният му ръст, важният му вид, черното му облекло и самата му свита можеха да смутят — и наистина смутиха — всички, които го гледаха, без да знаят кой е той.

Той се приближи бавно и тежко, както вече казахме, до херцога, който го чакаше заедно с останалите, и падна пред него на колене, но херцогът по никой начин не се съгласи той да проговори, преди да се е изправил. Тогава това чудовищно страшилище се подчини, стана, махна булото си и откри най-ужасната, най-дългата, гъста и бяла брада, каквато са виждали някога човешки очи. След това от дълбочините на могъщите му и широки гърди се изтръгна глас, внушителен и звучен, и той, вперил очи в херцога, заговори:

— Възвишен и могъщ сеньоре, зоват ме Трифалдин Белобради. Аз съм оръженосец на графиня Трифалди, наречена още дуеня Долорида, от името на която нося на ваше величество послание. Тя моли ваше сиятелство да благоволите да й разрешите и позволите да дойде да ви разкаже болката си, която е една от най-необикновените и най-чудните, каквито би могло да си въобрази най-богатото въображение на света. Но преди всичко друго тя желае да знае, дали е във вашия замък доблестният и непобеден до днес рицар дон Кихот де ла Манча, за когото тя идва във вашите земи чак от кралството Кандая^[3] пеш и без да сложи залък в устата си, нещо, което може и трябва да се обясни само с някакво чудо или с чародейната сила на някакво възшебство. Тя стои пред вратите на тази крепост или на този летен дворец и чака само благоприятния ви отговор, за да влезе. Свърших.

Той се изкашля и като поглади с две ръце брадата си от горе до долу, зачака с голямо спокойствие отговора на херцога, който каза:

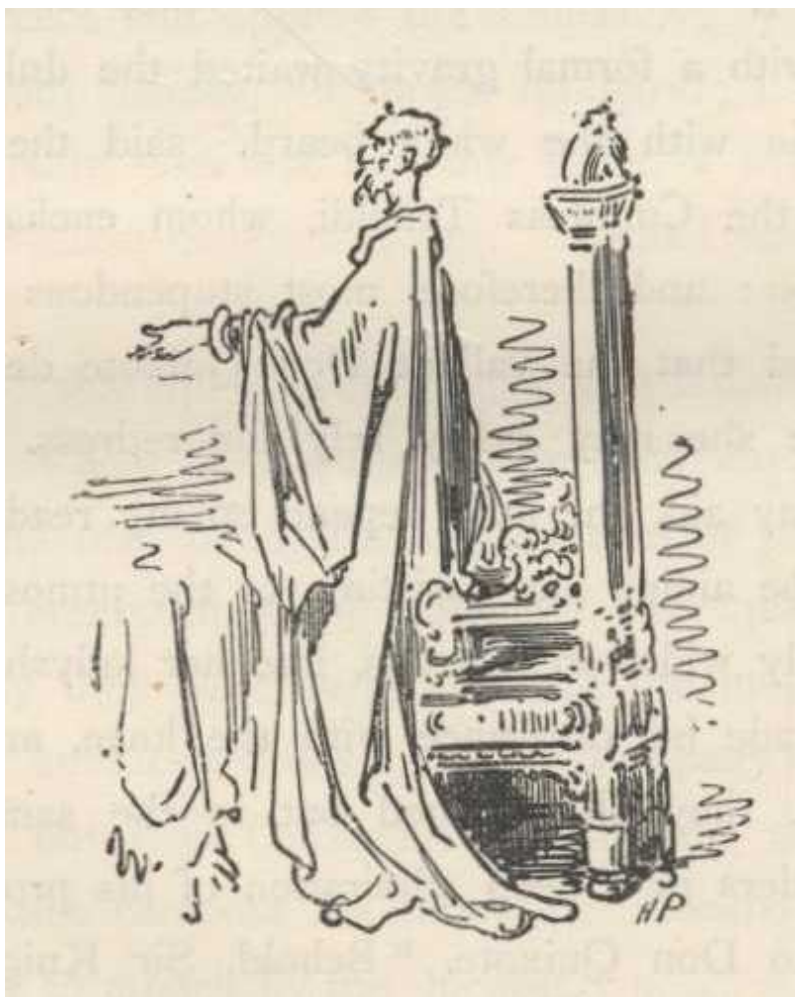
— Дълго време изтече, оръженосецо Трифалдин Белобради, откак стигна до нас вестта за бедата, сполетяла сеньора графиня Трифалди, която магьосниците принуждават да се нарича дуеня Долорида. Вие можете, прекрасни оръженосецо, да й кажете да влезе и да й съобщите, че тук е доблестният рицар дон Кихот де ла Манча и че тя може да

очаква с пълна увереност всяка помощ и закрила от неговото великодушие. Можете също да ѝ кажете от моя страна, че ако тя се нуждае от моята подкрепа, аз няма да ѝ я откажа, защото се смятам задължен да ѝ я дам в качеството си на рицар, звание, което изисква от мене да помагам на всички жени, а най-вече на пострадалите и опечалени дуени-вдовици, каквато сигурно е вашата господарка.

При тези думи Трифалдин подвигля коляно доземи, даде знак на флейтиста и на барабанчиците да засвирят и при същите звуци и със същите стъпки, както бе влязъл, излезе от парка, след като учуди всички с вида и осанката си. А херцогът се обърна към дон Кихот и му каза:

— Мракът на злобата и невежеството не е в състояние, славни рицарю, да скрие и затъмни блясъка на храбростта и добродетелта. Казвам това, защото не са се изминали още и шест дни, откак ваша милост сте в този замък, и вече идват да ви търсят от чужди и далечни страни — не в колесници, нито върху камили, а пеш и изнурени от глад — натъжените и оскърбените, с пълна вяра да намерят във вашите могъщи мишци лек за своите мъки и страдания благодарение на вашите велики подвизи, за които мълвата се носи и шири по целия божи свят.

— Желал бих, сеньор херцог — отговори дон Кихот, — да е тук сега онзи блажен духовник, който преди няколко дни прояви на трапезата такава злоба и враждебност към странстващите рицари, за да види със собствените си очи необходими ли са тези рицари на света — той щеше поне да се увери, че дълбоко наскърбените и безутешните, попаднали в големи беди и страшни нещастия, отиват да търсят лек за болките си не в домовете на учените, не у селските попове, не у благородника, който никога не е излизал от земите си, нито у мързеливия царедворец, който предпочита да пита и разпитва за новини и после да ги разнася и разправя, вместо да се помъчи да върши дела и подвизи, за които другите да разправят и пишат. Лек за болките, помощ за нуждаещите се, закрила за невинните девойки, утеха за вдовиците се намират у странстващите рицари по-лесно, отколкото у когото и да било друго, и за тази голяма чест, че съм рицар, аз отправям безкрайни благодарности към небесата и не пестя никакъв труд и усилия при изпълнение на тази моя така почетна мисия. Нека дойде тази дуеня и нека помоли за каквото иска — със силата на моите мишци и с непоколебимата решителност на моя смел дух аз ще излекувам нейната болка.

[1] Католическата църква е сметнала, че тази фраза е в разрез с нейните разбирания и я е включила в Запретителния индекс на кардинал Сапата (Севиля, 1632 г.). Била е даже зачеркната от църковната цензура. ↑

[2] Санчо започва писмото си с израз, взет от някакъв разказ за човек, който е бил бит, докато си яздел магаренцето. ↑

[3] *Кандая* — въображаема страна. ↑

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И СЕДМА В КОЯТО ПРОДЪЛЖАВА РАЗКАЗЪТ ЗА ЗНАМЕНИТОТО ПРИКЛЮЧЕНИЕ НА ДУЕНЯ ДОЛОРИДА

Херцогът и херцогинята се зарадваха извънредно много, като видяха колко лесно дон Кихот се поддаде на тяхната игра. В този миг Санчо каза:

— Не ми се ще тази сенъора дуеня да обърка работата с обещаното ми губернаторство, защото слушал съм да казва един сладкодугмен аптекар от Толедо, че намеси ли се някъде някоя дуеня, нищо добро не излиза. Не можете да си представите колко мрази този аптекар дуените! Като зная, че всички дуени, без разлика на звание и положение, са досадни и неприятни, мога да си представя какви ще бъдат пък тези натъжени дуени^[1], към които казаха, че се числи тази графиня — Три поли ли беше, Три опашки ли^[2]. В наше село поли-опашки, опашки-поли — е все едно и също нещо.

— Мълчи, приятелю Санчо — рече дон Кихот. — Тази сенъора дуеня е дошла да ме търси от толкова далечни земи, че навярно не е от дуените на твоя аптекар, още повече, че е графиня, а графините служат като дуени само на кралици и императрици, като в собствените си домове са си пълновластни господарки и имат свои дуени.

Доня Родригес, която чу разговора, каза:

— Моята сеньора херцогиня има на служба дуени, които можеха спокойно да бъдат графини, ако съдбата беше се показала по-благосклонна към тях, но законите се правят по угодата на кралете и нека никой не злослови против дуените особено когато са стари моми. Аз, макар и да не съм стара, ясно виждам и разбирам, че дуените-девици превъзхождат дуените-вдовици и затова всеки, който ни е копал гроб, сам е попадал в него.

— Все пак — възрази Санчо — според моя аптекар у дуените има много трески за дялане, но по-добре да не му сеем на корена ряпа.

— Оръженосците са били винаги наши врагове — каза доня Родригес — и понеже сноват из преддверията като вампири и ни срещат на всяка крачка, то през цялото време, когато не се молят — а то не е малко, — гледат да шушукат против нас, да ни гризат кокалите и да подронват доброто ни име. Дано ги видя всички в галерите^[3]! Но напук на тези дръвници, ние ще продължим да живеем на този свят в княжески дворци дори ако се наложи да умираме там от глад и да покриваме с черни монашески одежди нежните си или грубите си тела, както в дни на тържествени шествия се покриват с килими купищата тор. Бога ми, ако ми позволяха и ако имах време, щях да докажа не само на тук присъстващите, но и на целия свят, че няма добродетел, която да не краси една дуеня.

— Струва ми се — рече херцогинята, — че доня Родригес е много права, но нека тя издебне по-удобно време, за да защити себе си и другите дуени, да опровергае лошото мнение на онзи зъл аптекар и да изкорени това, което храни в сърцето си великият Санчо Панса.

А Санчо отговори:

— Откак ми се е замаяла главата, че ще ставам губернатор, нямам вече нищо общо със слабостите на оръженосците и не давам и пет пари за всички дуени на света.

Те щяха дълго да спорят за дуените, ако не бяха чули отново звуците на флейтите и барабаните, от което разбраха, че дуеня Долорида влиза в градината. Херцогинята запита херцога не се ли полага да излезе да я посрещне като знатна дама и графиня.

— Доколкото тя е графиня — обади се Санчо, преди херцогът да отговори, — съгласен съм, че ваши височества трябва да отидете да я

посрещнете, но доколкото е дуеня, на мнение съм, че не трябва да се помръднете от местата си.

— Кой те кара да се месиш в тези работи, Санчо? — каза дон Кихот.

— Кой ли, сеньор? — отговори Санчо. — Меся се, защото имам право да се меся като оръженосец, който е научил правилата на учтивостта в школата на ваша милост, а нали вие сте най-вежливият и най-благовъзпитаният между всички рицари! Често съм слушал да казвате, че във въпросите на учтивостта губят еднакво както този, който има една карта повече, така и този, който има една карта по-малко. Повече нищо няма да кажа: на умния човек стигат и две думички.

— Така е, както казва Санчо — каза херцогът. — Нека видим първо как изглежда тази графиня и по това ще решим какви почести ѝ се полагат.

В този миг влязоха флейтистът и барабанчиците по същия ред както и преди.

Тук авторът завършва тази кратка глава и започва следната, в която продължава същото приключение, едно от най-забележителните на тази история.

[1] *Долорида* значи на испански натъжена, страдаща. Санчо взема собственото име за прилагателно. ↑

[2] *Фалда* значи на испански пола. *Трифалди* — с три поли. ↑

[3] *Галера* — кралски военни кораби, в които каторжниците са си излежавали наказанието като гребци. ↑

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ОСМА В КОЯТО ДУЕНЯ ДОЛОРИДА ОПЛАКВА ЗЛАТА СИ УЧАСТ

Подир печалните музиканти в градината влязоха в две редици дванадесет дуени, облечени в широки монахински одеяния от тънка вълна и с бели покривала от фин памучен плат, които бяха толкова дълги, че покриваха напълно полите им. След тях вървеше графиня Трифалди, водена за ръка от оръженосеца Трифалдин Белобради. Тя носеше рокля от най-тънък червен мъхнат плат с толкова дълги влакна, че ако бяха накъдрени, биха образували възелчета, големи колкото зърно от най-доброкачествен мартоски нахут.^[1] Шлейфът или, ако щете, опашката на роклята имаше три опашки, които държаха в ръце трима пажове, облечени и те в черно. Трите остри ъгъла, образувани от трите опашки, представляваха приятна геометрична фигура и на всички, които обърнаха внимание на този триопашат шлейф, стана ясно откъде идва името на графиня Трифалди, сиреч графинята с трите поли^[2]. Сам Бененхели казва, че това е вярно и че истинското ѝ име било графиня Лобуна^[3] поради многото вълци, навъдили се в графството ѝ, и че ако там вместо вълци се бяха навъдили лисици, щели да я наричат графиня Сорунa^[4], тъй като обичаи било в онези краища знатните сеньори да си прикачват име, свързано с нещата, изобилстващи в областта. Въпреки всичко графинята, за да прослави необикновения си шлейф, измени на традицията, изостави прозвището Лобуна и прие Трифалди.

Дванадесетте дуени и сеньората пристъпваха тържествено. Лицата им бяха покрити с черни була, но не прозрачни като булото на Трифалдин, а толкова плътни, че нищо не можеше да се види през тях. Щом се появиха дуените, херцогът, херцогинята и дон Кихот станаха на крака, както и всички други, които наблюдаваха внушителното шествие. Дванадесетте дуени се спряха и образуваха шпалир, посред който мина Долорида, без да пусне ръката на Трифалдин. Като видяха това, херцогът, херцогинята и дон Кихот направиха около десетина крачки, за да я посрещнат. А тя коленичи и с глас по-скоро груб и дрезгав, отколкото тънък и нежен, каза:

— Не си давайте труд, ваши височества, да оказвате толкова почести на вашия покорен слуга — искам да кажа слугиня, — защото голямата ми тъга няма да ми позволи да отговоря както подобава, тъй като моето странно и невиджано досега нещастие ми отнесе разума кой знае къде, но сигурно тъй далече, че колкото повече го търся, толкова по-малко мога да го намеря.

— Наистина, сеньора графиньо — отговори херцогът, — би трябвало да е без ум човек, за да не съзре у вас достойнствата, които заслужават без всякакво съмнение най-изтънчена вежливост и най-възвишена любезност.

Пое я за ръка и я настани на едно кресло до херцогинята, която също я прие много учтиво. Дон Кихот млъкна, а Санчо умираше от любопитство да види лицето на Трифалди или на някоя от многобройните ѝ дуени, но не успя да стори това, докато те сами доброволно не откриха лицата си.

Всички бяха застинали по местата си, потънали в най-дълбоко мълчание, и чакаха да видят кой пръв ще го наруши. Първа се обади дуеня Долорида и каза:

— Уверена съм, всемогъщи сеньоре, най-прекрасна сеньора и всички вие, премъдри господа, че преголямата ми беда ще намери в препълнените ви с доблест сърца не само благосклонен отзвук, но и великодушие и състрадание, защото тя е толкова голяма, че може да затрогне мрамора, да размекне диаманта и да разтопи стоманата на най-закоравелите сърца в света. Но преди да стигне тя до вашия слух — за да не кажа уши, — желала бих да ми кажете дали се намират тук сред това множество, събрание или компания пречистейшият рицар дон Кихот де ла Манча и известнейшият негов оръженосец Панса.

— Панса е тука — изпревари всички други Санчо, — и дон Кихотейшият също, а вие, прескръбна дуенейша, можете свободно да кажете каквото ви допаднейше, тъй като всички сме приготвени да ви бъдем най-покорнейши слуги.

Тогава дон Кихот стана, обърна се към дуеня Долорида и ѝ каза:

— Ако има все пак някаква надежда, измъчена сеньора, че благодарение на намесата на някой храбър могъщ странстващ рицар ще се намери лек за вашите беди, то аз съм готов да поставя на ваше разположение силите си, колкото и да са слаби и ограничени. Аз съм дон Кихот де ла Манча и мое призвание е да помагам на всички нуждаещи се, а щом е тъй, сеньора, няма защо да се мъчите да спечелите нашето благоволение, нито да се впускате в предисловия — разкажете ни направо и без заобикалки за вашите болки. Ние ще ви изслушаме и ще съумеем ако не да ги излекуваме, то поне да ги споделим.

Дуеня Долорида чу тези думи и даде вид, че иска да се хвърли в нозете на дон Кихот и дори действително се хвърли, помъчи се да ги прегърне и каза:

— Хвърлям се, непобедени рицарю, в нозете ви, защото те са основите и стълбовете на странстващото рицарство. Искам да целуна нозете, от чиито стъпки зависи избавлението ми от всички беди, о, храбри рицарю, чиито истински подвизи остават зад себе си и затъмняват баснословните подвизи на амадисовци, еспландиановци и белианисовци!

Дуенята остави дон Кихот, обърна се към Санчо Панса, хвана ръцете му и каза:

— О, ти, най-верен оръженосецо, служил някога при странстващ рицар в сегашни и минали векове, ти, чиято доброта е по-голяма от брадата на тук присъстващия мой придружител Трифалдин! Ти можеш наистина да се гордееш, защото — служейки на великия дон Кихот — ти служиш всъщност на всички тези рицари, които някога са въртели меч. Заклевам те в името на най-вярната ти вяност, бъди мой застъпник пред твоя господар, за да побърза да вземе под своя закрила смиренейшата и нещастнейшата графиня.

А Санчо отговори:

— Съвсем ми е безразлично, сеньора, това, че добротата ми била толкова голяма и дълга, колкото брадата на вашия оръженосец. За мене

единствено е важно душата ми да напусне този свят с брада и мустаци^[5], а земните бради съвсем не ме интересуват. Но и без тези молби и подмазвания аз ще помоля господаря си (защото знам, че ме обича много, особено сега, когато съм му потребен по една работа^[6]) да помогне на ваша милост и да ви закриля доколкото му е възможно. Но изповядайте болката си, ваша милост, кажете какво ви боли, а за другото не се грижете, все някак ще се разберем.

Херцогът и херцогинята, които бяха устроили цялото това приключение, както и другите посветени в тайната, умряха от смях, като чува тези думи, възхитени от остроумието и преструвките на графиня Трифалди. Дуеня Долорида седна и заговори:

— Владетелка на славното кралство Кандая, разположено между Велика Тапробана и Южното море, на две левги откъд нос Коморин, беше кралица доня Магунсия, вдовица на крал Арчипиело, неин сеньор и съпруг. От техния брак се роди инфантката Антономасия, наследница на престола^[7]. Инфантката израсна и се възпита под моите грижи и надзор, защото аз бях най-старата и най-знатна дуеня на майка ѝ. Така, нижейки се един след друг дните, малката Антономасия навърши четиринадесет години и стана толкова красива, че надали природата можеше да създаде нещо по-прекрасно. И да не мислите, че умът ѝ беше детски? Не, тя беше толкова умна, колкото и хубава, най-хубавата девойка на света, а сигурно и сега е такава, ако завистницата съдба и жестокосърдечните парки^[8] не са прекъснали нишката на живота ѝ. Но навярно те не са го сторили, защото небето едва ли би позволило да се извърши толкова голямо зло в света, като се откъсне още незрял гроздът на най-хубавата лоза на земята. В тази хубавица — грубият ми език не е способен да я възхвали както трябва — се влюбиха безброй князе, наши и чужди, а между тях и един обикновен рицар, който се осмели да извиси мислите си до небето на нейната прелест. Той се уповаваше на своята младост, на своята смелост, на многото си дарби и чарове, а също и на сполучливите си и тънки остроумия. Защото нека добавя, ваши височества — дано не съм ви вече отегчила, — че той така свиреше на китара, че я караше просто да говори. Нещо повече — той беше поет, голям танцьор и правеше толкова хубави кафези за птици, че ако изпаднеше в крайна нужда, можеше само с това да си печели хляба. С всички тези качества и дарби той беше в състояние планина да отмести, а колко е нужно, за да се покори сърцето на една

нежна девойка. Но всичката му прелест и изящество, всичките му дарби и способности щяха да са недостатъчни или съвсем безсилни, за да превземат крепостта на моята възпитаница, ако този безсрамен разбойник не беше прибягнал към една хитрост, а именно: първо мене да превземе. Този негодник и безчовечен нехранимайко намисли най-напред да покори волята ми и да спечели благоволението ми, за да му предам аз, недостоен управител, ключовете на крепостта, която пазех. С една дума, той смути разсъдъка ми и сломи волята ми с разни там украшения и дрънкулки. Но това, което най-вече ме раздруса и разсипа, бяха няколкото стиха, които го чух да пее една нощ, седнала зад решетката на прозорец, гледащ към уличката, където беше застанал той. Тези стихове — ако си спомням добре — гласяха:

*Тежки рани ми нанася
неприятелката мила;
за да страдам пряко сила,
иска да мълча в скръбта си.*^[9]

Стиховете ми се сториха бисери, а гласът му — меден и по-късно, когато разбрах какво зло ми нанавлякоха тези и други подобни стихове, съзнах, че е имал право Платон, когато е съветвал добре уредените държави да изгонят поетите или поне сладострастните поети, защото пишат стихове съвсем не като тези за Мантуанския маркиз, които забавляват и разплакват децата и жените, а изпълнени с такива едни остротии, които пробождат душата ви като с невидими бодли и ви изгарят отвътре като мълния, без да са ви докоснали дрехите. А друг път той изпя:

*Смърт, с ръцете си студени
тихо погали ме ти!
Само тъй ще запламти жажда за живот у мене.*^[10]

А освен това пъ и други подобни строфи и стихчета, които пленяват, когато ви се изпеят, а ви вълнуват, когато ви се прочетат. А

какво да кажем, когато поетите се унижават да съчиняват един особен род стихове, на мода по онова време в Кандая и известни под името сегидилии^[11]? В тях всичко развеселява, всичко раздвижва тялото, всичко е звънлив смях и изобщо всички чувства подскачат пъргаво като живак. И тъй, сеньори, казвам, че такива стихоплетци би трябвало с пълно основание да се пращат на изгнание в Гущерските острови^[12]. Но вината не е тяхна, а на лековерните, които ги хвалят, и на глупците, които им вярват, и ако аз бях добродетелна дуеня, каквато трябваше да бъда, нямаше да ме затрогнат неговите блудкави приказки и нямаше да повярвам на думи като тези: „Живея, умирайки, горя сред леда, зъзна сред огъня, надявам се без надежда, тръгвам и оставам“ и други подобни безсмислици, с които са пълни стихотворенията им. Нима не ни обещават поетите феникса на Арабия, венеца на Ариадна^[13], конете на Слънцето, бисерите на Юга, златото на Тибар^[14] и балсама на Панкая^[15]? Те дават най-голяма свобода на перото си, защото нищо не им струва да обещават неща, които нито възнамеряват, нито могат да изпълнят. Но накъде отивам аз? Тежко ми и горко? Какво безумие, каква лудост ме кара да разправам за чужди недостатъци, когато имам да говоря толкова много за своите собствени? Още веднъж — тежко ми и горко! Защото не стиховете ме погубиха, а моето простодушие, не песните ме разнежиха, а собственото ми лековерие. Голямата ми неопитност и недостатъчната ми предвидливост откриха и разчистиха пътя за дон Клавихо — така се казва въпросният рицар. Така благодарение на моето посредничество той проникна не един, а много пъти като законен съпруг в стаята на Антономасия, измамена не от него, а от мене. Защото, макар и да съм грешница, не бих позволила никому освен на законния ѝ съпруг да се допре дори и до крайчеца на подметката на обувката ѝ. Не, не, не — бракът трябва да стои на първо място във всяко начинание от този род, в което съм замесена аз. Но лошото в случая беше голямото неравенство, защото дон Клавихо беше обикновен дворцов рицар, а инфантката Антономасия, както вече казах — наследница на кралския престол. Благодарение на моята съобразителност и предпазливост интригата остана известно време скрита и тайна, но скоро разбрах, че ще излезе на бял свят, защото не знам защо коремът на Антономасия започна да се издува. Изплашени, събрахме се тримата и решихме, преди злото да стане явно, дон Клавихо да поиска от кралския наместник ръката на Антономасия, като

му покаже едно писмо, с което инфантката обещава да му стане съпруга. Писмото беше съставено от мене с такива силни изрази, че дори и могъщият Самсон нямаше да може да го обезсили. Направиха се необходимите постъпки, кралският наместник прочете писмото, изслуша нейната изповед, тя призна всичко, а той ѝ поръча да се крие в дома на един почтен дворцов алгуасил^[16].

Тук Санчо каза:

— Значи, и в Кандая има дворцови алгуасили, поети и сегидилии? В такъв случай мога да се закълна, струва ми се, че целият свят е еднакъв. Но вие, сеньора Трифалди, побързайте, защото става късно и аз умирам вече от любопитство да узная края на тази тъй дълга история.

— Добре, ще побързам — отговори графинята.

[1] *Мартос* е селище в провинция Хаен Андалусия. ↑

[2] Виж обяснението, дадено към глава XXXVII. ↑

[3] *Лобуна* е прилагателно, производно от лобо, на испански вълк.

[4] *Соруна* е прилагателно, получено от съществителното *соро*, на испански — лисица, а същевременно и от *сора* — женска лисица и безпътна жена. ↑

[5] *Душа с брада и мустаци* — тоест мъжествена душа, която се отправя храбро след смъртта към небето. ↑

[6] Става дума за самобичуването, чрез което ще освободи от магия *Дулсинея*. ↑

[7] Изброяването на източните земи, с което се осмива фантастичната география на рицарските романи (*Кандая* — град в Индия, *Тапробана* — остров Цейлон, *нос Коморин* — Индостан), се съчетава странно с имената на действащите лица, които ни връщат в Европа (*красица Магунсия* — град Майнц). Съвсем гротескно е името на инфантката, което означава реторическа фигура. ↑

[8] *Парки* — три божества от ада — Клото, Лакезис и Атропос, които според митологията са били господарки на човешкия живот, чиито нишки са държали в ръцете си. ↑

[9] Четиристишие от италианския поет Серафино Акуилано, преведено на испански към 70-те години на XVI век, извънредно разпространено в Испания. ↑

[10] Това четиристишие е творба на поета Ескрива (XV в.), публикувано за първи път през 1511 г. В него са внесени известни промени от Сервантес (втори и трети стих). ↑

[11] Вид народни песни. ↑

[12] *Гущерски острови* — въображаеми пусти и ненаселени острови. ↑

[13] *Венецът на Ариадна* — изработен от съпруга ѝ Вулкан (Хефест), цял от злато и скъпоценни камъни, превърнат след това в съзвездие (митология). ↑

[14] *Злато от Тибар* — чисто злато. ↑

[15] *Панкая* — несъществуваща област на Арабия, възпявана заради редките си благоухания. ↑

[16] *Алгуасил* — чиновник от дворцовата полиция. ↑

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ДЕВЕТА
В КОЯТО ГРАФИНЯ ТРИФАЛДИ ПРОДЪЛЖАВА ДА
РАЗКАЗВА ЧУДНАТА СИ И ДОСТОЙНА ЗА ЗАПОМНЯНЕ
ИСТОРИЯ

Всяка дума на Санчо доставяше голямо удоволствие на херцогинята и отчайваше дон Кихот. Той му заповяда да мълчи, а Долорида продължи своя разказ: — Най-сетне, след много въпроси и отговори, понеже инфантката държеше на своето, като нито се отказваше от намерението си, нито променяше първоначалното си решение, кралският съветник отсъди в полза на дон Клавихо и му я даде за законна съпруга, а това опечали толкова много кралица доня Магунсия, майката на инфантката, че след три дни я погребяхме.

— Навярно е умряла — рече Санчо.

— Разбира се! — отговори Трифалдин. — В Кандая не погребват живите, а мъртвите.

— Случвало се е, сеньор оръженосецо — възрази Санчо, — някой да падне в несвоят и да го вземат за умрял и да го погребат, затова смятам, че по-добре щеше да бъде кралица Магунсия да припадне, вместо да умре, защото, докато сме живи, може много нещо да се оправи, пък и грешката на инфантката не е била толкова страшна, за да я вземе така надълбоко. Да беше се омъжила тази сеньора за някой свой паж или домашен слуга, както често се е случвало, виж, тогава злото щеше да е непоправимо, но да се омъжиш за един толкова благороден и умен рицар, както ни го описва дуенята, право да си кажа, глупост е, но не пък чак толкова голяма, както се смята. Защото съгласно правилата, към които се придържа моят господар, който е тук и няма да допусне да излъжа, не само учените хора могат да стават епископи, но така също и рицарите — а още повече, ако са странстващи — могат да станат крале и императори.

— Имаш право, Санчо — каза дон Кихот, — защото странстващият рицар, ако малко поне му се усмихне съдбата, може лесно да стане най-великият сеньор на света. Но продължете, сеньора Долорида, понеже ми се струва, че ви остава още да разправите горчивия край на тази досега сладка история.

— Горчив, и още как! — отговори графинята. — Толкова е горчив, че в сравнение с него горчивата краставица е сладка, а олеандърът — вкусен. И така, кралицата умря, а не припадна. Ние я погребяхме и едва я засипахме с пръст и ѝ казахме последно прости и изведнъж („*quis talia fando temperet a lacrimis*“^[1]) над гроба на кралицата върху дървен кон се появи Маламбруно, пръв братовчед на Магунсия, който не само беше свиреп великан, но и магьосник. И ето че за да си отмъсти за смъртта на своята братовчедка и да накаже дон Клавихо за неговата дързост и Антономасия — за лекомислието ѝ, той използва оръжията на своето изкуство и ги омагьоса двамата на самия гроб — нея превърна в бронзова маймуна, а него — в страшен крокодил от някакъв непознат метал. Помежду им издигна стълб, също от метал, с надпис на сирийски език, който, преведен първо на кандайски, а после на испански, гласи както следва: „Тези дръзки любовници няма да приемат предишния си вид, докато юначният ламанец не премери силите си с мене в дуел, тъй като съдбата пази само за неговата велика храброст това невиждано досега приключение“. След това той извади от ножницата си грамаден широк ятаган, хвана ме за косите и посегна да

ми пререже гърлото и да ми отсече из корен главата. Изтръпнах, езикът ми се схвана и помислих, че е свършено с мене, но все пак направих върховно усилие и с глас треперещ и жаловен му казах толкова много и такива неща, че той не приведе в изпълнение страшната си заплаха. В края на краищата той заповяда да се съберат всички дворцови дуени — тези, които виждате сега тук — и след като представи в най-черни краски нашата вина и ни укори за нравите ни, злонамерените ни хитрини и още по-лоши сплетни, хвърляйки върху всички моята лична вина, каза, че няма да ни убие, а ще ни наложи друго по-трайно наказание, което ще ни доведе до жалка и позорна смърт. В същия миг и секунда, когато изрече тези думи, ние всички почувствахме, че ни се разширяват порите на лицето и в тях сякаш вкараха остриета на игли. Прокарахме бързо ръце по лицата си и разбрахме, че е станало с нас нещо, което ей сега ще видите.

Тутакси Долорида и другите дуени вдигнаха булата, които ги закриваха, и откриха лицата си, цели обрасли с бради — кои руси, кои черни, кои бели, а някои прошарени. Херцогът и херцогинята се преструваха, че се учудват, дон Кихот и Санчо се смаяха, а останалите се ужасиха.

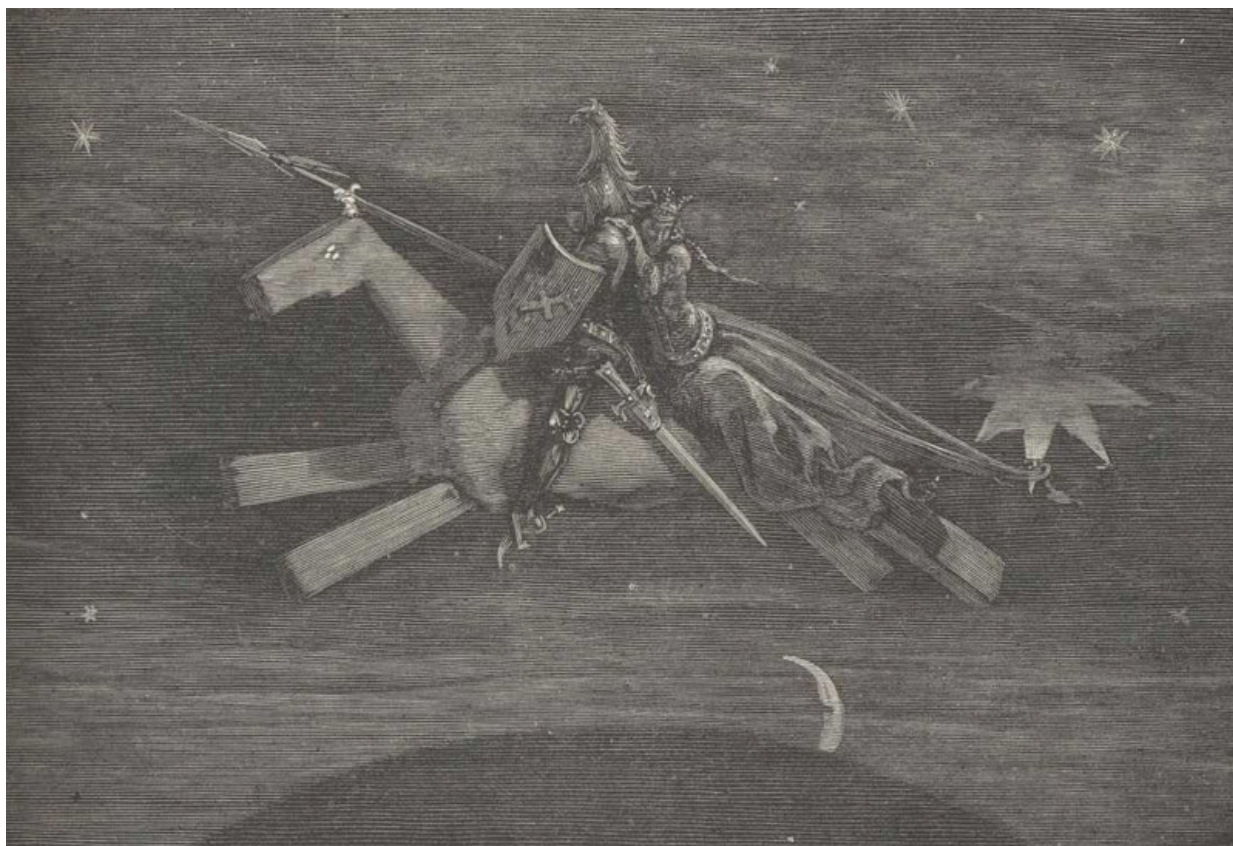
— Ето как ни наказва — продължи Долорида — този подъл и злонамерен Маламбруно, като покри с тази твърда четина гладката и нежна кожа на нашите лица. По-добре да ни бе отсякъл главите с грамадния си ятаган, отколкото да затъмни блясъка на лицата ни с тази гъста козина! Защото помислете добре, сеньори (о, колко бих искала при тези думи очите ми да се превърнат в два извора, но нашето нещастие и морето от сълзи, които те проляха досега, ги лишиха от влага и ги направиха сухи като слама и затова ще говоря без сълзи), помислете, казвам, къде би могла да отиде една брадата дуеня? Кой баща или майка биха се смилили над нея? Кой ще ѝ помогне? Дори когато кожата ѝ е гладка и лицето намазано с разни белила и червила, тя едва намира кой да я хареса, а какво да прави сега, когато по лицето ѝ е пораснала цяла гора? О, дуени, другарки мои, в злополучен миг сме се родили на този свят, в злочест час са ни заченали нашите родители!

Тя каза тези думи и се престори, че пада в несвяст.

[1] „При тези слова, кой би могъл да удържи сълзите си“
(Вергилий — „Енеида“, 1,6–8). ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТА ЗА НЕЩА, КОИТО СА ВЪВ ВРЪЗКА С ТОВА ПРИКЛЮЧЕНИЕ И ТАЗИ ПАМЕТНА ИСТОРИЯ

Всички, които обичат истории, подобни на тази, трябва наистина и действително да бъдат благодарни на първоначалния ѝ автор Сиде Амете за старанието му да ни я разкаже с най-малките ѝ подробности, без да пропусне да хвърли светлина дори върху най-малката дреболия. Той описва мислите, разкрива помислите, отговаря на мълчаливо зададени въпроси, разсейва съмненията, предотвратява възраженията, с една дума, отгатва най-дребните прищевки на любопитния читател. О, прочути авторе! О, щастливи дон Кихоте! О, славна Дулсинея! О, забавни Санчо Панса! Дано всички заедно и всеки от вас поотделно живеете безкрайни векове за наслада и общо развлечение на хората!

И тъй, историята разказва, че Санчо, щом като видял припадналата Долорида, рекъл:

— Кълна се в името си на честен човек и в паметта на всички мои прадеди Пансовци, че никога не съм виждал, нито чувал, нито пък господарят ми е разказвал и не е могло да му мине и през ума подобно приключение. Не искам да те прокълна, но хиляди дяволи да те вземат, магьоснико и великане Маламбруно! Не можа ли да намериш друг род наказание за тези грешници, ами реши да им посадиш бради? Не беше ли по-добре и по-изгодно за тях, вместо да им посаждаш бради, да им откъснеш половината нос от средата надолу, пък ако ще и да бяха почнали да гъгнат? Хващам се на бас, че те нямат достатъчно пари, за да платят на някого да ги обръсне.

— Вярно е, сеньоре — отговори една от дванадесетте дуени, — че нямаме достатъчно пари, за да си бръснем брадите, и ето защо някои от нас сметнаха за по-евтино да употребяваме лепенки или лепкави пластири. Ние ги поставяме на лицата си, после изведнъж ги дърпаме и кожата ни остава гладка и чиста като дъното на мраморен съд. Вярно е, че в Кандая има жени, които ходят по домовете да скубят косми, да изписват вежди и да правят какви ли не щеш други услуги на сеньорите, но ние, дуените на господарката ми, не сме прибягвали никога към тяхната помощ, защото повечето от тях приличат на сводници, които са престанали отдавна да бъдат прилични жени. Ако сеньор дон Кихот не ни спаси, с бради ще ни и погребат.

— По-скоро ще си оскубя моята в страната на маврите^[1] — каза дон Кихот, — отколкото да не махна вашите.

В този миг Трифалди дойде на себе си и каза:

— Сладкият звън на това обещание, храбри рицарю, стигна до ушите ми, макар и да лежах в безсъзнание, и ми помогна да дойда на себе си и да се съвзема напълно. И тъй аз повторно ви моля, славни и неукротими странстващи рицарю, да превърнете в дело любезното си обещание.

— Всичко, което зависи от мене, ще бъде направено — отговори дон Кихот, — кажете ми само, сеньора, какво трябва да сторя, защото аз съм готов веднага да ви услужа.

— Работата е там — отвърна Долорида, — че оттук до кралство Кандая — ако се върви по суша — има пет хиляди левги, може би две повече или по-малко, но ако се лети по въздуха и по права линия,

разстоянието е три хиляди двеста двадесет и седем левги. Маламбруно ме натовари да предам на нашия рицар-спасител — щом съдбата поиска да се срещнем с него, — че той ще му изпрати кон, много по-хубав и по-малко вироглав от кираджийските, защото щял да бъде самият дървен кон, на който смелият Пиер е отвялякъл красавицата Магалона. Този кон се управлява с клин, който се поставя на челото му и служи вместо юзди, а той лети тъй бързо, че сякаш самите дяволи го носят. Според едно старинно предание конят е бил изработен от мъдреца Мерлин. Той го дал назаем на Пиер, негов приятел, който правел с него дълги пътешествия и отвялякъл — както вече казах — хубавата Магалона, която, седнала отзад на коня, се издигнала с Пиер във въздуха пред смаяните погледи на хората, които ги наблюдавали от земята. Мерлин го давал назаем само на хора, които обичал или които добре му плащали, и не се помни да го е яздил до днес друг някой освен великия Пиер. Маламбруно се сдобил с коня благодарение на своите магии и сега го притежава и си служи с него при своите пътувания, които прави постоянно из различни части на света: днес е тук, утре във Франция, а другиден в Потоси^[2]. Хубавото на този кон е, че той нито яде, нито спи, нито хаби подкови и без да има криле, се носи из въздуха така плавно, че ездачът му може да държи в ръката си пълна чаша с вода, без капка да се излее — така равно и гладко се движи. Поради всички тези негови качества голяма е била радостта на хубавата Магалона, когато ѝ се отдавало да го язди. Тук Санчо каза:

— И моят Сивчо се движи равно и гладко, макар и да не лети из въздуха, но за пътуване по земята не бих го сменил с който и да било раванлия кон на света.

Всички се засмяха, а Долорида продължи:

— Така че (ако Маламбруно иска действително да тури край на нашето нещастие) този кон ще се яви пред нас най-късно половин час след настъпване на нощта. Защото той ми съобщи, че знакът, който ще ми даде, за да разбере, че съм намерила рицаря, когото търсех, ще бъде да ми изпрати коня, където и да съм, бързо и навреме.

— А колко души могат да се качат на този кон? — запита Санчо.

Долорида отговори:

— Двама — единият на седлото, другият на задницата, и обикновено двамата ездачи са рицар и оръженосец, ако няма, разбира се, отвлечена девойка.

— Бих искал да знам, сеньора Долорида — каза Санчо, — как се казва този кон.

— Името му — отвърна Долорида — не е Пегас като коня на Белерофон, нито Буцефал, както се е наричал конят на Александър Велики, нито Брилядор като жребца на Бесния Роланд, нито Байарте — като коня на Риналд де Монталбан, нито Фронтино като коня на Рухеро, нито Боотес и Перитоа^[3], както разправят, че са се казвали конете на Слънцето. Не се казва и Ореля, както конят на нещастния Родриго, последния готски крал на Испания, с който той влязъл в сражението, което му струвало и живота, и кралството.

— Хващам се на бас — каза Санчо, — че щом не са му дали нито едно от тези прославени имена на толкова известни коне, не са му дали и името Росинант, както се казва конят на господаря ми. Това име е толкова сполучливо, че превъзхожда всички досега изброени.

— Така е — отговори брадатата графиня, — но и неговото име чудесно му приляга, защото се нарича Клавиленьо^[4] Бързокрили, а то е много подходящо, защото конят е от дърво, има клин на челото си и се движи с голяма бързина. Така че по изразителност на името си той може да поспори със славния Росинант.

— Харесва ми името — отговори Санчо, — но с каква юзда или с какви поводи се управлява?

— Казах вече — отвърна Трифалди, — с клин. Рицарят ездач, като обръща на една или друга страна клина, за който ви говоря, направлява коня както си ще — било високо из въздуха, било ниско над земята, като почти я докосва, било точно по средата, път, който трябва да се следва във всяко добре обмислено начинание.

— Много ми се ще да го видя — каза Санчо, — но съвсем не възнамерявам да се качвам на него — било на самото седло, било на задницата му, — то е все едно да търся круши под бряст. Едва се крепя на моя Сивчо, и то на самар, по-мек от коприна, а сега ще искат да се крепя на дървен кон без никаква постилка или възглавница! Нямам намерение, дявол да го вземе, да си троша кокалите, за да махам на хората брадите! Всеки да се бръсне както намери за добре. Не желая да придружавам господаря си в толкова дълго пътешествие, още повече, че ако съм задължен да допринеса за отмагьосването на моята сеньора Дулсинея, то никак не се чувствам длъжен да помагам в бръсненето на тези бради.

— Длъжен сте, приятелю — отговори дуенята Трифалди, — и то толкова много, че без вашето участие не вярвам да постигнем каквото и да било.

— И таз хубава! — каза Санчо. — Какво общо имат оръженосците с приключенията на господарите си? Те да обират славата за извършените подвизи, а ние да опъваме каиша ли? За нищо на света! Поне да кажеха историците: „Еди-кой си рицар извърши това приключение, но с помощта на този и онзи негов оръженосец, без когото той нямаше да може да го изкара до щастлив край...“ А то пишат сухо: „Дон Паралипоменсн, Рицарят на трите звезди, завърши приключението с шестте чудовища“, без да споменават дори името на оръженосеца, който е участвал в него, сякаш че той изобщо не е съществувал на земята! Сега, сеньори, повтарям — моят господар може да върви сам и на добър му час! Но аз ще остана тук при херцогинята и може би като се върне, той ще намери работата на сеньора Дулсинея на три четвърти свършена, защото възнамерявам през свободните си часове да си нанеса толкова удари с камшика, че косъм да не поникне по битите ми меса.

— Все пак, Санчо, ще трябва да придружите господаря си, ако се наложи, защото за това ви молят важни лица. Не бива заради неоправдания ви страх да останат обрасли с бради лицата на тези дами — ще бъде крайно неприлично.^[5]

— Тая няма да я бъде! — викна Санчо. — Ако ставаше поне дума да се прояви това милосърдие към някои целомъдрени девойки или към деца от сиропиталище, иди-дойди — все още би могъл човек да се впусне в такова трудно дело, но да се изтормозя само и само за да избавя от брадите едни дуени — няма го майстора! По-добре да ги видя всичките с бради, от най-старата до най-младата и от най-предвзетата до най-префърцунената.

— Много ги мразите тези дуени, приятелю Санчо — каза херцогинята, — съвсем сте се повели по ума на толеданския аптекар. Но, вярвайте ми, не сте прав. В моя дом има дуени, които биха могли да служат за образец на дуени, ето тук е моята доня Родригес — нейното присъствие говори само за себе си.

— Достатъчно е това, което казахте, ваше превъзходителство — каза Родригес, — Бог вижда истината и ние, дуените, каквито и да сме, добри или лоши, брадати или голобради, и нас майка ни е раждала,

както и другите жени, и тъй като Бог ни е пратил на тази земя, той знае защо го е направил. На неговото милосърдие се уповавам аз, а не на тази или онази брада.

— И така, сеньора Родригес, сеньора Трифалди и всички други сеньори — каза дон Кихот, — аз се надявам, че небето ще погледне благосклонно на вашата беда и че Санчо ще направи това, което му заповядам. Нека само дойде Клавиленьо, и аз веднага ще встъпя в бой с Маламбруно, защото знам, че никакъв бръснач не би обръснал ваши милости с тази леснина, с която мечът ми ще отсече от раменете главата на Маламбруно. Господ търпи злодеите, но не за вечни времена.

— Ах! — извика при тези думи Долорида. — Нека всички звезди от небесния свод погледнат с благосклонни очи на ваше величие, смели рицарю, и да влеят в сърцето ви юначност и сполука, за да бъдете закрила на печалния и угнетен род на дуените, мразен от аптекарите, клеветен от оръженосците и изнудван от пажовете. Проклета да е глупачката, която в цвета на годините си е предпочела да стане дуеня, а не монахиня. Тежко на нас, дуените! Ако и да сме потомки по права мъжка линия на троянеца Хектор, все още се намират господарки, които ще ни хвърлят в лицето по едно „ти“, като си мислят, че така ще станат кралици! О, великане Маламбруно, ти, който, макар и магьосник, все пак си верен на дадената дума! Изпрати ни бързо несравнимия Клавиленьо, за да се свършат най-сетне мъките ни, защото тежко ни, ако настъпят горещините и ни заварят с тези бради!

Трифалди произнесе тези думи тъй прочувствено, че изтръгна сълзи от очите на всички присъстващи. Дори и Санчо се просълзи и реши дълбоко в сърцето си да придружи господаря си до края на света, стига с това да помогне на дуените да премахнат вълната от своите достопочтени лица.

[1] За маврите е било голям срам и много недостойно да си бръснат брадите. ↑

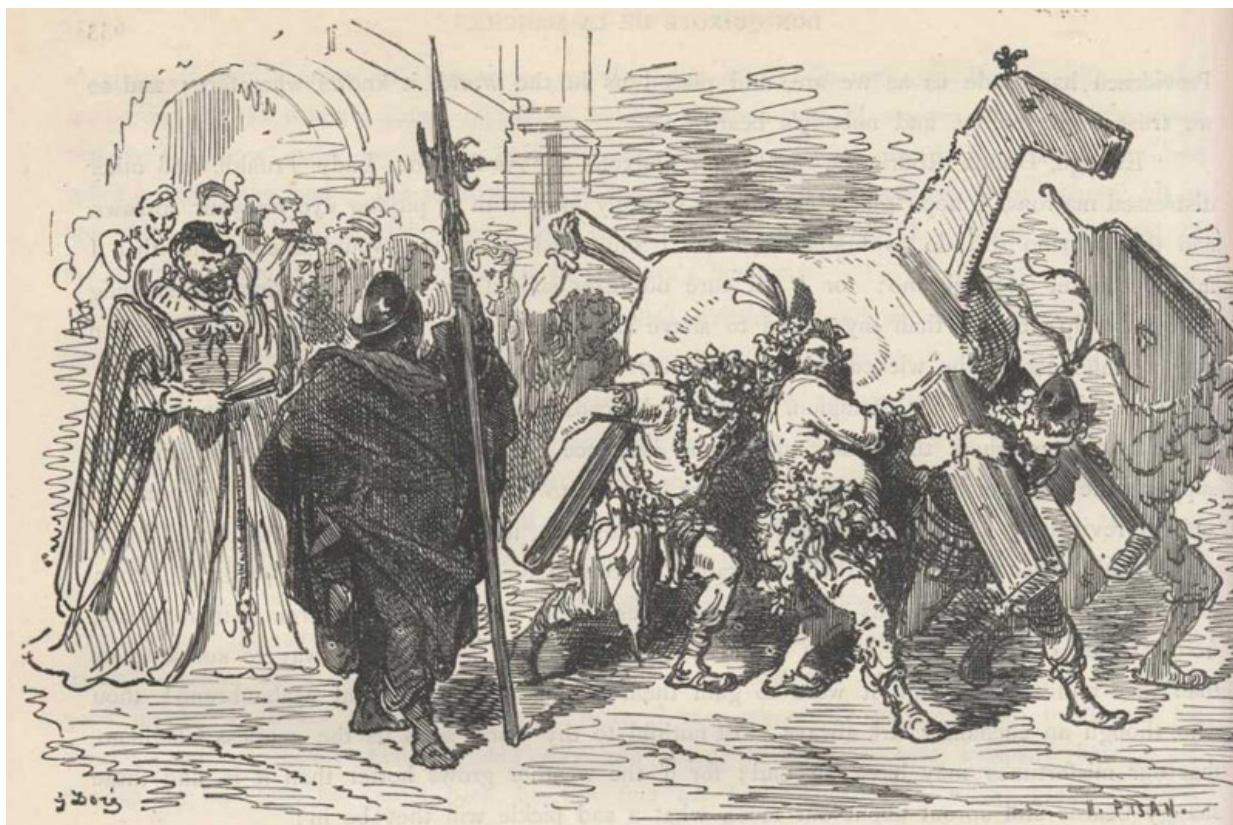
[2] Градче в Боливия, прочуто със сребърните си мини. Богатствата му са били пословични. Потоси е синоним на обетована земя, на Елдорадо. ↑

[3] *Боотес* е име на съзвездие, а *Перитоа* (изкълчено от Пиритос) е име на приятел на Тезей. ↑

[4] *Клавиленьо* е съчетание от две испански думи, които означават клин и дърво. ↑

[5] Трябва да се предполага, че това са думи на херцогинята. ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ПЪРВА ЗА ПРИСТИГАНЕТО НА КЛАВИЛЕНЬО И ЗА КРАЯ НА ТОВА ПРЕДЪЛГО ПРИКЛЮЧЕНИЕ

Междувременно настъпи нощта и с нея определеният час, в който трябваше да пристигне прочутият кон Клавиленьо. Закъснението му почваше да безпокои дон Кихот, защото си мислеше, че щом Маламбруно се бави да го изпрати, или той не е рицарят, за когото е било отредено това приключение, или Маламбруно не смее да излезе на дуел с него. Но ето че неочаквано нахълтаха в градината четирима диваци, покрити от глава до пети със зелен бръшлян, понесли на рамене голям дървен кон. Те го сложиха на земята и един от тях каза:

— Нека на този дървен кон се качи рицарят, който има смелост да стори това...

— Аз — прекъсна го Санчо — не се качвам, защото нито имам смелост, нито пък съм рицар.

Дивакът продължи:

— ... и нека оръженосецът, ако рицарят има такъв, да се качи на задницата на коня. Нека се довери на храбрия Маламбруно, защото, не го ли рани неговият меч, никой друг меч, нито друго коварство не ще го засегнат занапред. Достатъчно е да се наклони този клин върху шията на коня, и той ще ви понесе по въздуха към мястото, където ви чака Маламбруно. Но за да не ви се завие свят, когато се издигнете над земята, ще трябва да носите превръзка на очите си, докато изцвили конят — знак, че пътуването ви е завършено.

След тези думи диваците оставиха Клавиленьо и най-почтително се върнаха там, откъдето бяха дошли. Долорида, като видя коня, почти просълзена каза на дон Кихот:

— Смели рицарю, Маламбруно изпълни обещанието си — конят е вече тук, брадите ни растат и всяка една от нас и всеки наш косъм те^[1] заклинат да ни обръснеш, защото за тази цел се иска само да яхнете двамата с твоя оръженосец коня и да турите щастливо начало на вашето ново пътуване.

— Ще го направя, сеньора графиньо Трифалди, на драго сърце и с най-добра воля, без да взема възглавница и без да си сложа шпори, за да не губя нито миг — толкова голямо е желанието ми да ви видя вас, сеньора, и всички тези дуени обръснати и голобради.

— Аз пък няма в никакъв случай да го направя — рече Санчо — нито с добра, нито със зла воля. А ако тези бради не могат да се махнат, без да се кача и аз на този кон, нека господарят ми си потърси друг оръженосец да го придружи, а тези сеньори — друг начин, за да си върнат гладкостта на лицата, защото аз не съм магьосник, та да ми прави удоволствие да летя по въздуха. Какво ще кажат моите островитяни, когато узнаят, че техният губернатор се разхожда сред ветровете? И още нещо — понеже оттук до Кандая има три хиляди и няколко левги, ако конят се умори или ако великанът се разсърди, връщането ни ще закъснее пет-шест години, а дотогава няма да останат в света ни острови, ни островчета, които да си спомнят още за мене. И тъй както обикновено се казва „който се бави, губи“ и „дадат ли ти телчица, тичай за връвчица“, нека ми простят брадите на тези сеньори, но Свети Петър си е добре в Рим. Искам да кажа, че съм си добре в този

дом, където ме обсипват с толкова милости и от чийто господар очаквам голямото щастие да стана губернатор.

Тогава херцогът каза:

— Приятелю Санчо, островът, който ви обещах, нито ще мръдне, нито ще избяга. Корените му са толкова дълбоки, така са забити в глъбините на земята, че не могат да го откъртят, нито помръднат от мястото му и три сътресения. Понеже и двамата знаем, че всяка висока длъжност се получава срещу подкуп, голям или малък, подкупът, който аз искам от вас за губернаторството, е да придружите вашия сеньор дон Кихот, за да завършите това паметно приключение. Трябва да знаете, че няма значение дали ще се върнете на гърба на Клавиленьо, и то скоро, както може да се очаква от неговата пъргавина, или пешком като поклонник, скитащ се от кръчма на кръчма и от хан на хан, ако неблагоприятната за вас съдба така го поиска. Щом се върнете, ще си намерите острова там, където сте го оставили, а островитяните ще ви приемат със същото желание, което винаги са имали да ви видят като свой управител, а и моето решение ще остане неизменно. Не се съмнявайте в истинността на тези мои думи, сеньор Санчо, защото иначе съмнението ви би оскърбило дълбоко доброто ми желание да ви услужа.

— Ни дума повече, сеньор! — каза Санчо. — Аз съм беден оръженосец и не мога да устоявам на толкова любезности. Нека се качи господарят ми, нека превържат очите ми, помолете се за мен на Бога и кажете ми ще мога ли да предам душата си в ръцете на Господа и да призова на помощ ангелите, когато летим в поднебесните простори.

На това отговори Трифалди:

— Разбира се, Санчо, че ще можете да се помолите на Господа или комуто искате, защото Маламбруно, макар и магьосник, е все пак християнин и върши магиите си с голяма прозорливост и умение, за да не се скара с никого.

— Щом е тъй — каза Санчо, — Бог да ми е на помощ и пресветата Троица Гаетска^[2].

— От паметното приключение с тепавиците — каза дон Кихот — не съм виждал никога Санчо така изплашен, както сега, и ако бях суеверен като мнозина други, неговият страх щеше да разколебае моя дух. Но ела тук, Санчо, че искам — с разрешението на тези сеньори — да ти кажа две думи насаме.

Дон Кихот отведе Санчо под дърветата в градината, взе двете му ръце и каза:

— Ти виждаш вече, драги мой Санчо, че ни предстои дълго пътуване и един Господ знае кога ще се върнем и дали обстоятелствата ще ни позволят да си поговорим спокойно. Затова аз те моля да се оттеглиш в стаята си под предлог, че отиваш да прибереш някои неща, необходими за път, и там да си удариш на бърза ръка поне петстотин камшика от трите хиляди и триста, които си се задължил да си удариш. По този начин ще подходиш сериозно към работата си, защото започнеш ли нещо, все едно, че си го преполовил.

— За Бога! — отговори Санчо. — Ваша милост сигурно сте си загубили ума. Това ми напомня приказката: „Виждаш ме, че ще раждам, а ме питаш дали съм девствена!“ Как може ваша милост да искате от мене точно сега, когато ще трябва да седна на гола дъска, да си натъртя от бой задника? Наистина, че не сте с ума си! Нека отидем първо да обръснем тези дами, а когато се върнем, обещавам на ваша милост — да не ми е иначе името Санчо, — че ще побързам да изпълня своя дълг, така че ваша милост да останете предоволен. А сега ни дума повече по този въпрос!

А дон Кихот отговори:

— Добре, твоето обещание ме задоволява, Санчо, и аз вярвам, че ще го изпълниш, защото — макар и да си прост човек — ти обичаш истината.

— Какъвто и да съм — повтори Санчо, — ще си изпълня думата.

След това те се върнаха при Клавиленьо, за да го възседнат, и дон Кихот каза:

— Хайде, превържи си очите, Санчо, и се качвай! Щом пращат за нас от толкова далечни земи, то не е, за да ни мамят, защото безславно е да измамиш хора, които ти се доверяват. Дори да се случи точно обратното на това, което аз мисля, никакво коварство не ще може да помрачи славата, че сме извършили този подвиг.

— Да тръгваме, сеньор — каза Санчо, — че брадите и сълзите на тези сеньори са ми легнали на сърцето и не ще мога да туря зальк в уста, докато не видя лицата им изгладени както по-рано. Качете се, ваша милост, и си вържете очите, защото моето място е отзад, а ясно е, че се качва пръв този, който язди на седлото.

— Вярно е — забеляза дон Кихот.

Той извади от джоба си една кърпичка и помоли Долорида да му завърже здраво очите. Когато това бе сторено, той си махна превръзката и каза:

— Ако не ме лъже паметта, чел съм във Вергилий историята за троянския Паладиум — това е бил дървен кон^[3], който гърците подарили на богинята Палада. Той бил пълен с въоръжени бойци, които по-късно разрушили напълно Троя. Така че добре ще бъде да видим какво има в търбуха на Клавиленьо.

— Излишно е — каза Долорида, — аз имам вяра в Маламбруно и знам, че той не е нито коварен, нито предател. Качете се, ваша милост сеньор дон Кихот, без всякакъв страх, защото аз отговарям, ако ви^[4] се случи някаква беда.

Дон Кихот реши, че всеки последващ въпрос, свързан с неговата безопасност, може да породи съмнение в храбростта му и затова без повече разпавии се качи на Клавиленьо и опита клина, който се въртеше лесно. А понеже конят нямаше стремена и краката му висяха, той приличаше на някаква фигура от римско триумфално шествие^[5], рисувана или тъкана върху фламандски стенен килим. Без желание и съвсем мързеливо се качи и Санчо. Като се намести колкото се може по-добре върху задницата на коня, намери, че тя съвсем не е мека, а напротив, доста твърда и поиска от херцога да му услужи, ако е възможно, с някоя възглавница, безразлично дали от салона на сеньора херцогинята или от леглото на някой паж, защото задницата на този кон му се струваше да е по-скоро от мрамор, отколкото от дърво. На това Трифалди отговори, че Клавиленьо не понася върху си никакъв хамут и никакво друго украшение и че Санчо може да седне по женски, за да не му е толкова твърдо. Така и направи Санчо и като си взе сбогом, остави се да му вържат очите и след това сам си ги развърза, погледна всички в градината с умиление и сълзи на очи и им каза да му помогнат в това изпитание и прочетат „Отче наш“ и „Аве Мария“, за да им изпрати Господ и на тях, когато изпаднат в подобни изпитания, човек, който да се помоли за тях. Но тук се намеси дон Кихот:

— Негодник такъв! Да не би случайно да висиш на бесилка или да е настъпил последният ти час, та искаш да ти четат подобни молитви? Не седиш ли, подло и страхливо същество, на същото място, което е заемала хубавата Магалона и което е напуснала не за да иде в гроба, а да стане кралица на Франция, ако не лъжат книгите? А нима аз,

седнал до тебе, не мога да се сравня с юначния Пиер, който е седял на същото място, което заемам аз сега? Превържи си очите, превържи си ги, безчувствено животно, и не давай поне в мое присъствие израз на страха, който те души!

— Добре, превържете ми очите — отговори Санчо, — а щом не желаете сам да се помоля богу, нито други да се помолят за мене, какво чудно има тогава, че се боя да не ни срещнат по тези места цял легион дяволи и да ни закарат в Пералвильо^[6].

Превързаха им най-сетне очите и дон Кихот, като видя, че всичко е в ред, сложи ръка на клина. Едва се докосна до него, и всички дуени и останалите присъстващи започнаха да викат:

— Бог да те напътства, доблестни рицарю!

— Господ да те пази, храбри оръженосецо!

— Ето че летите вече във въздуха и се движите с бързината на стрела!

— Ето че се чудят и маят вече тези, които ви гледат от земята.

— Дръж се здраво, юначни Санчо, не се олюлявай! Гледай да не паднеш, че падането ти ще бъде по-страшно от онова на дръзкия момък, който пожелал да кара колесницата на своя баща — слънцето^[7].

Санчо чу гласовете, притисна се здраво към своя господар, прегърна го с ръце и му каза:

— Сеньор, как могат да твърдят, че летим високо, когато ние чуваме съвсем ясно гласовете им, и то, струва ми се, че говорят съвсем близо до нас?

— Недей обръща внимание на това, Санчо! Понеже тези полети и тези приключения се различават толкова много от обикновените пътувания, ти ще можеш от хиляди левги да чуваш и виждаш каквото поискаш. И не ме притискай толкова, че ще ме събориш. Не мога наистина да разбера защо се смущаваш и страхуваш. Готов съм да се закълна, че никога в живота си не съм яздил кон с по-равен ход. Сякаш не сме мръднали от мястото си. Пропъди, приятелю, страха си! Всичко върви по мед и масло и нас ни носи попътен вятър.

— Така е — отговори Санчо, — защото от тази страна вее толкова силен вятър, че сякаш ме обдухват с хиляда духала.

Това беше самата истина, защото няколко големи духала бяха причината за този вятър. Това приключение бе така добре замислено от

херцога, херцогинята и техния домоуправител, че не бяха забравили и най-малката подробност, за да бъде то съвършено.

Когато дон Кихот почувства вятъра, каза:

— Няма съмнение, Санчо, че сигурно сме проникнали във втората въздушна област, където се раждат градушката и снегът. Родината на гръмотевиците, светкавиците и мълниите е третата област и ако се издигаме все тъй бързо, скоро ще бъдем в областта на огъня, а аз не зная как да завъртя този клин, за да не се изкачим до тази височина, където можем да изгорим.^[8]

В това време навиха на тръстики кълчища, които лесно се палеха и гаснеха, и почнаха да подгръват лицата им. Санчо почувства горещината и каза:

— Бог да ме убие, ако не сме вече в огнената област или близо до нея. Голяма част от брадата ми е опърлена и ми се иска, сеньор, да си отвържа очите, за да видя къде точно се намираме.

— Недей! — отговори дон Кихот. — Спомни си истинската случка с лиценцията Торалба^[9], когато дяволите вдигнаха във въздуха върху тръстикова пръчка и с вързани очи. След дванадесет часа той стигнал в Рим, слязъл на Торе ди Нона, една от улиците на този град, видял сражението, разгрома и смъртта на Бурбон^[10] и на следната заран се върнал обратно в Мадрид, където разказал за всичко видяно. Същият разказал още, че през време на полета си дяволът му заповядал да си отвори очите и той ги отворил и се видял толкова близко — така поне му се сторило — до луната, че можел да я пипне с ръка, но не посмял да погледне земята, за да не му се завие свят. Затова, Санчо, няма защо да си развързваме очите. Този, който се е заел да ни води, ще отговаря за нас и може би сега се издигаме нависоко, за да се спуснем изведнъж над кралството Кандая, както прави соколът или ястребът, който се издига във въздуха, за да се спусне веднага след това и да грабне чаплата, колкото и високо тя да лети. И макар да ни се струва, че не е изминал и половин час, откакто излетяхме от градината, вярвай ми — немалко път трябва да сме оставили зад нас.

— Може и така да е, не знам — отговори Санчо Панса, — но в едно съм сигурен: че сеньора Магальянес или Магалона не трябва да е имала много нежни меса, щом като се е чувствала добре върху тази задница.

Херцогът, херцогинята и всички останали в градината слушаха разговорите на двамата храбреци и чудесно се забавляваха. Понеже желаеха това чудновато и добре нагласено приключение да има достоен завършек, те наредиха да се докосне със запалени кълчища опашката на Клавиленьо и в същия миг конят, чийто търбух беше пълен с гърмящи ракети, се пръсна във въздуха със страшен трясък, а дон Кихот и Санчо Панса се изтърколиха поизпърлени на земята.

В това време целият отряд брадати дуени начело с Трифалди изчезна от градината, а всички останали изполягаха, като че ли паднали в безсъзнание. Дон Кихот и Санчо Панса се изправиха с мъка на краката си, огледаха се наоколо и се слисаха, като видяха, че са в същата градина, откъдето бяха излетели. Те съгледаха многото проснати по земята хора и учудването им се засили още повече, когато в единия край на градината зърнаха дълго, забучено в земята копие, на чието острие бе прикрепен с две зелени копринени ленти бял гладък пергамент, на който беше написано с големи златни букви следното:

„За прославения рицар дон Кихот де ла Манча бе достатъчно да започне приключението, свързано с графиня Трифалди, наречена още дуеня Долорида, и с приятелките ѝ, за да го завърши успешно. Маламбруно заявява, че е напълно доволен и удовлетворен. Лицата на дуените са вече гладки и чисти, кралят дон Клавихо и кралица Антономасия са върнати в предишното им състояние, а когато оръженосецът изпълни обещанието си да се самобичува, бялата гълъбица ще се изскубне от чумоносните ястреби, които я преследват, и ще се намери в прегръдките на гугукация си възлюблен. Такава е волята на мъдреца Мерлин, пръв магьосник сред магьосниците.“

Щом прочете надписа на пергамента, на дон Кихот му стана съвсем ясно, че се говори за вдигането на магията на Дулсиней и благодари възторжено на небето, че е извършил, без да се изложи на голяма опасност, великия подвиг да върне предишния вид на лицата на почтените дуени, които бяха изчезнали.

Той се приближи до все още лежащите в безсъзнание херцог и херцогиня, хвана ръката на херцога и му каза:

— Хайде, сеньор, съвземете се, елате на себе си, нищо лошо не се е случило! Приключението завърши съвсем благополучно, което се вижда ясно ей от онзи надпис.

Херцогът дойде бавно на себе си, сякаш се пробуждаше от тежък сън. Също тъй бавно се пробудиха и херцогинята, и всички други, които лежаха из градината. Всички се правеха така умело на учудени и изненадани, та можеше да се помисли, че наистина им се е случило това, което те така умело бяха изиграли. Херцогът прочете с полузатворени очи надписа и се спусна с разперени ръце да прегърне дон Кихот, като му каза, че светът не е виждал по-доблестен рицар от него. Санчо пък търсеше с очи Долорида, за да види какво ѝ е лицето без брада и дали нейната хубост съответства на стройната ѝ снага. Казаха му обаче, че щом като обхванатият от пламъци Клавиленьо се спуснал и разбил на земята, всички дуени, с Трифалди начело, изчезнали и че те сега са вече без косми и с голобради лица. Херцогинята запита Санчо как се е чувствал през дългото пътуване. Санчо отговори:

— Аз, сеньора, усетих, че летяхме, както ми каза моят господар, из огнената област и пожелах да си поотворя очите. Поисках му разрешение да махна превръзката си, но той не ми позволи. Аз обаче — нали съм си малко любопитен и винаги търся да узная всичко забранено — тихичко и без никой да забележи, поотместих леко кърпата от носа си и погледнах към земята. Тя ми се видя цялата колкото просено зрънце, а хората, които се движеха по нея, малко поголеми от лешници. Съдете по това колко високо трябва да сме летели в този момент.

Тук херцогинята го прекъсна:

— Чувате ли се какво говорите, приятелю Санчо? Според разказа ви вие не сте видели земята, а хората, които са се движили по нея, защото ясно е, че ако земята ви се е сторила като просено зрънце, а всеки човек като лешник, един само човек е достатъчен, за да закрие цялата земя.

— Права сте — призна Санчо, — но все пак аз зърнах едно ъгълче от нея и я разгледах цялата.

— Помислете си, Санчо — продължи херцогинята, — щом човек е видял само едно ъгълче, не може да види изцяло това, което гледа.

— Не знам как вие гледате — отвърна Санчо, — но ваша милост не трябва да забравяте, че понеже летяхме по силата на магия, и аз бих могъл благодарение на нейното действие да видя цялата земя и всички хора, откъдето и да ги погледна. Ако сега не ми вярвате, ваша милост,

още по-малко ще ми повярвате, като ви кажа, че отмествайки превръзката откъм веждите, небето ми се видя толкова близко, че от мене до него едва ли имаше педя и половина, а мога да се закълна, сеньора, че то е страшно голямо. Случайно летяхме покрай мястото, където са седемте козички^[11], и тъй като в моето детинство пасях козите в нашето село, кълна се в Бога и в душата си — щом ги видях, страшно ми се дощя да си поиграя с тях! Ако не го бях направил, щях да се пукна от мъка. А как мислите, че постъпих? Без да кажа никому нищо (дори на господаря си), тихичко и внимателно слязох от Клавиленьо и си поиграх почти три четвърти час с козичките, които са като шибой, като цветя, а през това време Клавиленьо не мръдна от мястото си.

— А докато Санчо се забавляваше с козичките — запита херцогът, — с какво се занимаваше сеньор дон Кихот?

На този въпрос отговори дон Кихот:

— Всички тези случки и събития са извън естествения ред на нещата, затова в думите на Санчо няма нищо чудно. За себе си мога да кажа, че не отворих очи, за да погледна нито нагоре, нито надолу, и не видях нито небето, нито земята, нито морето, нито пясъците. Чувствах наистина, че се движехме из въздушните простори и дори че приближавахме огнената област, но не вярвам да сме минали отвъд нея, защото огнената област лежи между лунното небе и последната въздушна област, така че не е било възможно да стигнем до небето, където се намират седемте козички, за които говори Санчо, без да изгорим. Фактът, че не сме изгорели, ме кара да мисля, че Санчо или лъже, или бълнува.

— Нито лъжа, нито бълнувам — отговори Санчо, — но щом не ми вярвате, попитайте ме как изглеждат тези кози и ще разберете дали ви казвам истината.

— Добре, кажете как изглеждат, Санчо! — настоя херцогинята.

— Две от тях — отговори Санчо — са зелени, две — червени, две — сини и една — пъстра.

— От особена порода трябва да са тези кози — каза херцогът, — защото по нашите земни краища не се срещат такива цветове, искам да кажа, кози с такива цветове.

— Нищо чудно в това! — каза Санчо. — Все трябва да има някаква разлика между небесните и земните кози.

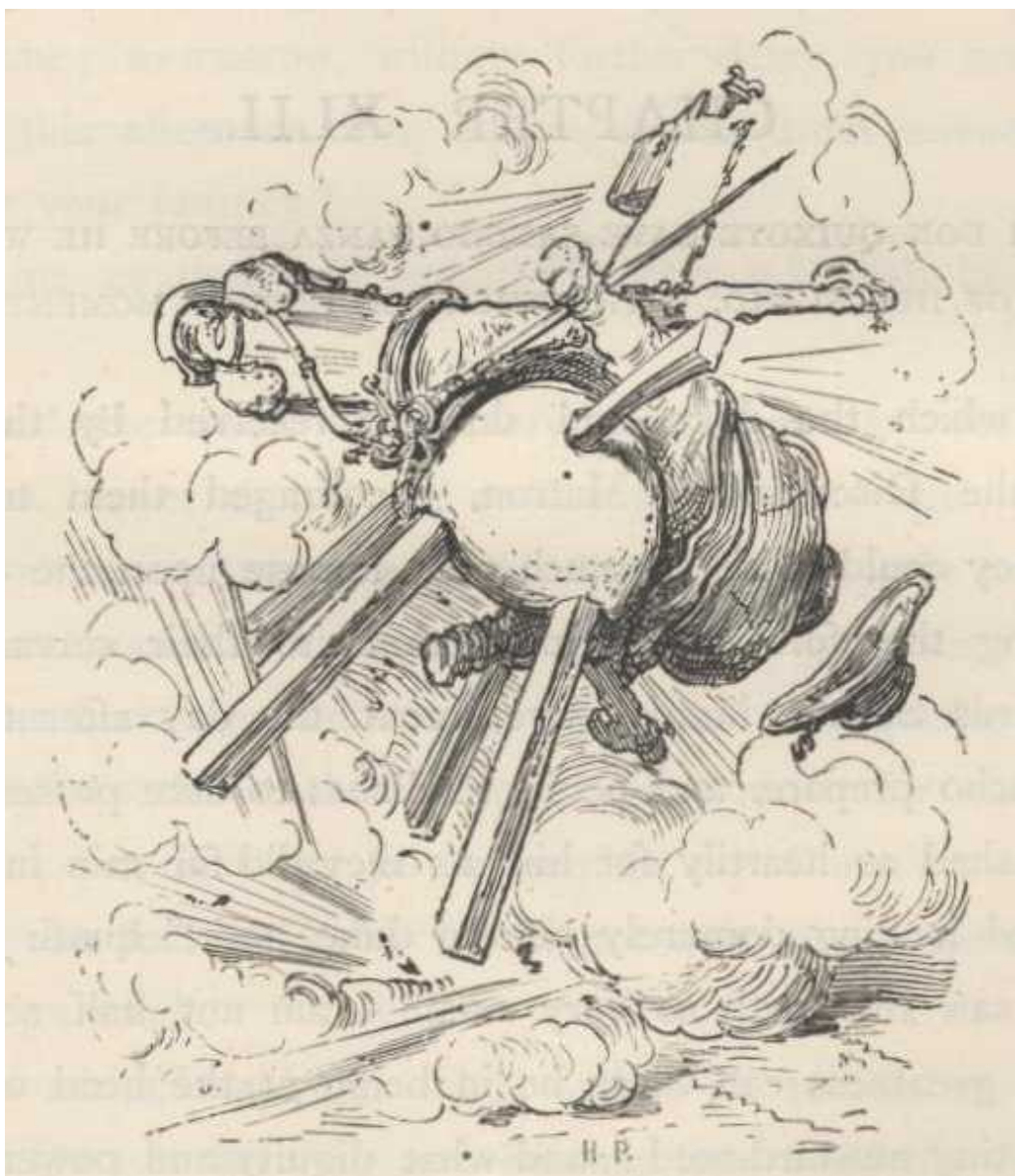
— Кажете ми, Санчо — запита херцогът, — не видяхте ли между тях някой козел^[12]?

— Не, сеньор — отговори Санчо, — но чувал съм да казват, че до рогата на луната не стигат рогата на кой и да е козел.

Не пожелаха да го разпитват по-надълго за пътуването им, защото разбраха, че Санчо е способен — без да мръдне от градината — да се разхожда надлъж и нашир по небесата и да разправя за всичко, което става там.

Така завърши приключението на дуеня Долорида, на което херцогът и херцогинята се смяха много, и то не само в момента, но и през целия си живот. Приключение, за което Санчо можеше да разказва векове наред, ако бе живял толкова дълго. Дон Кихот се приближи до Санчо и му каза на ухото:

— Санчо, щом държиш да повярвам в това, което си видял на небето, и ти трябва да вярваш в това, което аз видях в пещерата на Монтесинос. Ни дума повече!

[1] Досега Долорида говори на дон Кихот в учтива форма. Тук за първи път му заговаря на „ти“. ↑

[2] Храм, посветен в чест на св. Троица, в гр. Гаета, Италия. ↑

[3] Тук погрешно са отъждествени Паладиумът и Троянският кон. Паладиумът (Palladium) е свещена статуя на Атина Палада, висока 3 лакъта, с щит и копие в ръцете, която според мита се е пазила в двореца в Троя като талисман. Хвърлена била от небето от Зевс на първия троянски цар Ил по време на основаването на Троя. Свещената статуя носела на притежателя си благополучие и защита. — Бел. NomaD. ↑

[4] Долорида пак преминава на „вие“. ↑

[5] Ако се съди по стари статуи и барелефи, стремената не са били известни в древността. ↑

[6] Малко село по пътя от Сиудад Реал за Толедо, където Санта Ермандад убивала със стрели осъдените на смърт злосторници и излагала труповете им на показ. ↑

[7] Намеква се за легендата за Фаетон, син на бога на слънцето Аполон. ↑

[8] Космографските познания на дон Кихот са заимствани от системата, възприета преди Коперник. Учението за небесните сфери (области) е дело на древногръцкия космограф Птоломей. ↑

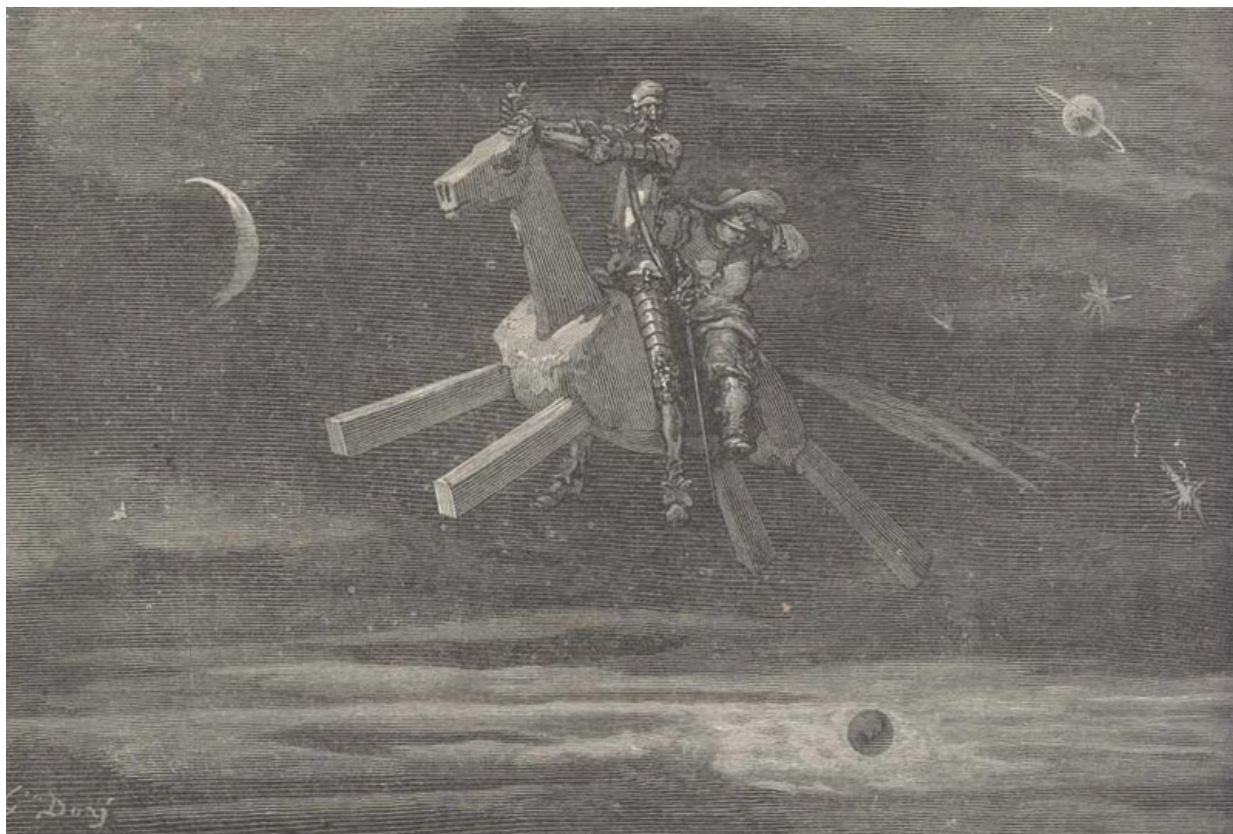
[9] Ученият лиценциат Еухенио Торалба е бил обвинен от Инквизицията в магьосничество и осъден на смърт чрез изгаряне през 1531 г. ↑

[10] *Бурбон* — френски пълководец на Франциск I, преминал на испанска служба под заповедите на император Карл V. Превземането на Рим от испанските войски съвпада със смъртта на този пълководец. ↑

[11] Така испанските селяни наричат съзвездие Пляди. ↑

[12] *Cabrón* (козел) значи същевременно рогоносец, рогат мъж. ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ВТОРА
ЗА СЪВЕТИТЕ, КОИТО ДОН КИХОТ ДАДЕ НА САНЧО
ПАНСА, ПРЕДИ ТОЙ ДА ПОЕМЕ УПРАВЛЕНИЕТО НА
ОСТРОВА, И ЗА ДРУГИ ДОБРЕ ОБМИСЛЕНИ НЕЩА

Херцогът и херцогинята изпитаха такова удоволствие от сполучливото и забавно приключение с Долорида, че решиха да продължат да правят подобни шеги, поощрени от двамата наивни и лековерни наши герои, които тъй простодушно ги взимаха за истински. И тъй, след като даде нареждания и напътствия на слугите и подчинените си как да се отнасят със Санчо в управлението на обещания му остров, херцогът на другия ден след полета на Клавиленьо каза на Санчо да се стегне и пригответи да заеме мястото си на губернатор, защото островитяните му го чакали, както се чака дъжд през месец май. Санчо му се поклони до земята и каза:

— След като слязох от небето и след като погледах от небесните висини земята и я видях толкова малка, предишното ми горещо желание да стана губернатор поизстина донякъде. Що за величие е всъщност да властваш над просено зрънце? Чудо голямо, че управляваш шепа хора, големи колкото лешници! Останах с впечатление, че не са повече от шепа жителите на цялата земя. Ако благоволите, ваша милост, да ми дадете една малка частичка от небето, дори и половин левга, бих я поел с повече удоволствие, отколкото най-големия остров на света.

— Виж, приятелю Санчо — отговори херцогът, — аз не мога да дам никому част от небето, пък ако ще тя да не е по-голяма от нокът, защото само Господ може да прави подобни дарове и оказва такива милости. Давам ви това, което съм в състояние да дам — един отлично устроен остров, кръгъл и равен, извънредно плодороден и богат, и ако вие съумеете да се проявите, ще можете заедно с богатствата на земята да спечелите и царството небесно.

— Щом е така, съгласен съм — отговори Санчо. — Дайте ми остров, а аз ще се помъча да бъда такъв губернатор, че напук на всички обесници да заслужи небето. Не приемам губернаторството от някаква лакомия, за да стана по-голям, отколкото съм, и да се изравня с големите, а от желание да опитам вкуса на управлението.

— Вкусите ли го веднъж, Санчо — каза херцогът, — цял живот ще си облизвате пръстите, защото много сладко нещо е да заповядваш и да ти се подчиняват. Няма съмнение, че когато вашият господар стане император — а той сигурно ще се издигне до императорско звание, както са тръгнали работите, — няма да бъде лесно да му изтръгнат властта от ръцете и в дъното на душата си той ще съжалява и скърби, че е преживял толкова години, без да е бил император.

— Аз си мисля, сеньор — отвърна Санчо, — че е хубаво да управляваш, пък ако ще и стадо овце.

— Ние двамата мислим по един и същи начин, Санчо. Но вие знаете всичко вече — каза херцогът — и аз се надявам, че ще управлявате така умно, както умно и разсъждавате. Но засега стига сме приказвали по този въпрос и не забравяйте, че утре сутрин трябва да заминете, за да поемете управлението на острова, и че довечера ще ви снабдя с дрехите, които ще трябва да носите, и с всички други необходими неща във връзка с вашето заминаване.

— Да ме облекат, както си щат — каза Санчо, — но както и да съм облечен, аз ще си бъда винаги Санчо Панса.

— Така е — отговори херцогът, — но все пак дрехите трябва да отговарят на длъжността и на сана, които заемате. Няма да бъде добре правникът да се облече като войник, а войникът — като свещеник. Вие, Санчо, ще бъдете облечен наполовина като учен, наполовина като пълководец, защото в острова, който ви давам, военното изкуство е толкова необходимо, колкото и науката, а науката не по-малко е необходима от военното изкуство.

— Науката ми е слаба — отговори Санчо, — защото не знам дори азбуката. Но достатъчно е да запомня кръста, гдето го слагат пред азбуката, и ще стана добър губернатор. Колкото до военното изкуство, ако ми дадат оръжие, с Божия помощ няма да го изпусна из ръка, докато сам не падна.

— С тази добра памет, Санчо, която имаш — каза херцогът, — няма да сгрешиш в нищо.

В това време дойде дон Кихот и когато узна какво е станало и че Санчо трябва да замине набързо за острова, поиска разрешение от херцога, взе Санчо за ръка и го отведе в стаята си, за да го посъветва как да се държи като губернатор. Като влязоха в стаята, той затвори вратата, накара почти насила Санчо да седне до него и започна със спокоен глас:

— Благодаря безгранично на небето, приятелю Санчо, че преди да се усмихне на мене щастието, на тебе се падна една голяма сполука. Аз, който се надявах на щастливата си съдба, за да ти платя за службата ти, се виждам още в началото на своя възход, а ти преждевременно, против законите на здравия разум, виждаш желанията си осъществени. Едни дават подкупи, молят, досаждат, стават в тъмни зори, хленчат, упорстват и не постигат това, което желаят, а ето идва друг и без да знае как и защо, заема длъжността и положението, към които мнозина са се стремили. Тъкмо тук му е мястото да се каже, че едни начинания са щастливи, други — нещастни. Ти, който за мене си само един дебелак, ти, който не си ранобудник, не прекарваш безсънни нощи и не се притесняваш за нищо, ставаш само поради това, че те е докоснал дъхът на странстващото рицарство, ни повече, ни по-малко управител на остров, на, ей току-тъй, сякаш нищо не се е случило. Казвам ти всичко това, Санчо, за да не вземеш да припишеш на собствени заслуги

благоволенията, което ти оказаха, а да благодариш първо на небето, което така добре нарежда всичко, а след това на странстващото рицарство, което крие в себе си толкова величие. И сега, ако сърцето ти е разположено да вярва в това, което ще ти говоря, изслушай, сине мой, внимателно твоя Катон^[1], който желае да ти даде съвети и да бъде твой компас и водач, за да те води и отведе в сигурно пристанище сред това бурно море, в което ти отиваш да се хвърлиш, защото службите и големите длъжности са само дълбока бездна на премеждия.

На първо място, сине, трябва да се боиш от Бога, защото в страха от Бога се крие мъдростта, а мъдър ли си, няма да сгрешиш в нищо.

Второ, обърни поглед към себе си и се помъчи сам да се познаеш, защото от всички познания това най-мъчно се постига. Познаеш ли се, ти няма да се надуваш като жабата, която искала да стигне вола. В противен случай ще се дуеш като паун с разкошна опашка, а като погледнеш грозните си крака, ще се сещаш, че си пасъл свине в родното си село.

— Вярно е — отговори Санчо, — но това беше, когато бях съвсем малко момче, а по-късно, като пораснах, почнах да паса гъски. Но, струва ми се, това няма значение, защото не всички губернатори са от кралско коляно.

— Вярно е — забеляза дон Кихот — и тъкмо затова тези, които не са благородници, трябва да проявяват при изпълнение на своята висока служба кротка благост, която, ръководена от благоразумието, ще ги избави от злобното злословие, което съпътства неизбежно всяка длъжност.

Гордей се, Санчо, със скромността на твоя произход и не се срамувай да казваш, че си селянин. Когато другите видят, че не се червиш от срам, никой няма да те осмее. Гледай да бъдеш по-скоро смирен праведник, отколкото надменен грешник. Няма брой числото на тези, които са се издигнали от по-ниско потекло до най-високо папско или императорско достойнство. Такава е истината и бих могъл да я подкрепя с толкова примери, че ще се умориш да ме слушаш.

Помни, Санчо — ако избереш пътя на добродетелта и се стремиш да вършиш само добродетелни дела, няма защо да завиждаш на тези, чиито прадеди са били князе и сеньори, защото кръвта се наследява, а добродетелта се придобива и струва сама по себе си много повече от кръвта.

Щом всичко това е тъй, както ти казвам, ако случайно дойде да те посети, когато бъдеш на острова си, някой твой роднина, не го пъди и не го обиждай. Напротив, приеми го с почести и го нагости, защото само така providението ще бъде доволно от тебе, тъй като то не иска да презираме неговите създания, и само така ще се съобразиш с мъдрия ред, установен от природата.

Ако вземеш и жена си при себе си — а не е добре хората, които управляват, да бъдат разделени дълго време от жените си, — поучавай я, просвещавай я, окастри природната ѝ недодяланост, защото всичко, което спечели един умен губернатор, може да го погуби и опропасти една проста и глупава жена.

Ако случайно овдолееш — хора сме и това може да се случи — и благодарение на положението си можеш да вземеш жена от по-знатен род, гледай да не стане тя за тебе въдицата, с която ще закачаш и прибираща това, което искаш да имаш. Да не стане като в поговорката, която казва „Не искам, не искам, ала все пак хвърли парата в шапката“. Знай, че някой ден пред Страшния съд съдията ще дава сметка за всичко, което е взимала жена му. И така след смъртта си той ще плати четворно за това, което приживе е взел чрез други.

Не тълкувай никога произволно законите, защото така постъпват само невежите, които се мислят за много умни.

Нека сълзите на бедния намират у тебе състрадание, но нека не влияят на присъдите, които ще раздаваш, повече от жалбите на богатия.

Стреми се да откриеш истината както сред обещанията и подаръците на богатия, така и сред риданията и досадните придирия на бедния.

Там, където може и трябва да се зачете справедливостта, недей стоварва върху виновния закона в цялата му суровост, защото славата на строгия съдия не е по-голяма от тази на милостивия съдия.

Ако някога жезълът на правосъдието се огъне в ръцете ти, нека това не става под бремето на даровете, а под тежестта на състраданието.

Ако ти се случи да съдиш някой твой враг, забрави обидата и се помъчи да вникнеш и да разбереш на чия страна е истината.

Нека не те заслепява личното пристрастие, когато разглеждаш чужди дела, защото ще извършиш грешки, в повечето случаи

непоправими, а ако са поправими, то ще бъде за сметка на доброто ти име, пък дори и на кесията ти.

Ако някоя хубава жена дойде пред тебе да иска правосъдие, отклони погледа си от сълзите ѝ и не се вслушвай в риданията ѝ, а разгледай грижливо същността на молбата ѝ, ако не желаеш разумът ти да потъне в нейните сълзи, а добродетелта ти — в нейните въздишки.

Ако трябва да наложиш някому наказание, не го оскърявай с думи, защото стига му на нещастника мъката от наказанието и без да прибавяш жестоки слова.

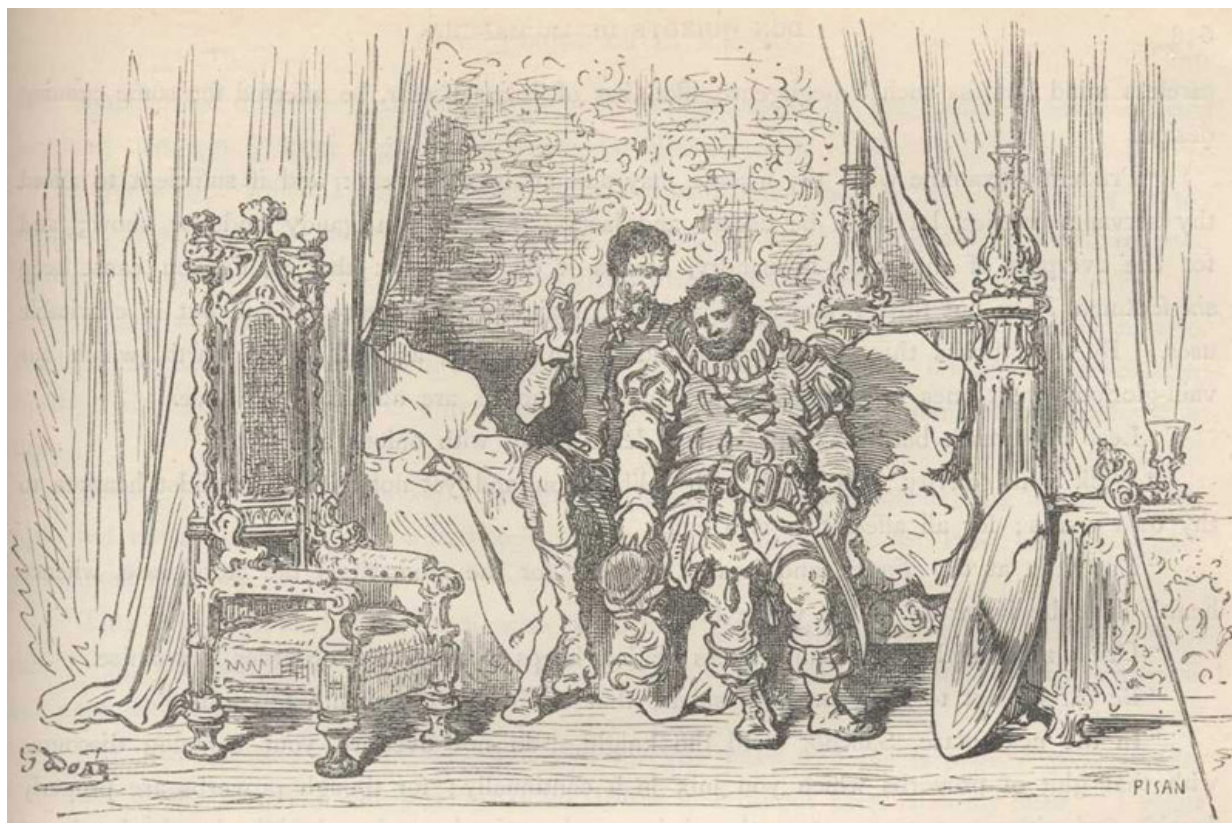
Гледай на виновника, когото са довели пред тебе на съд, като на нещастен човек, изложен на слабостите на покварената ни природа, и във всичко, което зависи от тебе, бъди милостив и състрадателен към него, без да увредиш на противната страна. Защото, макар и всички Божии добродетели да са еднакви, милосърдието повече блести и изпъква пред погледа ни, отколкото справедливостта.

Санчо, ако следваш тези наставления и тези правила, дълъг ще бъде животът ти, вечна славата ти, желанията ти ще се изпълнят и блаженството ти ще бъде ненаказано. Ти ще ожениш децата си така, както си мечтаеш, и те, и внуците ти ще носят благороднически титли, ще живееш в мир и ще се радваш на хорско благоволение, а когато настъпи последният ти час, смъртта ще те намери в блага и зряла старост и ще склопят очите ти нежните малки ръчички на твоите правнуци. Нека наставленията, които ти дадох, обогатят душата ти, а сега изслушай и тези, които ще ти помогнат да украсиш тялото си.

[1] Моралните „двустиишия“ (IV век), погрешно приписвани на римския мислител и писател Катон, са били много разпространени в Испания през XVI и XVII век. Вследствие на това Катон е станал синоним на мъдри поуки. ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ТРЕТА ЗА ДРУГИТЕ СЪВЕТИ, КОИТО ДОН КИХОТ ДАДЕ НА САНЧО ПАНСА

Ако някой бе чул тези разсъждения на дон Кихот, можеше ли да се усъмни в това, че е един много умен и благонамерен човек? Но както много пъти вече се каза в тази дълга история, той се побъркваше само когато го закачеха за неговото рицарство, а по всички други въпроси показваше ясен и бистър ум, така че на всяка стъпка делата му опровергаваха разума, а разумът — делата. В допълнителните съвети обаче, които даде на Санчо, дон Кихот прояви голямо остроумие и както в своята мъдрост, така и в безумието стигна до върхна точка. Санчо го слушаше най-внимателно и се мъчеше да запомни съветите му като човек, решен да ги спазва и да управлява с тяхна помощ спокойно и дълго. И тъй, дон Кихот продължи:

— Колкото до начина, по който трябва да управляваш себе си и къщата си, първото нещо, Санчо, което ти препоръчвам, е да бъдеш чист и да си режеш ноктите, а не да ги оставяш да растат, както правят някои, които от невежество мислят, че дългите нокти разхубавяват ръцете, сякаш тези израстъци, които те не режат, могат да се нарекат нокти, а не са по-скоро нокти на керкенези, хранещи се с гущери — мръсен и възмутителен навик.

Не ходи никога, Санчо, разпасан и одърпан, защото небрежността в облеклото е признак за объркан дух, освен ако под тази разпасаност и нехайство не се крие някаква лукавщина, в каквато са обвинявали Юлий Цезар^[1].

Прецени разумно служебното си положение и ако то позволява прислугата ти да носи ливреи, дай ѝ ги, но по-скоро прилични и удобни, отколкото разкошни и ярки, като ги разпредиш между слугите ти и бедните, сиреч ако трябва да облечеш шестима пажове, облечи трима пажове и трима бедни и така ще имаш пажове на небето и на земята. Суетните не подозират дори, че съществува този нов начин на разпределение на ливреи.

Не яж чесън и лук, за да не издаваш чрез миризмата селяшкия си произход.

Ходи бавно, говори спокойно, но нека не изглежда, че се вслушваш сам в думите си, защото надутостта е лошо нещо.

На обед яж малко, а на вечеря още по-малко, защото здравето на цялото тяло се кове в ковачницата на стомаха.

Бъди умерен в пиенето, като не забравяш, че многото вино не пази тайна и не съдържа думата си.

Внимавай, Санчо, да не дъвчеш на двете си страни и да не еруктираш пред хората.

— Не разбирам какво значи еруктирам — каза Санчо.

Дон Кихот отговори:

— Да еруктираш, Санчо, значи да се оригваш, а това е една от най-грозните думи на испанския език, макар и да е много изразителна. Затова просветените хора са прибегнали до латинския и вместо оригване казват еруктиране, а вместо оригвам се — еруктирам. Малко важи, че някои не разбират тези изрази, защото с време те ще влязат в употреба и всеки лесно ще ги разбира. Така се обогатява езикът, върху който имат еднаква власт и простият народ, и обичаят.

— Трябва да ви кажа, сеньор — каза Санчо, — че един от съветите, който смятам да запомня, е да не се оригвам, защото съм свикнал често да го правя.

— Да еруктираш, Санчо, а не да се оригваш — каза дон Кихот.

— Отсега нататък ще казвам еруктирам — отговори Санчо — и, Бога ми, няма да забравя и да не се оригвам.

— Също така, Санчо, не трябва да вмъкваш в приказките си много пословици, както имаш обичай да правиш, защото пословиците са кратки мъдри изречения, а ти много пъти така прекаляваш с тях, че те заприличват повече на глупости, отколкото на мъдрости.

— В това само Господ може да ми помогне. В главата ми са се събрали повече пословици, отколкото в цяла книга, и заговоря ли, всички се струпват едновременно на езика ми и така се надпреварват да излязат, че изтърсвам първата, която ми попадне, макар да не е най-уместната. Но занапред ще внимавам да казвам само тези, които отговарят на важността на положението ми, защото „в пълна къща лесно се приготвя вечеря“, „раздадени карти не се бъркат отново“, „който бие тревога, стои на закрито“, а „за да даваш и да имаш, трябва ти мозък в главата“.

— Карай, Санчо — каза дон Кихот, — нижи, реди, трупай една връз друга твоите пословици, щом няма кой да те спре. „Майка ми ме наказва, а аз си карам както знам“. Аз ти говоря да избягваш поговорките, а ти за един миг ми изсипа цял куп ни в клин, ни в ръкав, без връзка с разговора, който водим. И забележи, Санчо, не ти казвам, че уместната поговорка е нещо лошо, но да сипеш и нижеш поговорки, където трябва и не трябва, е все едно да говориш вятърничави и прости неща.

Когато яздиш кон, не притискай тялото си в задната дъга на седлото и недей държа краката си опънати, вдървени и отдалечени от хълбоците на коня, не се и отпущай както когато яздиш твоя Сивчо. Защото всеки ще разбере по начина, по който яздиш, дали си господар или слуга.

Спи умерено, защото човек, който не става със слънцето, не изпитва сладостта на деня, и знай, Санчо, че трудолюбието е майка на сполуката, а нейният враг — мързелът — никога не помага да се изпълнят добрите намерения.

А сега искам да ти дам един последен съвет и макар той да не се отнася до украсата на тялото, бих желал да го запомниш добре, тъй като вярвам, че ще бъде за тебе от не по-малка полза от тези, които ти дадох досега — не спори по родословни въпроси или поне избягвай да сравняваш родовете един с друг, защото при подобни сравнения един от двата рода винаги ще излезе по-знатен и ти ще бъдеш намразен от този, който си понижил, без да бъдеш възнаграден от онзи, който си издигнал.

Облеклото ти трябва да се състои от дълги панталони, от дълго сетре и още по-дълга мантия — и дума да не става, че ще можеш да носиш широките си панталони, защото те не подхождат нито на благородници, нито на губернатори.

Това са засега моите съвети, Санчо, след време и при случай ще получаващ указания, а ти имай грижата да ме държиш в течение на твоите работи.

— Сеньор — отговори Санчо, — добре разбирам, че всички съвети, които ми дадохте, са добри и полезни, но как ще ми послужат те, щом не си спомням вече за нито един от тях? Сигурно не ще забравя да си режа ноктите и да се оженя повторно, щом ми се представи удобен случай, но всички други ситни-дребни, заврънгачки и завъртулки ми щукнаха вече от ума и ще ги запомня толкова, колкото помня това, гдето не го знам. Затова добре ще бъде да ми ги дадете написани, а аз — понеже не знам нито да чета, нито да пиша — ще ги дам на изповедника си, за да ми ги повтаря и втълпява в главата, ако дотрябва.

— Нека Бог прости греховете ми! — възкликна дон Кихот. — Колко тежко е положението на един управител, който не знае да чете и да пише! Разбери, Санчо, че ако човек не знае да чете или ако е левак, това значи едно от двете — или е син на много прости и скромни родители, или сам е толкова опърничав и лош, че не е могъл нито да възприеме добри навици, нито да усвои добри знания. Този ти недостатък е голям и аз бих желал да се научиш поне да се подписваш.

— Зная да си подписвам името — отговори Санчо, — защото, когато бях старшина на братството в наше село, аз се научих да рисувам едри букви като тези, които ги изписват по денковете, и ми казаха, че те означават името ми. Освен това ще се преструвам, че ми е недъгава дясната ръка и ще карам друг да се подписва вместо мене. Човек може

да се избави от всяко зло, но не и от смъртта. Имам ли в ръце командването и пръчката, ще правя каквото си ща. Ненапразно се казва — имаш ли вуйчо владика...^[2] А аз ще бъда губернатор, което е не по-малко от владика. Елате ме вижте тогава! Нека ме презират и клеветят колкото си искат! Ще идват за вълна, а ще си отиват стригани, когато Бог обича, пълна му е къщата, глупостите на богатия минават за мъдрости. Като стана богат — от губернаторството аз сигурно ще забогатея, а при това ще бъда и щедър, защото желанието ми е да не бъда дребнав, — никой няма да забелязва недостатъците ми. Станеш ли мед, ще те изядат мухите, колкото имаш, толкова и струваш — казваше една моя баба, — от заможния не чакай отмъщение.

— Бог да те убие, Санчо! — извика дон Кихот. — Шестдесет хиляди дяволи да те отнесат и тебе, и пословиците ти! Цял час ги нижеш и всяка една от тях ме кара да страдам. Бъди сигурен, че някой ден тези пословици ще те качат на въжето. Заради тях твоите поданици ще ти отнемат управлението или ще вдигнат въстание. Кажи ми откъде ги вземаш, неукчи човече, или как ги нагласяш, глупако, защото аз се потя и се мъча като грешен дявол, като реша една само да кажа и да я наглася намясто.

— За Бога, сеньор — възрази Санчо, — защо се сърдите за такива дребни работи и защо се ядосвате, дявол го взел, че си използвам богатството? Та аз нямам нищо друго, никакъв друг имот, освен поговорки и пак поговорки! Ето в този миг например ми идват няколко на ум, и то тъкмо намясто, готови да капнат като круши в кошница, но няма да ги кажа, защото на този, който знае да мълчи, името му е Санчо^[3].

— Не си ти този Санчо, за когото говориш — каза дон Кихот, — защото не само че не си от мълчаливите, но си глупав дърдорко и вироглавец. Все пак бих желал да зная какви са тези пословици, за които се сети сега, и то подходящи за случая, тъй като аз си напругам паметта, а тя не е от слабите, и не се сещам нито за една.

— Та има ли по-хубави от тези? — подхвърли Санчо. — „Не си пъхай палеца между воденичните камъни“; „Като ти кажат: напусни ми къщата и какво търсиш при жена ми — възражение няма“; „Стомната ли се чукне в камък, камъкът ли в стомната — все е лошо за стомната“. Една от друга по-уместни. Никой да не се закача със своя губернатор или изобщо с началството, че ще си изпати като този, който си тика

палеца между воденичните камъни — не е важно дали са воденични, достатъчно е да са камъни. На това, което каже губернаторът, не бива да се възразява, както няма възражение и на „напусни ми къщата и какво търсиш при жена ми“. Колкото за пословицата за камъка и стомната, смисълът ѝ е ясен и за слепеца. Така че този, който вижда сламката в окото на ближния си, не бива да не забелязва и гредата в своето око, за да не кажат за него: „Смъртта се плаши от обезглавения“, а на ваша милост е известно, че повече знае глупецът в собствената си къща, отколкото мъдрият в чужд дом.

— Не е тъй, Санчо — отговори дон Кихот, — глупецът си е глупец и в собствената, и в чуждата къща, защото върху основата на глупостта не може да се изгради нищо умно. Но стига толкова, Санчо! Ако управляваш лошо, вината ще бъде твоя, а срамът — мой, но утехата ми е, че си изпълних дълга и ти дадох, доколкото това ми бе възможно, обмислени и умни съвети, като с това изпълних дълга си и обещанието си. Нека Бог те води, Санчо, и те напътства в твоето управление, а мене да освободи от страха, че ще обърнеш острова с главата надолу — нещо, което можех да избягна, ако бях открил на херцога кой си и ако бях му казал, че какъвто си ми дебелак и грубиян, не представляваш нищо друго освен чувал, пълен догоре с пословици и лукавства.

— Сеньор — възрази Санчо, — ако на ваша милост се струва, че не съм годен за това губернаторство, готов съм още сега да се откажа от него, защото по ми е мила и най-дребната частица от душата ми, отколкото цялото ми тяло. Предпочитам да си остана Санчо и да се храня с хляб и лук, отколкото да стана губернатор и да ям яребици и скопени петли, още повече, че когато спим, всички сме равни — големи и малки, бедни и богати. Ако ваша милост се поразмислите малко, ще си спомните, че вие самият ми втълпихте в главата да стана губернатор, защото аз разбирам от управление и от острови колкото свиня от кладенчова вода. Но ако предполагате, че затова, дето съм бил губернатор, дяволът ще ме замъкне в пъкъла, тогава по-добре да си остана Санчо и да отида в рая, отколкото да стана губернатор и да отида в ада.

— Бога ми — рече дон Кихот, — само за тези твои думи заслужаваш според мене да станеш управител на хиляда острова. Ти имаш добро сърце, а без него нищо не струва знанието. Имай вяра в

Бога и гледай да не отстъпваш от първата си подбуда, искам да кажа — не се отклонявай от намерението си да бъдеш справедлив във всичките си дела, защото небето помага винаги на добрите намерения. А сега да вървим да обядваме, защото навярно домакините ни чакат вече.

[1] Светоний действително разказва (гл. XVI), че Цезар се е обличал небрежно и че пристягал пояса на тогата си. Неговите съвременници твърдели, че това е било демагогски похват, за да печели привърженици. ↑

[2] Недоизразено остава — „*няма от какво да се боиш*“. ↑

[3] Испанска поговорка, само че Сервантес умело я приспособява, като заменя думата санто (светец) със Санчо. ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА
ЗА ТОВА КАК САНЧО ПАНСА БЕ ВЪВЕДЕН В
ГУБЕРНАТОРСКАТА ДЛЪЖНОСТ И ЗА СТРАННОТО
ПРИКЛЮЧЕНИЕ, КОЕТО СЕ СЛУЧИ НА ДОН КИХОТ В
ЗАМЪКА

Казват, че от самия оригинал на тази история се разбира, че преводачът не е превел настоящата глава така, както авторът ѝ Сиде Амете я е написал. В нея мавърът е излял мъката си, задето се е заловил с такава суха и ограничена история като тази за дон Кихот, принуден да говори винаги за него и за Санчо, без да посмее да се отдалечи от тях и да се впусне в други по-сериозни и занимателни отклонения. Той казва, че е непосилен и безплоден труд да насочваш непрекъснато вниманието, ръката и перото си към един и същ предмет и да караш да говорят малко на брой лица. Ето защо, за да не се поддаде на тази

слабост, той вмъкнал с голямо майсторство в първата част няколко новели като „Безразсъдно любопитният“ и „Плененият капитан“, които изглеждат някак чужди на историята, защото другото, което се разказва там, са приключения на самия дон Кихот и не може в никакъв случай да не се напише. Но авторът мисли, от друга страна, както сам казва, че много читатели, увлечени от подвизите на дон Кихот, не са обърнали внимание на новелите и са ги прочели или набързо, или с досада, без да забележат чудния им стил и изящната им форма, качества, които биха изпъкнали напълно, ако новелите се отпечатаат отделно, без да се свързват с лудостите на дон Кихот и с глупостите на Санчо. Ето защо в тази втора част той не пожелал да вмъкне отделни или прилепени новели, а само някои епизоди, породени от самия ход на събитията, и то без да се разпростира много, задоволявайки се само с най-необходимото за тяхното изясняване. Понеже се ограничава и не излиза от тесните рамки на разказа, макар и да не му липсва сръчност, способност и ум, за да опише цялата вселена, той моли да не се подценява трудът му, а да бъде похвален, и то не само за това, което е писал в него, но също и за всичко, което е пропуснал да напише.^[1]

Тук отново авторът поема нишката на историята и казва следното: Като привърши обяда си в деня, в който бе дал съветите на Санчо, дон Кихот му ги предаде и написани и му каза да си намери човек, който да му ги прочете, но едва бе сторил това, и те се изгубиха и попаднаха в ръцете на херцога, който ги прочете на херцогинята и двамата се чудиха отново дълго на лудостта и разума на дон Кихот. И така, продължавайки шегите си, домакините изпратиха същия следобед Санчо, придружен от голяма свита, за местността, която трябваше да представлява за него остров. Случи се така, че водачеството на шествието бе поверено на един домоуправител на херцога, човек много умен и много духовит (защото няма духовитост там, където няма ум), който бе изиграл с голямо умение, както вече споменахме, ролята на графиня Трифалди. Благодарение на тази своя природна духовитост и на наставленията, които бе получил от господарите си как да се държи със Санчо, той изпълни великолепно задачата си. Но ето че Санчо, щом видя домоуправителя, веднага установи голяма прилика с Трифалди, обърна се към дон Кихот и му каза:

— Сеньор, да потъна ей сега вдън земя, ако лицето на този домоуправител на херцога, който е застанал пред нас, не е досущ като

това на Долорида.

Дон Кихот разгледа внимателно домоуправителя и след малко каза на Санчо:

— Не разбирам, Санчо, защо има нужда да потъваш вдън земя. Това, че по лице Долорида прилича на домоуправителя, не значи още, че домоуправителят е Долорида. Пък и да е така, това би породило много големи усложнения, а не е време сега да се ровим в неща, които биха ни вкарали в безизходен лабиринт. Повярвай ми, приятелю, че е много необходимо да се помолим горещо на Господа да ни спаси от зли магьосници и зли вълшебници.

— Не се шегувам, сеньор — отвърна Санчо, — току-що го чух да говори и ми се стори, че в ушите ми прозвуча гласът на Трифалди. Добре, ще мълча, но отсега нататък ще внимавам, за да видя дали няма да забележа нещо друго, което да потвърди или да разсее подозрението ми.

— Внимавай, Санчо — каза дон Кихот, — и ми съобщи за всичко, което забележиш в това отношение, пък и за всичко, което ти се случи по време на губернаторството ти.

Най-сетне Санчо замина, придружен от много хора. Облечен бе като човек на науката, с много широка мантия от жълта и лъскава вълна и с баретка от същия плат. Той яздеше муле, а зад него, по заповед на херцога, топуркаше Сивчо, със съвсем нови и богато украсени копринени хамути. Санчо извърещаше от време на време глава, за да погледне магарето си, и беше така доволен в неговото общество, че не бе готов да размени мястото си дори с това на германския император. На раздяла той целуна ръце на херцога и на херцогинята и получи благословията на господаря си, който му я даде със сълзи на очи, а Санчо я прие, разхленчил се като дете.

А сега, любезни читателю, остави Санчо да си върви по живо, по здраво — очаквай да се смееш много, когато узнаеш как се е държал той през време на губернаторството си! — и слушай какво се случи на

господаря му през тази нощ. Ако не се посмееш, най-малко ще изкривиш устни в маймунска гримаса, тъй като подвизите на дон Кихот предизвикват винаги или възхищение, или смях. И тъй, щом като Санчо си отиде, дон Кихот се почувства толкова самотен, че ако можеше, щеше да отмени назначението му и да му отнеме губернаторството. Херцогинята забеляза неговата скръб и го запита защо е тъжен. Ако е поради отсъствието на Санчо, каза му тя, в замъка има толкова оръженосци, дуени и прислужнички, че те на драго сърце ще изпълнят всяко негово желание.

— Вярно е, сеньора — отговори дон Кихот, — че чувствам отсъствието на Санчо, но не това е главната причина, задето изглеждам тъжен. От многото предложения, които ваше превъзходителство ми правите, приемам и избирам само благосклонността, с която ги правите, а за останалото — моля ваше превъзходителство да се съгласите и ми позволите сам да си прислужвам в стаята си.

— Нека бъда откровена, сеньор дон Кихоте — каза херцогинята, — и ви кажа направо, че това ваше желание не може да се изпълни. Около вас ще шетат четири мои прислужнички, хубави като цветя.

— За мене — отговори дон Кихот — те няма да бъдат цветя, а тръни, които ще се впиват в душата ми. Те няма да припарят в покоите ми, няма и да се доближат дори до тях, и това е толкова вярно, колкото е вярно, че не мога да летя. Ако ваше величие желаете да ме обсипвате и занапред с милости, които аз не съм заслужил, оставете ме сам да се грижа за себе си и да си прислужвам при затворени врати. За мене е важно да поставя стена между желанията и целомъдрието си и не бих искал да се откажа от този си навик заради великодушието, което ваше височество желаете да проявите към мене. С една дума, предпочитам да легна облечен, отколкото да позволя друг да ме съблича.

— Престанете! Стига, сеньор дон Кихот! — прекъсна го херцогинята. — Ще се разпоредя да не проникне в стаята ви дори и муха, пък какво остава за девойка. Не съм аз от онези жени, които ще допуснат да се накърни благоприличието на сеньор дон Кихот, защото — доколкото можах да разбера — целомъдрието заема почетно място сред многото ваши добродетели. Събличайте се и се обличайте ваша милост сам, както и когато поискате. Никой няма да ви пречи, тъй като в стаята си ще намерите принадлежностите, необходими за човек, който спи при затворени врати, за да не ви карат някои естествени нужди да

ги отваряте. Нека живее вовеки веков великата Дулсинея дел Тобосо и нека името ѝ да се шири по цялата земя, задето е заслужила да бъде обичана от толкова храбър и целомъдрен рицар! Нека също благосклонните небеса вдъхнат в сърцето на нашия губернатор Санчо Панса желанието час по-скоро да привърши самобичуването си, за да може светът отново да се наслаждава на хубостта на една толкова велика сеньора.

Дон Кихот отговори:

— Вие, ваше височество, говорихте по достоен за вас начин, защото от устата на благородните дами не бива да излиза ни една лоша дума. Вашите възхвали ще направят Дулсинея дел Тобосо по-щастлива и по-прочута, отколкото това биха могли да сторят хвалебствията и на най-красноречивите хора на земята.

— Толкова засега, сеньор дон Кихот — каза херцогинята, — часът за вечеря наближава и херцогът навярно ни чака. Да вървим, ваша милост, да вечеряме, за да можете да си легнете по-рано, тъй като вчерашното ви пътуване до Кандая, колкото и кратко, не може да не ви е изморило.

— Не чувствам никаква умора, сеньора — отговори дон Кихот, — и съм готов да се закълна пред ваше превъзходителство, че през целия си живот не съм се качвал на по-кратко и с по-равен ход добиче от Клавиленьо. Не знам наистина какво е могло да накара Маламбруно да се раздели с един толкова лекокрыл и породист кон и да го изгори ей тъй за нищо.

— Може да се предположи — отговори херцогинята, — че той се е разкалял за злото, което е сторил на Трифалди и на приятелките ѝ, както и на други лица, а също и за злодеянията, които навярно е извършил като магьосник и вълшебник, и е пожелал да унищожи всички помагала и сечива, свързани с упражнението на занаята си. Най-първо той изгори Клавиленьо, който не му е давал покой и го е носил от страна в страна. Така че неговата пепел и надписът, оставен като трофей, ще свидетелстват вечно за храбростта на великия дон Кихот де ла Манча.

Дон Кихот благодари отново на херцогинята и след вечерята се оттегли сам в спалнята си, като не се съгласи да влезе някой при него да му услужи — дотам се боеше той да не се случи нещо, което да го накара и принуди да измени на верността си към своята сеньора

Дулсинея, имайки завинаги запечатана в паметта си добродетелта на Амадис — цвят и огледало на странстващото рицарство. Той затвори вратата зад себе си и при светлината на две восъчни свещи се съблече, а като се събуваше — о, недостойна за такава личност беда! — изпусна не въздишка, нито нещо друго, което би могло да урони безукорната му благовъзпитаност, а чисто и просто две дузини бримки на единия чорап, който заприлича на мрежа. Добрият ни сеньор се пукна от яд и беше готов да даде цяла унция сребро за няколко грама зелена коприна — зелена, казвам, защото чорапите му бяха зелени.

Тук Бененхели възкликна и написа: „О, бедност, бедност! Не ми е ясно защо великият кордовски поет каза:

О, дар свещен, не те почита никой!^[2]

Макар и мавър, аз знам от общуването ми с християни, че светостта се състои от милосърдие, смирение, вяра, покорност и бедност. Но въпреки това смятам, че трябва човек да е преизпълнен с Божията Милост, за да бъде доволен от бедността си, освен ако това не е бедността, за която един от най-големите светии е казал: «Ползвайте се от всички неща така, като че ли не се ползвате от тях»^[3]. Това е тъй наречената възвишена бедност. Но защо ти, обикновена бедност, за която говоря сега, спохождаш идалговците и другите благородници по-често, отколкото останалите хора? Защо ги караш да носят кърпени обувки, а копчетата на дрехите им да бъдат едни от коприна, други от конски косми, а трети от стъкло? Защо яките им трябва да са неогладени и с гънки от прането, а да не са колосани и най-различно оформени с грижливи плисета?“ (От това може да се заключи, че колосаните яки са били отдавна на мода.) И Бененхели продължава: „Горко на благородника, който за едната чест само се затваря у дома си и не си дояжда, а после излиза лицемерно на улицата с клечка за зъби в устата, без да е ял нещо, та да има нужда да си чисти зъбите! Горко на този, казвам, който е крайно чувствителен и мисли, че от една левга разстояние ще се види, че обувката му са закърпени, че шапката му е просмукана от пот, че наметалото му е оръфано и стомахът — празен!“

Всички тези мисли минаха през ума на дон Кихот, когато видя изпуснатите бримки, но той се успокои, защото забеляза, че Санчо му

беше оставил едни ботуши за път, които реши да обуе на следния ден. Той си легна умислен и печален както от мъка по Санчо, така и поради непоправимата беда с чорапите, чиито бримки беше готов да хване дори с коприна от друг цвят, явно доказателство за един беден идалго, че е потънал в сиромашия. Той изгаси свещите, но беше горещо и не можа да заспи. Стана от леглото си и пооткрехна прозореца с решетка, който гледаше към хубава градина. Тогава чу, че в градината се разхождат и разговарят хора. Вслуша се внимателно. Хората заговориха по-високо и той можа да долови следния разговор:

— Не ме карай да пея, Емеренсия, защото знаеш, че откак влезе този чужденец в замъка и очите ми го зърнаха, аз не мога вече да пея, а само плача. Освен това сънят на господарката ми е лек и за никакви съкровища на света не бих искала тя да ни свари тук. Но и да не беше толкова лек сънят ѝ и да не съществуваше опасност да се събуди, нахалост ще отиде песента ми, ако спи и не се пробуди, за да я чуе този нов Еней, дошъл в нашия край, за да ми се подиграе^[4].

— Не се бой, скъпа Алтисидора — отвърна друг глас. — Няма съмнение, че херцогинята и всички в замъка спят освен този, който пробуди душата ти и властва над сърцето ти. Току-що чух, че отвори прозореца на стаята си и навярно е буден. Запей, бедна моя, запей тихо и нежно под звуците на арфата си и ако херцогинята ни чуе, ще се извиним с жегата.

— Не от това се боя, Емеренсия — отвърна Алтисидора, — но не бих искала песента ми да разкрие сърцето ми и всеки, който не познава могъщата власт на любовта ми, да помисли, че съм своенравна и без свян девойка. Да става обаче каквото ще — по-добре срам на лицето, отколкото рана в сърцето.

И тутакси отекнаха нежни звуци на арфа. Като ги чу, дон Кихот изпадна в захлас — в този миг си спомни за безброй подобни приключения, за прозорци, решетки и градини, серенади, любовни обяснения и унес, за които бе чел в безсмислените рицарски романи. Веднага си въобрази, че някоя от компаньонките на херцогинята се е влюбила в него и че свенливостта ѝ я кара да прикрива чувствата си. Уплаши се да не би да го прелъстят и се зарече да защити целомъдрието си. Като призова на помощ от все сърце и с цялата си душа своята дама Дулсинея дел Тобосо, реши да изслуша песента и за да издаде присъствието си, престори се, че киха, което зарадва много двете

момичета, чието най-голямо желание беше да бъдат чути от дон Кихот. Като настрои арфата и взе първите акорди, Алтисидора запя следния романс:

*О, ти, който спиш в леглото,
сред холандските чаршафи,
и от залез чак до изгрев
сънено крака протягаш.*

*Чуй ме, рицарю най-храбър
от родените в Ла Манча,
по-благословен и ласкав
даже от арабско злато!*

*Чуй, една девойка, знатна
и от род добър, но скръбна,
с две очи-слънца я мъчиш
и душата ѝ изгаряш.*

*Приключения преследваш,
а създаваш само мъки;
някоя раниш, а после
цяр за раната не даваш.*

*Разкажи ми, храбри момко —
нека Бог да те закрия, —
в Либия ли си отрасъл
или в планините хакски^[5]?*

*Змийско мляко ли си сукал?
Или бил си ти откърмен
с грубостите на гората,
с ужаса на планините?*

*С право може Дулсинея,
тъй закръглена и здрава,
да твърди и да се хвали,*

че е укротила тигър.

Затова ще я прославят
от Енарес до Харама
татко Тахо, Мансанарес,
Писуерга и Арланса^[6].

За да се сменя със нея,
бих ѝ подарила фуста,
при това със цветни нишки
и с ресни от чисто злато.

О, да ме държиш в прегръдки
или даже до леглото,
та главата ти да чеша
и да чистия твоя пърхот.

Искам, но не съм достойна
за награда като тази.
Дай краката си, на мен ми
стига да ти ги изстързвам.

Бих ти дала нощни шапки,
леки сребърни обувки
и чорапи от дамаска,
дрехи от холандска тъкан.

Дала бих най-фини перли,
като шикалки големи,
и понеже нямат равни,
„солитери“ ги наричат.

Гледаш от Тарпея^[7] този
огън, който ме измъчва,
но недей — не го раздухвай,
о, Нероне от Ла Манча!

Чуй една девица крехка!
И петнайсет нямам даже,
четирнайсет свърших скоро —
в Господ-Бог ти се заклевам!

Не съм куца и саката,
нито пък съм едноръка.
Лилии са моите къдри
и се влачат по земята.

Орлов клюн са моите устни,
а носът ми — малко сплеснат,
но пък зъбите — топази,
и творецът ме прославя.

А гласът ми, както чуваш,
с най-приятните се мери.
Моят ръст — самичък виждаш,
че без мъничко е среден.

Тези прелести и други
ти с колчан стрели прониза
В този замък съм слугиня,
казвам се Алтисидора.

С това завърши песента на влюбената Алтисидора и започна ужасът на ухажвания дон Кихот, който въздъхна дълбоко и си каза:

— Колко злочест странстващ рицар трябва да съм, та да няма девойка, която да ме погледне и да не се влюби в мене! Колко злощастна трябва да е несравнимата Дулсинея дел Тобосо, че не я оставят тя единствена да се радва в мир и спокойствие на неизмеримата ми вярност? Какво искате от нея, кралици? Защо я преследвате, императрици? Защо я дебнете на всяка крачка, четиринадесет и петнадесетгодишни девизи? Оставете, оставете нещастницата да ликува и се радва и гордее с щастieto, което пожела да ѝ дари Амур, като ѝ подчини сърцето ми и ѝ предаде душата ми. Знайте, безброй влюбени жени, че само за Дулсинея аз съм восък и меко тесто, а за всички други — кремък; за нея само съм мед, а за вас — пелин; за мене само Дулсинея е хубава, умна, целомъдрена, изящна и благородна, а всички останали са грозни, глупави, леконравни и от ниско потекло. Природата ме е създала, за да бъда неин и на никоя друга. Нека плаче или пее Алтисидора, нека чезне от отчаяние дамата, за която ме пребиха в замъка на омагьосания мавър — аз ще принадлежа на Дулсинея. Варете ме, печете ме, аз ще остана чист, благоденствен и целомъдрен, напук на всички магьоснически сили на земята.

Като изрече тези думи, дон Кихот затвори шумно прозореца и ядосан и натъжен, сякаш му се беше случило голямо нещастие, легна в кревата, където ще го оставим засега, защото ни зове великият Санчо Панса, който се готви да започне славното си управление.

[1] С вмъкването на новелите „Безразсъдно любопитният“, „Плененият капитан“, „Любовта на Карденио“ Сервантес си спечелил упреците на много читатели. ↑

[2] Стих от Хуан де Мена, роден в Кордова (1411–1456). ↑

[3] Из посланието на апостол Павел до коринтяните, 7, 31. ↑

[4] Еней пренебрегнал любовта на Дидона в Картаген. ↑

[5] Хака — град в Испания, провинция Уеска. ↑

[6] Реки в Испания: *Енарес* и *Мансанарес* са притоци на *Харама*, а тази последната на *Тахо*. *Арланса* се влива в *Арлансон*, който е приток на *Писуерга*. Тук прозира иронията на Сервантес, защото изброява редица не много големи реки с техните притоци, чиито поречия не обхващат голяма територия. ↑

[7] *Тарпея* — скала на Капитолския хълм (един от седемте хълма на Рим), откъдето са били хвърляни осъдените на смърт престъпници. Оттам Нерон се е наслаждавал на опожарения от него Рим. ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ПЕТА ЗА ТОВА КАК ВЕЛИКИЯТ САНЧО ПОЕ УПРАВЛЕНИЕТО НА СВОЯ ОСТРОВ И ЗАПОЧНА ДА УПРАВЛЯВА

О ти, който съзерцаваш вечно антиподите, факел на света, око на небето, ти, който раздвижваш сладко кантимплорите^[1], наричан тук Тимбрий, там Феб^[2], на едно място — стрелец, на друго — лечител, баща на поезията, изобретател на музиката, ти, който винаги изгряваш и никога не залязваш, макар и на пръв поглед да не изглежда, че е така! Към тебе се обръщам, о слънце, с чиято помощ човекът създава човека, към тебе се обръщам, за да ме подкрепиш и просветлиш мрака на моя ум, та да мога да разкажа подробно за управлението на великия Санчо Панса, защото без тебе аз се чувствам слаб, немощен и смутен.

И така, Санчо пристигна с цялата си свита в едно селище с около хиляда жители, едно от най-добрите във владенията на херцога. Обясниха му, че се казва остров Баратария, неизвестно дали защото мястото се казваше наистина Баратария, или пък защото Санчо пое управлението му много евтино^[3]. Когато стигна пред вратите на обграденото със стени градче, излезе да го посрещне общинският съвет. Забиха камбаните и сред общата радост на населението Санчо бе отведен с голяма тържественост в катедралата, за да отправи благодарствена молитва към Господа. След това с някакви смешни церемонии му връчиха ключовете на градчето и го признаха за доживотен губернатор на остров Баратария. Облеклото, брадата, големият търбух и ниският ръст на новия губернатор изненадаха всички, които не знаеха тайната на тази история, пък дори и всички тези, които я знаеха, а техният брой не беше малък. Като излязоха от черквата, заведоха го в съда, настаниха го в креслото на съдията и домоуправителят на херцога му каза:

— Според един стар обичай в този остров, сеньор губернаторе, всеки, който поема управлението на този славен остров, трябва да отговори на някои заплетени и трудни въпроси, които ще му бъдат зададени. По отговорите, които ще даде, народът изпитва ума на своя нов губернатор и според това се радва или скърби за неговото пристигане.

Докато говореше домоуправителят, Санчо разглеждаше дългия надпис с големи букви на отсрещната стена и понеже не знаеше да чете, запита какви са тези рисунки на стената. Отговориха му:

— Сеньор, там е записан и отбелязан денят, в който ваше високоблагородие поехте управлението на този остров. Надписът гласи: „Днес, тоя и тоя ден, месец и година, сеньор Санчо Панса пое управлението на острова и нека дълги години го управлява“.

— А кого наричат дон Санчо Панса? — запита Санчо.

— Вас, ваше високоблагородие — отговори домоуправителят. — В тоя остров не е стъпвал друг Санчо Панса освен този, който сега седи на това кресло.

— Щом е тъй, драги — рече Санчо, — запомнете, че нито аз, нито някой друг в моя род е бил някога „дон“. Наричат ме просто Санчо Панса, Санчо се казваше баща ми, Санчо — и дядо ми и всички бяха Пансовци без всякаква прибавка на „дон“ или на „доня“. Струва ми се

впрочем, че на този остров има навярно повече „доновци“, отколкото камъни. Но стига толкова — Господ ме разбира и ако ще да трае управлението ми само два дни, аз ще изплева всички тези „доновци“, които сигурно досаждат като комари. Задайте ми сега въпросите, сеньор домоуправителю, а аз ще отговоря колкото мога по-добре, безразлично дали се радва, или скърби народът.

В тази минута влязоха в съдебната зала двама души — единият беше облечен в селски дрехи, а другият изглеждаше да е шивач, защото държеше ножици в ръка. Шивачът каза:

— Сеньор губернаторе, аз и този селянин идем при ваша милост за следното: този човек дойде вчера в дюкяна ми — а аз, с разрешение на присъстващите^[4], съм шивач с майсторско свидетелство, да бъде благословено Името Господне, и като ми тикна парче плат в ръцете, ме запита: „Сеньор, ще стигне ли платът, за да ми направите една гугла?“ Измерих плата и отговорих, че ще стигне. Той навярно е помислил, както аз си мисля — и то с право, — че искам сигурно да му открадна парче от плата, основавайки се на собствената си хитрина и на лошото име на шивачите, и ме помоли да видя дали няма да стигне платът за две гугли. Аз отгатнах мисълта му и му казах, че ще стигне, а той, подтикван от първоначалното си лошо намерение, почна да притуря гугла след гугла, а аз — едно „да“ след друго, докато стигнахме до пет гугли. Преди малко дойде да си ги вземе, аз му ги давам, а той не пожела да ми плати за работата, напротив — иска да му платя или да върна плата.

— Вярно ли е всичко това, приятелю? — запита Санчо.

— Вярно е — отговори селянинът, — но заповядайте му, ваша милост, да покаже петте гугли, които ми е направил.

— На драго сърце — отговори шивачът.

И той измъкна начаса ръка изпод наметалото си и показа пет гугли, поставени върху върховете на петте пръста на ръката.

— Ето ги петте гугли, които този човек ми поръча, и кълна се в Бога и в съвестта си, че не остана нито парченце плат и съм готов да дам изработеното на надзирателите от еснафа да проверят работата ми.

Многото гугли и необикновеният спор разсмяха всички присъстващи, а Санчо помисли малко и рече:

— Струва ми се, че това дело не изисква дълги протакания, а може да се реши веднага по здрав разум. Затова аз присъждам: шивачът

губи труда си, селянинът — плата, гуглите да се занесат на затворниците^[5] — и толкова.

Ако присъдата, която издаде по-късно по спора за кесията на скотовъдеца, предизвика учудването на присъстващите, тази възбуди смях, но все пак решението на губернатора бе изпълнено. Пред него се явиха след това двама старци, единият от които носеше вместо тояга дебела тръстика. Другият, който не носеше тояга, каза:

— Сеньор, на този човек дадох преди време назаем десет златни ескудос, за да му направя добрина и услуга, при условие, че ще ми ги върне, щом му ги поискам. Минаха много дни, без да му ги поискам, за да не го поставя — ако предявя правото си — в още по-затруднено положение от това, в което се намираше, когато му ги дадох в заем. Но понеже ми се стори, че не е добър платец, поисках си ги неведнъж, а много пъти, но той не само не ми ги връща, ами и отрича, като казва, че никога не съм му ги давал или че ако съм му ги дал, той ми ги бил отдавна върнал. Аз нямам свидетели нито че съм му дал парите, нито че ми ги е върнал, тъй като той действително не ми ги е върнал. Бих искал, ваша милост, да го заставите да положи клетва и ако се закълне, че ми ги е върнал, готов съм да му ги простя тук пред вас и пред Господа-Бога.

— Какво ще кажете на това, старче с тоягата в ръка? — попита Санчо.

А старецът отговори:

— Признавам, сеньор, че той ми ги даде назаем — наведете си жезъла, ваша милост, — и щом той ми предлага клетва, аз ще се закълна над жезъла, че съм му ги върнал и възстановил действително и в пълен размер.

Губернаторът наведе жезъла си, а старецът предаде тоягата си на другия старец, за да я подържи, докато положи клетва — като че ли тя му пречеше много, — и веднага сложи ръка върху кръста на жезъла и каза, че наистина е взел назаем десетте ескудос, които му се искат сега, но че ги е върнал на ръка, а другият забравил и си искал от време на време парите.

Като чу това, великият губернатор запита заемодавеца има ли възражения по отношение казаното от противната страна, а той отговори, че длъжникът казва без всяко съмнение истината, защото го смята за честен човек и добър християнин, че навярно е забравил кога и как му са били върнали парите и че занапред не ще му иска вече нищо.

Длъжникът взе тоягата си, поклони се и напусна съда. А Санчо, като видя как спокойно излезе ответникът и колко смирено се държи ищецът, обори глава на гърдите си, тури показалеца на дясната си ръка над веждите и носа си, вгълби се в размисъл и след това вдигна глава и заповяда да повикат стареца с тоягата, който си беше вече отишъл. Доведоха го и като го видя, Санчо му каза:

— Дайте ми тоягата си, добри човече, имам нужда от нея!

— С най-голямо удоволствие — рече старецът, — ето я, сеньор.

И той му я подаде. Санчо я взе, даде я на другия старец и му каза:

— Идете си с Бога, дългът е вече изплатен!

— Как така, сеньор? — отговори старецът. — Та нима тази тръстика струва десет златни ескудос?

— Да — каза губернаторът, — и ако не е така, аз съм най-големият глупак на света. Сега ще се види имам ли глава да управлявам цяло кралство, или не.

И той заповяда на самото място, пред всички, да се счупи и разтроши тръстиката. Заповедта му се изпълни и вътре намериха десет златни ескудос. Всички останаха учудени и решиха, че губернаторът им е нов Соломон. Запитаха го как е могъл да отгатне, че десетте ескудос са в тръстиката, а той отговори, че когато видял как старецът дава тоягата си на противната страна, преди да се закълне, как се закълел, че е

върнал парите действително и напълно и как след клетвата си взел тоягата, дошло му на ум, че вътре в нея са парите, които се искат. От това може да се заключи, добави Санчо, че сам Бог вдъхновява понякога присъдите на губернаторите, макар и лично те да са глупави. Освен това селският свещеник му разказал веднъж една подобна случка, а той имал толкова силна памет, че не забравял нищо от това, което искал да запомни — такава памет не могла да се намери в целия остров. Старците си отидоха — единият посрамен, другият доволен — присъстващите бяха смаяни, а писарят, който записваше речите, постъпките и деянията на Санчо, не знаеше за какъв да го сметне — за умен или за глупав.

Щом се свърши това дело, в съдебната зала влезе една жена, хванала здраво за ръка един мъж, който по облеклото си приличаше на богат скотовъдец. Едва влязла в залата, тя почна да вика:

— Правосъдие, сеньор губернатор, правосъдие! И ако не намеря правосъдие на земята, ще отида да търся на небето! Скъпи сеньор губернатор, този лош човек се нахвърли върху ми сред полето и се възползва от тялото ми, сякаш то е някаква мръсна дрипа. Горко на мене нещастницата! Той ми отне това, което опазих повече от двадесет и три години, бранейки го от маври и християни, от тукашни и чужденци. Винаги твърда като корав дъб, аз останах незасегната като гущер^[6] в огъня, като вълна сред шубраци, за да дойде сега този хубостник и да ме омърси незаслужено.

— Ще трябва да се изясни какъв е този хубостник — рече Санчо и като се обърна към обвинения, го запитва какво може да каже по оплакването на тази жена. А той се смути много и отговори:

— Сеньори, аз съм беден скотовъдец и отглеждам свине, и тази сутрин напуснах вашето селище, след като продадох — с извинение — четири свине, за които ми взеха налози и берии, кажи-речи, колкото струват свинете. Връщайки се в село, срещнах по пътя тази дуеня, а дяволът, който си пъха носа навсякъде и обърква всичко, така направи, че си полежахме заедно. Платих ѝ достатъчно, но тя не остана доволна, хвана ме и не ме остави, докато не ме домъкна тук. Тя казва, че съм я изнасилил, но тя лъже — готов съм да се закълна в това. Ето самата истина, цяла-целеничка.

Тогава губернаторът го запитва има ли у себе си сребърни пари. Той отговори, че носи в пазвата си около двадесет дуката в кожена

кесия. Санчо му заповяда да я извади и предаде така, както си е, на тъжителката. Той се подчини цял разтреперан, а жената взе кесията и като се кланяше на всички и молеше Бога да дари живот и здраве на губернатора, защитник на бедните сираци и девизи, излезе от залата, стиснала кесията в двете си ръце, като не забрави обаче да надникне в нея, за да види дали монетите са действително сребърни. Щом излезе, Санчо каза на скотовъдеца, чието лице беше обляно в сълзи, и чиито очи и сърце сякаш бяха тръгнали подир кесията:

— Тичайте, човече, след тази жена и ѝ вземете кесията, дори и да не я дава, и се върнете тук с нея.

Санчо не говореше нито на глупак, нито на глух, защото онзи излетя в миг като стрела, за да изпълни дадената заповед. Всички присъстващи зачакаха смаяни да видят какъв ще бъде краят на делото. След малко мъжът и жената се върнаха, уловили се и счепкали се още по-здраво от предишния път. Тя беше запретила полата си и притискаше кесията до гърдите си, а той се мъчеше да я изтръгне от ръцете ѝ, но това не му се удаваше — толкова упорито се бранеше жената, която не спираше да крещи:

— Правосъдие търся от Бога и от хората! Вижте, ваша милост сеньор губернатор, колко безсрамен и дързък е този негодник — опита се сред града, посред улицата, да ми вземе кесията, която ваша милост заповядахте да ми даде.

— Успя ли да я вземе? — запита губернаторът.

— Да я вземе ли? — викна жената. — По-скоро ще му позволя да ми вземе живота, отколкото кесията! Намерил кого да плаши! Да беше поне някой друг, иди-дойди, ами то този нещастен и отвратителен поплювко! Нито с клещи, нито с длето и чук, нито с лъвски нокти могат да ми измъкнат кесията от ръцете — по-скоро душата ми ще изтръгнат от тялото!

— Права е — каза човекът. — Аз се признавам за победен и безсилен. Не ми достигат силите, за да ѝ взема кесията, така че нека тя си остане у нея.

Тогава губернаторът каза на жената:

— Я дайте да видя тази кесия, почтена и храбра жено!

Тя му я подаде веднага, а губернаторът я върна на човека и каза на силната, но не и изнасилена жена:

— Ако бяхте проявили, драга, в защита на вашето тяло половината само от смелостта и силата, които показахте, за да запазите тази кесия, и на Херкулес нямаше да му стигнат силите, за да ви похити. А сега идете си с Бога или по-скоро пръждосвайте се по дяволите и да не сте се мяркали вече на този остров и на шест левги около него, иначе ще заповядам да ви ударят двеста камшика. Махайте се веднага, казвам ви, безсрамнице, безчестнице и измамнице!

Жената се изплаши и си тръгна сърдита, навела глава, а губернаторът каза на скотовъдеца:

— На добър час, човече, върнете се с парите си във вашето село и отсега нататък, ако не искате да ги губите, гледайте да не ви хваща мерак да се излежавате с тази или онази.

Човекът поблагодари, доколкото несръчността му позволяваше да стори това, а присъстващите бяха още веднъж поразени от присъдите и решенията на новия губернатор. Всичко това бе записано от неговия писар и изпратено веднага на херцога, който чакаше новини с голямо нетърпение.

Но да оставим тук Санчо и да се върнем бързо при дълбоко развълнувания от серенадата на Алтисидора негов господар.

[1] *Кантимплори* — медни стомни с много дълго устие. Тези съдове са били употребявани за изстудяване на вино или вода. Сервантес намеква тук за слънчевия пек, който кара човек да мисли за изстудени напитки. ↑

[2] *Тимбрий* и *Феб* — имена на Аполон, бог на слънцето. ↑

[3] *Баратария* идва от думата барато, която значи и евтино. ↑

[4] Искало се е разрешение не само за да се каже нещо не много прилично, но и за да се говори за себе си, особено за да се каже нещо хвалебствено. ↑

[5] Намек по повод на разпространения в онази епоха обичай да се изпращат на затворниците като дарове никому ненужни и от никаква полза предмети. ↑

[6] Според едно поверие гущерът (става дума за особен вид гущер, наречен петниста саламандра) е с толкова студено тяло, че с него човек може да изгаси жарава. ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ШЕСТА

ЗА СТРАШНАТА УПЛАХА, КОЯТО ПРИЧИНИХА НА ДОН КИХОТ ЗВЪНЧЕТАТА И КОТКИТЕ ПРЕЗ ВРЕМЕ НА ЛЮБОВНИТЕ МУ ОБЯСНЕНИЯ С УВЛЕЧЕНАТА ПО НЕГО АЛТИСИДОРА

Ние оставихме дон Кихот потънал в мисли, породени от серенадата на влюбената девойка Алтисидора. Той си легна с тях и те като бълхи не го оставиха да заспи и да си отдъхне ни една минута. Не го напускаше и мисълта за скъсаните му чорапи. Но понеже времето е лекокрито и нищо не може да го спре, то препускаше, възседнало часовете, и с голяма бързина стигна до утрото. Като видя, че се разсъмва, дон Кихот напусна пухената постеля, облече надве-натри кожените си дрехи, обу пътничките си ботуши, за да покрие пострадалите си чорапи, метна си червената мантия и сложи на главата си баретка от зелено кадифе, украсена със сребърни нашивки. После той препаса през рамо верния си остър меч, взе в ръка голямата броеница, която носеше винаги със себе си^[1], и тържествено и бавно се запъти към гостната, където херцогът и херцогинята, вече станали, даваха вид, че го чакат. В една галерия, през която трябваше да мине, дебнеха появата му Алтисидора и една нейна приятелка. Щом Алтисидора видя дон Кихот, престори се, че припада, а приятелката ѝ я задържа в прегръдките си и взе бързо да я разкопчава. Това не убягна от погледа на дон Кихот, той се приближи до тях и каза:

— Аз зная защо ѝ прилоша.

— Аз пък не зная — отговори приятелката, — защото Алтисидора е най-здравата девойка в целия този дом и откакто я познавам, нито веднъж не съм я чула да изохка. Проклети да бъдат всички странстващи рицари на света, ако всички са такива неблагодарници! Вървете си, ваша милост сеньор дон Кихот, това клето момиче няма да дойде на себе си, докато ваша милост стоите тук!

А дон Кихот отговори:
— Наредете, ваша милост сеньора, тази вечер да оставят в стаята
ми една лютня^[2]. Ще направя всичко възможно да утеша тази нещастна

девойка, защото в началото на любовта бързото отрезвяване е най-добрият лек.

След тези думи той си отиде, за да не го забележи някой в галерията. Щом се отдалечи, Алтисидора се съвзе и каза на другарката си:

— Ще трябва да намерим една лютня. Без съмнение дон Кихот иска да ни посвири, а щом той свири, няма да бъде лошо.

Те отидоха веднага да разправят на херцогинята за случилото се и за молбата на дон Кихот да му доставят лютня, а тя, извънредно зарадвана, нагласи с херцога и с компаньонките си да му устроят една забавна и съвсем безобидна шега. Всички зачакаха с голямо удоволствие да настъпи нощта, която дойде така бързо, както бе дошъл и денят, прекаран в сладки приказки между херцогската двойка и дон Кихот. Същия този ден херцогинята изпрати до Тереса Панса един свой паж, който бе играл в гората ролята на омагьосаната Дулсинея, с писмото на мъжа ѝ, Санчо, и с вързоп дриехи, които той беше оставил за нея. Поръчано му бе да докладва съвсем точно за всичко, което щеше да види и чуе. Като се уреди всичко това и настъпи единадесетият час на нощта, дон Кихот намери в стаята си една виола^[3]. Той я настрои, отвори прозореца и чу стъпки в градината. Тогава плъзна пръсти по струните на виолата, нагласи я колкото можеше по-добре, изкашля се, прочисти си гърлото и с пресипнал, но верен глас изпя следния романс, който бе съчинил през същия този ден:

*Любовта е много силна
и владее над душите;
за оръжие ѝ служи
немарливата им леност.*

*Работата, плетенето,
непрестанната заетост —
те са противоотрова
за любовните копнеж.*

*А девойките, които
се стремят да се омъжат,
трябва да предлагат в зестра*

безупречното си име.

*Странстващият рицар също
като рицаря в двореца
със свободните се люби,
но за скромната се жени.*

*Често с утрото започва
обич само за пред гости,
после привечер изчезва
и завършва със раздяла.*

*Любовта, дошла случайно,
почне днес, а свърши утре:
в паметта ни няма образ,
няма и мечта в сърцето.*

*Нова фреска върху стара
нищичко не ни говори;
пред една предишна хубост
новата не ни пленява.*

*Дулсиней от Тобосо
в гънките на паметта ми
е изписана така, че
няма как да се изтрие.*

*Верността на всеки влюбен
е най-ценна — зарад нея
бог Амур, велик магесник,
го издига във прослава.*

Когато дон Кихот стигна до това място на песента си, която слушаха херцогът, херцогинята, Алтисидора и почти всички хора от замъка, изведнъж от галерията, намираща се точно над прозореца на дон Кихот, спуснаха едно въже, на което бяха завързани повече от сто звънчета, и веднага след това изтърсиха един голям чувал, пълен с

котки, на чиито опашки бяха също така завързани звънчета, но по-малки. Врявата от мяукането на котките и от звънчетата беше толкова голяма, че макар и херцогът, и херцогинята да бяха измислили шегата, все пак се изплашиха, а дон Кихот просто примря от страх. Не стига това, ами и две-три котки се промъкнаха през решетката в спалнята му и се спуснаха да тичат насам-натам, сякаш цял легион дяволи препускаха из стаята. Търсейки откъде да се измъкнат, котките изгасиха свещите, които я осветляваха, а през това време въжето със звънчетата не преставаше да се спуска и вдига. Повечето от хората на замъка, които не знаеха какво става, се почудиха и уплашиха. Дон Кихот скочи, извади меча си и почна да муши с него през решетката, викайки колкото му глас държи:

— Вън, зли вълшебници! Вън, проклета магьосническа сган! Аз съм дон Кихот де ла Манча и срещу мене са безсилни и безполезни вашите лоши помисли!

После той подгони разтичалите се из стаята котки и им нанесе много удари. Те избягаха към решетката и се измъкнаха през нея, но една от тях, притисната здраво от замахващия с меча си дон Кихот, скочи върху лицето му и взе да го дращи и хапе по носа. Болките бяха толкова силни, че дон Кихот нададе страшни викове. Херцогът и херцогинята дочуха крясъците му, досетиха се какво е станало и бързо се спуснаха към стаята му. Като я отвориха с ключ, който отваряше всички врати в замъка, те откриха, че горкият рицар се мъчеше отчаяно да махне котката от лицето си. Пристъпиха със свещи в ръка и видяха по-отблизо неравната битка. Херцогът се спусна да разтърве противниците, но дон Кихот му викна:

— Никой да не го докосва! Оставете ме гърди срещу гърди с този демон, с този вълшебник, с този магьосник! Ще му дам аз да разбере кой е дон Кихот де ла Манча!

Но котката не се стресна от тези закани и продължи да съска и дращи. Най-сетне херцогът я сграбчи и я изхвърли през прозореца.

Дон Кихот напусна схватката с изподраскано лице и със зле повреден нос, но най-много беше разгневен, че не са го оставили да довърши боя, който бил започнал така добре за него, с този злосторник магьосник. Донесоха апарисиево^[4] масло и сама Алтисидора превърза с белоснежните си ръце раните му, а превързвайки го, му каза шепнешком:

— Всички тези твои злополуки, жестокосърдечни рицарю, са наказание за греховната ти твърдост и упоритост. Дано даде Господ Санчо да забрави да се самобичува, та никога да не се освободи от магията тази твоя толкова любима Дулсинея! Дано не вкусиш от нейната любов и не я заведеш никога в брачното си ложе, поне докато съм жива аз, която толкова те обожавам!

Дон Кихот не отговори нито дума, а само въздъхна дълбоко. Той се изтегна след малко в леглото си, като благодари на херцога и на херцогинята за тяхната благосклонна намеса, и то не защото се изплаши от тази паплач от котки, вълшебници и звънчета, а защото прозря доброто им желание да му се притекат на помощ. Домакините го оставиха да си почине и си отидоха, огорчени от нежелания край на шегата. Те не бяха предположили, че дон Кихот ще плати толкова тежко и скъпо за това приключение, което го застави да лежи и да не излиза пет дни от стаята си, през което време му се случи друго, още по-забавно приключение. Но авторът на историята не желае да го разкаже сега, за да може да се върне при Санчо Панса, който управляваше своя остров твърде усърдно и забавно.

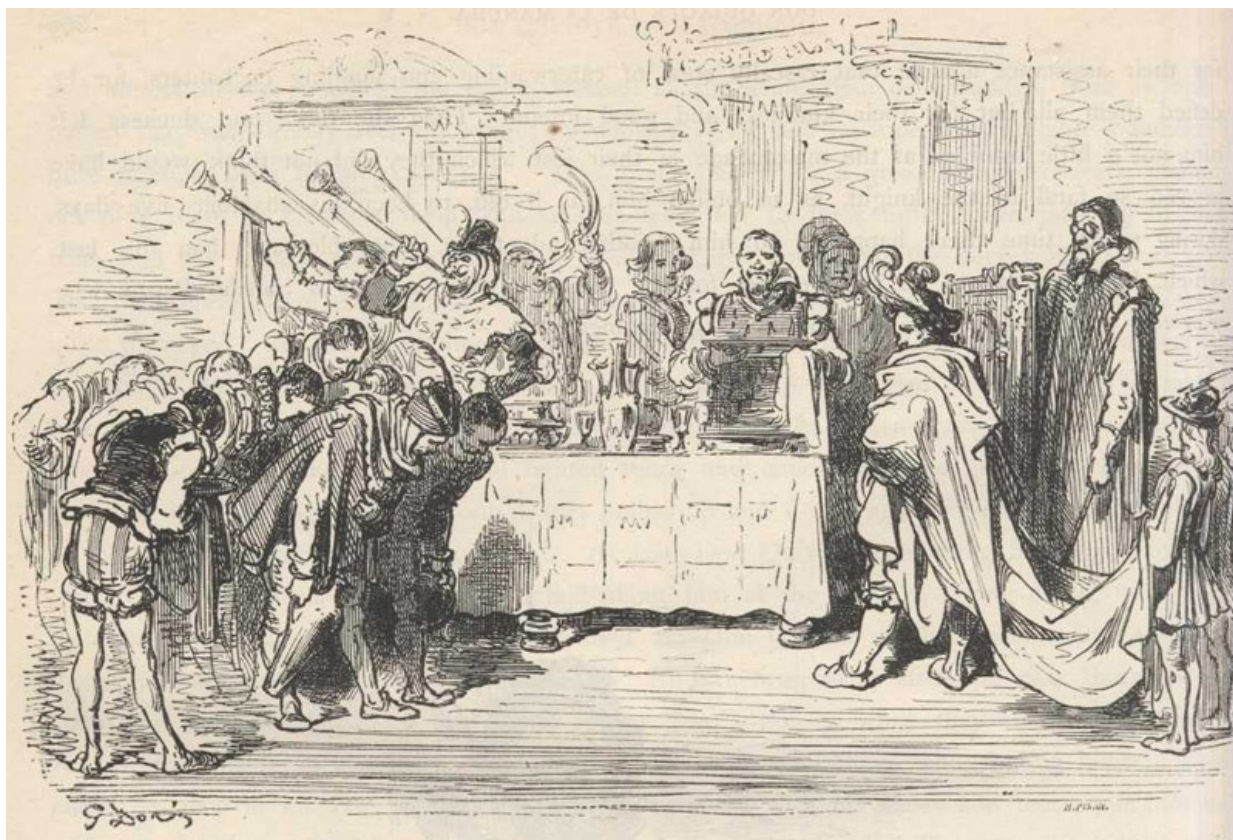
[1] За тази броеница не се говори никъде преди това. ↑

[2] *Лютня* — лаута — музикален инструмент, който в тази глава и изобщо в епохата на Сервантес се смесва с друг инструмент — *vihuela* — виола. ↑

[3] Виж предишната бележка. ↑

[4] *Апарисиево масло* — лечебно масло, приготвено по рецепта на испанския лекар Апарисио де Субия (XVI в.) ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И СЕДМА В КОЯТО ПРОДЪЛЖАВА РАЗКАЗЪТ ЗА ТОВА КАК СЕ ДЪРЖА САНЧО ПАНСА КАТО ГУБЕРНАТОР

Историята разказва, че от съда заведоха Санчо Панса в един великолепен дворец, където в голяма зала беше сложена истинска кралска трапеза. Щом Санчо влезе в залата, засвириха кларинети и четирима пажове му поднесоха вода да си измие ръцете, което той изпълни с голямо достойнство. Музиката спря и Санчо седна на почетното място. Впрочем край масата нямаше друг стол, нито върху нея — друг прибор. До него застана право, с пръчка от китова кост в ръка, едно лице, което се оказа после, че било лекар. Вдигнаха от трапезата едно разкошно бяло було, с което бяха покрити множество различни блюда с всевъзможни ястия и плодове. Едно лице, по вид духовник, благослови трапезата, един паж сложи на Санчо дантелена

салфетка, а друг, изпълняващ длъжност на домакин, му поднесе блюдо с плодове^[1]. Но още при първата хапка на Санчо човекът с пръчката я допря до блюдото и в следващия миг блюдото бе вдигнато от масата, а домакинът сложи друго, което Санчо посегна да опита, но преди още да свари да вкуси от него, пръчката се допря отново до блюдото и пажът го вдигна така бързо, както бе вдигнал и блюдото с плодовете. Смаян от всичко това, Санчо изгледа присъстващите и запита дали днес ще се яде така, както става в игрите на фокусниците. На което човекът с пръчката отговори:

— Не, сеньор губернатор, тук се яде така, както е навик и обичай и в другите острови, където има губернатори. Аз съм лекар, сеньор, назначен на служба при губернатора, и се грижа за неговото здраве повече, отколкото за моето собствено. Работя денонощно и изучавам организма на губернатора, за да мога да го лекувам успешно, когато се разболее. Главната ми грижа е да присъствам на обедите и вечерите му, да му позволявам да яде това, което ми се вижда, че е подходящо за него, и да отстранявам от трапезата всичко, което сметна, че може да му падне тежко и да разстрои стомаха му. Ето защо заповядах да вдигнат плодовете от масата, понеже съдържат прекалено много сок, и да отнесат другото блюдо, понеже е много горещо и съдържа много подправки, които възбуждат жажда, а който много пие, унищожава и изразходва основната влага^[2], която е солта на живота.

— В такъв случай няма да ми навреди онова блюдо там с печени яребици, което — както го гледам — е вкусно приготвено.

Лекарят отговори:

— От тях губернаторът няма да хапне, докато съм жив.

— А защо? — запита Санчо.

— Защото — отговори лекарят — нашият учител Хипократ, звезда и светило на медицината, казва в един от своите афоризми: „Omnis saturatio mala, perdicis autem pessima“, което значи: „Всяко преяждане е вредно, но преяждането с яребици е най-вредно.“^[3]

— Щом е тъй, сеньор докторе — рече Санчо, — изберете между ястията, сложени върху тази трапеза, това, което ще бъде за мене от най-голяма полза и от най-малка вреда, и ме оставете да го изям, без да го удряте с пръчката, защото, кълна се в живота на губернатора — нека Бог ми даде да се радвам дълго на управлението си, — умирам от глад и ако не ми позволите да се нахраня, каквото и да ми говорите, колкото и

да ме съжалявате, не само няма да ми продължите живота, но по-скоро ще ме убие.

— Ваша милост имате пълно право, сеньор губернатор — отговори лекарят, — и затова на мнение съм ваша милост да не хапвате от онази там яхния от зайци, защото са тежкосмилаеми. От това телешко можехте да си похапнете, ако не беше печено и задушено, но така, както е сготвено — и дума да не става.

Тогава Санчо каза:

— А това голямо блюдо малко по-нататък, което изпуска пара, струва ми се, че е оля подрида^[4]. Понеже в това ястие се слагат какви ли не неща, все ще се намери в него нещо вкусно и полезно.

— Absit^[5] — викна лекарят, — далече от нас такава опасна мисъл
— няма на света по-вредно ястие за здравето. Добро е то за канониците,

за ректорите на учебните заведения и за селските сватби, но не и за губернаторските трапези, където всичко трябва да бъде съвършенство и изтънченост. Причината за това е, че всякога, всякъде и от всекиго се предпочитат простите лекарства пред смесените, защото в простите не могат да стават грешки, а в смесените може нещо да се сбърка в дозировката на съставните им части. Ако сеньор губернаторът иска да си запази здравето и да го укрепи, съветът ми е да хапнете стотина от тези тестени пръчици и няколко тънки парченца дюля. Те ще ви заякчат стомаха и ще ви облекчат храносмилането.

Като чу тези думи, Санчо се отпусна в креслото си, погледна втренчено лекаря и важно го запитва как се казва и къде се е учил.

Лекарят отговори:

— Аз, сеньор губернаторе, се казвам доктор Педро Ресио де Агуеро, роден съм в село Тиртеафуера^[6], което се намира между Каракуел и Алмодовар дел Кампо, малко надясно от пътя, а докторската си титла получих в университета в Осуна.

Тогава Санчо пламна от гняв и каза:

— Щом е тъй, сеньор доктор Педро Ресио де Мал Агуеро^[7], родом от Тиртеафуера, село, разположено надясно от пътя, който води от Каракуел за Алмодовар дел Кампо, дипломиран в Осуна, махнете се незабавно оттук, иначе, кълна се в слънцето, ще взема една тояга и като започна от вас, няма да оставя лекар в целия остров или най-малкото тези, които разбера, че са невежи, защото мъдрите, учените и опитните лекари ще ги гледам като писано яйце и ще ги почитам като богопомазани хора. Повтарям — доктор Педро Ресио да си обира крушите оттук, иначе ще вдигна стола, на който седя, и ще го счупя в главата му, па нека ми искат сметка за това — ще се оправдая, като кажа, че съм извършил едно добро дело, дето съм убил един лош лекар, палач на държавата. А сега дайте ми да ям или си вземете обратно губернаторството, защото служба, която не храни този, който я упражнява, не струва и пет пари.

Докторът се уплаши от гнева на губернатора и поиска да офейка от залата, но в същия миг долетяха от улицата звуци на пощенски рог. Домакинът изтича до прозореца, върна се и каза:

— Пристигна куриерът на господаря ми, херцога — навярно носи важно съобщение.

Куриерът влезе, задъхан и изпотен, извади от пазвата си плик и го връчи на губернатора, а Санчо го подаде на домоуправителя и му поръча да прочете адреса, който гласеше:

„За дон Санчо Панса, губернатор на остров Баратария, да се предаде лично нему или на неговия секретар“.

Като чу това, Санчо запитва:

— Кой е тук моят секретар?

Един от присъстващите отговори:

— Аз, сеньор, защото зная да чета и да пиша, а съм и бискаец^[8].

— С тази прибавка — каза Санчо — можете да бъдете секретар и на самия император. Отворете този плик и вижте какво съдържа писмото.

Новопроизведеният секретар разпечата писмото, прочете го и каза, че е нещо поверително, което трябва да се прочете насаме. Санчо заповяда да се опразни залата и да останат при него само домоуправителят и домакинът. Останалите, заедно с лекаря, излязоха и секретарят прочете незабавно писмото, което имаше следното съдържание:

„Сеньор дон Санчо Панса, имам сведения, че някои врагове, мои и на острова, готвят яростно нападение срещу него — не зная коя точно нощ. Налага се да бдите и да бъдете нащрек, за да не ви изненадат. Верни мои шпиони ми доложиха също, че четирима души са проникнали предрешени във вашия остров, за да ви отнемат живота, защото се боят от вашата мъдрост. Отваряйте си очите, наблюдавайте тези, които идват да ви говорят, и не яжте нищо от това, което ви се предложи. Ако изпаднете в затруднение, ще имам грижата да ви се притека на помощ. Във всяко нещо ще постъпвате според както може да се очаква от благоразумието ви. Писано в нашия замък на 16 август, в четири часа сутринта.

Ваш приятел,
херцогът“

Санчо загуби и ума и дума, а присъстващите се престориха на не по-малко смаяни от него. Той се обърна към домоуправителя и му каза:

— Това, което трябва да се направи, и то незабавно, е да хвърлим доктор Ресио в някоя тъмница, защото, ако някой ме убие, това ще бъде той. Той ми готви най-бавната и най-ужасна смърт — той иска да ме умори от глад.

— Струва ми се също — рече домакинът, — че ваша милост ще сторите добре да не хапнете нищо от това, което е на масата, защото е дар от монахини, а както казват, „зад кръста се крие дяволът“.

— Може и тъй да е — отговори Санчо, — а засега дайте ми парче хляб и четири либри грозде, защото в него не може да има отрова. Няма най-сетне да остана гладен я! А ако е нужно да бъдем готови за тези сражения, които ни застрашават, трябва здравата да се подкрепим, тъй като коремът поддържа сърцето, а не сърцето корема. А вие, секретарю, отговорете на моя господар, херцога, и му кажете, че заповедите му ще бъдат изпълнени, без нищо да се пропусне. Предайте на сенъора херцогинята, че ѝ целувам ръката и я моля да не забрави да изпрати по нарочен човек на жена ми, Тереса Панса, писмото ми и вързопа. Ще ми направи голяма услуга, а аз ще гледам да ѝ се отблагодаря според силите си. Вмъкнете между другото, че целувам ръка и на моя сенъор дон Кихот де ла Манча, за да види, че съм признателен човек. А вие, като добър секретар и добър бискаец, можете да прибавите всичко, каквото пожелаете и ви се вижда уместно. Раздигайте сега трапезата и ми дайте да ям, пък аз ще съумея да се справя с всички шпиони, убийци и вълшебници, които ще рекат да нападнат мене и острова.

В този миг влезе един паж и каза:

— Дошъл е някакъв селянин и иска да говори на ваша милост по една работа. Казва, че е нещо много важно.

— Ама че чудни хора! — възкликна Санчо. — Толкова ли са глупави, та не разбират, че не се идва по тези часове за работа? Да не би случайно ние, които управляваме и съдим, да не сме хора от плът и кръв? Да ни оставят да си починем поне докато задоволим нуждите си. Или смятат, че сме направени от мрамор? Кълна се в Бога и в съвестта си, че ако продължа да управлявам (но това, както ми се вижда, няма да стане), ще ги вразумя аз всички тези тъжители. Сега кажете на този човек да влезе, но разузнайте първо да не е някой от шпионите или от убийците ми.

— Не е, сеньор — отговори пажът, — защото има вид на простодушен и добър човек, доколкото разбирам от хора.

— Няма от какво да се боите! — увери го домоуправителят. — Нали сме всички тук?

— Като го няма сега доктор Педро Ресио — рече Санчо, — може ли да си хапна нещо съществено, пък ако ще да е и парче хляб и глава лук?

— Довечера, на вечеря, ще си наваксате загубения обяд и ще останете, ваша милост, доволен и удовлетворен — отговори домакинят.

— Дай Боже! — каза Санчо.

В това време влезе селянинът, който беше много благообразен човек и личеше от хиляди левги, че е кротък и добродушен. Едва влязъл, той каза:

— Кой от вас е сеньор губернаторът?

Секретарят отговори:

— Кой друг може да бъде, ако не седналият на креслото?

— Тогава коленича смирено пред него — рече селянинът.

Той падна на колене и поиска да целуне ръка на Санчо, но Санчо не прие и му заповяда да стане и да каже какво иска. Селянинът се изправи и каза:

— Сеньор, аз съм селянин, родом от Мигел Тура, село, разположено на две левги от Сиудад Реал.

— Ето ти още един Тиртеафуера! — рече Санчо. — Говорете, драги, исках само да кажа, че познавам много добре селото Мигел Тура, то не е много далече от моето село.

— Работата се състои в следното, сеньор — продължи селянинът. — По Божия Милост аз съм женен със знанието и благословията на Светата римокатолическа църква. Имам двама синове, студенти, по-малкият се учи за бакалавър, а по-големият — за лиценциат. Вдовец съм, защото жена ми се помина или по-право казано, умори я един лекар, който ѝ даде очистително по време на бременност. Ако на Бога беше угодно да роди благополучно, и то момче, щях да го пратя да се учи за доктор^[9], за да не завижда на братята си — бакалавъра и лиценциата.

— С други думи — прекъсна го Санчо, — ако жена ви не се бе поминала или не бяха я уморили, вие нямаше да бъдете сега вдовец.

— Не, сеньор, по никой начин — отговори селянинът.

— Добре сме тогава! — отвърна Санчо. — Карайте, драги, карайте, че е време за спане, а не за разглеждане на частни работи.

— Та, казвам — продължи селянинът, — синът ми, който се учи за бакалавър, се влюби в една мома от нашето село, на име Клара Перлерино, дъщеря на Андрес Перлерино, много богат селянин. Това име Перлерино^[10] не идва от това, че са стар и знатен род, а понеже всички в семейството са паралитици и за да разхубавят малко името си, се наричат Перлерино. Но да си кажа правичката, момата е същински източен бисер и ако я гледаш от дясната страна, прилича на полско цвете. От лявата страна обаче не е толкова хубава, защото няма едно око — загубила го е, като е боледувала от едра шарка, — и макар че по лицето ѝ има много и големи трапчинки от шарката, влюбените в нея казват, че това не са трапчинки, а трапове, в които тя заравя душите на поклонниците си. Такава чистница е, че за да не ѝ се мърси лицето, носът ѝ се е извърнал настрана, сякаш е избягал от устата. Въпреки всичко е извънредно хубава, защото устата ѝ е голяма, и да не ѝ липсваха десет или дванадесет предни зъби и кътници, би могла да мине и надмине и най-хубавите моми. За устните ѝ няма какво да кажа — те са толкова тънки и фини, че ако имаше обичай да се намотават устни, можеше от тях да се направи едно кълбо. Но понеже техният цвят се различава от цвета, който виждаме обикновено по устните, те изглеждат чудни — прошарени са със синьо, зелено и мораво. Простете ми, сеньор губернаторе, задето тъй подробно ви рисувам качествата на тази, която трябва да ми стане рано или късно снаха, но аз я обичам много и тя ми харесва.

— Рисувайте я колкото искате — каза Санчо, — защото рисуването ме развлича и ако бях обядвал, нямаше да има за мене по-хубав десерт от портрета, който ми рисувате.

— Десерта ще ви поднесе тепърва — отговори селянинът, — но ще дойде време и нас да ни обслужат, ако не са ни обслужили досега. Та, казвам, сеньор, да можех да ви опиша прелестната ѝ и стройна снага, бихте изпаднали във възхищение. Ала това е невъзможно, защото тя е прегърбена и свита, а коленете ѝ се допират до брадичката ѝ, но при все това за всекиго е ясно, че ако можеше да се изправи, би чукнала главата в тавана. Тя би дала досега ръката си на моя син — бакалавъра, но не може да я протегне, защото е схваната. Все пак по дългите ѝ набраздени нокти може да се съди за добрината и благодравията ѝ.

— Всичко това добре — рече Санчо, — но не забравяйте, приятелю, че вие я описахте вече от глава до пети. Каква ви е молбата? Говорете направо, без заобикалки и криволичения, без недомлъвки и излишни приказки.

— Бих искал, сеньор — отговори селянинът, — ваша милост да ми направите добрината и ми дадете едно препоръчително писмо до моя сват, молейки го да благоволи и да се съгласи да стане сватбата, тъй като сме равни както по богатство, така и по природни дарби. Защото, сеньор губернаторе, да си кажа истината, синът ми е под властта на дявола и ден не минава да не го измъчват по три-четири пъти бесове. Освен това, понеже падна веднъж в огъня, лицето му е сбръчкано като пергамент и очите му сълзят и текат малко. Характерът му е обаче ангелски и да не се удрияше и биеше сам с пестници, щеше да бъде светец.

— Нещо друго да искате, човече? — запита Санчо.

— Има още нещо — рече селянинът, — обаче не смея да го кажа. Но по дяволите — няма да го оставя да ми отрови душата я! Да става каквото ще! Така че, сеньор, бих искал да ми дадете триста или шестстотин дуката, за да закръгля зестрата, искам да кажа, помощта за моя бакалавър, та да могат да си свият собствено гнездо, да си заживеят отделно, без да зависят от прищевките на своите родители.

— Още нещо да искате? — запита Санчо. — Я си кажете всичко — няма какво да се боите или срамувате.

— Не, няма друго — отговори селянинът.

Селянинът още не бе доизрекъл тези думи, и губернаторът скочи прав, улови креслото, на което седеше, и викна:

— Кълна се в Бога, дон дебелако, селяндур и простако, че ако не се махнете начаса и не изчезнете от очите ми, ей с това кресло тук ще ви счупя главата, та да цъфне като тиква. Ах ти, мръсничко, негодничко, дяволски художничко, по тези ли часове намери да ми искаш шестстотин дуката? Че отде да ги взема аз, воняща гадино? И защо да ги дам на тебе, ако ги имах, лукави простако? Какво ме засяга мене Мигел Тура и цялото перлериновско семселе? Махай се оттук, ти казвам, че — кълна се в името на моя господар, херцога — ще изпълня заканата си! А навярно ти не си и от Мигел Тура, а си някой хитрец, изпратен от ада да ме изкушава. Я ми кажи ти, говедо, как искаш да имам шестстотин

дуката, като не са минали още ден и половина от губернаторстването ми?

Домакинът направи знак на селянина да напусне залата и той се отдалечи, навел глава и сякаш изплашен да не би губернаторът да изпълни закана си, защото, хитрецът му с хитрец, беше отлично изиграл ролята си!

Но нека оставим Санчо на гнева му с пожелание да настъпи мир в душата му и да се върнем при дон Кихот, когото оставихме с превързано лице да лекува раните си от котката. Те зараснаха едва след осем дни, а през един от тях му се случи това, което Сиде Амете обещава да ни разкаже подробно и правдиво, както разказва обикновено за всички случки от тази история, колкото и дребни да са те.

[1] В епохата на Сервантес най-добрите лекари-хигиенисти са препоръчвали да се започва яденето с горчиви и кисели плодове. ↑

[2] Лекарите от онази епоха са наричали „основна влага“ някаква течност, която според тях давала сила и гъвкавост на фибрите, от които е образувано човешкото тяло. ↑

[3] В своя афоризъм Хипократ говори за хляба, а не за яребиците. Докторът се подиграва със Санчо. ↑

[4] *Оля подрида* — виж бележката към глава I на част първа. ↑

[5] *Absit* — в никой случай, бог ви опазил (лат.). ↑

[6] *Тиртеафуера* — измислено име на селище, значи буквално „махай се оттук“. ↑

[7] Името *Агуеро* значи предзнаменование, затова Санчо прави игрословието мал агуеро — лошо предзнаменование. ↑

[8] Бискайците са се славели със своята честност, преданост и постоянство, затова владетели, висши сановници и велможи са избирали бискайци за свои доверени хора. ↑

[9] Селянинът изказва по този начин желанието си да има в семейството си представители на трите учени степени: бакалавър, лиценциат и доктор. ↑

[10] Сервантес прави игри с думи с името на тази фамилия, което напомня *perla* — бисер, и *perlático* — паралитичен. ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ОСМА
ЗА ТОВА, КОЕТО СЕ СЛУЧИ МЕЖДУ ДОН КИХОТ И
ДОНЯ РОДРИГЕС, ДУЕНЯ НА ХЕРЦОГИНЯТА, И ЗА
ДРУГИ ОЩЕ СЪБИТИЯ, ДОСТОЙНИ ЗА ОТБЕЛЯЗВАНЕ
И УВЕКОВЕЧАВАНЕ

Тъжен и печален линееше тежкораненият рицар дон Кихот, с лице, превързано и белязано не от Божията ръка, а от котешки нокти, беди, свързани със странстващото рицарство. Шест дни не се яви той пред хората и когато една нощ лежеше буден, не можеше да заспи и мислеше за нещастията си и за преследванията на Алтисидора, усети, че някой отваря с ключ вратата на стаята му и тутакси помисли, че го посещава влюбената девойка, за да провери честните му чувства и подложи на изпитание верността му към сенъора Дулсинейя дел Тобосо.

— Не — извика той, увлечен от въображението си, и то така високо, че да го чуят, — и най-голямата красавица на света не е способна да ме накара да престана да обожавам жената, чийто образ е

запечатан и издълбан вдън сърцето ми и в най-потайния кът на душата ми! О, моя възлюблена, дали си превърната в селянка, която воня на лук, или в нимфа от златистия Тахо, която тъче платна с коприна и злато, дали те държат Мерлин и Монтесинос там, където си искат — все едно, където и да си, ти си моя и където и да съм бил и ще бъда — аз съм твой.

Докато още произнасяше тези слова, вратата се отвори. Той застана прав на леглото, увит от горе до долу с покривка от жълт атлаз, с нощно кепе на главата и с превръзки по лицето и мустаците, първите — поради драскотините, а вторите — за да държат мустаците засукани нагоре и да не увисват надолу. В този си вид приличаше на най-странния призрак, който може да си представи човек. Той заби поглед във вратата и тъкмо когато чакаше да влезе през нея влюбената и печална Алтисидора, видя пред себе си една почтена дуеня, цяла в бели, набрани и толкова дълги воали, че я покриваха от глава до пети. В лявата си ръка тя държеше малка запалена свещ, а с дясната засеняше от светлината очите си, скрити зад грамадни очила. Вървеше бавно, със ситни стъпки.

Дон Кихот я гледаше от своята наблюдателна кула как се приближава към него мълчалива и особено пременена и реши, че му се явява някаква магьосница или вещица, за да му стори зла магия, и почна усилено да се кръсти. А привидението все повече приближаваше и когато стигна до средата на стаята, вдигна очи и видя дон Кихот, който бързо правеше кръст след кръст. Той се уплаши, като видя нейната фигура, но и тя се ужаси от неговата. Като го зърна такъв един дълъг, жълт, увит в покривката и с превръзките, които го обезобразяваха, тя извика:

— Исусе! Какво виждам?

От уплаха тя изпусна свещта и в настъпилия мрак обърна гръб, за да се оттегли, но в страха си се спъна в гънките на воалите си и се просна на пода. Дон Кихот, уплашен, заговори:

— Заклинам те, призрако или каквото и да си ти, да ми кажеш кой си и какво искаш от мене! Ако някаква мъка терзае душата ти, кажи я и аз ще направя за тебе всичко, което е по силите ми, защото съм католик-християнин и се стремя да правя добро на всички. Затова и влязох в Ордена на странстващото рицарство, към който се числя и до днес, а едно от задълженията, които той налага, е да се помага дори на душите в чистилицето.

Смаяната дуеня, като чу заклинанието, разбра, че дон Кихот е изплашен не по-малко от нея, и отговори с тих и печален глас:

— Сеньор дон Кихот (ако сте наистина вие дон Кихот), аз не съм призрак, нито привидение, нито душа от чистилицето, както навярно сте си помислили, а доня Родригес, почетна дуеня на моята господарка, херцогинята, и ида при вас по повод на една от тези беди, за които ваша милост обикновено знаете лек.

— Кажете ми, сеньора доня Родригес — каза дон Кихот, — да не би случайно ваша милост да идете при мене за някакво любовно посредничество? Ако това ви води, длъжен съм да ви кажа, че напразни ще са усилията ви, и то поради несравнимата хубост на моята дама Дулсинея дел Тобосо. С една дума, сеньора доня Родригес, ако оставите настрана всяко любовно ходатайство, можете да запалите свещта си и да се приближите. Готов съм да поговоря с вас за всичко, каквото си пожелаете и което ви е приятно, с изключение, както вече казах, на всякакви възбудителни любовни излияния.

— Аз да върша любовно посредничество, сеньор? — запита дуенята. — Зле ме познавате, ваша милост. Не съм още на толкова напреднала възраст, та да се занимавам с подобни празни работи. Слава богу, още съм яка и пъргава и всичките ми предни зъби и кътници са на мястото си освен няколко от тях, които изпадаха от простуда, а у нас в Арагон простудите са най-обикновено нещо. Но почакайте малко, ваша милост, ще ида да запаля свещта си и ей сега ще се върна да ви разправа мъките си като пред лечител на всички хорски нещастия.

Тя излезе от стаята, преди да чуе отговора му, а дон Кихот, поуспокоен и замислен, остана да я чака, но изведнъж у него се породиха хиляди съмнения около това ново приключение. Стори му се, че е постъпил лошо и още по-зле прави, като се излага на опасността да наруши обета си за вярност, даден на неговата дама. Той си заговори сам на себе си: „Кой знае дали дяволът, какъвто е хитър и лукав, не си е

наумил да ми скрои клопка с някоя дуеня, след като не успя да ме хване с императрици, кралици, херцогини, маркизи и графини. Чувал съм много пъти да казват, и то умни хора, че не успее ли да те изкуси с чипоноса, праща ти някоя с орлов нос. И кой знае пък дали този благоприятен случай, тази самота и тази тишина няма да пробудят заспалите ми желания и да ме накарат да падна в залеза на годините си там, където никога не съм се спъвал дори. В подобни случаи по-добре е да бягаш, отколкото да чакаш сражението. Но как е възможно, с ума ли си съм, та съм започнал да мисля и да говоря такива глупости? Как може една дуеня с дълги бели воали и очила да възбуди похотлива мисъл дори и в най-порочното сърце на света?

Та нима има на тази земя дуеня с хубаво тяло? Нима може да се намери по цялото земно кълбо дуеня, която да не е опърничава, намусена и разглезена? Махай се ти, паплач дуенска, неспособна да създадеш на никого радост! О, колко добре е сторила онази сеньора, за която се казва, че поставила от двете страни на приемната си две големи кукли, натъпкани с парцали, които представлявали дуени с очила и с възглавнички за ръкоделие, сякаш са се разработили! Тези куклени изображения — според нея — допринасяли за добрия ход на домакинството толкова, колкото и живите дуени!“

При тези думи той скочи от леглото с намерение да заключи вратата и да не пусне да влезе сеньора Родригес, но тъкмо стигна до прага, и сеньора Родригес се върна със запалена бяла восъчна свещ и като видя отблизо дон Кихот, увит в покривката, с превръзките и с боне или кепе, хвана я отново страх, отстъпи две крачки назад и каза:

— В безопасност ли съм тук, сеньор рицарю? Защото не ми се вижда да е знак на голямо приличие това, че ваша милост сте станали от леглото.

— Еднакъв повод имам да задам същия въпрос, сеньора — отговори дон Кихот. — Питам ви прочее — сигурен ли съм, че няма да бъда нападнат и изнасилен?

— От кого или за кого изисквате, сеньор рицарю, това уверение? — запита дуенята.

— От вас и по отношение на мене го изисквам — отвърна дон Кихот, — защото нито аз съм от мрамор, нито вие от бронз, нито пък сега е десет часът сутринта, а е полунощ и дори по-късно, от друга страна, стаята, в която се намираме, е — според мене — по-добре

затворена и по-скрита от пещерата, където дръзкият неверен Еней е прелъстил хубавата и благочестива Дидона. Но дайте си ръката, сеньора, на мене не ми е нужно никакво по-голямо уверение от това, което ни дават моята въздържаност и целомъдрие и вашите почтени воали.

При тези думи той целуна дясната си ръка^[1] и взе нейната, която доня Родригес му подаде, след като извърши и тя същата церемония.

Тук Сиде Амете отваря една скоба и се кълне в името на Мохамед, че би дал по-хубавия от единствените два кафтана, които притежава, за да види как са пристъпвали двамата, хванати за ръка, от вратата към леглото.

Дон Кихот легна след това в кревата си, а доня Родригес седна на един стол, малко по в страни, със свещ в ръка и без да си махне очилата. Дон Кихот се сви на кълбо и се покри цял, като остави открито само лицето си. След като се успокоиха напълно и двамата, пръв наруши мълчанието дон Кихот.

— Сега, почитаема сеньора доня Родригес — каза той, — можете да откриете и кажете всичко, което се е насъбрало в измъченото ви сърце и обременено съзнание. Аз ще ви изслушам с целомъдрени уши и ще ви помогна с милосърдни дела.

— Напълно ви вярвам — отговори дуенята, — защото от благородния и любезен вид на ваша милост може да се очаква само такъв християнски отговор. Ето в какво се състои работата, сеньор дон Кихот. Макар и ваша милост да ме виждате седнала на този стол, в самото сърце на Арагонското кралство, облечена като съсипана и многоизстрадала дуеня, аз съм родена в Овиедската Астурия^[2] и семейството ми е сродено с най-добрите родове на тази област. Злата ми участ обаче и нехайството на родителите ми, обеднели преди време, без да зная как и защо, ме докараха в столицата, в Мадрид, където родителите ми, за мое добро и за да избягнат по-големи нещастия, ме настаниха да работя като прислужничка и шивачка при една знатна сеньора. Трябва да кажа на ваша милост, че по правене на ажур и шиене на бельо няхах равна на себе си. Родителите ми ме оставиха да служа там и се върнаха у дома, а след няколко години умряха и сигурно са отишли на небето, защото бяха добри християни-католици. Останах сираче и трябваше да се задоволявам с жалката заплата и дребните подаръци, които се дават на такива прислужници в богаташките къщи.

В това време, без да съм му давала никакъв повод, в мене се влюби един от камердинерите на дома, човек на възраст, с хубава брада и прекрасна външност, а и не по-малко знатен от краля, защото беше от Монтаня^[3]. Колкото и да пазехме любовта си в тайна, нашата господарка узна за нея и за да се избягнат злословни приказки, тя ни венча със знанието и благословията на Светата римокатолическа църква. От този брак се роди дъщеря, за да нанесе смъртен удар на моето щастие, ако изобщо съм имала щастие в живота си. Не че умрях при раждането, напротив, то дойде навреме и протече добре, но скоро след това умря мъжът ми от някаква уплаха. Да имах време да ви разправам как стана, сигурна съм, че ваша милост немалко бихте се учудили.

След тези думи тя заплака жалостиво и продължи:

— Простете ми, ваша милост сеньор дон Кихот, че не мога да се владея — колчем си спомня за покойния, очите ми се наливат със сълзи. Боже Господи, колко тържествено водеше той господарката ми, възседнала задницата на едно яко и черно като въглен муле! Защото тогава нямаше каляски и носилки — както чувам, че имало сега, — а дамите язدهа мулета, седнали зад своите коняри. Не, не мога да не ви разкажа една случка, за да видите какви обноски имаше моят мъж и колко изпълнителен беше той. Един ден в Мадрид, като завивал по улица Сантяго, която е доста тясна, насреща му се задал столичният кмет, предхождан от двама стражари. Щом го видял, мъжът ми обърнал мулето си, с намерение да го придружи.^[4] Господарката ми, която била зад него на мулето, му казала тихо: „Какво правите, нещастнико, не виждате ли, че пътят ми е нататък?“ Кметът, човек вежлив, спрял коня си и казал: „Продължете си пътя, сеньор, аз съм този, който трябва да придружи сеньора доня Касилда.“ (Така се казваше моята господарка.) Но моят мъж, държейки шапката си в ръка, настоял да съпроводи кмета. Като видяла това, моята господарка пламнала от гняв и яд, извадила от калъфа една дебела игла или, струва ми се, шило и го забила в хълбоците на мъжа ми с такава сила, че той извикал, сгърчил се и паднал с нея на земята. Двама нейни слуги се спуснали да я вдигнат, притекъл се и кметът със стражарите. Вдигнала врява Гуадалахарската врата^[5] (искам да кажа, безделниците около нея). Господарката ми се прибрала вкъщи пешком, а мъжът ми отишъл при един бръснар и му казал, че всичките му черва са промушени. Мълвата за вежливостта на

моя съпруг се беше пръснала навред и децата тичаха след него по улиците. Заради това и понеже беше малко късоглед, моята господарка го уволни. Това според мене го огорчи, той се поболя и умря. Аз останах безпомощна вдовица, с дете на скута, а хубостта на дъщеря ми растеше като морска пяна. Най-сетне, понеже се бях прочула като голяма шивачка, сегашната ми сеньора, херцогинята, която се беше омъжила наскоро за моя сегашен господар, херцога, пожела да ме вземе заедно с дъщеря ми при себе си в Арагонското кралство. Дните се изнизваха един след друг и дъщеря ми порасна и стана най-прелестното земно създание — тя пее като чучулига, в танца е пъргавя като мисълта, играе хоро като замаяна, чете и пише като учителка и смята като скъперница. А да знаете само каква е чистница — водата, която тече, не е по-чиста от нея. Трябва да е сега, ако не ме лъже паметта, на шестнадесет години, пет месеца и три дни — може би някой и друг ден повече или по-малко. И ето че в момичето ми се влюби синът на много богат селянин от едно от селата на господаря ми, херцога, което се намира недалеч оттук. После, без сама да зная как стана това, един ден те се събрали и той, обещавайки ѝ да се ожени за нея, се погаврил с честта ѝ и сега не иска да изпълни обещанието си. И макар че херцогът, мойт сеньор, е в течение на всичко това, защото не веднъж и дважд сѐм му се оплаквала и молила да заповяда на този селянин да се ожени за дъщеря ми, той си прави оглушки и не иска дори да ме чуе. А цялата работа е там, че бащата на прелъстителя, който е много богат, му дава пари назаем и понякога му става поръчител и затова господарят ми не иска да го сърди и главоболи за нищо. Така че аз ви моля, сеньор, да възстановите справедливостта било с молби, било с оръжие в ръка, защото всички говорят, че ваша милост сте се родили, за да изкоренявате неправдите, да отстранявате несправедливостите и да закриляте нещастните. Не забравяйте, ваша милост, че дъщеря ми е сираче, че е млада и прелестна и че притежава също така всички качества, за които ви вече споменах, защото, кълна се в Бога и в съвестта си, нито една от прислужниците на моята сеньора не може да достигне дори и подметката ѝ. Дори тази, която се казва Алтисидора и минава за най-свободна и най-събудена, ако я сравним с дъщеря ми, стои поне на две левги по-назад. Трябва да знаете, ваша милост, че не всичко, което блести, е злато — тази Алтисидора се мисли за по-хубава, отколкото е в действителност, и се държи по-скоро непристойно,

отколкото прилично, а освен това не е и много здрава. Толкова лошо ѝ мирише устата, че не можеш стоя до нея дори един миг. Пък и моята сеньора, херцогинята... но по-добре да мълча, защото ненапразно се казва, че и стените имат уши.

— За Бога, какво ѝ е на сеньора херцогинята, доня Родригес? — запита дон Кихот.

— Щом толкова настоявате — отговори дуенята, — не мога да не ви отговоря с пълна откровеност. Вие виждате сам, ваша милост сеньор дон Кихот, колко е красива моята сеньора, херцогинята. Кожата на лицето ѝ е бляскава като излъскан меч, бузите ѝ — кръв и мляко — върху едната грее слънцето, а върху другата луната, — като ходи, сякаш не стъпва, а лети. Човек би казал, че на всяка крачка пръска здраве. Е добре, ваша милост, за всичко това тя може да благодари първо на Бога и после на две отворени рани на краката ѝ, през които изтичат всички лоши сокове, с които според думите на лекарите тя е цялата изпълнена.

— Света Богородице! — възкликна дон Кихот. — Нима е възможно сеньора херцогинята да има такива рани? Не бих го повярвал дори да ми го кажеха монасите босяци^[6], но щом сеньора доня Родригес го казва, трябва да е така. Но от тези ранички, и то на такива места, сигурно не изтичат лоши сокове, а течен кехлибар. Почвам наистина да вярвам, че да си отвориш такива рани, трябва да е от голямо значение за здравето.

Не беше изрекъл още дон Кихот последните думи, и вратите на стаята се отвориха с голям трясък, доня Родригес изпусна от страх свещта и в стаята стана, както се казва, тъмно като в рог. Изведнъж горката дуеня почувства, че две ръце я пипнаха за гърлото с такава сила, че не можа дори да изпищи, и че някой друг вдигна бързо полите ѝ и без да каже ни дума, почна така да я шиба с нещо като чехъл, че на човек можеше да му стане жално дори. Дон Кихот, колкото и да ѝ съчувстваше, не мръдна от леглото си и понеже не разбираше какво става, кротуваше и мълчеше, боейки се да не се разпрострат и до него боят и тупаницата. И страхът му не беше напразен — след като набиха здраво дуенята, а тя не посмя и да гъкне дори, — мълчаливите палачи се приближиха до дон Кихот, отметнаха завивката и чаршафа и почнаха тъй бързо и силно да го щипят, че той се видя заставен да се брани с пестници. Всичко това стана сред чудно мълчание. Сражението трая почти половин час. Призраците си отидоха, доня Родригес оправи

полите си и оплаквайки бедрата си, се измъкна през вратата, без да каже дума на дон Кихот, а той — измъчен и изпощипан, смутен и замислен — остана сам в леглото си, където ще го оставим, горящ от любопитство да узнае кой бе този извратен магьосник, който така го беше наредил. Но това ще се разясни, когато му дойде времето, защото сега ни зове Санчо Панса и правилният ход на историята изисква да се върнем при него.

[1] Всеки един от двамата целува собствената си ръка, преди да я подаде на другия, в знак, че ще спази дадената дума. ↑

[2] Западната част на Астурия се е казвала Овиедска, от град Овиедо, център на областта, а източната част — Сантилянска от град Сантиляна дел Мар. ↑

[3] *Монтаня* — старото име на провинция Сантандер. Тази област не е била никога завладявана от маврите, затова жителите ѝ са се смятали за най-знатни в Испания и са се ползвали с права на дворяни. ↑

[4] Този обичай — в знак на учтивост при среща на двама познати единият да придружи другия — е бил много спазван в епохата на Сервантес. ↑

[5] *Гуадалахарската врата* — търговска и извънредно оживена част на стария Мадрид, изпълнена винаги с празноскитащи и съмнителни хора. ↑

[6] *Монаси-босяци* — членове на монашески орден, прочути със строгата си дисциплина и със суровия живот, който са водили. ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ДЕВЕТА ЗА ТОВА, КОЕТО СЕ СЛУЧИ НА САНЧО ПАНСА ПРЕЗ ВРЕМЕ НА ОБИКОЛКАТА МУ НА ОСТРОВА

Оставили бяхме великия губернатор сърдит и разгневен срещу селянина, художник и измамник, който, подучен от домоуправителя — а този последният от херцога, — се подигра с него. Но макар и глупав, недодялан и дебелак, Санчо излизаше наглава с всички. Той каза на тези, които го заобикаляха, и на доктор Педро Ресио, върнал се в залата след прочитането на тайното писмо на херцога:

— Сега вече наистина разбирам, че съдиите и губернаторите трябва да са направени от бронз, за да не чувстват колко са досадни просителите, които по всеки час и време искат да бъдат изслушвани и да им бъдат уреждани бързо работите, като не се интересуват от нищо друго. И ако бедният съдия не ги изслуша и не им свърши работата

било защото не може, било защото не е още дошло времето да ги приеме, те започват веднага да го кълнат и да злословят, да му гризат кокалите и дори да се ровят в родословието му. Глупави и нахални просителю, недей бърза, изчакай удобно време и случай, за да изложиш молбата си, не идвай в часовете, определени за ядене или за спане, защото и съдиите са хора от плът и кръв и те трябва да дадат на природата това, което тя естествено иска от тях. Само аз не давам на моята природа да си похапне благодарение на тук присъстващия доктор Педро Ресио Тиртеафуера, който иска да ме умори от глад, а твърди, че тази смърт е живот. Да му даде Господ такъв живот и нему, и на всичките му събратя — говоря за лошите лекари, защото добрите заслужават палмови клонки и лаври.

Всички, които познаваха Санчо Панса, се учудиха, като го чуха да говори така изискано, и не знаеха на какво друго да го отдадат освен на важните длъжности и служби, които или изострят ума на човека, или го напълно притъпяват. Най-сетне доктор Педро Ресио Агуеро от Тиртеафуера обеща, че ще му позволи да се навечеря, макар и това според него да нарушаваше всички предписания на Хипократ. Зарадван от това обещание, Санчо зачака с нетърпение да настъпи нощта и часът на вечерята и макар да му се струваше, че времето е спряло и се е заковало на едно място, все пак многоочакваният час настъпи и за вечеря му поднесоха говеждо задушено с лук и варени крака от не съвсем младо теле. Санчо се нахвърли на всичко с по-голямо удоволствие, отколкото ако бяха му поднесли милански кеклици, римски фазани, сорентско телешко, моронски яребици и лавахоски гъски^[1]. Посред вечерята той се обърна към доктора и каза:

— Слушайте, сеньор докторе, занаяпред не се мъчете да ми давате да ям редки неща и изтънчени ястия, защото с тях ще нарушите реда на моя стомах, който е свикнал с говеждо и козе месо, със свинска мас, сланина, ряпа и лук и дадат ли му случайно дворцови гозби, той ги приема с неудоволствие, а понякога и с отвращение. Най-добре ще бъде домакинят да ми носи това, което се казва оля подрида^[2] и което колкото е по-гнило, толкова по-приятно мирише. Разрешавам му да слага в нея каквито си ще неща, стига да са за ядене, а аз ще му бъда благодарен и ще му се отплатя някой ден. Но никой да не се подиграва с мене, защото губернатор ли съм или лукова глава! Нека да сме живи и здрави всички и да се храним в мир и другарство, защото, когато Бог

дава, дава за всички. Аз ще управлявам този остров така, че не ще позволя на никого да нарушава правата ми, а няма и да взимам подкупи. Нека всеки си отваря очите и да си опича ума, защото не обичам да ме вземат за глупав и който се опита, ще види дявол по пладне! Ако станеш мед, току-виж, че мухите те изядли.

— Ваша милост, сеньор губернаторе — каза домакинът, — имате несъмнено пълно право и аз от името на всички островитяни ви обещавам, че те ще служат на ваша милост с ревност, любов и добра воля, защото още в самото начало вие се проявихте като благ управител, така че няма никакъв повод те да мислят или да вършат нещо, което да бъде в разрез със задълженията им към вас.

— Вярвам — отговори Санчо, — защото те ще бъдат много глупави, ако мислят или действат иначе. Повтарям само — грижете се за моята прехрана и за тази на Сивчо, защото това е по-важно от всичко друго, а когато се свечери, ще идем да обиколим острова. Имам намерение да го очистя от всякаква смет, скитници, безделници и безпътни хора, тъй като трябва да знаете, приятели, че мързеливците и безделниците са за държавата това, което са търтеите за кошерите — изядат приготвения от трудолюбивите пчели мед. Смятам да закрилям селяните, да зачитам привилегиите на идалговците, да възнаграждавам добродетелните и най-вече да отдавам почит на църквата и да пазя честта на духовните лица. Как ви се струва всичко това, приятели? Казвам ли нещо полезно, или напразно си бяхтя главата?

— Говорите, сеньор губернаторе — отговори домоуправителят, — така, че не мога да се начудя, като слушам как един човек без образование — а струва ми се, че вие не сте ходили на училище — нарежда едно след друго толкова много и такива неща, пълни с мъдри мисли и поуки, напук на това, което очаквах от вашия ум тези, които ви изпратиха, а и онези като нас, които дойдоха тук. На този свят човек всеки ден може да види нещо ново — шегите се превръщат в истина, а тези, които се подиграват, излизат подиграни.

Настъпи нощта и губернаторът вечеря с разрешение на сеньор доктор Ресио. Пригответа се за обиколката и Санчо тръгна придружен от домоуправителя, секретаря, домакина, летописеца, натоварен да записва най-грижливо деянията на Санчо, и толкова много писари и стражари, че можеха да образуват, кажи-речи, една дружина. Санчо вървеше сред тях с жезъл в ръка — да можеше само да го зърне

отнякъде човек! Като пресякоха няколко улици, ненадейно чуха звънкане на шпаги. Затекоха се натам и видяха, че се бият двама души, които, щом съгледаха, че идват представители на властта, спряха да се бият и единият каза:

— В името на Бога и на краля! Как може в това село да се търпят грабежи пред очите на всички и да се нападат хората посред улицата?

— Успокойте се, човече — каза Санчо, — и ми разкажете каква е причината за тази разпра, защото аз съм губернаторът.

Тогава противникът на този, който бе говорил пръв, каза:

— Сеньор губернаторе, ще ви разправа съвсем накратко. Трябва да знаете, ваша милост, че този господин току-що спечели в отсрещния игрален дом повече от хиляда реала и един само Господ знае как успя. Аз присъствах на играта и присъдих не един съмнителен удар в негова полза, макар съвестта да ми налагаше да действам съвсем иначе. Той тръгна да си ходи с печалбата си и тъкмо когато очаквах, че ще ми даде най-малко един ескудо награда, защото е обичай да се дава по нещо на хора от значение за играта като мене, които за всеки случай — добър или лош — присъстваме на нея, следим за правилния ѝ ход и предотвратяваме разправиите, той прибра парите в джоба си и излезе на улицата. Изтичах ядосан подире му и го замолих учтиво и с най-благи думи да ми даде поне осем реала, защото той знае, че съм честен човек, че нямам ни занаят, ни доход, тъй като родителите ми не ме научиха на нищо и не ми оставиха никакви пари, а той, проклетникът, по-голям крадец от Как и по-нечестен играч на карти от Андрадиля^[3], не пожела да ми даде повече от четири реала. Представете си, сеньор губернаторе, какво безсрамие и каква недоброръководност! Честната си дума ви давам, ваша милост, че ако не бяхте дошли, щях да му изкарам цялата печалба през носа и щях да му дам да разбере.

— А вие какво ще кажете? — запита Санчо.

Другият отговори, че противникът му е казал самата истина и че той не поискал да му даде повече от четири реала, защото не било за пръв път да му дава пари. Хората, които очакват възнаграждение, трябва да бъдат скромни и да приемат с радостен израз това, което им се дава, а не да се пазарят с печелившите, освен ако са уверени, че те са нечестни играчи, които печелят по мошенически начин. А най-доброто доказателство, че е честен човек, а не крадец — както другият твърди,

— е точно това, че не искал да му даде нищо, защото нечестните играчи плащат редовно данък на зяпачите, които ги познават.

— Тъй е — каза домоуправителят. — Кажете сега, ваша милост сеньор губернаторе, какво да правим с тези двама души?

— Ето как трябва да постъпим — отговори Санчо. — Вие, печелившият, честен, нечестен или все едно какъв, дайте веднага на вашия нападател сто реала и още тридесет за бедните затворници, а вие, който нямате нито занаят, нито приход и скитате безцелно из острова, вземете веднага стоте реала и още утре през деня напуснете този остров и заминете в изгнание за десет години. Не го ли сторите, ще довършите изгнанието на оня свят, защото ще ви прикова на позорния стълб или най-малкото палачът ще извърши това по моя заповед. И никой да не възразява, защото ръката ми е тежка!

Единият брои парите, другият ги прибра, единият напусна острова, другият си отиде вкъщи, а губернаторът каза:

— Или властта ми не струва пукната пара, или ще закрия тези игрални домове, защото ми се вижда, че те причиняват големи пакости.

— Но вие надали ще успеете, ваша милост, да закриете онзи дом там отсреща — обади се един от писарите, — понеже го държи видно лице, което бездруго губи на карти през годината повече, отколкото си изкарва от игралния дом. Спрямо други по-дребни игрални домове ваша милост ще можете да упражните властта си, защото те вършат най-голямо зло и в тях стават най-големите мръсотии. Но в домовете на благородниците и сеньорите прочутите безчестни картоиграчи не смеят да прилагат своето изкуство. Тъй като комарът е станал вече всеобщо занимание, по-добре е да се играе в знатните домове, отколкото у някой занаятчия, където хващат по някой нещастник след полунощ и жив го одират.

— Да, писарю — рече Санчо, — аз знам, че по този въпрос може много неща да се каже.

В този миг се приближи до тях един стражар, който водеше някакво момче за врата.

— Сеньор губернаторе — каза той, — това момче идеше насреща ни, но щом видя стражата, обърна се и търти да бяга като сърна. Това показва, че е имало престъпни намерения. Спуснах се подире му и ако не беше се спънало и паднало, нямаше никога да го настигна.

— Защо побягна, момче? — запита Санчо.

А момчето отговори:

— Защото не исках да отговарям, сеньор, на многото въпроси, които задават стражарите.

— Какво работиш?

— Тъкач съм.

— А какво тъчеш?

— Острия за копия, с разрешение на ваша милост.

— Я го виж ти какъв дявол! Голям шегобиец си се извъдил. Браво.

А накъде се беше запътил?

— Да подишам малко чист въздух.

— А къде се диша чист въздух на този остров?

— Там, където духа вятър.

— Добре, чудесно отговаряш! Умно момче си. Представи си тогава, че аз съм вятърът, че ти духам право в гърба и те вкарвам в затвора. Ей, вие там, уловете го и го отведете в затвора — ще го накарам да спи тази нощ на не толкова чист въздух.

— За Бога — каза момчето, — по-лесно ще ми дадете кралска корона, отколкото да ме накарате да спя в затвора.

— А защо не мога да те накарам да спиш в затвора? — отвърна Санчо. — Та нима нямам достатъчно власт да те задържа или да те освободя, когато и както си поискам?

— Колкото и да е голяма властта ви, ваша милост — отговори момчето, — все пак няма да стигне, за да ме накарате да спя в затвора.

— Как няма да стигне? — възрази Санчо. — Отведете го веднага и той ще види със собствените си очи, че се лъже! А ако тъмничарят прояви от користолюбиви подбуди снизходителност и ти позволи да направиш една само крачка извън затвора, ще му наложа глоба от две хиляди дуката.

— Смешни работи! — подхвърли момчето. — Не се е родил човекът, който ще ме накара да спя в затвора.

— Кажи ми, дяволе, да не би зад гърба ти да стои някой ангел, който ще те извади оттам и ще разкъса веригите, в които ще заповядам да те оковат?

— Хайде, сеньор губернаторе — рече шеговито момчето, — да говорим разумно и да минем направо на въпроса. Да предположим, че ваша милост заповядате да ме откарат в затвора, да ме оковат във вериги, да ме хвърлят в някое подземие и че наложите на тъмничаря

голямо наказание, ако ме пусне на свобода, и да допуснем, че той изпълни заповедта — въпреки всичко, ако не искам да спя и пожелая да остана цяла нощ буден, без да мигна, ще можете ли, ваша милост, с цялата си власт да ме накарате да спя против волята ми?

— Разбира се, не — каза секретарят, — момчето си е обмислило всичко добре.

— Значи — рече Санчо, — ако не спиш, то ще бъде изключително по твоя воля, а не за да не изпълниш моята?

— Разбира се — отговори момчето, — и на ум не ми е идвало подобно нещо.

— Хайде тогава иди си с Бога — рече Санчо, — върви да спиш у дома си и лека ти нощ! Не искам да те лишавам от сън, но съветвам те занапред да не се шегуваш с правосъдието, защото може да се случи така, че заради някоя шега да ти счупят главата.

Момчето си отиде, а губернаторът продължи своята обиколка. След малко ги пресрещнаха двама стражари, които водеха един човек.

— Сеньор губернатор — казаха те, — този човек тук прилича на мъж, но е жена, преоблечена като мъж, а при това не е грозна.

Приблжиха към лицето на заловения два-три фенера и на светлината видяха, че това беше девойка на около шестнадесет-седемнадесет години, хубава като хиляда бисера, с коси, прибрани в зелена копринена мрежичка, везана със злато. Разгледаха я от глава до пети и видяха, че носи червени копринени чорапи с жартиери от бяла тафта и с висулки от злато и бисери. Широките ѝ панталони бяха от зелен златоткан плат и под едно разкопчано жакетче от същия плат тя носеше бяло елече от най-тънко платно, изпъстрено със златни нишки. Обута беше с бели мъжки обувки и вместо шпага на пояса си носеше скъпоценен кинжал, а на пръстите си множество прекрасни пръстени. Девойката се хареса на всички, но никой от тези, които я видяха, не можа да я познае, а местните хора казаха, че не могат да се сетят коя е. Най-учудени бяха тези, които знаеха за шегите, които се устройват на Санчо, защото тази среща и случка не беше стъкмена от тях, и затова те зачакаха в недоумение да видят какво ще излезе от всичко това. Санчо остана смаян от хубостта на девойката и я запита коя е, къде отива и защо се е облякла така. Забила очи в земята, тя отговори, поруменяла от срам:

— Сеньори, аз не мога да кажа пред всички това, което държа толкова много да остане тайна. Едно искам да се знае — не съм нито крадла, нито престъпница, а злочеста девойка, която силата на ревността накара да наруши благоприличието, така присъщо на добродетелта.

Като чу това, домоуправителят каза на Санчо:

— Наредете, сеньор губернаторе, да се отдръпнат хората, за да може сеньората да каже с по-малко стеснение това, което иска.

Губернаторът заповяда и всички се поотдалечиха, с изключение на домоуправителя, домакина и секретаря. Като се намери между по-малко хора, девойката продължи:

— Сеньори, аз съм дъщеря на Педро Перес Масорка, който е откупил правото да събира данъка върху вълната в града. Той идва често у дома при баща ми.

— Това е безсмислица, сеньора — рече домоуправителят, — аз познавам много добре Педро Перес и зная, че няма никакво дете — нито син, нито дъщеря. Освен това вие казвате, че той е ваш баща, а после обяснявате, че идва често у вас при баща ви.

— И аз забелязах това — рече Санчо.

— Толкова съм смутена в този момент, сеньори — отговори девойката, — че не зная какво говоря, но истината е, че съм дъщеря на Диего де ла Ляна, когото навярно всички познавате.

— Виж, сега има смисъл — забеляза домоуправителят, — познавам Диего де ла Ляна и зная, че е виден и богат идалго и че има един син и една дъщеря, а откакто овдовя, никой в цялото селище не може да каже, че е видял лицето на дъщеря му. Държи я под ключ и не позволява дори на слънцето да я погледне. Носи се обаче мълва, че е извънредно хубава.

— Да, вярно е — отговори девойката, — и тази негова дъщеря съм аз, а дали лъже мълвата за моята хубост, или не, сами можете да прецените, тъй като ме видяхте вече.

При тези думи тя тихо заплака. Като видя сълзите ѝ, секретарят се приближи до домакина и му прошепна на ухото:

— Няма съмнение, че на тази нещастна девойка се е случило нещо много сериозно, за да тръгне да скита из улиците по този час, въпреки че е от знатен род.

— Не може да има и съмнение в това — отговори домакинят, — още повече, че сълзите ѝ потвърждават подозренията ни.

Санчо утеши както можа девойката и я помоли да разкаже без всякакъв страх какво ѝ се е случило, уверявайки я, че ще се помъчат да ѝ помогнат с всички възможни средства.

— Ето в какво се състои работата — отговори тя. — Баща ми ме държа затворена цели десет години, сиреч от деня, в който погребяха майка ми. Литургията дори се отслужва вкъщи, в един богат параклис. През цялото това време не съм виждала нищо друго освен слънцето през деня и луната и звездите през нощта. Не знам какво са това улици, площади, черкви и не познавам никакъв мъж освен баща си, брат си и Педро Перес — закупвача. Той идва толкова често у дома, че намислих да кажа, че ми е баща, за да не разкрия името на същинския си родител. От дълги дни и месеци ми е голяма мъка, че ме държат под ключ и не ми дават да отида дори на черква. Искаше ми се да видя божия свят или поне мястото, където съм се родила, и ми се струваше, че това мое желание не накърнява уважението, което дължат девойките от знатен род на самите себе си. Когато слушах да се говори за борби с бикове, за кани^[4], за комедии, молах брат си — който е една година по-малък от мене — да ми разказва какви са тези неща и още много други, които не бях виждала. Той ми ги описваше, доколкото можеше, но неговият разказ само разпалваше желанието ми да ги видя. С една дума, за да съкратя разказа за моята гибел, ще кажа, че почнах най-сетне така настойчиво да моля и убеждавам брата си, че по-добре да не бях се никога обръщала към него.

Тя зариде отново, а домоуправителят ѝ каза:

— Продължавайте, ваша милост сеньора, и кажете ни най-сетне какво ви се е случило, защото ние сме много смутени от вашите думи и сълзи.

— Малко ми остава да разправам — отговори девойката, — но затова пък има да пролея още много сълзи, защото неразумните желания влекат винаги след себе си подобни беди.

Хубостта на девойката плени напълно домакина и той приближи още един път фенера до лицето ѝ, за да я види отново. Стори му се, че от очите ѝ се леят не сълзи, а бисери или полска роса, сравни ги дори с източни перли. Той от все сърце желаше нещастieto ѝ да не бъде толкова голямо, колкото можеше да се очаква от плаحوвете и

въздишките ѝ. А губернаторът се отчая от бавността, с която девойката разказваше историята си, и я подкани да не ги държи по-дълго време в неведение, защото става късно, а обиколката им далеч още не е завършена. Тогава тя продължи разказа си, често прекъсван от ридания и от дълбоки въздишки.

— Цялото ми нещастие и беда е там, че помолих брата си да ми помогне да се облека по мъжки с неговите дрехи и да ме изведе да видя селото някоя нощ, докато баща ми спи. Така му дотегнах с молбите си, че той отстъпи на моето желание и ми даде тези дрехи, а той облече една моя рокля, която му стои много добре, защото няма още брада и много прилича на хубаво момиче. Тази нощ, трябва да беше преди около един час, ние излязохме от дома и увлечени в неразумния си младежки порив, обиколихме целия град и тъкмо когато се канехме да се върнем къщи, видяхме, че насреща ни идва тълпа хора. Брат ми каза: „Сестро, това е навярно нощната стража, ускори крачките си и тичай подире ми, че познаят ли ни, спукана ни е работата!“ Като каза това, той се обърна и се спусна да бяга, какво казвам — да лети. Аз направих около шест крачки и паднах от страх. Тогава дойде един служител на правосъдието и ме доведе при вас, ваши милости. И ето ме сега, потънала в срам пред толкова хора, които ме смятат навярно за пропаднало и леконравно момиче.

— Това ли е, сеньора — запита Санчо, — цялата беда, която ви е сполетяла? Значи не ревността ви накара да напуснете дома си, както казахте в началото на вашия разказ?

— Не ми се е случвало нищо друго и излязох от къщи не поради ревност, а само от желание да видя божия свят, желание, което всъщност се простираше до това да видя уличките на този град.

Истинността на тези думи се потвърди, когато стражарите доведоха брата на девойката. Един от тях го бе настигнал малко след като се бе разделил от сестра си. Той носеше само разкошна пола и наметка от син дамаск, с нишки от чисто злато. На главата си нямаше ни кърпа, ни някакъв друг накит. Красяха я само собствените му коси, толкова руси и къдрави, че досущ наподобяваха златни пръстени. Губернаторът, домоуправителят и домакинят дръпнаха момчето настрана, за да не слуша сестра му, и го запитаха защо се е облякъл така, а той, смутен и засрамен като нея, повтори дума по дума разказа

на сестра си, което достави голямо удоволствие на влюбения домакин. Но губернаторът им каза:

— Няма съмнение, млади хора, че сте постъпили много детински, а за да ни разкажете тази глупава и безразсъдна случка, нямаше нужда от толкова много думи, нито от толкова сълзи и въздишки. Можехте да кажете чисто и просто: „Ние сме тези и тези, намислихме да се измъкнем от бащината си къща и да се поразходим ей тъй, от любопитство, без всякакво друго намерение.“ И край на разказа. Съвсем излишни хленчения и въздишки. Това само мога да кажа.

— Вярно е — отговори девойката, — но трябва да знаете, ваши милости, че смущението ме накара да загубя чувство за мярка.

— Нищо не е загубено — каза Санчо. — Да идем сега и да ви заведем в къщата на баща ви, може би той още не е забелязал, че ви няма. А в бъдеще не вършете детинщини и не искайте толкова много да видите света. Честната мома си стои вкъщи, сякаш е със счупен крак. Жената е като кокошката — тръгне ли нанякъде, веднага се изгубва, а тази, която иска да види хора, желае също да я видят. И точка по въпроса.

Момъкът благодари на губернатора за благоволението му да ги изпрати до вкъщи и всички се отправиха към дома им, който не беше много далеч оттам. Когато пристигнаха, братът хвърли камъче по решетката на един прозорец и веднага слезе да им отвори една прислужница, която ги чакаше. Братът и сестрата се прибраха, а всички останали продължиха да се възхищават от хубостта и прелестта им и се чудеха на желанието им да видят света, и то нощем и без да излизат от селището. Всичко това обаче те отдадоха на младостта им. Домакинът почувства сърцето си пленено и реши да поиска още на другия ден от дон Диего ръката на дъщеря му, уверен, че няма да му откажат, понеже е на служба у херцога. Дори у Санчо се породило желание да омъжи дъщеря си Санчика за момъка и той реши да го изпълни, когато му дойде времето, смятайки, че дъщерята на един губернатор може да си избере какъвто ще съпруг.

Така завърши обиколката през тази нощ, а след два дни и губернаторството, с което се провалиха и рухнаха, както ще види читателят по-нататък, всички планове на Санчо Панса.

[1] *Морон и Лавахос* — местности в Андалусия, прославени с богатия си дивеч и добре угоените домашни птици. ↑

[2] Виж бележката към глава I, част I. Санчо прави игра с думи, защото „подридо“ на испански значи гнил. ↑

[3] *Андрадиля* — много известно в епохата на Сервантес име на мошеник и нечестен картоиграч. ↑

[4] *Каня* — военноаристократическа конна игра, в която се провеждат на шега сражения, маскаради и пр. ↑

ГЛАВА ПЕТДЕСЕТА
В КОЯТО СЕ РАЗКРИВА КОИ БЯХА ВЪЛШЕБНИЦИТЕ И
ПАЛАЧИТЕ, КОИТО НАБИХА ДУЕНЯТА И НАЩИПАХА
И ИЗПОДРАСКАХА ДОН КИХОТ, И СЕ РАЗКАЗВА КАК
ПАЖЪТ НА ХЕРЦОГИНЯТА ЗАНЕСЕ ПИСМОТО НА
ТЕРЕСА ПАНСА, ЖЕНА НА САНЧО ПАНСА

Сиде Амете, много усърден изследовател и на най-незначителните дори подробности на тази истинска история, казва, че когато доня Родригес излезе от стаята си, за да отиде в покоите на дон Кихот, една друга дуеня, която спеше при нея, я усети и понеже всички дуени обичат да знаят, да чуят и подушват всичко, тръгна подире ѝ така тихичко, че добрата Родригес не я забеляза. Щом я видя да влиза в стаята на дон Кихот, за да не измени на привичката на дуените, които са всички до една клюкарки, тя изтича начаса да разправи на херцогинята, че доня Родригес е при дон Кихот. Херцогинята уведоми херцога и го

помоли да ѝ позволи да отидат с Алтисидора, за да разберат какво търси дуенята при дон Кихот. Херцогът ѝ разреши и двете жени се прокраднаха предпазливо и тихомълком до вратата на стаята му и застанаха тъй близо до нея, че чуваха всичко, което се говореше там. Когато херцогинята чу, че дуенята разкрива тайната на фонтаните на Аранхуес^[1], нито тя, нито Алтисидора можаха да се стърпят и обхванати от гняв и жажда за мъст, се втурнаха в стаята, изпоципаха дон Кихот и натупаха дуенята, както вече бе разказано. Защото оскърбленията, които засягат хубостта и честолюбието на жените, силно възбуждат техния гняв и разпалват желанието им за мъст. Херцогинята разправи на херцога за всичко случило се и той се смя много, а тя, упорствайки в намерението си да продължи шегите и да се позабавлява още с дон Кихот, изпрати пажа, който бе играл ролята на Дулсинея в комедията за освобождаването ѝ от магията — което Санчо съвсем бе забравил, потънал в губернаторските си грижи, — до Тереса Панса с писмото на мъжа ѝ, с едно свое писмо и с голям гердан от корали като подарък.

По-нататък историята продължава така: Пажът — много буден и весел момък, желаещ да се докара на своите господари — тръгна на драго сърце за селото на Санчо. Като го наближи, той съгледа край една рекичка няколко жени, които перяха, и ги запита живее ли в тяхното село жена на име Тереса Панса, съпруга на някой си Санчо Панса, оръженосец на рицаря, наречен дон Кихот де ла Манча. При тези думи едно от момичетата, което переше, се изправи и каза:

— Тереса Панса е моя майка, Санчо Панса ми е баща, а рицарят — наш сеньор.

— Хайде тогава, момиче — рече пажът, — заведи ме при майка си, защото ѝ нося писмо и подарък от баща ви.

— С голямо удоволствие, сеньор — отговори момичето, което изглеждаше на около четиринадесет години.

То остави прането си на една своя другарка и без да се вчеше и обуе, както беше босо и разчорлено, с един скок се намери пред коня и каза:

— Карайте, ваша милост, къщата ни е в началото на селото, а мама е много загрижена, тъй като отдавна няма вести от баща ми.

— Затова пък аз ѝ нося толкова добри вести — каза пажът, — че ще има да благодари на Господа за тях.

Тичайки и подскачайки, момичето стигна до селото и още не влязло вкъщи, се развика от вратата:

— Излез, мамо Тереса, излез, излез, дошъл е някакъв сеньор, който носи писма и други неща от баща ми!

Майка му, Тереса Панса, чу виковете и излезе на вратата. Тя предеше на хурка и носеше сива пола — толкова къса, че сякаш я бяха отрязали до срамното място^[2], — корсаж, също от сив цвят, и долна риза. Не изглеждаше много стара, макар че си личеше, че е минала четиридесетте, но беше яка, изправена, жилава и загорила от слънцето. Като видя дъщеря си и пажа на кон, тя каза:

— Какво има, дъще? Кой е този сеньор?

— Един покорен слуга на сеньора доня Тереса Панса — отговори пажът.

Казвайки това, той скочи от коня, пристъпи смирено и падна на колене пред сеньора Тереса.

— Дайте да целуна ръцете ви, ваша милост — каза той — сеньора доня Тереса, собствена и законна съпруга на сеньор дон Санчо Панса, пълновластен губернатор на остров Баратария.

— Ах, сеньор, какво правите, недейте — отговори Тереса, — та аз не съм дворянка, а бедна селянка, дъщеря на орач и жена на странстващ оръженосец, а не на някакъв губернатор.

— Ваша милост — отговори пажът — сте достойнейша съпруга на един предостойнейши губернатор и за да се убедите, че това е самата истина, приемоте, ваша милост, това писмо и този подарък.

Той извади в миг от джоба си кораловия гердан със златна закопчалка, окачи ѝ го на шията и ѝ рече:

— Това писмо е от сеньор губернатора, а другото, което също нося, и тези корали са от моята господарка, херцогинята, която ме праща при ваша милост.

Тереса остана като втрещена, а не по-малко се слиса и дъщеря ѝ. Най-сетне момичето каза:

— Господ да ме убие, ако в тази работа няма пръст нашият господар дон Кихот. Навярно той е подарил на баща ми губернаторството или графството, което толкова пъти му е обещавал.

— Това е напълно вярно — отговори пажът, — благодарение на сеньор дон Кихот сеньор Санчо е днес управител на остров Баратария, както ще видите от самото писмо.

— Прочетете ми го, ваша милост сеньор благороднико — каза Тереса, — защото, макар че умея да преда, не мога да прочета нито една буква.

— И аз не мога — добави Санчика, — но почакайте ме тук, ще ида да извикам някой да го прочете — или самия свещеник, или бакалавъра Самсон Караско. Те с удоволствие ще дойдат да научат новини от баща ми.

— Няма защо да ги викате — отговори пажът, — аз не умея да преда, но зная да чета и ще ви го прочета.

Той прочете писмото, чието съдържание вече ви предадохме и няма защо да повтаряме. След това прочете писмото на херцогинята, което гласеше както следва:

„Приятелко Тереса, добротата и умствените способности на вашия мъж Санчо ме подбудиха и накараха да помоля съпруга си, херцога, да му даде губернаторството на един от многото острови, които той владее. Имам сведения, че той управлява острова си като орел и това ме радва много — мене и естествено херцога. Хиляди пъти благодаря на небето, че не се излъгах в избора, който направих, защото трябва да знаете, сеньора Тереса, че е много мъчно да се намери на този свят добър губернатор, и нека Бог му дари толкова добро, колкото той върши в своето управление.

Пращам ви, мила моя, един гердан от корали със златна закопчалка. Искаше ми се да бъде от източни бисери, но, както казва поговорката: «Който ти даде макар и кокалче, той не ти желае злото». Ще дойде време да се запознаем и да се виждаме по-често и Господ знае какво може да се случи. Поздравете дъщеря ви Санчика и ѝ кажете от мое име да бъде готова — смятам един ден богато да я задомя.

Казаха ми, че във вашето село имало едри жълъди. Пратете ми двадесетина — избрани от вашите ръце, те ще ме зарадват много. Пишете ми надълго, кажете ми как сте със здравето си и как живеете, а ако имате нужда от нещо,

обадете ми се само, и желанието ви ще бъде изпълнено.
Господ здраве да ви дава!

Написано в моя замък на...
Вашата приятелка, която ви обича много,
херцогинята“

— Ах! — каза Тереса, след като изслуша писмото. — Колко добра, естествена и скромна сеньора! С такива сеньори бих искала да живея цял живот, а не с жените на нашите селски благородници, които си въобразяват, че щом са благороднички, и вятър дори не бива да ги лъхне. Ходят на черква надменно, като че ли са кралици, и смятат за унижение да погледнат една селянка, а ето тази дама, макар и херцогиня, ме нарича своя приятелка и се обръща към мене като към равна. Дано я видя да се извиси като най-високата камбанария на Ла Манча! А колкото за жълъдите, сеньор, ще пратя цяла крина на херцогинята, и то толкова едри, че всички ще идват да им се чудят и маят. А сега, Санчика, погрижи се да нагостиш този сеньор, погрижи се за коня му, събери яйца в обора, отрежи повече сланина и дай да го нахраним царски, той заслужава това — донесе ни добри вести, пък и бива си го момчето. Аз пък ще изтичам до съседите да им съобща за радостните новини, ще се отбия и у свещеника, и у бръснаря, маесе Николас, че те бяха и си остават добри приятели на баща ти.

— Всичко ще направя, мамо — отговори Санчика, — но ти ще ми дадеш половината от този гердан, защото не ми се вярва херцогинята да е толкова глупава, та да го е пратила целия само за тебе.

— Целият е за тебе, дъще — отговори Тереса, — но остави ме да го понося само няколко дни на шията си. Като го нося, струва ми се, че сърцето ми прелива от радост.

— Ще се зарадвате също — каза пажът, — като видите какво има в този вързоп — костюм от най-тънък плат, който губернаторът е носил само веднъж на лов, а сега го праща целия на сеньорита Санчика.

— Да му даде Господ да живее хиляда години — рече Санчика, — а на този, който ми го донесе, още толкова, дори две хиляди, ако той пожелае, разбира се.

В това време Тереса излезе от къщи с гердана на врата и с писмата, по които удряше с пръсти като по дайре. Срещна случайно

свещеника и Самсон Караско, затанцува пред тях от радост и започна да им разправя:

— Свърши се вече! Сбогом, бедност! Добрахме се до губернаторство! Ако не вярвате, доведете ми тук най-префинената благородница и аз ще я туря на мястото ѝ.

— Какво е това, Тереса Панса? Какви са тези щуротии и какви са тези хартии? — запита свещеникът.

— Никакви щуротии, а писма от херцогини и губернатори. Това пък, което нося на шията, е гердан от истински корали, същинска броеница с по-големи зърна от самородно злато за „Отче наш“^[3], а аз съм жена на губернатор.

— Само един Господ може да ви разбере, Тереса, и съвсем не можем да схванем какво искате да кажете — намеси се и бакалавърът.

— Ето на, вижте — каза Тереса и им подаде писмата.

Свещеникът ги прочете гласно, за да чуе и Самсон Караско, и след това и двамата се спогледаха, слисани от съдържанието им. Бакалавърът запита кой е донесъл писмата. Тереса им каза да дойдат с нея у дома ѝ, за да видят пратеника, злато момък — донесъл е и друг, още по-скъп подарък. Свещеникът сне гердана от шията ѝ, разгледа внимателно коралите и като се увери, че са истински, още повече се учуди и каза:

— Кълна се в расото, което нося, че не знам какво да кажа и мисля за тези писма и подаръци — хем гледам и пипам истински корали, хем пък чета, че някаква херцогиня моли да ѝ пратят двадесетина жълъда.

— Иди, та разбери! — обади се Караско. — Но да отидем да видим този, който ги е донесъл — все ще разберем от него как стои работата.

Така и направиха и Тереса се върна с тях у дома си. Свариха пажа да пресява овес за коня си, а Санчика режеше сланина, за да я опържи с яйца и да нагости пажа. Приятното му лице и хубави дрехи харесаха много и на двамата. След като се поздравиха вежливо, Самсон го помоли да им разкаже новини за дон Кихот и Санчо Панса, като прибави, че са прочели писмата на Санчо и на сенъора херцогинята, но все още не им е ясно и не могат да разберат какво ще да е това губернаторство на Санчо, и то на остров, когато всички или почти

всички острови в Средиземно море принадлежат на краля. А пажът отговори:

— Че сеньор Санчо е губернатор, няма какво да се съмнявате, но какво управлява той, остров ли е, не е ли, това не е моя работа. Достатъчно е, че е селище с повече от хиляда жители. Колкото за жълъдите, моята сеньора, херцогинята, е толкова непринудена и скромна, че съвсем не е чудно за нея да помоли една селянка да ѝ прати жълъди, а случвало се е и да поиска назаем гребен от някоя нейна съседка. Защото нека ви кажа, ваши милости, че дори и най-знатните дами в Арагон не са тъй горди, надменни и придирчиви като дамите в Кастилия — те се държат с хората много по-естествено.

Посред разговора им дотича Санчика, напълнила полата с яйца, и запита пажа:

— Кажете ми, сеньор, носи ли баща ми дълги чорапи с къси панталони, откакто е губернатор?

— Не обърнах внимание на това — отговори пажът, — но сигурно носи.

— Ах, Боже мой! — възкликна Санчика. — Колко бих искала да го видя в тях! Ще ми повярвате ли, че още от детинство все си мечтаех да го видя един ден така облечен?

— Как да не го видите, ваша милост — рече пажът, — живот и здраве да е, и това ще стане. Два месеца да трае само губернаторството му, и ще почне да носи и маска на лицето си^[4].

Свещеникът и бакалавърът схванаха добре, че пажът говори насмешливо, но истинските корали и изпратеният от Санчо ловджийски костюм — Тереса им го беше вече показала — ги объркваха напълно. Те се посмяха на думите на Санчика, но още повече се смяха, когато заговори Тереса:

— Я вижте, отче, дали някой от наше село не заминава тези дни за Мадрид или Толедо, та да му заръчам да ми купи една от широките, богато набрани рокли, ама от истинските, и да е по последна мода, от най-хубавото, което се продава. Право да си кажа, искам да се покажа колкото ми е възможно по-достойна за моя съпруг, губернатора, пък стегне ли ми се душата, ще отскоча до двореца, и то с моя каляска като всички други — щом мъжът ми е губернатор, редно е да имам и да поддържам собствена каляска!

— И още как, мамо! — каза Санчика. — Дай Боже час по-скоро да се сбъдне това, пък нека си говорят хората, като ме видят седнала до сенъора майка ми в каляската: „А, виж я ти нея — баща й нищо и никакъв човечец, а тя се разположила и изтегнала в колата, като че ли е самият папа!“ Но все ми е едно — нека си газят те в калта, а аз да се разхождам в каляската си и кракът ми да не стъпва по земята. Да не видят бял ден злоезичниците, колкото ги има по света! Аз да си седя удобно и на мене да си ми е топличко, пък нека се смеят хората! Добре ли го рекох, мамо?

— Как да не го каза добре, дъще! — отговори Тереса. — Добрият ми Санчо ми предрече всички тези сполуки, дори още по-големи, и ти ще видиш, дъще, той няма да се спре, докато не ме направи графиня — важното е веднъж да ти провърви. Слушала съм много пъти да казва баща ти — а той колкото е твой баща, толкова е баща и на пословиците — „дадат ли ти телчица, тичай за връвчица“; „дадат ли ти губернаторство, дръж“; „дадат ли ти графство, не го изпускай“ и „подадат ли ти скъп подарък, грабни го веднага, не се май“. Ако не го направиш, по-добре легни да спиш и не отваряй на щастието и сполуките, когато ти потропат на портата.

— И аз пет пари не давам — рече Санчика, — че щял да каже някой, като ме види възгордяна и предвзета: „Нахлузиха на песа ленени гащи, и той се прави, че не познава другаря си“.

Като чу това, свещеникът каза:

— Почвам да вярвам, че Пансовци се раждат с торба пословици в люлката си — не съм виждал нито един човек от тяхното семейство, който да не ги изтърква по всяко време и във всеки разговор.

— Вярно е — каза пажът, — сенъор губернаторът Санчо ги казва на всяка стъпка и макар че много от тях не са намясто, все пак се харесват, а моята господарка, херцогинята, и херцогът им се радват много.

— Значи, все още твърдите, ваша милост — запита бакалавърът, — че е вярно всичко това с губернаторството на Санчо и че наистина съществува на този свят херцогиня, която пише на неговата жена и й праща подаръци? Защото ние, макар и да поопипахме подаръците и да прочетохме писмата, все пак не вярваме и мислим, че това ще да е някое ново приключение на нашия земляк дон Кихот, който смята, че всички те стават по силата на някаква магия. Така че, нека бъде искрен,

иска ми се да докосна и пипна ваша милост, за да разбера дали не сте някой призначен пратеник, а не истински човек от плът и кръв.

— Сеньори, всичко, което мога да кажа за себе си — отговори пажът, — е, че съм истински пратеник, че сеньор Санчо Панса е действителен губернатор, че моите господари, херцогът и херцогинята, могат да му дадат и наистина му дадоха това губернаторство и че слушах да казват, че Санчо Панса се държи там великолепно. Дали има във всичко това магия, или не, ваши милости сами си го изяснете помежду си. Нищо повече не знам, а за истинността на това, което казах, се кълна в живота на моите родители, които са още живи и които обичам и почитам много.

— Може най-сетне и така да е — възрази бакалавърът, — но *dubitat Augustinus*^[5].

— Да се съмнява, който ще — отговори пажът, — но това, което казах, е самата истина, а тя трябва да изплува винаги над лъжата, както маслото над водата. В противен случай „*Operibus credite et non verbis*“^[6], и не остава нищо друго, освен някой от вас, сеньори, да дойде с мен и тогава ще види с очите си това, което не вярва на ушите си.

— Точно за мене работа — каза Санчика. — Вземете ме, ваша милост сеньор, върху задницата на коня си, защото горя от желание да видя баща си.

— Губернаторските дъщери не бива да се движат сами по пътищата, а трябва да пътуват в каляски или носилки, придружени от голям брой слуги.

— За Бога — отговори Санчика, — все ми е едно как ще пътувам, дали върху магарица или в каляска. Не сте попаднали на разглезена девойка.

— Млък, момиче — прекъсна я Тереса, — ти не знаеш какво говориш! Този сеньор е прав — други времена, други обичаи. Когато баща ти беше Санчо, ти си беше Санчика, а когато е губернатор, ти си сеньора. Не знам дали съм права.

— Сеньора Тереса не подозира дори колко умно говори — каза пажът. — А сега дайте ми да хапна, че трябва да тръгна веднага, защото много ми се иска да се прибера, преди да се е мръкнало.

А свещеникът каза:

— Заповядайте, ваша милост, у дома да хапнем каквото дал Господ, защото сеньора Тереса, въпреки доброто си желание, няма да

има с какво да нагости такъв скъп гост.

Пажът най-напред отказа, но помисли, че ще бъде по-добре да приеме, и се съгласи. Свещеникът го заведе у дома си, предоволен, че ще има време да го разпита нашироко за дон Кихот и неговите подвизи.

Бакалавърът предложи на Тереса да ѝ напише отговорите на писмата, но на нея не ѝ се искаше да се меси той в нейните работи, защото го знаеше, че пада малко присмехулник. Затова тя даде едно сладко хлебче и две яйца на едно грамотно калугерче, което ѝ написа две писма — едно за мъжа ѝ и друго за херцогинята. Макар и рожба на собствения ѝ ум, тези писма, както ще се види по-нататък, не са най-лошите, които съдържа тази велика история.

[1] *Аранхуес* — испанският Версай, прочут с дворците си, с парковете и фонтаните си. Сервантес прави в случая игрословие, тъй като раните, които херцогинята е имала на краката си и които са били отворени, за да оттичат зловредните секреции, той нарича fuentes, a fuentes значи и фонтани. ↑

[2] *Такова наказание* — тоест отрязване на полата до над колене — се е прилагало по отношение на жени с леко поведение. ↑

[3] От тези думи на Тереса Панса трябва да се съди, че изпратеното ѝ огърлие е било същевременно и молитвена броеница.

По-големите зърна в подобни броеници съответстват на най-важните молитви и са се правели от най-чисто злато. ↑

[4] По-заможните и по-изтънчени хора са носили подобни маски, за да предпазват лицата си от прах и силно слънце. ↑

[5] *Августин се съмнява* (лат.) Този израз се е употребявал в богословски спорове и означава, че едната страна се съмнява в твърдението на другата. ↑

[6] Латинска сентенция „*Вярвайте на делата, а не на думите*“. ↑

ГЛАВА ПЕТДЕСЕТ И ПЪРВА
В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА ПО-НАТАТЪШНОТО
УПРАВЛЕНИЕ НА САНЧО ПАНСА И ЗА ДРУГИ
НАИСТИНА ЗАНИМАТЕЛНИ СЪБИТИЯ

Настъпи ден след нощта, през която губернаторът направи своята обиколка и която домакинът прекара, без да мигне, унесен в мисли по хубавото лице и изящството на предрешената девойка. Домоуправителят използва последните часове на нощта, за да уведоми писмено своите господари за това, което правеше и говореше Санчо Панса, еднакво учуден както от думите му, така и от делата му, защото наистина приказките и постъпките му бяха странна смесица от мъдрости и глупости. Сеньор губернаторът стана и по предписание на лекаря Педро Ресио получи за закуска малко подсладени плодове и четири глътки вода, храна, която Санчо щеше да смени на драго сърце с

парче хляб и чепка грозде. Като видя обаче, че не го питат какво му се яде, а му натрапват храната, той я изгълта с голяма болка на душата си и с не по-малка мъка на стомаха си, защото Педро Ресио го беше уверил, че леката храна в малки количества държи буден ума и най-добре подхожда за лица, които заемат важни служби и високи длъжности, изискващи изразходване на големи, по-скоро духовни, отколкото телесни сили.

Въпреки цялата тази заплетена софистика гладът толкова много измъчваше Санчо, че той проклинаше мислено и губернаторството, и този, който му го беше дал. Но все пак — макар че бе ял само подсладени плодове и бе гладен — той трябваше и този ден да влезе в ролята си на съдник, като най-напред пред него се яви един пришълец, не жител на градчето, който в присъствието на домоуправителя и останалите подчинени му зададе следния въпрос:

— Сеньор, пълноводна река разделя на две земите на едно владение... Внимавайте добре, ваша милост, защото въпросът е важен и доста труден. Над тази река има мост, а на края му се издига бесилка и до нея нещо като съдилище, в което стоят обикновено четирима съдии и следят за изпълнение на закона, издаден от владетеля на реката, на моста и на земята. Той гласи така: „Ако някой иска да мине по моста от единия бряг на другия, трябва да заяви под клетва къде отива и по каква работа. Ако каже истината, да бъде пуснат да мине, а ако излъже, да бъде качен без всякаква милост на бесилката, издигната до моста.“ Откакто станаха известни суровите постановления на закона, минаваха мнозина и щом се разбереше, че казват под клетва истината, съдиите ги пускаха да продължат свободно пътя си. Яви се веднъж човек, който положи клетва и заяви — в потвърждение на клетвата си, — че е дошъл, за да умре на тази бесилка и никъде другаде. Съдиите обсъдиха така положената клетва и казаха: „Ако пуснем този човек да мине свободно, ще излезе, че е дал лъжлива клетва и съгласно закона трябва да умре, ако пък решим да го обесим, той заяви под клетва, че ще умре на тази бесилка, значи не е излъгал и съгласно същия закон трябва да го пуснем на свобода.“ От ваша милост, сеньор губернатор, се иска да кажете как трябва да постъпят с този човек съдиите, защото те и досега още се колебаят. Научили за вашия буден и остър ум, те ме пратиха да помоля от тяхно име ваша милост да си дадете мнението по този объркан и съмнителен случай.

Санчо отговори:

— Тези сеньори съдии, които са ви пратили при мене, можеха направо да си спестят труда, защото умът ми е по-скоро несхватлив, отколкото остър и проникателен, но все пак повторете случая, така че да мога хубавичко да го разбера — може би ще ми се удаде да улуча целта.

Пришълецът повтори и потрети това, което беше вече казал, и тогава Санчо рече:

— Струва ми се, че целият въпрос може да се изрази с малко думи по следния начин: този човек се кълне, че ще умре на бесилката, а ако умре на нея, значи, че е казал истината и по силата на закона трябва да бъде пуснат и да му се позволи да мине моста. Не го ли обесят, значи, че е излъгал и следва съгласно същия закон да бъде обесен.

— Точно така е, както казва сеньор губернаторът — отговори пратеникът, — а колкото до пълното разясняване на случая, няма вече място за въпроси и за съмнения.

— Щом е тъй — продължи Санчо, — нека съдиите пуснат да мине тази част от човека, която е казала истината, а нека обесят частта, която е излъгала. По този начин ще се изпълни буквата на закона по отношение условията за минаване на моста.

— Но в такъв случай, сеньор губернаторе — възрази пратеникът, — ще трябва да се разсече, той естествено ще умре и тогава не се постига нищо от предвиденото в закона, който трябва да бъде най-строго спазен.

— Слушайте, човече — отговори Санчо. — Ако не съм съвсем оглупял, този минувач, за когото говорите, има еднакво основание да умре, както и да живее и да мине моста, защото, ако истината го спасява, лъжата го осъжда. Щом е тъй, моето мнение е да кажете на сеньорите, които са ви пратили при мене, че понеже еднакво тежат основанията за оправдаването и за осъждането му, нека го пуснат да мине свободно, тъй като винаги е по-похвално да направиш добро, отколкото зло. Да знаех да се подписвам, бих сложил подписа си под такова решение. Впрочем аз не го дължа на ума си, а на едно наставление, което ми даде между много други господарят ми дон Кихот в навечерието, преди да замина като губернатор в този остров. То гласеше — когато правосъдието се съмнява по някое дело, трябва да накланя везните на страната на милосърдието и да държи за него.

Господ пожела сега да си спомня за тази препоръка, защото тя приляга тъкмо за този случай.

— Така е — каза домоуправителят — и аз съм уверен, че самият Ликург, който е дал закони на лакедемонците, не би могъл да издаде по-добра присъда от тази, която издаде великият Панса. Нека вдигнем сега предобедното заседание, а аз ще се разпоредя да нагостят сеньор губернатора точно по неговия вкус.

— Та тъкмо това искам и аз я! — рече Санчо. — Дайте ми да ям, пък изсипете после върху ми дела и въпроси — за един миг ще ги разреша.

Домоуправителят удържа думата си, тъй като смяташе, че ще му тежи на съвестта, ако умори от глад такъв умен губернатор, още повече, че беше намислил да сложи край тази нощ на шегите, като му изиграе последната, която му бе поръчано да устрои.

И ето че след като Санчо се наобядва този ден против правилата и предписанията на доктор Тиртеафуера, тъкмо когато ставаха от трапезата, влезе един куриер с писмо от дон Кихот за губернатора. Санчо заповяда на секретаря си да го прочете първо наум и ако няма в него нещо, което е необходимо да се запази в тайна, да го прочете на висок глас. Секретарят изпълни заповедта и като го попрегледа, каза:

— Може да се прочете на висок глас, защото това, което пише сеньор дон Кихот на ваша милост, заслужава да се отпечата и напише със златни букви. Ето съдържанието на писмото:

ПИСМО НА ДОН КИХОТ ДЕ ЛА МАНЧА ДО САНЧО ПАНСА,

ГУБЕРНАТОР НА ОСТРОВ БАРАТАРИЯ

„Докато очаквах да получа новини за твои нехайства и дивотии, приятелю Санчо, научих за умното ти държане. Това ме накара да отправя особени благодарности към небето, което от прахта издига бедния, а глупавия прави умен. Казват ми, че управляваш като човек, но че с прекаленото си смирение се принизяваш до положението на животно. Предупреждавам те обаче, Санчо, че за да поддържаш достойнството на своя пост, често пъти

подхожда и е необходимо да действаш против смиреността, която таиш в сърцето си, защото хубавата украса на този, комуто е поверена важна служба, трябва да отговаря на това, което изисква от него постът му, а не на това, към което го тласка долният му произход. Обличай се добре — украсената сопа не изглежда вече сопа. Не искам да кажа, че трябва да носиш разкошни дрехи и скъпоценности, нито пък, бидейки съдия, да се обличаш като войник, а носи облеклото, което изисква службата ти, стига да бъде то чисто и спретнато.

За да спечелиш обичта на народа, който управляваш, трябва между другото да правиш две неща: първото е да бъдеш учтив към всички — това съм ти казвал и друг път, — а второто е да се погрижиш продоволствието да бъде изобилно, защото нищо не терзае толкова много сърцето на бедния, колкото гладът и лишенията.

Не издавай много наредби, а тези, които издаваш, гледай да бъдат добри и главно — да се спазват и изпълняват, защото наредбите, които не се спазват, са все едно неиздадени, нещо повече — те показват, че управникът е имал ум и власт да ги издаде, но му е липсвала смелост да ги приведе в изпълнение. Законите пък, които внушават страх, но не се изпълняват, са като пъна, който станал цар на жабите — отначало те се плашели от него, но с времето почнали да го презират и да се катерят по него.

Бъди баща за добродетелите и пастрок за пороците. Не бъди всеки път строг, нито винаги мекушав, а избирай средния път между тези две крайности, защото там е истинската мъдрост. Посещавай затворите, месарниците и пазарите, защото присъствието на губернатора по тези места е от голямо значение — то утешава затворниците, които чакат час по-скоро да им се разгледат делата, плаши месарите и те почват да мерят точно, а по същата причина всява ужас у търговките. Ако се окаже, че си алчен, женкар и лаком — което не вярвам, — не се издавай, защото, узнаят ли за тези твои наклонности приближените ти и народът, ще почнат така умело да ги използват, че накрая ще те тласнат в

бездната на гибелта. Чети и препрочитай, повтаряй и преповтаряй съветите и наставленията, които ти дадох писмено, преди да заминеш да заемеш длъжността си, и ще видиш как ще намериш в тях, ако ги спазваш, ценна помощ, за да превъзмогнеш пречките и затрудненията, които губернаторите срещат на всяка крачка. Пиши на херцога и херцогинята и им изкажи признателността си, защото неблагодарността е рожба на гордостта и е един от най-тежките грехове, що познаваме, а човек, който е признателен на тези, които са му направили добро, показва, че ще бъде също така благодарен и на Бога, който го е обсипал и продължава да го обсипва със своите милости.

Сеньора херцогинята изпрати по нарочен пратеник на жена ти, Тереса Панса, твоя костюм и още един подарък и сега чакаме всеки момент нейния отговор. Аз бях леко неразположен поради някакви котешки драскотини, които не се отразиха много благотворно на носа ми, но не беше всъщност нищо особено, защото, ако има магьосници, които ми пакостят, има и други, които ме защитават.

Пиши ми дали домоуправителят, който е при тебе, има нещо общо с графиня Трифалди, както подозираше, и за всичко, което ти се случи, тъй като не сме далеч един от друг, а пък и смятам да оставя скоро този лентяйски живот, който вода, защото не съм роден за него.

С мене тук се случи една работа, която смятам, че може би ще ми навлече немилостта на херцога и херцогинята, но макар че ми е много неприятно, все пак никак не ме е грижа, защото в края на краищата трябва преди всичко да изпълня своя дълг, а след това да мисля за техните удоволствия, или както се казва обикновено: *Amicus Plato, sed magis amica veritas*^[1]. Казвам го на латински, защото предполагам, че си научил този език, откакто си губернатор. Остани си със здраве и да те пази Господ от това да имаш нужда някой ден от хорското състрадание.

Твой приятел
дон Кихот де Ла Манча

Санчо изслуша писмото с голямо внимание и всички присъстващи го похвалиха и намериха за твърде умно. След това Санчо стана от масата и като повика секретаря си, затвори се с него в стаята си, тъй като желаше да отговори незабавно на своя господар дон Кихот. Той заповяда на секретаря си да запише точно това, което ще му издиктува, без да прибави и изпусне нито дума. Така и стана и отговорът гласеше както следва:

ПИСМО НА САНЧО ПАНСА ДО ДОН КИХОТ ДЕ ЛА МАНЧА

„Така съм зает с работа, че не ми остава време да си почеша главата, нито да си отрежа ноктите и те пораснаха толкова много, че Господ да ми е на помощ. Казвам ви това, драги сеньор, за да не се сърдите, задето не ви съобщих досега как прекарвам — добре или зле — в губернаторството си, където гладувам повече, отколкото когато се скитахме двамата из гори и пустини.

Херцогът, моят сеньор, ми писа онзи ден, за да ми съобщи, че в острова се промъкнали някакви шпиони, за да ме убият, но досега не можах да открия нищо друго освен един лекар, който е назначен със заплата да убива всеки губернатор, който дойде тук. Казва се доктор Педро Ресио и е родом от Тиртеафуера — вижте му само името и кажете как да не се боя да не умра от неговата ръка^[2]! Този доктор сам казва за себе си, че неговата работа не е да лекува болестите, когато дойдат, а да вземе предпазни мерки да не идват, и лекарствата, които предписва, са винаги диети, а от тях човек се превръща само на кожа и кости, като че ли измършавяването не е по-голямо зло от треската. С една дума, той ме мори от глад, а аз се пукам от яд, защото, докато мислех, че като губернатор ще ям топли гозби и ще пия студени напитки и тялото ми ще почива в чаршафи от холандско платно и върху пухени дюшеци, всъщност излезе, че постя като някой отшелник. И тъй като тримирия против волята си, боя се, че няма да спечеля царството небесно и че дори в края на краищата ще ме отнесат дяволите.

Досега не съм пипнал и стотинка приход, а не съм разбрал нищо и от подкупи и не разбирам какво значи това, тъй като тук ми казаха, че на губернаторите, които идват в този остров, преди още да влязат в него, местните хора им дават или заемат много пари и че това става обикновено не само с тукашните, но и с всички губернатори.

Снощи, като обикалях острова, срещнах една много хубава девойка в мъжки дрехи и нейния брат, облечен като жена. Домакинът се влюби в девойката и я избра мислено — както казва — за жена, а аз избрах момъка за зет. Днес ще поговорим за нашите намерения с баща им, някой си Диего де ла Ляна, идалго и стар християнин, от тези, които рядко се намират.

Аз посещавам пазарищата, както ме съветва ваша милост. Вчера видях една търговка на пресни лешници и като забелязах, че беше смесила крина пресни лешници с крина стари, гнили и кухи, наредих да ги дадат всичките на децата от духовното братство, които ще могат да ги различат, а на продавачката забраних да се мярка по пазара цели две седмици. Казаха ми, че съм пипал здравата, но аз ще ви кажа едно — тук сред народа се говори, че нямало по-лоши хора от търговците по откритите пазари — всички те били безсрамници, зли и нахални. И аз съм на това мнение, като ги сравнявам с тези, които съм виждал в други селища.

Много съм доволен, че сеньора херцогинята е писала на жена ми, Тереса Панса, и ѝ е пратила подаръка, за който споменавате. Ще се погрижа да ѝ изкажа своевременно моята признателност. Целунете ѝ от мое име ръцете, ваша милост, и ѝ кажете, че не е хвърлила доброто в съдран чувал, както ще се убеди на дело.

Не бих желал, ваша милост, да имате неприятни разправии с херцога и херцогинята, защото, ако ваша милост се скарате с тях, ясно е, че то ще бъде в моя вреда, пък и няма да бъде хубаво, ако ваша милост, съветвайки мене да бъда благодарен, се покажете неблагодарен към хора, които ви сториха толкова добрини и се държаха така добре с вас в замъка си.

Що се отнася до котешките драскотини, трябва да кажа, че не разбирам нищо, но предполагам, че трябва да е някоя от пакостите, които ви причиняват обикновено злите магьосници. Ще го узная, когато се видим.

Иска ми се да пратя на ваша милост нещо, но не зная какво, освен да ви пратя няколко църкала за клизми с прикрепени към тях мехури. Произвеждат ги тук и са много добри. Ако обаче губернаторството ми продължи, ще потърся да ви изпратя нещо друго.

Ако жена ми, Тереса Панса, ми пише, платете ваша милост на приносителя и ми изпратете писмото, защото много ми се ще да узная какво става у дома и какво правят жената и децата. А сега нека Господ ви избави от злонамерени магьосници, а на мене да помогне да изкарам на добър край губернаторството, в което се съмнявам, защото струва ми се, че доктор Педро Ресио ще ми вземе здравето със своите диети.

Слуга на ваша милост
Санчо Панса, губернатор“

Секретарят запечата плика и веднага изпрати куриер, а шегобийците около Санчо уговориха помежду си как и него да изпратят от губернаторството. Санчо прекара следобеда си в изготвяне на някои наредби за подобряване управлението на областта, която си въобразяваше, че е остров. Той нареди да се забрани препродаването на хранителни припаси в селището и да се разреши вносът на вино от която и да било област при условие, че се посочва мястото, откъдето иде то, за да му се определя цената според качеството и известността му, а за този, който го смеси с вода или промени името му, той предвиди смъртно наказание. Намали цената на всички видове обувки, особено на обикновените, защото му се виждаше прекалено висока. Определи размера на надниците на слугите, които се променяха най-безогледно и произволно, според благоволения на господарите; предвиди сурови наказания на тези, които пееха през деня или нощта безнравствени и неприлични песни; забрани на слепците да пеят стихове за чудеса, освен ако могат да докажат по безспорен начин, че те са действителни, тъй като му се струваше, че повечето от чудесата, възпявани от

слепците, са измислени и само подравят вярата в истинските; създаде и учреди полицейска служба за бедните, но не за да ги преследва, а за да проверява дали наистина са бедни, защото под сянката на престорена сакатост и лъжливи рани се укриват крадливи ръце и пияници с прекрасно здраве. С една дума, той издаде такива добри наредби, че и до днес още се спазват в това селище под името „Наредби на великия губернатор Санчо Панса“.

[1] Приятел съм на Платон, но по-голям приятел съм на истината (лат.) (Аристотел — Етика, I, 4). ↑

[2] Както е вече обяснено, *Тиртеафуера* значи «махай се оттук», но и «отправяй се за другия свят». ↑

ГЛАВА ПЕТДЕСЕТ И ВТОРА
В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА ПРИКЛЮЧЕНИЕТО НА
ВТОРАТА ДУЕНЯ ДОЛОРИДА ИЛИ АНГУСТИАДА^[1],
НАРЕЧЕНА ОЩЕ ДОНЯ РОДРИГЕС

Сиде Амете разказва, че след като драскотините по лицето на дон Кихот заздравяха, той прецени, че животът, който водеше в замъка, противоречи на всички правила на рицарския орден, на който принадлежеше, и реши да замине за Сарагоса и да участва в предстоящите празненства, като се надяваше да извоюва доспехите, които се дават при подобни турнири като награда на победителя. И ето че един ден, когато седеше на масата с херцога и херцогинята и се готвеше да изпълни намерението си и да ги помоли да му позволят да

замине, изведнъж през вратата на голямата зала влязоха най-неочаквано две жени (както после се установи), покрити целите от горе до долу в траурни наметала, и едната от тях се спусна към дон Кихот, просна се цяла на земята, прилепи уста до краката на рицаря и зариде така печално, тъжно и сърцераздирателно, че вся смут у всички, които я гледаха и слушаха. Домакините, макар и да помислиха, че сигурно прислужниците им са решили да се пошегуват с дон Кихот, все пак, като видяха как неудържимо въздиша, стене и риде тази жена, взеха да се съмняват и колебаят. Най-сетне дон Кихот, обзет от състрадание, я вдигна от земята и я помоли да свали булото си и да покаже разплаканото си лице. Тя се подчини и тогава всички видяха нещо съвсем неочаквано — под булото се откри лицето на доня Родригес, дуенята на двореца, а другата жена в траур беше дъщеря ѝ — тази, която бе прелъстил синът на селския богаташ. Всички, които я познаваха, се смаяха, а най-вече херцогът и херцогинята, защото, макар и да я смятаха за глупаво и добродушно същество, все пак не допускаха, че е способна да върши подобни лудости. Доня Родригес се обърна към господарите си и им каза:

— Благоволете, ваши превъзходителства, да ми разрешите да поговоря малко с този рицар, защото това ми е необходимо, за да се измъкна щастливо от затруднението, в което ме постави дързостта на един безчестен селяк.

Херцогът отговори, че ѝ разрешава да говори с дон Кихот колкото си иска. Тогава тя се обърна към дон Кихот и му каза:

— Преди няколко дни ви разправих, смели рицарю, как един лош селянин се отнесе несправедливо и вероломно със скъпата ми и любима дъщеря, която, бедната, стои сега тук пред вас. Вие ми обещахте да се застъпите за нея и да поправите злото, което ѝ беше причинено, но преди малко узнах, че възнамерявате да напуснете замъка и да се впуснете в приключенията, които Бог ви отреди. Затова бих желала, преди да потеглите на път, да предизвикате на дуел този див селяк и да го заставите да се ожени за дъщеря ми, за да изпълни думата си, която ѝ е дал, преди да се погаври с честта ѝ. Да разчитам по-нататък, че херцогът, моят господар, ще помогне, за да възтържествува правдата, ще рече да чакам брястът да роди круши, поради причини, които ви изложих поверително. Свършвам и дано Бог ви дава крепко здраве, за да не забравя и нас.

На тези думи дон Кихот отговори малко важно и надуто:

— Дуеня, спрете сълзите си или по-добре пресушете ги и спестете въздишките си — аз поемам върху себе си задължението да бъде дадено удовлетворение на вашата дъщеря, която по-добре щеше да постъпи, ако не беше повярвала тъй леко на любовни обещания, защото обикновено те лесно се дават, а мъчно се изпълняват. И тъй, с разрешение на моя сеньор, херцога, аз ще тръгна веднага да потърся този безчовечен момък, ще го намеря, ще го предизвикам на дуел и ако откаже да изпълни обещанието си, непременно ще го убия, защото главната повеля на моето звание е да прощавам на смирените и да наказвам надменните, което ще рече — да помагам на нещастните и да громя потисниците.

— Няма защо — отговори херцогът — да си давате, ваша милост, труд да търсите селянина, от когото се оплаква тази сеньора, нито пък е нужно ваша милост да ми искате разрешение, за да го предизвикате на дуел. Аз смятам, че той е вече предизвикан и поемам задължението да му съобща за това, както и да го заставя да приеме дуела и да дойде да се бие тук в замъка, където ще посоча на двама ви място за двубой, спазвайки всички обичайни условия, които трябва да се съблюдават в подобни случаи, като запазвам за себе си правото на съдия над всеки един от вас, което е и дълг на всеки владетел, определящ място за дуел в пределите на своите земи.

— Щом като получих това ваше обещание и разрешението на ваше височество — каза дон Кихот, — заявявам още сега, че се отказвам този път от предимствата на благородното ми звание и слизам и се понижавам до ниското положение на оскърбителя, като се приравнявам с него и му давам възможност да се сражава с мене. Така че, макар и да отсъства, аз му обявявам дуел и го обвинявам, че е извършил зло, като е поругал честта на тази нещастница, която е била, а по негова вина вече не е, девица, и че трябва да изпълни думата си, която е дал, да ѝ стане законен съпруг или да умре в боя.

В същия миг той сне ръкавицата си, хвърли я в средата на залата, а херцогът я вдигна и заяви отново, че приема дуела от името на своя васал и определя той да се състои след шест дни, на площада на замъка, оръжието да бъде обикновеното оръжие на рицарите — копие, щит, ризница и всички необходими други принадлежности, като всички те бъдат съответно прегледани и проверени от съдиите на дуела, за да се

изключи всякаква хитрост, измама или магия. Но преди всичко нужно е тази почтена дуеня и тази безразсъдна девойка да поверят правото си на защита в ръцете на сеньор дон Кихот, иначе не ще може да се направи нищо и поканата за дуела ще остане без последствие.

— Аз му го поверявам — отговори дуенята.

— Също и аз — добави разплакалата, посрамена и смутена нейна дъщеря.

След като се уговориха по този начин, дамите в траур се оттеглиха. Херцогът започна да обмисля какво ще трябва да прави в случая, а херцогинята нареди да се отнасят занапред с двете дами не като с нейни прислужници, а като със знатни чужденки, дошли в замъка да търсят правосъдие. Дадоха им отделни стаи и им прислужваха като на гостенки, за голяма изненада на другите прислужнички, които се питаха докъде ще стигне глупостта и безсрамието на доня Родригес и на нейната непрокопсана дъщеря. Тъкмо в тази минута, сякаш за да направи още по-весело празненството и даде щастлив завършек на обяда, в залата влезе ненадейно пажът, който бе занесъл писмата и подаръците на Тереса Панса, жената на губернатора Санчо Панса. Неговото появяване зарадва много херцога и херцогинята, които горяха от нетърпение да узнаят новини и подробности от пътуването му. Те го обсипаха с въпроси, но пажът отговори, че не може да им каже всичко пред толкова хора, и то с малко думи, затова нека техни превъзходителства благоволят да му разрешат да отложи разказа си, когато останат насаме, а междувременно да се позабавляват с писмата. Той извади две писма и ги връчи на херцогинята. Едното носеше надпис — „Писмо за сеньора херцогинята, чието име и адрес не знам“, а другото — „До мъжа ми Санчо Панса, губернатор на остров Баратария — да му даде Господ здраве да живее повече от мене“.

Херцогинята не се стърпя, отвори веднага писмото, прочете го сама и като видя, че може да го прочете гласно, за да го чуят херцога и другите присъстващи, започна:

ПИСМО ОТ ТЕРЕСА ПАНСА ДО ХЕРЦОГИНЯТА

„Голяма радост ми достави, сеньора, писмото, което
ваше височество ми написахте. Наистина голямо беше

желанието ми да го получа. Кораловият гердан е много хубав и ловджийският костюм на мъжа ми не му отстъпва в нищо. Всички в село се много зарадваха, че сте назначили моя съпруг Санчо за губернатор, макар че никой не вярва в това — главно свещеникът, бръснарят, маесе Николас, и Самсон Караско, бакалавърът. Но аз пет пари не давам за тях. Щом е вярно, нека всеки си говори каквото ще. При все това — да си кажа правичката, — ако не бяха коралите и дрехите и аз не бих повярвала, защото в наше село всички смятат мъжа ми за глупав и не могат да си представят какъв губернатор може да бъде този, който до вчера е пасъл кози. Нека Бог му помага и го напътства, като вижда, че децата му имат нужда от него.

Аз съм решила, мила сеньора, с позволението на ваша милост, да използвам — както се казва — щастието, което ме е споходило, като се настаня в каляска и замина за столицата, за да се пукнат от яд всички, които ми завиждат. Затова моля ваше превъзходителство да поръчате на мъжа ми да ми изпрати парици, и то повечко, защото в столицата разносните са големи — хлябът струвал цял реал, а месото — тридесет мараведи либрата — ужас! Ако пък той иска аз да не отида там, нека ми съобщи навреме, защото никак не ме сдържа на едно място. Приятелките и съседките пък ми казват, че ако отидем с дъщеря ми в столицата, наконтени и издокарани, по-скоро мъжът ми ще стане известен покрай мене, отколкото аз покрай него, тъй като всички ще се питат: «Кои са тия дами в каляската?» А лакеят ми ще отговаря: «Жената и дъщерята на Санчо Панса, губернатор на остров Баратария.» Така и Санчо ще се прослави, и аз ще се прочуя напук на всичко. Колко съжалявам, че тази година нямаме добра беритба на жълъди в наше село, но все пак пращам на ваше височество около половин крина, които сама събрах и избрах един по един в гората. Не можах да намеря по-едри, а искаше ми се да бъдат големи колкото яйца на камилски птици.

Не забравяйте, ваше пресветлейшество, да ми пишете, а аз ще имам грижа да ви отговоря и да ви съобщя и за

моето здраве, и за всичко, което става в наше село, където аз ще продължа да моля Бога да пази ваше височество, а да не забравя и мене. Дъщеря ми Санча и синът ми целуват ръка на ваша милост.

Тази, която желае много повече да види ваша милост, отколкото да ви пише.

Ваша вярна
Тереса Панса“

Голяма беше насладата, която изпитаха всички, слушайки писмото на Тереса Панса, особено херцогът и херцогинята. Тя запита дон Кихот дали смята за уместно да отвори писмото, изпратено до губернатора, което според нея не можеше да не е великолепно. Дон Кихот отговори, че той сам ще го отвори, за да достави удоволствие на всички. Така и направи и ето какво прочетоха:

ПИСМО ОТ ТЕРЕСА ПАНСА ДО МЪЖА Й САНЧО ПАНСА

„Получих писмото ти, скъпи ми Санчо, и те уверявам и се кълна като християнка-католичка, че малко остана да полудея от радост. Видиш ли, мили, когато чух, че си губернатор, помислих, че ще умра от щастие, нали знаеш, че казват — както голямата скръб, така и внезапната радост могат да убият човека. А твоята дъщеря, Санчика, толкова много се зарадва, че без да се усети, си намокри полата. Пред очите ми лежеше костюмът, който ми изпрати, на шията ми висеше герданът от корали, подарък от херцогинята, в ръцете си държах писмата, а този, който ги донесе, стоеше пред мене — и все пак ми се струваше и си мислех, че всичко, което гледах и пипах, е сън. Кой можеше да си помисли, че един прост козар ще стигне дотам да стане губернатор на острови? Ти помниш, скъпи, какво казваше майка ми — човек трябва много да живее, за да види всичко. Казвам го, защото се надявам да видя още много неща, стига да поживея по-дълго. Не искам да склопя очи, преди да съм те видяла закупувач на данъци или бирник

— вярно е, че който злоупотреби на тези длъжности, отива по дяволите, но затова пък винаги има и разполага с пари. Сеньора херцогинята ще ти съобщи за желанието ми да отида в столицата — помисли и ми съобщи какво мислиш, — ще гледам да не те посрамя, возейки се на каляска.

Свещеникът, бръснарят, бакалавърът, дори и клисарят не могат да повярват, че си губернатор, и казват, че всичко това е измислица или магия, каквито са и всички приключения на твоя господар дон Кихот. Самсон пък казва, че ще тръгне да те търси, за да ти избие от главата губернаторството, а на дон Кихот — лудостта от мозъка, но аз само се подсмивам, поглеждам си кораловия гердан и си мисля каква рокля да скроя за нашата дъщеря от твоя костюм.

Пратих малко жълъди на сеньора херцогинята, но ми се искаше да бъдат златни. Изпрати ми няколко огърлици от бисери, ако се носят в твоя остров.

Ето ти и някои новини от село: Беруека омъжи дъщеря си за един нищо и никакъв художник, който дойде в селото да рисува каквото му падне. Общинският съвет му поръча да нарисува кралския герб над вратите на кметството. Поиска два дуката, дадоха му ги в предплата и той работи осем дни. Накрай не можа да нарисува нищо и заяви, че не било за него да се занимава с дреболии. Той върна парите, но успя да се ожени благодарение на името си на способен занаятчия. Вярно е, че той заряза четката, улови мотиката и ходи на нивата като всички здрави и прави хора. Синът на Педро де Лобо взе всички научни степени, подстрига се и се готви да стане духовник, а Мингиля, внучката на Минго Силвата, като узна това, подаде жалба, защото той ѝ бил дал дума да се жени за нея. Злите езици говорят, че тя била бременна от него, но той отрича решително.

Тази година маслините не родиха, а няма и капка оцет в цялото село. Оттук мина една рота войници. Отвлякоха пътем три нашенки, няма да ти кажа кои — може би ще се върнат и ще се намерят сигурно мъже, които да се оженят за тях, каквито и да са прегрешенията им.

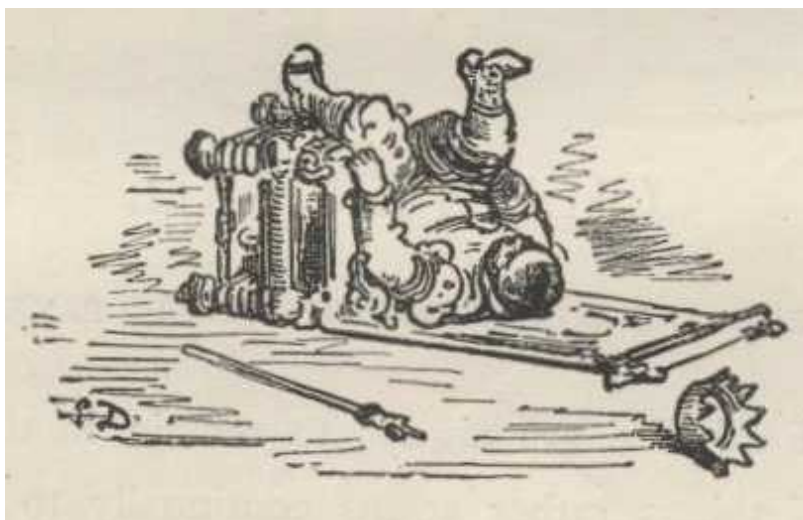
Санчика плете дантели, получава на ден осем мараведи чиста печалба и ги събира в една кутия, за да си помогне за чеиза, но сега тя е вече дъщеря на губернатор и ти ще ѝ дадеш зестра, без да има нужда тя да я изработи.

Чешмата на мегдана пресъхна, гръм падна върху бесилката — дай Боже да порази всички бесилки.

Чакам отговор на това ми писмо и твоето решение за отиването ми в столицата и дано Господ да ти даде да живееш повече от мене или колкото мене, защото не ми се иска да те оставя сам на този свят.

Твоя жена
Тереса Панса“

Писмата предизвикаха веселие, смях, похвали и възхищение, а като връх на всичко пристигна и куриерът, който носеше писмото на Санчо до дон Кихот. Прочетоха и него на глас и всички се позамислиха дали губернаторът в действителност е глупав. Херцогинята се оттегли, за да изслуша разказа на пажа за това, което му се беше случило в селото на Санчо, а той ѝ разказа всичко подробно, без да пропусне и най-малката дреболия. После ѝ предаде жълъдите и сиренето, което му бе дала Тереса, понеже било толкова хубаво, че превъзхождало дори трончонското^[2]. Херцогинята ги прие с най-голямо удоволствие и ние ще я оставим с тази ѝ радост, за да разкажем как завърши губернаторството на Санчо Панса, цвят и огледало на всички островитянски губернатори.

[1] Вече казахме, че *Долорида* значи печална или страдаща. *Ангустиада* значи измъчена или изтерзана. ↑

[2] В град Трончон се е произвеждало по онова време най-вкусното сирене в Испания. ↑

ГЛАВА ПЕТДЕСЕТ И ТРЕТА ЗА ТЪЖНИЯ КРАЙ И ЗАВЪРШЕК НА САНЧО- ПАНСОВОТО ГУБЕРНАТОРСТВО

Да мислим, че всичко в този живот ще остане неизменно, в същото състояние, е най-голяма заблуда. Напротив, изглежда, че всичко се движи в кръг, сиреч се върти в кръг: след пролетта идва лятото, след лятото — есента, след есента — зимата, след зимата — пролетта и тъй времето се върти и върти вечно като колело. Единствен човешкият живот лети към своя край, по-лекокрил от вятъра, без надежда за каквото и да било възраждане на този свят, а само в другия, който не познава граници, ни предели. Тъй говори Сиде Амете, мохамедански философ, а така мислят и мнозина други, чиито умове, непросветени от вярата, но напътствани от светлината на природата, са също разбрали, че земният живот е бързопреходен и тленен, а дълготраен е само вечният живот, на който се надяваме. Впрочем нашият автор изказва тези мисли, имайки предвид бързината, с която се свърши, рухна, разпадна и отлетя като сянка и дим губернаторството на Санчо.

В седмата нощ на своето управление той лежеше в постелята си, преситен не от хляб и от вино, а от раздаване на правосъдие и съвети, от съставяне на устави и наредби, и тъкмо когато напук на глада сънят почваше да затваря клепачите му, той чу изведнъж такъв странен шум от викове и камбанен звън, та му се стори, че целият остров пропада вдън земя. Той седна в леглото и се послуша внимателно, за да разбере коя може да бъде причината за такава голяма олелия. Не само че нищо не успя да си обясни, но когато към звъна на камбаните и към крясъците се прибавиха и звуци на безброй тръби и барабани, той още повече се смути и сърцето му се сви от страх и ужас. Скочи на крака, нахлу чехлите си, за да не стъпя бос по влажния под, и без да се наметне с халат или с някаква друга дреха, отвори вратата на спалнята и в същия миг видя, че по коридора се задават повече от двадесет души със запалени факли и голи шпаги в ръка, които викаха високо:

— На оръжие, на оръжие, сеньор губернаторе! На оръжие! В острова нахлуха врагове, цели пълчища, и ние сме загубени, ако вашето умение и храброст не ни спасят!

Те се приближаваха към Санчо, като вдигаха ужасен шум и трясък, а Санчо стоеше слисан и смаян от това, което виждаше и слушаше. Като стигнаха до него, един от тях му каза:

— Вържете се бързо, сеньор, ако не искате да загинете вие, а заедно с вас и целият остров!

— Защо да се въоръжа? — запита Санчо. — Какво разбирам аз от оръжие и от защита? По-добре да оставим тази работа на моя господар

дон Кихот, който ще я оправи с един замах на меча и ще ни отърве, защото аз, грешникът, не разбирам нищо от подобни каши.

— Ах, сеньор губернаторе! — обади се друг. — Какво се маете? Въоръжете се, ваша милост — ето носим ви отбранителни и нападателни оръжия. Излезте на площада и бъдете наш вожд и пълководец, защото на вас, като наш губернатор, се пада правото да ни водите.

— Добре, дайте оръжието и нека е на добър час! — каза Санчо.

В миг донесоха два щита, които бяха приготвили от по-рано, и без да му позволят да облече друга дреха, сложиха ги върху нощната му риза — единия отпред, другия отзад, — изкараха ръцете му през нарочно направени вдлъбнатини и завързаха толкова здраво щитовете с въже, че той се почувства притиснат като между две дъски, прав като вретено. Не можеше да свие колене и да направи и една крачка дори. Тикнаха в ръцете му копие, на което той се подпря, за да може да се държи на крака. След като го наредиха по този начин, подканиха го да ги поведе и окрили, като му казаха, че щом той е техен компас, фенер и светилник, всичко ще свърши добре.

— Но как ще ходя, нещастникът аз — отговори Санчо, — като не мога да си свия коленете, а тези дъски са се впили в месата ми? Единственото, което може да се направи, е да ме вдигнете на ръце и да ме поставите прав или напреко до някоя вратичка, а аз ще я браня с копието или с тялото си.

— Тръгвайте, сеньор губернаторе — обади се друг, — страхът, а не щитовете ви пречи да вървите! Хайде, не се бавете, размърдайте се, че закъсняваме, а броят на враговете се увеличава, виковете се засилват и опасността расте.

Накрая, склонен от увещания и укори, горкият губернатор понечи най-сетне да се помръдне, но се строполи тъй тежко на земята, та помисли, че се е разбил на парчета. Остана да лежи като костенурка, свила се в черупката си, или като свински бут между две дъски, или като лодка, заседнала в пясъка. Но дори когато го видяха паднал на земята, шегобийците не проявиха никакво състрадание — напротив, те угасиха факлите, почнаха още по-силно да крещят и да викат „на оръжие“, взеха да тъпчат горкия Санчо и така силно го блъскаха с шпагите и щитовете, че ако не беше се сгушил, свил и пъхнал главата си между тях, нещастният губернатор щеше много да си изпати.

Притиснат от всички страни и целият в пот, той се молеше от душа на Бога да го избави от тази опасност. Едни се спъваха в него, други падаха, а намери се един, който се качи отгоре му и доста време оттам, като от наблюдателна кула, командваше войските и викаше на висок глас:

— Насам, нашите, ето от тази страна най-силно напират врагът! Завардете тази врата, затворете онази, барикадирайте стълбите! Дайте насам гърнетата с катран и със смола, котлите с кипящо масло! Преградете улицата със сламеници!

С една дума, той изброи какви ли не там оръжия и военни съоръжения, с които обикновено се отбранява една обсадена крепост, а пребитият Санчо слушаше и търпеше всичко, говорейки си:

„Ох, да иска Бог врагът да превземе час по-скоро този пусти остров, та и аз или да умра, или да се спася от тази страшна мъка!“

Небето чу молбата му и тъкмо когато Санчо най-малко очакваше, разнесоха се силни викове:

— Победа, победа, разгроменият враг отстъпва! Ей, сеньор губернаторе, ставайте, ваша милост, и тръгвайте с нас да се порадвате на победата и да разпределите плячката, взета от неприятеля благодарение на храбростта на непобедимите ви мишци!

— Вдигнете ме! — примоли се Санчо с жален и отпаднал глас.

Помогнаха му да стане, той стъпи на краката си и рече:

— На други ги разправяйте тези, че съм победил някакъв враг! Не желая да разпределям никаква плячка, но ако между вас е останал още някой мой приятел, моля го и го умолявам да ми даде глътка вино, че гърлото ми е пресъхнало, и да ми избърше потта, защото съм вир-вода.

Избърсаха го, донесоха му вино, развързаха щитовете, а той седна на леглото си и припадна от страх, уплаха и изтощение. Шегобийците почнаха да се разкайват, че бяха прекалили, но Санчо дойде на себе си и те се поуспокоиха. Попита колко е часът, казаха му, че вече се съмва. Той започна да се облича, без да каже дума, потънал в дълбоко мълчание. Всички го гледаха и чакаха да видят какво означава тази бързина. Той се облече и с бавни крачки — защото беше толкова смазан, че не можеше да върви по-бързо — се запъти към конюшната, последван от всички, които бяха там, и като се добра до Сивчо, прегърна го, целуна го в знак на приветствие по челото и каза с просълзени очи:

— Ела, мой другарю и приятелю, ти, който споделяше с мене мъки и несгоди! Когато скитахме с тебе заедно и единствената ми грижа беше да кърпя хамутите ти и да ти поддържам животеца,

щастливи бяха моите часове, дни и години, но откакто те напуснах и се уединих в кулите на честолюбието и гордостта, в душата ми нахлуха хиляди несгоди, хиляди мъки и четири хиляди тревоги.

Докато говореше това, той затагаше самара на магарето, без никой дума да му каже. Оседла Сивчо, възседна го с цената на големи усилия и се обърна със следните думи и слова към домоуправителя, секретаря, домакина, доктор Педро Ресио и всички други присъстващи:

— Сторете ми път, сеньори, и ме пуснете да се върна към предишната си свобода, пуснете ме да ида да потърся по-раншния си живот, за да ме възкреси от сегашната ми смърт. Не съм роден да бъда губернатор, нито пък да браня острови и градове от враговете, които искат да ги нападат. Повече отбирам да ора и да копая, да садя и подрязвам лозите, отколкото да издавам закони и да защитавам области и кралства. Добра си е жабата в гъола, искам да кажа, че всеки трябва да върши работата, за която е роден. На мене по-отива да държа в ръката сърп, отколкото губернаторски жезъл. Предпочитам да се наям до насита с чеснова чорба, отколкото да се подчинявам на циганията на някакъв нахален лекар, който ме мори от глад. Предпочитам да се изтягам лете под сянката на някой дъб и да ходя зиме в овчи кожух, но да си бъда свободен, отколкото да си лягам с губернаторските тревоги на чаршафи от холандско платно и да се обличам в самурени кожи. Останете си със здраве, ваши милости, и кажете на моя сеньор, херцога, че гол се родих и гол оставам, ни губя, ни печеля, с други думи, без петак станах управител и без петак си отивам, макар че съвсем иначе постъпват губернаторите на други острови. Дръпнете се настрана и ми сторете път — отивам да си лекувам раните, че, струва ми се, здраво ребро не ми оставиха враговете, които се разхождаха тази нощ по мене.

— Не може така, сеньор губернаторе — каза доктор Ресио, — аз ще дам на ваша милост питие срещу падания и натъртвания, което ще ви възвърне предишното здраве и сила, а колкото за яденето, обещавам на ваша милост да се поправа и да ви позволя да ядете каквото желаете и колкото си щете.

— Късно ми пееш тези песни! — отговори Санчо. — По-скоро ще се потурча, отколкото да остана тук. Не, такива шеги два пъти не се понасят. Кълна се в Бога, че нито ще остана тук, нито ще приема друго губернаторство, пък ако ще да ми го поднесат и на тепсия. Това е самата истина, както е истина, че без криле не можеш да се извисиш към

небето. Аз съм от рода на Пансовците, а те всички са твърдоглави и кажат ли веднъж „няма“, трябва да бъде „няма“, ако ще и целият свят да казва „има“. Нека останат в тази конюшня крилете, които пораснаха на мене, мравката, та ме възнесоха във въздуха, за да ме кълват лястовици и други птици, и нека слезем на земята и стъпим здраво на нея. Вярно е, че не носим обувки от скъпа кордовска кожа, но все още ще се намерят за краката ни прости възжени сандали. Всяка жаба да си знае гъола и всеки да се простира според чергата си. А сега пуснете ме да мина, че става късно.

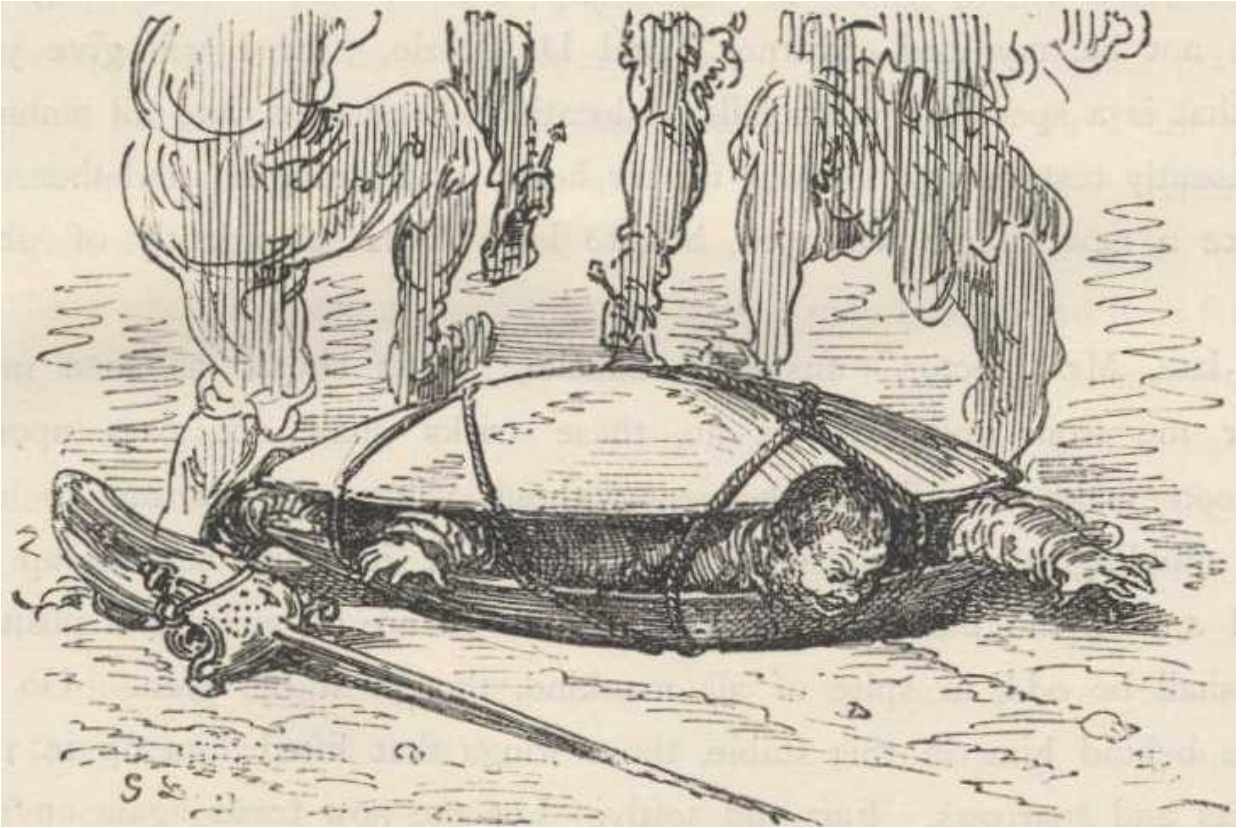
Тогава домоуправителят каза:

— Сеньор губернаторе, на драго сърце ще пуснем ваша милост да си отидете, макар и да съжаляваме много, че ще ви загубим, защото вашата мъдрост и поведението ви на добър християнин спечелиха нашата обич, но нали знаете, че всеки губернатор е длъжен, преди да напусне мястото, където е управлявал, да даде първо сметка. Дайте, ваша милост, сметка за десетте дни на вашето управление и тогава си вървете със здраве!

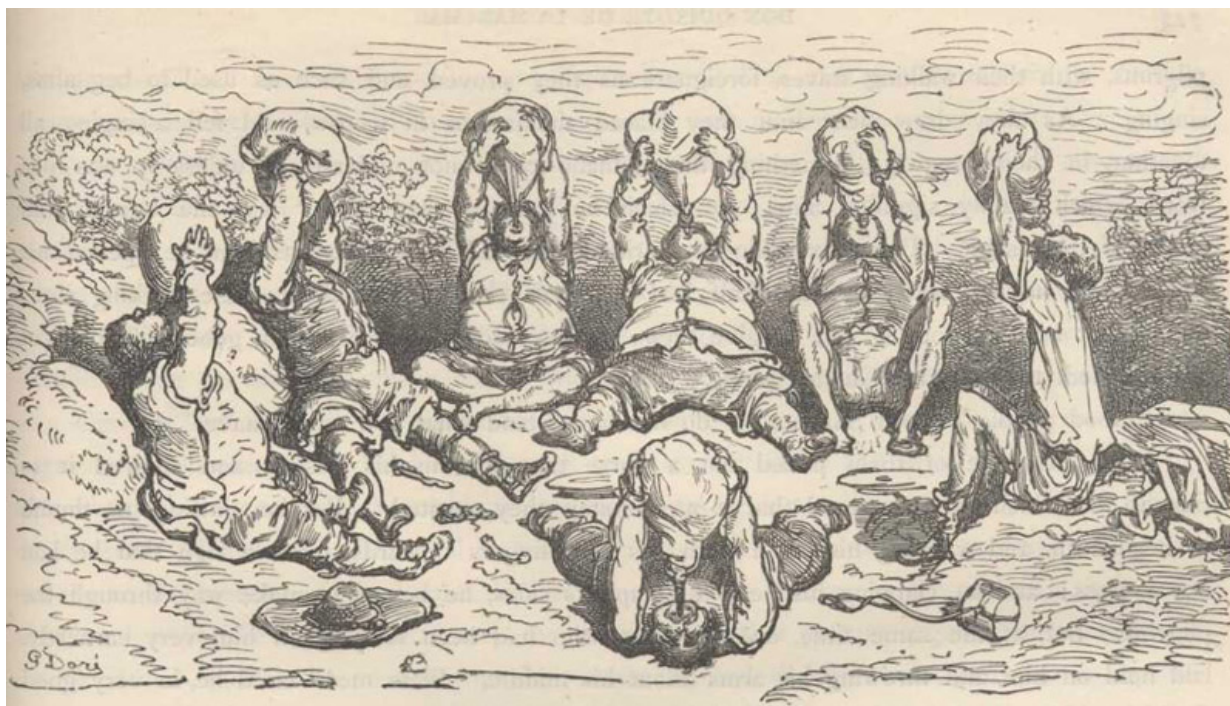
— Никой няма право да ми иска сметка — възрази Санчо, — освен ако това не нареди моят сеньор, херцогът. Аз отивам да се видя с него и ще му дам сметка до стотинка, още повече, че отивайки си гол-голеничък, не са потребни други доказателства за потвърждение на това, че управлявах като ангел.

— Намирам, че великият Санчо има право — намеси се доктор Ресио, — и аз съм на мнение да го пуснем да си върви, защото на херцога ще му бъде безкрайно приятно да го види.

Всички се съгласиха с него и пуснаха Санчо да си замине, след като му предложиха да го придружат и да го снабдят с всичко, каквото би пожелал, за да пътува удобно и приятно. Санчо каза, че иска само малко зоб за Сивчо, половин пита хляб и половин буца сирене за себе си, защото пътят е кратък и не му трябва ни по-добра, ни по-обилна храна. Всички го прегърнаха, а той, просълзен, прегърна всички и ги остави да се чудят както на думите му, тъй и на твърдото му и разумно решение.

ГЛАВА ПЕТДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА В КОЯТО СЕ ГОВОРИ ЗА НЕЩА, ИМАЩИ ВРЪЗКА САМО С ТАЗИ И С НИКОЯ ДРУГА ИСТОРИЯ

Херцогът и херцогинята решиха да уредят дуела, който дон Кихот бе обявил на техния васал поради споменатата вече причина, но понеже момъкът се намирал във Фландрия, където бе избягал, за да не му стане тъща доня Родригес, те наредиха да се яви вместо него един от лакеите, на име Тосилос, гасконец по произход, като най-подробно го подучиха предварително какво ще трябва да прави. Минаха два дена и херцогът каза на дон Кихот, че след четири дена ще пристигне противникът му. Той ще се яви на бойното поле, въоръжен като рицар, и ще поддържа, че девойката казва не обикновена, а опашата лъжа, ако твърди, че ѝ е дал дума за женитба. Дон Кихот прие новините с голямо задоволство и се зарече да извърши този път чудеса, много щастлив, че му се дава най-сетне възможност да покаже на тези сеньори докъде се простира силата на могъщата му десница. Доволен и радостен, той

чакаше да минат четирите дни, които поради голямото му нетърпение му се сториха дълги колкото четиристотин века.

Но да оставим да изтекат тези дни — както оставяме да отминат и други неща — и да идем да придружим Санчо, който, весел и едновременно тъжен, яхнал своя Сивчо, се бе запътил да търси господаря си, чието общество му беше по-драго от управлението на всички острови на света. И ето, случи се, че още не бе се отдалечил много от своя остров, който той не се и помъчи да провери дали беше остров, град или село, и видя да идат насреща му по пътя шест поклонници с големи геги — едни от тези чужденци, които пеят и събират милостиня. Като стигнаха до него, те застанаха в редица, извисиха глас и запяха всички заедно на своя език. Санчо не можа да разбере нищо. Той чу да произнасят ясно само думата „милостиня“, от което заключи, че те молят за милостиня със своята песен, и тъй като беше — както казва Сиде Амете — много състрадателен, извади от дисагите си половината хляб и половината буца сирене, с които се беше запасил, и им ги даде, като им обясни със знаци, че не може нищо друго да им даде. Поклонниците ги приеха радостно и казаха:

— Гелте, гелте!^[1]

— Не разбирам какво искате от мене, добри хора — отговори Санчо.

Тогава един от тях извади от пазвата си една кесия и я показва на Санчо, от което той разбра, че искат пари. Той си допря палеца до гърлото и разпери останалите пръсти на ръката, за да им покаже, че няма пукната пара, после подкара Сивчо и си проби път през редиците. Точно когато минаваше покрай поклонниците, един от тях се загледа много внимателно в него, спусна се, прегърна го през кръста и му каза гръмко и на чист испански език:

— Боже Господи! Какво виждам? Нима наистина държа в прегръдките си скъпия приятел и добрия мой съсед Санчо Панса? Да, да, той е, съмнение няма, защото нито спя, нито съм пиян.

Санчо се учуди, като чу да го викат по име и се намери в прегръдките на някакъв поклонник-чужденец. Той втренчи поглед в него слисан, но не можа да го познае. Поклонникът забеляза неговото недоумение и му каза:

— Как е възможно, драги Санчо Панса, да не познаеш съседа си Рикоте — мавъра, бакалина от твоето село?

Тогава Санчо се вгледа още по-внимателно, почна да си спомня и най-сетне го позна. Без да слезе от магарето, обви ръце около врата му и рече:

— Кой дявол може да те познае, Рикоте, в това палячовско облекло? Но я ми кажи, кой те е пофренчил^[2] и как си се осмелил да се върнеш в Испания, след като знаеш, че ако те хванат и познаят, зле ще си изпатиш?

— Ако ти не ме издадеш, Санчо — отговори поклонникът, — уверен съм, че никой няма да ме познае в тези дрехи, но нека се отбием от пътя и да идем в онази горичка, която се вижда оттук и където другарите ми искат да си хапнат и починат. Ще обядваш с нас — всички са общителни хора, — а пък аз ще имам време да ти разкажа какво ми се случи, откакто напуснах нашето село, след като се подчиних на указа на негово величество, който заплашваше така жестоко нещастните мои сънародници, както вече знаеш^[3].

Санчо се съгласи, Рикоте каза нещо на другите поклонници и всички свърнаха към горичката, която се виждаше доста надалеч от главния път. Там те захвърлиха тоягите си и се съблякоха. Всички бяха млади и с много приятна външност, с изключение на Рикоте, комуто тежаха доста години на гърба. Всички носеха дисаги, и то наглед добре натъпкани ако не с друго, то с пикантни закуски, които докарват жаждата от две левги далеч. Поклонниците се разположиха на земята и наредиха на тревата, която им послужи за покривка, хляб, сол, ножове, орехи, буци сирене и кокали от шунка, които, ако нямаха нещо за глождене по себе си, поне можеха да се смучат. Сложиха също някакво черно на цвят ястие, което казват, че се нарича кабиал^[4] и се прави от рибени яйца, които страшно възбуждат жаждата за вино. Не липсваха и маслини, сухи наистина и без всякаква подправка, но все пак вкусни и добри за занимавка. Главните бойци обаче на полесражението на този пир бяха шест мехчета с вино, защото всеки извади по едно от своите дисаги. Дори и Рикоте, превърнал се от мавър в немец, извади мехче, което по големина можеше да съперничи с другите пет.

Почнаха да ядат с голямо удоволствие и много бавно, наслаждавайки се на всяка хапка и набождайки на върха на ножовете си от всяко нещо по малко, като тутакси след това вдигаха нагоре всички наведнъж мехчетата. Впили устни в гърлата им и забили очи в небето, те сякаш се прицелваха в него и като поклащаха глава ту на една, ту на

друга страна — знак, че им харесва питието, — оставаха за дълго в това положение, преливайки в стомасите си съдържанието на мехчетата. Санчо гледаше всичко това и за нищо не скърбеше,^[5] напротив, за да спази пословицата, която помнеше добре — „Когато отидеш в Рим, прави, каквото виждаш, че правят другите“, — поиска мехчето на Рикоте и се прицели и той в небето ведно с другите, и то с не по-малко удоволствие.

Четири пъти вдигаха те мехчетата, но до пети път не дойде ред, защото ги пресушиха до дъно и това помрачи веселието, което ги бе обхванало. Сегиз-тогиз някой от поклонниците хващаше десницата на Санчо и казваше:

— Испанци и немци, добро другар двамата.^[6]

— Добро другар, кълна се Бог^[7] — отговаряше Санчо и се заливаше от смях по цял час, без да си спомня за нищо от това, което му се бе случило по време на губернаторството, защото над миговете и времето, прекарани в ядене и пиене, грижите имат обикновено малко власт. Най-сетне, като се свърши виното, налегна ги сън и всички заспаха около самата трапеза.

Останаха будни само Рикоте и Санчо, защото бяха пили по-малко^[8] и яли повече. Те се дръпнаха настрана, настаниха се до дънера на един бук, оставяйки поклонниците да си поспят сладко, и Рикоте, без да му пречи ни най-малко мавърският език, разказа на Санчо на чист испански следната история:

— Ти знаеш добре, съседе и приятелю Санчо, какъв страх и ужас предизвикаха във всички нас указите, които негово величество заповяда да се издадат срещу хората от моята народност.^[9] Аз поне така се уплаших, та ми се стори, че наказанието вече се прилага над мене и децата ми в цялата му суровост, преди още да е изтекъл даденият срок, за да напуснем Испания. Реших тогава — и добре направих, защото, когато знаеш, че в даден срок си длъжен да напуснеш дома си, трябва овреме да си намериш друго жилище, — реших, казвам, да напусна селото сам, без семейството си, и да ида да потърся място, където бих могъл да го преместя удобно и не така набързо, както се изселиха другите маври. Стана ми напълно ясно, пък и всички наши старци разбраха, че тези укази не бяха само заплаха, както твърдяха някои, а същински закони, които щяха да влязат в сила в определения срок. Принуден бях да вярвам в това, защото знаех какви опасни и безумни

замисли имаха нашите, и затова ми се струва, че наистина някакво божествено вдъхновение е накарало негово величество да приведе на дело едно толкова смело решение. Не че всички бяхме виновни, не, напротив — между нас имаше искрени и истински християни, но те бяха толкова малко, че не можеха да се противопоставят на останалите, а не беше разумно да държиш змия в пазвата си и да приютяваш врагове в собствения си дом. С една дума, ние бяхме наказани съвсем справедливо с изгнаничество, мярка лека и умерена според някои, но за нас самите най-страшната, която можеше да ни се наложи. Където и да сме, плачем за Испания, защото в края на краищата ние сме родени в нея и тя е истинското ни отечество. Никъде другаде не намираме прием, какъвто заслужават нашите нещастия, а в Берберия и във всички страни на Африка, където очаквахме да ни посрещнат, приемат и нагостят, тъкмо там най-много ни оскърбяват и тормозят. Не ценяхме щастието, докато го имахме, а желанието на почти всички ни да се върнем в Испания е толкова голямо, че повечето от тези, които знаят испански като мене — а те са много, — се връщат обратно в нея и остават на произвола на съдбата жена и деца — толкова силно се чувстват свързани с Испания.^[10] Чак сега разбрах от опит колко са верни думите: „Няма нищо по-сладко от любовта към родината“. Напуснах, както вече казах, селото, отидох във Франция и макар че там ни приеха добре, пожелах да видя свят. Прехвърлих се в Италия и после в Германия, а там ми се стори, че може да се живее по-свободно — хората не се вглеждат много кой си и какъв си и всеки живее както си иска, защото там почти навред се признава свободата на съвестта. Настаних се в едно село край Аугсбург^[11] и по-късно се събрах с тези поклонници, които имат обичай да идват всяка година на тълпи в Испания, за да посещават светините ѝ, защото Испания е за тях нещо като Америка — страна на добър поминък и сигурни печалби. Те я пребродват почти цялата и няма село, от което да не излязат нахранени и напоени, както се казва, и поне с един реал в джоба, а като завършат пътешествието си, отиват си с по стотина ескудос печалба. Обменени срещу злато или скрити било в кухнята на тоягите им, било под кръпките на наметалата им или по друг начин, те ги изнасят от кралството и прехвърлят в страната си, въпреки че по пристанищата и граничните постове ги преглеждат и претърсват. Аз пък, Санчо, възнамерявам сега да отида да изровя съкровището, което зарих в земята, и понеже е извън

селото, ще мога да го направя без всякаква опасност. След това ще пиша от Валенсия на жената и дъщерята или сам ще отида да ги потърся — знам, че са в Алжир — и ще се помъча да ги прекарам през някое френско пристанище и да ги настаня в Германия, а там вече каквото Бог отреди. Реших така да направя, Санчо, защото дъщеря ми Рикота и жена ми Франсиска Рикота са истински християнки-католички, а пък аз, макар и да не съм като тях, все пак се чувствам повече християнин, отколкото мавър, и моля неотклонно Бога да ми даде очите на разума и да ме научи как да му служа. Едно ми е само чудно — не разбирам защо жена ми и дъщеря ми отидоха в Берберия, а не във Франция, където можеха да живеят като християнки. Санчо му отговори:

— Слушай, Рикоте, навярно не е зависело от тях — те заминаха с твоя шурей Хуан Тиопиейо, който като чист мавър е избрал това място, което е най-добро за него. А трябва да ти кажа и друго — струва ми се, че напразно ще ходиш да търсиш това, което си закопал, защото чухме, че взели от жена ти и от шурейя ти много бисери и много монети при прегледа.

— Може да си прав — възрази Рикоте, — но аз зная, Санчо, че не са пипнали скритото ми имане, защото се боях, че може да се случи нещо и не им казах къде е зарито. Ето защо, Санчо, ако искаш да дойдеш с мене и да ми помогнеш да изкопаем съкровището и да го приберем, ще ти дам двесте ескудоса, които ще ти бъдат добре дошли, защото зная, че имаш много нужди.

— Бих го направил — отговори Санчо, — но не съм никак алчен, иначе нямаше да изпусна тази сутрин от ръцете си една длъжност, благодарение на която можех да позлатя стените на къщата си и да се храня след шест месеца в сребърни чинии. Поради това и понеже ми се струва, че ще извърша измяна към краля си, ако помагам на враговете му, няма да дойда с тебе не за двеста ескудос, както ми обещаващ, но дори и ако ми наброиш ей сега четиристотин.

— А каква е тази длъжност, която си напуснал, Санчо? — запита Рикоте.

— Отказах се от губернаторството на един остров — отговори Санчо, — и то такъв, че, Бога ми, не можеш намери друг като него на двеста левги околоръст.

— А къде е този остров? — запита Рикоте.

— Къде ли? — отговори Санчо. — На две левги оттук и се казва остров Баратария.

— И тази хубава, Санчо — рече Рикоте, — островите са сред морето, а не на сушата.

— Как така? — възрази Санчо. — Повтарям, приятелю Рикоте, че тази заран напуснах острова, а вчера още го управлявах с леснината, с която обушарят кърпи обувките. Но при все това го напуснах, защото губернаторството ми се видя опасен занаят.

— А какво спечели по време на губернаторството си? — запита Рикоте.

— Спечелих — отговори Санчо, — защото разбрах, че ме бива само да управлявам стадо говеда и че богатствата, които може човек да спечели на губернаторска служба, се добиват с цената на това, че изгубваш спокойствието, съня и дори храната си, защото в островите губернаторите трябва да ядат малко, особено ако при тях има лекари, които се грижат за здравето им.

— Не те разбирам, Санчо — каза Рикоте, — но ми се струва, че говориш глупости. Кой ще ти даде на тебе да управляваш остров? Нима се свършиха в света хора, по-способни от тебе за такава работа? Хайде, Санчо, ела на себе си и помисли добре не искаш ли да дойдеш с мене, за да ми помогнеш — както вече ти предложих — да прибера закопаното от мене съкровище — а то е действително толкова голямо, че може с право да се нарече съкровище. Така ще те възнаградя, че ще ти стигне за цял живот.

— Казах ти вече, Рикоте, че не искам! — възрази Санчо. — Бъди доволен, че няма да те издам, продължи си пътя със здраве, а мене остави да вървя по своя! Аз зная поговорката — честно спечеленото може да се загуби, но нечестно спечеленото не само се загубва, но погубва и своя стопанин.

— Няма да настоявам, Санчо — каза Рикоте. — Но кажи ми, беше ли си на село, когато заминаха жена ми, дъщеря ми и моят шурей?

— Бях — отговори Санчо — и трябва да ти кажа, че дъщеря ти беше толкова хубава, че всички в село излязоха да я видят и всички казваха, че е най-хубавото създание на света. Тя вървеше, обляна в сълзи, и прегръщаше и приятелки, и познати, и всички, които идваха да се сбогуват, молейки ги да не я забравят в молитвите, които отправят към Бога и неговата Майка, Светата Богородица. Говореше така

разчувствано, че макар и да не съм плачлив, разплаках се и аз. И вярвай Бога, на мнозина се искаше да я скрият или да я настигнат по пътя и да я отвлечат, но не го направиха от страх да не нарушат указа на краля.

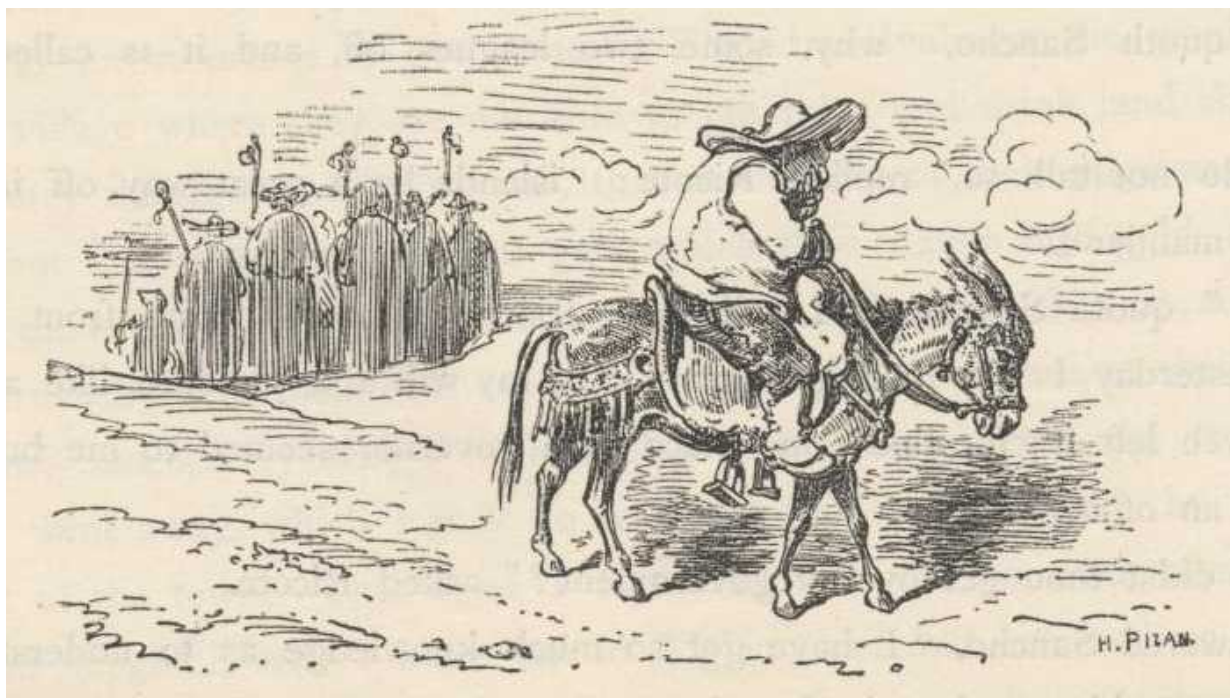
Най-развълнуван беше дон Педро Грегорио, ти го познаваш, този момък, син на богати родители, който бил — казват — лудо влюбен в нея. Откак си отиде тя, той не се мярна вече в селото и всички мислехме, че е тръгнал след нея, за да я открадне, но досега нищо повече не се е чуло за него.

— Винаги подозирах — каза Рикоте, — че този благородник е влюбен в дъщеря ми, но имах вяра в добродетелта на моята Рикота и любовта му никак не ме безпокоеше. Ти сигурно си чувал, Санчо, че покръстените мавърки много рядко или почти никога не завързват любовни връзки със старите християни, а моята дъщеря, която смятам, че е отдадена повече на вярата, отколкото на любовта, надали ще обърне внимание на задирията на този сеньор, наследник на големи имоти.

— Дано е така — рече Санчо, — защото иначе лоша им е работата и на двамата! А сега, драги Рикоте, пусни ме да си вървя, че искам още тази вечер да стигна там, където е моят господар дон Кихот.

— На добър час, приятелю Санчо, а ето че и другарите ми се вече разбуждат и е време и ние да продължим своя път.

Те се прегърнаха, Санчо възседна магарето си, Рикоте се облегна на гегата си и се разделиха.

[1] От немски: „гелд“ — пари. ↑

[2] В оригинала е казано „франчоте“ — презрително прозвище, което испанците са давали не само на французите, но изобщо на чужденците европейци. ↑

[3] Окончателното изгонване на маврите от Испания е било предприето от Филип III в 1609 година и осъществено през следната година. ↑

[4] В текста поставено като чужда дума, изопачена от *кавиар* — хайвер. ↑

[5] Комичен намек за един романс. ↑

[6] В оригинала — полу на италиански, полу на испански. ↑

[7] И Санчо отговаря на същия изкълчен език. ↑

[8] *Двамата ниха от едно мехче*. ↑

[9] Указите са били два. Първият — издаден на 9 декември 1609 г. — засягал кралствата Гранада, Мурсия, Андалусия и град Орначос, а вторият — издаден на 10 декември 1610 г. — двете Кастилии (Стара и Нова), Естремадура и Ла Манча. ↑

[10] Между другите обвинения срещу маврите от особена тежест е било това, че те готвят въстание срещу испанската власт, за да образуват мавърско кралство в Андалусия. ↑

[↑] [\[11\]](#) В испанския текст — *Аугуста*, което е старото име на града.

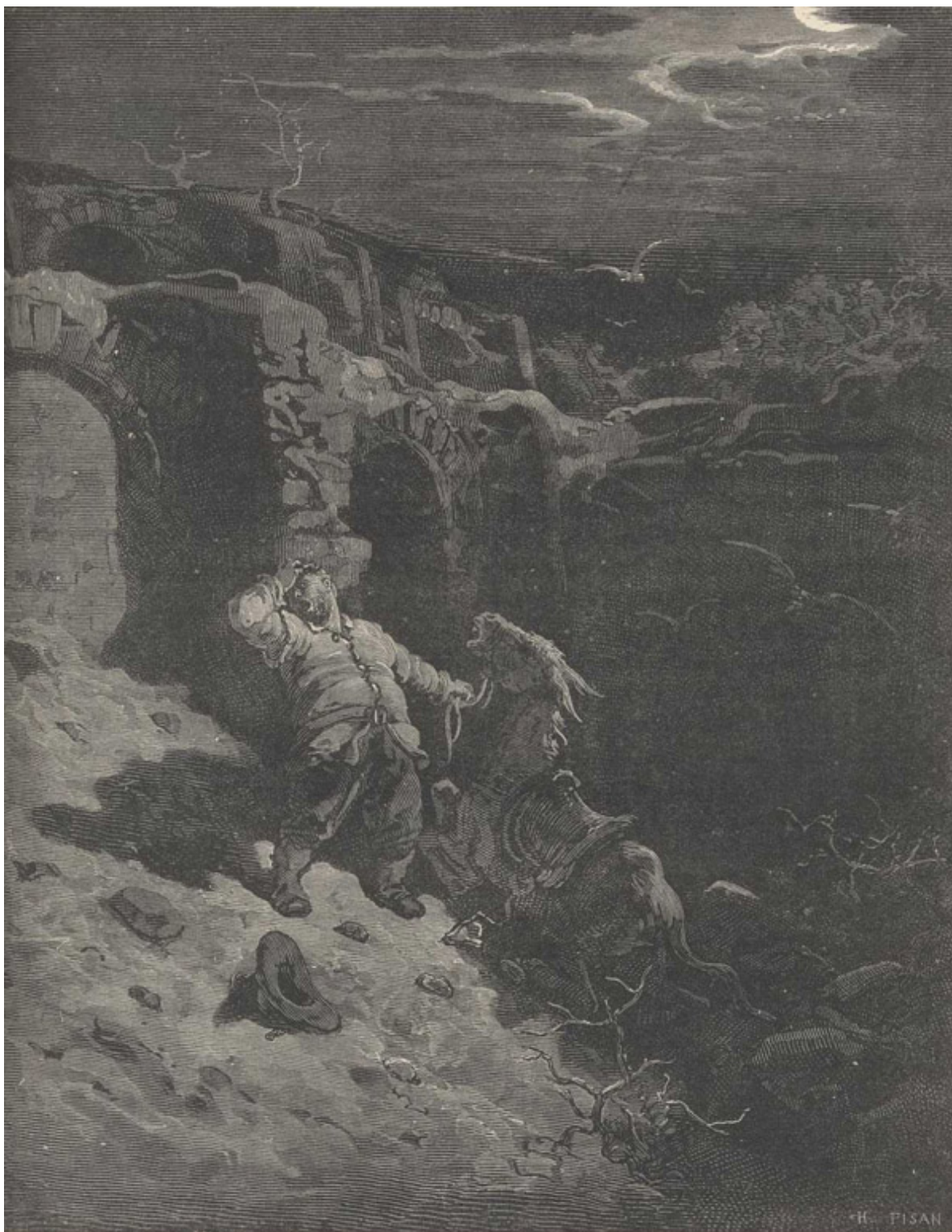
ГЛАВА ПЕТДЕСЕТ И ПЕТА ЗА ТОВА, КОЕТО СЕ СЛУЧИ НА САНЧО ПО ПЪТЯ, И ЗА ДРУГИ ОЩЕ НЕВИЖДАНИ НЕЩА

Разговорът с Рикоте забави Санчо и той не можа да стигне същия ден в замъка на херцога — на половин левга оттам го свари тъмна и непрогледна нощ. Понеже беше лято, той не се обезпокои много и се отби от пътя, за да изчака утрото. Но злата му и нещастна съдба отреди друго. Тъкмо когато търсеше място, за да се разположи по-удобно, той се провали заедно със Сивчо в някакво дълбоко и много тъмно подземие, намиращо се сред някакви съвсем стари постройките. Докато падаше, той се помоли от все сърце на Бога, защото се страхуваше, че ще пропадне до дъното на бездната. Но не излезе така. На малко повече от три човешки ръста дълбочина Сивчо стъпи на земя и Санчо остана върху него напълно невредим. Опипа се навред по тялото и затаи дъх, за да види дали е здрав, или е пострадал някъде. Като се увери, че е здрав и читав и че нищо му няма, не намери думи да благодари на Господа-Бога за неговата милост, защото наистина бе помислил, че се е

разбил на хиляди парчета. Опипа също и стените на подземието, за да види дали ще може да се измъкне от него без чужда помощ, но стените бяха гладки и без всякаква издатина. Това уплаши много Санчо, особено когато чу, че Сивчо тихичко и жално пъшка, а магарето не се оплакваше току-тъй — при падането си наистина бе се зле ударило.

— Ах! — възкликна тогава Санчо Панса. — Какви ли не най-неочаквани нещастия сполетяват на всяка стъпка тези, които населяват този греховен свят! Кой би казал, че човекът, който управляваше вчера остров и заповядваше на слуги и васали, ще попадне днес жив погребан в едно подземие, без да има кой да го отърве и без нито един слуга и васал да дойде да му помогне? Писано ни е, и на мене, и на магарето ми, да умрем тук от глад, ако не загинем и по-рано — то утрепано и пребито, а аз от мъки и терзания. Да беше ми проработил поне късметът като на господаря ми дон Кихот де ла Манча, когато се спусна и слезе в пещерата на онзи омагьосан Монтесинос, където намери кой да го нагости по-добре, отколкото в собствената му къща, защото там, той сякаш се озова направо на сложена трапеза и постлано легло и видя хубави и успокоителни видения, а аз ще видя тук, както ми се струва, само жаби и змии. Горко ми, докъде ме докараха моята лудост и прищевки! Оттук ще измъкнат костите ми, когато на небето бъде угодно да ме открият — чисти, бели, изглозгани, заедно с костите на моя Сивчо, и по тях може би ще се сетят кои сме, ако не всички, то поне тези, които знаят, че никога Санчо Панса не се е делил от магарето си, нито магарето му — от Санчо Панса. Горко ни — повтарям, — злата съдба не пожела да си умрем в родното село всред близките си! Ако не се намереше там лек за нашето нещастие, поне щеше да има кой да ни пожали и да ни затвори очите в последния миг. О, другарю и приятелю мой, колко зле ти се отплащам за вярната ти служба! Прости ми и помоли съдбата, както ти си знаеш, по твоему, да ни избави от тази беда в която попаднахме и двамата, а аз обещавам да сложа лавров венец на главата ти, за да заприличаш на увенчан поет, и да ти давам двойна дажба зоб.

Така се вайкаше Санчо, а магарето му го слушаше, без да му отвърне нито дума, толкова измъчено и изтерзано беше то, бедното! След като прекараха цялата нощ в горчиви оплаквания и жалби, най-

сетне се съмна и при светлината и блясъка на деня Санчо видя, че е съвсем невъзможно да се излезе от този кладенец без чужда помощ. Той започна наново да се вайка и вика, с надежда да го чуе някой, но виковете му останаха глас в пустиня, защото никъде наоколо нямаше жив човек. Тогава той окончателно реши, че е загубен. Сивчо легеше по гръб и Санчо Панса му помогна да се изправи, макар че едва се държеше на краката си. Той извади от дисагите — които бяха паднали с тях в трапа — къс хляб^[1] и го подаде на магарето, което го прие с голяма благодарност, а Санчо му каза, сякаш то можеше да го разбере:

— Има ли хляб, всички болки се понасят по-леко.

В този миг той съзря на една от стените дупка, през която човек можеше да се провере, като се понаведе и свие. Санчо се доближи, запълзя по корем, вмъкна се в дупката и видя, че тя се разширява и води към някакво друго подземие. Забеляза го, защото през това, което човек би нарекъл покрив, се провираше слънчев лъч и позволяваше да се видят известни подробности. Като разгледа обстойно всичко, той се върна при магарето и почна да разкъртва с камък пръстта около отвора. Скоро го разшири толкова, колкото бе нужно, за да се провере лесно магарето. Хванал Сивчо за оглавника, тръгна напред в пещерата, за да види дали няма да намери на другия ѝ край някакъв изход. Той вървеше ту в полумрак, ту в пълна тъмнина, но и в единия, и в другия случай страхът не го напускаше нито за миг.

— Всемогъщи Боже! — си казваше той. — Това, което е за мене злополука, за господаря ми дон Кихот щеше да бъде чудесно приключение. За него тези дълбочини и скривалища щяха да бъдат цъфнали градини и дворци на Галиана^[2] и той щеше да се надява да излезе от тези мрачни теснини на някоя разцъфтяла поляна. А аз, злочестият, без нещо напътствие и с беден дух, чакам на всяка стъпка да се отвори изневиделица под краката ми друго подземие, по-дълбоко от първото, и да ме погълне окончателно. Добре дошло, зло, стига да си само.

Вървейки така и погълнат от тези мисли, на Санчо му се стори, че бе извървял малко повече от половин левга, когато забеляза смътна светлина — като че ли дневната, която проникваше отнякъде и му подсказваше, че този път, който той бе започнал вече да смята, че води към другия свят, водеше все пак нанякъде.

Тук Сиде Амете Бененхели напуска Санчо и се връща при дон Кихот, който чакаше развълнуван и доволен предстоящия дуел с прелъстителя на дъщерята на доня Родригес, за да отмъсти за обидата и оскърблението, които ѝ бяха така подло нанесли. Излязъл една заран да се поупражни в тънкостите на двубоя и да се подготви за него, тъй като бе определен за следващия ден, препускащият или по-скоро щурмуващ Росинант се озова изведнъж тъй близко до отвора на подземие, което наподобяваше пещера, че ако дон Кихот не беше му дръпнал силно юздите, той щеше сигурно да се строполи в него. Спря го със сетни сили и едва не падна. Поприблжи се още малко и без да слезе от коня, почна да разглежда тази дупка. Но докато я разглеждаше, чу, че някой вика вътре. Вслуша се внимателно и успя да долови следните думи:

— Ей, вие там горе! Няма ли да се намери някой християнин или някой милосърден рицар да ме чуе и да се смили над един жив погребан грешник, над един нещастен развенчан губернатор?

На дон Кихот се стори, че чува гласа на Санчо Панса и това го учуди и смая. Викна и той тогава, колкото му глас държеше:

— Кой е там долу? Кой се оплаква?

— Кой друг може да бъде тук и кой може да се оплаква — отговори гласът, — ако не злочестият Санчо Панса, губернатор за своя беда и зла участ на остров Баратария, бивш оръженосец на славния рицар дон Кихот де ла Манча?

Щом чу това, дон Кихот се учуди още повече и страхът му нарасна, тъй като му мина през ума, че Санчо Панса е сигурно умрял и грешната му душа се измъчва долу. Обладан от тази мисъл, той каза:

— Заклинам те във всичко, в което мога да се закълна като християнин-католик — кажи ми кой си ти и ако си страдаща душа, кажи ми, какво искаш да направя за тебе? Щом в задълженията ми влиза да подкрепям и покровителствам нуждаещите се на този свят, не мога да не се чувствам задължен да помагам и подкрепям и нуждаещите се от онзи свят, които не могат да си помогнат сами.

— По начина, по който ваша милост ми говорите — отвърна гласът, — вие сте сигурно моят господар дон Кихот де ла Манча, пък и съдейки по гласа ви, несъмнено това сте вие.

— Да, аз съм дон Кихот — отвърна рицарят, — който има за дълг да подпомага и подкрепя нуждаещите се, били те живи или мъртви. Затова кажи кой си ти, дето така ме смая? Ако си моят оръженосец

Санчо Панса и ако си умрял, а дяволите още не са те прибрали и по Божя милост си попаднал в чистилището, нашата Света майка римокатолическата църква има достатъчно средства да те извлече от сегашните ти мъки, а и аз, от своя страна, ще се застъпя пред нея, доколкото ми позволяват силите. Но не се бави повече, обясни се най-сетне и ми кажи кой си.

— Кълна се в Бога и в който и светец да пожелаете, ваша милост — отговори гласът, — кълна ви се, сеньор дон Кихот де ла Манча, че аз съм вашият оръженосец Санчо Панса и че никога досега в живота си не съм умирал. Напускайки обаче губернаторството поради съображения и причини, които изискват повече време, за да бъдат изложени, паднах снощи в това подземие, където се намирам сега заедно със Сивчо, а той ще потвърди истинността на моите думи, тъй като е съгласен с мен.

И — о, чудо — магарето сякаш разбра думите на Санчо и почна да реве тъй силно, че екна цялото подземие.

— Отличен свидетел! — рече дон Кихот. — Познах му рева, като че ли ми е роден син, пък и твоя глас също, приятелю Санчо. Почакай ме — ще отида в замъка на херцога, който е тук наблизо, и ще доведе хора да те измъкнат от това подземие, където са те тикнали сигурно греховете ти.

— Идете, ваша милост — рече Санчо, — и се върнете скоро, за Бога, защото не мога повече да стоя тук жив погребан, а и умирам от страх.

Дон Кихот го остави и отиде в замъка да разкаже на херцога и херцогинята случката със Санчо. Те се учудиха много, макар и веднага да се сетиха, че е паднал навярно в някой от входовете на подземния ход, който съществуваше от незапомнени времена. Не можаха да разберат само как е напуснал губернаторството, без те да бъдат уведомени за неговото пристигане. Така или иначе, събраха много хора, взеха със себе си различни въжета и с големи усилия измъкнаха Санчо и Сивчо от непрогледния мрак на светлината на слънчевия ден. Един студент видя всичко това и каза:

— Ето как трябва да излизат от губернаторствата си всички лоши губернатори, точно както излиза този грешник от недрата на пропастта — умиращ от глад, бледен и както ми се вижда, без стотинка в джоба.

Санчо го чу и каза:

— Има вече осем или десет дни, приятелю мърморко, откакто поех управлението на острова, който ми дадох, а през това време дори един час не ядох хляб до насита. Лекарите ме преследваха, врагове смазваха кокалите ми, нямаш време нито да взема подкупи, нито да прибера данъци, а щом е тъй, не съм заслужил, струва ми се, да изляза по този начин. Но човек предполага, а Господ разполага и само Господ знае кое е най-доброто за нас и кому какво се пада. Какъвто е вятърът, такова е и времето и никой да не казва: „Няма да пия от тази вода“. Човек си мисли, че ще намери сланина, пък не може да открие дори и куката, на която тя виси. Господ ме разбира и това ми стига. Млъквам, макар че мога още много да говоря.

— Не се сърди, Санчо — каза дон Кихот, — и не се ядосвай за това, което ще чуеш да говорят хората, защото то би значело да се ядосваш безкрай! Съвестта ти да е чиста, пък нека те си приказват! Да искаш да вържеш лошите езици, е все едно да искаш да сложиш на откритото поле врати. Ако губернаторът напусне службата си забогатял, казват, че е крадец, а напусне ли я беден — казват, че е глупак и простак.

— Този път — отговори Санчо — навярно ще ме нарекат по-скоро глупак, отколкото крадец.

Разговаряйки така, те стигнаха, заобиколени от дечурлига и от цяла тълпа хора, в замъка, където херцогът и херцогинята чакаха вече дон Кихот и Санчо в една галерия. Санчо не пожела да се качи да види херцога, преди да нареди Сивчо в конюшната, казвайки, че магарето прекарало много зле подслонено последната нощ. След това той отиде да се представи на господарите си, падна на колене пред тях и каза:

— Сеньори, по желание на ваши височества и без никаква заслуга от моя страна аз отидох да управлявам вашия остров Баратария, в който гол влязох и ето ме, че и гол излязох от него — нито загубих, нито спечелих. Дали съм добре или зле управлявал — имаше свидетели и те са свободни да кажат каквото желаят. Разреших спорове, разгледах дела и през цялото време умирах от глад, защото такава беше волята на доктор Педро Ресио, родом от Тиртеафуера, островитянин и губернаторски лекар. Нападнаха ни врагове посред нощ и голяма бе опасността, на която бяхме изложени, но хората от острова казват, че са запазили свободата си и постигнали победа благодарение на юначността на моята десница. Нека Бог им дава толкова здраве, колкото

истина има в тези техни думи! През цялото време аз претеглях задълженията и тежестите, свързани с губернаторската служба, и намерих, че моите плещи не могат да ги понесат — нито са бремене за гърбината ми, нито дрехи по моя мярка. Така преди губернаторството да ме изхвърли, захвърлих го аз и вчера заран напуснах острова така, както го заварих — със същите улици, къщи и стрехи, които имаше, когато влязох в него. От никого не поисках пари назаем, нито пък спечелих стотинка и макар че мислех да издам някои полезни наредби, не издадох нито една от страх, че няма да се спазват, а не спазват ли се те, все едно е дали си ги издал, или не. Напуснах острова, както казах, придружен само от Сивчо, паднах в едно подземие и тръгнах из него, докато тази сутрин, когато изгря слънцето, видях изхода му, но не беше така лесно да се излезе и ако небето не ми беше пратило господаря ми дон Кихот, щях да си остана там до края на света. Така че, сеньори херцог и херцогиня, пред вас е сега вашият губернатор Санчо Панса, който успя да разбере през тези десет дена на своето губернаторство, че и пукната пара не дава вече да бъде губернатор не на един остров, а и на целия свят. Убеден в това, аз целувам краката на ваши милости. Направих също като децата, които играят на „изскочи от редицата, и аз ще скоча на твое място“. Изскочих от губернаторството и се връщам на служба при моя господар дон Кихот, защото, макар че при него ям хляба си сред тревоги, поне го ям до насита. Това е за мене важно, а все ми е едно дали ми се поднасят моркови или яребици.

С тези думи Санчо завърши дългата си реч, а през цялото време дон Кихот се боеше да не би да изтърси хиляди глупости. Като видя колко малък беше техният брой, той благодари тихомълком на небето, а херцогът прегърна Санчо и му каза, че съжалява, задето е напуснал тъй скоро губернаторството, но че ще нареди да му се даде във владенията му друга, не толкова тежка и по-доходна служба. Прегърна го и херцогинята и заповяда да го нагостят хубаво, защото изглеждаше изтощен и премалял.

[1] Читателят помни, че Санчо напусна острова само с половин хляб и че го даде на поклонниците. ↑

[2] *Галиана* е била мавърска принцеса, за която баща ѝ издигнал в Толедо, на брега на Тахо, великолепен дворец, заобиколен с градини. ↑

ГЛАВА ПЕТДЕСЕТ И ШЕСТА ЗА НЕЧУВАНАТА И НЕВИЖДАНА БИТКА МЕЖДУ ДОН КИХОТ ДЕ ЛА МАНЧА И ЛАКЕЯ ТОСИЛОС В ЗАЩИТА НА ДЪЩЕРЯТА НА ДУЕНЯТА ДОНЯ РОДРИГЕС

Херцогът и херцогинята не се разкаяха за шегата, устроена на Санчо Панса с губернаторството, още повече, че същия ден пристигна и домоуправителят, който им разказа от игла до конец за всичко, което бе казал и извършил Санчо през тези дни, като им описа накрай как е бил нападат островът и как се уплашил и заминал Санчо. Всичко това им достави немалко удоволствие. По-нататък в историята се разказва, че настъпи денят на насрочената битка. След като бе дал на лакея си Тосилос многократни наставления как да действа, за да победи дон Кихот, без да го убие или нарани, херцогът заповяда да се махнат железните острия на копията. Той обясни на дон Кихот, че

християнският закон, на който държи, не позволява животът им да се изложи на голяма опасност по време на двубоя. Нека бъде доволен и от това, че той му разрешава боят да стане на негова земя — макар че нарушава постановлението на вселенския събор^[1], което забранява дуелите, — и нека не настоява боят да доведе до най-жестока развръзка. Дон Кихот отговори, че негово превъзходителство може да постъпи в случая както пожелае и че той ще му се подчини безпрекословно.

Най-сетне страшният ден настъпи. По заповед на херцога на площада пред замъка бяха издигнали обширна трибуна за съдиите на дуела и за тъжителките — майка и дъщеря. От всички околни селища и села се бяха стекли извънредно много хора, за да видят този необикновен двубой, какъвто не бяха виждали и чували по тези места нито живите, нито умрелите.

Първ се появи на арената церемониалмайсторът. Той обиколи и прегледа цялата площ, за да се увери лично, че няма никаква измама или прикрито препятствие, в което човек би могъл да се спъне и падне. После дойдоха и заеха местата си дуените, забулени с воали до очите, дори чак до раменете, и немалко развълнувани, тъй като дон Кихот бе вече на арената. След малко, съпътстван от звуците на много тръби, се появи и славният лакей Тосилос, яхнал мощен кон, под който трепереше земята. Забралото му беше спуснато, той се държеше наперено, покрит с тежки и бляскави доспехи. Конят му беше фламандска порода, широкогръд, пъстър и с дълги кичури косми на предните и задните крака. Доблестният боец беше дълго време обучаван от господаря си, херцога, как да се държи с храбрия дон Кихот де ла Манча: да не го убива в никой случай, а да гледа на всяка цена да избегне първото сблъскване, за да не изложи на опасност живота му, което щеше неминуемо да стане, ако конете се сблъскат с все сила. Тосилос заобиколи арената и като стигна до мястото, където бяха седнали дуените, втренчи поглед в тази, която го искаше за съпруг. Съдията на двубоя призова намиращия се вече на арената дон Кихот и в присъствието на Тосилос запита дуените съгласни ли са дон Кихот де ла Манча да поеме защитата на техните права. Те отговориха утвърдително и добавиха, че ще приемат всичко, което той направи в този случай за тях, за правилно, добро и неотменимо. В това време херцогът и херцогинята се бяха вече настанили в една галерия над арената, около която се бяха събрали безкрайно много хора, чакащи да

видят яростния и неவிждан дотогава бой. Условијата на дуела бяха следните: ако дон Кихот победи, противникът му е длъжен да се ожени за дъщерјата на доня Родригес, но ако бъде победен — съперникът му се освобождава от дадената дума, като от него няма да се търси никакво друго удовлетворение.

Церемониалмайсторът подели между тях слънцето^[2] и посочи местата на двамата. Забиха барабаните, въздухът се огласи от звуците на тръбите, земята затрепери под краката на конете, а сърцата на зрителите се свиха кое от страх, кое от надежда за щастливия изход на боя. Дон Кихот, предал се от все душа в ръцете на Бога и на своята дама, Дулсинея дел Тобосо, чакаше само да се даде знак за започване на боя. Колкото до нашия лакей, мислите му бяха от съвсем друго естество — той мислеше само за това, което ей сега ще кажа.

Изглежда, че когато той се загледа в своята неприятелка, тя му се видя най-хубавата жена, която бе срещал в живота си, и сляпото момченце, което наричат обикновено Амур, не пожела да пропусне представящия му се случай да покори една лакейска душа и да я впише в списъка на своите победи. Така че той се приближи крадешком до бедния лакей и без никой да го види, заби в лявата му страна стрела, два аршина дълга, и прониза сърцето му от край до край. Разбира се, делото му се увенча с успех, защото Амур е невидим — влиза и излиза през където си ще и никой не му дири сметка за това, което върши. И така, когато дадоха знак да се почне борбата, нашият лакей се беше съвсем захласнал и мислеше само за хубостта на жената, която беше вече направил господарка на свободата си. Затова той не чу тръбата, както дон Кихот, който — едва чул сигнала — се впусна напред и с целия устрем, на който беше способен Росинант, се насочи срещу своя противник. Когато оръженосецът му Санчо го видя как налита, извика високо:

— Бог да те води, каймак и цвят на странстващото рицарство! Господ да те увенчае с победа, защото правото е на твоя страна!

Макар Тосилос да видя, че дон Кихот върхлита срещу него, той не се мръдна от мястото си. Напротив, той повика гръмко съдията и когато той се приближи, за да види какво иска, лакеят му каза:

— Сеньор, нали този дуел става, за да се види ще се ожени ли, или не за тази девойка?

— Точно така — отговори съдията.

— Щом е така — каза лакеят, — аз се боя от угризения на съвестта си и бих я много обременил, ако продължа този бой, затова заявявам, че се признавам за победен и съм готов да се ожения веднага за тази сеньора.

Думите на Тосилос учудиха съдията и тъй като и той беше посветен в устроената игра, не знаеше какво да му отговори. Като видя, че противникът му не се помръдва от мястото си, дон Кихот се спря на половин път. Херцогът не схвана защо не продължава боят, но когато съдията му предаде думите на Тосилос, той се изненада и много се разгневи. В това време Тосилос се приближи до мястото, където беше седнала доня Родригес, и ѝ каза на висок глас:

— Готов съм, сеньора, да се ожения за вашата дъщеря и не желая да постигна чрез съдебни дела и боеве това, което мога да постигна в мир и без опасност за живота си.

Доблестният дон Кихот чу тези думи и рече:

— Щом е тъй, аз се смятам за свободен и необвързан с обещанието си. Нека се оженият, да им е честито — щом Господ реши, Свети Петър си дава благословията.

Херцогът слезе на площадката пред замъка, приближи се до Тосилос и му каза:

— Истина ли е, рицарю, че се признавате за победен и че боейки се от угризения на съвестта си, искате да се оженият за тази девойка?

— Да, сеньор — отговори Тосилос.

— Хубаво прави — намеси се Санчо Панса. — Между две злини винаги е добре да избереш по-малката.

Тосилос взе да откачва забралото си и помоли да му помогнат час по-скоро да го снее, защото не му е останал вече дъх и не може да стои повече задушен в този тесен затвор. Снеха му го набързо и лакейското му лице лъсна пред всички. Като го съгледаха, доня Родригес и дъщеря ѝ се развикаха:

— Измама, измама! Вместо истинския ми съпруг поставили Тосилос — лакея на моя господар, херцога. В името на Бога и на краля, искаме правосъдие срещу такава злонамереност, за да не кажем долна измама.

— Не се ядосвайте, сеньора — каза дон Кихот, — тук няма ни злонамереност, ни измама, а ако има, не е виновен херцогът, а злите магьосници, които ме преследват — завидяха ми на слабата, която щях

да спечеля с тази победа, и преобрази вашия съпруг така, че да прилича на човек, който — казвате — бил лакей на херцога. Послушайте съвета ми и въпреки злонамереността на моите врагове, омъжете се за него, защото без съмнение той е същият, когото искате за съпруг.

Когато херцогът чу това, гневът му насмалко не изби в смях и той каза:

— На сеньор дон Кихот се случват такива необикновени неща, че съм склонен да повярвам, че този мой лакей съвсем не е лакей. Но нека прибегнем към следната хитрост и дяволия — да отложим, ако искате, сватбата с петнадесет дни и да затворим този човек, в чиято самоличност се съмняваме. Може би през това време той ще си възвърне предишния образ. Надали ще бъде толкова дълготрайно озлоблението на магьосниците към сеньор дон Кихот, още повече, че тези измами и преобразувания не им носят особена полза.

— Ах, сеньоре! — обади се Санчо. — Стар обичай и навик е вече за тези злосторници да преобразяват всичко, което има някаква връзка с моя господар. Един рицар, с прозвище Рицар на огледалата, когото той победи неотдавна, те превърнаха в бакалавъра Самсон Караско, наш съселянин и много добър приятел. Сеньора Дулсинея дел Тобосо промениха в груба селянка. Ето защо аз мисля, че този лакей ще живее цял живот и ще умре под образа на лакей.

Тогава дъщерята на доня Родригес каза:

— Какъвто и да е този, който ме иска за съпруга, аз съм му благодарна, защото предпочитам да бъда законна жена на лакей, отколкото измамена любовница на човек с благородно звание, макар че този, който ме измами, ако и благородник, няма благородно сърце.

Всички тези разговори и събития завършиха в края на краищата с това, че затвориха Тосилос, за да видят как ще се развие по-нататък преобразяването му. Дон Кихот бе единодушно прогласен за победител, но повечето зрители останаха разочаровани и ядосани, задето противниците в този дългоочакван бой не се насякоха на парчета — също като децата, които остават недоволни, ако не качат осъдения на смърт на бесилката поради това, че противната страна му е простила или правосъдието го е помилвало. Тълпата се пръсна, херцогът и дон Кихот се завърнаха в замъка, Тосилос го затвориха, а доня Родригес и

дъщеря ѝ останаха предоволни, че, тъй или иначе, работата щеше да се свърши с женитба, което влюбеният лакей желаете не по-малко от тях.

[1] Става дума за постановлението на Трентския вселенски събор (1546–1563 г.). ↑

[2] Израз, който значи, че сражаващите се заемат такива места по отношение посоката на лъчите на слънцето, които да не облагодетелстват нито една от страните. ↑

ГЛАВА ПЕТДЕСЕТ И СЕДМА
ЗА ТОВА КАК ДОН КИХОТ СЕ РАЗДЕЛИ С ХЕРЦОГА, А
СЪЩО И ЗА ТОВА, КОЕТО ПРЕЖИВЯ С УМНАТА, НО
СВОЕВОЛНА АЛТИСИДОРА, ПРИСЛУЖНИЦА НА
ХЕРЦОГИНЯТА

Дон Кихот реши, че вече е време да тури край на безделническия живот, който водеше в замъка. Струваше му се, че върши голяма грешка, като живее затворен и бездейства, отдаден на безкрайни пиршества и развлечения, които херцогът и херцогинята устройваха в негово, като на странстващ рицар, чест. Въобразяваше си, че ще трябва да дава строга сметка на небето за това безделие и заседнал живот. Затова един ден той помоли херцогската двойка да му разреши да си замине. Те му дадоха съгласието си и изразиха своите съжаления, че ги

напуска. Херцогинята предаде на Санчо Панса писмата на жена му, а той заплака, като му ги прочетоха, и каза:

— Кой можеше да помисли, че толкова големите надежди, породени в душата на моята жена, Тереса Панса, от вестта за моето губернаторство, ще се изпарят поради това, че аз ще се помъкна отново по приключенията на господаря ми дон Кихот де ла Манча? Все пак аз се радвам, като виждам, че Тереса се е показала на висотата на положението, като е изпратила жълъди на херцогинята, защото, ако не беше ги пратила, аз щях да съжалявам, а тя щеше да се покаже неблагодарна. Това, което ме утешава, е, че този подарък не може да се сметне за подкуп — когато ги е пратила, аз бях губернатор, — а редно е този, комуто направят някакво благодеяние, колкото и малко да е то, да се отблагодари. Всъщност аз поех гол управлението и гол го напускам, така че мога да кажа със спокойна съвест — а то не е малко: „Гол се родих и продължавам да съм гол — нито губя, нито печеля.“

Така си говореше Санчо в деня на заминаването, а дон Кихот, сбогувал се още предната вечер с херцогската двойка, излезе сутринта въоръжен на площадката пред замъка. Всички обитатели на замъка, включително херцогът и херцогинята, бяха наизлезли на галериите да го видят. Санчо беше яхнал своя Сивчо, натоварен с дисаги, чанти и съестни припаси, и беше предоволен, защото домоуправителят на херцога — същият, който беше изиграл ролята на Трифалди — беше му дал една кесия с двеста златни ескудос за нуждите им из пътя, а това още не знаеше дон Кихот. И докато всички наблюдаваха, както вече казахме, нашия рицар, ненадейно от тълпата на дуените и прислужниците на херцогинята, които също го гледаха, се издигна печалният глас на умната, но своеволна Алтисидора:

*Слушай, рицарю нечестен,
малко позадръж юздите
и със шпори не измъчвай
язденото зле добиче!*

*Ти, лъжецо, днес не бягаш
от една змия коварна,
а от агънце — то дълго
на овца не ще прилича.*

Ти, чудовище, измами

най-красивата девойка,
тачена и от Диана,
тачена и от Венера.

Жесток Бирено^[1], ти, Еней-беглецо^[2],
върви с Варава и проклет бъди!

В ноктите си най-безбожно
ти отнасяш днес сърцето
на една девойка скромна,
много влюбена и нежна.

Нощни шапчици отнасяш,
ти отнасяш жартиери,
черни, с капчици в бяло,
от нозе — същински мрамор.

И две хиляди въздишки —
с тях ще можеш да запалиш
двадесет стотици Трои,
ако толкоз Трои има.

Жесток Бирено, ти, Еней-беглецо,
върви с Варава и проклет бъди!

Твоят Санчо нека бъде
все тъй твърдоглав, инатен,
та магиите да тегнат
вечно върху Дулсинея!

Тъжната ти жертва нека
твоята вина изкупва!
Често грешките на други
най-невинните заплащат.

Нека подвизите твои
се превърнат в несполуки,

*в блян напразен — любовта ти
и в забрава — твойта вярност!*

*Жесток Бирено, ти, Еней-беглецо,
върви с Варава и проклет бъди!*

*Нека за лъжец те смятат
от Севиля до Марчена,
от Гранада чак до Лоха
и от Англия до Лондон!*^[3]

*Ако някога се случи,
че на карти заиграеш,
нека бъдеш без козове,
ас в ръката си да нямаш!*

*Ако пък мазоли режеш,
нека кръв от тях да бликне!
Ако зъбите си вадиш,
корените да останат!*

*Жесток Бирено, ти, Еней-беглецо,
върви с Варава и проклет бъди!*

Докато печалната Алтисидора се жалеше и редеше своите стихове, дон Кихот я гледаше, без да възрази и дума дори. После той се обърна към Санчо и му каза:

— Заклевам те в прадедите ти, Санчо, кажи ми истината — не си ли взел случайно нощните шапчици и жартиерите, за които говори тази влюбена девойка?

Санчо отговори:

— Нощните шапчици са у мене, но жартиерите и насън не съм ги виждал.

Херцогинята беше смаяна от тази своеволна постъпка на Алтисидора. Тя знаеше, че е дръзка, духовита и своеволна, но не допускаше, че е способна на такова безочие. Учудването ѝ нарасна още повече от това, че не беше предупредена за тази шега.

Херцогът поиска да засили шегата и каза:

— Не ми се вижда хубаво, сеньор рицарю, че след добрия прием, който ви бе оказан в моя замък, сте посмели да задигнете нощните шапчици, а може би и жартиерите на моята прислужница. Това показва, че сте имали зъл умисъл, и той не отговаря на името, което сте си създали. Върнете ѝ жартиерите, иначе ви обявявам дуел до смърт, без да се боя, че някакви злосторни магьосници ще ме преобразят и ще променят лицето ми, както направиха с лакея ми Тосилос, с когото влязохте в бой.

— Опазил ме Господ — отговори дон Кихот — да извадя меча си срещу пресветлата ви личност, от която получих толкова милости! Нощните шапчици ще върна, защото Санчо казва, че са у него, но жартиерите не мога, тъй като нито аз, нито той сме ги взели. Ако вашата прислужница претърси шкафовете си, сигурно ще ги намери. Аз, сеньор херцог, не съм бил никога крадец, нито смятам да стана през годините, които ми остава да живея, докато Господ не ми откаже закрилата си. Тази девойка говори — както се вижда от думите ѝ — като влюбена, но аз нямам никаква вина за това. Така че няма защо да искам извинение нито от нея, нито от вас и моля, ваше превъзходителство, да имате по-добро мнение за мене и да ми разрешите още веднъж да продължа пътя си.

— Господ да ви помага из пътя, сеньор дон Кихоте — каза херцогинята, — и дано винаги чуваме добри вести за вашите подвизи! Вървете с Бога, защото колкото повече се бавите, толкова повече разпалвате огъня в сърцата на девойките, които ви гледат, а аз така ще накажа тази моя прислужница, че да не смее да своеволничи занапред ни с думи, ни с поглед!

— Чуй само още една дума, о храбри дон Кихоте! — рече тогава Алтисидора. — Моля те да ми простиш, че те обвиних в кражба на жартиерите. Кълна се в Бога и в душата си, че те са на краката ми и че аз сгреших като този, който си търси магарето, а то е под него.

— Не ви ли казах? — рече Санчо. — Човек ли съм аз да крия крадени неща? Само да исках да крада — какви ли не случаи имах, докато бях губернатор!

Дон Кихот сведе глава, поклони се на херцогската двойка и на всички присъстващи и като дръпна поводите на Росинант, последван от Санчо, яхнал своя Сивчо, излезе от замъка и пое пътя за Сарагоса.

[1] Бирено, както се казва в „Роланд“ и в различни романи, изоставил най-вероломно своята любима и покровителка Олимпия на безлюден остров. ↑

[2] Намеква се за това, че Еней изоставил Дидона. ↑

[3] Подигравката се състои в това, че Марчена е градче в съседство със Севиля, Лоха е пък селище, съседно на Гранада, а Лондон, както е известно, е столица на Англия. ↑

ГЛАВА ПЕТДЕСЕТ И ОСМА
ЗА ТОВА КАК ВЪРХУ ДОН КИХОТ СЕ ИЗСИПАХА
ЕДНО СЛЕД ДРУГО ТОЛКОВА МНОГО
ПРИКЛЮЧЕНИЯ, ЧЕ НЕ МУ ДАВАХА ВРЕМЕ ДА СИ
ВЗЕМЕ ДОРИ ДЪХ

Когато дон Кихот се намери на открито поле, свободен и избавен от задириянията на Алтисидора, той се почувства в истинска родна среда, готов с възобновени душевни сили да се отдаде отново на рицарското си дело. Обърна се към Санчо и му каза:

— Свободата, Санчо, е едно от най-ценните блага, с които небесата даряват хората. С нея не могат да се сравнят нито съкровищата, които крие земята, нито тези, които таи морето. За свободата, както и за честта, може и трябва да се жертва животът и, обратно, лишаването от свобода е най-голямото зло, което може да

сполети човека. Казвам ти го, Санчо, защото ти видя пиршествата и изобилието, на които се радвахме в замъка, който преди малко напуснахме. Е, добре, сред онези вкусни ястия и ледени напитки на мене ми се струваше, че се измъчвам от глад, защото не им се наслаждавах свободно, както бих им се наслаждавал, ако те бяха мои. Задълженията да се отплатиш за направените ти благодеяния и милости са вериги, които пречат на духа да бъде свободен. Щастлив е този, комуто провидението е дало парче хляб, без да се чувства задължен да благодари за него на когото и да било друг освен на самото провидение.

— И все пак — рече Санчо, — въпреки това, което ваша милост ми казахте, не бива да бъдем неблагодарни за кесията с двеста златни ескудос, които ми даде домоуправителят на херцога. Държа я в пазвата, до сърцето си, като целебен пластир за непредвидени случаи, защото невинаги ще намираме замъци, където ще ни гощават, а може и да попаднем на ханища, където не е чудно и да ни набият.

Потънали в такива и други подобни разговори, странстващите рицар и оръженосец се движеха напред, когато съгледаха след малко повече от левга път дванадесетина души в селско облекло, които, седнали на наметалата си, обядваха на една зелена полянка. До тях бяха опънати и проснати недалеч едно от друго платна, които покриваха някакви предмети. Дон Кихот се приближи до обядващите, поздрави ги вежливо и ги запита какво са покрили с тези платна. Един от тях отговори:

— Сеньор, под тези платна има статуи и релефи на светци за иконостаса, който правим в нашата селска черква. Покрили сме ги, за да не избелеят, а ги носим на рамо, за да не се счупят.

— Ако ми позволите да ги разгледам — каза дон Кихот, — ще ви бъда много благодарен. Трябва да са сигурно много хубави, щом ги носите толкова внимателно.

— Да знаете само колко са хубави! — обади се друг. — Ако ви кажа колко струват, ще има да се чудите. Нито една от тях не струва по-малко от петдесет дуката, а ако искате, ваша милост, да се уверите, че казвам истината, почакайте малко и ще се убедите със собствените си очи.

Той прекъсна обяда си, стана и махна покривалото на най-близката статуя, която представляваше Свети Георги на кон, с увит около краката му змей, промушен с копие през устата и разярен, както

винаги го изобразяват. Това не беше обикновена статуя, а истинска скъпоценност. Като я видя, дон Кихот каза:

— Този рицар е бил един от най-добрите странстващи рицари на небесното войнство. Наричали са го Свети Георги и е бил освен това голям защитник на девиците. Дайте да видим и тази другата.

Човекът откри и нея и това беше Свети Мартин на кон, прибрал под наметалото си един бедняк. Щом я зърна, дон Кихот каза:

— Този рицар е също един от воините на християнската вяра, но по мое мнение той е бил по-скоро състрадателен, отколкото юначен, както сам можеш да забележиш, Санчо, тъй като покрива с половината от наметалото си бедняка. Сигурно е било зимно време, иначе — какъвто е бил милосърден — щеше да го даде цялото.

— Надали е било така — рече Санчо, — ами е постъпил навярно според пословицата: „Давай, но с мярка“.

Дон Кихот се разсмя и помоли да вдигнат и друго платно, под което се показва статуята на патрона на Испания, също на кон, с окървавен меч в ръка, повалящ маври и тъпчещ по главите им. Като го видя, дон Кихот каза:

— Ето един истински рицар, и то от войнството на Христа, нарича се Свети Диего Матаморос^[1], един от най-доблестните светци и рицари, които са живели някога на земята, а сега са на небето.

Отметнаха след това друго платно и под него се показва Свети Павел, падащ от коня си, с всички подробности на случая, при които приел християнската вяра, така както го изобразяват обикновено по иконостасите. Като го видя толкова живо изваян, та човек би казал, че Христос му говори, а Павел му отговаря, дон Кихот каза:

— Този е бил навремето най-големият враг на Христовата църква и след това неин най-голям защитник, какъвто е имала и ще има през всички времена, странстващ рицар през своя живот и упокоен светец след смъртта си, неуморен работник в лозето Господне, просветител на народите, комуто за училище са служили небесата, а първоучител и наставник му е бил сам Иисус Христос.

Понеже нямаше повече статуи, дон Кихот поръча да ги покрият наново и каза на тези, които ги носеха:

— Смятам за добро предзнаменование, приятели, че видях всичко това, защото тези светци и рицари са се били отдали на същото дело, на което и аз — военното дело. Разликата между тях и мене е само тази, че

те са били светци и са се сражавали за небесно безсмъртие, а аз съм грешник и се сражавам за земна слава. Те са завладели небето със силата на своите мишци, защото и царството небесно не е чуждо на силата^[2], а аз и досега не зная какво съм завоювал с цената на моите мъки. Но ако Дулсинея дел Тобосо се избави от своите, моята съдба веднага ще стане по-добра, духът ми ще укрепне и може би ще тръгна по път, по-щастлив от сегашния.

— Чул ви Бог, а на дявола олово в ушите! — възкликна Санчо.

Селяните се учудиха както на външността на дон Кихот, така и на думите му, без да разберат и половината от това, което той искаше да каже. Като привършиха обяда си, те вдигнаха на рамене статуите, сбогуваха се с дон Кихот и поеха своя път.

Санчо отново, сякаш за пръв път го слушаше, бе поразен от учеността на своя господар. Струваше му се, че едва ли има на света история или събитие, които да не знае подробно и да не са останали запечатани в паметта му.

— Право да си кажа, господарю — рече Санчо, — ако това, което ни се случи днес, може да се нарече приключение, то е едно от най-сладките и приятни приключения, на които сме попадали, откакто странстваме по света. Излязохме от него без страхове и без бой — нито посегнахме да извадим мечовете си, нито се въргаляха телата ни по земята, нито пък останахме гладни. Благословен да е Господ, че ми позволи да видя това със собствените си очи!

— Имаш право, Санчо — рече дон Кихот, — но трябва да знаеш, че не всички времена си приличат и че невинаги на човек еднакво му върви. Това, което народът нарича на прост език поличби и което не се основава на никакъв природен закон, разумният човек трябва да го смята и преценява като щастливо явление. Стане сутрин някой от тези суеверни хора, излезе от дома си, срещне някой монах от ордена на блажения Свети Франциск и, току-виж, обърнал му гръб, сякаш е срещнал грифон^[3], и се върне вкъщи. Разсипе се на друг суеверен човек сол на масата и сякаш че се изсипе мъка в сърцето му. Тези хора си мислят, че природата е длъжна да предупреждава човека за бъдещите нещастия с такива нищожни знаци като тези, които споменах. Просветеният християнин не бива да се опитва да отгатва волята небесна по такъв начин. Когато Сципион пристигнал в Африка и се спънал, щом стъпил на сушата, войниците му решили, че това е лошо

предзнаменование. Той обаче веднага разперил ръце, сякаш искал да прегърне земята, и извикал: „Няма да ми избегнеш, Африко, защото те държа здраво в прегръдките си!“ Така че, Санчо, срещата ми с тези свещени образи бе за мене много щастливо събитие.

— И аз така мисля — рече Санчо, — но бих желал, ваша милост, да ми кажете защо испанците, когато влизат в бой, призовават на помощ Сан Диего Матаморос с вика: „Сантяго, и затвори Испания!“^[4] Да не би случайно Испания да е отворена, та да трябва да се затваря? Или какво значи това?

— Много си прост, Санчо — отговори дон Кихот. — Разбери, че сам Господ е определил този велик Рицар на червения кръст за патрон и закрилник на Испания, особено в тежките борби, които испанците са водили с маврите. Затова те го призовават и викат за свой защитник във всяко сражение, в което влизат, и много често хората са го виждали действително в боя да разбива, громи, унищожава и избива неверните пълчища. Аз мога да потвърдя това, като дам много примери от достоверни испански летописци.

Санчо премина на друга тема и каза на господаря си:

— Много се чудя, сеньор, на безсрамието на Алтисидора, прислужницата на херцогинята — здравата я е наранил и пронизал този, когото наричат Амур. Казват, че бил сляпо хлапе, но макар и гуреливо или — по-добре казано — без зрение, прицели ли се в някое сърце, колкото и малко да е то, улучва го и го пронизва от единия край до другия със своите стрели. Слушал съм също да казват, че любовните стрели се притъпяват и пречупват в моминската свенливост и благоразумие, но при тази Алтисидора изглежда, че повече се изострят, отколкото притъпяват.

— Забележи, Санчо — каза дон Кихот, — че любовта не зачита никакви закони, нито има в нея сянка от разсъдък; тя е също като смъртта — напада както разкошните кралски дворци, така и скромните овчарски колиби, и когато завладее напълно една душа, най-напред изпъжда от нея страха и сваяна. Ето защо Алтисидора откри без срам своите желания и породил в душата ми по-скоро смущение, отколкото състрадание.

— Каква явна жестокост! — рече Санчо. — Каква нечувана неблагоприятност! Да бях аз, щеше да ме победи и покори една само нейна любовна думичка. Дявол го взел, що за мраморно сърце, що за

бронзови гърди, що за душа от хоросан! Все пак не мога да си представя какво е намерила у вас тази девойка, та да я победи и покори толкова — привлекателност ли, изящество ли някакво, хубост ли, елегантност ли, че всички заедно или поотделно да я увлекат? Правичката да си кажа, много пъти с внимание ви разглеждам от петите до последното косъмче на главата и виждам, че по-скоро можете да уплашите човека, отколкото да го накарате да се влюби във вас. Слушал съм, че хубостта е първото и най-важно качество, което кара хората да се влюбват, та затова не мога да разбера в какво се е влюбила тя, бедната, тъй като ваша милост сте напълно лишен от всякаква хубост.

— Не забравяй, Санчо — възрази дон Кихот, — че има два вида красота — духовна и телесна. Духовната красота се открива и проявява в ума, в благоприличието, в примерното поведение, в щедростта и доброто възпитание, а всички тези качества могат да красят и грозния човек. Когато погледът се спре на тази красота, а не на телесната, поражда се силна и трайна любов. Напълно ми е ясно, Санчо, че не съм красавец, но зная също така, че не съм и някакъв изрод, а за един почтен мъж достатъчно е да не е чудовище, за да бъде силно обичан, разбира се, ако притежава душевните качества, които ти изброих.

Увлечени в тези разговори, те навлязоха в една гора, която се простираше настрана от пътя, и дон Кихот се намери внезапно и неочаквано уплетен в някакви мрежи от зелени нишки, опънати между дърветата. Като не разбираше какво може да е това, той каза на Санчо:

— Струва ми се, Санчо, че тези мрежи предвещават едно от най-странните приключения, които човек може да си представи. Гръм да ме удари, ако магьосниците, които ме преследват, не са решили да ме уплетат в тях и да ме спрат по пътя, за да ми отмъстят за суровостта, която проявих спрямо Алтисидора! Но аз ги уверявам, че да бяха направени тези мрежи не от зелени нишки, а от най-твърд диамант, да бяха дори по-здрави от мрежите, в които ревнивият бог на ковачите^[5] впримчи Венера и Марс, аз ще ги разкъсам, сякаш са от водорасли или от памучни нишки.

Но когато се опита да продължи пътя си и да разкъса мрежата, пред него изскочиха ненадейно от гората две прекрасни овчарки. Те бяха овчарки, ако се съдеше по облеклото им, макар че то не бе ушито от кожи и груб плат, а от най-фин брокат и от златоткана тафта. Косите им падаха разпуснати върху раменете и бяха толкова руси, че можеха да

съперничат на лъчите на самото слънце. Главите им бяха окичени с венци от зелен лавър и червена иглика. На вид изглеждаха да са между петнадесет и осемнадесет години.

Тяхното появяване учуди Санчо, слиса дон Кихот, накара и слънцето да спре своя ход, за да ги погледа — и всички потънаха в

прекрасно мълчание. Една от двете овчарки се обърна най-сетне към дон Кихот и му каза:

— Спрете, сеньор рицарю, и не разкъсвайте мрежите, които опънахме тук не за да ви досаждаме, а за да се позабавляваме. И тъй като зная, че навярно ще ни запитате защо са сложени тези мрежи и кои сме ние, ще ви обясня накратко. В едно село на около две левги оттук, където живеят много хора от знатно потекло и мнозина идалговци и богаташи, няколко приятели и роднини решиха да дойдат заедно със съпруги, синове и дъщери, съседи, приятели и роднини и да се повеселят в тази местност, която е една от най-приятните в целия този край. Ние всички образуваме една нова пастирска Аркадия — момичета и момчета, облечени като овчарки и овчари. Научихме наизуст две еклоги, едната от прочутия поет Гарсиласо, другата от славния Камоенс^[6], на неговия роден португалски език, но не сме ги още играли, защото едва вчера пристигнахме тук. Между дърветата, край един пълноводен поток, който оросява всички тези поляни, опънахме няколко палатки. През изтеклата нощ опънахме тези мрежи, за да измамим глупавите птички, които, прогонени от шума ни, ще попаднат в тях. Ако желаете, сеньор, да ни бъдете гост, ще ви посрещнем щедро и вежливо, защото засега тук не бива да има скръб и печал.

Тя завърши и не прибави ни дума повече, а дон Кихот отговори така:

— Сигурно, прекрасна сеньора, и самият Актеон^[7] не се е учудил и смаял така, когато е съзрял ненадейно къпещата се Диана, както аз останах поразен от вашата хубост. Намирам похвални вашите забавления и ви благодаря за поканата. Ако мога и аз да ви услужа с нещо, само заповядайте и бъдете уверена, че то ще бъде изпълнено, защото моята служба изисква да бъде признателен и благодетелен към всякакви хора, особено към такива благородни личности като вас. И ако тези мрежи, които вероятно заграждат малко пространство, биха преградили цялата повърхност на земното кълбо, аз бих потърсил нови светове, за да мина, без да ги разкъсам. Но за да повярвате на тези мои твърде приповдигнати изрази, знайте, че този, който ви дава това обещание, не е някой друг, а самият дон Кихот де ла Манча — ако това име изобщо е стигнало до вашите уши.

— Ах, скъпа приятелко — каза тогава другата овчарка, — какво голямо щастие сме имали! Виждаш ли този сеньор, който стои пред

нас? Знай, че той е най-храбрият, най-влюбеният и най-съвършеният от всички рицари на света, ако, разбира се, не ни лъже и мами историята на неговите подвизи, която е вече напечатана и която четох. Обзалагам се, че неговият спътник е известният Санчо Панса, негов оръженосец, който няма равен на себе си по своите шеги.

— Точно така — рече Санчо, — аз съм този шегобиец и оръженосец, за когото ваша милост говорите, а този сеньор е моят господар, самият дон Кихот де ла Манча, за когото се пише и се разказва в историята.

— Ах! — каза другата. — Нека го склоним, мила, да остане! Нашите родители и братя ще се зарадват безкрайно, защото и аз съм слушала да говорят за смелостта и достойнствата му така, както ти каза. Най-вече се разправя за него, че е най-постоянният и най-верният от всички влюбени на света и че дамата му е някоя си Дулсинея дел Тобосо, която държи по хубост палмата на първенството в цяла Испания.

— И с пълно основание — каза дон Кихот, — ако вашата несравнима хубост не кара човека да се усъмни в това. Но не се мъчете да ме задържите, сеньори, защото точно определените задължения на моята служба не ми позволяват да си отдъхна никъде!

В това време към четиримата се приближи братът на едната овчарка, облечен в богати и разкошни пастирски дрехи също както двете момичета. Те му разправиха, че човекът, който разговаря с тях, е храбрият дон Кихот де ла Манча, а другият — оръженосецът му Санчо, които момъкът познаваше по име, защото и той беше чел историята им. Изящният овчар предложи на дон Кихот услугите си и го помоли да дойде с него до палатките им. Дон Кихот не можа да откаже и тръгна с него. В това време започнаха да плашат птиците. Мрежите се изпълниха с най-различни птички, които — подмамени от техния цвят — летяха право към опасността, която се стремяха да избягнат. Събраха се на това място повече от тридесет души, всички богато облечени като овчари и овчарки. Тутакси им съобщиха, че това са дон Кихот и оръженосецът му, и те се зарадваха много, защото вече знаеха за тях от книгата. Стигнаха до палатките, където намериха постлани богати, обилни и добре наредени трапези. Почетното място дадоха на дон Кихот — всички го гледаха и му се чудеха. Най-сетне, след като раздигнаха трапезите, дон Кихот извиси глас и каза:

— Макар и някои да смятат, че един от най-големите човешки грехове е гордостта, аз мисля, че най-голям грях е неблагодарността, позовавайки се на поговорката: „Адът е претъпкан с неблагодарници“. Откакто разумът проговори у мене, стремял съм се винаги, доколкото ми е било възможно, да отбягвам този грях и ако не мога да се отплатя с добро на направеното ми добро, задоволявам се с желанието да го направя. Ако това не е достатъчно, открито говоря, че са ми сторили добро, тъй като този, който говори и разправя навред за направените му добрини, ще се отплати с добро при първа възможност. Вярно е, че повечето от тези, на които се прави добро, стоят по-долу от онези, които го вършат. А над всички тях стои Бог, върховен дарител, и неговите дарове далеч не могат да се сравняват с всички човешки дарове. Но това безсилие, тази оскъдица на средства се замества донякъде с благодарността. Така че и аз сега, благодарен от все сърце за милостите, които ми оказахте, без да мога да отвърна със същата мярка, съм принуден да се огранича в тесните рамки на моите възможности и да ви предложа само това, с което разполагам. И тъй, аз заявявам, че цели два дни ще разгласям по главния път, който води за Сарагоса, че тук присъстващите сеньори, преоблечени като овчарки, са най-хубавите и любезни девойки на света с изключение само на несравнимата Дулсинея дел Тобосо, единствена господарка на моите мисли, без да искам да обиждам никоя и никого от тези, които ме слушат.

Като чу тези думи, Санчо, който беше изслушал с дълбоко внимание речта на господаря си, извика:

— Може ли да се намери на този свят човек, който би дръзнал да каже и да се закълне, че моят господар е луд? Кажете, ваши милости сеньори овчари — има ли селски свещеник, колкото умен и учен да е той, който би могъл да говори така, както говори господарят ми? Има ли странстващ рицар, каквато и слава да се носи за неговата храброст, който би могъл да ви предложи това, което предложи моят господар тук?

Дон Кихот се обърна към Санчо и с пламнало от гняв лице му каза:

— Може ли да се намери, Санчо, по цялото земно кълбо човек, който да каже, че ти не си глупав, подплатен с глупост и обшит с коварство и подлост?

Кой те кара да се бъркаш в моите работи и да ровиш дали съм умен или луд? Мълчи и не възразявай, ами оседлай Росинант, ако не е оседлан — ще вървим да изпълним даденото обещание! Правдата е на моя страна и можеш отсега още да смяташ за победен всеки, който би пожелал да ми противоречи.

Той стана от мястото си страшно разгневен и явно ядосан и смая всички присъстващи, като ги остави да се чудят — за луд ли да го смятат, или за умен. Опитаха се да го убедят да не си поставя такава задача, казвайки му, че са им добре познати неговите чувства на признателност и че няма нужда да дава нови доказателства, за да покаже смелостта си, защото предостатъчни са подвизите, разказани в историята му. Дон Кихот не отстъпи от своето решение и като възседна Росинант, взе щита си, хвана здраво копието, потегли и излезе на главния път, недалеч от зелената поляна. След него се движеше Санчо върху своя Сивчо, както и цялата пастирска дружина, жадна да види до какво ще доведе дръзкото му и нечувано решение.

Стигнал, както вече казахме, пътя, той разцепи простора със следния вик:

— Ей вие, пътници, странстващи рицари, оръженосци, конници и пешаци, които минавате по този път или ще минете по него през идните два дни! Знайте, че странстващият рицар дон Кихот де ла Манча е застанал тук, за да провъзгласи, че никой в света не може да се сравни по хубост и любезност с нимфите, които обитават тези поляни и гори, с изключение на господарката на моето сърце Дулсинея дел Тобосо. А който е на по-друго мнение, нека се яви — аз го чакам тук!

Два пъти произнесе тези думи и двата пъти никой любител на приключения не се обади. Но съдбата, която го водеше от добро към по-добро, тъй отреди, че след малко се зададоха по пътя множество конници, повечето с копие в ръка. Щом ги съгледаха, придружителите на дон Кихот обърнаха гръб и се отдалечиха настрана от пътя, защото разбраха, че ако останат там, можеха да се изложат на някоя опасност.

Единствен дон Кихот с безстрашно сърце остана непоколебим на мястото си, а Санчо се скри зад Росинант като зад щит. Копиеносците се приближиха и един от тях, който вървеше напред, започна да вика на дон Кихот:

— Дръпни се от пътя, дяволско чедо, ще те смачкат бикове!

— Ех ти, негоднико! — отговори дон Кихот. — Няма за мене страшни бикове, ако ще да са и от най-буйните, които се развъждат край бреговете на Харама^[8]! Признайте, разбойници, така както сте се събрали накуп, че е истина това, което току-що разгласих! Не го ли направите, ще трябва да се биете с мене!

Нито говедарят има време да отговори, нито пък дон Кихот да се отстрани от пътя, дори и да искаше да го направи. Стадото буйни бикове, кротките волове^[9], както и цяла тълпа от говедари и разни

други хора, които караха бикове към едно селище, където на следния ден трябваше да се състоят борби, премина като хала над дон Кихот, Санчо, Росинант и Сивчо и ги събори и търколи на земята. Санчо бе смазан, дон Кихот — изплашен, Сивчо — смачкан, а и Росинант — не напълно в ред. Със сетни усилия всички успяха да се изправят на краката си и дон Кихот, ту падайки, ту ставайки, бързо се затече подир стадото.

— Спрете и чакайте, подли злосторници! — крещеше той. — Насреща ви се е изправил един-единствен рицар, който нито по нрав, нито по вид е от тези, които казват: „Бяга ли врагът, построй му мост от злато!“

Викове му обаче не спряха бързащите пътници. На заканите те обърнаха толкова внимание, колкото на ланшния сняг. Най-сетне, капнал от умора, дон Кихот се спря, повече от яд, отколкото от чувство на задоволена мъст, и седна край пътя да дочака Санчо, Росинант и Сивчо. Те се приближиха, господарят и слугата възседнаха добичетата си и без да се върнат, за да се сбогуват с обитателите на мнимата и подправена Аркадия, продължиха пътя си доста засрамени, тъй като нямаха много основание да бъдат доволни.

[1] Патрон на Испания е св. Яков, на испански Сантяго или още Сан Диего. Носил е прозвището „Матаморос“, което значи мавроубиец, защото според легендата е участвал от християнска страна в много битки срещу маврите. ↑

[2] Цитат из евангелието на Матей, XI, 12. ↑

[3] *Грифон* — страшно митологично чудовище — половин орел, половин лъв. ↑

[4] *Santiago y cierra España* — стар боен испански вик, който значи: „На помощ, Сантяго, и направи Испания непревземаема за враговете!“ Санчо тълкува сеггаг в буквалния му смисъл — затвори. ↑

[5] Бог на ковачите е Хефест, на латински Вулкан. Според митологията той изненадал съпругата си Афродита (Венера) да му изневерява с бога на войната Арес (Марс) и хвърлил върху тях здрава мрежа. ↑

[6] *Луис де Камоенс* — прочут португалски поет (1525–1580). Автор на „Луисиада“, най-известното произведение на португалската литература, в което се описват приключенията и откритията на Васко да Гама. ↑

[7] *Актеон* (митол.). — Актеон изненадал къпещата се Артемида (Диана) и бил превърнат от богинята в елен, който разкъсват собствените му кучета. В оригинала името му е дадено погрешно Антеон, грешка, често повтаряна в испанската литература от тази епоха. ↑

[8] *Харама* — река в Кастилия, приток на Тахо, която напоява пасбища, където се развъждат най-добрите бикове за борба. ↑

[9] Буйните бикове за борба се предвождат винаги от стадо волове. ↑

ГЛАВА ПЕТДЕСЕТ И ДЕВЕТА
В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА НЕОБИКНОВЕНОТО
СЪБИТИЕ, КОЕТО СЕ СЛУЧИ НА ДОН КИХОТ И
КОЕТО МОЖЕ ДА СЕ СМЕТНЕ ЗА ПРИКЛЮЧЕНИЕ

Покрити с прах и съсипани от умора след срещата с неучтивите бикове, дон Кихот и Санчо намериха за щастие един бистър и чист извор на прохладно място в една горичка. Седнаха край него изтощени — господар и слуга — и пуснаха Сивчо и Росинант да пасат на свобода без юзда и оглавник. Санчо пристъпи към припасите в дисагите си и извади от тях това, което имаше навик да нарича сухоежбина. Той си изплакна устата, дон Кихот си изми лицето и така освежени, подкрепиха отпадналия си дух. На дон Кихот не му се ядеше от мъка, а Санчо от скромност не смееше да посегне на храната, която стоеше пред него и чакаше да започне господарят му. Като видя обаче, че той, унесен в мислите си, не се и сеща да хапне, Санчо, без да каже дума и

напук на всички правила, взе да тъпче стомаха си с хляба и сиренето, които му бяха подръка.

— Яж, приятелю Санчо — рече дон Кихот, — угаждай си, поддържай си животеца, на който ти повече държиш, отколкото аз, и ме остави да умра под тежестта на мислите си и под ударите на нещастията си! Аз, Санчо, се родих, за да живея, умирайки, а ти — за да умреш, хранейки се. За да се увериш, че ти казвам истината, спомни си какво пише в отпечатаната за мене история — прославен с оръжието си, умерен в действията си, уважаван от князе, ухажван от девойки. И ето че най-сетне, когато очаквах палмови клонки, триумфи и венци, заслужено спечелени с цената на толкова смели подвизи, намерих се тази заран изпотъпкан, изпоритан и пребит от копитата на мръсни и гнусни животни. От тази мисъл зъбите ми са изтръпнали, кътниците ми са се схванали, ръцете ми са отмалели и така ми се е отцяло да ям, че ми се иска да се обрека на глад и да загина от тази най-жестока смърт.

— Значи — рече Санчо, без да спре да дъвче бързо — ваша милост не одобрявате пословицата, която казва: „Ако мреш, умри поне нахранен“. Мене пък съвсем не ми се ще да се убивам, по-скоро ще постъпя като обуцаря, който опъва със зъби кожата, докато тя отговори на мярката му. Така, ядейки, аз ще тегля живота си, докато той стигне до определения му от небето край. Знайте, сеньор, че няма по-голяма лудост от тази да стигнеш по своя воля до отчаяние, както правите вие, ваша милост. Послушайте ме — нааяжте се хубаво, теглете му един сън върху зелените дюшеци на тази поляна и като се събудите, ще видите как ще ви олекне!

Дон Кихот го послуша, защото му се стори, че в думите на Санчо имаше по-скоро мъдрост, отколкото глупост.

— Ако ти, Санчо, искаш да направиш за мене това, което ще ти кажа сега, сигурно ще ми олекне, а и мъката ми ще намалее. Докато аз си поспя, както ме посъветва, поотдалечи се малко отгук и си нанеси с юздите на Росинант на голо триста или четиристотин удара за сметка на онези три хиляди и толкова, които се задължи да си нанесеш, за да освободиш Дулсинея от магията. Грехота е наистина да стои тази бедна сеньора омагьосана заради твоята немарливост и нехайство.

— По този въпрос може много да се говори — отговори Санчо. — Да си поспим първо двамата, а после — добър е Господ! Вижте какво, ваша милост, не е лека работата да се набие току-тъй човек, особено ако ударите се сипят върху гладно и изтощено тяло. Нека потърпи сеньора Дулсинея и някой хубав ден тя ще ме види превърнат на решето от бой.

Докато не дойде смъртта, човек все още живее, искам да кажа, жив ли съм още, живо е и желанието ми да изпълня това, което обещах.

Дон Кихот му благодари и хапна малко, а Санчо се наяде здравата. Легнаха после да спят и двамата, като оставиха верните и неразделни другари, Росинант и Сивчо, да пасат волно и безгрижно тучната трева на ливадата. Събудиха се доста късно, възседнаха отново добичетата си и продължиха пътя си, като побързаха да стигнат до един хан, който се виждаше на една левга разстояние оттам. Казвам хан, защото така именно го нарече дон Кихот, противно на обичая си да нарича всички ханове замъци.

Когато стигнаха в хана, запитаха ханджията има ли място за пренощуване. Отговориха им, че има, и то с всички удобства, каквито могат да се намерят в Сарагоса. Те слязоха от добичетата си и Санчо прибра припасите си в една стая, ключа от която му даде ханджията. Дон Кихот остана да седи на една каменна пейка в двора. Оръженосецът настани коня и магарето в конюшната, даде им зоб и като благодари горещо на небето, че този път господарят му не бе взел хана за замък, върна се при него, за да види дали няма да му поръча нещо. Дошло бе време за вечеря и те се прибраха в стаята си. Санчо запита ханджията какво ще им даде да хапнат. Ханджията му отговори, че могат да получат всичко, каквото пожелаят, тъй като ханът бил снабден с пернат дивеч, домашни птици и морска риба.

— Не ни трябват толкова много неща — каза Санчо, — достатъчно е да ни опечете две пилета — господарят ми е с нежно здраве и яде малко, пък и аз не съм прекалено лаком.

Ханджията каза, че няма пилета, защото ги били унищожили ястребите.

— Тогава — рече Санчо — нека ни опекаат една кокошка, но да бъде крехка.

— Кокошка ли? Боже мой! — отговори ханджията. — Тъкмо вчера изпратих за продан в града повече от петдесет кокошки. Поръчайте каквото искате, само не кокошка.

— Щом е тъй — каза Санчо, — навярно ще се намери у вас телешко или ярешко месо.

— Нямаме засега — отговори ханджията, — защото се свърши, но идната седмица ще имаме колкото искате.

— Добре се подредихме! — отговори Санчо. — Но готов съм на бас да се хвана, че в замяна на всичко това имате в изобилие сланина и яйца.

— За Бога — отвърна ханджията, — изглежда, че не можем да се разберем. Нали ви казах преди малко, че нямаме ни кокошки, ни пилета — откъде да взема яйцата? Изберете си, ако искате, някой друг деликатес и стига с тези кокошки!

— Да свършваме вече, дявол го взел! — викна Санчо. — Кажете ми какво имате и стига толкова приказки, сеньор ханджия!

Ханджията отговори:

— Право да си кажа — имам два говежди крака, които приличат на телешки или, ако щете, два телешки крака, приличащи на говежди. Варят се тъкмо сега с нахут, лук и сланина и сякаш викат: „Изяж ни, изяж ни!“

— Веднага ги запазете за мене и никой да ги не пипа! — поръча Санчо. — Ще заплатя за тях по-добре от всеки друг, защото това е любимото ми ястие и все ми е едно дали са телешки или говежди.

— Никой няма да ги пипне — каза ханджията, — защото другите ми гости са важни особи и водят със себе си готвач и прислужници, а си носят и храна.

— Колкото и да са важни — рече Санчо, — никой не е по-важен от моя господар, но службата, която върши, не му позволява да мъкне със себе си багаж и храна, ето защо понякога ни се случва, седнали на някоя поляна, да се храним само с жълъди или с мушмули.

Такъв беше разговорът между ханджията и оръженосеца, разговор, който Санчо не пожела да продължи, за да избегне да отговаря на въпроса какво работи и с какво се занимава господарят му. Дошло бе време за вечеря и дон Кихот се прибра в стаята си. Ханджията му донесе тенджерата, така както я бе вдигнал от огъня, и Санчо се настани с намерение здраво да си похапне. Но точно в тази минута дон Кихот чу следните думи от съседната стая, разделена от неговата с тънка преграда:

— Много ви моля, ваша милост сеньор дон Херонимо, нека прочетем още една глава от втората част на дон Кихот де ла Манча, докато ни донесат вечерята.

Щом чу името си, дон Кихот стана веднага на крака и се послуша внимателно, за да разбере какво се говори за него. Той чу как дон

Херонимо отговори:

— Защо ви е, ваша милост сеньор дон Хуан, да четем такива безсмислици? Който е чел първата част на историята на дон Кихот де ла Манча, не може да почувства никакво удоволствие от втората част.^[1]

— Все пак — каза дон Хуан — добре ще е да я прочетем, защото няма книга, колкото и лоша да е тя, която да не съдържа нещо хубаво. Но това, което най-не ми харесва в нея, е, че рисува дон Кихот, разлюбил вече Дулсинея дел Тобосо.

Като чу тези думи, дон Кихот кипна от гняв и негодувание и извика:

— Приканвам на двубой с еднакви оръжия всеки, който каже, че дон Кихот де ла Манча е забравил или може да забрави Дулсинея дел Тобосо, и ще го накарам да разбере, че е много далече от истината. Нито несравнимата Дулсинея дел Тобосо може да бъде забравена, нито у дон Кихот може да намери място забравата, защото неговият девиз е постоянството, а негово призвание — да съблюдава това постоянство с кротост и без всякакво насилие над себе си.

— Кой се обажда? — запитаха от другата стая.

— Кой може да бъде — отговори Санчо. — Самият дон Кихот де ла Манча, който непременно ще изпълни казаното и това, което има още да каже. Нима добрият платец се плаши да даде залог?

Едва изрече Санчо тези думи, вратата на стаята се отвори и в нея влязоха двама благородници — такъв беше поне видът им. Единият от тях прегърна дон Кихот и му каза:

— Нито външността ви може да опровергае името ви, нито името ви — вашата външност. Няма съмнение, сеньор, че вие сте истинският дон Кихот де ла Манча, пътеводна звезда и светилник на странстващото рицарство, напук на този, който се е опитал да заграби вашето име и да унищожи подвизите ви, както е сторил авторът на книгата, която ви поднасям тук.

Той подаде книгата, която носеше другарят му, а дон Кихот я взе и без да каже нищо, почна да я прелиства. След малко той я върна и каза:

— От малкото, което видях, забелязах три неща, за които авторът заслужава порицание. Първо — няколко думи, които прочетох в пролога; второ — книгата е написана на арагонско наречие, защото на места липсват членовете; и трето — а това още повече подчертава

невежеството на автора — той се бърка и отклонява от истината в най-съществената част на историята. Той казва, че жената на Санчо Панса, моя оръженосец, се нарича Мари Гутиерес, а нейното име е Тереса Панса. Съществува сериозно опасение, че който греши в толкова съществени неща, ще греши и във всички останали части на историята.

Тук Санчо извика:

— И това ми било историк! Хубаво се е запознал той с работите ни, щом нарича жена ми Тереса Панса — Мари Гутиерес! Я вземете пак книгата, сеньор, и вижте дали ме има и мене там някъде и дали не ми е променено името.

— Ако се съди от това, което казахте, приятелю — каза дон Херонимо, — вие трябва да сте сигурно Санчо Панса, оръженосецът на сеньор дон Кихот.

— Да, аз съм — отговори Санчо, — и се гордея с това.

— Трябва да кажа, ако е така — продължи благородникът, — че този съвременен автор не ви изобразява така благоприятен, както изглеждате в действителност. Той ви рисува като човек лаком, прост и съвсем не шеговит, с една дума, съвършено различен от онзи Санчо, който е описан в първата част на историята на вашия господар.

— Нека Бог да ми прости — каза Санчо, — по-добре щеше да е да ме бе оставил на мира и да не си спомня за мене, защото не всеки знае да бие дайретото и добре си е жабата в гъола.

Двамата благородници поканиха дон Кихот да мине в стаята им и да вечеря с тях, тъй като знаеха със сигурност, че в хана няма ядене, подходящо за личност като него. Дон Кихот прие с обичайната си учтивост поканата и седна да вечеря с тях, тъй че Санчо премина в пълно владение на тенджерата. Той седна на почетното място, а до него се настани ханджията, не по-малък любител от Санчо на говежди крака.

През време на вечерята дон Хуан запита дон Кихот какви новини има от Дулсинея дел Тобосо — не се ли е омъжила още, не е ли родила или забременяла и ако е запазила целомъдреността си и непорочните си нрави, спомня ли си още за любовните чувства на дон Кихот. Той отговори:

— Дулсинея е девствена и моите чувства към нея са по-постоянни от всякога. Нашите отношения се отличават с неизменната си съдържаност. От хубостта ѝ няма и следа, защото тя е превърната в груба селянка.

След това дон Кихот им разказа най-подробно как Дулсинея е била омагьосана и какво му се бе случило в пещерата на Монтесинос, като спомена и за средството, препоръчано от мъдреца Мерлин, за освобождаването ѝ от магия, сиреч самобичуването на Санчо.

Двамата благородници изслушаха с огромно удоволствие разказа на дон Кихот за необикновените му приключения, чудејки се както на безсмислиците му, така и на изящния начин, по който ги излагаше. Ту го вземаха за човек разумен, ту им се виждаше луд, без да могат да решат какво преобладава в него — умът или лудостта.

Санчо се навечеря, остави сръбналия ханджия и мина в стаята, където беше господарят му. Влизайки, той каза:

— Ей тук да умра, сеньори, ако авторът на книгата, която ваши милости притежавате, не търси да се скара с мене. Щом ме е нарекъл веднъж лаком, както ваши милости казвате, страхувам се да не ме е изкарал и пияница.

— Тъкмо такъв ви изкарва — рече дон Херонимо, — но не си спомням точно как се изразява. Помня само, че ви назовава с лоши думи, при това лъжливи, доколкото мога да съдя, като гледам лицето на добрия Санчо, който е тук пред мене.

— Повярвайте ми, ваши милости — каза Санчо, — че сигурно Санчо и дон Кихот в тази история се различават от тези, които е описал в книгата си Сиде Амете Бененхели, където сме описани такива, каквито сме си в действителност: господарят ми — храбър, умен и влюбен; аз — простодушен и шеговит, а не лаком и пияница.

— Така мисля и аз — рече дон Хуан — и ако е възможно, би трябвало да се издаде заповед никой да не пише за великия дон Кихот освен Сиде Амете, първия автор, както Александър Македонски бе заповядал да не го рисува никой друг освен Апелес.

— Нека ме изобразява, който си иска — каза дон Кихот, — стига да не ме обезобразява, защото често пъти търпението на човек се изчерпва, когато го обсипват с оскърбления.

— Няма оскърбление — рече дон Хуан, — което може да се нанесе на дон Кихот и за което той не ще може да си отмъсти, освен ако не го отблъсне с щита на търпението си, който, както се вижда, е як и голям.

В такива и други подобни разговори протече голяма част от нощта и макар че дон Хуан настояваше дон Кихот да прочете още нещо от книгата, за да поговорят по нея, не можаха да го склонят, тъй като той заяви, че прочетеното е достатъчно, за да си състави мнение за нея и да разбере, че е свършено глупава, и че не желае, ако авторът случайно узнае, че книгата е попаднала в ръцете му, да се зарадва при мисълта, че я е прочел. Изобщо от неприличните и низки неща трябва да отвърщаме мислите си, а още повече очите си. Запитаха го накъде пътува. Дон Кихот отговори, че отива в Сарагоса, за да участва в турнира, който се устройва по традиция всяка година в този град. Дон Хуан забеляза, че в новата книга се разказва как дон Кихот или лицето под това име участвало в същия град в едно състезание с пръстени^[2] и този разказ бил лишен от въображение, отличавал се с беден език, бил твърде оскъден по описание на костюмите, но затова пък богат откъм глупости.

— Щом е тъй — каза дон Кихот, — аз няма да стъпя в Сарагоса и така ще изоблича в лъжа пред целия свят този съвременен историк, та всички да видят, че не съм аз изображеният от него дон Кихот.

— Добре ще направите — забеляза дон Херонимо, — още повече, че има и друг турнир в Барселона, където сеньор дон Кихот ще може да прояви своята юначност.

— Тъй и смятам да постъпя — каза дон Кихот, — а сега моля ваши милости да ми позволите да се оттегля, защото е вече време за сън. Моля ви да ме запишете в числото на най-добрите си приятели и най-верни слуги.

— Също и мене — каза Санчо. — Може би и аз ще мога някой ден да ви бъда с нещо полезен.

Така и се разделиха. Дон Кихот и Санчо се прибраха в стаята си, като оставиха дон Хуан и дон Херонимо да се чудят на тази смесица от разум и лудост, напълно уверени, че това са истинските дон Кихот и Санчо, а не тези, които арагонският автор бе описал.

Дон Кихот стана рано, почука на преградата на другата стая и се сбогува с двамата благородници, които го бяха нагостили. Санчо плати

щедро на ханджията, но му даде съвет или по-малко да хвали яденето на хана си, или по-добре да се грижи за неговото снабдяване.

[1] Сервантес тук отново напада втората част, написана от Алонсо Фернандо де Авелянеда. ↑

[2] Тогавашна военна игра, при която конниците, яздейки, са подхващали и надявали на копията си пръстени. ↑

ГЛАВА ШЕСТДЕСЕТА ЗА ТОВА, КОЕТО СЕ СЛУЧИ НА ДОН КИХОТ НА ПЪТ ЗА БАРСЕЛОНА

Утрото беше прохладно и предвещаваше също тъй прохладен ден, когато дон Кихот напусна хана, след като събра сведения за най-прекия път за Барселона, и то не през Сарагоса — толкова силно беше желанието му да изобличи в лъжа онзи нов историк, за когото се говореше, че го е охулил. Цели шест дни не му се случи нищо достойно за отбелязване, а на седмия ден, тъй като се беше отбил от пътя, нощта го свари сред гъста гора от дъбове или коркови дървета — тук Сиде Амете не спазва голямата точност, която обикновено отличава неговите описания.

Господар и слуга слязоха от добичетата си и се настаниха под едни дървета. Санчо, който този ден си беше здравата похапнал, заспа мигновено, но дон Кихот, измъчван не толкова от глад, колкото от

мислите си, не можеше да мигне и бродеше с въображението си из хиляди места. Ту му се струваше, че се намира в пещерата на Монтесинос, ту му се привиждаше, че превърнатата в селянка Дулсинея скача и възсяда магарицата си, ту прозвучаваха в ушите му думите на мъдреца Мерлин, откривайки му начините и способите, чрез които можеше да се вдигне магията от Дулсинея. Отчайваше го мисълта за слабоволието и безсърдечиято на неговия оръженосец Санчо, тъй като, доколкото знаеше, той си беше нанесъл само пет удара — количество, съвсем незначително и нищожно в сравнение с безкрайното число удари, които му оставаха още да си нанесе. Тази мисъл го опечали и ядоса толкова много, че той държа сам на себе си следното слово:

— Щом като Александър Велики разреже гордиевия възел, казвайки: „Все едно е дали ще го развържа, или разрежа“, и въпреки това стана пълен господар на цяла Азия, то и аз мога да постъпя по същия начин в случая с вдигането на магията от Дулсинея, като сам набия Санчо против волята му. Щом предписаният лек е Санчо да получи три хиляди и толкова удара с камшик, не е ли все едно дали ще си ги нанесе сам той или някой друг? Важното е да ги получи, а безразлично е откъде ще му дойдат те.

Осенен от тази мисъл, той взе поводите на Росинант, нагласи ги така, че да може да шибва с тях като с камшик, приближи се до Санчо и почна да му разпасва пояса, който крепеше гащите му. Но едва се докосна до него, Санчо се ококори и рече:

— Какво става? Кой ме пипа и разпасва?

— Аз съм — отговори дон Кихот. — Реших да изцера твоето нехайство и да облекча моята мъка. С други думи, Санчо, дошъл съм да те набия и да уредя поне отчасти поетото от тебе задължение. Дулсинея гине, а ти нехаеш. Аз пък умирам от любов по нея. Хайде събличай се доброволно, защото съм решен да ти нанеса в това самотно място поне две хиляди удара!

— Тази работа няма да я бъде — рече Санчо, — стойте си мирно, ваша милост, защото иначе, кълна се в истинския Бог, че ще стане една, та и глухите ще ни чуят! Аз се задължих да си нанеса ударите доброволно, без да ме насилват, а сега съвсем нямам желание да се бичувам. Достатъчно е, ваша милост, че ви давам думата си да се натупам и набия, когато ми се прище.

— Не може да се разчита на добрата ти воля, Санчо — каза дон Кихот, — защото сърцето ти е кораво, а месата ти са меки, макар и да си селянин.

Говорейки, той се мъчеше всячески да му развърже гащите. Като разбра намеренията му, Санчо Панса се изправи, хвърли се върху господаря си, счепка се с него, тури му крак и го повали по гръб на земята. После му притисна гърдите с дясното си коляно, а с ръцете си хвана ръцете му, така че да не може нито да се обърне, нито да поеме дъх. Дон Кихот му каза:

— Така ли, изменнико? Въставаш срещу своя сеньор и господар? Вдигаш ръка срещу този, който ти дава хляба?

— Нито свалям, нито качвам крале^[1] — отговори Санчо, — а само помагам на себе си, защото сам съм си господар. Обещайте ми, ваша милост, че ще стоите мирен и че няма да се опитате да ме биете сега, и ще ви пусна на свобода, иначе

*Щом си враг на доня Санча,
тук, приятелю, умри!*^[2]

Дон Кихот му обеща и се закле в най-светите си чувства, че не ще се докосне нито до едно влакно от дрехата му, като го остави напълно свободен да си нанесе ударите, когато поиска. Санчо остана и се отдалечи на почетно разстояние, но когато се облегна на едно дърво, почувства, че нещо се допря до главата му. Той вдигна ръце и напипа два човешки крака, обути в чорапи и обувки. Разтрепери се от страх, премести се под друго дърво, но и там му се случи същото. Тогава повика на помощ дон Кихот. Нашият рицар се притече и го запита какво се е случило и защо го е толкова страх, а Санчо му отговори, че от всички дървета тук висят човешки крака. Дон Кихот опипа дърветата, сети се какво може да бъде и каза на Санчо:

— Няма защо да те е страх. Краката, които си напипал в тъмнината, са без съмнение на някои разбойници и злосторници, обесени на тези дървета. Из тези места властта ги беси обикновено по

дърветата, щом ги залови, и то по тридесет души наведнъж, а от това заключавам, че сме вече близо до Барселона.

Предположението му излезе вярно.

На разсъмване те вдигнаха очи и видяха, че по дърветата висяха като гроздове трупове на разбойници. Развидели се съвсем и колкото и да бяха уплашени от мъртъвците, още повече се стреснаха, като съгледаха четиридесет разбойници, живи-живенички, които ненадейно ги обкръжиха и им казаха на каталонски език да не мърдат от мястото си и да чакат, додето пристигне техният главатар. Дон Кихот не беше на кон, Росинант не беше оседлан, а копието на рицаря стоеше подпряно на едно дърво, с една дума, той бе лишен от всякаква възможност за защита. Поради това рицарят намери за добре да скръсти ръце, да наведе глава и да запази силите си за по-благоприятни времена и обстоятелства.

Разбойниците се спуснаха да претърсят Сивчо и задигнаха всичко, което съдържаха дисагите и чантата. За щастие Санчо беше прикътал в пояса около кръста си ескудосите на херцога и другите пари, които носеше от село, но сигурно тези благи хорица щяха да го претърсят по-щателно, за да видят дали няма нещо скрито — както се казва — дори и под езика, ако не беше пристигнал в този миг главатарят им. Той беше на около тридесет и четири години, здравеняк, по-скоро висок на ръст, с мургаво лице и строг поглед. Яздеше буен кон, носеше стоманена мрежеста ризница и четири пищова, които по тези краища се наричат кремъклии. Той видя, че оръженосците му — така наричат тези, които упражняват този занаят — бяха се приготвили да ограбят Санчо и им заповяда да го оставят на мира. Те се подчиниха и по този начин поясът остана непретърсен. Главатарят се зачуди, като видя копие, опряно на едно дърво, щит на земята, а дон Кихот в доспехи и замислен — печална и скръбна фигура, сякаш vyplъщение на самата тъга. Той пристъпи към него и му каза:

— Не бъдете толкова печален, човече, не сте попаднали в ръцете на някакъв жесток Озирис^[3], а в тези на Роке Гинарт^[4], който е по-скоро състрадателен, отколкото свиреп.

— Тъжен съм — отговори дон Кихот — не поради това, че попаднах под твоя власт, о храбри Роке, чиято слава не знае граници на тази земя, а от това, че поради нехайство хората ти ме свариха не на кон, както съм длъжен да бъда съгласно устава на странстващото

рицарство, към което се числя, винаги бдителен и на постоянна стража за собствената си отбрана. Защото трябва да знаеш, велики Роке, че ако твоите хора ме бяха сварили на коня, с копие и щит в ръце, нямаше така лесно да ме пленят, тъй като аз съм дон Кихот де ла Манча, славата за чиито подвизи се носи по цял свят.

Роке Гинарт схвана веднага, че болестта на дон Кихот граничи по-скоро с лудостта, отколкото с храбростта, и макар и да беше чувал да се говори няколко пъти за него, не беше вземал никога за чиста истина подвизите му, нито пък беше допускал, че подобни фантазии могат да завладеят човешки ум. Срещата го зарадва извънредно много, защото сега можеше да види с очи този, за когото по-рано бе само слушал да се говори.

— Храбри рицарю — каза той, — не се ядосвайте и не смятайте за зла участ това, че се намирате тук. Възможно е дори в тези промеждия лошият ви жребий най-сетне да се промени, защото небето има навик по чудни и неведоми пътища, недостъпни за хората, да вдига падналите и да прави от бедните богати.

Дон Кихот се канеше вече да му изрази своята благодарност, когато чуха зад гърба си тропот сякаш от много коне. Всъщност зададе се само един кон, на който препускаше вихрено момък на около двадесет години, облечен в зелена копринена дреха със златни шнурове, широки панталони, шапка, окичена с пера по валонска мода, и с тесни, намазани с восък ботуши. Носеше шпори, позлатени кама и сабя, два пищова на кръста си, а в ръцете държеше къс мускет. Шумът накара Роке да извърне глава. Той видя красивия конник, който, едва пристигнал, каза:

— Тебе търсех, храбри Роке, за да намеря в теб ако не утеха, то поне облекчение в нещастieto си. За да не те оставя да се чудиш, тъй като виждам, че не ме позна, ще ти кажа веднага кой съм — аз съм Клаудия Херонима, дъщеря на Симон Форте, твой близък приятел и заклет враг на Клаукел Тореляс, който е и твой враг, защото е от лагера на противниците ти. Ти знаеш, че този Тореляс има син, който се казва дон Висенте Тореляс или поне така се казваше до преди два часа. За да съкратя разказа за моето нещастие, ще ти кажа набързо какво направи с мене този младеж. Той ме видя, почна да ме ухажва, аз му повярвах и се влюбих в него скришом от баща си, защото няма жена в света, колкото и сдържана и скромна да е тя, която да не намери време, за да отстъпи

под напора на обзелите я желания. Той обеща да ми стане съпруг и аз му дадох дума, че ще бъда негова, без да отидем по-далече в отношенията си. Вчера узнах, че въпреки дадената дума той се жени за друга и че сватбата ще се състои тази заран. Тази вест помрачи ума ми и изчерпа търпението ми. Понеже баща ми го нямаше в село, аз се облякох в дрехите, които виждаш, яхнах този кон, настигнах дон Висенте на една левга оттук и без да губя време в тъжби и извинения, изпразних върху му мускета си и след това, като прибавка, и тези два пищова. Струва ми се, че забих в тялото му най-малко два куршума и така отворих врати, през които да изтече отмъстена честта ми заедно с неговата кръв. Оставих го в ръцете на слугите му, които не посмяха и не успяха да го защитят. Тръгнах да те търся, за да ме отведеш във Франция, където имам роднини, при които мога да живея, а също и да те помоля да вземеш под своя защита баща ми, за да не посмеят многобройните роднини на дон Висенте да му се отплатят жестоко.

Изненадан от прелестната външност, смелостта, стройния ръст и постъпката на хубавата Клаудия, Роке ѝ каза:

— Най-напред, сеньора, да отидем да проверим дали врагът ви е умрял и чак след това ще решим какво е най-добре да се стори.

Дон Кихот, който бе изслушал внимателно разказа на Клаудия и отговора на Роке Гинарт, каза:

— Никой да не си дава труд да поеме защитата на тази сеньора — това е моя грижа! Дайте ми коня и оръжието и ме чакайте тук! Ще отида да потърся този рицар и, жив или мъртъв, ще го заставя да изпълни обещанието, което е дал на тази хубавица.

— Не се съмнявайте в това — рече Санчо, — господарят ми има щастлива ръка за сватосване! Само преди няколко дни той принуди да се ожени друг един момък, който също отказваше да изпълни думата, дадена на една девойка, и ако не го преследваха магьосници, които преобразиха момъка в лакей, в този час момата нямаше да е вече мома.

Роке, който се интересуваеше много повече от историята на хубавата Клаудия, отколкото от приказките на господаря и слугата, дори не ги и чу. Той заповяда на своите оръженосци да върнат на Санчо всичко, което бяха взели от дисагите на Сивчо, нареди им също да се приберат там, където бяха прекарвали нощта, и заедно с Клаудия се отправи бързо да търси ранения или вече мъртъв дон Висенте. Стигнаха на мястото, където бе го срещнала Клаудия, но намериха само пресни

следи от кръв. Като се огледаха обаче, видяха няколко души по склона на един хълм и правилно отгатнаха, че това бяха слугите на дон Висенте, които го носеха жив или мъртъв, за да го лекуват или погребат. Побързаха да ги настигнат, което лесно им се удаде, защото онези се движеха бавно. Намериха дон Висенте в ръцете на слугите си. С уморен и отмалял глас той ги молеше да го оставят да умре там, защото болките от раните не му позволяваха да продължи пътя.

Клаудия и Роке скочиха от конете си и се приближиха до него. Слугите се уплашиха, като видяха Роке, а Клаудия се смути, като видя дон Висенте. Развълнувана и сурова едновременно, тя пристъпи към него, хвана ръката му и каза:

— Ако ми беше дал тази ръка, както си бяхме дали обет, нямаше да стигнеш никога дотук.

Раненият благородник отвори почти затворените си очи, позна Клаудия и каза:

— Ясно ми е, хубава и измамена сеньора, че ти ме уби, макар и да не заслужавах и да не предизвиках с нищо това наказание, защото нито в помислите си, нито с делата си съм могъл и желал някога да те оскърбя.

— Как? Нима не е вярно — рече Клаудия, — че щеше да се венчаеш тази заран с Леонора, дъщерята на богатия Балвастро?

— Разбира се, че не е вярно — отговори дон Висенте. — Види се, злата ми съдба ти е донесла тази вест, за да ми отнемеш живота в изблик на ревност. Все пак тя е за мен щастлива, щом мога да издъхна в твоите ръце и прегръдки. И за да те уверя, че това е така, стисни ми ръката и ме приеми, ако искаш, за съпруг. Не мога да ти дам по-голямо удовлетворение за обидата, която ти мислиш, че съм ти нанесъл.

Клаудия стисна ръката му, но тъй се сви сърцето ѝ от мъка, че тя падна в несвяст върху окървавените гърди на дон Висенте, обхванат в този миг от предсмъртни тръпки. Роке стоеше смутен и не знаеше какво да прави. Слугите се затекоха да търсят вода. Донесоха и напръскаха с нея лицата им. Клаудия дойде на себе си, но Висенте не се свести, понеже сърцето му бе престанало да тупти. Когато видя и се увери, че младият ѝ съпруг не е вече между живите, разкъса въздуха със своите стонове, покърти небесата със своите жалби, заскуба косите си и ги разпиля по вятъра, издраска с нокти лицето си, давайки израз на най-

силните чувства и болки, които могат да се поберат в едно съкрушено сърце.

— О, жестока и безразсъдна жено! — ридаеше тя. — Как можа така лесно да пристъпиш към изпълнение на престъпната си мисъл! О, бясна сила на ревността, до какъв отчаян край довеждаш този, който те е притаил в гърдите си! О, съпруге мой, безмилостната ти съдба, която те превърна в мое съкровище, те отнася от брачното ложе в гроба!

Жалбите на Клаудия бяха толкова горчиви и тъжни, че изтръгнаха от очите на Роке сълзи, каквито не бе му се случвало никога да пролее. Слугите плачеха, Клаудия губеше миг след миг съзнание и цялата тази местност заприлича на долина на скръб и печал. Роке Гинарт заповяда на слугите на дон Висенте да отнесат покойника в селото на баща му, разположено недалеч оттам, за да го погребат. Клаудия каза на Роке, че иска да постъпи в манастир, където нейна леля била игуменка, и там да завърши живота си, посветила се на друг съпруг, съвършен и вечен. Роке я похвали за доброто ѝ намерение и ѝ предложи да я придружи, докдето пожелае, като ѝ обеща да защити баща ѝ от сродниците на дон Висенте и от всеки друг, който би се опитал да го обиди. Клаудия отказа решително да бъде придружена и като благодари на Роке с най-добри думи за готовността му да ѝ услужи, раздели се с него разплакана. Слугите вдигнаха трупа на дон Висенте, а Роке се върна при своите хора. Така завърши любовта на Клаудия Херонима. Но какво чудно в това, щом нейната печална история беше изтъкана от безмилостната и непобедима сила на ревността?

Роке Гинарт намери своите оръженосци там, където им бе заповядал да го чакат, а между тях и дон Кихот, който — възседнал Росинант — им държеше някаква реч и ги убеждаваше да напуснат този начин на живот, опасен както за душата, така и за тялото. Но тъй като

повечето от тях бяха гасконци^[5] — хора груби и разпуснати, — проповедта на дон Кихот съвсем не намираше благоприятна почва. Щом пристигна, Роке запита Санчо Панса дали са му върнали и предали скъпоценностите и съкровищата, които неговите хора бяха задигнали от дисагите на Сивчо. Санчо отговори, че са му върнали всичко, с изключение на три нощни шапчици, които стрували колкото три града.

— Какво разправяш, човече? — каза един от разбойниците. — Нощните шапчици са у мене и не струват нито три реала.

— Вярно е — каза дон Кихот, — но оръженосецът ми ги цени толкова много, защото знае кой ми ги даде.

Роке Гинарт нареди да му ги върнат начаса и като строи своите хора в една редица, им заповяда да сложат отпреде си дрехите, скъпоценностите, парите и всички вещи, задигнати след последната делба. После, като направи бърза оценка и изчисли в пари това, което не можеше да се дели, той разпредели плячката между цялата дружина толкова справедливо и мъдро, че не наруши нито едно от правилата на разпределителното правосъдие. След като стори това и всички останаха доволни, удовлетворени и възнаградени, Роке каза на дон Кихот:

— Ако не се спазва тази точност, животът с тях ще бъде невъзможен.

А Санчо рече:

— Съдейки по това, което виждам, правосъдието е толкова хубаво нещо, че е необходимо да се прилага и между крадците.

Един от оръженосците го чу, замахна с приклада на своя аркебуз и щеше сигурно да му пръсне главата, ако Роке Гинарт не беше го спрял. Санчо умря от страх и се зарече да не обели зъб, докато е сред тези хора.

В това време дотича един от хората, поставени на стража по пътищата, за да наблюдават кой минава по тях и да долагат на главатаря си за всичко, което се случи.

— Сеньор — каза той, — недалеч оттук, по пътя за Барселона, се задава голяма тълпа хора. Роке отговори:

— Не разбра ли дали са от тези, които ни търсят, или от тези, които ние търсим?

— От тези са, които ние търсим — отговори оръженосецът.

— Вървете всички тогава — нареди Роке — и ги доведете бързо тук, без да ви се изплъзне никой.

Те тръгнаха, а Роке остана сам с дон Кихот и Санчо, очаквайки да видят кого ще доведат. Главатарят каза на дон Кихот:

— Животът, който водим, се вижда навярно на сеньор дон Кихот необикновен, необикновени и опасни са също и всичките ни дела и приключения. Това съвсем не те учудва, защото наистина и аз признавам, че няма по-неспокоен и по-тревожен живот от нашия. Тласна ме към него някаква жажда за мъст, способна да смути и най-спокойните сърца. По природа съм състрадателен и благ човек, но, както казах, желанието ми да отмъстя за едно оскърбление, което ми бе нанесено, излезе по-силно и от най-добрите ми наклонности, така че аз постоянавам в този път, макар и да виждам всичките му последици. И както едната бездна води към друга бездна и грехът — към друг грях, отмъщенията ми нямат вече край и сега вече не отмъщавам само за обиди, нанесени на мене, но и за тези, нанесени на чужди хора. Но Господ ще се смили над мене и макар и да се движа днес сред лабиринта на заблужденията си, не губя надежда да се измъкна от него и да се добера до спасително пристанище.

Умните и смислени думи на Роке учудиха дон Кихот, защото никога не бе мислил, че между хората, чийто занаят е да нападат, грабят и убиват, ще се намери човек с толкова здрав разсъдък. Той му отговори:

— Сеньор Роке, болникът почва да оздравява от момента, когато разбере каква е болестта му и е готов да взема предписаните му от лекаря церове. Ваша милост сте болен, знаете страданието си и небето или нека кажа по-добре Господ, който е наш изцелител, ще ви предпише лекарства, които ще ви излекуват. Но те действат бавно, а не изведнъж, по чудотворен начин. А ще прибавя, че умните грешници по-лесно могат да се поправят, отколкото простите. И тъй като ваша милост показахте с думите си колко сте мъдър, остава ви само да проявите бодър дух и да очаквате изцеление на болестта на вашата съвест. Ако ваша милост искате да скъсите пътя и час по-скоро да се спасите, елате с мене. Аз ще ви направя странстващ рицар и вие ще трябва да понесете толкова несгоди и беди, че приемайки ги в знак на покаяние, вие начаса ще се намерите в рай.

Съветът на дон Кихот разсмя Роке, той промени разговора и му разказа трагичната случка с Клаудия Херонима. Санчо се натъжи

дълбоко, защото хубавата, изящна и пламенна девойка му беше много допаднала.

В това време се върнаха изпратените за плячка оръженосци, водейки със себе си двама конници, двама поклонници пешеходци, една каляска, пълна с жени, и шестима слуги, които ги придружаваха пеш и на кон, а също и двама мулетари, прислужници на конниците. Оръженосците ги бяха наобиколили и победители и победени пазеха дълбоко мълчание, чакайки да проговори великия Роке Гинарт. Той запита конниците какви хора са, къде отиват и колко пари носят със себе си. Единият от тях отговори:

— Сеньор, ние и двамата сме капитани от испанската пехота, нашите роти са в Неапол и отиваме в Барселона, за да се качим на четири галери, които — както се говори — са получили заповед да отплуват за Сицилия. Носим със себе си около двеста-триста ескудос и те са ни достатъчни, за да се чувстваме богати и доволни, тъй като обикновено войниците са бедни и не могат да мислят за по-големи съкровища.

Роке зададе и на поклонниците същите въпроси, които бе задал на капитаните. Те отговориха, че пътуват за Рим и че може би двамата заедно имат шестдесетина реала. Той пожела да узнае също кои пътуват в каляската, къде отиват и колко пари носят. Отговори един от слугите конници:

— В каляската пътува моята господарка, доня Гиомар де Киньонес, съпруга на председателя на съда в Неапол, с малката си дъщеря, една дуеня и една прислужница. Придружаваме ги шестима слуги, а парите, които носим, възлизат на шестстотин ескудос.

— Значи — каза Роке Гинарт — имаме всичко деветстотин ескудос и шестдесет реала, а моите хора са около шестдесет души. Да видим по колко се пада на човек, защото не съм силен по смятането.

Като чува това, разбойниците викнаха:

— Да живее дълги години Роке Гинарт, напук на злосторниците, които гледат да го погубят!

Капитаните не скриха своята скръб, жената на председателя се натъжи, а и на поклонниците не стана особено весело, когато разбраха, че турят ръка на имуществото им. Роке ги държа няколко минути в напрежение, но не желаейки да продължи по-дълго време тъгата им, която личеше отдалеч, обърна се към двамата капитани и каза:

— Ваши милости сеньори капитани, благоволете да бъдете така любезни и ми заемете шестдесет ескудос, а сеньора председателшата — осемдесет, за да задоволя хората от моята чета. Свещеникът живее от каквото опее. След това ще можете да продължите пътя си свободно и без пречки. Ще ви дам пропуски за свободно движение, за да не би, ако срещнете някоя от другите ми чети, пръснати из този край, да си имате нови неприятности. Не обичам да ощетявам войници, нито да обиждам жени, особено ако те са от знатен род.

Капитаните, развълнувани, не можеха да намерят думи с които да благодарят на Роке за любезността и щедростта му, защото за тях наистина бе щедрост да им бъдат оставени собствените им пари. Сеньора доня Гиомар де Киньонес понечи да скочи от каляската, за да целуне ръцете и краката на великия Роке, но той не допусна това, а напротив, поиска извинение за това, че е извършил към нея несправедливост, тъй като бил принуден да изпълнява точно задълженията на лошия си занаят. Сеньората заповяда на един от своите слуги да брой веднага определените ѝ осемдесет ескудос, а капитаните незабавно платиха своите шестдесет. Поклонниците бяха готови да дадат нещо от своите жалки трохи, но Роке ги помоли да не си дават този труд и като се обърна към своите хора, им каза:

— От тези ескудос се падат по два на всеки един от вас и остават двадесет. Десет от тях да се дадат на тези поклонници, а другите десет на този оръженосец, за да споменава с добро това приключение.

Донесоха му всичко нужно за писане — хората му носеха винаги хартия и перо — и Роке написа пропуски до главатарите на неговите чети, сбогува се със задържаните и ги пусна да си вървят, възхитени от благородството му, от изящната му външност и от странната му постъпка — за тях той беше по-скоро Александър Велики, отколкото прочут разбойник. Един от оръженосците подхвърли на своето гасконско-каталонско наречие:

— Нашият главатар е роден повече за калугер, отколкото за разбойник, но ако иска занапред да се показва щедър, нека го прави със своите пари, а не с нашите.

Тези думи не бяха казани тихо, та да не ги чуе Роке. В миг той измъкна меча си, разсече главата на разбойника почти на две и каза:

— Ето как наказвам нахалниците, които не знаят да си държат езика.

Всички се вкамениха и никой не посмя дума да каже — в такова подчинение ги държеше техният предводител.

Роке се отдели настрана и написа писмо до един свой приятел в Барселона, за да го уведоми, че при него се намира прочутият дон Кихот де ла Манча, странстващият рицар, за когото се говорят толкова много неща. Съобщаваше му, че той е най-забавният и най-разбраният човек на света и че след четири дни, на празника на Свети Йоан Кръстител, ще го заведе на градското крайбрежие в пълно въоръжение, възседнал Росинант, заедно с оръженосеца му Санчо, възседнал магарето си. Да съобщи това на всички Ниаровци, за да могат да се позабавляват с него. Писа, че би желал да лиши от това удоволствие враговете си, Каделовци^[6], но било невъзможно, защото лудостите и разумните постъпки на дон Кихот и остроумията на оръженосеца му Санчо Панса не могат да не доставят еднакво удоволствие на всички хора.

Той изпрати това писмо по един от оръженосците си, който — сменил разбойническите си дрехи със селски — влезе в Барселона и го предаде, както му беше поръчано.

[1] Старинен израз, свързан с историческо събитие, възпето в много романи. Изменникът Белтран произнася следните думи, когато вижда как кралят му Педро Жестоки, крал на Кастилия (1334–1369), е убит от брат си Енрике: „Нито свалям, нито качвам крале, а помагам само на господаря си.“ ↑

[2] Стихове от старинен романс. ↑

[3] Роке Гинарт смесва поради голямото звуково сходство името на легендарния египетски крал Бузирис, който е принасял в жертва на своите богове чужденците, с името на египетския бог Озирис. ↑

[4] *Роке Гинарт* е историческо лице (истинското му име е Перот Рока Гинарда). Неговата разбойническа банда станала много известна към 1610 година. Малко след това бил заловен и осъден на смърт. Помилван, той бил изпратен през 1611 година в Неапол. ↑

[5] Жители на френската провинция Гаскон, Южна Франция. ↑

[6] *Ниаровци* и *Каделовци* — два враждуващи помежду си барселонски феодални рода. ↑

ГЛАВА ШЕСТДЕСЕТ И ПЪРВА
ЗА ТОВА, КОЕТО СЕ СЛУЧИ С ДОН КИХОТ ПРИ
ВЛИЗАНЕТО МУ В БАРСЕЛОНА, И ЗА ДРУГИ ОЩЕ
НЕЩА, ПОВЕЧЕ ИСТИНСКИ, ОТКОЛКОТО РАЗУМНИ

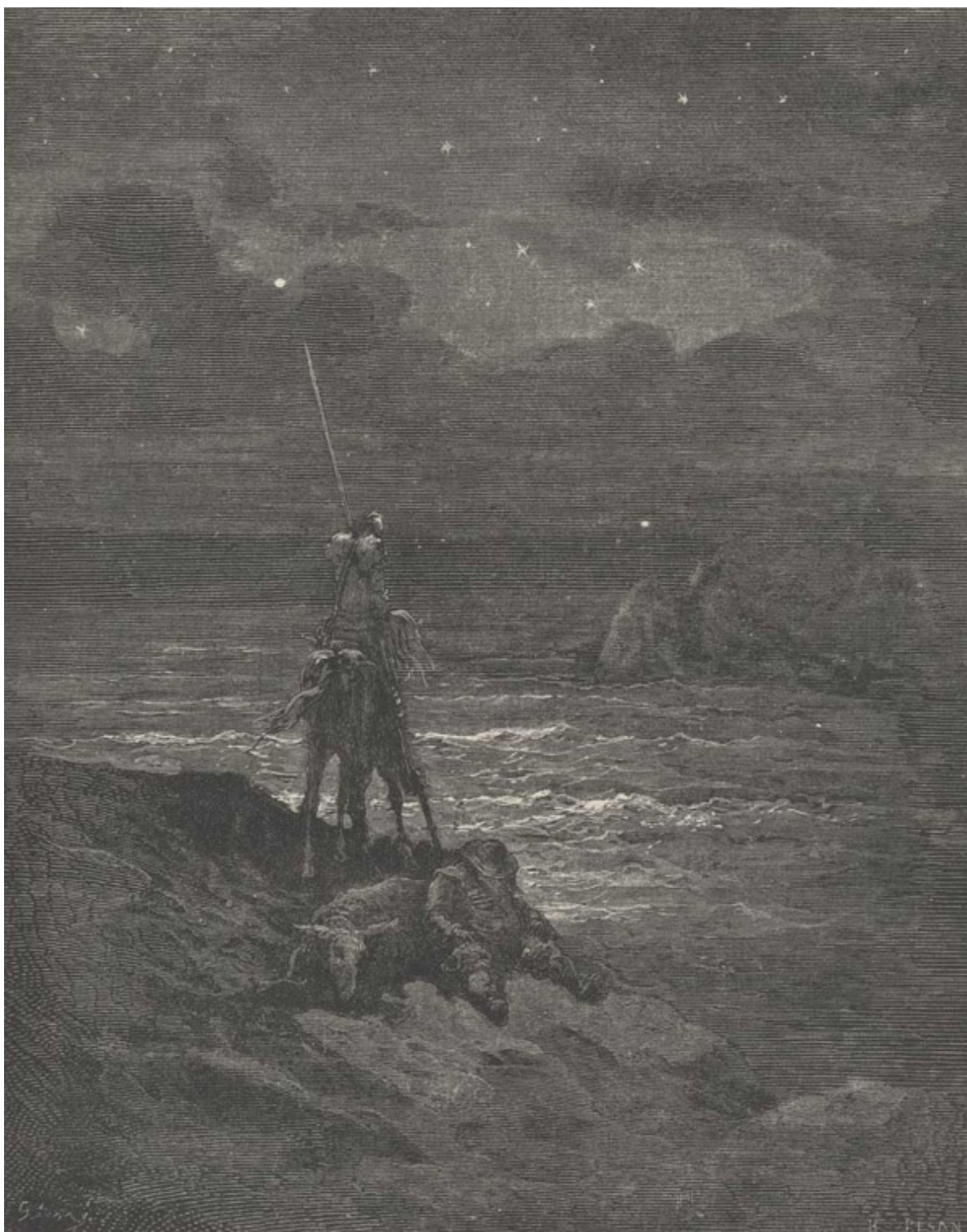

Три дни и три нощи прекара дон Кихот при Роке, но и триста години да беше стоял, все би имало какво да види и на какво да се чуди, защото странен живот водеха разбойниците. Те бягаха, без да знаят защо, ту чакаха, без да знаят кого. Сляха на бойна нога, прекъсваха съня си и се местеха от едно място на друго. По всяко време прашаха разузнавачи, изслушваха стражите, раздухваха фитилите на аркебузите, макар те да бяха малко и почти всички да носеха кремъклии пищови. Роке не прекарваше нощите заедно с хората си, а в неизвестни за тях местности и селища, защото многото награди, които вицекралят на Барселона обещаваха за неговата глава, го държаха в страх и тревога и

той не смееше да се довери никому, опасявайки се да не го убият или предадат на правосъдието собствените му хора — наистина окаян и непоносим живот.

Най-сетне по изоставени пътища и потайни и преки пътеки Роке, дон Кихот и Санчо тръгнаха с шестима оръженосци за Барселона. Пристигнаха на градското крайбрежие през нощта срещу празника на Свети Йоан. Роке прегърна дон Кихот и Санчо, комуто връчи обещаните десет ескудос, и се раздели с тях, след като си размениха хиляди любезности и изразиха готовността и занапред да си услужват взаимно.

Роке си отиде, а дон Кихот остана да чака зората, възседнал коня си и въоръжен. Не мина много време и от прозорците на изтока показва лика си светлата зора, за радост на растенията и цветята, но не и на слуха^[1]. Впрочем в същия миг се разнесоха звуци на свирки, бой на барабани, хлопот на звънчета и викове: „Варда, варда, сторете път!“, идещи навярно от града. Зората отстъпи мястото си на слънцето, което с лице, по-голямо от кръгъл щит, започна постепенно да се издига на небосвода.

Дон Кихот и Санчо се огледаха на всички страни и видяха морето, което не бяха виждали още никога. То им се видя грамадно, обширно, много по-голямо от езерата Руйдера, които познаваха от Ла Манча. Видяха и галерите край брега. Те бяха спуснали платната си, а

флаговете и знаменцата им, разлюлени от вятъра, сякаш милваха водата при досега си с нея. От корабите долетяха звуци на рогове, тръби и свирки и техните ту нежни, ту войнствени тонове се носеха в простора. Галерите се раздвижиха и сякаш почнаха да водят някакво сражение по тихите води, а в същото време на брега множество конници, надошли от града, възседнали прекрасни коне и облечени във великолепни дрехи, започнаха да изпълняват някакви военни упражнения. Войниците от галерите стреляха непрекъснато със своите оръдия, на тях отговаряха оръдията от градските укрепления, а тежката артилерия разкъсваше въздуха със страшния си тътен. На нея пък отвърщаха топовете от палубите на галерите. Веселото море, ликуващата земя, прозрачният въздух, помрачаван от време на време от дима на оръдията — всичко това сякаш изпълваше с радост сърцата на всички хора. Санчо не разбираше никак как могат тези движещи се из морето грамади да имат толкова нозе.^[2]

В това време нагиздените конници, като надаваха бойни викове и радостни възгласи, стигнаха до мястото, където беше застанал дон Кихот, смутен и смаян, и един от тях — предупрежденият от Роке — каза високо на дон Кихот:

— Добре дошли в града ни, огледало, фар, пътеводна звезда и компас на цялото странстващо рицарство, цяло въплътено във вашето лице. Добре дошли, повтарям, юначни дон Кихот де ла Манча — не лъжливият, не измисленият, не апокрифният, когото ни представиха някои нови лъжливи истории, а истинският, законният и верният, когото ни описа Сиде Амете Бененхели, цвят на историците.

Дон Кихот не отговори нищо, нито пък конниците очакваха от него отговор. Те почнаха да се въртят и обикалят наоколо с конете си заедно със своите спътници и образуваха един движещ се кръг около дон Кихот, който се обърна към Санчо и му каза:

— Тези хора ни познаха, хващам се на бас, че са чели нашата история, дори и новоиздадената на арагонеца.

Конникът, който бе заговорил дон Кихот, се върна още веднъж и му каза:

— Моля, ваша милост сеньор дон Кихоте, да дойдете с нас — всички сме ваши слуги и големи приятели на Роке Гинарт.

На това дон Кихот отговори:

— Ако учтивостта поражда учтивост, то вашата, сеньор рицарю, е дъщеря или много близка сродница на вежливостта на великия Роке. Водете ме, където искате, вашата воля ще бъде и моя, особено ако искате тя да ви бъде в услуга.

С не по-малко изискани думи му отговори и конникът и като го обкръжиха от вси страни, потеглиха с него под звуците на свирки и барабани към града. Но когато влизаха в него, лукавият, който е в

дъното на всички злосторства, подбутна две палави момчета, по-лукави от самия него, да се проврат през тълпата, да повдигнат едното опашката на Сивчо, а другото опашката на Росинант и да тикнат под тях по шепа бодили. Бедните животни усетиха новия вид шпори и свиха опашките си, но с това увеличиха толкова силно болките си, че се разритаха и събориха ездачите си на земята. Подигран и обиден, дон Кихот побърза да извади бодилите изпод опашката на крантата, а Санчо направи същото със своя Сивчо.

Конниците, които придружаваха дон Кихот, поискаха да накажат дързостта на хлапетата, но това бе невъзможно, защото те се скриха сред другите хиляда хлапета, които ги следваха.

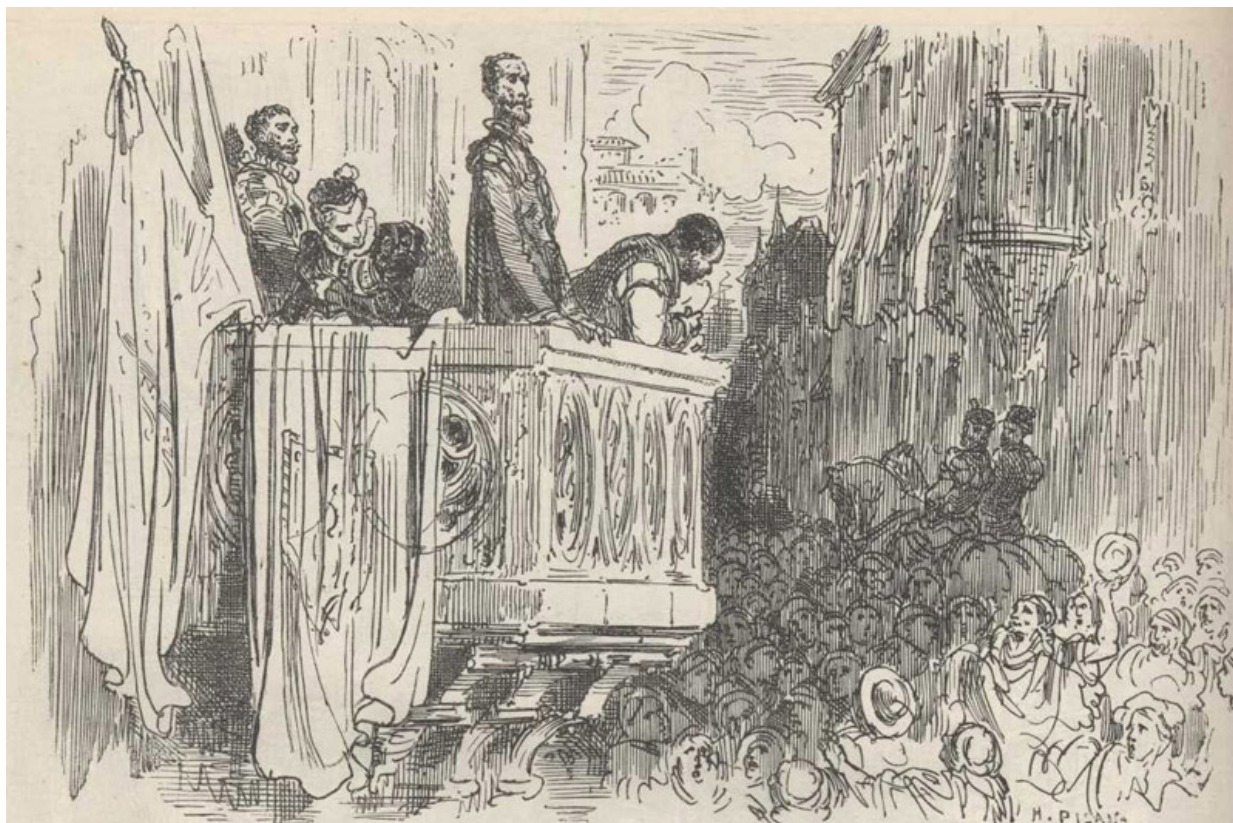
Дон Кихот и Санчо се качиха наново на добичетата си и под звука на същата тържествена музика стигнаха до къщата на водача им, която беше голяма и великолепна, както подобава на богат благородник. Ще оставим дон Кихот тук засега, защото такова е желанието на Сиде Амете.

[1] Намек за легендата, според която разрушената статуя на Мемнон всяка сутрин издава особени звуци при появата на зората. Мемнон бил син на Аврора. ↑

[2] Санчо оприличава веслата на корабите с крака. ↑

ГЛАВА ШЕСТДЕСЕТ И ВТОРА
В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА ПРИКЛЮЧЕНИЕТО С
ВЪЛШЕБНАТА ГЛАВА И ЗА ДРУГИ НЕСЪЩЕСТВЕНИ
НЕЩА, КОИТО ВСЕ ПАК НЕ МОЖЕ ДА НЕ СЕ
РАЗКАЖАТ

Домакинът на дон Кихот се казваше дон Антонио Морено, богат и умен благородник, любител на благопристойни и прилични увеселения. Като прибра дон Кихот в къщата си, той почна да крои планове как да го накара да прояви лудостта си, но без да му навреди, защото шегите, които причиняват болка, не са шеги, нито пък забавите, които пакостят някому, имат някаква цена. Първото нещо, което направи, беше да нареди да свалят доспехите на дон Кихот, а след това да го извади на показ в тесния му кожен елек, който толкова пъти вече сме споменавали и описвали, като го изведе на един балкон, гледащ към една от главните

улицы на града, където го изложи на погледите на хората и момчетиите, които го зяпаха, като че ли беше маймуна. Запрепускаха наново пред него натруфените в празнични облекла конници, сякаш се бяха пременили само за него, а не заради празника. Санчо беше предоволен, защото му се струваше, че бе попаднал, неизвестно как, отново на сватбата на Камачо или в дома на дон Диего де Миранда, или в замъка на херцога.

Този ден дон Антонио бе поканил на обяд няколко свои приятели. Всички те се отнасяха към дон Кихот с голяма почит като към странстващ рицар, а той не се побираше в кожата си от гордост и задоволство. Шегите на Санчо бяха толкова забавни, че всички слуги в къщата, както и всички други, които го слушаха, го гледаха, зяпнали в устата му. Когато седнаха на масата, дон Антонио каза на Санчо:

— По наши сведения, Санчо, вие толкова много обичате млечна баница с бяло месо от кокошка и кюфтета, че ако не успеете всичко да изядете, скривате остатъка в пазвата си за следния ден.^[1]

— Не, сеньор, това не е вярно — отговори Санчо, — аз съм по-скоро чистник, отколкото лаком, и моят господар дон Кихот, който присъства тук, знае добре, че с шепи желяди или орехи сме поминували двамата по цяла седмица. Вярно е, че ако се случи да ми дадат телица, тичам за връвчица — искам да кажа, че ям каквото ми дадат и се вреждам както ми падне. Но ако някой рече, че ям лакомо и съм нечист, то бъдете сигурни, че не знае какво говори. Аз бих се изразил иначе, ако не ми вдъхваха уважение почтените сеньори, които са на тази маса.

— Така е — каза дон Кихот, — умереността и чистотата, които Санчо спазва при ядене, могат да се опишат и издълбаят на бронзови плочи за вечен спомен в бъдещите векове. Наистина, когато е гладен, той прави впечатление, че е малко лаком, защото яде бързо и си пълни и двете бузи, но винаги пази чистота, а когато бе губернатор, той се научи да яде така изискано, че се мъчеше да набойда на вилицата си гроздето и дори наровите зърна.

— Как? — извика дон Антонио. — Санчо е бил губернатор?

— Да — отговори Санчо, — на един остров, наречен Баратария. Управлявах го десет дни както си исках. През тези дни загубих спокойствието си и се научих да презирам всички управления на света. Спасих се с бягство и после паднах в една пещера, където мислех, че ще умра, но излязох по някакво чудо жив.

Дон Кихот разказа подробно цялата история на Санчовото губернаторство, като достави на слушателите голяма наслада.

Когато станаха от масата, дон Антонио хвана за ръка дон Кихот и го заведе в една отдалечена стая, където имаше само една маса, която изглеждаше да е от яспис, с крак от същия камък, а върху нея беше сложен бронзов бюст, подобен на тези на римските императори. Дон Антонио разведе първо дон Кихот из цялата стая, обиколи много пъти масата и после му каза:

— Сега, сеньор дон Кихоте, когато вратата е затворена и съм сигурен, че никой не ни слуша, нито вижда, искам да разкажа на ваша милост едно от най-редките приключения или, по-добре казано — една от най-чудноватите случки, каквито човек може да си представи, но при условие, че ваша милост ще запазите в най-пълна тайна това, което ще чуете.

— Кълна ви се — отговори дон Кихот — и за по-сигурно ще покрия тази тайна с каменна плоча. Трябва да знаете, ваша милост дон Антонио — дон Кихот бе научил вече името му, — че говорите с човек, който, макар да има уши да слуша, няма език да разглася чутото. Така че, ваша милост, можете спокойно да излеете в душата ми това, което тежи на вашата душа, и да бъдете уверени, че тайната ви е хвърлена в бездната на мълчанието.

— След това обещание — отговори дон Антонио — аз ще разправа на ваша милост нещо, което ще ви учуди, и така ще облекча донякъде мъката си, че нямам с кого да споделя тайните, които не мога всекиму да поверя.

Дон Кихот гореше от нетърпение да узнае до какво ще доведат всички тези предисловия. Тогава дон Антонио взе ръката му и я прокара по бронзовия бюст, по цялата маса и по ясписовия крак, който я поддържаше, и каза:

— Тази глава, сеньор дон Кихоте, е направена и изработена от един от най-големите вълшебници и магьосници на света, струва ми се, поляк по народност и ученик на прочутия Ескотильо, за когото се разказват какви ли не чудеса. Той беше тук, вкъщи, и срещу хиляда ескудос, които му броих, изработи тази глава, притежаваща свойството и способността да отговаря на всеки въпрос, зададен ѝ на ухото. Той черта фигури, писа знаци, наблюдава звезди и определя пресечни точки и най-сетне стъпки тази глава със съвършенството, което ще можем да

преценим утре, защото днес е петък — а в петъчни дни тя онемява — и поради това трябва да изчакаме съботата. През това време ваша милост ще можете да помислите върху въпросите, които ще ѝ зададете, защото от личен опит знаая, че във всеки неин отговор се крие само истината.

Дон Кихот се учуди на способността и качествата на главата и беше по-скоро склонен да не вярва на дон Антонио, но като прецени, че остава малко време до опита, въздържа се да каже каквото и да било и благодари само за дето му бяха поверили такава голяма тайна. Те излязоха от стаята, дон Антонио заключи вратата и се върнаха в залата, където бяха останалите гости. През това време Санчо им бе разказал много от приключенията и произшествията, които се бяха случили на господаря му.

Същия следобед изведоха дон Кихот на разходка — без оръжие, облечен по градски и с наметало от жълто сукно, под което по това време на годината би се изпотил човек, дори да беше от лед. Възложено бе на слугите да се занимават със Санчо и да не го оставят да излезе от къщи. Дон Кихот яздеше не на Росинант, а на едно едро муле с богати хамути и бавна стъпка. На наметалото на дон Кихот, на гърба му, без той да забележи, закачиха пергамент, на който бе написано с едри букви: „Ето го дон Кихот де Ла Манча“. Щом тръгнаха, надписът почна да привлича погледа на минувачите и понеже те прочитаха гласно: „Ето го дон Кихот де Ла Манча“, дон Кихот не можеше да се начуди, като виждаше как всеки, който го срещне, го разпознава и нарича по име. Той се обърна към дон Антонио, който яздеше до него, и му каза:

— Голямо е предимството, което крие в себе си странстващото рицарство, тъй като славата на този, който го упражнява, се разнася по всички краища на света. Погледнете само, ваша милост сеньор дон Антонио — познават ме дори момчетата в този град, макар и да не са ме виждали никога.

— Така е, сеньор дон Кихот — отговори дон Антонио. — Както огъня не може нито да го скриеш, нито да го спреш, тъй и доблестта не може да остане неизвестна, а тази, която се спечелва с военни подвизи, блести и сияе над всички други.

И ето, случи се, че докато дон Кихот шестваше тържествено, както вече казахме, някакъв кастилец прочете надписа на гърба му и се провикна:

— А бре, човече, дон Кихот де ла Манча! Как можа да се добереш дотук, без да умреш от безчислените удари, които се изсипаха по гърба ти? Ти си луд, но ако лудуваше скрито от хората и затулен в някое кътче, злото нямаше да е голямо, ала ти имаш способността да караш да подлудяват и оглупяват всички, които общуват и се срещат с тебе. Я погледни само тези сеньори, които те придружават! Върни се, безумецо, у дома си и се залови за имота си, грижи се за жена си и остави тези щуротии, които ти разяждат мозъка и объркват ума ти.

— Вървете си по пътя, драги — рече дон Антонио, — и не давайте съвети, когато никой не ви ги е искал. Сеньор дон Кихот де ла Манча е напълно с ума си, пък и ние, които го придружаваме, не сме глупци. Доблестта трябва да бъде почетена, където и да се срещне. Вървете по дяволите и не се бъркайте в чужди работи.

— Бога ми, ваша милост, вие сте прав — отвърна кастилецът. — Да съветваш този човек, е все едно да говориш на стената. Все пак много ми е жал, като виждам как светлият ум, който този побъркан човек — казват — проявява във всички неща, затъва в тинята на странстващото му рицарство. Но нека вашето проклятие — да се махна по дяволите — постигне не само мене, но и цялото ми потомство, ако от днес нататък — да ми е писано дори да живея по-дълго и от Матусалем — ме чуете да дам някому съвет, дори и когато ми го искат.

Човекът със съветите се отдалечи и разходката продължи, но скоро се събра такава тълпа от хлапетии и всякакви хора, които се натискаха да прочетат надписа, че дон Антонио побърза да го махне, като даде вид, че сменя друго нещо.

Настъпи нощта и те се върнаха вкъщи, където имаше бал, защото съпругата на дон Антонио — образована, весела, хубава и умна дама — беше поканила свои приятелки да дойдат да почетат госта ѝ и да се позабавляват с нечуваните му лудости. Поканените пристигнаха и след

великолепна вечеря балът започна към десет часа. Между гостенките имаше и две дами, игриви и дяволити, които, макар и много почитени, обичаха да се шегуват забавно и безобидно. Една след друга танцуваха те с дон Кихот, така че изтощиха не само тялото, но и душата му. Струваше си човек да види фигурата на дон Кихот — дълъг, изпънат, мършав, жълт, пристегнат в дрехите си, несръчен и преди всичко съвсем не лек. Дамите го ухажваха сякаш крадешком, а и той сякаш крадешком не им обръщаше внимание, но когато се видя притиснат от техните задирания, той не се стърпя и извика:

— *Figite partes adversae!*^[2] Оставете ме на мира, нечестиви помисли! Задоволете другаде, сеньори, вашите желания, защото царицата на моите мечти, несравнимата Дулсинейя дел Тобосо, не

позволява да се покорявам и подчинявам на други желания освен на нейните.

Като каза това, той се отпусна на пода сред залата, съсипан и капнал от непосилните танцувални упражнения. Дон Антонио нареди да го отнесат на ръце в леглото му. Пръв се спусна към него Санчо и му каза:

— Ама че я оплескахте, господарю! Натанцувахте ли се? Да не мислите, че всички храбреци ги бива за танц и че всички странстващи рицари са танцьори? Много се лъжете, ако сте на такова мнение — има хора, които по-скоро ще се осмелят да убият някой великан, отколкото да направят скок във въздуха. Да беше някой от ония танци, при които играчите се пляскат по обувките, можех да ви заместя, защото скачам като орел, но за тези танци съвсем не ме бива.

С тези и други приказки Санчо разсмя гостите, а после отиде да настани господаря си в леглото, като го зави добре, за да се изпоти и излекува от танцьорската болест.

На следващия ден дон Антонио намери за добре да направи опита с омагьосаната глава и заедно с дон Кихот, Санчо, други двама приятели и двете сеньори, които бяха изморили дон Кихот с танци и бяха останали да пренощуват при жената на дон Антонио, се затвориха в стаята, където се намираще главата. Той им обясни свойствата ѝ, повери им тайната и им каза, че за пръв път^[3] ще изпита сега способността на тази вълшебна глава. Никой друг освен двамата приятели на дон Антонио не знаеше тайната на магията, но ако дон Антонио не я беше открил и на тях, те също щяха да се чудят не по-малко от останалите, защото друго не можеше и да се очаква — тъй майсторски и изкусно бе изработена главата.

Пръв се наведе до ухото на главата самият дон Антонио. Той я запита тихо, но така, че да го чуят всички:

— Кажи ми, главо, по силата на скритата в тебе магия, какво мисля аз сега?

Главата му отговори, без да раздвижи устни, но съвсем ясно и разбрано, за да я чуят всички:

— Аз не чета мислите.

Всички останаха смаяни от тези думи, виждайки още повече, че нито в стаята, нито около масата имаше жива душа, която би могла да отговори.

— Колко души сме тук? — запита отново дон Антонио.

— Тук сте — отговори гласът — ти и твоята жена, двама твои приятели, две нейни приятелки, както и прочутият рицар, наречен дон Кихот де ла Манча, и неговият оръженосец, на име Санчо.

Сега вече имаше на какво да се чудят отново, сега вече имаше защо да настръхнат косите на всички от страх. Дон Антонио се поотдалечи от главата и каза:

— Това ми стига, за да се убедя, че не ме е излъгал този, който те продаде, о мъдра, говореща, отговаряща и дивна главо! Нека дойде друг, за да й зададе какъвто си иска въпрос.

Тъй като жените са обикновено нетърпеливи и любопитни, първа пристъпи една от двете приятелки на съпругата на дон Антонио и запита:

— Кажи ми, главо, какво да направя, за да стана много хубава?

Отговорът гласеше:

— Бъди много почтена!

— Нямам други въпроси — каза жената.

След това се доближи другарката ѝ и рече:

— Искам да зная, главо, обича ли ме мъжът ми истински, или не?

Гласът се обади:

— Съди по това, което той върши за тебе, и ще разбереш.

Сеньората, която бе задала въпроса, се отдръпна и каза:

— Нямахше нужда да питам, за да получа такъв отговор, защото по делата на човека можеш наистина да разбереш какви са чувствата му.

После пристъпи един от двамата приятели на дон Антонио и запита:

— Кой съм аз?

— Ти си знаеш — отговори главата.

— Не те питам за това, а искам да зная дали ме познаваш.

— Да, познавам те — отговори гласът, — ти си дон Педро Норис.

— Не искам да зная повече, защото това ми стига, за да разбера, че знаеш всичко.

Той се оттегли и дойде другият приятел и запита:

— Кажи ми, главо, какви са желанията на първородния ми син?

— Казах вече, че не чета желанията, но все пак мога да кажа, че желанието на сина ти е да те погребее.

— Така си е — рече благородникът, — аз сам го виждам и чувствам.

Той не зададе друг въпрос. Пристъпи жената на дон Антонио и запита:

— Не зная какво да те питам, желала бих само да зная — дълго ли ще се радвам на добрия си мъж?

Главата отговори:

— Дълго, защото доброто му здраве и умереният му начин на живот му обещава дълголетие, докато мнозина обикновено скъсяват живота си със своята невъздържаност.

Най-сетне се приближи дон Кихот и запита:

— Кажи ми ти, която отговаряш, истина ли бе, или е сън това, което разказвам, че ми се случи в пещерата на Монтесинос? Ще си нанесе ли моят оръженосец Санчо ударите? Ще бъде ли избавена от магията Дулсинея?

— За историята с пещерата — прозвуча отговорът — може да се каже много нещо — има и от едното, и от другото. Самобичуването на

Санчо ще върви бавно, избавянето на Дулсинея от магията ще стигне до желания край.

— Не желая нищо повече да знам — каза дон Кихот. — Видя ли Дулсинея избавена от магията, ще смятам, че са се осъществили изведнъж всички хубави неща, които бих могъл да си пожелая.

Последен пристъпи Санчо и запита следното:

— Ще получа ли, главо, по някаква случайност още веднъж губернаторство? Ще напусна ли жалкия живот на оръженосец? Ще видя ли пак жена си и децата си?

— Ще губернаторстваш у дома си. Ако се върнеш вкъщи, ще видиш жена си и децата си. Ако престанеш да служиш, ще престанеш да бъдеш оръженосец.

— Не е лошо, Бога ми! — рече Санчо Панса. — Аз бих могъл да си дам същите отговори. Дори пророк Перо Грульо^[4] не би казал нещо повече.

— Говедо! — каза дон Кихот. — Какво искаш да ти отговорят? Не ти ли стига, че отговорите на тази глава съвпадат със зададените въпроси?

— Стига ми — отговори Санчо, — но аз бих желал да ми се изясни по-добре и да ми се каже нещо повече.

Повече въпроси не се зададоха, но всички освен двамата приятели на дон Антонио, които знаеха същността на работата, продължиха да се чудят на главата. Сиде Амете Бененхели пожела да разясни веднага тайната, за да не държи света в недоумение и да не смятат хората, че в тази глава се крие някаква магия и изключително чудо. Дон Антонио Морено — пише той — видял в Мадрид една глава, изработена от един гравьор, и си направил по нейно подобие тази вкъщи — за свое удоволствие и за да учудва невежите. Устройството ѝ бе следното: масата, както и кракът ѝ, на който се държеше, и орловите нокти, които бяха поставени в четирите ъгъла на основата за по-голяма здравина, бяха от дърво, боядисани и лакирани като яспис. Главата, която приличаше на бюст на римски император, бронзова на цвят, беше куха, както беше куха и масата, на която беше прикрепен бюстът тъй плътно, че не личеше никаква следа от спойка. Кракът на масата, и той кух, беше свързан с гърлото и гърдите на бюста, а отдолу — с друго помещение, което се намираше под стаята, където беше главата. През цялата тази кухня на крака, масата, гърдите и гърлото на поменатия

бюст беше прокарана тенекиена тръба, така добре наместена, че не можеше да се види от никого. В долната стая, съобщаваща се с горната, се настаняваше този, който — прилепил устни до тръбата — трябваше да отговаря на въпросите, тъй че гласът се разнасяше като по някакъв рупор и всяка дума се чуваше съвсем ясно и отчетливо и беше невъзможно да се открие измамата. Един племенник на дон Антонио, досетлив и умен студент, даваше отговорите. Тъй като вуйчо му го предупреждаваше кой ще влезе с него този ден в стаята с главата, лесно му бе да отговори бързо и точно на първия въпрос. На останалите въпроси отговаряше по догадки и тъй като беше съобразителен — умно. Сиде Амете прибавя, че този чуден механизъм трая десет или дванадесет дни, но понеже в града се разнесе слухът, че дон Антонио държи у дома си вълшебна глава, която отговаря на всички въпроси, които ѝ се задават, той се побоя да не би вестта да стигне до ушите на бдителните пазители на светата ни вяра и сам съобщи на господата инквизиторите за случая. Те му заповядаха да я унищожи и да не си служи занапред с нея, за да не смущава невежата тълпа. За дон Кихот и Санчо Панса обаче главата си остана вълшебна, готова да дава отговори, много по-благоприятни за дон Кихот, отколкото за Санчо.

Местните благородници, за да угодят на дон Антонио и за да почетат дон Кихот и му дадат възможност да покаже своите глупости, наредиха да се устроят след шест дни конни състезания с пръстени, но те не се състояха по причини, които ще се посочат по-нататък. На дон Кихот му се прииска да се поразходи из града пеш и несподирен от шум и вълнения. Тъй като се боеше, че ако излезе на кон, ще тръгнат подире му дечурлигата, той тръгна пеш със Санчо и с двама слуги на дон Антонио. Минавайки случайно по някаква улица, той вдигна очи и видя над една врата надпис с големи букви „Тук се печатат книги“. Зарадва се много, защото дотогава не беше виждал печатница, а искаше да знае как се печатат книги. Влезе вътре с придружителите си и видя, че на едно място печатат, на друго коригират, на трето набират, на четвърто променят текстове — с една дума, видя как е уредена една голяма печатница. Дон Кихот се приближи до една голяма каса и запита какво се върши тук. Работниците му обясниха, той се учуди и отмина. Отиде при друг и запита и него — работникът отговори:

— Ей този сеньор, ваша милост — и му посочи един много представителен и добре облечен човек, — е превел една книга от

тоскански^[5] на наш кастилски език и аз сега я набирам за печат.

— Какво е заглавието на книгата? — запита дон Кихот.

— Книгата, сеньор, се казва на тоскански „Le bagatelle“.

— А какво значи le bagatelle на кастилски? — запита дон Кихот.

— Le bagatelle — отговори преводачът — значи дреболии, но въпреки скромното си заглавие книгата съдържа твърде добри и важни неща.

— Аз разбирам малко тоскански — каза дон Кихот — и мога да се похваля, че мога да изпея няколко станси от Ариосто. Но кажете ми, ваша милост — не ви питам, за да проверя знанията на ваша милост, а чисто и просто от любопитство, — срещали ли сте в това произведение думата pignata?

— Да, много пъти — отговори преводачът.

— А как я превеждате, ваша милост, на кастилски? — запита дон Кихот.

— Та как да я преведа другояче освен „гърне“.

— Я виж ти! — рече дон Кихот. — Колко сте напреднали, ваша милост, в тосканския език! Хващам се на бас на каквото искате, че тосканската дума place превеждате с „харесва“, più с „повече“, su — с „горе“ и giù — с „долу“.

— Разбира се — каза преводачът, — тези са съответните им думи.

— Готов съм да се закълна — каза дон Кихот, — че ваша милост не се ползвате с известност, тъй като на този свят винаги зле оценяват блестящите умове и достойните трудове. Колко загубени таланти! Колко забравени гении! Колко неоценени достойнства! Но все пак ми се струва, че да превеждаш от един език на друг — освен ако не е от царствените езици гръцки и латински, — е все едно да гледаш фламанските килими откъм опакото — фигурите се виждат, но те са неясни, защото са покрити с конци, а не личат и гладкостта, и багрите на лицевата страна. При това, за да превеждаш от лесни езици, не се иска ум, нито стил, както те не са необходими и когато преписваш или снемаш копие от една хартия на друга. Съвсем не искам да кажа с това, че не заслужава похвала преводаческият занаят, защото човек би могъл да се занимава и с по-лоши и по-недоходни работи. В тази сметка не влизат двамата прочути преводачи — доктор Кристобал де Фигероа, преводач на „Верният пастир“^[6], и дон Хуан де Хауреги, преводач на „Аминта“^[7], — които са толкова щастливо извършили работата си, че

човек се запитва кое е превод и кое — оригинал. Но кажете ми, ваша милост, за ваша сметка ли печатате тази книга, или сте продали правата си на някой книжар?

— Отпечатвам я за своя собствена сметка — отговори преводачът — и смятам да спечеля поне хиляда дуката от първото издание от две хиляди бройки, които ще се разпродадат като топъл хляб, по шест реала едната.

— Няма какво да се каже, добра сметка си правите, ваша милост! — отговори дон Кихот. — Изглежда, че не познавате хитростите на печатарите и връзките, които те имат помежду си. Аз ви уверявам, че когато двете хиляди екземпляра легнат на плещите ви, така ще ви смажат, че ще се ужасите, особено ако книгата не струва много нещо и не е пикантна.

— Тогава какво да правя? — каза преводачът. — Да не би ваша милост да искате да я дам на някой книжар, който ще ми даде срещу правата ми три мараведи и ще смята на всичко отгоре, че ми прави с това голямо благодеяние? Аз не отпечатвам книгите си, за да се прославя в света, защото съм вече достатъчно известен със своите творения — търся печалба, без която славата не струва и петак.

— Бог да ви дари сполука! — рече дон Кихот и мина на друга маса, където преглеждаха коректури от книгата „Светлината на душата“^[8]. Като я видя, той каза:

— Ето какви книги трябва да се печатат, макар че ги има много от същия род, защото много са грешниците, които се нуждаят от тях, и е потребно безкрайно много светлина за потъналите в мрак.

Той отиде по-нататък и видя, че там също коригираха друга книга. Запита за заглавието ѝ и му отговориха, че е втората част на „Знаменитият идалго дон Кихот де Ла Манча“ от някакъв си автор, който живее в Тордесиляс^[9].

— Имам вече сведения за тази книга — каза дон Кихот — и право да си кажа, мислех, че е вече изгорена и превърната в пепел заради нейната несъстоятелност. Но и за нея, както за всяко прасе, ще дойде денят на Свети Мартин^[10], защото измислените истории са толкова похубави и забавни, колкото повече се доближават до истината или я наподобяват, а истинските струват толкова повече, колкото са по-истински.

Каза тези думи и излезе, явно ядосан, от печатницата. Същия ден дон Антонио реши да го заведе да види галерите, които бяха на котва в пристанището. Санчо се зарадва много, защото не беше виждал в живота си галера. Дон Антонио предупреди началника на ескадрата, че следобед ще заведе на галерите госта си, прочутия дон Кихот де ла Манча, за когото той, както и цялото население на града, беше вече чул да се говори. А за това, което се случи там, ще ви разкажа в следната глава.

[1] Така е казано в „Дон Кихот“ на Авелянеда — глава XII. ↑

[2] *Отстъпете, нечисти сили!* — Църковна формула за изпъждане на Сатаната. ↑

[3] Може би трябва да се прибави „публично“, защото дон Антонио — както читателят си спомня — увери дон Кихот, че е правил опити с главата. ↑

[4] *Перо Грульо* — анекдотична личност, известна с най-прости и от само себе си разбиращи се предсказания. ↑

[5] Под тоскански език трябва да се разбира италианският език, а не само тосканското наречие, както и под кастилски трябва да се разбира испански. ↑

[6] *„Верният пастир“* — пасторална трагикомедия в стихове от италианския поет Гуарини (1537–1612), преведена на испански през 1602 година от Кристобал Суарес де Фигероа. ↑

[7] „Аминта“ — пасторално произведение на италианския поет Торквато Тасо (1544–1595), преведено на испански през 1607 г. от Хуан Мартинес де Хауреги, поет и художник, приятел на Сервантес. ↑

[8] Автор на произведението е по всяка вероятност монахът Фелипе де Менесес. Книгата била отпечатана в Севиля през 1555 г. ↑

[9] Издание на апокрифната втора част в Барселона не е имало. Тя е била преиздадена едва през 1732 г. в Мадрид. ↑

[10] *Свети Мартин* — 11 ноември, ден, когато в Испания се колят прасетата. ↑

ГЛАВА ШЕСТДЕСЕТ И ТРЕТА ЗА БЕДАТА, КОЯТО СПОЛЕТЯ САНЧО ПАНСА ПРИ ПОСЕЩЕНИЕТО В ГАЛЕРИТЕ, И ЗА НОВОТО ПРИКЛЮЧЕНИЕ НА ХУБАВАТА МАВЪРКА

Дон Кихот дълго размишлява върху отговорите на вълшебната глава, но нито за миг не допусна, че може да има някаква измама. Напротив, всичките му мисли го довеждаха до обещанието — в което той вярваше, — че Дулсинея ще бъде освободена от магията. Не го съдържаше на едно място и той се радваше вътрешно, че ще види скоро мечтата си осъществена. Санчо пък, въпреки че бе намразил губернаторството, както вече се каза, все желаше да покомандва отново и да бъде слушан — такава е нерадостната участ на хората, вкусили от властта дори когато тя им е била дадена на шега.

И тъй, същия следобед домакинът, дон Антонио Морено, и двамата му приятели се отправиха с дон Кихот и Санчо за галерите. Началникът на ескадрата, предизвестен за тяхното посещение, чакаше да види знаменитите гости дон Кихот и Санчо Панса. Едва се появиха те на брега, и във всички галери свиха сенниците и засвириха музиките. Спуснаха във водата голяма лодка, застлана с чудесни килими и с червени кадифени възглавници, а щом дон Кихот стъпи на нея, от флагманския кораб дадоха топовен салют, последван от залп на другите галери. После, когато дон Кихот се качи по дясната стълба на палубата, всички гребци го поздравиха с трикратния възглас „У-у-у!“, както е обичайно да се посрещат видни личности. Генералът — така ще наричаме началника на ескадрата, който произхождаше от знатно валенсианско семейство — подаде ръка на дон Кихот и го прегърна.

— Ще отбележа с бял камък^[1] този ден — каза той — като един от най-щастливите в моя живот, тъй като видях сеньор дон Кихот де ла Манча, който олицетворява и възплъщава в себе си целия блясък на странстващото рицарство.

С не по-малко вежливи думи му отговори и дон Кихот, крайно зарадван, че го приемат с толкова почести. Всички отидоха след това в задната част на галерата, която беше богато украсена, и седнаха на страничните пейки. Боцманът мина между редиците гребци и даде знак със свирка да се разсъблекат, което бе сторено в миг. Като видя толкова много голи мъже, Санчо онемя, но учудването му нарасна още повече, когато забеляза с каква бързина те опънаха сенниците — стори му се, че са се впрегнали на работа всички дяволи. Всичко обаче беше шега и игра в сравнение с това, което ще разкажа сега. Санчо седеше на дясната страна на палубата до първия гребец. Подучен какво да прави, изведнъж той хвана Санчо и го вдигна на ръце — цялата команда гребци беше вече нащрек и подготвена — и Санчо почна да лети от ръце на ръце по дясната страна на палубата с такава бързина, че пред очите му притъмня и му се стори, че го носят самите демони. Най-сетне, след като го изпопремятаха и по цялата лява страна, пуснаха го на палубата. Горкият Санчо си остана там пребит, задъхан, цял облян в пот, без да може да си даде сметка какво точно му се беше случило. Като видя това безкрило летене на Санчо, дон Кихот запита генерала да не би да е обичай да се устройват подобни игри на тези, които за пръв път посещават галерите. Ако е така, той заяви, че не е склонен да се

подчини и не желае да прави подобни упражнения. Закле се в Бога, че ако някой посегне на него, за да го преметне, веднага ще му извади душата с ритници в корема. И като каза това, той стана прав и улови дръжката на меча си.

В този миг моряците свиха сенника и със страшен шум спуснаха платната на голямата мачта. На Санчо се стори, че самото небе се откачва от пантите си и се стоварва върху главата му и примрял от страх, той я мушна между коленете си. Но и самият дон Кихот не беше на себе си — и той потрепери, сви се и силно побледня. Екипажът вдигна отново платната със същата бързина и шум, както ги беше свалил, и всичко това се извърши в пълно мълчание, като че ли хората бяха загубили глас и дъх. Боцманът даде знак да се вдигне котвата и се спусна с бич в ръка и почна да удря гребците по гърбовете. В това време корабът заплува бавно по морето. Когато Санчо видя как се движат по водата толкова много червени нозе — на това му заприличаха греблата, — каза си наум:

„Ето това са истински магии, а не тези, за които разправя господарят ми. Какво са направили тези нещастници, че ги бият така, и как смее един човек сам да бие толкова хора? Няма съмнение, че тук е адът или най-малко чистилицето.“

Дон Кихот, като гледаше с какво внимание Санчо следи всичко, което става на кораба, каза:

— Ах, приятелю Санчо, колко лесно и просто би било да се съблечеш от кръста нагоре, да се наредиш между тези хора и да доведеш до успешен край освобождаването от магия на Дулсинея! Сред мъките и страданията на толкова хора не би почувствал така силно собствените си, още повече, че може би мъдрецът Мерлин ще зачете всеки удар, нанесен от такава жилава ръка, за десет от онези, които в края на краищата ще трябва сам да си нанесеш.

Генералът се канеше вече да запита за какви удари и за какво освобождаване от магия на Дулсинея става дума, когато дежурният моряк извика:

— От Монхуич^[2] дават сигнал, че покрай брега откъм запад се задава кораб с гребла!

При тези думи генералът се качи на палубата и викна:

— Ей, момчета, гледайте да не ни се изплъзне! Този кораб, който ни посочиха, е сигурно някоя бригантина^[3] на алжирски корсари.

Трите други галери се приближиха до флагманската, за да получат заповеди. Генералът заповяда две да поемат курс към открито море, а той и третата щяха да се движат покрай брега, защото така бригантината не можеше да им се изплъзне. Гребците залегнаха на греблата и галерите се понесоха така устремно, сякаш летяха. Като навлязоха навътре в морето, те откриха на около две мили един кораб, който прецениха на око, че има от четиринадесет до петнадесет чифта гребла, което се потвърди по-късно. Когато корабът забеляза галерите, засили хода си с намерение и надежда да се измъкне благодарение на лекотата си, но не сполучи, защото флагманската галера беше един от най-леките кораби, които пореха морските талози. Тя напредваше така бързо, че у хората от бригантината изчезна всякаква надежда за спасение и поради това капитанът ѝ заповяда на гребците да пуснат греблата и да се предадат, за да не дразнят повече командира на нашите галери. Но съдбата бе решила иначе. Точно когато флагманската галера стигна толкова близо до бригантината, че нейният екипаж можеше да чуе гласовете, които ги подканяха да се предадат, двама пияни турци, намиращи се с други свои земляци на бригантината, изпразниха мускетите си и убиха двама войници, които стояха на предната палуба на галерата. Като видя това, генералът се закле да не остави жив нито един от тези, които плени в кораба, и нападна яростно бригантината, която успя да се изплъзне под неприятелските гребла. Галерата я задмина и се отдалечи доста от нея. Макар и да виждаха, че са загубени, хората от бригантината в последен отчаян опит вдигнаха платната и докато галерата се връщаше, се опитаха отново с опънати платна и гребане да избягат, но усилията им не можеха вече да поправят пакостта, която им навлече собствената им дързост. Флагманската галера ги настигна на малко повече от половин миля, използва съоръженията си за пленяване на вражески кораб и плени целия екипаж. В това време пристигнаха и другите две галери и цялата флотилия се отправя с плячката си към брега, където се бяха насъбрали много хора, любопитни да видят какво са заловили. Генералът пусна котва близо до брега и чак тогава видя, че на пристанището е излязъл и вицекралят на града. Той нареди да се изпрати за него лодка и заповяда да се вдигне реята^[4], за да се обесят веднага на нея капитанът и другите пленени турци, около тридесет и шест души на брой — всички здравеняци и повечето от тях войници. Генералът запита кой е

капитанът на бригантината. Отговори му на кастилски един от пленниците, испански вероотстъпник, както по-късно се разбра:

— Ето този млад човек, сеньор, когото виждате тук, е нашият капитан.

Той му посочи един от най-хубавите и най-напети момци, които човек може да си представи. На вид надали имаше и двадесет години. Генералът го запита:

— Кажи ми, зло куче, какво те накара да убиеш войниците ми, когато виждаше, че е невъзможно да се изплъзнеш? Така ли изразяваш уважението си към флагманските кораби? Не знаеш ли, че дързостта не е храброст? Съмнителните надежди трябва да правят човека смел, но не и безразсъдно дързък.

Капитанът понечи да отговори нещо, но генералът не можа да чуе отговора му, защото се спусна да посрещне вицекраля, който се качваше в галерата, придружен от няколко прислужници и граждани.

— Сполучлив ли излезе ловът ви, сеньор генерал? — каза вицекралят.

— Много сполучлив — отговори генералът — и ваше превъзходителство ще види ей сега дивеча, увиснал на реята.

— Защо така? — запита вицекралят.

— Защото — отговори генералът, — противно на всички закони, на здравия разум и на всички военни обичаи, те убиха двама мои войници, едни от най-добрите на борда на тези галери, и аз се заклех да обеса всички, които пленя, и на първо място този момък, който е капитан на бригантината.

И той му посочи момъка, който с вързани ръце и окачено на шията въже чакаше смъртта си. Вицекралят го погледна и като видя колко е хубав, изящен и смирен, в миг хубостта породил у него състрадание и го обзе желание да го спаси.

— Кажи ми, капитане — каза той, — какъв си по народност — турчин, мавър или вероотстъпник.

Момъкът отговори също на кастилски език:

— Не съм нито турчин, нито мавър, нито вероотстъпник.

— Какъв си тогава? — попита вицекралят.

— Жена-християнка — отговори момъкът.

— Жена, и то християнка, в такива дрехи и при такава обстановка? Повече за чудене, отколкото за вярване.

— Отложете, сеньори, изпълнението на смъртната присъда — каза момъкът. — Няма да загубите много, ако забавите вашето отмъщение, докато ви разкажа житието си.

Чие кораво сърце не би омекнало от тези думи, поне докато траеше разказът на тъжния и злочест момък? Генералът му разреши да говори каквото иска, но да не се надява да получи прошка за явната си вина. Използувайки това разрешение, момъкът започна разказа си:

— Аз принадлежа на този повече нещастен, отколкото разумен народ, върху който се изля неотдавна цяло море от беди. Искам да кажа, че родителите ми са маври. Когато настана тежкото за моите сънародници време, бях отведена от двама мои чичовци в Берберия, като не ми помогнаха уверенията ми, че съм християнка — каквато съм наистина, — и то не престорена и привидна, а истинска и правоверна. Напразно изтъквах тази истина, но тя не бе чула нито от ония, които бяха натоварени да проведат злополучното ни прогонване, нито пък моите чичовци искаха да ѝ повярват. Те я взеха по-скоро за измислена лъжа, за да остана в страната, където съм се родила. Така че те ме отведоха със себе си не доброволно, а насила. Майка ми беше християнка и баща ми, човек благоразумен, също християнин. Католическата вяра засуках с майчиното си мляко, възпитана бях в благонравие и, струва ми се, нито в езика, нито в нравите си съм показала някога, че съм покръстена мавърка. Заедно с тези добродетели — защото аз ги смятам за добродетели — разцъфна и моята хубост, ако имам изобщо някаква хубост. Макар че живеях скромно и много затворено, все пак не бях толкова откъсната от света, та да не ме види един младеж, на име дон Гаспар Грегорио, първороден син на благородник, който владее едно село, съседно на нашето. Сега, когато страшното вече заплашва да ме задуши, много време би отнело да ви разкажа как той ме видя, как си говорехме, как се влюби лудо в мене, а и аз не по-малко в него. Ще кажа само, че дон Грегорио пожела да ме придружи в изгнанието. Знаейки добре езика на маврите, той се смеси с тези, които идваха от други селища, и по пътя се сприятели с двамата ми чичовци, с които бях тръгнала, защото баща ми, човек разумен и предвидлив, щом чу за първия още указ, заплашващ ни с изгнание, напусна селото и тръгна да ни търси убежище в чужди царства. Той закопа и скри на едно място, което само аз зная, много бисери, скъпоценни камъни, пари в крусади и златни дублони и ми заръча в

никой случай да не пипам това съкровище, ако ни изселят преди неговото завръщане. Така и постъпих и както вече казах, заедно с чичовците ми и други още сродници и близки заминахме за Берберия. Заселихме се в Алжир и сякаш се заселихме в самия ад. Кралят чу за моята хубост — а и мълвата за моите богатства бе сигурно стигнала до него — и това бе отчасти щастие за мене. Той нареди да се явя пред него и ме разпита от коя част на Испания съм и какви пари и скъпоценности съм донесла. Аз му назовах името на нашето село и прибавих, че скъпоценностите и парите са заровени там, но че мога лесно да ги прибера, ако сама се върна да ги потърся. Казах му всичко това, за да го заслепи по-скоро алчността, отколкото хубостта ми. Докато разговаряхме, дойдоха да му съобщят, че заедно с мене е пристигнал един от най-изящните и хубави младежи, каквито може да си представи човек. Веднага разбрах, че става дума за дон Гаспар Грегорио, чиято хубост не може да се опише с думи. Смутих се при мисълта за опасността, която заплашва дон Грегорио, защото между тези варвари турци едно хубаво момче или младеж се цени повече от всяка жена, колкото и хубава да е тя. Кралят заповяда начаса да му го доведат, за да го види, и ме запита вярно ли е това, което му разправят за този младеж. Тогава аз, сякаш вдъхновена от небето, му отговорих, че е вярно, но че трябва да му кажа, че той не е мъж, а жена като мене. Помолих го да ми разреши да я облека в женски дрехи, за да се яви в целия блясък на своята хубост и му се представи по-малко смутена. Той отговори, че е съгласен и че друг път ще поговорим за това как ще се върна в Испания, за да прибера скритото съкровище. Говорих с дон Гаспар, предупредих го за грозящата го опасност, ако се яви в мъжки дрехи, облякох го като мавърка и още същия следобед го представих на краля, който, щом „я“ видя, се възхити и реши да „я“ задържи, за да „я“ подари на великия султан. Но за да „я“ предпази от опасността, на която би била изложена — дори от самия него — в неговия харем, той заповяда да „я“ настанят в къщата на едни видни мавърки, които да „я“ пазят и се грижат за „нея“. Там „я“ и отведоха веднага. Какво почувствахме и двамата — защото не мога да отрека, че го обичам, — оставям да съдят тези, които се любят, а трябва да се разделят. Кралят разпореди след това да се завърна с тази бригантина в Испания, придружена от двама турци, същите, които убиха вашите войници. С мене тръгна и този испанец вероотстъпник — тя посочи човека, с

когото бе заговорил най-напред генералът, — за когото знам положително, че е прикрит християнин и че идва в Испания повече с желание да остане тук, отколкото да се завърне пак в Берберия. Всички други в бригантината са маври и турци и служат само като гребци. Двата алчни и дръзки турци, въпреки изричната заповед, която получиха — да ни стоварят, мене и ренегата, в първото испанско пристанище, облечени в християнски дрехи, с каквито сме се снабдили, — поискаха отначало да разузнаят крайбрежието и ако могат, да плякосат каквото им падне. Те се бояха, че ако ни стоварят първо на брега, може да ни се случи на нас двамата някоя беда и да издадем, че тяхната бригантина е в морето, и тогава, ако има галери край брега, да ги пленят. Снощи съгледахме това пристанище и без да забележим четирите галери, бяхме открити и ни се случи това, което сам видяхте. Така че сега дон Гаспар Грегорио се спотайва в женски дрехи между жени, при явна опасност да загине, а аз съм тук с вързани ръце, боейки се или, по-добре казано, надявайки се, че ще се сложи край на живота ми, който не ми е вече мил. Това е, сеньори, край на моята печална история колкото истинска, толкова и нещастна. Молбата ми е да ме оставите да умра като християнка, защото, както вече казах, съвсем нямам дял във вината, която се вменява на моите сънародници.

Тя млъкна и очите ѝ се напълниха с горчиви сълзи, които накараха да се просълзят и мнозина от присъстващите. Вицекралят, трогнат и обзет от съчувствие, се приближи до нея и без да каже дума, отвърза със собствените си ръце въжето, което притискаше хубавите ръце на мавърката.

А докато покръстената мавърка разказваше своята чудна история, в нея бе приковал поглед един стар поклонник, влязъл в галерата с вицекраля. Едва завърши тя своя разказ, и той се хвърли в нозете ѝ, прегърна ги и с глас, прекъсван от хиляди въздишки и ридания, ѝ каза:

— О, Ана Феликс, нещастна дъще моя! Аз съм баща ти, Рикоте — върнах се да те търся, защото не мога да живея без тебе, радост на моята душа!

При тези думи Санчо ококори очи, вдигна глава — той стоеше с наведена глава, натъжен от спомена за нерадостната си въздушна разходка — и като се взря в поклонника, позна, че това е същият Рикоте, когото бе срещнал в деня, когато напусна губернаторството си. Той позна и дъщеря му, която, вече отвързана, прегърна баща си и

смеси сълзите си с неговите. Рикоте се обърна към генерала и вицекраля и каза:

— Тази девойка, сеньори, е моя дъщеря, по-нещастна по съдба, отколкото по име. Името ѝ е Ана Феликс^[5], а презимето — Рикоте, прочута както със своята хубост, така и с моето богатство. Аз напуснах родината си, за да търся в чужди царства убежище и подслон. Намерих го в Германия и се завърнах, преоблечен като поклонник, заедно с няколко други германци, за да търся дъщеря си и да изровя голямото богатство, което оставих скрито в земята. Не намерих дъщеря си, а само имането, което нося със себе си, но сега — по една странна случайност, на която бяхте свидетели — намерих най-скъпото за мене съкровище — любимата си дъщеря. Ако нашата малка вина и ако нейните и моите сълзи могат да открият път на състраданието въпреки непреклонното ви правосъдие, проявете милост към нас, защото не сме имали никога помисъл да ви оскърбим, нито пък сме одобрявали някога планове на нашите сънародници, чието изгонване бе справедлива мярка.

Сега се обади и Санчо:

— Познавам добре Рикоте и мога да потвърдя, че наистина Ана Феликс е негова дъщеря. А в другите там дреболии — отивания и връщания, добри или лоши намерения — не ми е работа да се бъркам.

Това странно приключение смая всички присъстващи, а генералът каза:

— Сълзите ви не ще ми позволят в никакъв случай да изпълня клетвата си — живеете, хубава Ана Феликс, колкото години ви е отредило небето и нека наказанието бъде понесено от дръзките и нахални войници, които извършиха престъплението.

Той заповяда да бъдат обесени веднага на реята двамата турци, които бяха убили войниците му, но вицекралят го помоли най-настойчиво да не ги обесва, тъй като в постъпката им е имало повече безразсъдна лудост, отколкото съзнателна храброст. Генералът изпълни молбата на вицекраля, защото мъчно си отмъщава човек, когато гневът му е преминал. След това почнаха да обмислят как да избавят дон Гаспар Грегорио от заплашващата го опасност. Рикоте обеща да даде за тази цел повече от две хиляди крусади в бисери и скъпоценности. Предложиха се много начини, но най-удачният от тях бе този, който предложи вероотстъпникът испанец, за когото вече споменахме. Той

предложи да се върне в Алжир с някое корабче, с не повече от шест чифта гребла и с гребци християни, защото знаеше къде, как и кога трябваше и можеше да слезе на брега, а познаваше също и къщата, в която бе задържан дон Гаспар. Генералът и вицекралят се замислиха дали да се доверят на вероотстъпника и да му дадат християни гребци, но Ана Феликс потвърди, че му вярва, а баща ѝ Рикоте обеща да даде откуп за християните, ако попаднат в плен.

След като се прие този план, вицекралят напусна галерата, а дон Антонио Морено покани у дома си покръстената мавърка и нейния баща, тъй като вицекралят го натовари да ги приеме и нагости колкото се може по-добре. От своя страна, той обеща да му изпрати каквото имаше вкъщи за нагощаването им, защото голяма благосклонност и съчувствие възбуди в душата му хубостта на Ана Феликс.

[1] Виж бележката към глава 10, част II. ↑

[2] *Монхуич* — крепост на едноименен хълм, издигащ се южно от Барселона. ↑

[3] *Бригантина* — малък и бързоходен двумачтов кораб. ↑

[4] *Рея* — подвижно напречно дърво на мачтата, на което се прикрепва платното. ↑

[5] Рикоте прави игра на думи с името *Феликс*, което на латински значи щастлив. ↑

ГЛАВА ШЕСТДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА НАЙ-СКРЪБНОТО ОТ ВСИЧКИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ, СЛУЧИЛИ СЕ ДОСЕГА НА ДОН КИХОТ

Жената на дон Антонио Морено — разправя се по-нататък в историята — се зарадва безкрайно, като видя у дома си Ана Феликс. Тя я прие много сърдечно, пленена както от хубостта ѝ, така и от ума ѝ, защото покръстената мавърка блестеше еднакво и с едното, и с другото. Сякаш чули звън на камбана, всички жители на града се стичаха, за да я видят.

Дон Кихот каза на дон Антонио, че според него планът за освобождението на дон Грегорио не е правилен, защото е по-скоро опасен, отколкото целесъобразен. По-добре било да изпратят в Берберия само него, въоръжен и на кон, и той щял да избави от плен Грегорио напук на цялата мюсюлманска сган, също както дон Гайферос освободил съпругата си Мелисендра.

— Не забравяйте, ваша милост — намеси се при тези думи Санчо, — че сеньор Гайферос спаси жена си на суша и я отведе във Франция по суша, а в нашия случай, дори по някаква случайност да освободим дон Грегорио, няма през къде да го пренесем в Испания, защото между нея и нас ще бъде морето.

— Като изключим смъртта, за всичко друго има лек на този свят — отговори дон Кихот. — Щом се приближи корабът до брега, ние ще

се качим в него, ако ще и целият свят да ни се противопостави.

— Лесничко си го представлявате, ваша милост — рече Санчо, — но дълъг е пътят от приказките до делата. Аз държа за вероотстъпника, който ми се вижда добър и порядъчен човек.

Дон Антонио каза, че ако вероотстъпникът не се справи със задачата си, ще се вземе решение великият дон Кихот да се прехвърли в Берберия.

След два дни вероотстъпникът отплува с лек кораб с шест чифта гребла и с най-сърцати гребци, а след още два дни и галерите отплуваха към изток, след като генералът замоли вицекраля да има любезността да го осведомява как върви освобождението на дон Грегорио и какво става с Ана Феликс. Вицекралят обеща да изпълни молбата му.

Една сутрин, когато дон Кихот бе излязъл да се разхожда по брега в пълно бойно снаряжение — защото той не се отделяше от оръжието си нито за миг и много пъти казваше, че то му е накит, а боят — отмора, видя, че насреща му се зададе рицар, въоръжен и той от глава до пети и с блестяща луна, изобразена на щита му. Като се доближи толкова, че да може да бъде чуто, рицарят се обърна към дон Кихот и му каза на висок глас:

— О, славни и никога по достойнство възхвалени рицарю дон Кихот де ла Манча! Аз съм Рицарят на бялата луна и моите нечувани подвизи може би са запечатали името ми в паметта ти. Идвам да те предизвикам на двубой и да изпитам силата на твоите мишци, за да те накарам да се съ согласиш и признаеш, че моята дама — не е важно коя е тя — е несравнимо по-красива от твоята Дулсинея дел Тобосо. Ако признаеш веднага тази истина, ще си спасиш живота, а на мене ще спестиш труда да ти го отнема, ако ли пък се биеш и бъдеш победен, аз искам само едно удовлетворение — като сложиш оръжие и престанеш да търсиш приключения, да се оттеглиш и прибереш за срок от една година в селото си, където ще трябва да живееш, без да докоснеш меч а си, в мир и спокойствие, защото така ще бъде по-добре за имота ти и за спасението на душата ти. Ако ли пък ти ме победиш, главата ми ще бъде на твое разположение, твоя плячка ще бъдат доспехите и конят ми и славата на моите подвизи ще се прибави към твоята слава. Помисли кое ще е по-изгодно за теб и ми отговори веднага, защото аз си определих днешния ден като краен срок, за да свърша тази работа.

Дон Кихот се слиса. Чудеше се на високомерието на Рицаря на бялата луна, а и не можеше да разбере какво го е накарало да му отправи покана за дуел, но му отговори спокойно и със строго изражение:

— Рицарю на бялата луна, за чиито подвизи не съм чувал нищо досега. Готов съм да се закълна, че никога не сте виждали прочутата Дулсинея, защото, ако бяхте я видели, знаейки, че щяхте да се въздържите да ми отправите такава покана — самият ѝ вид би ви разкрил, че не е имало и не може да има хубост, която може да се сравни с нейната. Така че без да ви казвам, че лъжете, но твърдейки, че се заблуждавате безкрайно, аз приемам дуела при поставените от вас условия, и то веднага, за да не изтече денят, който сте си определили. Не приемам от условията ви само едно — да поема върху себе си славата на вашите подвизи, защото не знам нито какви са те, нито в какво се състоят — достатъчни са ми моите собствени подвизи такива, каквито са. Изберете си прочее каквото място пожелаете на това поле и аз ще избира своето, а комуто Бог помогне, него и Свети Петър ще благослови.

От града бяха вече съгледали Рицаря на бялата луна и бяха доложили на вицекраля, че той води разговор с дон Кихот де ла Манча. Мислейки, че това е някакво ново приключение, устроено от дон Антонио Морено или от друг някой благородник от града, вицекралят се запъти веднага към брега, придружен от дон Антонио и много други граждани. Пристигнаха точно в минутата, когато дон Кихот обръщаше Росинант, за да заеме изходното положение за атака. Като видя, че двамата рицари са готови да се нахвърлят един срещу друг, вицекралят застана помежду им и ги запитва коя е причината, която ги кара да встъпят тъй внезапно в двубой. Рицарят на бялата луна отговори, че става въпрос за съревнование на хубости, и повтори накратко това, което бе казал на дон Кихот, като спомена и за поставените и приети от двете страни условия на дуела. Вицекралят се обърна към дон Антонио и го запитва знае ли кой е този Рицар на бялата луна и дали не е всичко това някаква устроена на дон Кихот шега. Дон Антонио му отговори, че не знае кой е рицарят, нито пък дали дуелът е сериозен или на шега. Този отговор хвърли вицекраля в голямо смущение — той не знаеше дали да им позволи, или не, да продължат боя. Като реши обаче, че все пак това е някаква шега, той се отдръпна и каза:

— Сеньори рицари, щом не ви остава нищо друго, освен да признаете правото на противника или да умрете, и щом сеньор дон Кихот поддържа своето, а и ваша милост, Рицарю на бялата луна, не желаете да отстъпите, с Божията помощ напред!

Рицарят на бялата луна благодари на вицекраля с учтиви и отбрани думи за даденото разрешение, а и дон Кихот направи същото. После, като призова от все сърце на помощ небето и своята Дулсинея, както бе свикнал да прави в началото на всеки бой, той отстъпи още малко назад, тъй като видя, че противникът му направи същото, и без никаква тръба или друг боен инструмент да им даде знак за нападение, двамата обърнаха едновременно конете си един срещу друг. Тъй като обаче конят на Рицаря на бялата луна беше по-добър, той се приближи до дон Кихот на две трети от разстоянието, което ги делеше, и там го пресрещна с такава сила, че без да го засегне с копие — което бе вдигнал, види се, нарочно, — събори тежко на земята Росинант и дон Кихот. Веднага след това той се надвеси над него, сложи копие си върху забралото му и каза:

— Победен сте, рицарю, а ще бъдете и убит, ако не потвърдите, че ще изпълните условията на нашия дуел.

Смазан и зашеметен от падането, дон Кихот отговори, без да вдигне забралото си, с глух и отмалял глас, който идеше сякаш от дъното на някакъв гроб.

— Дулсинея дел Тобосо е най-хубавата жена на света, а аз съм най-нещастният рицар на земята. Не бива моето безсилие да опорочи тази истина. Забий, рицарю, копие то си и ми вземи живота, той като ти ми отне вече честта.

— Не, това няма да направя — рече Рицарят на бялата луна, — нека пребъде в цялото си величие славата за хубостта на Дулсинея дел Тобосо! Достатъчно е за мене великият дон Кихот да се оттегли в своето село за една година или за срок, който аз определя, както уговорихме, преди да започнем боя.

Вицекралят, дон Антонио и мнозина други, които се бяха събрали там, чуха всичко това, чуха също и отговора на дон Кихот, който каза, че щом не иска от него да извърши или каже нещо, което ще засегне Дулсинея, той ще изпълни всичко останало като истински и добросъвестен рицар. След тази изповед Рицарят на бялата луна обърна

коня си, поклони се дълбоко на вицекраля и се насочи с умерен галоп към града.

Вицекралят заповяда на дон Антонио да тръгне след него и да узнае на всяка цена кой е той. Вдигнаха от земята дон Кихот, откриха лицето му и видяха, че е бледо и цяло в пот. Росинант беше в такова лошо състояние, че не може да мръдне от мястото си. Санчо, съвсем посърнал и натъжен, не знаеше нито какво да каже, нито какво да направи — струваше му се, че всичко това е сън, че всичко това е дело на вълшебство. Той виждаше господаря си сразен и принуден да не пипне цяла година оръжие, виждаше блясъка на неговите славни подвизи помрачен и надеждите в неотколешните му обещания — отнесени като дим от вятъра. Страхуваше се да не би Росинант да остане сакат, а господарят му — разглобен. А нямаше ли да е голямо щастие, ако при разтърсването си бе поумнял! Най-сетне върху една носилка, която вицекралят нареди да донесат, понесоха дон Кихот към града, а за там се запъти и вицекралят, нетърпелив да разбере кой беше този Рицар на бялата луна, който остави дон Кихот в такова окаяно състояние.

ГЛАВА ШЕСТДЕСЕТ И ПЕТА
В КОЯТО СЕ РАЗКРИВА КОЙ БЕШЕ РИЦАРЯТ НА
БЯЛАТА ЛУНА И СЕ РАЗКАЗВА ЗА ОСВОБОЖДЕНИЕТО
НА ДОН ГРЕГОРИО И ЗА ДРУГИ ОЩЕ НЕЩА

Дон Антонио Морено тръгна по дирите на Рицаря на бялата луна, след когото се беше понесла тълпа деца, които го преследваха, докато най-сетне той се прибра в една странноприемница в центъра на града. В нея влезе и дон Антонио, воден от желанието да се запознае с него. Яви се един слуга да посрещне рицаря и да му смене доспехите и те влязоха в една малка стая. Последва ги и дон Антонио, който гореше от нетърпение да разбере кой е той. Като видя, че не може да се отърве от този благородник, Рицарят на бялата луна каза:

— Виждам, сеньор, че сте дошли да узнаете кой съм аз и тъй като няма защо да се крия от вас, ще ви кажа цялата истина, докато този мой прислужник ми смене доспехите. Знайте, сеньор, че ме наричат

бакалавъра Самсон Караско. Аз съм от селото на дон Кихот де ла Манча, чиито лудости и глупости възбуждат съжаление у всички нас, които го познаваме, и най-вече у самия мене. Уверен, че най-доброто средство за неговото оздравяване е той да си почине и си седи вкъщи в родното му село, потърсих средство да го принудя да се върне там. Така преди около три месеца, преоблечен като странстващ рицар под името Рицар на огледалата, тръгнах да го търся из пътищата, за да вляза в двубой с него и го победея — без да му причиня, разбира се, никакво зло, — поставил предварително като условие на борбата ни победеният да се подчини безпрекословно на волята на победителя. Това, което мислех да изискам от него — защото го смятах вече победен, — беше да се завърне в селото си и да не го напуска цяла година, време достатъчно, за да се излекува. Но съдбата отреди друго — победи ме той, събори ме от коня и по този начин планът ми не може да се осъществи. Той продължи пътя си, а аз се върнах, победен, засрамен и раздрусан от падането, което на всичко отгоре излезе доста сериозно. Но това не уби у мене желанието да го потърся отново и да го победея, както и стана днес. И понеже дон Кихот спазва строго задълженията на странстващото рицарство, няма съмнение, че ще изпълни поетото към мене задължение съгласно дадената дума. Ето, сеньор, цялата история, към която няма какво повече да прибавя. Моля ви само, за да бъдат увенчани с успех добрите ми намерения и за да си възвърне разума един човек, у когото той е напълно на мястото си, щом забрави за глупостите на рицарството, да не ме издадете и да не кажете на дон Кихот кой съм аз.

— О, сеньор! — каза дон Антонио. — Господ да ви прости греха, който сторихте към целия свят, като пожелахте да върнете разсъдъка на най-забавния безумец на земята! Нима не виждате, сеньор, че ползата, която бихме имали от разумността на дон Кихот, не може да се сравни с удоволствието, което ни доставя той със своите лудости? На мене ми се струва, че всички хитрости на сеньор бакалавъра няма да успеят да върнат ума на един толкова неизлечимо луд човек. И ако не бих престъпил повелите на милосърдието, щях да пожелаая дон Кихот да не оздравява никога, защото, оздравее ли, ние ще се лишим не само от неговата забавност, но и от остроумията на оръженосеца му Санчо Панса — а всяко едно от тях може да развесели и самата меланхолия. Но въпреки всичко аз ще мълча и няма да му кажа нищо, за да видя

дали съм имал право, като изказах съмнение относно резултата от положените от сеньор Караско усилия.

На това бакалавърът отговори, че според него работата се развива благоприятно и че се надява крайт да е щастлив. Антонио изрази готовност да му услужи във всичко, Караско се сбогува с него, натовари доспехите си на едно муле и възседнал коня, с който влезе в боя, напусна още същия ден града и се върна в селото си, без да му се случи нещо, което заслужава да бъде разказано в тази истинска история. Дон Антонио докладва на вицекраля за всичко, което му бе разказал Караско, но вицекралят никак не остана доволен, тъй като знаеше, че завръщането на дон Кихот в родното му село щеше да лиши всички онези, които следяха с интерес неговите безумства, от по-нататъшни развлечения.

Шест дни лежа дон Кихот болен, тъжен, умислен и съвсем разстроен, защото злополучното му поражение занимаваше непрекъснато въображението му. Санчо се мъчеше да го утеши и веднъж между другото му каза:

— Горе главата, господарю, хайде, развеселете се и благодарете на небето, че като паднахте на земята, не си счупихте някое ребро! Не е да не знаете, че човек ту губи, ту печели и че невинаги на куката виси сланина. Покажете пръст на доктора, защото нямате нужда от него, за да се излекувате от тази болест, и нека се върнем вкъщи и престанем да търсим приключения из непознати земи и селища. Ако поразмислим хубавичко, ще видим, че от тази работа губя най-много аз, макар че ваша милост най-зле си изпатихте. Вярно, че с губернаторството ми се изпариха желанията да бъда друг път губернатор, но затова пък не ме напусна меракът да стана граф, което сега няма вече да се осъществи, защото, зарежете ли веднъж рицарския си занаят, няма и да станете крал. Така че моите надежди ще ги отнесе вятърът като дим.

— Млъкни, Санчо, не виждаш ли, че оттеглянето и прибирането ми на село няма да траят повече от година? След това пак ще се върна към благородния си занаят и няма начин да не извоювам кралство, а на тебе да подаря някое графство.

— Чул ви Господ — рече Санчо, — а на дявола олово в ушите! Колко пъти съм слушал да казват, че по-добре е да се надяваш на нещо хубаво, отколкото да притежаваш нещо лошо.

В тази минута при тях влезе дон Антонио и им каза с нескривана радост:

— Добри новини, сеньор дон Кихоте! Дон Грегорио и вероотстъпникът, който отиде да го освободи, са на пристанището! Какво казвам — на пристанището? Той е вече при вицекраля и ей сега ще дойде тук.

Дон Кихот се позарадва и рече:

— Право да си кажа, щях да се радвам повече, ако беше излязло обратното, защото това би ме накарало да отплувам за Берберия и да освободя със силата на моята десница не само дон Грегорио, но и всички пленени християни там. Но какво говоря аз, клетникът? Та не съм ли аз победен? Не ме ли събориха от коня? Не съм ли аз този, който не може да посегне към оръжието си цяла една година? Какво съм заобещавал и съм се захвалил, като ми приляга сега повече хурката, отколкото мечът?

— Я оставете това, сеньор — рече Санчо, — важното е кокошката да е жива, па нека да е пипкава! Днес ти, утре аз! Какво ще им обръщаме толкова внимание на тези счепквания и тупаници. Паднеш ли днес, утре може да се вдигнеш, освен ако ти се е прищяло да се залежиш, искам да кажа, ако толкова се размекнеш, че не можеш да събереш сили за нови дела. Я ставайте, ваша милост, да посрещнем дон Грегорио — защото чувам шум в къщата, сигурно е вече дошъл.

И действително така беше. След като докладва на вицекраля за всичко, което му се беше случило по пътя на отиване и на връщане, дон Грегорио, нетърпелив да види час по-скоро Ана Феликс, дойде с вероотстъпника в дома на дон Антонио. Когато го измъкнали от Алжир, той бил облечен в женски дрехи, но още в кораба ги сменил с дрехите на един пленник, спасил се заедно с него. Каквито и дрехи обаче да носеше, той предизвикваше общо възхищение, съчувствие и уважение, защото беше чудно хубав и изглеждаше да е между седемнадесет и осемнадесетгодишен. Рикоте и дъщеря му излязоха да го посрещнат — Рикоте със сълзи на очи, дъщеря му — плаха и свенлива. Не се прегърнаха, защото голямата любов е обикновено сдържана. Всички присъстващи единодушно се възхищаваха от хубостта на дон Грегорио и Ана Феликс, застанали един до друг. Мълчанието говореше вместо двамата влюбени, а те изразяваха своите радостни и чисти чувства с поглед, а не с думи. Вероотстъпникът разказа по какъв начин и с какви

хитрости бе успял да освободи дон Грегорио, а той самият описа какви опасности и трудности е преживял сред жените, при които е бил настанен, и всичко това не с много приказки, а накратко, с което показва, че умът му надхвърля възрастта му. Рикоте се разплати с вероотстъпника и гребците и щедро ги възнагради. Вероотстъпникът бе приет отново в лоното на църквата и стана нейно чисто и послушно чадо, като чрез изкупление и покаяние изхвърли всичко гнило от душата си.

След два дни вицекралят се събра с дон Антонио и се посъветва какво да направят, за да не бъдат изгонени от Испания Ана Феликс и Рикоте, защото не смятаха, че е неправилно да останат в страната една толкова ревностна християнка и нейният баща, човек наглед толкова благонамерен. Дон Антонио предложи услугите си да се застъпи за тях в столицата, където и без това трябвало да отиде по други работи, и добави, че с подкрепата на видни лица и с подаръци там могат да се уредят много трудности.

— Не — каза Рикоте, който присъстваше на разговора, — тук не помагат нито видни лица, нито подаръци, защото пред всесилния дон Бернардино де Веласко, граф де Саласар, когото негово величество е натоварил с нашето изгонване, не важат нито молби и обещания, нито подаръци и сълзи. Вярно е, че той съчетава милосърдието с правосъдието, но понеже вижда, че цялото тяло на народа ни е заразено и гнило, той си служи по-скоро с нажежено желязо, което гори, отколкото с балсами, които смекчават болката. По такъв начин с благоразумие, прозорливост и усърдие, пък и със страха, който вдъхва, той пое върху силните си плещи изпълнението на тази голяма задача, без да могат нашите хитрости, коварства и измами да заслепят очите на Аргос^[1], които държи постоянно отворени, за да не би някой от нашите да се укрие и остане като заровен в земята корен, който би могъл с време да израсне и да роди отровни плодове в една Испания, прочистена и освободена от страха, в който я държеше нашият народ. Героично решение на великия Филип III, който прояви и нечувана мъдрост, като повери неговото изпълнение на дон Бернардино де Веласко!

— Както и да е — каза дон Антонио, — аз ще направя, веднъж пристигнал там, всичко възможно, па каквото Бог даде. Дон Грегорио ще дойде с мене, за да успокои родителите си, които неговото изчезване

сигурно тревожи, а Ана Феликс ще остане с жена ми вкъщи или ще се оттегли в някой манастир. Колкото за Рикоте, сигурен съм, че сеньор вицекралят ще го приеме с удоволствие в дома си, докато се разбере как ще завършат моите постъпки.

Вицекралят се съгласи на всички тези предложения, но дон Грегорио, като узна за взетото решение, заяви отначало, че в никой случай не може и не иска да се раздели с Ана Феликс, но накрая поразсъди и реши, че след като види родителите си, ще може да се върне скоро при любимата си, и се съгласи да се подчини. Ана Феликс остана при жената на дон Антонио, а Рикоте — в дома на вицекраля.

Дойде денят, в който дон Антонио трябваше да замине, а след два дни замина и дон Кихот със Санчо, защото последниците от падането не му позволиха да тръгне по-рано. При раздялата на дон Грегорио с Ана Феликс имаше много сълзи, въздишки, вопли и стенания. Рикоте предложи на дон Грегорио, ако иска, хиляда ескудос, но той отказа, като прие само пет от дон Антонио, с обещание да му ги върне в столицата. След това двамата заминаха, а малко по-късно потеглиха и дон Кихот със Санчо — дон Кихот без оръжие и в пътнически дрехи, а Санчо пеш, защото Сивчо беше натоварен с доспехите.

[1] Юнона поверила на Аргос, който притежавал сто очи, петдесет от тях винаги отворени, превърнатата в телица Йо, за да я пази и бди зорко над нея. По заповед на Юпитер Меркурий приспал Аргос със сладките звуци на флейтата си и му отсякъл главата. Юнона поставила стоте му очи на опашката на пауна, любима нейна птица. ↑

ГЛАВА ШЕСТДЕСЕТ И ШЕСТА
В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА ЗА ТОВА, КОЕТО ЧИТАТЕЛЯТ
ЩЕ ПРОЧЕТЕ, А СЛУШАТЕЛЯТ ЩЕ ЧУЕ

На излизане от Барселона дон Кихот се обърна да види мястото, където бе свален от коня, и каза:

— Тук бе Троя!^[1] Тук злата ми орис, а не страхливостта ми отне предишната ми слава, тук, Фортуна прояви към мене своето непостоянство, тук се помрачиха подвизите ми и тук най-сетне пропадна моето щастие, за да не изгрее вече никога!

Като чу тези думи, Санчо каза:

— На мъжествените сърца подобава, сеньор, да бъдат търпеливи в несретите, както и радостни в сполуките. Съдя по себе си — като губернатор бях весел, но и сега, ходейки пешком като оръженосец, не съм тъжен. Чувал съм да казват, че тъй наречената Фортуна е пияна и разглезена жена, а отгоре на това и сляпа — нито вижда какво върши, нито знае кого сваля и кого качва.

— Голям философ си станал, Санчо — отговори дон Кихот, — говориш като умен човек, не знам кой те е научил на това. Едно мога само да ти кажа — на този свят няма никаква Фортуна, а всичко, което става на земята, добро или лошо, не става случайно, а по особено предопределение на провидението, и ето защо се казва, че всеки е ковач на собствената си съдба. Аз бях също ковач на съдбата си, но не проявих нужното благоразумие и скъпо заплатих за моята самонадеяност. Трябваше да си дам сметка, че моят мършав Росинант не ще може да противостои на едрия и силен кон на Рицаря на бялата

луна. Въпреки това одързостих се да приема боя. Направих каквото можех, събориха ме от седлото и макар и да загубих честта си, не загубих и не мога да загубя волята да изпълня думата си. Когато бях странстващ рицар, смел и юначен, ясно показах с мишците и подвизите си какви са моите дела, а сега, когато съм вече обикновен идалго, ще покажа какво значи дадената дума, като изпълня поетите от мене задължения. И тъй, приятелю Санчо, карай смело, ще отидем на село да прекараме годината на послушничеството, а по време на това затворничество ще съберем нови сили, за да се върнем към военното поприще, което няма да напусна никога.

— Сеньор — отговори Санчо, — не е кой знае колко приятно да ходи човек пеш, та да имам желание да бия дълъг път. Нека окачим тези доспехи на някое дърво като някой обесен, а възседна ли Сивчо и отделя ли краката си от земята, можем да вървим колкото ваша милост искате и кажете. Но ако си мислите, че мога да се влача пеш и да преодолявам дълги разстояния, ще рече да си представяте невъзможни неща.

— Имаш право, Санчо — каза дон Кихот. — Да ги окачим като трофей и да издълбаем под тях или около тях в дърветата думите, които са били написани под също такъв трофей на Роланд:

*Ще ги докосне, който може
във битка над Роланд да се наложи.*

— Златни ви уста — отговори Санчо, — а ако не ни беше потребен Росинант за из пътя, добре щеше да е да окачим и него.

— Не! — възрази дон Кихот. — Няма да окачим нито него, нито доспехите, за да не кажат хората — „за добра служба — лоша награда“.

— Ето една права приказка — рече Санчо. — Умните хора казват, че не бива да се бие самарът по вина на магарето и тъй като ваша милост сте си сам виновен за сполетялото ви зло, трябва сам себе си да накажете, а не да изсипвате гнева си върху изпочупените си и вече окървавени доспехи, нито върху кроткия Росинант, нито върху нежните ми крака, от които искате да вървят повече, отколкото им се полага.

В подобни разговори мина целият ден и други още четири, без дон Кихот и Санчо да срещнат някаква пречка по пътя си. На петия ден, като влизаха в едно село, те забелязаха пред вратите на един хан много

хора, които се веселяха, тъй като беше празник. Когато дон Кихот се приближи до тях, един от селяните се провикна:

— Нека един от тези двама сеньори, които идват насам и не познават спорещите страни, каже как трябва да се разреши нашият бас.

— На драго сърце — отговори дон Кихот, — и то напълно справедливо, стига да проумея същността на спора.

— Ето каква е работата, сеньор — каза селянинът. — Един наш събрат, толкова дебел, че тежи единадесет аrobi, предложи да се надбягва със свой съсед, който не тежи повече от пет аrobi. Условието беше да пробягат разстояние от сто крачки, но като изравнят теглото си. Когато запитаха дебелия как ще изравнят теглото си, той предложи противникът му, който тежи пет аrobi, да си окачи шест аrobi желязо на кръста, така че и двамата да тежат по единадесет аrobi.

— Не може така — обади се Санчо, преди още дон Кихот да отговори. — Както е известно на всички, аз бях до неотдавна губернатор и съдия и затова оставете на мене да разсея вашите съмнения и да издам решение по спора.

— Говори, говори, приятелю Санчо — рече дон Кихот, — че както ми е замаяна главата и ми са объркани мислите, не ме бива да разделя и на две магарета слама.

Получил разрешение, Санчо заговори на селяните, които се бяха струпали около него със зяпнали уста и чакаха да чуят присъдата му:

— Приятели, това, което иска шишкото, е безсмислено, пък не е и справедливо, защото, ако е вярно, че на предизвикания принадлежи правото да си избере оръжие, не бива този, който го предизвиква, да го принуждава да избере такова оръжие, което ще му попречи да победи. Ето защо моето решение е — шишкото, който предлага състезанието на мършавия, да се порендоса, поокастри, поизпили, поизтъни и откъсне, както намери за добре, шест аrobi отгук-оттам от месата си и така, като остане само с пет аrobi тегло, да се изравни с петте аrobi на своя противник, та да могат да се надбягват при равни условия.

— Бре да се не види! — рече един селянин, като чу присъдата на Санчо. — Този сеньор говори като светец и присъжда като каноник! Но там е работата, че шишкото няма да иска да смъкне от себе си нито унция месо, а да не говорим за цели шест аrobi.

— Най-добре е да зарежат напълно надбягването — каза друг, — щом мършавият не желае да пукне под тежестите, а шишкото не иска и

грам да откъсне от себе си. Хайде да изпием половината от баса — да заведем тези сеньори в някоя кръчма с хубаво вино, и толкова.

— Благодаря ви, сеньори — отговори дон Кихот, — но не мога нито минута повече да се бавя тук — печални обстоятелства и тъжни мисли ме карат да изглеждам невежлив и да бързам да си тръгна.

И като пришпори Росинант, той се понесе напред и остави селяните да се чудят на странния му вид, както и на мъдростта на Санчо, когото бяха взели за негов слуга. Един от селяните каза:

— Щом слугата е толкова умен, какъв ли ще да е господарят му! Хващам се на бас, че ако отидат да се учат в Саламанка, докато се обърнеш, ще ги видиш станали алкади в столицата. Науката и пак науката, и малко връзки и късмет отгоре — всичко друго е от лукаваго. И докато се усетиш, видиш се с жезъл в ръка или с владишка митра на глава.

Господар и слуга прекараха тази нощ сред полето, под открито небе, а на следния ден, като продължиха пътя си, видяха да иде насреща им един пешеходец с дисаги през рамо и с малко копие или пика в ръка, както ходят пешите куриери. Щом наближи дон Кихот, той ускори стъпките си и стигна почти бегом до него, целуна го по дясното бедро — защото не можеше да се надигне по-високо — и каза с израз на голяма радост:

— О, сеньор дон Кихот де ла Манча, колко ще се зарадва господарят ми, херцогът, като узнае, че ваша милост се връщате в замъка — той е там със сеньора херцогинята.

— Не ви познавам, приятелю — отговори дон Кихот, — и не мога да се сетя кой сте, ако сам не ми кажете.

— Аз, сеньор дон Кихот — отговори куриерът, — съм Тосилос, лакеят на херцога, моя господар, същият, който не пожела да се бие с ваша милост по повод на омъжването на дъщерята на доня Родригес.

— Боже мой! — извика дон Кихот. — Възможно ли е да сте вие човекът, когото моите врагове, магьосниците, превърнаха в лакей, за да ми отнемат славата на тая битка?

— Не казвайте такова нещо, сеньор — възрази куриерът, — в случая нямаше нито магия, нито промяна на някакво лице — излязох на арената същият онзи лакей Тосилос, каквото я и напуснах. Искях просто да се оженя без никаква борба, защото момичето ми хареса, но едно реших, а друго излезе. Щом ваша милост напуснахте замъка,

господарят ми, херцогът, нареди да ми ударят сто тояги, задето не изпълних заповедта, която ми даде преди започването на боя. Всичко се свърши с това, че момичето е сега монахиня, доня Родригес се върна в Кастилия, а аз отивам сега в Барселона да занеса на вицекраля един пакет с писма на моя господар. Ако ваша милост искате да пийнете глътка чисто винце, макар и топло, нося тук една кратуна, пълна с отлично вино, па и няколко парчета трончонско сирене, годно да възбуди жаждата, ако случайно е замряла.

— Приемам поканата — извика Санчо, — зарежете церемониите, драги Тосилос, и подайте бързо виното, напук на всички магьосници от цяла Америка.

— Виждам, Санчо — каза дон Кихот, — че си най-лакомият човек на света и най-големият невежа на земята, щом не можеш да разбереш, че този куриер е омагьосан и че този Тосилос не е Тосилос. Остани с него и се натъпчи, аз ще продължа пътя си бавно и ще чакам да ме настигнеш.

Тосилос се засмя, извади кратуната, измъкна от дисагите сирене и хляб и седна със Санчо на зелената тревица и в мир и съгласие така опепеляшкаха и отупаха дисагите, че най-сетне облизаха и плика с книжата само защото миришеше на сирене. Тосилос каза на Санчо:

— Приятелю Санчо, този твой господар сигурно дължи нещо на Михаля.

— Как дължи? — отговори Санчо. — Никому нищо не дължи, всичко си плаща и по лудост никому дължен не остава. Това ми е ясно и често му го казвам, но каква полза? А особено безполезно е сега, след като го победи Рицарят на бялата луна.

Тосилос го помоли да му разкаже какво се е случило, но Санчо му каза, че ще бъде неучтиво от негова страна да остави господаря си да го чака и че ако се срещнат някой ден пак, ще му разкаже всичко надълго и нашироко. Той стана, изтърси дрехите си, изчисти брадата си от трохите, сбогува се с Тосилос, подкара магарето и настигна господаря си, който го чакаше под сянката на едно дърво.

[1] Цитат от „Енеидата“, 3, 10. ↑

ГЛАВА ШЕСТДЕСЕТ И СЕДМА
ЗА РЕШЕНИЕТО НА ДОН КИХОТ ДА СТАНЕ ОВЧАР И
ДА ЖИВЕЕ СРЕД ПРИРОДАТА, ДОКАТО ИЗТЕЧЕ
ГОДИНАТА НА ПОКАЯНИЕТО МУ, КАКТО И ЗА ДРУГИ
НАИСТИНА ЗАБАВНИ И ВЕСЕЛИ СЛУЧКИ

Ако безбройни мисли терзаеха дон Кихот преди поражението, то след него те го замъчиха още повече. Той бе седнал, както казахме, под сянката на едно дърво и какви ли не мисли налитаха върху му като мухи на мед. Ту го занимаваше въпросът как да бъде освободена от магията Дулсинея, ту размишляваше за живота, който трябваше да прекара в принудителен покой. По едно време пристигна Санчо и почна да хвали щедростта на Тосилос.

— Възможно ли е, Санчо — каза дон Кихот, — да вярваш още, че този човек е истински лакей? Нима забрави, че сам видя Дулсинея,

преобразена в селянка, а Рицаря на огледалата — превърнат в бакалавъра Караско? Та всичко това е дело на магьосници, които ме преследват! Но кажи ми сега — попита ли Тосилос какво е станало с Алтисидора? Плакала ли е тя след моето заминаване, или са потънали в забрава любовните чувства, които я измъчваха, докато бях в замъка?

— Толкова бях улисан — отговори Санчо, — че не ми остана време да питам за подобни глупости. Странно е, сеньор, че сте все още в състояние да се интересувате за чужди мисли, и то за любовни!

— Слушай, Санчо — рече дон Кихот, — голяма разлика има между това, което върши човек от любов, и това, което прави от благодарност. Един рицар може да бъде безчувствен, но — строго погледнато — не може да бъде неблагодарен. Ясно е, че Алтисидора бе силно влюбена в мене — даде ми трите нощни шапки, както си спомняш, проля сълзи при раздялата, прокле ме, обсипа ме с укори, оплака се, забравила всякакво чувство на срам, и то пред всички хора. Всичко това показва, че ме е обожавала, защото гневът на влюбените се излива винаги в проклетия. Аз не можех да подхранвам у нея никакви надежди, нито пък да ѝ предложа съкровища, защото всичките ми мечти са отправени към Дулсинея, а съкровищата на странстващите рицари са като тези на призраците^[1] — привидни или лъжливи. Ето защо аз мога да изразя благодарността си само като си спомням за нея, но без да увреждам с това на спомените си за Дулсинея, към която ти вършиш несправедливост, като отлагаш безкрайно бичуването и наказанието на своето тяло — дано го видя изгризано от вълци, — което предпочиташ да запазиш за червеите, вместо да го използваш за изцелението на тази клета сеньора.

— Сеньор — отговори Санчо, — право да ви кажа, не виждам какво общо може да има между ударите по задните ми части и отмагьосването на омагьосаните. То е все едно да речеш. „Ако те боли глава, намажи си с мехлем коленете.“ Готов съм да се закълна — без страх, че ще сгреша, — че в нито една от историите за странстващото рицарство, които ваша милост сте чели, няма нейде писано някой да е бил отмагьосан с бой. Но така или иначе, аз ще си нанеса ударите, само че когато ми се прище на мене и се яви подходящ случай да се набия.

— Дай Боже — отвърна дон Кихот — и дано небесата те просветят, за да осъзнаеш задължението, което си поел да помогнеш на моята сеньора, която е и твоя, защото ти си мой.

Увлечени в тези разговори, те продължаваха да вървят, докато стигнаха до мястото, където ги бяха прегазили бикове. Дон Кихот го позна и каза на Санчо:

— Ето поляната, където срещнахме богато пременените овчарки и изящните овчари, пожелали да възобновят и пресъздадат пастирската Аркадия — мисъл колкото необикновена, толкова и остроумна. Ако се съгласиш, Санчо, аз бих искал, подражавайки им, и ние да станем овчари, поне за този откъс от време, през който ми наложиха уединение. Ще купя няколко овце и всички необходими неща за овчарския живот. Аз ще се нарека овчарят Кихотис, а ти — овчарят Пансино, ще скитаме из планини, гори и поля, ще пеем, ще въздишаме и ще пием от течните кристали на изворите, на бистрите ручей или на пълноводните реки. Дъбовете ще ни дават с щедра ръка своите сладки плодове, дънерите на крепките коркови дървета ще ни предлагат място за почивка, върбите — своята сянка, розите — своето благоухание, обширните поляни — пъстроцветни килими, чистият и прозрачен въздух — своя съживителен лъх, луната и звездите — светлина въпреки нощния мрак, песните — удоволствие, сълзите — радост, Аполон — стихове, и любовта — вдъхновения, които ще ни направят безсмъртни и ще ни прославят не само в наши дни, но и в идните векове.

— Бога ми — рече Санчо, — ето такъв живот ми допада и харесва! И уверен съм, че веднъж само да ни видят бакалавърът Самсон Караско и майстор Николас бръснарят, ще поискат да ни последват и да станат и те овчари като нас. Пък дай Боже и свещеникът да се прибере и той в кошарата, защото е веселяк и обича приятния живот!

— Добре го каза, Санчо — рече дон Кихот. — Ако бакалавърът Самсон Караско влезе в овчарската ни задруга — а в това не се съмнявам, — може да се казва овчарят Самсоново или Караскон, а бръснарят Николас — Микулосо^[2], както някога Боскан^[3] се е казвал Неморосо. На свещеника не мога да се сетя още какво име да дадем, но можем да вземем за основа неговото звание и да го наречем овчарят Куриамбро^[4]. За овчарките, в които ще трябва да бъдем влюбени, най-лесно ще намерим имена и тъй като името на моята възлюблена приляга еднакво както на овчарка, така и на княгиня, няма защо да се мъча да ѝ търся друго по-добро. Ти, Санчо, ще дадеш на твоята каквото име искаш.

— Смятам да я нарека просто Тересона — рече Санчо, — ще подхожда както на дебелината ѝ^[5], тъй и на собственото ѝ име — Тереса. Впрочем, като я възпявам със стихове, аз ще разкрия чистотата на моите чувства, защото на мене ми се услажда домашният хляб. На свещеника не му подхожда да си има овчарка, за да не дава лош пример, а ако бакалавърът иска да има — това си е негова работа.

— Ех, че славно ще заживеем с тебе, приятелю Санчо! — извика дон Кихот. — Колко кларинети, колко саморски гайди, колко гъдулки и дайрета ще наслаждават нашия слух! И нищо чудно, ако сред тази разнообразна музика чуем и звуците на албогите! Така ще имаме почти всички овчарски инструменти.

— Какво е туй албоги? — запита Санчо. — Такова нещо не съм чувал, нито виждал през целия си живот.

— Албогите — каза дон Кихот — са талерки, приличащи на подставките на месингови свещници, които, като се удрят една в друга откъм кухата им страна, издават не особено нежен, нито пък хармоничен звук, който обаче не е неприятен и подхожда на селския характер на гайдите и на дайретата. „Албоги“ е мавърска дума като всички думи в нашия език, които започват с „ал“, например *almoḥaza* (чесало), *almozar* (обядвам), *alfombra* (килим), *alguacil* (съдебен пристав), *alhuseta* (лавандула), *almacén* (магазин), *alcancía* (глинена спестовна касичка) и още няколко.

Само три мавърски думи в езика ни окончават на „i“: *borceguí* (нисък ботуш), *zaquizamí* (таван) и *maravedí* (вид монета). А арабският произход на думите *alhelí* (шибой) и *alfaquí* (мохамедански учен) проличава и от началното „al“, и от крайното „i“^[6]. Всичко това ти казвам между другото по повод на думата „албоги“, която споменах, но то ще ни помогне много да уредим напълно новото си положение, защото, както знаеш, аз падам малко поет, а бакалавърът Самсон Караско пише отлични стихове. За свещеника не мога да кажа нищо, но обзалагам се, че и той има поетическа жилка. А за майстор Николас не се и съмнявам, защото почти всички бръснари свирят на китара и съчиняват куплети. Аз ще оплаквам разлъката си, ти ще възпяваш постоянството си в любовта, пастирът Караскон — хладността на своята възлюблена, овчарят Куриамбро — каквото му душа иска и така всичко ще върви отлично.

А Санчо отговори:

— Мене така не ми върви, сеньор, че едва ли ще доживея да видя този щастлив ден. Ах, какви гладки дървени лъжици ще издялам, когато стана овчар! Какви тестени сладкиши, какви каймаци, какви венци и разни други овчарски дреболии ще правя, които ще покажат ако не, че съм умен, то поне, че съм сръчен! Дъщеря ми Санчика ще ми носи яденето в кошарата. Но внимание — Санчика си я бива, а не всички овчари са благодрушни, има и лукави, и не бих желал, като отива за вълна, сама да се върне остригана. Любовните измами и похотливите желания ходят както из полетата, така и из градовете, и влизат както в овчарските колиби, така и в кралските дворци; където няма съблазън, няма и грях; каквото очите не виждат, по него и сърцето не чезне, а извършиш ли бяла, по-добре бягай през плета, отколкото да чакаш милост от хората.

— Стига с тези пословици, Санчо — каза дон Кихот, — само една от тях ти беше достатъчна, за да поясниш мисълта си. Колко пъти съм те съветвал да не бъдеш така разточителен с поговорките си, а да ги употребяваш по-рядко, но изглежда, че то е равностойно да „проповядваш в пустиня“ или „като биеш тъпана, кой ли те слуша“.

— Изглежда — отговори Санчо, — че и за ваша милост приляга поговорката: „Казал тиганът на котела — махай се оттук, циганино“. Правите ми упрек, че употребявам много пословици, а ваша милост ги нижете по две наведнъж.

— Слушай, Санчо — отговори дон Кихот, — моите пословици са винаги намясто и подхождат за случая, както приляга пръстен, направен по поръчка, а ти набутваш твоите пословици навсякъде за щяло и нещяло. И друг път съм ти казвал, доколкото си спомням, че пословиците са кратки истини, извлечени от опита и от размишленията на древните мъдреци, но неуместно употребяваните пословици не са мъдрост, а са празни приказки. Но стига толкова — нощта вече настъпва и добре е да се отделим малко от главния път и да намерим място за нощуване, а Господ ще се погрижи за утрешния ден.

Отделиха се от пътя и вечеряха късно и зле за голямо огорчение на Санчо, който си спомни отново за лишенията, които трябва да търпи странстващото рицарство в гори и планини, макар и понякога да се среща изобилие в замъци и къщи, например у дон Диего Миранда, на сватбата на Камачо Богатия и у дон Антонио Морено. Като разсъди

обаче, че нито денят е вечен, нито нощта безкрайна, Санчо спа спокойно тази нощ, а господарят му я прекара в бдение.

[1] *Съкровища на призраци* — израз, употребяван за богатства, които се разпиляват и пръскат, без да се знае защо и как. ↑

[2] Името *Николас* се е срещало във вариант *Миколас*. ↑

[3] Поетът *Хуан Боскан Алмогавер* (1495–1542) е минавал за майстор на пасторалните произведения в италиански стил. ↑

[4] *Куриамбро* — съставено от *сига* (свещеник) и окончанието *ambro*. ↑

[5] Суфиксът *оп*, респ. — *опа*, изразява по-големи размери, едрина, пълнота, грубоватост. ↑

[6] Коментаторите предупреждават, че тези лингвистични бележки нямат научна стойност. ↑

ГЛАВА ШЕСТДЕСЕТ И ОСМА ЗА ПРИКЛЮЧЕНИЕТО НА ДОН КИХОТ СЪС СВИНЕТЕ

Нощта беше доста тъмна, макар и луната да си беше на небето, но за съжаление не на място, където можеше да се види, защото понякога сеньора Диана отива да се разхожда в антиподите и оставя планините в сянка и долините в мрак. Дон Кихот плати своя данък на природата, като изкара първия си сън, но не можа след това да заспи отново, противно на Санчо, с когото не се случваше никога подобно нещо, защото спеше на един дъх от вечер до сутрин, което показваше, че здравето му е добро и грижите — малко. Грижите на дон Кихот съвсем прогониха съня му и той разбуди Санчо и му каза:

— Учудва ме, Санчо, твоята безгрижност. Струва ми се, че си направен от мрамор или от твърд бронз и че в тебе няма ни чувство, ни порив. Аз бдя, когато ти спиш, плача, когато ти пееш, изтощавам се от

постене, а ти едва мърдаш от мястото си и едва дишаш от преяждане. На добрия слуга подобава да споделя мъките на господаря си и да ги изживява заедно с него ако не от друго, то поне от приличие. Вслушай се в тишината на тази нощ, в тази самота, която ни кани да прекъснем съня си и да побдим. Стани, за Бога, оттегли се малко настрана и си нанеси смело и решително триста-четиристотин удара за сметка на тези, които дължиш за освобождението на Дулсиней. Моля те за това, и то от все сърце, защото съвсем не искам да се саморазправам с тебе като миналия път, още повече, че знам колко ти е тежка ръката. След като си нанесеш ударите, ще прекараме нощта в песни — аз ще пея за моята разлъка, ти за постоянството на чувствата си и така ще сложим началото на овчарския живот, който ще водим у нас на село.

— Сеньор — отговори Санчо, — аз не съм монах, та да се събуждам посред нощ и да изтезавам плътта си, нито пък ми се вижда лесен преходът от острите болки към музиката. Оставете ме, ваша милост, да спя и не ме насилвайте да се бичувам, че иначе ще се закълна да не посегна никога не само на месата си, но дори на едно влакънце от дрехата си.

— О, закоравяла душа! О, безсърдечни оръженосецо! Това ли ти е благодарността за хляба, който съм ти давал, и за добрините, които съм ти правил и мисля още да ти правя? Благодарение на мене ти стана губернатор и благодарение на мене се надяваш да станеш скоро граф или да получиш друга равностойна титла, което ще се сбъдне, щом изтече годината, защото *post tenebras spero lucem*^[1].

— Нищо не разбирам от всичко това — възрази Санчо, — а знам само, че докато спя, не чувствам ни страх, ни надежда, нито мъка, нито блаженство. Благословен да е този, който е измислил съня — плащ, който покрива всички човешки мисли, храна, която насища глада, вода, която утолява жаждата, огън, който стопля студа, студ, който разхлажда жегата, и най-сетне обща за всички монета, с която се купува всичко, везна и тежест, която изравнява царя с пъдаря, мъдреца с глупеца. Само едно лошо има сънят — казват, че прилича на смъртта и че между спящия и мъртвеца разликата е малка.

— Никога, Санчо — каза дон Кихот, — не съм те слушал да се изразяваш тъй изящно, както сега, а това ме накара да разбера колко е права поговорката, която често повтаряш: „Не е важно с кого си расъл, а с кого си пасъл“.

— Аха, господарю — възрази Санчо, — я кажете сега — кой ниже поговорките? Те излизат от устата ви по две наведнъж, по-лесно, отколкото у мене, само че разликата между вашите и моите е тази, че вашите са намясто, а моите ни в клин, ни в ръкав. Но в края на краищата и вашите, и моите са поговорки.

Така разговаряха те, когато внезапно по цялата долина се разнесе някакъв глух шум, смесен с остри звукове. Дон Кихот скочи на крака и хвана меч си, а Санчо се сгуши под Сивчо и се ограда от двете страни с доспехите и самара на магарето. Той беше толкова изплашен, колкото господарят му беше смутен. Шумът растеше все повече и приближаваше към двамата страхливци или най-малкото към единия, защото храбростта на другия е известна. Работата се състоеше в това, че в този нощен час няколко души караха за продан на един панаир повече от шестстотин свине, а те така силно квичаха и грухтяха, че оглушаваха ушите на дон Кихот и Санчо, които не можеха да разберат какво става. Грамадното грухтящо стадо налетя срещу тях и без никакво уважение към дон Кихот и Санчо мина връз двамата и разруши укреплението на Санчо, като събори не само дон Кихот, но на всичко отгоре и Росинант. Цялата тази сган от мръсни животни с грухтенето си и с бързия си бяг вся смут и свали на земята самара, доспехите, Сивчо, Росинант, Санчо и дон Кихот. Санчо се надигна криво-ляво и поиска от господаря си меч, за да заколи пет-шест от тези невежливи сеньори свине, защото бе успял вече да разбере какво го бе изпотъпкало. Дон Кихот му каза:

— Остави ги на мира, приятелю, този позор е наказание за моя грях. Справедливо небесно възмездие за един победен странстващ рицар е да го гризат чакали, да го жият оси и да го тъпчат свине.

— Трябва да е небесно наказание също така — рече Санчо — оръженосците на победените рицари да бъдат хапани от мухи, ядени от въшки и измъчвани от глад. Ако ние, оръженосците, бяхме синове на рицарите, у които служим, или поне близки техни роднини, нищо чудно да ни постигнеше наказание за техните грехове дори до четвърто поколение. Но какво общо имат Пансовци с Кихотовци? Хайде сега да си легнем да поспим малко, докато е още тъмно. Ще съмне пак с Божия Воля и всичко ще се нареди.

— Спи, Санчо — отговори дон Кихот, — ти си роден да спиш, а аз съм роден да бдя и докато се разсъмне, ще се отдам на моите мисли и ще ги излея в един мадригал, който съчиних снощи, без ти да подозираш.

— Струва ми се — рече Санчо, — че мислите, които пораждат стихове, не могат да бъдат лоши и тежки. Съчинявайте си, ваша милост, каквото щете, а аз ще си поспя колкото мога.

И в същия миг той се сви на кълбо и като се намести удобно на земята, унесе се в дълбок сън, без да го тревожат нито дългове, нито поръчителства, нито никакви други грижи. Дон Кихот се облегна на дънера на един дъб или бук — Сиде Амете Бененхели не споменава точно какво е било дървото — и пригласян от собствените си въздишки, запя:

*Любов! Помислил само
с каква жестока болка ме прекърши,
жадувам смърт — да свърши
завинаги това тегло голямо.*

*Но стигна ли до нея,
тих пристан във морето на скръбта ми,
пак радостта ме маме,
не ми се мре, пак искам да живея.*

*Животът ме убива,
смъртта за нов живот ме вдъхновява.
Дял тъжен — да възпявам
живота и смъртта немилостива.*

Той съпровождаше всеки стих с много въздишки и с потоци от сълзи като човек, чието сърце се разкъсва от болката на поражението и от отсъствието на Дулсинея.

В това време настъпи денят и слънчевите лъчи улучиха очите на Санчо. Той се събуди, протегна се, разтърка си очите и размърда мързеливото си тяло. Като видя как свинете бяха опустошили запасите му, взе да проклина и тях, а и всички, за които се сети. Двамата продължиха пътя си и към залез-слънце забелязаха, че насреща им се задават десетина конници и четири-пет пешеходци. Сърцето на дон Кихот трепна, а Санчовото се сви, защото хората идеха въоръжени с

копия и щитове и видът им беше много войнствен. Дон Кихот се обърна към Санчо и му каза:

— Ако можех, Санчо, да употребя оръжието си и ако обещанието не връзваше ръцете ми, като нищо щях да се справя с този отряд. Но може би ще излезе нещо друго, а не това, от което се опасяваме.

Междувременно конниците се доближиха и без да кажат дума, заобиколиха дон Кихот и насочиха копията към гърдите и гърба му, заплашвайки го със смърт. Един от пешаците сложи пръст на устата си, за да му даде знак да мълчи, хвана Росинант за юздата и го дръпна настрана от пътя. Останалите пешаци обкръжиха Санчо и Сивчо и тръгнаха в най-дълбоко мълчание по стъпките на този, който водеше дон Кихот. Рицарят се опита на два-три пъти да запита накъде го водят и какво искат от него, но щом понечеше да заговори, те му затваряха устата, като му показваха остриетата на копията си. Същото ставаше и със Санчо — колчем се опиташе да каже нещо, един от пешаците го смущаваше с някакъв остен и не само него, но и Сивчо, като че ли и той се готвеше да продума. Настъпи нощта, пазачите ускориха стъпките си и страхът у двамата пленници все повече нарастваше, особено когато от време на време им подвикваха:

— По-бързо, троглодити!

— Мълчете, варвари!

— Търпете, антропофази!

— Не се оплаквайте, скити, не зяпайте, убийствени Полифеми^[2], кръвожадни лъвовете!

Прикачваха им какви ли не други прозвища, дразнейки слуха на двамата клетници — господар и слуга. Санчо вървеше и мърмореше:

— Нас — тортолители? Нас — бербери, астрофази и кучета, нас — скитници?^[3] Съвсем не ме радват тези имена — лош вятър духа в този край! Всички беди се струпаха изведнъж отгоре ни като на бясно куче тояга. Дано поне само със сопи свърши това злополучно пътешествие!

Дон Кихот вървеше съвсем слисан, без да може да отгатне — колкото и да се напъваше да мисли — какво означават оскърбителните думи, които се сипеха върху тях. Едно му беше само ясно — не ги очакваше нищо добро, а трябваше да бъдат готови за най-лошото. Най-сетне, към един часа след полунощ, те стигнаха до един замък, който дон Кихот позна веднага, че е замъкът на херцога, където бяха живели неотдавна.

— Боже мой! — прошепна дон Кихот, когато видя къде се намира.
— Какво значи всичко това? Та нали в този дом царяха някога вежливост и любезност! Но, види се, за победените доброто се превръща в зло, а злото в още по-голямо зло.

Въведоха ги в главния двор на замъка, така украсен и натъкмен, че учудването им нарасна, а страхът им се удвои, както ще се види в следната глава.

[1] След мрака чакам светлина (лат). ↑

[2] Полифем е според митологията един от циклопите, обитавал Сицилия, който разкъсвал и изяждал жертвите си. ↑

[3] Санчо изопачава всички думи — вместо троглодити — *тортолити* (гугутчици), вместо варвари — *бербери*, вместо скити — *скитници*. ↑

**ГЛАВА ШЕСТДЕСЕТ И ДЕВЕТА
ЗА НАЙ-РЯДКОТО И НАЙ-НЕОБИКНОВЕНО
ПРИКЛЮЧЕНИЕ, СЛУЧИЛО СЕ НА ДОН КИХОТ В
ТЕЧЕНИЕ НА ТАЗИ ВЕЛИКА ИСТОРИЯ**

Конниците слязоха от конете си и заедно с пешаците вдигнаха изведнъж на ръце Санчо и дон Кихот и ги внесоха в двора, в който горяха повече от сто факли, закрепени в големи подставки, а по галериите на двора светеха не по-малко от петстотин канделабъра, така че беше светло като ден въпреки мрачната нощ. Посред двора се издигаше една катафалка, две вари висока, цялата покрита с грамаден покров от черно кадифе, а по стъпалата и околоръст горяха повече от сто бели восъчни свещи върху сребърни свещници. На катафалката лежеше трупът на една толкова хубава девойка, че с хубостта си разхубавяваше сякаш самата смърт. Главата ѝ почиваше на брокатена възглавница, украсена е венец от разни благоуханни цветя. В

скръстените ѝ на гърдите ръце беше втъкнато клонче от жълта победна палма^[1]. От едната страна на двора се издигаше естрада с две кресла, на които седяха двама души, с корони на глави и със скиптри в ръце. Приличаха на крале — било истински, било лъжливи. Отстрани на естрадата, към която се възлизаше по няколко стъпала, имаше други два стола, където похитителите на дон Кихот и Санчо настаняха своите пленници. Те сториха това в пълно мълчание и със знаци дадоха на двамата да разберат, че и те трябва да мълчат, но нашите герои и без това щяха да си мълчат, защото от учудване пред това зрелище си бяха глътнали езиките. В това време на естрадата се изкачиха, придружени от голяма свита, две видни личности, които дон Кихот веднага позна — това бяха херцогът и херцогинята, техните домакини, които седнаха на разкошни кресла редом с коронованите глави. Кой не би се учудил на това зрелище, особено когато в лицето на мъртвата девойка, която лежеше на катафалката, дон Кихот позна хубавата Алтисидора? При появяването на естрадата на херцога и на херцогинята дон Кихот и Санчо станаха на крака и им се поклониха дълбоко, а херцогската двойка отговори на поздрава им с леко кимване на глава.

В тази минута зад Санчо пристъпи един прислужник и метна на раменете му мантия от черен бархет, цялата изрисувана с огнени пламъци. След това той му свали шапката, постави му на главата висока островърха шапка, като тези, които носят осъдените от Светата инквизиция, и му пошепна на ухото да не се осмелява да отваря уста, защото ще му я запушат с кърпа или ще го убият веднага. Санчо се огледа от горе до долу и се видя цял в пламъци, но понеже те не го горяха, не се уплаши никак. Той свали шапката си, видя, че по нея бяха изписани дяволи, сложи я отново на главата си и каза: „Пак добре, че нито пламъците ме горят, нито дяволите ме отнасят със себе си!“

Дон Кихот го погледна и макар че страхът бе сковал сетивата му, не можа да сдържи смеха си, като видя фигурата на Санчо. В това време сякаш изпод самата катафалка почнаха да се носят тихи и приятни звуци на флейта и понеже с тях не се преплиташе никакъв човешки глас, тъй като на това място цареше самото мълчание, те звучаха особено нежно и любовно. Изведнъж край възглавницата, на която почиваше главата на умрялата, се яви прекрасен момък, облечен като римлянин, и под звуците на арфа, на която сам свиреше, изпя с ясен и сладък глас следните две станси:

*Не оживее ли Алтисидора
(ти я уби жестоко, дон Кихоте!),
не тръгнат ли из замъка и двора
самите дами в дрехи от пикоте^[2],
не облече ли моята сеньора
дуените в байета^[3], в анаските^[4],
за нейното нещастие, за нея
по-звучно от тракиеца^[5] ще пея.*

*Докато жив съм, клетвата си свята
съвсем не ми се вярва да забравя;
и мъртъв, със студен език в устата,
бих пял за теб и твоята прослава,
вън от затвора на плътта, душата
по Стикс ще плува и ще те възпява,
за да възпира с песента си страстна
водите на забравата ужасна.^[6]*

— Стига! — обади се един от двамата мними крале. — Стига, божествени певецо, край не ще има песента ви, ако искате да ни опишете смъртта и чаровете на несравнимата Алтисидора, която не е умряла, както мислят невежите, а живее със славата си, която се носи навред, и която ще оживее чрез наказанията, които трябва да изтърпи тук присъстващият Санчо Панса, за да ѝ възвърне загубената светлина на деня. Ето защо, о, Радамант^[7], ти, който съдиш с мене в мрачните пещери на ада и който знаеш всичко, което е отредила неотменимата съдба, за да се възвърне животът на тази девойка, кажи още начаса какво трябва да се направи, за да не се отлага повече радостта, която очакваме от нейното възкресяване.

Щом като Минос, съдия и другар на Радамант, произнесе тези думи, Радамант стана прав и каза:

— Ей вие, прислужници в този дом, висши и низши, големи и малки, елате по-скоро тук и чукнете Санчо двадесет и четири пъти по носа, щипнете го дванадесет пъти по ръцете и го боднете шест пъти с игли в кръста, защото от това зависи спасението на Алтисидора!

Щом чу това, Санчо наруши мълчанието и каза:

— Кълна се в Бога, че по-скоро ще стана мавър, отколкото да оставя да ме чукат по носа и ме щипят по тялото. Дявол да го вземе, какво общо има моето тяло с възкресяването на тази девойка! Я виж какво ви се е пък сега прищяло... омагьосали Дулсинея, за да се отмагьоса, аз трябва да ям боя, умряла Алтисидора от болест, пратена ѝ от Бога, а за да я възкресят, на мене трябва да нанесат двадесет и четири удара по носа, да ми продупчат тялото с игли и цял да ме изпощипят! Другиму ги разправяйте вие тези приказки! От стара коза яре съм и на мене не ми минават!

— Тогава ще умреш! — каза с висок глас Радамант. — Укроти се, тигре, смири се, горди Немроде^[8], страдай и мълчи, защото не се искат от тебе невъзможни неща! Не се мъчи да вникнеш в тайните на нашите обреди! Знай, че ще те ударят по носа, ще нащипят тялото ти, ще те бодат с игли и ти ще пициш. Хайде, прислужници, изпълнете заповедта ми, иначе — честна дума давам — ще се разкаете, че сте се родили!

В този миг в двора се появи шествие от шест дуени. Те вървяха една след друга, четири от тях носеха очила и всички държаха дясната си ръка вдигната нагоре, а китките им се показваха от ръкавите на няколко пръста, за да изглеждат и ръцете им по-дълги, както е модата сега. Санчо, щом като ги зърна, зарева като бик.

— Нека се докосне до лицето ми — извика той — всеки друг, но не и дуеня! Това няма да позволя! Издерете ми лицето, както направиха котките с господаря ми в същия този замък, промушете ми тялото с остри ками, разкъсайте ръцете ми с нажежени клещи — всичко ще понеса търпеливо, за да услужа на тези сеньори. Но да ме пипат дуени — това няма да допусна, ако ще и дяволите да ме вземат.

Дон Кихот наруши мълчанието си и каза на Санчо:

— Потърпи, синко, услужи на тези сеньори и благодари на небето, че ти е дало такава чудотворна сила: чрез твоето мъченичество да освобождаваш от магии и да възкресяваш мъртвите!

Дуените бяха вече стигнали до Санчо, а той, примирен и укротен, се намести добре на стола и повдигна лице и брада към първата, която го чукна здраво по носа и след това се поклони дълбоко.

— По-малко учтивости и по-малко мазила, сеньора дуеня — рече Санчо, — ръцете ви миришат, Бога ми, на оцет^[9].

Изредиха се дуените, всяка една го перна по носа, а след тях и много други прислужници го ощипаха. Но това, което Санчо не можа да

понесе, бяха бодванията с игли. Той скочи разярен от стола, грабна една горяща факла, която се намираще до него, и я запрати по дуените и останалите палачи.

— Вън, слуги на ада — викна той, — да не съм аз от бронз, та да мога да изтърпя тези ужасни мъки!

В този миг Алтисидора, навярно уморена от толкова дългото лежане по гръб, се обърна настрана. Като видяха това, присъстващите извикаха почти едновременно:

— Алтисидора оживя! Алтисидора е жива!

Радамант заповяда на Санчо да укроти гнева си, защото целта е вече постигната.

А дон Кихот, щом видя, че Алтисидора се раздвижва, хвърли се на колене пред Санчо и му каза:

— Тъкмо сега е време, възлюблени сине и не вече мой оръженосецо, да си нанесеш няколко удара от тези, които дължиш на Дулсинея, за да се вдигне магията от нея! Този е най-удобният момент, защото тъкмо сега силата ти е най-голяма, за да извършиш очакваното чудо.

А Санчо отговори:

— От трън, та на глог и пискюл на всичко отгоре! Това само ми липсваше — след почукванията по носа, след щипаниците и мушканията с игли сега и самобичуване. Остава сега да вземете някой голям камък, да ми го окачите на врата и да ме хвърлите в кладенец. Уверявам ви, че това няма да ми тежи толкова, колкото да бъда изкупителна жертва за изцеление на чужди болки. Оставете ме на мира, че иначе всички ви ще пратя по дяволите, макар да не съм сигурен, че те ще ви приемат.

Междувременно Алтисидора се бе понадигнала на катафалката и в същия миг се чуха звуците на кларинетите, към които се присъединиха флейтите, както и виковете на всички присъстващи:

— Да живее Алтисидора! Да живее Алтисидора!

Херцогът и херцогинята, кралете Минос и Радамант станаха от местата си и заедно с дон Кихот и Санчо отидоха да поздравят Алтисидора и да ѝ помогнат да слезе от катафалката, а тя, преструвайки се на отпаднала, се поклони на херцогската двойка и на кралете, погледна сърдито дон Кихот и му каза:

— Господ да ти прости, безсърдечни рицарю, защото твоята жестокост ме изпрати на онзи свят, където престоях, струва ми се, повече от хиляда години. А на тебе, най-състрадателния от всички живи оръженосци, аз благодаря за новия си живот. Смятай, приятелю Санчо, че още днес си станал притежател на шест мои ризи, които ти подарявам, за да си направиш от тях шест ризи за себе си. И макар да не са съвсем здрави, поне са чисти.

Санчо ѝ целуна ръце, коленичил пред нея с шапка в ръка. Херцогът заповяда да му свалят шапката и мантията с пламъците и да му върнат неговата шапка и дреха. Санчо го помоли да му разреши да ги занесе на село за спомен от това неவிждано приключение. Херцогинята отговори, че няма да му ги вземат, защото той добре знае каква голяма приятелка има в нейно лице. Херцогът нареди да разчистят двора и всички да се приберат по стаите си, а дон Кихот и Санчо да отведат в стаята, която бяха заемали по-рано.

[1] Древен обичай девойките да се погребват с палмово клонче, символ на девственост. ↑

- [2] *Пикоте* — груб плат, изтъкан от козя вълна. ↑
- [3] *Байета* — лек и слаб плат, който се употребява за подплата и за траурни дрехи. ↑
- [4] *Анаските* — особен вид вълнен плат. ↑
- [5] Тракийският певец е Орфей. ↑
- [6] Второто осмистишие е взето от Гарсиласо. ↑
- [7] *Радамант* — син на Юпитер, един от тримата съдии в ада. ↑
- [8] *Немрод* — баснословен крал на Халдея. ↑
- [9] Благоуханен оцет, с който дамите са се мажели. ↑

ГЛАВА СЕДЕМДЕСЕТА КОЯТО СЛЕДВА ШЕСТДЕСЕТ И ДЕВЕТАТА И РАЗГЛЕЖДА НЕЩА, НЕ БЕЗ ЗНАЧЕНИЕ ЗА ИЗЯСНЯВАНЕ НА ТАЗИ ИСТОРИЯ

Санчо спа тази нощ на едно малко и ниско легло, поставено в стаята на дон Кихот, съжителство, което той с радост би избягнал, защото знаеше, че господарят му не ще го остави да спи със своите въпроси и беседи, а той не беше твърде разположен да разговаря поради болките от изтърпените изтезания, които не преставаха да го тревожат и бяха сковали езика му. Предпочиташе по-скоро да спи сам в колиба, отколкото в тази великолепна стая заедно с дон Кихот. Подозренията и опасенията му се оправдаха, тъй като едва си легна, и господарят му каза:

— Как ти се вижда, Санчо, тазвечерното приключение? Голяма и могъща е силата на любовното отчаяние — ти видя със собствените си очи Алтисидора, умъртвена не от стрели, не от меч, не от някакво друго

оръжие или от смъртоносни отрови, а от суровото пренебрежение и голямото равнодушие, с които винаги съм се отнасял към нея.

— Нека си умира тя когато и както си ще — отговори Санчо, — само да ме остави на мира, защото не съм я карал да се влюбва в мене, а съм бил всякога равнодушен към нея. Не знам и не мога да си представя каква връзка може да има, както казах вече, между изцелението на тази девойка Алтисидора, която ми се вижда по-скоро своенравна, отколкото благоразумна, и изтезанията на Санчо Панса. Сега вече почвам да прозирам съвсем ясно, че има на този свят вълшебници и магии и моля Бога да ме избави от тях, защото сам не мога да се избавя. Най-сетне моля ваша милост да ме оставите да спя и да не ме разпитвате повече, ако не искате да се хвърля от някой прозорец.

— Спи, приятелю Санчо — рече дон Кихот, — стига ударите, ощипванията и мушканията с игли да те оставят да заспиш!

— Нищо не са болките — възрази Санчо — пред претърпяното от мене унижение, че ме изтезаваха тези пусти опустели дуени! Но аз моля отново ваша милост да ме оставите да спя, защото сънят е облекчение за изпитаните в будно състояние беди.

— Нека бъде така — каза дон Кихот, — и Бог да ти помогне!

Заспаха и двамата, а през това време Сиде Амете, автор на тази велика история, пожела да опише и обясни какво накара херцогската двойка да уреди описаното зрелище. Ето какво казва той. Понеже бакалавърът Самсон Караско не можа да забрави как дон Кихот победи и събори Рицаря на огледалата, като разстрои и обърка всичките му планове, той намисли да си опита отново щастieto, надявайки се на подобър успех. Като узна от пажа, който донесе на Тереса Панса писмото и подаръците, къде се намира дон Кихот, той се снабди с нови доспехи и кон, нарисува върху щита си бяла луна и натовари всичко върху едно муле. Взе за оръженосец не Томе Сесиал, по-раншния си оръженосец, а друг човек, за да не го познаят Санчо и Дон Кихот. Така подготвен, той стигна в замъка на херцога, който му съобщи по кой път и в каква посока бе тръгнал дон Кихот с намерение да участва в турнира в Сарагоса. Херцогът му разказа също и за всички шеги, които бе устроил на дон Кихот, както и за измисленото освобождаване от магия на Дулсиней за сметка на Санчовите задни части. Накрай му разправи как Санчо се подиграл с господаря си, като го накарал да повярва, че

Дулсинея е омагьосана и превърната в селянка, и как херцогинята от своя страна накарала Санчо да повярва, че самият той е измаменият, защото Дулсинея била наистина омагьосана. Бакалавърът се смия и чуди немалко на остроумието и простодушieto на Санчо, както и на безкрайната лудост на дон Кихот. Херцогът го помоли, ако намери дон Кихот и независимо от това дали ще го победи, или не, да се отбие на връщане в замъка, за да му разкаже за всичко станало. Така и постъпи бакалавърът. Той тръгна да го дири и като не го намери в Сарагоса, продължи пътя си и така се случи това, което ни е вече известно. На връщане се отби в замъка на херцога и му разказа за всичко, както и за условията на дуела. Той прибави, че дон Кихот, изпълнявайки като честен странстващ рицар дадената си дума, се връща вече в селото си, за да прекара там една година, през което време не било изключено да се излекува от лудостта си. Тази била причината, която го накарала да предприеме своето пътуване — жал му било да гледа как един толкова просветен човек като дон Кихот се е побъркал до такава степен. След това Самсон Караско се сбогува с херцога и се завърна на село, за да чака там дон Кихот, който идеше след него. Ето какво даде повод на херцога да му устрои новата шега — толкова голяма наслада му доставяше всичко, което вършеха Санчо и дон Кихот. Той изпрати много свои прислужници, на коне и пешком, да завардят всички пътища близо и далеч до замъка, по които предполагаше, че може да се върне дон Кихот, със заповед, щом го намерят, да го докарат в замъка с добро или насила. Като го намериха, те пратиха вест на херцога, а той подготви всичко — нареди да се запалят факлите и светилниците в двора и да легне Алтисидора на катафалката. Всички вече описани подробности бяха подредени тъй естествено и изкусно, че изглеждаха като истински. И Сиде Амете прибавя, че присмехулниците бяха според него не по-малко луди от подиграните, защото влагаха толкова усърдие в това да се присмиват на двама глупци, че не изглеждаха кой знае колко по-умни от тях. В това време единият от нашите герои спеше сладък сън, а другият бодърстваше, отдаден на обърканите си мисли. Така ги завари и денят и те бързо скочиха от постелите си, защото дон Кихот — и като победител, и като победен — никога не обичаше да се излежава.

Но в тази минута в стаята влезе неочаквано, подучена от господарите си, Алтисидора, която дон Кихот смяташе за възкръснала.

Тя носеше на главата си венеца, който красеше главата ѝ на катафалката, и беше облечена в туника от бяла тафта, осеяна със златни цветя. Разпуснатите ѝ коси падаха по раменете ѝ, а в ръката си държеше бастун от черен и изящен абанос. Смутен и смаян от нейното появяване, дон Кихот се сви в леглото, зави се презглава с покривките и чаршафите, онемя и не можа да ѝ каже нито една любезна дума. Алтисидора седна на един стол до възглавницата му, въздъхна дълбоко и му каза с нежен и отпаднал глас:

— Когато знатни дами и скромни девойки плюят на своята чест и позволят на езика си да надхвърли всички граници на приличието, правейки обществено достояние тайните на сърцето си, това значи, че те са стигнали до крайните предели на отчаянието. Аз съм, сеньор дон Кихот, една от тях, сломена, сразена, влюбена, но при все това търпеливо страдаща и толкова целомъдрена, че сърцето ми не понесе това мълчание и аз загубих живота си. Ето, минаха два дена, откак поради това, че мислех непрестанно за суровостта, която ти, рицарю с каменно сърце, прояви към мене,

към мойта жалба хладен като мрамор,^[1]

аз умрях или поне ме смятаха за мъртва всички, които ме видяха. И да не беше Амур, който се смили над мене и ме спаси благодарение на страданията, които трябваше да понесе този добър оръженосец, щях да си остана завинаги на онзи свят.

— По-добре щеше да бъде — рече Санчо — Амур да беше наредил да изтезават моето магаре. Щях да му бъда много благодарен. Но кажете ми, сеньора — и нека Господ ви удостои с любовник, понежен от моя господар, — какво видяхте на онзи свят? Какво има в ада? Защото, който умира от отчаяние, трябва да мине през ада.

— Право да си кажа — отговори Алтисидора, — трябва по всяка вероятност да не съм била напълно умряла, защото не слязох в ада. Ако бях попаднала там, и да исках, нямаше да мога да се върна. Всъщност стигнах само до дверите му, където играеха на пелота^[2] дванадесетина дяволи, всички по панталони и по ризи, с валонски яки, обшити с фламандски дантели, и маншети от същите дантели, които не стигаха до китките им, така че ръцете им изглеждаха по-дълги. В ръцете си

държаха огнени палки и което най-много ме учуди, те вместо с топки играеха с книги, изпълнени, изглежда — нещо наистина чудновато, — с дреб и въздух. Още повече ме учуди това, че в тази игра, вместо печелещите да се радват, а губещите да тъжат, както става обикновено, всички се сърдеха, всички ругаеха и ръмжаха.

— Няма нищо чудно в това — рече Санчо, — защото дяволите, независимо от това дали играят, или не играят, дали губят, или печелят, не могат никога да бъдат доволни.

— Така трябва да е — отговори Алтисидора, — но има и друго нещо, което ме поразява или по-право, което ме порази тогава. Още при първия удар всяка топка се разкъсваше и не можеше да се използва повторно, но винаги имаше налице много стари и нови книги, така че играта можеше да продължи. Една от тях — нова, чиста и добре подвързана — така я удариха, че съвсем я разпердушиниха и листата ѝ се разхвърчаха на всички страни. Един от дяволите каза на друг: „Я виж коя е тази книга!“ А другият му отговори: „Втора част на историята на дон Кихот де ла Манча, написана обаче не от Сиде Амете, автора на първата част, а от някакъв арагонец, уж от Тордесиляс.“ — „Махайте я оттук — рече първият дявол, — хвърлете я в бездната на преизподнята — да не я виждат повече очите ми!“ — „Толкова ли е лоша?“ — запита вторият. „Толкова лоша — възрази другият, — че да бях се заел аз да я напиша, по-лошо не бих могъл да я съчиня.“ Те продължиха играта, подхвърляйки други книги, а аз, като чух да произнасят името на дон Кихот, когото толкова много обичам и обожавам, помъчих се добре да запомня това видение.

— Видение е било несъмнено — каза дон Кихот, — защото няма втори дон Кихот на света, а тази книга минава от ръка на ръка, но не се задържа нито в една от тях, защото всеки я подритва. Мене не ме тревожи това, което казвате, че бродя като призрак из мрака на преизподнята и по огряната от слънцето земя, защото не за мен се говори в тази книга. Ако тя беше хубава, вярна и истинска, щеше да има вечен живот, но щом е лоша, много кратък ще бъде пътят ѝ от люлката до гроба.

Алтисидора се канеше да продължи да се оплаква от дон Кихот, но той я прекъсна.

— Често съм ви казвал, сеньора — рече той, — колко много съжалявам, че разсипвате чувствата си по мене, защото аз мога да им

отговоря само с благодарност, а не с взаимност. Аз съм роден, за да принадлежа на Дулсиней дел Тобосо, и орисниците — ако изобщо съществуват орисници — са ме обрекли на нея. Да се мисли, че някоя друга красавица може да я замести в сърцето ми, значи да се мисли за невъзможни работи. Това, което ви казвам, е достатъчно, за да ви вразуми и ви накара да си спомните това, което изисква скромността, защото от никого не бива да се иска невъзможното.

Като чу това, Алтисидора се престори на сърдита и разгневена и рече:

— Кълна се в Бога, дон изсушена моруна, със сърце, кораво като желязо, твърда костилка от фурма, по-твърдоглав и упорит от селяк, когото молят за нещо, а той си е втъпил съвсем друго в кратуната — че ако се хвърля върху вас, очите ви ще издера! Да не мислите случайно, дон Победени и дон Пребити, че съм умряла за вас? Всичко, което видяхте снощи, беше комедия. Не съм аз жена да допусна да ме боли за такава камила като вас дори крайчецът на нокътя ми, та какво остава да умра.

— Напълно го вярвам — рече Санчо, — защото смешни са всички тези умирачки от любов. За тях лесно се говори, но никой не е умрял от любов в действителност.

Докато разговаряха така, в стаята влезе музикантът, певец и поет, който беше изпял двете станси, за които вече говорихме. Той се поклони дълбоко на дон Кихот и каза:

— Моля ваша милост, сеньор рицарю, да ме причислите към вашите най-верни слуги, защото отдавна се възхищавам от славата и от подвизите ви.

Дон Кихот му отговори:

— Кажете ми, ваша милост, кой сте, за да мога да ви отговоря както подобава на вашето достойнство.

Мъжът каза, че е музикантът и певец на хвалебствените песни от миналата нощ.

— Вие имате несъмнено — възрази дон Кихот — чудесен глас, но това, което изпахте, не ми се видя много уместно, защото, кажете ми, какво общо имат стансите на Гарсиласо със смъртта на тази сеньора?

— Не се чудете, ваша милост, на това — отвърна музикантът — защото младите поети от наше време имат обичай да пишат каквото им

хрумне и да крадат откъдето завърнат, без да ги е грижа съгласува ли се, или не, с първоначалната им мисъл.

А няма глупост в техните произведения, която те да не отдадат на поетическата волност.

Дон Кихот искаше да отговори нещо, но му попречиха херцогът и херцогинята, които дойдоха да го посетят, и между тях се завърза дълъг и приятен разговор, през време на който Санчо избъбри толкова остроумни и лукави неща, че херцогската двойка наново се учуди както на духовитостта, тъй и на простодушието му. Дон Кихот ги помоли да му разрешат да си замине още същия ден, тъй като на победените рицари като него по приличало да живеят в кочина, отколкото в царски дворци. Те му разрешиха на драго сърце и херцогинята го запита не се ли сърди на Алтисидора. Той отговори:

— Сеньора, ваша милост можете да бъдете уверена, че цялото нещастие на тази девойка иде от безделието, което се лекува с честен и постоянен труд. Тя ми каза преди малко, че в ада носят дантели и понеже тя знае навярно да ги плете, нека не ги изпуска от ръце. Докато те бъдат заети с иглите, в ума ѝ няма да се мяркат образът или образите на тези, които обича. Ето истината и това е моето мнение и съвет.

— И моят — добави Санчо, — защото през целия си живот не съм виждал да умира от любов плетачка на дантели. Девойките, заети с работа, гледат по-скоро да я свършат, а не мечтаят за любов. Аз съдя по себе си, защото, когато копая земята, не се и сещам за моята стопанка, сиреч за моята Тереса Панса, която обичам повече от зениците на очите си.

— Напълно сте прав, Санчо — каза херцогинята, — и аз ще се погрижа Алтисидора да се залови в бъдеще с шиене на бельо, защото я бива много за такава работа.

— Няма защо да прибъгвате до това средство, сеньора — отговори Алтисидора, — защото мисълта за жестокостта, която този тъп скитник прояви към мене, ще го заличи от паметта ми, без да са необходими други лекове. И с позволение на ваше височество аз се махам оттук, за да не виждам повече пред очите си — няма да кажа печалния му образ, а грозната му и отвратителна мутра.

— Това ми напомня — рече херцогът — поговорката:

Този, който оскърбява,

скоро може да прости.

Алтисидора се престори, че бърше сълзите си с една кърпичка, и като се поклони на господарите си, напусна стаята.

— Ах, бедно девойче — каза Санчо, — постигна те това, което заслужаваш, защото се обърна към една душа, суха като трън, към едно сърце, твърдо като дъб. Бога ми, ако се беше обърнала към мене, щеше да чуеш друг петел да ти пропее!

Разговорът завърши, дон Кихот се облече, обядва с херцогската двойка и замина същия ден следобед.

[1] Стих от Гарсиласо. ↑

[2] *Пелота* — испанска игра с топка. ↑

ГЛАВА СЕДЕМДЕСЕТ И ПЪРВА ЗА ТОВА, КОЕТО СЕ СЛУЧИ НА ДОН КИХОТ И ОРЪЖЕНОСЕЦА МУ САНЧО НА ПЪТ ЗА РОДНОТО ИМ СЕЛО

Победеният и съсипан дон Кихот пътуваше дълбоко замислен, но в същото време и много доволен. Тъгата му бе породена от поражението, а радостта му — от чудотворната сила, която бе проявил Санчо при възкресяването на Алтисидора, макар че му струваше известно усилие да се убеди, че влюбената девойка бе наистина умряла. Санчо пък съвсем не беше весел, защото Алтисидора не беше изпълнила обещанието си да му подари ризите. Като мислеше и премисляше този въпрос, той каза на господаря си:

— Право да си кажа, сеньор, аз съм най-нещастният лекар на света. Има лекари, които, след като убият болния, когото са лекували, искат да им се плати за труда, който са положили, за да напишат бележка за някакви лекарства, и то приготвени не от тях, а от аптекаря — и ето ти болният умрял ограбен. А на мене, макар че чуждото здраве ми струва капки от моята собствена кръв, чукания по носа, щипаници,

мушкания и удари с камшици, не ми дават пукната пара. Но кълна се в Бога, че ако ми падне друг някой болен в ръцете, няма и да го погледна, преди да ми дадат каквото ми се полага. Попът пее и от това живее, и не могат да ме убедят, че небето ми е дало целебната сила, която притежавам, за да лекувам за този, що духа.

— Имаш право, приятелю Санчо — отговори дон Кихот. — Алтисидора постъпи много зле, че не ти даде обещаните ризи. Вярно е, че тази целебна сила ти е дадена даром и че не ти е струвала някакво умствено усилие, но мъченичеството, на което се подлагаш, струва всъщност повече от всяко учение. Колкото до мене, ще ти кажа, че ако ми беше поискал да те възнаградя за камшиците, които трябва да си удариш, за да освободиш от магия Дулсиней, щях да ти платя богато. Не знам обаче дали заплащането е съвместимо с изцелението и не бих желал възнаграждението да попречи на действието на лекарството. Все пак нищо няма да се загуби, ако опитаме. Кажи, Санчо, какво искаш, нашибай се веднага и сам си плати от моите пари, които са у тебе.

При това предложение на Санчо му светнаха очите, ушите му пораснаха с цяла педя и той реши да се нашиба на драго сърце.

— Добре, сеньор — каза той на господаря си, — готов съм да изпълня вашето желание, стига да има изгода и за мене. Обичта ми към моите жена и деца ме заставя да бъда користен. Кажете ми сега, ваша милост, колко ще ми дадете за всеки удар с камшик?

— Ако трябва да платя, Санчо — отговори дон Кихот, — според големината и качеството на болката, която лекуваш, не биха стигнали съкровищата на Венеция, мините в Потоси^[1], за да ти платя. Преброй обаче парите, които имам у тебе, и сам определи цената на всеки удар.

— Ударите са — отвърна Санчо — три хиляди триста и нещо, досега съм си нанесъл пет, остава значи разликата, да речем, кръгло три хиляди и триста. Ако сметнем за всеки удар по четвърт реал — за нищо на света не бих се съгласил за по-малко, — стават всичко три хиляди и триста четвъртинки реала; три хиляди четвъртинки реала правят хиляда и петстотин половинки, а те — седемстотин и петдесет реала; триста четвъртинки са сто и петдесет половинки реала, а те правят седемдесет и пет реала. Ще ги спадна от парите, които ваша милост имате у мене, и ще се върна у дома богат и доволен, макар и здравата нашибан, защото не се лови риба, без да си измокриш гащите.

— О, благословени Санчо! О, любезни Санчо! — рече дон Кихот. — Колко задължени ще се чувстваме към тебе Дулсинея и аз да ти служим през всички дни от живота си, които Бог ни отреди още да живеем! Ако тя си възвърне загубения образ — а тя не може да не си го възвърне, — нещастieto й ще стане щастие, а моето поражение — най-велика победа. Казвай, Санчо, кога ще почнеш да се бичуваш? А за да го направиш час по-скоро, ще прибавя още сто реала.

— Кога ли? — отговори Санчо. — Бездруго още тази нощ. Погрижете се, ваша милост, да я прекараме на полето, под открито небе, а аз ще си скъсам кожата от бой.

Настъпи нощта, която дон Кихот чакаше с най-голямо нетърпение. Струваше му се, че колелата на Аполоновата колесница са се счупили и че денят се бави необичайно дълго, също както става с влюбените, които не умеят да установят размерите и границите на своите желания. Най-сетне те се отделиха от пътя и навлязоха в една приятна горичка, където облекчиха седлото на Росинант и самара на Сивчо, изтегнаха се на зелената трева и похапнаха от припасите на Санчо. Като свършиха, Санчо направи от юздите на коня и от оглавника на магарето здрав и гъвкав камшик и се отдалечи на двадесетина крачки от господаря си в един букак. Като го видя колко решително и бодро стъпва, дон Кихот му каза:

— Гледай, приятелю, да не се разкъсаш на парчета, поспирай се от време на време и не бързай толкова много с ударите, та да не ти се вземе дъхът наред път. Искам да кажа — не се шибай така силно, че да ти отиде животът, преди да си стигнал до определения брой удари. И за да не сбъркаш да си удариш някой камшик повече или по-малко, аз ще стоя встрани и ще пресмятам по броеницата си ударите, които си нанасяш. Да ти помогне небето, както заслужава доброто ти намерение.

— Добрият платец не се бои да даде залог — отговори Санчо, — ще се набия до болка, но не и до смърт — в това трябва да се крие сигурно цаката на чудото.

Той се разголи до пояса, вдигна камшика и почна да се бие, а дон Кихот почна да брои ударите. Санчо се удари седем-осем пъти, но шегата му се видя дебела, а цената много ниска. Той спря за малко и каза на господаря си, че се е излъгал и че за всеки удар трябва да му се плати не по четвърт, а по половин реал.

— Карай, приятелю Санчо, и не губи кураж — подкани го дон Кихот, — аз ще ти платя двойно.

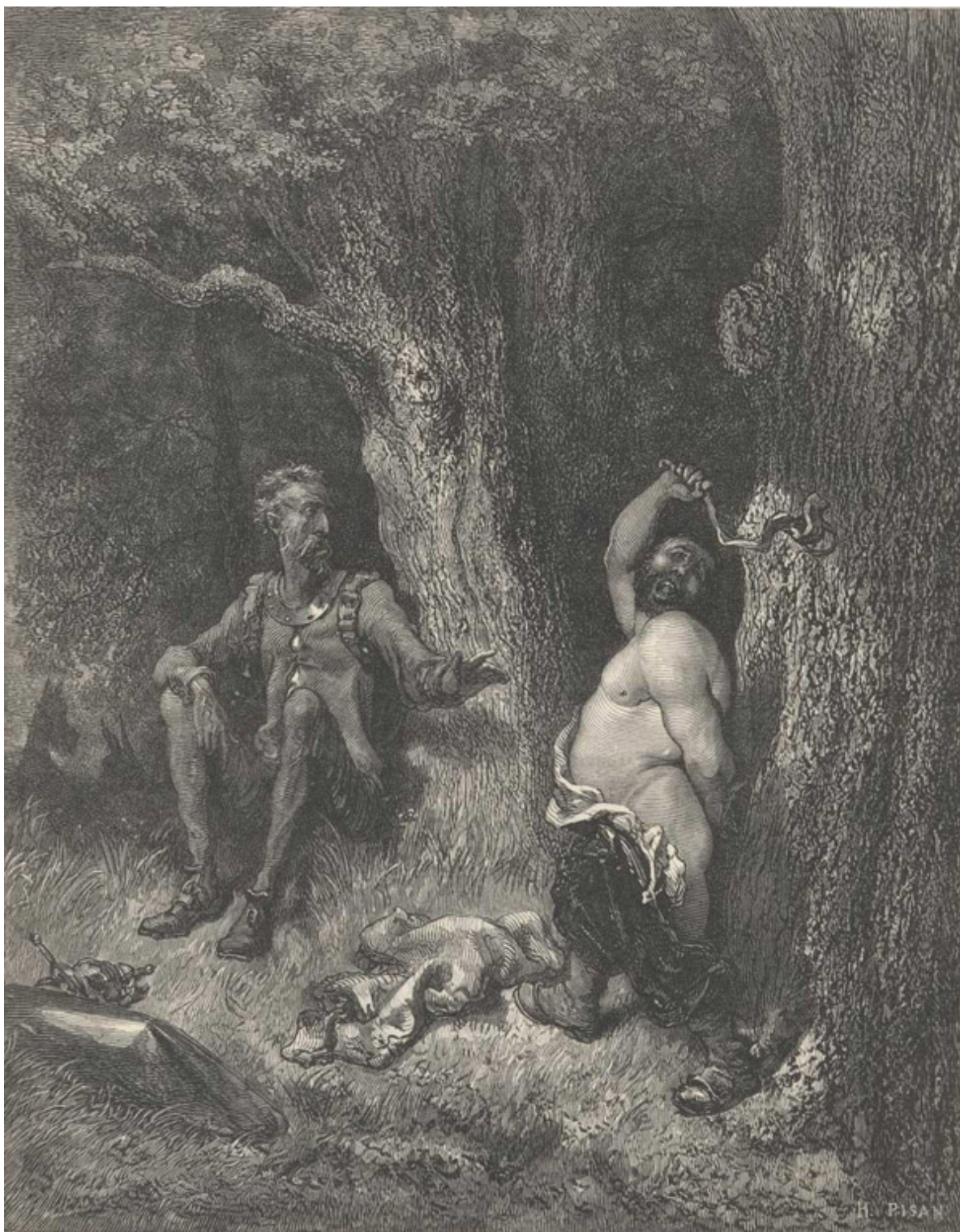
— Щом е тъй — рече Санчо, — с Бога напред и нека се сипят ударите!

Но хитрецът престана да се бие по гърба, а заудря по дърветата, изпускайки навремени такива дълбоки въздишки, сякаш при всеки удар излизаше душата му. Дон Кихот, човек с чувствително сърце, се уплаши да не би той да загине и така да остане неизпълнено желанието му поради неблагоприятието на Санчо.

— За Бога, приятелю, преустанови засега тази работа! — каза той. — Лекарството ми се вижда много силно и добре ще бъде да го взимаш само от време на време. Самора не се превзема за един час. Ако съм преброил добре, ти си нанесе повече от хиляда удара. Стига засега, защото магарето — грубо казано — може да се товари, но не и да се претоварва!

— Не, не, сеньор — възрази Санчо, — не искам да се каже за мене „прибрал парата, прекъснал играта“! Дръпнете се настрана, ваша милост, и ме оставете да си ударя още хиляда камшика. Така на два пъти ще свърша с тази работа, дори ще ни остане малък излишък.

— Щом си така добре разположен — рече дон Кихот, — Господ да ти е на помощ — бий се, а аз ще се поотдалеча.

Санчо започна отново с такъв жар, че скоро излющи корите на много дървета — толкова голяма беше суровостта, с която се шибаше. Най-сетне той нанесе отчаян удар на един бук и извика:

— Тук ще умре Самсон, а с него и всички филистимляни!

Дон Кихот чу жалния вик и страшния удар с камшика, изтича при Санчо и като хвана усукания оглавник, който му служеше за камшик, каза:

— Бог да ни пази, приятелю Санчо, да вземеш да умреш заради мече, когато е нужно да живееш, за да храниш жена си и децата си. Нека Дулсинея изчака по-благоприятен случай, а аз ще се задоволя с надеждата, която е вече по-близка, и ще почакам да събереш нови сили, за да се приключи тази работа, и така всички ще бъдат доволни.

— Щом такава е волята на ваша милост — рече Санчо, — не мога да не се съглася. Наметнете ме сега с вашата дреха, че съм се изпотил и не искам да настина, както се случва с тези, които за пръв път се бичуват.

Дон Кихот се съблече и остана по долна дреха, покри Санчо, който легна и спа до изгрев — слънце, а след това продължиха пътя си и спряха в едно село на три левги от мястото на бичуването. Отседнаха в един хан, който и дон Кихот призна за хан, а не намери, че е замък с дълбоки ровове, кули, решетки и подвижен мост, защото, както ще се види и по-нататък, след като го победиха, той почна да гледа на всичко много по-трезво. Настаниха го в една малка стая, чиито стени бяха покрити вместо с тапети от пресована кожа със стари изрисувани вълнени драперии, каквито се срещат по селата. На една от тях беше изобразено от съвсем неопитна ръка отвлечането на Елена в момента, когато дръзкият гост я открадва от Менелай, а на друга беше възпроизведена историята на Дидона и Еней — тя стои на една висока кула и маха с голяма колкото чаршаф кърпа на госта си беглец, докато той се отдалечава на някаква фрегата или бригантина. Като разглеждаше двете картини, дон Кихот забеляза, че Елена не изглеждаше да е отвлечена насила, защото се усмихваше дяволито и скришом, докато хубавата Дидона проливаше сълзи, едри колкото орехи. Като видя това, дон Кихот каза:

— Голямото нещастие на тези две сеньори е, че не са се родили в наше време, а моето най-голямо нещастие е, че не съм се родил в техния век, защото, ако бях срещнал тези господа, нито Троя щеше да изгори, нито Картаген да бъде разрушен. Достатъчно щеше да бъде да убия Парис, за да се предотвратят тези големи злочестини.

— Хващам се на бас — рече Санчо, — че няма да мине много време и във всеки хан, във всяка кръчма и във всяка бръснарница ще бъде нарисувана историята на нашите подвизи. Бих желал само да бъде изписана от ръка на художник, по-изкусен от този, който е изрисувал тези платна.

— Имаш право, Санчо — каза дон Кихот, — този художник прилича на Орбанеха от Убеда. Когато го питали какво рисува, отговорил: „Каквото излезе“ и ако случайно рисувал петел, пишел отдолу: „Това е петел“, за да не помислят някои, че е лисица. От този род ще да е, Санчо, и художникът или писателят — то е все едно, — който извади на бял свят историята на новия дон Кихот. И той е рисувал и писал по начина „каквото излезе“. Напомня ми също и един поет на име Маулеон^[2], който живееше напоследък в столицата. И той имаше готов отговор за всички въпроси. Запитали го веднъж какво значи *Deum de Deo*^[3], а той отговорил: „*Dé donde diera.*“^[4] Но стига за това. Кажете ми, Санчо, смяташ ли да си теглиш тази нощ бой и къде желаеш да стане това — под стряхата или под открито небе?

— Право да си кажа, сеньор — отговори Санчо, — така, както смятам да се набия, все ми е едно вкъщи ли е, или сред полето. Все пак предпочитам да бъде в гората, защото дърветата ми са като другари и отлично ми помагат в работата.

— Не, приятелю Санчо, няма да стане така! — отвърна дон Кихот. — За да събереш сили, ще отложим боя за когато се върнем на село, а там ще бъдем най-късно вдругиден.

Санчо се съгласи, но прибави, че би искал час по-скоро да свърши тази работа, „докато желязото е още горещо“ и „докато ножът е наточен“, защото „в бавенето често пъти се крие опасността“, „моли се на Бога, но чука не изпускай“, „по-добре едно в ръката, отколкото две в мъглата“ и „по-добре врабче в ръката, отколкото сокол в гората“.

— За Бога, Санчо, престани с пословиците! — каза дон Кихот. — Изглежда, че се връщаш към това, което беше преди. Говори просто, ясно и разбрано, както много пъти съм ти казвал, и ще видиш колко добре ще се чувстваш.

— Не знам каква е тази моя орисия — рече Санчо, — дума да не мога да кажа без пословица, а от друга страна, да няма пословица, която да не ми се вижда подходяща. Ще гледам обаче да се поправя, ако мога.

И с това разговорът им завърши.

[1] *Мините в Потоси*, днешна Боливия, са били пословични по време на испанското владичество с огромните си сребърни залежи. ↑

[2] *Маулеон* — мадридски стихоплетец, съвременник на Сервантес. ↑

[3] *Deum de deo* — израз от католическия символ на вярата (лат).
↑

[4] *Dé donde diere* — горният израз, предаден звукоподражателно на испански — „да стане, каквото ще стане“. ↑

ГЛАВА СЕДЕМДЕСЕТ И ВТОРА ЗА ТОВА КАК ДОН КИХОТ И САНЧО СТИГНАХА В СЕЛОТО СИ

Дон Кихот и Санчо прекараха целия ден в хана на онова село, очаквайки нощта, за да довърши единият бичуването си на открито поле, а другият да види края му, който означаваше и изпълнение на всичките му желания. По едно време пред хана пристигна пътник на кон, придружен от трима-четирима слуги, един от които се обърна към този, който изглеждаше да им е господар, и каза:

— Тук ще можете, ваша милост сеньор дон Алваро Тарфе, да си отпочинете. Ханът изглежда чист и прохладен.

Като чу това, дон Кихот каза на Санчо:

— Знаеш ли, Санчо, струва ми се, че когато прелиствах онази книга с втората част на моята история, срещнах някъде в нея името на дон Алваро Тарфе.

— Възможно е — отговори Санчо. — Нека слезе от коня си и тогава ще го разпитаме!

Конникът слезе и ханджията го настани в едно малко помещение срещу стаята на дон Кихот, украсено и то с нарисувани драперии. Новодошлият облече летни дрехи и излезе на закритата галерия на хана, която беше обширна и прохладна. Като видя дон Кихот, който също се разхождаше там, той го запита:

— Накъде пътувате, ваша милост сеньор благороднико?

Дон Кихот отговори:

— Отивам в родното си село, което е тук наблизо. А ваша милост накъде?

— Аз сеньор — каза пътникът, — отивам в Гранада, където съм роден.

— Чудесен град! — отвърна дон Кихот. — Но бъдете любезен да ми кажете името си, защото за мене е толкова важно да го науча, че сам не зная как по най-подходящ начин да ви запитам.

— Казвам се дон Алваро Тарфе — отговори пътникът.

А дон Кихот рече:

— Ваша милост трябва да сте сигурно същият дон Алваро Тарфе, за когото се говори във втората част на „Историята на дон Кихот де ла Манча“, излязла наскоро от печат и издадена от един съвременен автор.

— Да, аз съм — отговори пътникът, — а дон Кихот, героят на историята, беше мой голям приятел. Аз именно съм този, който го измъкна от селото му или поне го подбуди да отиде на турнира в Сарагоса, закъдето се бях запътил. Право да си кажа, правил съм му големи приятелски услуги и между другото го спасих от това да го нашиба по гърба палачът, защото беше прекалено дързък.

— А сега кажете ми, ваша милост сеньор дон Алваро, намирате ли някаква прилика между мене и този дон Кихот, за когото говорите?

— Ни най-малка — отговори дон Алваро.

— А този дон Кихот — запиташа нашият рицар — не водеше ли със себе си оръженосец на име Санчо Панса?

— Да, водеше — отговори дон Алваро, — и макар че този оръженосец да минаваше за голям шегобиец, не чух от него нито една остроумна дума.

— Напълно ви вярвам — обади се Санчо, — защото всекиму не е дадено да бъде остроумен. А този Санчо, за когото говорите, ваша

милост сеньор, трябва да е някой голям нехранимайко, глупак и крадец, защото истинският Санчо съм аз и моите шеги се сипят като дъжд. Ако не вярвате, можете да проверите — тръгнете след мене и вървете поне една година, и ще видите как ги ръся на всяка стъпка, такива едни и толкова много, че без да знам често пъти какво казвам, всички, които ме слушат, се смеят. А истинският дон Кихот де ла Манча, прочутият, храбрият, умният, влюбеният, отмъстител на обидените, покровител на малолетни и сираци, закрилник на вдовиците, гибел за девиците^[1], единствена господарка на чието сърце е несравнимата Дулсинея дел Тобосо — този сеньор стои тук пред вас и е мой господар. Всеки друг дон Кихот и всеки друг Санчо са измама и бълнувания в просъница.

— Вярвам ви, честна дума — отговори дон Алваро, — защото в малкото думи, които казахте, има повече остроумие, отколкото във всичко, което съм слушал да казва другият Санчо, а той говореше страшно много! Той беше по-скоро лаком, отколкото сладкодумен и повече глупец, отколкото духовит. Сигурен съм, че магьосниците, които преследват дон Кихот добрия, са намислили да преследват и мене с дон Кихот лошия. Не зная наистина какво да кажа — готов бях да се закълна, че съм го оставил на лечение в Дома на нунция^[2] в Толедо, а ето че сега се явява неочаквано пред мене друг дон Кихот, макар и съвсем различен от първия.

— Не зная — рече дон Кихот — дали съм добрият, но мога да кажа, че не съм лошият. За доказателство на това съобщавам на ваша милост, сеньор дон Алваро Тарфе, че никога в живота си не съм бил в Сарагоса. Напротив, като чух, че този мним дон Кихот присъствал на турнира в този град, не пожелах да отида там, за да изоблича пред всички в лъжа автора на книгата, а продължих направо за Барселона, хранилище на учтивостта, убежище за чужденците, приют за бедните, отечество на храбрите, отмъстител за обидените, родина на верните приятелства, град, единствен по разположение и хубост. И макар че това, което ми се случи там, не е много радостно, а напротив — много печално, понасям го драговошно само защото видях Барселона. С една дума, сеньор дон Алваро Тарфе, аз съм дон Кихот де ла Манча, за когото говори светът, а не онзи нещастник, който е поискал да ограби името ми и да се прослави с моите мисли. Ето защо моля ваша милост, като истински благородник, да благоволите да заявите пред тукашния кмет, че не сте ме виждали никога досега в живота си и че аз не съм

онзи дон Кихот, за когото се говори в отпечатаната вече втора част, нито пък моят оръженосец Санчо Панса е този, с когото вие сте се запознали.

— На драго сърце ще го направя — отговори дон Алваро, — макар че е наистина много странно човек да среща в едно и също време двама дон Кихотовци и двама Санчовци, толкова приличащи си по име и толкова различни по своите дела. Да, повтарям и поддържам, че не съм виждал това, което видях, нито ми се е случвало това, което ми се случи.

— Без съмнение — рече Санчо — ваша милост сте омагьосан, както е омагьосана сенъора Дулсинейа дел Тобосо, и дай Боже да мога да ви отмагьосам с нови три хиляди и няколко удара след тези, които си нанесох за нея. Готов съм за вас да го направя даром.

— Не разбирам за какви удари говорите — каза дон Алваро.

Санчо му обясни, че тя е дълга и широка, но че ще му разкаже всичко, ако случайно пътят им е общ.

Между това стана време за обяд и дон Кихот и дон Алваро седнаха да се хранят заедно. По едно време в хана влезе случайно кметът на селото, придружен от един писар, и дон Кихот помоли кмета да състави един акт в защита на законните му интереси, в който дон Алваро Тарфе, тук присъстващ, да свидетелства пред негова милост, че не е познавал дон Кихот де ла Манча, също тук присъстващ, и че той не е този, който е изобразен в излязлата от печат книга под заглавие „Втора част на дон Кихот де Ла Манча“, съчинена от някой си Авелянеда, роден в Тордесиляс. Кметът изпълни това по надлежния законен ред и състави акт при спазване на всички предвидени за подобни случаи формалности. Дон Кихот и Санчо изразиха голямото си задоволство, сякаш им беше много дотрябвало такъв акт и като че ли без него не се виждаше ясно разликата между думите и делата на двамата дон Кихотовци и двамата Санчовци.

Дон Алваро и дон Кихот си размениха много любезности и вежливости и великият ламанчец така блесна с ума си, че дон Алваро напълно съзна заблудението си и започна да вярва, че наистина е омагьосан, понеже беше общувал с двама така различни дон Кихотовци.

Свечери се и те напуснаха селото, но на около половин левга пътят се раздвояваше — единият водеше за селото на дон Кихот, а другият — за там, където трябваше да отиде дон Алваро. Макар че

пътуваха заедно много кратко време, дон Кихот успя да му разкаже за нещастното си поражение, за омагьосването и за това как ще бъде освободена от магия Дулсинея. Всичко това учуди отново дон Алваро. Той прегърна дон Кихот и продължи пътя си, а дон Кихот тръгна по своя.

Нощта прекараха в една горичка, за да може Санчо да довърши бичуването си. Санчо постъпи точно както в предишната нощ, като ударите се сипеха по-скоро за сметка на кората на буквите, отколкото на гърба му. Той го пазеше толкова много, че дори муха да бе кацнала върху него, камшикът нямаше да я прогони. Измаменият дон Кихот не пропусна нито един удар и пресметна, че заедно с онези от предишната нощ възлизат на три хиляди двадесет и девет. Изглежда, че тази сутрин слънцето изгря по-рано, за да види жертвоприношението, и щом се развидели, те продължиха пътя си, разговаряйки за заблудението на дон Алваро и за уместното им хрумване да вземат от него по съдебен ред заявление, и то облечено в толкова достоверна форма.

Те пътуваха целия този ден и следната нощ, без да им се случи нищо достойно за отбелязване освен това, че през нощта Санчо довърши своето изтезание. Крайно зарадван, дон Кихот зачака деня, за да види дали няма да срещне по пътя своята дама, Дулсинея, вече освободена от магията. По пътя той се вглеждаше във всяка жена, с надежда да познае в нея Дулсинея дел Тобосо, защото смяташе за изключено да бъдат лъжливи обещанията на Мерлин. Обзет от такива мисли и желания, той се качи със Санчо на един хълм, откъдето се виждаше селото им. Щом го зърна, Санчо падна на колене и каза:

— Отвори си очите, мила родино, и виж твоя син Санчо Панса, който се завръща в твоето лоно ако не много богат, то поне здравата нашарен с камшици. Разтвори прегръдки и приеми също и твоя син дон Кихот, който идва победен от чужда ръка, но победил сам себе си, а това е — по думите му — най-голямата победа, която може човек да си пожелае. Но аз нося парички, и макар да ме набиха здраво, все пак пристигам като победител.

— Остави тези глупости — рече дон Кихот — и нека е щастливо връщането ни в нашето село. Тук ще дадем простор на мечтите си и ще си начертаем план за пастирския живот, който се готвим да водим.

И те се спуснаха от хълма и се отправиха към селото си.

[1] Намек за отношението на дон Кихот към Алтисидора. ↑

[2] Приют за умопобъркани, построен през 1483 г. от един папски нунций в Толедо. ↑

ГЛАВА СЕДЕМДЕСЕТ И ТРЕТА ЗА ЛОШИТЕ ПРЕДЧУВСТВИЯ НА ДОН КИХОТ ПРИ ВЛИЗАНЕТО В РОДНОТО МУ СЕЛО И ЗА ДРУГИ СЪБИТИЯ, КОИТО УКРАСЯВАТ ТАЗИ ВЕЛИКА ИСТОРИЯ

Както разправя Сиде Амете, при влизането в родното си село дон Кихот видя край хармана две хлапета, които се караха. Едното казваше на другото:

— Не се мъчи напразно, Перикильо, докато си жив, няма да я видиш.

Дон Кихот чу тези думи и каза на Санчо:

— Чу ли, приятелю, какво каза този хлапак? „Докато си жив, няма да я видиш.“

— Е, добре — отговори Санчо, — какво значение могат да имат думите на едно хлапе?

— Какво ли? — възрази дон Кихот. — Не ти ли е ясно, че ако приложат тези думи за моя случай, това значи, че няма да видят вече Дулсинея?

Санчо се готвеше да му отговори, но в същия миг видя един заек, който бягаше из полето, гонен от много хрътки и ловци. Изплашеното животно се спусна към Санчо и се скри между краката на Сивчо. Санчо го хвана и го показа на дон Кихот, който не преставаше да повтаря:

— *Malum signum! Malum signum!*^[1] Заек бяга, хрътки го гонят — няма да видят вече Дулсинея!

— Чуден човек сте, ваша милост — каза Санчо. — Да речем, че този заек е Дулсинея дел Тобосо и че тези хрътки, които я преследват, са злосторните магьосници, превърнали я в селянка. Тя бяга, аз я улавям и я предавам във владение на ваша милост, а вие я държите в прегръдките си и я милвате. Какъв лош знак е това и какво лошо предзнаменование може да има тук?

Двете хлапета дотърчаха да видят заека и Санчо попита едното от тях защо се карат. Отговори му това, което беше казало „няма да я видиш, докато си жив“, че е взело от другото една клетка за щурци и не мисли да му я върне никога. Санчо извади от джоба си няколко дребни монети, даде ги на момчето срещу клетката, взе я и я сложи в ръцете на дон Кихот с думите:

— Ето че отстраних и премахнах, сеньор, тези лоши предзнаменования, които по мое мнение, колкото и глупаво да е то, нямат за нас повече значение от ланшния сняг. Ако не ме лъже паметта, слушал съм нашия свещеник да казва, че умните хора и добрите християни не бива да вярват в такива глупости, пък и ваша милост не ми ли говорихте същото неотдавна, като ми доказвахте, че само глупците вярват на предзнаменованията? Няма защо да обръщаме внимание на тези неща — нека продължим пътя си и влезем в селото.

Междувременно дойдоха ловците, за да си поискат заека. Дон Кихот им го даде. Рицар и оръженосец продължиха пътя си и като влизаха в селото, видяха на една полянка свещеника и бакалавъра Караско с молитвеници в ръце. Санчо беше метнал върху магарето и вързопа с доспехите, мантията с изписаните по нея огнени пламъци, с която го бяха облекли в замъка на херцога през онази нощ, когато

възкръсна Алтисидора. На главата на Сивчо бе нахлузил островърхата шапка, която го красеше и му придаваше вид, какъвто още никое магаре на света не беше имало.

Свещеникът и бакалинът ги познаха веднага и се затекоха към тях с разтворени обятия. Дон Кихот слезе от коня и ги прегърна сърдечно, а селските дечурлига със своите неизпускащи нищо очи на рисове гледаха шапката на магарето и се спуснаха да я разгледат отблизо, като си подвикваха:

— Тичайте, деца, да видите магарето на Санчо Панса, по-накичено от Минго^[2], и крантата на дон Кихот, по-мършава от всеки друг път!

Най-сетне, придружени от свещеника и бакалавъра и обкръжени от хлапетиите, те влязоха в селото и се отправиха за дома на дон Кихот. На вратата стояха икономката и племенницата, осведомени вече за тяхното пристигане. Новината бе стигнала и до Тереса Панса, жената на Санчо, и тя — невчесана, недооблечена и повела за ръка дъщеря си Санчика — се завтече да посрещне мъжа си. Но като видя, че той съвсем не е така пременен, както си мислеше, че трябва да бъде един губернатор, тя му каза:

— Какво ми идеш такъв никакъв, мъжо? Връщаш се май пешком и с подбити крака? Приличаш ми по-скоро на просяк, отколкото на губернатор.

— Мълчи, Тереса — отговори Санчо. — Защото не на всяка една кукичка виси сланина. Да вървим вкъщи, там ще ти разправя чудеса. Пари ти нося, а това е важното. Спечелих ги с моето умение, без да навредя никому.

— Пари само да носиш, мъжо — каза Тереса, — а не е важно откъде си ги взел. Никой няма да те пита как си ги спечелил.

Санчика прегърна баща си и го запита носи ли й нещо. Чакала го, каза тя, както се чака дъжд през май. Жена му го взе за ръка, дъщеря му го улови за пояса, подкара магарето и тръгнаха за вкъщи, като оставиха дон Кихот у дома му на грижите на икономката и племенницата. Там бяха и свещеникът и бакалавърът.

Без да губи ни минутка, дон Кихот се отдели насаме със свещеника и с бакалавъра и им разказа накъсо за поражението си и за задължението, което бе поел, да не напуска селото за срок от една година — задължение, което смята да изпълни най-точно, без да се

отклони от него нито на педя, като истински странстващ рицар, съблюдаващ строго правилата на странстващото рицарство. Той добави, че е намислил през тази година да стане пастир и да се развлича всред самотата на полето, като се отдаде свободно на любовните си мечти и на добродетелния пастирски живот. Той ги запита, ако нямат много работа и не са заети с по-важни дела, не биха ли искали да му станат другари. Ще купи стадо овце, достатъчно голямо, за да могат с основание да носят званието овчари. Каза им също, че най-важното е вече направено — измислил им имена, които им подходат чудесно. Свещеникът попита какви са. Дон Кихот отговори, че той ще се казва овчарят Кихотис, бакалавърът — овчарят Караскон, свещеникът — овчарят Куриамбро, а Санчо Панса — овчарят Пансино. Всички се смаяха от новата лудост, която беше обзела дон Кихот, но боейки се да не тръгне пак на рицарски поход и надявайки се, че през тази година ще може да се излекува, те се съгласиха с новия му план, приеха лудата му мисъл за разумна и обещаха да му станат другари в пастирския живот.

— Още повече — каза Самсон Караско, — че както всички знаят, аз съм прочут поет и ще съчинявам на всяка стъпка стихове, които ще възпяват овчарския или дворцовия живот, или каквото ми дойде на ум, за да се забавляваме из тези пусти места, по които ще скитаме. Но най-важното е, сеньори, всеки да си избере името на овчарката, която ще възпява в своите стихове, и да не оставим нито едно дърво, колкото и твърдо да е то, на което да не напишем и изрежем нейното име съгласно правилата и обичаите на влюбените овчари.

— Великолепно! — възкликна дон Кихот. — Но аз няма защо да търся име на измислена овчарка, защото си имам Дулсинея дел Тобосо, слава на тази страна, украшение на тези поляни, образец на хубост, каймак на всички чарове и най-сетне същество, на което подхожда всяка възхвала, колкото и преувеличена да е тя.

А Самсон Караско добави:

— Но дори да не намерим такива, ще вземем имена на овчарки от разни книги, с които е пълен светът — Филиди, Амарилиси, Диани, Флериди, Галатеи и Белисарди. Щом ги продават на пазара, можем да си купим и ние и да ги смятаме за наши. Ако моята дама, по-добре казано, моята овчарка, се казва случайно Ана, ще я възпявам под името Анарда; ако се казва Франсиска, ще я нарека Франсения; ако е Лусия, ще стане Лусинда. Така всичко се нарежда, а ако Санчо Панса влезе в

нашата задруга, ще може да възпява жена си, Тереса Панса, под името Тересаина.

Чул това име, дон Кихот се разсмя, а свещеникът възхвали почтеното му и добродетелно решение и отново обеща да му бъде другар през свободното време, когато не е зает с изпълнение на неотложните си задължения. След това те се сбогуваха с дон Кихот и го помолиха и посъветваха да гледа здравето си и да се храни добре.

Съдбата пожела икономката и племенницата да чуят целия този разговор и щом си отидоха гостите, те влязоха и двете при дон Кихот и племенницата му каза:

— Какво значи това, вуйчо? Тъкмо когато мислехме, че ваша милост се прибирате най-сетне вкъщи, за да водите тук спокоен и почтен живот, вие се готвите да се впуснете в нови лабиринти и да станете, както се казва в песента:

*Откъде дойде, овчарче?
Накъде вървиш, кажи!*^[3]

Трябва да знаете обаче, че от всяко дърво свирка не става.

А икономката добави:

— Ще можете ли, ваша милост, да понесете летните жеги, зимните мразове и вълчия вой в откритото поле? Сигурно не, защото овчарството е занаят за хора яки, калени и свикнали на него — кажи-речи, още от пелени. Ако трябва да се избира между две злини, по-добре е да бъдете странстващ рицар, отколкото овчар. Послушайте ме, сеньор, този съвет ви дава петдесетгодишна жена, която в живота си е била по-често гладна и жадна, отколкото сита — стойте си вкъщи, гледайте си имота, изповядвайте се честичко, помагайте на бедните и нека грехът падне върху мене, ако ви се случи нещо лошо.

— Млъкнете, чеда мои — отговори дон Кихот, — зная си аз работата. Сложете ме сега в леглото, че май нещо не ми е добре, и бъдете сигурни, че какъвто и да съм — странстващ рицар или скитащ се овчар, — винаги ще се грижа да не ви липсва нищо, както сами ще се убедите на дело.

И добрите дъщери — а такива бяха наистина икономката и племенницата му — го настаниха в леглото, дадоха му да яде и го

обсипаха с грижи.

[1] *Лошо предзнаменование, лошо предзнаменование* (лат.). ↑

[2] *Минго* — герой на старинна народна песен, в която се говори за неговите накити. ↑

[3] Народна песен. ↑

ГЛАВА СЕДЕМДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА ЗА ТОВА КАК СЕ РАЗБОЛЯ ДОН КИХАТ, ЗА ЗАВЕЩАНИЕТО, КОЕТО НАПРАВИ, И ЗА СМЪРТТА МУ

Тъй като всичко човешко е преходно и още от своето начало започва да клони към своя край, а това важи особено за човешкия живот, и тъй като дон Кихот не беше получил привилегия от небето да спре естествения ход на нещата, край му настъпи, когато той най-малко го очакваше. Било поради тъгата, която го бе обзела след поражението, било защото така бе отредило провидението, хвана го треска, която го държа шест дни на легло. През това време често го посещаваха приятелите му — свещеникът, бакалавърът и бръснарят, — а добрият оръженосец Санчо Панса не се отделяше от леглото му. Като отдаваха това му състояние на мъката, че е бил победен и че не е могло да се сбъдне желанието му да види Дулсинея освободена и спасена от магията, те се стараеха всякак да го развеселят. Бакалавърът му вдъхваше бодрост и го подканяше да се вдигне от постелята, за да започнат пастирски живот, за който той бил вече съчинил една еклога, по-хубава от всички еклоги на Санадзаро^[1], и че купил вече със

собствени пари две чудесни кучета, за да пазят стадото — едното се казвало Барсино, а другото — Бутрон. Продад му ги бил някакъв скотовъдец от Кинтанар. Но всичко това не можа да разсее скръбта на дон Кихот.

Приятелите му повикаха лекар. Той измери пулса му и никак не го хареса. След това каза на дон Кихот да помисли за всеки случай за спасението на душата си, защото тялото му е в опасност. Дон Кихот го изслуша спокойно, но не такава бе душевното състояние на икономката, племенницата и оръженосеца му, които започнаха да проливат горчиви сълзи, сякаш той лежеше вече мъртъв пред тях. Лекарят изказа мнение, че тъгите и скърбите ще довършат нашия идалго. Дон Кихот помоли да го оставят сам, защото му се искаше да поспи малко. Всички излязоха от стаята и той спа, както се казва, на един дъх, повече от шест часа, така че икономката и племенницата се уплашиха да не е издъхнал в съня си. Най-сетне той се събуди и извика високо:

— Да бъде благословен всемогъщият Бог, задето благоволи да ме удостои с такава милост! Наистина безкрайно е неговото милосърдие и греховете на хората не могат нито да го възпрат, нито да го ограничат.

Племенницата се вслуша внимателно в думите на вуйчо си и те ѝ се сториха по-разумни от онези, които брътвеше обикновено, особено през време на болестта си.

— Какво искате да кажете, ваша милост? — запита го тя. — Какво ново се е случило? За какво милосърдие и за какви човешки грехове говорите?

— За това милосърдие, племеннице — отговори дон Кихот, — което в този миг прояви към мене Господ и не можаха да го спрат, както казах вече, моите грехове. Умът ми е трезв и бистър, освободен от гъстия мрак на невежеството, в което бе потънал поради омразното и непрестанно четене на презрените рицарски романи. Сега вече виждам колко са те безсмислени и лъжливи и съжалявам само, че просветлението ми идва толкова късно, та не ми остава време да поправа злото с четене на други книги, които да просветят душата ми. Аз чувствам, племеннице, близостта на смъртта и искам да умра така, че да не смятат хората живота ми за много лош и да не оставя име на луд човек. Аз бях наистина луд, но не ми се ще да потвърдя това със смъртта си. Повикай, мила, добрите ми приятели — свещеника,

бакалавъра Самсон Караско и майстор Николас, бръснаря, защото искам да се изповядам и да направя завещанието си.

Не стана нужда племенницата да се погрижи за това, защото в същия миг в стаята влязоха и тримата. Щом ги видя, дон Кихот им каза:

— Поздравете ме, сеньори, аз не съм вече дон Кихот де ла Манча, а Алонсо Кихано, заслужил със своите нрави и дела прозвището Добрия. Враг съм сега на Амадис Галски и на цялата несметна сган от негови потомци. Омръзнали ми са вече всички скверни истории за странстващото рицарство. Съзнавам вече глупостта си и опасността, в която бе ме хвърлило четенето им. На Милостта Божия — аз я познавам от собствен опит — дължа, че сега се отвращавам от тях.

Когато тримата чуха тези думи, помислиха, че дон Кихот е обхванат от някаква нова лудост. Самсон му каза:

— Тъкмо сега ли, сеньор дон Кихоте, намерихте да кажете това, когато имаме сведения, че сеньора Дулсинея е освободена от магията? Тъкмо сега ли намислихте, ваша милост, да станете отшелник, когато вече няма пречки да станем пастири и да заживеем по княжески, с песни на уста? Млъкнете, за Бога, свестете се и се откажете от тези празни приказки!

— Празни бяха досегашните ми приказки — възрази дон Кихот, — и те наистина ми напакостиха, но сега смъртта с помощта на провидението ще ги превърне в полезни за мене. Аз чувствам, сеньори, че крача бързо към смъртта — оставете шегите настрана: имам нужда от свещеник да ме изповяда и доведете нотариуса, за да си направя завещанието, защото не бива в такива минути човек да се шегува с душата си. Затова ви моля, пратете за нотариуса, докато свещеникът ме изповяда.

Всички се спогледаха, учудени от думите на дон Кихот, и макар че все още се съмняваха, искаше им се да му повярват. Леснината, с която бе преминал от лудостта към трезвите мисли, беше един от бележите, които явно говореха, че краят му е близък. А към изказаните вече мисли той прибави и други, толкова християнски, разумни и добре изразени, че най-сетне и последното им съмнение се разсея и те разбраха, че се е възвърнал разумът му.

Свещеникът помоли другите да излязат, остана сам с него и го изповяда. Бакалавърът отиде да търси нотариуса и след малко се върна с него и със Санчо Панса. Санчо знаеше вече от Караско за тежкото

състояние на своя господар и като видя икономката и племенницата разплакани, и той зариде и зарони сълзи. Завърши изповедта. Свещеникът излезе и рече:

— Алонсо Кихано Добрия си отива наистина и той действително напълно е възвърнал разума си. Можем сега да влезем, за да направи завещанието си.

Тези думи подеждяха така страшно на икономката, племенницата и на добрия му оръженосец Санчо Панса, че изтръгнаха от гърдите им безброй дълбоки въздишки, а от очите им — порой сълзи. Защото, както неведнъж сме казвали, дон Кихот, и като Алонсо Кихано, с единствената титла Добрия, и като дон Кихот де ла Манча, беше винаги кротък по природа и благ в отношенията си с хората и затова го обичаха много не само домашните му, но и всички негови познати. Заедно с другите влезе и нотариусът и след като написа заглавните думи на завещанието, дон Кихот му издиктува увода съгласно всички обичайни християнски правила, а като стигна до самите завети, каза:

— Item^[2], волята ми е никой да не търси сметка от Санчо — когото в лудостта си назначих за мой оръженосец — за моите пари, които държи у себе си, защото имаше помежду ни различни взаимоотношения и вземания-давания. Ако остане нещо, след като му се изплати това, което му дължа, нека го задържи за себе си — защото няма да е много — и нека със здраве го изхарчи. Ако му издействах, когато бях луд, губернаторството на един остров, то сега, когато съм с ума си, бих му дал, ако можех, цяло кралство, защото го заслужава заради простодушието и вярното си сърце.

И като се обърна към Санчо, той каза:

— Прости ми, приятелю, за поводите, които ти дадох да изглеждаш луд като мене и да изпаднеш и ти в същото заблуждение, в което изпахнах аз, когато вярвах, че е имало и има още странстващи рицари по света.

— Ах, господарю — отговори разплакан Санчо, — не умирайте, ваша милост, а чувайте съвета ми и живеете още много години! Защото най-голямата лудост, която може да направи човек, е да се остави да умре ей тъй, за нищо, само от тъга, без някой да го убие, без чужди ръце да му скъсят дните. Хайде, не ставайте сега мързелив, дигнете се от леглото и елате да излезем на полето, облечени като пастири, тъй

както бяхме решили! Може би ще намерим зад някой шумак сеньора доня Дулсинея, освободена от магията, и тогава няма да има какво повече да желаем. А ако умирате от мъка, че са ви победили, хвърлете на мене вината и кажете, че сте паднали, защото не стегнах добре подпругите на Росинант. Освен това ваша милост знаете от рицарските книги, че е нещо обикновено рицар да събори противника си, а победеният днес да бъде утре победител.

— Така е — каза Самсон. — Санчо Панса разсъждава много правилно.

— Сеньори — каза дон Кихот, — нека не избързваме, защото тази година няма птичета в ланшните гнезда. Аз бях луд, а сега съм вече с ума си. Бях дон Кихот де ла Манча, а сега съм, както вече казах, Алонсо Кихано Добрия. Дано моето разкажание и моята искреност ми възвърнат уважението, което изпитвахте някога към мене! А сега, сеньор нотариус, нека продължим:

Item, завещавам на Антония Кихана^[3], моя племенница, тук присъстваща, целия си имот, след като първо се удържи от него по най-правилния начин това, което е потребно, за да се изпълнят заветите ми в полза на други лица. Преди всичко нареждам да се заплати на икономката възнаграждението, което ѝ дължа за цялото време, през което е служила при мене, и допълнително още двадесет дуката за облекло. За изпълнители на завещанието назначавам сеньор свещеника и сеньор бакалавъра Самсон Караско, тук присъстващи.

Item, ако моята племенница Антония Кихана пожелае да се омъжи, волята ми е да си избере за мъж човек, за когото предварително се установи, че не знае какво е рицарски роман. Ако пък се окаже, че знае, и въпреки това племенницата ми настоява да се омъжи за него и се омъжи в действителност, лишавам я от наследство и в такъв случай моля изпълнителите на завещанието да го употребят за благотворителни цели така, както те намерят за добре.

Item, моля сеньорите — изпълнители на завещанието, ако им се случи да се запознаят някога с автора, който — казват — е съчинил една книга, озаглавена „Втората част на подвизите на дон Кихот де Ла Манча“, да го помолят най-настойчиво от мое име да ми прости, задето му дадох неволно повод да напише такива големи глупости, с каквито е изпълнена книгата му. Защото аз напускам този живот с угризението, че съм бил причината той да издаде тази книга.

С това дон Кихот завърши своето завещание и се отпусна безчувствен на леглото си. Всички се уплашиха и го наобиколиха, като се мъчеха да му помогнат някак. В продължение на трите дни, които още живя, след като направи завещанието, дон Кихот лежа почти в безсъзнание. Целият дом беше в тревога, при все това племенницата си похапваше, икономката си попийваше, а и Санчо си намираше утеха, защото мисълта за очакваното наследство заличава или смекчава донякъде скръбта у наследника на този, който си отива. Най-сетне, след като беше приел Светото причастие и беше осъдил много остро на няколко пъти рицарските романи, настъпи краят на дон Кихот. Нотариусът, свидетел на всичко, което се случи, каза, че в никой рицарски роман не е чел да е умрял някой странстващ рицар така спокойно и по християнски в леглото си, както дон Кихот, който предаде богу дух или иначе казано — умря сред риданията и сълзите на всички близки.

Като го видя, че издъхна, свещеникът помоли нотариуса да му издаде удостоверение, че Алонсо Кихано Добрия, наричан обикновено дон Кихот де ла Манча, се е простил със земния живот и е наистина

умрял. Той обясни, че това удостоверение му е нужно, за да попречи на всеки друг писател освен на Сиде Амете Бененхели да го възкреси лъжливо и да протака до безконечност историята на неговите подвизи. Такъв бе краят на знаменития идалго от Ла Манча, чието родно място Сиде Амете не пожела да назове, за да могат да оспорват помежду си тази чест всички градове и села на Ла Манча, както са спорели за Омир седемте града на Елада.

Няма да описваме тук риданията на Санчо, на племенницата и икономката на дон Кихот, както и новите епитафии върху неговия гроб. Ще споменем само за тази, която съчини Самсон Караско:

*Смел идалго тук почива.
Смелостта му заблестя
във такава вие красива,
че не я срази смъртта
със ръка немилостива.*

*Той презря света тъй шумен.
Той бе страшен и безумен
и с геройства по земята
Сам заслужи си съдбата —
луд живя, умря разумен.*

И премъдрият Сиде Амете, като се обръща към перото си, казва. „Ти ще останеш окачено тук на тази кукичка и на това медно телче, мое малко перо, не знам дали добре или зле подострено. Ти ще просъществуваш тук дълги векове, освен ако самонадеяни и безсъвестни историци не те откачат, за да те осквернят. Но преди да посегнат на тебе, ти можеш да ги предупредиш и да им кажеш колкото можеш по-красноречиво:

*О, назад, назад, мерзавци!
Нека никой не посмее
с пръст да се допре! Кралю мой,
този подвиг е за мене!*

Само за мене се роди дон Кихот и аз за него. Той знаеше да действа, а аз — да пиша. Ние двамата с него сме едно цяло, напук на лъжливия съчинител от Тордесиляс, който дръзна — или и за в бъдеще ще подръзне — да опише с грубо и зле подострено перо от камилска птица подвизите на моя доблестен рицар, които не са нито товар за неговите плещи, нито работа за вкочанения му мозък. Посъветвай го, читателю, ако случайно се запознаеш с него, да остави да почиват в гроба уморените и вече изгнили кости на дон Кихот и да не се опитва — въпреки всички законни права на смъртта — да го заведе в Стара Кастилия^[4], като го измъкне от гроба, където той наистина лежи изтегнат в целия си ръст, неспособен вече да тръгне за трети път на поход^[5]. А за да се осмеят безбройните скитания на толкова много странстващи рицари, достатъчни са и първите два похода, които той предприе за голямо удоволствие и радост на всички тези — жители както на нашите кралства, така и на чужди, — които прочетоха за тях.“

И така, читателю, ти ще изпълниш християнския си дълг, като дадеш добър съвет на този, който ти желае злото, а аз ще бъда доволен и горд, че пръв се насладих на плодовете на моя труд, защото едничкото ми желание беше да вдъхна у хората отвращение към измислените и глупави истории, описвани в рицарските романи, които след появата на моя истински дон Кихот вече се разклащат и без съмнение напълно ще рухнат. Vale.

КРАЙ НА ВТОРАТА ЧАСТ

[1] *Джакомо Санадзаро* (1458–1530) — италиански писател, автор на знаменития пасторален роман „Аркадия“ — 1504 г. ↑

[2] *Item* — латинска дума, която се употребявала в документите. Значи „и така“ или „освен това“. ↑

[3] *Антония* е била дъщеря на сестра на дон Кихот (вж. глава VI, втора част). Това, че е носила като презиме фамилното име на дон Кихот, трябва да се обясни с големия безпорядък, който е царял по времето на Сервантес в Испания по отношение на фамилните имена. ↑

[4] *Авелянеда* в края на втората част на своя „Дон Кихот“ изкарва героя си от лудницата в Толедо, където е затворен, и го разхожда из Стара Кастилия, за да извърши нови чутовни подвизи. ↑

[5] Явно е, че тук Сервантес брой за един първите два похода, за които се говори в първата част. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.